

Universitat Autònoma de Barcelona

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. The access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

Representacions festives de l'alteritat a Catalunya.

El Ball de *La Patera* d'Igualada:
un entremès de moros i cristians
del Corpus a la Festa Major.

Volum II – Annex Documental i Parlaments dels Balls

Volum III – Músiques. Imatges.

Tesi doctoral de Daniel Vilarrúbias Cuadras

Direcció:

**Dra. Maria Garganté Llanes
Dr. Eduardo Carrero Santamaría**

Universitat Autònoma de Barcelona

Doctorat en Història de l'Art i Musicologia
Departament d'Art i de Musicologia
Universitat Autònoma de Barcelona
2021

Representacions festives de l'alteritat a Catalunya.

El Ball de *La Patera* d'Igualada:
un entremès de moros i cristians
del Corpus a la Festa Major.

Volum II – Annex Documental i Parlaments dels Balls

Tesi doctoral de Daniel Vilarrúbias Cuadras

Direcció:

**Dra. Maria Garganté Llanes
Dr. Eduardo Carrero Santamaría**

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Doctorat en Història de l'Art i Musicologia
Departament d'Art i de Musicologia
Universitat Autònoma de Barcelona
2021

Índex de continguts del Volum II

REPRESENTACIONS FESTIVES DE L'ALTERITAT A CATALUNYA. ANNEX DOCUMENTAL	3
Segle XIII.....	5
Segle XIV	11
Segle XV	49
Segle XVI	139
Segle XVII	213
Segle XVIII	287
Segle XIX	355
Segle XX	507
Segle XXI	597
REPRESENTACIONS FESTIVES DE L'ALTERITAT A CATALUNYA. TEXTOS O PARLAMENTS DELS BALLS	637
EL BALL DE LA PATERA (1679-1897)	639
LA PATERA (1679-1897) ORDO REPRESENTATIONIS	641
LA PATERA (1679-1897) TRANSCRIPCIÓ D'UNA CÒPIA D'ANTONI CAMPMAJÓ (1902)	645
LA PATERA (1902-ca.1950) REFUNDICIÓ D'ANTONI CARNER CAMPMAJÓ (1902)	687
LA PATERA (1902-ca.1950) COMPARATIVA ORIGINAL I ANTONI CARNER	721
LA PATERA DE L'AGRUPACIÓ FOLKLÒRICA IGUALADINA (1901-1999): COMPARATIVA	765
ALTRES TEXTOS AMB PRESENCIA D'ALTERITAT SARRAÏNA (1702-1905)	775
BALL DE MOROS Y CRISTIANS [Ball de Viena] (Sant Martí de Tous, 1900)	777
ENTREMÉS DE LOS GIGANTONES (1702-1779).....	815
PAS o CONVERSIÓ DEL MORO (ca.1750-1850).....	825
PAS DEL MORO D'ARNES (Terra Alta)	835
TRIUNFO DE LA RELIGION POR LA NAVE DE LA GRACIA - ORATORIO SACRO-ALEGORICO	849
BALL DE SANT ESTEVE o de GALCERAN de PINÓS (Vila-seca, 1775-1896)	859
BALL DE MARCOS VICENTE (ca.1750-1878).....	889
ROMANCE DE MARCOS VICENTE (València (?), ca. 1750).....	891
HISTORIA Ó DANZA DRAMÁTICA DE MARCOS VICENTE Ó SEA EL RENEGADO VALENCIANO	903
BALL DE JACINTO Y LEONOR (ca.1770-1903)	933
ROMANCE DE DON JACINTO DEL CASTILLO Y DOÑA LEONOR (Madrid, ca. 1770).....	935
HISTORIA Ó DANZA DRAMÁTICA DE DON JACINTO DEL CASTILLO Y DOÑA LEONOR (abans de 1862).....	949
BALL DE SANTA FE (ca.1750)	973
BALL DE SEBASTIANA DEL CASTILLO (ca.1800-1878)	989
ROMANCE DE SEBASTIANA DEL CASTILLO, ca. 1800.....	991
BAILE DE SEBASTIANA DEL CASTILLO (1878).....	997
BALL DEL SANT CRIST (Salomó, 1843)	1021
BALL DE SANTA MARGARIDA (La Riera de Gaià, 1860)	1069
BALL DE NTRA. SRA. DEL VINYET (ca.1850-1865?)	1101
BALL DELS VOLUNTARIS DE L'ÀFRICA (1860-1878)	1119
MOROS I CRISTIANS D'ALCOI – AMBAIXADES	1153

Representacions festives de l'alteritat a Catalunya.

La Patera d'Igualada: un entremès de moros i cristians del Corpus a la Festa Major.

SEGONA PART:
ANNEX DOCUMENTAL

REPRESENTACIONS FESTIVES DE L'ALTERITAT A CATALUNYA. ANNEX DOCUMENTAL

Segle XIII

Roma, 1215. Cànon 1, 68, 69 i 70 del Concili IV del Laterà, celebrat a Roma el 1215. MANSI 1778, columnes 979-982 i 1055-1058.

Disposicions de cara a la institució dels dogmes defensats a través de la institució de la festa del Corpus Christi i diverses disposicions sobre jueus i sarraïns de gran abast i conseqüències posteriors.

I. De fide Catholica.

Firmiter credimus, et simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus, æternus, immensus et incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens et ineffabilis, Pater, et Filius et Spiritus sanctus: tres quidem personæ, sed una essentia, substantia, seu natura simplex omnino. Pater a nullo, Filius autem a solo Patre, ac Spiritus sanctus ab utroque pariter, absque initio, semper et [sine] fine. Pater generans, Filius nascens, et Spiritus sanctus procedens; consubstantiales, et coæquales, coomnipotentes, et coæterni, unum universorum principium, creator omnium invisibilium et visibilium, spiritualium et corporalium, qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam. Diabolus enim et dæmones alii, a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali: homo vero diaboli suggestionem peccavit.

Hæc sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, et secundum personales proprietates discreta per Moysen et sanctos prophetas aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum doctrinam humano generi tribuit salutem. Et tandem unigenitus Dei Filius Jesus Christus, a tota Trinitate communiter incarnatus ex Maria semper virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali et humana carne compositus, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cum secundum divinitatem sit immortalis et impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est passibilis, et mortalis: qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus et mortuus descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, et ascendit in cœlum. Sed descendit in anima, resurrexit in carne, ascenditque pariter in utroque: venturus in fine sæculi judicare vivos et mortuos, et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quam electis. Qui omnes cum suis propriis corporibus resurgent, quæ nunc gestant, ut recipiant secundum merita sua, sive bona fuerint, sive mala, illi cum diabolo pœnam perpetuam, et isti cum Christo gloriam sempiternam.

Una vero est fidelium universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse sacerdos et sacrificium Jesus Christus: cujus corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis et vini veraciter continentur: transsubstantiatis pane in corpus et vino in sanguinem, potestate Divina, ut at perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus, secundum claves ecclesiæ, quas ipse concessit apostolis eorumque successoribus Jesus Christus.

Sacramentum vero baptismi, quod ad Dei invocationem et individua Trinitatis, videlicet Patris, et Filii et Spiritus sancti, consecratur in aqua, tam parvulis quam adultis, in forma ecclesiæ a quocumque rite collatum proficit ad salutem.

Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper potest reparari. Non solum autem virgines et continentes, verum etiam conjugati, per fidem rectam et operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

LXVIII. Ut Judei discernantur a Christianis in habitu.

In nonnullis provinciis a Christianis Judæos seu Saracenos habitus distinguit diversitas: sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio ut nulla differentia discernantur. Unde contingit interdum, quod per errorem Christiani Judæorum seu Saracenorum et Judæi seu Saraceni Christianorum mulieribus commisceantur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis excessus, per velamentum erroris hujusmodi excusationis ulterius possit habere diffugium; statuimus ut tales utriusque sexus, in omni Christianorum provincia et omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur, cum et per Mosen hoc ipsum legatur eis injunctum.

In diebus autem lamentationum et dominicæ passionis, in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipsis, talibus diebus (sicut accepimus) ornatius non erubescunt incedere, ac Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes lamentationis signa prætendunt, illudere non formidant.

Illud autem districtissime inhibemus, ne in contumeliam Redemptoris aliquatenus præsumant. Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit: præcipimus præsumptores hujusmodi per principes sæculares condigne animadversionis adjectione compesci, ne crucifixum pro nobis præsumant aliquatenus blasphemare.

LXIX. Ne Judei publicis officiis præficiantur.

Cum sit nimis absurdum ut Christi blasphemus in Christianos vim potestatis exerceat, quod super hoc Toletanum concilium provide statuit, nos propter transgressorum audaciam in hoc capitulo innovamus: prohibentes ne Judæi officiis publicis præferantur, quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt infesti. Si quis autem officium eis tale commiserit, per provinciale concilium (quod singulis annis precipimus celebrari) monitione præmissa, districtione qua convenit compescatur. Officiali vero hujusmodi tamdiu Christianorum communitio in commerciis et aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum, secundum providentiam diocæsani episcopi, convertatur quidquid fuerit adeptus a Christianis occasione officii sic suscepti: et officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad paganos.

LXX. Ne conversi ad fidem de Judæis, veterem ritum Judæorum retineant.

Quidam, sicut accepimus, qui ad sacri undam baptismatis voluntarii accesserunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novum perfectius induant: cum prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem scriptum est: *Maledictus homo qui terram duabus viis ingreditur*, et indui vestis non debeat lino lanaque contexta: statuimus ut tales per prælatos ecclesiarum ab observantia veteris ritus omnimodo compescantur, ut quos Christianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium optulit, salutiferæ coactionis necessitas in eius observatione conservet, cum minus malum existat viam Domini non agnoscere, quam post agnitam retroire.

Lió, 1250-1261. BOURBON 1261 (BNF, latin 15970), folis 274v-275r. Edició de LECOY DE LA MARCHE 1877, pàgines 167-170.

Exempla moralitzants referents a folklore la vigília d'algunes festes a la diòcesi d'Elna (Rosselló) amb la participació de cavallets contrafets, notícies anteriors a 1250. Les anotacions entre claudàtors corresponen a les notes de l'erudit Albert Lecoy de la Marche.

Item debet esse leta (Psalm.: «Cantate mihi etiam justus», etc.), ut de Deo cantent, ut faciunt Theutonici, non de aliis vanitatibus et turpibus, ut qui exiverant de Babilonia Judei, qui loquebantur azotice. (Nee., ult.) [*C'est-à-dire le second livre d'Esdras, attribué à Néhémie (XIII, 24)*] Azotus interpretatur incendium. Sunt similes hiis illi peregrini qui, cum loca sanctorum visitant, luxuriosas cantilenas cantant, per quas corda audiencium inflammant et succendunt ignem luxurie; et aliquando succenduntur a Domino igne materiali vel gehennali, ut illi maxime sacrilegi qui corpora sanctorum christianorum in cimiteriis conculcant, ubi choreant in vigiliis

sanctorum, et templa viva Dei igne luxurie inflammant, dum in festis et vigiliis sanctorum in templis conveniunt et choreas ducunt et Dei officium et sanctorum impediunt.

Accidit in dyocesi Elnensi, quod, cum quidam predicator in terra illa predicasset et multum choreas inhibuisset fieri in ecclesiis et vigiliis sanctorum, cum in quadam parrochia quidam juvenes consuevissent venire et super equum ligneum ascendere, et larvati et parati choreas ducere, in vigilia festivitatis illius ecclesie, in ecclesia et per cimiterium [*Mais cette coutume de célébrer la fête patronale par des déguisements et des danses équestres, sur des montures en bois, semble particulière au Roussillon il serait curieux d'en retrouver la trace chez les montagnards de ce pays.*], cum, propter verba illius predicatoris et inhibitionem sui sacerdotis, dimissis choreis, vigilarent homines in ecclesia in oracione, venit quidam juvenis ad socium suum, invitans eum ad solitum ludum. Cum autem ille ludum respueret, dicens hoc esse inhibitum a dicto predicatore et sacerdote, armavit se alius, dicens quod maledictus esset qui propter eorum inhibitiones solitum ludum dimitteret. Cum autem in ecclesia, ubi agebant homines vigiliis in pace et oracione, dictus juvenis in equo ligneo intraret, in ipso introitu ecclesie, ignis arripuit eum per pedes et combussit eum totum et equum suum. Nullus qui esset in ecclesia illa, nec consanguineus nec amicus, potuit aliquod apponere consilium quin combureretur ibi: unde tandem omnes, divino iudicio perterriti, ecclesiam dimiserunt solam, confugientes ad domum sacerdotis; qui, cum surrexisset et ad ecclesiam venisset, invenit dictum juvenem jam fere exustum totum, de cuius corpore tanta exibat flamma, quod videbatur exire per fenestras pinnaculi ecclesie. Hoc in ipsa parrochia audivi, cito post hoc, ab ipso capellano et parentibus dicti juvenis et ab aliis parrochianis.

Item in eadem dyocesi, eodem tempore, accidit quod, cum ivissent multi ad cujusdam sancti vigiliis et peregrinationem, et contra consimilem inhibitionem quidam tota nocte choreas ducerent per cimiterium, cum in mane in quadam capella convenissent, in aurora, ad missam audiendani, cum sacerdos incepisset *Gloria in excelsis*, factum est tantum tonitruum et terre motus, quod visum fuit sacerdoti quod de genibus suis tangeret super altare. Nullus respondit ei; ipse, ut mihi dixit, credidit quod sensum ibi amisisset, nisi columba alba ante eum alas expandens eum confortasset. Fulgur, intrans ecclesiam, illos qui duces et capita in chorea illa fuerant, alios fetore occidit, aliorum brachia, aliorum crura fregit, alios aliter diversi modo afflixit.

Hec duo exempla audivi temporibus et locis quo acciderunt, a multis qui interfuerunt, eciam juratis.

París 1290 abril 2. RECUEIL 1865, pàgines 32-33.

Relació del *Miracle de Billetes*, fet miraculós que tingué molta divulgació a Catalunya, si jutgem per la iconografia del jueu profanant sagrades formes en diversos retaules del segle XIV.

DE MIRACULO HOSTIAE A JUDAEO PARISIIS ANNO DOMINI M. CC. XC MULTIS IGNOMINIIS AFFECTAE.

MONITUM. Hanc narrationem, quam, Philippus Labbe e schedis calamo exaratis Novae manuscriptorum librorum Bibliothecae (t. I, p. 663) inseruit, lectori exhibemus, ut eam cum Chronico Sancti Dionysii (tomo nostro XX, p. 658), et duplici ejusdem facti expositione (tomo XXI, p. 127 B et 132 K) edita, conferre velit.

Magna quidem fuerunt beneficia quae populo suo Deus olim contulit, sed immensa sunt quae nobis Christianis divina largitas exhibuit, et in dies exhibet. Qui non satis fuit filios natura irae, sacramento baptismi filios Dei facere, nisi etiam nobiscum usque ad consummationem saeculi permanens, suis nos alens carnibus et suo potans sanguine, cum corpus ejus et sanguinem in

sacramento eucharistiae in membra nostra recipimus, christiferos factos, tanquam membra capiti aptata sibi uniret.

De cujus eucharistiae ad animae vitam necessitate, ut olim, disserente Domino, venenati parentes offeensi abierunt retrorsum, ita et de veritate illius dubii perstiterunt filii venenati Judaei. Ecce enim tibi anno Domini M. CC. XC, ipso die Paschae, II Aprilis, Parisiis urbe longe omnium celeberrima, cum muliercula quaedam tenuissimae fortunae vestes suas pignoris nomine pro summa XXX solidorum Parisiensium apud Judaeum quendam deposuisset, et ab eo, ut inter vicinas cultior appareat, reposceret, gratis redditurum se Judaeus pollicetur, si rem illam, quam mulier Deum suum asserebat, afferret. Quod avara mulier promittens, in ecclesia Sancti Mederici sacrosanctum Christi corpus, receptum cum paratis, in ore absconditum ad Judaeum defert, a quo vestes gratis recepit.

Tum crudelis mercator: «Sciam, inquit, an vera sint quae de re hujusmodi insani garriunt Christiani.» Corripit ergo cultellum pennarium, quo sacrosanctum Christi corpus, arcae superpositum, diris transfigit ictibus, et ex ipso sacrum sanguinem copiose fluere conspiciens, uxori et filiis factum aperuit. Ex stupendi visione miraculi attonita substitit uxor; perterritus quoque Judaeus, sed non compunctus, arreptam rursus hostiam, clavo et malleo transfixam, fluente, ut prius, sanguine, flagris cecidit. Judaeum, ut ab incepto desistat, increpat uxor, cujus increpatione factus deterior, in ignem copiosum sacrosanctam hostiam projicit, quae inde integra exiliens per domum volitabat. Quam rursus cultro in frusta, integram semper manentem, frustra discindere conatus, appensam lanceae, juxta latrinam totis viribus percutit. Unde, ut et prius, abuude rursus fluente sanguine, in bullientis aquae caldariam projecta, aqua sanguinea facta, suae majestatis virtute sursum elevata, in corporis Domini crucifixi specie Judaeo se videndam praebuit: cujus aspectu uxore cum filiis flentibus ex eventu prodigioso contritis, totus amens fugiensque cubiculum suum intravit.

Haec qui secum perpenderit, divinam mirabundus laudabit pietatem, aliamque Domini (licet a mortuis resurgens jam non moriatur) quasi resurrectionem dicet. Sacrosanctam enim illam hostiam, post punctionem, transfixionem, flagella, flammaram ardorem, discidium, lincinationem, et in bullientis aquae caldariam projectionem, illibatam et integram in ecclesia Sancti Joannis in Gravia, honorifice reconditam, portiuncula vestis Domini involutam, et ad majorem gratiam Crucis dominicae portiuncula ornatam; cultellum quoque pennarium praedictum, sanguinem qui mire ex punctione profluxit et vasculum ligneum in quod insilivit, in ecclesia fratrum Charitatis Beatae Mariae, in eadem vicinia, corporalibus oculis fideles possunt intueri.

Haec autem domi facta sic ad populi notitiam prodierunt. Cum, hora majoris missae, in ecclesia Crucesignatorum nola signum daretur, ut eo conveniens populus sacrosanctum Christi corpus adoraret, filius Judaei, foras progrediens, praetereuntes, quo currebant, interrogat. — Ad Mysteria sacrosancti corporis Christi adoranda dicentibus: — Frustra in ecclesia illa Christianos Deum suum quaerere ait, quem flagellatum, injuriis affectum et male tractatum, modo pater suus occidisset. Quod audiens, mulier quaedam, rescindi avida, Judaei domum, horrore plenam, signo Crucis armata ingrediens, dominicae carnis iteratum intuetur martyrrium; statimque in ligneum vasculum, quod quasi ad suos usus ignem mulier petitura portaverat, sacrosancta hostia sacra et incolumis insiliit. Quam magna cum reverentia sub gremio recondens, sacerdoti Sancti Joannis in Gravia conservandam detulit. Mulier autem illa, quasi vinculis constricta fuisset, ecclesiam praedictam licet egredi tentaret, non potuit, quousque praefato sacerdoti [hostiam]* quam ferebat, videntibus multis qui jam eo facti rumore convenerant, obtulisset. Quibus mulier factum, ut viderat, enarravit. Sacerdos autem episcopo Parisiensi nunciandum curavit. Ad spectaculum tota ruit civitas; Judaeus cum uxore et filiis in vincula conjiciuntur. Accersitus coram episcopo et viris ecclesiastica dignitate insignitis, Judaeus de delicto fatetur; monetur ut poeniteat, scriptum esse, *Nolo mortem peccatoris, sed magis convertatur et vivat*, veniam speret quando pro crucifigentibus se Deus olim oraverat. Uxore et filiis ad christianam fidem conversis, pertinax quoque Judaeus igni cremandus condemnatus, ductusque ad locum supplicii, cum ignem supponere vellet carnifex: «O me infelicem, exclamat,

qui tam subito deprehensus, arma mecum assumere non potui!» Quae haec essent arma inquirenti proeposito Judaeus respondet: «Habeo librum in domo mea, quem si mecum haberem, Deus vester non posset me facere comburi.» Jussu proepositi ab apparitoribus allatus libellus, Judaeo alligatus, igne supposito tam facile uterque est in cineres redactus quam difficile ab infidelitate sua converti Judaeus potuit. Tum populi astante corona, Parisiensis episcopus, ubi miraculum, ut gestum fuerat, recensuit, Judaei uxorem, filium et filiam, baptismale ablutos, sacri chrismatis unctione signavit. Multi quoque Judaeorum, tam manifeste moti miraculo, ad fidem conversi, baptismi sacramentum perceperunt. Quo autem in loco tam immane facinus patratum est, Raynerius Flamingus, civis Parisiensis, capellam quae Miraculorum nomine nuncupata est, suis sumptibus anno Domini M. CC. XCIII aedificandam curavit; deinde, procurante Guidone de Joinvilla, fratribus Charitatis B. Mariae Catalaunensis dioecesis attribuit; Philippus autem, Francorum rex, dictus Pulcher, domo quadam praedictae capellae vicina anno Domini M. CC. XCIX auxit. Fratres vero praedicti ordinis tanti miraculi commemorationem Dominica in Albis solemniter quotannis celebrari statuerunt.

**voce[m] hostiam supplevimus.*

Segle XIV

Igualada, 1318 [1319 si fos gener], abans de les 8 calendes de gener. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Notarial 434, Deixes 1318-1326, fol 1.

Donació a la parròquia d'Igualada, centrada en l'altar del Cos de Crist, la Confraria del Cos de Crist i el seu beneficiat, tot palesant un fort ascens de la devoció eucarística, ja que tot el volum notarial conté donacions relatives a la mateixa advocació. Document en molt mal estat.

In Christi nomine. [...] spontanea voluntate [...] honorem omnipotentis Dei et gloriose [virginis Marie] matris eius, et omnium sanctorum, et specialiter ad honorem et gloriam et laudem Corporis Domini nostri Ihesu Christi, pro anima mea et animabus parentorum meorum, omnium fidelium defunctorum et ad instituendum unum sacerdotum sive presbiterum qui singulis diebus celebret in altari sito in capella constructa in ecclesia parrochiali sancte Marie de Aqualata ad honorem Corporis Ihesu Christi, domini mei, dono offero dicto altari Corporis Ihesu Christi et capelle eiusdem et Confratrie dictus altaris sex solidos monete barchinone [...] de terno habendos et recipiendos singulis annis pro priorem ipsius Confratrie qui nunc est et pro tempore fuerit [...]

Barcelona, 1320, s.d. [maig-juny].

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons AHCB1-002. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern. 02.01/1B.I Llibre del Consell. Volum 1b.i-06. Llibre del Consell de 1319-1320, foli XVI recte.

Primer pregó de Corpus conegut a Catalunya, on s'institueix la processó a Barcelona.

Ordonaren los Conseylers e-ls prohòmens de la Ciutat que com lo Sant Pare Apostoli, a honor et a lahor et a glòria de Déu et exalsament de la fe cathòlica, haia ordonat que, per tot lo món, lo segon dijous après la festa de cinquagesma qui serà demà, sia festa per tots temps per cascadun any festa del Cors Sant preciós del Nostre Salvador Déus Jhesucrist. E haia dat et atorgat molts grans perdons a cascú et a cascuna d'aquels qui seran a les hores de la missa et de les vespres et de les altres hores del dit dia et a les vespres de vuy, que tot hom o tota dona sia demà matí a la Seu a la missa et a la professó et al offici qui s-i farà ab gran sollempnitat, et que tuyt fassen festa ab gran alegria et ab gran devoció axí com lo jorn de Paschua o de Nadal, et que no tingan obredor ne taula parada ne plaça de cotó ne de blat ne d'altres coses. E qui u ben farà, Nostre Senyor Jhesucrist li-n retrà guardó. E qui null home estrany ne privat no ych gos metra lenya ne payla. E qui contra farà, que li serà encontinent cremada et que pach II diners al saig qui la farà cremar.

Barcelona, 1322, s.d. [25 de maig o poc després].

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons AHCB1-002. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern. 02.01/1B.I Llibre del Consell. Volum 1b.i-07. Llibre del Consell de 1321-1322, foli XXXVIII recte.

Manament dels Consellers de Barcelona per la festa de Corpus a Barcelona que els jueus no sortissin del call fins que acabés de tocar la campana de la despertada a la Catedral. També que es vagi a la Seu per tal d'acompanyar la processó.

Item ordonaren los Conseylers e prohòmens, a honor et a reverència de la festa del sant cors preciós de Nostro Senyor Ihesu Christ, que negun juheu ne neguna juya, estrany ne privats, no

gosen exir dijous matí fora dels Caylls o de lurs alberchs, mas que estien encloses et amagats dora de matí entro que despertada de la Seu haia cayllat. E qui contra farà pagarà per ban cada vegada ·XX· solidos.

Ara ojats què·us fan sabe rlos Conseylers e els prohòmens de la Ciutat, que tot hom e toa dona dejen ésser demà bon matí a la Seu per seguir la profassó qui·s farà a honor de la festa del Corpus Christ, e com persona qui vulla portar lum, que·n port.

Barcelona, 1323, juny 9.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons AHCB1-002. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern. 02.01/1B.I Llibre del Consell. Volum 1b.i-08. Llibre del Consell de 1323-1324, foli XXVIII vers.

Crida de la festa de Corpus a Barcelona. És la primera que es conserva en text extens i detalla el recorregut per la trama urbana, demana que tothom porti ciris o brandons i que s'escombri i enrami de joncs el recorregut per on passarà.

Die sabati Vº idus junii.

Ara ojats què·us fan saber los Conseylers e·ls prohòmens de la Ciutat. Com tuyt sapiats que per rahó de la beneuhirada festa del Cors sant preciós de Nostre Senyor Déus Ihesu Christ, beneyt sia ell, la qual serà demà, han ordonat que sia feta demà professó general e festa solempnial ha honor de Déu et de la dita festa, la qual professó deu partir de la Seu et passar per la plassa et per lo carrer de la Mar, et anar a madona Sancta Maria de la Mar, e parten da què passarà per lo Born et per lo carrer de Muncada, et anar a als preicadors, e puix tornar per la Bòria a la Seu. Per què·us pregunen los Conseyllers e·ls prohòmens de la Ciutat a tots los prohòmens et ha totes les dones, que tuyt sien a la Seu demà bon matí per seguir la professó et per fer honor e reverència a Nostre Senyor Déus Ihesu Christ. E que tuyt cumunalment, axí prohòmes com dones deyen portar lums a la professó, so és de ciris ho de brandons grans o pochos, segons que·ls plàcia. E que tot hom deja en son veynat e devant sa porta per los lochs hon passarà la professó escombrar e enjoncar les carreres et enramar he en dressar et en bellir axí com puga, ha honor de Déu et de la dita festa.

Igualada, 1331, idus d'abril. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Notarial 437, testaments 1330-1331, fol 43

Testament de Guillem de Falconera, el qual fa deixes a la parròquia de Santa Maria d'Igualada, les quals afecten al culte eucarístic i palesen una puixança d'aquesta devoció. L'esment d'una custòdia (ni que fos en forma de copó) permet conjecturar una processó.

Idus aprilis A[nno] D[omini] Mº CCC XXX primo

In Christi nomine; ego Guillelmus de Falchoneria de villa Aqualate facio et ordino meum testamentum, in quo eligo manumissores meos Guillermo Genovesii et Arnaldo Vitalis de villa Aqualate, quibus dono plenam potestatem quod ipsius distribuunt et ordinent de bonis meis pro ut inferius.

In primis, volo et principio quod debita et injurie mee solvatur et restituantur de bonis meis. Item recognosco Geralde uxor mee suam dotem et sponsalicium sic in instrumentis nupcialibus inter me et ipsam factis in in meo memoriali continetur. Item dimitto dicte uxoris mee domos in quibus nunc habito in tota vita sua ad usumfructum dum [...] vixerit caste et sine viro. Item eligo sepulturam meam in cimiterio ecclesie Aqualate. Item dimitto cuiuslibet altari constructo in dicta ecclesia ·XII· denarios candelas in dieis sabbatinis eiusdem ecclesie cuiuslibet ·XII· denarios. Item, operi eiusdem ecclesie duos solidos, et custodie Corporis Christi duos solidos. Item Sancte Marie

de Monteserrato ·XII· denarios. Item ecclesie Sancte Marie de Muntbuy unum cereum ·X· solidos qui ibi ardeat dum Corpus Christi elevatur ad missam. Item Sancte Marie de Collbas et Sancte Marie de Salforis cuiuslibet ·VI· denarios [...]

Igualada, 1340, gener 16. [17 calendes febrer 1340] Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 979. Llibre de la Universitat de 1339-45, fol 15v.

L'església de Sant Bartomeu serveix ja d'espai de reunió dels síndics i prohoms de la universitat, i ens diu que ja era costum de fer-ne allí.

Die martis intitulata ·XVII· kalendas ffebruarii anno predicto Berengarius Guarro, Arnaldus Castelli et Raymundus Pedriço, scindici predicti et universitas dicte ville convocati voce preconia in ecclesia Sancti Bartholomei ut moris est [...]

Igualada, 1346, desembre 9. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Notarial 393, testaments 1339-1347, folis 74v i 75r.

Testament de Nicolau Vallès, on s'esmenta la Confraria del Cos de Crist.

In Christi nomine. Ego Nicholaus Vallesii de villa Aqualate, jacens in gravi egretudine, sed tamen in pleno sensu et memoria, integra et loquela, facio et ordino meum testamentum, in quo eligo manumissores meos Raymundum Steva, presbiterum, et Guillelmus Vallesii de dicta villa Aqualate, qui distribuant et ordinent omnia bona mea pro ut a me inferius invenerint ordinemus [...]

Et accipio pro anima mea, de bonis meis, quinquaginta solidos monete Barchinone de terno, de quibus dimitto altari beate Marie et eius rectori ultra jus sum duos solidos, et cuiuslibet altari parrochie ecclesie Aqualate sex denarios, et confratrie Corporis Christi tres solidos et cereis sabbatinis Sancte Marie aqualate XII denarios, et Sancte Marie de Monteserrato XII denarios, totum residuum solvetis dictis legatis, et facta mea mea sepultura et novena [...]

Actum est hoc V^o idus decembris Anno Domini M^o CCC^o XL° sexto.

Testes huius testamenti sunt vocati et rogati Raymundus genovés, Raymundus Steva presbiteri et Raymundus de Cudinelles, sartor.

Igualada, 1347, 7 idus de maig. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Notarial 393, testaments 1339-1347, foli 82v-83r.

Testament de Berenguer de Sant Genís, el qual fa deixes a la parròquia de Santa Maria d'Igualada que afecten al culte eucarístic i palesen una puixança d'aquesta devoció.

In Christi nomine. Ego Berengarius de sancto Genasio de villa Aqualate jacens in egretudine, set in meo pleno sensu et memoria, integra et loquela, facio et ordino meum testamentum, in quo eligo manumissores meos Raymundum Salamonis et Petrum Queralt de dicta villa Aqualate, qui sine eorum dampno [...] Et accipio pro anima mea de bonis meis predictis trecentos solidos, monete Barchinone de terno, de quibus dimitto centum solidos de quibus ematur census ad opus unus aniversarii qui fiat qualibet anno in die obitus mei in ecclesia Aqualate pro anima mea. Pro rectore et alios presbiteros deservientes in dicta ecclesia dimitto etiam de dictis ·CCC· solidos altari beate Marie Aqualate et eius rectori ultra jus suum unum cereum de duabus libras qui serviat ad Corpus Christi [...]

Igualada, 1348, 10 kal juliol. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Notarial 83, testaments 1347-1358, foli 10r-11v.

Testament de Galceran Delà, on s'esmenta la Confraria del Cos de Crist.

En nom de nostre Senyor Deus Ihesu Christ sia [...] Ego Gaucerandus Delà, en mon plen seyn et en ma bona sanitat hom que és diluns XVI dies ants del mes de juy en l'any de MCCC XL VIII jo Galceran Delà faç et ordon mon testament en que eleg e faç mors marmesors [...] no·u volien cumplir, que sie donat al altar ho benifet dels confreres ho confraria de Ihesu Christ, et de açò don plen ploder en aquest cars que·n pogues demanar lo rector hu rectoris del benifeyt ho benifets de Ihesu Christ et el prior et els confreres de la dita confraria hon jo son confrare, ab els totes les lexes et vincles que jo damunt he fetes conferir axí com damunt és dit et scrit [...] factum est hoc decima klrs [sic] julii anno Domini Millesimo CCCº XLº VIIIº [...]

Barcelona, 1356, juny 20.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons AHCB1-002. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern. 02.01/1B.I Llibre del Consell. Volum 1b.i-19. Llibre del Consell de 1354-1359, foli XI vers.

Crida de la festa de Corpus a Barcelona. Detalla el nou recorregut per la trama urbana, demana que tothom porti ciris o brandons i que s'escombri i enrami de joncs el recorregut per on passarà que correspongui a la seva propietat.

Die lune XXª die junii anno a nativitate Domini Mº CCCº Lº VIº

Ara hoiats què·us fa hom saber que, per com honor e reverència del sant e sagrat Cors de nostre senyor Ihesu Christ salvador e redemptor nostre tot poderós, sia estat ordonat que diyous primer vinent que serà la sua beneyta festa, per lo matí tuyt sien en la Seu de Barchinona, e que sia feta processó general qui accompany lo dit sant e sagrat Cors de nostre senyor Ihesu Christ, la qual partent de l dita Seu, pas per la Freneria e per la Plassa del Blat, e per la Bòria, e per la Capella d'en Merqús e per lo carrer de Muntchada e per lo Born, e que entre en la Esgleya de madona Sancta Maria de la Mar, e feyta aquí reverència a la verge gloriosa madona Sancta maria mara sua, la dita processó partent de la dita Esgleya que se·n torn a la Seu accompanyant lo dit sant e sagrat Cors de nostre senyor Ihesu Christ, e que pas per lo carrer de la Mar e per la plassa del Blat e per lo palau del Senyor Rey, e que finida la dita processó sia feyt sermó e celebrada missa sollempnial en la dita Seu. Per ço los Concellers e pròmens de la Ciutat de Barchinona pregunen a tuyt generalment que tots los hòmens e les dones de la dita Ciutat, per honor e reverència del dit sant Cors de nostre senyor Ihesu Christ, lo dit die de diyous bo matí sien a la dita Seu, e que lo accompanyen bé humilment e ab gran reverència per los lochs demunt dits per los quals passarà entro que sia tornat a la dita Seu, e que tots los hòmens e les dones porten ciris e candelles enceses per tots lochs de la dita Ciutat per los quals la dita processó passarà. E que finida e acabada la dita processó, aquells qui·s volran puxen hoir lo sermó e la missa en la dita Seu o en lurs parròquies. E que tuyt, per honor e reverència del dit sant Cors de nostre Senyor Ihesu Christ, haien lo dit die de diyous escombrades e deneiades e bé e honradament ampaliades e enramades les carreres e lochs per los quals lo dit sanct e sagrat Cors de nostre Senyor Ihesu Christ passarà, ço és quescú aytant com la sua possessió se estén.

Igualada, 1357, agost 22-23. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 1037. Liber Curie Baiulorum 1357-59, sense foliar.

Crida de la fira després de sant Bartomeu, la més antiga coneguda. Esment de la festa de sant Bartomeu, que insinua l'existència d'un cós o cursa, per l'exempció del vedat d'armes dins la vila.

Ara oyats què-us fa hom a saber de part dels honrats batles et pròmens de la vila de Gualade, a tota persona de qual que condecí o stament sia que vula venir a la bona fira da Gualade qui començarà lo dia de sent Johan degolaci primer vinent, et que venga et sia durant la dita fira dura per V dies seg[ü]ens ab tots sos ave[r]s et marcaderies, san e segur, en fe del senyor Rey et del monestir de sent Cugat de valès et dels pròmens de la dita vila, axí que no puxen ésser presos, marcats ne aturats en neguna manera, acceptat que en lo present guiatge no sien enteses bares [t]raydós, omeyes, fasadós de moneda, trencadós de camins, comatens crim de lesa magestat, ne bandeiat del dit senyor Rey, ne neguna persona qui aya comès crim de que degués pendre mort corporal.

Item, vos fa hom a saber per menament dels dits honrats batles que negun hom stranyer no gos portar per la dita vila spases, broqués, cervaleres ne altres armes vedades, exceptat per demà tot jorn que serà la festa de sent Bartolomeu, sots pena de perdre les armes, et que tot hostaler et hostalera deya denunciar et manifestar als seus ostes que no porten les dites armes, sots pena de V sòlidos.

Raymundus Vallès, sagio ville Aqualate retulit quod se assignasse spacium decem dierum Bernardo Pedriça dicte ville ut infra spacium decem dierum conveniant cum Guillermo Rovires dicte ville, sunt procuratorie uxor eius Margarite.

Igualada, 1366, juny 1. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 209. Crides soltes.

Esment d'una visita reial, segurament Joana, muller d'Enric de Trastàmara. No ha arrelat encara el model de rebuda amb entremesos.

Ara oyats què-us fa hom assaber de part de la senyoria y dels prohòmens de la vila d'Agualada a tot hom de qual que condició ho stament sia, que no gos exir de la dita vila per anar-se-n, ans sia continuadament dins lo loch per fer onor a la senyora Reyna qui diu entrar en la dita vila dimecres primer vinent, e per curar viandes a ela e a les conpayes, sots pena de cos e de aver. Item que negú no gos metre en la sglesia neguna fusta, sots pena de pedre la dita fusta. Item que tot hom tinga aparellada erba a son entuxà per què les dites conpayes n'ayen compliment ab lus [...]
Prima die junii anno a nativitate Domini M CCC LX VI fuit facta predicta preconitzacio.

Barcelona, 1367, juny 4. RECULL 1921, pàgines 140-141. ESPAÑOL 1994, pàgina 333.

Relació de la Crònica del Racional de Barcelona on es deixa constància de l'execució de jueus acusats de profanar hòsties consagrades. El testimoni més antic que coneixem a Catalunya de la persecució antisemita per causa de la suposada profanació d'hòsties.

Execució de tres jueus i un cristià acusats de profanar sagrades formes. Die veneris, quarta die juni, anno a nativitate Domini M^o.CCC^o sexagesimo septimo, dominus infans Johannes dux Gerunde ac domini regis Petri primogenitus, eiusque generalis procurator, fecit cramarii et rosegar tres judeos, quorum unus vocabatur Proançal de Piere, alius Austruch Bione, et alius Mosse Gaylart; et fecit rosagar et ascortarar unum christianum qui fuit captus in villa Montisalbi eo qui fuerant inculpati quod dictus christianus vendiderat dictis judeis ab eo ementibus ostias sacratas.

Igualada, 1367, agost 24. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1306, papers d'actes, solts.

Crida de la fira de després de sant Bartomeu, de les més antigues conegudes. Més endavant es fa menció del Cós o cursa, que creiem que va tenir lloc el mateix dia 24 d'agost, poc després de pregonar-se.

Ara oyats què-us fa hom saber de part dels honrats batles e prohòmens de la vila de Gualada, a tota persona de qualque condició ho stament sie qui vulla venir a la bona fira de la dita vila de Gualada qui començarà dichmenge primer vinent, que serà festa de sent Johan Dagolati, que venguen e sien guiats e setgurs ab tots lurs béns, avers e mercaderies, en fe dels dits senyors e prohòmens, com los dits senyors, ab la present crida los guien, axí que durant la dita benaventurada fira non puxen ésser presos, penyorats, marcats ne aturats, per fogatge ne per naguna altre rahó, en persona, ne en béns, exceptats emperò que no fosen bares traydós, sodomites, falsadors de moneda, trenchadors de camins ne aguessen comès crim de lesa magestat, ne encare aquessen comès crims y actes dins la dita vila e terme d-aquella.

Item, vos fa hom saber de part dels dits honrats batles, que tot hom qui vulla córrer, que encontinent sien al cap[ratllat] sol del cós, e que tot hom de la dita vila sie enterament aparellat ab armes, e vage al dit cós, sots pena de cos et diner, e que null hom de fora vila no gos portar armes al dit cós, sots pena de perdre aquelles.

XX iiij die augusti anno a nativitate Domini M^o CCC^o LX septimo fuerunt facte per dictam villa Aqualate et in locis assuetis, per Petrum Nicholai, sagionem et curritorem publicum dicte ville. Et XX V die augusti anno predicto fuit facta predicta preconitzatio, scilicet prima, etiam per dictum sagionem, etc.

Et XX IX die augusti anno predicto fuit iterum predicta prima preconitzacio, facta in dicta villa per Petrum Nicholai, sagionem.

Perpinyà, 1371, agost 16. Arxiu Reial de Barcelona. Cancelleria, Registre 1738, foli 2r. Citat a CINGOLANI 2016, pàgina 235.

L'infant Joan mana al seller braceloní Domingo Mulet que, per les festes celebradores amb motiu del seu casament amb la duquessa Joana de Valois, li porti a Perpinyà les figures de l'àguila i la cuca verd (drac) dels sellers i freners de Barcelona.

Lo primogènit et cetera. Ffem-vos saber que nós, per algunes obres que havem de necessitat per raó del nostre matrimoni, vos havem gran mester, per ço a vós dehim e manam, sots la ira et indignació nostra, que vingats encontinent ací a nós per fer les dites obres, et que aportets ab vós la àguila gran et la cuqua vert dels sellers et freners de Barchelona secretament. E en cars que us fes contrast per negú dels dits oficis, manam per la present al veguer de Barchelona que encontinent aquells forçe que la dita àguila et cuqua a vós liuren, e açò li manam que faça decontinent que per vós la present li serà mostrada. E en açò siats diligent et curós, si servir ni complaure-nos entenets, com nós vos farem satisffer de vostres maltrets bé et complidament. Data en Perpenyà sots nostre segell secret a XVI d'agost de l'any MCCCCLXXI. Primogenitus. Idem [Dominus dux mandavit Bruno Descahues]. Probata. Dirigitur al feel nostre Domingo Mulet, seller de Barchelona.

Barcelona, 1373, abril 24 i 25. Arxiu Reial de Barcelona. Reial Audiencia de Barcelona, Conclusiones Civils, 1, anys 1372-73, folis 83r-84r. MADURELL 1934, pàg. 56-57.

Descripció de la solemne entrada a Barcelona de Mata d'Armanyac i de les seves noces, feta per l'escrivà de l'Audiència Pere Vidal, amb menció d'un entremès de moros i cristians. Revisió de la transcripció obtinguda a través de Stefano M. Cingolani.

Septimana que fuerunt setmanerii Guilelmus Caldero et Petrus Vitalis, scriptores domini regis, incepit XII^a die aprilis anno a Nativitate Domini M^oCCC^oLXX^o tercio, que fuit dies lunes post dominicam Ramis Palmarum.

Ista septimana nichil fuit processum propter ferias et festivitates Passionis domini nostri Ihesu Christi.

Item, septimana sequenti, incipienti die lune XVIII^a aprilis nichil fuit processum propter ferias et festivitates Pasce et Resurreccionis domini nostri Ihesu Christi.

Sequenti die dominica XXIII^a aprilis, qua Ecclesia cantat 'Quasi modo', intravit Barchinone inclita domina Mata, filia comitis de Armaniaco, uxor futura incliti et magnifici domini infantis Iohannis, serenissimi domini nostri regis primogeniti, eiusque regnorum et terrarum generalis gubernatoris, ducis Gerunde et comitis Cervarie, que fuit recepta cum maxima solennitate, et in cuius introitu exierunt obviam ei usque ad locum de Mo[n]tecatheno diversi prelati et /ac\ nobiies, barones et milites, et /a dicto loco citra\ magne ac multe et diverse coree ministreriorum dicte civitatis, et omnes iudei dicte civitatis cum eorum Torah et multis cereis accensis usque ad molendinum del Clot. Et in loco Sancti Andree de Palomario, dominus infans Martinus, natus dicti domini regis, fecit parari tabulam ad iuniendum, qui personaliter eo tunc ibidem iuntas fecit. Et dictus dominus rex, cum magna equitum comitiva, exivit obviam dicte nurui usque ad collum de Cente qui dicitur coll de la Salada, et ibi erat parata tabula ad iuniendum, et fuerunt facte plures iucces, et usque ad illum collum exierunt de dicta civitate due galee super curribus, onerate hominibus marineriis dicte civitatis. Altera quarum videbatur onerata sive armata christianis, et altera sarracenis, quamvis omnes essent christiani, ad invicem cum scutis et ensibus fusteis propugnantes. Et dicta domina cum magno honore et solennitate fuit equitando quendam pulcherrimum equum ducta, intrando per Portale Novum dicte civitatis vocatum de Sancta Maria, et per vicum latum quo tenditur ad pontem d'en Camdera, et inde coram ecclesia Sancti Cucufatis et capella d'en Marcuç, et per la Boria et plateam dels Sartres sive del Blat, et per vicum dels Especiayres usque ad plateam Sancti Iacobi, et inde per vicum d'en Pere de Vallseca sive de micer Guillem dez Puig ad palatium domine regine.

Sequenti vero die lune XXV^a aprilis, nupcie inter dictum dominum ducem et dominam Matam ad altare sancte Crucis, Sedis dicte civitatis, fuerunt in facie sancte matris Ecclesie valde solemniter celebrate. Et dum missa se celebrabatur, dominus rex stetit in sede magestatis, indutus capa regali, corona regali in capitem ceptro aureo in manu dextera et pomo aureo in manu levi, ministrantibus in hiis ac servientibus dicto domino predicto domino infante Martino et egregio domino Iohanne, comiti Impuriarum, consanguineo germano ac genero dicti domini regis, militibus. Et sic idem dominus insignitus municione predicta regali, eundo pedes coram dicta nuru sua equitante, eam de dicto altri usque ad suum palacium regium sociavit.

In tota ista septimana fuerunt propter dictas nupcias magna et diversa ludicra celebratam que quia sum predicta scribere fessus, omito concusso calamo singulariter nominare. Ego dictus Petrus Vitalia.

València 1373, juliol-agost. Arxiu Històric Municipal de València. Manual de Consells, Signatura A-16, folis 159r-162r. CARRERES ZACARÉS 1925 volum II, pàgines 28-31. SANCHIS 2020, pàgines 191-192.

Ordinació municipal per a la rebuda a València de Mata d'Armanyac, esposa de Joan I, on va entrar el 7 d'agost de 1373. Interessant per imaginar l'entrada feta setmanes abans a Barcelona.

Ítem, sien aemprats tots los officis e mesters de la ciutat; que cascú d'aquells per si, ab tots los d'aquell ofici o mester, se apparellen, cascú ab sa liurea o divisa e ab sos juglars, per exir [a] reebre la dita senyora, ço és, los jóvens d'aquell ofici o mester dançan, bé arreats, e los pròmens acompanyan. [...]

E singularment sia aemprat l'offici dels pellicers a fer arreament e joch de ·I· drach o d'altra bèstia, segons que han acostumat e en altra manera axí com a ells apparrà pus bellament e pus honorable ésser faedor. Per semblant manera, los freners, e semblantment los argenters, açò declarat: que entre ells se emprenguen e s'avenguen de divisa de les bèsties per ço que una no sia tal com altra.

Ítem, sien aemprats los pròmens de l'offici dels fusters a fer ·I· castell de fusta ab verdesques e altres aparellaments empaliats e enramats, ço és, en la rambla dejús lo pont dels Serrans, al pla dels Corders, en lo qual castell sia mesa e establida companya ab penons, paveses, moltes taronges, cogombres e altres fruytes per fer defensió de batalla, segons dejús serà dit.

Ítem, sien aemprats los pròmens de mar a fer dues galees armades, de pocha talla, les quals menen en carretes tro que s'encontren ab la dita senyora duquessa e aquí se combaten una ab altra. Enaprés, ambdues venguen a prop del dit castell per combatre e combatén aquell tant com per lo dit pont durarà lo passatge de la senyora duquessa e de sa companya.

E los pròmens d'aquests ·II· officis pus prop dits se emprenguen e s'acorden de ço que cascú deïa fer, per tal que la festa e lur joch ne sia mils acabat.

Aximateix, sien aemprats los juheus e los moros de la ciutat que isquen [a] reebre, cascuns per si, la dita senyora, ab lurs mellors aparellaments, segons han acostumat e mils fer puxen.

[...]

Los hòmens de mar no foren meses en lo dit orde per ço com han a servir a les galees d'aquesta festa e a altres jochs.

València, 1373, agost. Arxiu Històric Municipal de València. Manual de Consells, Signatura A-16, folis 163v-165r. CARRERES ZACARÉS 1925 volum II, pàgines 33-35. SANCHIS 2020, pàgina 193.

Relació narrada de l'entrada de Mata d'Armanyac, muller de Joan I, a València el 7 d'agost de 1373. Detall del seu somriure -tot i el dol que portava per la mort de son pare- en veure un simulacre de batalla.

En lo dit dissabte lo senyor duch e la senyora duquessa foren e romangueren la nit en loch d'Albat. E lo digmenge següent, a ·VII· dies del dit mes d'agost, per lo matí, lo senyor duch, ab pocha companya, se'n vench primer e entrà en la ciutat. Enaprés vench e entrà la dita senyora duquessa, a la qual isqueren reebre e reeberen tots los dessús dits, axí com era estat ordenar e dessús és escrit, en grans baylls e jochs molts e diverses en gran còpia e diversitat de juglars e d'esturments e infinida multitud de gents.

E, per certificació e instrucció dels esdevenidors, són notades e escrites en lo present libre aquelles coses les quals pus notablement embelliren la dita festa.

E primerament, lo joch dels pellicers, los quals hagren fet e menaren ·I· gran drach e, sobre aquell, ·I· rabosí. E aprés del drach, tots los dits pellicers venien en cavalls, ab armes, bé arreats, en gran nombre. E, aprés de la entrada, tornaren a lurs baylls, axí com los altres officis.

En aprés, lo joch dels freners, qui hagren fet e menaren ·I· drach molt major que·l dels dits pellicers, en altra diversa forma de gran ferea, movén la lengua e les galtes e gitan foch e fum per la bocha e per lo nas e, ultra açò, feren e menaren denant e entorn del dit drach ·XX· o pus

hòmens salvatges fort ben fets, ab diverses maneres d'armes salvatges, axí com rames d'arbre mal esporgades e banques de fust ab ·III· peus formades en sengles bastons e haches de fust e altres diverses coses. E après venien los dits freners dançan, bé arreats e campejants [*'guerrejant'*], e plegaren tro a la primera taula de júnyer, ço és, prop Sent Julià, car per la feredat del drach s'esquivaven molts cavaylls e torbaven les juntes. D'altra part, per la infinita multitud de la gent, no podien anar pus avant, perquè tornaren lur drach e d'altres jochs prop lo riu, denant l'abeurador del cap del pont dels Serrans. E aquí aturaren tro que plegà la senyora duquessa e, en vista sua, isqueren hòmens a cavall, armats, e feren semblant de ociure o nafrar e pendre lo drach. E los dits salvatges sortiren-los a l'encontre per defendre lo drach, e sobre allò combateren una estona los dits cavallers e salvatges. E-s donaren algunes cozcorronades passants joch, no sens grans rialles dels mirants. Ne en tots los jochs veé hom riure la senyora duquesa, la qual portava dol per son pare, qui poch dies havia que era mort, sinó en lo joch d'aquesta batalla.

En après, lo joch dels hòmens de mar ab les dues galees contengudes en los dits capítols de les ordenacions damunt dites, les quals galees foren molt bé fetes e menades fort abtament, car jassia altres vegades fossen fetes semblants galees, emperò menaven-se ab cordes quasi rocegan, e aquestes foren formades sobre carretes ben fetes e queacom altes e entorn, ço és, de terç de galea avayll anaven cobertes ab draps engaçats de perayes qui cobrien les rodes e los qui movien e menaven les dites galees, per manera que tot hom comunament tench per molt bé endreçades aquestes galees e per molt bell e notable lo joch d'aquelles.

Aximateix, cascuns dels altres officis féu son esforç de fer e feren molt bé la dita festa en baylls, ab còpia e diversitat d'esturments. E una de les coses que mils ornaven cascun ofici eren los pròmens, ab çurambres de cendat o de tafatà, qui anaven après de lurs balladors [...]

Igualada, 1374, agost 16 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 1224.

La més antiga crida o pregó conegut per a la festa de Sant Bartomeu.

Are hogats què-us fan a-saber ·ij· homs en-amorats que són venguts de·les Índies a tota pesona qui vula córer, saltar, ne bara lanzar, que sia haçí en Aigualada, de dijous primer vinent que ne ha viij dies, sia ha çí a la benaurada festa de Sent Bertomeu apòstol, com sien certs que hom los aurà, al cap del cós un bel pro he en mig del cos una bela donzela, e qui pus trempat serà aquella se·n portarà he aurà l'amor de sa enamorada.

XVI die augusti anno a nativitate domini M^o CCC^o LXX° quarto fuit predicta preconizacio facta et publicata per dictam villam in locis assuetis per Bernardum Valle sagione et preconizatorem publicum dicte ville.

Igualada, 1374-1400. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 74, UD 441. Llibre de la Confraria de Sant Esteve

Diferents mencions de la Confraria del Cos de Crist inclosos dins el llibre de la Confraria del Cos Preciós de Jesucrist i Sant Esteve d'Igualada.

1374 [foli 2]

[...] vobis Raymundo de galinose presbitero beneficiato in Ecclesia beate Marie supradicte ville et Raymundo Alamany sartori autemdicte ville prioribus Confratrie Corporis Domini Nostri Ihesucristi in dicta Ecclesia institute ementibus ad opus secundi presbiteratus in dicta Ecclesia instituti per confratres dicte confratrie sub invocatione sancti Stephani protomartiris [...]

[...]

1375 [foli 16]

[...] confratres Confratrie Corporis Domini Nostri Ihesu Christi in Ecclesia dicte ville institute patronique illius beneficii in predicta Ecclesia per predecesores confratres nostros instituti sub invocacione dicti Corporis Domini Nostri Ihesucristi, convocati et congregati ab pulsationem cimbali [...]

1384 [foli 26]

Nos Anthonius Lobera et Berengarius Pedriça, presbiteri ville Aqualate, priores Confratriarum Corporis Domini Nostri Ihesucristi et beati Stephani protomartiris, in ecclesia dicte ville institutarum, et procuratores etiam omnium confratrum dictarum confratriarum, ad infrascripta et alia legitime [...]

[...]

1387 [foli 28]

Ego Arnaldus Truyols, presbiter, prior confratrie preciosi Corporis Domini Nostri Ihesucristi et beati Stephani in ecclesia ville Aqualate institute [...]

[...]

1397-1400 [foli 37v]

[...] Raymundo de Gallinoses, presbitero, et Petro Amat, sutori, prioribus Confratrie Preciosimi Corporis Domini Nostri Ihesucristi in ecclesia maiori et parrochiali beate Marie dicte ville institute et ordinate; et vobis, discreto Jacobo Tort, presbitero beneficiato ac vobis Berengario Corneti, patrono in parte beneficii sancti Stephani per confratres dicte Confratrie in ecclesia autemdicta instituti ementibus ad opus dicti beneficii sancti Stephani, et dicto beneficio perpetuo septem solidos et duos denarios monete Barchinone de terno censuales sive de censuali mortuo annuales et rendales [...]

[...]

1400 ca. [foli 45]

[...] Raymundo de Gallinoses, presbitero, et Petro Amat, sutori seniori, de ville Aqualate, prioribus Confratrie Preciosissimi Corporis Christi in ecclesia beate Marie dicte ville institute, que quidem confratria seu confratres eiusdem patrona seu patroni sunt pro medietate beneficii per eosdem confratres in dicta ecclesia instituti sub invocacione sancti Stephani protomartiris et vobis Berengario Corneti parator pannorum lane dicte ville patrono pro altera medietate dicti benefici [...]

Barcelona, 1379, maig 4. BRUNIQUER 1912, vol 1, pàgina 285.

Resolució del Consell Municipal de Barcelona per tal de fer un nou tàlem per a la processó de Corpus, que ja en substituïa un d'anterior, malmès.

A 4 de Maig 1379, lo Consell deliberà se fes un bell tàlem de or per la professó de Corpus ab senyals de la Ciutat, per que lo que portaven era dolent, y ab senyals de un particular, y lo Senyor Rey, y lo Sor. Duc, quant són en Barcelona, costumant portar lo tàlem ab los Consellers.

Barcelona, 1380ca. Arxiu Reial de Barcelona. Reial Patrimoni, Mestre Racional, Serie E. Registre 34 (sense foliar), folis 42v-43r. *MiMus DB: Ministrers i música a la Corona d'Aragó medieval* [base de dades en línia]. Barcelona: Universitat de Barcelona, projecte MiMus (ERC CoG 2017, No 772762) <<http://mimus.ub.edu/ca>>.

Relació de despeses per fer un entremès amb galeres simulades, de gran envergadura, durant les festes que es preparaven amb motiu del matrimoni concertat celebrar entre l'infant Joan d'Aragó (futur Joan I) i Violant de Bar. L'esdeveniment va quedar ajornat per la mort de la núvia pocs dies abans d'arribar a Perpinyà, on havia de tenir lloc el casament.

Item, li és degut [*a Jacme Verdaguer, comprador*] per II draps de lana, la I vermell et l'altre groch, de què foren vestits XL fadrins qui anaren en les galees del prat, ab XXVI de custures, CCCCLVI solidos; [...]

Item, li és degut, que donà a diverses marinés en diverses partides que encordaren et cobriren lo prat MDCCCLXVIII solidos; e ab MDCCXLIII solidos VI denarios qui foren dats per diverses jornals a hòmens qui aidaren fer la obra del prat e serrar fusta, ço és taules, banchs, tayladors et les cases dels oficis; e ab CCCCLXXIII solidos que foren dats a Recule Mostier, porter del rey de França, per fer I [en]tramès; e ab CCXX solidos que foren dat a-n Matheu tragitador per fer altre entramès; [...].

Item, li és degut [...]; e ab CCCXXXVIII solidos que costaren LXXIII canes de fuyla per les cases dels oficis en lo prat, la qual per manament del dit senyor fon donada a-n Jacme Verdaguer, comprador del senyor duch; CCCLXIII solidos qui foren dats a diverses parayres qui cusiren los draps de què-s cubrí lo dit prat; e ab CCCXI solidos qui foren dats a-n Pere Baró, pintor, II potències per a la taula del senyor duch les quals foren liurades a n'Arnau Marell e per pintar les galees, senyeres, tendals et penons et per pintar les cases dels oficis et les antenes del prat; [...].

Item, li és degut pe VIII exetes /de coure\ qui foren meses en lo reyador del prat X solidos; e ab XLI solidos IX denarios que foren dats a-n Francesch Rosich per VIII canes de fuyla; e ab CVIII solidos IIII denarios que costà canemaç per les galees on pintaren la mar et d'aquè-s feren los tendals et les banderes; e ab LX solidos que foren dats a mossèn Jacme Queser per lo menjar dels XL fadrins de les galees; [...].

València, 1381, octubre 8. Arxiu Històric Municipal de València. Manual de Consells, Signatura A-17, foli 264r. CARRERES ZACARÉS 1925 volum II, pàgina 49. SANCHIS 2020, pàgina 196.

Detalls de la preparació de l'entrada de Sibil·la de Fortià, quarta esposa de Pere III el Cerimoniós, que consta es va concebre a la manera de la quye s'havia fet per a l'entrada de Mata d'Armanyac, muller de Joan I, a València el 7 d'agost de 1373. Repetició d'entremesos, feres i salvatges i galeres.

[8 d'octubre de 1381] [...] E està en veritat que·ls dits jurats e pròmens, en la ordenació de la dita festivitiat prop faedora, se concordaren e conformaren en les demés e quasi en totes les coses de la dita altra passada festivitiat, e senyaladament en les liurees o colors dels vestits dels officis e mesters de la dita ciutat e en l'orde de la exida e tornada que fer devien e en la manera dels jochs, axí de taules redones, de dues galees portades sobre carros, de la fera e salvatges dels freners, de la fera dels pellicers [...]

València, 1382, febrer 8. Arxiu Històric Municipal de València. Claveria Comuna, Manuals d'Albarans, Signatura J-18 (contingut a I-12), foli 31r i v. CARRERES ZACARÉS 1925 volum II, pàgines 50-51. SANCHIS 2020, pàgina 196.

Despeses de l'entrada de Sibil·la de Fortià, quarta esposa de Pere III el Cerimoniós, que tingué lloc el 1381 a manera de l'entrada de 1373. Repetició d'entremesos, feres i salvatges i galeres.

[8 de febrer de 1382] [...] De nós, etcètera. Metets en compte de vostra data mil et set-centes noranta-sis lliures, ·I· sòlido, ·IX· diners [...] en Francesch Urgellés, notari, síndich de la dita ciutat [...] Ítem, costaren ·XXXIII· gramalles ab lurs caperons de meytats de drap d'or en camp vermell e de vellut blau, entre compra e faedures, per als qui portaren lo dit pali e destraren la dita senyora, encloses les gramalles del lochtinent de governador e del justícia en criminal qui capdellaven [...] ·DLXXV· lliures, ·XVI· sòlidos.

Ítem, les quals foren dades e pagades als officis dels freners e dels pellicers, en ajuda de fer lurs cuques, e als hòmens de mar en ajuda de fer les ·II· galees, enclòs de les gonelles reyalis que foren fetes e dades a ·XX· saigs e altres coses d'aquesta partida, ·CLII· lliures, ·III· sòlidos, ·I· diner [...]

València, 1382, maig, 6 – maig, 24. Arxiu Històric Municipal de València. Claveria Comuna, Manuals d'Albarans, Signatura J-18 (contingut a I-12), foli 48r. CARRERES ZACARÉS 1925 volum II, pàgines 52-53. SANCHIS 2020, pàgina 197.

Despeses de l'entrada de Violant de Bar, segona esposa de l'infant Joan, a manera de les entrades de 1373 i 1381. Repetició d'entremesos, feres i salvatges i galeres.

[6 de maig de 1382] [...] De nós, etcètera. Metets en compte de vostra data nou lliures e dehuyt sòlidos [...] per lo dit camí, vench e entrà novellament en la dita ciutat, e lo qual dinar fon dat als pròmens axí generoses com ciutadans qui foren vestits per destrair la dita senyora, per ço com ella, per ocasió dels balls e jochs qui-s feren per sa entrada, devia tardar e tardà molt gran dia de plagar a sa posada [...]

[24 de maig de 1382] [...] De nós, etcètera. Metets en compte de vostra data mil e huyt-centes vint-e-tres lliures, deèsset sòlidos, ·X· diners [...] Ítem, en les dues galees que foren fetes e menades sobre carros per la ciutat e en la esmena d'alcunes taules e banchs que s'enderrocaren per passar les dites galees, e enaprés se referen, e en altres coses esgaurdants les dites galees. Ítem, en les ajudes que foren fetes als freners, pellicers e tapiners per fer lurs cuques e hòmens salvatges. Ítem, en los salaris e provisió dels juglars qui vengren e foren a la dita festa en major multitud que jamés fos vist [...]

Tarragona, 1383, abril 2 – 1384, març 27. Tarragona, Arxiu Històric de la Ciutat. Fons Municipal. Llibre de Consolat de 1383, foli 32r-33r, 36v-38r, 62v.

Exemples d'avisos de galiots andalusins a la costa de llevant. Tots en un sol any i rebuts a Tarragona.

En Miquel Pagès, clavari l'any present de la ciutat de Tarragona dats an Martí Çena, correu de Tortosa qui ha aportada una letra a la dita ciutat dels honrats procuradors de la ciutat de Tortosa, en la qual nos notificaven que havien reebuda una letra dels jurats de la vila de Paníscola e per costera havien sabut que·l Rey de Granada feya armar e apparellar entre Almaria, malecha e Moecha sis galeas e dues galiotas bé que fos fama que·l dit armament se fes per trametra les dites fustes a Marrochs. E per traure d'allí lo Rey qui és perseguit e sobrat per lo Rey de Feeç, segons que totes aquestes coses en la dita letra dels dits procuradors són largament contengudes, la qual letra vos aturats ensemps ab lo present albarà, ço és per son salari hun florí. Scrit en Tarragona a dos dies del mes de abril anno a nativitate Domini M CCC LXXX° Tertio.

En Miquel Pagès, etc. dats an Gil Garcia, correu de Tortosa, lo qual ha aportada una letra a la dita Ciutat, dels honrats procuradors de la dita Ciutat de Tortosa, en la qual nos notificaven que dissabte a hora de vespres donaren cassa als hòmens de una barcha de bolig dues galiotas de moros, la una vogava ·XXX· remes e l'altra ·XVIII·, les quals se·n havien manat ·j· hom et una barcha de Consell de sent Ffeliu, segons que totes aquestes coses et altres en la letra dels dits procuradors són largament contengudes, la qual letra vos aturats ensemps ab lo present albarà, ço és per son salari dotze ss. Scrit en Tarragona a vj d'abril etc.

En Miquel Pagès, etc. dats an Domingo de Munyoç, correu de Barchinona, lo qual nos ha aportada una letra dels honrats Consellers de la Ciutat de Barchinona, en la qual nos notificaven que huna galea e una galiota de moros havien farit en les mars de Palamors però que no·ls havien

jaquida pendre aygua ne hi havien res dampnifficat pensant se que farien la via de aquestes nostres costeras per dampnifficar aquelles, segons que totes aquestes coses et altres en la letra dels dits Consellers són largament contengudes, la qual letra vos aturats ensemps ab lo present albarà, ço és per son salari dos florins. Scrit a ·xvj· d·abril.

[...]

En Miquel Pagès, etc. dats an P[ere] Guerau missatgé del Consolat, per ço con ha fet faro tots vespres al castell del senyor rey, e açò per tal com mossèn P[ere] Ça Costa batle general de cathalunya per lo dit senyor rey ne havia scrit a la Ciutat e semblantment per tota la costera, que tots vespres se fessen farons e açò per tal com havien diverses certifficacions de galeas o galiotes de moros, per ço que les mars ne fossen mils guardades, lo qual faro fon determanat per consell general que·s fes. E començà de fer lo faro lo dit P[ere] Guerau a ·vij· de octubre l·any Mccclxxxij. E ha finat de fer-lo a ·xx· d·abril del any present, per què li·n són tatxats ·iiij· florins, havent de vós àpocha dels dits ·iiij· florins. Scrit a ·xxvj· d·abril.

[...]

En Miquel Pagès, etc. dats an Gil Garcia, correu de Tortosa, lo qual ha aportada una letra a la dita Ciutat, dels honrats procuradors de la dita Ciutat de Tortosa, en la qual nos notificaven que dimecres a hora del sol post fo una galiota de moros en les mars lurs, ço és en les mars de les fonts de sent p[ere] la qual se·n manà ab si una barcha ab tota la companya, segons que totes aquestes coses e altres en la letra dels dits procuradors son largament contengudes, la qual vos aturats ensemps ab lo present albarà, ço és per son salari ·xiiij· ss. Scrit a ·xij· dies de maig.

[...]

En Miquel Pagès, etc. dats an Gil Garcia, lo qual ha aportada una letra a la dita Ciutat, dels honrats procuradors de la dita Ciutat de Tortosa, en la qual nos notificaven que dimecres a hora de tèrcia fo una galiota de moros en les mars de Paníscola, en lo loch appellat Lalmundum. E que allí pres una barcha de Blanes ab ·vij· hòmens, segons que totes aquestes coses e altres en la letra dels dits procuradors son largament contengudes, la qual vos aturats ensemps ab lo present albarà, ço és per son salari ·xiiij· ss. Scrit a ·xxij· dies de maig

[...]

En Miquel Pagès, etc. dats an berthomeu Çabater, correu lo qual nos ha aportada una letra dels procuradors de la dita Ciutat de Tortosa, en la qual nos notificaven que divenres hora de sol post, pres havia una galiota de moros una barcha de valència, de la qual barcha tos los hòmens fugiren, segons que totes les dites coses porets pus largament veure en la letra dels dits procuradors, la qual vos aturats ensemps ab lo present albarà, ço és per son salari e reballs ·xij· ss. e recobrets albarà de rebuda. Scrit a ·xxvij· de març.

Tarragona, 1383, maig 4 - juliol 15, Tarragona, Arxiu Històric de la Ciutat. Fons Municipal. Llibre de Consolat de 1383, foli 35r a 42r.

Esment d'un entremès festiu (cuca), músics, pirotècnia i cascavells per a cavallets, enramades per a una entrada reial, de Sibil·la de Fortià, a Tarragona el 1383.

En Miquel Pagès, clavari, etc. dats an Guillem Loret e an Miquel Conxello, procuradors de la Confraria dels Cuyraters, los quals donaran an Berenguer Pallares an Jacme Vidal e an Ramon Cerdà, juglars de la vila de Muntblanch, los quals sonaren tres dies en la festa que la Ciutat féu per la novella entrada de la senyora Reyna. E haviguem·nos ab ells que·ls donassem per cascun gorn a cascú mig florí, e la messió munten los dits ·iiij· dies ·iiij· florins e mig. Item, costà de fer la cuca dels dits Cuyraters e los hòmens qui la aportaren, e la messió dels dits juglars Sis lliures ·ix· ss ·j· dr, qui seria enre tot, huyt lliures xvij ss vij drs. E recobrats àpocha dels damunt dits de la quantitat damunt dita. Scrit ut supra.

[...]

En Miquel Pagès, clavari, etc. dats an P[ere] Verdager e an Ferrer, tots ortolans de la Ciutat de Tarragona, per ·xxxv· somades de rama que tallaren e aquelles feren portar en la Ciutat per posar aquella per les plaçes e carrers hon passàs la senyora Reyna, trenta cinch ss ·ij· drs. [...]

[...]

En Miquel Pagès etc. dats an P[ere] Oller per tots los altres speciers, e açò per voladors que feren de foch grech con la senyora Reyna entrà en la dita Ciutat ·xj· ss. Escrit a ·vj· de maig.

[...]

En Miquel Pagès etc. dats an P[ere] de la Porta, draper e ciutadà de la dita Ciutat, lo qual anà a Cambrils de part dels honrats Cònsols, per havenir-se del pali ab lo camerlench de la senyora Reyna, qui davien aportar damunt la dita senyora con entràs en la dita Ciutat. Et despès entre lo loguer del mul e la messió d·ell e del dit mul ·xj· ss. Escrit a ·ix· del mes de maig.

En Miquel Pagès etc. dats an P[ere] Miró, corder, e açò per cordes que donà a alguns speciers de la dita Ciutat, los quals feren voladors de foch gresch con la senyora Reyna entrà en la dita Ciutat, ·xj· ss. Item d'altra part, costaren cascavells de loguer que materen en los Cavallets, mig florí, qui són ·xvj· ss ·vi· ds. Escrit a ·xvj· del dit mes de maig.

[...]

En Miquel Pagès etc. dats an Ramon Royg cuyrater, e açò per tal com feu adobar les cubertes de la cuqua que feren los cuyraters en la festa que la ciutat féu per la novella entrada de la senyora Reyna en la dita Ciutat, mig florí. E recobrats albarà del damunt dit de la quantitat damunt dita. Scrita a ·xv· de juliol.

Barcelona, 1383, agost 31- setembre 2. Arxiu Reial de Barcelona. Cancelleria, Registre 1729, folis 139v-140v.

Joan I, com a lloctinent de Pere II al regne de València, assabentat dels avalots contra la moreria de Tortosa, on han ferit i mort algunes persones sarraïnes i comesos crims i danys, mana trobar els culpables i castigar-los. També s'adreça al seu pare el rei Pere per demanar-li que no enviï un seu ajudant a Tortosa pels avalots, ja que el necessita a Cervera.

Pro Curia. Infans Johannes, etc.. Fideli nostro vicario civitatis Dertuse eis que locumtenentis. Salutem et gratiam. Valido clamore recepimus pro noviter nonnulli habitatores dicte civitate, maligno seducti spiritu et in pervipendium correccionis dicti domini Regis atque nostre mente deliberata contra aljamam sarracenum dicte civitatis, irruentes per viam concitacionis sive avolot quendam sarracenum occiduerunt et alterum vulnerarunt, alia diverssa et enormia crimina nequiter perpetrando, que si vero sunt nolinnus sicuti, nec debemus sub conniventia preterre quare volentes in hiis debite providere vobis dicimus, comitimus et mandamus quate de predictis diligentissime inquiratis. Et omnes illos quos in hiis culpabiles reperitis capiatis ipsosque si absentes fueriunt citetis et banniatas eorumque bona anotatis et ab in hiis debite procedatis usque ad difinitivam serviciam exclusive quam nobis presentis serie reservamus. Nos enim vobis in et super predictis et aliis inde dependentibus ac eis ad herentibus vel anexas cum presenti plenari comitimus vices nostras per quam mandamus universis et singulis officialibus et subdicis dicti domini Regis atque nostris eorumque locatenentibus quatenus requisiti assistant vobis auxilio, consilio et favore. datum Barchinone, ultima die augusti anno a Nativitate Domini Millesimo Trecentesimo Octuagesimo Tercio. Primogenitus.

Bernardus Medici mandato domini duci facto per expensorem. Probata.

Pro Curia. Molt alt e molt excellent príncep e senyor para e senyor meu molt car. A la vostra molt gran excellència plàcia saber que segons que he entès, la vostre senyoria ha manat a mossèn Pere d'Avinyó, caveller portant veus per mi en Cathalunya, que vaxe encontinent a la Ciutat de Torthosa per alcun avelot lo qual és stat seguit en la dita ciutat. E com, senyor, lo dit mossèn Pere sia vengut a la vila de Cervera en la qual novellament se són seguides moltes bregues e

dissencions per les quals la dita vila sia vuy en via de perdició ierreparable si en altra manera no ssi provehia. E lo dit mossèn Pere sapia los mèrits de les dites coses e haie les parts induïdes a bé de pau et de concòrdia, e si de la dita vila se partia, laxeria aquella en gran perill, com sien molts de una part e d'altra qui seran animats a fer maior mal que fet no han, e altre official no-y porà donar axí bon acabament con lo dit mossèn Pere [...]

Igualada, 1388, agost 19. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1334, UD 27248. Llibre de la Universitat de 1388, folis 92r-93v. Antiga API Cx 58.

Diverses crides, entre les quals la crida de la Fira del 29 d'Agost concedida el 1333 i la crida de la Festa de sant Bartomeu del 1388. És la primera coneguda que té una certa extensió. També apareix la menció *Festa Major* vinculada a la celebració del patró.

Crida de la fira

Are oygats que us fan a saber los honrats batles de la vila d'Agualada a instància e requesta dels honrats consellers e prohòmens de la dita vila, a tota persona de qual que condició o stament sia qui volrà venir a la benaventurada fira de la dita vila qui començarà disapte primer vinent a viij jorns que serà festa del beneuyrat Mossèn sent Johan de golaçi e durarà per V jorns lavós primers vinents e contínuament comptadors, que per tot lo dit temps de fira e encara après entrò sus a la festa de senta Maria del mes de setembre pusquen venir, anar, star e retornar en la dita vila e sos térmens, sans e segurs ab tots lurs béns, avers e mercaderies com per tot lo dit temps los dits honrats batles los guien e ls asceuren axí que no puxen ésser presos, marcats, aurats, empatxats o en alcuna manera molestats, en persones o béns per quals se vol deutes o per qual se vulla altra rahó o causa. Dementre, emperò que no sien bares, traydors, sodomites, trencadós de camins, ladres fal[sa]dós de moneda ne agyen comès crim de les majestat o [...] dins la dita vila o térmens d'aquella.

Crida dels malfaytós

Encara vos fan a saber los dits honrats batles a instància e requesta dels dits honrats consellers e prohòmens de la dita vila d'Agualada, que com lo senyor Rey en Pere de honradora memòria, rey d'Aragó, de València, de malorques, de Cerdenya e de Còrcega, e compte de Barchinona, de Rosselló e de Cerdanya, ab letra sua patent, la dada de la qual fou en Barchinona a xvj dies del mes de març del any de la nativitat de Nostro Senyor M CCC LXX IX volgués e ordonàs e a la universitat e prohòmens de la dita vila e als singulars d'aquella universitat e encara a tot hom e tota persona en la dita vila en qualque manera declinants atorgàs expressament que quant que quant en la vila entre alguns habitants d'aquella e altres quals se vol stranys o privats baralla o decorriment d'armes aut serà en la qual tocaments, nafres o morts sub seguides seran, puxa cascú, los dits perpetradors o mal faytós qui a remey de fuyta attendran ensemps ab los batles de la dita vila cometent ab armes perseguir e encalçar e pendre, e aquells presos als dits batles remetre. E si los dits malfaytós fugents no s lexaven pendre, e tocaments, nafres o morts per los dits enseguidors en persones d'aquells malfaytós fugents lavos fetes seran, lo dit senyor Rey no volgués aquells en pena alcuna, civil o criminal, ésser encorreguts per la dita rahó, ne per lo dit senyor Rey o per son primogènit o per los batles de la dita vila o altres oficials seus pogues contra aquells ésser feyta questió, inquisició, petició o demanda.

Enibent lo dit senyor Rey als dits oficials seus que d'aquestes coses com fetes sien en alcuna manera nos entrameten. Per que los dits honrats batles ab la present veu de crida notifiquen a tuyt generalment les dites coses per ço que de aquelles algú ignorància allegar no puxa.

Crida del mercat

Encare us fan a saber los dits honrats batles a tota persona de qualque lig, condició o stament sia, a instància e requesta dels dits honrats consellers e prohòmens, que com lo senyor Rey en jacme, de honradora memòria, ab carta sua ab son sagell pendent dada dela qual fou a Barchinona a idus de noembre en l'any de Nostro Senyor M CC XC III, atorgàs mercat a la dita vila d'Agualada, ço és saber lo dia de dimecres cascuna setmana eb per tots temps celebrador volgués que tots e sengles persones al dit mercat vinents o d'aquell retornants sien sans e segurs e sots protecció e guarda reyal constituïts; e no res menys lo dit senyor ab tenor del dit priviletge volgués e manàs a tots e sengles procuradors, batles e altres oficials e sotsmesos seus que lo dit priviletge alva guarda e protecció reyal damunt dits tenguen e observen inviolablement sots ira e indignació e sots pena de D morabatins o diners d'or ab sens cofres aplicadors, segons que totes aquestes coses en lo dit priviletge reyal són largament expressades. Per que los dits honrats batles, ab tenor de la present crida, notifiquen a tuyt generalment lo dit privilegi de mercat, salva guarda, protecció e guiatge damunt dits. Per tant que cascú volent al dit mercat venir, pusca salvament e segura venir, star, e tornar cascun dia de dimecres per tots temps. Es entès emperò que d'aquest priviletge són exceptats bares traydors, ladres, trencadós de camins, falsadós de moneda e qui agyen comès crim de lesa majestat.

Crida de la vigília de Sent Berthomeu

Encare us fan a saber los dits honrats batles, a instància e requesta de llos palegrins partits de les parts de tremuntana, volents anar al Sant Sepulcre, e com sien stats en la dita vila d'Agualada e agyen sabut que aquí s face e s celebre festa maior del gloriós apòstol monsenyer Sent Barthomeu. E jace sia lo temps sia inconvenient, emperò en reverència e honor del dit gloriós sant, an proposat en lur coratge de romanir en la dita vila per honor e sollepnitat de la dita festa de Mossenyer Sent Barthomeu, la qual se celebrarà diluns primer vinent. E en reverència e honor de la dita festa, són prests de córrer e saltar, barra e lança gitar ab tots jóvens e homes enamorats qui a la dita festa venir volrran, e que ells posaran al cap del cós un bell vadell e a la saltadura un anell d'or, e qui pus temprat serà aurà les dites joyes sens tot embarch e contradicció.

Crida de les armes

Encare us fan a saber los dits honrats batles que ells, ab veu de la present crida, desguien a tuyt generalment totes armes que ells o lus predecessors en los dits oficis los aguessen guiades tro al present dia, e que d'aquí avant no porten armes vedades, sots pena de perdre les dites armes e que tot hostaler o hostalera agya a denunciar als hostalers que posaran en lur alberch que no porten armes, sots pena de X ss per cascuna vegada que sera contra feyt.

Fuit facte et publice omnes predictae quatuor preconizationes, de mandato venerabilis Bernardi Granelli locumtenentis venerabili Anthoni Granelli, bajuli ville Aqualate pro domino rege et Berengari Salamonis baiuli eiusdem ville pro monasterio Sancti Cucuphatis vallensis, per Bernardum Vallesii sagionem et preconem publicum dicte ville in locis assuetis in dicta villa, die mercurii nonadecima mensis augusti anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXXX° VIII°.

Barcelona, sense data, "1380ca." [ca.1399?] Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Cerimonial 08/1C.XXII-3/1.1

Anotacions de despeses ocasionades per la processó de Corpus que calia pagar a Berenguer Leopard. Esment d'un diable que acompanyava a sant Bartomeu. La data de ca.1399 la suggerim nosaltres per intervenir-hi la mateixa persona que restaurava la vibra el 1399. Es tracta d'un document força mportant per tal de veure que a finals de segle XIV els entremesos hagiogràfics eren ja un fet, i no eren escassos en nombre.

Darrer die de mag. [en lletra molt posterior: *Hacia 1380*. La data no és segura]
 Les coses devall scrites se són fetes de nou per a la festa de Corpore Christi, per les quals són degudes a n Berenguer de Leupard les quantitats següents:
 Primerament, los .iiij. evangelistes, per los quals li són deguts a raó de .v. florins per cascu...XX florins.
 Item, per les vestedures dels ignoscens, diademes et armes.....X florins.
 Item, per l'archa de Noè ab la coloma.....I florí.
 Item per .ij. mitres de bisbe et per la creu, la corona et los claus de santa Elena....I florí mig
 Item per la testera de sent Sever, ab lo clau e diadema.... I florí
 Item per .iiij. poms daurats per sent Nicolau..... folrí mig
 Item per .iiiiij. cartells istoriats ab figures per los continents.....I florí
 Item per la figuera ab la serp per Adam.....I florí.
 Item per les vestedures de Adam et de Eva....XX solidos.
 Item per la vestadura del pobre de sent Martí.....folrí mig
 Item per .j. coltell de fust daurat et pintat.....ij sòlidos.
 Item per les espatles ab coll per sent Dionís.....florí mig
 Item per la scala de Jacob ab l'àngel.....j florí
 Item per la vestadura de sent Honofre ab barba et caballera et per la vestadura de sent Paul ermità ab barba e caballera.....XXXV sòlidos.
 Item per la vestadura de sent Barthomeu.....XV solidos.
 Item per la caballera de sent Martí.....ij sòlidos.
 Item per la testera per l'abat Zotzimas.....florí mig.
 Item, per XXXV diademes d'aur partit a raó de .iiij. sòlidos per cascuna.....CXL sòlidos.
 Item per .VIII. diademes de fulla d'estany groga e .VIII. barbes et .VIII. caballeres e .VIII. títols per los pares sants.....V florins.
 Item per .VIII. barbes, .VIII. caballeres per altres de la representació, a raó de .ij. sòlidos per cascuna.....XXXVIII sòlidos.
 Item per la testera de sent Benet ab diadema.....florí mig.
 Item per la testera de sent Domingo ab diadema.....florí mig.
 Item per la caballera de sent Julià ab diadema.....florí mig.
 Item per lo ceraff de sent Ffrancesch, ab l'artifici de portar.....iiij florins.
 Item per la vestadura de sancta Maria Egipcíacha ab diadema.....j florí.
 Item per .XII. bastons per los sants Pares fets a manera de martells et per los cinyells et per les espardenyas....xiiij sòlidos.
 Item costà pa , vi [...] per dar a beure a tots aquells qui-s aparellaren en la Seu....XXV sòlidos.
 [...]
 Item, és degut al fedrí qui percaçà del cavall que cavalçà aquell qui portà la bandera.....j florí.
 Item al hom qui fo diable de sent Barthomeu..... florí mig.
 Item a aquell qui portà lo luert..... j florí.

Barcelona, 1390, setembre 29. MANUAL, volum I, pàgina 3

Processó general per diversos motius, entre els quals una victòria militar a Alger i Marroc.

Dijous XXIX. — Ffo la ffeſta de Sent Michel. — Ffo feta processó general per lo Senyor Rey e per tots los habitants en la ciutat, axí hòmens com dones, a honor e reverència de Déu e de la verge madona Sancta Maria e de madona Sancta Eulàlia patrona de la ciutat e del gloriós archàngell Sent Michel, per ço que Deus do pau e concòrdia en lo Regne e terres del dit Senyor e guard aquell de tota adversitat, e li do victòria e honor contra sos enamichs. E li plàcia foragitar lo cisme que-s en Sancta Mare esgleya. E do exalsament victòria e honor als christians qui són en les parts

de Barbaria e al gran estol de galeas e naus e altres vexells són e tenen assetjada a Ffrega terra e ciutat de moros lo qual estol se és armat en Jènova e pagat per lo Duch de Barbo e per altres gentils hòmens de Ffrança e foren en nombre les dites fustes del dit estol entre naus galeas e altres vexells LXXXI. — E la dita processó se ajustà a la seu e partent d-aquella anà per la Ffraneria y lo carrer de la Mar per los Cambis vells per lo carrer Ampla tro al cantó del carrer de Simón Oller e prenent per lo dit carrer travessà per lo carrer del Alberch d-en Andreu de Malla prenent per lo carrer del Alberch y volta d-en Pere Sentcliment e per lo palau nou del dit Senyor anant tot dret prenent per lo carrer del Alberch de Mossèn G. Sanoguera e a Sent Jacme e dret camí a la dita seu. E en la dita processó fo lo cardenal D-aragó totes les parròquies ab lurs creus e ganfanons e tots los òrdens ab lurs reliquiariis e III bisbes ab lurs dalmàtiques vestits.

Barcelona, 1390, octubre 31. MANUAL, vol. 1, pàgina 5.

Un noble català arma una galera per anar a ajudar els genovesos contra els moros d'Alger.

Dilluns XXXI. — Trasqueren la galea de la ciutat que havia armada lo noble en Bernat de Cabrera, e anà a Affraga hon era lo estol qui's era armat en Jènova per lo duch de Barbo contra moros.

València, 1392, juliol 11. Arxiu Històric Municipal de València. Lletres missives, Signatura g3-5, foli 129r. SANCHIS 2020, pàgina 198.

Festa celebrada a València per la conquesta de Sicília. Nou ús d'entremesos i jocs: les galeres dels mariners i el que sembla que seria el castell dels fusters.

[11 de juliol de 1392] Al molt honorable e molt savi sényer en Miquel Cardona, alcayt e procurador de Penàguila. Molt honorable sényer: a la certificció per vós, ab letra demanada de nosaltres, si en aquesta ciutat se és feta fetsivitat per la gran e bona nova del beneventurat procés fet, ab la gràcia e ajuda de Déu, per lo senyor duch, responem que·l dia de sent Pere, sabents nosaltres per letra de l'honrat en Jacme Marrades la dita nova breument, e explicadora per ell pus largament, e que·l dia següent ell ab sa galea devia ésser ací, e considerants que la dita nova era tant profitosa, honorable e plaent que pus no podia, ordenam e fem fer festivitat en la manera següent.

Tantost, reebuda la dita letra, com fos poch ans de vespres, per retre laors e gràcies a nostre senyor Déu, fem sonar los senys e campanes de la Seu, de les parròquies e de les òrdens, e nós, e molts en nombre infinit, anam a la Seu e a altres devots lochs per fer oració ab retiment de gràcies. Lo vespre tantost següent fem fer per tota la ciutat semblant festivitat de lums e de sons que·s sol fer a sent Dionís. Lo següent dia, en hora de vespres, la galea plegà a nostra platja. Nosaltres, ab infinida gent de cavall e de peu, anam al Grau e, per abreujar, sabem certament, per relació del dit en Jacme, en virtut de letra de creença del senyor duc, que en tota Sicília ciutat, vila, loch, casa o persona no roman que tot no sia a mà e obediència del senyor duch; tantost, ab lo dit en Jacme venin de mar, anam a Paterna, precedent gran colp de bornadors, a alegrar de tanta nova la senyora duquessa, la qual ja trobam en lo camí i que venia ací.

La nit següent se continuà l'alegria. En l'endemà se féu solemne e notable sermó, no cessant lo bornar e, al presdinar, en lo mercat se feren grans jochs de toros e de combatiment de castell e presó d'aquell e de micer Andria de xarmunt e altres diverses jochs, per manera que la festa ha durat ·III· dies. [...]

Escrita en València, a ·XI· de juliol. Los jurats de València, aparellats a vostra honor.

Barcelona, 1392, juliol 27. MANUAL, vol. 1, pàgina 29.

Embaixada musulmana de Granada, amb presentalles exòtiques.

Dissapte XXVII. — Entraren per veure la casa del concell de la ciutat los missatgers moros qui eren venguts al Senyor Rey ab lur present per lo rey de Granada e presentaren al dit Senyor Rey X camells, II rossins genets ensellats e enfrenats ab bolles d'or en los frens e II tarxes ab bolles d'or e II parells de esperons e II espaes totes garnides d'or dins la qual casa lur fo fet per los honrats concellers notable aculliment. E fo dins l'ort de aquella ciutat posada I taula de parament ab diverses pessas de copes, pitxers y altres vexells d'argent e diverses maneres de confits los quals, los dits moros cascun per ço com dejunaven, se'n portaren tot.

Barcelona, 1392, setembre 29 – octubre 7. MANUAL, vol. 1, pàgina 31-32.

S'envien dues galeres de guerra per tal de protegir vaixells que, baixant de l'Ebre, no gosaven arribar a Barcelona per por dels atacs corsaris.

Dicmenge XXIX. — Ffo la ffeſta de Sent Michel. — Partiren de la plaia de la mar de Barchinona II galeas armades d'en P[ere] Bertran e d'en Morey per anar per la ciutat al cap de Tortosa per ço com havia llà certs lenys e altres vexells carregats de gra qui devien venir descarregar en la dita ciutat e per paor de galeas y galiotes armades de moros les quals se deya devien venir vers aquelles parts les dites fustes carregades no guosaven exir del riu de Tortosa per venir en Barchinona.

Dilluns VII. — Vengueren les galeas que la ciutat havia armades a paga de X dies per anar vers lo cap de Tortosa per alscunes barques e altres lenys de tràffech e qui devien venir de les dites parts, les quals per pahor de galeas de moros no·s volien arriscar de passar, e de les quals són patrons los honrats en P[ere] Bertran e en Galceran Morey, ciutadans de Barchinona.

València, 1392, novembre 13. Arxiu Històric Municipal de València. Manual de Consells, Signatura A-20, folis 42v-48v. CARRERES ZACARÉS 1925 volum II, pàgines 57-63. SANCHIS 2020, pàgina 199.

Preparatius de l'entrada de de Joan I i Violant de Bar, a València el 24 de novembre de 1392 com a comtes de Barcelona i reis d'Aragó i València. Nou ús de les feres gremials de blanquers i freners, així com les galeres dels mariners i el castell dels fusters.

Los honrats jurats e advocats pensionats e ·XXX· pròmens, per lo Consell de la dita ciutat celebrat a ·IX· dies del mes de noembre, elets a ordenar la festivitât faedora per la benaventurada entrada que novellament se deu fer per lo senyor rey e per la senyora reyna en la dita ciutat [...]

Primerament, acordaren e ordenaren que ab temps sia procurat e fet que·l dia de la dita entrada la ciutat, ço és, tots los carrers de passatge d'aquella sien e estien nedejats de pedres, testam e borça e agranats [...] E com fos disceptació de la longuea o brevitât dels carrers del dit passatge, deints alguns dels dessús dits que fos per aquells carrers que darrera semblant entrada era stada feta e altres dixessen que convenia fos pus breu car vist era estat que per la multitud de la gent e dels balls e jochs emnargants, lo passatge tardava tant que a vespres lo senyor rey e la senyora reyna no podien plegar a lur posada, finalment fo concordat que la entrada e passatge fos per los carrers dejús declarats [*es detalla l'itinerari de pas del seguici*]. [...]

Ítem, acordaren e ordenaren los dessús dits que sien aemprats tots e sengles los dels officis e mesters de la ciutat, que cascú d'aquells per si, ab tots los altres d'aquell offici o mester, se aparellen ab la liurea d'aquell offici o divisa e ab sos juglars per exir reebre los dits senyor rey e senyora reyna, ço és, los jóvens d'aquell offici o mester, bé arreats, dançan, e los pròmens, ab çurambres, acompanyan [...]

Ítem, sien aemprats specialment e nomenada los pròmens dels officis dels pellicers e dels freners a fer cascun offici d'ells qualque assenyalat joch, axí com los pellicers lo drach acostumat o altra cosa mellor e los cavallers armats que solen fer a combatre, pendre e menar lo drach; e axí mateix, los freners, la cuqua e los salvatges e altres coses que han acostumat fer o mellorar, hi si poran. E que cascuns sien d'açò bé pregats e encarregats.

Ítem, com en semblants festivitats passades fos acostumat que ls hòmens de mar eren aemprats de fer e feren dues galees poques, armades, anants sobre carretes en la festivitat ab los altres jochs e balls, fo ara en disceptació si tals galees serien fetes en aquesta festivitat o no. Car foren alguns dels dits ordenadors deints que seria bo que-s fessen e altres que no, donant-hi tal raó, ço és, que vist era stat que les dites galees donaven gran embargament e tarda a la festivitat. Car per la estreta e per cantonades en algunes partides de carrers de la ciutat per on era lo passatge dels senyors e dels de la festivitat e per la multitud de les gents, les dites galees no podien passar sinó ab gran affany e tarda. Per aquestes raons e altres fo acordat per los dits ordenadors que-l joch de tals galees romangués e no fos fet en aquesta festivitat.

E per consegüent, romangués e no-s fes castell de fusta, al qual fer en semblants altres festivitats eren aemprats los de l'offici dels fusters en la rambla dejús lo pont dels Serrans, majorment car fo vist en la prop passada semblant festivitat que-l dit castell s-i fo fet de més, car les dites galees, perquè no tardassen en lur passatge, no foren menades al dit castell, ne aquell fo empaliat, ne fornit, ne per consegüent combatut [...]

Ítem, que sien procurats e haüts tots quants juglars haver se poran, axí en la dita ciutat e termes com encara lo regne d'aquella, com esguardada la multitud dels officis dançants e dels altres actes de la dita festivitat hi haja obs gran nombre de juglars [...]

Igualada, 1393, desembre 7. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 984. Llibre de la Universitat de 1394, fol 5r

Acord de nomenar dos recaptadors per la candela del Santíssim Sagrament, els quals no semblen pas els primers que es nomenen a tal finalitat.

Noverint Universi quod die dominica septima mensis decembris anno a nativitate Domini Millesimo Trecentesimo Nonagesimo Tercio, in presencia [...]

Item, dicta universitas, convocata et congregata ut supra consuit et ordinavit suos scindicos actores et procuratores Bernardum Queralt et Bernardum Riba fabrum dicte ville et utrumque ipsorum in solidum, videlicet, ad acapitandum candele que comburit coram sacratissimo Corpore Domini nostri IhesuChristi in ecclesia maiori et parrochiali dicte Ville. Et omnes census sive omnia censualia et eorum proprietates legata et querumque alia bona et jura ipsi candele quomodolibet pertinencia et pertinere debencia petendum exhigendum, habendum et recipiendum. Et etiam comptum et compota audiendum, conficiendum et finandum [?] ab ipsis personis que attenues fuerunt procuratores et administratores dicte candele. Et inde apocham et apochas finis et difuncionis faciendum, et peccunias que ad manus suas pervenerint racione dicte candele in empcione censualium et in aliis etiam dicte candele [...] sicut et pro ut eis et utruque ipsorum visum fuerit convertendum et sincerandum, et instrumenta [...] in emptionibus dictorum censualium faciendum et firmandum. Et generaliter omnia et singula alia faciendum etc.

Barcelona, 1394, juny 15. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Cerimonial 08/1C.XXII-3/2.1 Crida de Corpus, amb un recorregut processional detalladíssim.

Die lune ·XV· die junij anno a nativitate Domini M^o CCC^o Lxxxx iiij^o per Jacobum Ruvira.

Ara hojats què us fa hom assaber, com per honor e reverència del sant e sagrat cors de nostre senyor Jhesu Christ, salvador e redemptor nostre tot poderós, si estat ordonat que dijous primerament que serà la sua beneyta festa, per lo matí, tuyt sien en la Seu de Barchinona; e que sia feta processó general qui accompany[i] lo dit sant e sagrat cors de nostre senyor Déu Jhesu Christ. E que ans de la dita processó serà fet sermó e celebrada missa alta en la dita Seu. E puys, finit lo dit sermó e missa, partent la dita processó de la dita seu, passarà per la Frereria, e per la plaça del Blat e per la Bòria e per la Capella d'en Mercús e per lo carrer de Muntcada, e per lo Born, e entrarà en la Esgleya de madona sancta Maria de la Mar. E feta allí reverència a Déu e a la verge gloriosa madona sancta Maria mara sua, la dita processó partent de la dita esgléya tornarà a la dita Seu accompanyant lo dit sant e sagrat cors de nostre senyor Jhesu Christ, e passarà per la plaça e carrer dels Cambis e per lo carrer Ampla, fins al cantó del carrer de regumir; e passant per lo dit carrer de regumir, irà dreta via passant per la plaça de sent Jacme fins el palau del bisbe, e entrar-se-n ha en la dita Seu.

Per ço los Consellers e pròmens de la dita Ciutat pregunen tuyt generalment que tots los homes e les dones de la dita Ciutat, per honor e reverència del dit sant e preciós cors de nostre senyor Jhesu Christ, lo dit die de dijous bon matí sien a la dit Seu e accompanyen aquell humilment e ab gran reverència per los lochs demunt dits, per los quals passarà entrò que sia tornat a la dita Seu. E que tots los hòmens e les dones porten ciris e candeles enceses per tots los lochs de la dita Ciutat per los quals passarà. E que tuyt, per honor e reverència del dit sant cors de nostre senyor Jhesu Christ haien, lo dit die de dijous, escombrades e denejades e be e honradament ampaliades e enramades les carreres e lochs per los quals passarà, ço és cascun aytant con la sua possessió se estén.

Encara ordonen e pregunen los dits consellers e pròmens que tot hom e dona qui sia vestit o vestida de dot, que-l pos lo dit dijous per reverència del sant e preciós cors de Jhesu Christ, però passat lo dit die lo puxen cobrar aquell qui cobrar-lo volran.

Notificant a tuyt generalment que en lo sacre Concili de Tarragona lo reverent archabisbe e lo bisbe de Barchinona e lo bisbe de Leyda e tots los altres bisbes de la província de Tarragona han atorgat a tots quells e aquelles qui lo dit sant e preciós cors de Jhesu Christ aquell jorn ab lum accompanyaran o portar lum hi faran, cascun ·XL· dies qui són ·viiij· quarentenes, ço és ·CCC·XX· jorns de indulgència.

Barcelona, 1394, juny 15.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons AHCB1-002. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern. 03/1B.IV. Registre d'Ordinacions. Vol. 02 (1394- 1399), foli LXVIIIr. DURAN 1943, pàgina 17.

Crida relacionada amb la festa de Corpus a Barcelona i els cadafals que alguns particulars construïen als carrers. Datada erròniament el 1396 per DURAN 1943.

Ara hoiats per manament del batle, ordonaren los Consellers e pròmens de la Ciutat que alguna persona de qual sevol stament o condició sia no gos lo dia de dijous primer vinent que serà la festa de Corpus Christi fer o fer fer algun bastiment o cadafal en los carrers per un passarà la processó. E açò per tal con enbarguen e empatxen la dita processó ne encara gossen fer foch gresch ne sclaffidors de foch gresch, sots ban de XX ss. per cascuna vegade.

Igualada, 1394, juny 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 984. Llibre de la Universitat de 1394, fol 33r

Acord de fer una capsa reliquiari de plata per contenir el Corpus amb els diners de l'almoïna dita d'en Sabata.

Die dominica XXI^a mensis junii anno a Nativitate Domini M^o CCC^o LXXX° Quarto, universitas ville Aqualate, more solito in Capilla sancti Bartholomei infra dictam villam aqualate pro consilio generali convocata et congregata, voluit et ordinavit [...]

Item, dicta universitas, modo et forma predictis convocata et congregata in dicta capilla sancti Bartholomei, voluit et ordinavit quod de bonis elemosine d-en Çabata mutuentur [?] duodecim florenis ad opus cuiusdam reliquiarii sive capcie argenti in quo Corpus Domini nostri Ihesu Christi recondi debent in dicto ipso reliquiario quod acapitetur ad opus dicti reliquiarii, et illo tunc resa[...]tur de acapito dicte Elemosine illud quod ibidem invenietur usque ad complementum eius quod de dicta elemosina fuerunt dicto reliquiario bistributum.

Igualada, 1394, agost 19. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 984. Llibre de la Uiversitat de 1394, fol 68r.

Crida de la Festa de sant Bartomeu. Conté indicis poètics d'una possible vetlla celebrada a la capella de Sant Bartomeu la nit abans de la festa.

Crida de Sent Barthomeu

Ara ojats què us fan a saber a tuyt generalment, de part dels honrats batles consellers e pròmens de la vila d'Agualada, a instància de .j. joveshom palagrí lo qual vinent del Sant Sepulcre és estat per encantaments de la fada Morgana en la vayl del fals engan per molt temps pres, detengut e aturat, e desigyant de la dita mala e greu presó ésser largament desliurat agués fet vot e promatença al gloriós monsenyer Sent Barthomeu apòstol, que si li empetrava gràcia ab Ihesuchrist que d'aquella tan greu presó fos prestament desliurat ell vendria vetlar lo dia de la sua vigília dins la sgleya o capella del dit gloriós sant construhida dins la dita vila d'Agualada, en la qual sap que del dit sant se celebrarà festa anyal e gran e sollempna vigília. E après lo dia de la festa del dit gloriós sant romandria en la dita vila per fer honor e reverència al dit gloriós sant. On, com après lo dit joveshom palagrí, per ses jornades, sia attès a la dita vila d'Agualada e sia cert que diluns primer vinent serà la festa del dit gloriós sant mossényer Sent Barthomeu. Per ço certifica a tuyt generalment que per aquell dia ell farà fer aquí gran solaç e balls. E d'altra part, fa a saber a tos jóvens e hòmens anamorats qui volrran saltar, córrer, barra ne lança gitar ne fer altres tempraments, forteses e leugaries, que lo dia de la dita festa sien en la dita vila, com lo dit palegrí tindrà taula de totes les dites coses a tots aquells qui a la dita ten [sic] gran festa venir volrran, e posarà al cap del cós e a la saltadora e a les altres coses dessus dites, molt belles e notables joyes, e qui pus fort ne pus temprat serà aquell les se'n portarà, e d'altre part àgya per cert que aurà e a consaguirà la amor de la sua senyora.

Die mercurii XIX^a die augusti anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXXX° quarto, mandato venerabilium Anthoni Granelli baiuli ville Aqualate pro domino rege et Bernardi Granelli baiuli dicte ville pro monasterio Sancti Cucuphatis vallensis, fuit facta et publicata in dicta villa et in locis assuetis eiusdem prescripta preconitzacio, per Bernardum Vallesii sagionem et preconem publicum ville prefate.

València, 1395, octubre 15. Arxiu Històric Municipal de València. Claveria Comuna, Manuals d'Albarans Signatura J-27 (contingut a I-21), foli 18r i v. CARRERES ZACARÉS 1925 volum II, pàgina 64. SANCHIS 2020, pàgina 200.

Liquidació de despeses que encara restaven pendents des de l'entrada de Joan I i Violant de Bar el 1392; segurament una de les dues galeres dels mariners que havien servit des de 1373 fins a 1392 fou aprofitada degudament transformada i l'altra serví per a una roca de discurs no precisat.

[15 d'octubre de 1395] [...] De nós, etcètera. Pagats a·n Domingo de la Rambla, pintor, e a·n Berenguer Romeu, armer, majorals en l'any present de l'offici de l'armeria de la dita ciutat, vint-e-cinch lliures, tretze *sòlidos*, ·VIII· diners al dit ofici, degudes e restants solament d'aquelles trenta lliures per les quals fo feta avinença de paraula entre los ladonchs jurats de la dita ciutat e los majorals e alguns pròmens del dit ofici que·ls fossen pagades per la dita ciutat en ajuda de les despeses per ells faesdores e puys fetes de molt major quantitat en los novells jochs o arneses de una nau ab serenes e de una rocha sobre carros fets per lo dit ofici, a inducció e prechs dels dits jurats, per rahó de la novella entrada per lo senyor rey e per la senyora reyna, com a rey e reyna feta en la dita ciutat [...]

Igualada – Vic. 1395-1399. Arxiu Episcopal de Vic, vol. 1201/1, folis 48v i ss.

Visita Pastoral a Santa Maria d'Igualada, amb el conjunt dels seus altars. Es documenta i queda confirmada l'existència de la Confraria del Cos de Crist que s'intuïa el 1318.

Ecclesia Beate Marie ville Aqualate.

[...]

-Altare maius beate Marie. In quo sunt duo beneficia [...]

-Item altare sancti Petri [...]

-Altare sancti Michaeli [...]

-Altare sancte Mª Magdalans [...]

-Altare sancti Blasii [...]

-Altare sancte Trinitatis [...]

-Altare sancti Nicholai [...]

-Altare Corporis Christi. In quo sunt tria beneficia; unum institutum per confratres confratrie Corporis Christi, valoris XVII librarum e XV ss. [...]

-Item altare Sancti Stephani, in quo est beneficium institutum per confratres Confratrie predictae Corporis Christi, valoris XV ll, et est beneficiatus Bartholomeus Romei, rector de Pardines, diocesis Urgellensis, in quo beneficium residet et deservit.

-Altare sancti Martini [...]

-Altare sancti Johannis bapliste [...]

-Altare sancti Anthonii [...]

-Altare sancti Simeonis [...]

-Altare sancte Lucie [...]

-Altare sancte Margarite [...]

-Altare sancti Laurentii [...]

-Altare sancti Bartholomei, constructum in capella sancti Bartholomei extra dictam parrochialem constructa, valoris [...]

[...]

Barcelona, 1396, gener 10. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern 02.01/1B.I. Llibre del Consell, volum 27 (anys 1395-1398), folis 17v-18v.

Constatació del perill que els corsaris causaven constantment als mercaders barcelonins que transitaven per la mar i acord d'armar cinc galeres de guerra per acompanyar el trànsit de vaixells cap a l'est de la mediterrània a despeses de la Ciutat de Barcelona.

Die lune X^a mensis januarii anno a Nativitate Domini M CCC XC^o sexto.

Convocat e ajustat lo Concell de ·C· Jurats de la Ciutat de Barchinona specialment per les rahons dessus escrites en la casa del Consell de la dita Ciutat segons és acostumat [...]

E fetes les dites coses encontinent los dits honorables consellers exposaren en lo dit Concell III coses segons que-s seguexen per orde. Primerament que com los Cònsols de la mar ab alguns mercaders de la Ciutat de exprés consentiment e voler dels Consellers del any passat qui per ocupació d'altres affers de la Ciutat en açò no pogueren personalment entendre hagen menejat, tractat e conclús que per contrastar a molts e diverses cossaris e robadors tan bé cristians com infeels qui d'algun temps a ençà han dampnificat e continuament dampnifiquen los mercaders e habitants de la Ciutat, e encara per pendre e castigar aquells si fer se porà, segons a la Ciutat per special privileg és permès, sien armades ·V· galees grosses ab les quals anants e navegants vers les parts de levant, los mercaders de Barchinona e altres qui-s volran, puxen anar e navegar ab lurs mercaderies e havers a les dites parts de levant, e ab les quals los mercaders d'aquesta Ciutat qui en aquelles parts són ab lurs mercaderies e béns se·n puxen tornar en aquestes parts. E ja de fet los dits Cònsols e mercaders hagen procehir a electió de patrons e de capità de les dites galees, les quals se deuen armar a messions dels dits mercaders e de la mercaderia. E aparega que, segons forma del privileg, la dita armada si-s fa, se deia fer per la Ciutat e no per los mercaders, qui són singulars d'aquella. Lo dit Concell deliberà sobre açò. [...]

E proposades per los dits Consellers les dites ·III· coses, lo dit Concell deliberà e acordà sobre aquelles segons que-s segueix. E primerament, sobre la armada de les dites ·V· galees tractada e asseguda per los mercaders de licència e voler dels Consellers passats, que la dita armada sia feta per la Ciutat e e nom de aquella. E aqui mateix lo dit Consell següent l'acort dels dits mercaders, ordonà en capità de la dita armada l'onrat en Fferrer de Gualbes, ciutadà de la dita Ciutat, qui emperò sia tengut de prometre e jurar en mà e poder dels Consellers de servir sobre·ls corsaris e robadors dampnificants los sotmeses del senyor Rey e specialment los Ciutadans e habitants de la Ciutat lo capítol per lo senyor Rey atorgat a la Ciutat sobre fer de armades. E atorgà lo dit Consell segons per special privilegi de la Ciutat li és permès al dit capità sobre tots aquells qui-s acordaran e iran en la dita armada, aquella durant tota jurisdicció civil e criminal acostumada de atorgar a capitans de semblant armada. E mes avant lo dit Consell feu patrons de ·IIII· galees que-s deuen armar en barchinona de les dites ·V·, com la cinquena se deia armar en València, los honrats en Pere Vicent, en Guillem ça Tria, en Bernat ça Closa e en Barthomeu Vidal, ciutadans de Barchinona, ço és cadascun d'ells de una de les dites ·IIII· galees, e atorgà a cascun dels dits patrons en sa galea tota jurisdicció acostumada atorgar a patrons anants sots capità. E volch lo dit Consell que de totes coses pertanyents a la dita armada e al espatxament d'aquella fossen fetes per los Consellers tots actes e totes cartes e letres necessàries e oportunes.

Barcelona, 1396, abril 25. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern 02.01/1B.I. Llibre del Consell, volum 27 (anys 1395-1398), foli 27v.

Acords que afecten a la processó de Corpus de Barcelona, als entremesos de Corpus i a les extralimitacions del seu ús propi. Un primer protocol i ordre de la processó es trobaria en la manera de funcionar la host de la Ciutat.

Subsequuntur die martis XXV^a dicti mensis aprilis anni M CCC XC VI, qua die fuit festum sancti Marchi evangeliste. Convocato et congregato specialiter hoc dicta Concilio Centum Juratorum prefate Civitatis [...]

La terça que com per la festa de Corpus Christi se acostumassen de fer moltes messions extraordinàries pujants a més de C lliures e als dits Consellers ateses los grans càrrechs de la Ciutat parega massa, si-s moderaran les dites messions.

La quarta que com en la ordinació de la processó qui en lo dia de Corpus Christi ha acostumat de acompanyar lo preciós Cors de Jhesuchrist sia estada e temps passat entre alguns officis altercació e debat, si·ordonaria la dita processó, ço és entre aquells officis que iran en aquella segons la ordinació de la host vehinal en l'any propassat feta o en quina altra manera.

La quinta, que com les joyes e ls arreus que han acostumat de servir a la dita festa de Corpus Christi, e les quals estan en l'archiu de la Ciutat, se malmeten sovint per tal com són prestades per consellers o per racionals o per l'escrivà dels Racionals, e per aquests préstechs se hagen a reparar de que's seguexen messions a la Ciutat, si's ordonarà que no puxen ésser prestades.

[...]

Sobre la terça, que la manera de la festa de Corpus Christi e la despesa per aquella faedora fos comanat a Consellers qui sobre açò fahessen segons que atesa la custuma de la Ciutat sobre la dita festa alia observada lus paregués fahedor.

Sobre la quarta, que la ordinació de la dita processó fahedora en la dita festa de Corpus Christi fos remesa als Consellers e a les XII persones que foren a fer la ordinació dels penons sobre la host vehinal de la dita Ciutat.

Sobre la quinta, lo dit Concell volch e ordonà que d'aquí avant los Consellers o ls Racionals o lur escrivà o altres qualsevol oficials o persones de la dita Ciutat qui ara són e per temps seran no presten ne puxen prestar, sens expressa licència e voler del Consell de ·C· Jurats, algunes joyes o arreus de les que servexen o han acostumat de servir a la dita festa de Corpus Christi, per qualsevol causa o rahó.

Barcelona, 1397, maig 27. Biblioteca de Catalunya, Ms. 485, ff. 271v-272v

Descripció de l'entrada del rei Martí I l'Humà a Barcelona el 27 de maig de 1397, segons la versió llatina del Cronicó de Guillem Mascaró, BC, Ms. 485, ff. 271v-272v. Primera notícia d'un entremès amb turcs i cavallets.

Publicada per CINGOLANI 2006, RAUFAST 2007 i per MARTÍN-IGLESIAS 2017.

De dicti domini regis adventu.

Et dictus dominus rex Martinus, recedendo de dicta civitate Avinionensi, per suas dietas pervenit ad locum de Cadaqués, cum X galeis armatis XXI^a die mensis madii, anno Domini M^o CCC^o nonagessimo septimo.

Et in die XXII dicti mensis et anni, venit ad locum de Bitulona circa horam terciarum, et in dicta villa seu parrochia fuit et estetit usque ad diem sabbati. Et in die dominica, que fuit XXVII dies dicti mensis et anni, circa horam nonam diei, fuit in plagia Barchinone et arripuit terram per pontem positum et factum de postibus et cohoptum de pannis de lana, et in capite dicti pontis fecerunt sibi unum altum sedile quinque gradonum. Et ibi dictus dominus rex sediit per unam horam et plus, aspiciendo et mirando festum quod sibi fiebat ut sequitur.

Nam maior pars officiorum tripudiabat, alii incedebant armati, alia pars fecit *los jochs següens*. Primo, barcharii et homines maris fecerunt unam navim sarracenorum et duas galeas christianorum, que navis et galee navigabant per terram, et preliabantur adinvicem christiani et sarraceni cum tarongis. Item, officium blanqueriorum tripudiaverunt et fecerunt unum orridum leonem; item, officium magistrorum domorum fecerunt unum castellum in quo ducebantur alique domicelle. Item, officium *dels payés* fecit unum castrum in quo ducebatur *lo Rey d'Amós* cum sagitis quas hinc inde prohiebat, et in dicto castro erat una domicella in quolibet angulo, que domicelle ministrabant sagitas ipsi Deo Amoris. Item, officium *dels cotonés* fecit multos equites cotonerios et turchos qui adinvicem preliabantur. Item, officium fustariorum fecit unum parvum castrum non multum a terra sed largum, in quo erat posita rota Fortune, cum quatuor puellis positis in dicta rota que vocabantur Regnum. Et dicta rota semper erat in motu, et Regnum non movebantur cum essent bene afixe ipsi rote, cum titulis "Regnabo", "Regno", "Regnavi", "Sum sine regno". Item, officium frenariorum fecit unam vibram multum altam et magnam que prohiebat ignem et spiras ignis per os suum, et fecerunt Amorum cum multis turchis sive *turchs* et multos homines *salvatges*, et adinvicem preliabantur, et novem angelos qui tripudiabant, scilicet tres *vermells*, III *blaus*, III *negres*; item, officium argentariorum fecit unum castrum magnum, in sumitate cuius erat magestas divina, et subtus magestatem erant celi et ordines angelorum, et magestas divina voluebat per se circumquaque, et portabat

coronam auream in manibus, et angeli unusquisque certum quid arnessiorum domini regis cum eius signo.

Peractis omnibus istis et vassis per dictum dominum regem, venerunt XXti *bornadós*, et statim dictus dominus rex ascendit equum suum et, precedentibus eum, accessit *per lo carer Ample, he per los Cambis Veys, e davant Sancta Maria de la Mar, he per lo carer de Moncada, he isqué a la capela d'en Marchús, he puys a la Bòria, a la plaça del Blat, a la Franeria*. Et, novissime, venit ad sedem Barchinone, que erat *tota empaliada he enramada*, intrus et extra et in claustro, sicut et omnes vie per quas transsivit, et adoravit crucem domini nostri Ihesu Christi ante foras dicte sedis, in loco ubi consuevit esse capella Sancti Blasii. Et demum, intravit dictam sedem et accessit ad altare Sancte Crucis, et ibi iterato adoravit Crucem, quo facto fecit fieri unam absolutionem pro anima recolende memorie domini regis Petri, patris sui, et aliam pro anima bone memorie domini regis Iohnannis fratris sui. [...] Demum inceperunt antiphonam "Regina Celi" et cum illa accessit dominus rex cum processione pedestra ad Palatium Regale, quod est iuxta dictam sedem, et fecit orationem in capellam Sancte Marie dicti palatii. Et, reversus ad sedem predictam cum processione, statim militavit et accesit ad palatium regine. Et, in dicta die domonica et sequenti, civitas Barchinone tenuit tabulam de *juyir*. Et dictum festum officiorum duravit per quatuor dies, eo quia dictus dominus rex fuerat multum desideratus per omnes gentes. [...]

Barcelona, 1397, juliol 8. Arxiu Reial de Barcelona. Cancelleria, Registre 2239, folis 37v-38r. FERRER 1988, pàgines 413-414, doc. 179.

Carta del rei Martí I l'Humà al seu lloctinent, que guardi les moreries del regne de València i de la capital per tal que no siguin atacades pels avalots, ja que els seus pobladors estan espantats i ell ha de ser garant de la integritat física de tots els habitants dels seus regnes. També que es vigili la mainada, que solia ser qui començava les agressions com un joc.

Lo rey.

Lochtinent, entès havem que en aquexa ciutat se ha mogut dues vegades gran avalot de infants contra los moros de la moreria d'aquella, per rahó de la qual cosa no solament los moros de la dita moreria estan ab gran pahor e en perill, mas encara tots los altres moros d'aquex regne, e par que sien en propòsit de scampar-se e fugir là hon se puxen salvar, e con sia molt necessari e nós vullam en tot cas que·ls moros de les dites moreries sien salvats e defesos, per manera que perill o dan alcú en persona o béns no puxen encórrer, manam·vos tan expressament com podem que guardets e deffenats poderosament los moros de la moreria de la dita ciutat, guardant aquells de nit e de dia en aquella mellor manera que ésser puxa, manant als jurats e a tots oficials, ciutadans e pròmens de la ciutat damunt dita, axí con nós ab la present los manam, sots pena de cors e de béns, que en fer la dita guarda e defensió vos acompanyen e us donen tot consell, favor e ajuda ab armes e en aquella manera que per vós requests ne seran. E encara tenits ben guardats los infants e altres qui són stats incitadors e convocadors dels dits avalots e ab ells, e en altra manera com mils porets, vos certifiquets si alcunes persones de gran, mijà o poch stament han consellat o dat loch o manera als dits infants de las ditas coses e, si cas és que ho hagen, aquells prenets e ben guardats tingats tro nós hi hajam per altra forma provehit. E no res menys, provehits·hi pus prestament e al mils que porets que les altres moreries de tot lo regne sien guardades e defeses, faent·hi aquellas provisions que conexerets que·us sien necessàrias, car nós vos encarregam com pus estretament podem de las dites coses. E guardat·vos que per colpa, peresa, remissió o negligència vostra los dits moros no encorreguen perill o prenen dan alcú, car siats cert que, si·u fahiets, nós nos en tornariem sobra vostra persona. E d'açò escrivim per semblant letra nostra al justícia en criminal de la dita ciutat per què ab ell ensemps entenets en las dites coses.

dada en Barcelona, sots nostre segell secret, a VIII dies de juliol del any MCCCXCVII. Rex Martinus. Dirigitur Arnau de Vilarnau, lochtinent de governador en regne de València.

Dominus rex mandavit michi, Guillermo Poncii.

Probata.

Item similis [...] Abelló, justícia en criminal de la ciutat de València.

Saragossa, 1398, abril 19. Arxiu Reial de Barcelona. Cancelleria, Registre 2230, foli 68v-69r. FERRER 1988, pàgina 417, doc. 182.

El rei Martí I l'Humà mana al seu vicari del bisbat de València que garanteixi que els frares i capellans que prediquen i exhorten a participar a la croada contra Barbaria deixin clar al poble que la campanya és contra moros estrangers i no pas els que viuen en territori del regne de València, els quals es troben sota la protecció reial i adverteix que aquells que els hi facin mal seran castigats.

Lo rey.

Vicari, entès havem que alguns frares, capellans e altres persones van prehicant per les esgleyes, plaçes e altres públichs e comuns lochs la Cruada dada per lo papa contra los infeels moros de la fe e, jassia per ventura ells façen lurs preïcacions per zel de bé, emperò lo poble qui aquells ou, no deçernent o no entenent per ventura la intenció del sermonedor, se poria irruir contra los moros d'aqueix regne, los quals stan sots nostra fe, protecció e salvaguarda, e dels quals, si mal prenien nos sintríem axí fort com si-ls era fet entre nostres braçes e fariem no solament dels malfeytors, mas encara dels preïcants o sermonants damunt, per què-us pregam, requerim e manam que proveiscats en deguda manera que-ls dits preicadors e sermonedors preïcan sàviament e donen entenent al poble que la dita Cruada s'estén als moros strangers e no als de nostra senyoria, hoc encara los avisen de tal manera que-l poble conega que, si mal alcú era fet als dits moros de nostra senyoria, seria fet dels malfeytors dur e fort greu càstich, e açò remetem a vós e a vostra industriosa saviesa, envers la qual nos en tornaríem, si per vós no-y eren fetes totes provisions útils e necessàries.

Dada en Çaragoça, sots nostre segell menor, a XVIII dies d'abril del any MCCCXCVIII. Rex Martinus.

Dirigitur vicario in spirituali et temporalis episcopatus Valencie.

Dominus rex mandavit michi, Guillermo Poncii. Probata.

Tarragona [Fons parroquial de La Selva del Camp], ca.1398-1399 [?]. Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. Còdexs i manuscrits, núm. 60. Manuscrit del Misteri de l'Assumpció de la Mare de Déu de la Selva del Camp. Folis 3r-5r.

Segons la catalogació "Estrofes d'una croada contra els musulmans (finals segle XIV)". Ens quadra amb la croada que va impulsar Martí I l'Humà per recuperar les hòsties suposadament robades .

[...]

[...] la croada

[...] onada

[...] veu

[...] davantera

[...] primera

[...] la féu.

[...]

[...] papa

[...]

[...]

[...]

[...] balsa
A tots perdonarà.

Lo cos de Jhesuchrist
Anem ab grans jornades
Totes faenes lexades
Bona gent recobrar
Les hòsties sagrades
Que los cans nos han levades
No les nos volen dar.

Lo rey de França
Lo noble Rey de França
Ne menarà la dança
Contra tots los infels
La gentil flor de lir
Los darà gran mertiri
De males morts cruels.

Lo rey d'Ancglaterra
Lo bon rey d'ancglaterra
Los farà mortal gerra
De mant colp de glavi
No hi haurà puyg ni serra
Mort no caygue en terra
E molt moro mesquí.

Lo rey d'Aragó
En après sens fallia
Ab gran cavalleria
Lo bon rey d'aragó
Lo dara mal d [...]
Car ga na senyoria
I te·ls a sa bandó [?]

Lo rey de Castella
Del bon rey de castella
[...] anzella
Com vendrà lo leó
Ab sa cor[...]a bella
Qui·s batrà de la sella
Ffort cruel e felló.

Lo rey de Navarra
Lo prous rey de Navarra
Los darà per la garra
Tals que en terra niran
Capells de Pampalona
Mas no veheent lur corona
Qui tots los hauçuran.

Lo rey de Portegal

Rey de portogalesos
 Ab lançes e ab pavesos
 E ab cavalls armats
 Los farà star duptosos
 E del colp sanguonosos
 Fferits e malmenats.

[...] *de Xipre*
 [...] volie
 [...]
 [...] d·ultra mar
 [...] darie
 [...] deria
 [...] ar.

[...] *Nàpols*
 [...] de Nàpols
 [...]
 [...]
 [...]
 Sobre barberia
 Ffaçe posar l·estol.

Rey de çeçília
 L·àguila coronada
 Si vol pendre volada
 Que·s pos sobre Tunih
 Correr n·a fins Granada
 Ab sa valent maynada
 Tot aurà conquist.

Lo senyor de Millia
 Si Milià hi venia
 Ab tota Lombardia
 Dar los hi he que fer
 Ab çells de la pença
 Que li façen valença
 Chajuda per la mar.

Moros
 Moros retets la terra
 Si no en esta guerra
 A mala mort morrets
 No·us hi valran les dargues
 Ni adzagixets largues
 No tots vostres genets.

Morisma
 Perduda és la morisma
 Si el bon rey altisma
 Met en cor e en valent
 A tots çells qui babtisme

Aprés sens tot sophisme
per ell a mantenir.

Tosti

Que complem est passatge
En nom de bon viatge
Lan amunta tot dret
Aquí façam hostatge
Ffins que tingam en [...]
Lo cos de Bafumet.

Volenter

Pare Sant Apostoi
Ab nostre consistori
D·açò agam pregat
Aquest feyt no romangue
Car seria gran blasme
De la crestiandat.

Notrich

Tarragona honrada
ab la vostra advocada
Sancta Tecla guiant
Prenants la davantera
Ab la sua bandera
E metes·la anant.

La advocada

Verge sancta Maria
Ella prech Déu tot dia
Del miracle prop [lo] mar
Ni eulir que ha moreria
Fraran cavalleria
Del Salvador cobrar.

[...] a Déu plau

[...] se podia
[...]tgeria
[...]nasset tot dret
[...] armades
[...] levades
[...] l·estret.

[...]

[...]
[...] ets
[...]ets
[...] ses haver
E pus [...] es niets
Nostre Senyor loant.

Esdevendràs

Christians de natura
 Pus que està ventura
 Esdevenguda és
 Ffaçes la dita armada
 E per res no romangua
 Si no mal dia·ns serie
 Si no·s faye.

S.L., 1398. Andreu Febrer. Biblioteca de Catalunya, Ms. 7. [*Cançoner Vega-Aguiló*], folis 67r-68r. Poesies. Barcelona: Editorial Barcino («ENC»), 1951. (Martí de Riquer, Ed). Pàgines 87-90.

Sirventesch fet per Andreu Febrer per lo passatge de Barbaria.

I
 Doloros critz ab votz brava, terrible,
 ffelhonamen de vas migjorn nos crida:
 o crestians, fenitz tuyt vostra vida,
 o recobratz Dieu veray, impassible,
 que ce nos ay pres e[n] gran vituperi
 lo serazi fors de son tabernacle,
 e tornats lo lay denant lo trinacle
 on l'a penat del cegrat ciminteri!

II
 Qu'er es lo temps pel divinal misteri
 predestinatz, on cove, morts, abatre
 tots los infels qu'en les parts del mon quatre,
 del Crucifix mestreso l'aut imperi,
 say començan per terra de Granada,
 e discorren tota la Barbaria;
 que del sol colch tro lay on naixs tot dia
 no·n remanch us de lor secta malvada.

III
 E donchs, prendam tuyt la santa cruzada
 e comencem cruel batalha fera,
 car lonch temps ha que 'b gran joy nos espera
 la grand'onor qui·ns sta 'parelhada;
 car lay veyrem trocegar [e] 'scuxendre
 morts per quartiers, e volar caps e torces,
 intrar murs forts, torrç e castelhs per forces,
 que no·s pora res contra nos deffendre.

IV
 Lavos dira que no pot mays compendre,
 lo preyon potz de l'infernal abisme,
 dels sperits qu'exiran del morisme,
 car a l'intrar feran lo portal fendre,
 e no·y haura satans qui plus ne vulha,
 ans diran tots: «Gitatz los los defora!»;

e li crusats crideran: «Er es l'ora
que-l lach d'infern tots los moros aculha!»

V

Si tombaran com fay la sequa fulha
dels cims dels branchs, que-l forts vent enderrocha,
barbres e turchs, alarps e-ls de Marrocha,
e nos firen pendrem la lur despulha,
meten a fons e gitan foch e flama
viles e burchs, lochs, ciutats e mesquitas;
e no us curets q'us ne sia ja quites,
si donchs lo nom de Jesuchrist no clama.

VI

Mayres de Dieu, a vos sola reclama,
qu'etz segurs ports de la nostra natura,
lo pobles christ, que-l quartetz de pressura
de l'Inimich qui-ls peccadors aflama,
sopleyan Celh qui fon sus la colonda
greumen betutz per l'amor que-ns havia,
qu'entre los sants benehuyrada sia
en peradis nostra vida segonda.

VII

Angel, per ço que l'aspre mort no-m tonda,
digatz per me cent jorns l'avemaria
que-m promates, car en la companyia
dels sants crosatz passí delay sus l'onda.

Mallorca, 1398-1399. Mateu Salzet: *Rerum apud Maioricas gestarum ab anno 1372 ad 1408*.
Publicat per Villanueva, Viage literario a las iglesias de España, vol. XXI, Madrid, 1851, Apèndix III, pàgines
218 i ss. Concretament pàgines 232 a 238.
https://sirio.ua.es/libros/BFilosofia/viaje_literario_iglesias_XXI/

Descripció de dues expedicions contra els moros de Barbaria en temps de Martí I l'Humà a Tedelis o Tellis (1398) i
Bona (1399), focus de pirateria barberesca, amb l'excusa de recuperar les hòsties robades l'agost de 1396 a
Torreblanca per l'escamot del convertit a l'Islam Pere Fuster. El fet provocà consternació tot el regne.

Martí I sempre va creure que les hòsties eren a Tunis i havia exigit al soldà hàfsida Abū Fāris 'Abd al-Azīz que les
tornés, en carta dirigida al soldà tunisenc, datada el 23 de març de 1398. Però l'almirall valencià va dirigir la flota
contra el llogarret de Tedel-lis, que prengueren i saquejaren el 27 d'agost de 1398. L'objectiu havia d'haver estat la
ciutat de Bona (Annaba), on sembla que era el corsari Fuster. Refets de la desfeta militar que patiren a les boques del
Roine tot intentant ajudar Benet XIII pres al palau d'Avinyó, el 1399 intentaren de nou atacar Bona i el soldanat
hàfsida, sense èxit.

En lo mes de novembre any dessús dit vench en Mallorques un hom apellat en Cardona, tramès
per los jurats de la ciutat de València, per denunciar als jurats e prohòmens de Mallorques que
la ciutat de València et de Barsalona havian mamprès e acordat que en reverència de nostre
Senyor fos fet hun gran pessatge o stol per pessar en Barbaria, per exaltació de la fe cristiana e
per haver lo cors preciós de Jhesu Crist, los qual moros se-n havien aportat de una capella que
és en lo dit regne de València; e axí mateix per fer venjansa de la dita injúria; per què suscitaven
los habitants del regne de Mallorques quine e quanta ajuda faria en lo dit pessatge.

1398. Dimecres a xx de març any de la nativitat mcccxcviii foren possades cèdules per les portes de les esgleyes, per les quals nostre Senyor lo papa, per contemplació de la armada dessús dita, atorguava indulgència a pena e a culpa a tots aquells qui en la dita armada iran personalment; e moltes altres indulgències a aquells qui almoynas n-i faran d'assò del lur.

Dissapte a xi del mes de maig anys dessús dit fo feta sollemne processó faent la via del Corpus Crist per rahó de la crehuada; la qual fo preycada en la Seu ans de la processó per l'onrat frare Johan Exemeno, mestre en taulagia. E aquell jorn fo reebuda la dita crehuada per molts e diverses del dit regne e d'altres.

Dimecres a xiv d'agost tot l'estol de València e de Mallorques junct en ila de Eivissa, lo qual pren suma de Lxx veles, entre les quals foren L veles de fustes de remes, les altres foren fustes radents, les galeas foren xix, per nombre; tots ensemps partiren de la dita ila de Eivissa, feta per aquells primerament devant lo castell mostre de les persones e de les lurs armes. E segons relació de alguns atrobaren-se en lo dit stol pessates sed mília e D persones combatents, entre les quals hi havia en torn CCCC hòmens que hom apella d'armes, so és, gentils hòmens o tals qui-s armen o son cuberts de ferre.

Lo stol dessús dit, après grans fortunes, per aquell sostengudes, vench e arribà denant lo loch appellat Tedelis, terra de moros, ahon tres galeas, so és, duas de València, e una de Mallorques, la qual menava P. Moscaroles, se acostaren, e finalment isqueren en terra, e après de aquelles tots los altres fustes, e assenyalamet les fustes de remes, e aquí feren de lurs armes. E finalment, dins spay de una hora ells entraren e esveyiren lo dit loch ab forsa d'armes; e tingueren lo dit loch per hun jorn e mig; e dins aquest spay lo dit loch fo desrobat, e dins aquell molts moros, axí mascles com fembres e infants pochos morts, los quals prenen suma segons relació de molts de CCC persones. E ultra foren cativades pesades CL persones. E a la perfi meteren foch en lo dit loch. E assò fo dimarç a xxvii de agost any desús dit. E lo sendemà, que fo dimecres a mig jorn, les gens del dit stol jaquiren lo dit loch. En lo combatiment del dit loch morí mossèn Berenguer Lansol de València, per so com caygué de una scale, e un castellà. [...]

1399. Divenres a xxiv de janer any de la nativitat de nostre Senyor mcccxc nou fo feta crida ab juglars a cavall, que fos feta processó digmenge primer vinent per lo molt alt en Fraderich, fill del rey en Martí, rey de Sicília, e primogènit del rey nostre d'Aragó, lo qual novellament era nat en Sicília; per la qual cosa lo dissapte ans del digmenge foren fetes alimeras, e grans fochs e altres senyals de alagria.

Dissapte a xv de març any dessús dit fo feta crida pública per los lochs acostumats de part del honorable en Berenguer de Montagut, doncell, capità de la sancta armada, que tot hom se degués apparellar per anar en la dita armada; e foren cridats certs capítols, per los quals fo notificat a cascun qui pendria moros o altres coses que haguessen certa cosa per cascun cosa e axí mateix hagués de les altres coses certa part.

Dimarç, a xxix del mes de juliol any dessús dit, arribaren en lo moll de la ciutat de Mallorques duas galeas armades, en les quals vench lo bastart de Navarre, germà del rey de Navarre, ab molts honrats hòmens, per anar en la armada sancta dessús dita contra moros; jatsia fosen ja en lo moll una galiota et un rampí e tres lauts privilegiats. [...]

Digous a vii del dit mes lo dit honorable capità se partí de Mallorques ab alscons rampins faent la via del cap Blanch per anar a Mahó, ahon era junct lo stol de València.

Digmenge a xvii del mes d'agost, any dessús dit, lo honorable en Berenguer de Montagut, capità, stant en lo port de Mahó, ahon havia sperat tot lo stol qui sots ell devia anar, féu mostra de la sua gent, e foren atrobades entre totes MMMD persones; emperò en aquelles no era la galea d'en Seure, ne dues galiotes, qui despuys feta la dita mostra sobre vengueren. En lo nombre de les gens eren bé C hòmens appellats d'armes e qualscuns DCC ballasters. Les fustes foren en nombre LXX entre grans e pochos; entre les quals eran sis galeas grosses, e tot lo sobre pus entre galiotes, rampins, barches grosses, lenys e una nau.

Lo dimarç següent a xix del dit mes lo capità de València féu mostra en lo dit loch de la sua gent e foren atrobades entre totes mmdc persones, entre les quals havia cl hòmens d'armes e de

ballesters. Les fustes eran per nombre XXX, so és, set galeas grosses, e lo sobre pus galiotas, rampins, lenys, barchas, lauts e una nau que patronajaven hòmens de Montblanch. [...]

Lo diluns primer dia de setembre partida del dit stol isqué en terra e combateren-se los christians ab los moros, aquest combatiment durà per alcun spay de temps, tirant-se los uns als altres passadós e bombardes, encare que no se menyscabà sinó un hom dels cristians [...]

Lo dimarç següent a ii de setembre, lo capità de la nau de Montblanch donà a entendre a mossèn R. de Sent Martí, capità de la nau de Mallorca que patronajava en P. Aymerich, que los capitans majors de València e del stol de Mallorca pessaven a la una part del dit loch de Bona, so és, al loch ahon hi arenal, per donar scalas en terra per combatre e fer fets d'armes; per què dix al dit mossèn R. que ell volgués exir en terra ab la sua gent; e assò matex fo dat a entendre a les fustes radonas, rampins, e altres fustes manques. Per la qual cosa un rampinet donà de la popa en terra e isqueren qualscuns vii hòmens, e mès un panonet a una torra de aquellas qui són fora la vila del dit loch de Bona. E de continent les gents de les dites naus e de les fustes manques isqueren totes o gran part de aquellas en terra e pujaren alt en dos puigs e aquí volent-se fer forts hagueren alcuna ascaramusa ab los moros.

A la perfí après als cuns combatiments e escaramusses los moros apoderasen a peu e a cavall; e diu-se que hi havia pessats XXXm. moros, entre los quals hi havia VI o VII m. hòmens a cavall, com fos aquí lo poder o ajust de tres reys moros. Per la qual cosa los cristians se materen en fuyta e per la penya avall jaquiren-se anar stró a mar, jauint les armes en terra, faent hers [lur?] esforç de poder-se recullir, ans los uns negaven los altres; e per aquesta manera moriren dels cristians, axí per mans de moros, com en la mar que foren nagats per glay e per lansar-se en la mar, qualscunes c persones, entre les quals l'onrat mossèn Ortís de Sent Martí fo atrobat mort sens cap, per so cor capdellant la gent de la nau de son frare e altres ell fo farit en la cama e finalment morí. E lo seu cors fo aportat en Mallorca e soterrat en la Seu, dimarç a ix de setembre del dit any.

Aprés les dites coses los capitans del dit stol donaren comiat a les dites naus e a totes les altres fustes radonas. E ells feren lur via ab les fustes de rems. E a dies següens fort poch, lo capità del stol de València requerí lo capità de Mallorca que degués aquell seguir faent la via de Levant. E lo capità de Mallorca dix al dit capità de València que ell era prest e aparellat de seguir aquell ahon anar volgués; però que lo dit capità de València volgués seguir lo dit capità de Mallorca per combatre e pendre lo loch de Alcoll e de Giger. La qual cosa lo dit capità de València fer no volch, ans se departí de aquell e féu sa via per Levant.

Barcelona, sense data 1390-1400 [ca.1399?] Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Cerimonial 08/1C.XXII-3/1.2

Anotacions de despeses ocasionades per la processó de Corpus. Esmement del drac, aquest cop associat a sant Jordi, per la qual cosa pensem que el document data de 1399.

[en lletra molt posterior: 1390. *Gastos de la procesión del Corpus*. La data no és segura]
Es degut an B[ere]ng[uer] Leupart per lo preu de las cares e altres diverses arreaments que feu per la festa de corpore christi lo qual preu feren ab ell micer P[ere] Dez Pujol, mos[èn] Anthoni Fornells, N·Arnau de Torrent e en G[uillem] de Busquets, per LXV ll[iures?]..... XXXv ll XV ss.

Item, que donà al mestre qui féu algunes gafes de ferre per les ales dels angels..... Ll xvj ss vj

Item, que bestrach a unes sabates florejades per aquell qui fo David..... Ll viiij ss vj

Item, que donà al palliçer per la forradura dels barrets dels prophetes... Ll iij ss vj

Item, que donà a .j. hom qui portà lo drach de sent Jordi..... Ll viij ss

Item, que costà un àbit de framenor per a sent Francesch..... j Ll vij ss vj

[suma] xxxviii ll

Saragossa, 1399, abril 13. CARBONELL 1546, foli CCXXv.

Detall descriptiu dels entremesos celebrats durant el banquet de la coronació de Martí I l'Humà a Saragossa.

[...] Y en aquest convit foren fets tres entremesos molt notables, que vengueren davant les viandes en tal orde; ço és, davant les primeres, venien trompetes en gran multitut, y après una àguila de or molt gran y fort ricosa, e après gran colp de ministrés ab les viandes [...] Enaprès, ab les segones viandes, vingueren axí mateix tots los dits trompetes e ministrés, e après vench una gran vibra molt bella, lançant per la boca grans flames de foch, y entorn d-ella venien molts hòmens armats de totes peces, cridants grans crits, volents-la ociure, y ella defensant-se fortment ab les flames de foch; e açò fo molt bell. Davant les terceres viandes, vingueren tots los damunt dits trompetes y ministrés e majordòmens, e après vench una gran roca molt pròpiament feta, en la sumitat de la qual havia una gran leona parda molt bella, havent una gran naffra en la espatla esquerra. De aquesta roca exien molts conills, grans y poch, perdius, guatles, tortres y d-altres aucells de diverses menes, qui volaven per tot lo pati. Enaprès vingueren los dits hòmens d'armes, e incircuïren la dessús dita roca, demostrants voler ociure la dita leona. Ells axí estants dins la roca, isqueren promptosament hòmens salvatges, e combateren-se molt ab los hòmens d'armes, en tant que los salvatges obtingueren victòria. [La qual] obtenguda, per la naffra dessús dita isqué un poch infant molt bell, ab una corona al cap, vestit de armes reials, havent en la mà dreta una espasa nua, demostrant que havia obtenguda victòria [...].

Barcelona, 1399. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Clavaria, 1B.XI. Volum 23-24, anys 1397-1399, folis CLXXXiv i CCXiv.

Pagaments per reparar els entremesos de l'àliga i la vibra un cop retornats de Saragossa, on havien estat portats a petició del rei Martí. Publicat per MADURELL 1952, pàgina 155, document 581. Esmentat a MIRÓ 1999 pàgina 123 i RAUFAST 2007, pàgina 114, nota 103. Transcripció revisada per nosaltres.

Item, done a-n Berenguer Laupart, pintor, ciutadà de Barchinona, les quals los honrats consallers volgueren que jo li liuràs, de que fahés despeses en .I. adob e reparació, que per ordinació dels consallers, devia fer en los dies del kalendar deiús scrit en un entremès de aquesta Ciutat havent forma de àguila, que ha aquesta Ciutat per a ennoblehir les festes o solempnitats que fa per honor e reverència de Nostre Senyor Déu e dels senyors terrenals. E .I. altre entremès dels Freners de aquesta Ciutat, havent forma de vibra.

Los quals entremesos après que adobats e reparats fossen, aquesta Ciutat devia trametre al senyor rey a Saragoça, per ço com lo dit senyor los havia demanats qui'ls devia fer mostrar per noblea de la festa que devia fer de la sua coronació, sagons que appar per albarà dels consallers, scrit lo primer jorn de març del any MCCC.XC.IX que cobra ab àpoca feta en poder de Bonanat Gili, notari, lo dit jorn .V. lliures .X. sous.

Item, done a-n Berenguer Laupart, pintor, ciutadà de Barchinona, les quals los honrats consallers volgueren que jo li liuràs, a compliment de XXIII lliures XIII sous a ell degudes axí per preu de diverses coses per ell per ordinació dels Consallers comprades que més en .II. adobs que féu per ordinació dels dits Consallers en dos entremeses de aquesta Ciutat havents .I. d-ells forma de àguila e l-altre forma de vibra. Lo primer dels quals adobs féu lo dit Berenguer ans que fossen portats de aquesta Ciutat a la ciutat de Saragoça con lo senyor [Rey] volent coronar si matex e la senyora Reyna axí com féu en l-any deiús scrit pregà aquesta Ciutat que los dits entremeses li prestàs, axí com la dita Ciutat ho féu, per haver los a les festes de les dites coronacions. E l-altre adob féu lo dit Berenguer après que foren tornats en l-any deiús scrit de la dita ciutat de Saragoça

a aquesta Ciutat, com per lo camí haguessen pres gran dan. E encara li eren degudes per salaris de jornals seus e de altres qui ab ell ensemps treballaren en los dits adobs, los quals salaris lo dit Berenguer de sa pròpia moneda havia pagats e bestrets, sagons és contengut distinctament e per manut en .i. full de paper que ab abarà dels Consallers scrit a XIX de juny del any M CCC XCIX e ab àpocha feta en poder de Bonanat Gili, notari, lo propdit jorn cobre del dit Berenguer. E és cert que les restants V lliures X ss a compliment de les dites XXVIII lliures XIII sous li foren pagades per mi ab altre albarà dels Consallers, e són posades en data atràs en carta Clxxxj.

Igualada 1399, abril 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 985 Llibre de la Universitat de 1399, fol 72v-73.

Condicions amb Antoni Querol i Bernat Matoses, joglars (trompadors) i Pericó Steva, mim, on s'indica quan sonaven, especialment el Corpus i sant Bartomeu.

Nos Anthonius Querol, Bernardus Mathoses filius Raymundus Mathoses quondam, tubicinatores et Perichonus Stheva, mimus, omnes ville Aqualate habitatores. Gratis etc. a proximo nunc lapso festo Sancte Marie mensis martii ad quinque annos primo venturos et immediate sequentes, afirmamus nos vobiscum venerabilibus Thome de Manso, Bernardo Granelli, Jacobo Vitalis et Bartholomeo Magistri, consiliariis ac scindicis actoribus et procuratoribus universitatis dicte ville ac cum dicta universitate et eius singularibus. Promittentes et convenientes vobis dictis venerabilibus consiliariis et notario infrascripto etc. Quod per totum dictum tempus quinque annorum faciemus et quilibet nostrum faciet in dicta villa continuam residenciam et habitacionem; et si fortune contingerit nos aut alique vel aliquos [...] in ultima octo dies fore absentes a dicta villa absque licentia vestri dictorum venerabilium consiliariorum; et ipso [...]

Primo quod nos dicti tubicinatis tubabimus, et ego dictus mimus sonabo in dicta villa Aqualate, eundo per ipsam villam absque aliquo stipendio sive logerio, in festivitibus sive diebus Corporis Christi et sancti Bartholomei, et in nundinis sive tempore nundinarum dicte ville, a capitulo vero quod faciemus [...] proprium, et etiam anno quolibet dictorum quinque annorum a festo Beate Marie mensis augusti usque ad festum beate Marie mensis septembris, qualibet die mercurii dum mercatum celebrabitur in dicta villa, tubabimus et sonabimus per dictam villam dum tamen in alio loco in quibuscumque nundinis sive sponsaliciis aut solaciis conducti non fuerimus. Item deserviemus dicte universitati in dictis nostris officiis in omnibus et singulis processiones que infra dictum tempus in dicta villa celebrabuntur sequendo ipsas processiones et in quibuscumque etiam festivitibus sive solaciis que in eadem villa fient, tam pro domino rege quam pro domina regina quam pro primogenito Aragonum, et etiam intererimus et tubabimus ac sonabimus si de dictis fuerimus requisiti in quibus preconizacionibus que in dicta villa fient infra dictum tempus, de mandato dominorum dicte ville vel ipsorum officialium, ad instantiam dicte universitatis vel alio proprio motu dictorum dominorum vel ipsorum officialium etc. Item tocians quociens contingerit exercitus dicte ville ad convenis loca extra ipsam villam sequeni et sequeri teneamur vexillam universitatis dicte ville, et dicte universitati deserviemus in hoste, regali et vecinali, et [...] cum ipsa universitatis ad quemcumque locum voluerunt absque aliquo stipendio sive logerio, verum quod tamen proxime dicto tocians quociens cum exercitu dicte ville accessimus ad quemcumque locum ipsa universitas et ipsius singularis teneatur nobis facere provisionem cibi et potus [...] extra ipsam villam fuerimus ratione predicta. Item etiam tempore nupciarum et alia infra dictum tempus deserviemus quibusvis singularibus dicte universitate qui nos conducere voluerint, et ipsos eorum propriis stipendis deservire teneami tocians quociens nos voluerint in quibuscumque nupciis sive sponsaliciis et solaciis. Et si aliquis nos voluerit extra dicta villa pro interessendo, et eis serviendo de dictis nostris officiis in quibuscumque nupciis, sponsaliciis vel solaciis et illa die nos voluerint in dicta villa, quod pro consimili logerio teneamur illis que nos in dicta villa voluerint deservire et in ipsa villa remanere, verum si fuerimus extra

dictam villam consucti et postea aliquis nos conducens voluerit in dicta villa, quod ille vel illis que in dicta villa nos voluerint teneantur nobis hoc [...] de tribus diebus antea infra quos possimus illi vel illis qui extra ipsam villam nos voluerint dicere ut si de aliis tubicinatoribus et mimo procurent. Vos vero dicti venerabilis consilarii et dicta universitas eiusque singulares teneamini seu teneantur dare nobis pro nostro salario scilicet cuiuslibet nostrum anno quolibet dictorum quinque annorum in festo sancti Bartholomei Octuaginta solidos barchinonenses de quibus nos et quilibet nostrum teneamur nos induere annuatim bene et decete, etc. Obli quilibet insolidum, etc. Renunciamus, etc. Et item juramus, etc. Et nichilo minus facimus et prestamus homagium ore et manibus in manum et posse venerabili Franciscii Sagrera, baiuli dicte ville pro domino rege ipsum homagium nomine dicti domini regis et monasterii Sancti Cucuphatis recipientis, cuius virtute promittimus etc. Ad hoc nos dicti consilarii consentientes et acceptantes vos dictos tubicinatores et mimum, modo et for[ma?] ac sub conditionibus predictis promittimus et convenimus vobis quod nos aut dicta universitas et eius singulares dabimus trademus et solvemus ac seu dabunt tradent et soluent vobis anno quolibet dictorum V annorum in dicto festo sancti Bartholomei predictae salarium scilicet cuiuslibet vestrum octuaginta solidos etc. obli bona nostra dicte universitate en nostra propria etc. Renun. etc. [...] Actum XXI^a die aprilis anno a nativitate Domini M^o CCC^o XC^o nono. Testes Petrus Pellicerii, Petrus Ramonelli, Petrus Çabata perpunterius et Anthonius Ferrarii, scriptor dicte ville.

Barcelona, 1399, juny 6-agost 12. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Bartomeu Exemeno, núm. de notari: 43, núm. de llibre:7, folis 79 i 117r-117v.

Instrument promissori fet per Simó Martorell, argenter de Barcelona, i Pere Amat, prior de la Confraria del Cos de Crist d' Igualada, per a la fabricació d'una creu d'argent per a la dita confraria.

Die veneris sexta iunii anno predicto.

Instrumentum promissionis facte per Simonem Martorelli, argenterium, civem Barchinone, Petro Amat, de Villa Aqualate, priori Confratrie sacretissimi Corporis Christi, ipsius ville et Berenguerio Vilar, confrati ipsius Confratrie super quadam cruce per ipsum Simonem fienda ad opus ipsius Confrarie, ponderis quatuordecim marcharum ad marcham sive pondus Barchinone ad rationem octo librarum pro quolibet marcham etc, est in cedula in modum capitulorum.

Simó Martorell, argenter de Barcelona, reconeix haver rebut de Pere Amat, prior de la Confraria del Cos de Crist, a Sant Esteve, d'Igualada, l'import d'una creu d'argent per a la dita Confraria.

Sit omnibus notum quod ego, Simon Martorelli, argenterius. civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis Petro Amati, villa Aqualate hoc anno priori Confratrie presiosissime Corporis Domini Nostri Ihesu Christi in Sancti Stephani eiusdem villa, hiis presenti, quod inter duas vices sive solucionis, solvistis mihi numerando ad mean voluntatem centum viginti duas libras et duodecimsolidos et sex denarios monete Barchinone de terno que mihi debebantur de sou pro precio cuiusdam crucis argenti ponderis quindecim marcharum duarum unciarum et decem argenti ad pondus marche Barchinone quam ego operatus fui ad opus et pro servicio dicte Confratrie, ad rationem octo librarum dicte monete pro quolibet marcham quamque etiam perfectam prout tenebar et provisseram vobis nomine dicte Confratrie die presenti realiter traditi. Et renunciando excepcioni pecunie non numerate et non solute et doli mali et facio vobis nomine supra dicto de predictis centum viginti duabus libris duodecim solidis et sex denariis pro vos michi ut predicti pro solutis presentem apocham de soluto ac bonum et perpetuum finem et pacium de ulterius non petendo.

Actum est hoc Barchinone, duodecimo die augusti anno a Nativitate Domini M^o. CCC^o XC^o nono, sig+num Simonis Martorello, predicti, qui hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt Asbertus Valli, Michael Cortada et Anthonius de Letona, scriptores Barchinone.

Segle XV

Igualada, 1401, maig 19. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 74 Llibre de la Confraria de St. Esteve, fol. 45r-45v.

Altre document que menciona l'obra de Simó Martorell, quant pesà i què valgué.

Sit omnibus notum quod nos, Vincentius Torres presbiter et Petrus Rosselli cuyraterius ville Aqualate, priores et administratores confratrie Preciosissimi Corporis Christi in Ecclesia beate Marie dite ville institute, confitemur et recognoscimus vobis discreto Raymundo de Gallinose presbitero et Petro Amat sutori dite ville, qui in duobus annis proxime lapsis fuistis priores et administratores dite Confratrie, quod remis nobiscum et in posse nostro reddidistis bonum verum rectum inst[rument]um, fidele et legale compotum et rationem super omnibus et pecunie quantitibus per vos et utrumque vestrum tanque priores et administratores predictos receptis ac etiam et súper omnibus et singulis gestis receptis procuratis et administratis per vos et utrumque vestrum tempore dictarum duorum annorum. Quo compoto facto ipsoque bene et diligentur exhaminato et comprobato ne dum semel bis ter quator sed pluries et cohetatis receptis cum delliberatis seu expensis et delliberatis cum receptis tempore dictorum duorum annorum. Constat et est verum et rey veritas sic se habet quod vos habebatis et tenebamini refundere seu tornaré dite confrarie quos plus receptis quorum delliberavit Triginta et unum solidos monete Barchinone de terno. Quosquidem Triginta et unum solidos nobis dictis prioribus et administratoribus predictis die presente realiter et de facto numerando tradidistis omni nostre voluntati. Item et dedistis et tradidistis nobis die presenti quoddam apoche Instrumentum quod Simón Martorelli argenterius et civis barchinone fecit et firmavit vobis dicto Petro Amat tamque priori predicto de centum viginti duabus libris doudecim solidos et sex denaris monete Barchinone de terno que et qui sibi debebantur de seu pro precio cuiusdam crucis argenti ponderis Quindecim marcharum duarum unciarum et decem argentem ad pondus marche barchinone quam ipse operatus fuit ad opus et pro servicio dite confrarie. Quodquidem apoche instrumentum fuit actum Barchinone, duodecima die Augusti anno a nativitate domini M° CCC° XC nono, et clausum per discretum Bartholomeum Exemeno, auctoritate Regia notarium publicum Barchinone. Et Ideo Renunciando omni excepcioni predicti compoti non audite non exhaminati et non comprobati et per vos nobis non redditi, et legi sive juridicenti quod propter errorem cauculi compotum potest rehitari et excepcioni etiam pecunie non numerate no habete et non recepte et dolo malo et accioni infactum facimus vobis dictis Raymundo de Gallinose et Petro Amat prioribus et procuratoribus predictis de dicto compoto ulterius non reddendo ac etiam et de dictis Triginta unum solidos et de dicto apoche Instrumento bonum finem perpetuum et pactum firmissimum de ulterius non petendo ac etiam presentem epocham de recepto.

Actum est hoc xix die madii anno a nativitate domini Millesimo Quadringentesimo primo. Sig+num Vincentii Torres; sig+num Petri Roselli priorum et administratorum predictorum Qui hoc laudamus, concedimus et firmamus. Testes huius rey sunt discreti Anthonius Ferrari notarius Raymundus Canaletes presbiter et Petrus Sala de plathea del tany dite ville Aqualate.

Igualada, 1402, abril 14. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 987 Llibre de la Universitat de 1401-1402, foli 42v.

Crida convocant una anada a sant Sebastià, capella del terme d'Òdena, en processó.

Are hoyats què us fan a saber los honrats batles de la vila d'Agualada per lo senyor Rey e per lo monestir de sent Cugat de Vallès a tuyt generalment, que com sia stat ordonat per los honrats

Consellers de la dita vila, en honor e reverència de nostro senyor Déus Ihesu Christ e de la sua Trinitat e de la verga madona santa Maria mare sua e de tota la cort celestial per tal que nostro senyor Déus Ihesu[christ] qui nosaltres a rembre del poder del dimoni e volch pendre mort e passió e scampar la sua preciosa sanc per nosaltres nos vulla donar pluja e bons temps e salut de cors e de ànima e-ns vulla levar aquesta tribulació que divendres primer vinent sia feta professó al benehuyrat mossenyer sent Sebestià, ço és a la sua sgléya o capella del dit benehuyrat monsenyer sent Sebestià la qual és en lo terme d'òdena, perquè los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, dien e manen a tuyt generalment, que lo dit dia de divendres, mentre la professó se farà aien a fer festa e abstinir se de totes feyenes temporals e entendre en les spirituals, e no res menys a tot hom generalment e a tota persona de qualque ley, condició o stament sia, e a tot infant e infanta que lo dit dia de divendres, com los senys tocaran sien a la sgleya peu descalç per seguir la dita professó ordonadament e sen negun rahonadament que no gosen fer uns ab altres, e noresmenys tota persona qui disposarà sia de dejunar e tot infant e infanta de VII anys amunt que lo dit dia de divendres dejunen ab aquella maior abstinencia que pusquen, e si per ventura algú o alguna aurà per necessitat a romandre dins la dita vila, que mentre la professó se farà e dura pregen en lur cassa o en la sgleya nostro senyor Déus Ihesu Christ e la sua mare beneyta e guissa e manera que nostro senyor Déus Ihesu Christ nos vulla les nostres pregàries hoyr e-ns vulla dar pluga e bons temps e salut e pau.

Item vos fan a saber los dits honrats batles a instància dels dits honrats consellers que per tal com algunes persones qui iran en la dita professó qui no an de què despendre, aien alcuna refecció après que sien tornats de la dita professó, an ordonat que digous primer vinent los dits honrats consellers facen ·j· quest per la vila per què los dits honrats batles amonesten a tuyt generalment que per reverència de Déu com los honrats consellers iran per la vila lo dit dia de digous los vullen donar pa ho diners o aquelles cosses que Déus los metrà en cor en guisa que Déus nos vulla aver misericòrdia e pietat mitgançant les oreacions e almoynes que faren.

Igualada, 1402, maig 12. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 987 Llibre de la Universitat de 1401-1402, foli 46r.

Crida destinada a recuperar elements dels entremesos o jocs de Corpus que es trobaven a faltar.

Are hoyats què-us fan a-saber los honrats batles de la vila d'Agualada a instància e requesta dels honrats consellers de la dita vila, a tuyt generalment, que sapien ne tinguen negunes coses que sien dels jochs que-s fan a la festa del Preciós Cors de Ihesu Christ, que dins spay de tres dies primer vidents ho denunciem e-n liuren an Pericó Rossell cuyrater en an Ffrancés Artigó specier, sots pena de L ss. de la qual pena sapien que amor no-n trobaran.

Et die veneris duodecimam die madii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o secundo fuit publicata presens preconitzacio de mandato venerabilium Mathei de Manso, baiuli dicte ville pro illustrissimo domino rege et Petri Corneti, locumtenentis venerabilis Petri Mironis, baiuli dicte ville pro Monasterio Sancti Cucuphatis Vallensis, in dicta villa per loca asueta, per Petrum Giscafne, sagionem et preconem publicum dicte ville sub Bernardo Vallesii sagioni et preconizzatore.

Igualada 1402, maig 24. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 987. Llibre d'ela Universitat de 1401-1402, foli 47v-48r.

Crida destinada organitzar la sortida dels entremesos o *jochs* de Corpus.

Are hoyats què-us fan a-saber los honrats batles de la vila d'Agualada per lo senyor rey e per lo monestir de Sent Cugat de Vallès, a instància e requesta dels honrats consellers de la dita vila, que demà que serà la festa del Preciós Cors de Jhesu Christ, que tota persona que sia destinada als Jochs o sollemnitat que-s faran lo dit dia de demà en honor e en reverència del Preciós Cors de Jhesu Christ, que com la trompeta tocarà per lo sayg, vagen en lo loch on són destinats per aparellar-se als dits jochs o sollemnitat, e après que sien aparellats se-n vagen al monestir de Sent Agostí dins los térmens de la dita vila construït, del qual monestir los dits jochs partiran.

Item vos fan a-saber lo[s] dits honrats batles a instància de requesta dels dits honrats, que neguna persona qui no sia destinada a ésser en los dits jochs o sollemnitat que no-s gosen mesclar en los dits jochs o sollemnitat sots pena de ·X· ss.

Item que tota persona de la dita vila, per honor e reverència del Cors Preciós de Jhesu Christ agraven, denegen e regen lus entuyans e aquells empalien e en ramen axí com mils poran.

Item que a tota persona a qui és stat manat per los ditys honrats consellers, de desar taules o pedriços o altres coses que facen nosa als dits jochs e professó e sollemnitat que per vuy tot dia ho desen e leven les dites taules e pedriços sots pena de ·V· ss.

Et die mercurii XXIII^a mensis madii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o secundo fuerunt publicate predicte preconizaciones in dicta villa Aqualate per loca asueta de mandato venerabilium Mathei de Manso baiuli dicte ville pro domino rege et Petri Coneti locumtenentis venerabilis Petri Mironis, baiuli eiusdem ville pro monasterio Sancti Cucuphatis Vallensis per Petrum Giscafne sagionem et preconem publicum dicte ville sub Bernardo Vallesii.

Igualada, 1402, agost 8. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 987. Llibre de la Universitat de 1401-1402, foli 54v.
Contracte de ministrers o sonadors.

Ego Bernardus Mathoses, tubicinator ville Aqualate, confiteor et recognosco vobis venerabili Bernardo Queralt, draperio, scindico et bursario anni presentis universitate dicte ville Aqualate, quod tradidistis et solvistis michi omnes illos octuaginta solidos barchinonenses, que michi solvi debebantur in proximo nunc venturo festo Sancti Bartholomei apostoli ex illa pensione consimuilis peccunie quantitatis, que universitas dicte ville michi promissit dare et solvere in dicto termino pro serviendo ipsam universitatem, de officio meo de trompadoria. Et ideo renunciando etc., ffacio, etc.

Actum es hoc octava die augusti anno a nativitate Domini M^o CCCC^o secundo; testes Jacobus Barrufeti et Raymundus Denat, oriundus ville de Sort, nunc vero habitator dicte ville Aqualate.

Igualada, 1402, novembre 12. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 987. Llibre de la Universitat de 1401-1402, foli 64v.
El Consell Municipal d'Igualada dóna poders a Pere Rossell i Francesc Artigo perquè s'entenguin amb Antoni Ferrer, hostaler de dita vila, per aquella obra que Antoni Ferrer va fer per als entremesos i jocs de Corpus, i que se li pagui el convingut.

Noverint universi, quod die dominicam duodecima mensis novembris anno [a nativitate] domini Millessimo Quadringentesimo secundo, universitatis ville Aqualate convocata ad mandatum venerabilium Mathei de Manso, baiuli dicte ville pro domino Rege, et Guillermi Genovesii locumtenentis venerabilis Petri Mironis, baiuli eiusdem ville pro monasterio Sancti Cucuphatis Vallensis; et hoc per Petrum Giscafne sagionem et preconizatorem publicum dicte ville sub Bernardo Vallesii sagionem em preconizatorem publicum dicte ville voce tubice sive de anafil pro ut moris et ipsam universitate convocari et congregari. Et convocata et congregata ipsa universitate in Capella Sancti Bartholomei infra predictam villam constructe pro consilio generali celebrando voluit et plenum posse dedit venerabilibus consiliariis quod ipsius una cum Petro Rosselli cuyraterio et Ffrancisco Artigo apothecario dicte ville quod possuit convenire cum Antonio Ferrario hostalerio dicte ville, super illud opus quod dictus Anthonius fecit en los jochs que facti fuerunt in die seu festo Corporis Christi, ad illam peccuniam quantitatem quam poterint cum ipso convenire et quod solvavit sibi id quod fuerunt convenium et aliis etiam quibus debeatur dicta, de causa de bonis dicte universitatis per scindicum dicte universitatis.

Igualada, 1404, febrer 17. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 988 Llibre de la Universitat de 1404, foli 22r-23r.

Consell de la vila on es detrminen diverses coses per a fer talles i per a pagar una imatge de la Mare de Déu feta per la parròquia de santa Maria.

Digmenge lo qual se comptava a XVII del mes de ffebrer del any de la nativitat de Nostro Senyor M CCCC quatre, la Universitat de la vila de Agualada, en manera acustumada per consell general [...]

[...]

Item, la dita Universitat e singulars de aquella, per la forma e manera dessús dita convocada e congregada, volgué e ordonà que per tant com los dons o porfertes les quals són stades fetes per diverses persones a una imatge la qual novellament és stada feta en la esgléya de madona Santa Maria de la dita vila, ço és de la dita madona Santa Maria, no basten a compliment de paga a la dita imatge o al preu lo qual la dita imatge costà. Que ço que falta al preu de la dita imatge sumades les dites porfertes se do e-s pach dels béns de la almoyna per lo discret en Pere Çabata, quòndam, notari, instituïda, e per la Confraria del preciós Cors de Ihesu Christ en la dita vila instituïda, enfre abdues, mig per mig, e per aguals parts.

Barcelona, 1404, maig 28. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern 02.03/1B.IV-02. Registre d'Ordinacions. Vol. 03 (1401-1405), foli 101r.

Crida o ban prohibint l'anar a cavall pels espais de la processó de Corpus de Barcelona quan aquesta s'està celebrant.

Ara hoiats per manament del vaguer, ordonaren los Consellers e prohòmens de la Ciutat que demà que serà la festa del preciós Cors de Jhesuchrist algun de qualsevol stament o condició sia no gos anar cavalcant per los lochs on passarà la processó, per no ambargar aquella ni la festa que se-n farà, sinó los officials de la dita Ciutat e aquells qui ab ells cavalcaran per acompanyar-los, sots ban de perdre les cavalcadures.

Igualada, 1404, novembre 22. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 988. Llibre de la Universitat de 1404, foli 49.

Antoni Ferrer, hostaler, reconeix haver cobrat del bossier cinquanta-un sous barcelonesos pels treballs fets en la Víbria que ell mateix havia fet pel Corpus de 1404.

Ego Anthonius Ferrarius, hostalerius ville Aqualate, confiteor et recognosco vobis venerabili Anthonio Ferrarii, notario, consiliario, scindico et bursario anni presentis universitatis dicte ville Aqualate, etc. Quod tradidistis et solvistis michi quinquaginta et unum solidos monete Barchinone de terno, qui michi assignati fuerunt et debebantur ratione laborum per me factorum in quadam vibria que per me fuit facta in festivitatem Corporis Christi proxime lapso. Et ideo renuncio, etc. Ffacio, etc.

Actum est hoc XXIIa die novembris anno predicto. Testes discretus Raymundus Canaletes, pre[s]biter et Petrus Cardona scriptor Aqualate.

Igualada, 1405, juny. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 989. Llibre de la Universitat de 1405, foli 53.

Crida del Corpus.

Are hoyats què-us fa hom a-saber a tuyt generalment, que com a honor e reverència del Cors Preciós de Jhesu Christ sia stat ordonat que-s farà gran festa e solempne professó en la festa de Jhesu Christ prop sdevenidora, segons que és acostumat e sia en propòsit de fer en honor e reverència de la dita professó bels e solepnials jochs en la vila d'agualada [*ratllat*: e tants bels que null temps ne foren vists aytals]. Perquè notifiquen a tuyt generalment qui lo dit dia volrà venir en la dita vila veurà los dits bels jochs que-s faran en la dita professó, que guanyaran grans indulgències e perdons.

Barcelona, 1406, novembre 20. MANUAL, vol. 1, pàgina 146.

Notícia de problemes amb les naus catalanes per atacs de corsaris del Marroc o l'Alger.

Dissapte XX. — Aquest dia donaren vela et partiren de la plaja daquesta ciutat la nau d'en Saragoça e la nau d'en Gabriel Guith, les quals la ciutat armà per anar en la costa de Barbaria per ço com fustes de moros havien presa l^a nau d'en Torroela de les quals naus fo capità l'onrat en Johan des Vall, fill del honrat en P[ere] des Vall.

Igualada, 1406, febrer 4. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 989. Llibre de la Universitat de 1405, fol 73v.

Antoni Ferrer, apotecari d'Igualada, reconeix haver cobrat de Pere Artigó, síndic i bosser de la vila la quantitat de cent deu sous que se li devien per treballs fets en diversos entremesos o castells de Corpus quina construcció li havia estat adjudicada, especialment fer un castell anomenat paradís, i pintar-lo.

Ego Anthonius Ferrarii, apothecarius ville Aqualate, confiteor et recognosco vobis Petro Artigo, dicte ville, qui in anno proxime lapso fuistis scindicus et bursarius universitatis dicte ville, quod tradidistis et solvistis michi centum et decem solidos, qui michi debebantur eo quod feci ad opus *dels jochs de Jhesu Christ*, quoddam castrum, vocatum *parays*, et eum pintari, et quos etiam michi adjudicati fuerunt. Et ideo renuncio, etc. Ffacio, etc.

Actum est hoc quarta die ffabrerii anno predicto; testes Bernardus Granelli et Franciscus Lobera, scriptor dicte ville.

Igualada, 1409 maig 24. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 990. Llibre de la Universitat de 1409, fol 51v

Dues crides de Corpus, copiades simultàniament. En una d'elles es mana que la gent aliena als entremesos no es barregi amb els participants dels mateixos ni porti armes que no siguin dels mateixos entremesos. En l'altra, que es netegin els carrers per tal que els jocs o entremesos puguin passar sense problemes. Possibilitat d'entremesos rodats.

Are hoyats què-us fan a-saber los honrats batles de la vila d'Agualada, a instància e requesta dels honrats consellers de la dita vila, a tot hom e a tota dona de la dita vila, que per honor e reverència del Preciós Cors de Jhesu Christ e de la sancta professó que-s farà demà; que per vuy tot dia aien desades totes bigues, fusta, pedres e tots munts de terra que stiguen en lurs entuyans e aquells entuyans agraven e regen en guisa que la sollempnitat dels jochs qui-s faran a la sancta professó pusquen passar sens negun embarch. E no res menys, en honor e reverència del dit Preciós Cors de Jhesu Christ e de la professó que demà per lo matí empalien lurs portes e les parets del front de lurs alberchs e enjonquen e enramen lurs entuxans, e no res menys, tot hom e tota dona jaquesqua e pos tot vestit de dol que porten, sots pena de L ss.

Item vos fan saber los dits honrats batles a instància dels dits honrats consellers, a tota persona de la dita vila qui aia alberchs, exides, vinyes ne camps qui hisquen en lo camí general de Sent Agustí entrús al portal del mur nou de Cap-de-Vila, que per vuy tot dia nedegen aytant com té lur façana lo dit camí de pedres e de altra broça que-y sia, en guisa que los jochs qui partiran del monestir de Sent Agostí pusquen passar sens negun embarch sots la dita pena de L ss.

Are hoyats què-us fan saber los honrats batles de la vila d'Agualada a instància e requesta dels honrats consellers de la dita vila, que neguna persona, axí stranya com privada, no gos metre en los jochs com la professó se farà e anar entre aquells dels jochs sinó aquells qui hi són destinats, sots pena de L ss.

Encare-us fan a-saber los dits honrats batles a instància e requesta dels dits honrats consellers, que nengú hom, axí strany com privat, mentre que la professó se farà, no gos portar en la dita vila negunes armes si donchs no-u fan coltell o daga, exceptats aquells dels jochs que pusquen portar aquelles armes que auran mester en los dits jochs. E no res menys, que neguna persona qui sia dels dits jochs qui port balesta que la aia a-portar descollada sots la dita pena de L ss.

Igualada, 1409, juny 23. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 990. Llibre de la Universitat de 1409, foli 52r.

Acord municipal per anar a Barcelona a procurar que sant Vicenç Ferrer vingués a predicar a Igualada.

Digmenge a XXIII de juny del any de la nativitat de nostro Senyor M CCCC IX la Universitat de la vila d'Agualada, convocada per manament dels honrats en P[ere] Queralt, batle de la vila d'Agualada damunt dita per lo senyor Rey, e en P[ere] Miró, batle d'aquella mateixa vila per lo monestir de sent Cugat de Vallès, fet per n-Esteva Rossell regent la sagonia de la dita vila, ab so de trompa o d'anafill segons és de costum e convocada e ajustada en la capella de sent Barthomeu dins la vila costruïda e havent parlament sobre les coses daval scrites donà plen poder als honrats consellers que ells pusquen fer totes letres axí de crehença e altres qual se vulla necessàries als honrats en Berthomeu Odet en leys batxeller e d-en P[ere] Queralt, qui-s sien oferts de anar al Reverent mestre Vicenç Farrer a Barchinona per rahó que vinga prehicar en la vila d'Agualada.

Igualada, 1409, setembre 20. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 990. Llibre de la Universitat de 1409, foli 61r.

Crida convocant una anada a sant Sebastià, capella del terme d'Òdena, en processó, per epidèmies.

Are hoyats què-us fan saber los honrats batles de la vila d'Agualada a tuyt generalment, que com sia stat ordonat per los honrats consellers de la dita vila, per tal que nostro senyor Déus nos vulla guardar d'aquestes epidèmies e mortalitats qui corren e ns vulla donar salut e bon temps, que demà que serà disapte, en honor e reverència de nostro senyor Déus e de la gloriosa verge madona Sancta Maria mare sua, qui és advocada de humana natura, se farà professó d-ací a la capella de mossenyer sent Sebestià, humilment e devota, per què los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, dien e manen a tota persona de la dita vila, axí hòmens com dones, infants e infantas, que de VII anys amunt sien, que lo dit dia de demà dejunen e com los senys tocaran per lo matí sien a la sgleya peu descalç per seguir la santa professó e seguesquen aquella, fahents devotes oreacions pregant nostro senyor Déus e la sua mare beneyta la humil verge Maria que ns vulla donar sanitat e pau ens vulla guardar d'aquestes epidèmies e mortalitats.

Die veneris XX^a mensis septembris anno predicto fuit publicata supradicta preconitzatio.

Igualada, 1409, octubre 24-26. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 990. Llibre de la Universitat de 1409, folis 63r-63v

Acords preparant la vinguda de Vicenç Ferrer.

Are hoyats què-us fan saber los honrats batles de la vila d'Agualada per lo senyor rey e per lo monestir de Sent Cugat de Vallès a instància e requesta dels honrats consellers de la dita vila [...]

Encare-us fan a-saber los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, que com fos stat molt de temps ha ordenat per la dita universitat, per squivar les barralles o scometiments d'aquells que-s seguien per los jochs dels nayps, la qual ordinació no-s pot atrobar e molts tornen jugar al dit joch e sia perillós que per lo dit joch no se-n moga cabiscol e mal, per tant és stat ordonat en consell que d-aquí avant negú no gos jugar al dit joch de naips, sots bany de XX ss. per quade vegada que contrafaran, e lo qual bany, si los dits honrats batles ho veuran, pusquen lo dit bany haver e part lo dit bany, aien a trencar los dits nayps.

Encare us fan a saber los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers que com fos stat ordonat per los dits honrats consellers, que neguna persona no gosàs jurar de Déu ne de sancta Maria lo cap, fetge, cul, sanc, budel, entràmenes, ne dir altres letges paraules de Déu ne sancta Maria, sots cert bany; e molts induits de mal spirit non dupten de jurar indegudament, e per açò per tant com no-n són punits ne castigats, perquè los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, dien e manen a tota persona qui hoirà jurar a negú negun dels dits juraments ne dir neguna de les dites paraules, que-u haien a denunciar als dits honrats batles o als mostaçafs e si no-u fan, que sien encorreguts en lo dit bany, que aquell jurat haurà serà incorregut per lo jurament que fet haurà.

Encare-us fan a saber los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers que com fos stat ordonat per los dits honrats consellers, que neguna persona no gos seure en banch d-altre, ne mudar aquell com mestre Vicenç prehicarà, sens licència de aquells de qui sera los dits banchs o los honrats consellers volran, sots pena de XII diners.

Et die sabbati vicesima sexta die octobris anno predicto fuerunt publicate supradicte preconitzacionis de mandato venerabilium baiulorum dicte ville [...] per dicta villa Aquelate, videlicet, tales preconitzacionis sunt fieri adduetis, per Stephanum Rosselli, regentem sagoniam dicte ville.

Igualada, 1411, març 7. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 991. Llibre de la Universitat de 1411, fol 22.

Pere Martí, teixidor d'Igualada, cobra del bossier onze sous que li eren deguts per haver llogat una cavalcadura per tal que Antoni Ferrer, apotecari d'Igualada, anés al seu moment a Barcelona a veure la vibra de dita ciutat i altres coses del Corpus. Això fou mentre un altre Antoni Ferrer, notari, fou síndic i bossier, quan el dit apotecari va fer una vibra similar per Igualada.

Ego Petrus Martí, textor ville Aqualate, confiteor et recognosco vobis Petrus Magistri, scindico et bursario anni presentis universitatis dicte ville, quod tradidistis et solvistis michi undecem solidos barchinonenses, qui michi debebantur per universitatem dicte ville Aqualate, ratione [...] cuiusdam rossini quem Anthonius Ferrarii, apothecarius dicte ville equitavit eundo et [...] ad civitatem Barchinone, pro videndo qualiter fuit facta la vibria in dicta civitate, et alius jochs que fuerint in festo Corpore Christi tempore quo Anthonius Ferrarii notario fuit scindicus et bursarius dicte ville, eo ut dictus Anthonius Ferrarii faceretur similem vibriam in dicta vila. Et ideo renunciando, etc. Ffacio, etc.

Actum est hoc septima die marcii anno predicto. Testes, Petrus Sala de Plathea del Tany et Franciscus Lobera, dicte ville.

Igualada, 1411, març 13. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1229, papers solts dels Llibres de la Universitat, 1411.

Despeses amb l'argenter Joan Carbonell de Barcelona, per fer nova la custòdia del Corpus per Igualada, ço que implica una custòdia anterior.

Ihesus.

Pesa l'argent de la custòdia VI marchs e III onzes e I quart. Lo qual nos·a a donar al pes matex, daurat tot. E la Universitat ha a dar al senyer en Johan Carbonell, argenter de Barchinona decem florenos, e si és cas que s·i afiga argent que li haïem a pagar ço que més hi metrà a raó de argent trencat.

Terciadecima die marcii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XI°

Testes discretus Vincentius Torres et Petrus Palau, presbiter.

Cervera, 1411, juny 9. Arxiu Comarcal de la Segarra. Fons Ajuntament de Cervera. Fons Ajuntament de Cervera, secció de cultura. Sèrie d'ordinacions de la festa del Corpus Christi (1400-1489), top. 2815, UI 4219.

Ordinacions de la festa del Corpus de Cervera, de les primeres conservades.

Ordin[acions per a] la festa del Corpus Christi del any M CCCC XI.

En nom de nostre senyor Déu Ihesu Christ e de la [hu]mil Verge nostra dona santa Maria sie, amén.

Dimarts, qui·s comptaven nou dies del mes de juny, any de la nativitat de nostre senyor Déu Ihesu Christ mil quatre-cents onze, foren en la sala de la paheria los honrats en Bernat de

Vilagrassa, Miquel Meyà, Pere Palau, pahers, en Pere Oromir e Bernat Cabirol, preveres, Jacme de Muntbrió, Arnau Arnaldes. E faheren les ordinacions següents.

Primerament, vayen Lucifer e los diables.

En après vayen los trompadors.

En après vaye la senyera, la qual porte en Barthomeu Selva, prevere, en un caval bé appareyllat, ab sa dacmàticha.

En après vaye lo joch de les spases, lo qual fan en Ffrancesch Quintana e n·Arnau d·Abeylla.

En après vaye la Cathalina la qual fa la confraria del Sant Sperit.

En après vayen los jochs de la confraria de sent Johan.

En après vayen los jochs de la confraria de sant Ffrancesch.

En après vayen los jochs de sant Jacme entretayllat, los que fa lo offici de la blanqueria.

En après vayen los jochs de sant Anthoni, ço és, sant Anthoni e los heremites.

En après vayen los jochs de sant Augustí, ço és, sant Augustí, los confessors e sant Steve.

En après vayen los jochs de la confraria de Santa Maria, ço és, los profetes, Adam, Eva e la salutació de santa Maria.

En après vayen los brandons, penons e creus de la confraria de Sant Sperit.

En après vayen los brandons de sant Lorenç.

En après vayen los brandons, penons e creus de la confraria de sant Ffrancesch.

En après vayen los brandons, penons e creus de la confraria de sant Johan e sant Aloy.

En après vayen los penons e creus de Ssant Anthoni.

En après vayen los brandons, penons e creus de santa Maria.

En après vayen santa Clara ab les verges.

En après vayen los apòstols.

En après vaye Sant Augustí ab sos jochs.

En après vayen los jochs de sant Domingo.

En après vayen los augustins.

En après vayen ffreres menors e prehicadors fahents cor, ço és, los prehicadors a la part dreita e los ffreres menors a la part sinistra.

En après vayen los preveres, uns deçà e altres dellà, fahents cor.

En après vaye lo cap de santa Palònia.

En après vaye lo cap de santa Victòria.

En après vaye lo braç de sant Lurenç e lo lignum crucis, un deçà [e] altre dellà, ab sos diaca e sotsdiaca fahens cor.

En après vayen los brandons dels notaris e del perayres entremesclats.

En après vayen los brandons dels sartres [e] dels blanquers entremesclats.

En après vayen tres diaques e tres sotsdiaques ab un àngel enmig tocant una squella.

En après vayen los sonadors de instruments de corda bé appareyllats, honestament.

En après vayen quatre brandons blancs de la confraria de santa Maria, ço és, dos devant la custòdia e dos après la dita custòdia.

Ordonadors de la processó: Berenguer Borraç, Ramon de Vilaplana, Ffrançoy ça Brececola, Johan Guilbert, Anthoni d·Òdena, Jacme de Muntbrió, Johan Janer, Guim Sbert, Pere Rull, Jacme Bagà, Johan Mir, Pere Ermengou, Johan Pol, Arnau Arnaldes, Matheu Novella, Galceran de Roquafort.

Sonadors d·estruments: Pere de Salvoneres, Berenguer d·Alteylló, Anthoni de Salvoneres, Johan Rossell, Pericó Fuyllosa.

Igualada 1416, agost 31. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada.

Top. 31, paper solt.

Alí Arrop, moro de Benissanet compra olles o bacines de coure i peltre a Pere Safont, mestre de campanes de Barcelona. la transacció es realitza a Igualada.

Noverint universi quod ego, Alí Arrop, moro de Beniçene, castellanie Amposte, gratis et ex certa scientia confiteor et recognosco me debere vobis Petro Sa Font, magistro cimbolorum civi Barchinone, ratione certe quantitatis ollarum cupri et peltrium sive bacins, per me a vobis empte, habite et recepte triginta quinque libras decem solidos monete barchinone de terno. Et ideo renunciando omni excepcioni dicte quantitatis ollarum cupri et peltrium [...]

Actum est hoc Aqualate, ultima die augusti anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XVI°. Sig+num Ali Arrop predicti, qui hoc laudo, concedo et firmo.

Igualada – Vic. 1416 -1425. Arxiu Episcopal de Vic, vol. 1201/2, folis 71r i ss.

Visita Pastoral a Santa Maria d'Igualada, amb el conjunt dels seus altars.

Aqualata sexta octobris.

Reverendus in Christo pater et dominus Georgius, divina miseratione Episcopus Vicensis, suum visitationis officium exercentis, visitavit personaliter villa Aqualate. Et perveniens ad Ecclesiam parrochiam eiusdem ville recta via deequitavit et a tot ipsius ville clero processionaliter et honorifice receptus precedentibus una cum cruce erecta [...]

-Item visitavit altare maius dicte ecclesie, quod est constructum sub invocacione beate Marie [...]

-Item visitavit altare sancte Craterine [...]

-Item est aliud altare sub invocacione sancti Laurentii [...]

-Item visitavit altare ·XI· milia virginum [...]

-Item visitavit altare sancte Lucie [...]

-Item visitavit altare sancte Margarite [...]

-Item visitavit altare sancti Martini [...]

-Item visitavit altare sancti Stephani [...]

-Item visitavit altre Corporis Christi [...]

-Item visitavit altare sancti Nycholay [...]

-Item visitavit altare sancte Trinitatis [...]

-Item altare sancti Blasii fuit visitatum [...] Item est ibi aliud beneficium in eodem altari sub invocacione sacte Marie Egipciache [...]

-Item visitavit altare sancti Michaelis [...]

-Item visitavit altare sancte Marie Magdalenense [...]

-Item visitavit altare sancte Eulalie [...]

-Item visitavit altare sancti Petri [...]

-Item visitavit altare sancti Symonis [...]

-item visitavit altre Sancti Spiritus [...] In dict altari nullum est beneficium sed confratres Confratrie Sancti Spiritus faciunt celebrare missas ad libitum pro presenti.

Igualada,1418, juny 24. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 29, foli 7 i ss.

Inventari dels béns de la Parròquia de Santa Maria. Publicat per Gabriel Castellà el 1957. S'esmenta el copó amb la part de cristall per mostrar l'hòstia el dia de Corpus i la nova custòdia ja feta per Joan Carbonell.

Primo una caxa gran enque stan les Relíquies d'argent en la qual havia un àngel d'argent ab la vera creu e ab ses ales.

Item ·j· Reliquiari d'argent ab son crestal hon porten lo cors preciós de Jhesucrist lo jorn de Jhesucrist ab son peu d'argent ab senyal dondes e de miro ab ·j· cordó vermell de seda ab sa creu d'argent.

Item la caixa hon sta lo dit àngell.

[...]

Item ·j· ensencer d'argent ab lo peu quen an arranquat lo qual era aquí present e una culera d'argent.

Item ·j· braç de sta fe d'argent ab son peu e una tovallola de li obrada de seda vermella ab son stotx de cure vermell.

Item ·j· maça pa ab dues canadelles d'argent daurades la una te ell cap ·j· patrenostrer de coral vermell e dues ymages destany.

Item una caixa de fust hon sta la custòdia.

[...]

Item una custòdia d'argent ab dos àngels d'argent ab lus ales e ab sa creu levadiça e ab sos esmalts.

Item ·j· vel de seda en que sta enboliquada.

Item ·j· qualze d'argent ab sa panna d'argent ab sos esmalts de la passió e en la panna senyal de la magestat ab son stoig de cure ab una tovalla de li.

Item dues corones de Sta. Maria antiques ab perles e pedres de vidre. E dues del infant Jhesus semblants fal[ta] la corona major, com en Caneletes ho reté al Rector.

Item dues creus de fust e una de lautó e ·j· bordó a la creu.

Item una caixa o crofet daurat en que sta lo corpus dins cor preciós de Ihesu Christ.

Item ·j· calze petit d'argent qui és dins lo cofret.

Item una capza d'argent en que sta lo corpus dins lo cofret.

Item ·j· tapiç pintat que posen als peus denant l'altar.

[...]

Fou Retut lo dit Inventari per en R(amon) Canaletes al honrat e discret en Bernat Mercer, Rector de la dita esgleya lo vespre de sent Joan del mes de juny del any M CCCC XVIII, presents en Phalip Mercader.

Igualada 1419, febrer 12 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 993. Llibre de la Universitat de 1419-1422, fol. 55v

Rebut per haver tocat en una entrada dels reis.

Ego Johannes Nadal, mimus, termini de Castro Eulino, confiteor et recognosco vobis, venerabili Petro Queralt, mercatori ville Aqualate, sindaco et bursario universitatis dicte ville anno videlicet M^o CCCC^o XIX°, quod tradidistis et solvistis michi numerando viginti duos solidos monete barchinone de terno, qui michi et sociis meis tubicinatoribus debebantur, ratione servicii per me et dictos socios meos facti seu impensi dicte universitati cum dominus rex et domina regina intrarunt dictam villam Aqualate dicto anno M^o CCCC^o XIX°. Et ideo renuncio etc facio etc.

Actum XII^a die februarii anno predicto. Testes vener. Petri Pedriça, cirurgicus, et Johannes de Mallenchs, dicte ville.

Igualada 1419, març 12. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 993. Llibre de la Universitat de 1419-1422, fol. 57.

Rebut fet per Pere Regolí al bossar pel seu sou de músic.

Ego Petrus Regoli, tubicinator, ville Aqualate, confiteor et recognosco vobis, vener. Petro Queralt, mercatorii dicte ville, qui anno Domini Millesimo CCCC^o XIX° fuistis scindicus et bursarius dicte ville, quod ratione laborum per me et Anthonium Morera, mimum, et [...], tubicinatorem predictorum in festo Corporis Christi dicti anni, quo scindicus et bursarius fuistis antedictus tradidistis et solvistis michi nomine meo et dictorum sociorum meorum, recipienti viginti duos solidos barchinonenses. Et ideo renuncio etc, ffacio, etc...

Actum XII^a die marcii anno predicto. Testes Nicholaus Traverii fornerius, et Petrus Rosseta, scriptor dicte ville.

Igualada 1419, juny 16. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 993 Llibre de la Universitat de 1419-1422, fol 33.

Contracte entre el municipi i uns músics, per tal que sonin per la vila en certes diades, entre les quals Corpus i Sant Bartomeu. També se'ls permet de fer llevant de taula en certes festes.

Nos, Petrus Ragoli, Anthonius Morera et Ffranciscus Munyanya, oriundus termini castri del Bruch, gratis etc. A proximo nunc venturo festo Sancti Johannis ad quinque annos proximo venturos, completos et immediate sequentes, firmamus nos promitimus et tubicinatoribus vobiscum honorabilibus Petro Queralt, Johanem Tria et Anthoni Arlomba, consiliaris anno presenti una cum venerabili Ffrancisco Rovires universitas dicte ville, promitentes et convenientes vobis dictis honorabilibus consiliariis, quod nos per omnes dictos quinque annos fecimus cum continuam residenciam et habitationem in dicta villa et serviremus universitatis eiusdem ville et singularibus eiusdem, in nostris oficiis de jutglaria et de trompadors, modo et forma in capitulis infra scriptis [...]

Convengut és entre los honorables consellers de la vila d'Agualada de una part, e en Pere Ragoli de la vila d'Agualada, e en Ffrancesch Muntanya del terme del Bruch, trompadors, e n-Anthoni Morera, juglar natural del terme de Gravalosa, que los dits Pere Ragoli, Ffrancesch Muntanya e Anthoni Morera servesquen la universitat de dita la vila d'Agualada e los singulars d'aquella, e açò per v anys primer vinents, qui comencerà a córrer a la festa de Sent Johan del mes de juny prop vinent, ço és, que faran contínua residència e habitació en la dita vila d'Agualada, per tots los dies, v anys.

Item, que los dits trompadors e juglars toquen e sien tenguts tocar en les festes de IhesuChrist, de Sent Johan, de Sent Barthomeu, de fira d'Agualada e festes de Nadal, de Ninou, d'Aparici, de Pascua e de Cinquagema, e en totes professons e en tota host e cavalcada reyal e vehinal e en fer totes crides reyal e de solaços que la vila agya a fer. E açò sens tot salari, salvant que pusquen en les dites festes de fira anar per les taules.

Item, que si tocan a noces ne solaços dins la dita vila que agyen entre tots iij xj ss.barchns. per cascuna jornada, e lur messió de me[n]yar e beure en la dita vila los aygen mester per noces o per solaços, ells no gossen anar tocar defora la vila però que·ls ho agyen a dir de viij jorns abans, e si la messió no·ls volrran fer, que·ls agyen a donar entre salari e messió XVII ss VI ds.

Item que si lo novi o la núvia vendrà o irà fora la vila de llos legües o de menys [tro en ja legua] que agyen per lur salari entre tots iij XVI ss VII ds, e lur provisió de menygar e de beure.

Item que altres juglars no gossen tocar en la dita vila si no ells, si donchs no eren xeremies o struments de corda.

Item que los honorables conselers, per part de la dita Universitat, donen e sien tenguts donar als dits trompadors e juglars per lur salari, ço és, per cascun any CL ss, ço és a cascun L ss en les festes de nadal, cascun any sens tota dilació.

[...]

Actum XVI die dies [sic] junii anno predicto [1419]. Testes...

Igualada, 1421, abril 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 994 Llibre de la Universitat de 1421-1422, foli 40v-41r.

Crida de la festa de Sant Jordi.

Are oyats què us fan assaber los honrats batles de la vila d'Agualada, per lo molt alt senyor Rey e per lo monestir de Sent Cugat de Vallès, a instància e requesta dels honrats consellers de la dita vila. Que com per los dits honrats consellers sie stat ordonat, a honor e glòria de Nostro Senyor Déu e de la gloriosa Verge Maria, e del gloriós cavaller e màrtir mossèn sent Jordi, que dimecres primer vinent que serà la festa del dit gloriós cavaller e màrtir mossèn sent Jordi, ja sie aquella festa no sie manada per sancta mare sgleya, sie celebrada festa e solenitat e feta solenne professó. E que demà que serà dimarts, vigília del dit gloriós cavaller e màrtir mossèn sent Jordi, tota persona qui de edat serà e devoció hi haurà, haia dejunar a honor e glòria del dit gloriós màrtir mossèn sent Jordi, per tant, que a pregàries e intercessions del dit cavaller e màrtir gloriós e de la humil Verge Maria, Nostre Senyor Déu nos vulla levar la plaga dels lagosts, e preservar los béns a la terra comanats de aquella e de tota mala tempestat, per què los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, ab veu de la present crida, notifiquen a tuyt generalment la dita ordinació, manant a tota persona de qualsevol ley, condició o stament sie, qui de edat sie e devoció hi haurà, lo dit dia demà deia dejunar e abstenir-se de menjar o penre refecció corporal, sinó a una hora segons és acostumat en dia de dejuni, e lo dit dia de dimecres que serà la festa del dit gloriós cavaller e màrtir mossèn sent Jordi, fassen solenne festa abstenent-se de totes fahenes temporals e per lo matí com lo ceny tocarà vagen a la sgleya per seguir la sancta professó humilment e devota, fahent a Déu e a la humil Verge Maria e al dit gloriós cavaller e màrtir mossèn sent Jordi devotes oracions que ns vullen rellevar la dita plaga dels lagosts e preservar los béns de aquella e de tota mala tempestat.

Fuit publicata die lune XXI aprilis anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXI°, fuit publicata predicta preconizatio.

Igualada, 1421, maig 11. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 994 Llibre de la Universitat de 1421-1422, foli 43r-44v.

Determinació sobre corpus i les seves representacions a lloança del Cos de Crist i la Mare de Déu i amb esment de les dues confraries principals per altres temes com dues campanes. Permis per tractar amb la comunitat de preveres i els frares agustins que els oficis facin algunes representacions per Corpus.

Die dominica undecima mensis madii anno a nativitate Domini Millesimo Quadringentesimo XXI°, Consilium particulare sive juratorum Universitatis ville Aqualate convocatum per Johannem de Mallenchs, preconem publicum et juratum dicte ville [...]

[...]

Ulterius, dictum consilium particulare dedit plenariam et liberam potestatem dictis venerabilibus consiliariis quod possint rogare et deprecari confratres confratriarum Corporis Christi et Beati Stephani, Sancte et Individue Trinitatis et Beati Eloy in dicta villa dotatarum seu priores dictarum confratriarum, quantius de emolumentis seu redditibus dictarum confratriarum dent et erogent

in auxilium expensarum cimbalorum predictorum, super hiis dictors confratres seu priores ut melius poterint in Domino exortando.

[...]

Et in quam dictum consilium particulare elegit et destinavit in administratores sollemnitis fiende in proximo venturo festo Corporis Christi Bernardum de Font de Lop, textorem, et Johannem Ollarii dicte ville Aqualate, dando et concedendo eisdem plenum posse videndi et recognoscendi paramenta teneri assueta in sollemnitate Corporis Christi et eadem adoptandi et reparandi et omnia et singula alia faciendi que circa dictam sollemnitatem eis videbitur fare fienda.

De [...] dictum consilium particulare dedit plenum posse iam fatis venerabilibus Consiliariis quod possint rogare seu deprecari communitatem presbiterorum ecclesie parrochialis beate Marie dicte ville et venerabilis priorem et fratres monasterii sancti Augustinii infra terminos dicte ville co[n]structi, nec non et officia dicte ville quatinus faciant aliquas representationes in dicta sollemnitate ad honorem et laudem preciosissimi Corporis Christi et gloriose virginis Marie Dei genitricis.

Tremp, 1421. Arxiu Comarcal Pallars Jussà, Fons Vilamolat, doc.804

Comptes del clavari de la vila de Tremp per l'exercici de 1421-1422

Deliurada de la claveria d'en Guillem Palau de l'an desús scrit (1421) [...]

f.6v

Item a XVI de may deliure a-n Borthomeu de la Clua per una argençada de oli per obs de la làntea. Item deliure a-n Guillem Palau per VI alnes de quanemàç boràç que compraren en Johan Peçonada e en Guillem de Sent Pere, cònsols, per fer vestiments als jochs de Corpore Christi, VIII sous.

Item deliure a na Dolça d'en Guillem d'Anchs, que tenyhí lo dit drap negre ab una lliura de cànem per fer barbes falses, ac-ne VI sous. A-y albarà.

Item deliure per comprar lo drap per vestir los cònsols, XX lliures.

Item deliure per donar a beure aquells que adobaven los jochs a l'abadia per obs de Còrpore Christi, VIII diners.

Item deliure per dues soldades d'estopa per fer cobertes als cavalets, les quals portà Jacme Vidal de la Pobbla de Segú, costaren a raó de X sous la soldada, I lliura.

f.7r

Item a XXII de may deliure a-n Johan Vesí, que anà als camís de Tenrui e de Ort per (*obs*) de la festa de Còrpore Christi, I sou III diners.

Item deliure a Miquell Sutre, say, per çò com anà despuyllat e cobrí-lo de bora lo dia de Còrpore Christi, V sous.

Item deliure per vi blanch e vermeyll que compram de mossèn Guillem d'Ort per donar a beure als qu-es vestiren als jochs lo dia de Còrpore Christi, III sous VI diners.

f.8v

Item més deliure per VI fetges que compre per aquells qu-es vestiren als jochs, que costaren III sous.

Item deliure per pa que compre d'en Bernat Guiot, II sous VIII diners.

Item deliure a roses per al papaylló e per dos diners de candeles que tenguím a la casa de la vila per traure-n los jochs, VI diners.

Item deliure après dinar aquells qui firen los jochs en lo Mercadall per dar-los a beure, per lo vi que compram, II sous III diners.

Item a n'Arnau Palau e a Ferrer de Orrit, trompadós, que sonaren a la processó lo dia de Còrpore Christi, entre abdosos X sous. A-y albarà.

f.9r

Item deliure al Roy e Pascualet e a Johan Borell, que levaren les pedres que jahien davant la porta de la església lo vespre de Còrpore Christi, I sou.

Item deliure a-n Balaguer de Rius per adobar lo papaylló que hera trenquat e per posar-hi les roses, III sous.

Item a XXV de may deliure a-n Johan Pere, obrer de la església, que havie fet adobar lo batayll del seny nou, II sous. A-y albarà.

Item deliure a-n Johan Pere per adobar los seyns per tres vegades, I sou VI diners.

Item deliure a na Margalida d'en Liardo per cosir la cota e calces del drach e les cobertes dels cavalets, III sous. A-y albarà.

fol.9v

Item a XXVII de may deliure a-n Johan Pere pintor per fer los senyals en los brandons dels cònsols e per adobar los cavalets e per tenyhir les cabeylleres dels apòstols, VIII sous. A-y albarà.

Item deliure a-n Pere Riquer per un fust real que compram per al cor, I lliura X sous. A-y albarà.

Item deliure a-n Bertran Mora que cambià V florins de puyeses e donà-ns jaquesos, los quals foren donats a-n Johan Pere per comprar fulla per fer lo cor, e anà-la comprar a Orguayà, V sous.

Barcelona, 1423, desembre 3-10. SOLEMNITATS, volum I (1930), pàgines 1 a 8. (Extret de les Rúbriques de Bruniquer i aquesta relació concreta fou extreta de COMES 1583, pàgines 33 a 42). Elements participants a l'entrada d'Alfons V el Magnànim Barcelona. Reflecteix sense ombra de dubte que el model ja és el que estava implantat per al Corpus. També en dóna l'itinerari per la trama urbana. Publicada a

Com lo senyor rey Alfonso vingué de Nàpols, y de les grans y solempnes festes que li foren fetes assí en Barcelona.

[...]

Successive, dijous a VIII de dezembre, assignat per lo dit senyor a entrar en la dita ciutat, los dits honorables consellers, ensemps ab molts ciutadans y mercaders, foren en nombre de XX vestits de sengles gramalles de draps d'or recamats vermells, ajustats per lo matí dins la casa del Consell de la dita Ciutat, ab grans trompetes, sonants totes, ab penons de la Ciutat, daurats e argentats, precehins, anaren ordenats de dos en dos al pont, lo qual havien fet per devant la Llotge, per lo qual lo dit senyor rey, exint de la sua galera, entrà-s en la ciutat, lo qual pont era tot endrapat o empaliat de draps vermells de la terra, e enramat de diverses branchs de llorer. E lo camí per lo qual anaren a dit pont fo lo següent: ço és, que partits la dita matinada en la dita Casa de Consell anaren per la plasa de Sant Jaume, per lo carrer dels Speciés, e per les plases de les Cols, del Blat e de la Boheria o Boria tro a la capella d'en Mercús, e aquí giraren per lo carrer de Muntcada, e entrans en lo Born, giraren per lo fossar de la esglesia de madona Santa Maria de la Mar, tro als Cambis, e dels Cambis, dreta via, tro al dit pont, e aquí esperaren lo senyor rey, lo qual vench ab son estol de galeres, e arribà envers las ·V· hores après mig jorn, en lo comens de la nit. E per un pontet llevadís, endrapat de drap vermell, lo dit senyor exí de la sua galera, y entrà en lo dit pont. E aquí, lo dit senyor fo ab gran reverencia rebut per los dits honorables consellers e pròmens, vestits de las ditas gramalles d'or.

Aprés, fo aquí solempne professó dels honorables canonges, beneficiats e altres preveres de la Seu; en la professó fou aportada la bandera de santa Eulàlia, la qual la dita Ciutat havia feta fer de nou en la festa de Corpore Christi proppasada. E la gran e solempna creu nova de la Seu. E fou-hi portat un reliquiari, hon havia cert encast de la Vera Creu; devant lo qual reliquiari anaren diversos sonadors sonants diversos instruments de música, vestits de camís y portans les cares e ales ab los quals se representen los àngels de la dita festa de Corpore Xpisti. Ítem, hi foren portats los entremesos de la dita Ciutat representats Paradís e Infern ab la batalla de sant Miquel e dels Àngels e de Lucifer e de sos sequases; e lo Vibre, lo Ffenix e la Àguila. e precehint la dita processó ab los dits entremesos, cascun en son orde, aná e seguí la dita processó lo dit senyor rey jus un pali de drap de or vermell emperial, fet de nou; lo qual pali fou portat per los dits

honorables consellers e altres prohòmens ab X bordons en lo orde acostumada. E lo camí o via de la dita proffessó fo la següent, ço és: que pertint del dit pont anaren per los dits Cambis e giraren per lo fosar de la dita sglesia de madona Santa Maria de la Mar, per lo cap del Born, e per lo dit carrer de Montcada e per la dita capella de-n Mercús, e per les dites plases de la Boheria o Bòria, del Blat e de les Cols, per lo carrer dels Speciés, per la plasa de Sant jaume, vers lo palau bisbal, e aquí girà per lo fossar de la dita Seu, per lo portal principal de aquella, la qual Seu fo molt noblament empaliada y illuminada, ab cants de òrguens, e dels dits honorables canonges, beneficiats e preveres, cantans solempnament *Te Deum laudamus*; après, fetes aquí commemoracions e oracions pròpies e acostumades, e retudes dignes gràcies o lahors de la vinguda del dit senyor, lo dit senyor se entrá en son palau reyal. E tots los llochs o carrers per los quals passá lo dit senyor foren tots empaliats de diversos draps de ras d-or e de seda, e enramats de bova e de jonchs, e il·luminats de luminària de diversos brandons, als quals fo provehit per ordinació dels dits honorables consellers. e no solament en lo dit jorn, més encara lo sendemà fou feta festa generalment per tota la ciutat; e ací pres fi la dita festa e solempnitat feta per la vinguda del dit senyor rey.

Los prohòmens devall scrits, vestits ab gramalles de drap d-or, anaren devant lo pali, deiús lo qual anave lo dit senyor rey. [...] [*esmenta els patricis que anaven davant del tàlem i els que en portaren les vares*].

Aprés que fou feta la dita festa, per los dits honorables consellers fou provehit e ordenat que les dites XX gramalles de drap d-or fossen distribuïdes e donades a les sglésies y persones devall scrites, les quals encontinent los foren lliurades per los dits honorables consellers; la qual distribució és del orde següent [*esmenta diverses esglésies, sagristies i ministrers de corda i trompeters*].

Lo pali d-or jus lo qual aná lo dit senyor rey, ecnontinent que-l dit senyor rey se-n fou entrat en son palau, fou pres e ocupat per [en blanc] al qual se pertanye, segons constum antich e en tals festes e solempnitats practicat.

[...]

Les messions fetes per part de la Ciutat per rahó de tota la susdita festa foren DCLX II, XIII ss, VIII.

Barcelona, 1424 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Llibre de Solemnitats (Manuscrit III, 1423-1457, folis 4r a 10r). SOLEMNITATS, volum I (1930), pàgines 15 a 20.

Ordre i recorregut de la processó del Corpus de Barcelona.

La forma e ordinació de la dita festa e de la processó de Corpore Christi e les precedències de aquelles són segons que-s segueix.

Ço és, que cascuns anys lo dimecres precedent al dijous en lo qual se celebre la dita festa, après mig jorn, los honorables consellers de Barchinona se ajusten en la lotge, la qual es denant la esglea de Sanct Jacme, la qual lotge es molt notablement enramada de fulles e de flors. E aquí mateix convenen molts honorables ciutadans e los honrats còsols de la mar ab molts honrats mercaders. E com se esdevé que a la dita jornada se troben dins Barchinona ambaixadors o missatgers de algunes comunes o universitats, axí fora la senyoria del senyor rey com dins aquella, son convidats per part dels dits honorables consellers de venir a la dita congregació e per anar ab ells a la Seu al ofici de les vespres, e al sendemà al ofici de la missa e a la processó. E ajustats tots en la dita lotge, los dits honorables consellers, missatgers, ciutadans, còsols e mercaders, graduats e constituïts en degut orde per los honrats obrers de la dita Ciutat, precehints diverses juglars sonants ab diverses trompes, van a la dita Seu e aquí hoen lo divinal ofici de les vespre. E acabat lo dit ofici se-n tornen en lo dit orde a la dita lotge, e après, cascun pren e té sa via.

E après, lo sendemà, ço és dijous per lo matí que-s fa e-s celebre la dita festa del preciós Cors de Jhesu Christ en semblant forma e manera que dessús, los dits honorables consellers ab los altres dessús nomenats se tornen ajustar en la dita lotge de Sanct Jacme. E aquí ajusts, precehints los dits juglars sonants ab les dites trompes, se-n van graduats e ordonats segons que dessús a la dita Seu on hoen lo sermó e lo offici de la missa major, lo qual se fa aquí molt solemnement. E fet lo dit offici, sens altre mijà es procehit a la processó en la forma, manera e orde següents. E la ordinació de la dita processó es feta per certs honorables canonges e per los honrats obrers e IIII ciutadans elegits per los honorables consellers.

Primerament, totes les trompes.

Aprés, la bandera de sancta Eulalia.

Los ganfanons de la Seu.

Los ganfanons de la esglea de Sancta Maria de la Mar.

Los ganfanons de la esglea de madona Sancta Maria del Pi.

Los ganfanons de la esglea de Sanct Just.

Los ganfanons de la esglea de Sanct Pere.

Los ganfanons de la esglea de Sanct Miquel.

Los ganfanons de la esglea de Sanct Jacme.

Los ganfanons de la esglea de Sanct Cugat.

Los ganfanons de la esglea de Sancta Anna.

Los brandons.

Primo, los brandons de la Seu, a la part dreta.

Los brandons dela Ciutat, qui son XL, a la part esquerra.

Los brandons dels orbs, contrets e spunyats.

Los brandons dels bastays.

Los brandons dels molers.

Los brandons dels forners.

Los brandons dels flaquers.

Los brandons dels peschadors.

Los brandons dels texidors de lin.

Los brandons de la confraria de Sanct Julià.

Los brandons dels blanquers.

Los brandons dels fusters.

Los brandons dels pellicers.

Les creus.

Primo, la creu de la Seu.

La creu de la esglea de Sancta Maria de la Mar.

Aprés, la creu de madona Sancta Maria del Pi.

La creu de Sanct Just.

La creu de la esglea de Sanct Pere.

La creu de la esglea de Sanct Miquel.

La creu de la esglea de Sanct Jacme.

La creu de la esglea de Sanct Cugat.

La creu de la esglea de Sancta Anna.

La creu de la esglea de la Mercè.

Les creus del Carme e dels Agustins.

Les creus dels Preycadors e dels Frares Menors.

[el clero]

Certa part del clero, ço és, après, los scolans e preveres de les esgles parroquials ab los sobrepelliços.

Los frares del Carme a la part dreita, e los Agustins a la part squerra.

Los frares Preycadors a la part dreita e Frares Menors a la part squerra.

Los canonges ab tot lo clero de la Seu.

Les representacions.

Primo, la Creació del mon ab XII àngels qui canten: *Senyor, ver Deu*.

Infern ab Lucifer dessús, ab IIII. diables ab ell. [Afegit.] Lo drach de sent Miquel.

Lo majoral ab la maça ab XXIII. diables, los quals fan la batalla a peu ab los àngels.

Sanct Miquel ab XX. àngels de spasa qui fan la batalla a peu ab los àngels.

Sanct Miquel ab XX. àngels de spasa qui fan la batalla ab los diables.

Paradís ab tot son arreu.

L'àngel de Adam tot sol. [Afegit.] L'àngel xerubin de Adam, tot sol.

Adam e Eva.

Cahim e Abel.

La Archa de Nohè ab son arreu.

Melchisedech. [Afegit.] ab los jóvens.

Abraam e Ysach ab l'ase.

Les dues filles de Lot.

Lot e sa muller.

Jacob ab son àngel.

Lo rey David ab lo giguant.

Los XII. tribs de Israel, de dos en dos.

Los XII. àngels qui canten *Victoriós*.

De les representacions les quals administre la Seu:

Primo, Moysès e Aaron.

Ezechies e Jeremies.

Helies e Heliseu.

Abacuch e Zacharies.

Daniel e Ysaies.

Sanct Johan babtiste, tot sol.

Los jutges de sancta Susanna.

Sancta Susanna ab l'àngel e Daniel.

Judit ab la serventa.

Sanct Raphael ab Tobies.

La Anunciació de la Verge Maria ab los àngels cantants: *A Déu magnífich*.

Lo entremès de Bethlem o la Nativitat de Jhesu Xprist.

Lo primer rey de Orient cavalcant, tot sol.

Lo segon rey cavalcant, tot sol.

Lo terç rey cavalcant, tot sol.

VI. juheus ab capes e gramalles.

Lo entramès dels ignocents ab Rachel dessús.

Los hòmens d'armes.

Lo rey Herodes ab dos doctors.

Los Alamanys.

Los XII. àngels qui canten: *Loem la òstia sagrada*.

De sancta Anna:

Joachim e lo pastor.

Sancta Anna e sancta Elisabet.

Sancta Helena ab Contestí, emperador, ab sos doctors e cavallers.
 Sancta Maria Egipcíacha e Zozimas ab lo leó.
 Sancta Paula e sancta Perpètua.
 Sanct Elm.
 Sancta Heutrix.

Les representacions de que han càrrech los frares de la Mercè van après, ço és:

Sancta Úrsola, sola.
 Sancta Tecla e sancta Càndia.
 Sancta Caterina e sancta Bàrbara.
 Sancta Agnés e sancta Cecília.
 Sancta Àgata e sancta Lúcia.
 Sancta Clara e sancta Eufrosina.
 Sancta Appollònia e sancta Quitèria.
 Sancta Margarita sola ab lo drach.
 Los àngels qui sonen.
 Sancta Maria e Jhesus e Joseph.
 Après, lo Resucitat, tot sol ab la creu.
 Sanct Dimas ab son àngel.
 Gestas ab lo seu diable.
 Longí tot sol ab la seda.
 Joseph ab Arimathia e Nichodemus.
 Los XII. àngels ab les plagues, cantans.
 Lo monument ab tot son arreu, e la Magdalena dessús.
 Sanct Anthoni e sanct Honoffre.
 Sanct Paul hermite e sanct Aleix.

Les representacions de Sancta Eulàlia dez Camp van après:

Primo, Sanct Ffrancesch e sanct Nicholau.
 Sanct Domingo e sanct Thomàs de Aquí.
 Sanct Bernat e sanct Yvo.
 Sanct Benet ab lo diable
 Sanct Honorat e sanct Pacià.
 Sanct Basili e sanct Maur.
 Sanct Machari ab lo diable
 Sanct Gem ab son companyó e ab lo ase.
 L'àngel de sanct Julià ab la cirvia.
 Sanct Julià e sanct Alzeas.
 Sanct Gregori e sanct Jerònim.
 Sanct Ambròs e sanct Agustí.
 Los XII. àngels qui canten: *Ay vos bona gent honrada.*

Aprés van les representacions de les quals ha càrrech lo majordom de la esglea de madona

Sancta Maria de la Mar:
 Sanct Climent e sanct Dionís.
 Sanct Lorenç e sanct Vicenç.
 Sanct Blay e sanct P. màrtir.
 Sanct Steve, sanct Pons e sanct Bauldili.
 Sanct Sever e sanct Ffabià.
 Sanct Ypòlit e sanct Cugat.
 Sanct Abdon e sanct Sennén.
 Sanct Cosme e sanct Damià.

Sanct Xpistoffol ab l'infant Jhs al coll.

Lo martiri de sanct Sabestiá, ab los cavalls cotoners e ab los turchs.

Lo ffenix tot sol. [Afegit: Item, santa Eulalia ab ses companyones. Item, los homens d'armes ab la companya de Dacià. Item, lo entramés de santa Eulalia ab Decià e doctors dessús].

Sanct Jordi a cavall.

Lo vibre. [Afegit: Item, la rocha ab la donzella de sent Jordi. Item, lo rey e reyna, pare e mare de la dita donzella ab llur companya]

Aprés van aquells qui representen los apòstols:

Sanct Pere e sanct Paul.

Sanct Andreu e sanct Jacme major.

Sanct Phelip e sanct Jacme menor.

Sanct Macià e sanct Thomàs.

Sanct Barthomeu e lo diable.

Sanct Barnabé.

Sanct Simon e sanct Thadeu.

La àguila tota sola. Aprés, los àngels qui toquen sturmens. Aprés, los ciris blanchs. Aprés, los qui canten denant la Custòdia.

Sant Luch.

La custòdia ab

Sant March.

Sanct Johan

lo sagrat Cors

Sanct Matheu.

Evangelista.

de Jhesupist

Lo senyor bisbe ab sos ministres.

Ciris blanchs, si-n hi ha.

Los angels percucients ab los diables percucients. Aprés, dos hòmens salvatges qui porten una barra per retenir la gent.

Aprés tot lo poble.

Los lochs per on passe la dita processó.

Exint per lo portal maior de la Seu, passa denant lo palau maior del senyor Rey. E per la freneria per les plaçes de les cols, del blat, de la Bòria a la capella de-n Marchús, per lo carrer de Munchada e girant per lo Born entre en la esglea de madona santa Maria de la Mar. E aprés exint de la dita Esglea passe per la plaça dels cambis. E per lo carrer ample tro al cantó del Regomir. E per lo Regomir e per la plaça de sanct Jacme. E per lo carrer qui va tro al palau bisbal, e aquí girant, se-n entre per lo dit portal maior dins la dita Seu.

E per los lochs dessús dits són ordonats per ministrar en la dita processó XXVII honrats ciutedans.

Ço és, de la Seu tro al cantó del alberch de-n Senós, duos.

E del dit cantó de-ns Senços tro a la plaça del Blat, duos.

E de la carniçeria de la plaça del Blat tro a la volta de-n Cirer, duos.

E de la volta de-n Cirer tro a la casa de-n Jacme de Margens, duos.

De la casa de-n Jacme de Margens tro al cantó del Born, quatre.

Del cantó del Born tro al carrer ample, duos.

De la carniçeria del carrer Ample tro al cantó del Regomir, quatre.

Del cantó del regomir tro a la volta de sanct Christòffol, duos.

De la volta de sanct Christòffol tro a la plaça de sanct Jacme, duos.

De la plaça de sanct Jacme tro a la Seu, quatre.

Item, són ordonats cascuns anys per los dits honorables Consellers certs honorables ciutedans per portar los ciris blanchs denant lo preciós cors de Jhesuchrist, però a vegades se varie lo

nombre, car alguns anys ni elegexen ·XX· e altres anys ·XVI· segons és vist faedor als dits honorables Consellers. E los pus antichs en officis e altres honors van pus derrers denant lo dit preciós cors de Jhesuchrist.

Item, cascuns anys lo senyor Rey, si present és en Barchinona e los honorables Consellers e altres notables persones per los dits honorables Consellers elegidores porten los bordons del pali, lo qual va sobre lo sagrat cors de Jhesucrist, e si hic missatgers, són hi posats segons lur grau.

Igualada – Vic. 1425. Arxiu Episcopal de Vic. Volum 1201/2, folis 71r i ss.

Visita Pastoral a Santa Maria d'Igualada. S'hi esmenten draps de luxe llegats pel rei Ferran I d'Antequera.

Aqualata sexta octobris

[...]

Primo visitavit sacrum Corpus dominicum, et reparit eum bene et honeste in quadam custodia argentea, que quidem custodia reservabatur sub quadam techa lignea deaurata ad modum cuffri fabricata que clauditur sub clave, ut decet.

Item visitavit Sanctum Chrisma, quod est cum suis aliis oleis infirmorum et cathecuminum intitulis, bene in quadam thecha argentea parva, cum clave.

[...]

Item visitavit altare maius dicte ecclesie, quod est constructum sub invocacione beate Marie, fuerunt invente in eodem altari ·V· mape pulcherime et honorabiles, ut decet.

[...]

Item unum pallium brochatum de auro super rubeo sarico quod dimisit eidem ecclesie illustrissime princeps Rex Ferdinandus Aragonum.

Item unum frontale simile dicto pallio proxime dicto.

Item unum calicem argenteum cum sua patena cum suis smaltis colorum diversorum.

Item una pulcra custodia cum duobus angelis argenteis, cum quadam cruce parva in super qui angeli stant unum a dexteris et alium ad sinistris dicte custodie cum imaginis [...] Marie et sancti Johannis in pede crucifixi.

Item visitavit amplius et invenit quendam alium angeli [...]nus qui tenet in manibus quendam crucem argeteam [...] in qua ut dicitur est frustrum de vere crucis ligno.

Item est quoddam bracchium argenteum deauratum in quo sunt alique reliquie sancte Fidis virginis et martiris.

Item est ibi quodam manis argentea pro thure defferendo.

Item quoddam turibulum argenteum suis argenteis chatenis ornatum.

[...] M CCCC XX V

Igualada, 1426, juny 1 – 1432, juliol. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 40r.

Comptes no detallats en el llibre de talles i racional d'Igualada, per als entremesos de Corpus del 1425.

De la festa de Ihesu Christ.

Disapte primer dia de juny any MCCCCXXVI fonch vist e regonegut per los dits honrats comptadors un compte per lo honorable e discret en Ffrancesch Rovires, notari, devant ells donat fet sobre les rebudes e desliurades fetes en l'any de XXV per rahó dels Jochs qui en aquell any foren fets per rahó de la ffeستا de Ihesu Christ. En lo qual compte appar que les sues rebudes prenen suma de quatre lliures denou solidos. E les deliurades fetes per ell per la dita rahó prenen suma de quatre lliures deuyt solidos vuyt diners. Axí que apar que a més rebut que deliurat

quatre diners, los quals volgueren esser dats al honrat en Barthomeu Pedriça, bosser.....ll ss iiij

Sant Joan de les Abadesses, 1426, juliol 17. VILLANUEVA 1821b, Apend. n. XX, pàgines 251-254. Acta de la invenció (troballa) de l'hòstia consagrada al front del Crist del grup escultòric del Devallament realitzat el 1251.

Acta de inventione hostiae consecratae in ecclesia S. Iohannis de Abbatissis. Ex. arch- eiusd. eccl. Die Mercurii, decima septima Iulii, anno a nativitate Domini M.CCCC.XXVI., praesidente domno Arnaldo de Vilalba abbate ipsius monasterii Sancti Iohannis, qui oriundus fuit de domo de la Serra, quae sita est supra collum a quo manatur fluvius qui vocatur Trentapassa, transeundo seu iterando a villa S. Celidonii ad quendam vicum qui vocatur Linas; tempore cuius quidem abbatis fuit in multis et quam plurimis bonis augmentis, tum non solum in temporalibus sed etiam in spiritualibus huic monasterio, et signanter in ornamentis ecclesiae, prout manifeste apparet: et inter caetera in dicta ecclesia supra altare Beatae Mariae in quoddam Crucifixum magnum cum duobus latronibus et quatuor imaginibus, quae prae nimia vetustate earum picturae fuerant consumptae. Quas dictus reverendus dominus abbas cupiens recuperare, et de novo depingi facere a quodam pictore qui eo tempore depingebat simborium, quod est supra dictum altare B. Mariae, propterea iussit dictum Crucifixum cuin caeteris imaginibus deponi et descendi a loco in quo stant per quemdam Franciscum Ianuarium canonicum, et Ioanem Bolas presbiterum dicti monasterii; qui protinus descenderunt dictum Crucifixum, latrones, caeterasque imagines a loco in quo stant, et eas posuerunt supra tecta extensa super pavementum B. Mariae. Et respicientes viderunt in fronte dicti Crucifixi quandam laminam argenti honestissime fixam, quam diligenter accensis luminibus amoverunt de ipsius fronte conquayato et intus dictam conquavatam viderunt quendam pannum lini album, nitidum et purissimum complicatum, quem suavissime duplicarunt, non amovendo, nec extrahendo eum de loco suo; et intus reperierunt hostiam Domini in tribus partibus divisam, quemadmodum per presbiteros solet dividi in tres partes quando celebrant missam; et cogitantes inter se hoc esse debere Corpus Christi consecratum, unus eorum, velociter accessit ad dictum R[aimun]dum abbatem praedicta nuntiare. Qui protinus hiis anditis, et convocatis omnibus canonicis et clericis suis, omnes festinantes occurrerunt ad videndum quid hoc posset esse; et cum vidissent unusquisque eorum cogitasset super hoc facto, dictus R[aimund]us abbas recordatus est quod in missali capellae S. Laurentii sunt descriptae consecrationes istius ecclesiae et altariorum, scilicet, S. Iohannis, S. Mariae, S. Laurentii, et S. Iacobi, quae fuerunt unâ et eadem die consecrata. In quo quidem missali continetur quoddam memoriale scriptum tenoris sequentis. = «Anno ab incarnatione Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo primo, conventus S. Iohannis coram altari B. Mariae convenit, adstante ibi populo cum magna veneratione et devotione, decimo sexto calendas Iulii, in Crucifixo maiori iam dictae Genitricis Domini nostri Iesu Christi, quem Crucifixum Dulcetis laicus fieri iussit. Ibi has reliquias posuerunt, videlicet, in fronte de Corpore Christi, et desuper cohoptum de vera cruce Domini, postea in scapulis miserunt de Sto Salvatore, de sepulcro Sanctae Mariae ubi transivit, et de presentatione Domini, et de Getsemani, et de S. Martiale, et de S. Stephano protomartire, et de S. Nicodemo, et de Sanctis Simplicio, et Ambrosio, et de aliis plurimis Sanctis, de quibus eorum brevis nimia vetustate consumpti, nequiverunt legi.»

Et hoc comperto incontinenti dictus R[aimun]dus abbas, et conventus, et omnes qui ibi erant, procidentes adoraverunt Dominum Iesum Christum Salvatorem, ipsum laudantes, et benedicentes de tanto miraculo, quod hostia consecrata pro centum septuaginta quinque annis et triginta duobus diebus permaneret nitida purissima et immaculata, tam in colore, odore, quam in sapore, ac si eadem die fuisset ibi posita, quod est mirabile in oculis nostris. Et hoc facto, cum summa reverentia fuit positum in pixide argenti, ubi quotidie reservatur Corpus Christi. Et quidam canonicus dicti monasterii, Ioannes Cantallops vocatus, sequenti die celebravit missam,

et in comunione accepit modicam particulam de dicto Corpore Christi simul cum illo, cum assensu dicti R. abbatis, qui nullam differentiam reperisse seu cognovisse testatus est. Postquam dictum Crucifixum et alias imagines fuerunt depictae, die praedictâ, scilicet, die Mercurii, decima septima Iulii, anno a nativitate Domini M.CCCC.XXVI. post vespas praefatus R[aimund]us abbas cum suo conventu desliveraverunt illammet hostiam consecratam reponere in fronte eiusdem Crucifixi, in quo per tot annos conservata extiterat immaculata. Convocato omni populo et pulsato maximo classico, ut in praecipuis festivitibus solet fieri, cantantes Te Deum, per hebdomedarium canonicum fuit demonstrata omni populo ibidem existenti, et videntibus illis fuit regressa in suo loco, ut dictum est. Et dictum Crucifixum postea posuerunt in suo loco, a quo fuerat depositum super altare B. Mariae, in conspectu omnium ibidem existentium, non curantes videre reliquias, quae dicuntur esse in scapulis. Deo gratias.

Igualada, 1428, juliol 1. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 29, foli 1 i ss.

Inventari dels béns de la parròquia de Sta. Maria, pres pels consellers i els obrers.

Inventarium factum de bonis et jocalibus ecclesie beate Marie ville Aqualate per venerabili Petrum Genovesii consiliarium anno presenti dictae ville una cum venerabili Petro Poncii àlias hereu Petro Ginerii et Ffilipo Ferrarii ab hiis absentes et per Guillelmum Amat et Michelem Coll operarios hoc anno ecclesie dicte ville in modum qui sequitur

Primo fou atrobada una caixa gran en la torra de la dita sglesia en la qual stan les relíquies e argent següents

Item .j. reliquiari d'argent ab son crestall en lo qual meten lo cors preciós de Ihesu crist lo jorn de corpus crist ab son peu d'argent ab senyal d'ondes e de Miró ab .j. cordó de seda vermella e ab una creu d' argent pocha.

[Item] .j. braç de Senta fe d'argent ab son peu e una tovallola de li [obra]da de seda vermella ab son stoix [de cuy]ro vermell.

[Item una] caixa ab dues canadelles [d'argent] daurades, la una té al [cap .j.] patrenostro de coral vermell [e due]s ymatges poques destany.

[Item una] custòdia d'argent ab dos [àngels] d'argent ab lus ales e ab [sa creu] levadissa e ab sos esmalts [...].ada.

[Item] .j. calze d'argent ab sa panna [d'argent] ab sos esmalts de la passió [e en la panna] senyal de la mages[tat] ab son stoig de cuyro e ab una tovallola de li.

Item dues corones de Sta Maria antigues ab perles e pedres de vidre.

E dues del Jhesus semblants les quals foren venudes segons se diu [...]ant fou cancel·lat.

[Item .j. cofret] de fust daurat dins lo qual [sta lo] preciós cors de Ihesu crist e dins lo [dit cofret]

.j. calze petit d'argent e una capza sobredaurada de la verge Maria ab .XXV. raigs e .XIII. steles grans e XIII petites en los raygs e .XXI. steles dins lo pla de la dita diadema

Item una diadema del Ihesu d'argent daurada amb molts raygs petits e ab .XIII. steles.

Item cent e un grans de patre nostros de lambre en un fil.

Item dos collar de patre nostros e de perles menudes

Item dos cordons de seda vermella ab flochs vermells.

Item un pali de drap daur ab lo camp vermell menys de frontal lo qual donà lo Rey en Ferrando forrat de tela blava après ve l'àngel ab les coses contigudes ci

Item una capa de professó de domesquí blanch ab fresadura brodada de diverses ymages, la qual donà lo Rey en Ferrando, folrada de blau, dins lo qual ha .j. drap de li per la fresadura.

Item una casulla e dues dalmàtiques, ço és diacha e sotsdiacha e .iiij. maniples e dues stoles del dit drap domesquí blanch e tot folrat de vermell, les quals coses hi donà lo senyor Rey en Ferrando.

Item un pali ab son frontal del prop dit drap domesquí blanch ab lo crucifix al mig e ab ymages de senta Maria e de sent Johan, lo qual donà lo Senyor Rey en Ferrando.

Item un mantell de madona santa Maria de etzeytoni blau, ab fresadura de fil d'or e de seda vermella, ab molts fullatges e ab ·j· cordó vermell folrat de tela vermella.

Item una tovallora blanca streta de una cana e miga de larch ab barres de seda negra e vermella e de moltes altres colors.

Item la caxa hon sta l'àngel damunt dit ab la vera creu.

Item ·iiij· vels negres, squinçats.

Item una tovallola verda de seda domesquina.

Item altre tovallola de seda de color de suga, ab listes blaves per les vores.

Item ·j· vel de seda ab listes als caps d'aur e de seda verda.

Item ·v· vels blanchs sotils.

Item una tovallola de seda ab listes d'aur.

Item ·iiij· vels de seda la ·j· ab listes d'aur sotils.

Item una tovallola prima de li ab obratges de seda e d'aur.

Item ·j· ensenser d'argent ab son peu que han arranquat [lo qual] era lo qual era qui [present] e una cullera d'argent.

Item una caxa de fust en la qual sta la damunt dita custòdia.

Item ·iiij· corporalls

Item ·j· vel de seda en que sta emboliquada la dita custòdia.

Item ·j· pali blanch ab [listes bla]ves qui servex en la q[ua]rema].

Item una casula [blanca ab stola] e maniples ab listes [vermelles].

Item una tovallola [de lenç ab flochs] de filera qui servex a [combregar].

Item dos coxins, [la ·j· obrat de] seda ab senyals d'ocells [e l'altre] blanch ab botons e ab [veta de seda] vermella entorn.

Item ·j· pali de seda verda [pampolat] ab rodanes e fil d'aur [e ab ocells,] folrat de thela negra.

Item ·j· frontal de velut [vermell] ab senyal de miral, flocat [de seda] vermella e blanca.

Item ·j· mantonet de velut blau que porta o serveix al prevere qui porta o administra per la vila lo preciós cors de JhesuChrist ab senyal de anyell en les spatles e ab senyal d'Agualada, ab veta e fres entorn, folrat de negre, ab flocadura verda, ab una cuberta de drap de li.

Item una casula tenada ab fres per mig, broquada d'aur ab senyal de ocells e ab fullatges, folrada de drap de seda verda, e tota la folradura squinzada, an·i are mudada la folradura blava.

Item dues dalmàtiques del dessus dit drap.

Item, una capa de cor de atzeytoni blau ab senyal de mora ab fullatges de fil d'or, folrada de cendat vert ab son botó de fil d'aur, ab una tela de drap de li.

Item ·j· mantell de sancta Maria de [vellut] vermell, ab fres entorn, e ab [·j· cordó] de seda vermell.

Item una tovallola de atzeytoni blau [folr]ada de terçanell vermell, ab [tres cordons] de seda, la qual porten [devant] el prevere con fan professó.

Item ·j· pali vermell obrat d'aur ab senyal de pinya ab son frontal del dit drap e ab lo dit senyal, ab flocadura de seda verda.

Item ·j· coxí ab listes de seda verda e blanca, ab flochs de seda semblant, [s]quinçat.

Item altre coxí de drap d'aur, ab flochs de seda verda e morada.

Item un mantell de senta Maria, de seda blava ab lahons de fil d'aur ab ·j· cordó vert ab son botó e floch, forrat de tela blava.

Item dos ganfanons de drap de seda vermella ab floratges de pinzell, ab ymatge de sancta Maria en mig, squinçats.

Item ·j· camis ab paraments devant e detràs e als punys de drap de seda blava broquat de fil d'or ab son cinyell e ab son àmit.

Item ·j· pali d'atzeytoni blau ab steles de fil d'or, ab senyal de mora.

Item ·j· frontal de seda blava ab ·iij· senyals de mora de fil d'aur ab flocadura verda.
 Item una casula de fil d'or ab lo camp vermell ab veta fes en mig folrada de sendat vert, ab sa stola e ab son maniple.

Item dues dalmàtiques de diacha e sots diacha del prop dit drap e collars de vellut blau ab fullatges de fill d'or.

Item dos collàs ab lo camp blau folrats de vermell [cancel·lat]

Item ·j· mantell de santa Maria de fil d'aur folrat de vert ab ·j· cordó vermell de seda.

Item una tovallola de li ab listes de seda ab flochs als caps.

Item altre tovallola de li ab randa en mig de filera ab listes de seda.

Item ·j· camis de li ab son àmit e ab son cinyell.

Item altre camis ab son àmit menys de cinyell.

Item una capa de cor negre e squinzada, ab veta de fil d'argent, ab senyal d'onda.

Item, vestit de diacha e sots diacha del dit drap, tot squinzat.

Item, una casulla de seda verda, tota squinzada, ab fullatges vermells, folrada de tela blava.

Item ·j· mantell de sancta Maria vert, ab flor de clavell, ab veta fres entorn, folrat de tela negra, ab son cordó.

Item, una dalmàtiga negre de diacha.

Item una capa de cor petita de tela negra.

Item una casulla negra [de coto]nina ab listes blanques.

Item ·j· pali negre de tela [ab] flocadura de filera blanca e negre.

Item una casula de [tela negra] ab listes blanques [cancel·lat]

Item altre casula negr[a ab] una lista de drap pintat [ab ocells].

Item ·j· vestit de diacha [e sots]diacha de tela negra.

Item una capa de cor [del dit] drap ab una lista [entorn de] tela pintada de ocells.

Item dues stoles e quatre maniples del dit drap [cancel·lat].

Item dos collars del dit drap ab creus [cancel·lat].

Item una casulla [de drap de] pinzell ab sa stola [e ab son] maniple.

Item una stola blanca

Item una thovallo[la de lenç ab] listes o obratges de seda [ab flo]cadura groga e ver[mella].

Item ·j· coxí de drap de li obrat de seda vermella ab flochs als caps oldà.

Item ·j· camis ab son àmit e cinyell.

Item altres camis ab son àmit e cinyell, bons.

Item ·j· coxinet dole[n]t.

Item una capa de cor de seda verda ab veta fres, ab senyal de barres vermelles, folrat de tela blava.

Item ·j· pali stelat de seda blava, squinçat.

Item ·j· pali de drap ab crucifiys, squinçats.

Item ·j· cofret daurat ab troços de vels.

Item dues tovalloles ab listes blaves de cotó e ·iij· draps d'altar bons, tots de lenç.

Item ·v· draps sobre l'altar [blan]chs ab uns corporals e una tovallola blanca per exugar [les] mans.

Item ·iiij· bordons en lo cor.

Item ·j· libre dominical, ab cuberta de drap de sarzil.

Item, una consueta.

Item ·j· saltiri nou ab cuberta de cuyr de bou.

Item ·j· responser dominical.

Item ·j· officier.

Item ·j· responser sentoral.

Item ·j· saltiri soficient.

Item ·j· legender sentoral.

Item ·j· avangelister e comú gran antich.

Item ·j· pistoler vey.

Item altre pistoler novell.

Item ·j· saltiri sotil.

Item ·j· missal.

Item ·j· avangelister.

Item ·j· ordinari.

Item una consuetà.

Item ·vj· canelobres grans de ferro.

Item dos bordons dels ganfanons.

Item una caldereta de coure per dar la salis passa.

Item dues creus de fust e una de lautó totes trencades, e ·j· bordó a la creu.

Item ·j· tapit pintat que pose als peus denant l'altar.

Item una cortina gran de lenç qui sta devant l'altar de Quaresma.

Item una taula en la cuyna.

Item altre taula en lo menjador.

Item una bancha gran.

Item vj maniples e ·iiij· stoles de diverses colors.

Item ·j· manto de santa Maria pampolat groch, forrat de blau, ab ·j· cordó de seda.

Item altre mantonet de vellut vermell folrat de tela negra ab una .A. e ab una .M. ab fres e ab perles menudes.

Item una tovallola verda de seda ab xvij barres de diverses colors ab flocadures de seda.

Item una tovallola domesquina de seda vermella ab barres blaves e ab fils per lo mig d'or, ab la una vora blava e ab [...] e als caps dels [pecols?] ab listes grogues, picada d'or en çà e enllà.

Item dos camis nous ab paraments del camp de seda verda ab ocells ab barres vermelles ab lurs àmits.

Item unes tovalles blanques squinzades, ab moltes listes blaves de cotó.

Item una casulla de osteda verda, ab fresadura d'aur, ab moltes ymatges e forrada de tela verda, ab dos scuts blanchs dins los quals havia senyal de marca de Mercader.

Item una casulla, una capa, dues dalmàtiques, dos collàs, ·iiij· maniples e dues stoles, tot de cotonina negra, ab fresadura d'or, forrat tot de negra.

Item les cremelles de argent ab sos caxons d'argent on sta be olium Infirmorum catecominum et sanctum [...] cr[isma].

Item una creu de fust daurada ab son bordó

Item una creu de lautó ab un botó gros e ab son bordó.

Item dos canelobres de ferro poch, los quals stan sobre l'altar.

[*canvi de mà*]

Item una caxa altra qui és de pi, sotil, ab son cobertor in quo inventa fuerunt hec jocalia que prefate ecclesie sive ornamenta pro ut ecclesie.

Primo una casulla verda ab fresadura de or ab images per la fresadura, la qual fou feta de una capa de cor qui era tota squinzada, segons dix lo discret en Berenguer Vallès.

Item dues daumàtiques verdes ab paraments vermels, folrades de blau ja oldanes, havie-y una stola e ·j· maniple.

Item una manteta verda ab flos sembrades per lo dit manthonet, és folrat de tela negra ab fres stret per les vores.

Item altre mantonet de drap de or folrat de vert ab cordó de seda vermell.

Item altre manthonet pampolat folrat de blau ab cordó de vermell ab dues anelletes que par sien d'argent.

Item altre mantonet de vellut vermell ab fresadura de or ab corda de ceda [...] ab son floch, ab algunes perles menudes, folrat de negra.

Item altre mantonet de drap de seda sembrat de lahons d'aur ab corda [...] ab botons d'aur he dues anelletes d'argent, folrat de tela [...]

Item ·j· pali blanc ab crucifix, folrat de vermell, ab son frontal ab flocadura [...] e blanca.

Item una casula blanca folrada de vermell, cuberta ab una tela blanca.

Item dues daumàtiques blanques de la dita casula, folrades de vermell, ab [un] drap per cobrir, és la folradura, ja squinçada en molts lochs.

Item una capa de cor blanca, folrada de tela blava, ab sa tela que es cuberta.

Item dues stoles he tres maniples blancs per los dits vestiments, los quals lo senyor Rey en ferrando lexà a la dita sgleya.

Item tres camis ab sos àmits he cinyels de ceda, ab collars cosits en los àmits e paraments de seda blanca en los dits camis.

Item ·j· camis ab paraments blaus pampolats d'aur he son àmit ab collar cosit deseda, he son seinyell de filera, ab botons blancs e negres, salamonats.

Item una casulla vermella pampolada d'aur folrada de vert.

Item dues daumàtiques vermelles semblants a la dita casulla, ab paraments negres pampolats, he ay ·j· forat en los paraments de la una de les dites daumàtiques, ab sos collars separats a les dites daumàtiques.

Item una stola he ·j· maniple vermell per lo prevera lo qual vestiment ha donat madona Sanceta a la dita sgleya.

Item ·j· pali blau stelat d'aur ab senyals de morató, folrat de tela blava ab son lançoll, e son frontall ab flocadura verda.

Item altre pali vermell folrat de tela blava ab senyal de pinya, ab son frontall, ab flocadura de ceda verda.

Item dos coxins la un de cendat vert ab listes blanques e ab flochs vermels e blancs de ceda, e l'altre és vert, vermell e blau d[...] abs flochs vert e morats, los quals ja són romputs en la [...] [ma]jorment lo vert.

Item una capa de cor blava folrada de vert que's [...] [madona] Sanceta donà a la dita sgleya.

Item una tovallola blava de seda folrada de vermell ab cordons [...] ab flocadura verda.

Item altre tovayola verda ab moltes listes, folrada de blau, ab [...] vermella e negre ab fres de or per les vores.

Item ·j· pali vermell brocat d'aur ab listes verdes, lo qual donà a la dita [sgle]ya lo senyor Rey en ferrando, e no és folrat.

Item dos galfenons vermels ja oldans, ab cordons, e sos draps [...] per plegar.

Item una capa de cor negre de cotonina folrada de blau, és nova.

Item una casulla e dues daumàtiques e dues stoles e tres maniples semblants a la dita capa de cor tot negre. Item dos collars per les dites daumàtiques.

Item ·j· pali vert ab son frontal vermell, ab senyal de mirall ab flocadura vermella e blanca que serveyg als diumenges, és folrat de blau.

Item una casulla morada ab fresadura de or folrada de blau, ab una stola e maniple vert, folrada de vermell que serveyg al diumenges.

Item uns camis blancs ab paraments vermels e daurats ab son cordó de filera.

Item dues daumàtiques semblants a la dita casulla morada, totes squinçades maiorment lew folradures.

Item una tovallola gran obrada de ceda vermella e de fill d'aur ab tres listes a cada cap, ab ·j· forat a la ·j· cap.

Item quatre draps de altar e unes tovayes sotills, e son tots blancs.

Item una folradura blava de ·j· pali negre qui era tot squinçat e fou desfolrat.

Item ·j· pali bñau stelat ab flocadura de moltes colors folrat de cendat vert listat tot squinçat.

Item una casulla blanca e una stola e ·j· maniple, e ·j· pali tot blanc e son sinyell trencat de tres trossos, que serveyg a quaresma.

Item una cortina gran tota blancha ab sa corda que servex de quaresma denant l'altar maior.
Item una capa de cor verda folrada de blau, sens fresadura, bé sotill e squinçada.
Item una casulla de canyamis pintada de pinzell folrada de negre squinçada.
Item una capa de cor negre ab fresadura argentada ja sotill.
Item ·j· legander dominical antich, menys de posts.
Item altre libre gran ab cubertes de fust apellat dominicall.
Item ·j· missal antich ab cubertes de fust.
Item ·j· procesioner ab una post de una part e de la altra part miga.

Item altre libre de cant que comença per lo offici de santa maria he ha la primera caprina daurada, ab posts de fust e han tolt dels caps e de la fi de les cartes en molts lochs.
Item ·j· cofret enbotit ab sa tancadura ço és pany e sobre pany, menys de clau ab que havia tres vells negres sotills e dues sàvenes de dona que se usaren en temps antich.

Item in Coro prefate ecclesie bona sive libri sequentis sive sequentia inventus seu inventa fuerunt.
primo ·j· legander dominical cubert de drab blanch.
Item una consueta ab cubertes de cuyro blanch.
Item ·j· saltiri cubert de cuyro palós ab plotons.
Item ·j· resposer dominical cubert de blanch.
Item ·j· fiyer ab cubertes de fust.
Item ·j· resposer santoral.
Item altre saltiri vey.
Item ·j· legander santoral cubert de pell de pou palosa.
Item ·j· saltiri ab responsos, liçons e oracions ab posts [...]
Item ·j· pistoler antich ab cubertes de pell de bou palosa.
Item dues consuetes antigues.
Item ·j· pistoler cubert de vermell scrit de mà de fra Palou.
Item ·j· ordinari vey.

In sacrastia preface ecclesie fuerunt inventa bona sive jocalia sequentia:

Primo ·j· missall ab plotons cubert de blanch
Item ·j· avangelister cubert de vert.
Item ·j· ordinari nou vestit de negre, plotonat.
Item una capa de cor negre tota squinçada, mas la sotana és soficient.
Item ·j· pali negre ab creu blava ab flocadura negra e blancha squinçat.
Item una casulla e dues daumàtiques negres amb vores pintades de blau.
Item uns camisa e ·j· àmit tot blanch ja squinçat, ab stola maniple e sinyell.
Item ·j· mantell acornat ab creu blancha que fou fet de casulla negre ab creu blancha per cobrir la ymage de santa Maria de caresma.
Item ·j· pali ab crucifixis ab sotana blava.
Item una capsa ho servidor de fust ab sa tovallola obrada de seda vermella e altre quam semblant totes squinçades.
Item unes crimelles de lautó trencades.
Item una creu de fust daurada ab son crucifixi, és gran.
Item altra creu petita de fust, per los albats.
Item altra creu de lautó miganceta.

Item sobre l'altar maior de la dita sgleya foren trobats iiii draps tots [...] e unes tovayes ab listes blaves.
Item uns corporals

Item una cuyrassa ho coberta de altar vermella.
 Item una tovayola gran de brin de li, obrada de seda vermella e negra als caps e listons per mig, e bestes amples.
 Item ·j· pali de canyamis pintat ja squinçat a la ·j· cap.
 Item altre una tovallola blanca sotill ab obradures de seda vermella e [...]

Item altre tovallola blanca obrada als caps ab barres vermelles e negres, sembrada de roses.
 Item altre tovallola curta tota obrada de seda negra e vermella ja sotill.
 Item dos camis tots blancs e dos cinyels e ·j· àmit.

Item in comestorio domus sive rectorie prefate ecclesie inventa fuerunt bona sequentia.
 Primo una taula ab peus levadissos ja sotills.
 Item una bancha gran a fur de tauleta de larch de quatre palms.

Item in penor[...] jam dicte ecclesie sive rectorie fuerunt hec bona repertatus secuntur.
 Primo una tona de xj cistes.
 Item ·j· cup de fust de cabesitat de viij en x somades.
 Item altre dona de viij en x cistes.
 Item quatre botes de mena totes sofeciens en les tres ha xj cercols cascuna en la quarta n-a xij.

Ego Johannes Ladó presbiter arrendator predictus [...] in presente inventario contenta et scripta me invenisse et eaem tenere et recepisse, et tenere in pura comanda etc. Conveniens et promittens reddere et tornare in continenti dicto discreto Berengario Vallès vel venerabili rectori ipsius ecclesie seu illi ad quem expectet statim cum [...]
 Actum prima die julii anno Domini M CCCC XXVIIIº [...]

Bagà, 1431, juliol 12. Arxiu Comarcal del Berguedà. Col·lecció de pergamins, núm 165. Publicat a Riquer 2000, pàgines 175-185.

Acta notarial deixant constància del prodigiós alliberament de Galceran de Pinós de mans sarraines, tret d'un pergami procedent de la parròquia de Bagà, aleshores propietat d'un particular de Berga. Còpia feta l'any 1601, pel notari Domingo Agustí sobre una còpia, feta el 1505, pel notari Cristòfol Sunyer sobre l'original estès pel notari Antoni d'Artigavella, el 12 de juliol del 1431 a petició dels freners de Barcelona, que tenien sant Esteve per patró.

Hoc est exemplum bene et fideliter in villa Bagani sumptum die vigesima octava mensis decembris anno a nativitate Domini millesimo sexcentesimo primo per me Dominicum Agustí, auctoritatibus regia et reverendi domini rectoris ecclesie parrochialis Sancti Stephani villa Bagani notarium publicum instrumentum a quodam prodigio sive miraculo pergameneo scripto, clauso et subsignato per reverendum et discretum Christophorum Sunyer, quondam, notarium publicum dicte ville Bagani, quod quidem prodigium sive miraculum thenor sequitur sub his verbis.

In nomine domini Jesuchristi et gloriose virginis Matris eius genetricis ach beati Stephani prothomartiris ac totius curiae supernorum, noverint universi quod die intitulata duodecima mensis iuli anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo tricesimo primo in presentia mei, Anthoni d'Artigavela, notari publici ville Bagani, auctoritate venerabilis Guillermi Textoris, rectoris et notari publici ecclesie Sancti Stephani dicte ville et in presentia etiam Bartholomaei Coch, mercatoris, Guillermi Pinosa, sartoris, et Petri Pontii, paratoris dicte ville, testium ad hoc vocatorum specialiter assumptorum, Guillermus Tàrrega, sellerius, civis Barchinone, nuntius et procurator in hoc actu, ut aseruit, honorabilium clavariorum et proborum hominum officii frenerie civitatis Barchinone, constitutus personaliter ante presentiam honorabilium Francisci

Companyó, baiuli, et Petri Deguerio, consulis dicte ville, atque discreti ecclesie de Bagano, dixit et exposuit coram ipsis hec vel similia verba in efectum:

Honorables senyors: Jo som assí tramès per los clavaris prohòmens de la freneria de la ciutat de Barcelona, los quals fan festa y solempnitat de mossenyor Sant Steva, patró lur, per haver traslat autèntich del miracle que lo dit sant féu al senyor de Pinós com fonch pres ab un seu companyó per los moros, e lo dit sant los deslliurà de les dites presons, pregant-vos efectuosament de part de tots los prohòmens que vosaltres me dejats donar traslat del dit miracle; e assò per exaltament, glòria e honor de Déu e de mossènyer Sant Steva, per tant que en lo die de la sua festa, qui-s celebrarà en lo mes de agost ara primer vinent, lo dit miracle pusca ésser prehicat e divulgat públicament en la trona, ab los altres miracles que lo dit sant ha fets. E per so que millor ne siats informats jo som estat a Geronella, a la molt nobla e egrègia senyora la vescomptesa de Illa e de Canet, senyora vostra, ab una lletra de recomendacions que lo molt noble senyor mossèn Ramon Galceran de Pinós li ha enviada per mi, de la qual molt nobla senyora jo aport lletras, ço és una a mossèn el rector de aquesta vila e l'altra-ls cònsols, ab les quals me recomana a vosaltres que prestament me fassats dar lo dit treslat.

Idcirco dictus accertus nuntius et procurator tradidit ipsas litteras, unam videlicet dicto Petro Deguerio, consuli, reliquam vero dicto discreto Antonio Gili, vicario predicto, ex eo quia dictus venerabilis rector et alter consul erant absentes a dicta villa, quibus ita peractis dicti honorabilis baiulus et consul atque dictus vicarius obtulerunt se praestos et paratos facere super predictis totum id et quantum in eorum possibilitate fuerit; et incontinenti ipsi honorabilis baiulus et consul deprecati fuerunt prefatum vicarium quatenus diligenter perquireret illud prodigium sive miraculum ut de eodem ipsi nuntio seu procuratori asserto transumptum tradere possent, et licet ipsum prodigium sive miraculum diligenter perquisitum fuerit, tam per dictum vicarium quant etiam per me dictum et infrascriptum notarium, tamen ipsum minime invenisse potuimus propter absentiam sepedicti venerabilis rectoris in posse cuius asseritur ipsum, quapropter idem honorabilis baiulus et consul dicte ville ac etiam alter consul qui ex post venit ad dictam villam attento quod dictum prodigium in scriptis minime potuit invenire propter dictam absentiam predicti venerabilis rectoris et propter etiam longitiam temporis quod fuit elapsum a tempore confectionis dicti prodigi citra, procurarunt ad ultimum refugium recipere legitimam informationem cum fidedignis personis et antiquis dicte ville, quibus est plenaria fides adhibenda; et primo ab honorabili Petro Tomich, milite in villa Bagani domiciliato, qui dixit et depusuit medio juramento se legisse in aliquibus libris hec omnia que sequuntur:

Ço és que en lo any de la encarnació de Jesuchrist mil cent quoranta-set fonc feta armada per lo molt egregi e magnífic senyor An Ramon Berenguer, príncep de Aragó, compta de Barcelona, per anar en Almaria contra las bàrbaras gens infehels. Per lo dit príncep foren emprats tots los barons del principat de Cathalunya que se'n anassen ab ell en la dita armada, entre los quals barons y fonch emprat lo molt noble baró En Galceran Galceran de Pinós, lo qual anà ab lo dit príncep e senyor en la dita guerra e fo elegit almirall per lo dit senyor de la dita armada.

E can lo dit príncep ab los dits barons fossen sobre lo setge de la ciutat de Almaria, un jorn se esdevench que agueren batalla ab los moros o bàrbaras gents, en la qual batalla fonch pres, entre los altres, Galceran Galceran de Pinós e un companyó seu a qui dehían An Sant Cerní, senyor del castell de Suil, que és dins la baronia de Pinós; e vegent que son senyor era pres per los dits moros, seguí lo dit baró, lo qual baró li dix que se'n tornàs; e dit Sant Cerní dix que verament ell no gequiria son senyor, e que sabés morir; e axí matex prengueren-lo los dits moros lo dit Sant Cerní. E après que-ls agueren presos los tragneren de la dita ciutat de Almaria e manaren-los-en en altra villa qui era dins terra dels dits moros, en la qual los tenían presos.

E après alguns dies lo dit príncep ab los altres senyors de barons combateren la dita ciutat e la prengueren e la abissaren. E fet assò lo dit príncep ab tots los altres barons se'n tornaren en son principat; e lo noble baró An Galceran Galceran de Pinós romàs en la presó e stech en aquella per spay de sinch anys e més.

E com lo dit Galceran agués para, lo qual havia nom An P. Galceran de Pinós, e stigués ab gran tristícia e fos molt desolat de son fill, havent gran desig que lo dit son fill hisqués de poder e

mans de dits infels, tramès al dit son senyor e príncep suplicant-lo que fos de sa mercè li faés tanta de gràcia que sabés sertament lo dit son fill En Galceran de Pinós si poria exir per nenguna manera de rescat de poder dels dits infels; e com la lletra fos pervenguda al dit príncep, lo dit príncep, no volent olvidar lo dit baró qui per son servey era pres, prestament féu armar una galieta, la qual tramès al rey de Almaria e de Granada, que-ls pregave que per ells fos certificat lo dit noble baró si era viu ni en quin punt era, e, si viu era, que li fessen a saber lo que demanaven d'él per son rescat e per què-l darían a rescat.

E prestament lo dit rey de Almaria scrigué al dit príncep com lo dit baró era viu e que volia de son rescat les coses següents, ço és: cent mília dobles de or, e cent draps d'or di Tauris, e cent cavalls blancs, e cent vaquess bragades, e cent nines ponselles, e que en altra manera lo dit baró no podia ésser deslliurat de la dita presó.

E com lo dit son príncep hagués recobrada dita resposta, ab dita galieta encontinent tramès la dita resposta a son pare del dit baró, En P. Galceran de Pinós. E lo dit pare, havent consell de tots sos amichs sobre lo dit rescat, li fou consellat que ell venés tant de son patrimoni que bastàs a recobrar lo dit son fill; e Na Berengera de Moncada, qui era mare del dit En Galceran, promès de donar tot son dot en recobrar lo dit son fill, e l'i donava. E de fet lo dit noble An P. Galceran, pare del dit Galceran de Pinós, vené tant de son patrimoni que ell bastà a tot lo que havia menester al dit rescat, mitgensant la clemència de Déu, acceptat que no havia les cent nines ponselles, y lo dit baró En Pere Galceran féu ajustar los hòmens de tota sa terra en la baronia de Pinós, y aquí ell los comptà com lo dit rey de Almaria volia lo demunt dit rescat del dit son fill, e que ell havia tot lo rescat, acceptat les dites cent nines ponselles. Per què lo dit baró demanà als dits sos vasalls que li prestassen consell, favor e ajuda.

E tots los dits vasalls agradablament li prometeren que li darían les dites cent nines ponselles; e de fet li donaren cent filles llurs per rescat de son fill y senyor llur, ço és aquells que n'avien tres, n'i daven dues, e aquells qui n'avien dues, n'i daven una, e aquells qui n'avien una gitaven sort quala y ayria; les quals totes cent ponselles foren trobades en la baronia de Pinós, ço és en lo castell de Saldes, e en lo castell del Spa e en lo castell de Vilanova e de Banat, e en la vall de Gósol, e en lo castell de Gisclareny e en lo castell e vall de Bagà.

E lo dit baró, havent tot lo rescat aparellat, foren elegits serts proms de la dita baronia de Pinós per manar lo dit rescat e les dites ponselles al dit rey de Almaria per recobrar llur senyor, entre los quals y fonch elegit per capità lo balle del castell de Bagà. Los quals prohòmens y ponselles ab grans plors e llàgrimes prengueren comiat del dit noblr baró An Pere Galceran de Pinós, pare del dit Galceran Galceran de Pinós, e de tots llurs amichs, e meteren-se en camí ab tot lo rescat, e per llurs jornades arribaren a Tarragona e aquí esperaren una nau, qui era al port de Çalou, que fos spatxada, ha ont se recullia tot lo dit rescat.

E com lo dit baró, inspirat de la gràcia divinal, fes contínuament, estant en la dita presó, oració al demunt dit sant màrtir mossènyer Sant Steva que li recaptàs gràcia de Déu Nostre Senyor que Ell, per la sua gran clemència e pietat, lo volgués tràurer de les presons en què era e de poder dels dits infels e-l volgués tornar en poder de sos amichs, hont lo nom de Déu era lloat e beneÿt, e agués continuada la dita oració per lonch temps, la potència divina, qui may no falta en aquells qui de bon cor lo reclamen, permès que un vespre, ço és la nit abans que lo dit rescat se devia recullir en la dita nau, vench una gran claredat en lo càrcer hont lo dit baró estava pres, ab la qual aparech aquí lo benaventurat màrtir mossènyer Sant Steva, vestit axí com a diaca, lo qual ell havia tant de temps reclamat. E com lo dit baró, vegent la dita claredat dins lo càrcer, se espaordís, lo dit màrtir li dix: «No hages paor, fill meu, car nostre senyor Déu à feta a mi tant de gràcia que jo t'ich traga, y assò migensant la tua pregària que tu tant de temps has feta a mi, qui só lo teu patró Sant Steva, que tu tant has reclamat. Per què, vina ab mi e no ages paor de res». E en assò él lo pres per la mà per traure'l defora la dita presó, jatsia en la porta de la dita presó hagués moltes guardes, les quals hoÿan la remor de les paraules que lo dit sant havia ab lo dit baró, de què totes les dites guardes estaven molt meravellades; emperò Déu ni mossènyer Sant Steva no volgueren que haguessen poder de entrar en lo dit càrcer fins que lo dit sant n'ach tret lo dit baró.

E com lo dit companyó del dit baró vegés que son senyor exia de la presó, cridà e dix: «¡O mossényer, plàcie-us que com siats en vostra terra que us remembre de mi!» E lo dit baró dix que verament que ell no-l gequiria, així com ell no-l havia volgut gequir com fonch pres, ans li dix que ell l'esperaria, he li dix que si havia algun sant en devoció que-l reclamés, que ell se tenia per dit que li ajudaria, axí com lo dit sant màrtir havia a ell, lo qual havia tant reclamat. E de continent lo dit companyó del dit baró se agenollà e de bon cor reclamà mossényer Sant Genís, lo qual era cappatró del seu castell, que si ell li ajudaba que-l tragués de la dita presó, que ell li daria tal do que per tots temps seria memòria d'ell. E encontinent lo dit Sant Genís, vestit en forma de àngel e portant ales, li aparech aquí; e-nsems abdós los sants trasqueren lo dit baró e lo dit son companyó del dit càrcer, e trobaren-se lo matí qui lo dit rescat havia de recullir-se en l'alba, al port de Çalou, però no saberen com s'i foren venguts.

En aquella matinada que lo dit baró e lo dit companyó se trobaren al dit port de Çalou ab los demunt dits promes e ab les cent poncelles y ab tot lo rescat, exint de la ciutat de Tarragona, e naren al dit port de Çalou per recollir-se. E lo dit baró ab son companyó, essent-se trobats en lo dit port, partiren de aquí e feren la via per anar a la ciutat de Tarragona. E en lo camí encontraren lo dit rescat, e per lo dit noble baró fonc demanat als dits promes qui manaven lo dit rescat a hont anave aquell rescat, e los dits hòmens li responeren que ells anaven per recollir-se en lo port de Çalou per anar a rescatar a llur senyor, qui era pres en poder del rey de Almaria. E lo dit baró los demanà qui era llur senyor qui era pres en poder del rey de Almaria, e los dits prohòmens digueren que En Galceran Galceran de Pinós li dehían.

E ladonchs lo dit baró, hoïnt les dites paraules he vegent les dites donselles axí anar en poder dels dits infels, mès-se a plorar e dix que fessen girar tot lo rescat, car era llur senyor, al qual ells anaven, dient-los que nostre senyor Déu, per mèrit de mossényer Sant Steve, li havia fet tanta de gràcia que lo dit sant lo havia tret de poder dels dits infels. E de fet los dits hòmens qui manaven dit rescat conegueren que ell era llur senyor e agenollaren-se e besàrent-li les mans: e ab gran goig tots ensemps tornaren-se'n a Tarragona.

E com foren en al ciutat lo dit baró pres dels diners del dit rescat e féu vestir totes les poncelles dimeitats de vert e de vermell, per haver-les totes vestides d'él, e ell se n'anà ab tot lo dit rescat a la ciutat de Barcelona, ha hont era son príncep e senyor demunt dit; e aquí ell se presentà al dit príncep e per lo dit príncep ell fo molt bé acullit. E havent estat aquí per alguns dies, pres lo comiat del dit príncep e vench-se'n en sa terra, ço és en la baronia de Pinós, al lloc de Bagà, hon era lo dit senyor son pare he hon havia votat que hiria primer, per so com lo dit mossényer Sant Steve és cappatró del dit lloch de Bagà. E de tant lluny com lo dit baró vegé la yglésia del dit mossényer Sant Steva, ell se agenollà e anà genillions nuus a la dita yglésia pres mitja llegua, de què estec hun any e mig que no poc eixir de casa ni poch cavalcar per los genolls e les cames que havia gastades per la dita anada que féu agenollat a la dita yglésia.

E com fo al dit castell de Bagà, no volent olvidar la gran gràcia que lo dit sant havia feta, de continent donà a la dita yglésia de Bagà e per tostemps la meitat del deumal que ell prenia en la parròquia de Bagà, e féu gràcia als masos de aquells qui havían tramesas llurs fillas per él a rescatar que en per tostemps totes les dones que exirían de dits masos fossen franques de la regamensa que fèyan e havían acostumat e fer al dit senyor; e de altra part col·locà totes les dites ponselles en matrimoni de sos béns propis.

E lo companyó En Sant Cerní axí mateix, per la gràcia que Sant Genís li havia recaptada ab nostre senyor Déu, qui l'havia tret de la dita presó, donà en per tostemps a la yglésia de Sant Genís de la Rocha de Pinós la mitat de la llevada del deuma que ell prenia en la parròquia de la dita yglésia de Sant Genís.

E après lo dit noble baró visqué per llonch temps e ach fills e filles, los quals avalen de dreita línea tot lo linatge de la casa de Pinós. E com vench al temps de sa fi, ell renuncià tot son patrimoni a sos fills, fehent lo major hereter; e après se féu portar al monestir de Santes Creus, per so com ell era estat lo hu de aquells tres barons qui edificàrent lo dit monestir; hi aquí ell pres hàbit de monjo, e morí dins breus dies al dit monestir, e aquí ell jau en la tomba sua ensemps ab los altres barons, al qual Déu do santa glòria in secula seculorum, amen.

Que omnia supradicta fuerunt de verbo ad verbum lecta et publicata per me, dictum et infrascriptum notarium, coram nobili viro domino Galcerando Galcerandi de Pinós, milite, filio multum nobilis et potentis viri domini Bernardi Galcerandi de Pinós, Dei gratia vicecomitis Insule et Caneti ac domini baronie de Pinosio, de Mataplana et de Valle de Tosis hac castri et baiulie de Gerundella, et coram etiam dictis honorabilis Francisco Companyó, baiulo, Petro Deguerio et Ioanne de Cascalls, consulibus dicte ville, et honorabile Philippo de Areny et Petro de Fuxio, domicellis in dicta villa domiciliatibus, et Ioanne Cercós, Guillermo Companyó, mercatoribus, et Iacobo Saig, Guillermo Pinosa, Bartholomeo de Brocà, Petro Savilla et Raimundo Fortuny et pluribus alis in multitudine copiosa personaliter congregatis in portibus inferioribus platee dicte ville Bagani, qui omnes superius nominati dixerunt et iurarunt ad sancta Dei quattuor Evangelia manibus eorum et cuiuslibet ipsorum corporaliter tacta, predicta omnia audivisse predicari pluribus annis intus ecclesiam de Bagano et ea omnia audivisse dici ab eorum aviis et prohaviis et ab aliis antiquioribus personis qui iam ad hoc seculo decesserunt, predicta omnia ita in veritate existere prout superius continentur et de his est publica vox et fama per totam terram de Pinosio, et etiam per alia loca circum vicinas dicte terre de Pinosio, et sic est depictum dictum prodigium sive miraculum in tabulario (sive lo retaula) altaris dicti Sancti Stephani de Bagani, de quibus omnibus et singulis supradictis prenominatus Guillermus Terraga, nuntius et procurator accertus predictus, petit et requisivit per me, dictum et infrascriptum notarium, sibi dicto nomine fieri et tradi publicum instrumentum ad habendum memoriam in futurum, que fuerunt acta, laudata, firmata et iurata et per modum predictum subsequuta in dicta villa Bagani, die et anno predictis atque presentibus testibus superius nominatis.

Sig+um Christophori Sunyer, presbiteri ville Bagani apostolica et reverendi rectoris ecclesie parrochialis Sancti Stephani eiusdem ville auctoritatibus, qui huiusmodi instrumentum in scribania publica dicte ville Bagani inter scripturas per quondam discretum Anthonium d'Artigavela eadem auctoritate notarius receptum firmatum largo modo notatum tribusque lineis lineatum iam alias in publicam formam redactum et clausum traditum prout ex litteris ac in margine ipsius notis positus constat. Item in iure publicam formam redigens propria manu scripsi et cum suprapositis litteris in lineis decima septima, ubi supraponitur dixit, et vicesima nona certis et quinquagesima septima hos et cum raso et correcto in linea quinquagesima quinta ubi legitur gregatis, die decimo nono mensis octobris anno e nativitate Dominus millesimo quinquagesimo trigesimo quinto rogatus et requisitus clausi.

Sig+num Dominici Agustí, auctoritatibus regia et reverendi domini rectoris ecclesie parrochialis Sancti Stephani ville Bagani, notari publici dicte ville, qui huiusmodi transumptum a dicto prodigio sive miraculo fideliter sumptum et cum eodem de verbo ad verbum comprobatum testificatumque ut supra patet scripsit propria manu die predicta et clausit cum rasura in linea sexta ubi legitur frenerie.

Igualada, 1432 febrer 10. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1329. Liber habitantium, foli 23v.

Notícia de la construcció de nous entremesos de Corpus.

Die dominica ·Xª· mensis februarii Anno a nativitate Domini Millesimo CCCC XXXIIº los honrats jurats del Consell general de la Universitat de la Vila d'Agualada convocats en la manera acostumada per celebrar consell en la capella de sent Berthomeu [...]

Item volgueren e ordonaren que per subvenció de les despeses qui·s fan per raó de les representacions o jochs que·s continuen de la festa de nadal ençà e·s deuen continuar, Déu migañant, fins a la festa de Corpore Christi inclusivament, sien donats viij florins, ço és dos florins per la Universitat, dos florins per la Almoyna, dos florins per l'espital e dos florins per la Confraria del Cor de Ihesu Christ, los quals viij florins reba l'onrat en Johan Rovires, conseller l'any present e aquells distribuescha en aquells arreus e entremeses que·s faran per ra[ó] de les

dites representacions e fassen son compte e do raó d'aquell, emperò los dits arreus après haien servit, sien mesos en la casa del spital, e aquí sien reservats per tant que puxen servir en altres vegades.

Igualada, 1432 juliol 5. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1329. Liber habitantium, foli 26.

Notícia de la construcció de nous entremesos de Corpus.

Et die quinta mensis Julii anno predicto dicti honor. Anthonius Massana, baiulus dicte ville Aqualate et Petrus Pedriça baiulus eiusdem ville per Monasterio Sancti Cucuphate Vallense prestarunt earum auctoritatem et decretum ordinacionibus supradictis presentibus testibus discretis Ffrancisco Barrufeti et Johanem Ladó presbitero dicte ville Aqualate.

Item volgueren e ordonaren que per raó de la sollemnitat de Corpore Christi prop vinent, e per fer los arreus e entremesos novellament faedors, sien donats quatre florins, ço és saber ·j· florí per la Universitat, altre florí per l'espital, altre florí per la Almoyna e altre florí per la Confraria del Cor de Ihesu Christ e de Sent Steva.

Encare ordonaren més que com en Bertran Tolosa mestre de cases o per part sua se sie offert en consell que ell, dit Bertran, tindrà en condret sengles anys tots los arreus e entremeses que-s seran fets per raó de la dit sollemnitat de Corpore Christi prop vinent, per quatre florins que li fossen dats sengles anys e que si arreus si feyen novells are o en sdevenidor ell los farà, que no-n vol més de mans, e que les altres coses necessàries als dits arreus li sien ministrades. Per ço la dita Universitat e Consell d'aquella volgué e ordonà que los dits quatre florins sien donats sengles anys al dit Bertran Tolosa, e que aquell Bertran haia e sie tengut tenir en condret los dits arreus e entremeses fets e feadós [sic]. Axí matex fassa los arreus e entremeses novells feadors are o en sdevenidor, sens algun salari de mans, administrant li les altres coses d'aquí necessàries per raó dels dits quatre florins. E si no-u feya que non haia malla. Los quals ·iiij· florins sengles anys volgueren e ordonaren ésser pagats per semblants pagues, o per aquells segons damunt se conté, en la ordinació dels altres ·iiij· florins novellament donadós. Emperò los arreus si alguns are per la festa o sollemnitat prop vinent ne farà, no sie tengut fer franchs de mans, ans ne sie satisfet axí com ab ell se-n poran convenir.

Tarragona, 1436, juny 7 - juliol 15, Tarragona, Arxiu Històric de la Ciutat. Fons Municipal. Liber Consiliorum de 1436-1437, foli 32r a 33v.

Despeses d'entremesos i esment de cavallets cotoners nous a Tarragona pel Corpus de 1436.

Les mesions que són fetes de la festa del Corpus Christ, en volentat dels honrats de Cònsols. E foren fetes a vij de ju[n]y en l'any M CCCC XXX VI.

[...]

Item, doní per fer dur la Roque a la case de la Ciutat..... ss. iij

[...]

Item, doní en cabrer per tirar dues somades d'esgilla per fer motllos per los diables.....ss. viij

[...]

Item, doní a Johan pintor, per pintar un parell d'alles poques.....ij ss. vj

Item, doní per fill de puntar e de fill de polomar per cuyr lo drap d'infern.....ss. vj

[...]

Item, doní en Bernat Orjoll per fer vj cavallets cotonés.....viiij ss

Item, doní a ell matex per una dotzene de cèrcolls de bóta..... ij ss
 Item, doní a ell matex per una dotzene de cèrcolls de caratell.....j ss. vj
 Item, doní a ell matex per fer la cadira d'infern.....iiij ss.
 Item, doní a ell matex per dues fulles per los cavallets.....ij ss.
 Item, doní a ell matex per iiij pulitges per infern.....iiij ss.
 [...]
 Item, doní en parells per aludes per lo[s] cavallets, fer los caps, a raó de j ss iij la pese...vj ss iiij
 Item, doní en Lor per cusir los cavallets e una alude.....iiij ss xj
 [...]
 Item, doní en Johan Martí per l'entremès dells hòmens pelosos.....v ss
 [...]
 Item, doní a iiij bastaxos per portar infern.....viiij ss
 Item, doní en Cots per fer l'entremès dells cavallets cotonés e per sonar la tamor..... xviiij ss vj
 Item, doní en Cortey per fer j entremès que la Ciutat li ha feta ajuda.....xv ss
 Item, doní a Coneli per vj aludes per fer sent Sebestià e cusir-lo.....viiij ss vj
 Item, doní a Johan lo pintor per pintar los caps dells cavallets.....xij ss
 Item, doní a xij atrops a raó de v diners per la cavalls.....v ss
 Item, doní en Johan Pasquall corder, per los cavallets de cordes.....ss viiiij
 Item, doní per un tambor per sonar los turchs.....iij ss vj
 Item, doní en Vergens per enbotir los cavallets de bore.....j ss iij
 [...]
 Item doní a Jophan Pons per pi[n]tar los diable[s] e una masa e altres pintures.....xxxx ss
 Item, doní a n-Aleu per traure les testes dells diables e fer los motllos.
 Item doní en Vele[n]tí Montholiu per reparar les ales de sent Miquell.....ij ss vj.

Tarragona, 1436, setembre 23, Tarragona, Arxiu Històric de la Ciutat. Fons Municipal. Liber Consiliorum de 1436-1437, foli 41r a 44v.

Despeses d'entremesos i esment de cavallets cotoners a Tarragona per Santa Tecla de 1436.

Les mesions que són fetes per la festa de madona santa Tecla, les quals foren fetes en volentat dells honorables de Còsolls e foren fetes a xxiiij de setembre en l'any MCCCCXXXVI.

Primo doní en Miquell Benet fuster per obrar les rodes e lo cadafall de Infern en que fforen xviiij jornalls a raó de iiij ss per jornall.....iij ll xij ss
 [...]
 Item, doní per una grosa de cordes per los sonadors.....ll viiiij ss
 [...]
 Item, doní a don Oller per l'entremès dells turchs.....ll viiiij ss
 [...]
 Item, doní en Guillem Jover, espesier per v dotzenes de coets o foch grechs.....j ll viij ss
 [...]
 Item, doní en Françoy en Thoni per una barbe fallsa per los turchs e cavallets.....ll ij ss vj
 [...]
 Item, doní en Johan Panadès per una fallsa barbe que serví als turchs, altre.....ll ij ss vj

Barcelona, 1437, novembre 15 – 1439 abril 17. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Llibre de Solemnitats (Manuscrit A o III, 1423-1457, folis XCIr i v). SOLEMNITATS 1930, pàgines 87 a 89. Sobre l'entremès del Gran Turc, sant Sebestià i els cavalls cotoners de Corpus l'any 1437. Esment d'un Tabal.

Dels Turchs. Divendres, a XV de noembre del any de la Nativitat de Nostre Senyor MCCCCXXXVII, foren fermats los capitols devall contenguts entre los honorables mossèn Johan Buçot; mossèn G. de Vallsecca; mossèn Bnt. Ça Pila; mossèn P. Arnau Pol e mossèn Jacme Ros, consellers aquest any de la Ciutat de Barchinona, de una part, e n'Anthoni Scuder, cònsol; Jacme Oriol, Barthomeu Vinyoles; Johan Cenrre; Lorens Pantaleu; Johan Mas; Anthoni Manescal; G. Solsona; Ffrancesch Armedans, pròmens del offici dels cotoners de la dita ciutat, de part altra, presents per testimonis los honorables mossèn Ffrancesch Dez Pla; misser Bonanat Pere e en Johan Boschà, menor de dies, ciutadans de la dita ciutat.

Capítols fets e concordats entre los honorables consellers de Barchinona, de una part, e los cònsols e pròmens dels offici dels cotoners de la dita ciutat, de la part altra, sobre lo entramès de sant Sabastià, alias appellat del gran Turch e dels cavalls cotoners, qui acustume de anar quescun any lo jorn de la festivitad del sagrat Cors de Jhesu Xpist en la processó qui-s fa aquella jornada per la dita ciutat.

Primerament, és concordat e avengut que los dits honorables consellers facen liurar als dits cònsols e prohòmens tot lo dit entramès e tots los cavalls cotoners que ha la Ciutat, qui són VIII, ab tots lurs arreses e arneses, e la diedema, barba e caballera e vestadura de aluda de aquell qui representa en la dita processó sant Sabastià, e les barbes del gran Turch e dels dos jutges qui estant prop d'ell, e la cabellera del dit Turch, e lo gran tebal qui-s toca entre los turchs qui van a peu. Emperò, si los dits cònsols e pròmens de cotoners volran que los dits entramesos, la hora que hauran servit, en tot o en partida estiguen e romanguen en la casa qui es de la Ciutat on estan los altres entramesos de la dita Ciutat, plau als dits honorables consellers que-y estiguen e-y romanguen.

Item, que lo dit offici dels dits cotoners haie a tenir en condret tot lo dit entramès, e a ses propies messions e despeses fer reparar e pintar lo castell on està lo dit gran Turch, e si mester serà, tornar-lo de nou; e axí mateix la roqueta on està aquell qui representa sant Sabastià e los dits cavalls ab tots lurs arneses e totes altres coses del dit entramès, e pagar bastays e totes altres despeses qui lo dit jorn quescun any se haien a fer per la dita rahó, e los qui serviran en lo dit entramès sien molts en nombre e vagen ben arreats, segons que fahien los payers qui-n solien haver càrrech, e encara millor si poran. E los dits honorables consellers, per les dites coses e per totes altres qui fossen acustumades de donar per rahó del dit entramès, los haien a fer donar quescun any XXV florins d'or d'Aragó, qui valen XIII II XV ss de Barchinona, e altres coses la dita Ciutat no haie a donar per la dita rahó, ans d'aquí avant tot lo dit entramès sia quescun any a càrrech del dit offici de cotoners; car axí o accepten de bon grat los dits cònsols e pròmens, axí per reverència de nostre senyor Déu e del dit sant Sabastià com per fer-ne pleer e servey de la dita Ciutat e als dits honorables consellers.

[lletra afegida, segurament el 1439] Aprés, divendres a XVII d'abril del any MCCCCXXXIX, los honorables consellers, attés que los dits XXV florins qui foren assignats als dits cotoners quescun any per rahó del dit entramès appellat de sanct Sabastià, no abastan a les despeses les quals per los dits cotoners se han a fer quescun any per lo dit entramès, e no sia rahonable que los dits cotoners, ultra diverses treballs que los dits cotoners han a sostenir per les dites coses, de proprias pecunias lurs hi hagen a bestraure, deliberaren que, ultra los dits XXV florins, sien liurats als dits cotoners, de pecúnies de la dita Ciutat, quescun any, X florins, axí que los dits cotoners haien per rahó de les dites coses quescun any XXXV florins, qui són necessaris per les dites coses, ab condició emperò que d'aquí avant, los dits cotoners no demanan alguna altre esmena per les dites coses, ans lo dit entramès vage e sia quescun any per los dits XXXV florins a càrrech dels dits cotoners.

E totes les dites coses, en Jacme Oriol, un dels cònsols aquest any dels dits cotoners, en Bnt Pons, n'Agustí Padrós e Johan Cenrre, cotoners, en nom, veu e part de tot l'offici dels dits cotoners, acceptaren ab la dita condició. E prometeren, les dites coses en los preinserts capítols contengudes, complir ab efecte, tota excepció remoguda. E foren presents per testimonis quant

a la deliberació dels dits consellers e ferme dels dits Agostí Padrós e Johan Cenre, lo honorabe en G. Gerona, ciutadà e G. Maçot, verguer dels dits honorables consellers, e quant a la ferme dels dits Jacme Oriol e Bnt Pons, lo dit honorable en G. Gerona, Jacme Dez Quer e Jacme Tutxó, mercaders, ciutadans de Barchinona. Es emperò cert, que los V cavalls vedres dels dits cavalls cotoners quant se hauran a fer de nou, se han a fer nous, una vegada ten solament, a càrrech de la Ciutat, car axí fou promés als dits cotoners per los honorables consellers, quant los dits cotoners prengueren càrrech del dit entramès, jatsia demunt no n-haie menció.

Igualada, 1438, gener 12. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 998. Llibre de la Universitat de 1438-1447, foli 27r-27v.

Acta on es decideix pagar deutes contrets amb els qui van tenir cura dels entremesos festius de Corpus l'any 1436 i 1437.

Die dominica XII^a januarii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXXVIII°

Convocato more solito Cnsilio Generali predictae ville Aqualate in domo Consilii eiusdem ville [...] Item ordonà que les restes degudes per rahó dels Jochs de la festivitad de Corpore Christi sien pagades per la vila per la almoyna e per lo Spital per [...] axí al discret en P[ere] Rosseta com an Anthoni Maçana, ço és al dit P[ere] Rosseta per resta de la administració dessús dita del any M CCCC XXXVI, tres lliures setze sòlidos. E al dit Anthoni Maçana per resta de la administració dels dits Jochs de la festa de Corpore Christi pus prop passada del any M CCCC trenta sed, dues lliures sed sòlidos nou diners.

Igualada, 1438, maig 1. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 998. Llibre de la Universitat de 1438-1447, foli 75r-75v.

Acta on es decideix qui administrará els entremesos de Corpus.

Die jovis prima madii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXXVIII°

Convocato et more solito congregato consilio generali ville Aqualate in domo consilii eiusdem ville, fecit ordinaciones sequentes, omnes de consilio concordantes et nemine discrepante. Primo ordonà e volch lo Consell general de la vila de Agualada e encara elegí en administradors dels Jochs de la festa del Preciós Cors de Jhesu Christ pus prop esdevenidora los honrats en P[ere] Spital, Ffrancesch Sala spacier e en Johan Artigó de la dita vila, assignant los XII fflorins los quals pusquen convertir e despendre en los dits jochs e altres coses en aquells necessaris, dels quals XII fflorins ordonaren que pagàs la vila III fflorins, lo spital III fflorins, la almoyna III florins, e la confraria de Jhesu Christ III fflorins segons és acostumat.
[...]

Igualada, 1439, juny 2. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 999. Llibre de la Universitat de 1439, foli 73r

Crida de Corpus per tal de netejar els carrers.

Are oyats què-us fa hom a saber los honrats batles de la vila d'Agualada per lo molt alt senyor Rey e per lo monastir de Sent Cugat de Valles, a instància e requesta dels honrats Consellers de la dita vila, a tots e sengles persones de la dita vila, que escondren cascunes lurs entuxans de pedres, terra e altres coses leges e aquelles agranen e reguen sots pena de V ss. per cascú qui lo

contrari farà, de la qual pena los contrafahents amor ni hauran alguna. Fuit publicata de mandato dictorum honorabilium baiulorum per XI loca solita.

Igualada, 1439, juny 3. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 999. Llibre de la Universitat de 1439, foli 73v

Pagaments a Pere Spital, administrador de la festa de Corpus.

Tercia die junii anno predicto.

Ego Petrus Spital assaunator ville Aqualate, administrator sollenitas festivitatis Corpore Christi proxime instantis, ex certa sciencia con. et re. vobis venerabilis Johanni Tria, scindici et bursarii anno presenti Universitatis dicte ville, quod solvistis et tradidistis michi numerando viginti duos solidos barchinonenses qui ad partem dicte Universitatis pretinent ad solvendum in illis octo florenos qui expendi debent in dicta sollenitate. Et ideo renunciando, etc. ffacio, etc.

Actum ut supra, testes discretus Anthoni Ferrarii notarius et Nicholaus Tenat, faber, dicte ville.

Igualada, 1439, juny 3. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 999. Llibre de la Universitat de 1439, foli 74r

Crida de Corpus amb el guaitge reial.

Are oyats què-us fa hom a saber a tuyt generalment, de part de la molt excellent senyora la senyora Reyna d-Aragó, lochtinent general del molt Illustre senyor Rey, marit e senyor seu molt car, e de part del honrat batle de la vila d-Agualada per lo Monastir de sent Cugat de vallès. Com la dita senyora Reyna e lo dit batle ab la present crida guien e aseguren totes e sengles persones de qualsevol ley, condició o stament sien, de tots e sengles crims e deutes en los quals tengudes sien, lo qual guiatge e assegurament volen durar per demà tot die que-s celebrarà la festa de Corpore Christi, e no pus, axí que per demà tot dia pusquen venir, star en la dita vila d-Agualada e retornar-se-n sans e segurs ensemps ab tots lurs bens, e no puxen esser preses, marchats, penyorats, molestats, vexats ne inquietats en persona ne béns, exceptats emperò bares traydós, sodomites, trencadós de camins, falsadors de moneda, e qui haïen comès crim de lesa magestat. Die mercurii intitulata tercia mesis junii anno a nativitate Domini Millesimo CCCC^o XXXVIII° fuit publicata predicta preconitzacio per tria loca solita ville Aqualate per Massagarium de Vila rubia, preconem publicum et juratum dicte ville, presente me notario, qui predictam preconitzacione dicto preconi prelegidum eam publicabat.

Igualada, 1439, juny 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 999. Llibre de la Universitat de 1439, folis 74v-75r

Acta on es decideix qui administrará els entremesos de Corpus. Mencions de l'entrada de la reina Maria a la vila.

Diumenge a XXI del mes de juny l-any M CCCC XXXVIII°. Los honrats jurats de Consell general de la Universitat de la Vila d-Agualada convocats en la manera acostumada e congregats per la maior part en la casa del Consell on los dits jurats per tractar los negocis de la dita Universitat són acostumats convocar e congregar. E celebrant consell haut parlament de les coses davall spresades a la fi tots concordants [...]

Item encara los dits honrats jurats celebrant Consell segons dit és, volgueren e ordonaren que aquells VIII florins los quals los dits honrats Consellers ab consell de alguns prohòmens han

ordonat fossen distribuïts en la sollemnitat que s'és feta en la festa de Corpore Christi prop passada, la qual ordinació loaren e aprovaren, sien pagats en la forma següent, ço és saber per la Universitat e bosser de aquella dos florins, per la Almoyna e administradors de aquella dos florins, per lo Spital de sent Berthomeu o sos administradors altres dos florins, e per la Confreria del Cors preciós de Ihesu Christ o priors d-aquella altres dos florins.

Item los dits honrats jurats de Consell general, tots concordants e algú no discrepant, loharen e aprovaren lo present e lo servey de capons, polls e polles e vins e fruyta los qual los dits honrats Consellers ab alguns prohòmens deliberaren fos fet, axí com s'és fet, a la molt excellent senyora Reyna en la sua beneventurada venguda a la dita vila, volent e ordonant que tot ço e quant ha costat lo dit present sie pagat per la dita Universitat e bosser de aquella.

Item encara volgueren e ordonaren que en Pere Spita, assaunador de la dita vila, lo qual l-any passat ha conservats e tenguts en condret los entremesos de la festa de Corpore Christi, haia per sos treballs del dit any passat dos florins, volent encara e ordonant que d-ací avant lo dit Pere Spital sie administrador e conservador dels dits entremeses, los quals tinga en lo encondret que are són, e que per salari e treballs los quals lo dit Pere Spital farà en los dits entremesos haia cascun any dos florins, elegint ab la present e constituint lo dit Pere Spital en administrador e conservador dels dits entremeses en la forma dessús dita e al salari dessús dit, e que aquells entremeses tinga ab inventari, entès emperò que los treballs e jornals que farà e metrà en adobar e fer adobar cascun any los dits entremeses sien compreses en lo salari dels dits dos florins; les altres despeses que hi farà sien pagades de ço que lo Consell ordonarà esser distribuït per la sollemnitat de la dita festa de Corpore Christi.

Igualada, 1439, octubre 25. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 999. Llibre de la Universitat de 1439, foli 43v

Rebut de tres músics de 65 sous per haver sonat a Corpus i durant una visita reial.

XXV^a die octubris anno predicto.

Nos Johannes Vall, Anthonius Morera, et Anthonius Cornet, tubicinatores et mimmi ville Aqualate. Ex certa sciencia confitemur et recognoscimus vobis venerabilis Johanni Tria, scindico et bursario anno presenti universitatis dicte ville, quod solvistis et tradidistis nobis sexaginta quinqué solidos barchinones qui nobis debebantur per dictam universitate racione servicii per nos facti dicte universitati, videlicet, in festo sancte Marie candelei, et in festo Corporis Christi, et per la dança que fou feta a la senyora Reyna, et in festo sancti Bartholomei, et in nundinis Aqualate proxime lapsis pro omnibus his serviciis dictos sexaginta quinqué solidos. Et ideo renun. etc. ffacio etc.

Actum es hoc ut supra, testes Petrus Aguilera textor, Anthonius Rosseta et Anthonius Sartre faber ville Aqualate.

Igualada, 1440, maig 12. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1000. Llibre de la Universitat de 1440-1442, foli 56r

Manteniment d'entremesos. A tot arreu del text fou esmenada la quantitat de sis florins per vuit florins.

Digous intitulat XII del mes de mayg l-any M CCCC XXXX. Los honrats jurats de consell [...] de la Universitat de la vila d'Agualada convocats en la manera acostumada, et per la maior part congregats en la casa del consell de la dita vila on los dits jurats per tractar e procurar los fets de la dita Universitat són acostumats convocar e congregar, e celebrants consell per la potestat

a ells donada per la dita Universitat e aquella Universitat e consell general de aquella, per la dita potestat fahents e representants, ab auctoritat e decret dels honorables batles de la dita vila, volgueren e ordonaren que los entremesos e arreus los quals acostumen servir en la professó que·s fa en la festa de Corpore Christi sien regoneguts, e si refecció hi haurà mester, que hi sien meses o distribuïts vuyt florins si tants ni haurà mester, e no pus al present, los quals volgueren e ordonaren fossen pagats en aquesta manera, ço és, dos florins per la dita Universitat o bossier d'aquella, dos florins per la almoyna o administradós d'aquella, e dos florins per los priors de la confreria del Cors Preciós de Ihesu Christ e de sent Stheva, e dos per los procuradós del Spital.

Item, encare volgueren e ordonaren ab auctoritat e decret dels dits honorables batles, que en Pere Spital, de la dita vila, sie administrador e procurador dels dits entremesos e arreus, donant-li la potestat de recgonèixer e adobar o refer los dits entremeses e arreus, e en lo adop de aquells puxa metre al present los dits vuyt florins pagadós en la forma damunt en l'altre ordinació expressada, donant-li encara potestat de donar e rebre los dits vuyt florins e fermar àpoques e fer hi totes altres coses que hi sien necessàries e oportunes, constituint a aquell Spital per raó de sos treballs e cura que haurà en la administració dessús dita per cascun any que la dita administració tindrà dos florins d'or d'Aragó de bon pes.

Igualada, 1441, gener 19. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1001. Llibre de la Universitat de 1441-1443, foli 34r
Processó al convent de sant Agustí en honor de sant Sebastià.

En nom de Déu sie e de la verge Maria, amén.

Ara hoiats què-us fan saber a tot hom generalment los honrats batles de la vila d'Agualada a instància e requesta dels honrats consellers. Que com per lo honrat consell de la dita vila sie stat ordonat que demà que serà divendres e·s comptarà XX del present mes de janer e serà la festa dels gloriosos sancts sent Fabià e sent Sabestià, se façe solemne professó la qual partint de la sgleya major, irà al Monestir de sent Agostí, e que aquí en la sgleya del dit Monestir sie celebrada missa alta solemnement, e hi haurà solemne sermó; en la qual missa seran fetes specials pregàries a nostre Senyor Déu que per mèrits e intercessió dels dits beneyts sancts nos vulle relevar aquestes epidèmies e mortalitats qui vuy per nostres peccats són en aquesta vila e en altres parts de christians, e·ns vulle axí matex donar pluja e bon temps. Per ço los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, intimant a tot hom generalment les dites coses, dien e manen e exorten a tot hom e a tota altra persona de la dita vila, que la dita festa degen e vullen tenir e sollemnement celebrar, e que sien en la dita professó, missa e sermó, per tant que nostre Senyor Déus, mogut de misericòrdia e pietat per intercessió dels dits beneyts sancts, hoint les pregàries e bona devoció de tot lo poble, nos vulle relevar les dites epidèmies e·ns do pluja e bon temps per conservació dels cossos e salvació de les ànimes.

Igualada, 1441, març 9 (error de data, com ja advertí SEGURA vol II, pàgines 223-224). Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1001. Llibre de la Universitat de 1441-1443, foli 47r-47v.
Processó a sant Bartomeu.

Ara hojats què-us fan saber a tot hom generalment los honrats batles de la vila de Agualada a instància e requesta dels honrats consellers. Que com per l'onrat consell de la dita vila sie stat ordonat que demà que serà divendres e·s comptarà nou del present mes de març se façe solemne professó, la qual partint de la sgléya major irà a la font d'en Oller e de sent Martí e

après sie celebrada missa alta solemnement en la sgleya de mossèn sent Berthomeu, en la qual missa seran fetes specials pregàries a nostre Senyor Déu e a la sua beneyta mare madona sancta Maria, que ns do pluja e bon temps e ns vullen relevar totes epidèmies e altres plagues qui vuy són per lo món e ns donen bona pau e salut. Perço los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers intimen a tot hom generalment, les dites coses dien e manen, e exorten a tot hom generalment que sien en la dita professó e missa, per tant que nostre Senyor Déus, mogut de misericòrdia e pietat per intercessió dels dits beneyts sancts, hoint les pregàries e bona devoció de tot lo poble, nos vulle relevar les dites epidèmies e s vulla dar pluja e bon temps per conservació dels cossos e salvació de les ànimes, e que negú no guòs obrir los hobradors fins la dita missa sie dita, sots pena de cinch sòlidos.

Et die jovis decima mensis marcii anno a nativitate Domini Millesimo CCCC^o XXXX primo fuit publicata predicta preconitzacio de mandato dicti venerabilis baiulorum per dictam villam Aqualate et per loca assueta tales preconitzaciones fieri assuetas et hoc per Bartholomeum Paschasii, sagionem dicte ville.

Tarragona, 1442, setembre 23, Tarragona, Arxiu Històric de la Ciutat. Fons Municipal. Liber Consiliorum de 1442-1443, foli 29r a 31v.

Despeses d'entremesos i esment de cascavells pels cavallets cotoners a Tarragona per Santa Tecla de 1442.

Les mesions que són fetes per la festa de madona santa Tecla ab volentat dels honorables de Cònsols, e foren fetes a xxij de setembre en l'any MCCCCXXX e II.

[...]

Item, doní a mestre Savolla çabater, per lo joch del gegant.....xvj ss vj
 Item, doní a n'Elexandre aministraador dels turchs.....ij ss vj
 Item, doní en Tio, aministrador dels cavallets que begueren.....ss viij
 Item, doní Anthoni Alzira aministrador de betllem, per a beure.....ss viij
 Item, doní en Benet per los frares per l'entremès del gegant, per a beure.....ij ss vj
 Item, doní en Johan de Niyo per loguer dels cascavells per los cavallets.....ij ss

Nàpols, 1443.

BECCADELLI 1527, folis LXV i següents, especialment LXVIII-LXIX (escrita el 1455).

Entrada d'Alfons V a Nàpols el 1443, segons relació d'Antonio Beccadelli, el Panormita, escrita el 1455. Edició valenciana de 1527 traduïda per Juan de Molina. Evidentment, *Don Alonso* és Alfons V el Magnànim. Combat de moros i cristians amb cavallets contrafets.

Comiença el Triumpho que al rey don Alonso fue dado en la mesma ciudad de Napoles de pues de todo el reyno conquistado; como y por la orden que fue es el que se sigue.

Dada fin a la conquista y puesta paz con entero reposo en todo el reyno de Nápoles, el rey con los príncipes y grandes del reyno determinó venir a la mesma ciudad de Nápoles para en ella verse con todos como rey pacífico; y celebrar cortes generales, rehaziendo y poniendo en orden todas las cosas del reyno. [...]

Venían luego tras estos los españoles, aquellos especialmente que acostumbramos llamar catalanes; trayan tambien unos muy alegres y solemnes juegos. En que trayan cierta manera de cavallos contrahechos que en todo parecían ser bivos y verdaderos, por cima cubiertos de cierta manera de cobertura que muy a propósito acompañavan la invención; venían encima de cada cavallo un mancebo con ropas largas d'estado hasta en tierra. Y era el artificio tal que moviéndose por sus propios pies los mancebos que en ellos venían parecía que los mismos

cavallos arremetían y se tornavan a coger y hazían todo el exercicio que suele hazer un cavallero con un gentil cavallo. Traya cada uno d'estos cavalleros en la mano izquierda un escudo con las armas del rey Doñalonso, y en la derecha una espada sacada. Venía al encuentro d'estos un gran esquadron de turcos a pie armados y ataviados al modo de Persia y de Suria con cierta forma de alfanges y armaduras de cabeças que la muestra d-ellos sin mas parecía muy temerosa. Esta gente toda assí los de cavallo como los de pie, movíanse a manera de gente que dançan al son de cierta música que les tañían. De ay poco en la bayla y el son por la mesma orden se yva más encendiendo, hasta que venían a parar en travar batalla los unos contra los otros. Esta pelea durava un rato como entre moros y christianos, hasta que ya los turcos poco a poco yvan mostrándose vencidos, y venían a huyr, quedando vencedores los españoles y señores del campo, con muchos de los otros presos y cativados. A estos seguía luego una torre de madera muy alta, hermosa y muy adornada; esta torre tenía una puerta delante la qual estava un ángel que defendía la entrada con una espada en la mano. Encima de esta torre venían quatro virtudes, es a saber: magnanimidad, constancia, clemencia y liberalidad. Estas virtudes levavan delante si aquella silla peligrosa que arriba nombramos [silla que es la divisa del rey al parecer peligrosa que parecía echar de si llamas de huego; y esta tenía en derredor las armas y reales insignias] que era la divisa del rey Doñalonso; y cada una de las virtudes le yva cantando su canción muy al propósito concertada. Venidos delante del rey el ángel primero de todos començó a dezir d-esta manera:

Rey Doñalonso rey de paz; yo te ofrezco este castillo juntamente con estas quatro virtudes; las quales en pago de quanto tu las has honrado y guardado. Aora también en el día de tu triunfo te quieren acompañar de muy buena voluntad. Venía luego la magnanimidad y encomendávale al rey la excelencia del noble ánimo y generoso. Diziéndole esto: Mostrávanle los turcos vencidos por los españoles, quasi ofreciéndole esperiencia que si quisiessen tomar guerra contra aquellos bárbaros, que no dudasse, que allí eran prestos para le servir los españoles, vezados a siempre ganar victoria y que no le faltarían. Venía luego la constancia que es la conserva de todas las virtudes, y amonestava ella mesma al rey; diziéndole que si alguna adversidad se le ofreciesse sobre la defensa de la justicia, la sufriesse con ánimo constante y de varón. Y no bastasse ningún trabajo para quitarlo de los altos propósitos nobles y generosas empresas que levava, pues sabía bien que qualquier fortuna con sufrir es vencida. Allegóse la clemencia mostrando alegría muy señalada, más que las otras en viendo al rey; en el qual assí como en espejo muy firmemente se mirava; con esta atención començóle de dezir: Estas otras mías hermanas, o rey, te hazen muy señalado entre los hombres. Yo empero n solo entre los hombres, más aún a los ángeles y santos del cielo te hago semejable, y te comunico semejança grande con Dios. porque mis hermanas te enseñan como alcances victoria de tus enemigos; yo empero te muestro como después de verte señor d-ellos sepas perdonallos y ganallos como verdaderos amigos. Dicho esto brevemente luego calló. Vino postrera liberalidad, mostrándole al rey como avía de repartir sus tesoros y moneda con los pobres, porque pues lo que es propio del rey es la gloria; justo es que lo demás lo reparta y lo comunique con los súbditos que le sirven.

Nàpols, 1443, febrer 26. MIRALLES 1932, pàgines 154-158.

Entrada triomfal d'Alfons V a Nàpols, segons el *Dietari del capellà d'Anfos el Magnànim*. Escrita a la dècada de 1470, potser per Melcior Miralles, sotssagristà de la catedral de València, que apareix documentat entre 1453 i el 1502, data en la qual va morir. El manuscrit original del qual partí Sanchis Sivera es troba al Reial Col·legi del Corpus Christi de València (dit Col·legi del Patriarca), sense signatura, olim V/21.

Com entra lo senyor rey en Napols.

Aci dire la gran honor que fon feta al senyor rey quant entra en la ciutat de Napols, ni la manera de la entrada que fonch a XXVI de febrer, en l'any de M.CCCC. XXXX.III. Entra lo dit senyor en la forma seguent:

Primo e primerament, los de la ciutat de Napols trenquaren XXX braces del mur de la dita ciutat de la part del carme, e fora del mur hun tret de pedra; fonch aportat hun carro molt gran e bel de quatre rodes, rodant tot cubert de drap de brocat, e lo senyor rey seya al mig de dit caro, quatre palms pus alt que no hera lo caro, en huna cadira real [...]

Après lo del dit caro venia los entramesos dels florentins en la forma seguent:

Primo, hanaven X homens a caval, ab gipons de carmesi, ab les calses bracades de perles, e mes hun capel ab huna doncella tenint huna corona en la ma, volent mostrar que hun tant senyor mereys esser coronat. [...]

Après vench lo entrames dels mercaders catalans:

Primo, hun bel castell ab huna cadira dahorada en que no y seya nengu, e lo Siti perilos que li estava davant; en lo dit castell estaven quatre donzelles molt altament a gran maravella areades, significant quatre virtuts esser en lo dit senyor, axi com per hun anell li era dit, e dient li moltes altres virtuts esser en ell, cantant molt altament. E en tron del dit castell anaven X cavales ab coronas al cap, ab sos escuts ab senyal real, e combatent se ab X homens salvatges, significant el dit senyor aver agut lo realme ab la espasa en la ma, per força de armes; lo qual entrames fonch molt placent al dit senyor rey. En après venien los mercaders catalans ab lo consol, vestits de florenti vert, ab cortapisa de argenteria, lançant moneda davant lo dit senyor rey.

Entrant, lo dit senyor rey, ab lo dit carro, ab los entramesos, tots ab gran orde: los dels florentins primer; après los dels catalans. Après venia lo dit senyor rey damunt lo dit carro, molt magnificament, ab grandissima honor.

Après del caro del senyor rey, venien los princeps, contes, vescomptes, duchs, en nombre XXXXIII.

Primo, lo princep de Taranto; lo princep de Calerm; en mig de andosos don Ferando, fill del dit senyor rey; après l'enbaxador mor; lo duch de Sesa; duch de Calabria; lo fill del duch de Sessa; duch Dandii; duch de Sora; marques del Guast; marques de Cotro [...]

Barcelona, 1446. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Ms. Llibre de Solemnitats Ms A (III), foli CLVv. SOLEMNITATS 1930, pàgines 167 a 169.

Sobre l'entremès del Gran Turc, sant Sebastià i els cavalls cotoners de Corpus l'any 1446. Important pel funcionament futur de la Turquia.

En nom de nostro Senyor Déu:

Capítols concordats entra los honorables consellers de la Ciutat de Barcelona de una part, he en Thomàs Alemany, pintor, de la altra part, sobra los antremesos del martiri de sent Sabestà e los cavals guodoners de la batalla dels turchs qui han a servir a la festa de Jhesu Xpist, segons evant se seguex.

Primo, que lo dit Thomàs Alamany aga e sia tangut ha tot son càrrech de mentenir lo antremès del gran turch axí de pintar, recorer e adobar he tornar de nou com necessari sarà, abseptada la fusta e mans de fuster he ferro.

Item, lo dossier e yidola e banderes e bastatxos per portar lo demunt dit antremès, e totes altres coses nesesàries al dit antremès ho castel, segons los cotoners lo solian menar ho portar en lur temps.

Item, la rocha e l'abra e los bastatxos per portar aquella ab lurs vestiments he barbes, segons solien anar ab los dits cotoners.

Item, VIII cavalls guodonés ab lurs frens o brides he retrangues he mantes e casots e elmetes guorgerins e lanses e spases e dargues, e totes coses nesesàries als dits cavals e cavalés, septat los caschevels e fusta.

Item, XXIII schangels e XXIII filems he XXIII barbes e tres rodeles ab lunes d'argent, una per lo pannoner e dues per les escoltes e totes altres coses nesesàries a tots aquels qui faràn de la batala contra los dits cavals qui sian de son art, ço és del dit Thomàs Alamany, septat fusta.

Item, lo rey ab sa corona e barba he cabelera he lo gran schàngel he lo bastó del alguotzir, he barba e cabelera de haquel, he lo panó del gran turch, e asta per lo dit panó, he barba he cabelera de aquel qui aporta la gran massa, e sobravesta de aquel he la dita massa.

Item, les quatre barbes he cabeleres de tots aquels qui van ab lo gran turch sobra l'entremès.

Item, la barba he cabelera e sepra del anperador, he la bandera grogua ab lunes d'argent, e barba e cabalera per aquel qui aporterà la dita bandera.

Item, la bandera de sent Jordi e lanses per totes les dites banderes.

Item XVI barbes he fletxes per tots aquels qui fletxaran contra sent Sebestià.

Item, dos tebals grans ab lurs batons per sonar dits tebals.

Item, un tenboret ab son forniment de chaschevels he morenes.

Item la sobravesta de sent Sebestià, he calses, he suari, he lo reselis, he la diadema ab lo Jhs, he III parels d'ales per los àngels e III parels de guafes per les dites ales.

Item, és convengut e concordat entra los honorables consellers e lo dit Thomàs Alamany que per cetefechcio de mentenir he tanir en condret les atràs dites coses haga caschun any XXV florins d'or de Aragó ho le valua d'aquels; so és XII florins e mig, com comensarà de adobar, rechorer e resenar les atràs dites coses del dit antremès, e los restants XII florins e mig aver donat bon compliment en totes les dites coses necesàries als dits antremesos.

Item, més per que los dits VIII cavals són vuy tots stresats e guastats, que lo dit Thomàs Alamany haga libertat de mudar los dits VIII cavals, so és, dos cavals caschun any, e no pus, so és, antés fins a la cantitat dels dits VIII cavals; es ver enperò, que hes stat hacordat entra les dites parts, per tant com lo dit Thomàs Alamany vuy no hauria temps de fer los dits II cavals de nou qui pertochan per aquest any, que l'any vinent, que comptarem MCCCCXLVII, lo dit Thomàs Alamany aga libertat de fer de nou quatra cavals, e no pus, e los altres restans IIII cavals qui restaran ha compliment dels VIII cavals, II per caschun any, e no pus, he que per caschun caval que farà de nu fins a la cantitat dels VIII cavals, que la Ciutat li sia tanguda de donar al dit Thomàs Alamany V florins per caschun caval, he los cavals veys sien del dit Thomàs Alamany; es antés anperò que d'aquí avant esser tornats los dits VIII cavals de nou, que d'aquí avant stiguen a tot càrrech del dit Thomàs Alamany, so és, de mudar de nou si nessesari sarà, sens aver algun sechós de la Ciutat, ceptat ffusta.

Item més, és acordat entra la Ciutat e lo dit Thomàs Alamany, que per caschun caval que farà de nou, la dita Ciutat lo hi haga a fornir de nou, ço és, de manta e de casot fins a la cantitat dels VIII cavals, e no pus, e d'aquí anant sian a càrrech del dit Thomàs Alamany, amperò que les mantes veyes sien del dit Thomàs Alamany.

Igualada – Vic, 1446, s.d. Arxiu Episcopal de Vic. Visites Pastoral, volum 1201; quadern F, foli 3 i ss.

Inventari de les principals peces de plata que tenia la parròquia d'Igualada, en fer la visita pastoral a la torre de l'obra el 1446. Algunes van directament vinculades a la festa del Corpus.

Corpus [...] Quod erat in conservabatur in quadam picis rotunde argenti cum suo copertoris argenti, cum quatuor pedibus argenti et quatuor capitibus animalium in quolibet pede, in quibus dicta piccis manet clavata in nolutum.

Item invenit quandam diedeman argenti deaurata de imagine virginis Marie et aliam de imagini domini nostre Jesu Christi eius filii cum aliquibus stellis [...] eorum rediis, ponderis duorum marchorum cum dimidio, vel inde circa.

Item invenit quandam magnam crucem argenti deauratam, cum aliquibus ymaginibus evangelistorum et cum duabus ymaginibus beate Marie et duobus monumentis Jhesu Christi cum resurrectione et cum ymagine omnipotentis Dei cum uno pomo in manu et cum crucifixió

domini nostri jhesuchristi, ponderis XXV marcorum vel inde circa cum signis de la vila e de mores et de spelta.

Item invenit quandam custodiam pulcram deauratam cum diversis smalts circumquaque, cum duobus angelis deauratis in qualibet capite, cum duabus frondis sive branca in pinnaculo eiusdem custodie cum ymaginibus in qualibet fronde una de beata Maria et alia de Sancto Joannes et in medio erat quidam crux mòdica deaurata cum crucifixió domini nostri Ihesu Christi, cum duobus signis de la vila, ponderis decem marchorum vel inde circa.

Item invenit quandam angelum cum eius alis et cum pede deaurato, tenente in eius manibus quandam crucem argenti deauratam, in qua est modicum de ligno vere crucis domini nostri Ihesu cristi.

Item invenit quiddam brachium argenti cum eius manu, ponderis duorum marchorum vel inde circa, in quo sunt alique reliquie Ste. Fidi quodquidem braxium vulgariter nuncupatur "lo braç de Sta. Fe".

Item invenit quoddam reliquiarum argenti deauratum cum vitris, quod servit ad portandi sacratissimum corpus domini nostri Jhesu ponderis [...] marchorum vel inde circa.

Item invenit unum turibulum argenti cum quadam barcha et cloqueari sive cullera argenti ponderis duorum marchorum, vel inde circa.

Item invenit unum calicem argenti deauratum intus et foris, cum sua patena (...)modicum in pede, ponderis duorum marchorum vel inde (circa). (...)altari infra spacium duorum annorum sub pena interdicti.

Item invenit (...)argenti deauratas ponderis quatorr untiarum V [...argenços?].

Item invenit unum calicem argenti deauratum intus et foris, cum tribus smalts in eius pede, in uno quorum est crucifixium domini nostri Jhesu cristi, in alio passio et in alio ymago beate Caterine ab la roda et en lo pom circuquaque, cum sua patena, ponderis duorum marcorum vel inde circa.

Manresa, 1446, juny 11. Arxiu Comarcal del Bages. Fons Ajuntament de Manresa. Manual del Consell 1442-1449, foli 147r-147v

Acta municipal sobre els entremesos i la processó de Corpus de Manresa l'any 1446.

Die XI^a Junii anno M^o CCCC^o XL VI°

[...]

Primerament ordonaren que neguns regidors de qualsevol confraries qui recusaran o no volran fer lurs entremesos en la festa prop esdevenidora del preciós cos de Jhesuchrist e a reverència e honor sia no gosen ne presumesquen fer entremesos entre l'any sots ban per cascuna vegada que contrafaran de ·XX· sous partidors en la manera que·s partexen los altres bans.

Item que tots los entremesos de les confraries vagen en la forma següent. Primerament lo entremès de Sent Julià, après aquell los tres Reys d'orient, après tot l'entremès de Sent Miquel. Item tot aquell de Sent March. Item tots aquells de Sent Aloy. Item tots aquells de Sant Anthoni. Item los Escosis. Item Adam e Eva. Item après los Innocents e les Vèrgens, après los Apòstols. Sots lo qual ban sien tenguts de anar en lo dit orda e manera. E elegiren a ordonar la dita processó en P[ere] de Ferrera, Jacme Torra e Anthoni Torres.

[...]

Igualada, 1448, juny 1. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1006, llibre de la Universitat de 1448, fol 49v.

Carta demanant al bisbe de Vic ajuda per poder reparar la capella de Sant Bartomeu d'Igualada.

Al molt Reverent en Christ pare e senyor lo Senyor bisbe de Vich.

Senyor molt Reverent:

Premeses homil e deguda reverència e honor.

A vostra senyoria notificam com ha gran temps que una capella del gloriós apòstol Sent Berthomeu construhida dins aquesta vila de la qual capella nosaltres som patrons e del qual beneventurat apòstol aquesta vila fa cap o festa maior e té en gran devoció, e lo benifficiat de la dita capella ha lexada e lexa aquella destruir e enderrocar no contrestant que·ls fos imposat manament per lo vostro vesitador que aquella obràs e reparàs, de la qual cosa ell s·és fort poch curat. E per la dita rahó tremetem a vostra senyoria per missatger nostro e de aquesta vila lo honrat en Pere Pons per suplicar a vostra reverent senyoria que sobre la reparació e obra de la dita capella vos plàcia de greu remey provehir e cometre ací a qualque persona fiable les dites reparació e obra. Per ço senyor vos suplicam sia de vostra mercè que sobre les dites coses les quals pus largament a vostra senyoria explicaria lo dit Pere Pons li doneu fe e crehença axí com si per nosaltres personalment vos era dit, e les dites coses senyor vos havem e reputam a gran singular, manant a nosaltres tot ço qui a vostra senyoria de aquesta universitat plasent sia. Escrita en Agualada a lo primer de juny any Mil CCCC XXXX VIII°.

Igualada, 1449, juny 11. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1007. Llibre de la Universitat de 1449, foli 90r.

Crida pública convocant a tothom a la processó del corpus i a netejar els carrers i les cases per on la processó passarà. Hi ha la particularitat que l'anunci es va fer utilitzant flabioli i tamborino.

Ara hoyats què·us fan a-saber los honrats batles de la vila de Agualada per lo molt alt Senyor Rey e per lo Monastir de Sent Cugat de Vallès, a instància e requesta dels honrats consellers. Considerant com per tota la universal cristiandat singularment se perforsen de fer en cascuna vila e loch -per honor e gloria de nostre Senyor Ihesu Christ e per la general utilitat de tan admirable, excellent e meravellós segrament instituit en lo dijous de la Sena e per nostro mestre Jhesús, en memoria de la sua sagrada passió- ordenar cascun any fer solempne e magnífica proffessó lo primer dijous après lo diumenge de la sancta Trenitat, fahents entremesos, jochs e grans alegries e solaços per decorar e ennoblir la dita festa, portant per los carrés lo sant preciós cors de Jhesu Christ. E per açò los sants pares passats haien donats e otorgats a tot home e a tota dona qui ab devoció seguirà la dita proffessó grans perdons e indulgències, per tant que mills e pus honorablement la dita festa e proffesó sian celebrades. E per ço los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, considerants que a Nostro Senyor Déu Jhesu Christ, no pot ésser feta la honor e magnificència per les gents que merex, atesa la sua infinida potència e excellent magestat, emperò volents se preperar en quant poden, manen a tot hom generalment de la dita vila per decorar é ennoblir la dita proffessó e festivitiat; que cascú sia tengut e age adenegar e scombrar de totes pedres, terra, fusta e altres inmundícies lurs entuxans, regant e enamant aquells, e empaliar les fassanes dels alberchs, no contrestant que per qualsevulla persona axí per pare com per mare tinguen dol sots pena de X sous; e seguesquen la sancta proffessó e guanyaran los grans perdons e indulgències per los sants pares atorgades.

Predicte preconitzacio fuit voce preconitzacionis per tria locha solita dicte ville per Petrum Rosselló nunciium et preconem publicum publicata cum sono tubarum et de tamor e flaviol, die videlicet mercurii intitulata XI^a junii anno predicto a nativitate M^o CCCC^o XL VIII°.

Igualada, 1450, maig 5. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1008. Llibre de la Universitat de 1449-1450, folis 20r-21r.

Acord de consell de fer processons a Sant Sebastià, Sant Bartomeu (ja consta com a patró de la vila) i la parròquia.

Die martis quinta mensis madii anno predicto.

Lo consell general convocat en la capella de Sent Barthomeu ab veu de trompa o d'anafill per en Pere Rosselló cridador públich avia manament dels honrats batles de la dita vila, ço és del honorable n·Anthoni Maçana, batle per lo senyor rey e l'onrat en Pere Pedriça, batle de la dita vila per lo monestir de Sent Cugat de Vallès, e ajustats en la forma acostumada a hon sovint se acostuma de convocar e ajustar per los fets e negocis de la dita vila e tenint ho celebrant lo dit consell, en lo qual entrevingueren los honrats en Bernat Venrell, Falip Ferrer, Guillem Unyastrosa e Pere Mas, consellers e la maior e pus suma part dels singulars de la dita vila, havent colloqui e parlament sobre les coses daval scrites, finalment tots concordants e negú no discrepant, fou deliberat e ordonat que [...]

Item lo dit honorable consell general, per tant que nostro Senyor Jhesu Christ per la sua mercè nos vulla reservar de aquests inpidèmies e ns vulla servir la sanitat e multiplicar los béns, e prosperar de bo en millor, volgué e ordonà ésser fetes tres solempnes professons en cascuna de les quals sia fet offici o commemoració de difunts, la una e primera a Sent Sebestià, l'altra a Sent Barthomeu, patró de la dita vila, e l'altra a la sgleya maior, en les quals agen e sien tenguts anar, hòmens, dones e infants disposts molt devotament o encare peus descalsos e que no gossen fer nenguna fahena temporal fins l'offici sia acabat, sots pena de una liura de cera per cascú qui contre farà, guanyadora de cascun contrefahent sens remissió alguna, e que no guessen jugar a negun joch avans dels dits officis ne jurar de Déu ne de la Verge Maria mare sua, ne de sants ne santes, sots les penes imposadores per los honrats batles de la dita vila, les quals agen e sien tenguts exhibir e haver de cascú axí strany com privat, qui en aquells encorrerà.

Item més fou ordonat per los honorables jurats de consell general e particular que per ço que en la festivitat del Cors preciós de Jhesu Christ e los entremesos sien mills regits e adminitrats, e ab maior reverència e ordre tractats, elegiren en procuradors e administradors de la dita festivitat e entremesos, los honrats en Pere Robió, Pere Spital e Bernat Viveres de la dita vila, donant·los poder de demanar, haver e rebre les consignacions de diners dessus fetes, e fermar·ne àpoques. E tot altro poder dar acostumat; les altres ordinations en lur forsa romanents.

Igualada, 1450, maig 15. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1008. Llibre de la Universitat de 1449-1450, foli 79r.

Crida publicant l'acord de consell de fer processons a Sant Sebastià, Sant Bartomeu (consta com a patró) i la parròquia.

Are hoyats què·us fan a·ssaber los honrats n·Anthoni Maçana, sotsveguer e batle de la vila d'Aguolada per lo molt alt senyor rey e l'onrat en Johan Johan, loctinent del honorable en Pere Pedriça, batle de la dita vila per lo monestir de Sent Cugat de Vallès. Com sia stat ordonat per lo

honorabile Consell General de la dita vila per rahó de les epidèmies que per juy divinal són e acorren en diverses parts e loch[s] del món, per ço que nostro Senyor Déu, per pregàries dels pecadors plecar vulla relevar aquelles. Que sien fetes tres solempnes professons en quascuna de les quals sia fet solempna offici e comemoració de deffunts, la una e primera se faça demà que serà dissapte a la Capella de Sent Sabestià e l'altra a la Capella de Sent Barthomeu, patró de la dita vila, e l'altre e tercera a la església maior en les quals hagen e sien tenguts anar hòmens, dones e infants, com los senys soneran e seguint les dites proffessons e officis divinals devotament e que degunen e que se abstinguen de totes faheynes temporals, en los dies de demà e altres dies que les dites proffessons e officis sien celebrats. E açò sots pena de una lliura de sera per quescú e quescuna qui ferà lo contrari, guanyadora en cars que sia comesa a la illuminària de la dita església. Per ço los dits honorables consellers ab veu de la present crida notiffiquen a tuyt generalment la ordinació demunt dita per tant que de aquella ignorància allegar no-n puxen alguna. Manam a totes e sengles persones de qualsevol ley o condició sien tinguen e observen la dita ordinació sots la pena dessus dita, de la qual los contrafahents amor no hagen alguna.

[...]

Igualada, 1450, juny 3. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1008. Llibre de la Universitat de 1449-1450, foli 81r.

Crida pública convocant a tothom a la processó del corpus i a netejar els carrers i les cases per on la processó passarà, a més d'ordenar que ningú que no participi dels entremesos s'hi afegeixi, ni en faci pel seu compte. En bona part és idèntica a la de 1449.

Ara hoyats què-us fan asaber los honrats batles de la vila de Aguolada per lo molt alt Senyor Rey e per lo Monestir de Sent Cugat del Vallès, a instància e requesta dels honrats consellers. Considerant com per tota la universal cristiandat singularment se perforsen de fer en quascuna vila e loch -per honor e gloria de nostre Senyor Ihesu Christ e per la general utilitat de tan admirable, accellent e meravellors segrament instituhit en lo dijous de la Sena e per nostro mestre Jhesús, en memoria de la sua sagrada passió- ordenar quescun any fer solempne e magnífica proffessó lo primer dijous après lo diumenge de la sancta Trinitat, fahents entremesos, jochs e grans alegries e solaços per decorar e ennoblir la dita festa, portant per los carrés lo sant preciós cors de Jhesu Christ. E per açò los sants pares passats haien donats e otorgats a tot home e tota dona qui ab devoció seguirà la dita proffessó grans perdons e indulgències, per tant que pus honorablement la dita festa e proffesó sien celebrades. E per açò los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, considerants que a Nostro Senyor Déu Jhesu Christt, no pot esser feta la honor e magnificència per les gents que merex, atesa la sua infinida potència e accellent magestat, emperò volents se preperar en quant poden, manen a tot hom generalment de la dita vila per decorar e ennoblir la dita proffessó e festivitiat; que quescu sia tengut e hage de regar e ascombrar de totes pedres, terra, fusta e altres inmundícies lurs entuxants, regant aplanant e enremant aquells, e empaliar les fassanes dels alberchs sots pena de ·X· sous. E seguesquen la sancta proffessó e guanyaran los grans perdons e indulgències per los sants pares atorgats.

Item, més vos fan assaber los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, que nengú qui no sia dels entremesos ordenats fer per rahó de la dita proffessó no gos fer altres jochs o entremesos sens licència e consentiment dels administradors dels dits entremesos, sots pena de ·L· sous o de star ·V· dies en la presó. E que negú de qualsevol ley o condicio sia, demà per tot lo die no gos portar negunes armes vedades, sots pena de ·LX· sous o de perdre les dites armes. E guart si qui guardar sia, si la dita pena encórrer no volrà.

Die mercurii III^a junii anno a Nativitate Domini M CCCC L^o de mandato dictorum honor. Baiulorum. Instantibus dictorum hon. Consiliariis ffuit publicata dicta preconitzacio per XI loca dicte ville ut est moris, per Petrum Rosselló [...]

Barcelona, 1450, juny 4. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern 02.03/1B.IV-02. Registre d'Ordinacions. Vol. 07 (1445-1457), foli 55r.

Crida de la festa de Corpus de Barcelona del 1450. Per causa de pluja, s'aplaça la processó en atenció als elements d'atrezzo més luxosos i al lluïment general.

ordinasió ffeta per rahó de la proffesó de la fffesta dell Corpus Christi

Ara hoiats tot hom generalment què·s notifiquen los honorables consalés de la ciutat que, com lo die present que és dijous a ·IIII· del present mes de juny, fffesta del segrat Cos de Jhesucrist se degué ffer la solemna proffesó quescun anys acustumada de fer lo jorn o fffesta desus dita, hi haxí ho hagéssem notificat ab veu de crida a tot hom generalment, hi per tant, com lo temps és plujós, que sers de gastament de moltes riqueses, capes, hi sumptuosas de la seu, les quals se portan lo dit jorn en la processó demunt dita per los honorables canonges e clero de la dita seu e altres de la dita ciutat, hi de mols vestits e altres ar[re]us de gran valor, los quals se presten a aquells qui fan les representacions en la dita processó, e dells vestits sumptuosos dels quals se vesten lo dit die los honorables ciutadans, merchaders e altres stemens e condicions de gens per honor e reverència de la dita gran solemnitat, la dita prosasó no·s poria ffer lo present die que és la dita fffesta, ans cessaria tota alegria e pler qui·s causen per la sumptuositat e embalimant de la dita procesó e per la lahor e reverència del segrat cos de Jhesuchrist ab tanta reverència e magniffisència portat en la dita processó, per la qual rahó és estat deliberat que la dita solemna processó sie feta digmenga primer vinent que·s compterà VII del present mes de juny. Per ço los dits honorables consellés pregen a tot hom generlment que lo dit die de digmenga quescuns en los frons dels alberchs e cases per les quals pasará la dita procesó, vullen enpaliar bé e solempnament e escombrar e denagar los carers per les quals pasará la dita processó axí e en aquella ffforma e manera que han acustumat de fer lo dious en lo qual se celebra la fffesta desus dita.

Dijous ha IIII de juny any M CCCC L fo feta la present crida per en Bernat Cadireta ab dues trompres per los lochs ha costumats e fffora los lochs acutumats.

Igualada, 1451, juny 18. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1009. Llibre de la Universitat de 1450-1451, fol 90r.

Els consellers d'Igualada demanen a Joan d'Aranda, de Jorba, un arnés blanc, propietat d'un membre de la petita noblesa, que altres anys ja havia servit per a vestir el personatge de Sant Miquel que formava part de l'entremès dels Diables del Corpus d'Igualada.

Al molt honrat senyer en Johan d'Aranda, en Jorba.

Molt honrat senyer: Per honor de la festa de Corpore Christi en aquesta vila se fan alguns entremesos, entre los quals cinch fa l'entremès de Sent Miquel ab los diables, per lo qual havem mester un arnés blanch. És nos estat dit que en poder de mossèn Manuel de Regadell seria l'arnés de mossèn Guimerà, lo qual ja·ns ha servit d'altres vegades, mentre era açí en casa de·n Ffalip Ferrer. Nosaltres ne volem scriure a mossèn Manuel, més après, com havem pensat que vós haveu potestat de ell de maiors coses que aquesta, e axí matex que tot ço que vós feu ell ho ha perfet. E per què lo temps és tart, havem deslliberat fer·vos la present, volent vos pregar affectuosament vos nos vullau fer a pler del dit arnés. E serà cosa que, ultre lo mèrit que n·aureu de Nostro Senyer Déu Jesuchrist, encara·us ho haurem a singular gràtia. E de vostra intenció

fer·nos·en resposta per lo portador de la present. E no pus, sinó que si algunes coses de nosaltres vos són plasents, que ordoneu a vostro voler.

Scrita en Agualada, a XVIII de juny any M CCCC L I.

Los consellers de la vila de Agualada, a tot vostre pler prests.

Barcelona, 1451, juny 26. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern 02.03/1B.IV-02. Registre d'Ordinacions. Vol. 07 (1445-1457), folis 65r-65v. Crides i ordinacions barcelonines de la festa de Corpus del 1451, relatives a la pirotècnia.

Per rahó dels fochgreschs

Ara hoiats tot hom generalment per manament dels honorables regent la vagueria e batle de Barchinona, ço és de quescú d·ells tant com se pertany a sa juredicció, ordonaren los honorables Consellers e pròmens de la dita Ciutat per cessar inconvenients e escàndols qui·s porien seguir en e per les coses devall scrites si no·y era provehit, segons se són seguits en lo passat, que d·aquí avant algun especier o altre qualsevol persona de qualsevulla estament o condició sia, no gos ni li sia lícit ni permès directament o indirecta, fer, vendre, comprar, tirar, llençar, desparar, metre dins la dita Ciutat, de dia o de nit, fochgreschs, coets ne altre qualsevol exercici, fer de altres semblants coses sots ban de cinquanta sòlidos per quescú e per quescuna vegada que fos fet lo contrari, e aquells qui no·ls volran o no·ls poran pagar, de estar en la presó cinquanta dies, e si serà catiu o cativa, de reebre vint assots a les rexes de la cort del batle, sens alguna gràcia o mercè.

Del qual ban peccuniari sien fetes tres parts eguals, la una de les quals sia del oficial qui farà la exeqüció e l·altre terça part del acusador e la restant terça part de les obres dels murs e valls de la dita Ciutat.

Retenant·se emperò los dits Consellers e pròmens, etcètera.

Dissapte a XXVI de juny any MCCCCLI fo feta la present crida per en Bernat Cadireta ab dues trompetes per los lochs acostumats e fora los lochs acostumats.

Lleida, 1452, juny 1. RUBIO 1973, pàgines 55-59.

“Reglament de la professó del Santíssim Corpus Christi fet l’any 1452.” És interessant perquè és un contrapunt significatiu al protocol de Barcelona de 1424 i, a més, preveu conflictes per l’ordre i ja estableix solucions al respecte.

Debo la publicación de este documento a la amabilidad de D. José Sol, en cuya hemeroteca se conserva el periódico “Catalunya” de junio de 1916; que transcribe tan interesante reglamento y se hace constar que:

“Lo notari de Lleyda Bonaventura Berga, que exercia la primera mitad del sigle XVIII, va trobar a la caixa de la Cofradia dels Blanquers y Assaonadors un pergami en lo qual s’hi transcriu una copia aucthentica de un procés activat davant los Molt Magnífichs Senyors Pahers de la ciutat Lleyda per y entre los Honorables Majorals dels Blanquers y assaonadors de una y los Honorables Majorals del offici dels sabaters de part altra de i sobre lo loch de anar en les professons y lo visurar dels cuirams forasters. En Bonaventura Berga va ferne un transllat que conserva nostre amic N’Enric Arderiu.”

Lo reglament de la professó fou fet lo dijous dia primer de juny de 1452 per representacions del Consell General de la Ciutat del Capítol de la Seu i de les ordres religioses establertes a Lleida: i les seves clausules sont les següents:

Primerament ordenaren que la dita professó devall partint de la Seu devallant per lo Portal del Judici tirant la via del Portal de la Suda devallant per la Plasa de la Cadena per lo Romeu tirant dreta via per lo carrer Major a la Plassa de la Paheria per los cobertissos de la Cort passant per la Plassa Nova de Sant Joan tirant fins al cap dels porches del Honorable Ms. Pere de Carcassona quondam, voltant per lo carrer de la Sabateria pujant per la Costa de Sant Joan e de Sant Andreu fins a la Seu: de la qual ordenació manaren esser feta crida per los lochs acostumats de la dita Ciutat a tot hom que generalment que per los carrers hont passarà la dita professó hage quiscú en sont enfront agranar e regar, aplanar los dits carrers e empaliar los enfronts quiscu als mills que pora, sots pena de sinch sous, e que quiscun cap de casa hage e sia tingut anar a seguir la dita professó sots pena de una llura de cera.

Item ordenaren que les banderes de la Seu e de les Parroquies vagen tot primerament en la dita professó, en aquest ordre. Primo la bandera de la Seu a cavall segons es acostumat. Item la bandera de Sant Llorens a peu. Item la bandera de Santa Maria Magdalena a peu. Item la bandera de Sant andreu a peu. Item la bandera de Sant Martí a peu.

Creus Parroquials. Item apres de les dites banderes vagen les creus de les Parroquies en aquest orde. Primo la Creu de Sant Joan. Ittem la Creu de Sant Llorens. Ittem la Creu de Santa Maria Magdalena. Ittem la Creu de Sant Andreu. Ittem la Creu de Sant Martí. Ittem la Creu de Sant Pau. Creus de les ordens. Ittem apres de les dites Creus de les Parroquies vagen les creus de les ordens en aquesta forma. Primo les creus de la Trinidad, e de Santa Eulalia a la ma esquerra. Aprés vagen les Creus de Santa Maria del Carme, e de Sant Agustí, la del Carme a la part dreta, la de Sant Agustí a la part esquerra. Apres vagen les Creus de predicadors, e de Menors, la de predicadors a la ma dreta, la de Menors a la part esquerra. Apres les dites Creus de les ordens vagen la Creu de la Seu, e jatsia darrera es primera en dignitat.

Apres de totes les dites Creus vagen les Confraries en aquest ordre. Primo los Confreres de Santa Maria de Sant Llorens, de Sant March, e los del Sant Esperit així que ls Confreres de Santa Maria vagen a la ma dreta e los de Sant March primer, e los del Sant Esperit apres de Sant March, e tots a la ma esquerra, apres vagen les Confraries de Santa Lucia del Carme, e de Santa Catharina de Sant Andreu, ço és, la de Santa Lucia a la part dreta e la de Santa Catharina a la part esquerra si si trobaran, e si no que la de Santa Lucia fasse cor de si mateixa prenent la part dreta e esquerra. Ittem apres vagen les Confraries de la Santa Trinitat, e la Confraria dels Teixidors a la ma esquerra, e ont no se tropien o no basten tant com los de la Trinitat, que los de la Trinitat suplesquen a la ma esquerra e fassen cos [cor] dessá e dellá, apres vagen les Confraries de Sant Aloy, [e] dels sabaters, la de Sant Aloy a la ma dreta e la dels sabaters a la part esquerra.

Ordens. Apres de totes les dites confraries vagen totes les ordens sots lo ordre seguent. Primo les ordens de la Santa Trinitat, e de Santa Eulalia, los de la Trinitat a ma dreta e los de Santa Eulalia a la ma esquerra, si algu dels dits ordens faltara que lo que-y será suplesque a la ma dreta e ma esquerra e fasse cor de si mateixa. Apres vagen carmelitans e augustins, carmelitans a la ma dreta e augustins a la ma esquerra, apres vagen frares menors e preycadors, los preycadors a la ma dreta e los menors a la ma esquerra.

Apres vage lo cor del Clero de la Seu segons son orde, apres del dit Clero vagen los ministres, e apres dels ministres vaigen los instruments de corda, apres ve lo Cors prescios de Deu sots lo Palis, apres del Corpus e del Palis vagen los vint y quatre brandons de la Ciutat e los brandons del Studi, ço es, los brandons de la Ciutat a ma dreta e los del Studi a la ma esquerra, així que los brandons del dit Studi suplesquen la ma dreta los brandons de la Ciutat attes que los brandons del di Studi son mes en nombre. Apres vage la Confraria de Sta Maria del Miracle de la Sglesia de St Andreu prenent la part dreta, esquerra fahent cor de si matex.

Los entremesos vagen en aquest orde sols que vagen en la professó devant lo Corpus segons aquells quei li fan [sic] son collocats e ordenats servir aquell grau e orde que es servat en les dites Confraries e ordes, així empero que entremes de la Confraria de Santa Maria del Miracle, attes que es collocada detras lo Corpus e devant los entremesos de la Seu, e mes statuyren e ordenaren que los entremesos sien començats e principiats de fer en la plassa de la Cadena, apres en mig del peu del Romeu davall casa de M^o Sobitats [Sobirats?]. Apres al peu del Romeu

apres davall lo hostel de la Campana e apres davant casa de la viuda de M^o Bernat Boixadors, apres en la plassa de la Paheria, apres en mig del cap de la plassa nova de Sant Joan passada la clavaguera, e apres en mitg de la dita plassa davant casa den M^o Gay, e apres al cap de la dita plassa en dret casa den Pere Desperc, e apres en la plassa de la Sauneria.

Assignaren pera amprar lo Studi e les ordens Thomas de Carcassona, Gabriel Peyró, assignaren pera amprar les Confraries e per acomanar lo sermoó fahedor en la Seu lo diumenge apres la dita festa de Corpore Xpi Me. Miquel Abus, Pons de Vilafranca, Joan Calla, assignaren amprar los struments que iran davant lo Corpus Nadal Riambau, Pere Morelló. Assignaren ordenadors de la professó e verguers los primers quatre dels quals hagen a tenir en escrits les presents ordinacions quiscu son paper lo qual comunicaran als altres a fi que la dita professó sia ben ordenada Miser Gabriel Teralda, Bernat Pons, Joan de Cabestany, Thomas de Carcassona, Ramon de Perpenyà, Joan Quintana, Jaume Navarro, Joan Agulló, Balthesar Joan, Joan Soler, Joan Baró, Joan Sunyer. Los quei portaran los vint y quatre brandons de la Ciutat són los següents Arnau de la Pardina, Joan Botella, Joan de Vilagrassa, Joan de Calateya, Ms. Jaume Guimerà, Ramon Siuraneta, Pere Cortines, Bartomeu Vojell, Franci Company, Miquel Morelló, Pere tarros, Joan Cortit, Berthomeu Cellart, Joan Falcó, Dionís Soquet, Fransoy Berenguer, Arnau Siuraneta, Joan Aguiló, Pere Mariol, Jaume Vilella, Franci Savartes, Nicolau Rosell Nott, Joan Aler, Pere Arnau Segrera, Pasqual Soldevola. Assignaren per portar los bassins y plegar als pobres vergonyants per la dita professó Ms. Joan de Puyo, Pere Sunyer. Assignaren per amprar los camins y vels per aquells qui sonaran los dits instruments Matheu Corral e Tristany Maestre. Statuiren e ordenaren que algu de aquells qui portarà les vergues e los brandons de la Ciutat no gossen leixar les vergues ne brandons, ni la professó, ni derrinclair aquella, fins la professó sia tornada a la Seu y qui lo contrari farà pac de pena sinch sous jaquesos, e assò los sia dit e intimat quan los seran lliurades les dites vergues e brandons per los Sors Pahers o per los Missatges. Mes avant statuiren y ordenaren que totes les Confraries e confreres de aquelles e tots altres qui faran los entremesos, e altres qui niran en la dita professó hagen aservar les ordinacions desus scrites e estar a ordinacio dels dits regidors e verguers qe regiran la dita profesó per la dita Ciutat sots pena de sinch sous peer quiscu e per quiscuna vegada que lo contrari faran, de la qual pena amor ni gracia nols sia fet, e ultra assò per la inobediencia, aquell o aquells qui lo contrari faran sian messos de continente a la presso per estar a merce dels cort e pahers e que aquest statut sia publicat ab veu de crida per tant que algu ignorancia non puixe allegar.

Ittem mes statuiren e ordenaren que posen lo lochtinent de Cort ab lo quart Paher vaigen per la dita professó per executar aquelles qui contra les dites ordinacions vendran e seran desobedients e contradiran, a aquells et alias per fer estar la gent de la Ciutat e altra empero e repos.

Ittem mes statuiren e ordenaren que sia dit e encantat lo Rector del estudi que los qui portaran les vergues del studi sien en poch nombre quan meins poran, e que aquells no isquen dels limits, e tras hont los brandons del studi iran, per no metre en desorde la dita professó.

Ittem mes que algunes persones no gosen portar vergues per la dita professó ne regir aquells, sino los qui portaran les vergues de la Ciutat, los quals hauran carrech de ordenar tota la dita professó, els del studi que solament auran facultat anar entre aquells qui portaran los brandons del Studi e aquelles qui faran los entremesos, que solament a quiscun entremes sia permes portar una verga a hu que regesca lo dit entremes, e qui lo contrari fara encorrega en les penes desus dites.

Igualada, 1453, abril 19. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1011. Llibre de la Universitat de 1452-1453, 15v-16r.

El Consell de la Universitat d'Igualada dota de recursos econòmics els entremesos del Corpus i fa una reserva destinada al manteniment i neteja del seu *atrezzo*, a càrrec de Pere Spital.

Los honrats jurats del Consell General e particular de la Universitat de la vila de Agualada convocats en la manera acostumada e congregats en la casa del Consell de la dita vila hon los dits jurats del Consell General e particular dessus dit [...] són acostumats convocar e congregar. E celebrants Consell e havents colloqui e parlament sobre les coses devall scrites, omnes concordades et nemine discrepante, volgueren e ordenaren que [...]

Item, [volgué e ordonà lo dit honorable consell] que com de gran temps ençà, sia en bona estima en la vila de Agualada -per venerar e glorificar lo Cors preciós de Ihesu Christ, lo qual no·s pot assats venerar ne honrar, com sia infinit e incompreensible- de fer solempna festa e professó en la dita vila lo dijous après X dies de la festa de Cinquagesma. Per ço, los dits honorables jurats de consell, volgueren e ordona[ren] que per conservació de la dita festivitad, en la qual quescun any se acostumen fer grans entremesos e representacions, axí del cors preciós de Ihesu Christ com de altres sants e santes, sien donats e distribuïts vuyt florins, pagadors e distribuïdors, ço és, dos florins per lo honorable bosser de la dita vila, dos per los almoyners de la almoyna de la dita vila, dos per los spitalers e dos per los priors de la confraria del Cors preciós de Ihesu Christ e de sent Steva, per refeccionar los entremesos ja fets, e per fer-ne de nous, si mester serà, tant quant basteran, salvats emperò dos florins assignats [a] en Pere Spital, assahonador, per reservar traure e plegar e spolsar los dits entremesos.

Barcelona, 1453, maig 8. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria. Correspondència, Top 835-47.

La reina Maria, lloctinent d'Alfons V d'Aragó, amonesta als consellers d'Igualada per la seva falta de decòrum en el desenvolupament de la processó de Corpus d'Igualada, ja que permeten que hi hagi homes despullats.

Maria, per la gràcia de Déu reyna d'Aragó, de Sicília deçà e dallà far, de València, de Hierusalem, de Hungria, de Mallorques, de Serdenya e de Còrcega, comtessa de Barchinona, duquesa de Athenes e de Neopàtria, e encara comtessa de Rosselló e de Cerdanya, loctinent general del molt alt e molt excellent senyor Lo senyor Rey, marit e senyor nostre molt car, als feels nostres los sotsveguer, consellers e prohòmens de la vila d'Agualada. Salut e gràcia. Entès havem, ab no poc enuig, que vosaltres, no attenant a la honor e servey de Nostre Senyor segons deuríeu, en la proffessó qui·s fa lo dijous de Corpo Christ, no prohibiu o almenys permeteu que per la proffessó van hòmens nuus, amostrant los membres, lo que natura avorreix ésser mostrats, ans los ha ocultats; e més que foch[s] grechs e voladors lancen per la dita proffessó, per los quals és fet molt enuyg a diverses persones, specialment a dones prenyades e altres, e dan als draps qui per honor e reverència són posats lo dit dia, per empaliament, en los carrers per on la dita proffessó ab lo cors preciós del nostre Salvador passa; de què·s segueix no reverència, mas ofensa, al dit nostre Salvador. Perquè volents obviar a tants inconvenients e dans, ab la present vos dehim e manam, sots pena de cinch cents florins d-or, que de vostres béns si contrafaretz havedors, que lo dit dia de la proffessó ni lo vespre abans no permetats hòmens alguns anar axí desvergonyadament per la dita vila, ni lançar coets, fochs grechs ni voladors, ni fer altres desonestats en públich. De açò fareu a Déu servey e a nós, del contrari hauríets dan e executió de la dita pena sens alguna mercè. Dada en Barchinona, a vuyt dies de maig, en l-any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC Cinquanta tres. *La Reyna*.

Igualada, 1453, maig 22. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1011. Llibre de la Universitat de 1452-1453, fol 20r-20v.

Acord municipal d'augmentar dos florins la dotació pels entremesos de Corpus.

Die martis intitulata XXII^a die mensis madii anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio.

Los honrats jurats del consell particular e general de la Universitat de la Vila de agualada, convocats en la manera costumada e congregats en la casa del consell de la dita [vila] on los dits jurats per tractar e procurar los fets de la dita Universitat són acostumats convocar e congregar, e celebrants consell e havent colloqui e parlament [...]

En après volgueren e ordonaren los dits honrats jurats de consell particular e general, que a la despesa que se ha de fer per la sollenitat de Corpore Christi, per la qual era stat ordonat fossen mesos ·VIII· florins sien ajustats dos florins, axí que sien ·X· florins, pagadors per aquells que és acostumat, ço és per la Universitat o bosser d'aquella dos florins e mig, e per la almoyna dos florins e mig, per lo spital dos florins e mig, e per la confraria dos florins e mig, axí e segons que és acostumat.

Igualada, 1453, maig 25. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1011. Llibre de la Universitat de 1452-1453, fol 82r.

Resposta dels consellers, qui acaten les ordres de la reina i demanen que els sigui permès de llençar focs artificials durant la processó, pel fet de considerar-los necessaris per la dita manifestació religiosa i cultural.

Al molt honorable e molt savi Mossèn Barthomeu Sellent, secretari de la senyora Regina.

Molt honorable e savi mossèn. Per part de alguna persona seria obtenguda una letra de la senyora regina havent manament e pena de d flor fet als sotvegues e consellers que no permetessen en lo digous de Corpore Christi anar hòmens nus ne lansar cohets, fochs greschs ni voladors, e ans fassa en la dita jornada lo l[n]fern e paradís, e bonament no-s pot fer sens fochs greschs axi com se fa aquí com en altres parts, he axí com obedients e tements la pena, havem deliberat avisar-ne vostra gran saviesa, informats que la letra seria pro ohida en vostra escrivenia, que fos de vostra mercè certificar-nos de la intenció de la senyora Regina, si li plau que no se-n fassen en alguna manera, o que, tempradament e sens fer dan ne anuygs, ne pusquen ésser fets. En quant tocha lo restant de la letra, que-n havem per bo, en volen tenir e servir lo manament de la senyora Regina. Per ço, mossèn molt honorable, vos pregam ab tot effecte nos rescrivats per lo portador. En açò us haurem agraïment singular, offerint-nos per vós fer lo que-us serà placent, sens fallir.

En Agualada, ha XXV de mayg any M CCCC L III.

Los conseller[s] de la vila d'Agualada, a tot vostro pler aparellats.

Igualada, 1453, agost 22. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1011. Llibre de la Universitat de 1452-1453, foli 95.

Crida de la festa de Sant Bartomeu.

Crida del beneventurat mossèn Sent Barthomeu

Are hoiats què-us fa hom a-saber, de part de un donzell de alta sanch e noble linatge, venint de la terra de les Índies, en la qual lo gloriós e beneyrat apòstoll mossèn Sent Barthomeu tramès per lo gloriós e redemptor mestre Jhesús per predicar e manifestar la sancta fe cristiana, pres gloriosament corona de martiri, per lo qual martiri les gents de les dites Índies fan e selebren del seu beneventurat cors gran e solempne festivitiat. E com lo dit donzell, mogut per divinal inspiració haia deliberat visitar lo santuari del beneyt apòstoll Sent Barthomeu en tot loch on sàpia se-n fassa solempnitat e festa per guanyar mèrits e perdons. E venint per ses jornades, sia en aquesta vila ab bon salvament aribat. E ara entès e sabut que en la vila d'Agualada, divendres primer vinent qui-s comptarà vint e quatre del present mes d'agost, se selebrarà festa e solempnitat del dit gloriós apòstoll Sent Barthomeu. E per amor d'açò, mogut de ardent devoció, ha son propòsit de termenat romandre e aturar en la dita vila fins a la dita jornada o aquell die per honor e reverència del dit beneyrat mossèn Sent Barthomeu, e per la gran amor e devoció de aquell e per decorar e festivar la dita festa, ha ordonat en la dita festa ésser fet solempne e divinal offici ab sermó, òrguens e grans xandries ennoblida, e après grans balades, danses e grans alegries e sons de diversos instruments. E après dinar, fer e apertir leugeries, fortalases, saltar, luytar, córrer e altres tempraments ab gran ardiment fer e continuar. E per ço lo dit devot donzell, desigant en la dita solempnitat del gloriós mossèn Sent Barthomeu totes les dites coses solempnement ésser fetes, ab veu de la present crida notifica e prega a tots e sengles jóvens e a totes e altres persones, de qualsevol ley o condició o stament sien, que lo dit die que-s celebrerà la festivitiat del dit gloriós apòstol mossèn Sent Barthomeu, los plàcia venir en la dita vila d'Agualada, per ennoblir la dita festivitiat e mirar los solaços, balades, alegries, córrer e tempraments e altres coses de gran delit, car lo dit donzell, per maior noblesa e que pus sabilment jovent e altres persones hi vinguen, ha deliberat posar a tots aquells qui luytar, saltar, barra e lansa lansa volran, una cadena de or macís. E a cap del cors una copa gorga ab molta argenteria a la guisa moderna fabricada. E açò a la or e glòria del bon Jhesús redemptor nostro, e per decaorar e ennoblir la festivitiat del dit beneventurat mossèn Sent Barthomeu. E qui pus leuger, delitós e temprat serà, les dites joyes se-n portarà e guanyarà l'amor de la sua senyora.

Die mercurii XXII augusti anno predicto fuit publica presens preconitzacio per tria loca solita dicte ville.

[...]

Crida del cors

Encara més vos fan a-saber los dits honrats batles de la dita vila d'Agualada, a instància e requesta dels dits honrats consellers, a tots e sengles abitadors de la dita vila, qui de edat sien, que ab totes lurs armes sien prestament al cors, sots pena de L solidos. E que alguna persona stranya, ço és habitant fora la dita vila, de qual se vol ley, condició o stament sia, a peu ni a cavall, no gos portar negunes armes vedades al dit cors, sots pena de sexanta solidos e de perdre les armes. E quart si qui a-guardar sia, que amor ni gràcia non haurà.

[Nàpols, ca. 1453]

Cançoner poètic de la Universitat de Saragossa, Ms. 210, fols. 234v-241r. BASELGA 1896, pàgines 247-256, d'on traiem la versió, per contenir menys errors evidents que AMETLLER, vol. III (1928), pàgines 695-704.

Plany poètic català per la pèrdua de Constantinoble, atribuït a Francesc Ferrer.

[...Constantinoble, la qual fou] pressa xxviij de maig de mcccci tres e a xxviii del dit mes e any fonch pressa la ciutat dempera per lo dit turch.

Plors plants senglots / e gemechs de congoxa

Me rompen tot / e no me-n mereuell
 Per lo cruel / e dolorós nouell
 Don me complanch / ab fort mortal angoxa
 E durs sospirs / del cor van arrenquant
 Quant hoí dir / pres ha Constantinoble
 Es pel gran turch / e discipat lo poble
 Prínceps barons / son venuts al encant.

Ay laç com pens / l'espeuentable plant
 Que·ls cauallers / ciutadans e burgesos
 Fan con catius / són a vil gent sotsmesos
 Aygua de plor / los huylls me va regant
 Que dir no puiy / ab tal orde la gesta
 Com se pertany / de tan cruell presó
 Feta pels turchs / mityensant traició
 Car lur poder / may fera tal conquesta.

No es al mon / home de sana testa
 Qui puxa dir / ne sol himaginar
 Que tal ciutat / tan fort pogues entrar
 Tartre ne turch / ne dels restants la lesta
 Mas Déu permet / moltes vegadas mal
 Per mes de bé / qu'esmenem nostra vida
 La qual après / con serà corregida
 Done·ns molt mes / ultra lo principal.

O Costentí / regent l'imperial
 Ciutat hon sou / digau·me la manera
 Com la fundàs / ne per que en frontera
 De tants infels / la posàs per portal.
 Tantost respon / en temps de sent Siluestre
 Emperedor / de Roma preposat
 Fuy mas infel / e per el bateiat
 Al qual doní / l'imperi meu terrestre.

Lexant adonchs / a el la ciutat mestre
 El senyoriu / qu·auia en ponent
 Fuy promogut / fundar en orient
 Un loch molt fort / com portal e finestra
 Per defensar / tots los fels crestians
 Del cruels turchs / per empatxar l'entrada
 Que tots temps han / d'auropa enveuada
 Els tartarins / e molts altres pegans.

Dari primer / qui fonch dels persians
 Rey poderós / no poch fer lo passatge
 De helispont / ne cosdre lo saluatge
 Lo soldà menys / senyor dels sorians
 Nel taburlà / ab tota tartaria
 Passar no poch / contrastant manual
 Senyor dels grechs / ab naus contra l'infel
 Lo qual après— destrouí la soria.

O príncep sant / per què donchs permetia
 Déu destruir / vna semblant ciutat
 Pus era mur / de la crestiendat
 Ab tant perill / com sta huy en dia?
 Per pocha fe / e menys deuoció
 Qui en ells és / e la gran maluolença
 Que·ls prínceps han / car requests de valença
 Callaren tots / per llur diuisió.

Car l'imperant / destret d'obsidio
 Pels turchs cruels / feu el papa requesta
 Molt humilment / quel fes ajuda presta
 Hauen merçè / de tal perdició
 E als prínceps fels / feu noble 'mbexada
 Exortant los / de lur socorriment
 Tot llur respost / fonch peraulas he vent
 Per tall menyspreu / fo la ciutat entrada.

Dos anys stech / Costantí sitiada
 Per los cruels / e de la fe hinimichs
 Tots al entorn / con a leons hínichs
 Eb ginys trebuchs / fortment bomberdeiada
 Mes a la fi / permès nostre senyor
 Queb gran poder / de fletxes e bombardes
 E de bussons / ab moltes spinguardes
 Entraran dins / ab grans crits e furor.

No contrestant / que·l noble·mperador
 Molt animos / ab sa cauelaria
 Los resistí / dient que més valia
 Morir per Déu / que viur·ab desonor
 Pero los cans / cridant lo falç profeta
 Llur mahomet / carregaren tan fort
 Ab tanta gent / que·ls portaren a mort
 Com laons forts / fen le guerra streta.

Pus Déu permès / que l'influent planeta
 Fes en fauor / d'aquella gent cruel
 Lo plant fo grant / pus fort que de ratxel
 Plorant sos fills / de la ciutat destreta
 Los turchs lauors / com alops afamats
 Prenen les gents / les quals ab lur comia
 Tortre pesant / recitar no·us porie
 Com carnissers / tants n·an scorterats.

Com fossen donchs / per les cases entrats
 Frenen los bens / e lo moble diners
 E los senyors / e llurs fills e mullers
 Feyen volar / per finestres terrats
 El cruel drach / puia a la posada
 Del gran palau / del emperador mort

A on trobà / plena de desconort
L'emperadriu / per la noua maluada.

Apres que hac / la mara auilada
La filla pres / donzella de bell tayll
Blanca com neu / e clara com crestell
Aquella fo / pell tzanas auilada
Los turchs lauors / per fer son manament
Van pells carres / repleguen tota dona
Nina infant / e qual se vol persona
Jove e vell / e tota l'altre gent.

A molts daquells / ligaren cruelment
Les mans e·ls peus / amanera d·ouelles
E puus tots nuus / de monies e donzelles
En lochs públichs / vsauen carnalment
Altros forçant / a lur secta malvada
Jovent tirar / no volens reneguar
Ab grans destrals / los feyen troçaiar
Per que·ls infants / fos gran por demostrada.

Com ia del tot / fos la gent presonada
Manà lo turch / que fossen aiustats
En amples lochs / on feyen los merquats
E aquí fos / al mes donant liurada
Orribles crits / plants greus plors e sospirs
Ab cruels veus / de tons spauentables
Foren entrells / com catius e vendables
De hu en hu / se veyen departir.

Maior dolor / ere que de morir
Mirant los fills / lo pare e la mare
Muller marit / e la sor a son frare
Seperan los / per canalla seruir
Befant se tots / en ten cruell partida
Foren portats / defora tot lo mur
Car mana·l turch / grech negu noich atur
Per què la gent / fonch dins vn iorn exida

Com ja fos donchs / la ciutat exernida
De grechs juheus / e llatins cristians
E d·estrangers / quy eran stadans
De qui auant / fo dels turchs stablida
Llauors lo turch / deuallà per mirar
La gran ciutat / tirà drete via
Al temple sant / que feu sancta sufia
Per què la creu / pogués vituperar.

D·on com ell ves / en sumitat star
Del loch pus alt / hon era lo simbori
De marbre blanch / clar, luent com abori
La vera creu / tot ho feu derocar

E com pell fanc / l·aguessen rossegada
 Tallaren-la / ab destrals e coltells
 Troços menuts / a forma de cayrells
 Els lochs strems / pus sutzes fo lançada.

En mos sinch senys / fo ma pença·lterada
 Olre gustar / veure tocar hoir
 Tant que no puix / lo que volria dir
 Car m·a torbat / llur practica maluada
 Vituperant / la sancta vera creu
 En que l·hesús / morí per tots arrembre
 E los maluats / deuien gran ment tembre
 En tractar-la / ten vilment ab menspreu.

D·argent les creus / e de fust dins lo treu
 Del loch pudent / llançaran en sutzura
 Del cruxifix / de Jhesús la figura
 Del port rompens / feyen llançar al freu
 E cruelment / rompien la ymage
 De pedro fust / que trobauen dels sancts
 Els corsos d·els / dauan maniar cans
 E lo restant / anaua tot bernatge.

Aconortar / no·m puix del gran vltratge
 Com als altars / puiau en haucant
 E llurs sutzors / pudentes depositant
 Feyen d·aquels / als caualls abitatge
 Los calzers puys / vmplien de viltats
 Dels temples sancts / e dels altres sacraris
 Treyen l'argent / e dels reliquiaris
 Los ossos dins / foren als cans donats.

De singulars / relíquies dotats
 Los sagrat lochs / fforen sens dir monsonga
 Vn dels tres claus / e tota la sponga
 Ab tres canons / de la canya iustats
 El xipellet / que al cap reposaren
 Al bon Jhesús / de ionchs marins taxit
 E lo bastó / ab lo qual fo ferit
 Quan genollat / la faç li enuelaren.

Del pilar mig / en lo qual l·assotaren
 El ferragut / qui·l costat li entrà
 El vestiment / de porpre que portà
 E dels cabells / del cap que li pelaren
 E d·istumens / de gran devoció
 Del sagrat cors / de Jhesús los canassos
 Trobaren molts / e pel fanch con padassos
 Llançaren tots / per gran derrizió.

Lo papa
 O sant pastor / qui sou protecció

Dels cristians / e us fo recomenada
L'asgleya fel / per Jhesús tan amada
Tal cos pertany / feu la prouisió
Que·l enemich / de la creu gloriosa
No aia sforç / d'auropa destruir
Car en vos és / poder hi prouehir
Si y pensats bé / per obre virtuossa

Lo papa

O pare sanct / cosa·s molt vergonyosa
Als qui de Crist / porten lo gran senyall
Cun circunsís / canas oriental
Sie entat / en ciutat tan fermosa
Mas sino fos / entre·ls princeps diuis
No fora ell / stat de tant coratge
Ne animós / gosar fer lo passatge
En ciutat tal / maiorque de parís.

Lo papa

O sant pastor / pus podeu paradís
Tancar obrir / no aureu maior força
Fer nauegar / a puia e orça
Çert si aueu / segons lo meu auís
Pus donchs entrats / son en la vostre barcha
Reys comtes duchs / feu los pacificar
Car formàuets / de poder los forçar
Pus del mon sou / vniuersal monarcha.

Lo papa

O pare sant / en temps que Noè l·archa
Feu nos trobà / del linatg humenal
En tot lo mon / ney hac just ne leyal
Sino sol huyt / exits d·una comarcha
En apres ells / tot lo mon van poblar
De que prenem / exemplar e figura
Que vendran tots / a gran desconfitura
Los mahomets / per la fe augmentar.

Lo papa

O sant pastor / no podeu ignorar
Que·ns dix Jhesús / que·b nos tots temps sia
Fins a la fi / del mon com ell venria
Deuem per tant / en ell molt confiar
Vullats adonchs / atorgar la creuada
Contr·els pagans / e obrir lo tresor
Del crucifix / e donar de bon cor
Lo que podeu / per fer contr·ells armada.

Emperador

O [e]mperador / pus Déu ha comenada
Dels alamanys / a vos tant potent gent
Anats anats / socorreu prestament

Contr·els infels / ab vostre caualcada.

Rey d·Ongria

O ongres forcs / e bé encaualcats
 Pusque teniu / contr·els turchs la frontera
 Matets auant / vostre noble bandera
 No dupteu gens / torres murs ne vallats.

Rey da Polònia

O polos grans / pus stau ben armats
 E sou experts / en lo fet de la guerra
 E molts robusts / e pus forts que lo ferra
 Siau tots prests / e ben apperellats
 Mestre de Perusa
 O cauallers / del ordre de Perusa
 Qui doscents mil / vos podeu aiustar
 Ab lo blach ros / vnits vos per anar
 Contra los turchs / de la secta confusa.

Rey de França

O rey dels franchs / al qual Déu ha infusa
 Gràcia tal / que de moros guanyàs
 Regnes e lochs / els ne foragitàs
 Los persians / meteu los ala clusa
 Duch de Burgunya
 O potent duch / en guerra animós
 Intitulat / lo gran duch de Burgunya
 No defalgats / en la tan gran basunya
 Contr·els infels / vage·y vostre socors.

Rey de Castella

O valent rey / de ponent copiós
 De molta gent / e de terra castella
 Si bestau luny / no tanquets la orella
 Socorrets prest / com príncep virtuós
 Rey de Portogall – Rey de Navarra
 O reys ardits / Portogal e Navarra
 Qui sou poblats / en l·estrem d·occident
 Pus los vassals / vostres han ardiment
 Com garrers bons / passau ab ells la barra.

Rey d·Angleterra

O rey anglès / menys vos preu q·una garra
 Vostre poder; ne l·art de guerraïar
 Si·n tals affers / vos voleu scusar
 Contr·els infels / menys valens que tafarra
 Rey d·Escòcia
 O dels scots / rey valent e molt fort
 Ab vostres naus / feu aquest sanct passatge
 No sparets / auer altre missatge
 Car no podeu / auer millor deport.

Rey d·Aragó

O trihumfant / pus agues bona sort
Rey d'Aragó / en pendre tal regisme
Com Nàpols és / constanti perhisme
Si no·y anats / hauriets-ne gran tort
Car iamay fo / príncep en esta terra
Ten fort potent / rey tant victoriós
Tan valen prous / de fama gloriós
Per tot le mon / a mà drete e·squerra.

Rey d'Aragó

O potent rey / en Franca n·Englaterra
May fo rey vist / qui de ciutats castels
Ab sforç tal / subiugàs los rebels
Rompen les osts / ab tota llur desferra
A donchs vullau / molt magnifich senyor
Ab vostro stol / de naus e de galeras
Personalment / traussar les costeras
Per adquirir / premi gran ab honor.

Duc de Milà

O noble duch / de Milà, desonor
Vos serà gran / ab totas las comunas
E no·us penseu / que io·n scus negunas
Del romanir / pus gent sou de valor
Vnits vos tots / e fets treua segura
E ab cauals / e fustes per la mar
Dessempetxats / e siau prest d'anar
E darà·us Déu / a tots bona ventura.

Venecians

O de tresaur / richa gent ab mesura
Venecians / per star en segur
Tots vostres lochs / del golf res no·us atur
D'ésser primers / a la desconfitura
Molt vos hi va / per què sou prop vahins
A totas parts / a mig iorn tramuntana
Ponent lauand / de la vil gent pagana
de cor pus alts / que·ls angels xerubins

Florentins

O subtils molt / e stuts florentins
Qui en partits / sou gent auentaiosa
Pus vos mostrau / axi volenterossa
Exits auant / e buydau los florins

Genoueses

O qui prenets / de tot·erba pastura
E subuenits / als cruels fills d'Agar
Ara·s lo temps / que·n podeu smenar
E gitarets / empera de pressura.

Cathalans

O cathalans / de Déu per amor pura

Oy e ranchor / e mala voluntat
 Foragitats / e amau caritat
 Car fills sou seus / adobtius per natura
 Confessau tots / ab gran contricció
 Anats allà / ab bona confiança
 Que-l pare sanct / vos done perdonança
 Ab plenitud / sens diminució.

O germans cars / ab gran deuoció
 Prenets la creu / de la sancta crehuada
 Que-l sanct pastor / vos ha ia atorgada
 E guanyarets / tan singular perdó
 Batallant fort / contra-aquella canalla
 Vindicatius / de la sanch dels troyans
 E confiant / de Déu ab los seus sancts
 Molt pus leuger / los sotzmetrets que palla.

Tornada.

Mare de Déu / qui portats la gran falla
 De clara llum / tots clins ab juntas mans
 Vos supplicam / que los fels neuagans
 Vullau guiar / car vos sou llur muralla.

[Napols ca.1453-1456] AMETLLER, vol. III (1928) Pàgines 125-129.

Anàlisi polític del discurs d'Alfons el Magnànim amb motiude la caiguda de Constantinoble.

El último y más notable de los discursos de Don Alfonso fué el que pronunció con motivo de la guerra que intentaba mover al turco. Para comprender la situación de ánimo en que se hallaba es preciso formarse idea de la vergüenza que de él, al par los demás principes y señorías de la Cristiandad, sentía por la ominosa afrenta que Mahometo había inferido á todos. Y en realidad había motivos para estar corrido: puesto que el Sultán se hallaba solo y los soberanos que seguían la ley de Dios eran muchos: aquel era bárbaro, estos civilizados; el Cielo no podrá dejar de querer el abatimiento del heredero del falso profeta al paso que había de favorecer a los que adoraban a Jesucristo y a pesar de todo la inacción continuaba, los disentimientos se sucedían irnos á otros, y las palabras ocupaban el lugar de las obras, y en vez de la decisión y la prisa solo se descubrían idas y venidas estériles. Las almas generosas se dolían de tamaña falta de actividad y procuraban por varios medios hacer comprender a los poderosos la tremenda responsabilidad en que estaban incurriendo.

Sobran las pruebas para hacer bueno este último acerto, pero entre los muchos que nos vienen a la mano solo escojeremos dos gritos de dolor, ambos elocuentes, ambos sinceros arrancado uno del coraron del célebre Aeneas Silvio y el otro de un poeta catalán anónimo, pero sin ninguna duda contemporáneo de aquel gran desastre.

El futuro Pio II comentando lo dicho por el Rey, escribe á panormita "Aqui se ve el dedo de Dios: tema digno de un rey magnánimo y no impropio del mismo Don Alfonso. Nadie pudo inspirar estas palabras, este pensamiento y esta intención, sino el mismo Espíritu Santo. Se propagó este concepto, llegó hasta nosotros y se hizo público por toda Alemania. Lo dicho no puede quedar como no dicho. El rey recibió tres grandes beneficios del Dios de la guerra: que no fué creado bestia, sino hombre capaz de razón; y no hombre como cualquiera otro, sino hombre cristiano; y no como cualquier cristiano; sino cristiano rey; la modestia prohíbe decirle á él que no fué creado como cualquiera otro rey, sino que Dios le creó el más poderoso y el más sabio de los

reyes que hay en Europa, y, lo que en nuestro siglo es cosa inaudita, rey y filósofo. Pero así como será cosa honrada y laudable el cumplir lo prometido; así también sería muy torpe y vituperable el que se diese luego al olvido. Para conseguir tan gran propósito es necesario que se haga la paz de Toscana, la cual estando perturbada, tiene en suspenso á la Italia entera. El aplacar aquella perturbación nadie duda que depende de la potestad y está al arbitrio de Don Alfonso. Persuádele, pues, Antonio, persuándole todos aquellos á quienes da oído, de que abandone á Piccinino y devuelva la quietud á Toscana. Así tomando las armas contra el Turco podrá defender y ensanchar la Cristiandad, conforme lo ha anunciado.”

La manifestación de pena del poeta catalán aludido es una larga y sentida poesía anónima é inédita que figura en el Cancionero M. S. de la Biblioteca de la Universidad de Zaragoza con el título de *Constantinoble, la qual prest á XXVIII de maigh MCCCCL tres; e a XXVIII del dit mes e any fonch pressa la ciutat d'Empera per lo dit turch*. He aquí como empieza.

[copia un fragment]

El poeta describe la triste jornada y luego apostrofa á cada uno de los príncipes de la Cristiandad empezando por el Pontífice para que remedien tan gran afrenta. En prueba de que la poesía es contemporánea de Don Alfonso, véase lo que le dice en las dos siguientes estrofas:

[copia un altre fragment]

Tal era el estado general de los ánimos, del cual eran eco estos y otros muy plañideros lamentos. Don Alfonso quería y dolía; porqué la verdad es que á escepción del Papa los demás soberanos y las repúblicas no se movían con la rapidez y el entusiasmo que lo importante de la empresa requería. Nosotros luchábamos en Albania y la defendíamos de las arremetidas de los infieles. Entonces para estimular á la Cristiandad el Rey reunió á los de su propio consejo y pronunció el discurso que nos va ocupando. Fazio no lo inserta, porque su historia termina con la muerte del Papa Nicolás V. En cambio Zurita lo publica en el Libro XVI Cap XXIII de sus Anales y de él lo tomamos á la letra. Dice así:

"Ya hablé con vosotros los días pasados sobre lo de la empresa de los Turcos: y por ser cosa tan grande, he esperado, como se moverian otros: y he differido el determinarme en ello.

Ya veis que los Reyes y Principes Christianos, mirándonos unos á otros dormimos: y assí el ánimo y osadia del enemigo siempre se aumenta, y crece: para offender á la religión Christiana. Yo considero aver recibido grandíssima gracia de Nuestro Señor, sin merecimientos míos: y reconozco, que ay en el mundo otros Reyes, y Príncipes, que por saber, y poder son más dispuestos que yo, para emprender y llevar tanta carga: más visto, que por todos se mira, y ninguno se apareja, ni dispone, queriendo satisfacer á infinitas mercedes, que de Nuestro Señor he recibido, no quanto se deve, más quanto yo abasto, por su servicio, y de la Iglesia estoy dispuesto y he deliberado poner mi persona, y estados, en defensa de la Christiandad; y en offensa del Turco. De aquí adelante ya tengo la mayor parte de mi vida passada, por tener sessenta años, o muy cerca dellos: y hasta aquí toda la he despedido en sirvicio del mundo: y paréceme cosa razonable distribuir en servicio de Dios, lo que me resta. Quando yo tomé la empresa deste reyno, lo hize movido de la justicia, que en él tenía: y por conquistar lo que derechamente me pertenecía: lo que después de muchos trabajos, y gastos Nuestro Señor lo ha traydo al fin por mi desseado: según que veys. Si lo que á mi tan solamente tocava, se ha enderecado tan prosperamente, que tengo de esperar de aquello que á él principalmente toca, y por quién yo lo delibero emprender? En esto yo no pongo ninguna cosa mia. La persona, y vida, y los estados, y bienes del lo tengo. Offrezco se lo: que suyo es: y rindo le, lo que d-él he, y por él lo poseo. Tengo firme, y segura esperança que mi propósito, y empresa traerá á bienaventurado fin. Aún me acuerdo, que en nuestros días, en gran deservicio de Dios, y en offensa de la Fé Cathólica, un Rey ha sido presso y hecho tributario á infieles: y otro murió en batalla: y le fué cortada la cabeza: y últimamente ha sido muerto el Emperador: y se ha perdido la ciudad, y Imperio de Constantinopla: que era á nosotros una talanquera: y han venido á poder de infieles tantas Iglesias y reliquias, y cosas sagradas indignamente: y sin alguna reverencia: que son cosas que á mi mucho me induzen á seguir esta empresa y si á vosotros parece lo contrario, estaré á lo que me aconsejaredes."

Pàgines 438-439:

El Sr. Amador de los Rios dice que el *Romanç dels actes e cosas que l'armada del gran Solda ffeu en Rodas*, que se lee en el Cancionero de la Universidad de Zaragoza con el epígrafe *fet per Francesh Ferrer. (1444)*, así como otra composición sin nombre de autor, pero con el título de *Constantinoble, la qual pres á XXVIII de maigh MCCCCL tres é á XXVIII del dit mes e any fonch presa la ciutat d'Emperaper lo dit Turch*, tal vez fueron escritas por Ferrer en la ciudad de Nápoles, donde residía la corte aragonesa, y en donde allí, como en toda Italia, produjo asombro el desastre de Constantinopla, infundiendo la esperanza de repararlo el poder de Don Alfonso. Por nuestra parte opinamos que es muy verosímil lo que dice el Sr. Amador de los Rios, ya que Ferrer era aficionado á las composiciones de corte dramático, largas y de gran aliento. Es más la estructora [sic] material de la poesía dedicada al desastre de la antigua Bizancio, se parece no poco á la del *Conort* del mismo autor, dominando en ambas la figura que los retóricos llaman apóstrofe. Por otra parte Nápoles era la metrópoli más a propósito para que la tal composición prdujera el cristiano efecto que su noble autor se proponía, y en el caso de que no sean erradas ambas conjeturas, claro es que de ellas se deduciría que Ferrer pudo ser recibido por Don Alfonso siempre dispuesto á honrar, como merecían, á las personas de gran mérito.

La composición de Ferrer cuyo título según el Códice de la biblioteca de la Universidad de Zaragoza es: "*Constantinoble, la qual prest a XXVIII de maigh MCCCCL tres e a XXVIII del dit mes e any fonch pressa la ciutat d'Emperaper lo dit Turch*" permanecía inédita hasta que después de haberla hecho copiar minuciosamente de dicho Códice, la publique en 1889 en la Revista de Gerona y dado el alto valor histórico que reúne se reproduce íntegra al final de los apéndices que acompañan á este tomo.

El *Conort* de Farrer se lee en el Cancionero de Paris, fué publicado por Tostú y reproducido por Torres Amat en la biografía de dicho vate. Los poetas que se evocan en tan notable composición son Mossen Bug [sic] de Vilaragut, Mossen Proxida, Mossen Jac[me] Scriva, Mossen Jordi, Mossen Corella, Mossen Pere de Queralt, Frare Basset, Lo mercader Mallorquí, Bt. del Vet. Adorn, Masdovelles, Mossen Auzias March, Mossen Sentelles y Pau de Bellviure.

Igualada, 1454, maig 31. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1012. Llibre de la Universitat de 1452-1453, foli 18v.

El Consell de la Vila nomena a Nicolau Giner com a administrador i encarregat dels entremesos de Corpus que li entregui Pere Spital. També es menciona la casa dels entremesos, com un edifici o alberg de tots els elements durant la resta de l'any.

Die martis intitulata XXXI^a mensis madii anno M^o CCCC L III°

Lo honorable consell general e particular de la vila d'Agualada convocat [...]

[...]

Item mes volgué e ordonà lo dit honorable Consell, e constituí e ordonà en síndich e procurador dels entremesos de Corpore Christi, ço és, a regir, administrar, distribuir e replegar tots los entremesos, fets e fahedors e aquells fer fer adobar e refer e pagar los treballants e comprar lo que cascun any serà necessari, e rebre qualsevol consignaciones e quantitats de peccunie diputades e diputadores, e altres omoluments fets e fahedors a la dita festivitat de Corpore Christi e de les rebudes, àpochas et cautelas fer e fermar, ab plena potestat. Emperò que sia tengut fer inventari de tots los entremesos qui rebrà del senyer n·Espital, volent lo dit consell que la clau de la casa hon se reserven los entremesos sia dona[da] e liurada al dit Nicholau Giner. Emperò que lo dit Nicholau Giner aia e sia tengut cascun any, après passada la festa de Corpore Christi, demanar e replegar tots los entremesos de la dita vila, axí com ales, vestiments, caps, maçes e diademes e altres entremesos e tornar en la casa hon acostumen star en semps ab los

castells, e aia e sia tengut jurar que bé e leyalment si aurà, per tant que pus diligentment se aga en la dita procura e administració, volent mes lo dit consell que si lo dit Giner volrà de açò algun loguer, los honorables consellers se-n pusquen concordar ab lo dit Giner, pus lo salari no pas més de dos florins.

València, 1455, juny 7. CARBONERES 1873, pàgines 88-90.

Avalots contra els moriscos residents a València durant el Corpus de 1455, segons una carta publicada per Manuel Carboneres, que transcrivim tal i com la donà ell.

Deseando averiguar lo sucedido en el año 1455 mientras la procesion del Corpus pasaba por la calle de caballeros y lo que promovió la alarma, he encontrado en la coleccion de cartas pertenecientes al año 1455 y que se conservan en el Archivo municipal de Valencia, la que sigue:

Al molt honorable e molt savi monsenyer en Manuel Suau racional e misatger de la Ciutat de Valencia en Napolis e en sa absència, al honorable mossen Perot Mercader, Conseller e Tresorer del senyor Rey.

Molt honorable e mmolt saui monsenyer, de altres nouitats vos voldrien scriure e no de aquestes, empero, puix fortuna ho ha administrat, e a deu ha plagut als no si pot fer, en aquesta Ciutat se son seguits dos acsos de molt gran congoxa e enug. Lo jorn de la Trinitat comptat lo primer dia del present mes, se justaren molts fadrins e ab una bandereta que portauen anauen cridant facense criptians los moros o muyren. Quant vench en la vesprada foren dauant la moreria e justa si molt poble. Lo lochtinent de Governador, com lo Governador no fos en la Ciutat, nosaltres, e tots los altres oficials excepte mossen lo batle que era de fora, anam lla e amparannos de les portes de la moreria e detinguerem axi lo poble fins quasi a la hora de mija nit perque no entrasen en la dita moreria, e mogues una gran brega de pedrades contra los dits oficials, mostrant hauer poqua temor de deu ne de la real Senyoria, ne dels oficials de aquella, de burç, ne meteren les portes de la moreria, e entraren dins aquella la qual han destroçat que no han lexat staca en paret, han hi mort tres o quatre moros, com los altres sen fonsen ya apartats e fuyts ab lurs mullers e fills, es estat hun gran enug e congoxa, e cosa molt estranya. Car tota aquella nit fonch la dita Ciutat auolotada, quant vench lo dimarts per gracia de nostre senyor deu hi hac qualque assosech que ja los moros de la dita moreria anauen per la Ciutat. E los estrangers nos portauen viures segons hauien acostumat. Pensau ab quanta congoxa stauem. En apres cuydant no ja star en assosech axi com ho fahiem empero no tant com era menester. Lo jorn de Corpore Cristi fahentse la proseso que era a les tres hores apres mig jorn essent los entramesos a la bosseria se mogue una brega e fon mesa veu per quins vulla que ho fes, cridant moros, moros entren en la Ciutat. Lo poble se auolota en tal forma que en fort poch de temps tota la Ciutat fonch a les armes e anant corrents vers los portals, ades a la hun, ades al altre que may gents beren tal abolot que no era persona en lo mon, ne oficials ne ningun hi pogues dar recapte. E com veren que no era veritat que els moros entrasen, cridauen anem a casa del batle, e dels oficials, a robarloshi metam hi foch, e matemlos. ja a nostre senyor deu plague que lo abolot passa e assegurarene, couens guaytar cascuna nit la Ciutat e la casa del batle, e nostres cases e de tots los oficials que nons tenim per segurs tant stam moguts, no stam sense perill, que de hora en hora speram enseguirse qualque scandel si nostre Senyor deu noy ajuda e lo Senyor Rey noy proueeix. Deu per sa gran merce haia pietat d-aquesta Ciutat, tan hi fem com nos es possible. Que en lo present dia entre lo Loch de Governador lo batle general, e moltes altres gents hauem haud a fer dotze Lochtponents de Justicia criminal segons en altres temps es ja fet. Sis generosos e sis ciutadans los quals han tant poder com lo Justicia criminal e van ab bastons per la Ciutat be acompanyats de algunes gents dels mesters e ab los missatgers per veure si ab aço se pora metre la Ciutat en assosech, com quens tenim predit que ab ajuda

del deu se fara tot; aço se fa per serveix de deu e del Senyor Rey e benefici de la cosa publica porque la dita Ciutat no peresca, molt es e grandissima la congoxa en que stam, car no sabem a tant poble e tant auolotat qui pora resistir sino lo Senyor Rey. Hauem deliberat scriure pera que sintau nostra congoxa. Pregam·uos vullau suplicar lo dit senyor si sera possible sera hi proueescha en qualque manera dont hi algun remey. Al dit Senyor scriuim placiaus donarli la sua letra. E si algunes coses podem fer per vostra honor stam prests. E sia deu ab vos. Scrita en Valencia a vij de juny del any MCCCCLV. Los Jurats de Valencia a vostra honor aparellats.
(*Coleccio de Letres MCCCCLV*)

Nàpols, 1455[?]

BECCADELLI 1527, folis LXIIIv a LXV. (escrita el 1455).

Discurs d'Alfons V el Magnànim, segons relació d'Antonio Beccadelli, el Panormita, escrita el 1455. Edició valenciana de 1527 traduïda per Juan de Molina. Evidentment, *Don Alonso* és Alfons V el Magnànim. Els discursos de la Patera vuitcentista no ens semblen gaire llunyans del tarannà d'aquest discurs, ni que sia conegut per una font castellana impresa al primer terç de segle XVI.

La oración y razonamiento que el mesmo rey hizo a los cardenales y príncipes de Italia sobre la yda contra el Turco.

Bien creo, padres venerables y nobles cavalleros, que muchos de vosotros hos maravillareys como ha seydo que aviendo hablado tantas vezes de yr contra los turcos y aviéndonos todos concordado tan maravillosamente en que esta armada fuesse; que ha seydo la causa que yo he dilatado y aun quasi desamparado esta tan santa empresa. Verdaderamente no querría que pensássedes averse tardado o por negligencia o falta de corazón mía; porque en la verdad esta guerra a mi me pareció que era necessaria y que en qualquier manera que fuesse possible se devía essecutar. Ya sea empero que en Europa están otros dos príncipes a los quales más parece que convenga esta empresa que a mi, o por su autoridad, o por su potencia, o por la esperiencia de los negocios, de tal suerte que yo lo he dilatado hasta el día de oy: y en la verdad, he lo hecho por no ser culpado de arrogante o de no bien mirado en lo que hazía. Más, viendo como al presente todos vemos que ninguno d-ellos piensa ni muestra acordarse d-este negocio, a cuya causa conozco claramente que la sobervia de nuestros enemigos cada día más crece de término si a vosotros parecerá lo mesmo, no alargar más esta guerra que contra los enemigos de Jesu christo y de toda la christiandad tengo de hazer. No porque yo piense que soy bastante para una empresa tan grande como esta, más harelo con la mucha esperança que en jesuchristo tengo, cuya es principalmente la causa que defendemos. Este señor es el que yo creo verdaderamente que nos dará riquezas para proseguir la guerra, industrias para governarla y en fin complida victria de nuestros enemigos. Porque sí sabemos de cierto que este señor nunca desampara a los que en él esperan, porqué desemparará a mi que no confio en mi poder que es ninguno, sino en su braço poderoso y misericordia que es muy grande; en especial yendo como ymos a vengar sus injurias. La guerra que determinamos hazer es contra aquellos que ensuzieron y gravemente ofendieron el templo y casa sagrada de Jesu christo nuestro gran dios y señor; y hirieron por escarnio con saeta la ymagen gloriosa de la sacratissima madre suya, y después tomaron todas las reliquias de los martyres gloriosos y parte d-ellas quemaron en fuego, parte echaron a los perros que se las comiessen. De tal condición es la batalla en que entramos: que si somos vencedores el señor del mundo universo es nuestra paga; y si morimos en la batalla es nuestra paga la bienaventurança y gloria perdurable, de suerte que en qualquier cosa de las que nos puede venir nos está aparejada o muy grande o immortal gloria. Verdaderamente rebolviendo algunas vezes en mi pensamiento las mercedes grandes que de dios he recebido acostumbro señalar tres cosas entre las otras, por muy maravillosas y mas d-estimar. Primeramente que Dios me aya hecho, no bestia, antes hombre y criatura racional; lo segundo que me aya hecho christiano; lo tercero que me aya hecho rey y señor de tantos reynos y señoríos.

[...]

Muchas victorias he havido en tiempos passados peleando sobre los reynos d'este siglo. Pues si aora entramos en campo sobre las cosas de Christo y por su amor, que esperamos que será, por cierto la más hermosa y alegre victoria de quantas hasta aora avemos avido.

Ayan ya verguença los christianos y los reyes y príncipes d-ellos ver quantos reynos, pueblos, tierras y lugares los moros han conquistado y tomado por fuerça d'armas; quantos reyes y cavalleros han muerto; quantos cristianos miserables puestos en catividad; y aún (lo que es mas de doler) renegados y puestos en la heretica y perditissima secta de mahoma; quantas vírgenes avergonçadas, quantos templos ymagenes y cosas sagradas aprofanadas y otras injurias d-esta condicion que sin cuento avemos recebido. Pues pensemos que aviéndonos tomado nuestros enemigos a Constantinopla y aviéndonos çerrado aquella puerta y entrada de Asia, si no les ymos a la mano y de presto refrenamos el furor d'estos malvados, podemos creer que nosotros y toda la christiandad somos perdidos. Por éstas y otras muchas razones que podría dezir vengo a determinarme si vosotros fuéssedes del mismo parecer, poner luego en obra esta guerra contra el turco, la qual plega [*plaga, sic*] a nuestro señor sea gloriosa y bienaventurada para toda la christiandad.

Igualada, 1456, abril 4. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1013. Llibre de la Universitat de 1455-1456, foli 15r i v.

El Consell general de la vila nomena administradors de la festa de Corpus i dels entremesos de la mateixa.

Die dominica ·iiij^a· aprilis anno predicto.

Lo dit honorable Consell general e particular, considerants [que] per tot lo Principat de Cathalunya e encare per altres parts e loch hon Christians habiten, a honor, glòria e reverència del Cors Preciós de Jhesu Christ se perforçen en fer solempnes profeçons e grans entremesos e representacions, per tal die com se solemnitza la festivitad del Cors Preciós de Jhesu Christ, per ço los dits honorables consellers e jurats del dit Consell, volens seguir la vestígia dels bé obrans e fer aquella reverència, saltem que poden, al dit Cors Preciós de Jhesu Christ, consignaren per fer la dita festivitad Deu florins corrents, ço és de la Universitat dos florins e mig. E del Hospital dos florins e mig. E de la Almoyna dos florins e mig. E de la Confraria del Cors preciós de Jhesu Christ altres dos florins e mig.

Item, d'altra part los dits honorables consellers e jurats de Consell, conformaren la ordinació per ells feta l-any passat sobre la administració de la casa dels entremesos e de la dita festivitad. En la qual foren elegits e conduits en administradors e regidors de la dita festivitad e entremesos en Johan Artigó e Macià Oller, de la dita vila, donant-los càrrech de tenir, regir e administrar, reparar, reffeccionar e spolsar los dits entremesos, segons per los altres administradors fins açí és acostumat fer, e mils si mils fer se porà, consignant-los per lur salari e treballs dos florins, ço és a quiscú d'ells ·j· florí.

Roma, 1456, juny 29. Princeton, Rare Books and Special Collections - William H. Scheide Library 31.14

Bulla Thurcorum de Calixte III "*Cum hiis superioribus annis impius nominis Christiani persecutor Turcorum tyrannus*". Consultable en línia a

<https://gesamtkatalogderwiegendrucke.de/docs/CALIPAP.htm>

Transcripció

a

<https://ia902205.us.archive.org/18/items/annalesecclesias29barouoft/annalesecclesias29barouoft.pdf>

pàgina 67 i ss.

Calixtus, episcopus, servuus servorum Dei, venerabilibus fratribus patriarchis archiepiscopis, episcopis electis necnon dilectis filiis eorum in spiritualibus vicariis ac abbatibus ceterisque ecclesiasticis personis ubilibet per orbem christianum constitutis. Salutem et apostolicam benedictionem.

Cum hiis superioribus annis impius nominis Christiani persecutor Turcorum tyrannus post oppressam Constantinopolitanam civitatem, in qua omne genus crudelitatis exercuit, sevens non solum in homines, sed ex quo in Deum nostrum non poterat, in suos sanctorumque reliquias impii desiderii conatum totum viribus sit prosecutus fideles populos, ad quos voluit aspirare, assiduis cladibus affligendo, ita ut novae plage in dies calamitates nuntientur: cumque etiam, quod indignius est, hiis non contentus, sed magis superbie currum ascendens vastitatem totius populi Christiani et Occidentis imperium mente conceperit, ad idque invadendum violentius se in dies parat, gestiens sanctum Christi nomen de terra perdere, et impii canis Mahometi damnatam et horrendam blasphemiam inducere; hinc est, quod nos pridem in tam dura temporum et rerum conditione ad summi apostolatus apicem, meritis licet insufficientibus, evocati, compatiensque Dominico gregi sic passim sub infideli gladio cadenti, quem Dominus Salvator noster custodiendum et pascendum nobis commisit, conati sumus usque in hanc diem quantum divina gratia largiri dignata est his tam perniciosis conatibus nostras et romanae Ecclesiae vires proponere, ad hoc ipsum mente et animo sedulo incumbentes, iam si quidem decimas per orbem christianum toti clero induximus, fideles populos ad communem fidei causam per litteras nostras extitevimus, nuntios misimus, qui ad sanctam Domini crucem tuendam quisque pro posse se accingeret, predicaret, Christianorumque adjumenta colligerent. Legatos in super nostros parti ad pacanda regna, partim ad excitandos reges et principes, partim quoque ad congregandos ducendosque contra huiusmodi alterum Mahometum veteris vestigia imitantem exercitus; nuperrime autem dilectum filium Ludovicum titulis sancti Laurentii in Damaso presbyterum cardinalem, camerarium nostrum, cum classe maritima ire, auctore Domino, iussimus; denique nihil omisimus, quantum Dominis juvare dignatus est, quod ad hanc salutarem expeditionem terra et mari proficere potuerit.

Verum quia, ut ait Apostolus, nostrum est tantum laborare, solius autem Dei incrementum actionibus dare, videmus nil actum esse tantorum operum studio, nisi in jejunio, fletu, et planctu et orationibus revertamur ad Dominum, ut ipse revertatur ad nos, qui peccatis exigentibus, flagellis huiusmodi conterit populum Christianum velud servum scientem voluntatem domini sui et non facientem; ac propterea necessarium duximus et maxime oportunitate, ut misericordiam eius cum gemitu et lacrimis implorantes animas nostras in oratione humiliemus, non in humanis tantum viribus nostris confidentes, quae fragiles sunt et caducae, sed in Domino exercituum, qui vere turris est fortitudinis, et qui olim Abrahae cum paucis vernaculis in Domino confidenti de potentibus regibus victoriam dedit. Ab ipso enim victoria belli. Non enim salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suae: Ecce, inquit psalmista, oculi Domini super metuentes eum, et in eis, qui sperant super misericordia eius, ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame. Nonne orationibus magis quam armis Amalecitas Israeliticus populus superavit? divina Scriptura testante: cumque levaret Moyses manus, vincebat Israel; sin autem paululum remisisset, superabat Amalech: et pugnaturos contra Philisteos pariter Samueli dixerunt: Ne cesses clamare pro nobis ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philistinorum [...]

Dicamus igitur: Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum. Merito omnia patimur, quia peccavimus tibi, et mandatis tuis non obedivimus. Non enim solet divina clementia tam severo iudicio corrigere populum peccatorum, nisi cum illum videt a suis praeceptis pertinaciter oberrantem: Achior Ammonites, licet gentilis, Holoferni consilium dedit, dicens: Perquire, Domine: si est aliqua iniquitas istorum in conspectu Dei ipsorum, ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Dominus eorum tibi, et subjecti erunt sub iugo potentiae tuae. Si autem non est offensus populi huius coram Deo, non poterimus resistere illis, quoniam Dominus Deus

eorum defendet eos, et erimus in opprobrium universae terrae. Hinc timendum est, et vehementer formidandum quod nunquam contra fidelem populum infidelium furor tantum prevalere potuisset, nisi in ipsis fidelibus Salvator aliquid reperisset, quod oculos suae majestatis vehementer offenderet, qui nonnunquam solet corruptos hominum mores bellis conferere atque emendare, et se de inimicis cum inimicis vindicare.

[...]

Nos vero, qui de Dei omnipotentis misericordia confisi, largam indulgentiam opem corporalem ferentibus concessimus, indulgentiam etiam concedimus eis, qui opem tulerint spiritualem. Omnibus itaque vere poenitentibus et confessis; qui ad praedictas processiones convenerint, septem annos et totidem quadragenas de vera indulgentia impartimur: illis vero, qui pia emiserint vota, eaque compleverint, aut orationum, aut peregrinationum, aut elargitionis eleemosynarum, ut omnipotens Deus ad auxilium Christianorum respicere pro sua pietate dignetur, duos annos et totidem quadragenas de vera poenitentia indulgemus contenti in nostris praesentibus litteris Apostolicis seu Bullis duraturum, quamdiu sancta cruciata nostra durabit, et de coelo, uti confidimus, victoria dabitur contra dictum perfidum Turcum, ei alios damnatae sectae Mahometanae in partibus Orientalibus sectatores. Nulli ergo, etc.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, duodecimo kalendas Julii, Pontificatus nostri anno secundo.

Barcelona, 1456, setembre 15. BRUNIQUEL VOL I, pàgina 281 i 316

Notícia de les celebracions arran d'una victòria de la cristiandat sobre el turc.

Dimecres a 15 de Setembre 1456 en Dietari apar que vench nova ab Correu quin portà letres, e signantment del St. Pare dressadas al Revnt. Bisbe de Barcelona, en virtut de las quals lo dit Revnt. Bisbe de continent rebudas aquellas qui fou al entrant de la nit ab tot lo Clero de la Seu processionalment dins la dita Seu ab gran solemnitat cantaren *Te Deum laudamus*, e alguns poch en nombre per la Ciutat feren alimàries, la qual nova es com lo Blach que era ab 40000 de si mateix, ab subvenció del Emperador de Alemanya qui li tramès 80000 homens de armes, del Rey de Ungria, qui li tramès 50000 Combatents, e del Rey de Bohemia ab gran multitud de gent, ordenades totes les dites hostes de les quals fou Capita fr. Joan Cabestano qui aquí ere ab 6000 frares a consell e instigació de un Pelegrí qui sobre vench, els animà, e ordenà les dites hostes, e gents, e entrega al dit fr. Joan un Scut ab senyal de un Crucifix al devant, e lo dit fr. Joan ab lo dit Pelegrí al costat comensaren la Batalla contra los Cans Turchs a 5 de Juny, e durà contínuament un die de hora de Tèrcia, una nit, e lo sendemà [sic] fins a mitg Jorn, e finalment los Christians vengeren, e desconfiren los Turchs, qui segons les letres eren en nombre passats de 200000, e son-hi morts 120000, e dels Christians 6095, e molts nafrats, los quals ab lo nom de Jesús, lo dit fr. Joan Goria, e a la per fi desafits los dits Turchs, e barrejadas lurs tendes, or, Joyells, argent, e artilleries, foren presos per los dits Christians, e bombardes 130, de que la menor tirava 5 quintars, e lo dit Pelegrí entre los vius, e morts no s-és trobat. Y a 18 de dit mes de Setembre per la dita nova foren fetes per lo Clero de la Seu, e per la Casa de la Ciutat, e generalment per totes les altres Iglesias, e per los Singulares de la dita Ciutat grans, e solemnes luminàries, e aulimares. Y a 19 per la dita nova fou feta gran solemne, e general Professó en la qual entrevingueren lo Sor Bisbe, e Clero de la Seu de Barcelona ab tot lo Clero, Creus, e ganfanons de les altres Iglesias Parroquials, e ordens de frares de la dita Ciutat, la qual Processó acompanyaren lo Mag.ch Governador de Cathalunya, los Consellers ab molts Prohomens, e quasi tot lo Poble de cascun Estament de la dita Ciutat axí mascles, com fembres, e fonchi fet solemne Ofici per lo dit Sor Bisbe ab grans perdons per ell com a Legat del St Pare donat a aquells qui la dita Processó seguirian, e los lochs per hont la dita Processó pasàa, e l-orde de aquella son los ques segueixen 90 es que primerament isqueren de dita Seu per lo Portal major la Bandera de Sta Eulalia, après seguiren las ditas Creus, e ganfanons, après se sotseguí lo Clero tot, e a la fi

lo Sor Bisbe, e immediata los dits Mag.ch Governador, e Consellers, e tot lo Poble après; prenent per la Plassa del Rey, e per lo Carrer dels Speciers, e per la Plassa de St. Jacme, tirant vers lo Portal de la Bocaria, e girà a la Iglesia del Pi, e aquí lo dit Sor Bisbe celebrà lo Ofici, e finat aquell, pres per lo Carrer de la Figuera Cocurella, e per la Plassa nova, e tornà a la dita Seu.

Igualada, 1456, octubre 2. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1013. Llibre de la Universitat de 1455-1456, foli 102r.
Crida a celebrar una victòria contra els turcs, ressò de Barcelona.

Are hoyats que-us fan assaber los honorables batles de la vila de Agualada per lo molt alt senyor Rey e per lo Monestir de sent Cugat de vallès, que com per lo reverent senyor bisbe de Vich sia feta letra al honorable degà d'aquesta vila contenint a oferta exortació e manament del reverent Senyor bisbe de Barchinona, legat del sant pare apostòlich, que per tant com a Nostra Senyor Déu Ihesu Christ ha plegut voler donar victòria als christians en les batalles contra lo infel e pervertidor de la fe de Christ lo malvat Turch, en dies poch ha pessats, que per tot son bisbat, segons per molts lochs de cristians s'és fet, se degués fer festa e solemnitat, fahent lahor e gràcia a nostre Senyor Déu de la dita victòria. E per açò los honorables consellers de la dita vila certificats de la dita letra, hagen ordonat que demà que serà diumenge se faça festa de la dita victòria fahent professó e solemna offici divinal e sermó e altres solempnitats a honor de nostro Senyor Déu e a lahor e glòria sua. Per ço los dits honorables batles, instants e requirents los dits honorables Consellés, manen a tothom generalment que demà de matí com los senys toqueran, sien a la església maior per seguir la santa professó e hojr lo offici divinal, e hauran solemna sermó e guanyaran los perdons per lo sant pare en açò atorgats.

Die sabati ij. octobris anno predicto ffuit publicata dicta preconitzacio per XI loca solita dicte ville per Bartholomeum Paschasi curritorem et preconem publicum dicte ville presente et interveniente me Petri Paulo Solanelles, notario predicto.

Cervera, 1457, juny 13. Arxiu Comarcal de la Segarra, Fons Gremis i Confraries, Top. 8. Unitat documental 268: Llibre de comptes de la confraria del Sant Esperit 1451-1463, folis 80r a 83r. MIRÓ 1998, pàgines 226-230.
Comptes per a l'entremès de la Croada del Turc, que es devia fer a cervera per primera vegada aquell any.

Despreneren per lo entramès de la Òstia:

Diluns a XIII de juny, començaren de obrar lo castell del entramès de la festa del Cos de Jhesuchrist, ço és, lo castell de la Croada, per adobar e travar, despreneren lo mestre qui-l adobave ab los capitans e altres que-y aydaven en mesió a beure de matí, fetge de moltó miya lliura, que costà.....ss. vj ds.

[...]

Item, en l'altre dia que ere dimarts, tornaren a la dita faena per adobar e travar lo dit castell, que durà fins a mix jorn, entre pa e vi e sarmenyas, a ben de matí....j ss.

[...]

Item, costaren iij fusts d'àlber, per ço que lo castell fos ben travat e piyat....ij ss vj ds.

Item, costaren de metre en lo dit castell, lo qual n'agué lo mestre de sos trebaylls...v ss.

Item costaren les spases que feren fer de fust per aquells que eren del joch dells turchs, lo costaren del mestre que les féu....iij ss.

Item, empraren una visarma,¹ la qual avie a servir al comte blanch, e feren-la febrir, costà de febrir....j ss vj ds.

Item, costaren iij pells de anyhines negres per fer barbes petites per als turchs, costaren del pelicer....j ss x ds.

Item, costà lo fiyll negre que cosiren les barbes e un diner de almànguera per envermeyllar les spases que eren de fust, les quals portaven los dits turchs, són ...ss. iij ds.

Item, donaren al pintor lo qual li bestragueren que pintave totes les coses que eren necessàries al dit joch o entramès, d'una part....iij ss.

Item, donaren al pintor que féu lo penó de la Croada, per pintar lo dit penó...ij ss vj ds.

Item, d'altra part donaren al dit pintor que pintà los cavals cotonés....j ss vj ds.

Item, donaren los dits honorables capitans a tots aquells que apareyllaven la vespra de la Òstia, axí com ·iij· infans que hinch feren venir de Guissona, los quals mossèn Texidor avie menats he estaven a messió de la confraria, que avien a cantar en lo dit entramès ab lo dit mossèn Texidor. E axí matex mossèn Anthoni Ramon he un fadrí que lo dit Anthoni avie menat de Payllerols ab d'altres que eren del entramès, costà lo beure de matí, lo vi que begueren, que lo pa ja s'ere de casa o de la confraria, costà...ss. v ds.

Item, donaren los dits capitans ha un pany d'or barbarí que serví per als capells dells cardenals, per als barets, costà....j ss. vj ds.

Item, donaren per comprar un cànter que avien mester...ss vj ds.

Item, donaren los honorables capitans a don Forn per que·s [sic] la barba, lo qual avie a portar la creu.

Item, donaren los honorables capitans d'altra part al pintor per los capells dells Reys, e per la tiara del Pare Sant. Costaren entro tot.....iij ss.

Item, despreneren entre cera gomada per les bulles que los cardenals estant en lo castell feyen ab lo Pare Sant....ss. ij [ds].

Item, costà un flaviol, lo qual sonave un infant vestit com a turch e toquave lo dit flaviol e una tamor....ss ij ds.

Item, costà una dotzena de tiretes per armar lo cavaller blanch....ss. iij ds.

Item, prengueren o costaren confits de sucre d'en Bru, especier, per donar als Reys e aquells qui avien a cantar, ço és los infans que cantaven ab los dits Reys, e tots los altres qui cantaven en lo castell. prengueren-ne ·viiiij· onzes, que compensaren ab lo censal que lo dit Bru fa a la confraria, e costaren....ij ss iij ds.

Item, prengueren un pareyll d'espardenyes que serviren a fra cabestany, costaren... ss. v ds.

Item, prengueren de Bru, specier, una lliura de pinyons que serviren per a dar a beure com los capitans empraren mossèn Anthoni Ramon, prevere de Payllerols, lo qual devie cantar ab los infants e ab los Reys en lo dit entramès. E compensaren ab lo dit Bru ab lo censal que fa a la confraria, costaren....ss. vj ds.

Item, despeneren los dits honorables capitans a tots aquells que serviren lo jorn de la Òstia al entramès e portaren los ciris e aydaren a portar lo castell, e tots aquells que eren del entramès de la Croada, en vi que compràrem d'en Andreu Ripol, los quals són compensats ab lo censal que fa lo dit Ripoll....v ss. v ds.

Item, despeneren lo divenres après, com se·n degueren anar lo dit mossèn Anthoni Ramon e los ·iij· scolans, los quals avien aydat a cantar al dit entramès, que eren de Guissona, una lliura de pex que costà ·vj· diners, e dues lliures de cireres que costaren ·ij· diners; lo pa e lo vi ja s'ere en casa. Costàss. viij ds.

Item, costaren d'altra part una dotzena de tiretes per aquells-que serviren a tots aquells que cantaven en lo castell, costaren....ss vj ds.

Item, avien feyta molre una migera de forment, la qual nos prestà en Mather Puyol, e serví lo jorn de la òstia, la qual avien feyta molre e pastar, e lo pa que·n isqué serví a tots quants foren del entramès, la qual costà e·s xalie en la plaça...xv ss.

¹ Alabarda.

Item, costà de pastar e porgar, e la inposició....j ss. ij ds.

La resta del dit pa que ns sobrà donaren los dits capitans per amor [de] Déu a pobres vergonyans. Item, agueren a trametre a Monmane[u] per ço com lo dit mossèn Anthoni Ramon, prevere, que ere dells entramesos e aquell jorn de la Òstia avie a dir missa al dit Monmaneu, e agueren-hi a trametre mossèn Bernat Puyoll, e anà dir la dita missa, logam·li un mul que costà ·ij· sous, e despené lo dit mul en mesió ·viiij· diners. Item lo dit mossèn Bernat Puyol despené en mesió así matex ·viiij· diners, són entre tot....iiij ss. iiij ds.

Item, pagam per la estada que lo dit mossèn Anthoni Ramon feu ací, per rahó com avien en practicà lo dit joch de la Croada e dell cantar e ço que avien a fer, estigueren ·iiij· jorns, que costà de mesió ab lo seu escolà que avie menat per ço com sabie molt bé cantar, costà la dita messió entre abdosos....iiij ss.

[...]

Item, prengueren d'en Macià Estheve, çabater, ·iiiiij· pareylls de çabates, ·ij· pareylls de hòmens grans, ço és saber, a mossèn Jacme Texidor, prevere, e a mossèn Anthoni Ramon, que costaren sis souws. E ·iiiiij· infans, los quals cantaren en lo dit entramès, que n·agueren ·iiiiij· pareylls, costaren ·viiij· sous; són tot....xv ss.

Item, axímatex als damunt dits ·ij· preveres e ·iiiiij· infans pagaren los dits honorables capitans sengles pareylls de guants que costaren, e axí matex al fiyll d'en Quitana e al fiyll d'en Pedroell, que foren cardenals, costaren entre tots....viiij ss.

[...]

Item, donaren los honorables a la dona muyller d'en Matheu Puyol, que avie purgada la dita migera de forment, ·ij· diners, e axí matex per pastar ·j· sou, són entre tot....j ss. ij ds.

Donaren los honorables capitans a mossèn Berthomeu Gischafré per ·xj· lliures de refús que compraren d·ell axí com aquell que tenie l·armari del rector e domés, lo qual costà a rahó de ·j· sou ·ij· diners, lo qual serví com feren los ciris que avien anar acompanyar lo cor de Jesuchrist lo jorn de la Òstia, que costà....xij ss x ds.

Item, donaren los honorables capita[n]s que avien mallevat un crucifix que avien enprat de mossèn Pere Plega[man]s, lo qual serví com feren lo joch de la Croada lo jorn de la òstia, he trencà·s e avem·lo a pagar al dit Plegamans; costà d'en Soloneles pintor....ij ss.

[...]

Item, donaren los honorables capitans a mossèn Jacme Texidor, prevere, per rahó com tigué dos infans los quals menà de Guissona per ço com sabien ben cantar, e menà·ls ací ·viiij· jorns abans de CorpoChristi. E feu·los la mesió tots aquells ·viiij· jorns de que ns concordàrem ab ell per la mesió de totes coses....vj sous.

Diluns a xviiij del mes de deembre, donaren los honorables capitans al fiyll d'en Quinta[na], lo qual fonch cardenal lo jorn de la Òstia quant feren l·entramès del Gran turch, he avien feyt fer un capell de sol molt gentil lo qual serví al dit entramès, e com los capitans an volgut cobrar lo dit capell de sol, agueren·li a donar que diu que y avie bestre[t].... j ss. vj ds.

Igualada, 1457, agost 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1014, Llibre de la Universitat de 1456-57, folis 15v-16r.

Epidèmia de glànola. Menció de la capella de la Pietat, de sant Sebastià i de sant Bartomeu.

Die dominica computata XXI^a die augusti anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LVII°

Los honrats jurats del Consell General e Particular de la Universitat de la vila de Agualada, convocats en la manera acostumada e congregats en la casa del consell de la dita vila [...]

Ordonaren encare los dits honrats jurats de Consell General e Particular, que per tant que nostro senyor Déu e la gloriosa Verge Maria mare sua nos preserven de epidèmies, glànoles e altres malalties les quals, per juyhí divinal són en diverses ciutats, viles o lochs de Catalunya e altres

parts, sien fetes tres sollemnes professons, la una digous primer vinent, la segona divenres, e la terça dissapte après següents, la primera a madona sancta Maria de Pietat del monestir de sent Augustí de la dita vila, la una de les altres dues a la Capella de sent Sabastià dins los térmens del Castell de Òdena construïda, e l'altre per la dita vila, e en aquesta sie celebrada missa alta en la Capella de sent Barthomeu dins la dita vila construïda. E quala de aquestes dues se farà primera açò volgueren fos remès a ordinació dels honrats Consellers de la dita vila.

Igualada, 1457, agost 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1014, Llibre de la Universitat de 1456-57 folis 15v-16r.

Epidèmia de glànola. Menció de fer processons a les capelles de la Pietat, de sant Sebastià i de sant Bartomeu.

Die dominica computata XXI^a die augusti anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LVII°

Los honrats jurats del Consell General e Particular de la Universitat de la vila de Aigualada, convocats en la manera acostumada e congregats en la casa del consell de la dita vila, a la qual convocació e congregació convengueren e presents foren la maior part, hoc encare les dues parts e més dels dits jurats. E celebrants consell e havents colloqui e parlament entre ells en e sobre o per rahó de una crida a instància e requesta dels honrats Consellers de la dita vila per los honorables batles de la dita vila feta divenres passat continent, en efecte, que algun hostaler e altre qualsevol persona de la dita vila no gos acullir, sotenir o retenir en lurs cases o habitacions dins la dita vila ni en los termes d'aquella, palesament o amagada, alguna persona o persones stranyes qui vinent o exint de alguna ciutat, vila o loch on haia d'aquestes epidèmies les quals vuy per juhí divinal són en molts lochs de Catalunya e en altres parts, se·n vullen venir en la dita vila per star e habitar aquí per algun temps are sie poch are sie molt, sots pena de cinquanta lliures barchinoneses, segons que en la dita crida se conté, los dits honrats jurats, per alguns esguarts, utilitat de la cosa pública concernents, volgueren e ordonaren que la dita crida sie revocada e haüda per no feta, e que los honrats Consellers, a instància e requesta dels quals s'és feta, requieren en nom de la dita Universitat los dits honorables batles que la dita crida fassen cancellar e haien per no feta.

Hoc més volgueren e ordonaren los dits honrats jurats de Consell General e Particular, que algun barber o cirurgià no gos metre en la dita vila o en los térmens d'aquella per via de visetar [visitar] e curar algun malalt de glànoles o epidèmies, ne sostenir lo en la dita vila o térmens d'aquella, palesament o amagada, sots pena de cinquanta sòl[ido]s barchinonenses per cascuna vegada que serà contrefet, guanyadora per la terça part als honorables batles de la dita vila, e per l'altre terça part a la obra de la sgleya, e per l'altre part a la obra dels murs de la dita vila, per cascuna vegada que serà contrefet, e aquetsa ordinació feren los dits honrats jurats, ab auctoritat e decret dels honorables batles de la dita vila dessus dita.

Ordonaren encare los dits honrats jurats de Consell General e Particular, que per tant que nostro senyor Déu e la gloriosa Verge Maria mare sua nos preserven de epidèmies, glànoles e altres malalties les quals, per juhí divinal són en diverses ciutats, viles o lochs de Catalunya e altres parts, sien fetes tres sollemnes professons, la una digous primer vinent, la segona divenres, e la terça dissapte après següents, la primera a madona sancta Maria de Pietat del monestir d sent Augustí de la dita vila, la una de les altres dues a la Capella de sent Sabastià dins los térmens del Castell de Òdena construïda, e l'altre per la dita vila, e en aquesta sie celebrada missa alta en la Capella de sent Barthomeu dins la dita vila construïda. E quala de aquestes dues se farà primera açò volgueren fos remès a ordinació dels honrats Consellers de la dita vila.

Barcelona, 1458, maig 30. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern 02.03/1B.IV-02. Registre d'Ordinacions. Vol. 08 (1456-1462), folis 42v-43r. Crides i ordinacions barcelonines de la festa de Corpus del 1458.

Per la festa de Jhesuchrist

Ara hoiats de part dels honorables regent la vagueria e batle de Barchinona, ço és quescun d-ells tant com se pertany a sa jurisdicció, ordonaren los honorables Consellers e pròmens de la dita Ciutat per gran útil del públich de aquella e per cessar inconvenients qui-s seguirien per les coses devall scrites si no-y hera provehit, que lo die de la festa del Cors preciós de Jhesuchrist algú de qualsevol ley, stat o condició sia qui no sia assignat o scrit per servey dels antramesos o altres actes de la processó no-s gos vestir dissimulat en alguna manera de jochs sots ban a quescú e per quescuna vegada que sera fet lo contrari de XXV ss. e de perdre la vestimenta que li serà despullada de continent, e qui no volrà o no porà pagar lo dit ban starà en presó comuna per X dies continuus.

Item, ordonaren los dits Consellers e pròmens que durant la processó qui-s farà lo dit die, algú de qualsevol ley, condició o stat sia no gos aturar o empatxar los entremesos o algun d-ells sinó aquells qui deputats hi seran per ordonar, sots ban a quescú e per quescuna vegada que sera fet lo contrari de X lliures.

Item, ordonaren los dits Consellers e pròmens que lo jorn de la dita festa algú no gos metre en la vestedura d-altra foch greschs sots ban de XX ss. per quescuna vegada que serà fet lo contrari, e qui no-ls porà pagar stigma en la presó comuna per X dies continuus.

Dels quals bans peccuniaris sien fetes tres parts eguals, la una de les quals serà del official qui farà la exequió e l-altra terça part del acusador e la restant terça part de les obres dels murs e valls de la dita Ciutat.

Retenent-se emperò los dits Consellers e pròmens [...].

Fou feta la present crida a XXX de maig del any M CCCC L VIII.

Igualada, 1458, juny 8. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1015. Llibre de la Universitat de 1458, foli 18v.

Afer de la gestió econòmica dels entremesos de Corpus, concretament de com afrontar també a parts iguals els dèficits en la comptabilitat dels mateixos.

Die VIII^a mensis Junii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LVIII°. Los honrats jurats de consell particular e general de la Universitat de la vila de Igualada, convocats en la manera acostumada e congregats en la casa apellada del Consell de la dita vila [...]

Hoc no resmenys los dits honrats jurats de consell particular e general en la dita casa de consell convocats e congregats en la forma e manera dessús dites, volgueren e ordonaren que aquells XI ss. barchinonenses qui-s són despeses ultra los X florins d-aragon ordonats per los dits honrats jurats de consell ésser distribuïts en los entremesos e actes fets per rahó de la sollemnitat de Corpore Christi proppassat. E los quals X florins, segons ordinació de consell dels dits honrats jurats, se han a pagar per eguals parts entre lo bosser de dita Universitat e los priors de la Confraria del Preciós Cors de Jhesuchrist e de sent Steva e los procuradós de la Almoyna d-en Sabata e d-en Ramon Aliçó, e los procuradós del Spital. Axí matex, los dits XI ss sien pagats per eguals parts entre los dits bosser, priors de la dita confraria, procuradós de la dita almoyna e del dit Spital.

Igualada, 1458, novembre 10. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1015. Llibre de la Universitat de 1458, fol 73v-74r.

Notes de lluminàries i falles i altres preparatius per rebre la visita i entrada de Joan II a la vila. Però no s'esmenten entremesos.

Ara hoiats què·us fan saber a tot hom generalment los honrats batle[s] de la vila d'Agualada per lo molt alt senyor Rey e per lo Monestir de sent Cugat de Vallès, a instància e requesta dels honrats consellers de la dita vila. Que com los dits honrats batles e consellers sien certs que lo molt alt príncep e senyor lo sényer Rey en Johan per la gràcia de Déu Rey d'Aragó vuy benaventuradament regnant, e novellament entrant en la terra, dege ésser prestament venir e entrar en aquesta vila, e sie cosa deguda que sie rebut ab trium, honor e reverència com fer se pusque. Per amor d'açò, los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, pregunen e exhorten e manen a tuyt generalment, que aquell dia e hora que lo dit senyor Rey entrarà, que·s apareller e·s vesten de lurs bons vestits e que façen festa axí pròpiament com lo dia del dicmenge, e que facen bells los entuxans de les llurs cases e aparellen cascuns llurs cases de lits e altres coses necessàries per acollir si mester serà los companyons qui ab lo dit senyor Rey entraran, a fi que tots sien ben rebuts e acollits en la dita vila. E no resmenys, tots los hòmens de la dita com sentiran que lo dit senyor deurà entrar, aparellats e vestits de llurs bones robes sien prests per acompanyar los dits honrats batles e consellers com exiran a rebre lo dit senyor, en tal manera que sie rebut ab tota aquella honor e reverència que fer se pusque. E axí mateix, si lo dit senyor entre de nits en la dita vila, que tot hom hage a tenir lums per les finestres e per les portes, e fer falles e grans lluminàries per la dita vila.

Encara més, manen los dits honrats batles, a instància e requesta dels dits honrats consellers, que no sie negun hom de qualsevol ley, condició o stament sie, qui guòs portar negunes armes vedades, de nits ni de dies, dins la dita vila, sots pena de LX sòl[ido]s e de perdra les armes. E quart si qui guardar si ha, que amor ni gràcia no n-haurà.

Die veneris X novembris anno Millessimo CCCC^o LVIII° fuit facta et publicata predicta preconitzacio per loca solita ville Aqualate, per Bernardum Spinalt, sagio et preconizatorem publicum dicte ville, presente me Matheo de Puigsteve notario dictam preconitzacionem legente.

Igualada, 1461, setembre 7. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1016. Llibre de la Universitat de 1460, foli 44v.

Joan Joan, apotecari, reconeix haver cobrat per uns serveis relacionats amb les celebracions de l'estada a Igualada de Joan II i Carles de Viana el maig del 1460 per mirar de fer les paus.

Die lune VII setembris anno MCCCCLXI^o

Ego Johannes Johan apotecharius ville Aqualate con. et re. vobis vener. Bernardo Queralt, bursario universitatis dicte ville Aqualate in anno videlicet predicto MCCCCLX solvistis et tradidistis michi ex una parte XII ss. XI ds. barchinonenses ratione quatuor ceriorum qui serviverunt pro certis processionibus inde facte. Item ex alia parte pro tribus manibus de paper et viij ll de candelas de sèu per fer les aldimares de les vis[i]tes del Senyor Rey e del Príncep, sex solidos. Et ideo, etc. Renunciando, etc.

Igualada, 1461, setembre 7. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1016. Llibre de la Universitat de 1460, foli 44v.

Bartomeu Çabata, manyà, reconeix haver cobrat per uns serveis relacionats amb les celebracions de l'estada a Igualada de Joan II i Carles de Viana el maig del 1460 per mirar de fer les paus. Ales de l'arcàngel sant Miquel del Corpus i Pólvora de bombarda per les alegries de l'encontre reial.

[Die lune VII setembris anno MCCCCLXI^o]

Ego Bartholomeus Çabata, manyanus ville Aqualate, con. et re. vobis vener. Bernardo Queralt bursario predicto [universitatis dicte ville Aqualate in anno videlicet predicto MCCCCLX] quod solvistis et tradidistis michi XIII ss. VI ds. barchinonenses michi debitos pro sex II[iures]. de pólvora de gombarda que fou presa per les aldimaes del Senyor Rey e del Príncep e per certes civelles² que foren meses en les ales de sent Miquel a obs de la festa de Corpore Christi. Et ideo re. etc.

Jaén, 1462, desembre 26. Biblioteca Nacional de España. Ms. 2092. [Crónica del Condestable] *Relación de los fechos del muy magnifico e mas virtuoso Señor...don Miguel Lucas muy digno Condestable de Castilla*. Folis 93r-95v.

Relat de la celebració a Jaén d'una lluita simulada de moros i cristians a Jaén, sota els auspicis del Conestable de Castilla. També de torneigs cavallerescos, amb presència de tabals.

Año de M CCCC^o LX III años

Venidas las fiestas de la Natividad de nuestro Señor Jesuchristo del año del Señor de mil y quatrocientos y sesenta y tres años, como todos conosçiesen que-l deseo del dicho señor condestable fuese exercitarse dempués de los fechos tocantes a la guerra en conbites e en las fiestas e juegos de cañas e otros actos de plaseres onestos, do lo suyo con todos pudiese gustar, buscavan envençiones tocantes a esto, y el domingo que fue segundo dia de Pascua, después de comer se acordaron dosiendos cavalleros de los mas prinçipales y mejor arreados de su casa e de la çibdad de Jahen, la meytad de los quales fueron en abito morisco de barvas postisas, e los otros christianos, e los moros fingieron venir con su Rey de Marruecos de su Reyno y trayan delande al su profeta Mahomad de la casa de Meca, con el Alcorán e libros de su ley con grant cerimonia en una mula muy emparamentada y en somo un paño rico en quatro baras que trayan quatro alfaquies, y a sus espaldas venía el dicho Rey de Marruecos muy ricamente arreado, con todos sus cavalleros bien ajaesados e con muchoas trompetas e atabales delande, e des fue aposentado enbió con dos cavalleros una carta vermeja al dicho señor condestable, los quales desde la puerta de su posada le fisieron saber como estavan alli dos cavalleros del Rey de Marruecos que le querian faser reverençia e dar una carta que del Rey su señor le trayan, a los quales el dicho señor condestable mandó responder que entrasen, e luego descavalgaron de sus cavallos y entraron en una sala de su posada muy bien guarneçida de gentiles paños françeses, do lo fallaron con la señora condesa su muger, el y ella muy ricamente vestidos e bien acompañados de muchos cavalleros e escuderos e dueñas e donsellas de su casa e de la dicha çibdad, e como llegaron a el después de le aver besado las manos, dieronle una carta bermeja que desia en esta manera.

El Rey de Marruecos bevedor de las aguas, paçedor de las yervas, defendedor de la ley de Mahomad, guárdelo Dios con su mano la grande. Saludos sobre vos, el valiente y esforçado e noble cavallero don Myguell Lucas condestable de Castilla, hónrrelo Dios y ampárelo Dios. Fago vos saber como oyendo la grant destruyçión e drramamiento de sangre que vos, onrado cavallero, aveys fecho en los moros del Rey de Granada my tío, delantero de los muchos trabajos, sofridor de los grandes myedos, guerrador contra los muchos christianos, defiéndalo Dios, esfuérçelo Dios de su esfuérço, e veyendo que-l nuestro Mahomad asy nos olvida e el vuestro Dios asy vos ayuda, yo soy venido con acuerdo e consejo de todos los mayores e mas

² SEGURA Vol 1, pàg. 292, transcriu aculles.

principales cavalleros de my Reyno por ver la çerimonia de vuestra ley que tanto nos es ofensyva, e por que sy a vos plaserá de mandar, que hoy vuestros cavalleros christianos con los mys moros jueguen las cañas asy en aquesto como en la guerra vuestro Dios vos ayuda a levarlo mejor, luego el nuestro profeta Mahomad e los libros de nuestra ley que conmigo mandé traer seran de my e de mys moros renegado[s], e por my e por ellos desde aqui me someto de ser a vuestra ordenança e mandado de vos conosçer vasallaje e de reçeibir vuestra christiandad en el Rio o do devamos ser bautisados. Esforçado señor, y noble condestable, onrre vos Dios, anpare vos Dios con su onrra e su esfuerço.

La carta leyda el dicho señor condestable, respondió a los dichos cavalleros que le plasía de buena voluntad, e luego cavalgó e mandó que todos los cavalleros que estavan en punto viniessen a jugar las cañas con los dichos moros, el qual juego se fiso en la plaça de Santa María por espacio de mas de tres oras, tan porfiado que ya los cavalleros no se podían mover, do andavan muchos braçeros e muy desenbultos cavalleros, e dempués que ovieron jugado las cañas, el Rey de Marruecos con todos sus moros, levando su profeta Mahomad e su Alcorán delante llegó al señor condestable e físole un rasonamiento so la forma syguiente. Muy noble señor condestable, yo he visto e bien conoçido que, no menos en el juego de las cañas que en las peleas, vuestro Dios vos ayuda, por do se deve creer que vuestra ley es mejor que la nuestra, y pues asy es, yo y mys moros renegamos d-ella y de su Alcorán y de nuestro profeta Mahomad, y disiendo e fasiendo [esto] dieron con el e con los libros que trayan en tierra e, con muy grandes alegrías e gritas e con muchos trompetas e atabales, fueron con el dicho señor condestable por toda la çibdad fasta la Magdalena, y en la fuente d-ella lançaron al su profeta Mahomad y a su Rey derramaron un cántaro de agua por somo de la cabeça en señal de bautismo e el e todos sus moros le besaron la mano e de allí toda la cavalleria e grant gente de pie de onbres e niños vinieron a la posada del dicho señor condestable con mucho plaser e alegría, dando gritos e boses do a todos generalmente dieron colaçión de muchas frutas e vinos.

Por que en otros lugares ante d-esto es contado el modo y estilo que en las otras fiestas pasadas el dicho señor condestable tenya e todos sus actos asás largamente, no conviene mas repetir los salvo que dempués de aver fecho muchas merçedes e dando grandes estrenas de sedas e paños e ropas e dineros a cavallos e otras joyas a grandes e chicos, asy a los naturales de la dicha çibdad como a otros muchos que de diversas partes concurrían en mayor cantidad que ninguna de las otras fiestas pasadas, el domingo primero dempués de la fiesta mandó conbidar y comieron e çenaron con el todos los señores de la Yglesia mayor y asy mesmo los clérigos de la Universidad, y esa noche ovo muchos momos e personajes de diversas maneras. A luego el día de los Reyes syguiente comieron e çenaron con el todos los cavalleros e regidores e jurados e escuderos e muchas dueñas e donsellas de la dicha çibdad del abundancia de los muchos manjares e potajes e vinos, confites e otras frutas, y de la orden del serviçio que en los dichos conbides mandava tener non conviene por menudo espresarlo porque asás basta lo dicho y como el dia pasase, dempués de comer en baylar e dançar e cantar, como en tales fiestas lo solía faser el y la señora condesa y sus hermanos e otras donsellas e gentiles onbres y pajes de su casa, venida la noche syguiente la usada costumbre, mandó poner la sortija delante de su posada, y estando la señora condesa en la mas alta torre d-ella, y con ella las señoras doña Guiomar Carrillo su madre e doña Juana su hermana y otras muchas dueñas e donsellas de su casa e de la dicha çibdad, y estando asy mesmo muy mucha gente cavalgando e a pie en las calles delante de su posada e por las bentanas e tejados una ynfinidad de mugeres e toda la plaça muy clara por los muchos faraones que ardían en ella, el señor condestable asomó por la calle que viene de la Madalena con tal contenençia: primeramente venían quatro paxes de atabales e dies o dose tronpetas e luego dose cavalleros en gentiles cavallos bien guarneçidos con falsos visajes e unas jaquetas cortas pardillas de muy fino paño coronadas las cabeças, sus lanças e las manos; a luego en pos d-ellos venía un loco que se llamava maestre de Santiago en una facanea e traya una lança delante el señor, e luego venía el señor condestable con fasta treynta antorchas delante y dies o dose

espingarderos entornno tirando en un muy lindo e muy desenbuelto cavallo muy bien guarneçido [...] y asy entró por la dicha calle do la sortija era puesta, con el mayor estruendo del mundo y con la mayor gracia y desenboltura que cavallero podía traer. Avía condiciones que-l primero cavallero que metiese la lança por la sortija ganase un jubón de brocado e cada uno de los otros que dempús açertasen quatro varas de seda [...]

Barcelona, 1467, agost 28-31. Llibre de Solemnitats, Manuscrit IV, 1457-1546, foli LXVIII a LXVIII. SOLEMNITATS, volum I,(1930) pàgines 286-293

Turcs i cavallets de Barcelona gestionats per més d'un gremi durant la festa de l'entrada del Duc de Calàbria.

Solemnitat de la festa feta per la intrada del illustra senyor Don Johan, duc de Calàbria, etc., lochtinent general del molt alt e molt excellent senyor, lo senyor rey en Renat, benaventuradament regnant.

[...]

E stant axí, lo dit senyor en lo dit cadaffal, los officis, qui allí eren venguts ab lurs penons e entremesos, faeren reverència al dit senyor, passant hu après altre devant lo dit cadaffal [...]

Primerament, passaren los garbelladós ab lur penó.

[...]

Item, revenedors ab entramesos de sancth Miquel e angels, qui feyan la batalla ab los dits diables.

[...]

Item, fustés e mestres d'axa ab lur penó, ab castell dels turchs, ab entremès dels turchs.

Item, texidós de draps de lana ab lur penó.

Item, conthoners ab lur penó, ab entremesos dels cavalls cothoner, e mesclaren-se ab los fusters.

[...]

Igualada, 1474, juny 19. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1026. Llibre de la Universitat de 1473-74, foli 33r.

Joan Tria, ballester, reconeix haver cobrat cinquanta sous que li eren promesos per l'Entremès dels diables de la festa del Corpus just passat.

Die dominica XVIII junii anno M CCCC LXX IIIII°

Sit omnibus notum quod ego Johannes Tria, ballesterius, minor dierum, dicte ville Aqualate, confiteor et recognosco vobis honorabilis Petro Franquesa, consiliario et bosserio anno autem dicte ville, quod solvistis et tradidistis michi numerando quinquaginta solidos michi dari promisses pro Intromisso dels diables, pro festivitate Corporis Christi proxime preterit. Et ideo, etc. Testes [...]

Igualada 1475, abril 25 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1027. Llibre de la Universitat de 1474-1475, fols. 20v i 21r.

Primera temptativa coneguda de fer una casa dels entremesos, desmuntant un molí de tracció animal, aprofitant-ne la fusta i ferramentes per bastir el "Castell de l'Infern" i reservant la que sobri per altres entremesos. L'espai resultant serviria per guardar-los.

Die martis ·XXV· aprilis anno predicto

Consilium generale et particulare universitate dicte ville Aqualate [...]

Item lo dit consell e jurats de aquell volgueren e ordenaren que lo molí de sanch lo qual és construït en la casa hon antigament solia ésser lo hospital, per qual és infructuós e té embargada la dita casa, sia desfabregat e que la fusta e claus, ço és tanta com mester serà, sia convertida e mesa en la edificació del castell del Infern, lo qual és deliberat fer a obs de la festa de Corpore Christi. E lo que n sobrerà sia conservat fins altremet ne sia ordenat. E que lo dit Castell del Infern e altres si d-aquí avant se feran, sien conservats en la dita casa, segons en pessat era a costum.

[...]

Igualada, 1476, maig 6. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1028. Llibre de la Universitat de 1476, foli 27v.

Carta dels consellers al rector de Santa Coloma de Queralt per una representació de la Mare de Déu. Apareix el terme *misteri*.

Al molt honorable e molt savi mossèn Anthoni Agualada, prevere, rector de la església de Sta. Coloma de Queralt.

Molt honorable e molt savi mossèn. La causa de la present és per quant nosaltres, seguint bona e loable consuetut d-aquesta vila, nos preparam en venerar e honrar quant en nosaltres és la festa del preciós Cors de Ihesu Christ. E per ço mossèn Ramon Sala, prevere d-aquesta vila, hage deliberat fer certa representació de la Verga Maria, obra pia e de molta devoció. E per lo dit misteri e representació hage mester algunes veus de hòmens artistes e en semblants coses sperts, e haiam hagut a memòria que per vostra saviesa podem ésser endreçats en aquest acte. Per ço, mossèn, havem deliberat fer vos la present, pregant e supplicant vos ab protestació emperò que per ço no fos fet desservey a la vostra església ne aqueixa vila, craent que per aquell die en aqueixa vila no si façen semblants representacions, vós plagués ab aquells que a vostra saviesa fos ben vist faedor voler nos venir ajudar per al dit misteri. E hon de açò nos volguessets fer pler e honor, ab temps na fossem avisats, hoc e encare VI o VIII dies ans de la dita festa voler venir ací a tot nostre càrrech e despesa. E de açò, ultra que per vós, ne serà fet gran servey a Nostre Senyor Déu, vos ho reputeriem a gràcia special. e en son cars e loch vos ne retribuïrem semblant servey. Fem fi. De Agualada a VI de maig 1476.

A la honor e servey vostro, mossèn, prests e aparellets, los consellers de Agualada.

Igualada, 1478, agost Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1029. Llibre de la Universitat de 1477-78, foli 37v-38r.

Crida de la naixença del fill gran dels Reis Catòlics, Ferran i Isabel (que no Joana). Esment dels tabals com a instrument propi.

Per la nova del Primogènit de Castella.

Ara hoyats què us fa hom a saber, de part dels honorables en Nicholau Puiggròs, sotsveguer e batle de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey e de n Johan Manresa, batle de la dita vila per lo monastir de Sent Cugat de Vallès, a instància e requesta dels honrats Consellers de la dita vila. Com a notícia lur sia pervengut per migà de alguns bons hòmens dignes de ffe, que la illustríssima senyora la Senyora Johana [*sic: Isabel*] Regina de Castella, muller del illustríssimo senyor lo Senyor don Ferrando Rey de Castella benaventuradament regnant are en aquests dies poch ha pessats, hage hagut ·j· fill primogènit lur, per la nativitat del qual lo sereníssimo Senyor

e Rey nostre hauria manat ésser fetes grans aldimares e festes e alegries per totes les ciutats, viles e lochs dels seus regnes e terres, per ésser pròspera e beneventurada nova e de gran repòs e benefici de tota la Senyoria del dit Senyor Rey. E per ço, los dits honrats Consellers hagen deliberat e ordenat ésser, per lo semblant, fetes festes e grans aldimares e alegries en la present vila, ffahent farahons per les sumitats de la dita vila, sonant campanes, trompes e tabals e altres natures de instruments, per significar e designar la dita nota ésser de molta alegria e goig a tots los feels vassals del dit Senyor Rey. Em per amor d'açò, los dits honorables batles, instants e requirents los dits honorables Consellers, notiffiquen a tot hom generalment les dites coses, per ço que ignoràntia per algú allegar no se'n pusquen, manant a tots los habitants en la dita vila que per vuy tot die hagen netegats e ambellits los carrers de la dita vila. E que demà aquells empalien o enramen ab mils que fer ho poran. E que per la nit següent e per l'altre nit qui aprés venrà, ffaçen les dites aldimares, farahons e falles tenint lums per les finestres e terrats, sonant campanes, bacins, trompes e tabals e altres instruments, segons demunt és dit. E en res no·y sia mesa dilació, sots pena de ·V· ss. E quart si qui guardar si ha.

E no resmenys, hagen ordenat, a glòria e honor de nostro Senyor Déu Ihesu Christ e de la gloriosa verga nostra dona sancta Maria mare sua, que per la dita rahó sia feta solemna professó per la dita vila. Per ço, demà que serà diumenge, com los senys tocaran, tot hom generalment sien a la església per seguir la dita professó, e per pregar nostro Senyor Déu que Déus faça viure virtuosament lo dit primogènit per multiplicats e dilatany [sic: dilatats anys], tenint en pau e repòs e iustícia totes les terres e regnes que en aquell se pertanyen. Sots pena de una lliura de sera, guanyadora a la obra de la església de la dita vila.

Ffuit publicata prescripta preconitzacio per quatuor loca dicte ville, videlicet, in platea Bladi, in platea Carnicerie et in platea Nova, et etiam in platea del Tany, per Jacobum Merquet, preconem publicum dicte ville, die sabati XX julii anno predicto.

Igualada, 1479, 26 desembre(?) (27 de desembre 1480 any nativitat) Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1265, doc. núm. 25.

Petició dels joves d'Igualada (Confraria del Santíssim i Sant Esteve) de poder escollir el "rei moixó".

Honorables senyor[s]: no hignoren vostras reverències com lo jovent de aquesta vila tots anys acostuma per laor de Déu fer hun ciri gros acompanyat de ·iiij· ciris patits, los quals per poques sustàncies a molta disminució e totalment a perdicó venen, los quals ciris servexen a la luminària e acompanyar lo cos preciós de Ihesu Christ hoch encara a otill de la dita vila, com és a la festa del Corpus e de Sent Barthomeu, axí a la profasó com a les ballades. Axí, considerant lo dit jovent totes aquestes cosses, hoch encara que per tot lo Principat de Catalunya axí lochs reals com baronies, se acostuma en les festes de nadal fer, per augment de la luminària, un rey. E açò per aver alguna ascusa de demanar per la dita luminària, suplica lo dit jovent a vostres reverències los cia atorgat per lo honorabla consell, ells puguan fer Rey ací com los altres lochs acostumen, lo qual sens abús anans beningnament demanar pugua aquella caritat sarà plesent a cadescú donar de bon grat e sens força nenguna. E per què aia principi, vos suplica lo dit jovent que en les ditas presents festes, encara q sia tart, de bon costum principiar pugua.

Igualada, 1479, 26 desembre (1480 any nativitat). Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1030. Llibre de la Universitat de 1479-1483, foli 20r.

Resposta del Consell General a la petició dels joves d'Igualada (Confraria) de poder escollir el "rei moixó".

Die lune XXVI^a decembris Anno MCCCCLXXX [...]

Consilium generale [...]

Item lo dit Consell ab expressa licentia voluntat e consentiment dels honrats en Gonsalvo de Fries batle de la dita vila per lo Senyor Rey e de Anthoni Simon batle d-aquella matexa vila per lo monestir de Sent Cugat de Vallès, e lo dit Consell presents, Donaren licència e facultat als jóvens macips de la present vila de Aqualada que, a Reverència de Nostro senyor Déu Ihesu Christ e de mossèn Sent Esteve prothomàrtir e a augmentació dels ciri o ciris los quals lo dit jovent tenen en servey de Nostro Senyor en la dita església, que seguint la costuma qui ya quasi és en pràtica en tots los lochs del Principat de Cathalunya pusquen elegir Rey vulgarment apellat Rey Moxo, qui diu tant solament per totes les festes de Nadal e fins al dia de Aparici, intensivament, començant en la festa [en blanc; segurament es referia als Innocents o Sant Esteve] ab honest acapte per ells ffahedor entre les gents de la dita vila, encara entre les gents qui durant lo temps del dit regnat en la dita vila declinaran e anant e vinent passaran, sens força ne violència de algú, si no per lur liberalitat. E açò per reverència de Nostro senyor Déu Ihesu Christ e de la gloriosa Verga Maria e de mossèn Sent Esteve e per augmentació dels dits siris. En la qual ordinació los dits honorables batles lur consentiment prestaren en nom del Senyor Rey e del monestir de Sent Cugat de Vallès, senyors de la dita vila.

Barcelona, 1481, gener-novembre. BRUNIQUEL VOL II, pàgina 248

Notícies sobre moviments militars i campanes contra el turc.

A 24 de Janer 1481, lo Rey Dn Ferrando féu guiatge general per la armada que feya contra lo Turch. *In Diversorum Cathalonie Sigilli secreti primo.*

[...]

A 15 de Noembre 1481, arribaren 18 naus que venian de Nàpols, del socors que lo Rey tramès al de Nàpols per cobrar Otrento, que era estat pres per lo Turch.

Barcelona, 1481, juny 23-27. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons Consell de la Ciutat i Ajuntament Modern. 02.01 / 1B. II-25. Registre de Deliberacions 1479-1481, folis 166v i ss.

Publicat a SOLEMNITATS, vol. I (1930), pàgines 328-331.

Entrada d'Isabel de Castella a Barcelona. Detalls festius projectats, entre els quals un espectacle de turcs.

[...] la dita senyora, segons relació dels dessús dits, ha gran voluntat, [e] és dona, com per tots és sabut, de prosapia molt gran, e per se qualitat e custums molt de alt e excellent ànimo, agradant-se sia venerada e festejada, e axí és stat fet per los aregonesos en les noves entrades axí de la ciutat de Calatajut com de Ceragossa, les quals coses ha mostrat la magestat sua ésser moltt plasents. E és veritat que segons que lo senyor rey ha dit a ells consellers se gran altesa havia dit a la dita senyora que dites coses no eren *nada* comparades a Barchinona [...]

[...]

Segona jornada de dita festa [...]

E més, sie dat orde que, del portal de la Dreçana fins al pla de Fframenors, sie encordat tot lo carrer alt de part a part, spessament, e tot cubert de eures e genestes, e de loch en loch del dit carrer sien plantats arbres de verns ab gran enremada, , sobre los quals serà feta una gàbia de rama, dins la qual staran músichs axí de corda, com cantors, com hòmens qui contrafcen lo cant del rocinyol.

[...]

E més, és pensat, mentre dites coses se preparan, los honorables consellers, considerant que lo pali sots lo qual lo senyor rey entra és stret, car no és sinó de tres pessas, e are que lo dit senyor

e la dita senyora ensemps iran deius lo dit pali seria massa stret, per tant donen orde los dits consellers facen créixer en aquell una tela o pessa affi sie de IIII pessas, e axí será assats ample. E més, los dits consellers faran preparar XXIII trompetes e juglars qui sien en lo portal e acompanyaran la dita senyora, anant denant lo pali fins a la posada de la dita senyora.

[...]

E més, és fet apuntement que sie dat orde per altra jornada, la sala alt de Lotge que sie bé e magníficament, com mils se porà, empaliada de draps de ras, e cuberta segons altres vegades és stat fet; e que baix, dins la casa e buch de la dita Lotge sie fet un cadeffal en aquella part hon més disposició haurà, tan gran com mester sie; e al mig del cadefal sie fet un sitial per seure la magestat del senyor rey e de la senyora reyna; e de les parts dessà e dellà steran les dones de honor qui seran vengudes abillades per honrar la dita festa. E que lo dit cadeffal sie fet ab aquella millor disposició que per celebritat dels dits actes serà vist pertinent.

[...]

E feta la dita collació, les magestats dels dits senyors seran supplicades que·ls plàcia muntar·se·n dalt en dita sala per mirar les quintanes e altres jogositats qui seran fetes en la mar, segons deius són continuades.

E per preparació de les dites quintanes, és apuntat que los honorables consellers entren mariners e los arts de pescadors ab caros de pescar, axçi que en quescun caro haie dos hòmens ab pavesos e lances per fer dites quintanes, e que en quescun caro haie una trompeta e un stendart de senyal de la Ciutat, e en quescun scalm dels qui vogueran, sia feta una bandereta ab lo mateix senyal; e que a quescun home qui serà en lo dit caro, sie dada una carapussa, la qual port al cap, de drap vermell e groch; e que los dits caros sien tants en nombre com haver se poran.

E més, que al cap del moll sie bastit una forma de castell de tela ab sos torratxos, qui mostren ésser turchs, ab banderes; e que lo dit castell sie combatut e scalat, e serà pres; e seran fetes algunes testes de turchs, mostrant aquelles com hòmens morts e degollats, e los de les quintanes poseran dites testes en lo cap de llurs lances. E fet dit acte, ab gran alerig tireran denant les dites magestats e metran·se en tret de fer junctes en mar.

[...]

Barcelona, 1481, juny 28 Solemnitats, volum I,(1930) pàgines 336-340 (Manuscrit IV, 1457-1546, foli Cv a CIIr)

Entrada d'Isabel de Castella a Barcelona. Detalls festius i itinerari urbà de les entrades, des de Llotja.

E lo dit dia de dissapte, que comtavem XXVIII del dit mes de juny, any demunt dit MCCCCLXXXI, la dita senyor[a] reyna partí del dit monastir, venint vers la ciutat per intrar en aquella. E per ben festivar la dita senyora reyna jatsesia que tal pràctica com deius fins ací no fos stada feta en noves intrades dels reys e reynes antecedents, però, per complaure al senyor rey qui axí ho volgué, los dits honorables consellers deliberaran sots pali rebre la dita senyora reyna en lo pont del portal de Sant Anthoni, en lo qual portal fou preparada una representació de santa Eulàlia, devallant de la torra sobre lo dit portal, en companyia de III. angels, ab enginy molt artificios, los quals angels representaven lo angel custodi, sant Gabriel e sant Raphael; e dalt en lo portal era un cell qui eran tres cels voltants lo hu contra l'altre, ab luminària, ab diverses ymages grans de reys, profetes e vergens, los quals, suposat que los dits cels voltessin tota hora, les dites ymages romanian e mostraven star dretes [...]

E axí venint, com fou dins lo pont del dit portal, sobre lo qual era fet, ab antenes, sobre cel de draps de lana per que la dita senyora no stigués al sol, la dita senyora se aturà, e aturada, la dita santa Eulalia en companyia dels angells demunt dits devallà d'alt de la torra del dit portal, cantants ab molta melodia. E com la dita santa fou baix fins a cara de la dita senyora reyna,

lexant-se de cantar, parlant en llengua catalana, li dix, ab gest e continensa pertinents, les cobles següents:

Pus ha dispost la magestat divina
visitar vos sta ciutat famosa
vullau mirar, senyora virtuosa,
los mals qui tant la porten a rohina.
Jo le-us coman fins ací conservada
per mi, qui so, màrtir, d'ella patrona.
Sper en deu la vostra Barsalona
en un moment per vos serà tornada
vivificada,
e prosperada.
Mas cogitau, reyna tant desitjada,
Dar-ne rahó a deu qui us ha creada.

E dita la dita cobla, la dita santa Eulalia ab los dits angells se-n tornaren muntar ab lo mateix exercissi, e mostrà la dita senyora trobar pler en mirar e hoyr la dita representació e los cels demunt dits.

E feta la dita representació, los honorables consellers donaren peu a terra, e materan la dita senyora sots un bell pali de brocad, ab tovallons de carmesí, ab senyals de la Ciutat sembrats en los dits tovallons. [...]

Item, payers ab llur panó, lo qual panó aportava un hom a cavall molt bé vestit e abillat; e lo cavall era emmantat de manta de drap de lana vert fins en terra, e tots los altres com a comanadors de Sant Johan portant un cruxifix, ab concert de certs cantós de bones veus.

Item, corredós de coll ab lur panó, ab cert entremès de hòmens nuus a cavall.

[...]

Item, spasés ab llur panó, ab la representació de sant pau qui portava la gran sapsa, qui és de la Ciutat.

[...]

Item, cotoners ab llur panó.

Item, mercés ab llur panó, ab representació de sant Julià cavalcant, anant a cassa en companyhia d'altres de cavall, ab una tanca feta en forma de un bosch, ab rama, del qual feran volar molta natura de ossells, ço és, coloms, tortres, guatles, mussols e altres, e ab un ball de jovent ab cèrcols enremats, ab calces e berretes de grana, tots en una manera vestits, ab cascavells a les cames, fahent lo ball de la tribalda, tots enremats de fulla d-eura.

[...]

Item, fferrés ab llur panó, ab representació de sant Aloy, qui anava sobre bestia, ab cadira, e denant ell anava la víbria de la Ciutat, qui lansava foch per la boca.

[...]

E pessades totes les dites confraries, lo senyor rey e senyora reyna, devallants del dit cadeffal, cavalcaren, e jus lo pali, ab la serimònia demunt dita, faheran la volta que lo senyor rey acostuma fer en noves intrades, ço és que partint del dit cadaffal, vench tot dret per lo carrer Ample, voltant als Cambis Vells, anant vers lo Born, voltant e tirant per lo carrer de Muntcada fins a la capella d-en Marcús; e après girant la via de la Bòria, fahent la via de sant Jacme; e pessada la plassa de Sant Jacme, pessaren denant la casa de la Deputació fins al palau episcopal, e quant les dites magestats foren denant lo portal del dit palau, descavalcaren donant peu en terra, e lo clero de la Seu ab la bandera de santa Eulàlia, e ab la creu maior de la dita Seu alsada, reberan les dites magestats; e al portal de la seu, fou aparellat un sitial cubert de drap d-or, sobre lo qual la dita senyora adorà la Vera Creu en mà del reverent patriarca de Terragona.

[...]

E après, per mes festivar, a V del mes de agost, any demunt dit MCCCCLXXXI, fou feta professó per la dita ciutat com lo dia de Corpore Xpisti, ab tots los castells e entremesos.
Suma la despesa III^m XV. Lirs, I ss

Lleida, 1481, juliol 11. Lleida, Arxiu Municipal. Llibre de Prohomies de 1481, 1482 i 1483, folis 29r-30v.

Preparatiu de Lleida per l'entrada d'Isabel de Castella.

Dimecres XI de juliol.

Los honorables mossèn Francí Burguera, mossèn Francesch Sanç e mossèn Nicholau Ribera, pahers, feren justar los prohòmens següents:

[...]

De la venguda de la senyora Reyna.

[...]

Delliberaren encara, provehiren e ordenaren que tots los carrés per los quals la prefata Magestat passarà en la dita lur entrada ffins a lur posada hon sa Magestat posarà se haien de agranar e reguar e enjuncar, enbellir les carreres e los affronts de les cases, empaliar ab draps de ras exalons e altres com millor fer se porà per los senyors de les cases, quiscunes en sos enfronts, axí pròpiament com fer és acostumat en la festa del cors preciós de Déu.

Últimament acordaren, deliberaren e provehiren que lo dia e hora que la prefata Magestat entrarà en la present ciutat sien fetes alimares, balls e grans alegries en la present ciutat per los habitants en aquella, fent encara dits balls e alimares per tres dies après, continuadaments següents, los quals balls se haien affer axí bé per Cristians, Juheus com Morosde la present Ciutat, en tal manera que los Cristians e Christianes vagen primers Juheus e Juhies après, e Moros e Mores darrers, tant ben vestits, abillats e arrehats, vestides, arreades e abillades com mils quiscú fer puxa, fent cerqua per la present Ciutat, ballant ab los més jutglàs, ministrés e sons que haver se poran, passant davant la possada de la prefata Magestat, affi que sa altesa si mirar los voldrà dits balls e alegries ho puxe [fer] de lur possada e prengue jocunditat e alegria vehent aquells. E que en dit[s] tres dies la maior part de quiscun dia sien sonades, festegades e repicades les campanes totes de la present Ciutat, e encara quiscun vespre fins quasi a miga nit dels dits tres dies, fent de vespre e des que serà nit en dits dies gran[s] luminàries per finestres, per torres de sglésies e altres diversos lochs de dita Ciutat, e balls, sons e alegries segons damunt és dit. E més, fent trons e desparant bonbardes, bossons, sarabatanes e altres trons per diversos lochs de la present Ciutat com mils e pus bastantment fer se puxa. [...]

Igualada, 1484, agost 20. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Llibre de la Universitat de 1483-1484. Top 1031, foli 59.

Crida de la festa de Sant Bartomeu. Primera menció explícita de la processó d'aquella diada.

Crida de la fffesta de Sent Barthomeu.

Ara hoiats què-us fan a-saber los honrats en Dalmau Mercader, sotsvagner e batle de la vila d'Agualada per lo molt alt senyor rey e n-Anthoni Simon, batle de la dita vila per lo monestir de Sent Cugat de Vallès. Com per los grans miracles e gràcies que per migà del gloriós apòstol mossèn Sent Barthomeu se obtenen de Nostro Senyor Déu Jhesu Christ e de la gloriosa Verga nostra dona Sancta Maria, e lo dit beneventurat apòstol hage tengut en guarda e custòdia aquesta vila e singulars de aquella. E per aquesta rahó, e no senç mèrit, sia constituït patró e capità de la present vila. E per ço, los honrats consellers de la dita vila hagen proposat e deliberat

decorar e embellir e solempnament festivar la sua beneyta festa, qui serà dimarts primer vinent qui-s comptaran vint e quatre dies del present mes d'agost, anant a la sua capella ab devota professó. E aquí fer solemne offici divinal e altres devotes serimònies. E après grans solaços e leugaries de balls e dances ab instruments de diverses maneres, e fer tenir taula de saltar, juytar, lança e barra gitar, e encara de córrer e altres trempaments e leugaries, posant diverses joyes en aquells. Volents donchs los dits honrats consellers ésser a tots manifestes les dites coses, han requests los dits honrats batles, que ab veu de crida fessen publicar les dites coses, per çò, los dits honrats batles, ab veu de la present pública crida, notiffiquen a tots e sengles jóvens e altres personas de qualsevol ley, stament o condició sien, que lo dit die de la dita festa del benaventurat apòstol Sent Barthomeu patró demunt dit, los plàcia venir a la present vila de Aqualada per veure les grans alegries e solaços, e altres coses dessus dites. E per ço que quiscú hi pusque ésser pus voluntari a la dita jornada, los dits honrats consellers posen per joya a tots aquells qui luytar, saltar, barra e lança gitar volran, una bella verga d-or, e a tots aquells qui córrer volran poseran al cap del cors hun bell parell de oques ab les plomes argentades e ab los bechs e peus daurats, ço és quant en aquell qui primer serà al cap del cors e aconseguirà al senyal. E qui pus laugers e temprats seran, les dites joyes guanyaran, e encara hauran la amor de la senyora.

Die veneris computata vicesima mensis augusti ffuit publicata dicta preconitzacio per tria loca solita dicte ville Aqualate per Jacobum Merquet preconem publicum dicte ville refferentem.

Igualada, 1485, desembre 23. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1032. Llibre de la Universitat de 1486-1487, foli 13r.

Anunci –per pública crida- a Igualada de la confirmació de les butlles de la creuada atorgades pel papa Sixt IV contra el regne nassarita de Granada.

Crida feta per ffavor de la Santa Cruada atorga[da] per lo pare apostòlich contra los moros de Granada.

Ara hoiats tothom generalment què-us fan assaber los honrats en Johan Manresa, sotsveguer e batle de la vila de Aqualada per lo molt alt senyor Rey e n-Anthoni Simon, batle de la dita vila per lo monestir de sent Cugat de Vallès, ab assistència e intervenció dels honrats consellers de la dita vila. Com lo beatíssim pare apostòlich, a supplicació de la magestat del sereníssimo senyor Rey, ab ses bulles apostolicals ha conformades les bulles per papa Sist atorgades sobre la concessió de la Sancta Cruada contra los moros infels del Regne de Granada, e encare prosseguint lo dit sanct propòsit, ha volgut les dues bulles insiguir e favorir de moltes altres indulgèncias e gràcias en quant la sua potestat basta e bestar ha pogut. E per ço, lo magnífich mossèn Ffernando de Ffontedeonya, tresorer e rebedor del tresor e peccúnies de la sancta cruada en lo Principat de Cathalunya, ffent prompta fe de les bulles e altres cartes, actes e títols sobre l-acte de la dita conformació atorgades e expeditas, ha requests als dits honorables sotsveguer e batles e als dits honrats consellers que ab veu de crida pública et aliter la dita conformació per los lochs públichs comuns e acustumats de la present vila publicar fessen e manassen. Per ço los dits hnorables sotsveguer e balles ab esistència dels dits honrats consellers, per ço que la empresa del dit senyor Rey e de la sereníssima senyora Reyna sie portat al desigat effecte e per favor e ajuda de la dita sancta cruada e per moure los ànimos dels devots e feels christians, ab serie de la present notiffiquen e intimen a tots la confirmació e coses demunt dites, per ço que quescuns se efforçen e ab maior devoció vinguen deliberats pendre les cartes e guanyar e obtenir les sanctas indulgèncias e gràcias en les dites bulles e conformació de aquelles contengudes. E que Déus los ffaça gràcia que pervinga de aquelles e de lurs bones obres pusquen obtenir la sancta glòria de paradís.

Die veneris computata XXIII^a decembris anno M CCCC LXXXV° de mandato dictorum honor. subvicarii et baiulorum dicte ville Aqualate, absentibus honor. consiliariis dicte ville, fuit publicata dicte preconitzacio per tria loca solita dicte ville, per Jacobum Merquet, preconizatorem publicum dicte ville refferentem.

Igualada, 1489-1492 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1033. Llibre de la Universitat de 1488-1489, foli 81v.

Comptes de clavari del 1489, copiats –i potser liquidats- el 1492 al llibre de 1488-89. Primer esment d'un entremès dels Turcs i d'un tabal que li anava associat.

Die sabati XXXI^a decembris Anno M^o CCCC^o LXXXII°

Nos Petrus Amat, Anthonius Poncii, Baltesar Soler et Paulus Puiggròs olim [...] in anno octuagesimo nono consiliarii universitatem ville Aqualate, confitemur et recognoscimus vobis venerabilis Berengario Boffill, clavario dicti anno dicte universitate, quod ex peccuniis bosserie dicte ville solvistis, bistraxistis et de mandato nostro deliberastis personis subscriptis quantitatis inferius designatis, videlicet, a·n Gavarró del Spelt per lates que serviren per fer la capella de Sent Anthoni per la festivitad de Corpore Christi sex solidos et sex denarios; Item al entremès dels diables per la dita festa del Corpus duas libras; Item als jutglars de la festa de la Conceptió, de Sent Andreu, un sòlido e vuyt diners [...] Item per dues lliures de pólvora de gombarda com lo Sr. Infant pessà per la present vila, a·n Pere Franquesa, V sous; Item als jutglars per la festa del Corpus, xvij sous; Item an Salvador Tria per [...] a obs dels castells ii sous vj; Item an Ramon Pujol fuster, per fer los bestiments de les testes, e per los banchs del castell de la Magdalena, e per la spasa del àngel xerobí, e altres menuderies, viij sous vj; Item per fusta que prengueren de·n Baltesar Soler, axí per los dits banchs de la Magdalena com per los dits vestiments de les testes, per tot iij sous x; Item per V parell de guants per los giguants, viij sous iiij; Item per viij palms de tela vermella que serví per l'àngel xerobí iij sous iiij; Item per miga cana de bordat per pauchs per Adam e Eva, j sous vj; Item per fer les calces del àngel Xerobí, i sou; Item an Anthoni Simon, per administrar los entremesos, xx sous; Item per xiiij lliures de bou que prengueren, ço és viij lliures per los consellers per fer messió als jutglars, e iiij lliures de bou que foren dades als oficials per una remissió general que feren a la vila, e una lliura de bou que fou donada al notari per tocar e continuar la dita remissió; Item al tabaler dels Turchs, per tocar lo tabal j lliura de bou; Item per una lliura de candeles per a la dansa del vespre viij diners; Item per ij oripells qui serviren per fer les coronas dels Reys, v sous; Item fonch donat a Mestre Gabriel Miracle, mestre de les scoles, per los sermons de la Quaresma, xxxx sous; Item [...]

Cervera 1490, Arxiu Comarcal de la Segarra. Llibre de comptes de la confraria del Sant Esperit (1482-1530), quadern 7, foli 20r-21r. Publicat per MIRÓ 1998, pàgines 242-245

Notícia de dos cantors de polifonia que foren anats a cercar a Igualada.

Despessa de Corpus Christi.

Primo, donaren a·n Berthomeu Giscafré com anà a Gualada per concertar los xandres per l'entremès, per la cavalcadura dos jorns.....iij ss.

Item, per la despessa que feren anant e vinent, e estant ací per tot, que stigueren dos dies.....vij ss.

Item, més los bestragueren quant se·n tornaren, per lo salari.....x ss.

[...]

Item, més donaren los dits honorables capitans als xandres que eren venguts de Gualada, a compliment dels quaranta sous que havien aver, trenta sous.....xxx ss.

[...]

Item, més meten en data los dits honorables capitans, per la despessa que feren als que vingueren de Gualada, que eren dos, e per lo fadrí que fonch la donzela, per als dos dies e myg que estigueren; per tot, vuyt sous.....viiij ss.

Girona, 1492, gener 20 i ss. Girona. Ajuntament. Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions. *Manuale negociorum iuratorum Gerunde de anno M CCCC LXXXII*. Reg. 017585. Folis 18r-20v (19-21 de la numeració a llapis). BATLLE 1946, annex documental.

Relació copiada al Manual d'Acords del consell municipal del 1492. Inclou una carta reial rebuda pels jurats de Girona, llegida en consell municipal i transcrita a les actes.

Actes de professons, de alegries e luminàries fetes en Girona per la gran victòria de la ciutat e regne de Granada

Primo divendres ques comptava vint del mes de Janer any mil cccclxxxii.

Los honorables jurats any present de la ciutat de Gerona, reberen un traslat de una letra closa que la magestat del serenissimo e potentissimo Senor nostre lo senyor don Ferrando per la gràcia de Deu Rey de Castella, d'Aragó, etc. feu als magnífics Consellers de Barchinona, data en la sua ciutat de Granada a dos del dit mes de janer any mil cccxcii, e ab aquella sa magestat notificà la conquesta de la ciutat e regne de Granada, e perquè dita letra es de semblant tenor com la que com devall se contendra que la dita magestat fa als dits jurats de Gerona, per ço ací no és insertada.

Los dits honorables jurats vist dit traslat, de present trameteren en Nicolau Rocha, notari e sribà del Consell de la dita ciutat, al molt Reverent Senyor, lo senyor en Berenguer per la miseració divina Bisbe de Gerona, e al honorable Capítol de la Seu de Gerona, intimant e notificant-lus la dita nova de la dita tant excel·lent e gloriosa victòria, e pregant e exortants-los fos celebrat de present lo te deum laudamus, e axí lo dit Nicolau Rocha feu relació als dits jurats com los dits senyors Bisbe e Capítol eren contents. E de present après poch tocaren los senys de la dita seu ab gran clast e tocament, e los dits jurats hi vingueren molt ben acompanyats de molts ciutedans e altres prohòmens en gran nombre, e oltra açò vingueren a la dita celebració molts caballers gentilshòmens e molta altra gent e molt solemnement fou celebrat lo te deum laudamus ab gran clero e òrguens, e hi fou lo dit señor Bisbe, lo qual honrà molt la dita festa, e après fet açò ja fou vespre, los dits jurats ab lurs entorxes se'n tornaren a casa de la ciutat, e faeren la volta per la plassa de les Cols, e aquella nit ja moltes gents faeren alimàries e luminàries, per ciutat ab graneres e falles e linternes.

E lo dissapte següent, xxi del dit mes de janer, per correu qui venia de la magestat del dit senyor Rey los dits honorables jurats reberen una letra closa de la dita magestat escrita en castellà, del tenor següent:

A los amados y fideles nostros los Jurados de la ciutat de Girona. El Rey.

Amados y fideles nostros. Fazemos vos saber que ha placido a nuestro Senor después de muchos y grandes trebayos, gastos y fatigas de nuestros reynos, muertos y derramamientos de sangre de muchos de nuestros súbditos y naturales dar beneventurade fin a la guerra que havemos tenido con el rey y moros y reyno de la ciutat de Granada enemigos de nuestra Sancta Fe Cathólica, la qual tenuta y ocupada por ellos por mas de setecientos ochenta anyos, huy segundo de Enero deste anyo del xxxii es venida en nuestro poder y senyorio. Y se nos entregó en elfambre y la ciutat y les altres fuerças della con todos los otros castillos y fortalises y pueblo que deste reyno nos quedaban por ganar. Lo qual acordamos de vos scribir porque sabemos el

plaser que d'ello haureis y para que dedes gracias a nuestro Señor de tan gloriosa victoria como le ha plazido darnos a gloria y enxalsamiento suyo de nuestra Sancta Fe Cathólica, honor y acrecentamiento de nuestros reynos y senyoríos ygualmente honra y reposo de nuestros súbditos y naturales.

Dada en la nuestra ciudad de Granada a dos de Enero del anyo Mil cccclxxxii. Yo el Rey. Coloma, Secretarius.

E rebuda dita letra los dits jurats faeren strenar lo correu qui dita letra portà, e per mossèn Pons Julià lur conjurat o clavari li faeren donar tres ducats de or.

E aximateix fou conferit per los dits honorables jurats ab los dits Bisbe e Capítol, e foren apuntades tres professons, e festes e balles e alegries e alimàries contengudes en la crida devall insertadora.

E fou delliberat segons en la dita crida se contén, que tres dies sien fetes professons, so és, dimenge que tindrem xxviii del dit mes de janer e lo diluns e dimarç, e que los dits jurats fan haver quatre cobles de juglars, que serviran per anar devant les professons sonant, e al deprés dinar los dits cobles seran repartits per places per a ballar e dar plaer als ciutedans, e poblats en dita ciutat, e a les nits és ordenat sien fetes alimàries e luminàries per tota la dita ciutat, ab gran so de senys e campanes de la seu e daltres sglésies de la dita ciutat.

Item en l-entretant, ans de la celebració de les dites tres festes, fou ordenat que del dit dissapte an avant sonassen a les vesprades los senys de la dita seu e de les sglésies parroquials e monastirs de la dita ciutat, com de fet se féu.

Item, encare que no fos ordenat, en los dits dies a les nits en la dita ciutat se fahien molts grans alimàries e açò de lanternes e de bruchs de falles.

[...]

Item lo diluns a vespre, los dits de Sent Pere ab grans alimàries e luminàries e entramesos anaren per tota la ciutat faent grans alegries.

Item lo dimarç a vespre los de la plassa e burch de Sent Feliu ab grans falles graneres e linternes anaren per tota la ciutat faent grans alegries ab gran sons e tabals, e après, en la dita plassa faeren grans balles.

Item lo dimecres, que-s comptava xxv del dit mes de janer, los de les places de les Cols, del Vi e del Oli faeren gran ajust e cavalcada e faeren hun cardenal ab gran companyia de gent a cavall molt abillada, e gent de peu qui anava primer ab lurs trompetes e tabals e tamborinos, espingardes, que-s creya eren sobre dos centes persones, e anaren per tota la present ciutat faent grans alegries, e açò era de dia.

[...]

Item lo diluns, xxx del dit mes, de matí fou feta e celebrada la dita professó ordenada, e foren acompanyats los dits jurats de gran nombre de gent e ab quatre cobles de juglars qui-ls anaven devant, e après dinar los capellans e clero de la Seu féu una molt bella representació en la plassa de la dita Seu, e fou que hun cardenal, legat apostòlich, fingia venia de Roma per a coronar lo senyor Rey nostre en emperador e a la senyora Reyna en emperadriu, e axi arribà dit cardenal, vestit ab capa de grana e capell vermell, acompanyat de bisbes e prelats, e en dita scala ere aparellat lo bell cadafal molt honrat, e aqui descavalcà dit cardenal, e hun qui representava lo dit senyor Rey e altra la senyora Reyna, e pujaren al dit cadafal e tots seguieren, e fou molt solennament feta dita coronació.

Emperò es veritat que lo digmenge abans faeren a la plassa de Sent Pere los entramesos e representacions de la presa de la ciutat de Alfama, qui es en dit regne de Granada, e faeren la dita ciutat ab grans gents d-armes qui la prengueren, e aximateix los moros qui la defenien, tant dins com de fora, e eren molt ben ornats de vestidures e altres ornaments, que per cert ana a juy de molts, be e honreament.

Item lo dimarç per pluge no-s pogué fer la professo del Corpus segons era stat ordenat, e fou prorogada dita professó de voluntat del dit senyor bisbe e capítol per al diumenge prop següent, que-s comptava v del mes de febrer any dit.

Emperò lo dit dia de dimarç al després de dinar los honorables jurats anaren a veure una representació e entramesos qui-s faeren en la plassa de les Cols de la dita ciutat, e fou que faeren la ciutat de Granada ab moros qui dins ella staven, e de fora faeren pavallons e tendes e aquí faeren los senyor Rey e senyora Reyna, e lo Cardenal de Spanya, e lo duch de Sivilla e lo duch de Calis, e lo compte de Cabra, e lo Comenador maior, los quals anaven molt ataviats e en orde e caseu feu passada per ciutat ab nombre de gent de cavall e de peu, e ab lurs divises e liureyes e banderes e trompetes e tabals molt ab gran orde e pompa e representaren aquí la presa de la ciutat de Granada, molt magníficament e ab gran despesa, e deyan molts que en Gerona, no han mai vista fer tan gran gala com aquesta.

E deveu notar que en los dits tres dies de digmenge, diluns e dimarç ab los juglars que los jurats havien conduïts e logats, als després dinar e a les nits hagueren grans balles per les places de les Albergaries, de les Cols e en lo Mercadal e a la plassa del Oli, e a la plassa de la Cort, e los jueus e juhies foren en la plassa de les Albergaries e del Call partint en balla feta e anaren a la dita plassa, e altre dia foren a la plassa del Oli.

Igualada, 1495, juliol 13. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1036. Llibre de la Universitat de 1495-1498, foli 36r-36v.

Anotació de despesa aprovada pel Comú de la vila l'any 1495, sense que s'especifici de quin any era la representació dels diables, segurament el 1494. En tot cas, dubtem que haguéssin passat més de dos o tres anys.

Lo Consell General de la universitat de la vila de Agualada, convocat per la forma acostumada e congregat en la Capella de Sent Barthomeu de la dita vila[...]

E ·V· lliures per la obra del mur; e cinquanta solidos an Vicens Ballester e a sos companyons per lo entremès dels Diables de l'any M CCCC [*en blanc*]; en an Guillem [...]

Segle XVI

Lleida, 1501, abril 15. Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, volum 56, foli 104v. RUBIO 1973, pàgina 82.

Acord capitular de fer la colometa de Pentecosta des d'un altre indret més elevat per no malmetre el cor nou.

Die jovis intitulata XV mensis aprilis anno a Nativitate Domini MD primo, convocati etc. decanus Ribagorza, Alvaro Solsona, Guiu, Olmo, Vallterra, Valterra, Alcoleia, vicarius Matheu, Fonat, Ferrer, Cortit et Sales, canonici capitulantes, et attendento ut dixerunt quod in et super factura de la Colometa, iminet periculum in coro novo per los esclafidxs quod mutetur et fiat per tantum in cimborio et fiat capitulando cum magistro et concordia seu firmamento super his vices eorum comittendo.

Igualada, 1506, agost 1. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1040. Llibre de la Universitat de 1506, foli 62v.

La Universitat d'Igualada acorda rebre Germana de Foix igual que com va rebre Isabel la catòlica l'any 1481.

Die sabbati prima augusti anno M D VI.

Lo Consell general e particular de la vila de Agolada convocat e congregat en la forma acostumada en la casa del Consell de la dita vila [...] volgueren e ordenaren en e per la forma següent:

E primerament sobre la venguda del Senyor Rei don Fferrando, de gloriosa memòria, e de la Senyora Reyna dona Germana, segona muller sua, lo qual de les partides de Ffrança novament entre en los regnes e terra del dit senyor Rey, volgué e ordenà lo dit honorable Consell que per la dita Sra Reyna dona Germana, sia feta aquella festa que fou feta com l'altra reyna dona Hysabel, Reyna de Castella, quòndam, primera muller sua, novament entrà en la terra, festegant aquella de fochs grechs, qüets, lur sons, e de luminàries, e altres jochs e entremesos e aldimàries, remetent-ho tot als dits honorables consellers. [...]

Alcalá de Henares, 1509. GÓMEZ DE CASTRO 1569, foli 120r.

Descripció de l'entrada del cardenal Cisneros a Alcalá de Henares, on havia fundat la Universitat, en tornar victoriós de la presa d'Orà el 1509.

Cum iustis itineribus iam prope Complutum venisset, Petrus Campus Complutensis gymnasii rector, duos ex collegis obuiam ad eum salutandum misit, qui eum ferme vnus diei itinere atuerterunt, quod Ximeno gratissimum fuit [...]

Hic Complutum est profectus, cui tam ciues quam literarii ordines, obuiam perrexerunt, qui lætis salutationibus, incolumem reditum & fœlicem victoriam gratulabantur. Præcedebant antistitem captiui Mauri, & cameli auro, argentoque ex præda Africana onustæ. Volumina etiam Arabicis characteribus conscripta, ad astrologiam & medicinam spectantia, vt suam bibliothecam exornaret, Alcazaue, portarumque vrbis repagula, & clauas, candelabra, & pelues Mesquitarum, quibus Mauri ad suas lotiones vtuntur, & Arabici litui, quos annafilos vocamus. Multa ex his in tholo templi diuo Ildephonso dicati suspensa fuerunt, quæ adhuc Compluti magno studio visuntur.

Sóller (Mallorca) 1510, abril 4 RULLAN 1876, volum II, pàgina 504.

Promulgació de butlles de la santa cruzada dedicades exclusivament a la guerra contra l'infidel.

El producto empero de la Cruzada no fué destinado exclusivamente al sostenimiento de las guerras contra los moros en España hasta el año 1509; de ahí procede que los moralistas fijan la concesion de la primera Cruzada en el mencionado año, y que por cierto se publicó en Mallorca con un fervor más digno de elogio que él en que se publica en nuestros dias.

«Ara hoiats que denuncia e notiffica lo molt spectable e noble senyor Don Joan Aymerich, criat, Mestre Sala, Conceller del molt alt e molt poderós lo Rey nostro senyor e per sa real altesa Loctinent general e governador en lo regne de Mallorca e illes á aquel adjacents. Com la Sanctedat de nostro sant Pare ab sa bulla apostólica en forma deguda despatxada en ajuda e sustanció de la guerra ques fa contra los pérfidos moros de Africa, inimichs de nostra santa fe cathólica, ha otorgat la indulgencia de la santa Creuada e jubileu ab moltes e specials gracies, facultats e prerogativas e per temps de tres anys que la espedició de la dita santa indulgencia durerá ab suspensió de altres qualsevol indulgencias e facilitats per sa Santedat e Santa Sede apostólica fins aqui otorgades encare que per algunes d'ellas sia provehit que per ningunos altres se puguen sorprendre, segons que per la dita bulla apostólica á la cual nos referim aquestes e altres coses mes estensament son contengudes. E com sa Real Magestad ab sa patent e Real provisió haje expresament manat, entre les altres coses en aquella deduides e expresades, la bulla de la dita santa Creuada e jubileu esser rebuda en la present ciutat y regne ab la major cerimonia e solemne processo que posible sia. E sia estat delliberat rebre aquella demá que será dijous que contarem quatre del present y devall escrit. Per so lo dit spectable y noble senyor Loctinent general inseguint los reals manaments, mana à tothom generalment, de cualsevol grau, condició ó stament sia, que demà á la una hora de dia sien en la esglesia de la Seu per anar a rebre e acompanyar la dita santa Creuada e jubileu la qual se rebrà en la capella del Moll de la present ciutat. E partira la dita processó de la dita Seu e anirà per la costa de nadarró vulgarment dita de la Seu. E après drete via per lo carrer de mar, entrarà en lo dit Moll fins sia en la dita capella; e de alli tornarà devant la lotge e tirarà drete via á la lotge de sant Feliu; e de aqui pasará per lo pont dels pellicers e devant las esglesias del sant sperit de Roma e de sant Domingo fins á la plassade las corts. E de aqui pasará per la volta dita den Sentpere e tornarà drete via á la Seu. E no res menys sien á la dita Seu per hoir la misa e predicació de la dita santa Creuada e jubileu e fins aquella e la dita misa sia acabada no gosen ni presumesquen fer feyina, ans cada hu tinga sas botigues tancades e los sobreposats e confreres de qualsevol confraria ab lurs luminaries á hora desus asignada sien en la dita Seu per acompanyar e rebre la dita santa Creuada e jubileu e entretant aporten lurs panons e gallardets en la dita plassa de las corts e cada hu fassa netas les casas per hon la dita processó pasará, sots pena de XXV ll[iures] als cófrens reals aplicadores per les quals contra los remitents e contrafahents será feta execució sens alguna gracia e mercé. Data en Mallorca á quatre de Abril any MD y deu. Aymerich. Vidit, Çafortesa, locum tenens regens.» — {Pregones de 1500 á 1534, fol, LXXXII, vuelta).

Mallorca 1509-1511. Butlla de restitució de béns. Madrid, Biblioteca Nacional, I-2710. Martín Abad, Julián. *Post-incunables ibèricos. Adenda*. Madrid: Ollero & Ramos, 2007. Catàleg 271·5.

Text introductor d'una butlla mallorquina segurament impresa a Logroño per Arnao Guillén de Brocar, 1509-1511, sota el bisbe Diego de Ribera, qui el 1512 ja era bisbe de Segovia.

Per que la satiffació és principal part de la penitència: y ab ella se aseguren les conciències y salven les ànimes, notori sia y manifest a tots quel nostre sant pare Julio secundo atorga a qualse vol fel crestià axí hom com dona que fos en càrrech de qual se vol cosa mal adquirida y mal

guanyada que no se aya de restituir a certa persona; o si-s conoxerà o sabrà la persona estare tan lluny que no-s pugués aver; o la persona a qui-s deu no le competé repetició e se agués de donar a pobres sia de tot allò liure e perdonat seient fins cantitat de sis ducats d-or o dendaval donant per ajuda de les grans despeses de la guerra que el rey nostre senyor fa y vol fer contra los moros de àfrica enemichs de nostra sacta fee catòlica dos reals castellans o son iost valor ab tant que los té ab lo recetor de la sancta cruada y no al confessor; y prengua en si esta bula. E per quant vos [*a emplenar*] aveu donat los dites dos reals; per so sou liure y perdonat de tot lo fins el dia de vuy erau en càrrech en qual se vol manera que no-s degué restituyr a persona certa fins a les dits sis ducats o dendavall. Feta. A [*a emplenar*] dias del mes de [*a emplenar*] de l'any de la nativitat de nostre senyor iesu crist de mil e cincents y [*a emplenar*] anys.

Sumari de les coses que-ls iutges cmissaris poden composit e absoldre per la geurra de àfrica son les següens. [*segueix un llistat de faltes segons la doctrina catòlica*]

Didacus episcopus majoricarum. [*signatura estampada*]

Tarragona, 1514, juliol 9. Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona. Fons Municipal, 12. Cultura. 12.1. Festes. Top. 19/1912.

Notícia dels entremesos oferts en obsequi a l'Arquebisbe Alfons d'Aragó, quan feu la seva entrada a Tarragona el 1514.

Archabisbe de Tarragona don Alfonso de Aragó entrà en la [...] a viiiij de joliol M. D. XIII° lo qual los honorables cònsols ab tota la ciutat li feren grandíssima festa [...]

Los entremesos que feren a dit Senyor se feren [...] foren los següents: Primo m^o Dolc mestre d'escriure vestí XXIII minyons ab camises llistades brodades feyen un ball molt concertat de XX enjús; més hy agué los de la confraria de st. Miquell que eren los texidós feyen st. Miquell e los àngels e los diables com batallaren. Aprés venia la confraria dels perayres fent st. Anthoni e los diables. Aprés venia la confraria dels pescadors en que feyan lo joch del drap, eren XVI personatges e no y agué entramès que tant plagués a dit Senyor. Aprés venia la confraria de st Llorens que feya los turchs e Cavalls cotonés. Aprés venia la confraria dels cordés ballant en son tramès feyen un ball d'escosiis ab les ximeres molt ben concertat eren XIII personatges. Aprés venien los bastaxos fent un ball de vells que eren de XVI enfora. Aprés venien los sabaters que eren ensús de XXXVI tots ab gipons de vellut ab alabardes y spinguardes, ab ordenança y gran concert. Aprés venien los de Sta Magdalena ab son ball de novia molt ben concertat y anaven tots axí hòmens com dones ab cadenes d-or derrera un ball de negres tot de entramès y eren desús de XXV personatges e anaven ab uns xipallets de palma argentats ab sa bandera. Aprés de aqueixos venien los sastres ab unes robes morades a la francesa rastrants per terra ab cadenes de or ab gipons de vellut molt ataviats, eren de sus en XVI personatges. Aprés de aqueixos vingueren los farrés e fustés, feyen los Gentils e anaven VII personatges molt concertats. [...]

Barcelona, 1519, juny 26. MANUAL, vol. III, pàgina 290.

Notícia dels entremesos oferts en obsequi a Carles V quan entrà a Barcelona.

Diumenge XXVI. — En aquest die los honorables Consellers per festivar ab mes rapòs les festes y jochs dels Castells qui tenia concertats pera S. A., los prorogaren en aqueste jornada. E axí se celebraren en lo present die. Foren XI castells ço és, Infern e paradís, cavalls cotoners y turchs, Sanct Joan, Sanct Gem, Adam y eve, los reys, los sancts pares, sancta Catherina, Ascensió y lo Juy. Foren de bon matí al pla de framenors y a las X horas de mati passaren hu après altre davant lo palau de dit Sr., e après per lurs trasts per lo carrer ample avall. Foren ben concertats y S. A. se-n alegrà molt.

Igualada, 1521, setembre 29. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1049. Llibre de la Universitat de 1521, folis 64r i 64v.

Carta d'agraïment dels Consellers a Mossèn Joan Busquets, ardiaca de Santa Maria del Mar de Barcelona i fill d'Igualada, agraïnt la donació d'un reliquiari de la Santa Espina i de Sant Bartomeu.

Al molt Rm. Sor. Mossèn Jo. Busquets ardiacha de la mar, en Barchinona.

Senyor molt magnífich y de molta reverència. Serà aquesta per dar liams com lo jorn del gloriós apòstol Sent Berthomeu pus prop passat per los venerables mossèn Anthoni Trullols, prevere beneficiat en la parlochial sglésia e Joan de Puigsteva, mercader de aquesta vila, en virtut de certes per vostra reverència a ells trameses, sots data de vint hi hu del mateix, de les quals nos han feta ocular hostenció, en nom y per part de la reverència sua han feta donació perpètua en aquesta universitat y a nosaltres en nom de aquella, y als obrés laychs de la dita parrochial sglésia de un gentil reliquiari d'argent daurat en lo qual, segons scriu, ha una part de la spina de aquelles que fou coronat Nostre Senyor Jesuchrist y de la pell del gloriós apòstol Sent Berthomeu patró de aquesta vila. Lo qual reliquiari en dit nom, han donat ab condició que aquell hage de servir axí aparat y ornat lo altar mayor de la dita parrochial sglésia en les jornades que-s acostuma aparar com encara lo dia del gloriós Sant Berthomeu, per ornar lo altar de la capella del dit gloriós sant , axí de dintre, com en lo altar que per aquella jornada se acostuma de parar en les voltes que són sobre lo portal de dita capella, y a les professons se hauran a fer, axí a la dita capella com al monastir del gloriós Sent Agostí dins los térmens de aquesta vila constroyt, com pus larch en les dites sues letres se conté, ab les quals més avant tenim vista y entesa la molta voluntat y amor que la reverència sua sempre ha tenguda y té ves aquesta universitat, la qual sempre y molt ubertament havem coneguda volent seguir y himitar los loables y bons custums dels seus predecessós, les ànimes dels quals sien collocades en la glòria celestial de paradís, del quals per a sempre fe santa memòria grandíssima en aquesta vila y honrats quants en ella habitam y habitarem obliguats a nostre Senyor Déu per les llur ànimes y perquè sabia a molta ingratitud que de tanta caritat y de tal present y donació no-s refferissen a sa reverència degudes gracias ab la present en nom de nosaltres y de tota aquesta universitat axí present com per los absens y sdevenidors, li ffem infinides gracias de tal present y oblació axí en qualitat com en qualitat, supplicant al qui té lo poder que la salvació de la ànima sua hage fet aquell y no menys en refferim infinides gracias del dos calses nos tremeté per lo dit mossèn Puigsteva, obrer de dita sglésia, dies ha, y restam per a sempre molt obliguats, preguant a nostre Sor. Déu li conserve la vida per molts anys y après de sos dies apreguant a nostre Sor. Déu per la sua ànima. En cert, Sor, ell fa molt bé que tingua en special recort aquesta pobre sglésia en la reverència sua ha rebut lo Sant Sagrament del batisme y ahont los seus passats tenen sepultura, y fa com ha bon fill y pare, que-l tenim y havem de tota esta universitat que vulla que axí com los seus, com tenim dit, an deixada, pertanint encara en aquesta vila y sglésia que també ni reste per a sempre de la reverència sua, que sia per no tediari-lo, no en tant més larch scrivim, salvo que supplicam a nostre Sor. Déu la reverent y magnífica persona sua conserve y prospere per a molts anys com desige per a que puixa axí ben obrar acercha d-esta pobre sglésia, com bé té comensat, com en altres coses de virtut. Scrita ha en Agolada, a XXVIII de setembre de M D XXI, demanant-li Sor, perdó de la tarda de la present, és stada la causa la molta absència de nostro companyó y conseller en cap d-esta vila. D. S. R.molt affectats que les mans li besen, Los Consellés de Golada.

1526, maig 29 - octubre 18. Arxiu del Reial Col·legi Seminari del Corpus Christi de València. Sense signatura. Dietari de Jeroni Sòria, folis 47v-50v. SANCHIS 2020, pàgina 241.

Presa de Chinchas i robatoris d'hòsties consagrades. Represàlies en forma de saqueig i presoners moriscos.

Presa de Corpus del loch de Chinchas, prop Almenara, per los moros de la muntanya d'Espadà- Dimarts a 29 de maig 1526 a les ·X· hores dematí tingueren capítol tots los mestres en Taulegia en lo capítol de la Seu de València sobre huna nova que vingué de Honda dient que los moros de la muntanya d'Espadà avien saquejat hun loch entre Almenara e Nules, lo qual a nom Chinchas, e s'enportaren sis òsties consagrades ab lo sacrari de argent a la dita muntanya. E axí, tingueren per bé que l'asglésia ne fes memòria e dol. E de fet, cobriren tots los altars de negre e deyen los ofiçis baxos. E aquell any no feren lo dia del Corpus la profesó per València com tots anys se sol fer. [...]

Presa de dita Serra d'Espadà. Digous dematí, a ·XX· de setembre 1526, entre sinch e sis ores vengué hun correu als jurats de València com la serra d'Espadà era presa per los crestians y exèrcit de València, ensems ab quatre milia alamanys que vingueren de Perpinyà, de hon feren gran matança de molts moros e prengueren moltes dones e moltes criatures e molta roba, que no-s pot estimar la vàlua del sacco. E també prengueren les sinch formes consagrades, les quals avien pres dits moros de la església de Chilches, e tots los morets e dones que prengueren foren catius e axí-ls venien per tot lo regne, els s'enportaven allà hon cascú li plaïa e-n vengueren molts a València. E vista tal nova, repicà la Seu de València e totes les esglésies, e descobriren los altars. E l'endemà que fonch diendres, dia de sent Mateu, feren profesó a la gloriosa Verge Maria de Gràcia, fent gràcies de tal victòria.

Tornada de la bandera a València. Dimecres dematí a ·VIII· hores a ·XXV· de setembre 1526 entrà la bandera a València del ratpenat, ab los alamanys e lo governador e gurats, e portant-la lo jostícia creminal mosén Francés Beneyto, cavaller. E vengué semse los del Sentenar de la ploma de sent Jordi, per sèrta divisió hi avia entre ells. E axí tornaren a hobrir les corts. [...]

Profesó de Corpus Crist. Digous, dia de sent Luch, a ·XVIII· de octubre 1526, feren la profesó de Corpus Crist ab tota la solemnitat que-s sol fer cad-any, septe que no-y agué roques. E feren-la est dia a causa que en lo seu dia no-s pogué fer per lo fet de la Serra d'Espadan, segons més largament conté arere en altre capítol, fet a 29 de maig, any 1526.

Igualada 1529, gener 5. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Manual Notarial 413, fol 72.

Inventari de l'Hospital d'Igualada.

Inventari dels béns del Hospital de Agolada. És me degut tot açò.

Die martis quinta mensis januari anno a Nativitate Domini Millessimo D^o XX VIII°.

Noverint universi quod propter doli maculam evitandam omnemque fraudis susceptionem explodendam beneficium [...]

En la sala del dit hospital

[...]

En la cuyna

[...]

En la cambra envers Sanct Berthomeu

[...]

En la cambra del drach, que és al costat de casa en Bremon

Primo sinch lançols de tres teles, lo un és foradat, són part de bri de cànem e part de stopa.

[...]

Item una altra caixa gran, tanchada ab clau, diu-se hi són los caps de fer entremesos.

Item un lit ab posts e banchs e màrfega plena de palla.

[...]

Item les portas de la cambra, ab forrellat e clau.

Item les portes de la finestra.

Item la cadira de Déu lo Pare, e més lo drach penjat, e les calces del drach, ab dos caps de cavall cotoner, e una lança e un ventall, tot de entremesos.

[...]

Barcelona, 1531. BRUNIQUER VOL I, pàgina 185

Un funcionari electe de Barcelona fou segrestat per corsaris turcs.

A 26 de Agost 1531, per que Joan Fabregues extret al derrer de Maig en Guarda de Monjuich, y ofegat a títol que era absent del Regne, de que recorregué, per ço lo Consell attenant que dit die lo dit Fabregas era Catiu en poder de Turchs, declarà que havia mal recorregut.

Barcelona, 1531 -1552. BRUNIQUER VOL IV, pàgina 64

Profundes remodelacions de la muralla de Barcelona per la por de les incursions mahometanes, amb especial preocupació que l'estament eclesiàstic també hi col·laborés.

A 5 de Maig 1531, Capitulació sobre la obra de dues botigues fahedores en lo Baluart novament fet a la marina.

A 4 de Agost 1534, Capitulació sobre la Obra de la cloenda de la Pallicada en lo Speró de Levant.

A 9 de Setembre 1535, en Consell dit die son insertats dos memorials en respecte de Obras de murallas de mar, y Torres per fortificació de la Ciutat.

A 4 de Noembre 1535, Concordias sobre las obras dels Baluarts de Levant, y de mitg jorn, y murallas fins a la Plassa del Vi.

A 2 de Setembre 1538, Capitulació sobre la fabrica de la Scala, Portal, pont, e patril en lo Baluart novament fabricat en lo Speró de Levant.

A 14 de Juny 1540, se posa la primera pedra del Baluart de la Plassa del Vi devant la font del Àngel.

A 15 de Noembre 1542, per novas hi havia que lo Turch feya armada, lo Rey donà memorial de les Obras que la Ciutat devia fer pera fortificar-se, y està insertat en la proposició, y lo Rey procurava que los Ecclesiastichs, y los Deputats, y la Lonja ajudassen, y a 25, lo Consell deliberà, que pera fer ditas obras, se procuràs que los Ecclesiastichs contribuïssin igualment com los laychs en los drets.

A 14 de Desembre 1551, el Provehedor del Rey demanà als Consellers fessen lo Baluart de Ponent, y respongueren-li no tenian que tractar ab ell.

A 23 de Febrer 1552, Capitulació sobre certes Obras fahedores en lo Baluart de mitg jorn.

A 29 de Mars 1552, y abans, y après, són deliberacions de la fabrica de la muralla de mar, y també del Baluart de la Dreçana que lo Rey volia que la Ciutat lo fes, y offeria ajudar en 2000 ll ss.

A 29 de Noembre 1552, Capitulació entre Dn Bernardino de Mendoça, General de las galeras de Espanya, y Consellers, ab que la Ciutat offer pagar 4000 ll ss. per lo Baluart de ponent, y lo Rey ne havia de pagar 3000 ll ss.

Ratisbona-Igualada 1532, juliol 10 - agost 13. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1056. Llibre de la Universitat de 1532, foli 52r.

Carta del rei Carles V rebuda per l'arquebisbe de Saragossa, rebuda pels consellers i feta transcriure al Llibre de la Universitat.

De mandato honorabilibus Consiliorum fuit hic consumptum quod sequitur.

El rey.

Illustre y muy Reverendo achobispo primo nuestro lugarteniente general. Estos días passados hos mandamos scrivir las nuevas que teníamos de la venida del Turcho a Ungría y Austria para lo qual nuestra determinación ha sido de thomar esta empresa por cosa propria nuestra, pues a la verdad lo es, assí por lo que nuestra dignidad Imperial nos obliga como por interesse del serenissimo rey de romanos nuestro germano y nuestro [sic] siendo Austria tierra antigua nuestra y de nuestro patrimonio, por cuya defensión si ausentes nos halláramos no dexáramos de venir en persona, pues en cosa que tanto importa, prinicpalmente a la christiandat, se ha de tener por bien qualquier peligro y trebaio que se nos ofresca, sperando en la divina bondat que ha de guiar nuestra sana intención y ajudarnos en esta sancta empresa, en la qual se entiende con toda diligencia, y para resistencia de la armada de mar y defension de nuestros reynos orientales adonde hay ribera, que el Turcho embia la suya, havemos mandado y provehido que se dé priessa en acabar la nuestra que para nuestra ida a estos nuestros reynos se stava adressando, y que salga luego para hir a buscar la armada del Turcho, la qual plaziendo a Dios N[uestro] S[eñor] speramos saldrá a más tardar en fin d-este mes de julio y se han provehido los castillos y fortalezas de nuestros reynos de Nápoles, Sicília y Sardenya, y la tierra de capitanes y gente de guerra, de pie y de cavallo y todo lo demás que ha podido ser para su guarda y defença y a este efecto despachados y mandados tornar allí algunos principes y otros barones y cavalleros naturales de los que stavan en esta nuestra Corte, y para la d-esta parte nos mandamos juntar un buen ejército, assí de la gente de cavallo y de pie con que el Imperio y principes d-él ajuden como la que nos por nuestra parte mandamos hazer en Alemania y Spanyola e Italiana en que entre el exercito que estava en italia con buen número de gente de cavallo que mandamos traher de Italia y que viene de nuestros senyoríos de Flandes y Borgonya de más de la que agora aquí tenemos y assí mesmo la gente que tiene el serenissimo rey de romanos nuestro hermano que con el ayuda que los del reyno de Bohemia le hizieren es de buena cantidad, y con esto el artillaria y municiones que conviene juntamente con lo que speramos de nuestro muy sancto padre y de la Yglesia el ayuda y socorro que para tal empresa s-espera y con toda diligencia se entiende en dar priessa a sallir con ello a la resistencia ahunque no podrá ser sin gran trabaio y costa muy excessiva, speramos en Nuestro Señor que teniendo como es por suya la causa y nuestro desseo endressado a su servicio que nos favorecerá para que mediante su ayuda storvemos los malos fines que este común enemigo de la christiandat tiene, y complido con esto, que confiamos en Dios será presto todo nuestro cuydado y trebaio se porná en dar priessa a nuestra tornada a esos reynos para estar y reposar en ellos, que por ver a la Emperatris y a los Illustrissimos principe y infanta mis hijos, como por lo mucho que a esos reynos amamos y preçiamos por su gran fidelitat, lealtat y poderío, es lo que más desseamos, lo qual todo acordamos de mandaros hazer saber porque conoscays que la causa de la dilación que hay en noestra tornada nos ha sido y es forçada y necessaria, y d-esto deys parte a los gobernadores, prelados, abades, priores, barones, ciudades y universidades d-este nuestro Principado y condados, embiandoles translados d-esta nuestra carta y rogandoles de noestra parte que porque Dios Nuestro Señor nos sea más propicio e favorable en esta sancta empresa, provehan que en todos los monasterios e yglesies se hagan particulares y contínuas oraciones, processiones y sacrificios y plegaria contínua en cade un die, como es costumbre y se suele hazer durante el tiempo que sus reyes stan ocupados en conquistas de Infieles, y lo mesmo provehet vos por nuestro amor y serviçio en les yglesias de vuestro archobispado, de lo qual no cessen hasta que por nuestra carta seays cierto y avisado que d-esta sancta empreza en que vamos somos vuelto y sallido, que en ello nos haran singular plazer y servicio. Data en

Ratisbona a X dies del mes de julio del any M D XXX II. Yo el Rey. Comalonga locumtenens prothonotario. In curie sigilli comunis iijº.

Fuit receptum huiusmodi scriptum per honorabiles consiliarios per quendam tabellarium pedestrem, die lune XII augusti anno predicto Mº Dº XXXIIº quod et etiam sint expedita preconizatio seriey sequentis.

Igualada 1532, agost 13. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1056. Llibre de la Universitat de 1532, foli 52v.

Crida a les pregàries per la campanya contra els turcs. Encara no hi apareix el tabal per a anunciar-la.

Ara hojats que us fa hom a saber a tothom generalment, de part dels honorables balles de la vila de Agolada per la Sacra Cesàrea Cathòlica y real magestat e monastir de Sanct Cugat de vallès, señors per indivís de la dita vila, a instància y requesta dels honorables consellers de la dita vila. Que com ells, dits honorables consellers haian rebuda una letra del il·lustre e reverendíssimo Señor Don Federich de Portugal per la gràcia de Déu archabisbe de Ceragossa, loctinent general de sa magestat en lo principat de Cathalunya y comdats de Rosselló y Cerdanya, data en Barchinona a viij dies del corrent mes de agost sota scrita de sa mà y segellada de son segell, y juntament ab dita letra una còpia o traslat de una letra tramesa per sa magestat al dit señor archebisbe y loctinent general dirigida, dada en Ratisbona a X dies del mes de juliol prop passat, en la qual en effecte sa magestat scriu e mana al dit señor loctinent que fase [*orig. faes*] saber y manàs a tot lo present principat y comdats que com sa real persona se tròpia en les partides de Àustria y Alemanya per compendre y pacificar y reformar les coses de la sglésia sancta y de la christiandat y aquelles mijençant la divina gràcia se sien encaminades en servey de Nostre Señor y augment y repòs de la sglésia mara nostra y de la cristiandad, y tenint propòsit sa magestat de tornar-se-n deçà en estos sos regnes y señorias, y en aquest temps lo turch inimich de nostra sancta fe cathòlica lo qual cada dia treballa en devastar la mísera christiandat y assenyalamment aquell noble antich y cristianíssim realme de Ungria, porta e muralla de la cristiandat haia dirigit un gran exèrcit per a pendre e destruir lo dit realme de Ungria, del qual és rey e señor lo Il·lustríssimo y sereníssimo señor Don Ferrando, jermà de sa magestat, y los altres regnes çircumvehins, lo que Nostre señor no permetrà, veent sa magestat la tanta necessitat de honors que s té per a resistir al dit comú enemich, haia preposat sa magestat, com a cristianíssim capità protector y deffensor de la sglésia sancta y poble christià differir la sua venguda a estes parts y ab tota vigilància y sforç entendre en resistir al dit inimich y son damnat exèrcit y supposar sa imperial persona per a dita deffensió ab son potent y cristianíssim exèrcit per terra y per mar y assistir ab lo dit sereníssimo don Ferrando rey de romans son germà, y no tornar fins que totes coses sien pacificades y aquella terra desliurada de la oppresió del dit turch y de son exèrcit, y que ultra lo adjutori temporal sa magestat té necessitat y obsequi principalment del auxili divinal y pregàries y oracions dels súbdits de tots sos regnes y señorias, y axí lo dit Il·lustre e Reverendíssimo señor loctinent general en dita sa letra y mana ésser effectuat y complit segons en dita letra y còpia largament se conté. Per tant, los dits honorables balles, a instància y requesta de dits honorables consellers, per complir los manaments de sa señoria y per la obligació y fidelitat tenim y stada y devem a sa magestat, y per lo quant importa la concorrens necessitat y encara que dies ha que en Sancta Mara sglésia se façen expresses pregàries que nostre señor vulla donar victòria a sa magestat hi-l preserve de tot mal, però a maior cautela, y per què ab maior affecció sie nostre señor pregat, ab veu de la present pública crida, fan manament a tot hom generalment que quiscun dia a mig jorn, quan tocaran la campana maior, se ajenollen en terra y façan pregàrias y oracions a nostre señor Déu que vulla donar victòria a sa magestat y a son germà, y a llur exèrcit contra los turchs hi-ls vulla preservar de tot mal, y que-l dexe tornar en aquestos sos regnes sa y salvo y axímateix que tots dies de

diumenjes tots sien a la sglésia maior per acompanyar la sancta professó faedora, y oir après lo divinal offic i pregàries de missa, y après dinar les vespres y completes postposades totes falcies y exercicis temporals, e los qui faltaran levar just impediment incorrega en pena de V ss. applicadors a la obra de la present sglésia, en la exacció de la qual se posarà prompta erigida executió. E guard si qui guardar si·ha, que amor ni gràcia non haurà.

Fuit publicata hujusmodi preconitzacio per duo loca scilicet in platea bladii et platea del tany ville Aqualate cum sono tube sive de anafil, ut est moris, per Joannem Osset, nuntium et preconem publicum et juratum dicte ville prelegente me Matthia Ledó, presbitero correctore et notario publico Aqualate ac curie honorabilium baiulorum et negociorum et Libri Universitatis dicte ville scriba, assistentibus honorabilis Gasparem Matei et Joanne Vendrelli consiliariis, una cum aliis anno presenti dicte ville, die martis mane XIII^a mensis augusti anno a nativitate Domini Millesimo Quingentesimo tricesimo secundo, presente maximam multitudinem.

Igualada 1532, octubre 6. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Manual Notarial 413, fol 75.

Altres inventaris de l'Hospital d'Igualada.

Del hospital de Sanct Barthomeu.

Noverint universi quod cum propter doli maculam evitandam [...] idcirco nos Joannes Sala et Joannes Ferrerii, assahonatores ville Aqualate, hospitalerii sive administratores hospitalis sancti Bartholomei dicte ville [...] de bonis mobilibus repertis in dicto hospitali, intervenientibus et presentibus.

En la sala del dit hospital

[...]

En la cambra del drach, que és envers casa d'en Bremon

Primo una caixa ab cobertor la qual és buyda.

Item altra caixa gran tancada ab clau, diu·se hi són los caps de fer entremesos y los consellers tenen les claus.

Item un lit ab posts y banch y màrfega plena de palla.

Item una strada ab tres caixons sens tancadures, lo hu és trencat.

Item les portes de dita cambra, ab forrellat e clau.

Item les portes de la finestra.

Item la cadira de Déu lo Pare, e més lo drach penjat, e les calces del drach, ab dos caps de cavall cotoner e una lança e un ventall, tot de entremesos.

[...]

Barcelona, 1532, novembre 22. BRUNIQUEL VOL II, pàgina 282

Celebracions per la victòria de Carles V contra els turcs a la zona d'Hongria.

Divendres a 22 de Noembre 1532, en Dietari apar que fou cantat Te Deum, per la Victoria que Deu havia dada a la Cesarea Magt. contra lo Turch Enemich de nostra S. ta fe Catholica, foragitant aquell del Realme de Ungria.

Barcelona, 1532-1537. BRUNIQUEL VOL II, pàgina 255.

Notícies diverses de moviments dels turcs per la costa de Barcelona i el Mediterrani.

A 24 de Abril 1532, en Trentenari se fa relació, com pocs dies havia que les fustes de Turchs havian arribades en les mars de aquesta Ciutat, y havian cativats 28 pescadors Ciutadans de Barcelona, y que los Consellers havian fet tràurer la artilleria, la qual havian trobat molt desconcertada.

A 13 de Agost 1532, los Consellers juntaren frares de tots los Monastyr's per què fessen pregàries sine intermissione per las guerras en que estava lo Emperador.

A 24 de Abril 1534, se tracta que lo gran Turch preparava gran armada de galeras.

A 20 de Maig 1534, Consell general de Nobles, y de Cavallers per novias de guerra, y al primer de Setembre feren mostra general.

A 9 de Maig 1535; professó per la armada del Emperador que havia de anar a Barveria.

A 8, 14, 22 de Agost 1535; Professó de gracias per la presa de Tunis, y la Goleta. Vide lo Dietari.

A 5 de Setembre 1535, avís de que Barbaroça gran Cossari havia saquejat la Illa de Menorca.

A 4 de Juny 1537, havent-se de fer en Barcelona Capitans de las Contrarias, los Consellers ho remeteren al Virrey, y a 4 de Agost se publica un gran Jubileu per que lo Frances, y lo Turch feyan armada contra Espanya.

Toledo, 1533, maig 6. ALENDA 1903, volum I, pàgines 31-32.

Relació de les festes celebrades a Toledo el 1533 amb la inclusió d'una lluita simulada de Moros i Cristians.

Copia de una carta sin firma ni fecha dando cuenta de las fiestas que se celebraron en Toledo con motivo del desembarco del emperador Carlos V, en Barcelona.

Manuscrito en folio con dos hojas; letra de la época.

Señor hermano. —otro dia que de aquí partistes bino la bien Abenturada nueba del emperador nuestro señor a barzelona, donde fue bien rresibido y en todo el rreigno se an fecho grandes fiestas e aqui las mayores que nunca se fizieron.

E lo primero es que luego como se supo la nueba benida de su magd. el corregidor con acuerdo de los señores del ayuntamiento fueron á la carsel rreal y soltaron todos los presos de crimen de su magd. en que abia entre ellos muchos de muerte e otros delitos muy grandes, los quales sacaron con candelas en las manos y se fueron libremente donde quisieron, y luego pregonaron por la çibdad que todas las personas que estubiesen desterradas que entrasen en la çibdad y que les aleaban el destierro.

E otro si se hazen muchas fiestas de todos estados y ofiçios et dura (sic) que cada dia se hazen y esta noche que es la primera pusieron muchas hachas de çera en la çibdad y en todas las bentanas luminarias de belas y todas las campanas de la sancta yglesia mayor e de todas las yglesias y monesterios do la çibdad se tañeron toda la noche que parecía que se hundía toda la çibdad y otro dia martes dia de sant Juan de portalantino corrieron palia los de caballo y mula y pie e buenas mugeres para que cada una destas calidades de personas que lo fiziesen mejor llebasen la joya que es una pieça de terciopelo e luego otro dia se hizo una procesión general la mas sumptuosa y bien acompañada y rregida que nunca se vido que iban en ella todas las cruces de las parrochias y muchas reliquias del sagrario e yban en ella el Reberendisimo señor arzobispo de Toledo y todas las dignidades e canónigos rraçoneros y capellanes con todos los curas y beneficiados de la çibdad y todas las hordenes de frayles que es el numero que sabeis yba con ella toda la çibdad corregidor y rregidor caballeros jurados é çibdadanos con todas las confradias de la çibdad que son munchas todos con candelas ençendidas que toda la çibdad yba tan rregozijada de música de ministriles altos y baxos de chirimías e sacabuches e dulçaynas y trompetas y atabales y otros minystriles que nunca tal se bio y salieron en la proçesion todos los oficios que ay en la çibdad cada uno con su ynbençion la mejor que pudo sacar porque mando la çibdad que el ofiço que saliese mas galán y mejor ynbençion y mas nueba le diesen una pieça

de seda y entre ellos salieron los fruteros con un carro triunfal cubierto de brocado y telas de oro e plata y encima una silla muy rrica y en ella asentado el emperador e abaxo la emperatriz acompañada de todos los grandes y perlados todos muy rricamente alabiados que parescia que sojuzgaba todo el mundo y encima del carro yba una dança de los mas lucidos gentiles hombres que nunca se vieron con rropetaa de raso encarnado y blanco cortadas y por mas bien puesta y mas galana gano la joya y en la procesión yban todos los ofiços y mas quel dia de Corpus Christi. E el domingo luego siguiente corrieron toros en la plaça de Çocodober y jugaron cañas los caballeros de la çibdad muy rricamente atabiados de chapería de oro y otras nuebas inbenciones con todos los ministriles de la sancta yglesia e çibdad e señores della que es gran numero.

E luego otro dia siguiente salieron los del ofiço del obrage de la seda que fueron mas de setecientas personas muy rricamente atabiados todos de seda de color y dellos disfrazados con maxcaras todos con hachas de çera en las manos con mucha música e andubieron por toda la çibdad regozijandola hasta mucha parte de la noche e otro dia este mismo ofiço corrió seys toros en la plaça de sant marcos e jugaron canas e salió por su capitán don albaro de ayala.

E otro dia salio el oficio de la bonetería que fueron mas de mill hombres todos muy bien atablados con montantes y gorras azules e rropetas cortadas de rraso de colores y todos con pages con sus hachas de çera e andubieron aquella tarde con lo mas de la noche por toda la çibdad con muy grand música de minystriles y salio por su capitán general don Juan de rrivera. E otro dia este mismo ofiço corrió seis toros é jugaron cañas todo á mucha costa.

E otro dia salieron los carpinteros e albañilles que fueron mas de setecientos gentiles hombres muy estremadamente atabiados de seda y oro en hordenança de punto de guerra e fiziéron un castillo en Çocodober muy alto, e torreando con él moros bien atabiados á la morisca y dentro el gran turco defendiendo el castillo y se paso lo mas de la tarde e le combatieron e con gran plazer le tomaron e al turco e á todos los moros prendieron y con prisiones los traxeron por toda la çibdad las banderas arrastrando y pegaron fuego al castillo y lo que mas hera de ver hera la plaça de Çocodober vella tan atabiada de tapicerías y doseles y de gente tan lucida que es verdad que nunca tal se vido que pienso avia mas de quarenta mill personas en las ventanas y plaça.

E otro dia amanecieron en la plaça de ayuntamiento é otras muchas calles preñçipales muchos arcos triunfales con muchas ynbciones e estubieron todo el dia y la noche con muchas hachas de cera que páresçia andando por las calles que hera medio dia.

E otro dia salieron de noche trecientos mancebos hijos de cibdadanos ricos todos cabalgando e disfracados con maxcaras y con libreas de berde e azul de damasco que estas colores de las bestiduras que dan en la casa de los locos y rremedandolos al propio cada uno con su hacha ençendida de manera que andobieron lo mas de la noche con muchos ministriles por la cibdad. Otro dia ellos mismos corrieron toros é jugaron cañas con otras libreas.

E otro dia salieron los ortolanos por el rrio con barcos enrramados e mucha artillería y ministriles la mitad cristianos e otros tantos moros viniéronse a juntar al picaçuelo baxo de san helizeo y allí se combatieron que fue cosa de ber e hecharon a los moros de la otra parte del rrio con sus barcos y saltaron los moros en tierra huyendo e desmanpararon los barcos e subieron por la tierra arriba e fizieronse fuertes en la Peña del Rey moro y los cristianos a su alcance que fue cosa admirable de ver de manera que se dieron partido que les diesen sus barcos e artillería y por no ser mas prolixo no digo otras muchas particularidades de plazer que se han fecho y creo que se harán muchos mas venido su magd. esta çibdad.

Y en todos estos dias fue tanta la artillería que se tiró del alcaçar e yglesia mayor e puertas c puentes e casas de señores que parescia que se hundía la cibdad que duró ocho días de manera que fueron tantos los tiros quo se tiraron que ponían en temor la çibdad.

Y al fin destas fiestas que se han fecho hasta escreuir esta carta fizo salir el corregidor por la çibdad de noche á los carniceros que sacasen seis toros, en cada uno dellos seis hachas encendidas de manera que se tenían bien é fizólos traer por toda la mayor parte de la çibdad que fue tanta la gente que yba á vellos por la nueba inbcion que no cabian por las calles y porque se hiziese mas rregozijada pagó los toros el corregidor é dio una muy grand colación á todos los que quisieron reçebirla.

Aunque esta carta carece de fecha y no se cita tampoco en ella el año en que tuvieron lugar estas fiestas de Toledo, no hemos vacilado en fijarlas en el de 1533, por ser sin disputa alguna el que le corresponde. Aunque el emperador Carlos V hizo varias entradas en Barcelona, la que verificó en 1533, al desembarcar de su viaje de Italia, tuvo lugar, según Ferreras, citando á otros, el 22 de Abril, fecha que coincide con la de las fiestas de Toledo, que, al decir de esta carta-relación, se estaban celebrando el 6 de Mayo, dia de San Juan Ante-Portam-Latinam.

La carta nos manifiesta además que ese día era martes, y en martes cayó efectivamente el 6 de Mayo de 1533.

Igualada, 1534, agost 22. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1057. Llibre de la Universitat de 1533-1540, foli 48-48v

Crida de la festa de Sant Bartomeu. Primera menció del tabal en l'anunci d'una crida pública.

Crida del gloriós apòstol y patró nostre lo benaventurat Sanct Barphomeu.

Ara hoiats què-us fan assaber los honorables balles de la vila de Agolada per la S[acra] C[esàrea] C[atòlica] y Real magestat e per lo monastir de Sanct Cugat de Vallès, señors per indivís de la dita vila. Que com per los grans miracles e gràties que per intercessió del gloriós apòstol Sanct Barphomeu se són obtenguts y se obtenen de Nostre Senyor Déu Jesucrist e de la gloriosa e intemerada nostra dona Sancta Maria mare sua, e lo dit beneventurat apòstol hage tengut e tenga en guarda e custòdia la present vila e singulars de aquella. E per aquesta rahó, e no sens mèrit e causa justa, sie instituït patró e capità de la present vila e dels singulars de aquella. E per ço, los honorables consellers e pròmens de la dita vila, inseguint e imitant la antiga e loable consuetud dels passats, hagen proposat e deslberat de honrrar, venerar, embellir e solemnement festivar la sua beneyta festa, que serà diluns primer vinent que comptarem a XXVIII del present mes de agost, anant a la sua beneyta capella o sglésia ab devota e sollemne professó, e allí fer celebrar solemnement lo divinal offiçi e altres devotes oracions y sermó. E après fer fer e tenir grans solassos e lleugerries de balls e dances ab instruments de diverses maneres, e fer tenir taula de saltar, lluytar, barra e lança tirar, e encare de córrer e altres tempraments e lleugerries, posant diverses yoyes en aquelles. Volent donchs los dits honrats consellers que ab veu de pública crida fossen publicades les dites coses, per ço, los dits honorables balles, ab veu de la present pública crida, notifiquen a tots e sengles jóvens e altres qualsevol persones de qualsevol ley, stat, grau o condició sien, que lo dit dia de la dita festa del beneventurat apòstol Sanct Barthomeu patró e intercessor sobredit, los plàcia venir a la present vila per veure les grans alegries e solaços, e altres coses demunt dites. E perquè quiscú pugue ésser pus voluntari a la dita jornada, los dits honrats consellers posaran per yoya a tots aquells que lluytar, saltar, lança e barra tirar volran, una bella verga de or esmeltada; e a tots aquells qui córrer volran posaran al cap del cós un parell de oques ab los bechs e peus daurats e ab les plomes argentades, ço és en aquell qui primer serà al cap del cors aconseguirà les dites joyes y encara guanyarà lo amor de la sua señora si enamorat serà ont no molta honra.

Quequidem preconitzacio fuit publicata per tria loca solita dicte ville Aqualate cum sono tube sive de anafill et de taball ut moris est per Joannem Osset, nuncium et preconem publicum et juratum dicte ville prelegente me Michaele Ledó notario et scriba infrascripto vice et loco discreti Mathie Ledó scriba dicte universitatis pro venerabili Anthonio Ledó, presbitero, rectore ecclesie et notario et scriba publico dicte universitatis die sabbati paulo post meridie XXII mensis augusti anno a nativitate Domini M^o D^o XXXIII° prefato.

Barcelona, 1534-1543. BRUNIQVER VOL IV, pàgina 54

Notícies sobre la remodelació de les muralles de Barcelona per la por a l'amenaça que suposaven els corsaris turcs.

A 27 de Setembre 1534, fou deliberat fer clausura de muralla, Torres, y Baluarts a la part de la marina, y per est efecte augmentaren lo dret del vi 5 ss per carrega, y los Ecclesiàstichs oferiren pagar 4 ss per càrrega.

A 15 de Desembre 1534, elecció de personas per tractar ab los Ecclesiastichs sobre la contribució de ells en la obra de la muralla de mar, y a 2 de Febrer 1535, Consell a instancia del Virrey per tractar dit fet, y a 14 de Maig 1535, se refer com los Ecclesiastichs se contentaven de contribuir en lo novè, y lo Consell ho accepta.

A 4 de Noembre 1535, dos Capitulacions sobre la obra de la muralla de mar de Levant fins a la Plassa del Vi.

A 16 de Juliol 1536, fou deliberat certa imposició de dret per la fabrica de la muralla de mar, y a 20 de Juliol 1547, l-extinguiren.

A 12 de Maig 1543, essent assí el Duc D'alva Capita General per la guerra de França, los Consellers li anaren a parlar sobre lo fet de la muralla de mar que les hores edificavan.

A 17 de Maig 1543, se veu que a despeses del Rey, y dels Ecclesiastichs, y de la Ciutat se escuraven los Valls per trasts per sinquantenas, empero de veure lo poc que si treballava, la Ciutat ho posà al Encant, per que tenian avisos de Armada de França, y del Turch.

Igualada 1536, març. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Manual Notarial 413, fol 78.

Altre inventari de l'Hospital d'Igualada.

Inventarium factum de bonis hospitalis Sancti Bartholomei ville Aqualate.

Die [en blanc] mensis marcii anno a Nativitate Domini Millessimo D^o XXX° sexto.

In dei nomine, noverint universi quod cum porpter doli maculam evitandam, omnemque fraudis suspicionem tollendam inventarii beneficium sit a jure introductum quo maxime uti debent qui Rey aliene curam gerunt. Idcirco, nos, Joannes Vendrelli et Antonius Mercaderii, ville Aqualate, hospitalerii, procuratores et administratores hospitalis Sancti bartholomei dicte ville, legitime constituti et ordinati ab honor. Consilio generali dicte ville, de bonis mobilibus repertis in dicto hospitali, intervenientibus et presentibus [...]

En la sala de dit hospital

[...]

En la cambra del drach, qui és vers la casa d'en Bremon

Item una caixa ab cobertor, la qual és buyda

Item altra caxa gran, tancada en clau, hont se diu stan recòndits los caps de fer entremesos. Diu-se que los consellers tenen les claus.

[...]

Item la cadira de Déu lo Pare

Item lo drach penjat, el les calces de dit drach ab dos caps de cavall cotoner, e una lança e un ventall, tot de entremesos.

[...]

Igualada, 1537. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 1016, Caixa 119. UD 664. Pòlisses, 1537.

Memorial de les apòlices fetes al bosser del any M D XXX VII

Memorial de les apòlices que farem nosaltres, Martí Joan Franquesa, Joan Tria, Jaume Febrer y Gabriel Trullols, consellers l-any present y corrent de la vila de Agualada, a n-en Joan Vantellols, bossier l-any present de dita vila, dels omoluments que no han de entrar en poder del clavari de creadors de las cosas que se hauran de pagar per la universitat de dita vila, dels dits omoluments.

[...]

Mes a vj de juny ferem pòlica a dit Joan Ventallols pagàs a n-en Joan Tria, altre dels consellers, les coses següents: Primo dotze sous han costat los cascavells de loguer per los turchs del dia de Corpus. Item dotze sous an costat tots los foch grechs serviren axí al drach com al vespre lo dit dia de Corpus. Item xviii sous an servit, ço és dotze sous per los qui aportaren les testes lo dit dia que foren dotze hòmens, y dos sous a March Vendrell per portar lo drach, y quatre sous serviren a pagar les agulles y tatxes y altres coses foren mester [per] adobar les testes y per pagar los qui aportaren la creu major y dos gonfanons la professó de Corpus, és per tot ij ll ij ss.

[...]

Mes dit dia fem bones a dit Joan Ventallols per lo salari dels juglars y per la despesa de ells mateixos per les festes de Corpus y de sancta Anna, v ll xvij ss.

[...]

Mes li fem bons que ha de pagar a n-en Pere Gaçó o per ell a n-en Gabriel Trullols tres sous de carn que donaren lo dia de Corpus a n-en Matheu Torrens per a que tocàs lo tabal per los turchs.

[...]

Igualada, 1541, [abril-juny]. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Notarial 233, fols 31 i 41v.

Llista de components dels entremesos d'Igualada pel Corpus de 1541, anotada com a esborrany en un volum notarial. Queda manifest que aleshores portaven careta i camals (*cameres*), potser de cascavells. Resulta sorprenent l'ús de xiulets que imiten els ocells per als àngels, segons una estètica clarament medieval.

[31r]

Turchs

Pere Sastre alutzir – cameres

Antoni Tria rey – cameres

Garau Raiadell – cameres

Gaspar Balp – cameres

Jaume Muset

Jonot Gili

Jonot Sentjust

Joan Benet Febrer

Antoni Ferrer – cameres

Perot Mateu – cameres

Luis Ferrer – cameres

Jaume Mateu – cameres

Nofre Carles

Cavalls

Miquel Joan Ledó rey

cameres – Vicens ballester

cameres – Luis Almonia

cap- Salvador Busquer

cap y cameres – Guillem Mata

[31v]

S. Miquel, Anthoni Almonia

S. Sebastià, Miquel [Mur?]

Diablers

En Gracia

Jaume Ferriol

y Jo

Antoni Soler paraire [?]

Melchior Gavarró

Bernat Soler [ratllat]

Jonot Ferrer

Bartomeu Ferrer

Jaume Ferrer

Joan Bover

Mestre Gitart

y lo seu mosso

Joan Sentjust

Jonot Gener

[...]

[41r]

Per a Corpocrist de Agolada

Melchior Gavarró, j cameres y un pany de or de ciris

Item Toni Mur j cameres

Jonot Ferrer j cameres y cap

Bernat Soler j cameres

Jonot Valls j cameres

Bartomeu Ferrer cameres y cap

Jaume Ferrer cameres

Antoni Ferrer cameres

Toni Tria cameres

Miquel Joan Ledó, ij parells de cameres

Jaume de Monbuy cameres

Pere Rocha cameres

Luys Almonia cameres

[41v]

Salvador Busquer cameres

mestre Gitart y lo moço, ii parells de cameres y dos caps

Joan Sentjust, cameres y cap

Martí Aguilera cap y cameres [ratllat]

Jaume Mateu cameres

Antoni Soler, cap y cameres

Un cap de S. Miquel

Jonot Janer j cameres.

Joan Benet cameres y cap

vj caps de cavalls

Bartomeu Mabres cameres

Item, per los angelets, XV rossinyols de terra.

Glorios Gloriosus in secula

Barcelona, 1543, juny 14. BRUNIQUER VOL II, pàgina 282

Notícies sobre la remodelació de les muralles de Barcelona per la por a l'amença que suposaven els corsaris turcs. Els eclesiàstics també hi hagueren de contribuir.

A 14 de Juny 1543, Pragmatica R[ea] del Emperador Carlos V Rey nostre dada en Rosas, treta del Arxíu Real ex Curie 4 a 1533, usque 1543. *Diversorum 5us fol. 311*, ab la qual en considerado que lo Rey de Fransa confiat del socorro del Turch ab qui tenia amicícia, y aliansa pochos dies atras havia invadit aquest nostre Principat de Cathalunya, y si be ab lo Exèrcit vingut de Castilla, y ab lo valor dels mateixos Cathalans vergonyosament se era retirat vist que lo Turch no li havia acudit, pero tement dit nostre Rey de nova invasió, y considerant Sa Magt. que sen havia de anar, desitjant provehir a tant grans perills, per çò declarà, disposà, y ordenà, que encara que en Cathalunya són moltes fortalesas, y Castells antichs, empero no són presidials, no convé que en lo Regne hage moltes fortalesas en diferents llochs, per que si no estan com convé, serian de benefici al Enemich, y consta que sola Barcelona se poria fer inexpugnable que seria un mur fort de tota Cathalunya, però que tant grans despeses nos porian fer a costas de sos Ciutadans a solas, y si dita Ciutat era fortificada, y munita del necessari pera la guerra, seria un tutissim Presidí de tot lo Principat; per tant Sa Magt. ab esta Pragmàtica decreta, declara, y vol que Barcelona sie la Ciutat de Recullita dels hòmens dels Castells, y Viles devall escrites, que com assò toca a tots, de tots se deu aprobar, y tots deuen contribuir en estos gastos que tant tocan al bé comú de tots, a la qual necessitat, si bé per tantas guerres que te Sa Magt. per totas las parts del Món no podia acudir, empero per est efecte havia assenyalat certes pecúnies sues, y que de aquestos gastos ningú se n podie escusar, y etiam los Ecclesiàstichs, y Religiosos hi són obligats, e axí Sa Magt. decreta, proveheix, y ordena que tots los llochs devall scrits, y los homens de aquells sien per ara, y fins altrament sie provehit de la fortificado de Barcelona, y contribuescan en las despeses fahedoras en Ja fortificado de Murs, y Valls juxta los altres Ciutadans atesa la dita extrema necessitat, y al peu de la Pragmatica son escrits los llochs de que desús se fa menció, que *pro nunc* son designats per la fortificado de dita Ciutat, y son los següents.

La Ciutat de Barcelona ab todas sas contribucions 9344 fochs. = Vilafranca del Panades 2564. — La Ciutat de Manresa 1143. = La Vila de Berga, y Baga 702. = La Ciutat de Vich 1900. — La Ciutat de Lleyda 3356. = la Vila de Tarraga 1164. = La Vila de Cervera 1913. = La Ciutat de Balaguer 1515. = La Vila de Agramunt 1411. = y la Torre de Poblet 286 = que tots fan 25.298 fochs quant als Lochs que desús diu son de la contribució de Barcelona apar se deu entendre que son los de la Vegueria estreta, per que en los Privilegis del Rey en Pere de Murs, y Valls, los compren a tots, y de fet contribuiren. Aquesta Pragmatica es en lo *Diversorum 5us fol. 300*.

Girona, 1543. *Constitutiones Synodales Dioecesis Gerunden. in unum collectae, renovatae, et auctae sub...* D. Fr. Michaelae Pontich...Gerundae, 1691), Lib. III, Tit. 14, Cap. 1, pag. 246-247.

Prohibicions de representar misteris i passions de les Constitucions sinodals de Girona, precursors de les de Trento.

Repraesentationes nullae fiant absque licentia (Girona, Joan Margarit, 1543).

Cupientes evitare diversa scandala, quod circa infrascripta multotiens sequuntur, et sequi possent, et adimplere ea, quae in Sacris Conciliis praeciuntur, et aliis certis ex causis animum nostrum moventibus, mandamus sub excommunicationis sententia, sive poena, quam contra

omnes, et quoscumque contra infrascripta quovismodo facientes, in his scriptis proferimus, et promulgamus, quatenus nullas passionis Domini nostri Iesu-Christi, nec alias divinatorum mysteriorum repraesentationes in Civitate, nec Dioec. Gerunden. faciant, seu facere attentent, seu praesumant, absque expraessa licentia nostra, seu nostri Vicarii Generalis per prius petite, et obtenta: Praeciando omnibus, et singulis Presbyteris, et Clericis dictae Civitatis, et Dioec. Gerunden. quatenus omnes, et quoscumque contra praemissa quovis modo facientes pro excommunicatis publice in suis Ecclesiis denuncient, et publicent, et a divinis evitent, donec a nobis, seu a dicto Vicario Generali absolutionis beneficium obtinere meruerint; deque nominibus, et cognominibus eorumdem nobis, seu dicto Vicario Generali certificent, ac informationem dent, ut contra eosdem aggravando, et reaggravando, et alias per iuris, et iustitiae remedia decentia, et opportune procedi possit, et valeat.

Barcelona, 1544. Arxiu Comarcal de l'Anoia, Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada, Notarial API-293. LAMARCA 2015, núm. 284. Pàgines 380-381.

Butlla: Indulgència pleníssima i altres moltes gràcies i facultats concedides pel nostre molt sant pare Pau tercer en favor de la santa redempció dels captius cristians. [Barcelona. Carles Amorós. 1544?]. Fol.- 1 f. impr. en una sola cara.- L. gòt. i curs. Capll. grav.- Grav. Normalitzem la transcripció desfent les abreujatures per a una millor comprensió del text. Aquesta butlla va arribar a Igualada, on fou reaprofitada per a fer esborranys notarials, d'aquí el seu interès.

Indulgencia plenissima y altres moltes gracies y facultats concedides per lo nostre molt sanct pare Paulo tercer en fauor dela sancta Redemcio dels catius crestians.

[Gravat de la Verge de la Mercè] Sia manifest a tots los faels Cristians remuts per la preciosissima sanch de Iesuchrist salvador nostre Com lo nostre molt sanct Pare Papa Paulo tercer que la Esglesia militant catholicament governa, insiguint los vestigis de molts summos pontifices sos predecesors tenint plena informassio com los catholics Reys de Arago començant lo Rey en Jaume de immortal memoria fundaren la sagrada Religio dels frares de nostra Seny[o]ra sancta Maria de la Merçe, de la Redempcio dels catius Christians dotant aquella de molts priuilegis e immunitats y considerant que la almoyna ques fa en rembre los pobres Catius christians de poder dels infels y moros enemichs de nostra sancta fe Catholica excedeix a qualsevol altra almoyna per caritativa que sia, com en aquella molt entegrament se complexen totas las set hobras de misericordia de las quals nos sera demanat estret conte lo temeros dia del final Judici per ajudar que aquelles animes dels faels Christians vius y defunts per medi de tan sancta y caritatiua hobra se salven ha confirmat y de nou a concedit moltas e innumerables gracies e indulgencies axi als faels christians vius com a les animes dels faels defunts per qui se donara en almoyna per ajuda et subvencio de dita sancta Redempcio dels catius christians la cantitat per lo Rm. pare mestre General de dita sagrada Religio de nostra dona dela Merçe tachada y moderada per tant lo Rm. pare frare Pere Sorel mestre general de dita sagrada Religio tenint tostemps present la gran perdua y captivitat de Christians que per nostres peccats se feu en lo viage que la Magestat del Emperador Rey don Carles nostre senyor feu en Alger y aximateix en lo dany y captivitat de Christians que apres es seguit y fet en la costa de Cathalunya en la venguda dela armada del turch y senyaladament en la vila de Palamos, per acudir a son carrech y offici te determenat infalliblement ab lo adiutori divinal y subvencio dels devots Christians en lo present any.M.D.xxxxiiij enviar y trametre a la Ciutat de Alger per fer la redempcio de dits catius Christians que sas forças y de dita sagrada Religio bastaran per que tots los faels Christians, ab major [...] comoda y facilment ho pugan fer per si matexos y per las animas de so [...] aquest cas comesa y atribuida, declara que per guanyar las gracias e [...] son concedides, segons dejus seran declaradas se aja de donar e donen en [...] o que no estiga sot domini de altre de qualseuol estat o condicio sia un [...] de altri axi com son fills y filles i companya sis dines e per qualsevol anima def[...] fasan posar en la caixa o caxas en lo dia o temps per aço per los procura [...] as e indulgencies que ls son concedides son las seguens. Primerament concedeix la Santedat a

qualsevol fael christia home [...] lo qual lo puga absolve y de fet absolga de qualsevol sentència de exomun [...] tiffacio afi y efecte tantum de conseguir la present indulgencia y los absolga [...] aura comesos en tot lo temps de la sua vida en cara que los tals casos fosse [...] bulla cena domini dels quals tindran contricció de cor y seran confesos de bo [...] vegada en la vida y en lo article de la mort que-s pugan fer absolve plenari[...]cias e facultats lo die [blanc] del mes de [blanc] any. M.D.xxxxiiij. visiten o fassen visitar la esglesia de [blanc] e posen o fassen posar dita almoyna en la caixa que aqui trobaran per enaxo diputada qui es conforme a la voluntat y orde de dit Rm. Senyor General. Item lo [blanc] o son Uicari General obeynt los manaments de sa Sanctedat: per ajudar en tant sancta Obra y Redempcio, Amonesta e mana en virtut de sancta obediencia [...] e sot pena de excomunicacio a tots y qualsevol Rectors e vicaris o loctinents de aquells y a qualsevol dells. Que en sas esglesias y parroquias Tots dies festivals o diumenges a las Misses matinals o majors fins a eser pasat lo dit dia que damunt es declarat para donar dita almoyna per conseguir e guanyar dites indulgencies y en las ores y temps mes comodo para que vinga a noticia de tots los seus parroquians publiquen e divulguen les demunt dites sanctes indulgencies Legint lo present Cartell e Sumari de aquellas per que dits parroquians e altres personas quel oyran [...] lo puguen entendre e guanyar induynt e exortant en aquells que a conseguescan e guanyen dites sanctas indulgencias. Y que delas pecunias e altres coses que de dita almoyna se nauran, donen fe e testimoni vertader al Procurador o procuradors de dit Senyor General e considerant lo treball que dits Rectors o Vicaris o loctinens de aquells pendran en dita publicacio que de aso ajan algun premi o Remuneracio de dita almoyna que de aso redundera lo dit Rm Senyor General. Los promet y dona la dotzena part de dita almoyna en las esglesias e parroquias haont ells lo publicaran, y aximateix Mana la Magestat del Emperador y Rey nostre Senyor a los Balles sot balles y Jurats y altres ministres de Justicia empena de Mil florins d-or que fassen aplegar y a pleguen lo poble per hoyr la declaracio y publicacio de ditas sanctas indulgencias, y fasan fer publica Crida.

Vidit Benedictus Deuacaris [...]s Offi. & Vicarius Generalis. Vidit.Frater Petrus Sorell. Ordinis Mercedis Magister Generalis.

Igualada, 1545-47, [abril-juny]. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Notarial 293, sf.

Llista de components dels entremesos d'Igualada, datable entre 1545 i 1547, anotada com a esberrany en un volum notarial.

Diables

Llobet

Mateu

Balp

Coll

Diablots

Jaume Ferrer

Pau Spiell

Miquel Font

Jaume Bonastre

Gaspar Spiell

Perot Vall

Jaume Ferrer, parayre

Miquel Ferrer

y son cosí.

Gavarró, diabesa
[Suma?] de X II ss.

Turchs

Jaume Ferriol
Pau Rossich
Macià Pujol
Yoliet
Joan Muset
Pere Pu[ig]gros
Pere Sastre
Luys Ferrer
Toni Ferrer
Gerony Almonia

Cavalls

Macià Aguilera
Jonot Vall
Jaume Vall
Miquel Jo. Ledó
Geroni Almonia [ratllat]
Diders [...]
Busquet
Jaques
Rafel Mercader
[...]

St. Bartomeu
Pere Canaletes
Pere Ferriol diable

Adam
Bartomeu Mabres
Miquel Navarres

Maria
Gerony Sanahuia

Àngel d·Abram [Bover?]

St. Miquel y St. Jordi
Francesch Sala

St. Sebastià [...]

Drach, Jo[an] Borràs

Àngel Xerubí

Emperador de St. Sebastià
Gaspar Mas

Igualada, 1550, juliol 22. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1332. Codi unitat documental 27246. Signatura antiga Cx 59bis fragment de llibre de la Universitat de 1550. Diverses ordinacions, de les quals copiem la que prohibeix l'ús excessiu de focs grecs dins el temple per Pentecosta.

Die martis vigesima secunda mensis julii anno a nativitate domini M^o D^o Quincuagesimo

Lo Consell General y particular de la universitat de la vila de Agualada, convocat ab veu de crida pública per en Joan Marzal múnciu e cridador públich e jurat fet, e ab veu de campana com és acostumat, y congregat en la sglésia e casa del consell secret de aquella ahont per tractar y expedir e ordonar los fets y negocis de la dita universitat, en la qual convocació [...] en e sobre les coses devall scrites volgueren, determinaren e ordonaren per la forma e manera següent:
[...]

Item, que en ningun ciri de officis e illuminàries no pusquen ésser desperats focs grechs alguns dins la dita sglésia [parroquial] ni a Cincogesme, en la Colometa si ja no alt en lo cor, que no hisquen de allí, y encare poch en nombre, sots pena de deu sous per a la obra y de excomunicatio.

Igualada, 1552, maig 5. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Notarial 340, bóssa.

Carta demanant en préstec un volum de teatre litúrgic o hagiogràfic, per haver extraviat el que tenien a Igualada.

Honorables y virtuosos [No diu a qui s'adrecen]:

En aquesta universitat s'és perduda un consueta que teníem de molts misteris y representacions; y perquè per a Corpus volrien alguns devots fer y representar alguns misteris, e sapiam que en aquexa vila teniu consueta molt complida. Havem acordat fer-los aquesta pregant-los molt que per a uns qua[n]ts dies la·ns deixeu y comuniquen que serà guardada com l·ull y tornada molt prest dins poch dies. Lo portador farà, si volreu, promesa y obligtió, o la present sie per aquella, fent fer al peu d·ella mentió de la rebuda a dit portador o al notari de aquí. Açò diem perquè som certs que la teniu en bona comanda y custòdia, com convé per a no pedre·s ni desviar·se. E no essent per altre efecte, posam fi.

Lo Sanct Spirit sie en guarda dels tots. És de Agualada, a V de maig M:D:LII:-

Los Consellers d·Agualada a vostra honor aparellats.

Barcelona, 1556, febrer 14. BRUNIQUER VOL I, pàgina 108

Carles V demana ajut al Consell de Cent per finançar la presa de Bugia.

A 14 de Febrer 1556, lo Canseller acompanyat de dos Doctors del Real Consell, ve a Consell de Cent, y presentà una letra del Rey, e ix fora, y per deliberació del Consell tornà entrar per explicar la crehensa, y lo Consell deliberà, que ans de tractar dit negoci en Consell de cent, se tractàs primer en trentenari com es de costum en totas cosas, y encontinent se juntà, y deliberà pujàs a Consell de cent, y era que lo Rey demanava lo socorreguessen pera las Guerras contra Turchs per cobrar Bugia, y lo Consell li emprerà 4000 ll ss.

València, 1561. MILÀ 1561, sense foliar, pàgines Kij-Lvijj.

Textos de la Jornada tercera d'El Cortesano.

JORNADA TERCERA.

[...]

Dixo don Francisco:

Yo voy por la farça para atajar la que hazen don Diego y Ioan Fernandez; y no será menester, que ya me parece que entran. Todo el mundo sté atento y sin mucho reir, que Donmiramucho, que es el Milan, si reimos demasiado nos terná por hombres de farça y burlará de nuestras risadas con aquello que dize: (Vn reir demasiado juzgan por muy alocado.) Guardemos, pues, la auctoridad y vergüença, que donde se pierde, tarde se cobra, y callemos, que ya comiençan.

-El Capitan de las galeras de la religión de Sanct Ioan comienza y dize:

Duque, todo rey sin falta,
 Hoy son justos veynte dias,
 Que con grandes alegrías
 Partimos todos de Malta.
 Y saliendo de Ysladeras
 Dió al través la Capitana
 Y las otras tres galeras
 Con fortuna tan de veras
 Van corriendo Tramontana.

La fortuna ya pasada
 Fletamos un bergantin,
 Y embarcámonos a fin
 Para hacer esta jornada.
 Medio día no passó
 Que acudió Griego y Levante,
 Y en un punto nos echó
 Que sueño me pareció
 Ser tan presto en Alicante.

Demos gracias a Dios
 Y hacer siempre buena cara,
 Pero quién no se alegrara
 Sino en ver, señor, a vos.
 Cavalleros esforçados,
 Hagamos cara de hierro,
 Que tras casos desastrados
 Parecer regozijados
 Nadi lo terná por yerro.

Si hazemos de donosos
 No-s deveys maravillar,
 Que assí suelen espantar
 La fortuna valerosos.
 Y fortuna de spantada
 En no darnos cata d-ella,
 Nos ha puesto en tal posada
 Que si es el Real nombrada,
 Es por quien oy posa en ella.

Lo que agora diré yo
Es de star enamorado,
Que si el mar no ma negado
Fué por quien negado so.
Y tened esto por cierto,
Como es muy cierto el morir,
Que la mar, como a muerto,
Por echarme a tan buen puerto,
He cobrado aquí el bivar.

-Dixo otro Comendador:
Perdone sobre este passo
Por la parte que me toca,
Que no [e]s bien calle mi boca
Pues d'amores me traspasso.
Si no me negó ste mar,
Fué tambien por ser negado
En aquella del amar,
Donde amor haze tragar
El morir que ya he tragado.

-Dixo otro Comendador:
[i]Ay amor[! ¿]yo qué diré[?]
Habla tú por mi agora,
Negó me una señora
Que yo nunca la negué.
Y al tiempo que me negaba
En mi alta mar d'amor
De lo mucho que lloraba,
Un paje se me ahogava
Si no fuera nadador.

-Dixo otro Comendador:
No [e]s mi pena assí tan poca
Como la que se ha contado,
Pues de sed me só ahogado
Teniendo el agua a la boca.
[¿]Como me negara aquí
En aquesta mar salada,
Pues huye el agua de mi,
Si por la que no bebí
Siento mi vida negada[?]

-Dixo otro Comendador:
Nunca fuera acontecido
Ni jamas ojos lo vieran,
Que los peces me comieran
Siendo ya d'amor comido.
Que donosa cosa fuera,
Todo fuera por demás,
Que ballena me comiera,

Y si fuera que tal fuera
Verme por vos un Ionás.

-Dixo otro Comendador:

Yo solo fuí sabidor
De lo que nos sucedió,
Pues a mí me apareció
Por Santelmo, el Dios d'amor.
Díxome que no quisiese
Esta aparicion contar,
Porque en tal fortuna viesse
Quién sería el que dicesse
Amor nos puede salvar.

-Dixo otro Comendador:

Pensamientos fueron vanos
Sino en mar d'amor negarnos,
Pues no podemos negarnos
Muertos d'amorosas manos.
Pues negar no nos podemos
Mártyres enamorados,
De reyr es que pensemos,
Por mucho que naveguemos,
Que podamos ser negados.

-Dixo Otro Comendador:

Mucho fuera gran dolor
Que muriéramos negados,
Siendo tan enamorados,
Si no fuera en mar d'amor.
Y pues no podía ser,
Ya yo estaba confiado
Que no me podia perder;
Que en la mar de mi querer
Ya estoy hecho un pescado.

-Prosigue el Capitan:

Como al ecco parecieron,
Desculpados son, señor,
Que en oyr hablar d'amor
Todos ellos respondieron.
Y tambien porque se vea
Que coxquean en amar,
Que coxo d'amor no affea
Cuando la dama no[e]s fea
La que hace coxquear.

Las damas por quien andamos
En amores tan de veras
Vienen en las tres galeras
Por ver como peleamos.
Peleando en su presencia

Seremos fuertes guerreros
Contra toda otra potencia;
Que no hallan resistencia
Amadores cavalleros.

Suplicamos su Excellencia
Por un correo sin tardar,
Mande luego atalayar
Por la costa de Valencia.
Que de todos tomen lenguas
Si habrán visto las galeras,
Porque algun aviso venga,
Que sería muy gran mengua
Descuidarse en las de veras.

Gilot y Ioan de Sevilla
Podrán ir en tal despacho,
Que harán muy poco empacho
Al cavallo ni a la silla.
Tan ligeros siempre stán
De cabezas y de pies,
Que sin duda bolarán
y por donde pasarán
Cada cual dirá quién es.

Mándeles, señor, venir,
Vaya un paje bien criado,
Tráyanles mucho á su grado
Los que han de hazer reyr.
Si me da la comission,
Presto los despacharé,
Porque haré la provision
Más conforme a la razon
Que yo en ellos hallaré.

Manda el Duque que partays
Para hacer luego un viaje,
Por correos de aventaje,
Pues siempre en todo bolays.
Iréis hasta a Gibraltar
Muy en seso y muy de veras
Orillas siempre a la mar,
Y mandad atalayar
Si verán nuestras galeras.

Buelven Ioan de Sevilla y Gilot, y dizen que una armada de Turcos han tomado las tres galeras y están en Dénia, y dize el capitan:

A consejo, a consejo,
Que bien será menester,
Dadme todos parecer
Cada cual como hombre viejo.

Que el consejo en perfición
 En los viejos floreció,
 Que en moços ay confusión
 Si no fué el de Scipión
 Quando á Roma libertó.

-Dixo Otro Comendador:
 Caballeros de Sanct Ioan,
 Oyan todos este mote,
 A las armas moriscote,
 Que bien menester serán.
 Por armas quiero mi dama
 Del Turco que la tuviere,
 Que ganalla por la fama
 Es mejor que por la cama,
 Véngame lo que viniere.

-Dixo Otro Comendador:
 Yo pedir quiero la mía,
 Que no bivo ya sin ella,
 Porque estar tanto sin vella
 Ya paresce covardía.
 Batallar será por fe,
 Pues por fe será el motivo,
 Y si muero ganaré,
 Y si preso, ya yo sé
 A qué sabe ser cativo.

-Dixo otro Comendador:
 Yo tambien no veo el hora,
 Pues que sé que ha de vencer
 La que m'ha de dar poder
 Para hacella vencedora.
 Ella es la que vencerá
 Con su fuerça y mi persona,
 Pues a mí vencido m-[h]a
 D-esta suerte días ha
 Mi dulce brava leona.

-Dixo otro Comendador:
 Por metelles más espanto
 Vamos presto, que ya es tarde,
 Que me dirá de covarde
 Mi señora en tardar tanto.
 Suenen, suenen nuestras mallas,
 Vaya, vaya muy de veras,
 Peleemos por ganallas
 Y será vencer batallas
 Y cobrar nuestras galeras.

-Dixo otro Comendador:

Ya veis que siento en tardar,
Pues que traygo yo en mis armas:
Mis arreos son las armas,
Mi descanso es pelear.
Mi costumbre esta es
Por vencer al Dios d'amor,
Ya veys si será gran pres
Libertar la que despues
Puede hacerme vencedor.

-Dixo otro Comendador:
Yo tambien de armas me arreo,
Peleando por vencer,
Pero no para offender
La que causa mi desseo.

Esta es ya mi condición,
Mi señora la causó,
Pues ya veys si es gran razón,
Para salir de prisión,
Que la dexe presa yo.

-Dixo otro Comendador:
Mi señora, [¿]qué dirá,
Qué podrá decir de mí,
Sino que si stoy aquí,
Es por no star todo allá[?]
Este mote contradice,
Que por oración lo digo;
Pues que por ella lo hize,
Siempre mi boca lo dize:
Cuando menos más contigo.

-Dize el Capitán:
Pues teneys tanto en memoria
Cada uno vuestra dama,
Cavalleros de gran fama,
Yo [o]s prometo la victoria.
Yo no quedo en la posada,
De gana de verme en ello,
Primero será mi espada,
Por quien mi vida colgada
Tiene siempre de un cabello.

-Va el Capitan, y viene con los turcos, con quien han de combatir los Comendadores uno a uno, para lo que veréys, y dize:
Cavalleros, sedlo en todo,
Ya veis qu-el turco me espera,
Si Dios quiere que aquí muera,
Regíos con muy buen modo.
Turco, vuélvete cristiano
Y dame mi linda amada,

Que esto te será más sano,
Y sino, pon luego mano
Como yo pongo a mi spada.

-Vence el Capitan al turco y cobra su dama griega, y dízele:

Gracias hago á mi Dios,
Gran victoria me ha dado,
Pues que vos la habeis ganado,
Que yo no venço sin vos.

-Respóndele su dama:

Cavallero de verdad,
De muy alto coraçón,
Siempre stuve en libertad,
Porque en vuestra gran bondad
Nunca se siente prisión.

-Pelea otro Comendador.

Si tan turco más no fuesses,
Como hasta aquí has sido,
Harás muy mejor partido
Si mi dama me bolviesses.
Y sino, pon mano luego
Al espada como yo,
Y verás que si te ruego,
Es porque no vayas ciego
Para aquel que te crió.

-Dize á su dama:

Vuestra es esta mi victoria,
Vos, señora, la vencistes,
Pues que siempre lo tuvistes
De vencer en mi memoria.

-Su dama responde:

Cavallero, vuestra es,
Nunca vos sereys vencido
De valiente y muy cortés,
Porque muy tarde verés,
Cortesano ser perdido.

-Pelea otro Comendador.

Turco, oye lo que digo,
Deja tu secta enemiga,
Y á mí buélveme mi amiga
Y yo bolver m·[h]e tu amigo.
Y sino, guarte de mí,
Que de tí guardado stoy,
Que la ley en que nascí
Me defenderá de tí
Por la fe que yo le doy.

-Dize a su dama:

Gracias a Dios verdadero,
Mi dama llevó el mejor,
Qu-ella ha sido el vencedor
Siendo yo su prisionero.

-Su dama responde:

Cavallero, vos vencistes
A mí y al turco en verdad,
A él, pues que lo rendistes,
Y a mí, porque causa distes
De cobrar yo libertad.

-Pelea otro Comendador, y dize:

Lástima tengo de tí
Siendo tan turco en tu ley,
Yo terné contigo ley
Si tú la ternas con mí.
Déxame mi dama ya,
Que contigo va corrida,
Y sino, aquí estará
Quien dejártela hará,
O te dexará[s] la vida.

-Vence al turco y cobra su dama griega, y dízele:

Señora, ser no pudiera,
Pues que fuera sin razon
Ser vos en mi corazón
Y que turco me venciera.

-Respóndele su dama:

Cavallero vencedor,
A vos se ha de atribuir,
Que teniendo tanto amor,
No había matador,
Sino vos hazer morir.

-Pelea otro Comendador, y dice:

Turco, no lo seas tanto,
Y conviérte te a Dios,
Y pónase entre los dos
Paz con l'Espíritu Sancto.

Y por dama cobrarás
La Reyna vírgen María,
Y mi griega dexarás,
Y sino, conocerás
Que rogar no-[e]s covardía.

-Gana en el combate á su dama, y dízele:

Señora, Dios que os crió,
Permitió lo que ha sido,

Que si el turco fué vencido,
Vos soys la que le venció.

-Respóndele su dama:

Cavallero, para dos,
Aunque fuessen más romanos,
Hazed gracias a Dios,
Que no se dirá por vos:
Más tuvo lengua que manos.

-Pelea otro Comendador, y dice:

Yo ternía por mejor,
Turco, que te convirtiesses,
Y mi dama me bolviesses,
Porque toda es desamor.
Créeme, que yo lo sé,
Déjala qu'es muy ingrata,
Y sino, aparéjate,
Que tal qual la cobraré,
Aunque más y más me mata.

-Cobra su dama y dízele:

Lo que dixé engaño era,
Señora, para engañar,
Que de vos salie el matar,
Si el turco aquí muriera.

-Respóndele su dama:

Buen cavallero engañoso
Y muy sabio en combatir,
Vuestro engaño gracioso
A vos hizo venturoso
Y a mí me hizo reyr.

-Pelea otro Comendador.

[¿]Quién te puso en tal favor,
Turco mal aventurado[?]
[¿]Quién te hizo enamorado,
Siendo el mismo desamor[?]
Déxame, mi dama, Can,
Que no-[e]s huesso de roer;
Vuévesela a su galán,
Que tus ojos no verán
Que yo te la dexe ver.

-Dice á su dama:

Vos, victoriosa dama,
Soys semblante al Amazona,
Que al gran Héctor en persona
Quiso ver por su gran fama.

-Respóndele su dama:

Si yo el Amazona soy,
Vos soys Héctor ciertamente,
Que si tal renombre os doy,
Es por lo que hezistes hoy
Contra un turco tan valiente.

-Pelea otro Comendador, y dize:

Pues que cada cual venció
A su turco con gran fama,
Turco, buélveme mi dama,
Pues que para mí nació;

Y sino, sé combidado,
Que si me acampares bivo,
Nunca serás libertado
Por haber tú cativado
A quien me tiene cativo.

-Cobra su dama, y dízele:

Mi señora, ya me veis,
Que vos misma os libertastes,
Vos soys la que peleastes,
Pues que todo lo venceys.

-Respóndele su dama:

Caballero, no burlays
Mucho, gran verdad dezís,
Que los que d'amor penays,
Fuerzas son con que matays
Las fuerças con que morís.

Quedan vencidos los turcos y cativos, y requiébranse los Comendadores con sus damas.

-Cavallero:

Qué triumpho, qué victoria,
Toda de gloria tan llena,
Ganar damas para pena,
Que la pena toda es gloria.

-Dama:

Caballero, bien mostrays
Quanto en todo meresceys,
Pues que tanto nos honrrays,
Que las penas que passays
Por gran gloria las teneys.

-Caballero:

Diga qué sintió, señora,
Ver a sus pies d'un revés,
Cuando el Turco vió a sus pies,
Siendo d'él triunfadora.

-Dama:

Lo que yo podré decir,
Alabar, señor, a Cristo,
Que entre la muerte y bivar,
Vos me habeis hecho reyr,
que en tal caso no s·a visto.

-Caballero:

Señoras, bien es saber
Com·os fué de servidores,
Y a los turcos de favores,
Que otro no podía ser.

-Dama:

A mi Turco le ha ydo
Como vos lo haveys gustado,
Que según me ha temido,
Tan mandado l·e tuvido,
Que jamás s·a desmandado.

-Caballero:

Yo tambien tengo un dolor;
Pues ser otra no podía,
Que favor al Turco haría,
Más de miedo que d·amor.

-Dama:

Esso no pudiera ser
Que de miedo yo le amasse;
Que sperando su valer,
No tenía qué temer,
Que más no me asegurasse.

-Cavallero:

Turcos requiebros dirían,
Turcos tan enamorados,

-Dama:

No merecen ser burlados,
Pues que tanto nos querían.

-Cavallero:

Celos querría tener
Si licencia me days.

-Dama:

Bien los haveys menester,
Pues mostrays menos querer
De lo que, señor, mostrais.

-Cavallero:

Señora, [¿]qué le presentó
El Turco su servidor?

-Dama:

Lo que pudo y buen amor,

Pues con obras lo mostró,
L-arco y flechas que trahía,
En mis manos todo stava.

-Cavallero:

Ya vuessa merced tenía
Arco y flechas, pues hería
Con los ojos que mirava.

-Cavallero:

Señora, [¿]quién me dirá
Este tiempo que no-s vi,
Si os acordastes de mí,
Que yo siempre stuve allá[?].

-Dama:

Nadi os lo dirá, señor,
Como yo con más razón,
Pues perdí todo temor,
Confiando en la valor
De vuestro gran coraçón.

-Cavallero:

Oh quién supiese, señora,
[¿]Si sentistes unos tiros,
No de bronzo, mas suspiros
Que os tirava cada hora[?]

-Dama:

Sí sentí, pues hallegaron
Las pelotas hasta mí,
Y a los Turcos espantaron,
Qu-en mi boca retumbaron,
Que por ecco os respondí.

-El Capitán:

Ea ya, señores, ea,
Vamos, vamos a danzar,
Porque yo quiero storvar,
Con dançar, esta pelea.
Sea trisca, sí querrán,
Y cantemos en la fiesta,
Y las damas callarán,
Y callando mostrarán
Qu-el callar dan por respuesta.

-Dama:

Fiesta de tanto plazer
No se puede festejar
Con baylar y no cantar,
Por vengarme en responder.

-Caballero:

Damas que vengar se quieren,
 Pues no quieren amistades,
 Respondan lo que quisieren,
 Que pues matan y no mueren,
 Cantar quiero las verdades.

-Canta el cavallero:

En mi gesto se os amuestra
 Gran amor,
 Y en el vuestro a culpa vuestra
 Ay desamor.

Siempre stoy mirando al cielo
 Quando yo no-s puedo ver,
 Y vos daysme por plazer
 Del pelillo pelo a pelo.

Callo y mi gesto os amuestra
 Gran amor,
 Y en el vuestro a culpa vuestra
 Ay desamor.

-Respuesta de la dama:

Si en el gesto se ha de ver
 Quanto quereys,
 Poco mostrays el querer
 Que me teneys.

Vos mostrays en vuestro gesto
 que teneys muy poco amor,
 Que tan sano servidor
 No podrá estar mal dispuesto.

Ya por vos no puede ser
 Que amor mostreys,
 Pues que nunca por querer
 Enflaquesceys.

-Canta otro cavallero:

Yendo y viniendo
 Vóy me enamorando,
 Una vez riendo,
 Y otra vez llorando.

Nos la de mi ciego
 Voluntad pequeña;
 Mas arde mi fuego
 Si le añaden leña.

Van me la añadiendo,
 Mis ojos mirando,

Una vez riendo,
Y otra vez llorando.

-Respuesta de la dama:

Cuando más os veo
Yr apasionado,
Más y menos creo
Que stays namorado.

Mas amor y menos
Veo en su manera,
Más amor de fuera,
Y de dentro menos.

Soys otro Theseo
Muy falsificado,
Mas y menos creo
Que stays namorado.

-Canta otro cavallero:
Cuando mas y mas os miro,
Mas suspiro.

Tanto tengo que mirar
En su gesto muy hermoso,
Que me haze sospirar,
Pues no soy su venturoso.
Si me quiero retirar
De miraros, como os miro,
Más suspiro.

-Respuesta de la dama:
Si os creyesse cantaríá,
Sospirastes Baldoynos
Las cosas que yo más quería.

No tengo mucha razón
De cantar este cantar,
Pues que vuestro sospirar
Muy falsos sospiros son;
Si no·s correys cantaría:
Sospirastes, Baldoínos,
Las cosas que más quería.

-Canta otro cavallero:
Ay que me matays
Cavallero, [¿]qué teneis?
Señora, muerto m·aveys.
Por mi vida que os burlays.

[¿]Cómo puedo yo burlar
Burlas que son tan de veras,

Pues matays de mil maneras
Para mas enamorar[?]

Cruelmente me matays.
Caballero, [¿]qué teneis?
Señora, muerto m·aveys.
Por mi vida que os burlays.

-Respóndele su dama:
Cavallero burlador.
Más lo soys vos, mi señora.
[¿]Para qué os burlais d·amor?
Porque vos soiy burladora.

Huélgome que lo otorgays,
No haveys menester tormento.
Por vida vuestra, que miento,
Que vos soys la que burlays.

[¿]Para qué os burlays d·amor?
Tened vergüença en mal[h]ora.
Más burlays vos, mi señora,
Que yo no soy burlador.

-Canta otro cavallero:
Vaya, vaya, en hora mala,
Vaya, vaya.

He perdido mi dormir,
Y no le quiero cobrar.
Porque más quiero morir
Que bivar para penar.

No lo quiero más buscar
Si Dios me vala,
Vaya, vaya, en hora mala,
Vaya, vaya.

-Respuesta de su dama:
Venga, venga, en hora buena,
Venga, venga.

Dizen si quiero un tru[h]an,
Que burla de servidores,
Burlara de mi galan,
Que quiere morir d·amores.

Dalles ha, pues son traydores,
Mala strena,
Venga, venga, en hora buena,
Venga, venga.

-Canta otro cavallero:

Loco stoy del mal que siento;
Piedras me hazeys tirar,
Búscame mi entendimiento,
Yo no lo quiero cobrar.

Mucho más vale ser loco,
Que morir con la cordura,
Yo moría poco á poco,
Y ora vivo con locura.

Con ser loco stoy contento;
Pues no siento mi penar,
Búscame mi entendimiento,
Yo no lo quiero cobrar.

-Respuesta de su dama:

Un loco tengo donoso,
Por amar
No quiere el seso cobrar.

Yo querría que sanasse,
Vále buscando su seso,
Tírale piedras y vasse
Como si fuesse sabueso.

Muestra tener más reposo
En loquear,
No quiere el seso cobrar.

-Canta otro cavallero:

Con dolores descortes
Voy cantando por las calles:
Mala la vistes, franceses,
La caça de Roncesvalles.

Tengo mal francés d'amor,
Qu'es peor que mal francés,
Que jamas curado es
Sino de quien da el dolor;

D'este mal há muchos meses
Que me sienten por las calles,
Mala la vistes, franceses,
La caça de Roncesvalles.

-Respuesta de su dama:

Buena pro os haga, señor,
Buena pro.

Mal frances teneys d'amor,
Tenéoslo.

Mal frances d'amor no sé,
 Buscad quién os l'a pegado;
 Yo no-s tengo enamorado,
 Que nunca vistas por qué.
 Buena pro os haga el dolor,
 Buena pro,
 Mal francés teneys d'amor,
 Tenéoslo.

-Canta otro cavallero:

No sé qué me digo,
 No sé qué me hago,
 Dame amor un higo,
 Y tó mole por pago.

Tal os pague amor
 A quantos burlays,
 Pues que no tragays
 Higos por amor.
 Ya no stoy conmigo,
 No sé qué me hago,
 Dame amor un higo
 Y tó mole por pago.

-Respóndele su dama:

Si l'amor no-s da un higo,
 Yo-s daré una castañeta,
 Pues teneis falsa riseta
 De enemigo.

Vos teneys muy buena paga,
 Pues que de burlas servis,
 Buena pro, señor, os haga,
 Ya que todo os lo reys.
 Vuestra cara es el testigo,
 Tomad una castañeta,
 Pues teneis falsa riseta
 De enemigo.

No más trisca y acabemos
 Con tener devida ley;
 Pues vieron cara de Rey,
 A los turcos libertemos.

Y mandémosles bailar,
 Pues su mal volvió alegría,
 Que no sentirán pesar,
 Pues se vean libertar
 Para bolverse a Turquía.

Turcos, pues lo meresceys,

Cobrad vuestra libertad,
Y si lo mandays, baylad
Como en Turquía soleys.
Y por más regocijar
Dia, que tan dia fué,
Que en placer volvió el pesar,
Le podremos acabar
Con un torneo de pié.

Esso es lo que hazer debemos,
Vamos por las armas, vamos,
Pues con armas nos honrramos,
Con las armas acabemos.

Y vosotros no dexeys
De baylar, pues days plazer,
Que tambien parescereys,
Con el baile que hareys.
Que podreys entretener.

-Acabado el torneo se acaba la farça con esta copla:

Si nos da, señor, licencia,
Volvernos hemos a Malta,
Aunque parece que falta
Vista en no ver su excellencia.

La fortuna que pasamos,
Passaremos en no veros;
Que si dulce lo gustamos,
Muy amargo lo speramos
Lo que se pierde en perderos.

-Dixo el Duque.

Don Luys Milan, bien haveys mostrado que no son farças las que vos hazeys. Pues de vuestras burlas se pueden sacar avisadas veras; y de las veras avisadas burlas. [...]

Barcelona, 1563-1564. BRUNIQUER VOL II, pàgina 259
Mobilització per fer front als turcs i notícia d'un atac corsari a Badalona.

A 27 de Febrer 1563, en Consell de guerra se referexen novas de armada del Turch.

A 21 de Juny 1564, letres ab les quals scriuen los Consellers a diverses Universitats de Cathalunya per que en temps de guerra en Barcelona se apercebescan per embiar per lo Socorro la gent de Recollita.

A 25 de Juny 1564, vingueren setse galeotas de moros, y feren alguns danys a Badalona.

Barcelona 1564, febrer 6. SOLEMNITATS, volum II (1947), pàgines 1 a 13, concretament 10-11. (Manuscrit V, 1564-1643, foli 2r a 8r) Copiat per COMES 1583, pàgina 548-561 (concretament 557-558).

Entrada de Felip II el 1564.

Ordinació y forma de la cerimònia y festa feta per la Ciutat de Barcelona per rahó de la nova entrada del cathòlic e molt alt senyor Don Phelip, rey y senyor nostre, vuy beneventuradament regnant, fill de la bona memòria de Don Charles, emperador y rey nostre, la qual entrada és la primera que ha feta en esta ciutat de Barcelona com a rey.

[...]

E estant dit senyor en sa cadira, passaren totes les confraries de la ciutat ab lurs panons, sots l'orde següent:

Primerament los parayres ab son panó y aportaven la mulassa.

Blanquers ab son panó y uns salvatges y un leó fent entramesos.

[...]

Garbelladors ab certs jochs que garbellaven confits.

Mariners, barquers y pescadors, qui aportaven una bella nau, molt ben exarciada y artillada de grossos y molts coets, y venia a la vela ab gentil artifici.

[...]

Corders ab son jagant y cert entramés.

[...]

Hortolans ab cert entramés que feyhen laurar huns àsens, y aportaven un hort ab alguns ausellets.

Carnicers que aportaven un bou encellat ab ses guarnicions y fre, y un home a cavall qui aportave lo panó.

Spasers ab son panó y sanct Pau.

[...]

Mercers y Julians ab una inventió de uns boscatges que aportaven representant la hystoria de sanct Juliá cassant, ab diversa cassa salvatge que corregueren, y molta cassa de ausells que haviaren, lo qual fonch molt bona vista.

[...]

Cotoners que aportaven un joch de cavalls cotoners.

[...]

Ferrers, los quals aportaven la brivia.

[...]

Freners ab son penó.

Totes estas confrarias ab sos penons, y algunas d'ellas aportaven algunas inventions.

Argenters, los quals no aportaven penó per no tenir-ne, y los quals per no tenir dit penó se volian scusar de anar-hi, emperó, no obstant lurs rahons, los fonch manat per dits honorables consellers que y anassen, e axí hy anaren, ab ses capes abrigats, ab molta gravetat, sens fer joch algú; passant feren son degut acatament.

Sastres ab son panó.

E passadas les sobre dites confrarias [...]

Barcelona, 1565, octubre 30. BRUNIQVER VOL I, pàgina 294

Accions de gràcies, perquè els Turcs havien retirat del setge de Malta.

A 30 de Octubre 1565: Professó per la nova de que lo Turch havia levat lo siti de Malta.

Igualada, 1566 febrer 19. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1066. Llibre de la Universitat de 1566, fol 40r.

Crida de Carnestoltes, on es parla de ballar a so de tabal. Esment de les llençades de taronges.

Crida que-s fa prop Carnestoltes

Ara hoiats que-us fa hom a-saber de part dels honorables balles de la dita vila de Agualada, a instàntia y requesta dels honorables consellers de dita vila que no sie persona alguna de qualsevol stat, grau o condició sien, que [no] gos ni presumesque aquestos dies de ací a carnestoltes desfregar-se ni anar desfresats, del toch de la oració enllà, sots pena de-star trenta dies a la presó y la roba perduda, sens misericòrdia alguna. Item que tabal no-s puga tocar ni algú ballar a dit so de tabal de dita hora enllà sots la pena de star deu dies a la presó. Item que no sia algú que gos anar per vila de nou hores en avant, que no sia persona alguna que gos portar armes de ninguna manera, de nits ni dia, sots la mateixa pena y les armes perdudes.

Quequidem preconizatio fuit publicata per tria loca solita et alia plura dicte ville tertia die mensis februarii anno a nativitate Domini M^o D^o LX VI° per Guiller mum Arnau preconem publicum juratum jamdicte ville prelegente sibi Joanne Gallart, scriptore prefate ville.

Ara hoiats que-us notiffiquen y vos fan a-saber de manament dels honorables balles de la dita vila de Agualada, a instàntia y requesta dels honorables consellers, a totes qualsevol personas, axí hòmens com dones, de qualsevol stament, grau o condició sien, que d-esta hora en avant no gosen ni presumesquen ballar, dansar, cantar, a ninguna manera de jochs, ni balla de carnestoltes, de dia ni de nit palesament ni amagadament, directament ne indirecte, gosen ni presumesquen fer ningunes desfreges ni altres burles per ninguns lochs ni cases de dita vila, sots pena los hòmens de star en la presó, a coneguda de dits oficials y consellers, y les dones a pena de deu sous per quiscú e per quiscuna vegada que serà contrafet, ni tirar taronyades, segó ni brutíties nigunes, sots la dita pena. E guart si qui guardar si ha, que de dita pena amor ni gràtia no haurà.

Quequidem preconizatio fuit publicata per tria loca solita dicte ville tertia die XVIII° mensis februarii anno a nativitate Domini M^o D^o LX VI° per Guiller mum Arnau preconem publicum juratum jamdicte ville prelegente sibi Joanne Gallart, scriptore dicte ville Aqualate.

Tarragona, 1566. Constitutionum Provincialum Tarraconensium Libri Quinque. Quibus sunt in calce voluminis adiectae nonnullae, quae inutiles, et superfluae visae sunt ex decreto secundi concilii Provincialis celebrate sub Illustrissimo D. D. Ioanne Teres... (Tarracone 1593), Lib. III, Tit. 31, Cap. II, pàgs. 267-270).

Concili Provincial Tarraconense presidit a Barcelona per l'arquebisbe Ferran Loazes, 1566. text a MASSOT 1967, pàgines 41-42.

Deambulationes per ecclesiam, quibus divinum officium impeditur, spectacula fabularum, cantus vulgares, ludicra, quibus rises excitari solent, vani puerorum ludi, computationes, prandia in ecclesia prohibentur: et extra illam personati, et larvati, qui eremitas, monachos, Episcopos, aut Cardinales imitantur.

Cum scriptum sit, Domus mea domus orationis vocabitur, et deceat domum Dei sanctitudo; sacri approbatione concilii statuimus, ne quis audeat in ecclesia dum sacrosanctum Missae sacrificium aut publice, aut privatim celebratur, aut dum divina quaecumque officia peraguntur, aut sacra Eucharistia, vel baptisma, vel alia sacramenta administrantur, aut verbum Dei praedicatur, deambulationes vagas, aut confabulationes otiosas, per quas divinum officium, aut aliud supradictis impediatur; aut saecularium, vel ecclesiasticorum negotiorum iurgiis obstrepere. Qui

vero a quocumque clerico noniti non destiterint, tamquam inobedientes per ecclesiasticam censuram coerceantur. Eadem quoque ratione omne genus spectaculorum, et fabularum, necnon vulgarium verborum cantus, exceptis cantibus approbatis ab Ordinariis, ac recitationes, atque alias quaecumque similes actiones, vel, ut vocant repraesentationes, in ecclesia fieri prohibemus; neve inter divina profana, etiam si ad pietatem dicantur conducere, misceantur. Ludicra quoque quaecumque ex quibus risus excitari solent, tam in ecclesiis, quam in processionibus, necnon ignitorum tormentorum strepitus, aut, ut vocant, radios, aut iaculationes, atque etiam lascivas, aut turpes saltationes, aut choreas ad cantus tiliarum, aut tympanorum, vel cymbalorum, ne in atriis quidem ecclesiarum, aut coemiteriis, aliisque locis sacris, aut religiosis fieri permittimus. Vanos quoque puerorum, vel adolescentium ludos, dum Episcopum fingunt, aut Regem, aut alium magistratum ecclesiasticum, vel saecularem, coercendos esse censemus. Multoque magis, quod in multis ecclesiis adversus Apostolica praecepta fieri accepimus, ut non solum a saecularibus personis, sed etiam ab ipsis presbyteris computationes in ecclesiis, aut in continentibus locis sacris fiant. Ea igitur omnia, sacro approbante concilio, sub excommunicationis poena, monitione praecedente inflingenda; tam in nostra metropolitana, quam in ceteris cathedralibus, necnon in collegiatis, ac parochialibus ecclesiis, et aliis quibuscumque tam saecularibus, quam regularibus fieri prohibemus. Eosque sumptus, qui vel in fine Adventus Domini, vel in ipsis diebus festis Natalis Domini, et aliorum sanctorum, aut feria quinta in cena Domini, et, ut vocant, tempore mandati, aut in Paschate resurrectionis dominicae, aut alio quocumque tempore in has computationes, vel iam dicta ludicra spectacula, aut similia supradictis consumuntur, in ecclesiis cathedralibus ab Episcopis, cum consensu Capituli, in aliis in alia pia opera ab Ordinariis convertantur. Similiter prandia quaecumque, et computationes confraternitatum prohibemus; nec sumptus in his consumpti in rationes referri possint, sed de suo ipsi administratores fecisse censeantur, necnon exactiones, sive consuetudines prandiorum seu computationum, quas a clericis invitati laici exigunt, quacumque occasione vetamus. Atque etiam, quae in primo cuislibet sacrificio, quas novas Missas vocant, ebrietates, vel ludicra in ecclesia aguntur saltationes quoque et alia quaecumque levitatis, et vanitatis signa, longe ab ipsa ecclesia, vel aliis locis sacris exulare praecipimus: contrarium vero agentes condignis poenis a superioribus coercebuntur. Nec minus illam detestamur multarum saecularium personarum intemperantiam, quae eleemosynas petentes cymbalorum, aut tympanorum strepitu choreas virorum, atque mulierum per totam urbem ductunt, ita ut plerumque eveniat major peccatorum occasio, quam caritatis Christianae. Personatos quoque vel larvatos quoscumque aut basilicas Dei ingredi, aut monasteria quaecumque tam virorum, quam mulierum sub anathematis poena inhihemus; necnon eis, qui quoscumque clericos, vel monachos, aut sanctimoniales, aut etiam eremitas imitantur; multoque magis si Episcopos, aut Cardinales, vel si sacris, aut ecclesiasticis quibuscumque vestibus vel ornamentis, aut vasis abutantur; similique sententiae subiaceat clericus, aut alius earum vestium, vel vasorum custos, vel dominus, qui ea ad eum usum commodaverit, et graviter a superiore coerceatur. Clericos quoque in sacris constitutos, aut beneficiatos saeculares, aut quoscumque regulares, qui deprehensi fuerint personati, carceri triduo includi, ibidemque in pane, et aqua ieiunare praecipimus, aut alia simili, vel maiori poena, iuxta delicti, et personae qualitatem coerceri. Haec, quae nos sacri approbatione concilii statuimus, quam primum tam in nostra metropolitana, quam in ceteris cathedralibus ecclesiis observari, et publicari praecipimus, ut ad omnium notitiam perducantur.

Vic, 1568. TOCCO 1568, pàgines 230 a 235.

Disposicions del Bisbe de Vic benet de Tocco, recollint i adaptant a Vic les disposicions del Concili tarraconense de 1566.

[230v]

Constitució noua del concili prouincial de Tarragona contra los qui·s passen en les Yglesies, o fan altres coses indecentes en elles y de altres coses.

Com estigue escrit. Ma casa, casa de oració serà nomenada, y conuingue a la casa de Déu la santedat ab aprobació del sarat concili statuim, que no gose algú, en la Yglesia entre tant que lo sacro sant sacrifici de la missa publica o particularment se celebre, o entretant que los officis diuinals se faran, o la sagrada eucharistia, o lo batisme, o altres sacraments se administren, o la paraula de Déu se predique, passejarse ociosament, o parlar de coses ocioses, per lo qual se destorbe lo diuinal offici, o alguna cosa de les sobredites, o tractar de causes, o plets seculars, o ecclesiàstichs, a hont sol auer soroll de ranzilles de parts. Y los que essent amonestats per qualseuol capellà no se·n dexaran, com ha inobedients per censures ecclesiàstiques sien castigats.

Per la matexa rahó vedam que·s fassen en les Yglesies qualseuol genero de farçes, o spectacles, y també que·s diguen cantars, o cançons en romans: saluo les que los ordinaris aprouaran, y axi matex altres recitacions, o representacions, o coses semblants, y no se mesclen entre les coses de Déu coses prophanes encara que se digue que comouen a deuoció. També qualseuol jochs dels quals se sol causar risa: axi en les Yglesies com en les professons, y lo desparar de les escopetes o arcabuços, o lo tirar cohets, y los laciuos, o torpes balls ab flautes, o tamborinos, o tambors, o cornamuses, no consentim que·s fassen ni en los portals de les Yglesies, ni en los cementiris, ni en altres llocs sagrats o religiosos. Axi matex manam que sien castigats los minyons, o jouens que fingen fer vn bisbet, vn rey de festes, o altre magistrat ecclesiàstich apostòlichs entenen que·s face, no solament per persones seculars, mes que encara los matexos capellans de missa que beuen en les Yglesies, o en los llocs sagrats del derredor. Pertant totes aquestes coses ab aprobació del sagrat concili sots pena de excomunicació: la qual precehint monició canònica se impose axi en nostra metropolitana, com en les altres cathedrals y collegials y parroquials Yglesies, y en altres qualseuol seculars y regulars vedam, que aço se fasse. y los gastos que·s fan y se gasten, o a la fi del Aduent, o en les festes de Nadal, o de altres sants, o en lo dia del dijous sant en lo temps del mandato, o en la Pascua de Resurreccio, o en altre qualseuol temps en aquestes begudes, o en los dits jochs, o representacions, o coses semblants en les Yglesies cathedrals per los Bisbes ab consentiment del capítol, en les altres per los ordinaris se muden en altres obres pies. Axi matex vedam qualseuol menjar y beure de confraries, y los gastos que en aquelles se faran no·s puguen posar en compte, ans lo que·ls faran, o paguen de sa bosa. Y vedam també les exactions, o costums de menjars y begudes que los lechs exegexen, y apleguen dels capellans per força, per qualseuol ocasió. Més les begudes, o jochs, o balls que en les misses noues se solen fer en les Yglesies, y qualseuol senyal de vanitat: manam que sien desterrades de les Yglesies, y de altres llocs sagrats: y los qui lo contrari faran sien ab penes competens per sos superiors castigats. No menys auorrim lo desmandarse de moltes persones seculars, que demanant almoyna porten tambors, o tamborinos, y balls de hòmens y dones per tota la vila o ciutat: del qual se esdevé que ve major ocasió de peccats que de charitat christiana. [...]

[234v]

Nos fra Benet de Tocco per la gràcia de Déu Bisbe de Vich, a tots los sacerdots de nostra diòcesis, salut. Perquè en lo sagrat concili prouincial de Tarragona, que vltimament se ha celebrat en Barcelona se han fet algunes constitucions pertanyents a la manera de celebrar la missa y a la vida dels capellans, nos ha aparegut juntar totes aquelles coses en aquest edicte per a que millor se puguen guardar. [...]

En les professons axi del corpus com en altres, no hisqua capellà algun ab armes representant ningun sant, ni ab vestits seculars, ni representen minyons o minyones desnusos o desnusas en memòria d'alguns sants o santes, ni se fasse cosa deshonest, o que mogue a risa. Ni vage ningun cauall o altra bèstia entre la professó dels capellans o frares, sots pena de excomunicació contra los que les portaran, o lo contrari faran. [...]

Dada en nostre palacio episcopal de Vich, lo primer de Abril. M.D.Lxviii.

Igualada, 1570, s.d. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1068. Llibre de la Universitat de 1570, foli 18r

Llista d'obres fetes per l'obreria de Santa Maria. Es va refer la base del tabernacle que suportava la custòdia.

Memòria de les obres fetes en lo present any M:D:LXX, axí per los Consellers com per ls obrers de la Iglésia en Francesch Vendrell y Miquel Ledó.

Dalmàtiques. Primo, foren fetes unes dalmàtiques per als acòlits de vellut de tripa ab guarnició de setí groc, féu-les mestre Montserrat Ravull, brodador, costaren segons lo compte per minut q-és en lo cuern cosit en lo present libre, set liures tretze sous y nou, diem.....vij ll xiiij ss. viiiij

Civera y cadira de la custòdia. Item se féu la civera ab la cadira, pilars daurats y totes altres despeses segons los comptes y albarans, que s-és feta per aportar lo Corpus, dita costà xiiij ll x ss.....xiiij ll x ss.

Igualada, 1570, febrer 8. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1068. Llibre de la Universitat de 1570, foli 24r

Consell on es parla dels oficis municipals i, entre altres coses, s'acorda fer una porra de plata per al porrer que fa poc s'havia instituït com a càrrec, per prestigi i solemnitat.

Die mercurii VIII^a mensis februarii anno a Nativitate Domini M D L XX.

Lo honorable Consell general y particular de la Universitat de la vila de Agualada, convocat ab veu de campana y so de trompeta y crida feta per en Guillem Arnau, corredor públic de dita villa, de manament dels honorables balles de la matexa vila, axí per la Sa[cra], Ca[tòlica] y Reyall M[agest]at, com per lo Monastir de Sanct Cugat de Vallers, señors per indivís de la dita vila y congregat en la casa del Consell secret ahont dit Consell és acostumat de convocar y ajustar [...]

Item quant al que en dit consell s-és deduhit, que pus se ha feta institució de porrer, que serie bé se fes una porra per a que dits Consellers sien ab més honra y decorantment acompanyats, y també ne resultaria reputació a la dita vila. Volgué y ordonà dit honorable Consell que sie feta a dit porter una porra de argent bona y condecant, conforme en semblant offici y loch se requer. [...]

Barcelona, 1570-1571. BRUNIQUER VOL II, pàgina 260

Mobilitzacions per protegir-se dels atacs dels corsaris turcs.

A 18 de Maig 1570, entenent los Consellers que lo Rey havia fet manament als de Menorca buydassen la terra per avisos de armada del Turch, y considerat que si lo Turch se apoderava de aquella Illa, aquesta terra havia de patir, per ço anaren al Virrey, demanant-li procuràs que lo Rey fortificàs aquella terra, y no permetés la desemparassen, y a 19, ho scriuen al Rey.

A 12 de Setembre 1570, arribà una nau grossa de Gènova, y portà 24, pessas de artilleria, y 7000 pilotas de ferro per esta Ciutat.

A 31 de Octubre 1571, vingue la nova de la Victòria de Dn Joan de Austria, y presa de la armada Turquesca en la mar de Lepanto. *Vide* lo Dietari.

Barcelona, 1571 octubre 31. MANUAL, Vol. V (1562-1587), pàgines 122-123.

Anotació del Manual de Novells ardots sobre la victòria de Lepant.

Nova jocundíssima. Victòria gloriosíssima de Lepant.

Dimecres XXXI. — En aquest dia per correu de Gènova despachat per lo embaxador del señor Rey és venguda nova com la Armada de la sancta liga que lo sanctíssim pare y señor nostro Papa Pio quint, vuy beneventuradament regnant, havia consertada entre molts prínceps christians, de la qual Armada ne és capità general lo excmo. don Joan de Àustria, germà del señor Rey, s'és trobada dita Armada christiana ab la armada turquesca cerca de Lepanto a VII del present, festa del Àngel custodi, e que pelearen les dos armadas ferocíssimament, e com per la misericòrdia de Déu omnipotent son restades en poder de la christiana Cent vuytanta galeras, o mes turquescas y moltes altres sfondrades, e pocas fugidas, axí que de XXXX galeras dels turchs que aportaven fanal y eran capitanes en llur armada se'n han presas XXXVIII que sols nes scapada una, e que han degollats y morts los nostros 20000 turchs y encaptivats 5000 de vius y libertats 15000 catius christians, és nova may hoïda ni victòria en nengun temps ni per gents algunas may obtenguda, és misericòrdia de Déu y mercè que enarrar no·s pot ni explicar que Déu nos ha feta per la intercessió y consert y bon govern del dit son vicari y pare nostre Pio quint. La maiestat divina ne sia per tots y per tostemps loada beneyta y glorificada y per sa immensa misericòrdia done a la dita sancta liga prosequutio de victoria a servey seu. — E lo mateix dia fonch consertat de fer te deum laudamus en la seu, al qual fonch present lo señor loctinent, los magnífichs consellers, molts cavalles y gran nombre de poble que apenas cabia en la seu, ab tant gran alegria y jocunditat que los homens molts d'ells de alegria tenien las làgrimes als ulls, altres estaven ab los ulls al cel ab lo sperit tant elevat que restaven descolorits y tots blanchs, altres ab altres effectes que parian fora de seny, altres que·ls apparrà cosa de somni y apenes ho podian creure y ab rahó, perquè manifestament és estada obra divina y no humana per lo que la armada infel era potentíssima y molta y en sa terra, y exida de fresch y nostros pecats són grans, és emperò y és estada tostemps maior la misericòrdia de Déu.

Igualada, 1571, desembre 1. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1069.

Llibre de la Universitat de 1572, foli 11r

Crida de la Victòria de Lepant, festejada a Igualada amb Te Dèum i amb processó com la de Corpus.

Sequitur preconitzatio facta de admiranda et valde notanda victoria quam dominus noster Jhesus Christus dedit et concessit armate christianes de qua fuit et est capitaneus generalis et alter nos Serenissimus ac catholicus don Joannes ab Austria, genitor invictissime ac catholici Caroli quinti Imperatoris Romanorum semper augusti ac regis Castellae etc., fratris serenissimi domini Philippi Hispaniarum regis nunc foeliciter regnantis, qui quidem don Joannes ab Austria cepit armatam turquescam in golfo de lepanto die [no continua].

Ara hoiats què·us fan a saber los honorables sotsveguer y balles y consellers de la vila de Agualada, que com per la beneventurada nova de la gran victòria que nostre Señor Déu és estat servit donar a la armada christiana de la sancta liga contra la armada dels infels turchs y gent barbara, la qual és stada presa y devastada en las parts d'orient en lo mar y golfo de Lepanto. Hagen deslberat per a demà diumenge a dos del corrent mes de deembre fer cantar lo Te Deum laudamus y solemne y devota professó com lo die de Corpus y dar gràties a Déu Omnipotent de tal y tant gran mercè que ha feta al poble cristià. Per çò, ab tenor de la present diuhen, exhorten y amonesten a tothom generalment que per a demà a hora de vespres quant hoyran fastejar les campanes, vinguen a la sglésia maior y parrochial y assistescan a dits officis y acompanyar la

sancta professó y tothom tingue sos entuxans de casa nets y expedit, sots pena de una liura de cera per a la obra de dita sglésia.

Die sabbati prima mensis decembris MDLXXI fuit publicata per Guillermmum Arnau, preconem publicum et juratum curie jamdictorum honor. bajulorum, cum sono tube et de tabal, ut in similibus est fieri assuetum, prelegente sibi Joanne Valls, scriptire jurato sub me Gabriele Forn, notario publico ac scriba Universitatis dicte villae Aqualate.

Girona 1573, maig 22. Ajuntament de Girona. Servei de Gestió documental, arxius i publicacions. Fons de l'Ajuntament de Girona. Manual d'Acords de 1573, foli 51v, 22 de maig de 1573. CHÍA 1895, pàgines 84 i 85.

Monitori del Bisbe Benet de Tocco adreçat als clergues de la seva diòcesi sobre el decòrum a les processons del Corpus d'aquell temps. És la quintaessència de l'esperit de Trento.

Nos don fra Benet de Tocco, per la gràcia de Déu y de la Sancta Sede apostòlica bisbe de Gerona, en virtut dels decrets del Sacro Consilii de Trento dellegat apostòlich, a tots y sengles los preveres y altres de la Ciutat y nostre diòcesi de Gerona. Saluts en nostre Señor. Com en la sglésia sancta, la qual és casa de Déu e loch de oració, tota sanctedat se-sguarda e pertanga pus és justa cosa, és que tots los abusos e actes inhonests he profans los quals los divinals officis perturben, e lo ordre per lo Sperit Sanct e Sancta mare Sglésia donat perverteixen en gran irreverència he offensa de la divina magestat he impediments del culto divino de totas las sglesias sie levat he arredicat he expellit; per ço tant ordinària com apostòlica auctoritat per lo sacro Consili en la cessió XXII a nos donada per tots profans e seculars actes vans e profans, colloquis, passaiaments per las sglésias, remors, crits, contractas e judicis seculars, jochs, tractes e de màscares, balls y solàs de hòmens y de donas, menjars, convits e altres de consemblants gènere. E asenyaladament lo abús en dita sglésia cathedral de Gerona, e altres de nostre bisbat en la vigília de la festa, e en lo die e cap de octava del Santíssim Sagrament e per ventura en altres festivitats, se usa portant lo hun lo gigant, altre la jagantesa, altra l-àliga y altres dragolins y altres gèneros de animals en las sglesias ballant, tirant cohets, y lo que ab dolor referim, besant se devant lo altar e Sanctíssim Sagrament, los jutglars sonant cansons inhonestas e ballant sardanas en offensa de Nostre Senyor Déu Jesuchrist, scàndol del poble cristià e perturbació dels divinals officis per la remor e trons dels cohets e de trompetas e jutglàs, crits e remor de las personas y altres insolencias de hont los divinals officis no-s poden celebrar ni dir, com la huna part del cor dels preveres l-altre no puga hoyr. Per ço tots los predits abusos cessam, revocam e de ditas sglésias lensam e totalment entrediem, com en la sglésia de Déu ninguna cosa se deu fer que los ulls e orelles dels qui venen fer oratió e stan en ella puga offendre he divertir, manam ab tenor de las presents a tots y sengles tant eclesiàstichs com seculars de qualsevol grau, o condició sien, sots pena de excomunicació late sentensia, la qual an los presents scrits are per las hores contra los inhobediens promulgam. E a pena de deu ducats d-or a la obra de la Sglésia, a llochs píos aplicadors, que nenguna de ditas cosas en ninguna manera fer o atturbar, o en qualsevol manera directa o indirecta, ne públicament ho oculta en las sglésias de aquí al devant procurarho fer presumeschan ni permeten. He perquè algú ignorancia de ditas cosas allegar no puga, manam lo dit manament en la cort nostra eclesiàstica públicament ésser legit e publicat, he en las portes de nostra Sglésia Cathedral e altres sglésias de la present ciutat he bisbat he llochs ahont a nós sia bé vists ficar. A vosaltros emperò preveres curats, als quals las presents pervindran, sots dita pena diem e manam que diumenge primer vinent après que-us serà presentat, mentre lo offici divinal se celebrarà e lo poble serà convocat per hohir lo divinal offici, ab alta he intelligible veu publiquen he intimen, e al peu de ell fassan relació del dia he any lo haveu pubvlicat publicat en senyal de haver complit nostre manament. Data en Gerona, a XXII de maig any MDLXXIII.

De manament del dit Illmo. Señor bisbe, monsenyor Antich Onofre Staldat, notari.

Girona 1573, juny 17. Ajuntament de Girona. Servei de Gestió documental, arxius i publicacions. Fons de l'Ajuntament de Girona. Manual d'Acords de 1573, foli 56r i v, 17 de juny de 1573. Citat a CHÍA 1895, pàgines 85 i 86.

Reacció del Consell Municipal de Girona d'ignorar el Monitori del Bisbe Benet de Tocco.

Consilium Generale.

Die mercurii decima septima mensis junii anno a Nativitate Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Tertio, convocata et congregata Universitate Civitatis Gerunde [...] ut moris est [...]

També havem entès v[ostre]s m[agnificèncie]s com lo Ille y Rmo. señor bisbe d-esta ciutat y diòcesi ha amonestat per los pùlpitos ab pena de excomunicació que en la vigília, festa y octava de Corpus no-s fassen las alegrías que per aquesta ciutat se acostuman de fer en semblants jornades per servey de nostro Señor y honra del culto divino, com se fa per tota la cristiandat dintra las iglesias ab figures de jagans, àguilas y drachs, y fan obediència devant lo Sacratissimo Sagrament, y ab músicas honestas y sanctas, y com per causa, après de haver fets los guastos ordinaris se són dexades de fer aquest any las processons acostumades en lo die de la octava del Corpus en las sglésias de la Seu, sanct Feliu, frares menors y Sancta Clara, ab los jurats vells y novells, pròmens, solempnitat, música y regosijo que se acostuma de fer, de que resultaven grans profits y utilitats a la dita ciutat per la molta gent forana qui anava en ella, y la poca consideració ha tinguda sa Senyoria a la Ciutat y lo que valen las personas de aquella, en la forma de tractar aquestos negocis,

[...]

Conclusió

Quant en lo tercer cap de la monició del señor bisbe acerca del moniment de Corpus, deslberà que per hara sia dexat y que los jurats esdevenidors ne hauran càrrecj de tractarho.

Igualada, 1580. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1322. Signatura antiga API Cx 58. quadern bosseria.

Comptes del bossier, pòlisses o manaments de pagament.

Comptes del que-s distribuirà per la Universitat de Agualada lo any MDLXXX essent consellers m^o Francesch Sala, Gaspar Mas, Raphel Sanahuja y Francesch Senctjust. Bossier clavari y actor Mossèn Macià Alzina.

[...]

E a XX de juny [...] fem pòlissa a mossèn Raphel Sanahuja, altre dels consellers, de iij lliures viij sous per los gastos de la professó del Corpus.

[...]

E a dit [20 novembre] vos retindreu viij sous y són per plomes, tela per lo drach y paper e fil de cloure lenes.

Roma, 1583, gener 24. Museu de la pell d'Igualada i Comarcal de l'Anoia, Reg. 9509P

Butlla d'agregació de l'antiga Confraria del Santíssim Sagrament d'Igualada a la Minerva de Roma.

IN CHRISTI NOMINE, AMEN.

NOS ALEXANDER miseratione divina Episcopus Ostiensis Cardindinalis [sic] FARNESIVS nuncupatus Sanctae Romanae Ecclesiae Vicecancellarius, Pia & Vniversalis Confraternitatis Sacratissimi Corporis Domini Nostri IESV CHRISTI in Ecclesia Domus Beata MARIAE supra Minervam de VRBE, Ordinis Fratrum Praedicatorum erecte & instituta PROTECTOR, ac Iohannes Baptista Cassaneus Archiepiscopus Rossanensis. Iulius Vitellius Camerae Apostolicae Clericus & Stephanus Crescentius Patricius Romanus Ipsius Confraternitatis Administratores: VNIVERSIS & singulis prasens publicum Transumpti Instrumentum visuris, lecturis, pariter & audituris, Salutem in Domino sempiternam. Fidem facimus & attestamur, qualiter Sanctissimus in CHRISTO Pater. & Dominus noster, Dominus GREGORIVS, divina providentia Papa Decimustertius. Volens eiusdem Confraternitatis Confratres, Indulgentiarum & gratiarum muneribus prosequi, quasdam eis concessit litteras, quarum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis. GREGORIVS Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Pastoris aeterni, qui ut humanum genus ab illius inimici manibus liberaret, in Ara CRVCIS immolari, & in peccatorum nostrorum remissionem, preciosissimum sanguinem suum effundere non dubitantis, ac in ultima caena quam cum discipulis suis PASCHA celebrans manducavit, in tanti beneficii memoriam, eis carnem suam in cibum, & sanguinem suum in potum, divina & incomprehensibili ordinatione exhibuis, dicens Haec quotiscunque feceritis, in mei memoriam facietis, vices licet immeriti gerentes in terris, & profunda meditatione recolentes, eam esse huius sacrosanctis SACRAMENTI sublimitatem & excellentiam, ut nunquam Jatis plene coli, nunquam digne (quae nostra est imbecillitas) adorari valeat: facere nullo modo possimus, quin Christi fideles, quos omnem operam impendere, omnemque diligentiam adhibere conspiciamus, ut CHRISTI corpus huiusmodi honorificentissime in Ecclesiis custodiatur: & in processionibus deducatur, ac ad infirmos deferatur, pieque a Christi fidelibus suscipiatur, & frequentetur: ad praemissorum ferventius exercitium, indulgentiis videlicet & peccatorum remissionibus crebro invitemus: Vt quorum gubernium nobis est commissum, tanti beneficii memoriam sapissime recolentes, illiusque Institutori gratias sinceris agentibus affectibus, quod ex se ipsis agere non possunt, per huiusmodi exercitiis facilius consequantur. Ad quod per agendum etiam nos ipsos magis incitat, dum agnoscimus hac ratione premotum felicitatis recordationis VRBANVM Papam Quartum praedecessorem nostrum, perpetuam Sanctissimi Corporis CHRISTI huiusmodi festivitatem indixisse, & af illius celebrationem eosdem Christi fideles Indulgentiarum concessione invitasse. CVPIENTES itaque piam Christi fidelium Confraternitatem, sub invocatione eiusdem Corporis CHRISTI in Ecclesia Domus Beata MARIAE supra Minervam, Ordinis Praedicatorum rite institutam, & a pia memoria PAVLO Papa Tertio, etiam praedecessore nostro approbatam & confirmatam, ex qua, sicut accepimus, uberes fructus provenerunt, specialibus favoribus & gratiis exornari: De omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius auctoritate consisi, Omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus dictam Confraternitatem intrantibus, qui tempore ingressus fui, ac iis ex confratribus in die festo Corporis CHRISTI aut eius octava, vere paenitentes, peccata sua confessi fuerint, & SACRAMENTVM huiusmodi sumpserint, & similiter eisdem Confratribus, etiam paenitentibus, & confessis, in ipsorum mortis articulo, Plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem, misericorditer in Domineo concedimus & elargimur. PRAETERA eisdem Confratribus utriusque sexus extra urbem existentibus, qui in diebus, in quibus stationes in Ecclesiis in VRBE & extra illam existentibus habentur, Altare seu locum in quo SACRAMENTVM custoditur visitaverint, & septies orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitantes, pro exaltatione fidei Catholicae, & extirpatione haesum, & infidelium, oraverint, easdem Indulgentias quas consequerentur, si ea die illam Ecclesiam in VRBE & extra eam visitarent in quas ipsa statio habetur: INSVPER eisdem Confratribus huiusmodi Altare seu locum visitantibus, & ut supra orantibus, sexta quaque feria, centum dies: Singula vero die in Coena Domini eisdem Confratribus vere paenitentibus & confessis, septem annos & totidem Quadragenas: RVRSVS eisdem Confratribus qui ad Altare ipsius, in tertia Dominica cuiuslibet mensis, & in feria quinta in Coena Domini, EVCHARISTIAM pie susceperint, decem annos & totidem Quadragenas, VLTERRIVS tam ipsis Confratribus quam aliis Christi fidelibus utriusque sexus dictum SACRAMENTVM, dum ad agrotos defertur

associantibus, & iis qui facere impediti, ad sonum parvae campanae genuflexi semelorationem Dominicam, & salutationem Angelicam recitaverint, & pro infirmo oraverint, quoties id fecerint, Centum dies: iis vero Confratribus qui SACRAMENTVM ipsum in Processione post maiorem Missam eadem tertia Dominica fieri consueta associaverint, Centum dies: ET SIMILITER iis Confratribus vere paenitentibus, & confessis, qui sepulcrum Dominicum in dicta Ecclesia beata Maria feria quinta in Coena Domini construi solitum visitaverint, septem annos & totidem Quadragenas, de iniunctis sibi seu alias quomodolibet debitis poenitentis relaxamus. POSTREMO quia difficile esset certum locum, in quo SACRAMENTVM reponatur, ubique uniformiter constituere, idcirco us Sacramentum ipsum vel in medio Altaris maioris, vel in alio commodiori loco arbitrio loci Ordinarii, si Ecclesia in qua Confraternitas celebratur, saecularis, si vero regularis fuerit, arbitrio eiusdem Ecclesiae Superioris, reponatur & constituatur. ET VT huius Sanctissimi SACRAMENTI celebritas tanto in maiori veneratione habeatur, quanto per diversas orbis partes latius diffundetur, ut gratias & indulgentias praedictas (praeterquam eas quaerentatione stationum VRBIS lucrifunt) aliis Sanctissimi SACRAMENTI Confraternitatibus extra VRBEM erectis & erigendis, per Transumpta manu unius saltem ex Ministris ad id deputatis, qui in sacro presbyteratus ordine constitutus existat, subscripta gratis communicare valeat, eidem Confraternitati CONCEDIMVS, literis super praesentibus conficiendis perpetuo duratoris. Non obstantibus praemissis, ac Apostolicis, necnon in Provincialibus & Synodalibus Conciliis editis specialibus, vel generalibus constitutionibus, caterisque contrariis quibuscumque VOLVMVS autem quod si dictae Confraternitatis aliqua alia Indulgentia per Nos perpetuo, vel ad tempus nondum elapsam concessa fuerit, praesentes nostra nullius sint roboris, vel momenti. NVLLI ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostra largitionis, relaxationis, ultimo dicta concessionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Dat[um] Romae apud Sanctum Marcum, Anno Incarnationis Dominicae, Millesimo Quingentesimo Septuagesimo tertio, octavo Idus Augusti. Pontificatus nostri anno secundo. QUASQUIDEM literas apostolicas praeinsertas praelibatas, sanas & integras, ac omni prorsus vitio & suspicione carentes vidimus, legimus, tenuimus, & diligenter inspeximus, & illas in hanc publ[ica] ca[rta] transumpti formam per infrascriptum dictam nostra Confraternitatis Secretarium redigi mandavimus Ad instantiam Vniversitatis Villae AQVALATAE Vicensis Diocesis pro Confraternitate sacratissimi Corporis Domini nostr[is] IESV Christi erecta in parochiali Ecclesia beatae Mariae dictae Villae dum modo similis gra[tia] prius alteri pro nostram Confraternitatem in p[re]dic[ta] Villa concessa non sit, procurante R. D. Ioanne Soler supradicta Ecclesia Beneficiato. Cui quidem Confraternitati, & illius Confratribus, Nos Protector & Administratores praefati totam ipsam nostram Confraternitatem repraesentantes per hoc praesens publicum Transumptum Gratias & Indulgentias nobis, & Confraternitati nostrae per praeinsertas litteras concessas (praeterquam eas quae ratione stationum VRBIS lucrifunt) gratis & amore Dei communicamus. VOLENTES pariter & decernentes huic praesenti Transumpto eandem fidem adhibendam fore, quae praeinsertis literis originalibus adhiberetur, si forent exhibita vel ostensa. IN QVORUM omnium & singulorum fidem ac testimonium praemissorum praesentes litteras sive hoc praesens publicum Transumpti instrumentum exinde fieri, & per eundem Secretarium subscribi, & publicari mandavimus, ac nostr[um] sigil[lum] iussimus & fecimus appensione muniri. Datum Romae in templo Beatae Mariae supra Minervam in nostra Congregatione, sub Anno a Nativitate Domini Nostri Jesu Christi Millesimo Quingentesimo Octuagesimo II Indictione X. Die vero 24 mensis Ianuarii. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. GREGORII divina providentia Papa XIII Anno X. Praesentibus nobiles viris Franciscus Albertonio et Antonio Macharatio Ci[vis] Ro[manis].

[signatures autògrafes]

Igualada, 1583, febrer 24 – agost 15. Arxiu de la Corona d'Aragó. Notarials d'Igualada, núm. 1386. *Libre de la Confraria del cos pressió de Jesuchrist alias de la Minerva annexa ab la confraria anthigua del matex nom y de Sant Esteve.*

Documentació diversa sobre la confraria de la Minerva a Igualada el seu primer any. Estatuts, etc.

[fol. 20r-30v]

Ordinacions y statuts per dita sancta Confraria de la Minerva, les quals són del thenor y modo següent.

[Cada tercer diumenge de mes, s'ajuntin tots els confreres, homes i dones, a l'església, i es faci ofici solemne del sant sagrament per tots els confreres vius i difunts]. [...] ab la millor devotió poran tingan llum ençès en les mans cada hu dels confreres y confrarías, de la consecratió fins a la post comunió, als quals concedeix estants presents en dita missa dos cents anys de verdadera indulgència.

Professó.

Item, acabada la missa se fassa una professó ab lo Sanctíssim Sagrament y tots los confreres que presents seran ab llums ençesos acompanyaran dita professó guanyens dos cents anys de verdadera indulgència y altres innumerables perdons y gràcias que per brevedat assí no-s posen. Esta professó y missa serà perpètuament cada tercer diumenge decada mes y lo andemà se celebre un aniversari solemne per los confreres difunts.

Professó.

Item, mana sa sanctadat que lo divendres immediatament següent après del dia de Corpus se fassa a més del offici maior una solemne professó aportant lo Sanctíssim Sagrament ab la custòdia y vericle com està reservat del dia abans, ab moltas ellimaries fent la miga volta acostumada conforme se acostuma fer lo dia del cap de la octava del dia de Corpus. E dita professó partirà de dita capella en la qual estarà aparallat lo Sanctíssim Sagrament ab dita custòdia y finirà en lo altar maior de dita sglésia, en la qual se solemnarà solemne offici per rahó de dita sancta confraria.

Dia de Corpus.

Item lo dia del Corpus los confreres que visitaran qualsevol sglésia ahont lo Sanct Sagrament està reservat, guanyen la matexa pleníssima indulgència y per tota la octava.

[...]

Dia de Corpus.

Item tots los predits confreres en lo dia de Corpus, ho qualsevol altre dia de la octava que acompanyaran la professó del Corpus en qualsevol part que-s tròpian, guanyaran indulgència plenària y dos cents anys de perdó.

Per la professó de dit dia.

Item tots los predits confreres que-s trobaran en la present vila de Igolada deuen venir en la sglésia parrochial de dita vila lo dia que se farà la professó per a acompanyar aquella, y aportar llum per guanyar los perdons.

[...]

Assí comensan las indulgèncias que-s guanyan en Roma, les quals visitant la dita sglésia y capella dient las oracions que volran guanyaran los dits confreres y són las següents, discorrent per los mesos del any.

[...]

Lo dia de sanct Barthomeu plenària remissió de tots los pecats y set mil anys de indulgència.

[Llistats d'admesos a la Confraria. 700 persones entre 24 de febrer i 24 de juny de 1583. 146 més entre juliol i agost. Gent de tota condició i estament, homes i dones, i fins de pobles de la rodalia, com Montbui, la Pobla de Claramunt o Vilanova del Camí]

Igualada, 1583, maig – agost. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1322.
Signatura antiga API Cx 58 quadern bosseria.
Comptes del bossar, pòlisses o manaments de pagament.

Francesch Lluís Bru ha de haver com ha bossar de dita universitat de Agualada, y dels predits magnífichs Senyors Consellers en dit any M D L XXX III lo següent:

[...]

Item a dit [dia, 25 de maig] an en Bernat Boneu, mercer, 1 ll iij ss viij y són per pólvora que-s despengué lo dia que arribà lo Sr. Virrey. [...]

Item a 31 de dit a Francesch Bergadà masser en paga porrata de son salari, 4 ll ss.

Item a 10 de juny a Joan Coscollà y sos companyons per lo sonar del die de Corpus 8 ll ss y per la despesa [...] y a Miquel Sanahuja student per los Cuets de Corpus 188 ss, que per tot és XI ll ij ss.

Item a 13 de dit 2 ll 10 ss 6 per lo que-s gastà lo diumenge sobre Corpus per festivar la Sancta professoró, paguí dita quantitat present de Miquel Massart a les persones alli contengudes...ij ll x ss vj.

Item a dit a Gili Ferran 2 ll 6 ss 9 per lo bou donà als oficials de la vila, die de Corpus...ij ll vj ss viij

Item a 3 de juliol 1583 6 ll ss a Francesch Balle y són les paguen en ajuda de les mans de la reixa de CorpoChrist... vj ll ss.

Item a 31 de dit a Gili Ferran per lo bou de sanct Berthomeu donà als oficials de la vila, 1 ll 10 ss. [...]

Igualada, 1583, juny 2 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1322.
Signatura antiga API Cx 58. Paper solt.
Comptes del bossar, pòlisses o manaments de pagament. Cap de sant Bartomeu (entremesos?), camals de cascavells, coets...

Mossèn Gabriel Forn, bossar nostre dels emoluments de la universitat pagarà al señer en [...] Ferrer companyó nostre vint y nou sous y quatre dinés, dich j ll viij ss iij qui aquelles ha pagats a les persones devall escrites per les causes següents: so hés, a n-en Masià Alsina y a mestre Gaspar Torra 8 sous per lo lloguer de 22 cameres de caschavells, an presos per als turchs, cavals cotoners y diables serviren per al dia de Corpus; y j sou a la Sra, Ferriola per lo lloguer del cap de St. Barthomeu dexà per a dit dia, y set sous a la viuda Ribalta per tant vi se li ha conprat per a bèurer los sobredits, y X sous a n-en Gaspar Santjust per deu dotsenes de Cuets se li han conprats, y tres sous per tanta teya a conprada per a la Plassa al vespre. Y cobrarà cautela. Ha ly pres en compte. En Ygualada ha 2 de juny 1583.

Igualada, 1583, juny 10. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1322.
Signatura antiga API Cx 58. Paper solt
Comptes del bossar, pòlisses o manaments de pagament.

Mossèn Bru, bossar nostre dels emoluments de la universitat pagarà ha n-en Cosquilla y sos companyons músichs vuit lliures diem viij ll per lo lloguer del dia de Corpus y cobrarà cautela y serà-li pres en compte, vuy ha X de juny 1583. [signen els 4 consellers]

Item, més pagarà ha n-en Janot Giner trenta quatre sous, diem j ll xiiij ss per tants se li·n don per la despesa ha feta ha dits músichs lo dia de Corpus, y cobrarà cautela y serà·li pres en compte ha X de juny 1583.

Item, més pagarà ha Miquel Sanahuja, estudiant, vint y vuit sous, diem j ll viij ss. E son per set dotzenes de Cuets ha fets per la professó de Corpus, y cobrarà cautela y serà li pres en compte ha X de juny 1583.

Igualada, 1583, juny 13. AMI Top. 1322. Signatura antiga API Cx 58. Paper solt.
Comptes del bossier, pòlisses o manaments de pagament.

Mossèn Bru, bossier nostre dels emoluments de la universitat, per a vós retindreu cinquanta sous y sis dinés, diem ij ll. x ss vj. E són per lo que·s gastà lo diumenge après de Corpus, en festejar la professó. E són 6 sous per huna dotzena y mija de Cuets ha fets Rafel Sanahuja; 6 sous 6 per dos cortans y mix de vi prengueren de na Ravella; 4 sous per dos pans y quatre camals de cascavells prengueren de la Sra. Borera; 8 sous per 16 camals de cascavells prengueren de mossèn Massart; 2 sous ha Hieroni Balaguer per lo lloguer de dues màsqueras per los dos dies; y 2 lliures sous per la despesa del[s] Jutglàs del diumenge, que per tot són los sobredits cinquanta sous y sis. Feta ha xiiij de juny 1583.

Saragossa, 1585, febrer 25. COCK 1876, pàgina 33

Relació de l'entrada de Felip II a Saragossa. Consideració dels torneigs a cavall com un costum dels moros.

En la misma noche, después de las ocho, pasaron de largo, en manera de procesión, un grande número de oficiales mecánicos con sus trompetas y cada uno con una hacha encendida en la mano por las puertas del palacio, á los cuales seguian cuarenta y ocho caballeros repartidos en cuatro escuadrones también con sendas hachas. El primer escuadrón llevaba tafetán blanco, el segundo colorado, el tercero azul, el último amarillo, imitando las maneras y ritos de los moros. Estos hacían carreras delante del palacio por sus escuadrones, estando las Infantas y las damas en las ventanas. Esta costumbre quedó de los moros en España , los cuales, para complacer á sus damas enamoradas, corrían jugando cañas, dando á los caballos las espuelas dos á dos, y luego otros dos hasta que todos acabasen de correr y se juntasen los postreros con los primeros, haciendo dos ó tres carreras hasta que mudando caballos comiencen el juego. Después que los dichos escuadrones hiciesen algunas carreras se soltaron dos toros con fuego puesto en los cuernos, los cuales habían á la gente tener algún miedo y volver muchos á sus casas. Los caballeros también se iban poco á poco á sus casas, corriendo por otras calles, y así se acabaron las fiestas.

El dia siguiente mandó el señor don Andrés Santos, arzobispo de Zaragoza á la clerecía que en todas las parrochias de la çiudad se celebrasen misas, dando gracias á Nuestro Señor de la buena venida y salud de Su Majestad [...]

Barcelona, 1585, maig 11. Solemnitats, volum II,(1947) pàgines 38-64 [sobretot la 52] (Manuscrit V, 1564-1643, foli 30 a 43v).

Entremesos que sortiren en l'entrada o visita de Felip II a Barcelona, segons el Llibre de les Solemnitats. També interessa observar el discurs afalagador de la monarquia per part del gremi de matalassers.

Entrada de la magestat de nostre rey y senyor Don Phelip y del sereníssim príncep Don Phelip e sereníssimes infantes Dona Isabel y Dona catherina, filles sues, en la present ciutat de barcelona venint a embarcar dit senyora Dona Catherina per passar en Saboya ab lo sereníssim duch de saboya, ab lo qual és casada, y lo que per rahó de dita entrada y après d'ella se's seguit fins que la sua magestat se'n anà, la qual fonch en lo any MDLXXXV.

[...] A IIII de abril del dit any, tenint ja notícia que sa magestat se despediria prest de Çaragossa, venint a la present ciutat, inseguint lo consell los era estat donat, manaren dits magnífichs consellers convocar Consell ordinari en lo qual fonch proposada la vinguda de sa magestat y sereníssim príncep e infantes, y legides dites letres, per quant se offerien despeses, dit Consell determenà fos proposat en Consell de cent, lo qual se ajuntà y congregà lo mateix dia, en lo qual se féu la mateixa propositió y legiren dites letres; y per dit Consell fonch determinat que se fessen alimaries tres dies, balls y juglars e altres bullícies y coses ordinàries y necessàries per demostratió del contento y alegria que rebia la Ciutat ab la benaventurada vinguda de sa magestat y sereníssim príncep e infantes, y se fes una solemne professó per tot lo clero y confraries ab sos panons y brandons, conforme se fa lo dia de Corpus, y que també se fes preparatori de antorxes pera en cars que sa magestat entràs de nit, cometent axí lo predit com també de tractar y apuntar y ordenar si algunes altres coses se devien fer a setze persones juntament ab dits magnífichs consellers, ab tal que si altres coses los aparexia se fes o referissen en lo dit Consell de cent per determinar si's feya o no, y que les despeses se pagassen del comte ordinari o extraordinari, segons en lo dit Consell pus largament se conté.

[...]

E lo mateix dia se feu crida per la ciuat per la professó se devia fer lo sendemà, y també se feu la cerca de la professó per lo cavall de santa Eulària, anant davant los tabals y trompetes y dos o tres cobles de juglars, ab sos sacabutxos, vestits los tabalers y trompetes ab ses vestidures de domàs, y lo que cavalcave lo cavall també, segons se sol fer la vigília de Corpus.

E lo dissapte après següent, a XI de dits, a les dos hores deprés dinar, los magnífichs consellers, ço és lo segon, quart y quint, absents lo cap y ters, qui estave mal, acompanyats de molts oficials de la Ciutat y altra gent anaren a la Seu per la professó se havia de fer dit dia, anant davant d'ells sonant los tabals y trompetes y una cobla de juglars sonant ab sos sacabutxos, partint de Casa de la Ciutat per la Calseteria y plaça del rey y devant la Inquisitió, entraren per lo portal major, passant per mig del cor, pujaren alt en lo altar major. Y tantost partí la professó, anant primer los de tabals, diables y drach y vibria lansant gran copia de cohets; de[s]prés venien XXII cavall[s] godoners, fets tots de nou, encubertats, y los quals portaven ab sos morrions y armes plateades de paper engrutat, ab ses lanses, genetes, ab sos ferros plateats tots ab bandes de tafetà carmesí, y davant tots un trompeta ab son cavall ab sa sobrevesta y bandera a la trompeta; y després venia altre cavall, aportant lo qui venia en ell un estandart de tafetà, tot ab armes de la Ciutat. Y passant davant sa magestat feren grans algarades y voltes, en manera que aparegué molt bé a les sereníssimes infantes y als miradors, que lo sereníssim príncep, per estar de mala gana, no hisqué a la finestra, axí com estave sa magestat y sereníssimes infantes y moltes dames y cavallers en gran número y palesament. Y després venien los siris dels pobres de la Ciutat, y après lo gran siri del Sant Sperit, al cap del qual, restant lo panil fora, estave fet un castell ab diversos cohets que despararen davant palacio, y feren molt regosijo. Després veien los panons o banderes dels oficis ab son orde y, com tenen acostumat, fent reverència a sa magestat que, com és dit, estave a la finestra ab la sereníssima infanta dona Ysabel y lo duch de Saboya, ab sa muller la infanta dona Caterina y moltes altres dames y cavallés, y totes les banderes se acostaven a la finestra, y allí los prenien tot lo que aportaven al cap de la bandera o fos ram o altre insígnia y senyaladament de la bandera dels texidors una àliga daurada, dels calsaters un sant Sebastià; dels daguers una gentil daga daurada, la qual levà la infanta dona Ysabel; dels mariners barquers y descarregadors una nau y dos barques; dels tapiners un tapí ab molts parells de tapinets petits penjats en ell, de diverses colors; dels ferrers una àliga daurada ab unes

ferradures de plata penjades ab ella. Los matalafers aportaven un pelícano, tot plateat, lo qual acostaren a la finestra, y volent-lo pendre la infanta dona Ysabel, ab sert enginy se obriren los pits y volaren molts moxonets que estaven tancats dintre, en manera que estant descuydada se tornà arrera, y deprés lo arrencaren y se'l aturaren, y los matalafers aviaren molts altres moxonets que portaven, lansant uns albarans que deyen: "quien rehusa este amparo y huye tal subgestión, la libertad l-es prisión", volent dir que axí com los moxonets, estant dins los cors del pelícano, estaven ben guardats, y ells refusant dit amparo y fugint la subgectió que apar tenien estant enclosos, los fonch la libertad aprés presó, per ço que los prengueren a tots uns i altres, y axí seria si algú reusàs ho volgués apartar-se del amparo de nostre sant, cristianíssim y clementíssim rey y senyor, y qui tal fes seria perdre-s y poria be dir que tal libertat li seria perditio y presó. Estigué molt bé y aparagé bona la inventió. [...] dels pagesos un bell cart, ab sa carxofa y fulles, tot daurat y molt gentil [...]

Després venien les creus, órdenes y clero, reys, àngels y àliga, y a la fi aportaven ab la sivera la figura de Nostre Senyor ab moltes altres de sants, aportant lo tàlem los consellers ab pròmens. y aprés de tot, lo bisbe, de pontifical, y lo poble.

Anà dita professó ben ordenada y sens que may davant sa magestat hi hagués intervall, y la artilleria del baluart tirà quant foren al Born la custòdia o sivera [...]

Igualada, 1585, juny. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1076. Llibre de la Universitat de 1585, fol 31r.

Crida de Corpus, adevertint també de la presència del rei a l'acte.

Crida de la festivitat de Corpus.

Ara hojats que-us notifican y fa hom ha saber a tothom generalment, de part dels honorables balles de la vila de Agualada per lo molt alt señor rey y per lo monastir de Sanct Cugat de Vallers, señors comunament y per indivís de dita vila, a instància y requesta dels señors consellers de aquella. Considerants com per tota la cristiandat, singularment se sforsen en quescuna ciutat, vila y loch, fer per honor y glòria de nostre señor Déu Ihesuchrist, e per la general utilitat de tant admirable, excellent e meravellós sacrament instituit per nostre señor Ihesuchrist en lo dijous de la cena en memòria de la sua sanctíssima y sagrada mort y passió ordenat quiscun any fer solemne professó lo dijous aprés lo diumenge de la sanctíssima trinitat, ffahents entremesos, jochs e grans alegries per decorar y ennoblir la sua festa, portant per los carrers lo preciosíssim Cors de Jesuchrist. E per so los sancts pares apostòlics passats hagen donats e atorgats a tothom generalment e a tota persona que ab devoció seguiran la sancta professó, grans perdons e indulgències per tant que millor e pus devotament la dita sancta festa e professó sien celebrades, e per so los dits honorables balles, a instància y requesta de dits honorables consellers, considerants que nostre señor Déu Jesuchrist no pot ésser feta la honor e reverència que-s mereix atesa la sua infinida y excellent magestat, emperò volents-se preparar en quant poden, diuen y manen a tot hom generalment de la dita vila, per decorar y ennoblir la dita professó o festivitat, que quiscuna persona de qualsevol grau ho condició sien, axí los qui no aporten dol com encara tots los altres qui-l aporten axí viudes com altres, sie tinguda y obligada e haze a netejar, scombrar y polir lurs antuxans de totes pedres, terra, fusta e altres immundícies, enamant encara y enpolsant aquelles no obstant tingan dol de qualsevulle persones y advertescan que dit die acistirà a dita professó nostre señor tenporal qui és la magestat del rey y señor nostre don Phelip rey de Castella y Aragó e comte de Barchinona, per hont se mane que per totes persones de dita vila se face y conplesque lo demunt dit, sots pena de vuit sous per quiscun contrafahent, pagadora, certificant los que dels béns dels contrafahents serà

irremissiblement exigida, y que a costes y despeses lurs demà dematí que serà dimecres sinó ho faran, dits senyors consellers ho faran fer a costes y despeses lurs sens dificultat alguna, u més de que·ls faran pagar lo que costarà de netejar dits antuxans com és dit. No res menys, de altra part los executaran dita pena de dits vuit sous. E perquè algú de dites coses no puga ignorància allegar diuen y manen ésser feta y publicada la present pública crida per los lochs acostumats de dita vila de Agualada. Y quart·si qui guardar si ha [que amor ni gràcia non haurà].

València, 1585, desembre 4 – 1586, gener 5. Arxiu Històric Municipal de València. Manual de Consells, Signatura A-110, folis 312v a 389r. CARRERES ZACARÉS 1925 volum II, pàgines 320-345. SANCHIS 2020, pàgines 257-258.

Acord municipal per a la rebuda a València de Felip II, amb la idea d'oferir diversos espectacles relacionats amb l'alteritat i l'exotisme.

[*Acord del dimecres 4 de desembre de 1585, folis 312v-313r*]

Dictis die et anno. Los molt il·lustres senyors jurats [...] provehexen que per a més solempnizar y festejar la benaventurada entrada que sa magestat ha de fer en la present ciutat ab los sereníssims senyors príncep e infanta, sia feta una demostració de la victòria naval que s'obtingué en lo golf de Lepanto de la armada del Turch, enemich nostre y de la sancta fe catòlica, essent general lo senyor don Juan d'Àustria, la qual demostració sia feta ab galeres y galeases representant al viu lo dia que sa magestat entre en la present ciutat la dita batalla naval, fent en aquella dotze galeres y dos galeasses en esta forma: que se ha de fer un cadafal en lo lloch que assignaran los dits senyors jurats, ab dos torreons o castells, hu a cada part, grans, gentils y de bona invenció, y damunt dit cadafal se han de armar les dites dotze galeres y galeases, cada una de les quals ha de tenir de llarch dotze o quatorze palms, hi han de estar armades per a que al temps que sa magestat pase per davant ahon estarà dita invenció hagen de afrenellar-se unes ab altres y pelear los hòmens que staran dins [...]

[ídem, foli 320r]

Dicto die. Los molt il·lustres senyors jurats [...] attés que los honorables Joan Gregori, fuster, y Balthazar Masparrota, boter, han offert a ses senyories que, donant·los la present ciutat dos-centes quaranta lliures, aquells a totes ses despeses per al dia que sa magestat entrarà en la present ciutat ab los sereníssims príncep e infanta, hauran fet y fabricat en la plaça dels Serrans de dita ciutat, per solempnizar la dita entrada, un edifici de fusta y teles a semblança de la ciutat de Veles, ab les fochs del Penyó, ahon staran vint-y-cinch o trenta hòmens adreçats com a turchs a hús de guerra, ab sa artilleria per les muralles, y lo Pinyó ab quatre torreons y sa artilleria, y més amunt lo fort ab sos turchs ben adreçats y la armada de sa magestat, que seran quatre naus y quatre galeres molt ben armades y adreçades ab ses veles steses, les quals baxaran de les torres del portal de Serrans fins a la dita força; y seran les galeres y naus de llargària de deu palms i milloria. E com la dita invenció represente una de les victòries que ha obtés sa magestat contra·ls infels enemichs nostres y de la sancta fe catòlica [...]

[*Acord del dijous 5 de desembre de 1585, foli 323r*]

Dicto die. Los molt il·lustres senyors jurats [...] per quant Juan Luís Ferosa, argenter, habitant de la present ciutat de València, ha offert a ses senyories que per al dia de la benaventurada entrada que s'espera faran en la present ciutat [...] un edifici de fusta y tela a semblança de la ciutat de Lisboa, regne de Portugal, ab cinch collados y ab moltes persones vestides com a hòmens y dones, blanchs y negres, al trage y usansa de Portugal, sonant follies y guitarres y cantant, ab que per dita rahó li sien donades per la present ciutat cent cinquanta lliures [...].

[*Acord del diumenge 5 de gener de 1586, foli 389r*]

Die dominica ·V· mensis januarii, anno a Nativitate Domini ·M·D·LXXX·VI. Los molt il·lustres senyors jurats [...] provehexen que [...] sien donades y pagades a l'honorable mestre Vicent Ferrer, fuster, cinquanta lliures, monedes reals de València, en part del que aquell ha de haver per lo que stava concertat que havia de fer [...] la dita yslla tercera en lo socorro de Malta [...]

Tortosa, 1585, desembre 18 – desembre 27. COCK 1876, pàgines 184-188.

Relació de l'entrada de Felip II a Tortosa.

Miércoles, dies y ocho de Diciembre, dia de Nuestra Señora de la O, para que más temprano fuese recibido de los de Tortosa, que le deseaban, vino á comer junto á Xierta. Habiendo comido volvió á navegar, y como á las dos después de comer, fue encontrado de catorce barquas, muy bien adresçadas, de las confradías de Tortosa que hablan salido rio arriba con mucha presteza remando para saludallo. Estaba en la ribera el regimiento de la ciudad, no léxos de la puente donde se pasa Ebro. Estaba en todas partes la gente extendida para recibir comunmente con gozo á Su Majestad, al cual deseaban veer. Salido á tierra, por los jurados y ofiçiales de la çidad fue llevado á su palacio, pasando la puente á pié. Estaba éste aparejado en la ribera de Ebro y era de don Francisco de Oliver, caballero y nieto del Vizconde de Castelbo. Nuestra guarda, como no pudiese salir por la puente para recibir á Su Majestad, por ser las puertas cerradas donde se detuvo, fue por otra puerta, que está en el norte de la ciudad en la ribera de Ebro, entre unas moreras muy juntas á ella, donde vio pasar á Su Majestad en la barqua. Un grande viento que suplo del poniente hizo á muchos quedar en casa. La música que habia en las barquas excitaba á los villanos, arcabuceros y á los remeros á triunfo. Las piezas de artillería que estaban puestas por la ciudad, saludaban con tantos tiros á Su Majestad, que todos los pesçes que habia en Ebro se fueron á la mar y no osaron volver hasta que el Rey salió de Tortosa.

[...]

Jueves, á dies y nueve de Diciembre, haciendo muy lindo tiempo, después de comer hicieron todas las barquas, que ayer habia en el recibimiento del Rey, una reseña navegando por Ebro, con mucho triunfo, para dar alguna alegría á los corazones que venian con tantos pesadumbres por los caminos. En todas las barquas habia grande número de arquebuçeros que por sus veces tiraban sus piezas, de tal suerte que no se veía en Ebro otra cosa que humo. Había también en ellas sus atamboreros que cuasi con su ruido tapaban las orejas de los que estaban en la ribera. Con este género de fiesta pasó este dia. Viernes siguiente, á veinte de Diciembre, todos los oficios mechánicos sacaron danças después de comer, junto á las puertas del palacio, para que las viesen las damas. A cada lado del palacio estaba hecho un tablado en que estaban cada dia músicos, á manera de Barcelona, que tocaban á los dançantes con un atamborcillo y flauta y otros instrumentos viles con buen acuerdo, y tenían muy bien el número de los pies: la confradía de los labradores, que paresçe la más principal de toda la ciudad, sacaron una casa verde entretejida con ramos que llevaron en las espaldas, y con ella un arado plateado, que dos muy bravos asnos tiraban: fue un espectáculo muy de reír. Traxeron también una dança muy buena. Otra confradía sacaba unos negrillos muy bien hechos, en umbros de otros, los cuales ó sacaban su lengua ó echaban higas para mover á los que estaban presentes al riso. Otra confradía representaba unos gigantes que dançaban. Cada oficio, en fin, sacaba alguna cosa nueva. Danzaron tanto que rumpieron un muro de veinte y cinco pies que estaba en la ribera, junto al palacio, y se cayeron muchos en el río. Con estos juegos también se acabaron las fiestas deste día.

A veinte y uno de Diciembre, dia de San Tomé apóstol, fué Su Majestad en el coche á palacio, donde oyó misa en su oratorio con su familia, la cual oída volvieron con el mismo triunfo como habían venido al palacio, donde en acabando de comer, fue representado de la çidad otro espectáculo digno de notar. Estaba hecha una torre de tabladros y madera frontero en la ribera de Ebro, pintada en derredor, y para ganar y defender ésta salían dos cuadrillas de ciudadanos.

Los moros la defendían y los christianos la tenían çercada por mar y por tierra, con muchas piezas de artillería hasta que diesen la dicha torre. Los pescadores, muy hábiles y diestros, fingían los moros; los christianos hacian muchos asaltos en ella, de manera que algunas veces venían á manos las cuadrillas, que la una no estaba más lexos de la otra que un tiro de ballesta. Por la tarde fue destruida la torre y vencidos los moros, á los cuales truxeron los christianos triunfando por las puertas del palacio. Esto hecho, quedaron también las fiestas deste dia. Esta noche y otras dos precedentes habia mandado hacer la ciudad hogueras, lo cual se habia hecho con mucha alegría de coraçones.

[...]

A veinte y seis de Diciembre, dia de San Estéban, no salió del palacio. Después de comer y de vésperas dichas en la Seo, anduvo la procesión general por las puertas del palacio, que en la siguiente manera se acabó. Primeramente vino una batalla de unos diablos con un grande dragón echando humo y llama en ellos. Pasada ésta siguió una dança de moriscos y luego los negrillos y los gigantes del otro dia danzando. Luego vinieron los pendones de las confradías por su órden, cuyas imágenes tomó todas el Príncipe, puesto en la ventana, siéndole presentadas de los que las llevaban, lo cual ansimismo habia hecho en Barcelona. Con los pescadores iban dos apóstoles, San Pedro y San Andrés, poco á poco. Después de los oficios mecánicos venian las cruces de las iglesias y algunas caxas con reliquias de santos, que llevaban los clérigos en los umbros, entre frailes de tres órdenes, conviene á saber: Trinitarios, los de Santo Domingo y los Observantes. A estos seguia toda la clerecía de Tortosa con buena órden: iban los comensales, canónigos y dignidades y otros principales con sus capas de terciopelo, cantando *Te Deum laudamus*. Después de la clerecía seguia el senado de la ciudad y el pueblo poniendo fin á la procesión.

El dia de San Juan Evangelista, á veinte y siete de Diciembre, después de comer fueron Su Majestad, el Príncipe, Infanta y damas en la barca de los pescadores, muy bien adreçada, rio arriba, por la puente remando. En la ribera de Ebro çerca de la çuidad, está una casa grande fundada sobre cuatro pilares, que el postrero obispo difunto dexó al Colegio de Santo Domingo en su testamento. A ésta vino Su Majestad con su gente, para que de las ventanas viese pasar los caballos húngaros que el Emperador de Roma habia enviado presentados, viérnes, ántes que Su Majestad viniese á Tortosa.

Eran los caballos cincuenta para coches, como parecía, y venian también tres coches con sendos cocheros húngaros. Habiéndolo visto todo se abaxó y se fué en el coche á veer una casa de su huespede don Francisco de Oliver, y comentando caer el dia se volvió á la ciudad.

València, 1586, gener 19. COCK 1876, pàgines 224-237

Relació de l'entrada festiva de Felip II a València.

El dia siguiente, martes, á catorce de Enero, fué Su Majestad á Nulles, villa que está sólo una legua de Villarreal. Nuestra guarda siguió hasta allí y fué adelante, á mano derecha del camino, en Valdexo [*Vall d'Uixó*], donde les estaba hecho el aposento. Son todos los moradores deste valle moros, que áun usan su lengua, costumbres y doctrina y tienen grandísimo odio á los christianos, de tal manera, que viniendo algunas veces galeras de moros á la costa, osan acometer cualquier hecho, y se sabe muy claramente que muchas veces han sido parte en saquear lugares comarcanos y perder la campaña y rescatar la gente christiana.

[...]

Jués á dies y seis de Enero, mandándolo nuestro teniente, fui por el camino derecho, dexando la compañía con Su Majestad, á Benimaclet, para que en este pueblo, que es de los canónigos de Valencia, hiciese el aposento. Su Majestad se fué á Nuestra Señora del Puig á comer [...]

[...]

Acostúmbrase de recibir los Reyes de Valencia entre dos jurados y ser llevado dellos por la Şiudad hasta el Real, la cual costumbre quiso Su Majestad que se guardase en este recibimiento. La turba grande, que (como dice la Sagrada Escritura) ninguno podia contar, estaba por todas partes desparramada por la puente do se pasa Guadalaviar y todas las calles; las ventanas estaban por todas partes llenas de doncellas hermosas que no divertían la vista de les que venían entrando, á las cuales saludó Su Majestad cortesmente, donde veía que estaban algunas más preciadas, quitando el bonete, lo cual se notó de algunos curiosos que lo hizo más en esta entrada que en otro lugar alguno.

En el frontispicio del portal de los Serranos, que es el primero que se ofrescia, estaba hecho un arco triunfal de yedra entre dos torres que tenían las armas reales pintadas, que dos ángeles sustentaban. En el remate del arco estaba una figura que representaba á Su Majestad, y más abaxo çinco ninfas representaban las çinco más principales victorias dél que tuvo su ejército, y cada figura dellas tenía una octava junto á sí en lengua vulgar castellana, que aquí frontero trasladamos en latin.

A los pies de la figura estaba:

«Al tiempo de Tubal, Híspalo y Brigo
No tuvo España policia ni modo.
Hamílcar y el Romano, su enemigo,
Si el reino ocupan, no lo ocupan todo,
Y pues lo pierde el último Rodrigo,
Mal lo defiende el Wandaló y el Godo.
Yo si que lo poseo todo junto,
Estando letras y armas en su punto.»

Encima de la cabeça de la ninfa que representaba la victoria de San Quintin, estaba:

«A la potencia del famoso Henrique,
Estando opuesto á San Quintín, le gano,
Y de ganarle á Francia estuve á pique,
Según todo lo vi fácil y llano;
Y ansí no es maravilla que edifique
Un templo á quien me tuvo de su mano;
Pues en el proprio día que Lorenço
Venció al Emperador tirano, venço.»

Sobre la cabeça que representaba el Peñón de Velez estaban estos versos:

«Al Africano bárbaro importuno,
Que en el Peñón de Velez se retira,
Creyendo que subir no puede alguno
A lo más alto que en la cumbre mita,
Ni le defiende el foso de Neptuno,
Ni la aspereza del lugar que admira.
Ni entrambas cosas pueden impedirme
Que plante y quede mi estandarte firme.»

Sobre la ninfa que representaba á Malta:

«Cuando por la continua batería
La fuerja humana y el vigor le falta,
Y en sola mi potencia se confía,
Después de la de Juan precursor Malta
Llega con mi socorro don García
Y á los tiranos bárbaros asalta.

Cortando con mi estoque sus deseos
Y dándome sus vidas por tropheos.»

A la imagen que representaba á Granada:
«Levántaseme el reino de Granada
Con el favor del Otoman y Mauro,
Mas, probados los filos de mi espada, ,
Con la victoria quedó palma y lauro;
Sosiego la ciudad alborotada,
El reino en breves dias le restauro,
Plantando en las nevadas Alpujarras
Mis leones, castillos y mis barras.»

Sobre la ninfa que representaba la batalla naval:
«Cuando levanta luminarias y arcos,
Perdida [ya] Nicosia y Famagosta
Y cansado del nombre de San Marcos,
Sale Otoman para boralle á posta,
A sus turbantes, cimitarras y arcos
Mi estoque llega y de su propria costa,
Con mis leones y vellón de Colcos,
Me traigo sus galeras por remolcos.»

Estaban debaxo destas çinco ninfas en iguales partes Romo, que edificó primeramente á Valencia; Publio Scipion, que la reedificó yendo de caida; Cid Rodrigo Dias, que la cobró de los moros, y el ínclito rey don Jaime que, poniéndola en su libertad, le dio el ser que al presente tiene.

Decia Romo:
«Llegado Scorpion al ascendente ,
Puse en esta ciudad la primera piedra
Junto al sagrado Turia , cuya frente
Marte la corona de verde yedra.
Creció en valor y número de gente ,
Y agora, en tu presencia, tanto medra,
Que el nombre de Scipion de nuevo toma,
Dexando aparte el mio que fue Roma.»

Decia Scipion:
«Destruida por Hanníbal Sagunto,
Y doliéndose Roma de su estrago
Por su respeto, calidad y punto
Y por ser enemiga de Carthago,
Renové la çiudad, que estaba junto
Al sacro Turia, en recompensa y pago
Llamándola por su valor Valencia,
Que llega á lo que puede en tu presencia.»

Decia el Cid:
«Porque al de Fez y Tremezen asombre
Al Moro cordobés y al granadino,
A Valencia le puse mi renombre.

Cuando baxo mi Estado y poder vino.
 Nombrándola temblaba cualquier hombre;
 Si se perdió, juicio fue divino.
 Bien sé que para tí fue reservada ,
 En valor y edificios mejorada.»

Tenía el rey don Jaime el siguiente verso:

«Vide en Valencia al Africano alarbe
 Con tan grande poder fortificado ,
 Que el más pequeño torreón y adarve
 Resistiera al más platico y osado,
 Y visto que á los reyes de Sobrarve
 Fue el çerco de Valencia reservado ,
 Cóbrela de los bárbaros feroces
 Para que la mejores y la goces.»

Entrados que fuimos el portal de los Serranos, se ofrescia, en un cadahalso hecho para ello, la figura de la terrible peña llamada el Peñón de Velez, á mano izquierda, la cual peña fue tomada de la gente del Rey, y se guarda hasta hoy con buena munición contra la furia de los Moros y injuria de los Turcos. Estaban allí hechas seis galeras, que, con cordeles con que las tiraban, volaban por el aire hasta la peña. Junto á la cual se veian pintados unos moros que se maravillaban de la victoria. A este espectáculo estaban fixadas las siguientes dos octavas:

«Visto que Solimán se desmandaba,
 Muerto el invicto Cárlos y Fernando,
 Que la potencia del tirano brava
 Fueron diversas veces refrenando ,
 Filipe por la crin la ocasión traba,
 Y sus ligeras velas refofando
 Llega al Peñón, cuya grandeza es tanta
 Que el sitio y fortaleza del espanta.

Mas ni el mar que le cerca á la redonda,
 Ni el lugar asperísimo y altura,
 De la cual no hay galera que se esconda
 En la noche más lóbrega y oscura,
 Impiden que al deseo corresponda
 Lo que Filipe, nuestro rey, procura;
 Pues que su gente á la más alta nube
 Del soberbio Peñón triunfando sube.»

De allí, yendo camino derecho, pasando á San Bartolomé, volvimos á mano derecha por la calle de los Caballeros hasta un arco triunfal lleno de verdura y fruta, puesto á mano derecha del camino. Yendo otro poco adelante, entre el dicho arco y el mercado estaba una fuente de vino corriendo entre unos ramos. La cual pasada, al entrar del mercado á mano derecha, en una rinconada, estaba hecho un altar, junto al cual algunos músicos recreaban á los pasajeros.

En el mismo mercado, delante de Santa María Magdalena, estaba hecho un tablado grande, y en él puestas muchas galeras que representaban la batalla naval y la insigne victoria que el señor don Juan de Austria tuvo año de 1571 á siete de Octubre. Lo cual daban bien á entender las siguientes dos octavas:

«Fue Cypre un tiempo al Cairo tributario,

Y como el Turco manda la Suria ,
Declaróse á Venetia por contrario
Que en paz y quietud la poseia,
Y con ánimo ciego y voluntario
Famagosta ocupada y Nicosia
Para dar la batalla puesto á punto
Estaba con su armada y poder junto.

Mas, domingo, que fue á siete de Octubre,
Año setenta y uno, don Juan llega,
Y al punto que la armada infiel descubre,
Sus banderas y flámulas desplega;
De roxa sangre el mar de Grecia cubre,
En las galeras bárbaras se entrega;
Y aunque de la victoria participe,
Toda la gloria y triunfo es de Filipe.»

Habiendo pasado la plaça grande, donde muchísima gente aguardaba á Su Majestad deseosa de ver al Príncipe y Infanta, pasamos por junto á la Merced, cuyos religiosos habian hecho á la puerta de su iglesia y monasterio un altar y en él puesto la imágen de Nuestra Señora, á quien muchos, á manera de cautivos, pedian socorro en altas voces, los cuales todos, al pasar del Rey, cantaban música á cuatro voces. Estaban ansimismo dos figuras de dos religiosos de la dicha Orden que paresçían mártires, teniendo los corazones travesados con Saetas: quien éstos sean ó hayan sido no me acuerdo haber leído.

Demás, habiendo pasado la Merced, volvimos á mano izquierda por un camino que nos llevó á una plácela pequeña que se dice de los Caxeros. Allí estaba la representación de San Quintin en un tablado, y en ella fixadas las siguientes dos octavas :

«Llegado á San Quintin el Condestable
Con lo mejor de la nación francesa,
Para hacer la ciudad inexpugnable
Que por Agosto fue rendida y presa ;
Mostrabásele el cielo favorable,
Saliera dulcemente con su empresa ,
Mas como el de Saboya el caso entiende,
Cierra con su escuadrón y al francés prende.

A la çidad le da el postrer asalto,
Defiéndela por Francia el Almirante,
Mas no puede impedir que en lo más alto
Çanoguera las armas del Rey plante :
Sube al muro y arrójase de un salto,
Cierran tras él hasta el menor infante.
Nombrando por Filipe la victoria,
A quien se debe dar toda la gloria.»

De allí va al camino hacia al norte, y pasado que hubimos la grande iglesia de San Martin, cuya imagen muy grande está encima del portal, fuimos otra vez á mano derecha por una larga y ancha calle, y venimos á la plaça de los Predicadores, donde en un cadahalso estaba el sitio y defensión de Malta representada, y tenía ansimismo fixado las dos siguientes octavas:

«Quiriendo Solimán tomar venganza

Del protector y nombre de christianos,
 Juzgando, por sobrada confianza,
 Que el Peñón le sacasen de las manos,
 Con Pialy su espíritu y privanza
 Comunicó sus pensamientos vanos,
 Que eran dar fin á sus jornadas todas
 Con Malta, pues también le fue con Rodas.

Puso el Baxá su pretensión por obra
 Y á la ciudad famosa en grande estrecho,
 Y como gente bárbara le sobra,
 Tuvo el negoçio (á su paresçer) hecho;
 En esto Malta nuevo aliento cobra,
 Muestra Valeta al enemigo el pecho,
 Que Filipe al Baxá puso en huida
 Quitando á un escuadrón suyo la vida.»

Habiendo vuelto las espaldas á este espectáculo como á los demás, venimos á la puerta y puente que se pasa por ir al Real. Estaba la puerta adornada con muchas armas pintadas del reino, y muchas columnas adreçadas con ramos y verdura hasta arriba. La puente con que se pasa el rio Guadalaviar tiene ciento y cincuenta pasos, poco más ó menos, de largo, y tenía dos arcos triunfales á cada cabo de la puente opuestos el uno al otro. A los lados, entre arco y arco, estaba mucho mirto é yerbas verdes, entre las cuales estaban colgadas naranjas y cidras, que todo estaba de tal manera adreçado que páresela ir por una huerta bien cultivada. Demás desto estaban unos naranjales nuevecitos plantados con sus raíces á cada lado, que daban grande contento, y entre ellos se veia el rio Guadalaviar como por unas ventanas. Cada uno se maravillaba de la lindeza y verduras de la puente.

En la parte delantera del primer arco estaban colgados tres escudos, un escudo del Rey, otro del Príncipe y el tercero de la Infanta, cada cual dellos tenía las octavas siguientes:

Debaxo del escudo del Príncipe que estaba á mano derecha:

«Cíñete, ¡oh sacro Turia! la cabeça
 De yedra, juncos, arrayan y cañas,
 Pues hacia tí sus pasos endereza
 El Príncipe de entrambas [dos] Españas.
 Con la felicidad del padre empieça
 Y no serán menores sus hazañas,
 Christiana religión y santo celo
 Que del famoso Emperador, su agüelo.»

Debaxo del escudo de su Real Majestad, que estaba en medio, habia esta octava :

«Mira á Filipe en número segundo.
 Primero entre los príncipes más grandes,
 Pues que dar puedes una vuelta al mundo,
 Como toda su costa y reinos andes;
 De las Molucas manda el nuevo mundo,
 Volviendo para el norte es suyo Flandes,
 Junto al estrecho de Hércules España,
 Y de allí lo que el mar Tirreno baña.»

Debaxo del escudo de la serenísima Infanta, que estaba á mano izquierda, habia esta octava :

«Mira doña Isabel Eugenia Clara,

Fruto de aquella planta hermosa y bella,
Que pudo (lo que nadie imaginara)
Darnos la paz que se engendró con ella;
Ya veo que las águilas repara,
Y las doradas lunas atropella ,
Que quien el ser le dió predestinóla
Para poner el pié sobre la bola.»

Al otro lado de dentro y en la delantera del otro arco dentro la puente, hácia al Real, estaban seis octavas que declaraban la descendencia de la Católica Real Majestad, por vía de Austria y sus antepasados, desta suerte :

«Tus hechos, Sigisberto, no los pinto,
Y de contar los vuestros me acobardo,
Bebón, Oberto, Gontramo y Amprinto,
Berniero, Alberto, Berenguier, Lutardo,
Bethzon que entre los Condes fuiste el quinto.
Otra ocasión más larga y tiempo aguardo
Para arrojarme en tan profundo golfo,
Porque esta vez comienzo de Rodolpho.

Creyó alcanzar Otocaro el imperio,
Y sobre estar Rodulfo descuidado,
No sin oculta causa y sin misterio.
Fue de los Electores coronado :
Otocaro teniendo á vituperio
Prestar tantico á la fortuna el lado,
Después de mucho escándalo y ruido
Tomó las armas, pero fue vencido.

Muerto Rodulfo, sucedióle Alberto,
Electo emperador en Aquisgrana,
Tuvo el vencer por tan seguro y cierto
Que por ello renombre eterno gana:
Sucedió el hijo al Emperador muerto,
Alberto, digo, el que casó con Juana,
Que sin hacer á los demás agravio.
Fue por su gran saber llamado sabio.

El buen Leopoldo sucedió tras esto,
Y por faltar Fredrique y Sigismundo,
Sucedió en el ducado el fuerte Ernesto,
Que de Fredrique fue hermano segundo;
Fue en sus empresas tan valiente y presto.
Que lo llamó de hierro todo el mundo:
Tras él fue Alberto con felice agüero.
Rey de Bohemia, emperador tercero.

Luego llamó el imperio á Frederico,
Cuya clemencia y piedad fue tanta,
Que se confederó con Ludovico
Y visitó el Sepulcro y Tierra Santa:

Sucedióle un varón tan largo y rico.
Que su potencia y majestad espanta,
Por sus grandezas Maximiliano,
Feliz, Augusto, Emperador romano.

Siguió Filipe en quien mostró la Parca,
Antes de tiempo su rigor y saña,
Cario quinto tras él que junto abarca
El Sacro Imperio y lo mejor de España;
Luégo Filipe, nuestro gran monarca,
El cual (según la suerte le acompaña)
Por toda la carrera que el sol anda.
Diversos reinos y provincias manda.»

Al otro lado del postrer arco triunfal estaban ansimismo tres octavas : la una de aquellas tenía la unión de todos los reinos de España, las otras dos tenían el nacimiento Real, según ciencia de astrología:

A la unión de España :

«Cuando á la Majestad divina place,
Lo que Castilla separó, juntarlo.
Junto al Arache (do muriendo nace)
Queda el rey Sebastian, nieto de Carlo;
Por cuya muerte al Cardenal rey hace.
Que lo que tiene y manda quiso darlo
Al sucesor de más edad y canas,
Hijo de la mayor de sus hermanas.»

Del nacimiento del rey don Filipe, que fue año de 1527 á veinte y un dias de Mayo, á las tres horas después de mediodía, 47 minutos, decían las octavas :

Su potencia y gloriosa confianja
León puesto en la décima señala,
En ascendente el Peso y la Balança ,
Cuan recta y justamente el mundo iguala ,
Que los efectos por venir alcanza
Y los misterios más secretos cala,
Con Júpiter y Venus lo pregona
Mercurio velocísimo en la nona.

Allí mismo la parte de Fortuna
Nuevas Indias incógnitas le offresçe,
Alguna vez Saturno le importuna,
Marte á sus capitanes enriquesce,
Reinos le entrega la triforme Luna,
Al fin (según el Sol le favoresce)
Tras sus años solares,; quien repara
Que, muerto, quedará su fama clara?»

Pasado que hubimos por todos los dichos espectáculos y la puente que diximos, venimos al Real, que está un tiro de arco del rio Guadalaviar, hácia al norte. En él estaban todas las cosas muy

lindamente aparejadas para la Real Majestad y los suyos. Despidiéndose allí de los nobles de la ciudad y entrando Su Majestad, fuimos ansimismo nosotros por otra puente pasar el rio, por no impedir á la muchedumbre del pueblo, que seguia, el veer del Rey y sus hijos.

Esta noche y otras tres siguientes mandaron los jurados hacer fiestas. A boca de noche fue hecho una salva de artillería, que se conserva en el baluarte de la ciudad, que está al levante della; las luminarias que estaban en el çerco y en la torre de la iglesia mayor se veian de muy léxos [...] y era tanta la muchedumbre de la gente que acudia al Real, que todo el llano, que es entre la puente y él, páresela que no cabia tanto número de cuerpos, y por la puente cuasi no habla paso: ¡con tanta priesa se repujaba el uno al otro! Más ántes que prosigamos esta materia, me paresçe bien poner aquí la particular description de la ciudad de Valencia, porque es ella en nuestros tiempos muy célebre y entre todas las de la provincia Tarraconense fácilmente la más principal.

Igualada, 1586. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 81r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

E a 9 de juny 1586 fem pòlissa a dit Bernat Grau, bossar nostre, de 4 ll y són, ço és, per deu dotzenes de cuets valen 2 ll 1 ss; e més pagats als turchs per fer una xacota 28 ss; e per los cascavells, màsqueres y cap de un diable, per tot 11 ss, que totes estes coses se despregueren lo die de corpus per la bullícia del St. Sagrament. Diem....iiij ll ss.

Igualada, 1587, maig 30. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 84r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada. sabem que els turcs eren com a mínim 17 de comparsa.

E ha 30 de dit [maig 1587] 21 ll 9 ss me retinch per haltras tantas que per provisió me han manadas pagar los consellers, so és 2 ll 11 ss per 14 dotzenas quèts grossos y xichs ha m^o Hierònim Sant Just; 12 ss ha m^o Joli per 24 camals de cascavells; 6 ss per los caps dels diables y màsqares del Ermità i escolà; 1 ll 14 ss per lo refrescar de 17 turchs; 10 ll ss per lo lloguer dels jutglàs que eran los Hotgés y sos companions; 1 ll 4 ss per la despesa de dits jutglars; 2 ss a n-en Juan Bruga per hadobar la graella, que tot se despreguè per festivar la festa del Sant Sagrament dia de Corpus, y 2 ll ss per deu dias que jo vatx hanar a Barchinona hab cavalcadura per negosis de la universitat, per defensió del patronat de Sant March, que tot pren suma de ditas 21 ll 9 ss.

València, 1589, maig 12. CARBONERES 1873, pàgines 61-67, nota 1.

Inventari dels vestits dels vuit gegants (quatre parelles) del Corpus de València, segons documentació publicada per Manuel Carboneres. Interessa també a efectes de tractament de l'alteritat i per a imaginar la vestimenta entesa per a recrear un turc durant el període posterior a Lepant.

Lo llustre en Gaspar Pellicer, Jurat de la insigne Ciutat de València y tenint comisio dels Ilustres Jurats de dita Ciutat, constituhit personalment en la casa de la habitacio del Reuerent mossen Pere Oromig, preuere, la qual es de la dita Ciutat constituhida en la parrochia de Sancta Creu en lo carrer que va del monestir del Carme contigua a la casa de les roques, lo qual conuocats Thomas Miralles notari dejus scrit en loch del magnífich sriu de la sala y los testimonis dauall scrits e presents lo dit mossen Pere Oromig, preuere, y mestre Ferrando Sanchis, calceter, feu

inuentari y memoria de totes les robes y adreços dels huut gigants y dos enanos que se han de fer per orde de la dita Ciutat pera solempnizar la festa del Corpus y acompanyar la processó del Sanct Sacrament que cascun any se fa per la dita Ciutat en la dita festa, confessant hauer atrobat en la dita casa en poder dels dits mossen Pere Oromig, y Ferrando Sanchis los dits huut gigants dos enanos robes y ornatos de aquells dejus scrits en la forma seguent.

Primo una testa de Enano [...]

Item una testa de gigant spanyol ab un sombrero de taffata carmesi ab ses plomes, ço es, quatre blanques y tres grogues tres dotzenes de ayrons ab sa trena y medalla del mateix taffata guarnida de passama de or y argent fals calses y polaynes guarnits de flochs de seda.

Item una roba del dit gigant de ceti negre mostrejada de pardo guarnida de passama de or y argent fals, forrada de tela vermella ab manega justa de ceti carmesi y manegues largues del mateix ceti de la roba ab alamars de or y argent fals ab una banda y cinta de taffata de colors ab franges ab rapasejos de or y argent fals.

Item una capa en capilla de taffata carmesi guarnida de passama or y argent fals.

Item una testa de la giganta spanyola ab una marquesota guarnida de randa y volateria de or fals ab son tocado de vel de volador vionat de or matizat ab diverses flors de canutillo y roses de taffata de orlandella ab dos arracades de fusta daurades cabes y polaynes ab randes de or.

Item una gonella (o) saya ab cos alt y just de domas carmesi guarnida de passama de or y argent fals ab manegues largues del mateix y manegues justes de ceti morat y groch forrada dita roba de tela vermella.

Item un Boemio de ceti negre repuntat de pardo ab los dauanters forrats de tafata groch pagiso guarnit ab passama de or y argent fals ab alamar a les ubertures de les manegues y als costats de or y argent fals.

Item un sombrero de la mateixa giganta de ceti negre mostrejat de pardo guarnit per tot de or y argent ab banda y medalla del mateix ab sis plomes de colors y dotze plomes del aue celeste.

Item una cinta y banda de la mateixa giganta de taffata de colors ab guarnicio de rapasejos de or y argent fals y guarnida (o) mostrejada de vetes de seda reforçada.

Item una banda de taffata de colors blanca y encarnada ab rapasejos de or y argent y franjes de colors al derredor.

Item una testa del gigant turch ab son turbant (o) toca ab trena de or y argent ab sos flochs de or y argent a les orelles ab una medalla de vellut carmesi ab rena de or y argent damunt lo front ab lo extrem del turbant de taffata carmesi guarnit de or y argent y un floch del mateix al cap ab moltes plomes de diuerses colors y una rosa.

Item una roba larga del dit gigant de domas blau ab mija manega turquesca guarnida de alamars de or y argent y altres mijes manegues justes per al bras de cetí morat y groch, ab ses vetes de colors, dos almayzars pera la alfranja una bosa turquesca de vellut carmesi guarnida de passama de or y una alfranja de fusta y un mocador de bolador ab guarnicio de or fi y seda encarnada y una pitrera de taffata carmesi ab guarnicio de or, del dit turch.

Item una testa de la giganta turcha ab un tocado de vellut carmesi recamat de or fi y unes tires de tela de or fi guarnida de voladors de telilla de la Infanta de diuerses colors de vels de or y argent y encarnat y blanch ab una rosa en lo topet de dauant de canutillo de or y argent y bollateria y clauellets de colors ab uns abollados de cabells primis y del mateix vel de or y encarnat ab unes cabelleres de cabells rossos que li hixen dels polsos ab una cadena de cabells guarnida de or fals y vetes de seda encarnada ab una rosa de orlandilla y bollateria de or al cap ab una perla falsa de vidre al front y arracades de fusta daurades una mitja luna una clocheta de lens y taffata blau ab sa marquesota enflocada de seda de diuerses colors y polaynes del mateix, tres vels de seda viats de seda encarnada y argent que penjen del cap.

Item una saya de ceti morat mostrejat de groch feta a la turquesca ab sa manega justa del mateix ab dos bots grans en cada manega de taffata blau y blanch ab diuerses vetes de seda de colors guarnida de passama de or y argent forrada de tela groga y morada ab sa banda y cinta de taffatans de colors y la banda guarnida de veta reforçada y franges al derredor.

Item una testa del gigant gitano ab son sombrero de taffata groch y vert guarnit de passama de or y argent fals ab una banda de taffata vert carmesí y blau guarnida de or y una medalla de cetí groch repuntat guarnida de or y argent ab deu plomes de diuerses colors ab cinta y banda com los altres.

Item un sayo del dit gitano de ceti groch y vellut carmesi fet apuntes ab guarnicio de passama de or y argent ab mànegues de ceti carmesi y ceti vert enflocades de taffata groch ab bots de vellut carmesi y ceti groch ab moltes vetes de taffata blau y vert y les puntes ab flochs de fil de or y argent fals.

Item un faldament del mateix sayo de domas groch y vert guarnit de passama de or y argent fals forrat de tela vermella.

Item una capa en capilla del dit gitano de domas blanch y carmesi guarnida de passama de or y argent fals ab dos vetes de seda encarnada pera ligar.

Item una testa de giganta gitana ab sa cabellera rossa de pel de cauall ab dos arracades de fusta daurades, una arandela o roda de gitana de taffata de colors guarnida de randa de or ab bollateria ampla ab moltes roses de colors ab sa marquesota y polaynes ab flochs de colors.

Item una saya de la dita gitana de domas blanch y encarnat ab guarnicio de or y argent y vert guarnida de passama de or y argent ab unes mijes manegues de ceti groch y blanch ab banda com les altres.

Item una clocheta de lens ab listes de seda de grana y legugilles enflocades de seda de diuerses colors ab manegues largues ab les mateixes listes guarnides de randa de or y bolateria a la ubertura de les dites manegues y de la clocheta y ses polaynes.

Item un manto de la mateixa gitana de ceti viat de diuerses colors en una franja de seda de colors y or.

Item dos medalles la una per al muscle y altra per al pit de vellut carmesi guarnides de or y argent a modo de estela.

Item una testa de gigant negre ab una arracada, un sombrero de ceti groch mostrejat de vert ab una medalla de taffata carmesi y medalla del mateix ceti ab passamans de or y argent y moltes plomes de diuerses colors.

Item una casaca de ceti vert y groch ab manegues en bots ab vetes de seda encarnada y blaua y faldes de domas vert ab passama de or y carmesi, forrat tot de tela groga banda y cinta com les altres ab calses y polaynes.

Item una testa de la giganta negra ab ses arracades de fusta daurades ab vel y topet ab roses de canutillo de or y argent telilla de la reyna de diuerses colors ab tocado de orlandilla blanca guarnit de roses de taffata de diuerses colors ab sa coa guarnida de vetes de seda verda y groga ab son calses y polaynes de lens ab flochs de diuerses colors.

Item una roba de dita giganta negra, ço es, lo cost de ceti groch mostrejat de vert ab manegues de volta ab bots y flochs de calicu blanch ab vetes de seda blaua y blanca y faldamenta de ceti morat mostrejat de blanch tot guarnit de or y argen fals forrada de tela groga y morada.

Item huyt bastiments pera portar los dits huyt gigants ab sos coxinets cosos y braços.

Item setze mans dels huyt gigants.

Item dos caxes ab dos panys y dos claus en cascuna caxa la una clau te lo dit mossen Oromig y l'altra lo dit Ferrando Sanches dins les quals han de estar totes les dites robes si e segons es estat prouehit. [...]

Igualada, 1589. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 89r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[89r]

[7 agost] Item fem apòlissa se retingue xiiij ll 2 ss, ço és, x ll ss per lo lloguer dels músichs del dia de Corpus, 1 ll x ss per la despessa, ij ll vj ss per teya y cuets, v ss per lo lloguer dels cascavells y cap de diables, que és tot xiiij ll j ss, diem.....xiiij ll j ss.

Igualada, 1589, agost 6. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1077. Llibre de la Universitat de 1589, folis 49v-50r.

Acord de ratificació del vot de sant Sebastià i de sant Roc.

Die dominica sexta mensis augusti anno a nativitate Domini M. D. LXXXVIII°. In monasterio sancti Augustini termini Aqualate propter epidemiam pestis que Deo permittente est pro nunc in dicta villa Aqualate.

Lo Consell Secret y particular de la vila de Agualada convocat en la forma acostumada de manament dels Sors de Balles de dita vila per los massers de dita e congregat en lo Monastir de St. Augustí del terme de dita vila per causa de la contegió del mal que disposant·ho axí Nostre Senyor Déu és en dita vila. [...]

Item dit honorable Consell rattifique y confirme lo vot s·és fet per los Rnts. Rector y preveres de la venerable Comunitat de dita vila y per molts del dit Consell de celebrar per totstemp festa lo die dels gloriosos màrtirs sanct Fabià y Sabastià que·s celebren a XX de janer y del gloriós sanct Roch que·s celebre a XVI del mes de agost de quiscun any, y hara a maior cautela voten ditas festivitats y determinen y ordenen que perpètuament tots los habitants en dita vila hayan de colrer ditas festas com lo die del diumenge y millor si millor poran, hi·s fassa solempne offici y professó per tota la vila y que·s comense de fer aquest any y axí mateix que lo quart diumenge de quiscun mes se fassa professó en dita vila, y que de veres y ab molta devoció los supliquen nos sien intercessors devant de Nostre Senyor Déu per a que·ns haya misericòrdia hi·ns remedie dita contigió restituhint·nos la salut necessària, guardant als presents y s·evenidors de tant cruel falgell com és la contagió de peste y altres, que confiam que ab tants importants intercessors y fet de nostra part lo que·ns toca alcansarem del Senyor misericòrdia y tot lo obtat y desijat ab conservació y augment de salut y molts anys de vida, y après nos acullirà a la sua Santa Glòria, amén. Suplicant al Rm. Senyor bisbe de Vich o a son official y vicari general o al Rnt. Degà de la present vila menen en lo predit interposar llur auctoritat y decret manant u provehint ésser lo sobre dit perpètuament observat.

Igualada, 1590. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 91v.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[91v]

Item a 23 de dit [juny] fem apòlissa a dit bosser se retingue xviiij ll ij ss vj per tantes ne ha gastades en la solemnizació de la professó de Corpus Crist de dit any, com appar en lo memorial en dita pòlissa continuat, diem.....xviiij ll ij ss vj.

Item a dit fem apòlissa a m^o Hierònym Senjust de ij ll xj ss e són per iij dotzenes de cuets per lo drac a raó de vj ss per dotzena y viiij dotzenes a raó de iij ss, diem ij ll xj ss.

Item dit die fem apòlissa a dit bosser se retingue vij ll xvj ss. E són, ço és, iij ll xvj per lo salari y despessa dels músichs qui sonaren en lo dia de St Barthomeu, y ij ll viij ss per la joya del cors se

donà a qui-l guanyà, y xij ss per la prèdica se féu dit dia en la iglésia parrochial, tot dites vij ll xvj ss, diem vij ll xvj ss.

Igualada, 1591. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, folis 94r-95r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[94r]

Item a 16 de juny fem apòlissa a m^o Hyerònim Santjust, prevere³, de ij ll xviii ss, a compliment de major cantitat per los cuets ha fets per los oficials ordinaris i drach en lo die de Corpus del any present, diem ij ll xviii ss.

Item a 17 de dit fem apòlissa a Miquel Cabaner, carnicer, de ij ll xij ss per lo bou se ha donat als oficials ordinaris [de la Universitat] lo die de Corpus, diem ij ll xij ss.

Item a 27 de dit fem apòlissa a m^o Anthoni Bas, mercader, de vij ll x ss, en adiutori dels fochs grechs que-s feren per la diablura de dit die de corpus, diem vij ll x ss.

[94v]

[29 de novembre] Item fem àpoca a dit bosser nostre de iiij ll xvij ss v per lo que-s pagà per la passada dels soldats de cavall en lo mes de janer y perlo que-s donà als soldats de peu que passaren en lo mes de setembre, ço és ij ll xj ss ij per los soldats de cavall y ij ll ss per los de peu y vj ss iij per vj posts que serviren per adobar los castells, diem iiij ll xvij ss v.

Item fem àpoca a Francesc Bartholí de xviii ss vj, y són per iiij ll y iij onces de pólvora que serví per la passada del serenissim duch de Savoya, diem ll xvij ss vj.

[95r]

Item fem apòlissa a Francesch Sevit manyà de 1 ll ss per sis clavilles, una arnella, claus i una pessa de ferro que serví per los castells de infern y paradís de la vila, diem...1 ll ss.

[...]

Item fem apòlissa a Miquel Graells de Salelles de ij ll xij ss y són, ço és, 1 ll xiiij ss per dues càrregues de posts de la montanya y viij ss per lo port de dites posts, les quals les aportaren de Manresa, y x ss per un miller de claus, que serví tot per los castells de paradís e infern, diem...ij ll xij ss.

Igualada, 1592. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, folis 96v-97v.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[96v]

Item a 1 de juny fem apòlissa a Jaume Cabaner, carnicer, de ij ll xij ss per lo bou se ha donat als oficials ordinaris de la Universitat lo die de Corpus propassat, diem....ij ll xij ss.

Item, dit die fem apòlissa a Montserrat Llacunayre, músich, de x ll ss, y són per lo lloguer d-ell y de tres altres companyons seus qui sonar[en] dit die de Corpus, diem x ll ss.

³ Segons el foli 117v era doctor en drets a mes de capellà

Item, fem apòlissa al dit bosser nostre de viiiij ll xviiij ss vj les quals se són gastades en dit die de Corpus, en los partits contenguts en un memorial al peu del qual és dita pòlissa, diem....viiij ll xviiij ss vj.

[97r]

Item a xxviiij de dit [agost] fem apòlissa a Gili Farran taller de ij ll iiiij ss per vint y dues lliures de bou que se són donades als oficials de la Universitat lo dies de St Barthomeu, diem....ij ll iiiij ss.

[97v]

Item dit die [11 novembre] fem apòlissa a Macià Vilella, músich de la Llacuna, de iij ll ss, y són per son salari del sonar que féu junctament ab sos companions lo die de Sanct Barthomeu del present any, de una part, y de altra part de j ll xviiij ss per la despesa de aquells, diem....iiiij ll xviiij ss.

Item dit die fem apòlissa a Pere Coll, conceller segon, de viij ss, y són per la teya que se li prengué lo die de sancta Anna y St. Bartomeu, diem....ll viij ss.

Item dit die fem apòlissa a dit Coll, de ij ll viij ss, y són per tantes ne pagà lo dit die de St Barthomeu per la joya del cós que aquell dia se féu, diem....ij ll viij ss.

Igualada, 1593. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 100r-102v.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

Item dit die [12 abril] fem pòliça a m^o Miquell Massart conceller segon devuit lliures barceloneses y són per tantes ne ha pagades, ço és, 1 ll xvj ss a Gaspar Farrer, sastre, per les mans de adobar las gramalles nostres del present any, tres lliures a mestre Francesch Cevit menyà, per tres forrallats ab panys dobles ha fets per al arxiu de la present vila, y unes frontisses posà a la caseta de Soldevila, y un pany y clau y adobar un golfo per al raxat de la porta del Infern, y dues lliures set sous a Joan Raydel per tres pams de tafatà carmesí y setze canes de veta per les gramales y xvij ss a m^o Balaguer per veta de dites grammales, que són dites viij ll, diem.....viiij ll ss.

[101r]

Item a xxi de juny fem pòliça a dit m^o Spiell se retingué vint y una lliura dos sous, diem xxi ll ij ss, e són per lo gasto s'és fet en solemnisar la professó del Corpus Christi, ço és viij ll x ss als músichs y iij ll ss per la despesa de dos dies, y lo restant per cuets y lloguer de cascavells, diablura y cavalls, y 27 ll de bou se donà als oficials de la universitat, com a menut apar en lo conte al peu de la pòliça....xxj ll ij ss.

[...]

[102v]

Item a dit fem pòliça a dit bosser se retingué quatorse lliures nou sous y sis, diem viiiij ll viiiij ss vj, so és per totes les festes de la vila, a compliment de 15 ll 20 ss se li avian de donar per lo sonar lo dia de Sta. Ana, St. Roch y St. Barthomeu y Corpus y sinch lliuras y deu sous y sis per teya y duas lliuras y vuyt sous per la goya del cós de St. Barthomeu, que tot són dites quatorse lliures nou sous y sis.....xiiiij ll viiiij ss vj.

Igualada, 1594. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 104v

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

Item tinch pagat a Juan Novell, estudiant, duas lliuras y són aquellas per dotze dotzenas de cuets per la professó de Corpus.....ij ll ss.

[...]

Item als xvj de juny m he retingut per a mi divuit lliuras onsa sous y són, les deu lliures per los músichs de corpus, duas lliuras setse sous per lo bou de ferran, xxvi ss per los turchs, 12 ss per 24 cames de cascavells, xvij ss a m^o Joffre per cuets aportà de Barcelona, y iij ll ss per la despesa dels músichs.....xvii ll xj ss.

Igualada, 1595. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, fol 110r i 113r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada. Aquí s'esmenten 23 turcs de comparsa.

[110r]

E més dit dia [19 de juny] se li fan pòlissa pagàs a m^o Joan Joli, altre dels concellers de dita vila, vint y tres lliuras dos sous y deu per les causes y rahons contengudes en lo memorial baix scrit y següent. Ço és, dos lliuras per los cuets dels diablots; divuyt sous y deu per la pólvora ço és sinch lliuras y sis onsas; duas lliuras quatra sous per vint y tres turchs a raó dos sous; quinsa sous y quatra per vint y tres camals de cascavells, tres sous y sis per la teya al vespre, deu lliuras als músichs, tres lliuras per la despesa, dotsa sous als diablots, quatra sous a mestre Rossich per lo tirar la artilleria, dos sous y vint per quatra camals de cascavells, tres lliuras dos sous y sis per lo bou se donà dit die de Corpus als oficials y concellers y altres oficials de la universitat, que suma tot lo demunt dit.....xxiij ll ij ss.

[...]

[113r]

E més dit dia [26 de novembre] se li féu pòlissa pagàs a m^o March balaguer botiguer de telas una lliura y deu sous, y són per sis lliuras de pólvora que serví y-s desp[r]engué en la passada del Sereníssim príncep y cardenal, nebot de sa magestat, és.....1 ll x ss.

Igualada 1596. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, folis 115v i 116v.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada. Important per les mencions de manteniment del tabal, d'una trompeta *milanesa*, de 22 persones que composaren la Turquia, 9 els cavallets i encara el tabaler i una bandera per la comparsa dels turcs. Menció de dues persones que fan de verguer o macer.

[115v]

Item a 6 de juny se li féu p[òliss]a pagàs a Gili Torra, çabater de dita vila 14 ss per una pell de crestal que ha servit per lo taball de dita Universitat, dic..... ll xiiij ss.

[...]

Item 14 de dit se li féu pòlissa se retingués deu lliuras quatorse sous per tantes per orde nostre ne ha pagades al Rt. m^o Miquel Sancta Sussana, prevera y beneficiat en la sglésia de Sta. Maria de la Mar en Barcelona, qui las havia bestretas y pagadas per orde y lletra nostra, so és 5 ll ss per una trompeta milanesa nova que a servit per Joseph Costiol, trompeta de la Universitat, e les restants sinch lliuras quatra sous per pagar tres canas dos palms de drap setse morat a raó 32 ss cana, comprat en Barc[elona] per una gramalla nova per dit Costiol, la qual se és feta per delliberatió de consell celebrat a _ del mes proppassat, e quinsa sous y nou a pagats per lo baxar

de dit drap, e per les mans, fil y gafets de dita gramalla, que tot pren suma de.....x ll xviiie ss. viiiij.

[...]

Item dit dia [14 de juny] se li féu pòlissa pagàs a m^e Juan March, conceller segon, deu lliuras quatra sous y sis dinés per tantes que ell, per orde nostre, ne ha pagades per la solemnitat y professó de Corpus en les coses següents. So és, vint y duas personas que ballaren la Turquia y nou que ballaren los cavalls cotonés, 3 ll 2 ss; a Juan Mata per sonar lo Tabal, un real, y a diversos botiguers per lo lloguer de trenta y tres camals de cascavells a rao sis dinés camal, setse sous i mitx; i a Salvador Ciurana per deu dotsenas de cuets de diverses sorts, trenta y tres sous, ultra de dos lliuras de pólvora que se li veneren per preu de nou sous, y anar am un mosso de la viuda Sanctjusta per quatra grossas de cuets de diverses sorts que a ha portada de Barcelona, 3 ll 4 ss 6, e tres sous y mitx per lo port. Y a la viuda Almúnia, per lo lloguer de la bandera dels Turchs, un real, y a n-en Juan Mabres per lo lloguer del vestit de Sant Barthomeu un real, y al mateix m^e March per lo lloguer del cap de Sant Barthomeu un sou, y a Barthomeu Bertran per a portar lo drach dos sous, ultra de una lliura de bou que se li ha donat per la teya despesa per la dansa del vespre, comprada de-n Vallès, pagès, sinch sous. E a Hierònim Mur, per adobar les calsas del drach un sou, y a mestre Juan Torra, fuster, per adobar lo drach y per un gorniment de cavall que a fet nou, vuyt sous. E divuyt dinés per lo lloguer dels cavalls cotonés, que tot fa suma de deu lliuras quatra sous y sis, diem.....x ll iiiij ss vj.

[...]

[116v]

Item dit dia se li féu pòlissa pagàs a Fr[ancesc] Senromà, altre dels vergués de dita vila, 10 ll ss y són quatra lliures per lo salari de verguer, e 5 ll 10 ss per lo tancar y obrir los portals, e 10 ll 10 ss per lo raurer del blat que s ven en la plassa de dita vila, que topt són.....xx ll ss.

Item dit dia se li féu pòlissa pagàs a Joseph Costiol, verguer, per son salari de verguer de dita vila, per lo temps que ha servit a verguer, que és de pa[s]cha fins lo dia present, dic.....iiij ll ss.

Igualada, 1597. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 120v.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[120v]

58. Item a 11 de dit [novembre] se li féu pòlissa paguàs ho se retingués en son poder 23 ll 19 ss. Y són, so és, 10 ll ss ha pagats als músichs qui sonaren lo die de Corpus y lo endemà a la proffesó y offici, y 3 ll 3 ss per 15 ll pólvora a raó 4 ss per ll, 3 ll 3 ss, y tres sous per una gansalla de metxa y borra per los bursons, y les restans 7 ll 16 ss per 10 dotzenas de cuets se compraren de Grabiell Sanjust y de Visens Biosqua, 4 dotzenas a raó 6 ss, y 6 dotzenas de tres sous dotzena, y quatra grossas de cuets xichs a raó 11 ss per grossa, y lo restant se donà als qui ballaren la Turquia y cavalls y lloguer de vestes per la diablura, que és tot dites xxiiij ll xviiiij ss.

59. Item dit die se li féu pòlisa pagàs o se retingués en son poder 19 ll 10 ss 6 y són nou lliuras que ha pagades als músichs qui sonaren lo dia de S^a Anna, St. Roch y St. Barthomeu, y sis lliuras per la despesa de dits tres dies a raó 2 ll ss per dia 3 lliuras y dotze sous per la goya y sotagoya que s donaren als corradós del dia de St. Bartomeu, y los restans 18 ss 6 per la teya qui s cremà en dites festivitats y los dies de carnastoltas.....xviiiij ll x ss vj.

[...]

66. Item dit dia [17 de novembre] se li féu pòlissa pagàs a Antoni Bartran, sastra, 1 ll 4 ss, per sis lliures de pólvora que serviren per la gent qui anaren acompanyar los Srs. Consallés lo dia de Sanct Bartomeu, al cós que s fa dit dia....] ll iiiij ss.

Barcelona, 1599, maig 14-18 Llibre de Solemnitats. Manuscrit V, 1564-1643, foli 91 a 96v). SOLEMNITATS, volum II (1947), pàgines 126-136 [sobretot 133-134].

Entrada de Felip III a Barcelona.

Ordinació y forma de la serimònia y festa feta per la Ciutat de Barcelona per rahó de la nova entrada del catòlich e molt alt senyor Don Felip rey e senyor nostre, vuy beneventuradament regnant, fill de la bona memòria de don Felip, rey y senyor nostre, la qual entrada és la primera que ha feta en esta Ciutat de Barcelona com a rey.

[...]

E estant dit senyor assentat ab sa cadira, passaren totes les confraries de la ciutat ab llurs panons, fent quiscuna tres reverentias ab lo panó devant sa magestad.

E primerament anaven los parayres ab son panó, y aportaven la mulassa, ab una vesta de drap de color molt ben adressada.

[...]

Blanquers ab son panó.

[...]

Mariners, barquers y decarregadors ab sos panons; y aportaven una bella nau molt ben exerciada y artillada de cuets; y venia a la vela ab gentil artifici e quant fou devant sa magestad amaynaren les veles; e tiraren molts cuets, e après tornaren arborar dites veles.

Pescadors, los quals portaven una barca de pescar, la qual venia a vela, e com fou devant sa magestad amaynà dita vela, e lansà molt peix viu e molts confits, lo qual fou molt bona vista.

Revenedors ab son panó.

Corders ab son panó, y aportaven lo jagant.

[...]

Ortolans de Sanct Anthoni ab son panó, ab cert entremés que feren llaurar uns àsens, y aportaven un ort ab alguns aussallets.

Ortolans de Sanct Pere ab son panó, ab cert entremés que sembraven confits ab molta abundancia.

Carnicers ab son panó, y aportaven un bou ensellat, ab ses guarnicions y fre, y un home a cavall en dit bou, e quant fou devant sa magestad se apeà y tornà a pujar a cavall.

Spasers, per certa contienda que tingueren entre ells, no isqueren.

[...]

Cotoners que aportaven un joch de cavalls cotoners, y feren un ball de cascavells ab los caballs, lo qual fou molt bona vista.

[...]

Mestres de cases y molers ab son panó, y aportaven un orifany que aportava un castell desobre dit orifany.

Ferrers, los quals aportaven la brivia.

[...]

Freners ab son panó.

[...]

E passades les sobredites confraries, e feta per quiscú d'ells reverentia al dit senyor rey [...]

Igualada, 1599 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, folis 124v-125r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[124v]

Més a 18 de dit [juny], 7 ll ss 2, pagades a Joan Ciurana per los cuets a fets per a Corpus...vij ll ss ij.

Més a 20 de dit, 2 ll 1 ss 6 a Joan Roca, teixidor y forner, per tans ne ha pagat als qui han ballat la Torquia lo dia de Corpus.....ij ll j ss vj.

més a 20 de juny a m^o Joan Coll, prevere y organista de la present vila vuyt lliuras dos sous i sis, dic viij ll ij ss vj per la mitja anyada del salari li done la Universitat de sonar lo orgue.....viij ll ij ss vj.

[...]

Més a dit [3 de setembre] per pòlissa de 26 de juny a Miquel Cabaner, 6 ll 14 ss 6 per y raó 12 ll pólvora comprada per la vinguda del Rey.....vj ll xiiij ss vj.

[...]

[125r]

Mes a dit [1 de desembre] per pòlissa de 24 a Jaume Rosich per 20 ll 11 ss 4, e són, ço és, 4 ll 3 ss 4 per 20 mesos aparat lo relotje, y 3 ll per 20 dias a guardat al portal, i per tirar [la artilleria] lo dia de Corpus i la entrada de la Arxiduesa, 3 ll ss; tot...x ll xj ss iiij.

Vilafranca, 1599, juliol 15. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès. Fons Ajuntament de Vilafranca. Llibre Verd, folis 192v-193r. Edició a LLIBRE VERD 1992, pàgines 393-394.

Relació sobre avisos i avistaments de naus turques a les costes de Sitges i l'alarma social que provocaven.

E a la una hora y mitja, passada mitjanit, lo dit senyor marquès de Vallara, majordom major de sa magestat, que posava al Palau del Rey, prop la iglésia, envià un cavaller al jurat ters, al qual li dix que sa senyoria li volia parlar. E encontinent, dit jurat, en companyia de dit cavaller, li anà a parlar. Lo qual li dix a sa magestat havian dit que-s deya per la vila que las pròprias galeras de sa magestat havian presa una fragatilla de moros davant la vila de Sitjas, y que sa magestat ho havia dit a la sereníssima reyna, y que sa magestat li havia dat orde ho sabés per via certa. Y que, encontinent, fes dit jurat las diligències pogués per saber-ne lo cert, y en tal cas ne fes relació a sa magestat. Y axí fonch fetas moltes diligències per dit jurat. Lo que-s pogué saber és que lo senyor Jaume de Coppons, veguer y los senyors Dalmau y Hieroni Coppons, fills seus, los quals digueren lo que sabian acerca de aquexas novas, era que un home de Vilanova havia dit a mossèn Gaspar Barhomeu, notari, ab lo qual també se sabé. Y dix que era veritat que tal Gassó de Vilanova havia vistas las galeres, que li apareie que arrossegaven una fragatilla, y las havian sentit tirar. E també entès per lo dit jurat que lo senyor doctor Juan Oliver aquell dia era vingut de Sitjas, anà a sa cassa y féu-lo llevar del llit. y entengué per dit senyor doctor y era estat en Sitjas, y que havia vistas las galeres, y parlat amb molts senyors de elles. Y axí digué dit senyor doctor que las galeres és ver havian tirat, però no-s digué res de haver presa ninguna fragata. Y axí, ab esta reolució, tornà dit jurat a parlar ab dit senyor marquès de Vallara, al qual fnch referit lo que havia entès y sabut. Resolgués dit senyor marquès que no podia fer altra cosa per complir la voluntat de sa magestat sinó enviar un correu a Sitjas promptament per saber lo que passava, que aquell orde tenia de sa magestat. E per dit jurat fonch supplicat a dit senyor que si era servit que ell le-y enviaria. Al qual li replicà li donàs llicència per enviar-le-y. Lo qual fonch enviat per dit jurat, qui era Onofre Pla, pedrenyaler, fill de mestre Miquel Pla, pedrenyaler. Al qual donà un cortau de sa cassa per a que anàs a la posta a Sitjas. Lo qual anà y tornà dins sis hores. Y tornà dita resposta dient que ditas galeras havien tirat, però que no havian presa fragatilla alguna. Y encontinent, se féu resposta per dit jurat al dit senyor marquès de Valara, lo qual o regressià molt, y digué que ell diria a sa magestat la gran diligència se havia feta per part de la Universitat.

Segle XVII

Igualada 1601, maig 17. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1083. Llibre de la Universitat de 1601, foli 35v-36r.

Acord del Consell Municipal de la Universitat de celebrar la canonització de sant Ramon de Penyafort a Igualada.

Die jovis XVII mensis maii anno predicto.

Lo consell general de la vila de Agualada convocat en la forma acustumada ab veu de campana y so de trompeta per en Joseff Custiol, corredor públich y jurat de dita vila, e congregat en la Casa de la Vila en la solita forma, en la qual convocació y congregació entrevingueren y foren presents los magnífichs Hierònim Joffre, sotsveguer y baller real de dita vila, y dits m^o Gaspar Joffre y Ledó, Jaume Rossich, Joan Janer y Anthoni Ferrer, consellers lo any present y corrent de dita vila y Universitat. E los honorables m^o Montserrat Spiell, Francesch Balle, Valentí Brocart, Lorens Canaletes, m^o Joan Baró, Hierònim Sentacana, m^o Gaspar Matheu, Thomàs Enrich, Joan Font, Jaume Serra, Jaume Lorens, Francesch Senjust, Pere Sendra, Dimas Novel, m^o Joan Tria, Jaume Ferrer, Jaume Solà, Salvador Puyol, Francesch Bergadà, Joan Ubach, Jaume Bonastre, Jaume Rayadell, m^o Miquel Bramona, Salvador Rigolfes, Joan Torra denuça, m^o Miquel Quadres y Jaume Amat, tots prohòmens jurats de dit consell general, com a maior y més sana part de les sinquanta persones de dit consell general, conforme al real privilegi a dita Universitat concedit, la maior part de aquells feren, ordenaren y determinaren en y per la forma y manera següent:

E primerament, sobre del primer cap de la propositió feta per dits Sors. Consellers dient que havien rebuda una carta dels Sors. Consellers de Barcelona ab la qual los donen avís com a XXVIII de abril proppassat sa Santedat havie feta mercè a tot est Principat de Cathalunya en haver canonitzat a st. Ramon de Penyafort, cosa tant desijada y treballada de molts anys a esta part, encarregant y pregant·nos que·s fassen les demostracions solites y grans de alegria que un tant gran sanct mereix, com en dita carta se conté, ab la qual se ha relació hi·s legirà, e legida la dita carta, y aquella entesa, determinà dit honorable Consell, que en demostració del que scriuen los Sors. Consellers de Barcelona, y per fer gràcies a N[ostre] S[enyor] de tanta mercè nos ha feta y en veneració del benaventurat St. Ramon, que·s fasse tot lo que convingue y apparrà als Sors Consellers dexant·ho tot a son bon arbitre.

[...]

Barcelona, 1601, maig 19. REBULLOSA 1601, pàgina 81.

Festes de sant Ramon de Penyafort.

Serian las seis horas de la tarde quando llego la Procesion de Martorel villa de 400 vezinos puesta entre los dos Rios Lobregat y Nóya y a quatro leguas de esta Ciudad, lleuaua delante, como haziédo lugar vna dança de seys caullitos Ginetes cotoneros (que se llaman ansi porque fueron los de la Cofadria de los algodonereros los primeros que haca los inuentaron) con sus cascaueles, lanças y adargas; y entre ellos para el mismo effecto y para regozijar la Procesion, como en las mas principales de haca se vsa, yvan quatro hombres con vestidos y mascararas de demonios, las piernas llenas de cascaueles y en las manos cierta hechura particular de mazas de las quales diparan muchos tronadores.

Barcelona, 1601, maig 23. REBULLOSA 1601, pàgines 118-119.

Festes de sant Ramon de Penyafort.

Eran ya cerca de las cinco quando para oyr visperas que se dixeron del Santo, de quien rezó el Conuento todos estos tres dias, los Consellers llegaron con mucho acompañamiento por este orden. Venian delante los atabales de a cauallo con su librea a lo tudesco, y tras ellos dos Gigantes con sendas picas; muchos vestidos como demonios con diformes mascarar, cascaueles en las piernas y cierta hechura de maças en las manos de las quales diparauan muchos coetes de trueno; vn grande dragonazo de espantable figura, con su hembra tambien muy grande que haca llaman Briuia, disparando entrambos por la boca muy gruessos coetes tronadores y lleuados cada vno de vn hombre que esta metido hasta la cintura dentro el vientre dellos, la dança de los cauallicos ginetes dando muy graciosas bueltas, cuyos caualleros azen mil ademanes con la adarga que leuan enbraçada y la lança empuñada con su banderilla al cabo, y mucho ruydo con cascaueles, ayudando todo esto a la gala y grandeza y siruiendo para hazer calle entre la gente.

Seguianse las trompetas de dos en dos y luego los menestriales todos de la librea de la Ciudad. Venian luego los Consellers [...] cada qual con vn de los Prohombres a su lado, siguiendoles detras mucho acompañamiento. D-esta suerte vinieron dende la plaça de Santiago donde se auian juntado como suelen el dia del Sacramento, entraron la hora que dixen en nuestra Yglesia que los estaua aguardando, vestida de muy ricas colgaduras

D-esta suerte vinieron d-ende la plaça de Santiago donde se auian juntado como suelen el dia del Sacramento, entraron la hora que dixen en nuestra Yglesia que los estaua aguardando, vestida de muy ricas colgaduras [...]

Barcelona, 1601, maig 24. REBULLOSA 1601, pàgina 149.

Festes de sant Ramon de Penyafort.

Yua lo primero para regozijar la fiesta y hazer lugar por las calles vna dança de doze cauallitos ginetes cotoneros, y entre ellos muchos como Demonios disparando perpetuamente coetes tronadores de sus maças, de la suerte que ya arriba diximos. Tras estos, yuan dos Gigantes marido y muger en zancos haziendo graciosos ademanes, descubiertos los rostros, con granes lanças en las manos, y vestidos de ropas muy largas de seda; luego dos grandes dragonazos escupiendo llamas de fuego y disparando terribles coetazos por la boca, acompañados tambien de muchos como demonios con cascaueles en las piernas y maças para el mismo efecto los otros, y por remate vn grande Gigante de diferente talle que los otros, armado con grandes planchas y coraças, y con su selada todo dorado y baylando los cascaueles con mucha graciosidad al son de vna flauta y tamboril que le yua delante; y tras ellos atabales de a cauallo con la librea de la Ciudad y con la misma muchos trompetas a pie y de tres en tres [...]

Barcelona 1601 24 de maig. MANUAL VII, pàgina 323.

Festes de sant Ramon de Penyafort.

E comensà una molt solempne professó de la festa del gloriós Pare sanct Ramon de Penyafort, encaminanse anant primer dos bèsties ferres ço es la una lo drach y l'altra la vibria, dotse Cavalls cotoners y dotse diablots ab vestidures y cares de diables e après un gegant y una gegantessa, y un bulto que semblave lo gegant Golias [...]

Barcelona, 1601, maig 24. VILA 1983, pàgines 239-244.

Plec poètic de 1601 sobre les festes de sant Ramon de Penyafort a Barcelona. A la fi del recull en vers, l'autor anuncia la immediata edició del llibre commemoratiu de Jaume Rebullosa. L'impressor fou el mateix.

CARTA DE JOAN VIVES / A SEBASTIÀ AMAT, EN RESPOSTA DE UNA ALTRA, EN LA QUAL LI / DÓNA RAÓ DE LA SOLEMNE PROFESSÓ QUE-S FÉU LO DIJOURS / A 24 DE MAYG, DE AQUEST ANY 1601 DEL / GLORIÓS SANT RAMÓN DE / PENYAFORT. AB LLICÉNCIA DE L'ORDINARI. EN BARCELONA, EN LA ESTAMPA DE JAUME CENDRAT EN LO/CARRER D'EN PEDRICHOL, DEVANT LA IGLESIA DEL PI. / ANY 1601.

[...]

Anaven primerament
molt estirats y rodons,
Que fan fer lloc a la gent,
dotze tacanys diablons
que corrían com lo vent,
Y tras ells dos gigantassos
tant llarch[s] com uns llarchs avets
sobre uns grans bastonassos
fent bells y terribles passos
caminaven llarcs y drets.

Altre gigant en son lloc
de bulto mig en amunt
anava calsant lo joc
caminant molt poc a poc
armat y posat a punt.
Los ulls en blanc regirava
y molt sovint los movia
amb un mirar que espantava;
llança y adarga portava
ab que ferós parexia.

Dotze cavalls cotoners
anaven allí prop d'ells
com a gentils cavallers
ab ses llances y broquers
fent un ball de cascavells.
Y allí la brívia, y lo drac
grans, espantables y forts,
plenes les boques y cap
de molts cuets tronadors
cascú tirant tant com sap.

Sonaven sis mitgs tabals
caminant per pols y fancs
sobre de tres animals
de dos en dos molt yguals,
tres negres y altres tres blancs.
Vestits tots de blanc domàs

ab què gentilment trayen
perols negres ab son pas
entre·l blanc, venint detrás
o quant bé que parexien!

Avia-y mes tres parells
de trompeters com convé,
vestits, les trompes y ells,
de domàs blancs y vermells
sonant les vaques molt bé.
Sonaven ab tal concert,
com eren tots habilíssims,
que no parexien, cert,
trompetes ab desconcert
sino clarins famosíssims.

Després hisqué acompanyada
ab sis o set capellans
la bandera mes honrada,
Sancta Eulària nomenada,
ab molts ciris blancs y grans.
Tras ella los ganfanons
de les parròquies y Seu,
vulgarment dits los panons,
que porten en professons,
de unes cedés de molt preu.

[...]

Los blanquers après seguien
ab dotze gentils salvatges,
los quals en lo mig duyen
un lleó a qui feyen
bramar com en los boscatges.
Ab sa bandera y juglars,
les mans lliberals y franques,
venien ab molt compàs
no fent manco que·ls de tràs
ab trenta o mes atxes blanques.

[...]

En est lloc honrrat anava
lo tabernacle major
ahont Sant Ramon estava
hermosíssim qu·spantava
y era al fi un matex or.
La riquesa que tenia
ningú la sap preciar
perquè, cert, preu no tenia
ab tant or y pedreria
que pareix pesa un quintar.

Vint-y-sis reys allí venen
 cascú ab corona real,
 los quals en açò convenen
 que tots ells antorches tenen
 ab vestit molt principal.
 Dos-centes vares també
 en la professó y avia,
 totes elles com convé
 repartidas y molt bé
 entre tanta comfraria.

[...]

Tanta música avia
 per tota la professó,
 que un paradís pareixia
 y mes sa cobla tenia
 de jutglars cada cantó.
 Al qual so sovint ballava
 l'águila gallardament,
 pux aquell que la portava
 àguila ser demostrava
 en dançar tan destrament.

I a la fi ve lo cos sanct
 al qual vuyt frares portaven
 del mateix orde triufant,
 y altres vuyt allí esperant
 quant los primers se cansaven.
 Tots setze vestits estan
 ab casulles curioses;
 tots principals los que van
 ditxosos que alcançat an
 portar joyes tant ditxoses.

Vint-y-sinc frares seguien
 també de predicadors
 y ab atxes blanques venien
 que alrederor assistien
 acompanyant lo sant cos.
 Lo tálem sobre-l cos sanct
 portaven sinc consellers
 y lo Virrey, tots honrrant
 a Sant Ramon, desijant
 seguir-lo en lo cel després.

Sis bisbes van revestits
 tots junts de pontifical
 tras del tàlem, tots units,
 en llágrimes derritits
 ab devoció cordial.

Lo de Lleyda y de Barcelona,
de Vic, Solsona, y Urgell,
enmitg lo de Tarragona,
archebisbe honrrat y vell.

[...]

Parexien los carrers
en la nit un dia clar
ab tants llums y llumeners,
llanternes y candelers,
graelles y fochs sens par.
Y les llums que ja portaven
en la professó eren tals
que al mateix sol obscuraven,
la nit en dia tornaven
sent tantes y principals.

Aquelles empaliades
tant grans y tant curioses
de draps fins, cedés triades
jamay vistes ni posades,
tantes ni tant precioses.
Puix moltes parts y avia
que bastaven al mes alt
de la casa ab bisarria,
que paret no.s parexia,
ans semblava un fin esmalt.

¿Mes qui podrà ben comptar
les rares inventions
de retaules tant sens part,
les fons, les aigues y'l mar,
y a cada pas sancts Ramons?
Las imatges y figures,
los paradors de or y plata,
tantes flors y farandures
que ab los llums a les obscures
par qu. lls ulls vos arrebata.

Que tirs, esclafits y trons
de arcabusos y cuets,
pux fins al mes chics minyons
cerquen ses invencions
tirant ab canyes y ossets.
Pero en lo carrer Condal
de tots se'n porten la flor,
pux feren al natural
a Sanct Ramon sens ygal
ab molt singular primor.

[...]

Donchs perdone, senyor meu,
 si a cas me só descuydat,
 o só estat mes llarc que breu;
 A lo menos per menspreu
 és cerct que res no he dexat.
 Jo crec molt prest exirà
 un llibre de tot cumplit.
 La professó començà
 a la una hora y acabà
 a onze de mija nit.

Vic, 1601, juny 16-juliol 13. Acta del Consell Municipal. SERRA CAMPDELACREU 1880.

Acta del consell de la ciutat de Vic decidint celebrar la canonització de sant Ramon de Penyafort i relació dels entremesos i associacions concurrents a la processó festiva del 13 de juliol. Les anotacions afegides per Josep Serra són també del major interès.

Oïda una propositió feta per lo Sor. Joan Ponsic conseller en cap contenint en effecte que lo present concell se és convocat per dir y exposar al present concell que tots saben o han entés les festes y regozijos que Barcelona ha fet per la nova canonizatió del gloriós san Ramon de Penyafort y en les que també han fetes altres Universitats com és rahó deure quiscuna Universitat de Cathalunya honrar lo dit gloriós sat cathalà compatriota nostre. E per tant demanà al magnífich concell sia servit determinar que sian fetes festes, professó, música, alimàrias y altres regozijos y demostrations de la alegria que tots deuem tenir de haver alcançat un nou advocat ab nostre Sor. Déu y que per ço sia feta embaxada al Sor. bisbe y altres a qui-s convinga y elegides persones per dit effecte y que en tot sia degudament provehit [...]

La santa professó feta en la Ciutat de Vic dijous a 13 de juliol 1601 en honra del gloriós St Ramon de Penyafort al temps que passà a la Plassa Vella anant ab lo orde que-s seguen.

[La curiositat que'ns desperta lo trovar aqueix paper barrejat entre altres del Arxiu municipal que no tenian que veure ab lo que's tracta, nos convidà á fer indagacions sobre l'objecte de son contingut, mercés á les que se pot fer una sensilla relació de les festes de la Canonizació de S. Ramon en aquesta ciutat. del títol que dit paper porta sen desprèn que és un apuntament pres en los mateixos instants en que passava la professó per la Plassa Vella (coneguda vulgarment avuy per Plassa de la Pietat); y'n son una bona prova la malíssima lletra y'ls molts esborrats y esmenas que's coneix que ab mes segueretat si hi feren després, y que donan à la curiosa noticia l'aspecte de paperot despreiable.

Pera nosaltres té molta vàlua la tal notícia pus si be's veuhen en los Acorts de concell que's conservan les nómines de algunes persones y gremis que concurrían alguns anys á la professó de Corpus, no s'entra en elles en cap detall respecte á la pompa y ostentació ab que aquella se celebrava. Tal volta sigue la fulla que avuy publiquem l'únic document que'ns ha quedat pera coneixer ab no poca exactitut semblans costums religioses; ja que per aquest patró se pot judicar ab quins elements se contava pera disposar no sols la dita professó de Corpus, sinó també les que s'esdevenian. Aquesta és la rahó de continuar aquí algunes notes que potser no hi hage motiu per estampar en altres ocasions que poden fer prou servey. Si algunes d'elles estan de sobres pe'ls erudits, servirán per molts que no ho són.]

Primo anaven sis cavalls cotoners molt ben divisats.

[“Petita companya de minyons que portaban uns cavallets ficats per mitj del cos, ab camas postissas equivalents á las del cavaller, mentres las suas propias servían per las del cavall. Algun temps vestiren de guerra ab llansas, espasas, adargas, cuxots, gorgueras y bacínets, engalanadas sas monturas ab capsanas y rendas molt vistosas, pitrals y retrancas plens de cascavells. En nombre de vuyt o dotze ja voltejavan en combinació pantomímica, ja fingían lluytas entre si ó ab altres colles de moros y cristians. Modernament lluhían capritxós vestuari: molta cinta y molta ploma; sens ovliadar los precisos cascavells y la llansa ab pendonet que segurament prengueren nom. En efecte duhentse avants cavalls *godoners*, veu que n'és apar formada de *guió (guidor)* alusiva al mencionat pendonet; però darrerament la veu se mudá en *cotoners*, donant la coincidència de que lo gremi d'est nom se assumís son arreglo y conservació.”

JOSEPH PUIGGARÍ, Las Bestias del Comú, calendari catalá de 1875, p. 110.

Diu Bastus que'ls gegans, nanos, dragons, tarasques, comparses, etc., que en Espanya particularment precehexen á la professó de Corpus, són en part pera expressar la alegria de que's veu animats als fiels, ab motiu de portar en triomf al Senyor y també son una alegoria aquells monstres de la omnipotencia del senyor devant del qual marxan humiliats y vensuts.]

Item la bandera de St. Pere de la Seu, la qual portava un prebere vestit de diaca a cavall en un cavall.

[Lo cavaller de Corpus. Aquesta costum conta segons lo Sr. Salarich (his. de Vich p.147) 500 anys de antiguitat y tots recordem que ha reaparegut encara que per poch temps en nostres dies, ab los mateixos arreu del sigle XV que desaparegueren en l'última guerra. Lo cavaller de Corpus rebia de mans de 12 preveres beneficiats de la Catedral la bandera á los quals la tornava després de haver presenciats cubert y sense descavalcar lo pas del Sm. Sagrament. Aquest notable privilegi recorda una antiga victoria segon se despren de dit autor.]

Item la Confraria dels Marcers ab lur bandera y 21 atxes.

[Diu una nota posada a l'orde de la professó del Corpus. "En la professó de S. Ramon y en la que's féu per lo naixement de la infanta los marcers anaren primers, aprés los sastres *et reliqui ut supra.*" Aixó seria per seguir lo torn anyal establert á 25 agost de 1510.]

Item la Confraria dels Sastres y Calsaters ab lurs banderes y un tabernacle y 40 atxes.

Item la Confraria dels Martyrs ab lur bandera y un tabernacle y 33 atxes.

[La confraria dels Sants Martirs Llucià y Marcià.]

Item la Confraria dels Fusters ab lur bandera y un tabernacle y 19 atxes.

Item los Perayres ab dos banderas y un carro triunfal de la salutació de N^a S^a 56 atxes y una mulassa y sobre dita mulassa la ymage de S. Ramon en la mar.

[Lo guarniment de fusta que cuberta ab lo drap de morts se posa en lo mitj de la iglesia pera figurar la caixa del difunt quant se li fan las exèquias (Dicc. Cat.). En aquest cas suposem venia á ser un tabernacle ab lo drap de la cuberta domás de color, sens que s'hage de confondre la *bestia* de aquest nom.]

[Contan los biografs del S. Ramon, que trovantse en Mallorca essent confessor del rey, y no poden reduirlo á deixar unes ilícites relacions que tenia ab una dama de sa cort, resolgué deixar-lo, mes no trová qui'l tragués de l'illa. En tant apurat cas feu la senyal de la creu y estengué sa capa demunt l'aygua, la lligá de una vora al bastó que portava y tingué arbre y vela, y assegut en eixa nau, empengut per un vent favorable feu la travessia de Mallorca á Barcelona que té 53 lleugues ab menys de 6 hores. Al arribar á dita ciutat se obriren per elles mateixes les portes del convent y's trová la capa sensa mica d'humitat. a la vista de semblant meravella'l Rey deixá la mala companyia.]

Item los Aloys ab lur bandera, àguila y ministrils, tabernacle y 38 atxes.

[La confraria baix invocació de S. Aloy, S. Honorat y Sta. Eularia que's componia de Courers, Ferrers, Daguers y Vayners.]

["Vers la fetxa de 1600, lo *llehó* y l'*áliga* eran dos pessas de gran magnitud, traginada quiscuna per bastaixos que's rellevaban, y seguida de llehonets y aligots, ço és quatre hòmens respectivament vestits de punt, ab caps de cada bestia, y cabellera de cánem los quals ab una forqueta sostenian aquellas máquinas, y descansaban als bastaixos per la carrera. Lo rey de las bestias bramaba de quant en quant, movia la llengua y tragaba melindros. Daurat per enter, tenia molta semblansa ab un gos d'aygua, escepció feta de la cuha, enroscada com una s sobre la grupa; y per major verossimilitut penjábali enorn del ventre una faldeta destinada á tapan lo naixement de las camas dels portants." JOSEPH PUIGGARÍ, Las Bestias del Comú, p. 112]

[Instruments músichs d'ayre com flauta, baixó, etc.]

Item los Mestres de cases ab lur bandera tabernacle y 12 atxes.

Item los Blanquers y Sabaters ab tabernacle, leó, 12 salvatges, bandera, ministrils y 74 atxes.

[Persones vestides de Salvatges "...aprés dos hòmens salvatges qui porten una barra per retenir la gent" (mem. ined. de la proc- del Corpus en barcelona, hoja publicada en 1838.)

Item los Teixidors ab bandera, tabernacle y ministrils y 25 atxes.

Item tres creus dels infraescrits, tres órdenes molt bé divisades y ornades alguns 20 infans vestits de telilles de or y de plata y de altres ricas teles.

Item trescentes y vint y tantes donzelles vestides les més blanques ab los cabells esbandits ab llurs gentils guirnalas de clavells y altres delicades flors ab llurs ciris blancs o gayatos y altres com a monjas y altrament ricament abillades.

Item sinch entre trompetes y clarins.

Item los dos gonfarons stendart y creu de la Seu.

Item sinch hermitants.

[Podian ser persones, representant hermitans, més mos inclinem á ccreurer que eran verdaders penitents tal volta del Montseny.]

Item 8 frares de la Mercè fent dos cors ab lur tabernacle.

Item 16 frares del Carme fent dos cors ab lur tabernacle.

Item 15 frares dominicos fent dos cors ab lur tabernacle y tres frares vestits de vestimens sacerdotals de diaca y sotdiaca, los quals portaven lo cap de la professó dels pares dominicos.

Item 12 o 15 minyons ab atxes y ab llurs sayos vaqueros de telilla d'or y plata.

[Especie de cotes ab qual nom se coneix encare lo vestit ab que porten á batejar les criatures.]

Item una cobla de ministrils.

Item lo clero de la Seu, tots o quasi ab llurs ricas capes de seda.

[Avans del Concordat, lo chor de la Catedral se componia de 4 dignitats, ab los titols de ardiaca major, capíscol, sacristà y degà; 21 canonges, 3 racioners y 71 beneficiats. (salarich, Hist. de Vich. 217).]

Item sinch músichs de ministrils cornetes y altres instrumens.

Item una bandera de seda blanca nova y en ella pintat san Ramon, la qual portave lo Ilse. Sor. Jaume Alamany de Casllar devant lo tabernacle de S. Ramon.

[En l'inventari pres per los Consellers en 1602, part del que publicàrem en *El Archivo municipal de Vich* p. 101 llegim entre altres objectes existents en la casa de la Ciutat: "Una bandera de tafetá blanch en la qual és pintada la figura de S. Ramon de penyafort y en l'altre part lo senyal de la ciutat."

Aquest sens dubte fou l'estandart, ó pendó com dihem ara, que's confià à Jaume Alamany y que se adquiriria expressament pera tal festivat. No sabem que existesque avuy rstre d'ell.]

Item un tabernacle ab San Ramon portaven lo tàlem lo Sor. Veguer y los Sors. Consellers y Mostasaph.

[Lo veguer era Geroni Ciurana, los Consellers: joan Ponsich, en cap, Joan Anthoni Gallart, segon, Bernaseli Vivet, tercer, y Sagimon Toll, quart; lo Mostassaf Pere Folchs: los mateixos que'l dia 21 del mateix mes portaren lo tàlem de la professó de *Corpus*. Aquestos càrrechs venian á representar lo jutge, los Arcaldes y'l Quefe de Policia. Dits consellers foren los qui disposaren totes les festes.]

Item lo Sor. bisbe vestit de pontifical tenint per assistens lo Sor Ardiaca y Sor canonge Bergada.

[Il-Im. Francisco Robuster y Sala.]

Item seguien 45 atxes les quals portaven cavallers y Ciutedans.

Igualada, 1601 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Matrimonis, volum I, foli 220.

Anotació al Llibre I de Matrimonis, commemorativa de la festa que es va fer a Igualada per sant Ramon el 1601.

Memòria de St. Ramon de Penyafort. Dijous a 24 del mes de maig MDCj se féu en Barcelona la solemnitat de la canonització de St Ramon de Penyafort, cos St en lo monestir de predicadors de la ciutat de Barcelona, y natural de dita ciutat, en la qual solemnitat acudiren los prelats d-esta províntia y lo archebisbe de Tarragona y molts altres; feu-se grandíssimes festes en Barcelona, y los consellers de dita ciutat scrigueren una carta certificant als de assí del aparato y solemnitat y que assí se fes també dit dia lo matex fos possible, y axí se féu festa en esta vila, molt solemna, professó solemna y enamaren com lo dia del Corpus, feren alimàrias lo vespre abans y molt grans alegrias ab ministrils y altres coses, per memòria etc.

Igualada, 1601 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, folis 132v a 135v.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[132v]

Item a 25 de matx de dit any se li féu pòlça paguàs a F[rancesc] Senromà, masser nostre, dues lliures quinse sous y sis, y són per mithia roba de pólvora, a raó tres sous y sis per liura, per la festa de Sant Ramon de Penyafort, y deu sous de altra part que a pagat a Arnau La Farga per anà a sercar los músichs per dit die a Sancta Coloma de Queralt, diem....ij ll xv ss.

Item a 25 de matx de dit any se li féu pòlça que pagàs a Monserat Solsona, músich, 5 ll ss barceloneses, per lo sonar de la festa de Sant Ramon de Penyafort, diem....v ll ss.

Item a 6 de juny se li féu pòlisa paguàs a Gaspar Simon, pagès de dita vila, dues liures y vuyt sous barcelonesos, les quals són per la despesa de dits músichs, per dita festa de Sant Ramon y per les dites cavalcades portaven, diem....ij ll viij ss.

Item dit die se li féu pòlisa paguàs a Miquel Sendra, tender de dita villa, quaranta tres sous, les quals són per deu liures y mithia de pólvora, y un sou de metha per a tocar en dita festa, diem.....ij ll iij ss.

[...]

[133r]

Item a 20 de juny de dit any se li féu pòlisa paguàs a F[rances]c Arlomba, polverer de Sancta Coloma de Queralt, quatre lliures onze sous barceloneses, y són per vint y sis liures de pólvora que se an comprada per obs de festejar la festivitiat de Corpus del corrent any, a raó 2 ss 6 per liura, diem....iij ll xj ss.

Item dit die se li féu pòlisa paguàs a mestre Jaume Mestra, estudiant de la vila de Agualada, tres ducats, los quals són per nou dotsenes de quets per lo drach, a raó quatre reals per dotsena, per obs de festejar la festa de Corpus del corrent any 1601, diem...iij ll xij ss.

Item a 22 de dit se li féu pòlisa paguàs a m^o Grabiell Sanjust, sotsdiaca, y a mestre Jaume Mestre de dita vila, quaranta sinch sous, dic ij ll v ss, les quals són per quinsse dotsenes de quets per a obs de festejar la festivitiat de Corpus. Serviren per la diablura de la festivitiat del die de Corpus. Diem....ij ll v ss.

Item a 27 de dit [...] se li féu pòlisa paguàs a Masià Sabater, músic de la vila de La Lacuna, deu lliures barceloneses, y són per lo sonar que dit Sabater y sos companyons feren en la festivitiat de Corpus prop passada, diem.....x ll ss.

[...]

Item a 16 de agost de dit any se li féu pòlisa paguàs a Sebastià Vilella de La Llacuna, vint y sinch reals, y són per la festivitiat de Sant Roch, per lo sonar del dit any, diem....ij ll x ss.

Item a 25 de dit se li féu pòlisa paguàs a Masià Sabater, músich e la vila de La Llacuna, sinch liures barceloneses, y són per lo sonar que a fet dit Sabater lo die de Sancta Ana y de Sanct Barthomeu, diem....v ll ss.

Item a 25 de dit de liféu pòlisa se retingués en son poder tres lliures dotse sous barcelonesos, y són per la joia y tota joia de Sant Barthomeu, diem.....iij ll xij ss.

[...]

[133v]

Item dit die [19 de setembre] se li féu pòlisa paguàs a Juan Capmany, serradó de dita vila, setse sous barcelonesos, y són se li donen per la testa li compraren per los dias de Sanct Roch y Sancta Anna y Sanct Bartomeu, diem....ll xvj ss.

[...]

Item a 26 de dit [novembre] se li féu pòlisa paguàs a mestre Juan Torra de Nuça, fuster d-esta vila, deu sous barcelonesos, y són se li paguen per lo adobar lo drach que serví per la festivitiat de Corpus, que estave molt arroynat, diem.....ll x ss.

[...]

[134r]

Item dit die [29 de novembre] se li féu pòlisa paguàs a dit Jaume Rossich (conseller) una lliura y quinsse sous, y són per la bona metxa y taps y trebals de parar y desparar los mascles de ferro en la festa de Sant Ramon y Corpus del present any, diem....j ll xv ss.

[...]

[134v]

Item dit die [29 de novembre] se li féu pòliça paguàs a Francesc Senromà, altre dels macers de dita universitat, duas lliuras y un sou y són per la teya que-s comprà los dies de carnestoltes, diem.....ij ll j ss.

[...]

Item dit die se li féu pòliça, o se retingués en son poder deu lliures barceloneses per la despessa dels músichs de les festivitats dels dies de Corpus, Santa Anna y St. Roch y St. Bartomeu, que són festas de la Universitat, que entre tot és deu lliures, diem.....x ll.

[135v]

Item se li feu pòliça [novembre 1601] paguàs a Francesc Senromà, masser sobredit, una lliura y un sou; que són divuyt sous per los loguers dels vestits dels dimonis que serviren del Corpus y 3 ss per cera que servey per los rodalins, que tot és j ll j ss, diem.....j ll j ss.

Barcelona, 1601, juny 2. REBULLOSA 1601, pàgina 251.

Processó del Pi.

No mucho despues vino la Procession de la Parrochia de nuestra Señora del Pino que-es la segunda desta Ciudad, con la dança de los caullitos y demonios delante, y el Gigante y la mulaça baylando, tras lo qual venian los atabales de a cauallo con librea de azul y las armas de la Parroquia en ella [...]

Olot, 1601, agost 3-4. Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX), Fons Ajuntament d'Olot, Llibre de conclusions del Consell 1597-1602, folis 262r-265r. SALA 1965a.

Processó en honor de sant ramon de Penyafort celebrada a Olot. Hi afegim les notes de Carme Sala Giralt, de quan donà a conèixer aquest document al setmanari olotí *Misión*.

Die VI mensis Augusti MDCI

Ad futuram rei memoriam. Nota que per honrar y solemnitzar la proffessó fahedora a honor y reverència de Déu Omnipotent y de la canonització de St. Ramon de Penyafort, fill de Barcelona, del orde de Sant Domingo, feta en Roma per lo Papa Clement VIII a XXVIII de Abril pròxim passat MDCI, les Confraries de la present vila (1) acordaren fer les coses següents ço és: la confraria de Sant Joan una àguila daurada, la Confraria de St. Aloy (2) una brivia de diversos colors, la confraria de St. March (3) un lleó daurat de mig endevant y també la venerable Comunitat de la esglesia de Olot feu fer la Nau de St. Pere.

Després lo dia de la Inventió de St. Steve y protomàrtir, patró de dita vila, que era divendres, a tres dias del mes de Agost de dit any en lo qual dia se feya com cada any se acostuma fer festa maior en dita vila, après de la celebratió de vespres, se vestiren de diversos colors y es posaren al puesto molts soldats de dita vila armats de archabusos y spases, dels quals fonc capità lo Ills. Señor Joan de Collferrer, donzell de dita vila, alferis lo magch mossèn Joan Pere Parrinet, burgès y sargento, mossèn Rafel Graheres, mercader de dita vila y mestre de camp, lo Ills. Señor Miquel de Montagut, donzell en dita vila domiciliat, los quals tots aiuntats en la plassa mayor de dita vila, despres de haver donats y fets molts senyals de alegria y regosijo de la festa y professó se esperava fer lo endemà a honra de Déu y de la canonització de St. Ramon, anaren a acompanyant dit alferis qui portava lo standart que los Señors Cònsols havien fet fer de tafetà blanch, en lo qual estava pintada la figura de St. Ramon, de la manera anava sobre del mar venint de Mallorca a Barcelona y sculpides les armes de la vila de Olot, fins a la casa de dit Señor Collferrer el qual portava dit standart; y de aqui vingueren tots amb molt bon orde y concert a la dita plassa ab dos atambors i pifres de guerra y ab la bandera de camp de dita vila, la qual

portava dit alferis en dita plassa y voltant aquella y passant per molts carrers de dita vila, desapararen molta archabussaria y feren molta gala y mostras que donà molt contento a Monseñor de Gerona, qui's trobava en dita vila per ocasió de dita festivitad en compaña del M.I. molt Rnt. Señor Hieronym Puigvert, doctor en Sancta Theologia, canonge de Gerona y ardiacha de Empurdá y del canonge Oliva e del canonge Garcia de la Seu de Barcelona.

Venint lo endemà que fonch dissapte, festa de Sanct Domingo que contaven quatre dies del mes de Agost, fent se l'offici maior a honor y reverenda de Deu Omnipotent y del Gloriós St. Ramon, digué la missa de pontifical lo Illm. y Rm. Señor Don Francisco de Tercualo y de Cuaco bisbe de Gerona y fent li diacha lo Rnt. Raphel Cols beneficiat de dita Iglésia y foren assistents los damunt dits Señors canonge Oliva y Canonge Garcia, cosa que en Olot no era estada vista haltriu que y haia memòria de hòmens.

Après de dinar se feu una solemna professó per los llochs següents: Ço és que exint de la Església de Sant Steve per la porta maior, devallà per la scala de sol ixent i girà carrer amunt tirant dret cap al Camp Firal, quasi fins al capdemunt y devallà al carrer de Mascaró y per dit carrer fins al carrer de Sant Rafel y puiant carrer amunt tirà dret, passant devant la scala maior de dita Esglesia, devallant per lo carrer de Sant Esteve fins al cantó de la plassa maior y de aquí devallà al carrer de Bonayre y girant per dit carrer quan fonch al cantó de la casa del Señor Guillem de Collferrer, donzell y aleshores veguer de Camprodon, girà per lo carrer muntà al mig de la Plassa y voltà per la Plassa mes alt voguint aquella fins als cantons de la casa de mossèn Clos y de la casa fonc de mossèn Çacoma y devallant per lo carrer anà passar devant la capella de Nra. Señora del Tura y devant la capella de Santa Magdalena y girant a ma esquerra anà passar devant la casa den Arnos y puiant per lo carrer dels Valls, passà devant lo Monestir de Nra. Señora del Carme, tirant dret carrer maior amunt fins al cantó del Forn Comú, girant per lo carrer de la Madoxa fins al cantó de la casa den Mijà y de aquí girà a ma dreta fins al cantó de Joan Faia texidor, en lo carrer devalla del Campdenmàs a la capella de Nra. Señora de Eltura. Y nota que la mes part de dits carrers, desde la casa de Mossèn Bolós, fins a la casa de dit Faia, estavan cuberts de draps de llana. Després de dit cantó de la casa de-n Faia, muntà al Campdenmas tirant dret carrer amunt fins devant de la dita escala Església de Sant Steve, per hont dita professó era devallada y dit carrer desde la plasseta del Campdenmas, fins a dita escala estava lo cel quasi tot cubert de draps de llana y de dita escala voltà dita professó, la esglesia fins a la escala maior, en la qual distàntia féu dita professó una poca de pausa y en la plasseta és devant la escala de ponent, dançà la aguila devant lo tabernacle de St. Ramon y després los cavalls lleugers que es trobaven en la present vila, corregeren unes quantas carreras, desde dita escala de ponent, fins a la escala de migdia, corrent los cavalls de dos en dos, y los cavallers abressats bras per bras y cambiantse los barrets, la hu a l'altre y fent moltes altres hidalguías.

Y després feta dita pausa, sen puià la professó y tornà dins dita Església ab molt aplauso y alegria; y nota que en lo temps que muntava la scala maior estavan alguns soldats archabusaient y algaraiant, en la paret del Cementiri, y fonc miracle que esclatà un arcabús y va caure baix en lo carrer en mig de moltas donzellas que allí havia vestidas de blanch qui havian acompanyat la professó y no en tocà alguna.

LO ORDE PORTAVA LA PROFESSÓ ÉS LO SEGÜENT

1er Primo anava la mulassa llançant per la boca cuets encesos de foc, ab un minyonet portava a l'asquena.

2on Seguia despres lo gegant molt entonat ballava los cascaveles ab lo so li feyan una cobla de músichs.

3r Anava després la brivia que es la mare del drac llançant foc per la boca.

4rt *(No consta en l'escriptura)*.

5ª Lo lleó de mig endevant sobredaurat i mostrava esser molt ferós.

6ª Un esquadró de arcabussers ab alguns alabarders.

7ª Sis cavalls cotoners y una dama que portava una flexa.

8ª La Nau de Sant Pere ab un Jesuset en ella.

9ª La bandera de Nra. Señora del Roser la qual portava la hu dels pabordres ab sos cordonés y vuit minyonets vestits ab camisas blanques ab sengles atxes de cera blanca encesas y una gentil donzelleta representant Santa Agnès, al mig de dos xichs angelets y dita donzelleta representant Sta. Agnès al mig de dos xichs angelets y dita donzella portava a la mà dreta una palma y a la esquerra lo Angel Pasqual y tras ella anava una cobla de músichs. Després venia lo tabernacle de Nra. Señora del Roser, ricament adornat, ab la ymatge de Nra. Señora que està en lo retaula dins ell y al cap del Tabernacle la ymatge de Sant Ramon assentat en trona, llegint ab un llibre a les mans en companyia de Sant Domingo y de St. Pere Màrtir y tambe sobre dit tabernacle se representava Sant Ramon, lo mar passant, Mallorca i Barcelona y Montjohic assenyalant.

10ª La confraria de St. Aloy ab la sua bandera, un tabernacle y dins ell la ymatge de St. Aloy y la ymatge de Nra. Señora y un Jesuset y sis atxas blanques encesas devant dit Tabernacle, el qual estava ab dos simboris, la hu dells octavat y l'altra ab escala ab llurs bandaretas.

11ª La Confraria de Sta. Llúcia ab llur bandera, ab deu atxas cremant y ab un gentil tabernacle y dins ell, la ymatge de Sta. Llúcia y al cap de dit tabernacle se representava St. Ramon venint per mar Marllorcha Montjohic Barcelona y Olot ab molt gentil trassa y ab bandaretas de or.

12ª La Confraria del St. Sperit ab sa bandera y després un teler molt curiós, el qual feian seguir dos salvatges y dins ell, una donzelleta teixint ab un gentil donayre, després venia lo tabernacle ab quaranta pessas devuyt entre albas y ornaments ab vuyt atxas demunt cremant.

13ª La Confraria de St. March ab sa bandera y cinc atxas blanques encesas y no més, per algunas pretensions y puntas, convingueren en no seguir.

15ª La Confraria de St. Steve ab sa bandera vint y quatre atxas blanques cremant, una cobla de músics y un gentil tabernacle i després d-ell, un jove qui representava Sant Steve ab una palma a la mà dreta y un gentil llibre a la mà esquerra.

16ª Trescentas donzelletes descalças, totas vestidas de blanc ab sengles garlandetas de flors, ab creus, rosaris y altres ynsígnies en les mans, y la darrera d-ellas portant un drac lligat ab una cadena de ferro, Sta. Margarida representant y devant d-ellas per guia, dos viudas ancianas honradas y altres dos per retraguarda.

17ª Los Pares del Monastir de Nra. Señora del Carme vint y vuit sont o mes, entre frares de Missa, fadrins y professors novicis y llechs ab llur creu devant, molt curiosament ornada y dos minyons ab antorxes cremant devant llur vera Creu.

18ª La Creu maior de la Església Parrochial ab sos ganganfanós de domàs vermell y aprés d-ella, dos beneficiats y curats de dita església y altres capellans entre tots quaranta y set, despres d-ells, una cobla de músics i cantors y després tretze rectors y entre ells, alguns doctors ab gentils i richas capas y plumals [*pluvials?*]. Seguien després sinc trompetes en Cendia de Barcelona ab sos companys y despres dells dos salvatges ab unas grans masses.

19ª Vint persones honradas cavallers i pintors, burgesos mercaders, notaris y altres ab sengles atxas blanques encesas y després quinze minyons vestits de blanc, ab sengles atxas blanques cremant y una cobla de músichs.

20ª Lo Señor Capità Collferrer, molt ben ornat, portant lo standart de St. Ramon y a son costat lo alferis y sargento molt ben posats y després lo tabernacle de Sant Ramon que aportaven quatre eclesiàstichs.

21ª Lo eclesiàstic qui feia lo offici ab diacha y sodiacha, al mig del Veguer de Camprodon y Cònsols qui aportaven lo Tàlem, despres Monseñor lo Bisbe de Gerona, en companyia del ardiacha de Empurdà y dels Canonges Oliva y Garcia de Barcelona y altres eclesiàstichs.

22ª Los demás officials y gent de llustre juntament ab tot lo poble.

Tot sia a llahor honor y glòria de Déu Omnipotent y del Gloriós St. Ramón y salvadó de nostres ànimes. Amen.

Y nota que la nit abans que era lo divendres vespre, en ser nit, se feren moltes llumanías en los campanars y torras de les esglesias, ab moltíssims grasalets y llanternas y per les casas y carrers de dita vila y ab fanals y poncellas de foch y en algunas tauladas de las casas que entre altres hi havia una casa (4) hont havia cent grasalets encesos ab sas llanternas y de tal manera se feren ditas lluminarias y almarias que la plassa maior y los demás carrers de la vila, per hont havia de

passar la proffessó, era casi clar com lo dia y esta lluminaria se continuà la nit après següent y part de l'altre.

(1) Arxiu Notarial - N.º reg. 396 (1602). XX juny 1602 - Convocatis honors confratribus confratie S. Joannis... fecerunt conclusiones siguientes. Et primo que la Universitat de la pnt. vila de Olot y los honor. Cònsols y Consell voldran comprar a mestre Jaume Vilanova pintor de la pnt. vila la aliga que ha fet a obs de dita Confraria...

(2) A. N. n.º reg. 393 (1601). 16 july MDCL - Congregata confratie S. Alody... per solemnitzar la festa de S. Ramon de Penyafort lo qual es estat canonitzat y qui ha fet molts miracles oculars al qual deuen molt tots los cristians y principalment los cathalans per ser dit Sant cathalà natural de Barcelona... que fassen fer una brivia atxas i lo damés...

(3) A. N. n.º reg. 393 (1601). 16 july MDCL - Convocata et congregata confratrie S. Marchi evangelista... Et primo que dit mestre Jacobo Vilanova, pintor de la vila, sia obligat conforme promet fer un lleó de bulto ton dintre de la grandaria de un vadell tot bo y daurat en lo enfront i cap y lo restant pintat de los colors necessàries... y per tot axo que dits pabordres sien obligats a pagar a dit Vilanova 14 ducats.

(4) *hec domus herat Joannis Ferrer notari* (el mateix notari que va fer l'escriptura).

(5) A. Municipal nº reg. 9. (1608-1621)

Conclusions de Consell. 18 julio 1609 - Item que es do als qui han feta fer la estàtua de la gegantessa per lo preu y cost de aquella de bens de la Universitat 20 lliures moneda barcelonesa y que per ço sia feta pólisa.

Vic, 1602. Vic, Arxiu Municipal. [Llibre d'Inventaris de la casa de la Ciutat], folis 13v-15r. SERRA 1879, pàgines 99-102.

Inventaris de la Casa de la Ciutat de Vic, 1590-1677. Transcrivim el de 1602Hi ha els cavallets que es feren el 1601.

Inventarium bonorum comunium civitatis Vicensis et administrationum Illustrium dominorum consiliariorum.

En lo Archiu.

[...]

Item lo armari dels privilegis y libres y altres actes ab tres portes en quiscuna de les quals tres portes ha tres tencadures ab tres claus, les quals tenen ço és la una lo Sor. conseller en cap, y altre lo Sor. conseller terç y l'altre lo scrivà del concell.

[...]

Item tres mascles de ferro los dos grans y l'altre petit, lo un és esclatat.

[...]

Item un altre mascle guarnit en fust.

[...]

Item quatre vergas pintadas per la professó de Corpus.

Item una colobrina de coure de llarc de vuyt palms lo més.

[...]

Item sinc banderetes y quatre standarts de bocaram blau ab lo senyal de la ciutat.

[...]

Item una bandera nova de tafetà groc, blanc y vermell ab lo senyal de la ciutat.

[...]

Item una sort de metxa.

Item dos tambors ab sos tocadors y dos pifres.

[...]

Les coses següents són sobrevengudes en la conselleria proppassada.

Item una sort de grazalets o cresols de terra en que ni pot haver dos mil y set cents.

Item una bandera de tafetà blanc en la una part de la qual és pintada la figura de S. Ramon de Penyafort, y en d'altre part lo senyal de la ciutat.

Item, sis cavalls cotoners ab ses brides y vestes de bocaram de colors, guarnides de or barbari y ses lancetes pintades tres verdes y tres blaves, y sis adargues ab lo senyal de la ciutat.

Item dos vergues pintades de vert y en lo cap daurades.

[...]

Igualada 1603. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 141r i ss.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[141r]

E a 31 de dit [abril] auem feta pòlissa de 7 ll 12 ss per a maravela per lo preu de deu dotsenas de cuets grossos, a raó 8 ss dotzena y divuyt dotsenes, a rao 4 ss dotsena de patits, los quals an servit per la solemnitat de proffessó de Corpus.....vij ll xii ss.

[...]

E a 19 de dit li fiu pòlissa 1 ll 6 ss per al conseler Juan Sancta Susana, per tantes n-a bestretes per la solemnitat de corpus a un Jagant y Jagantessa y altres cosses com apar en son memorial, al peu del qual és dita pòlissa.

E a dit [19 de juny] li fiu pòlissa de 3 ll 16 ss 6 per a F[rancesc] Rocha y Juan Mateu y Miquel Ravela, los quals se paguen per los treballs dels turchs y cavals colonés [sic] y diables que serviren per la festivitat de Corpus.....iij ll xvj ss vj.

[143v]

87. Més dit dia feren pòlise pagàs dotze sous a mestre Gaspar Torra, sastra, per lo lloguer de uns camals de cascavells, com apar en son compta.....ll xij ss.

[...]

90. Més dit dia feren pòlisa pagàs quatorse sous a mestre Hierònim Mur, sastre de dita vila, per un compta de mans de alguns vestits a fets per la festivitat del dia de Corpus, com ab dita pòlissa.....xiiij ss.

Igualada 1604, agost 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1086. Llibre de la Universitat de 1604-1605, foli 58v.

Ordinació municipal sobre les banderes que han d'anar a processó a Igualada.

Die dominica vigesima prima augusti anno predicto.

[...]

Item quant al setè cap de dita proposició determini dit honorable consell que los dias que las banderas aniran a la profesó estiguen tot aqueix dia a la casa de la vila.

Igualada 1604, dense data. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1086. Llibre de la Universitat de 1604-1605, foli 101r.

Ordre de les banderes i tabernacles del seguici del Corpus a Igualada.

Memorial del Orde com ha de anar la professó del die del Corpus.

Primo anirà la bandera de la Santíssima Trinitat
Item la bandera dels strangers
Item la bandera dels pagessos
Item la bandera dels sastres
Item la bandera dels parayres
Item la bandera de Nostra Senyora del Rosser
Item los Gonfanons
Item les Creus
Item la Custòdia de St. Miquel
Item la Custòdia de St. Aloy
Item la de Sta. Catharina
Item la de Sta. Barba
Item la de St. Yachsinto
Item la de St. Roch
Item la de St. Agustí
Item la de St. Sebastià
Item la de St. Joan
Item la de St. Barthomeu
Item la del nom de Jesús
Item la de Nostra Senyora del Rosser
Item la de la Santíssima Trinitat
Item la del Santíssim Sacrament.

Igualada, 1604 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809.
Llibre del Racional, foli 146r.
Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[146r]

35. Més paguí per pòlissa feta a m^e Gabriel Sanjust y a m^e Gaspar Serra, per lo fer dels cuets a Corpus.....viiij ll ss.

36. Més paguí per pòlissa feta a Jaume Dalmasas per lo bou donà lo dia de Corpus...ij ll v ss.

37. Més paguí per pòlissa feta a mestre Miquel Quadres per uns vantalls per los consallés y proms, per lo dia de Corpus....iiij ll xvij ss vj.

[...]

42. Més paguí per pòlissa feta als músichs, per 4 dies sonaren per la vila....xx ll xvij ss.

[...]

47. Més paguí per pòlissa feta a Visens Biosca per lo voltajar dels bolatins feren a la plaza....ll xii ss.

48. Més paguí per pòlissa feta a mi mateix per la despesa dels jutglassos per quatra dies.....x ll x ss.

49. Més paguí per pòlissa feta a mi mateix per lo que se avia pagat per la joya de Sant Bartomeu als corradós, y per la pólvora se despreguè al ofici a tirar y a la gent armada del cos.....vj ll ij ss.

Igualada 1605, abril 17. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1086. Llibre de la Universitat de 1604-1605, foli 49v-50.

Acord municipal de reparar o bé refer de nou el drach del seguici de Corpus.

Lo Consell secret y particular de la vila de Agualada, convocat y congregat en la forma acostumada, de manament dels magnífics balles de dita vila, ab so de campana y veu de pública crida[...]

[...]

Item determinà lo dit Consell, que si lo drach que-s té per la festivitat del Corpus no-s pot adobar, que-n fassen altre de nou, a arbitri dels Srs. Consellers.

[...]

Igualada, 1605. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1086. Llibre de la Universitat de 1604-1605, foli 50v

Crida de la nativitat de Felip IV.

Crida sobre les gales fetes en esta vila sobre la nativitat del sereníssim príncep.

Ara hoyats que-us notifiquen y fan a saber a tothom generalment de part dels honorables balles de la vila de Agualada per lo molt alt señor Rey e per lo monestir de Sant Culgat de Vallers, senyors comunament y per indivís de dita vila, a instància dels magnífichs consellers de dita vila. Que com ab carta del rey nostre senyor hayen entès que lo divendres Sant proppassat entre les nou y deu hores de nit fonch nostre Señor servit incuminar un fill a la sereníssima reyna nostra señora, lo que és estat infinita missericòrdia de Déu nostre señor, benefici públic y particular de estos regnes de Spanya, lo inluminar-nos un llegítim y immediat successor de estos regnes després dels felicíssims dies del Rey nostre señor son pare. E com una mersè tant immensa y infinita per estos regnes y universal iglésia de Déu, sie digne y meresca dar-ne infinites gràcies a Déu nostre señor ab diverses y sanctes orations y solempnitzar après aquelles ab diversos balls y galles. Per so los dits magnífichs de consellers y pròmens de dita vila, insenguint la conclusió en lo consell de aquella fet, coviden y diuen y notifiquen a tothom generalment de qualsevol stamet, grau y condició que sien que diluns prop vinent que comptarem a vj del corrent mes de juny se celebrarà en esta vila la festa de la nativitat de dit sereníssim príncep fent festa solempne per tot lo dia y selebrar offici divinal y sermó a la matinada, ab diverses músicas. E passat mig dia celebrar una solempna y sumptuosa profesó per esta vila cantant lo Te Deum laudamus y ab diversos cants y músicas y balls de diverses maneres. E après tenir grans solaços y alegries de balls, danses, ab instruments de diverses maneres, alimàries, màsqueras y altres diversos jochs y alegries. Per so los conviden que-ls plàcie venir ha esta vila per ha solempnizar la sobradita festa de la nativitat del dit señor príncep. E perquè etc. Fuit publicata die mercurii prima predictis mensis et anni.

Igualada, 1605. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, folis 151r-153r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[151r]

55. Més a 7 de dit [juny] me feren pòlissa paguàs a mestre Joan Torra, fuster, duas lliuras y vuit sous, y són per lo pintar del drach y altres coses ha fetes per la vila, conforme ab la pòlissa apar.....ij ll viij ss.

[...]

58. Més a 14 de dit [juny] me feren pòlissa paguàs a tal Fosalbo de Capellades sis lliuras y vuit sous y són per trenta duas lliuras de pólvora, conforme la pòlissa....vj ll viij ss.

59. Més a 15 de dit me feren pòlissa paguàs a na-n Jaume Llordella quatorse sous, y són per teya serví per lanit de las alimarias y la demunt dita pólvora, conforme ab la pòlissa.....ll xiiij ss.

[...]

62. Més dit dia [26 de juny] me feren pòlissa paguàs ho me retingués en mon poder vint y sis lliures y tres sous, y són per lo gasto se ha fet en la festivitad de las alimarias, offici y professó per la naixença del príncep nostre Sr., conforme ab dita pòlissa....xxvj ll ij ss.

63. Més dit dia me feren pòlissa paguàs o me retingués vint y sis lliures divuit sous, y són per tantas n-e pagadas per la festa y professó lo dia del Corpus, conforme en la pòlissa més llargament.....xxvj ll xvij ss.

[151v]

64. Més dit dia me feren pòlissa paguàs a Montserrat Rosich divui sous, y són per teya serví la nit de las alimarias del príncep mon. Sor.....

65. Més dit dia me feren pòlissa paguàs a ne-n Jaume Valls deu reals per teya li compraren per los vespres de las alimarias del príncep, conforme ab dita pòlissa...j ll ss.

[...]

72. Més dit dia me feren pòlissa paguàs o me retingués vint y quatra lliuras y dotze sous, y són, so és, onse lliures a compliment de vint y una lliura he pagat als músichs an sonat lo dia del Corpus, Sta. Anna, St. Roch y St. Bartomeu, set lliuras y deu sous per la despesa de dits músichs, 3 lliuras dotze sous per lo qui s-és dat als corredors lo dia de St Bartomeu y duas lliuras per vuit lliuras de pólvora se gastaren en dit dia, qui tot suma dites vint y quatra lliuras y dotse sous, conforme en la pòlissa apar....xxiiij ll ij ss.

[152v]

94. Més dit dia me feren pòlissa paguàs a n-en Jaume Rosich, per son salari de dar los papers de la flequa, duas lliuras y vuit sous, y vuit sous per las llanternas de paper per las alimarias, com ab la pòlissa [apar],.....iij ll viij ss.

[...]

102. Més dit dia me feren pòlissa paguàs a n-an Francesch Marscher per setze sous per los treballs tengué lo dia se feren las alimarias y lo dia del Corpus, com en la pòlissa [apar],....ll xvj ss.

[153r]

113. Més dit dia me feren pòlissa paguàs a n-an Joan Cammany, serrador, divuit sous, per tres de asha cremada ha teya a la graella de la plasa, so és, dia de Sta. Anna, dia de St. Roch, dia de St. Bartomeu.....ll xvij ss.

Vilafranca, 1609, setembre. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès. Fons Ajuntament de Vilafranca. Llibre Verd, folis 299r-303r. Edició a LLIBRE VERD, pàgines 612-624.

Notícia de l'edict de expulsió dels moriscos, segons el llibre Verd de Vilafranca. El text interessa perquè traspua la visió de les poblacions mitjanes, ja que és una font local amb voluntat de crònica.

Y après lo die de santa Tecla, se publicà y-s digué públicament com sa magestat havia manada publicar sentència contra los moriscos, o nou convertits, de tots sos regnes de espanya, condemnant-los a tots en general, hòmens y dones, xichs y grans, a desterro perpètu de tots sos regnes. Y assò, usant ab ells de grandíssima misericòrdia, per quant eren estat justament condemnats a mort y a confiscació de béns, com a heretjes y traydors a la Corona Real, per lo que se-ls era provat se volian alçar contra Espanya y de sa magestat, y que tenian embaxadors

en Constantinopla demanant socorro al Gran Tu[r]ch. Y també se·ls provà tenir moltes armes, provisions y monitions amagades, conforme se trobaren en una vila de Castella, prop de madrid, que·s diu. En la qual se trobaren una sitja plena de balas de fones o basetjes, ab ses taleques de pedras de riera, a propòsit per a tirar, y altres sitges plenas de archabussos y mosquets, pólvoras, metxes, pilotes en gran abundància. Y se averiguà per cosa molt certa, que lo die del Dijous Sant del any 1610 se havian de alçar, y avian de portar a foch y a sanch tota espanya, procurant en destruir·la, y alçar·se ab ella. Y moltes altres coses se·ls provà, per las quals merexian ser rigurosament castigats. Estes coses se són sabudes per relación de mossèn Miquel Pau Pla, notari de la present vila, qui leshores se trobava en Madrid. Conforme també, estes y altres coses constan ab una carta de sa magestat, insertada en un vando, que manà publicar lo virrey de València, marquès de Carasena, lo qual és del thenor següent.

El rey y por su magestad don Luys carrillo de Toledo, marqués de Carasena [...]

A los Grandes, prelados, titulados, barones, cavalleros, justitias, jurados de las ciudades, villas y lugares [...]

Marqués de Carazena, primo, mi lugarteniente y capitán general de mi Reyno de Valencia. Entendido teneis lo que por tan largo discurso de anyos he procurado la conversión de los moriscos de este reyno, y del de Castilla, y los editos de gratia que se les concedieron, y las diligencias que se han hecho para instruillos en nuestra santa fe, y lo poco que todo ello ha aprovechado, pues se ha visto que ninguno se aya convertido, antes ha crecido su onstinação. Y aunque el peligro y irreparables danyos que de dissimular con ellos podría suceder, se me representó, días ha, por muchos y muy doctos y sanctos hombres, exortándome al breve remedio a que en conciencia estava obligado para aplacar a Nuestro Señor, que tan offendido està d·esta gente, assigurándome que podía, sin ningún escrúpulo, castigarlos en las vidas y haziendas, porqué la continuación de sus delitos los tenía convencidos de herejes, apóstatas y proditores de lesa magestad, divina y humana. Y aunque pudiera proceder contra ellos con el rigor que sus culpas merecían, todavía desseando reduzirlos por medios suaves y blandos, mandé hazer en essa ciudad la junta que sabeis en que concurristes vos, el patriarcha y otros prelados y personas dotas, para ver si se podia escusar el sacallos d·estos reynos. Pero haviéndose sabido que los d·esse y los d·este de Castilla, passavan adelante con su dañado intento, y he entendido por avisos ciertos y verdaderos que, continuando su apostasía y prodición, han procurado y procuran por medio de nuestros reynos, y dezeando cumplir con la obligación que tengo de su conservación y siguridad, y en particular la de esse de valencia, y de los buenos y fieles súbditos d·él, por ser más evidente su peligro, y que cesse la herejía y apostasía. Y haviéndolo hecho encomendar a Nuestro Señor, y confiado en su divino favor por lo que toca a su honra y gloria, he resuelto que se saquen todos los moriscos de esse reyno y que se hechen en Berbería.

Y para que se exequite y tenga devido effeto lo que su magestad manda, hemos mandado publicar el vando siguiente.

1. Primeramente, que todos los moriscos de este reyno, assí hombres como mugeres, con sus hijos, dentro de tres días de como fuere publicado este vando, en los lugares donde cada uno vive y tiene su casa, salgan d·él y vayan a embarcarse a la parte donde el commisario que fuere a tratar d·esto les ordenare, siguiéndole y sus órdenes. Llevando consigo de sus haziendas muebles lo que pudieren en sus personas para embarcarse en las galeras y navíos que estan aprestados para passarlos a Berbería, a donde los desembarcarán sin que reciban mal tratamiento ni molestia en sus personas, ni lo que llevaren, de obra ni de palabra. Advirtiendole que se les proveherá en ellos del vastimento que necesario fuere para su sustento durante la embarcación, y ellos por si lleven también lo que pudieren. Y el que no lo cumplieren, y excediere en un punto de lo contenido en este vando, incurra en pena de la vida, que se executará irremissiblemente.

2. Que qualquiera de los dichos moriscos, que publicando este bando, y cumplidos los tres días, fuere hallado desmendado fuera de su propio lugar, por los caminos o otros lugares, hasta que

sea hecha la primera embarcación, pueda cualquier persona, sin incurrir en pena alguna, prenderle y desbalijarle, entregándole al justicia del lugar más cercano; y si se deffendiera le pueda matar.

3. Que so la misma pena, aviéndose publicado este dicho bando, como dicho es, salga de su lugar a otro ninguno, sinó que se estén quedos hasta que el comissario los ha de conducir a la embarcación llegue por ellos.

4. Ítem, que qualquiera de los dichos moriscos que escondiera o enterrare ninguna de la hazienda que tuviera, por no la poder llevar consigo, o la pusiere fuego, y a las casas, sembrados, huerta y arboledas, incurran en la dicha pena de muerte los vezinos del lugar donde éste sucediere. Y mandamos se execute en ellos, por quanto su magestad ha tenido por bien de hazer merced d'estas haziendas, rayzes y muebles que no pudieran llevar consigo a los señores cuyos vassallos fueren.

5. Y para que se conserven las cassas, ingenios de açúcar, cosechas de arroz y los regadíos, y puedan dar notitia a los nuevos pobladores que vinieren, ha sido su magestad servido, a petición nuestra, que en cada lugar de cien casas queden seys con los hijos y muger que tuvieren, como los hijos no sean casados ni lo hayan sido, sinó que ésto se entienda con los que son por casar, y estuvieren debaxo del dominio y protección de sus padres. Y en esta conformidad, más o menos, según los que cada lugar tuviere, sin exceder. Y que el nombrar las casas que han de quedar en los tales lugares, como queda dicho, estén a elección de los señores de ellos, los quales tengan obligación, después, a darnos quenta de las personas que huvieren nombrado; y en quanto a los que huvieren de quedar en los lugares de su magestad, a la nuestra. Advirtiendo que en los unos y en los otros han de ser prefferidos los más viejos, y que sólo tiene por officio cultivar la tierra, y que sean los que más muestras hubieran dado de christianos, y más satisfacción se tenga de que se reduzirán a nuestra santa fee cathólica.

6. Que ningún christiano viejo, ni soldado, ansí natural d'este reyno como de fuera d-él, sea osada de tratar mal de obra ni de palabra, ni llegar a sus haziendas, a ninguno de los dichos moriscos, a sus mugeres y hijos, ni a persona de ellos.

7. Que ansimismo no les oculten en sus casas, encubren, ni den ayuda para ello, ni para que se ausenten, so pena de seis años de galeras, que se executarán en los tales irremisiblemente, y otras que reservamos a nuestro arbitrio.

8. Y para que entiendan los moriscos que la intención de su magestad es sólo hechallos de sus reynos, y que no se les haze vexación en el viaje, y que se les pone en tierra en la costa de Berbería, permitimos que diez de los dichos moriscos que se embarcaren en el primero viage buelvan, para que den notitia de ello a los demás. y que cada embarcación se haga lo mismo. Que se scrivirá a los capitanes generales de las galeras y armada de navíos lo ordenen assí, y que no permitan que ningún soldado ni marinero les trate mal de obra, ni de palabra.

9. Que los mochachos y mochachas menores de quatro anyos de edad quisieren quedarse, y sus padres, o curadores siendo (siendo huérffanos), lo tuvieren por bien, no serán expellidos.

10. Ítem, que los mochachos y mochachas menores de seys anyos que fueren hijos de cristiano viejo se han de quedar, y su madre con ellos aunque sea morisca. Pero si el padre fuere morisco y ella christiana vieja, él será expellido y los hijos menores de seys anyos quedarán con la madre.

11. Ítem, los que de tiempo atrás considerable, como sería de dos anyos, vivieren entre christianos sin acudir a las juntas de las aljamas.

12. Ítem, los que recibieren el Santíssimo Sacramento con licencia de sus prelados, lo qual se entenderá de los retores de los lugares donde tiene su habitación.

13. Ítem, su magestad es servido, y tiene por bien, que si algunos de los dichos moriscos quisieren pasarse a otros reynos, lo puedan hazer sin entrar por ninguno de los de Espanya. Saliendo para ello de sus lugares, dentro del mismo término que les es dado.

Que tal es la real y determinada voluntad de su magestad, y que las penas de este dicho bando se executen como se executarán irremisiblemente. Y para que venga a notitia de todos, se manda publicar en la forma acostumbrada. Data en el Real de Valencia, a 22 días del mes de

setiembre de 1609. El marqués de Carazena. mathias Amell, officialis et vicarius generalis. Vedit de Çalba et de Vallseca, regens.

Impreso en Barcelona, en la emprenta de Gabriel Graells y Giraldo. Datis 1609.

Nota, més havant, que no obstant lo que diu dit bando o crida en los capítols 5, 9, 10, 11, 12, sobre del restar moriscos, que no se-n observà ninguna cosa, per quant sa magestat manà tots fossen expel·lits. De tal manera, que no n-ha restat ningú, perquè lo mateix manà, en lo mes de juliol de 1610, que fos fet dels moriscos eren en lo Reyne de Aragó y en Cathaluña. Tots los quals foren embarcats sens exceptió alguna. Los de València y de Castella per a Barberia, y alguns de Aragó y de Cathaluña, altres per a les terres del duch de Florensa y altres parts. Y assò dins molt poch temps, sens costar la vida de ningun soldat.

La qual expulsió de moriscos és estada tan gran, que-s diu per cosa lenta, que sols en lo Regne de València passaven de vuytanta mília cases, y en lo Regne de Aragó pocas manco, y en lo Regne de Castella més de sinquanta mil. A hont n-i havia mancho ere en Cathaluña, perquè sols n-i havia en la Ribera de Ebro, de Leyda fins a Tortosa, que lo més que n-i havia eren de dos mil a dos mil y sinc-centes cases. Y assò se féu ab molt poch treball, perquè los qui més resistència feren foren en lo Regne de València, los que-s rebel·laren y-s tiraren en la Serra del Aguar, y Muela del oro, conforme apar per la relatió següent.

Relación de lo que ha passado en la Muela del Oro, y de la victoria que alcanzó don agustín Mexía en la sierra del aguar. Sábado día de Nuestra Señora, a veynte y uno de noviembre del any 1609. Una de las cosas en que su Divina magestad nos muestra el inefable amor que nos tiene, es en darnos por regidores y cabeças sujetos tales que, con prudencia, ingenio, christiandad y solicitud, cierran los caminos por donde los pies de nosotros, los súbditos, podrán, caminando, perderse. Como es la prudencia de un don Luys Carrillo, lugarteniente y capitán general en el Reyno de valencia, la christiandad de un don Juan de Ribera, a quien Dios, para que haga más bien a este Reyno, nos le guarde muchos anyos. Pues por su medio, de ellos se ha alcanzado lo que tan conveniente y necessario era para exaltación de la santa fee cathólica, y siguridad y quietud de aquestos reynos. Es a saber, en poner en execución lo que su magestad del rey Nuestro Señor les mandó de la expulsión de los moriscos de este Reyno. Cosa al parecer tan difficultosa, quanto sinó fuera por la diligentia y valor de su excelentia del señor visorrey, y mediante las orationes y plegarias de este santo perlado [prelado?], fuera imposible alcanzarse. Como se ve claro por la buena orden que se ha tenido en proveher a los soldados de todo lo necessario para la guerra contra los moros que se levantaron en la Muela de Cortes, y los de la Sierra de Aguar. La qual se sabe estar en tan buen punto por la[s] nuevas que de cada día tenemos; una de las quales y la más cierta es la siguiente.

Después que, por orden de su magestad, mandó publicar su exelentia el pregón de la embarcación de los moriscos, se juntaron en un monte llamado la Muela del oro, cerca de Cortes, lugar de don Juan Pallás, nueve o dies mil moros. Del qual es muy áspera la subida, pues el camino más fácil no puede subir más de una persona tras otra, pero arriba tiene cerca de quatro leguas de llano. Haziéndose allí fuertes con su caudillo que hizieron, llamado Tirugi. Baxando algunos a los pueblos, donde hazían notables danyos.

Luego que su exelentia tuvo aviso d-esto, mandó yr a don Juan de Córdoba, coronel del tercio de Lombardía, el qual estava alojado en onda, y a sus dos hermanos, don Juan Pacheco y don Estevan Carrillo. Yendo la gente de a cavallo a orden de don Juan, y la gente de la Militia efectiva a orden de don Estevan. Los quales, quando estuvieron juntos, puesta cada uno su gente en orden y formando su campo, cercaron el monte. y una noche comensaron a subir la sierra arriba sin hallar resistencia ninguna. Subiendo los de a cavallo a pie, trayendo de diestro los cavallos. los quales quando estuvieron arriba, subieron en ellos corriendo todo el llano, sin hallar sinó algunas moras y ninyos. Espantados los nuestros d-esto, fueron los cavallos descubriendo donde se havían retirado los moros. Los quales, como vieron la cavallería y que don Juan Pacheco havia dado muestra de querer escaramuçar, se fueron con los braços crusados a pedir misericordia y

embarcación; la qual se les concedió, no dándoles una hora de término más de lo acostumbrado, que éran tres días. Quitándoles las armas y haziendas, dexándoles solamente lo que podían llevar a cuestas. El caudillo que hizieron no se sabe que se ha hecho, aunque fue buscado con diligencia por castigarle. Los otros van camino de alicante, donde es el puesto que les han senyalado para embarcarse. Ha sido de maravillar, que sin gota de sangre hayan hecho desocupar este monte de los moros, que todos pensavan que duraría muchos meses. Pero es tan grande el zelo que tienen todos estos senyores en hechar esta mala semilla d'este Reyno, que Dios, vista su buena intención, ha sido servido de darle tan buen fin.

De la sierra del Aguar.

En el estado de Guadalest se recogieron en una sierra muy áspera catroze mil moros –la qual se llama la Sierra del Aguar, y otros le han puesto nombre la Sierra de los Diablos, por ser tan fragosa- con otro caudillo el qual se appellida Melique. Baxando gran tropel de ellos a los pueblos circumvezinos, haziendo grandes danyos a christianos, robándoles y maltratándoles.

Su exelentia del senyor visorey mandó a su hermano don Manuel Carrillo, coronel del tertio de Sicilia, y a don Sancho de Luna, coronel del tertio de Nápoles, que fuessen a Murla, a donde se havían de juntar con el maese de campo don Agustín Mexía, y con dos hijos del Conde de Benavente. Cuando estuvieron juntos en Murla, puesta su gente en orden y formando su campo, envió don Agustín Mexía a requerir a los moros que baxassen del monte y se fuessen a embarcar. Respondieron que no eran de tal parecer, que no fuesse con condición que su magestad les otorgasse que pudiessen llevar las haziendas y armas que tenían recogidas en el monte, y les diessen un mes de tiempo. Lo qual no les quiso atorgar don Agustín mexía, respondiéndoles que harta merced les hazía su magestad en concederles embarcación como a los otros, pues en sus tierras se havían atrevido a tomar las armas y rebelarse, por lo qual eran dignos de cualquier castigo que su magestad quisiesse executar en ellos, cerrando las puertas a la misericordia, sin otorgarles embarcación cuando la pidiessen.

Visto por don Agustín su obstinación, y que no havían querido aceptar la embarcación, acordó de darles una ruziada. Y para esto concertaron de salir de sus alojamientos viernes en la noche, a veynte de noviembre d'este presente anyo 1609.

Puesto en execución su bien imaginado intento, comensaron a subir la sierra, con grande scilencio, por diferentes partes, don Sancho de Luna, con su tertio de Nápoles por la una parte, por la otra don Manuel Carrillo con su tertio de Sicilia, y por otra don Agustín Mexía con su gente de la malicia [sic] Effectiva.

mandando a los soldados que llevassen las mechas metidos en unos cañutos de cañas, porque no los hechassen de ver los moros y las espías que tenían puestas. Caminaron con este silencio toda la noche, sin ser sentidos, hasta las siete de la mañana que fue descubierto por las espías de los moros don Sancho de Luna.

Luego que los moros tuvieron aviso de que estos soldados subían la sierra, tocaron arma. Acudieron, con grandes gritos y alaridos, a deffender aquel puesto con hondas, chuzos, pistolas, y algunos archabuzes y otras armas de fuego.

Viendo don Sancho que le havían visto los moros comensó a disparar la mosquetería, pareciendo que ardía aquel puesto. Peleando los soldados muy valerosamente y con mucha gana. En esto, llegaron los otros tertios, y comensaron la batalla muy rezia que paracía undirse aquel monte con el ruydo de la mosquetería y los grandes alaridos de los moros. hazía la artillería grande riza, hiriendo, destroçando y derribando muchos de ellos, aunque tenían el mayor puesto. Viendo ellos que caían tantos, volvieron espaldas y huyeron. Los nuestros fueron siguiendo el alcance hasta un montezillo. Mas don Agustín Mexía mandó retirar los nuestros, tocando a recoger, por no aventurar la gente, porqué los moros eran muchos. Pues bastava por entonces haverles quitado el agua y muchos bastimientos. Duró el combate de las siete de la mañana hasta las quatro de la tarde. Murieron de los moros mil y dozientos, sin muchos que quedaron muy malheridos y maltratados de esta refriega. Hanles tomado mucho trigo, pasas, higos, y muchas

cabeças de ganado y otras provisiones que tenían allí arriba, y más de mil y quinientas cavalgaduras.

Hanse recogido los moros a un montezillo de la propia sierra, donde al presente los tienen cercados y arriconados. Sospéchase que tendrán allí alguna agua recogida en algun algibe o pozo que havrán hecho a mano.

Ha sucedido también, que yendo algunos soldados por la sierra vieron algunas barracas de los moros, y reconociéndolas por ver si se habían olvidado algo, entraron quatro soldados del dicho tercio de Nápoles en una de ellas, donde hallaron dos viejos de los quales, dizen que era el uno el que les declarava el al Corán, y juntamente con ellos había un mochacho. Luego que vieron estos a los soldados, se arrodillaron delante de ellos y pidieron misericordia. los soldados, acordándose de las crueldades que habían ellos usado en los christianos no quisieron poerdonarles las vidas, sinó que a puñaladas los mataron. Pretendían que cumplían en esto con su obligación, y con lo que a buenos soldados devían.

Esto ha sido lo que ha pasado en este rencuentro que han tenido con los moros los del dicho tercio de Nápoles, en el qual se han havido tan valorosamente que por esta causa se les atribuye a ellos la gloria de haver subido primero al monte. De los nuestros no hubo ningún muerto, y no más de tres descalabrados, y a don Sancho de Luna atravesada una manga de la ropilla con un mosquetazo sin hazerle ningún daño.

Es digna de celebrar esta vitoria, y se deben hazer muchas gratias a Dios y a su sacratíssima madre la Virgen María, pues en el día de su santa Presentación, con tan pocho danyo de los nuestros, no solamente se ha alcançado tanto bien, sinó que también hay esperança que, sinó se dan presto, los acabarán todos, pues los tienen cercados y sin confiança alguna de poder escapar ni mantenerse largo tiempo. Los quales están muy diferentes entre si, siendo los unos de parecer que se embarquen y los otros que no. Dios, por su grande misericordia, favoresca siempre a los designios de nuestro cathólico rey y señor, y ampare su ejército, para que d-esta manera sea su santa fe ençalçada y su santo nombre alabado.

El doctor don Francisco Lopez de Mendoça.

Y no volent-se los dits moriscos de la Serra del Agua embarcar-se, ni donar-se a misericòrdia, los dits soldats e exèrcits los acomateren, y dins dos o tres dies los passaren tots a fil de espasa. Aprofitant-se de moltes vitualles y despulles, armes y animals del bagatge, que fou tot dels soldats.

Y axí ha acabat esta malaventurada canalla de moriscos en Espanya. Los quals havia vuyt-cents y noranta-sinch anys estaven en ella, axí senyorejant-la, com a moros de pau y nou convertits. Per so que entraren en ella en lo any set-cents y catorze, com apar en lo present llibre llargament en cartes 239. Lo qual se és volgut posar en lo present llibre per curiositat, y perquè en lo sdevenidor se sàpia com y de quina manera se expel·liren y-s trageren de Espanya tanta multitut de moros ab tant poch gasto y treballs. Nostre Señor nos vulla conservar molts anys de pau y quietud, sens semblant gent en Espanya ni en terra de christians.

València, [1610, s.d.] BLEDA 1618.

Diversos textos extractats de l'obra del dominic Jaume Bleda. Expulsió dels moriscos de diversos indrets. Informacions no verificades obtingudes a Alacant, on sorprèn la frivolitat del relat de Bleda, a mig camí entre l'obsessió i el sarcasme i d'una falsa providència divina.

[Pàgines 938-939]

El año de mil y quinientos y ochenta y cinco el illustrissimo señor don Iuan de Ribera Arçobispo de Valencia y Patriarcha de Antiochia me hizo merced de darme colada la rectoria de Moriscos de la villa de Corvera, siendo yo acolito, y con este titulo me ordenó de los ordenes sacros. Servía yo la Rectoría por medio de un Vicario. Fuy la segunda vez a ver mis feligresses, y curato: y entré

en la Iglesia a la hora que el Vicario alçava el santíssimo Sacramento un dia de fiesta. Quedeme arrodillado junto a la puerta, sin que lo advirtiessen los Moriscos; vi que aquellos infieles en lugar de adorar la Sacratíssima Hostia, y Cáliz a la hora de la elevacion hazían todos escarnio, y burla de la sacrosanta Eucharistia: las mugeres pellizcavan las criaturas, para que llorasen; ninguno avía, que no hiziesse sus meneos, y monerías en manifiesta irrision, vilipendio, y desacato del santíssimo Sacramento. Quedè atonito, y muy desconsolado, de ver injuriado a mi Redemptor con actos tan notoriamente hereticales. Salí de la Iglesia, haziendome Cruces y sin hablar con persona, subí a cavallo, y me bolví a Valencia. Postreme a los pies del santo Arçobispo, suplicandole con lagrimas, me diesse licencia, para renunciar la Rectoria, pues en Algemezí mi tierra me acogia el clero a los provechos de la Iglesia. Negóme lo que pedía, diziendo: vos os ordenays a titulo de esse beneficio, y hasta que os demos otro, no lo podeys renunciar. Desde entonces comencé, a desvelarme, en pensar, de que manera se podría librar el santíssimo Sacramento destas sacrílegas injurias, que padecia generalmente en estos Reynos. Propuse de representar esta maldad al Rey Cathólico don Felipe Segundo, cuya devocion a este divino Sacramento era muy singular, y rara, y reconocia, como sus inclytos progenitores, que toda la prosperidad, y grandeza de la Cesarea casa de Austria manava deste divino mysterio de la Fe. [...]

Tuve audiencia de su Magestad, representé los grandes desacatos, que hazían los Moriscos al santíssimo Sacramento, cada vez que oyan Missa; y que tambien derribavan, y maltratavan las santas Cruces, que estavan por los caminos, y en las salidas de los lugares. Pedí licencia a su Magestad, para tratar del remedio destos tan grandes males, de mas de sus Consejos, con los Papas, y en las Inquisiciones. Díxome el santo monarca: tratad en hora bueno, que para esso no teneys necesidad de mi licencia.

Vino con su Magestad el Principe don Felipe nuestro señor (que es hoy el Rey nuestro señor) y andava muy enfermo. Mandó el Rey su padre al Prior desta casa de Predicadores (que era el Maestri fray Vicente Iustiniano Antist varon doctissimo, y religiososso,p) que de un escapulario de San Luis Bertran hiziesse cortar otro pequeño, y le pusiesse a su Alteza. Hízolo el Prior, y bendíxolo [...] con el qual tuvo luego salud milagrosamente, por intercession del santo, a quien atribuyeron este beneficio tan repentino su Magestad, la señora Infanta doña Isabel, y todo su palacio y lo mismo reconoce hoy en día el Rey nuestro señor. Alcançóle salud entonces este bendito Santo a su Magestad, y despues por su intercession ha vivido muy sano, para obrar en el mundo la expulsion destos enemigos, cuyas trayciones temió tanto el santo, como se ha dicho; y tuvo revelación de Dios, que este fortíssimo, y magnanimo Rey los avía de echar, como se dirá.

[Pàgina 945]

[...] y el Obispo don Miguel de Espinosa Visitador del Patriarca, les dezía a los Moriscos, predicándoles, que no avían de co[n]firmar sus hijos; porque ellos eran hereges; mas no por esso se arañavan la cara, ni negavan que lo eran. [...] Por el escrúpulo que estas cosas le causaban, renunció este Arçobispado don Jorge de Austria, y rehusó mucho tiempo de aceptarlo el bendito Arçobispo don Thomas de Villanueva, y aceptado por ruegos de sus Superiores, quiso luego descargarse dél, por el horror que le causaba gobernar las almas desta gente apóstata, como lo escribe el Padre Maestro Salon en el libro de su vida. El mismo horror tuvo a los principios de su gobierno el Arçobispo don Juan de Ribera.

[Pàgina 966]

El Cardenal Fray Juan de Torquemada famoso Doctor Español escribiendo sobre el decreto, y comentando las calamidades de nuestros tiempos, enseña que a los Moros de España se les puede justamente hazer guerra: aunque actualmente no nos inquieten; porque se cree dellos, que tiene desseo, y voluntad de perseguirnos: y es cosa verosimil, que siempre que tendran oportunidad, nos perseguirán a los Christianos, y a la Iglesia de Dios. De lo qual saca esta conclusion, que es mejor prevenirlos, que ser prevenidos dellos.

[Pàgines 993-997]

[*Carta o edicte del rei Felip III datada a 11 de setembre de 1609 i ban del Marquès de Carazena del 22 de setembre de 1609, que donem copiats en el Llibre Verd de Vilafranca.*]

[Pàgines 1002-1004]

A Alicante fueron a embarcarse los Moriscos de Elda, Novelda, Petrel, Clevillente, Aspe, Monnóvar, Relleu, y del Marquesado de Elche, y llegavan con tanta alegría, y alborozo, como si fueran a las más alegres fiestas, y bodas que hubo entre ellos. Yvan cantando, y tañendo, con flautas, tamborines, y dulçaynas, y otros instrumentos que solian tener, relinchando, y diziendo. viva el Turco, que no ha de recibir en su tierra, y nos ha de dexar vivir libremente en nuestra ley. Y viva Mahoma, que nos ha dexado ver estos tiempos tan felices, en los quales vamos a vivir a tierra, de donde vinieron nuestros antepassados. Muchos que por el camino se casaron contra leyes de la Iglesia, llegados a Alicante celebraron las bodas con mucho regozijo, de bayles, y danças, y musica de laúdes y dulçaynas, y las Moriscas yvan vestidas lo mejor que podían. Estas fiestas hazían en la casa del Rey de aquella ciudad, que es un edificio muy capaz, donde los mas dellos estavan albergados. Dezían que yvan con gusto, adonde el Rey los echava: mas que presto bolverían, y nos echarían a nosotros.

Quando llegavan de sus lugares, yvan a la mar, y se arrojavan al agua, unos la besavan, otros bevían della, otros se lavavan las manos, y la cara, levantando todos los ojos al cielo, y diziendo a bozes: gracias a Alá y Mahoma, que nos ha dexado llegar a ver libremente el agua, por donde nuestros padres vinieron a España. Parieron antes de embarcarse algunas Moriscas, y sin temor se embarcaron luego. Circuncidaron alli muchos niños, y por el viaje los yvan curando.

Quando los mandavan yr a embarcar a las naves, y galeras, que estavan en el muelle, yvan con el proprio regozijo, y musica. A una vieja de ciento y tres años metida en una arca la llevavan quatro nietos suyos: passáronla por delante del convento de mi orden de aquella ciudad, y dixeronle los religiosos: vos agüela tan vieja vays tambien; no fuera bueno quedar Christiana en españa? respondió: yo nunca lo he sido, y avíalo de ser agora que nos dan libertad, para yr, donde viviremos como querremos?

Preguntaron los mesmos religiosos a un grande Alfaquín conocido, como avian obedecido tan facilmente a una sola carta del Rey, sin réplica? respondió él: no sabeys, que cada dia se passavan muchos de nosotros a Argel, y a Barbería, comprando, y hurtando barcas, con grande riesgo, y peligro? pues dándonos agora embarcacion segura, y franca, quien avía de perder tan buena ocasión, para yr a la tierra, de donde vinieron nuestros passados, y debaxo el gobierno de nuestro Rey el Turco, que nos dexará vivir como buenos Moros, y no nos trataran como a esclavos, como aqui nos tratavan nuestros amos?

Muchos Moriscos moços se pusieron toallas ceñidas como Moros, y bonetes colorados, que compravan de las galeras, por parecer Moros. gustavan mucho de acompañarse, y platicar con los Moros esclavos de las galeras, quando saltavan en tierra, y dábanles liberalmente pan, y otras cosas, y dezíanles, que todos eran unos. Ellos les davan a entender, que yvan a una tierra muy fertil, abundante, y regalada, y de muchos deleytes, y libertad.

Fue de mucha importancia para pacilitar la expulsion desta gente, averlo ellos recibido con tanto gusto, al principio: porque si por fuerça huvieran de yr todos, y repugnando, fuera negocio largo y dificultoso. [...]

Sucedieron otras cosas maravillosas en favor desta transmigracion. Porque el tiempo que duró esta navegacion, siendo la playa de Valencia tan peligrosa, y sujeta a levantes rigurosos, y mas en el invierno, fue Dios servido de dar tan buen tiempo en tres meses que duró la embarcacion continua, y hubo en la mar tal bonansa, que solos cinco, o seys dias fueron contrarios, para poderse embarcar. Dezían los marineros del Grao de Valencia, que en cincuenta años no avían visto tan buen tiempo. [...] De suerte que el cielo, el ayre, la mar, todos los elementos ayudavan maravillosamente a esta santa execucion de justicia. [...]

A su Magestad se le representó el general sentimiento, que tenían los Christianos, que se les permitiessen a los Moriscos, llevar tanto dinero seco a tierra de enemigos, dexando exausto el

Reyno. El Patricarcha quedó desto espantado; porque aviendo el año 1602 persuadido a su Magestad que no echasse los Moriscos deste Reyno, sino los de Castilla, Estremadura, y Andalucía, fundando su parecer, en que aquellos con sus oficios de venderias, y grangerías eran dueños, y la esponja del dinero; y sentia esto viviendo ellos en España; pues véase, que sentimiento harían, viendo que se le llevaban agora a tierras de nuestros enemigos declarados, yendo ellos amenazandonos de su breve venida a destruyrnos. Pero el magnanimo Rey respondió, que tenia por mejor, passar por aquel daño, que dar ocasion, a que alguno pensasse de su Catholica Magestad, que le movio codicia a emprender este echo tan glorioso, aviendo sido su Real animo vengar las injurias del sumo Dios, y amplificar la Fe y la religion Christiana, asgurando sus Reynos.

[Pàgines 1049-1050]

Quando en los Lugares, y Villas particulares de Aragon, y Cataluña se publicó este bando, movieron tan grande llanto que causaua compasion, protestando que eran Christianos, y que aunque los hiziesen pedaços, avian de morir como tales; antes de dexar sus casas, y tierra. Duróles esta aficcion, hasta llegado el plaço, para aver de començar su viaje, que fue con grande demonstracion de contento.

Los de Cataluña tenian, y trayan las mismas armas que a los Christianos viejos son permitidas, de fuego, y otras ordinarias, causó esto algun cuydado, por ser gente belicosa, y atrevida, y la tierra aparejada para intentar alguna resistencia, en particular por aver entonces muchos ladrones quadrilleros, que los alentavan a ello. Sin duda que dieran en que entender, si tomaran las armas los Moriscos, y se juntaran con los bandoleros: aunque estaban prevenidos los montes, y puestos faciles de sustentar por gente de guerra de la tierra .

Los de Aragon salieron sin resistencia ninguna en tropas de dos, y quatro mil guiados por un Comisario, sin que tuviessen necesidad de llevar soldados de guarda, para asegurar que no cometiessen desorden: antes sufrieron muchos agravios con paciencia, no les quitassen los niños: que en tal caso se les acabava de todo punto, como le vio en una ocasion delante la Ciudad de Tortosa, estando doze mil dellos aquartelados en una alameda junto al rio Ebro, viendo que un hombre, y una muger Christianos viejos marido, y muger, se llevaban de entre ellos un niño Morisco, levantaron tan grande alarido, y se pusieron en arma con sus palos, y hondas, que para remediar la desorden, fue menester acudiesse don Alexos Mar, y Mon [*Marimon*], y mandasse prender uno de los que mas desvergonçados se mostraron, y le condenasse a ahorcar delante su mismo quartel, de lo qual se amilanaron, y quedaron tan quedos como un rebaño de ovejas; trocóse la pena del que avia de ser ahorcado en Galeras. Con este exemplo, se puede echar de ver, que era cosa imposible moralmente, quitar los niños a los Moriscos.

Hizo a la embarcacion de los de Aragon, y Cataluña en la Rápita, que es una legua de los Alfaques, por aver un pozo de agua en aquel lugar, que con tener muy poca de ordinario, tuvo tanta abundancia en esta ocasion, que bastó para toda la gente que alli se juntò por tiempo de cinco meses, con tanto concurso, que de ordinario avia quatro mil personas de Christianos viejos, y nuevos, y todos bevian de aquel pozo: por estar toda aquella tierra sin otra agua mas que la del rio Ebro, que dista dos leguas de aquel puesto, que se llama la Rápita, del nombre de un Monasterio, que esta alli derribado, que era de Monjas de la orden de S. Iuan. Y por el peligro de Moros fueron trasladadas muchos años ha a Tortosa. Cerca del pozo que está tres tiros de mozquete de la mar, se aquartelaron todas las tropas de Moriscos, que en aquella playa se embarcaron, que fueron cerca de quarenta y quatro mil. Todos estos embarcó don Alexos con sola el ayuda de unos Aguaziles, criados, y vn trompeta que traya consigo, sin que sucediese la menor desgracia que se podia temer. Ellos llegavan con buena orden; alli los guardavan con cuydado: poblóse aquella playa desierta, toda arenales, de tantas choças, que parecia un lugar lleno de bastimentos, y cosas de comer. De mil maneras mostraron los Moriscos que eran infieles: y assi fue piadoso el castigo. Embarcaronse los ultimos Viernes a 18 de Setiembre del dicho año 1610: Aviendo aparecido la noche antes una Cruz de Caravaca en el Cielo muy blanca, y resplandeciente sobre el puerto de los Alfaques, donde esperavan aquellos infieles que por

momentos les avia de venir el socorro del Turco, y salióles la cuenta al revés: pues la santa Cruz que es su açote, los acabó de echar desde allí.

Igualada, 1612, agost. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Llibre de la Universitat de 1612-1613, Top 1090, foli 58

Crida de la festa de Sant Bartomeu. Darrera que esmenta la cursa o cós, tot i que sabem que el 1665 encara es va fer la dita cursa.

Crida de la festa del gloriós apòstol y Patró nostre Sant Barthomeu.

Ara ojats a tothom generalment què-us fa hom a saber los honor[ables] balles de la vila de Igualada de la S[acra] C[atòlica] y Real Mag[esta]t e per lo Monastir de Sant Culgat de Vallers, señors comunament y per indevis de la dita vila. Que com per los grans miracles y gràties que per intercessió del gloriós Apòstol y patró de la dita vila mossényer Sanct Barthomeu se són obtenguts y se obtenen quiscun dia de Nostre Senyor Déu y de la sua gloriosa mare y verge madona Sancta Maria, e lo dit benaventurat apòstol haja tingut y tinga en spetial gràcia y protectió la dita vila y singulars de aquella. E per ço, los dits magnífichs consellers y consell de la dita vila, seguint lo bon orde y zel dels antipassats, hajan proposat e deslberat de honrar y venerar o solempnament festejar la festa de la degollatió y martiri del dit benaventurat apòstol, que serà demà [...en blanc...] que comptarem a vint-y-quatre del present mes de agost, anant a la sua beneita iglésia o capella ab devota y solemne professó, e allí fer celebrar los officis divinals y altres devotes orations y sermó. Y après fer y tenir grans solasos y alegries de balls o dances ab instruments de diverses maneres, e fer tenir taula de saltar y lluytar, barra o lansa; e encara, a de córrer e altres trempaments y leugeries, posant diverses maneres de jochs en aquells. Volent·ho donchs los dits magnífichs consellers y pròmens que les dites coses fossen a tot hom notòries, per ço, los dits honorables balles, ab veu de la present pública crida, notifiquen aquestes coses a tots y sengles jóvens o altres qualsevol persones de qualsevoll lley, stat, grau o conditió sien, que la jornada de la dita festa del benaventurat Sant Barthomeu patró nostre sobredit, los plàcie venir a la present vila per vèurer les susdites coses. E perquè cada hu puga ésser més voluntari a la dita jornada, los dits magnífichs consellers posen a tots aquells qui lluytar, saltar, barra e llansa tirar volran dita bella verga smaltada de or; posaran al cap del cós hun bell moltó, ço és en aquell qui serà primer al cap del cós conseguirà la dita joia, y a més de axò guanyarà molta honra y l'amor de la sua señora.

Barcelona 1614, octubre 2 – octubre 4. DALMAU 1615, *Tratado primero*, folis 12-13.

Descripció d'una festa celebrada a Barcelona en motiu de la beatificació de santa Teresa de Jesús, amb infern i heretges, una nau al·legòrica, etc.

TRATADO PRIMERO,

Delos regozijos que en la Ciudad de Barcelona se mostraron, assi en las primeras nuevas, como en las fiestas principales de la beatificacion de la santa madre Teresa de Iesvs.

[...] Con esto estuvo entretenida sin cansar, la muchedumbre que diximos hasta las diez horas de la noche que llegò la naue, de que luego diremos.

CAP 10. de como llegò la nave de la Santa, y de los juegos, y encamisada de los cavalleros, y pelea de la Santa con el demonio y sus Apostatas y herejes.

En el otro extremo dela ciudad en vna plaça que llamamos el pla den Llull, se aperciò vna naue de buen tamano muy hermosa, y bien adereçada, y compuesta, con flamulas, y gallardetes de muy fina seda, con todas las xarcias y velas que suelen tener las que nauegan. En el castillete de popa, se hizo vn estrado eminente, al pie del qual en las quatro esquinas se pusieron quatro niños muy hermosos, vestidos muy ricamente de los varios colores, con que se diferencian las quatro virtudes cardinales cubiertos de joyas de gran valor, cada vno con las insignias de su virtud. Don Ioseph de Iosa, empuñando la espada desnuda, representaua la jsticia: don Ramon Roig y de Mendoça abraçado con vna coluna, significaua la fortaleza; y Ioseph de Aguilar mirandose en su espejo, descubria la madurez de la prudencia Francisco Maria de Giudice, hijo de vn cauallero Ginoues tesorero de la santa cruzada, con el caliz en vna mano y jarro de agua en la otra, dando el deuido tinto a los regalos dela vida presente, tenia en si vna imagen de la templança. Por la plaça de la naue, estauan repartidos doze fraylezitos niños, de los que traen el habito por deuocion. Sobre el estrado se puso vna imagen de nuestra Santa muy hermosa, vestida de muy rica seda, y cubierta de muchas joyas de perlas, y diamantes, y otras piedras preciosas muy finas, y de gran valor. Acudieron a acompañar esta naue vna encamisada de caualleros cuyo capitán era don Juan de Boxados a quien seguian el Conde de Peralada y don Ioseph de Cardona, don Guerau de Guardiola, don Luys de Rajadell señor de Iorba, don Ioan Sarriera, don Pedro Aymeric, don Iayme de Llupia, don Miguel Clariana, Francisco de Oriz señor de Oriz, don Ambrosio Gallart, y Nicolas Bonet, todos ricamente vestidos con vaqueros de tela de plata y leonado, y vnos volantes de lo mesmo, echados por las espaldas con vnas borlas que colgauan de los ombros, y les daua gracia de inuencion marauillosa, y en los sombreros muchas plumas de los mesmos colores: los caualleros con ricos jaezes y adereços de guarniciones a la Francesa, que llaman corcheas, de plata, con lazos de leonado: trayan por Maestre de campo, a don Francisco de Pau y de Rocaberti. Yuan guiando en la delantera los atabales y trompetas a cauallo, vestidos de los mesmos colores, y al pie de dozientas achas de cera blanca, sin otras de que la naue estaua cercada y se alumbraua. Immediato a la naue, delante della venia vn carro triunfal tirado de dos muy briosos frisonos, en que estauan vn juego de menestiles, reuezendose en musicas muy regaladas. Con todo este ruydo de acompañamiento, musica, y luminaria, vino la naue en que estaua la Santa sulcando la tierra desde el puesto sobre dicho por la calle de bonayre; y por las espaldas de la casa de la contratacion (que llamamos lonja) dio la buelta a la calle ancha, de donde con viento en popa, y velas hinchadas, llegò a la puerta que sale a la rambla. Serian las nueue horas y media de la noche quando la multitud de gente que estauan esperando, començò a alcançar de vista la naue de nuestra Santa, y causò en todos comun alegria y ternura de deuocion. Llegò delantero don Francisco de Rocaberti, como Maestre de campo, haziendo plaça con su cauallo entre la multitud de pueblo, que la tenia muy bien ocupada: y parando la naue frontera del portal de la boqueria, con las dozientas achas, puestas a dos lados, se hizo vna muy buena calle hasta la puerta ferriça, por la qual entraron primero juntos los caualleros, haziendo su caracol con muy linda gala y gallardo ayre; y parando delante la naue de la Santa, con su bendicion y cortesia, corrieron y rompieron a su gala cada vno cinco lanças, y assentaron campo en el cabo de la puerta ferriça todos juntos. Vino luego la naue, acercandose para la pelea contra el castillo, y naue de herejes y apostatas, (que diximos estar preuenidos) echando fuego de vna bomba que tenia por proa, a modo de vna bombardas. Acudiò luego a la defensa el Cocodrillo, volando por el ayre, y meneando vnas alas artificiales, que le auian puesto, como vn demonio echando grandes llamaradas de fuego por la boca, y por las manos, y pies, que parecian cinco bocas del infierno: porque de rato en rato, muy a menudo escupia de aquellas bombas, vnas bocanadas de fuego, que rociauan toda la plaça, y parecian tiradas con el soplo de su aliento; y alli perseuerò cerca de media hora, hasta que pegandose fuego a su castillo y naue, con el que la naue de la Santa les tiraua, començò el castillo a disparar muchos truenos con muy buen orden. Primero en lo mas baxo de los arrabales, luego en las torres de la fortaleza, y de alli a la torre del homenaje, y finalmente se pegò fuego en la rueda, que estaua mas alta que lo demas, y diò muchas bueltas al rededor, despidiendo fuego en mucha abundancia, y en la mesma forma fue disparando la nauezita de los Apostatas, començando de

las obras muertas, y de alli a la plaça y a los dos castillos de popa, y proa, fue subiendo por los mastiles y entenas, y vltimamente castillo y naue, se encendieron en muy grandes llamas, y se abrasaron, a lo qual con vna furia rabiosa, e infernal el Cocodrillo, començò a despedir grandissimas mangas de coetes voladores y tronadores, que cubrieron el ayre; y atronaron al pueblo, porque salieron mas de mil voladores a la par, y tronaron mas de otros mil: y fue el ruydo deste remate de suerte, que parecia hundirse la ciudad, y la gente del populacho estuuo tan despauorida que vnos se echauan por el suelo, otros huyendo a la Iglesia, y por las puertas de la ciudad, parece que les faltaua la tierra; pero todo fue sin ningun genero de peligro, ni daño, gracias a Dios. Y al momento se serenò el ayre, y la plaça, y quedò nuestra Santa en su naue, señora del campo, muy triunfante y gloriosa, y todo el pueblo con singular aplauso de alegria.

CAP. 11. Del remate que se diò a la fiesta con el recebimiento, y entrada de la Santa en la Iglesia. Acabada la pelea de la Santa, con las furias infernales sobredichas, aparearonse los señores de la encamisada de sus cauallos y tomando achas blancas encendidas en sus manos, aguardaron a los Religiosos que con sus capas blancas y velas encendidas, salieron en comunidad a recibir su santa Madre. En los vltimos veniam quatro sacerdotes reuestidos con albas, y estolas llegò el padre Prior a la popa de la naue, y tomando de alli el estandarte de la Santa, le entregò a don Iuan de Boxados: entonaron luego la Antiphona, *Veni Sponsa Christi*: la qual acabada, començaron el hymno, *Te Deum laudamus*: y prosiguiendole a versos, con chirimias, fueron caminando a la Iglesia, lleuando la guia el dicho don Iuan de Boxados, con el estandarte, a quien seguian los caualleros con achas encendidas, y luego el convento de los Religiosos, lleuando los quatro reuestidos, la imagen de la Santa en ombros [...].

Tarragona 1614. DALMAU 1615, *Tratado segundo*, foli 92v-93r.

Descripció d'una festa celebrada a Tarragona en motiu de la beatificació de santa Teresa de Jesús, amb la nau al·legòrica on hi havia les figures de Luter i Calví, que cremaren amb ella.

[fol 90: Relacion de las fiestas que en la Ciudad de Tarragona se hizieron, en regozijo de la Beatificacion de la madre santa Teresa de Iesus.]

A las nueue horas de la noche diez cavalleros del desafio, en sus cavallos muy ricamente enjaezados, muchos cascabeles en los pretales, vestidos a la morisca, con turbantes en las cabeças y volantes hechados por las espaldas, con achas encendidas en las manos, provaron sus carreras en honor de la gloriosa Santa, frontera de su Iglesia. En medio d'estos caualleros venia un carro triunfal muy adornado de arcos, todos vestidos de mirtos y arrayanes, y sobre los arcos muchas achas que lo alumbravan. En la popa del carro estaua un altar, con un quadro muy hermoso de la Santa, sobre cuya mesa ardian muchas velas; y en la proa estava fixado el estandarte tambien con la imagen de la mesma Santa. Venian en el carro unos niños en trages de muy hermosas nimfas ricamente vestidos muy diestros en cantar, los quales cantaron delante de la Iglesia algunas letrillas, en lohor de la gloriosa Santa. En el mesmo carro venian muchos musicos de instrumentos de cuerda, de arpa, cithara, laud, rabel, guitarra, y clauicymbalo; a cuyo son que era muy suaue, un niño muy hermoso y diestro en el arte del dançar, lo hazia con muy linda gracia y donayre. Marcharon luego al palacio del señor Arçobispo con mucho estruendo de atabales, y trompetas, y delante d-el (por aver buena ...açã) upudieron bien mostrar su gallardia, y destreza en dar sus carreras. Y assi hecho primero su caracol con las achas encendidas en las manos: jugaron despues sus al[...]ancias, con muy gentil ayre y denuedo. Cantaron las nimfas del carro triunfal sus letrillas, y dançò al son de los Instrumentos el niño que diximos arriba en el mesmo carro.

Perpinyà 1614. SAN JOSÉ 1615, foli 187v.

Descripció d'una festa celebrada a Perpinyà en motiu de la beatificació de santa Teresa de Jesús, amb la nau al·legòrica on hi havia les figures de Luter i Calví, que cremaren amb ella.

FIESTAS DE PERPIÑAN. [...]

Huuo tambien en la plaça algunas cosas que lo parecieron porque a quenta de la villa se puso toda ella hecha vn ameno jardin lleno de mil diferencias de árboles, vnos cargados de gustosos frutos, y otros de olorosas flores, arrancándolos sus dueños de sus heredades para este jardín, con mayor gusto que los auian plantado y criado en en los suyos. Estaua enmedio de la plaça hecho vn monte Carmelo, con tan buenos riscos, valles, cabeços y quebradas, y todo tan poblado de ermitas y ermitaños, que parecía natural, y vn viuuo retrato de lo que representaua. Causaua a todos particular deuocion y consuelo, ver recodado a vn ermitaño, al parecer contemplando profundamente: a otro las rodillas clauadas en el suelo, y en el cielo los ojos. A otros en diferentes posturas a todos entre aquellas peñas y riscos pelados, cuyas ermitas por su estrechura, y aspereza, mas parecían nidos de Aguilas, aluergue de sauandijas, que habitación de hombres. estaua todo este monte muy proueydo de agua, que saliendo de la fuente de Elias, yua discurriendo por junto a las ermitas, haziendo a trechos sus saltos, y en otras partes sus presas donde se criauan pezecillos, ofreciendose al seruicio de cada vno de los monges que allí estauan. A los dos lados d-este pedaço de cielo, (que tal parecia el monte a los que con piedad y deuocion lo contemplauan) estauan leuantados dos tablados, muy firmes y capaces, y en el vno d-ellos auian puesto vna grande naue de muy hermosa vista, con todas sus velas y jarcias, sin que le faltasse cosa alguna. En su popa, y proa se leuantauan dos ricos tronos, adornados de cosas muy preciosas, y sustentados de hermosos Serafines. En el vno d-ellos estaua vna deuota Imagen de nuestra Señora del Carmen, ricamente vestida con su corona de piedras preciosas, y el escapulario de la Orden en la mano. En el otro Trono estaua nuestra Santa Madre no menos rica y curiosamente adereçada. En diferentes puestos de la naue auía muchos Santos de la Orden, vestidos, y bien proporcionados. Estaua en el otro tablado otra nao, asimismo vistosa y bien armada, en cuyos extremos estauan las figuras de los dos heresiarcas d-estos tiempos, Lutero y Calvino, repartidos por diversos puestos muchos de sus sequaces. Llegada pues la noche y la hora de ver el fin d-estos jeroglíficos, lo tuuo la nave de los herejes tan desgraciado y triste como lo tuuieron los que representava, porque a deshora por un cordelito muy sutil, partieron a vn mismo tiempo dos rayos de fuego de la imagen de Nuestra Señora y de nuestra Santa Madre, y con grandísima presteza se prendió en las figuras de los dos herejes, los quales comenzaron a disparar de sus cuerpos tantos tiros y a despedir tanta cantidad de cohetes, que parecía imposible caber en ellos tanta máquina. Luego se fue extendiendo el fuego a los demás hereges y arrojando mucho por sus bocas y despidiendo infinidad de cohetes tronadores, se prendió también en la nao, haciéndose todo ceniza, con grande gusto y grita de la gente que allí estaua. Parecieron en la otra nave muchas luces de cera blanca, con que las dos imágenes quedaron como dos resplandecientes soles, tañéndose muchos juegos de chirimías. Fue cosa de ver, que auiendo estado todos suspensos por mas de tres quartos de hora que duró este fuego; al punto se bolvieron a las imágenes, hincándose de rodillas con admirable alegría y deuoción, dándolas el parabién de la vitoria. Esta noche, y algunas otras de la octava huuo muchas luminarias por la villa y algunos ingenios de fuego, disparáronse de quando en quando algunas pieças del castillo, y todo fue estos días fiesta y regozijo.

Tortosa 1614. DALMAU 1615, *Tratado segundo*, folis 108-109 i 116-119.

Descripció d'una festa celebrada a Tortosa en motiu de la beatificació de Santa Teresa de Jesús, amb diverses demostracions festives; una amb la presència de moros com a element exòtic i decoratiu, i una batalla de moros i cristians amb nau a l'Ebre, totes elles organitzades pels gremis i oficis.

Pàgines 108-109

Despues de mediodia uvo vna muy vistosa invencion de los alpargateros, cuya devocion fue tanta, y tan crecida, que fue menester yrles a la mano porque querian mostrarse con extraordinarias invenciones, y aunque se pusieron por medio los señores procuradores, y tambien pedídose los de parte del convento muchas vezes, para que no hiziessen la fiesta que luego diré, no fue posible acabar con ellos, queriendo festejar a la bienaventurada Santa madre con alguna cosa nueva, cuya devocion no pudieron apagar, ni los ruegos y peticiones de vnos, ni algunas contradiciones, que se leuantaron nacidas todas de vna emulacion santa. Al fin salieron con la suya [...] Y por tener por su patron a san Iuan Baptista, hizieron lo primero una demostracion muy militar. Venía por capitan vn viejo muy venerable que representaua la persona del gran maestre de Malta, acompañado de algunos Comendadores, muy a lo cauallero; delante d-el venia gran numero de moros, como esclavos suyos ganados en alguna guerra: representavanlo tambien que en el traje exterior ninguna diferencia avia d-ellos a los verdaderos, con turbantes en las cabeças: y colgados dellas vnos listones muy anchos labrados de diferentes colores, jubonzillos de esta misma manera, los calçones muy largos y anchos, las mangas de las camisas como mongiles, con mas bandas como tahalies, labrado todo a lo morisco, finalmente hechos vnos moros con sus escopetas que de continuo las estauan disparando. Otros venian con arcos en las manos y flechas atravessadas por los turbantes, que parecian unos erizos, que no menos lo representavan, por ser esta divisa muy ordinaria de aquella nacion. Con este orden subieron al Convento, donde hizieron muchas demostraciones de alegria.

Pàgines 116-119.

Por la tarde despues de comer, salieron los pescadores, cuyas fiestas duraron casi hasta la media noche proseguidamente [...]

El rio estaua cubierto de barquillos, los mas d-ellos con sus toldos, algunos de seda, otros con alhombros y otros con cañas verdes y otras ramas; otros finalmente descubiertos conforme a la calidad y estado de las personas que lleuauan. Causaua vna admirable vista, ver tanta multitud d-ellos, atrauessando el rio, encontrarse vnos con otros: subian y baxauan con gran velocidad y ligereza. En medio del rio en vna carraua, que son barcas muy grandes de carga, estaua parada vna muy rica cama de seda, dentro de la qual estaba vna hermosa figura de bulto de la madre Santa, corridas las cortinas, y sin que nadie pudiesse atinar lo que aquello era: delante de la cama estauan san Pedro y san Andres, patrones y abogados de los pescadores, en compañía de otros venerables viejos, que representauan a los santos Profetas Elias y Eliseo, vestidos de nuestros habitos, y con vnos grandes letreros de sus nombres.

Estando pues la gente en toda esta bullicia desde el baluarte de la ciudad hizieron señal de moros con humo, dieron aviso con muchas pieças que tiraron para que la gente sepudiesse en cobro, salieron luego de repente, con gran furia de vn puesto algo dissimulado, tres fragatas de Moros, tan bien puestos y con tanta propiedad que a muchos dio notable pena, ver una tan viva representacion de semejante sobresalto: pero los mas tenian increyble contento de tan donosa invencion. Arremetieron los Moros contra las barcas de los Christianos, de los quales fueron recibidos, saliendoles al encuentro con muy gentil ayre. Pelearon vn rato, disparando mucha arcabuzeria: y abordando las barcas, los recibian los Christianos, en las puntas de las lanças auia de vna y otra parte mucha gritería y trapala. Saltauan vnos en las barcas de los otros haziendo como que se querian vnos a otros degollar, y fingiendose vencedores los Moros, y los Christianos vencidos, fueron a guarecerse a la barca donde estaua la Santa, delante de la qual fue toda la pelea: y entrando tambien en ella los Moros persiguiendolos; corrieron de repente las cortinas de la cama, donde estaua escondida la figura de nuestra Santa, de cuya vista quedaron tan despavoridos, que fingieron caer como muertos. Rebolvieron entonces los Christianos, y muy a su salvo y gusto los amarraron a la barca de la Santa, como a vencidos della mientras davan orden en començar su justa.

[...]

Quando más metidos estaban en esta fiesta, hizieron otra salida los moros, por extremo placentera. Fingieron que se iban entreteniendo por el río con mucha dissimulación, y en el

entretanto, armaron todos sus arcabuzes y aprestaron las armas. Luego de improviso disparando con gran furia y con mucha vocería, asestando a los que estaban en la orilla gozando de las fiestas; la gente turbada de ver aquella crueldad, esperando el suceso que había de tener aquello, vieron que echaron la proa en tierra. Y saltando los moros comenzaron a captivar gente, particularmente niños, con gran gritería y algazara. Hecha esta presa, subieron más arriba a hazer otra, captivando gente con la misma fiesta que la passada: saltaron en tierra algunos dellos y corrieron a toda prisa por una calle, pasaron la puente con alfanges arrancados y, los que quedaron en las mismas fragatas, pasaron con diligencia de la otra parte del río y saltaron todos en tierra y comenzaron todos juntos de nuevo a hacer una gran risa en prender cautivos los que podían; hacíanlo con tanta propiedad y destreza, que huían de ellos como si el caso fuera de veras; huían unos por una parte, otros se escondían por otra y los que podían, se subían a los árboles llorando y lastimándose de verse en tan grande aprieto; a los que podían haber a manos, los llevaban a sus barcos cargándose los a los hombros como mejor podían, y a los que les hacían resistencia, arrastraban, y después de haberlos dexado a buen recaudo y seguridad, volvían de nuevo a hacer más presas.

Sucedió en esta ocasión venir unos forasteros de camino, los cuales viendo desde lexos que este negocio yva tan a las veras, y a los que captivaban con tan verdaderos trages y semejança de Moros, bolvieron las riendas a las cavalgaduras, y començaron a huyr todos despauoridos y perdido el color de sus rostros, y con gran miedo de verse tambien captivos en sus manos.

Y a no encontrarlos vn hombre que los desengañó de lo que aquello era (a quien a penas querian ellos dar credito) prosiguieran con la huyda; bueltos casi por fuerça, vieron como todo aquello era burla, y con mucho contento gozaron de lo poco que faltava de la fiesta, que fue muy de ver; porque como todos los moros auian desamparado sus barcas, ocupandose en captiuar a toda priessa, acudieron los Christianos, y apoderandose lo primero d-ellas y saltaron en tier[r]a, y dieron tras aquella canalla. Aqui fue la fiesta y regozijo de todos con gran solaz y alegria de ver trasquilados a los que venian por lana los Moros fueron presos y maniatados, y puestos d-esta manera en las barcas, y los Christianos victoriosos en las suyas, gozosos de la victoria, fueron a ofrecer la presa a la Santa gloriosa, y tomando el barco en que ella estaua, hizieron vn passeio por el rio, bien semejante a las entradas de los Emperadores Romanos, quando entrauan triunfando en su ciudad. Yua la Santa en su barca, como en otro carro triumphal, acompañada de todos sus soldados, y detras, los esclauos (que lo eran muy de coraçon) ganados en las bregas passadas. Y con este acompañamiento dieron algunas bueltas por el rio, con mucha musica de menestres y otros instrumentos, todo con pausa y grauedad, y con no menor deuocion de los circunstantes, llenando a todos la Santa con su presencia, de vna singular deuocion y ternura.

Despues de anohecido, hízieron los mismos vna muy deuota procession. Trayan a la Santa en vnas andas, y delante yuan todos con muy buen orden y concierto, con achas en las manos, con gran silencio y composicion; y entre todos los Christianos venían dos o tres de los moros, cruzadas y atadas las manos, representando en sus semblantes vna gran tristeza, con passos de plomo, como que venian forçados y a no poder mas. Subieron desta manera al conuento, y hecha oracion a la Iglesia y dado una buelta por el claustro, se baxaron a la Ciudad, donde fue increyble el gozo que causaron con esta salida: porque algunos de los Moros que se auian visto en poder de otros verdaderos en encontrando con alguna ymagen o Iglesia haciendo mucho escarnio, les hazian higas y escupian, hablauan en algarauia e inuocauan a su Allá. Por lo qual recibieron muchos golpes y buenos pescoçones, los cuales sufrian con mucho gusto, lleuandolos con paciencia, por alegrar la fiesta, dandolo todo por bien empleado, aunque tan a su costa, a trueque de que la Santa fuesse mas festejada. Duraron en esta fiesta hasta las onze de la noche, sin apagar jamas las luzes, y menos la deuocion.

Madrid, 1615. CERVANTES 1615, pròleg.

Pròleg de les Ocho comedias de Cervantes, on l'autor fa un repàs personal a la història del teatre hispànic des de mitjan segle XVI, amb al·lusions a les representacions de moros i cristians.

Prologo al Lector.

No puedo dexar (Lector caríssimo) de suplicarte me perdones, si vieres que en este Prologo salgo algun tanto de mi acostumbrada modestia; los dias passados me hallè en vna conversacion de amigos, donde se tratò de Comedias, y de las cosas a ellas concernientes, y de tal manera las subtilizaron, y atildaron, que a mi parecer vinieron a quedar en punto de toda perfeccion; tratóse tambien de quien fue el primero que en España las sacò de mantillas, y las puso en toldo, y vistió de gala, y apariencia, yo como el mas viejo que alli estaua, dixè, que me acordaua de auer visto representar al gran Lope de Rueda [...] y aunque por ser muchacho yo entonces, no podia hazer juyzio firme de la bondad de sus versos, por algunos que me quedaron en la memoria. Vistos agora en la edad madura que tengo hallo ser verdad lo que he dicho, y si no fuera por no salir del proposito de Prologo pusiera aqui algunos que acreditaran esta verdad en el tiempo deste celebre Español todos los aparatos de vn autor de Comedias se encerrauan en vn costal, y se cifrauan en quatro pellicos blancos guarnecidos de guadameci dorado, y en quatro barbas, y cabelleras, y quatro cayados poco más, o menos. Las Comedias eran vnos coloquios como Eglogas entre dos, o tres pastores, y alguna pastora, adereçauanlas, y dilatauanlas con dos, o tres Entremeses, ya de negra, ya de rufian, ya de bobo, y ya de Vizcaino, que todas estas quatro figuras, y otras muchas hazia el tal Lope con la mayor excelencia, y propiedad que pudiera imaginarse no auia en aquel tiempo tramoyas, ni desafios de Moros, y Christianos, a pie, ni a cauallo, no auia figura que saliesse o pareciesse salir del centro de la tierra por el hueco del Teatro, al qual componian quatro bancos en quadro, y quatro, o seys tablas encima, con que se leuantaua del suelo quatro palmos, ni menos baxauan del cielo nubes con Angeles, o con almas, el adorno del teatro era vna manta vieja tirada con dos cordeles de vna parte a otra, que hazia lo que llaman vestuario, detras de la qual estauan los musicos cantando sin guitarra algun Romance antiguo [...] Sucedio a Lope de Rueda Nabarro natural de Toledo, el qual fue famoso en en hazer la figura de vn rufian cobarde este leuantò algun tanto mas el adorno de las Comedias, y mudò el costal de vestidos en cofres, y en baules, sacò la musica que antes cantaua detras de la manta al teatro publico, quitò las barbas de los farsantes, que hasta entonces ninguno representaua sin barba postiza, y hizo que todos representassen a cureña rasa, sino era los que auian de representar los viejos, o otras figuras que pidiessen mudança de rostro. Inuentò tramoyas, nubes, truenos, y relampagos, desafios, y batallas, pero esto no llegò al sublime punto en que esta agora (y esto es verdad, que no se me puede contradzir, y aqui entra el salir yo de los limites de mi llaneza) que se vieron en los teatros de Madrid representar los tratos de Argel que yo compuse, la destruycion de Numancia, y la batalla Naual, donde me atreui a reduzir las Comedias a tres jornadas de cinco que tenian[;] mostrè (o por mejor dezir) fui el primero que representasse las imaginaciones, y los pensamientos escondidos del alma, sacando figuras morales al teatro, con general, y gustoso aplauso de los oyentes, compuse en este tiempo hasta veynte Comedias, o treynta, que todas ellas se recitaron sin que se les ofreciesse ofrenda de pepinos, ni de otra cosa arrojadiza; correieron su carrera sin siluos, gritas, ni baraundas; tuue otras cosas en que ocuparme, dexè la pluma, y las Comedias, y entrò luego el monstruo de naturaleza, el gran Lope de Vega, y alçose con la monarquia comica auasallò, y puso debaxo de su juridicion a todos los farsantes, llenò el mundo de Comedias proprias, felices, y bien razonadas, y tantas, que passan de diez mil pliegos los que tiene escritos, y todas (que es vna de las mayores cosas que puede dezirse) las ha visto representar, oydo dezir, (por lo menos) que se han representado, y si algunos (que ay muchos) han querido entrar la parte y gloria de sus trabajos, todos juntos no llegan en lo que han escrito a la mitad de lo que el solo. [...]

Igualada, 1616, octubre 26. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Òbits, volum 3, folis 275 i ss.

Provisions de la visita pastoral del bisbe de Vic, fra Andreu De Sant Jeroni. Important per moltes coses, també per ser la primera menció de la farola.

Visita dels 26 octubre de 1616, feta per lo [bisbe] de Vich don Fr. Andreu de St. Hierònim.

Nos don Fr. Andreu de St. Hierònym, per la gràtia de Déu y de la Sta. Sede Apostòlica bisbe de Vich, del consell de Sa Magestat, per executió de la visita per nostre visitador general feta en la Iglésia parroquial de Igolada, manam al rector de dita Iglésia, que lo primer die de diumenge o festa manada o de precepte, publique y notifique al poble y persones baix scrites les coses per nós y dit nostre visitador general en dita vila provehides y manades si y segons estan en ella continuades y scrites en lo present cartell, lo qual manam a dit rector copie, o copiar fasse en lo llibre dels altres cartells y guarde aquest en son poder fins a tant que per nós eo nostre visitador general li serà demanat, en pena de deu lliures, moneda barcelonesa, y en subsidi de excomunió major.

Primerament provehim y manam que [...]

[...]

Item, per quant nos ha constat que quant se fan professons per la present vila en les quals moltes de vegades se aporta en elles lo Santíssim Sagrament patent, o lo Lignum Crucis, o altres relíquies, Y's succeheix que per causa del vent, totes, o la major part de les llànties van en dites professons, y per consegüent, resten dit Santíssim Sagrament y demás relíquies ab gran irreverència, per ço, ab tenor de la present, manam als obrés que encontinent fassen fer una llanterna gran, dins la qual sempre se faran dites professons y a de anar en mitx o se aye de aportar devant dels preveres, devant de dit Santíssim Sagrament o de dites relíquies, y axí mateix, manam al rector y preveres de la comunitat que no fassen dites professons, que dita llanterna no sia feta, y esta nostra provisió posada en exequutió, la qual llanterna, després de ser feta, provehim y manam se aporte devant del Sm. Sagrament quant se aportarà als malalts illuminant-la dels emoluments de la confraria de dit Santíssim Sagrament, y açò en pena de excomunió major.

Item, per quant nos ha constat que lo anar en la professó se fa del Santíssim Sagrament lo die del Corpus, los diablots y los que ballen la Turquia, y altres bullicis se fan en dita professó, causen divertiment als que fan dita professó, de tal manera que no atenen al principal sperit que se a de atèndrer, ab notable irreverència del Santíssim Sagrament, per ço, ab tenor de la present, manam a tots y sengles personatges o personas qui faran [...] com són diablots, cavalls cotonés, turchs y altres [...sots pena de excomunió] major lata sententia, vagen sempre devant dita [professó ...]. [Així] mateix, manam al rector y demás preveras que per [...] balls y bullicis no permeten pare dita professó en ningun [...] de dita vila, y en cas ho aje de fer, los encarregam nos dicentes [que] ni cessin de cantar los himnes estant ordenats per Nostra Mare Iglésia per a cantar en semblant professó, la qual provisió manam al rector e o vicari en virtut de Sta. Obediència publique lo diumenge antes de la festa del Corpus la publique al poble.

Item, per quant causa gran alborot la música de jutglàs en la Iglésia fora de son lloch y temps, y nos ha constat que los dies molt solemnes que la y ha en la present vila quant se acompanyen los consells al offici, entrant dita música en la iglésia, estantse cantant al cor los divinos officis; per ço manam, en pena de excomunió major, que si dits divinos officis seran comensats de cantar en lo chor, aye de parar la música e o jutglars en lo fossar de dita Iglésia, sens entrar en ella.

[...]

Item, per quant en moltes visites és estat manat y provehit ab diverses persones y censures que no's desaparassen alguns tirs de foch sobre lo tecto de la Iglésia mayor, y no són estades obehides, per ço provehim y manam que ninguna persona de qual sevol gènere, grau o conditió

y estament sie, encara que sie per qualsevol festivitat, gose ni presuma desparar ningun gènere de armes, demunt dit tecto de dita iglésia, en pena de excomunicació major, lata sententia, y altres a àrbitre de nostre degà.

[...]

Fou publicat lo present cartell de visita per M^o Nicolau Rayadell, prevere y vicari de la present Iglésia, diumenge als divuyt de desembre de 1616 a la missa mayor, juxta illius tenorem, de quo fidem facio ego Jacobus Queralt, presbiter et rector dicte ecclesie. Fou publicat.

Igualada, 1616, desembre 27. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 414, full solt.

Inventari de béns que tenien en poder uns administradors no identificats a Igualada. Segurament de la lluminària del Santíssim Sagrament. o de més d'una confraria, ja que tant hi a ciris del municipi com la bandera (no una bandera) del Roser.

Inventari encomanat als quatre llevadós elegits a St. Andreu de 1616.

Die 27 dezembris 1616.

Onofre Francolí – Pere Farrer – Thomàs Rayadell y Hiacynto Casals, llevadós lo any de 1616 acabant lo die de St. Andreu de dit any, restituhit lo inventari los ere encomanat per los llevadós del any 1616, a Jaume Canaletes – Jaume Biosca – Miquel Coll – y Francesch Regordosa, llevadós extrets lo die de St. Andreu 1616. se són designades i encomanades ab inventari les coses següents.

Primo, quatre atxes grans de sera blanca, ab les quals se illumina lo St. Sagrament les festes anyals y tercer diumenge y en la octava del Corpus, les quals avien cremat sols tres vegades de pes ab totes [...] noves de 36 ll sera.

Item vint siris blanchs de lliura y mitja casi nous, lo present any fets y l-any abans ni aven trobats 24 siris curts vells, dels quals ab lo que y han affegit se són fets dits nous.

Item lo siri gros blanch que està a la brandonera que és lo primer.

Item tres caps per aportar los siris pintades de vert ab les armes de la vila.

Item tres claus, la una de la porta de la capella, y les altres dos de les dos caixes de dins dita capella, en les quals estan les atxes y siris.

Item una bassina de llautó gran, ab les armes de la vila en lo mig.

Item la bandera de Nostra Senyora del Roser, de domàs blanch guarnida ab sos quatre cordons y al cap de la llança una figura de Nostra Senyora del Roser *ab un buyrach [ratllat]* dos claus de la caixa amb esta dita bandera en la capella de Nostra Senyora del Roser.

Item quatre vergues blanques llises ab una boca o buyrach ab una corretja ab una sivella gran y caps de plata.

Item un llibre dels comptes de dita lluminària.

Item tres jochs de billes y tres truchs.

Item un cobertor de la caixa aporten les atxes de Barcelona.

Item un tabal gran, bo.

Item ab dinés dolents, trenta y un sou, dic 1 ll 11 ss.

Igualada, 1617. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 30, full solt.

El Consell de la vila renuncia a certes despeses –entre elles les festives- per tal d'afavorir l'obra de la construcció de la nova església parroquial de Santa Maria.

Memorial fet per los Sors. Consellés y elets de la obra de la Iglésia que desija fer la Universitat de Igualada, de les coses que s deuen aplicar a dita obra parexent bé al savi Consell.

Primerament, appar que-s pot aplicar tot los emoluments de las causes pies de Arisó y Çabata, qu'estan a disposició dels Consellés, y tot lo que sobrarà de la causa pia de Pedriça, pagats los casaments, prohibint que per ninguna altre causa se pugan gastar, sinó en dita obra, tot lo tems que durarà, que poch mes o menos restaran cinquanta lliures tots los anys.

E més se deuen aplicar a dita obra tots anys vint i sic lliures per lo gasto fa la Universitat anant a Mostre Sra de Montserrat ab la proffesó, entès emperò que de altre part se pagarà la caritat de cera y altres comtes acostumats [...]

E més se deuen aplicar tots anys 44 ll ss., ço és 20 llss. que-s acostumen desprendre tots anys lo die del Corpus, ab cuets y drach y diables y turchs, y 12 ll ss. que costen los músichs y la sua despesa los dies de Sta. Anna y de St. Roch, llevant dits dos dies los músichs. Y les restans 12 ll ss. llevant la consuetut de donar ventalls a corpus y bou en les diades de las festes de la Vila, llevant ho tot lo tems que durarà la obra, a tots los que-n solen rèbrer. [...]

[...]

Igualada, 1617, juliol 30. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Llibre de Baptismes 2, folis 170v-172r.

Cronicó de les celebracions amb motiu de la primera pedra de l'edifici de Santa Maria.

Joliol MDCXVII

Primera pedra de la Iglésia Nova. Memòria de quant se posà la primera pedra en la nova Iglésia parroquial de la present vila de Igualada, y de la solemne benedictió se féu de dita primera pedra, y de la demás festa se féu per dita ocasió.

XXX julij MDCXVII

Diumenge als t[r]enta de joliol de mil sis cents y desset, die dels sants Abdon y Sennen, precehint licència del Sor. bisbe de Vich, don Fra. Andreu de St. Hierònym, se féu la benedictió de dita primera pedra y se donà principi a la dita nova Iglésia, la qual benedictió, solemnitat y festa se féu ab la següent forma.

Alimàries. Primo, que lo dissapte ans, als vint y nou de dit mes de joliol a la tarda, per a major solemnitat de dita festa, se féu per tota la vila gran aparato de alimàries en demostratió de gran alegria, les quals al toch de la oratió se ensengueren de modo que apareixie per la multitud de dites alimàries que la vila se estave abrasant. Lo gasto de dites alimàries se féu a costes, ço és, de la obra y campanar, de la comunitat dels rector y preveres de la present vila, de la casa de la vila y muralles a gasto de la Universitat de la mateixa vila, y les alimàries de totes les altres cases particulars a gasto dels mateixos amos de les cases, además de dites alimàries hi hagué en dita nit moltes inventions de coses de foch, además de les artillaries, mascles, arcabuzos y cuhets, y foren les dites alimàries y llums ab tanta abundàntia que no-y agué casa de la més pobre fins a la més rica que totes les finestres altes y baxes y terrats y porxos no estiguessen tots plens, de modo que apereixie abrasar-se tot, y en lo monestir dels pares caputxins també hi avie moltes alimàries.

Tres cobles de jutglars. Per la qual festa se llogaren tres cobles de jutglars o músichs, de quatre cada cobla, dels quals en dita nit les dos cobles sonaven a la obra de la Iglésia que és a mig campanar y l'altra sonave a casa de la vila de modo que entre los uns y los altres may parave la música, y además de dita música hi agué també música de campanes, que tocaren a vigília de la manera se sol tocar en les vigílies de Nadal y Pasqua, y encara ab més excés, y a vespres se avie també tocat ab la mateixa solemnitat.

Missa mayor [...]

Acabada la missa mayor (la qual se acabà entre les deu y les onse hores) se anà ab solemníssima professó al lloch aont se avie de posar la primera pedra, ab la qual professó se aportave una

Nostra Señora de bulto ab la custòdia del Corpus, y tant la Nra. Sora. com la custòdia estave adornat ab molta diversitat de cadenes de or, cintes de or, collars de or, brassalets de or, johells de or y de moltes altres maneres de joyes tant de or com de plata y cretalls, que estave tot a les mil maravelles y per anar dita Nra. Sora. cuberta per la professó se aportave lo tàlem mayor, lo qual aportaven lo sosveguer y balle y los quatre consellers que eren, ço és sosveguer Mestre Jaume Ferrer, abaxador del carrer del Argent, balle Mestre Hierònym Farrer perayre del carrer Nou, conseller en cap Mestre Miquel Quadres, cirurgià, conseller segon Mestre March Balaguer, botiguer de teles, conseller terçer en Joan Hubach flassader, y conseller quart en Joan Ferriol, teixidor de lli.

Religions. Ab la qual professó anaven també quatre capiscols ab molts beneficiats y rectors circumvehins y ademés del diaca y subdiaca, s-i vestí per assistent M^o Francesch Sentacana, prevere de la present vila. Anaven-hi també los religiosos Agostins y caputxins dels dos monestirs de la present vila, y devant anaven totes les confraries ab ses lluminàries y banderes, en tant tots los carrers molts enramats y adonats de mil coses y ynventions de fonts y altars y altres coses.

Benedictió de la Primera Pedra. Arribada que fou dita professó al lloch aont se avie de fer la benedictió de dita primera pedra, lo qual lloch estave per al propòsit ben disposat ab tres taules, la una de les quals servie per altar devant una creu gran se avie posada en lo lloch aont aurà de estar lo retaule de dita Iglésia, l'altra per a posar-hi Nostra Sora. en lo temps se avie de fer la benedictió y la tercera en la qual estave dita primera pedra, pintats o dibuxats en ella los noms de Jhs y Maria y les armes de la vila, y estant allí se féu la benedictió de dita Pedra la qual fiu jo sobredit Jaume Queralt, ab llicència de dit Señor Bisbe, guardant la forma y benedictió del ordinari de Barcelona, per lo que en lo nostre ordinari de Vich no-y és tal benedictió.

Professó. Feta que fonch dita benedictió se anà proseguint dita professó, la qual se féu per tota la vila. Y arribats a la Plaça Mayor se detingué dita professó per ocasió de les festes allí per dita professó aparellades, que foren dos esquadres de moros y christians, los quals arribaren en dita plaça ab una galera o fusta a modo de galera, y devant de Nostra Sora. representaren ab espay de un quart de hora la presa de Don Joan de Àustria, vençent los christians als moros, y ensenyorint-se de la sua galera. Y immediatament se féu un honestíssim ball dels Reys dels quals descendia Nostra Sora., dient cada rey dos cobles en alabança de Nostra Señora, que durà alguna mitja hora.

Després se anà proseguint dita professó cantant-se lo Te Deum Laudamus, a cant de orga, y ab dites tres cobles de jutglars, per los carrers hi avie moltes inventions de altars y cartells y galeres de paper que-s venien a cremar y rómpre ab cuhets devant Nostra Sora. y de quant en quant se desaparaven les artillaries o bombardes y mascles; també hi avie fonts per dits carrers. La qual professó fou acabada poc ans de la una hora, passat mig die.

Y en lo mateix die després de vespres se féu en la dita plaça mayor una comèdia al divino anomenada del infante Don Fernando de Portugal, y la mayor part dels presonatges eren estodians de la present vila, la qual comèdia se acabà entrada de fosch per ésser tart quan la comensaren y en les pauses y jornades de dita comèdia sonaren també dites tres cobles de jutglars, ab la qual comèdia (fora los balls de la nit) se donà remat a la gran festa de la benedictió de dita primera pedra, y principi de dita nova Iglésia parroquial de Nostra Señora que-s féu en dit die. De les quals coses me ha aparegut a mi, dit Jaume Queralt, rector de dita Iglésia parroquial de la present vila ne devie fer la present nota en lo present llibre dels batismes de dita parroquial, per memòria. Fin et Laus Deo.

Vilafranca, 1618, desembre 5-8. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès. Fons Ajuntament de Vilafranca. Llibre Verd, folis 319v-321v. Edició a LLIBRE VERD, pàgines 659-669.

Relació de les festes celebrades a Vilafranca per la proclamació de la butlla de la Immaculada per Pau V el juny de 1617. Primera notícia dels cavallets o cotonines de Vilafranca.

Nota, que al primer de dezembre se deliberà en la Casa de la Vila las cosas següents, de tan contento y alegria com baix se dirà, que fonch en lo present any de 1618.

Considerant los dits magnífichs jurats y Consell Sacret del present any mil sis-cents y devuit, com tots los poblats de la present Universitat han rebudes grans merçès de la mà de Déu Omnipotent per medi de la humil Verge Maria, mare sua, y advocada nostra, y per la gran devotió que tenen ab sa Immaculada Conseptió, de la qual la Iglésia Sancta fa festa a lleor y glòria sua, y de sa Immaculada Conseptió, quiscun any, als 8 del mes de dezembre [...] Y com esta Universitat y vila, com afirma y diu lo sereníssim emperador don Carlos, de felice recordatió, en son real privilegi de *Non sperando*, que dita vila és una de les més principals, il·lustres y populossa del Principat de Cathalunya, y com a tal here bé que le honrrassen, y tots los poblats se alegrassen de la bona nova que los jurats an portada de Barcelona, y tramesa de Roma per los embaxadors dels il·lustres consallers de dita ciutat y deputats de Cathalunya, de la fellissíssima novella de la provisió y mandato que lo santíssim Papa Paulo V, a petitió del senyor Rey Nostron Senyor, y de molts prínceps, prelats y religiosos de Spanya, ab consell de tots los cardenals de son consistori, havia deslberat y declarat fos sustentada la comuna opinió dels cristians, y d'Espanya molt en particular, de com la gloriosa Verge Maria Mare de Déu ere estada concebuda sens pacat original; y que públicament ni amagadament, los doctors predicadors en lo púlpit ni en studis no púgan sustentar al contrari, posant silenti perpetu.

[...]

Entesas las sobreditas cosas proposades per Pau Rafel Llaurador y de Çatorra, jurat en cap, en primer vot deliberà que-s fessen alimàrias y una professó solempna com lo die de Corpus, gastant per estas cosas, lo clavary, tot lo que convingués, y se seguís lo orde de Barcelona en quant poguessen. [...]

Encontinent que fou feta dita determinatió, los dits jurats donaren orde a mossèn jaume Vidal, com a síndich de la vila que, en companya del doctor missèr Pau Rafel Llaurador y de Çatorra, mossèn Salvador Comelles, mossèn Joan Ortola y mossèn Sebastià Vilar, se conferissen al cor als reverents de la venerable Comunitat, portant-los la embaxada de la nova novella, y del que la Universitat havia deslberat de fer en lleor y glòria de la gloriosa y humil Verge Maria y de sa Immaculada Conseptió, supplicant-los que, per sa part, acudissen en honrrar la festa com bé tenian acostumat en semblants ocasions.

semblant embaixada fou feta, per dit síndich y prohòmens, als monestir dels pares de Sant Francesch, de la Sanctíssima Trinitat y als Pares Caputxins, supplicant-los assistissen en la professó que entenia fer la Universitat, com lo die de Corpus.

E dits jurats manaren cridar tots los administradors dels offitys y altres de devotió, als quals nottificaran la sobredita novella y alegria. Y pregant-los que se esforsasen en acudir en honrrar la festa y enprar a sos confreres, los que porien portar atxes, y que llogassen músichs y que adornassen ses capellas de tapissaria y quadros, y ab moltes llums. Als de la confraria de Sant Miquel que tragués lo drach, al de Sant Antoni los cavalls cotoners, y als administradors de Sant Aloy, la àguila.

E també donaren orde als administradors de Sant Ramon per a que emprassen los confreres que heren d'estament militar, y altres, per a que acudissen ab ses atxes a la professó; y que sa capella la adornassen com les altres.

E també enviaren a ssercar lo clavary de la vila, qui era lo dit mossèn Pau Roig, burgès, nottificant-li lo que estava deliberat, y venia a son càrrech haver de fer. Encarregant-li procuràs ab músichs, tella, candelas de sera y altres, y que se aparallàs ab dos prohòmens per aportar, en dita professó, la bandera de la vila.

E a sis de dit mes de dezembre, per orde [de] dits jurats, fonch ordenada una crida, y de part sua publicada per tots los llochs de dita vila ab tebals y trompetas, notificant al poble com per spay de tres dies se aparellassen y se asforsasen, quiscú en cada casa, per si de fer moltes llums y demonstracions de alegria, per tant bona novella, com lo demás trobaran en dita crida continuat.

Nota, que en la vegília del die de Nostra Senyora, a migdia, comensaren los reverents de tocar y fer repicar las campanes de a iglésia Parrochial, tirant tirs de mascles, mosquets y archabussos per spay de mig hora. Y los músichs sonaven, y las trompetas y tabals. Lo mateix feren, encontinent, los monestirs en repicar y tirar alguns tirs de archabussos. Y acabada dita músicha per spay de mig ora, com està dit, se'n devallaren. Y una de les cobles dels músichs, per orde del dit clavari, anà a Casa de la Vila, y les quatre féu anar en casa dels jurats, per acompanyar-los ab músicha a la Casa de la Vila. Y al punt de les tres hores dits jurats pertiren de ses cases ab promenia, portant cada hu de ells una cobla de jutglars sonant ab los ministrils. Y en dita Casa estigueren ab molta promenia per spay de una ora y mitja, dins del qual temps dits músichs entratingueren la festa ab diversitats de músicas. Y per orde de dit clavari los administradors de Sant Aloy feren venir la àliga y densà moltes dançes. També vingueren a dançar los jagants, los cavalls cotoners ballaren, y passà lo drach ab sos diablos tirant cuets. Y al punt que acavaben de tocar a matines, los magnífichs jurats, ab companyia dels senyor veguer, qui és Francesch de Masdovelles, y del senyor balle, qui és mossèn Joan Miret, burgès, ab molts prohòmens, agraduats per fileres, donat lloch en primera filera al clavari, anant devant tots los músichs, àliga, jigants. Y entraren per lo portal major de dita iglésia y se assentaren ca[da] hu en son lloch al altar major, y lo senyor vaguer al banch dels cavallers y burgesos. Y en lo punt que agueren comensades las matinas s'ensangueraren totes las lluminàries que estaven aparellades en lo altar Mayor, des del altar fins a la fi del retaula. [...] Y cada huna de las confrarias ensaguéran las llàntias, y molts siris que tenian per l'altar y retaula, reixes y baranes de son arxiu, y també tenian posades llums ab los tabernacles. Y dites capelles estaven molt ben adornades de cortines de seda de different colors, y de tepisaria y de quadros curiosos. [...] Advertint, que en algunes capelles cramaven atxes blanques, de tal manera que aparexia que tota la iglésia se havia de affogar. Las mateixes llums u lluminària fonch feta lo dia de Nostra Senyora, y lo endemà que era diumenga, en tot lo temps que deian los offitys: la missa, vespres y completes.

Y acabadas ditas matinas, dits jurats, ab lo mateix orde que éran vinguts a la iglésia, s'entornaren a la Casa de la Vila, anant devant les trompetas, y tambors y los músichs. Y quan foren a la Casa de la Vila s'entornaren cada hu en sa casa, acompanyat de sos prohòmens, anant portant una cobla de músich[s]. Advertint que lo mateix orde observaren en los dies vinents.

E quant hagueren sopat, acudiren a la Casa de la Vila [...] la qual estava molt adornada y empaliada de moltes catiffes per les finestras, ab molt[s] candaleros ab sos siris y candeles cremants. També en lo studi y entrada de dita casa estava empaliada de draps de ras y ab quadros de Nostra Senyora y de sancts. La iglésia y campanar estava ab moltes copes de tella cramant, y ab moltes llanternes de paper ab sos grasolets.

[...]

Y acabadas las completas se donà principi a la professó, la qual fonch ordenada por los sachristans en la forma acostumada lo die de Corpus. Y posats al portal de dita iglésia dos qui heran dels dits sachristans, lo doctor missèr Jaume Balaguer y mossèn Antoni Mas, anant legint un paper, feren que en primer lloch anà lo drach ab son músich y diablos, tirant cuets. Y après anà los tambors y trompetas. Haprés hanaven los jagants. Après, hanaven los confreres de la confraria de Sant Jacinto, ab sa bandera, sirys y atxes, com baix se dirà, y aportant la creu de plata y tabernacle molt rich de joyes. Haprés hanava la confraria del Sanctíssim nom de Hiesús, ab molta lluminària de sirys y atxes, y ab son tabernacle molt rich y bell. Haprés hanaven los fills de vila y confraria de Nostra senyora del Rosser, ab dos banderes de domàs y ab tabernacle molt enriquits de pessés de or y plata, y ab molts grans llums de atxes, com baix se dirà, y aportaven una cobla de músichs ab ministrils, sonant per la professó. Haprés, hanave la confraria de Sant Machary ab sa creu de plata, bandera y estendart de domàs, ab molts llums, sirys y atxes. Y Haprés hanave la confraria de Sant Aloy ab sa bandera y estendart de domàs y creu de plata, y ab la àliga densanct, ab molta lluminària de sirys y atxes. Haprés, anave la confraria de Sant antoni, ab sa bandera, entendart de domàs y ab la creu de plata, ab son tabernacle molt rich y bell, y ab sos cavalls cotoners molts adornats, y aportaven una cobla de músichs ab sos manistrils sonant. Haprés, hanava la confraria de Santa Maria, ab sa bandera de domàs blanch y creu de plata, y

aportaven ab un tabernacle la ymàtie de Nostra Senyora y sa Immaculada Conseptió, vestida de rrobes molt riques y belles ab molts juells, portant debaix de sos peus una mitja lluna, astelas, llirys y flors y una cobla de músichs sonant, y ab molta lluminària de atxes blanques, com se dirà. Haprés hanave la confraria de Sanct Miquel ab sa bandera molt richa y bella, ab son astansart y ab una gran creu de or y plata de molta valor, y una cobla de músichs ab menestrils sonant. Haprés, hanave la confraria de Sant Lluch, ab dos banderas y estendart de domàs, ab sa creu de plata y una cobla de músichs. Haprés venia la bandera de la vila, que aportava dit clavary, ab moltes atxes, acompanyada de persones il·lustres y honrrdes y de tots estaments. haprés venian los pares caputxins ab sa creu devant, ab dos scolanets molt ben adornats ab dos candeleros de fusta ab sos sirys cramans. Haprés venian los pares de la Sanctíssima Trinitat ab sa creu y candeleros de plata que aportavan dos minyons molt ben adornats. Haprés venian los frares de Sanct Francesch ab sa creu y candeleros de plata y ab dos minyonets molt ben vestits portant dits candeleros. Haprés venian los reverents capellans de la venerable Comunitat ab sa creu devant y adornats de moltes capes de brocat y domàs fi, y aportant quatre sacerdots la custòdia ab la Verònicha de la ymàtie de Nostra Senyora, y aportant devant de la qual les atxes y sirys acostumats per comte del[e]s confraries. Y dits jurats aportaven lo tàlem ab la forma acostumada lo die de Corpus. Aprés venian darrera la custòdia dos capellans y lo administrador de Sant Ramon ab ses atxes cramants. haprés venian lo reverent vicari y [a]sistent ab lo gramial. En aprés, venian lo dit vaguer y balle ab ses atxes blanques molt cremant. Y aprés venian moltes persones principals y honrrades de la present vila y de la vegaria.

Advertint que devant de la custòdia y dins del cor dels capellans anaven vint minyonets vestits de blanch ab ses estoles y corones de llorer, anant cantant devant la custòdia moltes cansons en lleor y glòria de la Immaculada Conseptió, aportant cada hu una atxa de sera blanca. Comensant lo primer de cantar:

Siempre fue tierra biendita la que es tierra virginal, pues jamás se vió maldita con pecado original.

Y acabat feya una gran reverència a Nostra senyora, y s'entornava a son lloch. Y aprés venia altre minyó, fent dita reverència deya cantant:

Siempre fue nube luzida, pues nunca tuvo senial de tiniebla original, la Graciosa sin medida.

Y ab lo mateix orde cantaven differents cansonetas, axí en la iglésia com en totas las parts que feya pausa la custòdia, y cantava la capella y dansava la àliga. Lo que aparegué molt bé a tot lo poble. Semblants motets, cobles, càrmens y peus foren ordenats y posats per las iglésias y cantons, tots dirigits en lleor y glòria de la Immaculada Conseptió.

Y ab aquesta forma, dita professó passà per los llochs y carrers que acostuma de passar la professó de Corpus, los quals trobaren en cada una de las casas estàvan molt empaliadas las finestras y portas, y en molts llochs havian fet altars y ab molts quadros. Y arribant a la iglésia cantaren dits minyonets y densà la àliga. Y en lo punt dits jurats s'entornaren a la Casa de la Vila. Y en lo punt fonch acabada la professó, feren los jóvens una mostra o companya de soldats ab son capità, alferys y bandera. Y ab molt gran orde y consert se'n anaren devant de la iglésia, al portal Major, a fer una salva a Nostra senyora. Y cada filera tirà de sos mosquets y archabussos, que aparegué molt bé. Y dits jurats, passada que fou la mostra dels soldats, se'n anaren en ses cases. Y quant hagueren sopat acudiren a la Casa de la Vila, y en sa presència vingueren vint jóvens honrrats, fills de vila, tots vestits de tela blanca ab sos tocados y coronas, y molt adornats, y ab camals de cascavells ab una atxa blanca en la mà, portant devant molta llum y ab una cobla de músichs sonant. Y aquí feren los mateixos balls, dançes, gallardes, pas y medio, la espanyola y lo torneix, que havien fet en primer lloch devant del dit portal de la iglésia a llaor y glòria de Nostra Senyora. Y ab aqueixa forma recorreran tots los carrers de la vila. En los quals balls honrraren la festa, y se alegraren tots los poblats y gent principal del Panadès que heren vinguts per veurer la festa.

Lo endemà, que era diumenga [...]

Y quant hagueren sopat, tornaren ha veurer la bullíssia, y un carro triumfant, que se havia fet per donar fi a dites alimàries y festas, lo qual hanava ab la forma següent:

Primerament, hanaven moltes llums de davant y haprés venia un carro molt adornat, dins del qual hanaven los músichs sonant ab menistrils. Haprés, venian vuit persones honrrades, ab unes màsqueras devant la chara, molt ben vestits y ab una atxa blanca molt cramant, anant densant devant dit carro triunfant. En lo qual venia ab moltes atxes ensesas y posades a les baranes y en unes escales, com direm. Lo qual estava edificat una scalera de sinch grades, y dalt un replà, a modo de teatro, ha hont hi havia una cadira de repòs, en la qual tenia assentada un minyó, fill de don Dalmau de Copons, vestit molt richament com una dama, molt adornada de cadenas y juells de or. Demunt del cap aportava una chorona molt richa y bella, de gran valor, y ajuntada les dues mans. Y al peu tenia una mitja lluna ab ses steles, representant la figura de la gloriosa humil Verge María y de sa Immaculada Conceptió. Y en la segon grade, y darrera, estaven quatre minyonets, molt boniquets, vestits de blanch ab ses stoles y posades alles, los quals representaven quatre figures de angells; ab son cap portaven unes coronas molt riques. Y al cap de dit carro, desús de dite scales, estaven quatre cantors ab ses guitarres, sonant motets en alabança de Nostra Senyora. Y ab esta forma y consert anaven devant del portal Major de dita iglésia a fer la salva y cantar la gala y sonets a Nostra Senyora. Y de aquí hanaren a la Casa de la Vila, a hont cantaren moltes lletres. Y après, los dits vuit disfresses se posaren a dençar diverses danças, a la ymítia de Nostra senyora, en lleor de la qual, com està dit, se féu tot lo sobredit. Y discorregueren tots los carrers de la vila y, per anar dit carro triunfant tan ben consertat, y adressat y enballit, com convenia, fou molt lloada esta festa per los poblats y forasters. Plague a la Divina Magestat de Déu Nostre Senyorsien estadas estas cosas per més servir-lo, y a glòria y a lleor de la Verge maria y de sa Immaculada Conseptió, etcètera.

Igualada, 1619, febrer 14. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1094. Llibre de la Universitat de 1619, foli 38v.

Provisió del Consell Municipal de fer festes per la proclamació de la Immaculada.

Die decima quarta mensis februarii anno predicto.

Convocat y congregat lo concell secret y particular de la present vila de Ygualada en la forma acostumada en la casa de la universitat de dita vila, en la qual per semblants y altres negocis de la dita vila s-és acostumat de convocar y congregar, en la qual convocació y congregatió han entrevingut y són estats presents los magnífichs señors [...]

E primerament sobre la proposició feta per los dits señors concellers acerca que per causa de una declaratió feta per lo consistori dels cardinals en la ciutat de Roma que la sacratíssima verge Maria és estada concebuda sens pecat original en la ciutat de Barcelona, de la qual és carrer la present vila, y les altres viles y ciutats del present principat han fetes grans festes y alegrias en honrra y glòria de la sacratíssima verge Maria y memòria de tant justa declaració y que per ço representen dites coses al dit concell para que a ymitació de dita ciutat de Barcelona y altres viles aparexent bé, se fassen en la present vila festa y alegries com aparexen a dit concell y que determinen quant y com y de quina manera se faran dites festes, ha determinat lo dit concell que·s fassen festa y alegries lo primer, segon y terç die del mes de maig primer vinent en la present vila, ab tota la lluminària, solempnitat y demostració de alegries que millor sàpigan fer. E que per ço se gaste tot lo que convinga de diners de la bosseria a coneguda dels Sors. concellers als quals donen poder que de anomenar quatre persones a dits Sors. concellers ben vistes para que·ls ayuden en lo que convindrà, para que dites festes y alegries se fassen com és rahó en alabança de la Immaculada conceptió de la verge Maria.

[...]

Igualada, 1619, abril 30. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1068. Llibre de la Universitat de 1619, foli 41v.

Crides per les festes de la Immaculada. Menció detallada dels Estaferms en els torneigs, tal i com es veuria l'any següent a Cervera o Tàrraga (MIRÓ 2006).

Crides fetes per les festes y luminàries fahedores en llaor de la Immaculada conceptió de Nra. Señora.

Ara hoiats tothom generalment que us notifiquen y fan assaber de part dels Magnífichs Señors Balles de la vila de Ygualada per lo molt alt señor Rey y monastir de Sanct Culgat de Vallers, señors comunament y per indivís de la dita vila. Que com lo concell secret de la dita vila a catorse del mes de febrer prop passat hage determinat se fassen grans festes y alegrias en la present vila lo primer, segon y terç die del mes de maig primer vinent en honrra y glòria de Nostre Señor Déu Jesucrist y de la Immaculada conceptió de la sacratíssima verge Maria mare sua, per demostració del contento y alegria que tots los christians devem tenir de la declaració que-s estada feta en lo consistori dels cardenals de la ciutat de Roma, cap de la sancta Yglésia Cathòlica, que Nostra Señora sacratíssima no fonch concebuda en pecat original, ans fonch de aquell preservada, y que per ço tots los doctors jurassen de deffensar ab les veres possibles dita determinació contra tots los que pretenguen lo contrari. Y a imitació de les festes y alegrias que per dita causa són estades fetes en la ciutat de Barcelona que-s lo cap del present principat y la present vila és carrer de aquella y altres ciutats y villes de dit principat. Y per la obligatió que tots los cristians tenim de servir, lloar y beneir a tan alta Señora axí per lo que ella mereix, com també en retorn de tantes mercès que cadal die per sa intercessió rebem los christians de la mà de Déu Nostre Señor. E perquè dites festes se fassen ab la solempnitat que-s deu, los Il·lustres y Magnífichs señors concellers de la present vila en lo any present y corrent han ordenat que los dits tres dies sien fetes als vespres alimàries, posant moltes lluminàries per les finestres, porxos y taulades de la dita vila, e que comensen aposar dimats al vespre primer vinent, e lo endemà dimecres se fasse una molt solemne professó per la present vila e-s fassen [balls (ratllat)] enramades, capelles, fonts, oratoris, portalades, archs y carros trihumphants, se representen històries y comèdies, se fassen balls y hastaferm y altres inventions per a que dita festa sia molt solemnisada y de ella Nostre Señor déu y la sacratíssima verge Maria ne sien servits, sperant de sa sanctíssima mà haver-ne gran retributió y paga. E per més obligar als habitants a la present vila de fer trasses, inventions y coses curioses en adorno de dites festes, los dits Il·lustres y magnífichs señors concellers, per lo poder a ells donat per lo dit concell secret, donaran los prissos devall scrits y mencionadors, e per ço se diu, notifique y mane a totes les perçones axí hòmens com dones habitants en la present vila, que los dits tres dies, ço és lo primer, segon y terç die del mes de maig fassen festa y se abstinguen de treballar axí com se-n abstenen en los dies de diumenges y festes manades per Santa Mare Yglesia, e que quiscú en sos antuxans de ses cases tinga aquelles escombrats y nedejats de qualsevol immundícies, sots pena per quiscú que contrafarà de tres lliures aplicadores a la obra de la nova Yglésia parrochial que-s va fent en dita vila.

Item los dits magnífichs señors concellers, ab sa bona fe y paraula prometen que donaran an aquell que farà millor invensió de lluminàries los tres vespres una barchilla de plata, y en aquell que farà millor altar o oratori una piqueta de plata, e més avant al que farà millor sortidor o font, archs o carros o altra invensió en adorno de dites festes, li donaran una creu de or ab moltes pedres, y al que farà millor invensió de creus o tabernacles li donaran una tassa de plata, e més avant al que farà millor invensió y entrarà més galant al hastaferm li donaran un lleonet de or ab perles, y al que corrent al hastaferm romprà millors llanses y farà millor lo exercici li donaran una corneta de plata ab cascavells, pregant a tothom en general y en particular que-s vullen desvellar y amostrar en fer invensions, trasses y altres coses segons millor poran, que además als que millor ho faran, y en lo demunt dit se amostraran se-ls donaran os dits prissos, ne hauran

també complida paga de nostre señor Déu a intercessió de la sacratíssima verge Maria mare sua y los dits señors concellers ne restaran molt agraits y servits.

Que quidem preconització fuit publicata per loca solita presentis ville Aqualate sono tube sive de anafil precedente et subsequente, per Josephum ostiol, curritorem publicum ville predicte pre legente sibi Augustino Baró, scriptore jurato sub me Joanne baró notario et scriba dicti concilii, die ultima mensis aprilis anno predicto, presentibus quan plurimis perconis dicte ville et aliorum locorum.

Olot, 1619, maig 7-juliol 29. ACGAX, Fons Ajuntament d'Olot, Llibre de resolucions del Consell 1608-1621, folis 321r-322v. SALA 1965b.

Acords de celebrar la festa en honor de la Immaculada a Olot.

[foli 321]

Die VII mensis May anno a nativitate Domini MDCXVIII Oloti. Convocatis Magco. et honor consulibus et consilio [...]

Primo attès que los Rnts Joan Francesch y Antoni Soler preveres de la Iglesia de Olot beneficiats de la Rt. Comunitat de dita Iglesia han deduhit en lo Consell que attès Barcelona Gerona Vich i altres parts han festaiada la declaració feta per lo Summo Pontiffice de que Ntra. Señora fou consebuda seus peccat original y per ço han fetas festas de alegria fent officis, proffessons y altres demonstracions de alegries dita Rnt. Comunitat ha determinat que-s fassa solemne officii y professó per festeiar y fer las demonstracions de alegria se deuent a semblant cosa y que se-n donàs rahó al present Consell perque ab lo demás fassan lo que los aparra per onra de la vila y de semblants festes y assenyalen dia per fer aquelles.

Determinaren que-s fassa festas per dita ocasió y per aquellas se gasta lo que la Universitat para bonament suportar y que-s comensen ditas festes lo endemà de St. Steve propvinent que comptarà quatre de Agost.

Ytem que per dites festes se gasten per la Universitat cent y vint fins en cent cinquanta lliures es a aber de bens i diners de la Romana si ni haurà a la taula y si falta del residu del clavariat de Mossèn Parrinet y si no nhi ha de la Universitat ab pòliça dels Senyors Consols y que-s distribuescan se gasten conforme aparra als Senyors Consols y altres persones mes les quals se alegescan y anomenen per los senyors Consols als quals donen perdita ocasió llarch poder. Foren anomenats per dit effecte M.º Llorens Tamarid, M.º Vicent Puigsech, M.º Morató M.º Pasqual M.º Galseran Font y Pere Cols pagès y foren aprovat.

Ytem que los Señors Consols y los elets donen raho a la Rnt. Comunitat de la determinatió y als Rnts Prior y Convent del Carme [...]

[foli 322]

Die XXVIII mensis julii anno a nativitate Domini MDCXVIII Convocatis Magco. et honor. Consulibus et Consilio circa festivitate beate Marie deslberarunt sequentia.

Primo que-s fassa un standart de taffatà blanch ab sa asta per lo qual despenen cinc canas y mitja de taffatà.

Ytem que-s llogue una cobla bona de músichs que ab las dos son llogadas per sis lliures quiscuna que son Francesch Camps y los companys, Joan Camps y sos companyons serán tres cobles ultra de la cobla llogan los pagesos.

Ytem que en lloguen quatre trompetes de Vich.

Ytem que-s compren sis mil grasalets i cinc mil fanals i poncelles i dotze pifres i s-és concertat en vint y sis rals.

Ytem que-s fassa gasto fins a dotze lliures dividors en fer millor tabernacle i millor lluminària de les confraries en la professó.

Ytem que es balle la àliga y s'es concertat ab M.º Joan Roig quaranta reals y ab tal, que fassa dos plomals a la gegantessa y al gegant, un a cada hu.

Ytem be que s'adobia lo gegant y la gegantessa y la mulassa y s'és concertat que u adobia Pere Coma Parayre.

Ytem que ballen gegant, gegantessa y mulassa. Ytem que donen una lliura quatre sous als que ballaran lo gegant y gegantessa que son Joan Ferrussola y Pere Serra.

Ytem que donen a Rafel Font carnisser per lo interès del córrer dels toros per lo dany que li podrian fer setsa lliures y setse sous.

Ytem que s compra una roba de polvora per tirar lo vespre de St. Steve a St. Steve, al Tura, Carme, St. Francesch y Puyout.

Ytem que s fassen venir vuyt avets per las Festas.

Ytem que s compra mija bota de oli per cremar y donar al hospital, al studi y a la casa de la vila ab los grasolets.

Ytem que s manllevan a la ciutat de Gerona dos carregas de arcabussos ab sos flascos y flasquillos hi-s pach lo port.

Ytem que s lloguen dos miñons per tocar los tabals de negres.

Ytem que s ballen los cavallins.

Ytem que s donen duas quarteras de blat a Miquel Font y Nicholau Riba per los treballs presos ço es una quartera a quiscú.

Testes honor Sephanus Marcillo blanquerius Joannes Fontanella minor parator et Michael Font virgarius Oloti....

Igualada, 1619, agost. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1094, Llibre de la Universitat de 1619, foli 55v.

Crida de Sant Bartomeu, on es testimonia la processó com a feta "des de temps immemorial" i que hi figura la imatge del sant.

Crides ques publiquen lo die de Sanct Barthomeu

Ara oiats a totom generalment que us notifiquen y fan a saber los magnífichs señors balles de la vila de Igualada per lo molt alt señor Rey y per lo monastir de Sanct Culgat de Vallès, señors comunament y per indivís de dita vila, a instàntia y requesta dels magnífichs señors consallers y mostassaph de dita vila, a totes y sengles persones de qual sevol stat, grau, o proheminèntia que sien, se diu y notifique que disapte primer vinent que comptarem a vint y quatra del present mes serà la festa del gloriós Sanct Barthomeu, apòstol de Nostre Señor Déu Jesuchrist y patró d-esta universitat de Igualada, y com se hage sempre acostumat de temps immemorial a esta part celebrar en dita festa solempne offici y sermó en la iglésia parrochial de dita vila y fer una solempne professó per dita vila, aportant per aquella la figura de dit gloriós sanct patró nostre. Diuen, per ço, notiffiquen y manen a tothom generalment de dita vila, per més decorar y en noblir la dita professó y festivitiat que quiscú per dit die de disapte que s celebrarà dita festivitiat, sie tingut y obligat y hage de nateiar y escombrar llurs entuxans, patis y carrers de totes pedres, terra, fusta y altres immundíties y suciedats, y enremar y regar, y assò tinguen y observen y complisquen, sots pena de vint sous barcelonesos; y lo dit die de disapte, quant sentiran tocar las campanas acudan a la dita Iglésia per a oir missa y los officis divinals y també per a acompanyar la dita solempne professó, y assò faran devotament per a què lo dit gloriós Sanct Barthomeu patró de dita esta Universitat intercedesca devant Nostre Señor per esta dita Universitat y habitants en ella. E quart si, etc.

Quequidem prechonització fuit publicata per loca solita presentis villa Aqualate precedente sono tube et subsequente, per Josephum Costiol, curritorem publicum eiusdem villa prelegente sibi Francisco Baró[...]

Barcelona, 1620. Vilassar de Dalt, Arxiu dels Marquesos de Santa Maria de Barberà, Pinós, ms. 3.5.15 (1620-s. XVIII), folis 13r a 16v. Publicat a CUADRADA / GARRIGA 2018, pàgines 142-147. Llegendada de Galceran de Pinós o del rescat de les cent donzelles, ja publicada de manera molt breu el 1495 per Pere Tomich (TOMIC 1495, folis XXXV recte i XXXV vers).

Genealogia y Descendència dels de la Casa y Família de Pinós. Dirigida a la Excel·lentíssima Dona Isabel Margarida de Íxar y de Pinós, Duquesa de Íxar y Comtessa de Belxit [...]

Galceran [I] de Pinós lo del Miracle [Llegenda del rescat de les cent donzelles]

El sobredit Galceran Galceran de Pinós, senyor de las baronias de Pinós, fou fill de Pedro Galceran de Pinós y de la noble Berenguera de Moncada. Casà ab Estafania. Procrearen a Pere y a Brígida. Lo comte Remon Berenguer, 3 de aquest nom, en l'any 1130 féu testament, y entre altres executors del dit testament anomenà al dit Galceran de Pinós, diu-ho lo dit Pare Diago, libre 2, capítol 113.

Diu Hierònym Sorita, libre 2, capítol 4, que en lo acte de la concòrdia que's féu a 16 de setembre 1140 entre lo comte Remon Berenguer 4, príncep de Aragó, y lo Patriarca de Hierusalem y Mestres del Temple y Ospital a serca de la successió del Regne de Aragó, que dels rics hòmens y magnats que acistiren en dit acte fou hu d'ells lo sobredit Galceran de Pinós.

En lo any de 1137 lo dit Galceran de Pinós acompanyà al dit comte Remon Berenguer 4 quant anà a Castella a veure's [f. 13v] ab lo Rey Don Alonso, son cunyat, per tractar dels negocis del Regne de Aragó. Diu-ho lo Pare Diago, libre 2 capítol 142.

Anant lo dit comte Remon Berenguer, príncep de Aragó, en ajuda de son cunyat, lo Rey de Castella Don Alonso, aportave per almirant de sa armada al dit Galceran de Pinós. Juntà's ab la armada del Rey de Castella y donaren fondo sobre Almeria, ciutat marítima del Regne de Granada. Al desembarcar, com los moros defensaren que no prenguessan terra, saltà primer lo dit almirant Galceran de Pinós, y a pura forsa de armas féu retirar los moros. Ab la gent que tras d'el desembarcà en lo dit siti fou pres juntament ab son companyó y criat seu Sancerní, que podent escapar no volgué desamparar a son senyor. Aportaren los terra adintre y posats en presó en una fortalesa. Guanyà's la dita ciutat de Almeria en l'any 1147 ab aquella única joya, la esmeralda, la qual fonc donada als genovesos per lo bé que havian servit. Y volent-se partir lo dit Comte, féu gran diligència y pesquisa per saber de son almirant, lo qual estava molt apesarat de no trobar nova ni rastre d'ell. Despedí's de son cunyat y tornà-se'n a Barcelona. Entenent lo noble Pere Galceran de Pinós, pare del dit almirant (lo qual estave molt vell en la sua vila de Bagà), que son senyor lo comte era arribat de la jornada y que no venia ab ell son fill, ab tristesa y ab desitg de saber novas de dit son fill envià a soplicar al dit comte li fes mercè manar-lo avisar si sabia nova alguna de son fill y son almirant, si era pres o mort. Y si era pres, si podria cobrar libertat per qualsevol manera. Lo dit Comte, oyda la embaixada de pare tant [f. 14r] lastimat, y no volent olvidar-se dels serveys de son almirant, lo qual per son servey se era perdut, manà en continent armar una galeota, y ab son embaixador escrigué al Rey de Granada, pregant-lo lo volgués certificar si son almirant Galceran de Pinós estave en son poder o de algun vassall seu o si havia entès que fos mort. Y si era viu, si-l volia donar a rescat, y quin rescat volia per ell. Lo Rey de Granada respongué al dit Comte, avisant-lo con son almirant era viu, y que-l tenia en son poder, y que pus li havian pres Almeria se volia en part compensar de aquell dany ab son almirant, y que per son rescat volia las cosas següents:

Cent mil doblas de or.

Cent pessas de draps de taurís.

Cent Acaneas blancas.

Cent vacas bragadas.

Cent donsellas poncellas.

Y que en altra manera son almirant no exiria de son poder. Rebuda que hagué lo comte la resposta del Rey de Granada, la envià al noble Pere Galceran de Pinós, pare de dit almirant, lo qual vengué y empenyà molts castells, vilas y llochs y otras cosas de son patrimoni per comprar les cosas demanaven per al rescat de son fill. Y tenint ho tot, sols li faltava las cent donsellas, per lo qual estave afligidíssim, perquè li paria impossible. Féu cridar tots los balles y jurats de todas las terras, ab gran dolor y sentiment los representà lo rescat volia lo Rey de Granada per çon fill, y que havia venut y empenyat molta part de son patrimoni per comprar las cosas del dit [f. 14v] rescat, y que u tenia ya tot exceptat las cent donsellas, y que estave impossibilitat son fill de exir de cativeri per falta d'ellas, que com a tant faels vassalls y tant amats d'ell los pregave que en tanta necessitat li donassen consell, favor y ajuda. Mogueren tant a sos vassalls las paraulas mesclades ab llàgrimas del llastimat vell que tots a una veu li prometeren donar llurs pròprias fillas, com de fet las donaren sos bons vassalls, tretas todas cent de las baronias de Pinós y Mataplana. Estant ya lo rescat a punt elegiren pròmens que juntament ab lo balle de la vila de Bagà aportassen dit rescat al Rey de Granada. Encaminaren-se la via de Tarregona al port de Salou, hahont havia manat lo comte Remon Berenguer enbargar dos naus per aportar lo dit rescat. Lo dit almirant Galceran de Pinós estave molt apretat ab una forta presó, ab cadenas y grillons, y com era devot cada dia ab ses oracions suplicave a Déu omnipotent fos servit lliurar-lo de tant aspre y cruel presó, prenent per sa intercessió son patró y advocat, lo gloriós Prothomàrtir Sant Esteve, continuant-ho cada dia per espay de més de dos anys. La potència divina, que may falta an aquells que de bon cor lo invocan, permeté que en la dita presó aparagués ab gran claredat y resplandor lo beneventurat Protomàrtir Sant Esteve vestit ab vestiduras de Diaca, al qual lo dit almirant ab contínua pregària sempre lo havia reclamat. Y agenollat y postrat per terra, li féu moltíssimas gràcias per tanta mercè, y lo dit Sant li digué: «Fill meu, Déu me ha fet a mercè per a que us vingués a lliurar y trauer d'esta tant àspera presó mitgensant [f. 15r] vostra contínua devoció y oració que-m haveu feta a mi, que só lo vostre Patró Esteve. Per tant, veniu ab mi», prenent-lo per la mà per a traure'l. Y vehent son criat y companyó Sancerní que per medi del gloriós Sant son senyor exia de la presó, digué en alta veu: «O, senyor, soplíc-vos que quant siau en vostra terra vos recordeu de mi!». Y lo dit almirant li respongué que verdaderament no-l deixaria, axí com ell no-l havia desamparat quant lo prengueren podent se salvar, y suplicà al gloriós Sant fos servit també de lliurar y trauer a dit son criat y companyó de la dita presó. Respongué lo gloriós Sant que pus tenia Advocat, que intercedís per ell, que-l reclamàs, que Déu omnipotent usaria de sas misericòrdias ab ell. Y al punt lo dit Sancerní se agenollà y ab gran devoció soplirà al gloriós Sant Genís, son patró y cap de la capella de son castell de Suil, li alcansàs de Déu omnipotent la libertat tant desijada. Y al punt aparagué lo dit Sant y los dos tragneran de la dita presó al almirant y al Sancerní ab las cadenas, grillons y demás lligaduras en què estaven presos. A la matinada se trobaren molt serca hahont estave lo rescat, lo qual anave caminant la via del port de Salou per haver-se de embarcar. Anaven los dits almirant y Sancerní carregats ab las mateixas cadenas y grillons per més certitut del miracle, y vehent tanta gent, càrregas y demás cosas del rescat, foren a ells, los quals no-ls conagueren per venir tant desmudats, flachs, perduda la color, las barbas molt crescudas. Y preguntant què cosa era aquella y hahont anaven, respongueren que anaven a terra de infels, y que tot allò havia de servir per rescat de llur senyor. Y hoynt tal cosa se posà a plorar de compassió de veurer que tantas donsellas per son respecte anaven [f. 15v] en poder de infels, y la lealtat de sos bons vassalls, que per ell daven sas pròprias fillas. No volgué dissimular més ab ells, donant-se a conèixer, dient-los lo miracle gran que Déu havia usat ab ells per intercessió dels gloriosos Prothomàrtir Sant Esteve y Sant Genís, y per més certificació veren las pròprias cadenas y demás lligaduras en què estaven presos, y agenollats donaren moltas gràcias a Déu Nostre Senyor y als gloriosos Sants per tant gran benefici y mercè, besaren li les mans com a son senyor, y ell a ells ab molts abrossos de amor y ab gran alegria y contento torraren a la ciutat de

Tarregona, de la qual aqueixa matinada n'eran exits, y allí manà lo dit almirant vestir totas las cent donselles de drap vert y colorat, y ab lo demás rescat se'n anà a Barcelona a presentar-se al comte y príncep de Aragó Remon Berenguer, son senyor, al qual rebé ab molt gran contento y alegria. Y havent estat allí alguns dies demanà licència per anar a veurer a sos pares, los quals ab gran desitx lo aguardaven, y de tant lluny com veu y descobrí la iglésia del gloriós Sant Esteve, cap y parroquial de la sua vila de Bagà, se apeà y-s posà en oració. Y des de allí anà genolls per terra fins posar-se devant lo altar de dit gloriós Prothomàrtir, hahont li féu infinitas gràcias. Y no volent olvidar-se de la mercè gran que Déu ab ell havia usada per intercessió del dit Sant, ab consentiment de sos pares donà a la dita iglésia per a sempre la mitat de la dècima de tots los fruyts rebia en dita terra, y a las casas dehont eran exidas las ditas cent donselles las enfranquí de tota servitut, pus ab tanta amor las havian donades per son rescat, y a ellas casà y dotà de sos propis béns. Y son servidor Sancerní, no volent-se olvidar tampoc [f. 16r] de la mercè havia alcansada de Déu Senyor Nostre per medi del gloriós Sant Genís, donà per a sempre a la iglésia de Sant Genís de la Roca de Pinós la meytat de la lleuda que lo dit rebia en dita parròquia.

[...]

Deixà ordenat lo dit comte y príncep Remon Berenguer que cad-any en la Festa de la Invenció del gloriós Prothomàrtir Sant Esteve se predicàs en la iglésia cathedral de Barcelona lo dit miracle, axí per ser ell tant gran com també per haver succehit en persona tant principal, y axí se predique cad-any en dita jornada.

Reffereix lo sobredit miracle Pere Anton Beuter, libre 2, capítol 18. Y Miquel Carbonell diu que dit miracle succehí l'any 1149. Sorita, libre 2, capítol 6, y diu fou l'any 1147.

En lo camí que va de Tarregona a Reus, anant al port de Salou, serca la masia que-s anomenave «de las Vacas», en mitg del camí que a les hores era real y ara està mudat, y havia una pedra molt gran y alta ab lletras antigas, la qual se posà per memòria y senyal que en aqueix mateix lloc se trobaren junts lo dit almirant Galceran de Pinós y lo rescat.

En molts retaules antichs de iglésias està pintat lo dit miracle, senyaladament en los retaules majors de las parroquials de Sant Esteve de Bagà, de Granollers y de Ripollet, en lo Vallers, y molts altres. [f. 16v] En una vidriera de la capella de Sant Esteve en la Seu de Barcelona. En lo monestir de Ripoll, en la volta de la iglésia, sobre la sacristia y en moltas altrás parts. En las claustras del monestir de Santas Creus, en una post de lletra antiquíssima està escrit lo dit miracle.

València, 1622, novembre 13. CREUHADES 1623, pàgines 40, 86-87, 93.

Descripció dels carros trimofals al·legòrics del Gremi de Blanquers de València, els quals concorregueren a la Processó de la Immaculada del 13 de novembre de 1622, publicada per Juan Nocolau Creuhades. Representaven dues naus i la batalla amb els corsaris barbarescos que atacaren Torreblanca el 1396 (la data de 1397 s'ha demostrat errònia) i la recuperació de les hòsties robades que –segons la llegenda- varen aconseguir els blanquers de València. Per aquest motiu la seva bandera gremial porta el lema "*Si la llevamos porque la ganamos*".

Pàgina 40.

Empeçaron pues en nombre de Dios, y de la Immaculada Concepcion, a solicitar los muchachos nueva confusion, con palmadas, y gritos extraordinarios; y fue pensando que venian los Negros con su pendon, que de ordinario en semejantes processiones eran los primeros. No salieron en esta: y parecio muy bien, que fiesta de principio tan blanco, no le tuviera de negros.

Pàgines 86-87

Curtidores. Sacò el oficio de Curtidores (que acà llamamos Blanquers) sobre vn carro hecho vn mar con muchos peces, vna ayrosa, y hermosissima galera. (blason antiquissimo de su oficio) Por fanal la figura del Santissimo SACRAMENTO. (que sea infinitamente alabado). Ganaron esta dichosa prenda a fuerça de armas, sacandola del poder de infieles, poco despues que ellos la huvieron robado. Yua sobre la popa vna imagen de la Virgen: en la proa vn leon, que les ayudò

en la venturosa conquista. Lleuaua vistosamente adornadas triças, troças, escotas, trinquete, velas, remos, remos, ballesteras, cruxia, espolon, arrubadas, y gabia, con flamulas, banderolas, estandartes, y gallardetes; tan artificioso todo, como la artilleria natural; cuyos estallidos, entre lo sonoro del clarin, y brauo de la caxa, acreditauan de veras lo que la experiencia tocaua de burlas. Finalmente, en señal de vitoria, lleuauan remorcando por la proa vna galeota con algunos esclauos. estandarte, bandera, musica, y esta letra.

El blanco desta galera

Tuvo ab eterno por blanco

Que su madre blanca fuera,

Que si el no la emblanqueciera,

Diera el demonio en el blanco.

Pàgina 93

De los restante de la procession. Dieron inmediatamente principio a la procession Ecclesiastica dos Enanos, y ocho Gigantes, dos a lo Español, dos a lo Turco, a lo Gitano, dos, y dos a lo Negro, cada qual con vna de las virtudes de la Virgen en las manos, bizarra y costosamente vestidos, dançandoles muy a compas quien les lleuaua. Mouieron, como otras vezes, notable griteria, y alborço en los naturales; risa, y admiracion en los forasteros.

Vilafranca, 1623. Novembre. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès. Fons Comunitat de Preveres de Santa Maria de Vilafranca. Llibre del Canaler, 1623. sense foliar. Mes de novembre.

Aparició de les quatre cotonines de la confraria de sant Antoni, sant Llorenç i sant Isidre el 1623.

La Confraria dels paiesos an pres per advocat al gloriós sanct Isidoro païès de la ciutat de Madrit, per dit affer té vui a vintisinc de dit a la tarda ab professó molt solemne som anats a rebre la sua figura a la capella de Nra. Señora de Monserrat y la portarem a nostra església aon se féu gran lluminària, y posat en lo altar maior diguerem completas molt solemnes ab dos cobles de manestrills y cant de orgue y la matexa nit y las dos sagüens per tota la vila se feren grans lluminàrias en lo endemà que hera diumenie a vinti sis se féu solemne offici y sermó y després solemna professó en la qual anaren 4 cavals cotonés, Àguila, drac y diablots com lo die de Corpus, y aportaven un parell de vaquetas jungidas ab rella y jou com qui llauran, y un minyó ab figura de àngell regint dit parell; també anave un sambrador ben vestit y ataviat semblant confits grossos tot a onra de Déu y de dit sanct. Los preveres que aistiren en estas festivitats foren los sagüens [*segueix una llista de més de trenta capellans*]

Igualada, 1624, gener 17. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1096. Llibre de la Unversitat de 1624, fol 19r-20v

Acta del consell on es decideix fer una segona porra per tenir dos porrers, ja fos perquè tingués ja dos macers però no dues maces o bé perquè tenia més d'una persona per al càrrec i decideixen duplicar-lo.

Die decima septima mensis januarii anno a Nativitate Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo quarto.

Convocat y congregat lo concell secret y particular de la vila de Ygualada en casa de la universitat de dita vila a so de campana y veu de pública crida per Antoni Llach corredor públic de dita vila en la forma acostumada, en la qual convocatió y congregatió entrevingueren y foren presents los magnífichs senyors Miquel Quadres, sotsveguer y balle real [...]

Item sobre lo octau cap, de fer altra massa per en Silvestre, han determinat que·s fasse altra massa de plata y que·s pague del preu se haurà de les gramalles del dol del rey, y que dits senyors concellers hi affigen lo que·ls aparegue per a fer·la com convé.
[...]

Igualada, 1627, novembre 20. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Llibre de Baptismes 2, folis 252r-253r.
Cronicó de les celebracions amb motiu de la benedicció de la primera meitat (presbiteri i tres trams de nau) de l'edifici de Santa Maria.

Benedictio novae ecclesiae. Nota per la benedicció de la nova Iglésia parroquial de la present vila de Igualada feta als XX de noembre de M D C XXVII – pro ut sequitur.

Dissapte als vint del mes de noembre any de la nativitat del Sor. de mil sis cens vint y set obtinguda primerament llicentia del Sor. Bisbe de Vich don Pedro de magarola, la qual licentia és del tenor següent.- Sequitur licentia.

Nos don Petrus de Magarola, Dei, et Apostolica Sedis gratia, Vicensis Episcopus et regius consiliarius. Dilecto nobis in Christo jacobo Queralt, presbitero, S. T. D. rectori et decano nostro ecclesiae et villa Aqualatae et eius districtu respective. Salute in Domino. Ut medietatem ecclesiae parrochialis dictae villae noviter constructam cum ritibus, caeremoniis et solemnitatibus ecclesiae assuetis et necessariis, vos vel alius vobis bene visus bone dicere et semel et pluries missas in dictae ecclesiae medietate celebrare et celebrari facere libere et licite possitis et valeatis, et valeat licentiam concedimus et facultatem per praesentes impartimur. Datum in nostro palatio episcopali vicensi, die decima quinta mensis novembris anno a nativitate Domini Millesimo Sexcentesimo vigesimo septimo – dico MDCXXVII.=
P. Eps. Vicens.

De mandato suae Domini Reverendissimae exp. Petrus Joannes Bonet, presbiter, notarius et curiae sui vicariatus ecclesiae vicensis scriba.

Fonch benehida la sobredita mija nova Iglésia parroquial de la present vila de Igualada, ab la deguda forma ut in ordinario vicense, per mi Jaume Queralt , prevere y rector de aquella, servint de diaca m^o Gaspar Figuera, prevere y m^o Hyacinto Serra, prevera (beneficiats de dita Iglésia) de subdiaca, trobant·se en dit any sosveguer, balle y consellers de dita vila los següents, ço és.

Sosvagner.....m^o Joan Tria apotacari.

Balle.....m^o Miquel Susanna, negociant.

Conseller en cap lo Sr. Miquel balthezar Dr. en medicina.

Conseller segon m^o Antoni Bas mercader.

Conseller ters – m^o Pau Bover negociant.

y Conseller quart Jaume Puiggros pagès.

La qual benedicció se féu a la tarda abans de completes, y feta dita benedicció se digueren en dita nova iglésia unes completes solemníssimes a dos cors, la qual benedicció se féu al tart per poder tenir lo endemà més comoditat de temps per la translatio del Sim. Sagrament, de la vella iglésia a dita nova, com baix se dirà. I aqueixa nit se feren grandíssimes alimàries per tota la vila ab moltes inventions de foch y de altres coses y en particular dins y sobre dita iglésia. Agué·y tres cobles de jutglars –y sobre dita iglésia sonaren y se tiraren molts cuets de tal manera que apar se anave la vila abrasant, y tot ab grandíssima alegria del[s] fills y habitants en ella, y també en los monestirs de St. Agostí y dels pares Caputxins se feren grans lluminàries ab ses inventions y concert que aparexi y arguhia tot a gran magestat.

Lo endemà diumenge als vint y hun die de dits mes y any ans de la missa mayor se féu una solemníssima professó com lo mateix die del Corpus, aportant lo Sim. Sagrament quatre sacerdots ab la custòdia riquíssimament adornada, partint de la Iglésia vella y aportant-lo al fi de la professó a la dita nova Iglésia, y tot lo dit die fins a completes de la tarda estigué patent ab grandíssima lluminària. Al ofici predicà lo Rm. Miquel Llorens prevere rector de Vassiana, fill de la mateixa vila, y al offici o missa mayor, vespres y completes hi hagué gran cantoria a dos cors, ab dits músichs, y també per dita ocasió si aportà un orga petit portàtil, de tal manera se féu dita translatio ab grandíssima sumptuositat. Plaga al Sor. se puga veurer acabada a glòria de Déu Nre sor. y de la Sereníssima Reyna dels Àngels, y del gloriós St. Barthomeu cap de altar de dita Iglésia y patrons de la present vila de Igualada. – A la professó anaren tots los religiosos de dits monestirs y agué y grandíssim concurs de gent forastera. Y com ha cosa de tant pes y consideratio, per se pogue saber en lo temps sdevenidor, jo dit Jaume Queralt, prevere y rector de dita parroquial, encara que indigne, de mà mia pròpria he feta la present nota y memòria – en dits die y any ço és als XXI dezembre [sic] de MDCXXVII.-

Vic, 1628. MAGAROLA 1628. Tit. XX, Cap. VIII, pàg. 27.

Constitucions sinodals de Vic, prohibint danses davant les esglésies o els cementiris i altres llocs sagrats.

Cap. VIII. Ante ecclesias nec saltationes, nec ludi fiant.

Abusus tollere cupientes, qui in multis nostrae Dioecesis locis introducti sunt, presenti constitutione sancimus, et sub excommunicationis poena mandamus, ne, dum processiones fiunt, dumque diuina celebrantur officia diebus Dominicis, et festiuis, sit exorcismus contra imminentes tempestates, in plateis publicis, vel ante ecclesias, sacella, eremiteria, aut alia loca sacra, saltationes, choreae, ludi, vel aliqui actus profani fieri permittant ii, ad quos pertinet, impedire.

BERENGUER 1629, pàgines 341-345.

Tractat del segle XVII que narra i comenta la Caiguda dels Àngels Rebels, suposat contingut de l'entremès de Sant Miquel i els Diables, narrada a l'Apocalipsi, capítol 12, versets 3-18.

[...] Para lo qual suponemos por cosa cierta, que Lucifer fue el mas principal Angel, y el mas alto y leuantado de los Seraphines que son de la suprema ierarquia, el mas auentajado en gracias y dones, asi naturales, como sobrenaturales a todas las criaturas del cielo. Por esto se llama principio de los caminos de Dios, porque fue la mas principal, y de mas primor de quantas hizo. Y aunque Ezequiel 28. le llama & tu Cherubin, Cherubin, no es por que fuesse criado en aquel Coro de los Cherubines, sino porque por el pecado perdio la gracia y amor de Dios, y con ella perdio el nombre de Serafin, que quiere dezir inflamado, y porque quedó con su ciencia y dones naturales, le llama Cherubin, que quiere dezir sabio.

Este pues dezimos fue la mas auentajada criatura de quantas Dios ha criado. Estando pues los Angeles en aquel estado de gracia y perfeccion, y en aquella felicidad que Dios les auia criado, viendose Lucifer criatura tan bella y hermosa, tan auentajada sobre todas las demas, presumiendo de sus partes perfetas, pretendio que a su autoridad y grandeza se deuia el mando y gouierno de todas las demas criaturas, y contra la orden diuina començo tiranicamente a mandar y presidir a todos los demas Angeles, y esta es la semejança en que pretendio yguarse con Dios [...]

Los malos Angeles, dize, deleytados en su propria potestad, como si fuera bien suyo proprio, dexado aparte el bien comun de la bienauenturança, cada vno declinò a su propria presumpcion:

por esto los malos Angeles se llaman Luciferianos, porque se hizieron de la opinion y bando de Lucifer. Visto este atreuimiento y desuerguença de Lucifer, y demas factores fuyos, manda Dios a San Miguel y a los Angeles buenos que les echassen del cielo. Entonces San Miguel para castigar este motin, leuanta vn estádarte y bandera con vn letrado que dezia, Quis sicut Deus? Quien como Dios? Quien es el atreuido que pretende ser como Dios? Manda tocar al arma, junta vn exercito de Angeles buenos, y comienza entre las dos parcialidades vna batalla y contienda tan reñida qual se puede imaginar, y la escriue San Iuan, Apoc. 12. que *Factum est prelium magnum*. Hecho se ha vna grande batalla entre Miguel y el Dragon.

Igualada, 1630, febrer 3. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Baptismes volum 2, folis 267r-267v.

Visita de la Reina d'Hongria el 1630 en el llibre de Baptismes. Esmert d'un ball que hauria de ser la Turquia o Patera.

Vinguda de la Reyna de Ungria dona Mª de Àustria, germana del Rey don Phelip de Castella. Diumenge als tres de febrer de mil sis cents y trenta, a les sinch hores de la tarda arribà a la present vila de Igualada la Sereníssima Reyna de Ungria doña Maria de Àustria, germana del Rey don Phelip quart de castella, a la qual per part de la present vila de Igualada se féu lo degut recebiment, axint los quatre consellers qui eren los Magnífics Sors. Joan Tries, Hierònym Joffre, Salvador Mas y Barthomeu Miquel, a la creu de St. Agostí, a cavall acompanyars de molts pròmens, y essent arribada allí la Reyna que venie ab llitera, vehent dits magnífichs consellers féu parar dita llitera, y baxant de cavall li feren sa ambaxada, lo qual féu lo conseller en cap, contenint en substàntia, després de aver-li donada la benvinguda, que per part de dita vila se oferien a tot lo del gust y servey de sa Magestat, y la Reyna los respongué que estimaba en mucho su buena voluntad y los donà a besar la mà, y passà avant son camí, anant dits consellers a cavall junt de sa llitera fins arribar a la posada de la Reyna, que ere en casa del compte de Vila Franquesa. Y lo endemà dilluns, digué lo capellà major de la Reyna que sa Magestat volie vèurer lo Christo misteriós de la capella de la Minerva de la Iglésia parroquial de la present vila, y hoí missa en dita capella, com de fet hi hoí missa entre les onse y les dotse hores, y ans de anar a missa se entretingué en dita casa en vèurer un famós ball que se li féu [ratllat: en dita casa]. Y després de aver hoït missa mirà lo dit Christo de la Minerva y entengué lo misteri. Y de aquí se'n isqué al sementiri de dita Iglésia y posant-se en sa llitera, ab gran acompanyament se'n anà a nostra Senyora de Montserrat, aont se entretingué tot lo endemà dimars, y pujà a vèurer algunes de les hermites de la montanya de nostra Senyora.

Cervera, 1633. GISCAFRE 1634, pàgines 7-8.

Visió del concepte de relíquia i dels enemics de la fe catòlica en un text contrarreformista cerverí de la primera meitat del segle XVII.

Prometido lo tiene Dios, y assi lo guarda, que tendra tanta cuenta con todos los guessos de sus Santos, que vna dellas no se perderá: Bien claro vemos guessos de essa prouidencia, pues auendosi apoderado por nuestros pecados los Turcos capitales enemigos de nuestra sagrada religion, y en particular de Christo nuestro Señor, y de la Cruz de la ciudad de Constantinopla y de la de Ierusalen, dondce estauan las mas ricas prendas, las ha sacado Dios dentre las manos de tan fieras y suzias harpias, sin que les hiziessen agrauio, mostrandose en esto los infieles, y barbaros, mejores que los hereges de nuestras tiempos: que permitiendolo Dios, assi han puesto las manos en los cuerpos de sus santos martyrizandoles segunda vez, como lo hizo Henrico octauo de Ingalaterra que mandò quemar el cuerpo del santo martyr Thomas Arçobispo cantuariense primado de aquel reyno, y esparzir sus cenizas al viento: y los hereges Caluinistas

en Francia hizieron lo mesmo en Poytiers, con el cuerpo del irrefregable Dotor de su nación san Hilario, con el de san Ireneo en León y en la ciudad de Turon con el de su glorioso Obispo Martin. Secretos juyzios de Dios, que otras vezes ha trastornado todo el orden de naturaleza, para que no pereciesse vn solo cabello de los cuerpos de sus Santos, como lo vemos en S. Vicente martyr, que vn cueruo, no solo no le tocó, mas le defendió de las demas fieras, y aues de rapiña. Y al santo martyr Clemente quarto Pontífice de la Iglesia, dentro de las onduras del mar, le edificó sepulcro y Iglesia.

Igualada, 1636, juliol 4. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Baptismes volum 2, foli 311v.

Partida de baptisme de Francesc Balet, cap de colla de la Patera l'any 1679. Per altres partides de baptismes de germanes seves de 1641 i 1644 sabem que el seu pare va ser l'Hospitaler d'Igualada.

Juliol / M DC XXX VI

Balet – fill. Item vuy divendres a 4 de juliol de 1636 per mi m. Miquel Cortada prevere rector de la parroquial de Nra. S^a de la Vila de Igualada fonch batejat un infant anomenat Luys Francesch Honofre, fill legítim y natural de Joan Balet y Agnès de aquell muller, habitans en la Vila de Igualada. Foren padrins lo Sr. m. Francesch Matheu y la S^a Mariana Lledó muller del Sr. Christòphol Lledó, notari. Llevadora Eleonor Maspoleta.

Igualada, 1645. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 1.3. UD 10276.

Anotació al quadern de clavaria de 1645 sobre despeses de les festes, especialment la Turquia i els Cavalls Cotoners.

27. Item dit die [14 de juliol] se li ha feta pòliça per a què se retingués vers si dotze lliures sis sous per los gastos de la turquia y cavalls lo die de Corpus.....12 ll 6 ss.

31. Item a 25 de dit se li ha fet pòliça per a què pagàs a Joseph Alamany [...] dels músichs quatre lliures per lo salari de sonar lo die de Sant Barthomeu.....4 ll ss.

32. Item dit dia se li ha fet pòliça per a què pagàs a Joan Novell per la despesa dels músichs de Corpus y Sant Barthomeu, vuyt lliures.....8 ll ss.

1652. QUINTERO 1652, pàgines 386-390.

Sermonari del segle XVII que narra i comenta la Caiguda dels Àngels Rebels, suposat contingut de l'entremès de Sant Miquel i els Diables, narrada a l'Apocalipsi, capítol 12, versets 3-18.

“...sino del atrevimiento de Luzbel, que tuvo allá en el cielo al oponerse a Dios [...] En el Apocalipsis, sintió el ruido de las armas San Juan, en que se retrabó aquella primera refriega de los Ángeles, peleando Luzbel, en forma de Dragón como capitán contra Miguel y sus sequaces: *Et factum est parelium magnum in caelo Michael, & Angeli eius praeliabantur cum Dracone.* Apocal. C. 12 v° 7. Y dize, que vencido el Dragón, cayó en tierra con todos sus soldados. Et proiectus est draco ille magnus. Y luego se pusieron a cantar en el cielo y a celebrar el triunfo. *Et audivi vocem magnam in caelo dicentem : nunc facta est salus, & et virtus, & Regnum Dei nostri, & potestas Christi eius.* [...] Un presumido que anhela a que le adoren, aún el imaginarse Dios se desvanece, que tiene por gloria, y por divinidad su fantasía. Por esso es en el cielo la batalla, y cae Luzbel rendido por soberbio, por querese igualar con Dios, como aduirtió Isaias:

Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris. Como caíste, Luzbel hermoso, que salías al amanecer el día coronado de luzes. No cayó que le arrojaron. *Proiectus est draco*, trabóse la batalla, repartiéronse los Ángeles, vnos peleavan por su Dios, otros engañados se pusieron al lado de Luzbel. Començó la refriega, esgrimiéronse las armas, jugóse la artillería, ardió el furor de las escaramuças y como siempre Dios y su partida triunfa, venció Miguel, porque erró Luzbel todo el modo de guerrear, y assí cayó por mal Capitán y poco experimentado soldado. *Cecidisti.* Arrojaronle; porque no supo manejar las armas bien. *Proiectus est.* Y esse desacierto quiso saber de sus labios, quando le pregunta à el mismo: *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer?* Pero el callò de corrido. Quien lo aduirtiò ingenioso, y deuoto fue nuestro Español S. Antonio de Padua. Quereis saber porque cayó Luzbel? En que estuvo la poca destreza de sus armas, y la ignorancia en el modo de disponer su batalla? Pues todo consistió en en que cantó mal al pelear, y no hizo bien en desunir. Començó dividiendo los Ángeles, sembrando zizaña entre los Espíritus del cielo, siendo el primer acierto en los exercitos la unión, lo que hizo al exercito de la esposa terrible, y impenetrable. *Terribilis, vt castrorum acies ordinata.* Y no contento con desvnir los Angeles, cantò blasfemias de soberuio contra Dios, diziendo que auia de ser parecido, y igual à el. *Similis ero Altissimo.* Era mucho anhelar, y el aire de la vanidad, no le cabia en el organo de la voz, con que rebentò al viento de su inchaçon, y assí cayò en tierra, porque no sufrió el cielo tan mal soldado y tan desacertado musico, dixo San Antonio el Lusitano.

Igualada, 1660. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 1.4. UD 10277. Anotació al quadern de clavaria de 1660 sobre la despesa de músics, de la Turquia i els Diables.

11. Item dit die se féu altra pòlisa que pague a dit Baró conceller en cap 16 ll ss. per tantes ne ha pagades de ajuda de costa per lo lloguer dels músichs de les festes de Nadal y Carnestoltes.....16 ll ss.

13. Item a 19 de dit se féu altra pòlisa que pague a Isidro Balle, revededor de la present vila, 7 ll 12 ss, ço és 6 ll 10 ss per la compra de les palmes per lo diumenge de rams, 12 ss per lo port y los restants 10 ss per lo port y drets de dos robes de cànem se enviaren de Barna....7 ll 12 ss.

19. Item a 16 de juny se féu altra pòlisa que pague a Hierònim Ferrer músich de la present vila trenta sinch lliures per lo lloguer y despesa de sonar en les diades de Corpus y Sant Barthomeu.....35 ll ss.

31. Item dit die se féu altra pòlisa que retinga vers si onse lliures y sinch sous, per tantes ne ha pagades per lo gasto de la Turquia i diablots del die de Corpus.....11 ll 5 ss.

33. Item dit die se féu altra pòlisa que retinga vers si 8 ll 8 ss., per les joyes del cós de Sant Barthomeu.....8 ll 8 ss.

València, 1662, abril 17. VALDA 1663, pàgines 462-463, 535-546.

Descripció dels carros trimofals al·legòrics dels gremis de Teixidors i de Blanquers de València, els quals concorregueren a la Processó de la Immaculada del 17 d'abril de 1662, publicada per Juan Bautista de Valda. Els blanquers Representaven dues naus i la batalla amb els corsaris barbarescos que atacaren Torreblanca el 1396 (la data de 1397 s'ha demostrat errònia) i la recuperació de les hòsties robades que –segons la llegenda- varen aconseguir els blanquers de València. per aquest motiu la seva bandera gremial porta el lema “*Si la llevamos porque la ganamos*”.

[Pàgines 462-463.]

ROPEROS

Antecedia al estandarte, y bandera del oficio de Roperos este hermoso carro, diole motivo a la invencion, la cercania de vivir este gremio en la Parroquia de San Iuan, y assi quiso imitar, y reducir a la distancia de su carro la misteriosa vision del sagrado Apocalipsi, assunto de su Altar, con quanta perfeccion se executasse, bien lo dize el dibuxo, con imitacion propia delineado, sacó tambien delante del carro vna dança de verdaderas Gitanas, y Gitanos, que haziendo primorosas bueltas, y mudanças, dio al concurso mucho entretenimiento.

[Pàgines 535-546.]

CVRTIDORES

Seguia de inmediato este gremio al de los Sastres, cuyo estandarte y bandera son lucidamente ricos, pues a mas de ser entrambos de damasco carmesí con faxas de oro, y su orla guarnecida de franjones de los mismo, tiene la bandera en medio de vna Cruz grande, bordada de verde y oro, en medio de dos coronados, y rampantes Leones bordados de oro; y el estandarte vna custodia bordada de lo mismo, donde està figurada la sagrada Eucaristia, que dos Angeles bordados assi mismo, y figurados de cuerpo natural, la sustentan con las manos, en cuya orla vnas letras de oro cifran este mote.

Si la llevamos, porque la ganamos.

Glorioso blason de este valeroso gremio, en vna vitoria conseguida contra los Agarenos Piratas, y porque goza preeminencias, y essenciones no concedidas a otro alguno, cuya empresa motivo este dia los dos carros, que mandò fabricar su afecto. Eran dos bien reforçadas galeras, con armas catolicas la vna, con las medias Lunas, y turbantes la otra, en representacion de lo historiado, dentro de ellas su chuzma, y Soldados, y como dandose caça la vna a la otra, que en algunas partes, que permitia la anchura del sitio representavan su batalla, y vencimiento cuya historia, y sucesso, para notoriedad de todos, le ivan manifestando en este Romance, que en diferentes coplas ivan esparziendo.

Los belicos Curtidores
 oy salen con su galera
 del mejor pan, celebrando
 la mas limpia, y pura tierra.
 Si porque el pan siendo Christo,
 que en Altar se venera,
 la tierra que le produjo,
 supone toda limpieza.
 Oy pues belicosos salen
 dando caça a otra galera,
 de Piratas Berberiscos,
 por recobrar su gran pressa.
 No menos que la mayor,
 pues es de la gloria prenda,
 que corriendo aquestas costas
 de Torre blanca la llevan.
 Del sacrilego successo
 la nueva al momento llega
 a Valencia en cuya playa
 se hallò la galera presta.
 Venturoso fue el Oficio
 de Curtidores, que empresa
 tan grande les guardò el cielo,
 que tantos lauros le aumenta.
 Siglos dorados aquellos
 pues sustentar por su cuenta,

vna galera pudieron,
porque al Moro reprimiera.
Al punto pues, aprestada,
hizose luego a la vela,
llevando por Capitan
vn Noble; que la refuerça.
Fue mosen Jaime Pertusa
este Capitan, que era
criminal lusticia entonces
de nuestra Ciudad Valencia.
A remo, y vela bolando
y fe, y amor que acrecientan
alas, presto la tuvieron
a su tiro descubierta.
Hasta la costa Africana
fue darla caça, y dar priesa
tanto, que al fin la obligaron,
a investir por entre peñas.
Saltaron a tierra ellos
llevandose la riqueza,
y la Custodia, en que iba
el Pan, que da vida eterna.
No por buscarla, que infieles,
y codiciosos en ella
solo buscavan la plata;
gente desdichada, y ciega.
Aqui la mayor hazaña
de Curtidores, proeza,
que erece los Anales
porque memoria se tenga.
Saltaron nuestros Christianos,
renovando aqui la guerra,
tiran vnos, tiran otros,
sangrienta fue la pelea.
Nuestro Capitan Pertusa,
que a todos capitanea,
animoso les aviva,
y valiente les esfuerça.
A poco rato del choque
(o señor como te muestras
maravilloso en tus obras)
salio del monte vna fiera.
Vn Leon era, que Dios quiso,
que Leon fuesse en su defensa,
por lo que el Leon Español,
el Sacramento venera.
De parte de los Christianos
se puso, y garras, y pressas
tan valiente emplea en los Moros,
que los derrota, y auyenta.
Aqui fue el prodigio raro,
aqui lo que representa,

oy este Oficio valiente,
en aquestas dos galeras.
Acometio el Leon guiado
de celestial providencia
al que la custodia tenia,
sacandola con presteza.
Vino con ella a los nuestros,
postranse, la tierra besan,
admirando aquel milagro,
que hizo alli la Omnipotencia.
Alegres, y victoriosos
dieron la proa a la buelta,
si menos su Capitan,
que dio la vida en la arena.
Dichoso fue el gran Pertusa,
ni era causa de tristeza,
morir en tan grande empleo,
lustres que a su casa dexa.
Por esta insigne victoria
este Oficio en su bandera,
porque la memoria dure,
lleva por timbre esta letra.
Porque lo ganamos todos
lo llevamos, y se esmera
este oficio en conservar,
lo que tanto les aprecia.
Y es estremado el sucesso
al intento de la fiesta,
por lo que dixè al principio,
y aun dirè, por lo que esperan.
Es la Virgen vn panal
que toda dulçura encierra,
y el Sacramento es la miel,
agora el agudo infiera.
Que el panal que avia de dar
la dulçura mas selecta,
no se sufre, que amargura
ni por instante tuviera.
Oy su pura Concepcion
nos ratifica la Iglesia,
que tierra del pan la mira,
que a sus hijos nos sustenta.
Pero su primer instante
celebra, porque contempla,
que es panal de la dulçura,
que fue del panal conserva.
Con que el vitorioso Oficio
oy la Concepcion festeja,
con el pan, panal, y miel,
que en su galera se expressan.
Todo es celebrar vitorias,
que oy Valencia pia celebra;

la que nuestra Virgen tuvo
de la vniversal pendencia.
Los Curtidores la siguen,
y con su vitoria alegran
de su Reyna la vitoria,
y estas tan lucidas Fiestas.
Y viva Alexandro dizen,
que tanto su candor zela,
que, innovando el primer punto,
contrapunto externo veda.
Viva el Rey, viva Valencia,
viva, que assi desempeña
su credito, y devocion
en quanto enprende discreta.
Y porque de estas sus glorias
quede, y tambien de las nuestras
memoria, para los siglos
cierren los años la letra.
El recobro victorioso,
que este oficio vitorea,
fue el año, añadidos siete,
mil trecientos y noventa.
Y el con que a su Patria sirve,
sirviendo a su hermosa estrella,
es el de mil y seycientos
y mas sesenta, y dos cuenta.
Años mil vivamos todos,
y los vivan los que vengan,
para aumentarla servicios
a la Purissima Reyna.

La galera victoriosa en la popa en tres ovalos muy pulidos llevaba estos tres geroglificos, era el primero vna nave con hinchadas velas, con bandera de la Concepcion, y vn montonsito de trigo sobre cubierta.

LEMA.

Facta est quasi navis portans panem suum. Prov. 31. v. 34.

LETRA.

La galera, en que este pan
se traxo, Virgen, soys vos,
de escollo os guardaria Dios,
baste, que enlazados van.

El segundo tenia vn Leon muerto, y en su boca vn panal de miel, y vn exambre de abejas sobre el Leon.

LEMA.

Examen apum in ore Leonis erat, & favus melis. Iudic. 14. vers. 8.

LETRA.

Aqui le tiene vn Leon

en su boca en vn panal,
en que enlaza celestial,
Sacramento, y Concepcion.

El tercero contenia vn panal, que estava distilando miel.

LEMA.

Favus distilans. Cant. 4. v. 11.

LETRA.

Porque siendo vos panal,
y el Sacramento la miel,
no se como caber hiel,
pudo en vos de original.

Tambien ivan dando estas redondillas Valencianas en oprobio del demonio, con alusion a su ejercicio.

No parle de la caldera,
que bona caldera es tè
pero vaja, pues que se,
que li aumentà la primera.
No es pense, que desarmat
acomet bruta creatura,
que de la Creu la figura
treballant hem deixa armat.
Perque de la taula, y ferro
quant la pell volem pelar,
Creu per força am de formar,
mira com hi vindras perro?
En lo nau del cordovà
posarlo, es molt poca cosa,
al Dimoni, per que goza
moures, sabent com li va,
Que no sap, que està rendit
als peus de la gran Senyora,
que tostemps fonc pura Aurora,
a pesar de son despit.
Per a be a nostre Rey sia,
y a Valencia pera be,
de que en lo seu govern te,
el festechar este dia.

Igualada, 1663, juny 3. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 303. *Libre de notes* de la Comunitat de preveres, foli 23.

Notícia de més celebracions en honor a la Concepció.

Nota que als 3 de juny 1663 se celebraren en esta vila tres dies de festes a la Immaculada y Puríssima Concepció de Maria Santíssima consebuda sens màcula de Pecat original. Tregué un decret lo summo pontífice Alexandro cetè a istància de Feliph quart que déu guarde hauont

nostre Sr. Rey manà que per tots sos estats se fesen festas y que dequi al devant se cregués que era concebuda sens màcula de pecat original.

Igualada, 1665. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional, foli 173r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

Item dit dia se féu pòlissa pague retingue vers si vuit lliuras setza sous per tantes ne ha pagades, ço és 6 ll 6 ss. Per les joyes del cós de St. Barthomeu, y las restans 2 ll 10 ss. Per lo cost de deu lliuras pólvora comprada a M^o Gaspar Valls, adroguer, a raó 5 ss. Lliura, dich.....8 ll 16 ss.

Igualada, 1665, agost 28

Notícia de la concessió d'indulgències a la Minerva d'Igualada, a través d'una edició de les indulgències i cobles del Santíssim Sagrament feta a Igualada el 1844.

GRACIAS / É INDULGENCIAS QUE GUANYAN / LOS CONFRARES Y CONFRARESAS / De la Confraria del cos presos / DE / JES-CHRIST SACRAMENTAT, /

Vulgarment dita de la Minerva lo cual in- / dult de la confraria fou concedit per lo Santíssim / pare Papa Pio IV, als 28 Agost del any 1665.

IGUALADA:

IMPRESA Y LIBRERIA DE JOAQUIN JOVER. AÑO 1844.

Igualada, 1670. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[195v]

10. Item dit dia [5 de març de 1670] se féu pòlisa pagàs a Gabriel Franch sastre, nou lliuras per los adops de las gramallas, fer quatra cotas als minyons antan a la iglésia, per avarias tant de gramallas com [...] las cotas, com consta ab lo memorial.....9 ll ss.

[196r]

15. Item a 9 juny 1670 se féu pòlisa pagàs a Hierònym Farrer músich, y sos companys, vuyt lliuras vuyt sous, ço és vuyt lliuras en lo lloguer del dia de Corpus y vuyt sous en lo que sonaren a la professó lo die tornaren St. Barthomeu a la sua iglésia.....8 ll 8 ss.

24. [...] Hierònim Farrer, músich [...] quatre lliures deu sous, ço és quatre lliures per lo lloguer del die de St. Barthomeu y deu sous en fer venir un músich de Capelladas en lloc de Joan Farrer [...]

25. Item dit dia se li féu pòlisa pagàs a Joseph Toralló, fuster, quatre lliuras deu sous per fer lo catafal per la comèdia..... 4 ll 10 ss.

Igualada 1671-1684. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Capbreu de les rendes i emoluments de la Comunitat de Preveres, *capítol de pòlisses*

extraordinàries. Top. 208 (1671, 1683 i 1684) i Top. 209 (1672, 1673, 1674, 1676, 1679, 1680, 1682).

Extractes de la comptabilitat per a les celebracions que la Reverent Comunitat de Preveres de Santa Maria d'Igualada, feia pel seu patró Sant Pere el 29 de juny.

[1671]

Item dit die y any sobredit [24 de juliol de 1671] fem pòlissa al sobredit collector de set lliuras dos sous y cis dinés per tantes ne an pagades als procuradors mayors per lo gasto de St. Pere, és a saber, per los cuets, 33 ll 12 ss. per los ports 4 ss., per la teia 4 ss., la cerra 8 ss., tocar 4 ss., jonchs 2 ss. 6, la enramada 8 ss., los músichs 2 ll ss., que tot és dita suma, diem.....7 ll 2 ss. 6.

[1672]

Item feu pòlissa al sobredit collector de vuit lliuras tres dinés per tantes ne a pagades als procurador[s] majors per lo gasto de St. Pere, ço és la prèdica 1 ll 8 ss., cuets 4 ll ss., cera 8 ss. anrramada 8 ss., clavells 1 ll ss., y jonchs y teia 5 ss., pólvora 11 ss. 3, que tot fa dita suma de 8 ll ss. 3 dinés, diem....8 ll ss. 3.

[1673]

Item, fem pòlisa a 24 de juliol 1673 a m^o Jeroni Matheu per la festa de St. Pera. P[rimo] cuets, port, pólvora, 5 ll ss., tella 10 ss., papé 12 ss. 9, cera, 8 ss., tocà 5 ss., enramada 8 ss., prèdica 2 ll 2 ss., músichs 2 ll ss., summa....11 ll 5 ss. 9.

[1674]

[...] a 24 de juliol fem pòlissa a m^o Jerònim Mateu collector de 4 ll ss. per los coets de la vagília de St. Pera...4 ll ss.

[1676]

Item dit dia fem pòlisa a dit collector de quatre lliuras, per pagar los cuets de la vigília de St. Pera.....4 ll ss.

[...]

Itemdit dia fem pòlisa a dit collector de una lliura sinch sous y sis, ço és sis sous que costaren los ionchs per enramar la iglésia lo die de St. Pera; Item per la pólvora de mig dia de la vigília de dit dia tres sous y sis, Item per la enramada del altar de dit dia vuit sous y vuit sous per quatre mans de paper per lo arxiu, que iunt suma.....1 ll 5 ss. 6

[1679]

Item, fem pòlissa al dit collector de quatra lliures per los cuets per la vigília de St. Pere...4 ll 4 ss.

[1680]

Item dit die [24 de juliol de 1680] fem pòlissa al sobredit collector per lo gasto que se a fet per lo die de St. Pere, ço és, Primo, a Mariano Novell per los cuets y enramada, 4 ll 8 ss, més lo predicador 1 ll 16 ss, més los músichs 2 ll ss, més per las minvas de la çera a missa major 18 ss, mes per lo tocar 5 ss, mes per la teia, 6 ss, més per pólvora 2 ss, més per lo paper per lo arxiu 14 ss, que tot fa suma de deu lliures catorsa sous, dich....10 ll 14 ss.

[1682]

Item fem pòlissa als 24 [de juliol de 1682] a dit collector de vuit lliuras dos sous y cis, per tans n-a pagats per los gastos de la festa de San Pere, so és per lo predicadó dos lliures cetse sous, per los músichs tres lliuras quatra sous, per teya cis sous, per tocà set sous, per pólvora set sous, papé per lo arxiu cis sous y cis, per cera vuit sous, per la enramada vuit sous, diem....8 ll 2 ss 6.

[1683]

Pòlissas Extraordinàries.

Primo, fem pòlissa al Collector, vuy als 24 de Juliol de 1683 de onsa lliurasvuit sous y cis, per tantas ne ha pagades a Mo. Miquel Gomà per los gastos de la festa de St. Pere. so és Cuets, quatra lliuras, per la enramada vuit sous, per la prèdica una lliura setse sous, per la Pólvora cis sous, Teya cis sous, per tocar set sous, per los Músics tres lliuras quatra sous, cera catorse sous y papé per lo Arxiu set sous y cis, diem.....11 ll 8 ss. 6.

[1684]

Mes als 23 de set[em]bra de 1684 ce-a fet p[òliss]a a dit collector per los gastos de la festa de St. pere, so és per los músics tres lliuras quatre sous, per la teya cis sous, per las minvas de la cera, vuit sous, per lo predicadó una lliura setse sous, per pólvora cis sous, tocà cet sous, enramada vuit sous, dos mans de papé per lo arxiu tres sous, suma cet lliuras....7 ll ss.

[...]

Item als 24 de [octu]bra de 1684 ce ·a fet p[òliss]a al dit collector de tres lliuras quatra sous per los cuets i ports, per lo dia de St. Pere, diem.....3 ll 4 ss.

Barcelona 1671, setembre 19 a octubre 30. MANUAL vol XIX, pàgines 29-44. Canonitzacions diverses (sant Felip de Florenza, sant Francesc de Borja, sant Lluís Bertran i santa Rosa) que van comportar processons festives extraordinàries a Barcelona, amb diversos elements festius de foc. S'indica clarament que el model de seguici festiu que sortia en aquestes festes del barroc ple era del del Corpus.

Cridas de les festes infrascrites. Dissapte, a 19 de dit [setembre]. En aquest dia a la tarda, se feu crida per los trompetes de la Ciutat ab sas cotas, notificant al poble la festa y proffessó se començaria y faria dilluns a 21 del present y corrent mes, en lo convent de servitas, àlias del Bonsuccés, de la present Ciutat per la canonisatió del gloriós sant Phelip de Florensa.

Passada de la proffessó infrascrita. Dit dia, a la matexa tarda, cerca las sis oras de la nit, se feu la passada per la proffessó se havia de fer en dit convent del Bonsuccés, a la qual passada anaren les trompetes, timbales, cavalls cotoners, drach, briuia, gegant y gegantessa, tot de la Ciutat.

[20 de setembre] Proffessó general com la de Corpus a dit monastir del Bonsuccés per dita canonisatió. Dit dia, a la tarda, al que foren cerca les quatre ores de la tarda, se tornaren a ajuntar los senyors concellers en forma de prohomania al porxo de sant jaume, y per llochs y en la forma eren anats a la matinada, arribaren en dit convent del Bonsuccés, essent arribats a la porta major [...] al cap de poch rato comensà a partir la proffessó general se havia de fer, la qual anà ab lo orde següent: primo los cavalls cotoners, diablots, drach, briuia y gegants tot de la Ciutat (per fer y pagar aquella la Ciutat), y seguidament anave lo andador de dit convent, y tras ell totes les banderes de la Ciutat y confreres de les confraries ab ses vares uns y siris altres en les mans [...]

[...]

[Divendres 9]. Se proseguiren les alimàries. Dit dia, a la tarda, al que foren cerca les vuyt ores, se proseguiren les dites alimàries y se cremà un grandió arbore, lo qual estav tot cubert de pólvora obrada ab cuets, piulas, carretillas, candelers, trons y altres moltes coses, lo qual fou cosa molt agradable.

[Dissabte 10]. Dit dia, a la tarda, cerca les quatre ores de la tarda, se feu la passada de la proffessó se havia de fer lo endemà per dites festes en la qual aportaren los drachs, briuia, gegants, cavalls cotoners y demás improperis de la proffessó de Corpus.

[...]

[Diumenge 11]. Proffessó. Primerament anaven los tabals, trompetes, drachs, gegants, diablots y cavalls cotoners de la Ciutat, après lo vadell [bidell] ab sa porra e massa en lo coll, alta la bandera de santa Eulària, la qual aportave un capellà a peu, los ganfanons de la Seu y demás parròchias [...] La qual proffessó feu la matexa ronda acostuma fer la de Corpus, lo qual camí, y

en certs llocs de aquell hi havia alguns altars parats uns ricament altres curiosament adornats [...]

[Diumenge 25]. Anada a Santa Catherina per assistir a la proffessó general de Santa Rosa y Sant Lluys Bertran. [...] al cap de poch rato, cmensà la proffessó general se feya aquella tarde en dit convent (ad laudem et gloriam) de dits sants resièn canonisats y santificats, la qual fonch ordenada en la forma següent:

Proffessó. Primerament anavaen les timbales, trompetes, gegants, drachs, cavalls cotoners y diablots, tot de la Ciutat, après totes les confraries ab les banderes acompanyades dels confreres [...] y feu la matexa volta que la de Corpus, exceptat que la feu del revés [...].

Barcelona, 1673, gener 15. BRUNIQUER VOL I, pàgina 308

Notícies d'una victòria turca en indret no precisat.

Diumenge a 15 de Janer 1673, en Dietari apar, que fou publicat un Jubileu en la present Ciutat, a causa de las malas novas se havia tingut, que lo turch havia guanyat una Plassa de Christians en dies passats.

Barcelona, 1673. Constitutiones Synodales Diaec. Barcinonen. In unum collectae, renovatae, et auctae sub ... Fr. Ildephonso a Sotomayor... (Barcinone 1673), Lib. I, Tit. 3, Const. 5, pàgs. 159-160.

Constitucions sinodals de Barcelona, prohibint representacions a les esglésies de la diòcesi.

[Praecipitur Parochis; ne permittant fieri in Ecclesiis , imo nec in aliis Parochiarum locis, repraesentationes sacras, uti Passionis Domini nostri Iesu Christi, aut aliorum sacrae scripturae mysteriorum.] (Barcelona, Ildefons de Sotomayor, 1673 ?).

Com sia tant propri de nostra obligació lo evitar ocasions de pèrdre-se lo respecte degut a les Iglesias, majorment ab rixas, tumults, y avalots, dels quals solen resultar gravissims escàndols ; y la experiència nos haja ensenyat, que eixos ordinàriament se originan de las Representacions, que acostuman ferse en algunas Parròquias, e Iglesias de aquest nostre Bisbat, en particular la nit santa de la Nativitat de nostre Senyor, Dijous, y Divendres Sant, per la multitud de la gent que acut a veurer ditas Representacions: Estatuhim, y ordenam perçò, Synodo approbante, que en ninguna Iglesia, ni Parròquia de aquest nostre Bisbat se fassan semblants Representacions, no sols en dits dias; però ni en altres qualsevols del any, encara que aparega que ditas Representacions sían mogudas, y induescan a pietat, y devoció: Manam per lo tant als Rectors, Domers, y Curats, a càrrech dels quals estan las Iglesias, que de ninguna manera ho permetan, sots las penas a Nos ben vistas, las quals seran ab tot rigor executadas.

Igualada, 1675, juliol 20. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 31. Llibre d'Obra (1714-1866), foli 3 i següents.

Ordre i protocol de la processó de Corpus d'Igualada.

+ Memorial fet per los Srs. Concellers ab consentiment del Rnt. Señor Francesch Ribalta en S[acra] T[eologia] Doctor, Prevere y Rector de la Iglésia Parroquial de la Vila de Igualada, dels Rnts. Pare Prior del Convent de Sant Agustí, Pare Guardià del Convent de Caputxins, y de voluntat y consentiment de las Personas baix escrites per lo interès que-y tenen per ser Priors y Cònsuls de las Confrarias baix mencionades, de la manera tenen de anar graduades las banderas, Creus,

tabernagles y demás que van a la professó se acostuma fer lo die de Corpus Christi a vista de las qüestions precehían acerca de las preheminencias de anar devant o darrera en dita professó se ordenà del thenor següent.

Primo dos Ganfanons.

Item la Bandera de la Confraria de la Ssma. Trinitat.

+La Bandera de St. Joseph [*afegit a mitjan segle XVIII*]

Item la Bandera dels Estrangers.

Item la Bandera dels Blanquers.

Item la Bandera dels Sastres.

Item la Bandera dels Perayres.

Item la Bandera de Ntra. Señora del Roser.

Item dos Ganfanons.

Custòdia de Sn. Magí [*afegit al segle XIX*]

Item la Custòdia de Sant Miquel.

Sn Antoni Abat. [*afegit a finals del segle XVIII*]

Item la Custòdia de Snt. Eloy.

Item la Custòdia de Snat. Hyacinto.

Item la Custòdia de Sant Roch.

Item la Custòdia de Sant Agustí.

Item la Custòdia de Sant Sebastià.

Item la Custòdia de Sta. Madalena.

Item la Custòdia de Sant Anthoni de Pàdua.

Item la Custòdia de Sant Isidro.

Item la Custòdia de Sant Joseph.

Item la Custòdia de Sant Joan.

Item la Custòdia de Sant Barthomeu.

Divina Pastora. [*afegit a finals del segle XVIII*]

Ne. S^a del Carme. [*afegit a mitjan segle XVIII*]

Item la Custòdia del SSm. nom de Jesús.

Item la Custòdia de nostra Sra. del Roser.

Item la Custòdia de la Ssma. Trinitat.

Item la Creu dels Pares Caputxins.

Item la Creu dels Pares de Sant Agustí.

Item la Creu de la Rnt. Comunitat.

Item los Rnts. Pares Caputxins.

Item los Rnts. Pares de Sant Agustí.

Item la Creu Major.

Item lo Estandart del SSm. Sagrament.

Item la Rnt. Comunitat.

Item la Custòdia del Santíssim Sagrament.

Consta lo haver-se disposat ab lo modo sobredit, ab acte rebut en poder de Gaspar Aldebo, notari de la present Vila de Igualada als vint de Juliol del any Mil Sis Cents Setanta Sinch.

Mes dit die van los obrers a la professó y a la plassa, van à acompanyar als que portan los Ganfanons, als que portan las Creus, y las Custodias de la obra de Iglésia, quant van à fer las Reverèncias al SSm. Sagrament.

Y a la professó se fa lo endemà de dit die de Corpus també van à acompanyar los Ganfanons y Creu.

Se fa notta que lo die de Nostra Señora de la Concepció van los Obrers a la professó un à cada part de la Custodia, y axí mateix lo dies de Sant Fàustuo, y lo die de Sant Roch.

[...]

Igualada, 1679. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 8183. Llibre del Racional, folis 226r-228r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[226r]

Gasto de la Clavaria del any de 1679 del que-s trau a pagar ab pòlissas

[...]

Nº 12. Més a 16 de mars se ha fet pòlissa à Hierònim Farré y a sos companys disset lliures, y ditas són per, so és 13 ll ss per ajuda de cost que la vila dóna als reys per las festas de Nativitat y Carnastoltas, y 4 ll ss. per lo lloguer dels tres dies de la festa se feren per las paus.....17 ll ss.

[226v]

nº 18. Més dit die [27 de juliol] se ha fet pòlissa a Francesch Balet y sos companys per ballar la Patera lo die de Corpus, tres lliures y setze sous.....3 ll 16 ss.

[...]

nº 21. Més dit die se ha fet pòlissa a dit mº Becardí de nou lliures disset sous, y dites són per lo cost dels ventalls, drets y ports, del dia de Corpus.....9 ll 17 ss.

[...]

nº 23. Més dit die [11 de setembre] se ha fet pòlissa a Hierònim Ferrer y a sos companys, per lo lloguer del Corpus y St. Barthomeu, de dotse lliures.....12 ll ss.

[...]

[227v]

Nº 43. Més dit die se ha fet pòlissa à la Viuda Calveta de duas lliures y catorse sous, y ditas són per lo cost de las Palmas.....2 ll 14 ss.

[228r]

nº 67. Més dit die [29 de novembre] se ha fet pòlissa a Juan Palmés de una lliura, y és per dos pells posà al atambor.

Igualada, 1680. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 8183 UD 9809. Llibre del Racional, folis 229r-230v.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada. Es deixa entendre una processó amb el Sant Crist d'Igualada i unes rogatives a Sant bartomeu.

[229r]

Racional del Recibo y gasto de la Clavaria de la vila de Igualada del any 1680, buidat per Joseph Argullol, rational extret lo dia de St. Andreu del Any 1680, sent Concellers los Magnífichs Sr. Miquel Massart, mº Jauma Roig, Magí Bargadà y Jauma Galofre; clavari mº Pera Jorba; hoidors de comptas mº Joseph Boneu.

[229v]

Nº 12. Item a 4 de maig se li féu pòlisa se retenga vers si quaranta sinch lliuras deu sous y sis dinés, y són, so és, 39 ll, 12 ss. per 66 ll de cera se prengué per nostra Sra. Candelera, a 12 ss ll, y las restans per cera se gastà per la profesó quant se tragué lo St. Christo y rafer los ciris.....45 ll 10 ss. 6

[230r]

Nº 25. Item a 27 de agost se li féu pòlisa pagàs a Hieroni Farré y sos companys dotsa lliuras y són per lo lloguer de Corpus y St. Barthomeu.....12 ll ss.

[230v]

Nº 35. Item a 19 de dit [setembre] se li féu pòlisa pagàs a Francischo Masagué dotse lliuras onse sous per 20 ll 11 oz. sera la qual se cremà devant St. Barthomeu tot lo temps estigué a la Isglésia mayó per pregàrias, dich.....12 ll 11 ss.

[...]

Nº 38. Item dit dia [21 d'octubre] se li féu pòlisa pagàs a gaspar Mestra vint lliuras y són per son salari de maser, dich.....20 ll ss.

Riudellots de la Selva, 1680, maig 21. Arxiu Diocesà de Girona. Lletres Episcopals. U-266. Foli 209r.

Decret de visita pastoral a Riudellots de la Selva. S'hi autoritza el Ball de Cavallets per les festes del Roser de maig.

Llicència per a ballar los Cavallets.

Ab decret del Illustre y molt Reverent Sr. Pere Barril en quiscun dret Dr. vicari etc. del Illustríssim etc. Se concent llicència y se dona facultat als parroquians y habitants del lloch de Ridallots de la Celva del present bisbat per a sens incorriment de pena ni censura pugan y los sie lícit lo die de la festividat de Sincogesma pròxim vinent, en lo qual die tenen determinat de fer la festividat vulgarment dita del Roser fer lo ball vulgarment dit dels Cavallets dins dita Isglésia y per dit lloch tot lo temps que-s farà la professó dita de Nra. Sra. del Roser. Ab tal emperò que vagen ab tota modèstia y no fassen accions desproporcionat al servey de Déu y al culto de la sua Mare Isglésia, y no altrament. Data en Gerona als 21 del mes de Maig any de la nativitat del Sr. 1680.

Vilafranca, 1681, agost 10-17. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès. Processos judicials. XVII/164-4. Procés judicial pel manlleu forçat de les quatre cotonines de la confraria de sant Antoni, sant Llorenç i sant Isidre.

Die veneris decima quarta mensis augusti 1681 [...]

Madrona Figueras, ux[or] Antoni Figueras [...] és que jo habito en la casa de la encomanda de St. Joan de Vilafranca, la qual té llogada Antoni Figueras marit meu de Joseph Salvador, arrendador de las rendas de dita encomanda, y allí estam y habitam, la qual és situada dins los murs de la present vila y junt a la iglésia de st Joan, que sols és per mig lo carrer dit de st Joan, y al die de dissapte prop passat que contàvem als nou del present y corrent mes de agost y com dit Antoni Figueras marit meu se trobave administrador de la Confraria de St. Antoni y St. Llorens y St. Isidro, fundada en la parroquial iglésia de Santa Maria de dita present vila, ell tenia en dita Casa de St Joan quatre Cotonines o cavalls cotoners que té dita Confraria per gala y major fasteix de la festa acostuma fer dita confraria per la diada de st Llorens, st Isidro, y st Antoni de cada any, les quals havian aportades en dita Casa de la encomanda per no tenir treballs de pujar-las dalt al arxiu de la capella de dita Confraria, las quals estaven en la cambra gran que trau finestra al carrer de las moscas, y havent-se de fer la festa de St. Llorens per los Ad[ministrador]s que vuy són de dita Confraria, aquells vingueren a dita casa de St. Joan demanant los entregàs las ditas Cotonines o cavalls cotoners per trobar-se dit mon marit fora de la present vila, y jo-ls responguí que ditas cotoninas o cavalls cotoners heran tancats en dita cambra gran y que dit meu marit no-y hera y que jo no tenia las claus. Y los señors Bonaventura Galseran y Pau Balle ab altres y els jurats de la present vila ab companyia del Sr Pau Palau, balle de la present vila me anaren a cercar en la Casa de la Vila y a la que fuy allí me digueran havian de fer la festa de St. Llorens y que se havian de manaster las cotoninas o cavalls cotoners que mon marit tenia ab encomanda de dita Confraria y alí que-ls donàs a dits Administradors nous y jo-ls responguí Srs mon marit és

fora vila, jo no tinch las claus de la cambra hont estan tancades y me digueran que ves si trobaria les claus o clau per lo serraller y és veritat Sr que no me-n cuidí de sercar clau, y com hera tart y se havian de manaster ditas Cotoninas jo diguí a Isidro Figueras fill meu que puyàs per la finestra y és veritat que dit fill meu hi puyà ab una scala ab consentiment meu y las tregué y Diego Gasquet las prenia baix y altre que se anomene Diego Camps y aquells se les ne aportaren a la Iglésia per fer la festa com acostumaven [...]

Die 17 augusti 1681

Didacus Gasquet [...] Interrogatus [...] Y sabent jo molt bé lo die de nou del corrent vigília de St Llorens que los ad[ministrador]s nous de dita Confraria demanavan ditas Cotoninas o cavalls cotoners a dita Madrona Figueras ma sogra per lo adorno y festa de dit St. Llorens diguí jo a dita Madrona Figueras ma sogra per trobar-se absent dit antoni Figueras mon sogre que donés las Cotoninas o cavalls cotoners a dits ad[ministrador]s que era en dita Confraria, la qual dita ma sogra me digué que no tenia la clau de dita cambra gran y alesores oí molt bé que dita ma sogra digué a dit Isidro Figueras mon cunyat que ab una escala montés per dita finestra y que-n tragués ditas Cotoninas o cavalls cotoners a dits Ad[ministrador]s com en efecte jo Diego Camps pagès de la present vila anàrem a cercar una escala y dit Isidro Figueras montà per aquella y per la dita finestra entrà en dita cambra y ne tragué de aquella las ditas Cotoninas o cavalls cotonés y aquelles me-ls entregà a mi, y jo testimoni diguí a Antoni Damià blanquer y Emanuel Ros pagès que-m fessen testimoni que dit Isidro Figuera mon cunyat me entregava ditas Cotoninas o cavalls cotonés voluntàriament, y en après ditas Cotoninas arribaren en mà de dits Ad[ministrador]s de dita Confraria, de qui són aquellas, y dita ma sogra en après me donà los cascavells o camalls que aportan las personas que ballan ditas Cotoninas. Jo senyor no viu ni he sentit a dir que lo veguer, balle, jurats ni persona alguna aja fet extorsió o violentia alguna per tràurer ditas Cotoninas, ni entrar en dita casa, ni en la ocasió que se-m entregaren ditas Cotoninas [...]

Igualada, 1682. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 8183. UD 9809. Llibre del Racional. folis 234v-238r.

Comptes de bosseria, pagaments fets pel Racional de la Universitat d'Igualada.

[234v]

Segueix-se lo gastat en dit any 1682

[235r]

Nº 15. Item als 30 de dit [març] se li féu pòlisa pagàs a Armanter Morros 14 ll 16 ss per lo valor dels Vantalls del dia de Corpus, pors y drets, dich.....14 ll 16 ss.

[235v]

Nº 20. Item dit dia [6 de juliol] se li féu pòlisa pagàs a mº Pere Jorba quaranta duas lliures deu sous per lo que inportà la sera de Nª Sra. Candalera y 3 ll per Illuminar lo Gloriós St. Barthomeu, dich.....42 ll 10 ss.

[237v]

Nº 66. Item dit dia [25 de novembre] se li féu polisa pagàs a Joseph Bartran sastre y a Joseph Franch una lliura tretze sous per fer la Cota á Valentí Farré massé, per bastrets, com apar ab un memorial.....1 ll 13 ss.

[238r]

Nº 80. Item dit dia [25 de novembre] se li féu polisa pagàs a Me. Hyerònim Matheu, pre[vere] y procurador de la Rnt. Comunitat dotse lliures quinze sous per les mises se són celebrades en lo altar de St. Roch y St. Sebastià, dich.....12 ll 15 ss.

Girona, 1684. Constitutiones Synodales Dioecesis Gerunden. in unum collectae, renovatae, et auctae sub... D. Fr. Michaelae Pontich...Gerundae, 1691, Lib. III, Tit. 14, Cap. 6, pag. 252.

Constitucions sinodals de Girona, del bisbe Sever Tomàs Auther (any 1684) prohibint representacions a les esglésies i explícitament, els balls de cavallets.

Repraesentationes Natalitii, et Passionis Domini nostri Iesu Christi in Ecclesiis, neque in Processionibus minime fiant, et ab iis Puellae vestibibus albis circumamictae absistant, neque fiant tripudia, vulgo los Cavallets.

Cum infelicitas temporis induxerit, ut quae a maioribus nostris ad augendam Christianam Religionem, et populi devotionem fuerunt inducta per indevotos ad ludos, et tragedias saeculares, et ut populo placeant accommodata sint; et in hac nostra Dioecesi Gerunden. huiusmodi percebuerit abusus, maxime in Processionibus Passionis, et nocte Sacratissima Nativitatis Domini nostri Iesu Christi, quem de medio tollere cupientes, Synodo approbante statuimus, praecipimus, et mandamus: ne in posterum in Ecclesiis dictae Dioecesis fiant repraesentationes, vulgo los Pastorets; neque in Hebdomada Sancta in Processionibus, nec alias repraesentationes ad vivum Passionis Domini nostri Iesu Christi Puellae vestibibus albis circumamictae, et chorum facientes sine nostra expressa licentia, tam ab his Processionibus, quam ab aliis penitus absistant. Evitentur etiam tripudia, vulgo los Cavallets, et Curati Ecclesiarum talia fieri non permittant, sub poena decem librarum Barchinonensium.

Sóller 1687. Sóller, Arxiu Municipal, Acords municipals (?) RULLAN 1876, volum II, pàgines 511-512.

Petició d'uns estudiants de la vila per tal de fer una comèdia sobre la conquesta de Mallorca on segurament hi havia presència d'alteritat sarraïna. Molt important pels paral·lels que podia tenir a Igualada i per la diferenciació que fa l'erudit entre drama sacre i comèdia.

Por lo que toca á nuestro pueblo, podemos asegurar que la representacion de dramas sagrados, á mediados del siglo XVII, tenía lugar en medio de la plaza, y que su objeto era la mayor honra y gloria del Santísimo ó de algún santo, sin que los Jurados se desdeñasen de pagar crecidas sumas para cubrir el gasto de semejantes funciones.(*). A fines del siglo últimamente mencionado el drama sacro había desaparecido ya de la escena para ceder su puesto á la comedia; así es que en 1687 se representó en nuestra plaza por unos jóvenes estudiantes, naturales del pueblo la *Conquista de Mallorca*. El acto tenía por objeto solemnizar las fiestas de san Jaime y de santa Ana; pero en el Concejo ya no reinaba entusiasmo por este género de diversiones, pues habiéndole dichos jóvenes pedido auxilio para los gastos de levantar el tablado, se dejó el asunto al arbitrio de los Jurados; como si fuese una cosa indiferente; y no sería aventurado suponer que la petición fué denegada (**). En 1732 existía en nuestro pueblo un teatro improvisado, cuyos productos servían de recurso para llevar á cabo la obra del actual templo.

(*) «A mossen Antoni de Canals y á mossen Onofre Peña, 25 ll per la ajuda de representar la redenció de Cristo, segons consta ab acte del Concell.-1634. —El senyor Damiá Morell, juntament ab lo honorable Antoni Garau, scrivá de la present Vila, están ab proposit de fer una comedi per honra de la festa del Corpus, damanan á Vs. Ms. sien servits donarlos alguna cosa per ajuda de pagar los gastos se causaran per dita comedia, pues es cosa del divino y es fá per honra del Santisim Sagrament y de la vila.» .Se les dio 20 libras. —25 de Mayo de 1656.— (Ac[uerdos?].) —«Per lo cadafal de la comedia per la festa de sant Bonaventura -1675.»

(**) «Mes se proposá; Roch Vicens fill de Pere Francesch y altres estudiants de la present Vila, habitants en ciutat, tenen gust de representar una comedia de la presa de Mallorca lo dia que á Vs. Ms. será ben vist; y axi damanan sien servits pagar los gastos de fer lo cadafal, que ells ho rebràn à singular mercé, y que representarán aquella lo dia de sant Jaume y lo diumenja subsiguient dilluns de santa Ana, per quant

son tres festas y lo dia de santa Ana, per ser tal diada (alude a la fiesta que se celebraba en el Puerto) reposarán, en lo disapte de dita santa y ab lo dilluns que serán dues vegadas.» Se dejó á cargo de los Jurados. —22 de Julio de 1687.— (Ac[uerdos?].)

Tarragona, 1687, setembre 22. Tarragona, Arxiu Històric de la Ciutat. Fons Municipal. Paper solt dins el Llibre del Consolat de 1684-1690.

Llista de grups musicals, comparses i sonadors individuals que van participar a les festes de Santa Tecla de 1687, segons un memorial de l'Ajuntament.

Memorial de las Coblas y Ballas de Santa Te[cla]

A año 1687 / + La Cobla de la siutat

- +Primo la Cobla de Reus, Felip Montané en sus com[pañs]
- +Més la Cobla de Juneda, Baptiste Serra ab [sus compaños]
- +Més la Cobla de Riudecañas, Fransec Borràs ab sus [compaños]
- +Més la Cobla de Vilanova de Cubellas, Juan Llenussa ab [...]
- +Més la Cobla de Jinestà, Juseph Combra ab sus [compaños]
- +Més la Cobla de Gisona, Pera Pug rodon ab sus [compaños]
- +Més la Cobla de Pons, Francec Nadal ab sus compaños
- +Més la Cobla de Martorell, Isidro Torre ab sus compaños
- +Més la Cobla de San Llorens de Murullus ab sus compaños
- +Més la Cobla de Gimarrà, Jaume Compte ab sus compaños
- +Més la Cobla de Agramunt, Pera Escribà ab sus compaños
- +Més la Cobla de Solsona, Bartolomeu Puix ab sus compaños
- +Més la Cobla de Balls, Pau San romà ab sus compaños
- +Més la Cobla de Sareal, Juseph Abella ab sus compaños
- +Més la Cobla de La Selva, Franssec Nollas ab sus compaños
- +Més la Cobla de Corrius, Jaume Pidet ab sus compaños
- +Més la Cobla de Cubellas, Fransec Ysern ab sus compaños
- +Més la Cobla de Aulot, Fransec camps ab sus compaños
- +Més la Cobla de Belputx, Fransec Boldú ab sus compaños
- +Més la Cobla de Calaf, Salvador Balagué ab sus compaños
- +Més la Cobla de Sareal, Pere Antoni farré ab sus compaños
- +Més la Cobla de Mora, Fransec Maureso ab sus compaños
- +Més un músich de Llanera, Ysidro Ponsarnau
- +Més Domingo Fortó de Servera, Cobla entera de Servera
- +Més Pere Vila de La Lleixa, ab 2 compaños.

[comparses o balls]

- [Més] el Ball de Moros y Christians de Tarragona, Santiago [...] en deu companys, a 6 oras
- [Més] Ball de Balensians de Bràfim, Gregori Rabadà ab nou companys, a 6 oras
- [Més] Ball d·Espassas de Sareal, Juan Cassanobas ab nou companys, a 7 oras
- [Més] lo Ball d·Espassas de Montblanc, Juan Vilella ab nou companys, a 8 oras
- [Més] lo Ball de Moros y Christians de Tarragona, Andreu Gras ab nou companys, a 8 oras
- [Més] lo Ball d·Espassas de Reus, Pau Aldevert en nou compaños, a 8 oras
- [Més] lo Ball d·Espassas de Villallonga, Martin Nabés ab nou compaños, a 9 oras
- [Més] lo Ball de Bastons de Ardeñà, Pere Magriñà ab nou compaños, a 12 oras
- [Més] lo Ball d·Espassas de Reus, Jusep Arbonés ab nou compaños a 2 oras
- [Més] lo Ball de Bastons de Bràfim, Jaume Rebadà ab nou compaños a 2 oras
- [Més] lo Ball de Gitanas de Reus, Sebastià Dalla ab 11 compaños a 4 oras

[Més] lo Ball de Moros y Christians de La Selva, Jaume Fareñana ab nou companys a 5 oras
 [Més] lo Ball de Bastons de Alcobé, Pere Reull ab nou companys, a 5 oras
 [Més] lo Ball de Bastons de Lió, Marc Sendrós ab nou companys a 6 oras
 Més lo Balladó de Batea, ab un músich, a 8 oras
 Més lo Bal[l] de Bastones de Igualada, Juan Porta ab nou companys, a 8 oras

[trompeters]

+Primo, Falisià Solanas, trompeta de Barcelona [...]
 +Més Benet Vergés, trompeta de Barcelona [...]
 +Més Fransec Balada, trompeta de Barcelona [...]
 +Més Diego Prats, trompeta de la cavalleria don ñigol[...] comarca [...]
 +Més Antonio Ruiz, maior, trompeta de Alforja [...]
 +Més Jaume Miquel, trompeta de Vilanova de Cubellas [...]
 +Més Antoni Ruis, trompeta de Alcobé[...]
 +Més Manuel Ruis, trompeta de Balls[...]
 +Bernat Tefoll, trompeta de Agramunt[...]

[sonadors a títol individual]

+ Primo Pau Mateu, de la Conca de Berberà ab una flauta i ab unas castañolas[...]
 +Més Ysidro Barrat, de Sarreal ab una guitarra[...]
 +Més a Jusep Cañissa de Mora ab una guitarra[...]
 -Més Jusep Patau Altereis en una flauta[...]
 -Més Jusep Bordas de las Borjas ab una flauta i tambor[...]
 +Més Pera Juan Roca de Armurtra ab una flauta[...]
 -Més Juan Figerola del terme de Constantí ab una flauta i tam[...]
 +Més Cosme Uget de Tarragona ab la grall de la gaita [...]
 -Més Fransec Gaspà de La Pobla de Mafumet ab lo grall de la g[...]
 +Més Silvestre Molle de Alcobé ab tamborino i flauta[...]
 +Més Juan Molle de Alcobé ab tamborino i flauta[...]
 +Més Tomàs Molle de Alcobé ab una flauta[...]
 +Més Diego Olibé de La Llacuna ab una flauta[...]
 +Més Fransec Garsia de La Llacuna ab lo grall de la gaita[...]
 +Més Jusep Vidal de La Llacuna ab una flauta[...]
 +Més Ramon Vidal de Garrigos ab una flauta[...]
 +Més Juan de Domingo de Sareal ab una flauta[...]
 +Més Juan Olibé de Sareal ab una flauta
 +Més Jaume Cañellas de La Gornal ab una flauta [...]
 [+Més] Jaume Vendrell de Alcobé ab un grall de la gaita, a 10 oras
 [+Més] Sebastià Vendrell de Alcobé en una flauta, a 10 oras
 [+Més] [...] Barbet de Alcobé ab una flauta, a 10 oras
 [+Més] [...] Vendrell de Alcobé ab una flauta, a 10 oras
 [+Més] [...] Pabuleda de Monblanc ab tamborino i flauta, a 10 oras
 [+Més][...] Llaurador de Mora ab tamborino i flauta, a 10 oras
 [+Més][...] Martí del terme de Montagut ab tamborino i flauta, a 10 oras
 [+Més][...]dre de Alcobé ab una flauta, a 10 oras
 [+Més] [...] Balona de Riudoms ab una guitarra, a 10 oras
 [+Més] [...] Balona de Riudoms ab un flabiol, a 10 oras

[Igualada, 1688 i 1692]. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 311. Llibre d'Obra i Sagristia de 1595.

Paper solt, datable principis de segle XX, de mà anònima, que explica l'origen dels dos principals reliquiariis de Santa Maria: el de Sant Faust i el de Santa Secundina. El primer es degué perdre el 1936.

Parroquia Sta Maria

Reliquiari de S. Faust.

Donació de la relíquia al Rnd. D. Juan Fábregas, Pvre, espanyol, extreta del cementiri de S. Cástulo per manament del Papa. Roma 4 març de 1657

Donació de la mateixa al Sr. Rector i Comunitat de Sta. Maria de Igualada dia 16 juny de 1692 pel dit Rnd. Fabregas.

Relíquia de Sta. Secundina.

Donació feta al Dr. Sebastià Estalella, prepòsit de l'Esglesia Colegiata de Sta. Maria de Manresa, extreta per manament del Papa, del Cementiri de S. Calixte.

Roma 18 març de 1688.

El dia 10 de juliol de 1688, a la ciutat de Manresa, el Dr. Anton Pasqual, Bisbe de Vich, concedí al Dr. Francisco Ribalta Rector de Sta. Maria de Igualada, que aquesta relíquia fos venerada, i en aquet dia fou portada a Igualada segons sembla.

Barcelona, 1685-1686. BRUNICHER VOL I, pàgina 278

Notícies sobre les guerres amb els turcs a Hongria.

Disapte a 11 de Noembre 1685, en Dietari apar, que en la Seu se cantà *Te Deum*, per los bons successos de las Armas Imperials contra lo Turch.

[...]

Dilluns a 4, y 5 de Noembre 1686, en Dietari apar, que se cantà un *Te Deum* en la Seu, per los Successos havian tingut las Armas Imperials en haver rendit la gran Ciutat de Buda en la Ungria, y se feren alimàrias.

Tarragona, 1693. Relació impresa de les festes de la institució del nou ritus de primera classe i octava a santa Tecla. VILAR 1693, pàgina 151.

Descripció del ball de cavallets que va sortir per les festes tarragonines de 1693.

El otro dance harto celebrado fue el que llaman de los cavallos, que corre à cuenta de la Cofradía de los Labradores: consta de diez y seis de à pie, y ocho de à cavallo, incorporados de suerte en cavallos artificiales, que parecen de vna pieça con ellos, al modo que se fingió de los Centauros. Estos cavalleros suelen llevar tanta riqueza en cadenas de plata, y oro, en campanillas de plata, en frenos, ricos jaezes, y adorno de si mismos, que en esta ocasion huvo quien llevaba valor de cien doblones. Lo mas singular de este dance es vn razonamiento, que hazen entre si divididos en facciones; los de pie de vna parte, y los de cavallo de otra; aquellos en representacion de Turcos con su gran Sultan; estos de cavalleros Christianos con su Emperador. Entre datas, y respuestas llegan por vltimo à las manos y se embisten con lança y broquel en mano, quedando luego vencidos los Turcos. Lleva este dance delante vn niño en trage de Angel con vn estoque desnudo, que suele dezir vna Loa segun el assumpto de la fiesta. Y antes de acometer toma la lança al Emperador Christiano, y le dá su estoque, assegurandole con mas veras la victoria en la valentia de aquel azero, que la tenian assegurada los Gentiles, en los que fabricava el mismo Vulcano.

A los dances, y musicos de Tarragona no se les dà cosa, à los estrangeros, aunque la Ciudad à ninguno llama, se les premia con toda generosidad. A esse fin el vltimo dia de las fiestas asistiò el Señor Consul segundo en la Casa de la Ciudad, desde las nueve de la noche hasta las quatro

de la mañana. Allí acudieron los dances en el numero que vimos, los coros musicos en numero de quarenta, y à mas de esso sinquenta hombres particulares de diversos instrumentos, y habilidades, que se avian empleado, segun su devocion en el festejo de nuestra Patrona. Entre todos estos, que haxian numero de setecientos hombres, se repartieron mil escudos, la metad mas, que suele gastar en ellos la Ciudad los otros años, y con esta generosidad digna de Ciudad tan augusta, y celebrada se coronaron las grandes fiestas de nuestra esclarecida Patrona, è invicta Protomartyr Santa Tecla, dignissimas de que las aclame la fama con todas sus lenguas, y publique con los rasgos de todas sus plumas, en lineas de eternidad.

Igualada, 1696, novembre. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 303. *Llibre de notas* de la Comunitat de preveres, foli 37.

Notícia de la dedicació de la parròquia d'Igualada a la Concepció.

Nota. Com al novembre de 1696, a instància del Dr. Antich Mestra p[revere] y procurador major, se tingué concell secret y general, la Universitat de la present vila, y se determinà que Maria Santíssima de la Concepció fos titular de la present Iglésia, attès que sols se trobave que era dedicada a Maria Santíssima y no se sabia baix de què títol. Per memòria.

Vilafranca, 1698, abril 20-24. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès. Fons Ajuntament de Vilafranca. Llibre Verd, folis 446r-448r. Edició a LLIBRE VERD 1992, pàgines 929-934.

Festes fetes a Vilafranca per celebrar la pau o Tractat de Ryswick (20 de setembre de 1697). Petites mostres d'alteritat impregnades encara d'exotisme i al·legories del tipus carro triomfal, justificades amb pamflets. Els referents són, sens dubte, les festes barcelonines de 1601 i 1614, així com les que s'anaren celebrant, entre 1618 i 1619 per tot el Principat, en honor de la Immaculada.

Dispositió an pres la junta de personas, per lo savi Consell elegidas, per las festas de las paus.

Primo, se ha determinat fer quatre dies de festa y un die de ànimes. Comensant ditas festes lo diumenge pasat la dominica in albis, que comptarem als 20 de abril. la vigília de ditas festas y aurà solempnes completas, y lo endeà se farà festa del Sagrament [...] Y los dits quatre dies (de) solempnes completas, se faran alimàrias tots los dies, menos lo die de ànimes, comensant sa vigília de 19 de abril.

Item, se posarà en lo altar mayor dotze ciris, de lliura quiscun, parant-se lo altar de la millor manera se puga.

Item, així mateix, totas las capellas de dita iglésia se adornaran de la millor manera se puga; avisant als administradors de aquellas per a que cuiden en adornar-las.

Item, se farà professó general lo die de la festa del Sagrament (sie alabat per a sempre), que serà lo diumenge, primer die de ditas festas. Y se aportarà lo Santíssim Sagrament, Maria Santíssima de la Conceptió, sant Anthoni de Pàdua, y la relíquia de sant Jocundo. Los quals tabernacles se suplicarà als convents y sacristia los adornen de la millor manera se puga. Aniran las creus adornades com lo die de Corpus, fent capellas per la vila.

Item, aniran lo drach, àguila, cavallets y jagants com lo die de Corpus. [...]

Item, la Coblà de la Vila, a son compte, hage de tocar totas las nits devant la Casa de la Vila, per a que tant las màscaras com altres qualsevols púgan ballar. [...]

Tot assò fonch lo disposat per a ditas festas de paus y en sa executió se féu. Y además del demunt dit y disposat la vigília de ditas festas, que fonch lo disapte, al aixir de completas, se disposà un carro triufant. Component-se al cap de munt, y çota lo doser de la diosa de la pau, y sinch minyons petits que fèyan las sinch virtuts que acompanyaven la dita diosa de la pau. Y component dit carro triufant, cada un ab son motete, tot a la fi de las Paus, ab moltas atxas

que acompañaven dit carro triunfante, y cavalleria y infanteria, cada un aportant son criat, o criats, ab las atxas. Vestits dits criats a modo de volants y moros. Los parlaments de dita diosa de la pau y demás minyonets, que fèyan las sinch virtuts, se féu devant la Casa de la Vila, a hont se trobaven los magnífichs jurats, ab mússica que acompañava dit carro triunfante, y trompetas y ministrils. Y acabats los parlaments se llansaren papers estampats dels dits parlaments, a fi de què se havia fet fer dit carro triunfante, que tot se deya en dits papers estampats. Y dende dit puesto se seguí tota la vila, que aparexia la vila se abrasava de ardor de suas atxas. Lo endemà, diumenge [...]

A la nit de dit die y hagué màscaras y se ballà devant la Casa de la Vila fins a les onse oras de la nit.

Al endemà de dit die dilluns de 21, se féu la festa de Maria Santíssima de la Concepció y hagué solemne ofisi de la mateixa manera que lo die antes. [...]

A la tarda se corregué una surtija, en la plasa major, de coturse parellas de personas, de part de la present vila, a cavall, adornats lo millor sabían en la possibilitat. Capiteneant a modo de mestre de camp general lo senyor Joan Esteva y pera, veguer de la present vila y son vegariu; capità lo senyor Joan Janestà, burgès; tinent lo senyor doctor en drets Joan Amat; y alferes lo senyor Francisco Miret, burgès y candaler de sera. los quals, junts ab los demás que componian ditas cuturse parellas anaren en casa dit senyor Joan Esteva y Pera, veguer predit, a buscar-lo, qui se posà devant ab dos trompetas. Després de ell anava immediat dit senyor Joan Janestà, capità, y després gradàcim los demás oficials, cada un en son puesto, ab molts volants y altres vestits a modo de moros, que aseguro feya grandíssima festa. Dende dita casa de dit senyor veguer se anà a seguir tota la vila, cada hu en son puesto, dels oficials y los demás, de parella en parella o de dos en dos, venint en seguiment la infanteria, qui capiteneava lo magnífich y discret Joseph Mas, burgès y notari; alferes lo senyor Pera Soler, burgès, fill del magnífich y discret Joseph Soler, burgès y notari, vuy jurat en cap de dita vila. Y seguida la vila se arribà en la plasa Major, a hont tirà la infanteria alguns tirs. Y junts tots, tiraren confitura per les finestres y per terra, que aseguro fou cosa garbosa. Al fin se plantà la cavalleria, y al so de dos trompetas donà prinsiipi dita surtija lo dit senyor veguer y los demás oficials gradàcim; y després los demás per nombres. Y a la tercera, llansà la surtija lo senyor Magí Matjà y Barthomeu, burgès, al qual se li donà de pris un damant. Y luego de feta dita funció, se tornà a seguir la vila ab la infanteria, tirant molts tirs.

A la nit de dit die lo dit senyor Magí convidà a totas las personas de part de la present vila, tenint sarau ubert, donant xacolata ab molta abundàntia, confitura y malvesia, que aseguro se gastà molt y o féu ab tota magnanimitat y garbosament.

A la mateixa nit de dit die, vigília de la festa de sant Anthoni, se tiraren devant o en la Casa de la Vila grandíssimas carratillas, cuets voladors, torrens de corda y rodas, ab grandíssima abundàntia y ben fets, que aseguraven los vells que foch de cuets com eixe no lo havían vist. Durà més de una hora dit foch y corregué tot a directió del senyor Joseph Soler, apotecari, molt devot del beneït sant. Y hagué, no obstant això, cobla devant la Casa de la Vila, però, com y havia sarau en casa dit senyor Magí Matjà. tothom acudí en dita casa, y ab la cobla se ballà; y eixa nit no y hagué bulla devant dita Casa de la Vila.

Lo endemà de dimars die 22 [...] A la tarda de dit die se corregué un estaferm en la plasa Major, fent lo mateix que se féu en lo die de la surtija. Que és cert fonch cosa de mirar, perquè los que corregueren dit estaferm, que foren las mateixas catorze parellas de la surtija, tothom se esmerà en posar-se, qui a modo de emperadors, qui a modo de turchs, qui a modo de ossos –que és cert fonch cosa garbosa–, tirant confitura tant la cavalleria com y també la infanteria; com que també molts tirs que se tiraren, que motivà gran alegria com o demanava semblant funció.

A la nit, també y hagué màscaras y ballades devant dita Casa de la Vila.

Lo endemà dia 23, que fonch dimecres, se féu festa dedicada a sant Jocundo. [...] Dit die a la tarda se féu en la plasa Mayor la comèdia de sant Magí.

A la nit, també y hagué màscaras, y se ballà devant dita Casa de la Vila. [...]

Segle XVIII

Tortosa, 1701, abril 30. TORTOSA 1701, pàgines 34-47.

Crònica o relació de les festes celebrades a Tortosa amb motiu de l'arribada de Felip V a la cort de Madrid. Naumàquies en una plaça (gremi de Mariners) i al riu Ebre (gremi de Pescadors), amb la notícia d'un greu accident durant la funció dels Pescadors.

El dia 30 de Abril Sabado se encargò á la Cofadria de San Telmo de Marineros (truncado ya el curso de las fiestas, assi por el acciden de la lluvia, como por ser preciso el no poderse proseguir el Lunes, dia 2 de Mayo con asistencia de los Ilustres Procuradores, que no faltaron à ninguna, por estar ocupados en la extraccion de nuevos Oficiales para el gobierno de la Ciudad, que segun los Reales Privilegios no pueden diferirse) y aunque les amaneciò con la borrasca amagada de la lluvia siendo Gremio, que tiene por Patron à San Telmo, no podia dexar de tener muy assegurada la serenidad.

Aviase levantado en metad de la Plaça vn elevado Castillo de hasta 60 palmos de alto, con sus baluartes, murallas, y homenaje, pintado todo; tremolavan en èl varios Estandartes rojos bordados de medias lunas, y en cada lienzo avia seys cañones hechos de hoja de lata, encordados para que tubiessen mas resistencia, y colorido para que semejaran mejor à lo que fingian: avia de servir de fortaleza à que se retiraran los Moros perseguidos de los Christianos. Poco antes de las tres de la tarde (en que ya se hallava poblado el circo de numeroso concurso, y en ventanas, para este fin prevenidas, los Procuradores) al repetido son de Clarines, Caxas, y muchos tiros, à que correspondiò con no poco fuego el Castillo, entrò en la Plaça vn Turco con alfange ceñido, aljava con flechas pendiente de el ombro, y vn arco en la mano. Guiava vna tropa de hasta veinte muchachos vestidos à la Turquesca, que ninguno passava de diez años, muy luzidos, à quienes hazia son otro Turco con una vihuela cerrando la tropa. Dieron buelta al circo dançando vna alegre zambra, con diversidad de lazos, y movimientos, que diò notable gusto; Pararon delante de el Magistrado donde hizieron varias mudanças.

Bolvieron à repetir los Marciales acentos de Clarines, caxas, y tiros, correspondidos de el Castillo; se viò entrar en la Plaça vna Fragata de hasta treinta y seys palmos de largo (que para dar bueltas en algunos parajes no pudo tener mayor longitud) en nada dexò de imitar el arte à la realidad, elevavanse en ella el arbol mayor, y el trinquete con sus entenas, y velas enjuncadas, para la promptitud de el zarpar, y comodidad de el surgir; traia ocho remos por banda, que se movian con el artificio de vna rueda, tumbadas, y pavessadas à proa para cubrirse en la ocasion de combate, y sus batallones, en que se afirmavan las empavessadas; en la proa se descubria vn Cañon, y tres pedreros por banda, ideados en la misma forma que los de el Castillo: disparavanse poniendo dentro vn tronador cevado, y dado fuego, cerrandoles las culatas con vn broquelillo de hierro, que con gruessos estallidos remedavan los de los Cañones, y pedreros, y en la proa traia escrita de buena letra esta Redondilla.

Oy con violecia importuna
 Todo lo hemos de rendir,
 Que al averle de esgrimir,
 Cada alfange es media Luna.

En la popa se dexava ver vn turbante, sobre quien se elevava una media luna de plata, sustentado todo de dos Sirenas muy bien imitadas, y en lo mas alto vn Estandarte verde bordado de medias lunas, y en él dezia.

Oy el triunfo ha de ser nuestro,
 Publicandole la Fama;

Quedando llena la Luna
de el fin de nuestra esperança.

y en la popa este mote.

Nadie puede competir
Nuestras fuerças, que ha de ser,
Cuydado nuestro el vencer,
Y su obligacion morir.

Estava abierta desde la popa à la proa sin quilla para que los Marineros, que ivan dentro pudieran llevarla, pero tambien dissimulado, que lo prevenia el discurso sin poder valerse de los ojos. Corria de vna, y otra banda vn lienzo pintado de olas, que fingian vn Mar, y llegava hasta tocar la tierra, cubriendo los pies de los que llevavan en peso la Fragata: de los arboles pendian flamulas, y gallardetes, que movidos de el ayre lisongeavan con gusto à la vista.

Saludò al Castillo con cinco tiros, que la correspondiò con tres, y dando buelta à la Plaça, continuando incessantemente el disparo, assi de los Cañones, como de otras invenciones de fuego, parò delante de las ventanas, que ocupava el Magistrado, à quien saludò con repetidos tiros, à que acompañò el Castillo con el disparo de todos sus Cañones; y desembarcando vn Turco viejo muy bien vestido de aquella moda, à quien acudieron à acompañar entre otros los muchachos que avian baylado la sambra; despues de muchas zalameas al vso Turquesco puso en manos de los Ilustres Procuradores este papel, de quien se repartieron copias à los Sugetos de buen gusto.

Ilustre, Noble, antigua fiel Iberia,
à tus pies vna Fusta peregrina,
que al Mar siò [diò?] altaneras esperanças
endereza la proa siempre altiva.

No por ser Estrangera se persuade
à que (recta te atiende) à la Iusticia
faltes jamàs, porque de pechos Nobles,
ni aun pensar mal se atreve la malicia.

De el Mar surcava las rizadas olas
de el Corso en la ganancia embevecida,
sin temer hallar fuerças se le opongan,
à quien heroyco su valor no rinda.

Quando essa Fragata, que Christianas
Cruzes bordò en sus Vanderas ricas
al combate horroroso à mis Soldados,
arrogante provoca, y desafia.

El valor de quien Noble Sangre alienta
eluciones no sufre, y aunque vidas,
y libertad dependan de vn acaso,
como lidiemos quedan bien perdidas.

Campo pedimos; y porque no crea
su arrogancia, que altiva se encamina,
de el honor al desprecio, pretendiendo
sin dexar brasas, producir cenizas.

Por la boca de el Ebro la Fragata,
à su dulce Cristal introducida,
y desde èl à la tierra, la palestra
serà, aunque mas sudemos, ella misma.

Tu rectitud el Campo asegurando
 nos franquee; tu equidad assista
 à la lid, luez te invoco, y de Laureles
 al que vença corone; que mis iras,
 mi valor, mi nobleza, mi constancia,
 mi aliento, mi esperança, mi porfia,
 (y esto dezimos) todos lograremos
 el triunfo, ò quedaremos sin las vidas.

Mientras se acabavan de ver estos Versos hizo seña el Castillo à la Fragata Christiana, y luego se
 empezò vn gran ruido entre los muchachos Turcos, prevenidos yà de lo que avian de hazer, los
 quales con su gvìa se retiraron con muchas voces al Castillo; bolviò à embarcarse el
 Embaxador, los Marineros atendieron à sus nauticas faenas, sonaron los Clarines, y Caxas, y
 dexando libre el Campo, segun las leyes de el duelo se retirò la Fragata Turca esperando que
 hiziesse su entrada la Christiana.

Executòlo disparando algunos tiros, y le correspondieron la Mora, y el Castillo con otros tantos.
 Su forma era la misma, que la de la Turca, solo se diferenciavan en las Vanderas, y en los motes;
 trahia la Christiana en la proa esta Quartilla.

Si à Dios nuestra Fè venera,
 Y èl nuestro valor anima,
 Quien nos haga resistencia,
 Ya se anuncia su ruina.

En la popa se elevava un Real Estandarte roxo, y en él dibuxado vna Cruz de oro, y al reverso las
 Reales Armas de Aragon, y baxo de ellas esta Quartilla.

Pves oy à FELIPE QVINTO,
 España venera Rey,
 En su nombre pelear,
 Yà es lo mismo que vencer.

Y en la misma popa baxo rico Dosel sobre vna almoada se elevava vna Real Corona, sustentado
 todo de dos bizarros Leones. En la proa otra Vandera con las Armas de la Fidelissima, y Exemplar
 Ciudad de Tortosa, y en el reverso este Mote.

Qvando à FELIPE festeja
 Tortosa en todo leal.
 Nadie duda, que es cumplir
 Con los timbres de Exemplar.

Flamulas, y Gallardetes de varios colores, que hazian mas vistosa la Embarcacion. Diò buelta à
 la Plaça al son de Clarines, Caxas, y tiros, y enderezando la proa, adonde estava el Magistrado
 desembarcò acompañado de algunos Soldados vn Embaxador, quien puso en manos de el
 procurador primero estos Versos.

Sacra Tubala, Generosa Iberia,
 Tortosa siempre Ilustre; cuyos hijos
 de Minerva, y de Marte en los reenquentros
 de Laureles se ciñen repetidos.
 Oy à tus pies en nombre de mi gente
 (vfanos todos) llevo, y te suplico,

que en tu arenas nos concedas Campo,
y en él acreditemos nuestros brios.
Essa Turca Fragata, que altanera
las medias Lunas, con rigor nocivo
eleva, presumiendo (que locura)
llenallas con la sangre de los mios:
Se me opone: y aunque yà pudiera,
ò avella apressado, ò destruido,
con mas leños me siguen; la victoria
solo á mi braço, y à mi gente fio.
Concedenos el Campo, en èl lidiemos,
veamos si sus alfanges damasquinos
por mas, que (hechemos à prueba) les esgriman
resistiràn à azeros, que esgrimimos.
la fe nos vivifica Ciudadanos
tuyos, nos exponemos al conflicto
tus hijos, y con fe; quien nos aguarde
cerca esta de el postrero parasismo.
Y aunque en agua, y en tierra tus Campeones
admiracion han sido de los siglos,
esta vez agua, y tierra en las Fragatas
los elementos hallaràn vnidos.
luez te deseo por mi gente toda,
el Campo franco en nombre suyo pido,
tus hijos somos, y de la estacada,
muertos nos sacaràn, mas no vencidos.

Concediòse el permissò para el finxido combate, que se empezò al belicoso son de Caxas, y Clarines, disparando repetidas vezes los Cañones, y pedreros, y arrojando muchos fuegos artificiales, que dieron notable gusto; yá se empeñavan à boga arrancada, y dandose los costados, se hechavan muchas alcansias; yà ciavan como para tomar aliento, yà bordeavan para lograr mejor el triunfo, dando con menos riesgo sobre su contrario: pelearon mucho rato con incessante fuego, y con gustosa diversion de quantos les atendian. Vencida la Fragata Turca acudiò à ampararse de el Castillo, que la defendiò con su Artilleria, y copiosa cantidad de bombas, y alcansias, que parecia muy bien. Concluida la fiesta dieron otra vez buelta à la Plaça las Fragatas, y salieron à darla por la Ciudad.

En la noche poco antes de las nueve se diò fuego al Castillo para ello prevenido, dispararonse infinitos coetes boladores, que elevados à la region de el ayre dieron bastante exemplo de quan fragil es la necia vanidad, siendo sus estallidos la mas segura seña de sus despeños, pues aunque lidiaron oponiendose al Cielo con sus ardores, se sincoparon à costa de sus escarmientos sus luzes. Encendieronse varias ruedas, consimbolisavan á la de la fortuna, pararon en lo que suele los que fian de su infiabilidad; desprendianse al mismo tiempo (mientras con varias invensiones de fuego se abrasava el Castillo) algunos coetes que servian de apartar de su cercania el concurso con mucha risa de los que estavan mas lexos; y concluyòse la fiesta reduziendose el Castillo à cenizas.

El Domingo primer dia de Mayo se encargò al numeroso Gremio de los Pescadores; idearonla en el Rio, para que no se alabara la tierra de que avia vsurpado en el antecedente su fortuna al agua. Armòse vna Galeota vistosamente adornada de Flamulas, Gallardetes, Vanderolas, y Vnderas de varios colores, bordadas de plateadas medias Lunas, fuerte de vn Cañon, y doze pedreros, y quinze remos por banda, y en cada vno tres hombres; y dos Fragatas pintadas de

diferentes varios colores en cada vna vn Cañon, y ocho pedreros, y diez remos por banda, la guarnicion armada de arcabusses, y escopetas, en la popa Vanderas roxas con las Armas Reales de Aragon, y en la proa las de la Ciudad, vanderolas, Flamulas, y Gallardetes de muchos colores; en todas muchas alcansias fuego prevenidas para el combate, Caxas, Clarines, Chirimias, y Ministriles, que todo dava mucho gusto.

Ambas Riberas de el Ebro se coronaron de gente, que acudiò al naval espectaculo, y aunque tan dilatado el ambito, se huvo de menester todo; las ventanas, y balcones de las casas vezinas se ocuparon de lo mas luzido de la Ciudad, assi Eclesiastico como Secular: Los Procuradores se pudieron en casa para este efe[c]to prevenida, el Ebro se poblò de diferentes Barquillos de à dos, y quatro remos por banda formando en él vna Ciudad portatil, cubiertos de varias tiendas de diferentes colores, y tremolando al ayre muchas Flamulas, y Gallardetes, que parecia muy bien.

En este tiempo apareciò la Galeota Mora, disparando muchos tiros, sonando Caxas, y Clarines. Moviòse gran bullicio en el Rio, poniendose en fuga los Barquillos, con alegre confusion: davales cassa la Galeota, sin alcansarles, en particular à vna Lancha, donde ivan quatro cavalleros combidados para este fin de los mismos Pescadores, quien se defendiò largo tiempo, con gustosa diversion de los que lo miravan; al fin entraron los Moros en la Lancha, cautivaron la gente, y con grande algazara, y repetidos tiros celebraron el triunfo, entraron à los quatro Cavalleros en la Galeota, à donde yà les tenian en la popa, puesto decente prevenido.

A vista de esta presa salieron las dos Fragatas Christianas, y à boga arrancada embistieron à la Galeota para quitarsela, y lo mismo hizo ella con esperança de lograr el triunfo disparando vnos, y otros los Cañones, pedreros, arcabusses, y escopetas, que llenava la Esfera del ayre de denso humo, y sin abordar se passaron de largo, tirando muchas alcansias al ayre, que las entregava para que las apagasen el agua: Ivan las Fragatas, y la Galeota alargandose para dar la buelta, y bolver à la Naval batalla, quando vn acaso trocò el festejo en tragedia.

Con la prissa de cargar las Armas, y Artilleria se avia derramado en la proa de la Galeota Mora à donde avia cantidad considerable prevenida para la funcion, alguna poca polvora, sin saber como, se pegò fuego á esta, y de alli passò á prender en las municiones, que como eran muchas, hallaron resistencia en la cubierta donde assentava el Cañon, passò su violencia à desahogarse por la parte abierta, cogiendo todos los bancos, hasta el arbol, con notable estrago de los que se hallavan en ellos, y con mayor horror de los que vieron la desgracia. Fueron 25 los heridos, de los quales hasta aora han muerto quatro, y queda vno con mucho peligro, y de los demàs, ay algunos que tienen enfermedad para mucho tiempo, y fue milagro el no dar el fuego en la polvora, que avia à la popa, que era en mayor cantidad, y aun mejor.

Fue lamentable espectaculo, y horroroso el quebranto de los heridos, que se abrasavan (algunos se hecharon al agua à quien sacò la gente de los Barquillos acudieron à socorrerles, que de otra suerte era preciso anegarse) funebre fue el llanto de las mugeres, que tenian alli maridos, padres, hermanos, hijos, ò deudos, ignorando todos quien avia padecido, y creyendo todos, que era lo mas suyo.

Acudieron los Padres de la Patria anciosos à dar alivio con su assitencia à tanto daño, y fue muy del caso, porque se necesitava de todo. Dieron orden para que Medicos, y Cirujanos acudiesen à los heridos, y Boticarios diessen quanto se recetasse para los enfermos por quenta de la Ciudad. Embiò para de pronto vn partido de dinero, para que los Mayordomos de la Cofadria le distribuyessen entre los heridos, mientras el Consejo General (que se juntò luego) deliberava lo que se avia de obrar, por tener cohartado el de Veintequatrena el poder. Y este determinò se acudiesse con todo cuydado al socorro de los heridos, sin reparar en gastos, y aunque fuera de su Patrimonio con empeños, fiando la execucion al Consejo de Veintequatrena, quien provido deliberò, que se eligieran dos Sugetos de aquel Consejo, vno de Ciudadanos, y otro de Mercaderes, para que visitassen en nombre de la Ciudad à los Enfermos, y les socorriessen con lo que huviessen menester.

Fueron los nombrados Carlos de Torres, y de Solà Cavallero, y Ioseph Mirò, y Fuster Mercader, cuyo zelo, piedad, y buena ley han servido de mucho consuelo à los Enfermos, y à sus familias,

su asistencia es continua, su piedad es bien notoria, y su talento cumple con la obligacion de su encargo. A los difuntos por cuenta de la Ciudad se les hazen dezir Missas por sus almas, y las Reverendas Comunidades de Racioneros, y Beneficiados acuden à sus entierros con la mayor solemnidad, que pueden, si haver querido admitir ninguna distribucion.

Portose tan vizarro este Gremio que despues de sucedida la fatalidad, y desembarcados los heridos embiò vn recado à los Procuradores suplicandoles fuera de su gusto el que proseguiesen la fiesta, veneracion fue devida à nuestro gran Monarca, aun en el frantente de tanta pena: pero no lo consentiò la Ciudad, cariñosa Madre de tan leales hijos, antes diò orden para que todos se fueran à sus Casas.

Dos vezes fue lastima el no concluirse la fiesta, la primera por el daño particular, y la segunda por el deseo con que se esperaba la funcion en comun; lo que puede esta relacion, es delinear lo que avia de suceder. Avian de pelear las Fragata[s] con la Galeota embistiendola hasta tercera vez, y abordandola por los dos costados para dividir las fuerças, entre los densos horrores de el humo, ruginosos golpes de los azeros, y horribles rayos de los arcabusses, y escopetas, entrarla à viva fuerça, abatir las medias Lunas, enarbolar en su lugar las Catolicas Vanderas, cautivar los Moros, librar los Cautivos Christianos, y trayendola à remolco puestos los esclavos al remo, dar vna vistosa buelta à aquella porcion de el Ebro, que avia sido teatro [de] la batalla, celebrando, con Caxas, Clarines, y tiros la vitoria. En la noche se avia de dar buelta à la Ciudad, llevando hatados con cadenas á los Esclavos en vn vistoso alarde, que en otras ocasiones, que se ha executado ha dado mucho gusto. No pudo lograrse por el fracaso referido pero no se ha querido defraudar al lector este gusto, ni los merecidos aplausos à tan lucido Gremio.

No pudieron proseguirse las fiestas Lunes, dia segundo de Mayo por hallarse el Magistrado ocupado en la extraccion de los nuevos Oficiales para el regimen de la Ciudad, motivo porque se alargaron por el dia tres, el qual se encargò à los Gremios de San Ioseph de Carpinteros, Cuberos, Albañiles, y Canteros, y al de Santa Ana de Torneros, y Peyneros, quienes desempeñaron el deseo comun.

Salieron este dia à las tres de la tarde con tres pares de Timbalas, y vn Clarin, y poco despues dos Maestros a cavallo vestidos ricamente, y los Cavallos muy bien enjaezados, con las espadas desnudas en las manos, y tufones en los pechos. Y despues de ellos el Capitàn de la Guardia con vna rica gala, à quien seguia la Guardia de la Cuchilla, que se componia de ochenta hombres, todos con partesanas, vestidos vnos à la Española, y otros à la Tudesca, los quales traían en el braço izquierdo en vn escudo las Armas de los Reynos de la Corona de España, muy bien dibuxadas, y cada vno con su mote proprio.

Al primer tercio de la Guardia iva el Mayordomo segundo de la Cofadria de S. Ana con vn pendon bordado, y en èl las Armas Reales, assistido de dos Sujetos de el otro Gremio, con bastones de generales todos, á quienes seguia vn vistoso carro, traído en ombros de 36 hombres que no se podian descubrir, por estar cubiertos de vna tela pintada de varias flores, moviendose con arte las quatro ruedas.

Tenia esta vistosa maquina 26 palmos de largo, y 8 de ancho; cerravase á la parte de la popa en forma de vna concha bien hecha, y pintado todo de muy ricos follages, que parecian muy bien; corrian hasta la proa vnas varandillas ferradas con vnos tafetanes, que impedian descubrir cosa de lo que avia dentro. En la proa se descubria vna Gloria de nubes muy bien ideada, y en medio vna Estatua de la fama, con el Clarin, aplicado al sabio, y sustentado de la mano drecha como, que tocava, y en el izquierdo vn escudo con las Armas de Aragon, y en lo baxo este mote.

Oy la Fama siempre heroyca,
Dize viva en Aragon,
Don FELIPE de Borbón.

Tiravanle doze Moros ricamente vestidos, assidos de vnos cordones de seda, y à los lados junto à las ruedas avia otros quatro como que sustentavan tan vistosa maquina. Proseguia el

acompañamiento lo restante de la Guardia, serrandose detras de el Carro en forma de media Luna, y junto à el doze Maestros los mas ancianos vestidos à la Española con ricas galas, y plumas en los sombreros, á pie, y immediato en vn Cavallo muy bien enjaessado el Cavallerizo Mayor, y dos grandes tambien à cavallo.

Llamava à toda la atencion lo magestuoso de la pompa, lo luzido de el acompañamiento, la diversidad de trages en los de la Guardia, vnos armados con peto, espaldar y marrion, aquellos, ò dorados, ò plateados, y en estos tremolando al ayre varias plumas, que llamando à los ojos con la variedad de los colores parecian muchos iris al moverse. Otros se paravan en las armas pintadas en los escudos que embraçavan, y era preciso detenerse para dar lugar à los que leian sus motes, las Galas de los oficiales Mayores acreditavan el lubilo de sus leales pechos, todo al fin era gusto, bien, que en muchos impaciente hasta ver executar lo que prometia el Carro.

Però en la Plaça delante de las ventanas ocupava el Magistrado, pero en tal postura que pudiera verse de quantos estavan en la Plaça. los Moros que estan à sus lados tirando de las varandas dispuestas para este efeto convirtieron el Carro en tablado, que tenia 16 palmos de fondo, y 9 de ancho; Con movimiento rapido se elevava la Fama sobre las nubes, y de esta se formava vna vistosa cenefa à vn rico solio, que avia de descubrirse despues, dando lugar à que se ofreciessen ojeto de los ojos las Armas de las dos Cofadrias muy bien imitadas, y hechas de buen gusto, baxo de ellas se formavan quatro puertas que avian de dar passo à los que avian de representar. [...]

Igualada, 1705, juliol 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1100. Llibre d'Actes 1700-1711, foli 129.

Acta referent a la celebració de Sant Faust del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament.

Die vigesima prima mensis julii anno a Nativitate Domini Millesimo Septingentesimo quinto, in villa Aqualate, diocesis Vicense.

Convocat y congregat lo Concell secret y general de la Universitat de la present vila de Igualada, de manament de lo magnífichs Batlles de dita vila a instància dels Magnífichs Concellers de aquella en la casa de dita Universitat, scituada a la plassa menor de dita vila

[...]

Item fonch proposat per dit Senyor Conceller en Cap que tenint la Universitat de esta Vila la ditxa que logrà en tenir una relíquia del Gloriós Sant Fàustuo, tingan ha bé deliberar ho votar se fasse festa en esta vila lo dia de dit Gloriós Sant, per a què ab est aplauso sie medi ab Déu Nostre Senyor se digne librar a esta vila y son circumveynat de las pedregadas que tant a menut se acostuman experimentar, y lo dit Concell, ohida dita proposició, la major part de aquell ha determinat y resolt que dotse sants que ab diferents diadas se troban entre any de aqueix nom se posen en extracció, y se fasse festa lo dia de aquell que aixirà ho serà en sort extret, com semblant a la festa que esta vila fa lo dia del Gloriós Sant Roch.

Igualada, 1708, març 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Òbits volum 5, foli 167r.

Partida de defunció de Francesc Balet, cap de colla de la Patera l'any 1679. Pel tipus d'enterrament, degué ser algú conegut a la vila, encara que no pas d'alt estatus.

Balet. Die 21 de mars de 1708 en esta parroquial Iglesia de Sta Maria d'este Vila de Igualada se doná eclesiàstica sepultura a Francesch Balet corder, marit de Theresa, rabé los sacraments de Penitèntia y Eucharistia. Fonch enterrat en lo sementiri de dita Iglesia ab assistèntia de 32 P[reve]res compresos 4 religiosos de St Agustí; se li digueran mitgs officis. Féu testament en

poder del Dr. Barthomeu Costa notari. Se li féu la Novena y cap de any ab la mateixa forma die 22.

La Selva del Camp, 1713, octubre, s.d. Arxiu Comarcal del Baix Camp. Manuscrits i documents solts. Llibre major de Casa Carnicer de la Selva del Camp, foli 99r.

Detalls d'una celebració de la solemnitat de la Mare de Déu del Roser a la Selva del Camp un dia d'octubre de 1713, amb la participació d'un ball de galeres al·lusiu a Lepanto.

Al die [en blanc] del mes de Octubre 1713 = primer Diumenge en que los Christians celebran cultos a la S[antíssi]ma Verge Maria Mare de Déu baix lo títol del Rosari, die en que las Armas Catòlicas y la Iglesia tota festeja este soberana Reyna per haver alcançat per son medi lo S[erenís[sim Señor Príncipe Dn. Joan de Àustria la Batalla contra el poder Otomà en lo golf de lapant, Regint este Monarquia la Mag[esta]t del Señor Rey Dn Felip Segons de Àustries de feliz recordació en est mateix punt y este mateixe ora al matí quant en este de la [...] los devots Confreres del Roser tocan les Campanes y tiran los Morterets que·s diuhen matinades en anuncio y alegria de la festa en esta mateixa ora â saltat la aygua a la Bassa del Mas disparant quantes armes y â ague en la Mazia que prou serien vint fent·[ne?] repetides salves donant gràcies a la D[omi]na Reyna celebrant assò en dif[ere]ns brindis que prou se [...] discorrer se a anat después á celebrar aquella tan antigua festa en la nostra Parròquia de la Selva ahont se representà aquell tan antich Ball de les Galeres en memòria del feliz suchcés que per medi de dita Real Princeza tingueren las armes catòlicas en lo golf de Lapant contra el poden Otomà als 7 dies del mes de Oct[u]bre 1[*data en blanc*].

Barcelona, 1715 agost 16. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1101. Llibre d'Actes 1712-1730, fol 114.

Fragments d'un edicte imprès a Barcelona, en nom del Marquès de Castel-Rodrigo, prohibint les armes de foc i de tall.

Don Francisco Pío de Saboya, Movra, Corte Real, y Moncada, Marquès de Castel-Rodrigo [...] Governador, y capitàn General de este Exercito, y Principado de Cathaluña.

Considerando, que no es dable, que quede bien afiançada la seguridad de este Principado, y el perfecto goze de vna vniversal quietud, con el total exterminio de los delitos, y excessos, que con visible frecuencia suceden de homicidios, assecinios, y latrocinios; sino se invigila, y zela, à la mas puntual, y exacta observancia de los Edictos, que precediedo orden de su Magestad, se han mandado publicar por nuestros Antecessores, prohibiendo con pena de la vida, no solamente el vso de qualquier genero de Armas, assi de fuego, como de corte, y punta, sino es tambien la retencion, ò ocultacion de ellas, obligandoles con las mismas penas, á todas, y qualquier Personas, assi Naturales de este Principado, como Forasteros, y Estrangeros, que demoran, en averlas de entregar, real, y efectivamente, como por extenso parece de los dichos Edictos, el vno publicado de orden del Duque de Bervick, y de Liria en 5. de Octubre del año passado de 1714. y otro por mandado del Principe de Tserclaes y de Tilly en 2. de Deziembre de el mismo año, y siendo tan conveniente, y necessario assegurar de nuevo la mas exacta observancia de dicha prohibicion de todo genero de Armas, y con la peculiar declaracion de los reparos, que con lo successivo del tiempo han ocurrido, sobre lo prevenido en dichos edictos, evitar los abusos, y singularmente los que se han originado de los permisos, que ha facilmente franqueado la autoridad de algunos Cabos Militares en los districtos de sus Comandamientos. Por tanto en mayor firmeza, corroboracion, y fuerça de los referidos Vandos, y á vberior cautela,

insiguiendo las ordenes de su Magestad, y la conclusion hecha en la real Iunta Superior de Iusticia, y Gobierno de este Principado, en fecha de 29. de iulio del corriente año. Prohibimos en pena de la vida, que persona alguna de qualquier Grado, Estado, ò condicion que sea, assi de los Naturales de esta Ciudad, y Principado de Cathaluña, como de Forasteros, y Estrangeros, de qualquier Grado, Estado calidad, ò condicion que sean, y demoran en èl; No pueda vsar, llevar, ni tampoco retener en sí, ni en sus Casas, ni en otros parages Armas algunas, assi de fuego, como de corte, y punta, como son Pistolas, Pedreñales, Fusiles, Escopetas, Carabinas, Espadas, Sabres, Bayonetas, Puñales, Cuchillos con punta, y otras Armas semejantes á las expressadas, revocando, como por la presente revocamos, y anulamos todas las licencias, assi de palabra, como por escrito dadas por qualesquiera personas, baxo qualquier pretexto, ya sea de caçar, ó ya de otra personal distincion, por el qual se ayan dado dichos permisos, siempre que estos no sean incluídos en los casos abaxo exceptuados.

De esta general prohibicion quedan exceptuados quatro especies de personas, que no es de nuestra intencion, comprehender en ella. la primera es de los Ministros, y Oficiales de iusticia, Vegueres, Alguaziles reales, Sosvegueres, Bayles, y Sosbayles, y demàs Oficiales, que por su empleo tienen exercicio de jurisdiccion Real, ó baronal, ò son Executores de las capturas, ò prisiones [...]

El Marques de Castel-Rodrigo.

Igualada, 1716. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 1.7.
Quadern de clavaria de 1716.

Clavariat de la Vila de Igualada essent Consellers Gaspar Espoy, Joseph Matheu, Joseph Camps y Isidro Barral Clavari Anthoni Joan Roca en lo Any 1716.

nº 12. Als 22 de dit [març] se li féu pòlissa pagàs al Dr Felix Matheu prevere com a Prior de la Minerva 10 ll ss diem deu lliuras per ajuda de cost de la festa del St. Cristo, diem.....10 ll ss.

nº 19. Als 3 de dit [maig] se li féu pòlissa pagàs a Joan Biosca fusté, sinch lliuras dotse sous per lo cadhafal que féu per la comèdia del dia de la festivitats del gloriós Sant Christo, diem.....5 ll 12 ss.

nº 21. A dit dia se li féu pòlissa pagàs a Joan Massagué Botiguer disset lliuras catorsa sous y sis diners per los cordallats y damés gasto de las cotas dels massers, com consta ab lo memorial junt ab la pòlissa.....17 ll 14 ss. 6

nº38. Als 29 de dit [agost] se li féu pòlissa pagàs a mº Joseph Soler organista duas lliuras vuit sous y són per haver fet venir un camtó de Capellades y haver fet lo gasto lo dia de St. Barhomeu...2 ll 8 ss.

nº 45. Als 23 de setembre se li féu pòlissa pagàs a mº Joseph Soler, organista, una lliura vuyt sous per tantes ne acostum donar la Vila per la cantoria del dia de St. Fausto, diem.....1 ll 8 ss.

nº 57. Dit dia [4 de novembre] se li féu pòlissa pagàs a Joseph Copons Masser dels Señors Consellers sinch lliuras per tres mesos ha servit de Masser, diem.....5 ll ss.

Igualada, 1721, octubre 18 a octubre 21. Arxiu Episcopal de Vic. Visites pastorals, volum 1224, folis 26 a 32v.

Visita Pastoral a santa Maria d'Igualada.

[26r]

+ Igualada

Se ha de prohibir que fassan los Innocents, y que se fassan los Pastorets dins la Iglesia, y també lo Devallament de la Creu en la Quaresma ni dins ni fora de la Iglesia.

Profesó de dijous St. y tancar las Iglesias dit dia. Manam que la Professó del Dijous Sant lo mes tart comense á la posta del sol, y que las Iglesias Parroquial y altres se tanquen dit dia á las nou horas, y que en ninguna de ellas quede gent dintre si no és los sacerdots y sagristà, y que no tornen à obrir-se fins à ser de dia lo que manam al R[ect]or observe sempre com lo tancar entre any la Iglesia parroquial antes de fer-se de nit. [...]

[29v]

Sagristia major. Que fassan una caixa de Monument que sia dorada per dintre.

Dos creus professionals de plata doradas, la gran és de la Vila, y l'altre de la Comunitat, quatre bordons de plata, Incenser y naveta de plata, dos portapaus de plata, vuyt candeleros de plata de Altar, grans los sis iguals, altres dos de petits, Custòdia gran de plata sobredorada, bacina y salpasser de plata, plater y canadellas de plata, palmatòria d'eplata, una creu petita ab un St. Christo de plata, un Àngel ab la veracreu de plata, dos imatges de plata la una de St. Barhomeu y l'altre de St. Joseph, tres calers ab sas patenas de plata sobredorats, una creu de fusta guarnida, y ab lo peu de plata [...]

[31r]

Pastorets, Inocents y la Passió.

Per que estam informats que en los dias de la Semmana santa y Nativitat de N. Sor. se representan al viu los passos del Naixement y de la sua Sagrada Passió, lo que deuria cedir en obsequi de sa Divina Magestat, se redueix a farsa, y ocasiona distracció seguint-se'n també mols altres graves inconvenients. manam que ni dins, ni fora de las Iglesias se fassen las ditas representacions en pena de 10 ll. ss. y en subsidi de excomunicació á qualsevol que intervindrà en elles, y baix las mateixas penas prohibim que-s fassan los Innocents dins [31v] las Iglesias, que són llochcs dedicats á la oració y al culto de Déu, sent impietat profanar-los ab semblants accions. [...]

[32r]

ramelets. Per quant lo distribuir ramellets en la Iglesia ocasiona distracció y altres inconvenients, a més del gasto inútil que-s fa á las Confrarias. manam que de assí en avant en ningu dia se distribuescan. [...]

La Selva del Camp, 1722, juny 20. Arxiu Comarcal del Baix Camp. Manuscrits i documents solts. Llibre major de Casa Carnicer de la Selva del Camp, cedit per Francesc Xavier Carnicer.

Detalls del protocol de l'entrada de l'arquebisbe de Tarragona a La Selva del Camp. En el cas d'aquest fragment d'un manuscrit molt malmès, es refereix a D. Manuel de Samaniego y Jaca (1721-1728) el qual entrà el 20 de juny de 1722.

Per molt de dit Illm. Sr. Taverner entrá á ocupar la Dig[nita]t de Archebisbe de Tarragona lo Illm. y Rev[rendíssi]m. Señor Dn. Manuel de Samaniego y Jaca [...]

Entrá en ese de la Selva lo die 20 de Juny del any 1722. _ Vingué per la part de Alcover, hysqueren de este lo Magn[nifi]ch Ajuntament de Batlle y Reg[idor]s â cavall per son horde acompanyat de molt número de Señors y los primers del Poble, lo Ajuntament en ses capas negras gira de cuyro, tota la comitiva sensa Botins, y arribat al divisió del therme dels thermes de la Selva y de Alcover

se an apehat y se an despachat dos síndichs a la de Alcover per veurer en quina disposició estaria sa Illma. [...]

Y com les Banderes y Balls de totes les Confraries estigan ja ben previnguts y disposats per la muralla amunt á fins al Portal Nou luego de averse parat sa Illma. van desfilant y fent allí algun acatament les Banderas quiscuna per son horde. [...]

Detràs tots los Balls y Banderas va últimament la Bandera de la Vila y la Cobbla dels Múzichs y lo Señor Illm. al mitg dels dos Reg[idor]s P[rime]r y Seg[o]n y al detras los demás per comitiva van â peu y a la Creu devant del Portal de Vall ahont se troba un altar parat ab la figura de un S[a]nt Christo, siris encessos y demás etc. [...]

Avent acabada esta funchsió al mateix punt compareix lo Rev[eren]t R[ec]tor y Com[unita]t ab Professó ab la Vera Creu y devant de dit Altar entonen y cantan lo Imne Veni Creator y después cantan lo Thedeum y ab la Profassó, Balls y Banderas van afins a la Parroquial, allí fineix lo Thedeum y professó [...]

Hix lo Ajuntament Magnífich de la Casa del Comú acompanyat de son sèquit en los Balls y música de esta forma.

Primerament el Ball del Estorments que vuy dihuen Lo Ball de la Mort de la Confraria de la Sanch. Segonament lo Ball dels Pastors ô de Sant Antoni de la Confraria de Carreters St. Antoni Abat.

Tercerament lo Ball de les Gitanas los Hollers la Confraria de Sant Hipòlit.

Quart [...] lo Roser Bastonets,

Quint [...] lo Ball dels Cavallets de la Vila.

Seguidament va lo present y donatiu tras dels Balls en esta forma:

Dos hòmens ab dos moltos pelats al coll un quiscun.

Dos altres ab dos Botetes Vi al coll una quiscun [...]

Al detras la Cobbla ô Musica y devant del Ajuntament va un minyó ab una sota copa de plata y sobre ella sent vuytanta y sinch lliures, quinse sous, dich 185 ll 15 ss, y la qual sotacopa sempre se an servit de la de esta casa, pues al die 20 de juny de 1722 se valgueren de ella per esser la mes gran del poble, que la aportave Joseph Carnicer y Masdeu mon fill per trobarme Jo Regidor que fonch per la entrada del Illustríssim Dr. Manuel de Samaniego y Jaca, de esta forma ab Balls, música y donatiu se encamina lo Ajuntament Magnífich y son sèquit a la Rectoria, y posats devant del Señor Illustríssim [...]

Cervera, 1724, març 25. Arxiu Comarcal de la Segarra. CERVERA 1724.

Relació festiva de la proclamació de Lluís I com a successor de Felip V a Cervera. Hi hagué diversos balls i una lluita entre turcs i cristians. Primera constància palpable d'unes ambaixades posades en text i del canvi de model d'entremès amb arrels de teatre de reconquesta contra musulmans en general.

RELACION / DE LOS FESTIVOS APLAVSOS, / CON QVE / LA FIDELISSIMA / CIVDAD DE CERVERA / HA MANIFESTADO SU INTERIOR GOZO / EN LA PROCLAMACIÓN, / Y LEVANTAMIENTO DEL REAL PENDÓN / POR EL REY NUESTRO SEÑOR / D. LUIS PRIMERO, / Y EN SV REAL NOMBRE, / EN 25 DE MARZO 1724. / CERVERA: En la Imprenta de la Real Vniversidad, / por IOSEPH FAIG.

[...] se dió principio à la celebridad del Acto; para cuya execucion, ivan delante quatro diferentes Dances, yendo bien adornados los que les componían: el primero, representava la lucha, que tuvo el Arcangel San Miguel contra Lucifer, y sus sequazes, debelando la soberbia de aquellos rebeldes Espíritus: Geroglífico de las batallas en que han de ser victoriosas las Armas de su Magestad contra los rebeldes à la Iglesia, y de los enemigos de la Monarquía. Seguíanse à este, dos, uno de espadas, y otro de Palos, que con armoniosa consonancia, y sin perder el compàs, acometían unos, y se defendían otros; en los quales se hazía patente el valor con que siempre los Cervarienses han sabido defenderse, peleando por su Dios, Rey, y Patria, assí en los tiempos antiguos, cuyas Armas eran los Palos, como en los modernos, en que juega la Espada. El último

se componía de Gitanas, que haziendo con donayre, y agilidad la Cordelica, sabian desenlazar sus enredos; este último servía à la diversión, que como dize Horacio, las cosas de mas gravedad deven moderarse con la diversión de los juegos.

Seguíase después una Compañía de Infantería del Regimiento de Burgos con su acostumbrada música; después una Tropa de Batidores à Cavallo con dos Clarines, à que se seguía el Alguazil Mayor; después el muy llustre Ayuntamiento, precediendo à cavallo los Menestriles, Timbales, y Clarines de la Ciudad, quatro Maceros [...]

Por la tarde hubo la diversión de los quatro Dances, que en diferentes puestos de la Ciudad hizieron prueba de su destreza, y agilidad, sin faltarles sequito, ni aplauso. Entrada la noche se encendieron las parrillas por toda la Ciudad, que fuè bastante luz para los ejercicios, que se hizieron en ella. Formáronse dos Compañías de Granaderos de cinquenta hombres cada una, con su Capitán, y demàs Oficiales, todos bien vestidos, y armados; ivan los de la una con trage Turquesco, Turbantes, Medias Lunas, y Ballestas; la otra era de Christianos uniformamente, y con gallardía vestidos, armados con Fusiles, Gorras, Cartucheras, y Bolsas para las Granadas; la Música se componía de Abueses, y Caxas; unos y otros arrojaron dulces en gran abundancia. Salieron estas dos Compañías de distintos puestos, y aviendo tenido de reencuentro algunas escaramuzas por las calles, que con bizarro denuedo se executaron; se encontraron despues en la Rambla, en donde estava prevenido un gran Castillo de Fuego; este era guardado de los Turcos, y queriendo acometerle los Christianos, fueron la primera vez rechazados, y prosiguiendo en querer assaltarle, se travó reñidíssima Batalla, que la hazía formidable, y divertida el mucho fuego, que arrojavan, y el estruendo Militar de ocho Clarines, Timbales, Caxas, y Abueses, y sin conocerse flaqueza en los Combatientes, fuè continuo el disparo; que como los Vezinos de esta Ciudad estàn tan enseñados à ello, se observó en todo el orden Militar. Los del Castillo hizieron llamada para pactear la rendición, de que se siguió un breve armisticio, y se hizieron sus arengas en verso de la una à la otra parte, y no queriendo los Christianos assentir à los pactos, se travó de nuevo la Batalla, que entre el primer, y segundo combate, duró mas de hora y media, estando en todo este tiempo indecisa la victoria: pero haziendo los Christianos el ultimo esfuerzo de su valor, y Militar disciplina, se rindieron los Turcos à merced. Viéndose los Christianos dominantes en el castillo, pusieron fuego à aquella grande máquina, que empeçando à vomitar voladores, triquitraques, buscapiés, ruedas, contínuos truenos, y otras invenciones de fuegos artificiales, se reduxo en breve à cenizas aquel promontorio de fuego. Concluída la Batalla, y quema del castillo, llevaron los Christianos presos, à los Turcos à la Plaça Mayor, y los presentaron Esclavos al Retrato de su magestad y repitiendo con festivas aclamarones [sic]: Viva LVIS I, concluyóse con estos vítores aquel lucido festín; que hazía eco al valor, y ardimiento con que los cervarienses, sin otro auxilio humano, que su espada y brazo, expelieron de su castillo, y Ciudad à los Turcos, Árabes, y Sarracenos, quedando victoriosamente Señores de toda la fuerza, cantando el triunfo en su recuperada Patria; por cuya acción tan heroyca, y gloriosa, fueron premiados por el Conde Sinofre Barcino, con las Immunidades, con que la duración de diez siglos, pacificamente gozan.

Deseando la Ciudad dilatarse más en las demostraciones de su afecto, y emplear más tiempo en festivos obsequios, no permitiendo la presente estación, por ser de Quaresma, los divertimentos de máscaras, saraos, y otros festines jocosos, recurrió à los serios, y píos, continuando el mismo objeto de la exaltación del Rey N. S. al Regio Trono. [...]

Berga, 1725. Arxiu Comarcal del Berguedà. Fons Ajuntament de Berga. Documents Notables. UD 152. Registre de la Vila, anys 1725-1726, folis 103v-110r.

Protocol municipal de la festa de Corpus a Berga. Important resum de l'estat de la festa aquells anys.

CORPUS CHRISTI

Lo Primer Diumenge de Maig acostuman los Magnífichs Señors Regidors deliberar si se farà ô no la festa de Corpus ab tota la bulla que són Gegants, Mulassa, Turchs, Cavallets y demás. Y en cas resolgan que sí, manan avisar per lo Verguer â las personas que són lo Cap dels Cavallets, dels Turchs, los que portan los Gegants, Mulassa, Sant Miquel y Diables; y Músichs de Corda; y juntament avisan los Músichs de Vent peraque vingan â tocar tota la octava de Corpus; y se avisa també al que fabrica los qüets los tinga previnguts, totes estas cosas deuen prevenirse en temps ja perquè los de la bulla pujan ensajar-se y practicar-se, com també perquè los Músichs no se empenyen en altra part. Y axí mateix ha de cuydar lo honorable Clavari de la Vila enviar â buscar los ventalls â Barcelona que se hajan menester, és â saber dels grans per los Sors. Governador de la plassa, tinent de Corregidor, Regidors, Secretari, Proms de la Vila que són los Regidors del any antecedent, Advocat de la Vila, Metges de la conducta de la Vila, y Clavari. Y als obrers de Sta. Eulàlia, del Convent de St. Francesch, y obrers del Hospital, botiguers de la Botiga dels Pobres, Verguer de la Vila y Bassiners de la obra de la Iglesia parroquial, del Convent de St. Francesch, y de las ànimas de ditas dos Iglesias, â tots estos dels ventalls medians. En lo temps hi havia Concell se donavan ventalls medians â tots los del Concell.

Dissapte de Corpus â las dos de la tarde deuen juntar-se en la casa Consular los Magnífichs Sors. Regidors, Secretari, y Clavari, pera pagar â tots los oficials de la bulla, y repartir los cuets als Dimonis, y Mulassa, als quals oficials se pagan en la forma següent, és â saber,

à la Mulassa.....	2 ll 10 ss.
Als dos Dimonis.....	2 ll ---- ss.
Als quatre Turchs.....	4 ll ---- ss.
Als quatre Cavallets.....	4 ll ---- ss.
Als dos Gegants.....	3 ll ---- ss.
A St. Miquel.....	1 ll ---- ss.
Al Tabaler.....	1 ll ---- ss.
Al Músich dels Gegants.....	ll 12 ss.
Als sis Músichs de Corda.....	3 ll 12 ss.
Als dits Músichs de Corda, per Mitja grossa de cordas de Viola.....	ll 7 ss. 6
Al Verguer de la Vila per enramar	
y escombrar la plassa lo dia de Corpus.....	ll 10 ss.
Als Músichs de Vent per tocar tota la Octava de Corpus.....	20 ll ---- ss.
Al Verguer de la Vila per lo menjar dóna als músichs lo	
dissapte de Corpus, dia de Corpus, y lo diumenge sobre Corpus, y	
lo dia del Quarto dels capellans, dia del Quarto del Sor. Rector, y lo	
divendres sobre cap de octava al matí quant dits músichs se-n van.....	14 ll ---- ss.
Al escolar major per la enramada del Octavari de Corpus.....	4 ll 4 ss.
Al que fabrica los qüets per la bulla de Corpus	
que són vint dotsenas ço és la mitat de Mulassa, y la mitat de Diable.....	12 ll ---- ss.
Al escolà major per encens per lo dia de Corpus.....	ll 3 ss.

Per los ventalls, ço és 20 de grans que són un per lo Sor.

Governador de la plassa, tinent de Corregidor, set Regidors, Secretari,

Advocat de la Vila, Metges de la conducta de la Vila, y set proms ô

Regidors elapsos. Y als següents ço és obrer de Sta. Eulàlia,

del Convent de St. Francesch, bassiner de las ànimas de dit Convent,

obrer del Hospital, botiguers de la Botiga dels Pobres, Alguazil,

Mostasaf, y Verguer, â estos dels ventalls medians, que junts importan.[...] ll [...] ss.

Se adverteix que si hi ha algun obrer del Hospital que sia cavaller, gaudint de privilegi militar, artiste eo home de paratge, â est tal se li deu donar ventall dels de forma major â coneguda dels Sors. Regidors.

A tots los dalt dits Proms, secretari, y demés Officials se-ls porta un siri à casa lo dissapte de Corpus, y est és lo senyal de que són convidats à assistir als Sors. Regidors en las funcions del octavari de Corpus.

Lo mateix dia de dissapte de Corpus los Sors. Regidors manen al Verguer avise à tots los que deuen ajudar à portar las varas del tàlam per lo dia de Corpus, Diumenge sobre Corpus, y dia del Cap de Octava en la forma y orde baix escrita.

Lo dit dia de dissapte de Corpus los dits Magnífichs Regidors divideixen los qüets entre la Mulassa y Diables en la forma següent, ço és sis al Señor Tinent de Corregidor, sis als Señors Regidors à quiscú de ells, y sis al Secretari, sis al Clavari y tres al Verguer. Y los demés los partexen entre Mulassa y Diables à disposició dels Señors Regidors.

[al marge:]

Qüets que se donan a la Mulassa y als Diables.

Per lo dissapte y dia de Corpus 12 de grossos y 31 de petits à cada Dimoni.

Per los dits dias a la Mulassa 21 grossos.

Diumenge de Corpus à cada dimoni 12 de grossos y 16 de petits y a la Mulassa dit dia 8 de grossos.

Sumen 7 dotzenas y deu de petits y 6 dotzenas y sinch de grossos.

Lo dit dia dissapte de Corpus se manan avisar per lo Verguer las personas que han de ajudar à portar las varas del tàlam en la forma següent.

Lo dia de Corpus al amít al exir de la Iglesia parroquial de Sta. Eulàlia en la Professò.

Lo Sor Regidor Decano

Lo Sor. Regidor ters

Lo Sor. Regidor quint

Lo secretari

Lo Prom en Cap

Lo prom ters

Muda de la Plassa Major

Lo Regidor segon

Lo Regidor quart

Lo Regidor sisè

Lo Prom segon

Lo Prom quart

Lo Prom sisè.

Dia de Corpus Christi al matí à las vuyt horas assistexen los Sors. Regidors y acompanyament en la casa de la Vila, y baixan à la plassa ahont estan previnguts banchs per sentarse, quiscun per son orde vestits dits Sors. regidors consularment, ab acistència del Sor. Tinent de Corregidor si voldrà assistirhi, y allí lo Verguer dona un ventall à quiscú, y miran la batalla entre los Turchs y Cavallets, St. Miquel y los Diables, la Mulassa, y ball dels Gegants, y feta dita bulla marchan à nostra parroquial de Sta. Eulàlia ab los músichs y tabal devant tocant, y Cavallets, Turchs, y Mulassa y Gegants que tots acompanyan à dits Sors. Regidors, y en ésser a la Creu del Collet de la plassa marxan los Sors. Regidors segon y sisè en compaña de tres ò quatre Proms y los botiguers de la Botiga dels Pobres, los quals Proms són los que elegeix lo Sor. Regidor Decano, y passan à la Iglesia del Convent de St. Francesch, acompanyats dels Turchs cavallets, Diables, y Tabaler, y van à buscar los Religiosos del Convent de St. Francesch, los quals religiosos luego que arriban allí los Sors. Regidors celebran una missa baixa, è immediadament de acabada parteix la professò de dit Convent ab Creu alta, y lo Verguer encomana à algun home donia un siri à quiscú

dels dits Sors. Regidors per venir a la professò a la Iglesia parroquial, y venen dits Religiosos cantant, acompanyats de la bandera y estandarts de la confraria de St Aloÿ y St. Antoni, y los Sors. Regidors junt ab dit acompanyament van ab los siris encesos detras de la professó com se acostuma.

En el interim que los dits dos Regidors venen del Convent de St. Francesch ab la proffessò dels Religiosos se comensa en nostra parroquial à celebrar los Divinos Officis, y arribats à dita nostra parroquial, los dos regidors se van assentar à son lloch en lo presbiteri, y lo Verguer los pren los siris, y los religiosos se'n pujan al cor de la Iglesia en compaña dels Capellans.

Los Religiosos del Convent de St. Joan de Jerusalem orde de nostra Señora de la Mercè venen à nostra parroquial per assistir à la professó sens convidar·los, y axí mateix tots los Capellans xixells se troban en dita Vila, y los Hermitans de Nostra Señora de Caralt, puix és de rúbrica que est dia tots han de assistir à dita professò; la qual professò se fa luego de acabats los Divinos Officis, y se ordena en la forma següent.

Forma de la Professò de Corpus.

Primo marxan devant los cavallets y Turchs, después la Mulassa, y gegants, y seguidament St. Miquel ab los Àngels, y Dimonis, y después las banderas y estandarts de las Confrarias, después los Hermitans de Maria SSma. de Caralt nostra Patrona, los Religiosos Mercenaris de St. Joan, los Religiosos de Nostre Pare St. Francesch, los Capellans xixells, y después la Rnt. Comunitat vestits ab sas capas y bordons los Sors Jurats y Capellans antiquiors de dita Rnt. Comunitat, acostuman aportar la Custòdia del SSm. Sagrament que pera sempre sia alabat los dos Vicaris y Capellans últimament entra[t]s en la Comunitat ô altres per ells, y las achas de las Confrarias van devant del SSm. Sagrament immediatament dels que portan los bordons.

Parteix la professò de nostra parroquial Iglesia de Sta. Eulàlia per la porta major, puja per lo carrer detràs la Capella dels Dolors dret a la Capella de la Pietat; en arribar lo SSm. Sagrament devant lo campanar de la Iglesia parroquial y al cantò de la casa de Lluys Guix ballan los Turchs y Cavallets y Angelets devant lo lo SSm. Sagrament fins a la Capella de Nostra Sra. de la Pietat, puja la professò fins devant lo Portal de Sta. Madalena, y baixa per lo Carrer de las Canals avall fins a la Plassa Cremada, en la qual plassa està previngut un piquet de soldats ab las armas a las mans, y tocant lo tabal mentres passa lo SSm. Sagrament lo Sor. Governador mana disparar la artilleria al temps que lo SSm. Sagrament se descobra del castell apart demunt de la Capella de la Pietat, d'ende la Plassa Cremada passa la professò a la Plassa Major; y aqui para un poch la professò y se fa la Muda dels que són elegits per portar las varas del tàlam, y de allí passa per lo Carrer del Bals de dalt, y Carrer del Pujol de dalt, y arriba à la Plassa de St. Joan, y allí para la professò, y la Cantoria de nostra parroquial ab la música cantan alguns Villanssicos en alabansa de Déu Nostre Señor, y acabats prossegueix la professò dret a la Plassa Major, Font del Viver, y entra en nostra parroquial per la porta de dalt; y se adverteix que en arribar la proffessò devant lo cantò del Carrer del Forn tornan à ballar los Turchs Cavallets y Angelets devant lo SSm. Sagrament fins arribar à la Plassa Major, y allí en dita plassa se cantan també alguns Villanssicos y Motets a Nostre Señor.

Acabada la professò los Sors. Regidors tornan a la Plassa Cremada, y se tornan sentar en los banchs, y miran la batalla entre Turchs Cavallets, St. Miquel y Àngels, ab los Diables, y los balls dels Gegants, y Mulassa. Y acabada dita bulla partexen los músichs devant y Mulassa, Diables, y Cavallets, y Turchs, y ballant los cascavells acompanyan los Sors. Regidors fins à Casa del Sor Regidor en cap.

Al vespre de est dia se acostuma ballar à la Plassa Cremada, y en temps antich acostumavan tràurer balls los Concellers de dita Vila.

[...]

Notas Generals de deuen observar en la Octava de Corpus

Antes de deliberar los Sors. Regidores lo fer las fiestas de Corpus ab la bulla, se ha de attendrer à la critica del temps, porque com à causa de dita bulla se sol convocar molta gent en esta Vila ja dels vehins com de altres forasters, serà bé que si és en temps de guerra y se concideran alguns perills per causa de estar prop lo enemich o altrament se consultia primer ab lo Sor. Governador de las armas si se farà o no la bulla, y arreglarse al que dit Sor. Governador disposarà.

Antes de ferse estas professons, com y també las demes tant ordinarias y estatuhidas com extraordinarias se ha de participar al Sor. Governador de las armas, peque sens son permís no poden ferse las tals professons, y a mes se deu avisar al Dissapte perquè dit Señor done lo orde de disparar la artilleria en descobrirse del castell lo SSm. Sagrament en la professò.

Lo dissapte de Corpus al Mitx dia lo tabaler tocant lo tabal segueix tot lo camí de la professò de Corpus.

Lo dit dia de dissapte la Mulassa, Dimonis, y Gegans fan la passada à las sis horas de la tarde y tiran un quèet devant las casas del Sor. Tinent de Corregidor, Regidores, y Secretari, plassas de St. Joan, devant la casa del Sor. Governador, devant la casa del Sor. Rector, Plassa Major y Plassa Cremada, lo Verguer de la Vila acostuma acompanyarlos en dita passada porque tirian los cuets devant las ditas casas y no se descuýdian en ninguna.

Lo dissapte de Corpus à la Mitja nit lo tabal de Corpus va tocant per tota la vila seguint lo mateix camí fa la professò.

Lo dia de Corpus a la punta del dia lo Verguer de la Vila va ab los músichs devant las casas dels Sors. Tinent de Corregidor y Regidores, Sor. Rector, Secretari, y Advocat de la Vila, y tocan los músichs alguna sonada, y lo Verguer ab alta veu *Sor. T. Regidor tinga molt bon dia lo veýnat per cortesia lo bon jorn que Déu li do*, y luego tornan à tocar los músichs.

A las set horas del matí va lo verguer ab los músichs à fer la passada per la Vila, d'ende la Plassa Cremada per detràs la Iglesia fins al capdemunt de la Vila, y baxa per lo Carrer Major fins a la Creu del Bernadí fora lo Portal de Salagosa, y los músichs tocan tan solament los menestrils.

Axí mateix se fa dita passada a la mateixa hora lo diumenge sobre Corpus en compaña del Verguer y los dias dels Quartos dels Capellans, y del Señor Rector, y estos dos últims los músichs tocan lo tamborino.

Lo diumenge sobre Corpus al mitx dia toca lo tabaler per la Vila, y segueix lo mateix camí que fa la professò del Convent de St. Francesch.

Si los músichs no menjan en casa del Verguer en la casa ahont menjan per lo preu de las ditas 14 ll ss deuen donar menjar al Verguer los dias que la Vila fa la vida als músichs.

Què representa la Bulla de Corpus

Lo ballar los cavallets, turchs y angelets devant lo Santíssim Sagrament significa quant lo real profeta Davit ballà devant de la arca del señor, y fou est obsequi tant del agrado de Déu nostre señor, que digué que ningú com Davit era més ajustat à son cor.

La batalla de St. Miquel, y Àngels ab los Dimonis significa la batalla que lo Archàngel St. Miquel tingué ab Llussifer y sos sequassos, quant Llussifer tingué la supèrbia de voler ésser lo més resplendent, y se rebellà contra Déu nostre Señor.

Lo anar la Mulassa y gegants devant lo SSm. Sagrament, y rendir-li adoracions significa y ensenya que devem fer los hòmens racionals en reverenciar y venerar lo lo SSm. Sagrament del altar, que per a sempre sia alabat, al pas vevem que los irracionals li rendexen obsequis y veneracions.

Igualada, 1728 juliol 13. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1101. Llibre d'Actes 1712-1730, folis 355 i ss.

Inventari de béns existents a la Casa de la Vila.

+Die decima tertia mensis julij anno a nativitate Domini Millesimo Septingentesimo Vigesimo Octavo.

Los Magnífichs Juan de Padró y Serrals, Dr. Joseph Sanctasussanna, Anthon Rovira y Pere estruch, regidors lo corrent any de la Universitat de dita vila, ab assistència del Magnífich Jaume Cerdà, Dr. En drets per lo rey nostre Señor (que Déu guarde), tinent de corregidor en dita vila y son partit, han pres Inventari de tot lo que se ha trobat en la casa de la Universitat de dita vila, lo qual és del thenor següent:

En la Sala de la Casa de la Universitat.

Primo vuyt cadiras de vaqueta de [...] ab tatxas de llautó, ab las armas de la Vila.

En lo armari gran:

Primo quatre gramalles de escarlatina.

Item quatre barrets de vellut de Consaller ab sas capsas.

Item sis insignias de domàs carmesí grans.

Item dos gramallas dels massers.

Item dos masses de plata ab sos cascavells.

Item dos espadins y dos Bridessins

item una capsa per las insignias.

Item la bandera del Somatent, de domàs carmesí.

Item tres candeleros de llautó, xichs.

Item lo drap vert ab las armas de la Vila.

Item un farol de ferro guarnit de ferro.

Item dos cavalls de bronse, grossos, guarnits.

Item una trompeta de llautó.

Item quatre vestiduras dels Diablots.

Item tres clavillas de ferro de tapiar.

[...]

Item sinch platas de pisa.

Item duas trassas del retaula de la Vila, té Joseph Sunyer, escultor.

Item una caixa ferrada de ferro.

[...]

Item una llàntia de coure devant del St. Christo de la sala.

Item una Imatge de Un Sanct Christo en la Sala, ab duas cortinas vermelles y sobracel.

[...]

Item un mirall gran.

Item dos cavalls de ferro.

[...]

Item una caixa llarga de portar los ventalls.

Item un sep de fusta.

Item un teboste ab las armas de la Vila.

Item un taulell xich.

Item quatre cortinas de bayeta vermella.

En lo armari xich que és en la paret de la sala:

Primo una urna de llautó, de tràurer los Consellers, ab sa tapa.

Item una prensa xica ab lo sello de coure de la Vila, per cloure cartas.

Item un sello de plata de la Vila, ab son mànech de fusta.

Item lo llibre del Racional, de full gran.

Item un llibre de comptes de las confrarias.

[...]

Un llibre de la Mostassaferia ab cubertas, xich.

La vara de mostasaf ab los caps de plata, ab una anelleta

[...]

Igualada, 1733 setembre 12 / 1733 setembre 16. Arxiu de la Corona d'Aragó. Notarials d'Igualada, 1386, folis 164r-168r. *Libre de la Confraria del cos pressió de Jesuchrist alias de la Minerva annexa ab la confraria anthigua del matex nom y de Sant Esteve.*

Crònica dels actes festius que es dugueren a terme per a celebrar el trasllat de la imatge del Sant Crist d'Igualada a la seva nova capella, quines obres de construcció havien finalitzat feia poc. Entre d'altres balls (no coneixem en què consistiria el ball de Buda), hi prengué part el Ball de Bastons. Per dificultat d'accés, copiem de la 3a monografia sobre el Sant Crist d'Igualada, obra de Francesc Ma. Colomer, la *Història del Sant Crist d'Igualada y del seu culte*. Igualada: Nicolau Poncell, 1916. Es troba a les pàgines 75 a 87.

A continuació copièm del llibre de la Minerva una extensa nota intercalada entre'ls comptes y a seguit dels de l'any 1733 y 1734, que dona rahó de tot lo que pot interessar sobre la inauguració de la nova capella. Diu així:

Per a que sie a major Gloria de Déu Ne. Sr., y pera exaltar la devoció del SSm. Sacrament del Altar, y del St. Xpo. de Igualada, y porque se perpetuís en la memoria de la posteritat se fa la Nota següent:

[...] los Priors de la Confraria de la Minerva, proposaren als Magchs. Señors Regidors los intents que tenian per medi de una humil súplica que se presentà al Magch. Ajuntament, a mitg mes de Maig del mateix any en que se suplicava volguessan ajudarlos a esta festa. Y deliberant los Señors Regidors de ajudar a esta funció, tingueren diferents juntas ab los sobredits Priors pera determinar lo que fos més convenient, y resolgueren entre altres cosas, lo cridar los Gremis pera que ajudassen no sols al treball de las prevencions necessaries per la dita festa, sinó també donant una ajuda de cost per lo gasto, y convingueren a una y altre cosa tots ab molta unitat, y elegintne cada un dels Gremis un home pera tractar de esta materia se tornaren a ajuntar en la Casa de la Vila, en la sala del Concell ab intervenció del Señor Thinent de Corregidor, y Señor Batlle, Señors Regidors, Priors de la Confraría, y elets dels Gremis, hont se proposà y resolgué anàs per síndich dels dos Comuns, ço és de la Vila, y de la Confraría de la Minerva un dels Priors de dita Confraría, a Vich ab cartas que sen aportà del Magch. Ajuntament, y de la Confraría per lo Illm. Y Rdm. Señor Bisbe demanant en ellas las llicencias necessaries per esta funció, que són la llicencia per fer la traslació, y per la Professó G[enera]l, aportant en ella la Sta. Imatge del St. Christo; y també sen aportava lo dit Síndich dels dos Comuns carta del Señor Degà en que esforçava la petició, y explicava ser descent, y a propòsit la Capella nova per fer dita traslació, y obtingudas estas llicencias (que lo Illm. Y Rdm. Señor Bisbe concedí sens algun reparo, ans bé rebent ab tot compliment, y singular demostració de alegría al Síndich concedint quaranta dies de perdó a tots los feels christians que concorreguessen a las funcions de estas festas), se determinà fer tres dies de festas, y un día de funeraria, per lo que resolgueren que esta funció se fes ab lo major lluhiment possible que fou de esta manera:

Que se comensàs a Completas lo día 12 de Setembre del corrent any, fentse lo día 13 la traslació del SSm. Sacrament, y en lo día 14 en que la Sta. Mare Iglesia Cathòlica Romana celebra la festa de la Exaltació de la Santa Creu se fes la traslació del St. Christo, com en día propri per esta funció, seguintse lo día 15 pera continuar esta festa y per la Professó Gl. pera col·locar la Sta. Imatge del St. Christo en lo lloch destinat en la Capella nova, y lo día 16 ferse la funeraria; lo que gracias al Altíssim Señor de Cels y terra, y a la Prodigiosíssima Imatge de nostre St. Christo, amparo, y refugi nostre, se executà ab tota felicitat, contento, y alegría en los días assenyalsats, en los quals no succehí per sa Divina Misericordia la menor desgracia ni quènto, y tot fou alegrías.

[...] Los Priors de la Minerva cuidaren de compòndrer la Capella nova fenthi un altar de prespectiva, com vuy hi es, lo qual ideà, y pintà Anthic Tiana mestre daurador, y pintor habitant en esta Vila, y se prepararen los Sacraris fent lo del SSm. nou que benehy lo Sr. Rector, y per la Sta. Imatge del St. Christo si posà lo del Altar vell, tenint a la Sta. Imatge reservada en lo Sacrari gran del Altar Major de la Parral. tot lo temps que fou necessari pera compòndrer lo Altar nou, y se feren altres prevencions; de música, que per lo total lluhiment se encomanà el Rnt. Señor M^o Jaume Casellas, pre. M^o de Capella de la Insigne Parral. De Sta. María del Mar de la Ciutat de Barcelona, qual la desempenyà ab tot garbo ab tota la sua Capella, de manera que foren vint personas las que vingueren ab sa compaña tots ab singulars abilitats tant de música, com de cantar, y sens ponderació impròpia, se pot ben assegurar que no podía lograrse música més lluída en Catt^a; De Balls que concistían en lo ball dels bastonets, que acostuma ha fer la confraria dels mestres parayres, y del ball de la Turquía, y del ball de Buda; De comedias que representaren los mateixos naturals y habitants de dita Vila de Igualada; Y de Fochs que sens los que feren cada particular a son gust, y estos foren molts, y bons, los previnguts per lo Comú en la funció present foren per dos nits en que en la primera se tiraren molts cohets de tots gèneros, y a la fi a la Plassa del Blat una Señora, y la segona nit se tirà un Castell fòra las murallas que durà més de una hora, y sert que fou cosa de molt bon gust.

Lo Altar Major de la Parral. (hont se celebrà la festa tots los días) no obstant que tant Magnch. com se deixa vèurer, y celebrat que per quants lo miran, que admiran en ell tan celebre la idea quant igual la execució, se enrremà ab una vistosa enrremada, que ab la varietat de molts flors artificials, y floreras de Plata, y tanta copia de llums no dexava lloch al més zelós peraque pugués desitjar més en cabal compliment de sos desitg [...]

Amanasqué lo Diumenge 13 de Setembre, y a la matinada en lo frontispici del portal major de la Iglesia, los estudiants gramàtics de la Scolapia posaren sobre unas colgadas per açò previngudes molts pokies de differentes metros, molt sutils, y de gran art, que foren aplaudidas de quants hòmens entesos las veren, y ajudaren a brindar contentos als naturals d'esta Vila, y als forasters que ja eran arribats, que junts cortejant als que encara en aquella hora anavan arribant, pogueran entretenir la matinada, fins que la Parral. per medi de las campanas havisà a tothom, que era ja la hora de comensar lo Offici, y en esta ocasió pogueran los naturals desta Vila ben conèixer que si per ells es bastanta la capacitat de la sua Iglesia major, era en esta ocasió curta, pues que ni pogueran entrarhi la meytat dels que intentaren nils fou después fàcil lo exirne als quey pogueran tenir lloch fins que fou acabada la funcio del Offici, y no obstant, tant gran concurs, estigué tothòm content del puesto que cada un pogué conseguir [...] y al cantarse lo Gloria in Excelsis, los Priors de la Minerva anaren repartint Vilencicos, que per esta ocasió se imprimiren, a tothòm sens accepció de Personas, lo que satisfeu molt al numerós concurs [...] y la música la mateixa que lo día antes havia cantat ab tant acert a Completas, y continuant ab lo mateix en lo Offici assegurà lo bon desempenyo en las funcions subsegüents dels quatre días.

En la tarda continuà en officiar a vespres lo dit lltre. Señor Canonge, y después de acabadas se feu la traslació del SSm. Sacrament aportantlo descubert desdel Altar Major, fins al Altar novament previngut en la Capella nova ab solemníssima Professó, que no isqué de la Iglésia. Foren tantas las enorabonas, y demostracions alegres de contento al arribar lo SSm. en sa propria casa, y Capella nova, que per no poderse explicar a propòsit, sols se pot dir que no pot ben compèndrerho qui nou veu, pues que los quens hi trobarem no podèm dir tinguésem lloch per altre, que per explicar nostre contento ab llàgrimas, quals eran las expressions més seguras, del aprecio de la ditxa que en esta hora conseguíam. Acabada esta tan alegre esperada, y pomposa funció en la Iglesia, se feu en la Plassa un Ball, y a la nit se tirà un castell de foch fora de las murallas, y assò se conclogué la festa de est dia 13. Però no acabà la bulla que continuantse en la nit en molts parts de la Vila, invencions curiosas, pogueran entretenirse los

que pogueran, y volgueran despreciar lo repòs necessari, y pogueran estar ocupats en la nit com ho havían lograt entre dia.

Al dilluns dia 14 del sobre dit mes; día que la Sancta Iglesia Catòlica Romana nostra Mare celebra la festa de la Exaltació de la Sancta Creu; die en que, la affició més devota anciosa esperava exaltar a la Sagrada Imatge del St. Christo de Igualada, en Major Magch. y més vistós trono que no lo que dexava en la Capella Vella, y pera poderse lograr havia lo zel de sos devots empresa la fàbrica de la Capella nova, lo die 21 de mars 1702 y continuantla en tant calamitós temps, se acabà ab lo temps, o spay de trenta anys; [...]

En la tarda officià a Vespres lo sobre dit Rnt. Dr. Calcina, y acabadas se reservà lo St. Christo, y después en la Plassa se representà una comèdia, y ab ella se acabaren las funcions de aquest día, esperant ab impaciencia anciosa, las del dimarts per vèurer conclòs lo terme dels fervorosos desitgs dels devots. També en esta nit los particulars feren molta bulla per los carrers en demostració del contento que a cada hu competía.

Dimars als 15. del dit mes de Setembre [...] La música fou la mateixa, y en tota la funció, no se disminuí, ans se aumentà (si fou possible) la magnificencia, solempnitat, y pompa, que en los días antecedent. Officià també a vespres aquella tarda dit Illre. Señor Dn. Diego de Padró, y acabadas se feu la Professó Gl. per tota la Vila, aportant dit Illre. Señor Officiant assistit de sos Illres. Collaterals a la Sagrada Imatge del Sanct Christo baix lo tàlam, las varas del qual aportavan los Magchs. Señors Regidors ordenantse la Professó ab la forma següent.

Comensaren pera fer pas, y per-a aportarsen la bulla del Poble los Gegants ab los Balls, apartats del cos de la Professó una petita distancia, y luego seguían los ganfanons de la Obra de la Iglésia, y las banderas dels Gremis, ab las custòdias dels Sancts sos Patrons, magníficament adornadas, y ab sas lluminarias, immediatament seguían molts atxas de devots, y luego las Creus de las tres Rnts. Comunitats de Regulars, y de Capellans que junt ab molts Sacerdots forasters, casi tots fills de Igualada, que en esta funció demostraren sa innata devoció, y fervorós zel assistint a la Professó feyan un clero més numerós, y magch. Estos Señors Rnts. Sacerdots forasters, y molts de la Rnt. Comunitat portavan Capas Pluvials, y assò, lo aportar tots ciris encesos augmentava lo garbo; y feya més lluhida la Professó. Los Priors Seculars de la Confraría de la Minerva aportavan lo Pandó a son acostumat lloch, y los Reys ab sa lluminaria anavan immediats al Tàlam illuminant a la Sagrada Imatge del Sanct Christo que sent centro de totas nostras adoracions era lo únic blanch en que tot sos rendits devots, y afavorits esclaus miravan ab los més humils respectes rendintli multiplicadas gracias per haverse sa Magd. Divina dignat que en esta ocasió, tinguessam lo consol de vèurer a la Sagrada Imatge del Sanct Christo de Igualada fòra de la Iglesia ab alegre Professó, quant se té lo exemplar de no haverne axit, sinó per Plegarias implorant misericordias ab professó de penitencia en las ocurrencias de urgents necessitats [...] Esta Professó se comensà immediatament luego després de Vespras, y seguí ab la magnificencia dita tota la Vila. En la Plassa del blat, y en altres puestos acostumats feu pausas, y en ellas la Música cantà alguns Vilancicos previnguts. Al arribar a la Iglesia parà a la Capella nova, que tant vistosamente adornada, y ab major número de llums illuminada que de antes, sens exageració podi dirse una representació de la Gloria, pues que ab la asistencia del SSm. Cos de Jesuchrist en ella reservat tant bella Música que en esta ocasio cantà los goigs del St. Christo, que per esta festa se feren nous tant numerós, y devot concurs, que donava las gracias a Déu, pera haverlos concedit lo benefici tant singular, y señalat de poder assistir en sos días a tant desitjada, procurada y Sta. funció, y de tant gran, y magestuosa pompa, servían pera a atraurer los cors ab la affició fervorosa de tothom. [...] y després en la Plassa representaren altre comedia pera acabar de entretenir lo Poble, lo temps que quedava de aquell día, que havent estat las funcions de la Iglesia per tant magníficas molt entretingudas sobraren pocas horas pera acabar lo día, en que se concluhía los días alegres de aquestas festas. [...]

Lo gasto que se feu se trobarà llargament specificat en los comptes de aquest any 1733, lo qual anà a càrrech de la Vila, dels Gremis, y de la Confraria de la Minerva assistint a totas las funcions del Cor, y a la Professó la Rnt. Comunitat de Pres. per amor de Déu, aquí se suplica, los ho retribuesca ara, y sempre quels placia, de fer tant Sanctas, y bonas Obras, com tenen de pràctica, y bon costum. *Cedant utinam ad Majorem Dei Gloriam, Amen.*

Igualada, 1733, setembre 12 / 1733 setembre 16. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 303. *Llibre de notas* de la Comunitat de Preveres, folis 57r a 59r.

Versió dels mateixos fets continguda en el *Llibre de notas* de la Comunitat de Preveres, text inèdit. Resulta molt interessant, perquè els balls citats en l'anterior document varien una mica, essent la demostració definitiva que el ball de la Turquia era el mateix que el de la Patera.

Nota que lo die 12 de setembre del any de la Nativitat del Senyor de 1733. Lo Il·lustre Sr Dr y canonje Gaspar Rovira portá ab solemne professó lo Santíssim Sagrament desde la capella vella de la Minerva, al altar major, aont assistiren los Magnífichs Srs. Regidors, Tinent Corregidor, y Sr. Balle qui eran lo any present: Tinent de Corregidor lo Dr. Josep Padró, Balle lo Sr. Joseph Riera, en Regidors Decano Joan Serrals y Padró, Dr. Joseph Susanna, Francisco Argullol adroguer, Francesch Susagnes, y Joseph Martí, Regidors dit any, aont asistí la Rn[t]. Comunitat de Rector y Preveres de dita Vila; asistí la Cantoria de Barsalona, ab lo Mestre de Capella de Sta. Maria del Mar, qui era lo Rn[t] Jaume Casellas prevere, y después que fou exposat lo Santíssim Sagrament al altar major de se cantaren unas completas solemnísimas, y finidas ditas, se reservà lo santíssim Sagrament.

Lo endemà que contàram á 13 de setembre de dit any, se cantà un offici solemne aont estava exposat lo Santíssim sagrament. Officiá lo Il·ltre. Sr. Dr. Y canonje de Lleyda Gaspar Rovira, diaca lo Rt. Joseph Rovira, subdiaca lo Rt. Domingo Castelltort, y asistent lo Rt. Joseph Soldavila; predicà del sagrament y resurreció lo Reverendíssim provincial del Ordre de Snt. Agustí, qui era lo P. Mestre Francisco Saýs, aont féu un sermó de molta doctrina, aont hi agué un auditori de molta gent docta que'l oiren, entre una gent y altre la iglésia era tota plena, y per poder cabre en la iglésia se'n agueren de pujar al Cor. La gradaria del altar major tota plena de siris ardens, y lo altar major lo mateix, y tots los altars de dita Iglésia estavan molt ben adornats, ab sos siris ardens. Y finit lo offici reservaren lo Santíssim Sagrament, y Lo Magnífich Ajuntament se'n anà a la Casa de la Vila aont los acompanyaren los Cònsols de les Confrarias, ab las banderas, ab lo Ball de la Patera dit lo de la Torquia, lo Ball de Viena, y Ball de Bastons qui eran los Parayres, y ab la mateixa forma los anaren á buscar á la Casa de la Vila quant vingueren al offici; y en dit acompanyament y eran los Gegans.

A la tarda se cantaren unas vespres solemnísimas que asistí la Capella de Sta. Maria del Mar de Barn^a, lo Magnífich Ajuntament de esta Vila de Igualada ab molt concurs de gent que no cabia a la iglésia. Acabadas las vespres se féu una solemne proffecó aportant lo Santíssim Sagrament des del altar major á la capella nova de la Minerva, qual aportava lo Il·ltre. Dr. y Canonje Rovira, ab los mateixos ministras y asistent que tenia al offici, y aquí quedá treslledada la Minerva á la capella nova, y que per molts anys hi pugua estar, per profit de nostres ánimas.

Dit die al vespre se tirà lo Castell de Foch, en lo Camp del Cuyner, prop del Camp de St. Isidro, aont disperà foch per espay de tres quarts de ora, y per dintra de la Vila molts particulars en demostració de tanta festa tiraven rodes de foch, carratillas y cuets boladors, ab moltas alimarias, en alecció de gracias que tots los dies experimentan rèbrer, y aquí se finí lo primer die de las festas.

Lo endemà die 14 de setembre de 1733 se féu una solemne proffeció des de la capella vella de la Minerva al altar major, aportant lo Milagrós Snt. Cristo de Igualada, qual portà lo Il·ltre. Dr. y Canonje Dn. Diego de Padró y Vidal, canonje de la metropolitana de Tarregona, y primada de Espanya y los colleterals, ço és lo diaca fou un tal canonje Valls de Calaf, germà del Rector de Igualada, subdiaca lo Il·ltre I. Font, canonje de la metropolitana de Tarregona, y mestre de seremònias lo Rt. Miquel Rovira, pre. y beneficiat de la metropolitana de Terragona; y después lo Prior de la Minerva qui era lo Rt. Fèlix Novell pre. prengué la dita imatge del St. Cristo de las mans del Sr. Dn. Diego de Padró y Vidal, y lo posà al doser que era al altar major; y lo Sr. canonje Padró después que fou exposada dita imatge se·n anà ab los cabiscols á la sagrastia. Y dit die lo Dr. Jasinto Calsina pre. y beneficiat de St. Saver, fill de la Vila de Igualada cantà lo offici ab los colleterals qui foren: diaca lo Rt. Jaume Roca pre. y beneficiat, y lo Rt. Domingo Castelltort pre. y beneficiat de dita Vila, y en asistent lo Rt. Joseph Soldavila, també beneficiat de Igualada; predicà lo Molt Rt. P. F. Pau Banet, lector jubilat del ordre de St. Domingo y calificador del St. Offici, aont féu un sermó molt sumptuós, ab un auditori que teniya molt docta; aont asistí la Comunitat de Rector y Preveres de Igualada, lo Magnífich Ajuntament, lo Mestre de Capella de Sta. Maria del Mar de Barn^a. ab tota la comitiva y sos companys que cantavan y sonavan diferens instruments, ab molta cleracia y religiosos forasters, per oir los sermons, y gosar de las festas. Y después, acabat lo offici, las banderas y cònsols de las confrarias acompenyaren lo Magnífich Ajuntament de esta Vila ab los balls tinch referits en lo primer die de las festas, y después á la tarda, las mateixas banderas [y] mateixos balls acompenyaren lo Magnífich Ajuntament á las Vespres, en la iglésia, aont féu la Doma lo Dr. Jasinto Calsina pre. aont se cantaren las Vespres ab tota solemnitat, ab la Cantoria dalt expressada; y finidas las Vespres se cobrí la Santa Imatge del St. Crist, y fou finida la festa en la iglésia en ex die 13 de setembre. Y después, lo Magnífich Ajuntament se·n anà a la Casa de la Vila ab los balls dal expresats. Y después al vespre, en senyal de alegria, se féu una Comèdia ab molt concurs de gent y ab moltas alimarias que·s feren per la Vila en demostració de alegria, y aquí finí lo die 14 de las festas, que fou lo segon die.

Die 15 de setembre de dit any, y terser die de festas, lo Il·ltre Sr. Dr. y canonje Dn. Diego Padró y Vidal digué lo offici, ab sos collaterals qui era lo diaca un tal Valls, canonge de Calaf, subdiaca lo Il·ltre I. Font, canonje de Tarregona, mestre de seremònias lo Rt. Miquel Rovira pre. y beneficiat de Tarregona. Predicà lo P. F. Francisco Gavarró, Rector del col·legi dels Jesuitas de Manresa, assistí á dit offici y prèdica la Rt. Comunitat de rector y Preveres, lo Magnífich Ajuntament de la Vila, moltíssims sacerdots, ja Capellans ya Religiosos, y moltas personas de qualitat. Después, finit lo offici, se cobrí lo St. Christo, y lo Magnífich Ajuntament se·n tornà á la Casa de la Vila ab lo acompenyament dels balls que·y avía, y ja relatats. Las Vespres se cantaren ab tota solemnitat, aont féu la Doma lo Il·ltre Dr. y canonge Dn. Diego Padró y Vidal, y finidas las Vespres, se féu una solemne professó, que·s creu no se avía feta altre de semblan, y assistiren tres Comuns Ecclesiàstichs, tots ab sos siris ansesos, lo primer, la Comunitat ab capas pluvials, fins abastassen per los que componian la Comunitat; lo Comú de St. Agustí de esta Vila; la Comunitat dels PP: Caputxins, ab la Cantoria que era de Sta. Maria del Mar de Barn^a, los Srs. Regidors portavan lo tàlam, Dn. Diego Padró y Vidal portà per tota la Vila á la profesó lo St. Christo de Igualada ab los mateixos ministres que tenía quant digué lo offici. Después que·l agueren portat per tota la Vila ab la profesó, lo portaren á la capella nova, aont lo Prior ecclesiàstich, qui era lo Rt. Fèlix Novell, lo prengué de las mans del canonje Padró y Vidal, y lo posà en lo nixo que és en lo altar de la Minerva, y luego li cantaren los goixs ab tota la Cantoria que·l avia acompenyat á la profesó y aquí se finí la festa de la iglésia y la traslació del St. Christo en la capella de la Minerva, y después a vespre se féu Comèdia y moltas alimarias de alegria en alecció de gracias per los beneficis que tenim rebuts to[t]s los moradors de esta Vila y comercans.

Lo die 16 de setembre de dit any y últim die de festas, se digué un Cantar de ánimas, per los Confreres de la Minerva difunts, que officiaren quatra canonjes de Calaf; predicà lo Molt Rt. P. F. Mariné der Barn^a, Religiós del Saràfich St. Francesch, assistí la Rt. Comunitat, molts Capellans

forasters y Religiosos de diferentes parts, y molta gen[t] de suposició. Y acabada la Missa, se cantà prosa ab Cantoria que era de Sta. Maria, també assistí lo Magnífich Ajuntament de esta Vila, y acabada [la] prosa, se féu absolta general, aont assistí la Comunitat de Rector y Preveres de la Vila, y acabada la absolta se finí la festa en la iglesia.

Igualada, 1733, setembre 12 / 1733 setembre 16. Biblioteca Central, Igualada. PADRÓ 1736 pàgines 65-71.

Tercera versió de la crònica de les festes del 12 al 16 de setembre de 1733.

Este Templo ya de si tan vistoso, se preparò para estas Fiestas con extraordinarios adornos en el Presbiterio, y Altares. La nueva Capilla se previno interinamente en vez de Retablo, con una Perspectiva de buen gusto, y de proporcionada idea. Se colgò toda de ricas sedas, y vistosos Tapizes, haziendo simetria con el Presbiterio, y con lo restante de la Iglesia. En la disposicion de luces, se juntò lo numeroso de ellas, con lo proporcionado à las reglas de Perspectiva. Las Puertas de la Iglesia estavan colgadas de Tapizes, y sobre ellos estava el adorno de diferentes papeles de Poesias en varios metros, è idiomas, Geroglificos mudos, y otras ingeniosidades de buen gusto para los aficionados. Estas eran obras de los Discipulos de los Padres de la Escuela Pia, que tienen à su cargo la enseñanza de la Gramática, y Letras Humanas de la Villa de Igualada. Fuera de las Murallas de la Villa estava prevenido un vistoso, y abultado Castillo de fuegos artificiales, y en la Plaza Mayor un grande Tablado para la representacion de dos obras Comicas. Para lo mas solemne, y armonioso de la Musica, se llamaron veinte Musicos, de las habilidades en Instrumento, y voz, mas escogidas de las dos cèlebres Capillas de la Iglesia Cathedral, y de Santa Maria del Mar de la Ciudad de Barcelona; y à estos se agregó el Militar, y escogido concierto de Musicos en todo genero de Instrumentos, Violin, Obues, Fogòt, y Trompas de Chase, de la lucida, noble, y fuerte Compañia de Granaderos Reales de à Cavallo. Se previnieron Villancicos nuevos, que se dieron à la Impression, y se repartieron al gran concurso. Todo este ruidoso aparato de Fiestas, llamò à un numeroso, y lucido concurso de casi todas las partes de Cataluña.

Sabado, dia doce de Setiembre, vigilia de estas Fiestas, no pareció tanto vispera, como dia de ellas, porque ya toda la Villa estava de Fiesta. Se vieron, y oyeron ya por las calles tres Cuadrillas de diferentes, y divertidos Danzes. Por la tarde de este dia se diò principio à todas las Fiestas, con unas Completas solemninissimas, en que se dexò ver la Iglesia toda un Cielo, en la multitud, y buen concierto de luces, en lo harmonico de todo el Cuerpo de voces, è Instrumentos Musicos, y en innumerable, lucido, y autorizado concurso que assistia.

Domingo, dia treze, el primero de estas Fiestas, precediendo el alegre bullicio de las Cuadrillas de Danzes, que acompañaron al Ayuntamiento de Theniente de Corregidor, Bayle, y Regidores à la Iglesia Mayor, se diò principio exponiendo el Santíssimo Sacramento en el altar Mayor. Se siguieron los Divinos Oficios, con la pompa, y solemnidad de Musica correspondiente à las Completas de la noche antecedente. cantò la Missa el Ilustre Dr. D. Gaspar Rovira, Canonigo de la Santa Iglesia Cathedral de Lerida, natural de la Villa de Igualada. El Orador de este dia, fue el Reverendissimo Padre Maestro, y Doctor Fr. Francisco Sui, de la Religion de San Agustin, Provincial de su Provincia, que comprehende los quatro Reynos de Aragon, Valencia, Cataluña, y Mallorca. Por la tarde de este dia hubo Musica, y se executò la devota, y lucida funcion de passar el Santissimo sacramento à la nueva Capilla, destinada tambien para distribuir en ella la Sagrada Comunicon à los Fieles. Executò este solemne acto, el referido Canonigo Dr. D. Gaspar Rovira. Por la noche se diò la diversion del Castillo de fuego.

Parece que quiso Dios premiar ya en este primer dia la costosa piedad, y devocion bizarra, con que los hijos de Igualada empezaron tan festivamente à celebrar su Sagrada Imagen; porque en la mañana de este dia, llegò de la Ciudad de Barcelona à Igualada un Terno, compuesto de

Casulla, dos Dalmaticas pequeñas para los dos Acolitos. Su material de exquisito tafetan encarnado, guarnecido todo de fino galon de oro; dadiva todo para el obsequio, y culto de la Sagrada Imagen del Santo Christo; y vino dirigido à Joseph Riera, Bayle de la Villa. Y lo singular de este inoponado obsequio fue, no saberse entonces, ni averse sabido despues, quien fue el bienhechor. Este dia fue todo de dadivas, en que Dios, para el mayor culto, y esplendor de esta Sagrada Imagen, moviò los corazones de los devotos, para tributarle en sus Altares muchos, y diferentes obsequios; porque Segismundo Borrull, Perayre, y natural de Igualada, diò dos Casullas de primorosa Persiana. Antonio Roca, Tendero de Paños, y natural de la misma Villa, ofreciò un hermoso Pendon de tafetan blanco, guarnecido, y gravada en su medio una Efigie de la Santa Imagen del Santo Christo. Joseph Barnola, assimismo natural de Igualada, diò un instrumento Salomonico, ò Araña, con toda la cera necessaria para arder en flamante obsequio, los quatro dias de las Fiestas. De esta suerte, ademas de los gastos comunes, se esmeravan los hijos de Igualada en dadivas, y mas ostentoso culto de su Sagrada Imagen. Lo restante de la noche de este dia, se ocupò en una Comedia, que representaron los Paysanos.

Lunes, segundo dia de estas Fiestas, el catorce de Setiembre, dedicado en la Vniversal Iglesia à la Exaltacion de la Santa Cruz, se celebraron los Divinos Oficios con la misma solemnidad; añadiendose el nuevo lustre en la estrena del Terno nuevo, que llegò el dia antecedente, como queda referido. Cantò la Missa el Doctor Jacinto Calsina, beneficiado en la Santa Iglesia Cathedral de Barcelona, natural de Igualada. El Orador de este dia, fue el Reverendissimo Padre Fr. Pablo Benet, de la Religion de Santo Domingo, Lector de Theologia, y Calificador del Santo Tribunal de la Inquisicon. Por la tarde hubo Musica, y se hizo la devota funcion de passar la Sagrada imagen del Santo Christo de su Capilla antigua, y colocarla en el Altar Mayor.

Este acto, que fue muy solemne. por el grande acompañamiento de luces, y mucho concurso, lo executò el Ilustre Doctor Don Diego de Padrò y de Vidàl, Canonigo de la Santa Iglesia Metropolitana de Tarragona, primada de las Españas, y natural de la Villa de Igualada, ladeado de los Ilustres Doctor Juan Massia, canonigo de la misma Metropolitana Iglesia, y del Doctor Raymundo Valls, Canonigo de la Colegiata Iglesia de la Villa de Calaf. Por la noche prosiguiò la diversion de otros fuegos artificiales, y la de otra Comedia, representada en la Plaza por los Paysanos.

Martes, dia quinze de Setiembre, el tercero de las Fiestas, continuò la misma solemnidad, lucimiento, y pompa de los oficios Divinos. Cantò la Missa el referido Ilustre Canonigo Doctor Don Diego de Padrò y de Vidàl. El Orador de este dia fue el Reverendissimo Padre Francisco gavarro, de la Religion de la Compañia de Jesus, Cathedratico, que ha sido de Filosofia, y Theologia en el Colegio de Belen de la misma Religion, de la Ciudad de Barcelona. Por la tarde se hizo la solemne Procession de Translacion de la Sagrada Imagen del santo Christo à su nueva Capilla, principal assumpto de estas Fiestas. Iban delante los Gigantes de la Villa, seguian las tres Cuadrillas de Danzes; venian despues los estandartes de los Gremios de la Villa, los Tabernaculos vistosamente adornados, las dos Comunidades de Padres Capuchinos, y de Agustinos Calzados; seguia despues la numerosa Comunidad Eclesiastica de la Iglesia Parroquial, añadidos otros muchos Parrocos, y Eclesiasticos de fuera, todos con Capas Pluviales; y cerrava el dicho Canonigo Doctor Don Diego de Padrò y de Vidàl, ladeado de dichos Canonigos Dr. Juan Massia, y Dr. Raymundo Valls, quien con la mayor piedad, y devocion llevaba en sus manos la Sagrada Imagen del Santo Christo. Seguia despues el Ayuntamiento de Theniente Corregidor, Bayles, y regidores de la Villa; y restituida la Procession à la Iglesia Mayor, se colocò la Sagrada Imagen en su nueva Capilla, y Trono, viendose exaltada en ella entre tantos jubilos, y regocijos de sus amantes, y devotos los hujos de Igualada, en dias en que la Iglesia celebrava la Exaltacion de la Santa Cruz, que fue tambien Translacion solemne, que hizo de ella en sus Reales ombros el piadoso Emperador Heraclio à la Ciudad de Jerusalem. Por la noche se prosiguieron los fuegos, y entre otros, los que arrojò una invencion de Estatua, que con su artificio, y variedad de fuegos, diò un divertido, y alegre rato al gran concurso que assistia.

Miercoles, dia diez y seis, el ultimo de las Fiestas, se dedicò para un solemne Funeral, que con el concurso de la misma Musica, se celebrò por las almas de los difuntos Cofrades, que tanta parte tuvieron en el adelantamiento de la Fabrica de esta nueva Capilla; y en piadoso retorno, y agradecimiento, se acordaron este dia los vivos con el mas eficaz sufragio del alto Sacrificio de la Missa, que celebrò el referido Dr. Raymundo Valls, Canonigo de la Iglesia Colegiata de Calaf. No faltò Orador para este dia; lo fue el Reverendissimo Padre Fr. Juan Antonio de barcelona, de la Religion de menores Capuchinos. Este ultimo dia en lo proporcionado, y solemne de sus funciones, fue tan cèlebre como los tres precedentes.

Con toda esta festiva demonstracion, continuada en quatro dias, manifestaron mis Conpatricios los hijos de Igualada, su amor, y devocion à la Sagrada Imagen del Santo Christo, que es su imàn, y el objeto de sus mas respetosos cariños. Hicieron, no tanto lo que les dictava su amor, y deseos, como lo que pudieron, segun sus fuerzas, y caudales; agradecidos siempre à los beneficios, y misericordias, que Dios les franquea por medio de esta Santa Imagen, y esperan, que se la continuará el Señor, complacido de vèr à su Imagen mas exaltada en el nuevo Trono de esta magnifica Capilla.

Reus, 1733, octubre 25 / 1733 octubre 27. RELACION 1735, pàgs. 29-31.

Notícia del ball de bergantins que participà les festes de sant Bernat Calvó, intervenien en el primer castell de foc del qual es té notícia en aquella població.

Era ya tarde quando se restituyò el Ayuntamiento à su Casa con el mismo fausto, que avia salido de ella [...] las escasas luzes de las velas ivan encendiendo mas las grandes hogueras, que ardían à porfia en los quatro angulos de la Plaça, y sirvieron despues para acrecentar las llams del Vesubio artificioso, que en forma de vn bien pertrechado Castillo con sus murallas, Torre, y Omenage, era el blanco principal de los deseos del Pueblo, que iba entreteniendo la impaciencia de la tardança con la armonía de los tonos, que alternavan las tres vandas de Clarines, Oboes, y Chirimias, cuyos delicados primores, hecha la señal del disparo, se confundieron, ò anegaron del todo à los broncos estallidos de Vulcano, que tales fueron los innumerables truenos de mayor tamaño con que empeçò el Castillo à dar el primero indicio de su ruina, prendiòse en vn instante el fuego en las cortinas del muro, que se mirò coronado de los claros resplandores del salitre, y à vn tiempo empeçaron à boltear con imperceptible movimiento muchas ruedas de fuego, arrojando à pausas gran numero de luzes, y truenos de todos calibres, cuya vistosa invencion durò continua, haziendo vn grande juego todo el tiempo que tardò á reducirse à pavesas el Castillo, que por mil tremendos boquerones fue sin intermission escupiando al Cielo numerosas esquadras de voladores luzeros, y à la tierra chispas, canales, y arroyos de incendios, truenos, luzes, arrojadizas, y otros millares de brillantes artificios, que representaron por el espacio de tres quartos de hora al oido, y à la vista el horror mas hermoso que pudo idear la fantasia; cerrò el passo de este vistoso espectaculo la furiosa bateria que dieron à las miseras reliquias del Castillo ocho movedizos Bergantines, que hechos llamas de vivo fuego le boltearon por todo el contorno disparandole vn laberinto de chispas, truenos, y centellas, à cuyo tiempo el Castillo como que sacava fuerças de su desesperacion para defenderse de los assaltos, diò los vltimos bostezos, hechando todo el resto de la preñez de su fuego, que confundiendo con el de las ocho cascadas naves, fue tan terrible el combate, que espiraron todos à vn tiempo, y huyò corrido el voráz elemento de no aver podido cebarse en la tenaz resistencia de los destrozos, que quedaron en la plaça.

Igualada, 1736, s.d. PADRÓ 1736, pàgines 99-100. Biblioteca Central, Igualada
 Descripció del tresor, on es presenta les relíquies de sant Faust i santa Secundina com a "Insignes".

[...] Su sacristia abunda de muchos, y diferentes Ternos de buen primor, sobre lo rico, y costoso de ellos. Goza de tres Cuerpos de Imagenes de plata: una del Apòstol San Bartolomé, patron y titular de esta Iglesia, de seis palmos de altura, con una Relíquia del Santo Apòstol, incluida en la pe[a]na. Otra de San Joseph, esposo de maria, del mismo tamafio y altura; y otra de San Nicolàs, obispo, de no tanta altura, ni cuerpo. Tiene entre otros dos ricos, y preciosos Reliquiarios de plata; el uno contiene Relíquia de San Fausto Pontifice, y màrtir, Dadiva, que traxo de Roma, y dió a esta Iglesia Mosen Juan Fàbregas , presbytero, natural de Igualada. El otro contiene otra Insigne Relíquia, que es un hueso de la espinilla de Santa Secundina, Virgen y màrtir: Don assimismo, que traxo de Roma, y ofreció a esta Iglesia el llustre Dr. Sebastian Estalella, Pabordre de la Cathedral de la Ciudad de Manresa, natural tambien de Igualada. Tiene dos Cruces grandes de plata, doradas, a demas de los muchos Calizes, Bordones, Candeleros, Azafates, y Vandejas de plata. Su singular alhaja, es una riquissima, y primorosa Custodia de plata dorada, para exponer el Santissimo Sacramento; de tan abultado cuerpo y peso, que en la Procession del Corpus no la puede llevar el Preste en sus manos [...]

La Selva del Camp, 1737, març 7 – 1737, maig 6. PIÉ 1896, pàgines 79-82.

Descripció d'una treta i rogatives de la Mare de Déu de Paret delgada el 1737, amb diversos balls concurrents, entre ells el de cavallets.

Al 29 de Abril de 1737 se proposá al Consell: que haventnos afavorit la Patrona Maria Santíssima de Paret delgada en l'aygua que tant necessitaven si la tornariam á la santa casa. Fou resolt se hi tornàs al diumenge proxim vinent dia 5 de Maig.

[*Sigue, después, una nota que dice lo siguiente.*]

Havent tret Maria Santíssima de Paret delgada de sa ermita al dia 7 de Mars, y portada á esta parroquial lo dia [*no dice la fecha*] ja'ns socorregué [...]

Y al dia 5 de Maig se feu la festa per tornarla á la ermita, pero al dia antes se cantaren les completes ab música y goig, y los senyors Feliciano Martí y Francisco Carnicer com á Síndichs anaren á buscar al Senyor Rector y acompañarlo al padrís de la Cort; y al endemá per la missa major y vespres lo mateix ab los balls y cobla, y predicá lo Rvnt. P. Fray Nicolau Viladoma, Prior del Convent de S. Agustí de la present vila, y se celebrá l'ofici ab música y molt solemne, y acabades les Vespres se disposá la professó en esta forma: primo los banderons, estandars y banderas per son ordre, los balls repartits cada hu á las banderas de ses confreries, comensant los minyons de llegir y escriure lo ball de bastonets; los estudians gramàtichs lo ball de Sta. Fe; la confreria de S. Primo y S. Isidro lo ball de valencians; la de S. Antoni Abat, carreters, lo ball de S. Antoni; la de S. Hipolit, ollers, lo de las gitanas; la del Roser, fadrins, lo de bastonets, y ultimament lo ball dels cavallets per esser de la vila. Després les atxes de les confreries, després les creus de confreries y parroquial y la Rnt. Comunitat de preveres; anavent seguidament vuyt minyons vestits á modo de Ninfas ó Angels á disposició del mestre de capella tots solfistas cantant diferents motets en alabança de María Santíssima fins á la creu cuberta; anavent després les atxes del Patró nostre S. Andreu, les atxes del sagristá de Ntra. Sra. de Paret delgada, y ultimament presidían les atxes dos de la vila quals portaven dits dos Síndichs; anava després la Reyna y Patrona de Paret delgada en la cadireta que portaven quatre Reverents baix lo talem que portava lo magnifich Ajuntament de Batlle y Regidors, y ultimament lo restant del poble, y arribant á la creu cuberta apagaren totes les atxes menys las del sagristá de Ntra. Sra. y las de la vila, y'l talem aná tot lo camí pendent. Agrahida esta Senyora de sos devots, á poch rato'ns doná aygua que'ns acompañá fins á la capella de S. Nicolau que bastá per mullarse, y arribant á las tres creus, tornaren á encendrer les atxes, y ls' minyons cantant fins á la ermita. Se posá la

cadireta damunt una taule davant l'altar major, se cantaren diferents lletres, y's representá un parlament tot en alabança de María SSma. Seguidament se cantaren Completes, goigs y rosari, se feu l'adoració y's torná María Santíssima á la sua capella.

Després lo Sr. Rector Joseph Bas, la Rnt. Comunitat y'l magnífich Ajuntament y altres persones de distinció, aixís del poble com forasters pujaren á la sala gran de la ermita, y la vila féu un refresch honorífich, y finit, baixaren á la iglesia y's feu oració á la Patrona, despedintse amorosament d'esta Soberana Senyora. Se li entoná lo Te-Deum y sen torná la professó ab la mateixa forma.

Reus, 1733, octubre 24 – 1734, febrer 17. Arxiu Comarcal del Baix Camp. Fons Ajuntament de Reus. Unitat d'instal·lació 495. Comptes. Pòlisses-Albarans 1732-1735 Clavari Felip Folch. Full solt.

Comptes dels balls participants a les festes del rés de sant Bernat Calbó.

Compta del gasto se féu en los Balls vingueren foresters y los de la Vila en dia 24 de 8bre de 1733.

Primo, al Ball de Prims del Cover.....	2 ll ss.
al Ball de Bastonets de Ascó.....	2 ll ss.
al Ball de Bastonets de la Espluga.....	2 ll ss.
al Ball de Valencians de la Secuyta.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Moros y Cristians de Alió.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Bastonets del Vendrell.....	2 ll ss.
al Ball de Moros y Cristians de Tarragona.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Valencians de Tarragona.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Bargantins de Falset.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Gitanas de Tarragona.....	1 ll 8 ss.
altre Ball de Gitanas de Tarragona.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Valencians de Reus Grans.....	2 ll ss.
al Ball de Valencians Petits de Reus.....	2 ll ss.
al Ball de Damas, y Viejos de Reus.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Gitanas de Reus.....	1 ll 8 ss.
altre Ball de Bastonets de Reus.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Moros y Cristians dels Garidells.....	1 ll 8 ss.
al Ball de Bastonets de Falset.....	1 ll 8 ss.
altre Ball de Valencians Mitjans de Reus.....	2 ll ss.
	# 30 ll 16 ss.

Tinch rebut del Sor. Feliph Folch Clavari de Comuns en lo any 1733 trenta lliuras seta sous dich 30 ll 16 ss, y ditas són per las raons sobre expresadas es ver en Reus als 17 de febré 1734. Pere Puig.

Auger Regidor. Ramon Molins Rgidor. Joan Bofarull Regidor. Nolla Regidor.

Berga 1737, juny 22. Arxiu Comarcal del Berguedà. Fons Ajuntament de Berga. UD 14. Documents Notables. Llibre d'actes. Tom 5, 1733-1766 (ss. XVII-XVIII). Pàgines 133-142.

Declaracions de diverses persones sobre protocol del Corpus Christi de Berga. Suposadament citat el 1877 per tal de demostrar que

Informacion para memoria de lo venidero recibida Instando el procurador de los Mag[nifi]cos Regidores de la Villa de Berga Obispado de Solsona sobre si el Abogado y Medico de la Villa han acostumbrado ser conbidados y acistir â las funciones de los accompanyamientos publicos de los Concelleres, y Regidores en sus respective tiempos en los dias solempnes del Corpus Christi, y otros, y del lugar han acostumbrado tener en dichos accompanyamientos.

Escribano elegido Pedro Claris y Sala, notario.

[...]

En virtud de las arriba descritas provision, y commission por el sussodicho Sr. Theniente de Corregidor arriba echas Pedro Claris, y Sala Notario, y escribano arriba nombrado instando, y requiriendo el dicho Joseph Cirera en el nombre de Procurador sussodicho he procedidp en el examen de los Testigos, y recepcion del Juramento de aquellos en la forma siguiente.

[...]

El mismo dia en la sussodicha villa de Berga juro, y depusso el testigo siguiente.

Joseph Cruell texedor de lana de la villa de Berga Obispado de Solsona de edad segun dixo ser de sinquenta años poco mas ô menos [...]

Dixo que lo que el Testigo sabe y puede dezir sobre lo contenido y expressado en dicho capitulo es, que el declarante ha sido Regidor un año de la presente Villa, y se acuerda bien que de orden del Aiuntamiento y por medio de su Verguero se conbidaron el Abogado, y Medicos conducidos de la presente villa, y que unos, y otros assistieron â la funcion del accompanyamiento publico de los Regidores de aquel año en el dia solempne del Corpus Christi, y ha oido â dezir publicamente muchas vezes que assi en el tiempo passado como en el presente se ha acostumbrado por parte de la villa conbidar, y assistir en la tal funcion ô accompanyamiento el Abogado, y medicos conducidos de dicha villa.

Interrogado dicho Testigo sobre el capitulo segundo de dichos capitulos â dicho testigo leído, y publicado, y por el segun dixo bien entendido interrogado. Dixo que lo que el Testigo sabe, y puede dezir sobre lo contenido, y expressado en dicho capitulo es que en el año despues que el declarante fue Regidor de la presente villa, el testigo con sus companjeros Regidores passados assistieron en el accompanyamiento publico de los Regidores entonces actuales en el dia del Corpus Christi assi en la plaza Cremada como, y en la procession, y se acuerda bien el Testigo que en dicho dia en la dicha plaza cremada despues de aver tomado asiento el Aiuntamiento se assentaron Don Fran[cis]co Tou, el Dor. Joseph Guix, y seguidamente el Dor en medicina Gabriel Casoliba; y si bien que inmediatamente se assentò el Dor. en medicina Christoval Sastre, y que con el Dor. Joseph Sastre tuvieron alguna disputa sobre sus pre[ce]dencias por la antiguedad de sus grados empero todos los Medicos tuvieron la preferencia â lo restante de los Regidores elapsos ô Promenes que non eran del estamento militar, y en la misma forma prossiguieron en la procession.

[...]

Cervera, 1739, abril 10. Arxiu Comarcal de la Segarra. Fons Ajuntament de Cervera. UD 245. Llibre de Consells 1737-1748, folis 74v a 75v. LLOBET 2020, pàgina 57-58.

Acta on s'acorda pagar als balls de Giitanes, Espases, Bastons i Moros i Cristians, que havien actuat per la propassada festa del Santíssim Misteri.

Die 10 aprilis 1739 Cervariae.

Con acistencia del Illtre. Sor. Dn. Luis de Gálvez y Saavedra corregidor interino de la presente ciudad de Cervera y su Partido por la Sacra, Católica y Real Magestad.

Convocados y Congregados los Illtres Sores Dn. Joseph de Moxó y Borrás, Dn. Cyrino de Pedrolo y de Folcrás, Dn. Francisco de Sabater y Meca, Joseph de Mora y Bruno Perelló, Regidores junto con los Illres. Sores. Dn. Buenaventura de Montaner y Valls, y Joseph Corts, indispuestos, de la referida presente Ciudad, en virtud de reales títulos, en una de las salas de la Casa de la mesma

Ciudad, en donde para tratar los negocios de aquélla se acostumbran convocar y congregar, y assí convocados Ayuntamiento teniendo y la dicha ciudad representando, por el qual Illtre. Ayuntamiento fue acordado y deliberado que se saquen las polissas siguientes, esto es, [...] de 75 ll 2 ss. 11 por lo que gastó para la comida que se hizo a los Pobres el último día de Carnistolrendas de este año. Quatro a los quatro Bayles de Gitanas, Espadas, Bastones y Moros y Christianos que se hizieron por la fiesta del Sto. Misterio de este año, de 5 libras, 12 sueldos, cada una. [...]

Igualada, 1740, març 18. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1103 Llibre Actes 1740-1747, foli 6.

Acta sobre els espasins extreta del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament.

Die XVIII martii MDCCXXX Aqualate

Convocats y congregats los Magchs. Pere Copons, Jaume Padrell, Gil Puig, Joseph Castellort y Jaume Ferrer, regidors lo corrent any de la Universitat de la present vila de Igualada en un quarto de la Casa de dita Universitat ahont per tratar los negocis de aquella se acostuman de convocar y congregar, fent estas cosas ab auctoritat y decret del Magch. Joseph Riera menor, Regidor Decano de dita Universitat, y en dit nom, per ausència del Magch Anton Rovira, regint la vara de Batlle de dita Universitat baix auctorisant y decretant per dit Magch. Pere Copons, fou feta la proposició següent: Magch. Sor. En atenció que V. Mag^a resolgué dias passats comprar espadins de plata per los regidors, y gastar lo que convingués per anar ab major decència. Atenent també que, per part del P. Guardià dels Caputxins de esta vila se nos representà fóssem servits donar alguna limosna a dit convent per ajuda de cost dels gastos se oferiran en lo capítol provincial se havia de tenir en dit convent, y atesa dita representació V. Mag^a determinà dar a dit P. Guardià xexanta lliuras per ajuda de cost dels gastos de dit capítol. Atenent finalment que també V. Mag^a determinà fer festa lo dia de St. Barthomeu, patró de esta vila, y per esto se gastàs lo que convingués, tot lo que se resolgué devant del Magch. Anton Rovira, Batlle y no se tingué Ajuntament per estar nostre secretari ausent. Per ço lo desentir se pòsia en escrits, per a què en lo esdevenidor aparega. Y tots unànimes y conformes an resolt se tinga lo present ajuntament, posant-se en escrits per a què en tot temps aparega de ditas deliberacions. Y lo dit magch. Joseph Riera en dit nom, interosà sa auctoritat y decret.

Per mi, y per dit Ajuntament, firmo jo, Joseph Riera, Decano.

Igualada, 1745, agost 30. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1103. Llibre Actes 1740-1747, foli 160v.

Acta on es mencionen les matines i les completes de la festa de Sant Bartomeu, del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament. Les matines no deu fer molt de temps que es feien; però les completes sembla que feia anys que ja es celebraven.

Die XXX augusti MDCCXXXV. Aqualate.

Convocats y congregats los Magchs. Dr. Francisco Tarragona y Finestras, Thinent Corregidor per Sa Magestat de la Vila de Igualada y son Partit, Joseph Riera Menor, Anton Rovira, Pere Abat, Joseph Ferrer, Joseph Toralló y Jaume Ferrer, Regidors perpètuos de la Universitat de dita vila, en un quarto de la Casa de dita Universitat ahont per tractar los negocis de aquella se acostuman de convocar y congregar, fent estas cosas en presència de dit Magch. Thinent Corregidor baix autorisant y decretant per dit Magch. Joseph Riera, fou feta la proposició següent: Magch.

Senyor: En atenció que los Marmessors del quòndam Rnt. Francisco Davesa, prevere, fundaren las Matinas solempnes la vigília de St. Barthomeu, Patró de esta vila, y havent feta petició de què no podia suportar tot lo onus de dita fundació, y que de altre part la vila en honor de dit St. son Patró ha acostumat celebrar completas ab tota pompa y solemnitat, se dignàs contribuir ab la cera y música. Y vista per dits Magchs. Sors. Regidors tant justa petició, y ser en honor de dit St. Apòstol Patró, se ha resolt que de aquí al devant la vila contribuesca en posar la cera, música y cantoria en dita funció, a disposició del Magch. Ajuntament, y dit Magch. Thinent Corregidor, present a las sobreditas cosas interposà sa auctoritat y decret, per sa major firmesa, tot lo que fou resolt en presència de mi, lo notari avall escrit.

Per mi y per los demás, D. Francisco Tarragona y Finestres.

Joseph Matheu, notari públic de Igualada.

Vic, 1748. MUÑOZ 1748, Tit. 21, Cap. 10, pàg. 128.

Constitucions sinodals de Vic, prohibint representacions a les esglésies.

Parochi, representationes in Eccles. fieri non permittant.

Rectores, et alii Curam animarum habentes, sub poena suspensionis per duos menses, nullatenus permittant, quod in eorum Ecclesiis, videlicet in nocte Nativitatis Domini, maiori Hebdomada, aliisque festivis diebus, vel in die Corporis Christi Domini, fiant, more histrionum, repraesentationes Nativitatis Christi Domini, vel alterius misterii, nec Processiones in quibus Passio D. N. ad vivum per personas repraesentetur.

Igualada, 1749, juny 30. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1104. Llibre Actes 1748-1754, foli 29v-30r.

Ple extret del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament, sobre celebrar sant faust l'endemà de sant Bartomeu.

Die XXX Junii MDCCXXXVIII Aqualate.

Convocats y congregats los Magnífchs Dor. Ramon de Padró y Argullol, Pere Copons, Joan Bas, Joseph Castelltort, y Pere Regordosa lo any present y corrent Regidors de la Universitat de la present Vila de Igualada en un quarto de la Casa de dita Universitat ahont per tractar los negocis de aquella se acostuman de convocar y congregar [...]

Així mateix atenent que la festa que se celebre tots los anys del Gloriós St. Barthomeu patró de esta vila que sia poch lluïda per no fer-se sinó un dia de festa, persó per major lluhiment de dita festa só de sentir de transladie la festa que tots anys celebra esta Universitat al Gloriós St Fausto lo die set de Agost en lo endemà de la festa del Gloriós St Barthomeu perquè així será major la festa y més lustrosa la de St Barthomeu y se celebrará ab major pompa y lluhiment la del Gloriós St Fausto per tenir en est dia major complexo de música y cantoria y major concurrencia de gent y que lo aniversari que tots anys acostuma fer celebrar la Universitat se celebra lo endemà. Los dits Magnífchs Señors Regidors ohidas ditas proposicions y parer de dit Magnífich Señor Regidor Decano unànimes y conformes són estats del matex sentir, y així ho resolgueren y determinaren. Y lo dit Magnífich Señor Thinent de Corregidor interposa a las ditas cosas per sa validitat sa auctoritat y decret, en mà y poder de Francisco melcion, notari de dita Universitat.

Barcelona, s. XVIII. Biblioteca Universitària de Barcelona, ms. 241, *Varia de Ordine, de Provincia et de hoc Convento et aliis rebus*, pàgines 787-792, fols. 390-392. MASSOT 1967, pàgines 99-100.

Exemple de com un dominic català de mitjan segle XVIII (fra Sebastià Agustí Prats, catedràtic de Prima de Cervera, abans frare al Convent de Santa Caterina de Barcelona no solament no s'escandalitza davant els avisos d'un company d'hàbit que a Calaf feien representacions considerades poc adequades per a l'època sinó que les mira amb indulgència i àdhuc les justifica.

Nuestro Misionero [de Calaf?], al parecer poco instruido en la historia de la Iglesia, se ha escandalizado de un hecho que en el fondo no es menos que un monumento de la santa sencillez de nuestros padres, los cuales [...] quisieron dejar a los siglos venideros el mas sublime ejemplo y autentico documento de su tierna piedad y religión. ¿Qué hubiese dicho el Padre si hubiese caido en sus manos el antiguo Ritual de la Iglesia de Roan, y hubiese leído en su Calendario, notado el grande día de Navidad con esta expresión: *Festum Asinorum* [...] [segueix explicant el que eren aquestes festes].

Todo esto es mucho mas que el Rey de Nadal de Calaf, y con todo no sabemos que ningun orador christiano declamase con tanta vehemencia contra aquello como se ha declamado estos días contra nosotros, que ningun Doctor ni Prelado de la Iglesia tachase aquella ceremonia de impiedad ni profanación. [...]

[Voltaire va voler ridiculitzar els drames d'Autun]. El Misionero de Calaf ha querido tambien ridiculizar el Rey, el qual en su lenguaje queda casi el *Rey Cojo* que todos los años se sortea en muchos pueblos de la Francia, día de Reyes, practica verdaderamente detestable y que desde el siglo 4 se ha mirado como unos tristes restos del Gentilismo [...]

No es así el Rey de Calaf. Aquel, con su traje ridiculo, afectando coger [sic], provoca a risa, y asi convierte la iglesia en teatro. Por lo contrario, en Calaf todo es serio, todo respira piedad, y en nada desdice al decoro de la casa del Señor. Aquel va acompañado de la borrachera, del desorden, del libertinage. En Calaf es una pura diversion para la juventud, todo sobriedad. Aquél, por fin, atento su origen, fin y circunstancias que lo acompañan, no respira sino gentilismo. El fin y circunstancias de nuestro Rey no respira sino piedad. Falta que digamos de su origen y demostremos que no es este uso resto de los Saturnales del Paganismo sino una practica antiquísima de la Religión.

Cosa sabida es que antiguamente se representaban en los templos los misterios de Jesuchristo y Maria Santisima. A mas de lo dicho de las iglesias de Roan y Autun, podriamos decir mas de otras, pero no es necesario detenernos en una cosa manifiesta. Nuestros mayores, como a christianos viejos, fueron muy zelantes de conservar los antiguos usos y practicas de la Iglesia. Y asi, esta Provincia Tarraconense, que es respetada por los estrangeros como la mas fiel observadora de la disciplina y Sagrados Cánones, es la que en el dia retiene mucho de lo antiguo en esta parte. Asi en muchas iglesias, sin exclusion de cathedrales, se representa el Nacimiento del Salvador, y en unas partes se llama Belén, en otras Pesebre. En el dia y octavas de la Asunta, representa la muerte de Maria Santisima. Dia de Pasqua, representa la resurrección, haciendo salir al encuentro de la imagen de la Madre la del Hijo, y a su vista deponiendo aquella el manto negro, cantando un infantilillo vestido de Angel el *Regina Coeli*, y los Diaconos, alternando con los chantres, los motetes de las Marias. Dia de la Purificación toma en sus bravos el misacantano, de los de Maria, el Nino, y representa al viejo Simeon cantando el *Nunc dimittis*. Y a este tenor se hacen muchas cosas, que sería largo referir...

Igualada, 1756. El devot del Sant Crist, Any III núm. 32. Novembre 1932, pàgines 2-3.

Dades sobre les festes d'estrena del nou altar de la capella del Sant Crist d'Igualada l'any 1756.

LA PROTECCIÓ OFICIAL

En tot temps s'és considerada l'entitat representativa del comú de veïns com una protectora de ço que desperta o té interès públic i excepcional dins les poblacions.

I en èpoques, fins no molt llunyanes, les empreses importants o de relleu que afectaven al sentiment religiós col·lectiu popular, no eren pas tampoc les menys afavorides amb la protecció, diem-ne oficial, de l'Ajuntament: molt al contrari.

De ço que diem, un exemple se'n vegé a l'any 1756. A costa de sacrificis i despeses s'estava acabant, amb la joia i beneplàcit de tot Igualada, l'artístic retaule —que avui encara admirem— de l'altar de la Minerva i Sant Crist; segurament ja s'havia comptat amb les almoines dels bons igualadins i devots de la santa Imatge. Els honorables priors de la Confraria no varen dubtar en trucar a les portes protectores del Cabilde municipal, mitjançant mi escrit del qual en tenim còpia, concebut en els següents termes textuais:

"Los Priors de la Confraria del St. Christo de la pnt. Vda de Igualada, ab la major veneració representen a V. Mcia. de que, estantse conduint la fàbrica del Altar de dita Capella, desitjan col·locar la Sta. Imatge en ell, y per esto se mira ser molt propi lo dia 3 de Maig del corrt. any en qual dia se farà la festa annual, y per la gran alegria que cap en tot lo Poble, se podria aumentar lo fer festa lo dia 2 y lo dia 4 per Difunts, a qual fi podrá V. Mcia. resoldrer lo convenient, y com está dita Confraria molt empeñada per lo gasto de la fàbrica y ser V. Mcia. Patró de ella; — Sup.cam ab tot rendiment a la Caritat de V. Mcia. se dignará donar las providencias per lo major lluiment de las festas, y librar una Almoyna per ajuda de cost de ellas y de la fàbrica. — Lo que esperan de la Práctica de semblants ocasiones y de la benignitat y protecció de V. Mcia. Magch. Senyor: Los Priors de la Confraria del St. Christo de la pnt. Vila."

L'anterior memorial fou presentat pel senyor degà dels regidors, doctor Antoni Abad, qui hi afegí, per compte propi, de paraula, que son parer era de celebrar les festes tal com es projectaven, que el dia de la invenció de la Santa Creu (3 de maig) en lo successiu es commemorés l'aconteixement de l'estrena del retaule, i que, per via d'almoïna, se atorgués als senyors Priors, aquell any, la quantitat de seixanta lliures barceloneses, de cabals municipals.

I així va acordar-se pel Consistori igualadí, en què estaven units el batlle Josep A. Mateu, el degà esmentat, doctor Abad, i els regidors Pere Roca, Salví Bosch, Miquel Amigó i Josep Musons, actuant-hi de secretari autoritzant de l'acte el notari Francesc Melcior.

Gabriel Castellà

Igualada, 1756-57. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Gremi de paraires d'Igualada. Llibre 2, foli 109r. Extractes dels comptes —en aquest cas despeses— de la Confraria de Paraires d'Igualada el 1756.

Compte del que se ha gastat en la Confraria del Gloriós St. Juan Batista esent Cònsols Juan Badia y Francesch Novell, comensant dia 8 de febrer de 1756 fins lo dia 6 de febrer de 1757, és lo següent:

[...]

Mes per los gastos del Ball de Sta. Fe, que se fé[u] per las festas del Sant Cristo, 11 parells de sabatas, músich y demás..... 9 ll ss.

[...]

Mes 13 bantalls.....4 ll 16 ss.

Bellpuig 1756-1787 Arxiu Parroquial de Bellpuig. *Llibre de la confraria de la Puríssima Sanch de Jesuchrist, 1622-1807*. MIRÓ 2002, pàgines 45-50.

Part de les despeses de la confraria, on consta el ball de Buda durant la festa de patronatge de la confraria del Sant Crist, per Santa Creu de setembre.

fol. 116r. [1756]

Mes per la música de Lleyda y cobla, 38 ll 14 ss 6 [d.]

Mes per portar y tornar los músichs, 2 ll 8 ss
 Mes la prédica, 5 ll 12 ss
 Mes teya per la grella, ll 6 ss 4 [d.]
 Mes pólvora per lo foch, 1 ll 18 ss
 Mes fil per los trons, ll 9 ss
 Mes per fer la vida als músichs 3 dies, 10 ll ss
 Mes al Sardà d'Anglesola per lo Ball de Buda, 1 ll 10 ss

fol. 121v [1764]

Mes per pollastres per los balls, 1 ll 17 ss 6 [d.]
 Mes als músichs dels balls, r[ecibo] 3, 3 ll ss
 [...]
 Mes per lo foch de cuets y trons, r[ecibo] 5, 5 ll 1 ss
 Mes per portar y tornar lo predicador, 1 ll 2 ss 6 [d.]
 Mes per la pólvora per lo Ball de Buda, r[ecibo] 6, ll 17 ss
 [...]
 Mes per aparejar lo tablado y altres fustes per la festa, r[ecibo] 8 1 ll 9 ss

fol. 226v [1771]

Mes per los músichs dels balls de la festa, 2 ll 5 ss
 Mes per pollastres als balls per correr, 1 ll 17 ss 6 [d]
 Mes per lo foch se tira la vigilia de la festa, 18 ll 5 ss
 Mes per lo que perderen dos aches per acabar de fer lo ball de Buda, 1 ll 4 ss
 [...]
 Mes per enseñar lo Ball de Buda a Francisco Oró, farrer, 1 ll 2 ss 6 [d]

fol. 232r [1776]

Mes als músichs dels Balls, 2 ll 2ss 6[d]
 [...]
 Mes per la comèdia, 6 ll 7 ss
 Mes per los trons se varen tirar al Ball de Buda, 1 ll 10 ss

fol. 238r [1787]

Item per la pólvora del Ball de Buda, 3 ll.

Igualada, 1761, abril 20. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1106. Llibre Actes 1761-1765, foli 17.

Acta on es parla del tabernacle de Corpus, extreta del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament.

En la villa de Igualada, obispado de Vique, corregimiento de Villafranca del Panadés, oy que contamos a los veinte días del mes de abril año del Señor de mil setecientos sesenta y uno. Estando juntos y congregados en la Sala Capitular de la misma los Sres. del Ayuntamiento de dicha Villa, donde lo han de uso y costumbre el juntarse para tratar las cosas del servicio del Rey nuestro Señor (que Dios guarde) y bien común de esta Villa, a saber, los señores Agustín Viladés y Lladó, por la Universidad de la misma Villa, Bayle de la misma; Dr. Isidro Revert, Regidor Decano, Salvio Bosch, Francisco Fàbregas, Celidonio Alsina y Gerónimo Pujades, todos Regidores de la misma (junto con Antonio Rovira, ausente), y el Dr. en derechos [sic] Raymundo Bergadà y Berdós, procurador síndico de la mencionada Villa y su término, fué propuesto por dicho señor Regidor Decano lo siguiente = Magco. Señor, en atención de ser preciso el hacerse nuevo el Tabernáculo con que se lleva al Señor en el día del Corpus, por no poder servir lo que había, por

ser muy indcente, y respeto de haver sugeto devoto que ha ofrecido para dicho fin dar de limosna treinta libras barcelonesas, soy de parecer que se aze[p]te dicha limosna, y que la Universidad ayude y pague lo demás será necesario para hacerse dicho tabernáculo que esté con toda decencia y dorado, á cuyo fin soy de sentir se haga comisión al Sr. Joseph Riera para cuydar de lo referido. En cuya conformidad assí lo resolvieron y determinaron dichos Señores, y lo firmaron junto con dicho Sr. Procurador Síndico.

Agustín Viladés y Lladó, Bayle. Dr. Isidro Revert. Salvio Bosch.

Francisco Fàbregas. Celdonio Alsina. Gerónimo Puyades.

Ante mi, Francisco Melcion, notario.

Igualada - Barcelona, 1761, maig 18 . El devot del Sant Crist, Any V núm. 50. Maig 1934 pàgines 3-4.

Article de Gabriel Castellà sobre el tabernacle nou.

SOBRE LA PROCESSÓ DEL CORPUS

Cal no duptar gens de l'antiguitat del culte a Jesús-Hòstia en la nostra població. De l'any 1402 ja consta que es féu una crida anunciant i recomanant la festivitat del Corpus; i en 1377 trobem escrits uns actes de la confraria del Santíssim Sagrament: extrems, tots ells, per la seva índole, reveladors del fervor i de la religiositat d'unes èpoques.

De poc temps ençà havem recollit altra nota curiosa, que suposem inèdita, sobre la processó del Corpus en el segle XVIII, a la qual s'hi donava un no escàs relleu. Deduim, per aquella nota, que en l'any 1761, la Custòdia fou passejada dignament i triomfal pels carrers de la vila, amb motiu de la dita processó, que certament devia ésser objecte d'especial i devota atenció de part dels igualadins.

S'ho valia la pena, car es va estrenar un ric tabernacle, fet exprofés, que havien adquirit i costejat els senyors regidors de l'Ajuntament. Va importar la respectable quantitat de 173 lliures, 17 sous i 6 diners. Hi intervingué, en el negoci, el notable pintor Francesc Tramullas, glòria catalana d'aquella època, qui pocs anys avans havia acreditat el seu talent en obres per la capella del Sant Crist i a l'hora, de la Minerva,

Vegeu el document que va estendre i lliurar el susdit artista :

«Tinc rebut de ma del Señor Joseph Riera com a comissionat dels Señors Regidors de la vila de Igualada, la quantitat de cent setanta tres lliuras. disset sous y sis diners, per lo valor del tavernagle de escultor, dorador, manyé, fuster y demes recaptés que se han fet, com pavelló, flors, rahims, roba y demes per portar lo SSm. Sagrament en la professo de Corpus de la Vila de Igualada.—Barña, maig 18 de 1761. Franco. Tramullas. Pintor.»

Com que el Corpus d'aquell any va escaure's el 23 de maig, el tabernacle, dones, fou entregat, evidentment, amb la necessària anticipació, car el rebut del seu cost ve datat el dia 18. Aquest tabernacle no és pas el mateix de que es serveix actualment la parroquial de Santa Maria en aquella festivitat: l'ús continuat, en el curs dels anys, devia fer inservible el tabernacle encarregat a mestre Tramullas. El que avui dia s'utilitza té tota l'aparença de no datar potser de més d'una seixantena d'anys. Es macis, de fusta, tot discretament daurat i esculturat; apart de destacar-s'hi dos bellíssims àngels en actitud orant, ostenta en ses quatre cares l'emblema de l'Agnus Dei, els símbols eucarístics del raïm i les espigues, i les taules de la llei donades per Moisès al poble d'Israel; i en darrer lloc s'hi veu l'escut heràldic d'Igualada.

Gabriel Castellà

RIBADENEYRA 1761. Volum II, pàgines 374-375.

Vida de Santa Margarida.

VIDA DE SANTA MARGARITA , VIRGEN,

La gloriosa Virgen, y Martyr Santa Margarita , que los Griegos , y algunos Autores Latinos llaman Marina, fué natural de la Ciudad de Antioquia de Pisiydia , é hija de un famoso Sacerdote de los Dioses , llamado Edisio. Fué hija única de sus padres; y haviendosele muerto la madre, siendo niña, fué dada á criar á una buena muger quince millas de la Ciudad. Allí se crió con la leche de la Fé Christiana, y de santas costumbres , y quanto mas iba creciendo en edad tanto mas crecia en virtud, recogimiento, honestidad, y hermosura, resplandeciendo de su purissima alma en el cuerpo sobremanera. Enterneciase mucho, quando oía decir los tormentos exquisitos, y desmedidos, con que los Santos Martyres eran despedazados, y muertos, y la constancia, y fortaleza con que los padecian, queriendo antes perder mil veces la vida , que la Fé de su Señor; y veniale gran deseo de imitarlos, y de padecer por Christo lo que ellos padecian. Mas su padre, como fuesse idolatra, y Sacerdote de los falsos Dioses, aborrecía á su hija, y maltratábala, por vér-la tan asida, y abrazada con Jesu-Christo, y tan contraria á sus intentos. Aconteció, que estando la Santa Virgen un dia en el campo, y passando por allí Olibrio, Prefidente de Oriente, con mucho acompañamiento, la vió; y maravillado de su extremada belleza, se enamoro de ella, y determinó de tomarla por muger: pero como despues entendiesse que era Christiana, y no pudiesse ablandarla con regalos, ni espantarla con fieros , ni atraerla a su voluntad con maña, ni tuerza, trocando todo el amor en odio, y la ternura en furor, quiso vengarse de ella con tormentos. Mandola tender en el suelo, y azotar cruelissimamente, y con tanta fuerza, que de su delicado, y despedazado cuerpo salian arroyos de sangre; y el Pueblo, que estaba presente, de pura lástima derramaba muchas lagrimas. Mas la Santa Doncella estaba tan fixa, y absorta en el amor de su dulcissimo Esposo, que parecia que no sentia sus penas, mas que si no fuera ella quien las padecía.

Mandóle el fiero Presidente desgarrar con uñas de hierro, y con clavos enclavada, atormentarla tan despiadadamente, que el mismo Presidente cubria fus ojos por no verla. De alli la llevaron de nuevo á la cárcel, la qual, orando la Santa con gran devoción, y suplicando al Señor, que le diesse fortaleza, y perseverancia hasta la fin, de repente tembló; y el demonio, tomando forma de un dragón terrible, y espantoso , se le apareció, y con silvos, y un olor intolerable se llegó á ella, como que la quería comer; mas la Santa con gran fequidad, y firmeza , haciendo la señal de la Cruz, le hizo alli reventar; y luego en aquel obscuro calabozo resplandecio una luz clarissima, y Divina, y se oyó una voz, que dixo: Margarita, sierva de Dios, alégrate, porque has vencido á tus enemigos: al tyrano dexas corrido , y al demonio espantado. No pierdas tu constancia en lo que te queda que padecer, que presto tendrán fin tus tormentos, y comenzará tu gloria. Con esta voz se consoló mucho la Santa Doncella, y con verse luego sana de sus heridas, dio por ello gracias á Dios. El dia siguiente la mandó el Juez parecer delante de si, y viéndola tan sana, y tan entera, como si no huviera padecido cosa alguna, admirandose de ello, la mandó desnudar, y con hachas encendidas abrasar los pechos, y collados. Hacia la Santa oración á Dios en tanto que duraba este tormento ; y con el fresco, y favor del Cielo, le sufrió con gran paciencia, y alegría. Despues mandó traer una gran tina de agua, y echarla en ella atada , para que se ahogasse; mas echándola en el agua, se sitió un gran terremoto, y bajó una claridad grandissima, y en medio de ella una paloma, que se sentò sobre la cabeza de la Santa , y luego se desataron las ataduras con que estaba atada; y Santa Margarita sin lesion alguna salió del agua, y la paloma, y claridad se desaparecio.

Por este milagro se convirtieron muchos de los que alli estaban, en los quales el Presidente exerció su crueldad, y los mandó matar; y lo mismo quiso que se executasse contra Santa Margarita; dando sentencia, que fuesse degollada. Al tiempo que el Verdugo estaba con la espada en la mano para executar esta cruel sentencia, la Santa Virgen con afectuoso corazón, y piasas , y abundantes lagrimas, levantó los ojos al Ciclo , y suplicó al Señor, que pues le havia dado esfuerzo para vencer tantos tormentos, y morir por la confession de la Fe (por lo qual ella le hacia infinitas gracias) usasse de lu misericordia, con todos lo que puestos en algún trabajo le pidiessen favor, y por su intercession invocassen su santo nombre. A esta oración tembló de

nuevo la tierra, y muchos de los que estaban presentes, despavoridos cayeron en el suelo, y el mismo Verdugo se desmayó, y cayó; y el Señor, rodeado de Angeles, le apareció, y le dixo , que havia oído su oración, y que le otorgaba todo lo que havia pedido; y con esto, animando ella misma al Verdugo, que estaba desatinado, y temblando, fue degollada, y recibió de mano de su amorosissimo, y Celestial Esposo la Corona doblada de la Virginidad, y Martyrio.

Celébrele la Iglesia á los 20 de Julio, y fue cerca de los años del Señor de 300, imperando Diocleciano. Escribió su Vida Metafraste, y de ella hace mención el Martyrologio Romano, y Beda, y los Griegos en su Menologio.

Igualada, 1762, gener 7. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1106. Llibre Actes 1761-1765, folis 47r a 57r.

Extractes dels comptes municipals de 1761 (*proprios y arbitrios*) que apareixen al llibre d'actes del ple de l'Ajuntament. Primera menció de l'actual *Salero*, malgrat que amb un altre nom, i molts dels imports pel que fa a les despeses festives anuals. La festa major i la de sant Faust, que sempre ha pagat la vila, la comèdia que es solia fer i el seu entaulat, les matines cantades la vigília, els gegants i els cavallets i els seus músics. Mostra la separació del ball de cavallets com un entrepes autònom.

En la villa de Igualada, obispado de Vique, corregimiento de Villafranca del Panadés, oy que contamos a los siete días del mes de enero, año del Señor de mil setecientos sesenta y dos. Estando juntos y congregados en la Sala Capitular de la misma los Sres. del Ayuntamiento de dicha Villa, donde lo han de uso y costumbre el juntarse para tratar las cosas del servicio del Rey que Dios guarde y bien común de esta Villa, a saber, los señores Dr. en medicina Isidro Ravert Regidor Decano de dicha Villa y como a tal, por carencia de Theniente de Corregidor exerciendo; Antonio Rovira, Salvio Bosch, Francisco Fàbregas, Selidonio Alsina y Gerónimo Pujades, todos Regidores de la misma, y el Dr. en D[erecho] Raymundo Bergallá y Berdós, procurador síndico de la mencionada Villa y su término, fué propuesto por dicho Sr Antonio Rovira, Regidor en orden segundo, lo siguiente = Magnifico Señor, en atención de la carta orden del muy Illustre Señor Intendente, su data en Barcelona, a los diez y nueve del Mes de Desiembre, último vencido, en que se previene a este Ayuntamiento digan los Regidores en relación ceperada lo que producen annualmente los propios y arbitrios que usa esta villa, con distinción de cada uno de por si, su distribución pormenor de cada gasto, dividiéndose por Clasas, partida por partida, con prevención que dicha relación sea duplicada, firmada por el Ayuntamiento e intervenida por el Procurador Síndico, habiéndose hecho examen según lo que consta por los libros de el producto de dichos propios y de su distribución pormenor de cada gasto, soy de parecer que se haga la relación al thenor que se sigue.

Relación hecha por el Ayuntamiento de la Villa de Igualada, con intervención del Mag[nifi]co. Dr. en D[erecho] Ramon Bergadà y Berdós, su síndico Procurador de los propios que usa, de lo que producen annualmente cada uno de por si [...]

[...]

Otro si. Por el salario annual de maestro de Capilla y organista, que siempre ha pagado la Villa, secenta libras.....60 ll ss.

Otro si: Por el salario annual del acistente al órgano vulgo manxador, quatro libras diez sueldos.....4 ll 10 ss.

Otro si: Por el salario annual del que cuyda del relox de la Villa, y de tocar las campanas a nublado, diez y nueve libras y diez y ocho sueldos.....19 ll 18 ss.

Otro si: Por el salario annual de quatro músicos tiene la Villa para acompañar el Ayuntamiento a las funciones públicas y de Iglesia, y assistir a las festividades se celebran en la dicha Iglesia Parroquial, tocantes a pagar por el Ayuntamiento ochenta libras....80 ll ss.

[...]

Otro si: Para la solemne fiesta del Sto. Christo se celebra en la Villa ha acostumbrado siempre el Común dar annualmente para ayuda de coste a los Priors de la Cofadría [sic] de la Minerva y del Sto. Christo, diez libras.....10 ll ss.

Otro si: Por lo que acostumbrado siempre la Villa dar annualmente de ayuda de coste por las dos fiestas de la Virgen del Rosario, del mes de mayo y octubre, gasta doze libras....12 ll ss.

Otro si: Por la fiesta del Apóstol Sn. Bartholomé, Patrón de la Villa, llamada la fiesta mayor, que siempre a costeadado la Villa, gasta annualmente veynte y nueve libras, diez sueldos y seis dineros, esto es quinse libras, diez sueldos y seis dineros por veinte y tres de cera que se gastan en las solemnes maytines que se cantan en la vigilia de dicha fiesta, y en el solemne oficio y processión general, que se celebra y haze el día de dicha fiesta, y las restantes catorse libras se gastan por dos cantores y un músico que se hazen venir de afuera para dicha fiesta.....29 ll 10 ss. 6.

Otro si: Por los gastos de componer el tablado, cera y demes necesario para la comedia que se acostumbra hazer por dicha fiesta de sn bartholomé, se emplea diez libras....10 ll ss.

Otro si: Por la fiesta de Sn Fauto [Fausto], que es voto de Villa y la a costeadado siempre, gasta annualmente veynte libras, esto es, por diez y seys libras de cera que se gasta para el oficio y processión general, que todo se celebra la manyana del día se haze dicha fiesta diez libras y diez y seys sueldos por dicho oficio y processión a la Rda. Comunidad de retor y Presbíteros, seys libras ocho sueldos, y por la limosna del sermón se predica en dicha fiesta, dos libras diez y seys sueldos.....20 ll ss.

Otro si: Por dos aniversarios que annualmente, por obligación haze celebrar la Villa en la Iglesia Parroquial, llamados el uno, el aniversario de calsina, y el otro de Sn Fausto, gasta por cada uno quatro liras, diez y siete sueldos, que se pagan a la Rda. Comunidad, y por los dos la cantidad de nueve libras, catorse sueldos.....9 ll 14 ss.

Otro si: Por la cera se gasta por los dos referidos aniversarios y por el ofertorio gasta la Villa annualmente seys libras treze sueldos.....6 ll 13 ss.

Otro si: Por la limosna que siempre se acostumbrado hazer annualmente por la Villa en la vigilia de la Natividad a los Pobres vergonsantes, gasta veynte libras....20 ll.

Otro si: Por las seys insignias pequenyas de damasco carmesí, que annualmente se dan a los seys Regidores para llevarlas de particular, a fin que sean reconocidos por tales, se gastan diez y seys libras....16 ll.

Otro si: Por las seys insígnias mayores de damasco carmesí llevan los Regidores quando salen en forma de Ayuntamiento a funciones públicas y de Iglesia, que segun las órdenes se tiene deven hacerse de seys en seys años, gasta la Villa en el año que corresponde hazer aquellas cinquenta y quatro libras, que divididas en seys partes, corresponde por cada año nueve libras.....9 ll ss.

Otro si: Por las Cotas o Gramallas coloradas que llevan los Maseros del Ayuntamiento quando este sale a funciones públicas y de Iglesia, que de seys en seys años se acostumbrado hazer, gasta en el año corresponde hazerlas veynte libras, que divididas en seys años corresponde al año tres libras seys sueldos y ocho dineros.... 3ll 6 ss. 8.

Otro si: Por la cota azul para el Criado que sirve al Ayuntamiento, para avisarle del punto que ha de salir para ir a la Iglesia, darle en ella agua bendita y servirle en lo demás que allí ocurre, que de seys en seys años se le da, gasta el año una libra.....1 ll ss.

Otro si: Por quatro cotas de bayeta colorada, de los quatro monacillos o escolanes de la Capilla, que de tres en tres años se les dan, gasta la Villa en el año que se hazen quinse libras, que corresponde el año cinco libras.....5 ll ss.

Otro si: Por la cera que annualmente se acostumbra gastarpor las festividades y funciones se hazen y celebran en la Iglesia Parroquial, de que cuydan sus obreros nombrados por la Villa, que por no tener la Iglesia rentas a costeadado siempre la Villa, gasta la Villa indispensablemente unos años con otros por dicha cera ciento y treinta libras.....130 ll ss.

Otro si: Por las obras, reparos y ornamentos de la misma Iglesia Parroquial, que por no tener rentas como se a dicho, deve costearlo la Villa, acostumbra a gastar unos años con otros cien libras....100 ll ss.

Otro si: Por el refresco se da al Ayuntamiento con concurrencia del Assessor, Secretario, y Mayordomo de propios en las Casas de la Villa, en el día del Sto Christo después de la processión general se haze por la tarde de dicho día, se gasta annualmente onse libras, catorse sueldos y seys dineros.....14 ll 14 ss 6 [error]

Otro si: Por el refresco se da al Ayuntamiento con concurrencia del Assessor, Secretario, y Mayordomo de propios, del Rdo. Retor, de sus dos Assistentes, y de los obreros en las Casas de la Villa, después de la processión del día de Corpus, se gasta annualmente catorse libras siete sueldos y seys dineros.....14 ll 7 ss. 6.

Otro si: Por el refresco se da al Ayuntamiento con concurrencia del Assessor, Secretario, y Mayordomo de propios, a las Casas de la Villa, después de haver salido de la processión del día de la Assumpción de la Virgen, se gasta annualmente onse libras catorse sueldos y seys dineros.....11 ll 14 ss. 6.

Otro si: Por el refresco se da al Ayuntamiento con concurrencia del Assessor, Secretario, y Mayordomo de propios, a las Casas de la Villa, después de haver salido de la processión del día de Sn. Bartholomé, Patrón de la Villa, se gasta la cantidad de onse libras catorse sueldos y seys dineros.....11 ll 14 ss. 6.

Otro si: Por el refresco se da en las Casas de la Villa la manyana del día de Sn. Andrés, en que nombra el Ayuntamiento, con concurrencia del Rdo. Retor, obreros para la Iglesia Parroquial y Administradores de la Cofadría del Santíssim[o] Sacramento y de otras, gasta annualmente tres libras siete sueldos.....3 ll 7 ss.

[...]

Otro si: Por treynta y siete libras de velas de cebo se dan a los individuos del Ayuntamiento y a sus officiales para la illuminación que se acostumbra hazer en las noches del Jueves y Viernes Santo y de la fiesta del Sto. Christo, inclusas las que a dicho fin se ponen a los balcones de la Casa de la Villa a razón de tres sueldos por libra, se gasta sinco libras onse sueldos.....5 ll 11 ss.

Otro si: Por nueve avenicos de forma mayor y nueve de pequenyos se dan en el día de Corpus a los mismos individuos del Ayuntamiento, a razón, los mayores de onse sueldos, y los pequenyos de siete sueldos y seys dineros cada uno, se gasta ocho libras, seys sueldos y seys dineros.....8 ll 6 ss. 6.

Otro si: Por ocho avenicos de la forma mediana que se dan a los officiales del Ayuntamiento en el mismo día de Corpus, y por tres de pequeños que se dan a los Masseros y al sobredicho Criado que tiene la Villa para asistirle a la Iglesia, a razón los medianos de siete sueldos y los pequenyos de sinco sueldos cada uno, se gasta dos libras diez y siete sueldos.....2 ll 17 ss.

Otro si: por el porte y trabajo de comprar dichos avenicos, diez sueldos.....ll 10 ss.

Otro si: Por sinco palmas que en el Domingo de Ramos acostumbra dar la Villa, esto es, tres a la Iglesia Parroquial, una a los PP. Caputxinos, y otra a los PP. Augustinos, gasta dos libras, diez sueldos.....2 ll 10 ss.

[...]

Otro si: Por los cirios se dan a los Religiosos y Caputxinos y Agustinos que van a la processión del día de Corpus, y por la cera del tabernáculo de Sn Bartholomé, para la dicha processión, que todo va a cargo de la Villa, gasta unos años con otros, siete libras de cera, que a razón de treze sueldos y seys dineros por libra, val quatro libras catorse sueldos y seys dineros....4 ll 14 ss 6.

Otro si: Quando se hacen rogativas que por regular sucede de tres a tres años acostumbra a gastar treynta libras de cera, que a rason de treze sueldos y seys dineros la libra, es su valor por cada tres años veynte libras sinco sueldos, que corresponde a cada año seys libras quinze sueldos.....6 ll 15 ss.

Otro si: si se llega a votar el Sto. Christo por rogativas, que vienen a suceder de seys a seys años, se gastan quinze libras más de cera, que a razón de treze sueldos y seys dineros por libra, valen diez libras dos sueldos y seys dineros, de las que corresponde cada año una libra treze sueldos y nueve dineros....1 ll 13 ss. 9.

[...]

Otro si: Para vestir de nuevo los Gigantes y recomponerlos, que por regular se haze en doze a doze años, se gastan noventa y seys libras, de las quales corresponde por cada año ocho libras.....8 ll ss.

Otro si: Para penyar las perrucas de los Gigantes, y adornarles, y por el salario de los hombres que los llevan, y del músico que les acompaña el día de Corpus y demás de la octava, gasta cada año dos libras diez y seys sueldos.....2 ll 16 ss.

Otro si: Por nueve pares de zapatos que se acostumbran dar en la fiesta de Corpus a los ocho muchachos que baylen los Cavallitos, y al músico que los asiste, a razón de nueve sueldos el par, gastan annualmente quatro libras y un sueldo.....4 ll 1 ss.

Otro si: Por la teda que se gasta para las veynte y ocho parrillas, que todos los anyos se ensiendan en las noches de los tres días de Carnestolendas, en las del Jueves y Viernes Santo, en que se hazen las acostumbradas processiones, y en la noche de la fiesta del Sto. Christo, a razón de tres sueldos y nueve dineros que se paga por parrilla, se gasta treynta y una libra, diez sueldos.....31 ll 10 ss.

[...]

Igualada, 1766, maig 16. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1108 Llibre Actes 1766, folis 34r-34v.

Ple extret del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament sobre rogatives a sant Bartomeu.

En la villa de Igualada, obispado de Vich, Corregimiento de Villafranca del Panadés, Obispado de Vique, oy que contamos a los diez y seis días del mes de mayo, año del Señor de mil setecientos sesenta y seis. Estando juntos y congregados en la Sala Capitular de la misma los señores del Ayuntamiento de dicha Villa, donde lo han de uso y costumbre el juntarse para tratar las cosas del servicio del Rey (que Dios guarde) y bien común de esta Villa, a saber, es los señores Pedro Abat, Bayle de la misma villa y su término, Dr. en medicina Isidro Revert, Regidor Decano; Mariano Cuyner y Viñals, Pedro Regordosa, Celidonio Alsina, Antonio Esteva, y Miguel Ferràn, todos Regidores en el corriente año de la dicha villa, con intervención de Sagismundo Borrull procurador síndico de dicha Villa y su Partido, por dicho Sr. Regidor Decano fue echa la proposición siguiente =

Magnífico Señor. Hago presente â V. Magnificencia que los Prohombres del Gremio de Labradores de esta villa han echo presente la necesidad que havia y ay de presente de agua por la cosecha del presente año, y que suplicavan fuesse servido este Ayuntamiento hazer rogativas por alcanzar aquella, y que para esto se sacasse en procession nuestro Patron santo Bartholome de su Capilla, y trasladandolo en la Iglesia Parroquial de esta misma villa como es de costumbre en semejante necessidad, y soy de parecer que se haga presente â la Reverenda Comunidad de Rector y Presbíteros de esta villa, y por esto efecto elije el dia veinte del corriente mes de mayo, y como es de costumbre el predicar en semejante dia de translacion de dicho santo, nombro por Predicador al P. Rafael Passarell de la Ssma. Trinidad, del Collegio de las Escuelas Pias de esta misma villa, y ohída la dicha proposicion por dichos señores unánimes y conformes fueron del mismo parecer. En cuya conformidad assi lo resolvieron, y determinaron dichos señores, y lo firmaron, de que doy fee.

Dr. Isidro Revert. Mariano Cuyner. Pedro Regordosa. Celidonio Alsina. Antonio Esteva. Miguel Ferran. Ante mi, Vicente Aulet, notario.

Os de Balaguer – Bellpuig de les Avellanes, 1769. Biblioteca de Catalunya, Ms. 880. PASQUAL 1769.

Relació festiva del P. Jaumne Pasqual (1736-1804) que esmenta la naumàquia de moros i cristians representada a Os de Balaguer, i també una figura d'un moro que es va cremar en un espectacle pirotècnic.

Relació puntual y verdadera de las solemnísimas fiestas que ha celebrat la insigna vila de Os est any 1769, en los dias 29 y 30 de setembre y 1 d'octubre ab lo motiu de la dedicació de son magnífich temple nou, composta per lo reverent Doctor Don jaume Pasqual, caononge de Bellpuig de las Avellanas a instància del Magnífich Ajuntament de Os y señor president del Monastir de les Avellanas.

La vila de Os, una de las sinch, que componen el abadiat, jurisdicció y baronia del real monastir de Nostra Senyora de Bellpuig de les Avellanes, joyosa y contenta de veure concluir son magnífich temple nou, a primers de setembre de est present any 1769. Verdaderament agrahida als favors de Déu y poderós patrocini de Sant Miquel, a qui principalment atribueix lo haver pogut donar cap ab lo curt espay de 21 anys a una fàbrica tant sumtuosa, a què atès lo reduhit del poble pareixia interminable; per açò pues determinà celebrar la dedicació del dit temple en lo dia 29 de setembre del mateix any ab la pompa y solemnitat possible, volent que en ella conegués tot lo pays son agrahiment, y les acompanyàs a donar al Senyor las degudas gràcias per un benefici de tanta consideració. [...]

[...]

Primer dia

Amanesqué tant extraordinàriament alegre lo dia 29 que no apar sinó que fins lo cel volgué posar-se de festa; lo que a penas observà la bulliciosa turba de músichs, quant a tota pressa inflant las trompas y clarins y altres sonoros instruments ompliren de armonia los carrers, acompanyant-las multiplicadas veus de «bon dia, bonjorn!». [...]

A cosa de les tres de la tarde se donà principi als públichs divertiments. A penas de deixaren véurer patents los premis cerca de la casa de la vila, quant a porfia concorregué tot lo poble per véurer los corredors per qui estaban destinats aquells. Verdaderament eix és un espectacle lo més usat en les dedicacions de los temples nous, si crehem a la antiguetat; pues en las dels romans era eix lo principal divertiment del poble, concorrent aquest alrededor de las metas o termes y en lo demás lloch destinat a la carrera, lo que donà nom de «circo» a eixos espectacles, introduhint después la fausta Roma aquellas magníficas fàbricas dels «circos», o per la major conveniència dels miradors, distribuïts en sas graderias, o per a impedir los alborotos, que resultaban del concurs de tantas gents [...]

Se comensà per lo cós de noys, era de véurer la llesteza ab què aquella edat pròxima a la infància aspiraba a la consecució del premi assenyalat a sa carrera [...]

Immediatament de acabàs eixas funcions de circo, se passà a las de teatro; li dic per la theatral representació ab què se divertí lo públic, bé que considerada la batalla marítima que se executà, millor podríam dir-li amphiteatro. Ell és aixís, que de una y altra cosa participà la funció; servint de tot y per tot la plassa, de graderias los banchs y las finestras, y encara de «summa caveas» las teuladas, que se umpliren també de la gent més ínfima. Y veus aquí que al so de la horrorosa música se presentaren a la vista soldats, armas, vaixells y altre aprestos militars, que mirant tant alegres los valents, com plens de susto los cobarts. Com que la vila és tant distant del mar, molts dels expectants no havien pas vist vaixells en sa vida; y era cosa de ríurer los pensaments que feyan sobre aquells bultos plens de banderas y gallardets.

Alguns forasters, preciats de entesos, deyan «veus aquí, los de Os ne volen representar la conquesta que féu de aquesta vila y son castell don Geraldo Pons viscompte de Àger en lo any 1116 en què singularment se distinguiren contra sinch moros altres tants cavallers catalans; per çò lo dit viscompte los féu gràcia de aquellas mateixas sinch hiziendas, que possehían antes los sinch moros»; y en efecte conformaba ab eix pensament lo número de moros y christians del vall; puig eran sinch de cada part, después de sos reys. Emperò altres més avisats deyan «açò sab a conquesta marítima»; y recordant-se de la que feren de Sicília en temps molt remots los habitants de las riberas y las cercanias del riu Segre que per lo tant donaren a aquella isla lo nom

«Sicaina» del mateix riu «Sicoris»; ja que per ell se deyan «Sicani» deixant lo antich de «Trinacria»; pensaren que tal vegada los de Os volian fer memòria aqueixa cèlebra y rància expedició, com significant que sos passats per tan cercans al riu Segre foren part dels conquistadors de aquella isla, pensament que mudaren luego que dels vaixells passaren a mirar los soldats que·ls ocupaban; uns eran christians, altres moros o turchs; cosa que en ninguna manera convenia a una conquesta molt anterior a la vinguda de Christo. Sobretot quedaren burlades eixas batxilleries, al comensar sos parlaments los dos capitans; pues a pocas paraulas donaren bé a enténdrer, que era la gran batalla de Lepanto la que se anaba a resrepresentar en la plassa de Os.

Certament fou tal lo garbo y brabura ab què desempenyaren uns y altres sos papers y tan propis los adornos dels soldats y vaixells, que meresqué la funció los comuns aplausos, a la reserva sola, de algunas foscas veus que se hoian entre dents, de ser demasiadament llarga per las repetidas pausas que obligaban a fer entre·ls parlaments la precisió de imitar bé en sech los figurats vaixells la navegació de verdaders. Enfado que procuraren [corregir??] en lo últim dia [...]

Lo poch temps que restà fins a ser fosch se ocupà en los valls comuns de la terra, quals cessaren a penas comensà lo cós dels fochs artificials. Cós li dich, perquè verdaderament ho fou ja de unas llestas carretillas, que cavalleras en una corda corregeren ab la major presetessa tota la plassa, y gran part del carrer; ja altrás que per ser de peu obligaban a córrer tots los de la plassa per lliurar-se de sas espurnas; y últimament de altrás que apar tenian per terme las estrellas, ja que a ellas directament destinaban sa carrera; més com és tanta la distància defallian a poch rato de la empresa morint per lo camí, entre tant, que feyan burla de totas, altres que per detingudas en un pal y constituidas per una roda o corona podian ostentar més brillantès y magestat, y aixís lograr de asiento los aplausos, que·s mereixian sos lluhiments més ben preparats. No·s pot negar que·ls meresqué de tothom lo artífice y fogater que en totas demostrà sa no vulgar habilitat, singularment en la bella composició de un moro, que destinà per punt final de aqueixos divertiments tant ple de foch y de tantas maneras, que fou una meravella. Qual ben cremat y socarrat se restituhiren les gents a sas respectivas casas, tal vegada més a prevenir-se per los molts saraus, que per los esplèndidos sopars que·ls esperaban.

Segon dia [...]

Plegadas estas [*es refereix a les taules de menjar*], quedà lloch per recobrar un tant la pèrdua de la passada nit, ja que fins a hora competent, no·s determiná divertir lo públich ab la representació y estudiadas mudanzas del ball que deyan de "Santa Fe". Com eix dia apareixia tot del señor president que havia celebrat, se disposà lo lloch per la representació davant la casa de Morell. Lo concurs de espectadors fou semblant al del dia antecedent, o major per las bellas esperanças que tenían formadas tots los del bulliciós de la representació.

No·m vull entretenir ara en descriure per menut las bellas circumstàncias y especialitats de aquest ball, bastia dir que se executà admirablement que los representants buydaren sos papers a las mil maravellas, singularment un estudiant o sagristà, un hermità y un diable, que ab los sus graciosos feyan obrir un palm de boca a la senzilla gent, al pas que admiraba als entesos la puntualitat y acert ab què desempenyaban sos oficis y figuras que havian volgut revestir-se. Verdaderament meresqué la universal aprovació quedant tot lo concurs ab una espècie de resentiment de què se acabàs tant prestessent aixís que durà bastant.

[...]

La nit obligà a separar los balls y luego començà lo fogater sos lluhiments de la mateixa, y ab lo mateix ordre y abundància de fochs que en la antecedent, diferenciant-se sols en lo punt final, que si en la nit passada fou de un moro, en esta de una gallarda señora, armat son costat ab la arma més pròpia del sexo, la filosa. Notarem tanmateix alguns, o criticaren la idea del fogater: «señora y filosa? no són cosas que convinguian en estos temps; això·s deixa per las criadas, per las majordonas dels rectors o per les despreciadas donetas; mes per las señoras? O què disbarat!».

Allà en temps de Marràs, sí que·ns constan que las señoras més principals, las princesas, las ullers y fills dels emperadors com de un Augusto Cèsar feyan alarde de ser bonas filadoras; però ara no és aixís, eix empleo és la destrucció y abatiment de la señoria. Las almodillas y primorosos treballs han succehit a aquella brossa; ab assò las donas señoras se ocupant més dignament estalviant molt saliva que devian emplear en aquell exercici ab no poch detriment de la salut y de las botas; si és que beguessin vi las señoras antiguas; per lo menos de las romanas ho negan los historiadors. Fos lo que fos, ell és cert que·l fogater donà a entendre que havia entès eixas crítiques o murmuracions; y aixís lo que primer cremà fou la filosa, acció que umplí de contento a las madamas que miraban o de regull, o com a trate inútil a aquell en la señora. Ella se cremà enterament, sobre que feren alguns conceptes los ociosos. Uns deian: «mira lo foch que ocultaba, no apareixent·ho»; altres maliciosos asseguraban, que sols se habia cremat la señora, no faltant un atrevit que cridàs: «Aixís fossen totas!».

[...]

Tercer y últim dia.

Amanesqué finalment lo primer dia de octubre y últim de las festas, que si bé per ser diumenge y consegüentment dedicat a Maria sanctíssima baix lo títol e invocació del roser, se festejà en ell a la Señora y no al sant patró del temple nou; ab tot com en la solemnitat, aparatos, músicas, balls, acompanyaments y demás no·s diferencià dels antecedents dias; ab rahó se conta per un de aquells ab què brevement podré expedir·me de la narració, per no tornar a referir lo que està dit. [...]

Igualment precehí a la missa una solemníssima professó de Nostra Señora collocada en tabernacle y en res diferent de la del dia passat. Igual per últim la alegria y aclamacions del poble; igual lo concurs als públichs divertiments, si bé que estos comensaren més prest aquesta tarde que en las otras, tal fou la pressa que donaren los majorals a cumplir los desitgs de la jovenalla, que impaciente esperaba donar mostras de sa agilitat en los balls comuns de la terra; que·s començaren immediatament del «Cós ridícol del diable y sagristà»: est, a pesar del embaràs del bonete y la sotana, se donà tan bona pressa a despatxar la carrera assenyada, que·s quedà vencedor en ella del diable, cosa que celebrà bastantment tot lo concurs; calificant de bons y singulars als sagristans de aquesta terra.

Com lo poble tenia gust de tornar a veure la representació del ball de las galeras sens aquell[a]s llargas pausas, que havem dit, lo tingueren en tan impacient primer dia; se determinà repetir·la en lo mateix lloch en què se féu la del ball de Santa Fe, a fi de què aixís quedàs libre una gran part de la plassa a la continuació dels balls comensats. Representada aixís la batalla naval de Lepanto (tant pròpia de aquest dia) gustà en extrem a tot lo concurs, de manera que los balladors de plassa quedaren molt poch y aqueixos sens qui·ls miràs. Jo no sé si quedarían ocorreguts de la desatenció y xasco; lo que puch assegurar és que a poch rato quedà un tant composta eixa falta, bé que los tals no menos avergonyits: compareixent de repente alrededor dels balls una turba numerosíssima de bultos de primera forma entre negres y bruns, que si comunament los anomenan mulas, matxos y ases, no u aparegueren en esta ocasió, pues com fent burla de aquells insulsos divertiments, que sols consisteixen en saltar y cansar·se, los donaren immediatament sinó las espatllas, las ancas, girant tots sas carassas en vers la representació, com significant ab eixa postura, que durant una cosa de tant gust, ni los irracionals gustaban de aquells salts.[...]

Vilafranca del Penedès - Madrid, 1770. Archivo Histórico Nacional, CONSEJOS, 7106, Exp.65, N.2. Any 1770, folis 9v a 16r. Remès per l'alcalde de Vilafranca al Conde de Aranda.

Estado de las Cofradías de la Veguería de Villafranca de Panadés y pueblos de su Partido.

Detall de les Confraries d'Igualada. Taula feta a partir de les dades d'Igualada, ampliada amb algunes notícies històriques de Joan Segura i els documents d'aquest annex.

Nom de la Confraria o germandat	Any fundació	Aprovació	seu religiosa	Actes públics	Despesa anual festes, rals
Del Roser	1574	Apostòlica	A la Parroquial	Festes roser de maig i octubre	350
De la Minerva Antecedents: 1318 Confraria del Cos de Crist o de Jesucrist (deixes) 1421 maig 11 (L. Univers) esmentada com a Cos de Crist i sant Esteve	1583	Pontifícia	A la Parroquial	Funció del dia de Corpus i Octava, tercer diumenge de cada mes	700
De Sant Miquel	1605	Pontifícia	A la Parroquial	Festa Sant Miquel de maig i setembre. processó del Corpus	204
De la Puríssima Sang	1621	Ajuntament i Sa Santedat	Als Agustins, capella del Sant Crist	Processó del Dijous Sant	90
Del Santíssim Nom de Jesús	Abans de 1604	Pontifícia	Als Agustins	festa pròpia i processó del Corpus	177
Del Carmel (germandat i confraria)	[1695?]	Pontifícia i Episcopal	A la Parroquial, altar del Carme	festa pròpia per la Mare de Déu del Carme.	320
De les Ànimes del Purgatori Antecedents: 1452, Captadors del bací homònim Top 1011. (L- Univers 1452-53, foli 7v)	1760	Ordinari eclesiàstic	A la Parroquial	Novenari d'Ànimes	937
De Sant Marc i Sant Antoni Pàdua Curtidors i assaonadors (abans sant Bartomeu?)	1693-1700 PUIG 1997		A la capella de Sant Bartomeu	festa pròpia per sant Marc i per sant Antoni de Pàdua. Octava del Corpus	750
Paraires i fabricants de draps de llana Sant Joan Baptista	1614	Pontifícia i Episcopal	A la Parroquial, altar de sant Joan Baptista. Casa pròpia dels estricadors.		710
Dels Estrangers. mestres, aprenents.	1601	Justícia i Rector de la parròquia	A la Parroquial?	festa pròpia Mare de Déu i octava de Corpus.	183
Dels Sastres i Sabaters Sant Crispí, crispinià i sant Antoni Abat i santa Magdalena..	XV?	Justícia i Ajuntament	A la Parroquial?	festa pròpia per l'Ascensió i octava del Corpus.	515
Llauradors Sant Abdon i Senén i sant Isidre.	1574	Justícia i Ajuntament	A la Parroquial	festa pròpia per sant Abdó i Senén i sant Isidre. Processó de Dijous Sant.	785
Teixidors de Lli i Llana Santíssima Trinitat 1421 maig 11 (L. Univ. fol 43v) esmentada com a Trinitat i sant Eloi. 1601 novembre (L. Univ. fol 74) esmentada com a Trinitat i sant Eloi.	segle XV	Justícia i Ajuntament	Als Agustins. 1754 es separen dels fusters, ferrers i mestres de cases. SEGURA vol II, pag 128.	festa pròpia per la Trinitat i octava del Corpus	650
Fusters, Argenters, Espardenyers i Mestres de cases Sant Josep i Sant Eloi 1421 maig 11 (L. Univ. fol 43v) esmentada com a Trinitat i sant Eloi.	segle XV	Ajuntament	A la Parroquial? Altar de sant Josep? 1754 es separen dels teixidors de lli. SEGURA vol II, pag 128.	festa pròpia per sant Josep i per sant Eloi i octava del Corpus. A partir de 1754 la custòdia de st Josep i Eloi no podrà anar a altra processó que a les de st Agustí.	411
<u>Congregació</u> Dels Dolors	1700?	Ordinària eclesiàstica	A l'església dels Dolors	festa de la Verge dels Dolors i Divendres sant. Congregació d'homes i congregació de dones.	300
<u>Germandat</u> de la Concepció		Del Bisbe de Vic	assistencial	cap	600
<u>Germandat</u> del terç ordre franciscà		Pontifícia	Al convent de caputxins, post 1610	Viàtic a terciaris i Via Crucis quaresma i rams	241

Barcelona, 1770 agost 29 – 1771, abril 30. Arxiu Capitular de Barcelona. Notes de Mn. Berenguer Ribas. Plec 17 (Corpus).

Còpia de la queixa formulada a la Reial Audiència pel bisbe de Barcelona Josep Climent i sentència emesa per aquell organisme uns mesos després. Els cavallets apareixen a la demanda episcopal, però no a la resolució per part de l'Audiència de Barcelona. Una mostra inequívoca de la degeneració d'alguns entremesos processionals, com Cavallets, Bou, Mulassa i Lleó, així com de les danses que feia l'àliga atenent peticions de privats.

Procesion del Corpus en Barcelona

En el libro del Archivo municipal "Ceremonial de cosas antiguas memorables" se encuentra una antigua descripción de la procesion del Corpus, que empieza: " Ço es que cascuns anys lo dimecres la"

En exposicion elevada por el obispo, á la Real Audiencia en 29 de agosto de 1770 para qué se suprimiesen ciertos figurones ridiculos y acciones burlescas de la citada procesion, detalla cuales sean las cosas que debieran suprimirse diciendo.

"Un destro bailarín que lleva el Aguila en las procesiones antes que se mueva del Altar el Santísimo Sacramento, la Reliquia ó la Imagen, sube al Presbiterio à bailar, del mismo modo que baila ó bailaria en un teatro. Lo cual habiéndose {como} se pretende en obsequio de Dios ó de los Santos, es un culto supersticioso, porqué es doctrina catolica inconcusa que todo lo que en el culto esterno no nos mueve por devocion y á los demás actos internos de Religion, es supersticion. Y es evidente que el tal baile bien lejos de mover á devocion, causa indevocion y distraccion en los muchos que concurren á verle, no habiendo entre ellos uno que entonces piense en adorar a Dios."

"Además de esto aquel bailarín se detiene á bailar en los lugares de la carrera; que le señalan los Regidores y los Diputados de modo que son tantas las danzas cuantos son los Regidores y Diputados y cuantos quieren los particulares que pagan al danzante para que baile en esa ó en otra parte, tal vez com motivos menos honestos. Estas danzas atraen á los muchachos, causan bullicios y ejercitandose muchas veces en calles angostas, detienen á la Procesion. Sobretudo bailar en obsequio de los hombres en un acto que siendo de religion debe en todas sus partes ordenarse al honor de Dios, es profanar su culto, es hacer al Señor la mayor injuria."

"Van tambien en la Procesion del Santísimo Sacramento, 24 que por llevar una corona en la cabeza, se llaman reyes y otros 12 que llevan en la cabeza diademas y los nombres de los Apostoles escritos en una bandas. Me aseguran que unos y otros en algun tiempo fueron sacerdotes, mas ahora son hombres, de la infima plebe y muchos de ellos contrahechos; por cuyo motivo, como tambien por las barbas y las pelucas desgreñadas que llevan, dan que reir al pueblo que les insulta con dicterios. A estos acompañan algunos ciegos disfrazados, con las cabezas y las alas con que suelen pintarse los Angeles."

"Los Ciegos y los doce llamados Apostoles, van revestidos con albas y los vente y cuatro com albas y dalmaticas: cuyos ornamentos bendicidos y sagrados, no pueden llevar los legos sin sacrilegio, como ha declarado muchas veces a Congregacion de Ritus. Todos estos van immediatos a la Custodia, precediendo al Cabildo y separando de ella largo trecho á los sacerdotes, que segun dictan la razon y ha declarado la misma Congregacion, deben ir junto al Santísimo ó al Santo que se lleva en la procesion.

Van asimismo dos hombres dentro de un Leon que de cuando en cuando brama y como que se enfurece, y entonces el que le acompaña con el nombre de Padre del Leon y con un traje ridiculo, le limpia el sudor y le mete por a boca los bizcochos que tiene en un zurrón.

Delante de la Bandera o Guión de Sta Eulália, que da principio a la procesion del Santísimo, como á las otras, va uno disfrazado de buey, y algunos muchachos que llevan caballos de bulto. Aquel acomete, estos corriendo y brincando y juntandose otros muchachos se forma una algazara y bullicio escandaloso; y estos han de ser precursores que anuncien al pueblo cristiano que viene la procesion, para que se disponga á adorar á Cristo Señor nuestro Sacramentado?"

El fiscal de lo criminal emitio dictamen haciendo presente que se habian tenido en cuenta las observaciones del Señor Obispo, lo espuesto por el Ayuntamiento en ahorro de la antigua practica de que concurriesen a la procesion del Corpus dichas representaciones; y el capitulo que trataba de los Reyes y Apostoles, que era el 17 de la Concordia celebrada en 24 de Noviembre de 1662 entre el Cabildo de la Santa Iglesia y el Ayuntamiento, aprobada por el Obispo de Basbastro senyor Diego Antonio Urritigoite Juez Delegado, Visitador y Comisario apostolico de la Santa Iglesia Catedral de Barcelona y por el Vicegerente de Gobernador General del Principado en 24 del espresado mes y año. -Añadió que se hallaban aprobadas las decoraciones y demostraciones de alegria que concurrían a la procesion.

-Que los Gigantes y danzantes con sus respectivos instrumentos asistían a casi todas las procesiones del Corpus tan de antiguo, como que para sus gastos no necesitaban los pueblos de licencia.

-Que el orden y solemnidad de la procesion del Corpus se dispuso en Barcelona segun la descripcion del citado Libro del Ceremonial, por los canonigos, los obreros de la Ciudad y cuatro ciudadanos que eligieron los antiguos Concelleres.

-Que el Aguila en dicha procesion se colocaba junto á la Custodia de la que no iba lejos el Leon y ahora se ponía despues de las Cruces y el Leon junto a la bandera del gremio de curtidores á quienes pertenecia y los gigantes delante de la procesion, cuando en lo antiguo iba el que habia al lado del Rey David y así cerca tambien de la Custodia.

-Que en la citada concordia se dijo que para alumbrar al Santisimo se llevarian 36 velas de preso seis libras cada una, por los 12 Apostoles y 24 Reyes, pagando la Ciudad y la cera sobrante debia quemarse en la barandilla del Presbiterio.

-Que las vestiduras de alba y dalmaticas no se sabia ni era necesario que estuviesen benditas, siendo propias de Reyes y Emperadores.

-Que el Buey y la Mulassa no aparecia de la antigua descripcion que concurriesen como el Leon y el Aguila, pero era de notar que todo estaba aprobado por la congregacion del Ritus, puesto que en la Sentencia que se referia en el informe de la Ciudad fueron mantenidos la Abadesa y los Obreros de la parroquia de Sn Pedro de las Puellas en la posesion de celebrar la procesion del Corpus en alguno de los dias de su octava y de llevar en ella los ornamentos y decoraciones y particularmente el aguila saltuaria, del mismo modo y firma que se llevan en la procesion de la Santa Iglesia Catedral.

-Y opinó que probado que no concurrían de antiguo el Buey y la Mulasa que eran los que mas alboroto causaban, ni el padre del Leon, se prohibiese la asistencia de aquellos, así como de los rugidos del Leon y las Danzas del Aguila, consultandose en lo necesario a [...].

Barcelona 27 de febrero de 1771. Don José Garcia Rodriguez.

La Audiencia acordó en 18 de Marzo de 1771 [ACA, *Reial Audiència, Registres, 601, foli 75v, és una resolució del 18 de maig*] que en cumplimiento de lo acordado en 31 de marzo de 1770, no se permitiesen en las funciones sagradas acciones burlescas i irreverentes y en su consecuencia mandar que no vaya en la procesion del Corpus, el que se dice Padre del Leon: que los que llevan esta figura no hagan ruido alguno fingiendo que ruge ó que se enfurece: que los de la Mulasa no disparen cohetes ni otros fuegos; que el que conduce el buey no cause alboroto embistiendo á los muchachos; que el que vá con el Aguila, no baile á instancia ni de mandato de persona alguna sinó fuese delante y en obsequio del Santisimo y cuando saliese de la Iglesia: que tampoco se permita que persona alguna insulte de palabra ni de otro modo se mofe de los que figuran los Apostoles y Reyes; todo bajo la pena de 10 sueldos y 8 dias de carcel que se impondrán y harán exigir de los que contravinieren, los tenientes de Corregidor á quienes se encargue velen sobre la observancia de esta providencia; y á la ciudad que procure la mayor decencia de vestidos y compostura de todos los que asistan á esta procesion y lo acordado.

Nota. -Lo acordado es que se consulte al Consejo con el expediente original y respuestas fiscales; esponiendo es de dictamen la Audiencia que corregidas como lo quedan con la providencia los

que poeden considerarse escesos, no son figurones ridicuos los que ha especificado el Reverendo Obispo, ni su concurrencia causa escandalo ni disminuye la devocion de los fieles y por lo mismo no halla motivo paraque cese ni para comprenderla en su Real Orden.

La consulta que se hará cuando el fiscal de lo civil ponga la respuesta por escrito.

Este en su dictamen Don Manuel Sisternes y Feliu, opinó que debia mandarse por el Acuerdo en todo como lo devia el Reverendo Obispo y lo firmó en 30 de Abril de 1771.

(Todo es copia de un traslado de la epoca que concluye con el resumen en que se pide á S. M. la R. O. [*Real Orden*] definitiva firmando los ocho [...] del Acuerdo).

Tàrrega, 1773, maig 23-30. Arxiu Comarcal de l'Urgell, col·lecció de manuscrits i documents solts. *Llibre de professons, pregàries públiques i capitanatges dels quartos o barris y dels de las confraries de Santas Espinas y Nostra Sra del Alba ...*, 1665-1837, folis 80r-83r (concretament 82v-83r).

Crònica de la festa celebrada a Tàrrega els dies 23 i 30 de maig de 1773 en honor a les Santes Espines i agraïment per la pluja obtinguda.

[...] En atenció que esta vila (en vistas de la nova pluja del diumenge dia 23 que destorbà la professó) y sos particulars devots y no menos la Rnt. Comunitat, coneixent lo nou y molt profitós benefici, determinaren fer dita nova festa, ab professó en dit diumenge 30 de maig.

La Professó se féu ab las Banderas, Creus y Tabernacles, tant de la Parroquial com dels Convents, com lo Dia de Corpus, conclohent la Professó las Santas Espinas; però hi havia de més avant moltas donsellas molt ben vestidas, que unas portavan lo Tabernacle de Nra. Sra. de la Mercè, altrás de Nra. Sra. de Gràcia del Convent de St. Agustí y altrás de Nra. Sra. del Carme, portant las demás atxas devant respectivament de dits tabernacles. A més anaven per son orde diferents minyons de àngels, y un de ells portava un nou y pulit estandart de las Santas Espinas, ab dos àngels per portar los cordons; y també minyonas que portavan unas paners de flors y altrás cosas, que totas embellian la Professó.

Los Síndichs y Regidors de Vilagrassa, més immediats a las Santas Espinas; després los del Talladell y després al devant de ells los dels altres pobles portavan atxas; al devant de ells las Rnts. Comunitats; al devant de estas los devots forasters; al devant de estos los devots de la vila; al devant de estos los Tabernacles ab sas atxas corresponents; devant las Creus; al devant de estas las Banderas; al devant de estas las Banderas; y al devant de tot los Jagants, un ball de bastonets, un de Valencians, y dos balls de Christians y moros.

Excedian de 400 las atxas; y com esta festa se féu molt pública, ab lo que los forasters ja havian vist lo dia 23, y crehent que seria molt major lo dia 30 (com fou) acudiren en gran número de molts pobles; de manera que no podian mòurerse ni passar per la Iglésia, la qual si fos estat dos vegadas major, tota se hauria hagut menester, y en la tarde fou un excés la gent, que acudí à vèurer la Professó.

Igualada, 1773 Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 4.2.1

Anotació sobre la despesa de diverses festivitats de 1772.

Relación jurada que yo Juan Lafarga Regidor comisionado para las festas y refrescos de esta vila de Igualada, doy a los señores de Ayuntamiento, Justicia y Diputados de la junta de lo que he gastado pera dichas fiestas, y refrescos, dende primero de marzo de 1772 hasta dos de febrero de 1773, y todo con distinción en la forma siguiente:

Festividades de Iglesia

1º Por las quarenta horas por el magnifico Ayuntamiento 16 cirios de peso 15 ll 4 ss 16 42 ll 5 ss. 4

Por St. Bartholomé por dicho Ayuntamiento 12 cirios de peso 41 ll 9 a.....9 ll 8 ss.

[...]

Domingo de Ramos

2º Por las cinco palmas se dan a saber tres a la Parroquial Iglesia, una a los PP. Agustinos y otra a los Caputxinos, a razón de 11 ss. cada una, dos libras, diez y seis sueldos y tres dineros, son.

3º Por la tea de las ochenta graellas se encendieron en las tres noches del carnaval en la vigilia y día del santo Christo y demás fiestas á razón de 3 ss. 9 por cada una, quince libras.

Fiesta del Santo Christo

4º á los administradores del Santo Christo por ayuda de costa, que annualmente da la villa para dicha fiesta....ocho libras.

Fiesta de la Virgen del Rosario

5º A los administradores de la cofradía de la Virgen del Rosario, por la ayuda de costa da la villa por la fiesta de la Virgen del Rosario de mayo.....5 ll ss.

á los dichos por la ayuda de costa por la Fiesta del Rosario de octubre, ostras cinco libras.

Fiesta de Corpus

6º Por doze avenicos grandes por el Magnifico Ayuntamiento, a 15 ss.....9 ll ss.
 por doze pequeños, por dicho a 7 ss.....4 ll 4 ss.
 Por ocho pequeños por oficiales de dicho Ayuntamiento a 7 ss. 6.....3 ll ss.
 Por tres pequeños para los criados a 5 ss.....15 ss.

[suma] 16 ll 19 ss.

7º Por la diminución de los cirios se dan á los PP. Agustinos y Caputinos para la processión del dicho día de Corpus, inclusa la cera que se da para el Tabernáculo de Sant Bartholomé, quatre libras catorse sueldos.

8º Por los sapatos se dan a los danzantes y músico, quatro libras.

9º A Raymundo Vilaró para vestir y desnudar los Gigantes, y al peluquero para peynarlos.....1 ll 8 ss.

á Joseph Faulí y a Pablo Francolí por danzar dichos Gigantes.....1 ll 8 ss.

[suma 2 ll 16 ss.]

Refresco del dicho día de Corpus.

10º Primo: xacolata.....1 ll 3 a.....ll 17 ss. 6
 Confitura cándida.....7 ll 6 a.....3 ll 11 ss. 6
 Anís.....3 ll 9 a.....1 ll 8 ss.
 Melindros.....4 ll a.....4 ll 8 ss.
 Por las agesas.....2 ll.....2 ll 16 ss.

[suma 10 ll 4 ss.]

Refresco de la Assumpción de Nra Sra.

11º xacolata.....9 a.....ll 10 ss. 6
 Confitura cándida.....4 ll 9 a.....2 ll 2 ss. 9
 Anís.....2 ll 3 a.....ll 18 ss. 3
 Melindros.....2 ll a.....ll 14 ss.
 Volados y secalls.....4 ll 15 ss.

[suma 6 ll ss. 6]

Refresco del Día de Sant Bartholomé.

- 12º xacolata.....9 a.....ll 10 ss. 6
 Confitura cándida.....4 ll 6 a.....2 ll 2 ss. 6
 Anís.....2 ll 3 a.....ll 18 ss. 3
 Melindros.....2 ll a.....ll 14 ss.
 Volados y secalls.....4 ll 15 ss.

[suma 6 ll ss. 6]

Fiesta de Sant Bartholomé

- 13º Por las completas de la vigília de Sant Bartholomé, á la Rda Comunidad...4 ll 6 ss. 3
 Por la cera de la capilla de Sant Bartholomé, de peso 4 ll a.....3 ll 4 ss.
 Por la deminución de las atxas de la processión...1 ll 3 a.....4 ll ss.
 Por los músicos.....4 ll ss.

[suma 25 ll ss.]

Fiesta de Sant Fausto

- 14º Por la processión general y missa conventual a la Rda. Comunidad.....6 ll 8 ss.
 Por la cera.....4 ll 6 a.....3 ll 12 ss.

[suma 10 ll ss.]

- 15º á la Rda comunidad para el Aniversario de casa Calsina que annualmente celebre la
 mañana después de St Joseph.....5 ll ss.
 á dicha comunidad por el aniversario de la mañana después del día de St. Fausto.....4 ll
 14 ss. 6
 Por las candelas y dineros del ofertorio.....4 ll 10 ss.
 Por la cera.....4 ll 6 a.....3 ll 12 ss.

[suma 12 ll ss.]

Fiesta del día de la Purificación

- 16º Por doze cirios por el Magnífico Ayuntamiento de peso juntos..12 ll a..16ss..9 ll 12 ss.
 Por nueve para los dependientes de dicho Ayuntamiento... 4 ll a.....3 ll 4 ss.

[suma 12 ll 16 ss.]

Igualada, 1774, febrer 19. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 4.4. UD 10356.

Anotació sobre la despesa de diverses festivitats del 1773.

[...]

A Francisco Copons primer massero de la villa por su salario de un año vencido dende 1º de enero de 1773 hasta fin de desiembre de dicho año veinte libras, son.....20 ll ss.

A Joseph Sampstot segundo massero por su salario de un año de esta cuenta, quinse libras, son.....15 ll ss.

A Pedro casajoana por el salario de un año de massero jubilado correspondiente a 1773, siete libras diez sueldos que es el que tiene señalado con aprobación del Sor. intendente, como consta de su carta de 19 de junio de 1774, son.....7 ll 10 ss.

[...]

Al Rdo. Miguel Moronda, Pbro. por su salario de un año de maestro de capilla y organista correspondiente a 1773, cinquenta lbras, son.....50 ll ss.

A Thomás sayolí por su salario de un año de asistente o manchador del órgano correspondiente a 1773 quatro libras, son.....4 ll ss.

A Joseph Reventós y á Joseph cendra, por su salario de un año de cuydar del relox y tocar las campanas á nublado, correspondiente á 1773 quinse libras, son.....50 ll ss.

A Joseph Parella y sus compañeros músicos, por su salario de un año de acompañar a la villa a las funciones votivas quarenta libras, son.....40 ll ss.

[...]

Memorial del import de las Graellas que han cremat en las tres nits de carnastoltas en los dias 20, 21 y 22 de 1773.

Primo, Ramon Aguilera anesas quinse graellas a rahó de 3 ss 9 valan.....2 ll 16 ss. 3

Més Anton Centellas ensesas vint-y-quatre graellas a 3 ss 9 valen.....4 ll 10 ss.

A Jaume Domingo y a Joan Biosca Administradors de Na. Sra. del Roser, per ajuda de cost de la festa del Roser del mes de maig del corrent any 1773, sinch lliuras, son.....5 ll ss.

Per los 12 ciris nous se han pres per la assistència del Magnífich Ajuntament en las funciones de la Iglésia de pes junts 11 ll a, rellavant las 3 ll 10 dels trossos se tornaren, resta.....9 ll 16ss.

[...]

Memorial dels gastos que se han fet per las funciones de Corpus, comensan en lo die 9 de juny de 1773.

Primo, Gaspar Guarro sabater per haver fet nou parell de sabatas, so és vuyt per los cavallets y un parell per lo miñó toca lo Tabal, que a rahó de 7 ss y 9 lo parell, valen.....3 ll 7 ss 9

Més Joseph Faolí, per haver ballat lo Gagant en las ditas funciones de Corpus.....ll 14 ss.

Més Anton Balaytó per haver ballat la Gagantesa en las ditas funciones.....ll 14 ss.

Més a Joseph Gavarró, marxant, se li ha pres per compondre los Gagans, per agullas y fil y gavarrots y claus, un cartró y una mà de papé d-estrasa, val tot junt...ll 5 ss. 6

Més Joseph Sampot per haver comprat 3 ll y 6 ss. de sonadís y una onse de fil de ampalomà val tot junt.... ll 4 ss.

Més Francisca Valls, per pentinar y compòndrer las parrucas del gagants.....ll 14 ss.

Més Ramon Vilaró sastre, per vestir y despullar los gagants..... ll 10 ss.

Més Joan Biosca, fuster, per a posar un riscle y dos fulls de papé vert per compòndrer la porra y son treball tot junt és.....ll 10 ss.

Rafresc del die de Corpus

xacolata.....2 ll.....1 ll 8 ss.

Confitura cândida.....11 ll 6 a.....4 ll 10 ss.

Anís.....6 ll 6 a.....2 ll 7 ss.

Melindros.....3 ll y 1 ll sacalls.....1 ll 8 ss

massers.....ll 7 ss.6

Per las aigues compostas.....2 ll ss.

Per la Disminució dels ciris se donan als Pares Agustinos y caputxins per la disminució de las dos atxas y dos ciris nous per lo tabernacle de St. Barthomeu...4 ll 2 ss. 8

[suma 23 ll 9 ss. 2] [...]

Compta dels ventalls que Jo Bruno Custuras, Bentallé de Bruno he entregat per lo Magnífich Ajuntament de la Vila de Igualada enlo present any 1773.

Primo, 12 ventalls des grosos a 15 ss.....3 ll ss.

Més 6 ventalls de 5 pams picts a 7 ss 6

Més tres ventalls de 3

Més 14 ventalls

més per los ports

Tinch rebut del señor Pasqual Ferrer, majordom de propis de la Vila de Igualada la sobredita quantitat. barna y juny 18 de 1773. Bruno Custuras ventallé.

[...]

Memorial del gastat en los refrescos del die de Nostra Señora de Agost del die de Sant Barthomeu, Festa de Sant Barthomeu y per los dos aniversaris de 1773.

Per lo refresch del die de Nra. Sra. de Agost.

xacolata..... ll 16 ss.
 Confitura.....7 ll 6 z.....3 ll 10 ss.
 Anís.....3 ll 6 z.....1 ll 7 ss.
 Volados y sacalls.....4 ll 1 z.....1 ll 10 ss.
 Per los massers.....ll 7 ss. 6

[suma 7 ll 10 ss. 6]

Per lo refresch del die de sant Barthomeu

xacolata.....1 ll 2 a..... ll 16 ss.
 Confitura.....7 ll 6 z.....3 ll 10 ss.
 Anís.....3 ll 6 z.....1 ll 7 ss.
 Volados y sacalls.....4 ll a.....1 ll 10 ss.
 Per los massers.....ll 7 ss. 6

[suma 7 ll 10 ss. 6]

Per la festa de Sant Barthomeu de Sant Fausto y per los dos aniversaris, per la capella, ciris.....3 ll 4 ss.

Per la disminució de las 2 atxas per la Professó.....ll 15 ss.

Per los músichs per ditas festas.....12 ll ss.

Per las 28 ll a de ciris per la parroquial Iglésia, rellevant las 9 ll a se tornaren de refús...16 ll 15 ss. 4.

Per los ardots se gastaren en lo anniversari.....ll 6 ss. 6

A la Rnt. Comunitat de Preberes de esta Vila per la Professó General y conventual del die de Sant Fausto.....6 ll 4 ss.

A dita comunitat per lo aniversari del endemà del dit die de Sant Fausto.....4 ll 4 ss.

A dita Comunitat per lo aniversari de casa calsina, celebrat lo die después de Sant Joseph....4 ll 10 ss. 6.

Als administradors del Sant Christo de la present Vila per la ajuda y cost dóna la Vila per la festa del die de Sant Christo.....8 ll ss.

[...]

Memorial del que se ha gastat en la Festa del Roser de octubre de 1773 y lo dia de Nra Señora Candalera de 1774.

Primo. Als administradors de Nra. Sra. del Roser, per la ajuda de cost dóna la vila per lo Roser de octubre.....5 ll ss.

Més per 12 ciris ab cerillas per lo magnífich ajuntament per lo die de Nra Señora candalera de 1774....10 ll 10 ss.

Més per 9 ciris per los criats y dependents de dit magnífich Ajuntament, en dit die...3 ll 12 ss.

Més Anton Centellas pagès, per haver encesas 5 graellas per las tres nits, ço és en lo dia 13 y dia 14 y dia 15 de es[t] mes, que ha rahó de 3 ss. 9 per graella, valen....9 ll 11 ss. 3.

[suma 28 ll 13 ss. 3]

[...]

Al referido Felix Macia y roca, en dicho nombre, por la limosna o caridad de las 84 missas que annualmente se celebran a Sant Roque, y a Sant Sabastián, diez y seis libras y diez y seis sueldos, son.....16 ll 16 ss.

Al nombrado Felix Roca, en dicho nombre, por la limosna de carne se da a dichos caputxinos, veinte libras, son....20 ll ss.

A Joseph Riba y a Joseph Morros, recaudadores por la limosna se da a los pobres la vigília de Navidad, diez libras, son....10 ll ss.

Al Dr. Jaume Roca, otro de los administradores del santo Hospital de la Villa por la ayuda de costa que annualmente se da a dicho Santo Hospital, treinta libras, son....[30 ll ss.]

A los seis regidores, por las seis insígnias pequeñas de damasco carmesí que annualmente se dan a dichos regidores, diez libras, son.....10 ll ss.

Vila-seca (Tarragona), 1774, novembre 11 – 1775, agost 4. Sense localitzar. Publicat a GIBERT 1923, pàgines 48-49.

Crònica de l'arribada a Vila-seca de la relíquia de sant Bernat Calvó, fill de la població, i de les festes solemnes que es feren.

Cal recontar que la primera relíquia de Sant Bernat Calvó s'assolí a 2 de Desembre de 1774 i consistia en un os de la cama que s'aconduí en un artístic reliquiari en argent de 6 pams d'alçària. D'aquesta santa relíquia en parla la curiosa crònica den Joan Serra i Pujals, veí de Vilaseca en oberta contradicció amb l'inscripció de la làpida encastada en la façana del Casal de Mas Calvó: «El 11 de Novembre de 1774 partiren de Vilaseca en Bonaventura de March y en Joseph Guardiola y Boet per a la ciutat de Vich amb diferents lletres de recomanació á fi d'assolir una relíquia del glorios Sant Bernat Calvó, fill del Castell de Mas Calvó y batejat a Vilaseca. Al cap de tres dies que dits senyors eren á Vich, tingueren capítul y resolgueren que per ésser fill de Vilaseca sels concedís; ab professó anaren y donaren á dits senyors la canyella de la cama dreta tota per entera. Dits senyors de March y en Guardiola vingueren de la ciutat de Vich ab un sacerdot, arribant á Tarragona el dia 13 de Desembre de dit any y portaren la Santa relíquia al Iltrim. Senyor Arquebisbe (que serie en Joan Lario y Lancis) y cercada en son poder fins á tan que'l reliquiari estès fet per á posarla. Arribaren a Vilaseca el Dr. Bonaventura y en Guardiola junts ab lo capellà de la ciutat de Vich que'l senyor Bisbe y capítol feren venir per acompanyar la Santa relíquia y els dits senyors fins a Vilaseca; aquests á ses costes feren lo viatge y'l Comú feu de regalo a dit capellà 52 duros en or, fent lo tornar en un volant a la ciutat de Vich y pagant tot lo gasto de vinguda y d'anada y ab tota pressa en Guardiola junt ab l'ajuntament anaren per la vila plegant les caritats que cada persona tenia voluntat de donar per el reliquiari, tot fet d'argent fí que costà 1.500 lliures.

Lo dia 4 d'Agost de 1775 se li feu la festa; en dit dia portaren la Santa relíquia posada al reliquiari y del palau del senyor Arquebisbe partiren al matí junt ab dita relíquia diferents persones de Vilaseca que l'acompanyaren, arribant lo mateix dia 4 d'Agost á les vuyt hores del matí á la Creu de Sant Joan y de l'Iglesia anaren en professó ab diferents balls: de Cavallets, de Prims, de Sant Esteve, la Muxiganga, quatre de Bastonets, de Pastorets, de Dames y Vells, de Cerculets y demés balls. Seu feu una gran professó que passà per tots els carrers, havent-hi una capella en cada un y passaren de vuytanta los cantors. Fou festa molt solemne, la flor del Camp.»

Igualada, 1777, maig 20. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1112. Llibre Actes 1777-1779, foli 40r.

Ple extret del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament, sobre la presència de la imatge de Sant Bartomeu en rogatives.

En la villa de Igualada, Corregimiento de Villafranca del Panadés y obispado de Vich, oy que contamos a los veinte días del mes de mayo del anyo del nacimiento del Señor de mil sete cientos setenta y siete, estando juntos y congregados en la Sala Capitular de la misma los Señores del Ayuntamiento de la propia dicha Villa, donde lo han de uso y costumbre el juntarse para tratar las cosas del servicio del Rey (que Dios guarde) y bien común de esta dicha Villa, a

saber, los Senores Dn. Balthazar de Olzinellas, el biennio corriente Bayle de dicha Villa y su término por la Universidad de ella; Dr. en medicina Isidro Revert, Antonio Esteva, Jayme Ferrer y Sebastián Capdevila, Regidores (junto con Jayme Oms, que lo es en orden tercero, ausente) de dicha Villa. Con intervención de Jayme Lafarga, Diputado, Joseph Mas, Síndico Procurador, y Martín Farré, Síndico Personero. Por dicho Sr. Regidor Decano se ha echo la proposición siguiente = Magnífico Señor: Sabe V. Mag^a que se deliberó hazerse rogativas por esterilidad de agua y que se enpezaron a hazer aquellas y respeto de haverse pedido por los cónsules del Gremio de Labradores de la presente Villa el que se procure adelantar aquella, sacando para este fin la Imagen de Nuestro Patrón San Bartholomé, soy de voto y parezer que se saque dicha Imagen y se lleve en la Parroquial Iglesia como es costumbre, y que se nombre predicador para predicar el Sermón acostumbrado en el día se saque dicha Imagen, y que, a este fin, los ya nombrados comissionados passen a hazer las diligencias acostumbradas, de pasar a la Rda. Comunidad de Pbro. de la presente Villa y demás ocurra, y que nombren dichos comissionados y avisen el predicador les paresca á propósito y al intento, y ohída dicha proposición por los demás Señores regidores, dichos unánimes y conformes, han sido del mismo voto y parezer, en cuya conformidad assí lo resolvieron, y determinaron dichos Señores, y lo firmaron de su mano. De que doy fee. = los tildados [...] no valen. Assí lo apruebo yo el abajo escrito es[crivano] de mi propria mano.

Dr. Balthazar de Olzinellas Baile [segueixen les signatures dels regidors].

Igualada, 1777, maig 26. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1111 Llibre Actes 1772-1776, foli 410v.

Ple extret del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament, autoritzant la presència de la imatge de Sant Bartomeu en rogatives.

En la villa de Igualada, Corregimiento de Villafranca del Panadés y obispado de Vich, oy que contamos a los veinte y seis días del mes de mayo del año del nacimiento del Señor de mil setecientos setenta y siete, estando juntos y congregados en la Sala Capitular de dicha Villa los Senyores que componen la Junta de propios y arbitrios de la referida Villa, donde lo han de uso y costumbre el juntarse para tratar las cosas del servicio del Rey nuestro Señor (que Dios guarde) y bien común de dicha Villa, a saberes, los Senyores licenciado Dn. Rufino Torralbo Agudo, Alcalde Mayor de dicha Villa de Igualada y su partido, el Dr. en medicina Isidro Revert, Regidor Decano, Jayme Oms, Regidor en orden tercero, Jayme Lafarga, Diputado, y Jayme Mas, Síndico procurador; en cuya Junta, haviéndose hecho presente, y lehídos por el infrascrito [...] los acuerdos celebrados por el Magnífico Ayuntamiento de esta dicha Villa, a saber, uno de veinte de los corrientes y arriba dichos mes y año, en cuyo se deliberó hazerse rogativas eo continuarlas sacando la Imagen de Sn. Bartholomé Patrón de la presente Villa y con el que se hiziessen todas las diligencias y demás ocurra sobre el assumpto [...]

Igualada, 1778, juny 17. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1112. Llibre Actes 1777-1779, foli 213r.

Ple extret del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament, sobre les banderes del Corpus.

Sobre hazerse un pregón en el día de Corpus y demás festividades, para sacarse las banderas. En la villa de Igualada, Corregimiento de Villafranca del Panadés, oy que contamos a los diez y siete días del mes de mayo del año del nacimiento del Señor de mil sete cientos setenta y ocho, estando juntos y convocados en la Sala Capitular de dicha Villa los Señores del Ayuntamiento de

la mesma, donde lo han de uso y costumbre el juntarse para tratar las cosas del servicio del Rey (que Dios guarde) y bien común de esta dicha Villa, a saber, los Senores Dn. Balthazar de Olzinellas, el biennio corriente Bayle de dicha Villa de Igualada y su término por la Universidad de ella; Dr. en medicina Ramon Abad, Regidor Decano, Joseph Bergadá, Juan Rigolfa, Joseph Jover y Antico Guixá Regidores, junto con Joseph Antonio Matheu, que lo es en orden Segundo, ausente. Con intervenció de Joseph Mas, Síndico Procurador, y Pedro Estruch, Síndico Personero. Por dicho Sr. Regidor Decano se ha echo la proposición siguiente = Magnífico Señor: Respeto de que el día de manyana se celebra la festividad de Corpus Christi, en cuyo día es costumbre mandarse por vía de pregón se saquen las banderas, como y en otros días festivos del anyo se manda lo mismo, por esto soy de parecer se haga un pregón á fin que todos los cónsules de los Gremios de la presente Villa saquen las banderas, y que semejante pregón se execute en los demás días festivos en que se acostumbra sacarse aquellas. Y ohído lo dicho por los demás señores individuos del dicho Ayuntamiento, unánimes y conformes, han sido del mismo voto y parecer, e cuya conformidad assí lo resolvieron y determinaron dichos Señores, y lo firmaron de su respectiva propria mano. De lo que doy feé. El tildado [...] no vale. Assí lo apruebo yo el abajo escrito Escribano, de mi propria mano.
Dr. Balthazar de Olzinellas Baile [segueixen les signatures dels regidors].

Igualada, 1779, novembre 30. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. UD 358. Llibre d'Obra 1714-1866, pàgina 72.
Comptes de l'Obra de Santa Maria de 1779.

Memorial del que se ha gastat per la obra de la Iglesia sent obrers Miquel Rigolfas y Anton Mora, desde 1 de desembre de 1778 fins al últim de novembre de 1779.

Primo per los Poncems per la Concepció	1 ll ss.	
Més per la professó de N ^a S ^a de la Concepció	12 ss 8.	
Més per una gallofa dit lo Dietari per la Sigristia	7 ss 3.	
Més per fer portar los Boixos per posar las neulas	6 ss.	
Més per una arroba Carbó per lo dia de nadal y d[emés]s fes[tes]	6 ss 6.	
Més per set cocas que se acostuman fer per la nit de Nadal.	7 ss.	
[...]		
Més per fer adobar las cordas de las campanas	3 ss 9.	
[...]		
Més per dos cordas novas una per tocar à missa y la altre per las tenebras	1 ll 6 ss 3.	
Més per una arroba de sal per la sal passa	13 ss.	
Més per portar St. Barthomeu per necessitat de agua en la Parroquial	3 ss 8.	
[...]		
Més per tornar St Barthomeu à sa Capella	4 ss.	
Més al maig per las Professons de dit mes, y Conventuals	6 ss 6.	
[...]		
Més al juny per tot lo gasto de la Professó de Corpus	1 ll 5 ss.	
[...]		

San Ildefonso, 1780, juliol 21. Reial Cèdula de Carles III. Arxiu de la Corona d'Aragó. Reial Audiència. Registre 577, folis 262bis a 262quinquies. REAL CEDULA 1780.

Reial cèdula de 21 de juny de 1780. Madrid: imprenta de Pedro Marín. *Real cedula de S. M. y Señores del Consejo, por la qual se manda que en ninguna Iglesia de estos reynos, sea Cathedral, Parroquial, ò Regular haya en adelante*

Danzas, ni Gigantones, sino que cese del todo esta práctica en las Procesiones, y demás funciones Eclesiasticas, como poco conveniente à la gravedad , y decoro que en ellas se requiere.

Don Carlos, por la Gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon [...] &c. A los del mi Consejo, Presidente, y Oidores de mis Audiencias, y Chancillerías, Alcaldes, Alguaciles de mi Casa, y Corte, y á todos los Corregidores, Asistente, Gobernadores, Alcaldes Mayores, y Ordinarios, y otros qualesquiera Jueces, y Justicias de estos mis Reynos, asi de Realengo como los de Señorío, Abadengo, y Ordenes, tanto á los que ahora son, como à los que serán de aquí adelante: SABED, que, habiendo llegado á mi Real noticia algunas notables irreverencias, que en la Fiesta del Santisimo Corpus Christi de este año se han cometido con ocasion de los Gigantones, y Danzas, en donde permanece la práctica de llevarlos en la Procecion de aquel día; y teniendo presentes al mismo tiempo las razones que el mi Consejo me manifestó en Consulta de diez de Abril de mil setecientos setenta y dos, tratandose de los gigantones de Madrid, y lo resuelto por mí á la citada Consulta, en que fui servido mandar se quitasen y cesasen en Madrid para lo sucesivo los Gigantones, Gigantillas, y Tarasca, porque semejantes figurones, no solamente no autorizaban la Procecion, y culto, del Santisimo Sacramento, sino que su concurrencia causaba no pocas indecencias, por lo qual no se usaban en Roma, ni en muchos de los principales Pueblos de España, pues solo servían a aumentar el desorden, y distraer, ó resfriar la devoción de la Majestad Divina; por mi Real Orden comunicada al mi Consejo, en diez de este mes he resuelto: "Que en ninguna Iglesia de estos mis Reynos, sea Cathedral, Parroquial, ó Regular, haya en adelante tales Danzas, ni Gigantones, sino que cese del todo esta práctica en las Procepciones, y demás funciones eclesiasticas, como poco conveniente á la gravedad, y decoro que en ellas se requiere." Publicada en el mi Consejo la citada Real Orden en 13 de este mes, acordó su cumplimiento, y para que le tenga expedir esta mi Cedula. Por la qual os mando á todos, y cada uno de vos en vuestros lugares, distritos, y jurisdicciones veais la citada mi Real Resolucion de diez de este mes, y en su consecuencia la guardéis, y cumplais, y hagais guardar, cumplir, y executar en todo, y por todo como en ella se contiene, sin la contravenir, permitir, ni dar lugar á que se contravenga en manera alguna: Y encargo á los M. R. Arzobispos, R. Obispos, Parrocos, Preladors Eclesiasticos, Seculares, y Regulares, y demás personas Eclesiasticas de estos mis Reynos á quienes lo contenido en esta mi Cedula tocáre, la hagan observar, guardar, y cumplir, dando á este fin las ordenes, y providencias correspondientes, que es asi mi voluntad; y que al traslado impreso de esta mi Cedula, firmado de Don Antonio Martinez Salazar, mi Secretario, Contador de Resultas, y Escribano de Càmara mas antiguo, y de Gobierno del mi Consejo se le dé la misma fé, y credito que á su original. Dada en San Ildefonso á veinte y uno de Julio de mil setecientos y ochenta. = YO EL REY.

Igualada, 1785, desembre 5. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1115. Llibre Actes 1784-1785, foli 227r-227v.

Ple extret del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament, sobre noves rogatives a sant Bartomeu.

En la villa de Igualada obispado de Vich, oy à los cinco días del mes de diziembre y año de mil setecientos ochenta y cinco: estando juntos y convocados los Señores que componen el magnífico Ayuntamiento Dn. Baltasar de Olzinelles Regidor Decano de la misma, y en este nombre regentando la vara de Alcalde mayor de dicha villa [...] Y assi mismo se ha propuesto, que en atencion de haver muchos días se hazen rogativas para la lluvia que tanto se necessita, soy de parecer que se vote hazer la procession de la Sta Imagen de San Bartolomé y que se lleve dicha Santa Imagen à la Iglesia Parroquial de esta villa por el Domingo proximo como es costumbre, y para la predica se nombre y avise para predicar al Rndo. P. Joseph Maria presidente del convento de P.P. Capuchinos; en cuya conformidad assí lo resolvieron y firmaron.

Dr. Balthasar de Olzinellas Rigor Decano y Regente la vara de Alcalde Mayor.

Dr. Isidro Revert = Juan Dargallo Regidor = Agustin Santassusama Regidor = Antonio Canals Regidor.

Manuel Prat diputado. Joseph Ribera diputado. Dr. Ramon Riera Sindico Procurador.

Ante mi, Vicente Aulet, notario.

Manresa, 1787, agost 30-31. MANRESA 1787. Biblioteca de Catalunya. Reserva, Tor. 342/35-4°
Text íntegre de la relació festiva de la Màscara i Carro triomfal que va tenir lloc a Manresa a finals d'agost de 1787 amb motiu de la translació de les relíquies dels Cossos Sants a la cripta de la Seu. La plasmació de l'alteritat exòtica de les ètnies de les quatre parts del món i a través del seu vestuari esdevé d'una modernitat absoluta per a l'època, i més en el marc d'una celebració religiosa, per molt que aquest fos segurament l'acte civil més destacat d'aquelles festes.

MASCARA REAL, Y CARRO TRIUNFAL QUE LA CIVDAD DE MANRESA CON motivo de su annual Festividad en la translación de sus Santos Patronos, y Mártires Santa Inés, San Fructuoso , San Mauricio, y Compañeros. Dà EN LOS DÍAS 30 y 31 DE AGOSTO DEL presente Año de 1787. SIENDO ADMINISTRADORES MODERNOS de la Cofradía de dichos Santos Mártires Don Josef Sanmarti, Don Josef Sagristá, Don Josef Parera, Don Francisco Coma, Don Luciano Brugués, y Don Jayme Jobells, y Antiguos Don Antonio Arbués, y Don Agustín Azols. MANRESA: Por Ignacio Abadal Impresòr.

ESTA Máscara Real tiene por objeto divertir, y al mismo tiempo instruir al Pueblo en los varios tráges que usan con mas rareza, y singularidad algunas Provincias del Asia, África, Europa, y aun nuestra misma España, poniéndose en la America quatro parejas, con quatro Niños, que distinguan las quatro castas de que esta se puebla en Mulatos, Moriscos, Chamizos, y Albinos. Empezará la Máscara Hercules Lybio á caballo, como Fundador de Manresa, y seguiràn setenta Personas distribuidas en cinco Quadrillas con sus correspondientes coros de Música y numero de Criados para la iluminación, que figurarán, la primera los tráges mas particulares del Asia en nueve Parejas; la segunda la África en ocho; la tercera la Europa en seis; la quarta la America en cinco, y la ultima en siete Parejas de tráges Españoles, propios de algunas Provincias interiores, que para la debida inteligencia se pondrá lo que representa cada Pareja. Seguirá al fin un carro triunfal primorosamente adornado con su Musica, e Iluminación tirado por seis caballos frisonos, en el que se nota sentada en su extremo y como favorita, la Diosa Minerva, á quien se la atribuye, segun la fabula, la invención de los texidos, y por lo mismo la Diosa de las Artes, y Ciencias; y verdaderamente Manresa es distinguida en aquellas, y compite con las Ciudades mas aplicadas de Europa. En el bajo de dicho Carro están la Diosa Ceres, y el Dios Báco, ambos figurando la fertilidad de los Campos en Trigo, Legumbres, y Vino, de que esta Ciudad es un objeto digno de admiración; pues hasta los Montes mas escarpados se ven producir sazonados frutos, que la industria de estos Ciudadanos saca, como efecto de sus penosos trabajos: de modo que el Carro triunfal tiene por Lema, ARTES, Y AGRICULTURA, las primeras como mas propias, porque se aplican á ellas con mas singularidad los Manresanos, y la segunda como otro de los ramos de su distinguida aplicación, ambos dignos de la emulación de los demás Españoles.

QUADRILLA I.

Esta Quadrilla tendrá por divisa un Estandarte con el Lema de Asia, y contendrá ocho Parejas Asiáticas de las mas singulares, y raras, acompañadas de su correspondiente coro de música, y 16 Criados de iluminación, que figurarán:

1. Pareja, La Reyna, y el Rey de Siám.
2. Una Señora Persiana vestida de gala; y un Capitán Persiano.
3. Una Princesa de Balakia , y un Baxà de Egipto.
4. Una Donzella Árabe, y el Gefe de los Espays.

5. Una Noble de Asiría, y un Lama Tártaro Kalmah.
6. Una Donzella noble Balaka, y un Gentil-Hombre Balako.
7. Una Jardinera de Palestina, y un Mandarin de Guerra de China.
8. Una Labradora de la Laponia, y un joben de Indias Orientales.

QUADRILLA II.

Esta tendrá por divisa un Estandarte negro con media Luna que figurará la África, y seguirán ocho Parejas Africanas de las mas distinguidas con su correspondiente música de Instrumentos de viento, y diez, y seis Criados de Iluminación.

Pareja 1. La Sultana del Gran Señor, y el Gran Visir en traje de ceremonia.

2. La Sultana de Transilvania, y un Agá de los Genízaros.
3. Una Noble Turca, y el Capitán Pacha Gran Almirante de Mar.
4. Una Señora Griega en traje de casarse, y el SoulaK Baschi Capitán de Guardias del Gran Señor.
5. Una Astróloga Adivina de Kiasnojarsk, y el Bey, ó Capitán de Galera.
- 6.. Una Baylarina Turca, y un Oficial de Genizaros.
7. El Géfe de los Eunucos Negros, y el Bach Chioux , Géfe de los Mi-nistros de Justicia.
8. El Papas de la Iglesia Griega, y el Patriarcha de los Griegos Cismáticos.

QUADRILLA III.

Esta tendrá por divisa un Estandarte blanco, con el Lèma de Europa, y contendrá seis Parejas de las menos conocidas, acompañadas de su Coro de Musica, è Iluminacion.

Pareja 1. Una Noble Ungara, y un Noble Ungáro.

2. Una Señora de la Isla de Chio en el Archipiélago, y el Governador de la Isla de Santa Christina.
3. Una Señora de la Isla de San Juan de Patmos en el Archipiélago, y un Capitán de Genizaros Europeo.
4. Vna Labradòra de Rusia, y un Joven de Bulga.[ria]
5. Vna Muger Moscovita, y un Marinero Turco de Europa.
6. Vna trabajadora de Celándia, y un Salvàge habitador de Celandia. [la nueva].

QUADRILLA IV.

Esta Quadrilla tendrá por divisa un Estandarte blanco con fajas coloradas con el Lèma de America, y contendrá cinco Parejas; las quatro primeras figurarán las quatro castas de que está poblada la America en quatro Niños Mulatos, Moriscos, Chamizos, y Alvinos, acompañada de su correspondiente Musica, é Iluminacion.

Pareja 1. Vna Europèa, y un Negro... El Niño Mulato.

2. Vna Europea, y un Mulato... El Niño Morisco.
3. Vna Americana, y un Collote... El Niño Chamizo.
4. Vna Morisca, y un Europeo.... El Niño Alvino.
5. Vna India del Perú, y un Gibaro, ò Montañes de Puerto-Rico.

QUADRILLA V.

Esta Quadrilla tendrá por divisa un Estandarte blanco con el Léma de España, y contendrá siete Parejas de los trages mas ràros, y menos conocidos , acompañados de su correspondiente Coro de Musica, è Iluminación.

Pareja 1. Vna Maragata, y un Maragato.

2. Vna Aldeana Charra de Salamanca, y un Aldeano Idem.
3. Vna Serrana del Partido de Abila, y un Serrano Artesonero de ídem.
4. Vna Roncalesa de Navarra , y un Roncales.
5. Vna Chesa del Partido de Jaca, y un Cheso.
6. Vna criada de Bilbao, y un Aldeano del mismo.

7. Vna Malloquina Menestrera, y un Traginero Mallorquín.

Todas estas Quadrillas baylaràn varias contradanzas en las Plazas publicas de esta Ciudad y se prometen complacer à los Espectadores, siempre que por éstos se guarde el buen orden, y Política, que requiere este Acto tan serio; como representado por Personas de la mayor crianza, y distinción.

Igualada, 1787-1788. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1118. Llibre d'Actes de 1788, foli 191r.

Extracte dels comptes municipals del 1787.

Villa de Igualada.

Cuenta y relación jurada que yo Joseph Fàbregas y Palmés, maiordomo de Proprios de esta Villa, doy á los Sres. Justicia y Diputados de la Junta de Proprios de la misma, como depositario que soy, así de los caudales que han producido dichos Proprios por lo correspondiente al año pasado de 1787, de que me haré cargo, como de las cantidades que se han satisfecho de ellos en virtud de los libramientos formales hechos contra mi por el dicho Ayuntamiento y Junta, y todo con distinción es en la forma siguiente.

[...]

Para la ayuda de coste que se ha dado á los Piores del Sto. Christo, para su fiesta...8 ll ss.

Para lo que se ha dado por la fiesta de la Virgen del Rosario....10 ll ss.

Para la fiesta de Sn. Bartholomé...25 ll ss.

Por la votiva que se celebra à Sn. Fausto...10 ll.

A la Reverenda Comunidad, por el aniversario de Casa Calcina, y Sn. Fausto...8 ll ss.

[...]

Por el refresco de Corpus....10 ll ss.

Por el refresco de la Assumpta...6 ll ss.

Por el refresco de Sn. Bartholomé....6 ll ss.

Para la disminución de la cera, o de las doze atchas que se dieron a los doze individuos del Ayuntamiento, por haver acistido los Diputados y Scíndico personero à la procesión del Jueves Santo...12 ll ss.

[...]

por los doce avenicos que también se dieron á los mismos individuos, de forma maior, y doce de pequeños,....10 ll ss.

Por los que se dieron á los oficiales del Ayuntamiento,....3 ll 6 ss.

Por el coste de las palmas que se dieron en el Domingo de Ramos à la Iglesia Parroquial y Capuchinos....2 ll ss.

Por la cera que se dió à los P. Capuchinos y Agustinos, para acistir à la processión de Corpus, inclusive la del tabernáculo de Sn. Bartholomé.....4 ll 14 ss.

[...]

Para lavar la ropa à los Gigantes, vestirlos y desnudarlos....2 ll 16 ss.

Para los músicos y dansantes, por sapatos....4 ll ss.

Por las 40 grahillas encendidas en las noches del Carnaval, Jueves y Viernes Santo, à 7 ss. 6 cada una,....15 ll ss.

[...]

Igualada, 1788, abril 7. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1118 Llibre d'Actes de 1788, folis 49r-49v.

Ple extret del llibre d'actes del ple de l'Ajuntament, sobre la presència de la imatge de Sant Bartomeu en rogatives.

En la villa de Igualada, à los siete de abril de mil setecientos ochenta y ocho. Estando juntos y convocados los Señores que componen el Ayuntamiento de la misma, en el salón de la Casa de su Universidad, donde suelen convocarse para tratar las cosas del servicio del Rey y bien común de la misma, a saber [...]

Con intervención de el Sr. Presidente se expuso Ramon Tapiol, Síndico Procurador sobre las rogativas para la agua. Que en atención à la extrema necessiada común de esta villa de lluvia, y del decremento de aguas en las fuentes para el abasto público, de modo que los sembrados notoriamente van à perezer, segun es público, y otramete instan el Gremio de Labradores y se acaba de informar de ello por sus Cónsules, à cuya instancia se empezaren las rogativas en la Parroquial de esta villa, que no puede menos este Común de implorar la Divina Clemencia, por medio de su Patrón Sn. Bartholomé, segun se ha estilado, soy de voto y parezer, que con la acostumbrada procession y correspondiente acompañamiento se traslade su Patrón Sn. Bartholomé desde su Capilla à la Parroquial en la tarde del dia diez del corriente a las quatro horas con la comunmente iluminación y sermon como se ha acostumbrado, nombrando en Comisionados al Sr. Celedonio Capdevila, y al Diputado Juan Amigó, y en su ausencia, à Joseph Jover, cuydando estos mismos de las disposiciones que deveran tomarse para estas funciones y cumplimiento de lo demás que conduca a este pío objeto.

Igualada, 1788 abril 7-9. Arxiu de la Corona d'Aragó. Notarials d'Igualada, 1386, folis 215r i 215v. *Libre de la Confraria del cos pressió de Jesuchrist alias de la Minerva annexa ab la confraria antigua del matex nom y de Sant Esteve.*

Nota sobre alguna processó de Sant Bartomeu i el Sant Crist per rogatives.

Nota ad futuram rei memoriam.

Que en lo dia 7 de abril de 1788 votà lo Ajuntament Magnífich de esta vila a instància de peròmens, pagesos y demás poble, lo tràurer a professó la imatge de la capella de St. Barthomeu, haven precehit alguns dias de rogativas públicas per la necessitat de aygua per la cullita; lo dia 8 apareixent als expressats ser molt convenient lo apressurar las súplicas al S[eñ]or, se determinaren novament juntarse y cridar als peròmens, y ohidas las rahons, votaren tràurer la sagrada Imatge del St Cj[rist]o, y que per tan fos treta lo endemà dia 9 y collocada a la Parroquial la Imatge de St. Barthomeu, primer Patró de esta Parròquia, lo que se executà a la[s] 4 h[ora]s de la tarde, exint la Rnt. Comunitat, Ajuntament y demás Pobble ab Professó per la porta xica y haven comensat las Lletanias o Rogacions en lo Altar Major, passaren en dret a la Capella de St. Barthomeu, y prenén aquest ab professó voltaren la Vila, continuant la Lletania y conclouén las rogacions y professó en la Parroquial, deixaren lo St. en lo Altar Major, com és de costum. [segueix amb una treta del Sant Crist]

Igualada, 1788 maig 20. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 303. *Llibre de notas* de la Comunitat de preveres, foli 93r i 93v.

Nota sobre Sant Bartomeu i el Sant Crist en casos de rogatives. Mostra de la imbricació de les devocions amb el Corpus Christi.

Per memòria lo dia 20 del mes de Matg de 1788 después dels Divinos officis del matí, convocada la Reverent Comunitat en la sacristia major more solito, comparegué lo Sor. Celdoni Capdevila

Regidor en ordre tercer ab son company comissionats del Magnífich Ayuntamiento qui proposà que respecte de aver tant temps que se feyan Rogativas per pluja y que nostre Señor no ohía per sos incomprehensibles Judicis nostras súplicas, de ser ja casi del tot perdudas las esperansas de fer una sufficient cullita per ser tant adelantat lo temps y aver patit gran aixut los esplets, y respecte també de ser en vigílias de la Solemnitat de Corpus Chrtisti, en que tots los moradors de esta Vila se podian esmerar en continuar las súplicas a Christo nostre Bé Sacramentat, que avia resolt lo Magnífich Ayuntamiento tornar en sas respective Capellas la nostre Prodigiosa Imatge del St. Christo, y de nostre Patró lo Gloriós Apòstol St. Barthomeu, y que en la hora de Completas, o altre podia continuar la Reverent Comunitat ditas pregàrias exposat lo Ssm. Sagrament, y avent-se-li replicat per dita Reverent Comunitat qui costejaria la cera sufficient, respongué dit comissionat, que las respective Confrarias que pagaban la lluminària del ofici y completas, però no lo Magnífich Ayuntamiento, qual proposició de gaitaria entesa per la Comunitat, y prevehent esta que las Confrarias no tindrian a bé se-ls imposàs est nou gasto, resolué tornar en sas Capellas las sobreditas Imatges, que ho practicà en lo següent modo, que fou en la tarde de dit dia 20. Se posà la capa vermella al Gloriós Apòstol St Barthomeu, comparagué a la hora alassada la Reverent Comunitat, y Magnífich Ayuntamiento, se entonà devant lo Altar Major lo Hymne Te Deum se isqué en Professó, portant la sobredita Imatge de St. Barthomeu en ella, per la porta de mitg dia frente de Casa Riera, se continuà la Professó en drechura fins a la Capella de dit Sant cantant lo sobredit Hymne, y se deixà en ella; se-n tornà la Professó via recta a la Iglesia Parroquial, y arribada à ella, prengué lo Sor. rector la Imatge del St Christo, y sense mourer-se de dita Iglesia, se tornà à sa Capella, continuant lo mateix Hymne, y collocada en son Throno, y acabat lo sobredit Hymne, se conclugué la funció ab las collectas del Ritual pro gratiarum actione.

València, 1789, febrer 13-15. RELACION 1789.

Descripció de la batalla naval que féu el Gremi de Curtidores de València amb motiu de la proclamació reial de Carles IV. La llegenda atribuïa als blanquers valencians la recuperació d'aquelles hòsties robades el 1396 (la data de 1397 s'ha demostrat incorrecta) i per aquest motiu la seva bandera gremial porta el lema "*la llevamos porque la ganamos*".

Relacion del memorable triunfo del gremio de curtidores de la ciudad de Valencia en la recuperacion del SS. Sacramento de la Villa de Torreblanca, sita en su Reyno, que robaron los Moros Argelinos en el año de 1397, de que se hace recuerdo por sus individuos con motivo de la solemne Proclamacion del Señor Don Carlos IV. (que Dios guarde) que celebra dicha Ciudad en los dias 13, 14, y 15 de febrero de este año 1789.

Oy los Curtidores
en sus dos Javeques
sus triunfos pasados
nos hacen presente:
Aquel es de Moros,
de Christianos éste
tripulados ambos
propria, y ricamente:
Dorada la Popa
el Christiano tiene,
y vá muy gallardo
con mil gallardetes;
en el governalle
à Christo se advierte,
que con tal Piloto

à ninguno teme:
Dos Fuertes Leones
en la Proa vienen,
de Judá, y España
símbolo excelente;
oy alzan Vanderas,
y estandartes mueven,
que al Quarto Planeta
Español celebren:
Porque Proclamando
la Nobleza, y Plebe,
al REY CARLOS IV.
así hacerlo deben:
El REY, y la REYNA
al vivo parecen
en una Falúa
de oro refulgente,
porque à su Real vista
recordar pretenden
la no vista hazaña
de sus ascendientes:
Y así ván en caza
de un grueso Javeque
de Moros corsarios,
que en tierra los vencen,
como sucedió
en noventa y siete
de mil y trescientos,
según se refiere.
Pues por interpresa
los Moros crueles
la gran Torreblanca
à saco la meten,
y hasta la Custodia
roban insolentes;
sabelo Valencia,
apresa sus huestes,
arma sus Galeras,
queriendo la suerte,
que la que por cuenta
de este Gremio fuese,
tripulada toda
de los excelentes
Individuos suyos,
alcance les diese
à los Robadores,
que Canes crueles
se ostentan rabiosos,
y allí se entretege
un récio combate,
mas llegando à verse
los Moros varados,

à tierra descinden,
y aunque en Berberia,
no por eso temen
los Fuertes Christianos,
pues les acometen,
y el Navál combate
en Campal convierten,
abanza el Christiano,
se hace el Moro fuerte,
y asi la peléa
otra vez se enciende,
en que à poco rato
muy ayroso muere
Don Jayme Pertusa,
Capitan Valiente
de aquesta faccion,
quedando su hueste
casi amilanada,
y el Moro insolente
vencedor se juzga,
y en tan triste suerte
permite el gran Dios,
que un Leon rugiente
descienda del monte,
que fiero acomete
à los bravos Moros,
que destruye, y hiende,
sacando del pecho
del mas insolente
atrevido de ellos
la Oblea celeste,
en que el mismo Christo
vivo resplandece,
que à los *Curtidores*
tributa en presente,
subiendose al monte,
y toda la hueste,
haciendose al Mar,
à su tierra buelve
la Joya preciosa,
y solo retiene
el farol del Buque
del Moro pendiente,
que à la vista oy vá,
pues aun se mantiene:
Y asi en su Estandarte
bordada es bien lleven
la augusta Custodia,
en que representen
como recobraron
de poder de Infieles,
no Imagen de Christo,

si à Christo realmente,
y asi lo declaren
con el Lema este:
Si lo llevamos,
digno es de saberse;
porque lo ganamos:
Tal hecho celebre
la España, la Europa,
y quanto contiene
el Catholicismo,
y porque conserve
de él memòria eterna,
abra con sincel·les
en bronces, y en jaspes,
la historia presente,
logrando los pechos
Catholicos fieles
de los *Curtidores,*
por tan excelente
hazaña las glorias,
que hasta oy no se leen
de Gremio ninguno;
ni que à otro conceden
tantes esenciones
nuestros sábios REYES,
pues de la Alcabala
yá les enfranquecen
de un tercio, que es cosa,
que apreciarse debe;
como distinguirles
hasta comprehenderles
en la grande Junta,
no querrá creerse,
del Noble Comercio,
y asi al Intendente
por Juez Protector
Privativo tienen:
Ved si en estas Fiestas
es bien que demuestren
su gran gratitud,
quando al Trono asciende
el REY CARLOS IV.
de quien se promete
España el gran cúmulo
de honor, è intereses:
Este es el motivo
de que oy representen
al vivo tal hecho,
y hasta el Leon viene,
papel Principal,
aunque de dos Fuertes
Satiros guardado

con dos Porras verdes,
 para castigarlo
 si mal hacer quiere,
 però si lo hace,
 el Gremio prudente
 lo paga al instante,
 en que mucho expende,
 y asi vãn diciendo
 con semblante alegre,
 Viva CARLOS IV.
 viva LUISA, reynen,
 y en lazo inmortal
 al Omnipotente
 los conserve unidos;
 y el Principe llegue,
 Fernando el amado,
 viviendo los Reyes,
 à darles gozoso
 tantos descendientes,
 que à Carlos su Abuelo
 en esto atrás dexé.

OCTAVA REAL.

Has leído esta hazaña prodigiosa,
 Executada por los CURTIDORES?
 Has visto que con mano poderosa
 Les asistió el Señor de los Señores?
 El lance del Leon, humana cosa
 No es, preceptos hubo superiores,
 La causa era de Dios, y consiguiénte
 Que en ella se ostentáse Omnipotente.

Valls, 1790, abril 10. Tarragona. Arxiu Històric Arxidiocesà. 7.188. Fons Parròquia de Sant Joan de Valls, 7.188.1.1.11 Estadístiques, enquestes i qüestionaris. Caixa 84, unitat documental 513.
<https://arxiuenlinia.ahat.cat/Document/0000034374>

Respostes 132 i 133 als qüestionaris de Francisco de Zamora sobre Valls.

132. Que relaciones de gobierno, pastos, montes, comercio, procesiones ò estilos tiene el Pueb[lo], con sus convecinos ò con otros y que usos particulares hay en la fiesta mayor, en las funciones publicas, asientos y demas ceremonias de la Iglesia [...]

-En la fiesta maior hay Completas, Oficio, Procecion solemne. Hay dos noches iluminacion. Salen los quatro Gigantes, tarasca, aguila, y varias danzas sin numero fixo. [...]

133. Que diversiones publicas se acostumbran, si hay teatro, fiestas de toros, danzas ò bayles publicos, romerias ò concurrencias à santuarios con expresion de cada uno de estos objetos y su policia, y mas señaladamente de aquellos que indiquen uso peculiar del Pueb[lo] ò distrito.

-Las diversiones publicas desta villa, donde no hay fiestas de toros, ni teatro, se reducen à las danzas, ò bayles publicos acostumbrados en la Fiesta mayor, y otras extraordinarias. Los nombres vulgares de estas danzas son: de S^a Fe, de S. Bartolome, de Mor. y christ. de cavallets,

de Galeras, de Damas y Vells, de Bastonets, de Valencians, de Pastorets, de Cercolets, de Moxiganga, de Gitanas...dels Diables.

...Romerías ò concurrencias a santuarios.... En otras Danzas se exerce la agilidad, fuerza, gesto. En las mas d-ellas hay razonamientos ò parlamentos, que en las danzas serias suelen ser siempre los mismos, y en las de botarga, y à lo ridiculo suelen variarse, como que tienen por asunto los hechos, proiectos y cosas mas recientes, que satyrizan segun el juicio, que-l publico, ò el vulgo ha formado de ello.

Berga, 1790, juny 10.

Resposta 146 als qüestionaris de Francisco de Zamora sobre Berga. Publicada per PEDRALS 1989. Reproduïda d'allí per FELIPÓ 2005, pàg. 106.

El pueblo no tiene cosa particular que le distinga de los demás, sino las fiestas, que anualmente se hacen en todos los días de la Octava de Corpus, siguiendo las funciones de la Iglesia de las má[s] Magníficas que se hacen en el Principado, hav[iendo] en todos los días un oficio muy solemne c[on] música, y sermón, grande iluminación, y concurso. Costean estas funciones el Común, el Párroco, [el] Clero, la Cofradía de la Minerva y el Pueblo, [di]vidido en cuatro Barrios, haciendo cada uno [de] ellos su fiesta y por la tarde del día de [Cor]pus, después de la procesión general, se [ha]ce una diversión pública en la plaza [más] capaz de la villa en la que al son de [una] caja de tambor extraordinariamente gran[de] danzan, o saltan cuatro hombres vesti[dos] de turcos, y cuatro con caballetes, que [son] una de las antiguallas del Pueblo, cuyo o[rigen] se ignora, después van siguiendo los [bayles] de Gigantes, y dos hombres vestidos de [Dia]blos, con cuetes en las Massas, manos, cu[ernos] y ravos van saltando á sonido de [la] caja, y disparando los cuetes, saliendo á [per]seguirles otro que hace el papel de Sant [Mi]guel, que con la lanza en la mano les [en]viste y haze como que mata al uno d[e ...] dos Diablos, y después al mismo sonido bai[la] la tarasca, disparando también cuete[s por] la boca y lo mismo se repite por la tard[e del] Domingo infra octava después de la Pro[cesi]ón de los Padres de San Francisco, todo lo qu[e ...] atrahe un gran concurso de gentes d[e ... to]da la Comarca, y en los días que hazen las fiestas los Barrios, hay por las tardes bayle público al sonido de chirimías.

Berga, y Junio 10 de 1790.

Don mariano de Gible, regidor decano. Don Joseph Boixader, regidor. Antonio Camps, regidor. Antonio Carrera, regidor. Antonio Escobet, regidor. Joseph Ferrer, regidor. Joseph Roca, diputado. Antonio Cortina, diputado. Andrés Calonge, Síndico. Personero Don Domingo de Solanell y Senespleda. Don Manuel de Viladomar.

Reus, 1798, s.d. Arxiu Comarcal del Baix Camp, Fons 84, Família Borràs. Unitat documental 26: Confraria de la Capella de sant Domènec -Portal de Monterols- 1796-1798. «Cuentas de las obras de la Capilla de Santo Domingo», doc. s.n., s.d., 1798?

Despeses d'inauguració de les obres a la Capella de Sant Domingo de Reus.

Gastos

He pagado por 19 @13 teya à 5 ss. @.....4 ll 17 ss 6.

Per esclar y entrar.....9 ss. 6

5 ll 5 ss.

Gigantes

Por la Música.....4 ll 10 ss.

Por los 11 hombres que bailan a 3 p.....12 ll 7 ss. 6.
 Por los zapatos.....14 ll 8 ss 9.

Bailes.

B. de Pastores.....4 ll 10 ss.
 B. de Bastonets.....4 ll 10 ss.
 B. de Moros y Cristianos.....4 ll 10 ss.
 B. de Sn. Bartholomé.....5 ll 12 ss. 6.
 B. de Mn. Joan de Vich.....14 ll 1 ss. 3.
 B. de Damas y Viejos.....3 ll 15 ss.
 B. de Sto. Domingo.....7 ll ss. 8.
 B. de Valencianos Hombres.....1 ll 17 ss. 6
 B. de Sercolets.....3 ll 11 ss. 3.
 B. de Degollacion de Sn. Juan.....7 ll 10 ss.
 B. de Valencianos Nois.....3 ll 7 ss. 6.
 Por los Siegos de las Cocas.....3 ll ss.
 Por las Grayellas.....ll 18 ss. 9.

 100 ll 15 ss. 8.

Bayle de la Muchiganga.....14 ll 1 ss. 8.

 114 ll 16 ss. 11

[...]

Barcelona, 1798., maig 21, juny 20. MALDÀ, volum IV (1798-1799), pàgines 54-62.

Notícies del Baró de Maldà sobre l'indult dels gegants de Barcelona, després de la Reial Cèdula de Carles II del 1780.

Dia 21 de maig [...] Ahir anà la música del Pi a la iglesia de la Misericòrdia per motiu d'una profecia de monja. Dintre de la peça de la llitrea. obra del Pi quedaven los caps, fons casi a mig cossos, dels gegants i gegantesses, grans i xics, per passar-se a compondre, fent-se'ls perruques i vestir-los per lo vinent Corpus; qual sortida dels gegants i gegantesses de la ciutat, de les parròquies de Santa Maria i del Pi és comuna alegria, enyorant—los molt lo poble de Barcelona; que des de l'any 1781 que estaven retirats, i eixits tan sols lo gegant i gegantessa de la ciutat per les festes dels Infants Gemelos, que anaren la professó de la catedral, any 1783, en lo festiu dia de la Puríssima i Immaculada Concepció de Maria Santíssima, con tot queda ja notat en los fulls del tomo I Calaix de sastre.

[...]

Dia 28 de maig [...] Ahir se mostraven al públic, en casa d'un vidrier del Call, unes arracades noves, de vidre, treballades al gust i moda del dia, per la senyora gegantessa de Santa Maria.

[...]

Dia 3 de juny [...] Los senyors obrers del Pin se troben en un tripijoc, qual és no saber aon recórrer per tenir custodits los gegants per les professons del vinent Corpus, principalment de la parròquia; no trobant-se per ara qui els donie acolliment, havent provat ahir nit los Srs. don Anton de Magarola, obrer militar, i lo Sr. Rafel Costa, artista candeler de cera, si jo els voldria recollir en casa, i no haver tingut lloc sa pretensió tan intempestiva, puix que de ningun modo los podia concedir allotjament als gegants i gegantesses, sent embarassada ab les actuals obres, no havent-hi lloc aon plantar-se a dits gegants, i motiu de no entendre hom dintre casa ab tanta barahunda que se'ns ficaria, per veure als gegants, d'hòmens, dones i xicots, embaràs que foren a tots los treballadors que tinc actualment en casa. I jo diré que s'aclarèsquien los tals senyors obrers del Pi, buscant altres cases o convents aon acollir als gegants i gegantesses, a no ser que

els vulguin pujar fins sobre del campanar del Pi que, sent de la parròquia, ja son en casa seva; guardant-se tot l'any en un apartament de l'estudi del mestre de solfa, o de la música del Pi.

[...]

Dia 6 de juny [...] han tornat a fer l'obsequi los gegants i gegantesses de la ciutat i del Pi en esta tarda, rodant los carrers i places de Barcelona, havent antes anat a Palàcio a donar les gràcies al general d'haver-los trets de l'arrest que des de l'any 1781 patiren, no sé per quins delictes; sí haver-se dt d'haver-se estropeat, o estropeat a algun, en Toledo, un de sos gegants.

En fi, estos queden perdonats, mes ab la condició de no poder entrar a ballar i recollir-se, com sí antes los del Pi, dintre d'alguna de les capelles de la iglésia, i tenir que anar moltes passes davant de la professó; la tarantel-la, en la gent gran i xica, per veure los gegants i gegantesses ha estat com pot considerar lo curiós lector, después de tant temps de no haver-los vist passejar per Barcelona. Lo gegant ab la porra al coll i cota de Pilat, i la gegantessa –curiosa la gent de com l'haurien vestida-, segons la tan ridícula, extravagant i poc honesta moda de les senyores, d'aire de taco; que n'hi ha algunes sense cos per lo faixades, o ab cinta casi sota l'aixella, que afea tal traje a més de quatre que jo sé, volent semblar lo que vull dia és terme excomunicat.

Los gegants, llestos de la visita del general, han seguit les del senyor governador i regidors, a saber los de la ciutat, fent después la passada, ab les timbales, per la professó de demà de la Seu, a no estorbar-la la pluja com en l'any passat. I los gegants i gegantesses del Pi, luego de complerta la visita a S. E. i Sr. governador, han fetes les demés als senyors obrers, pagant-los a tots ab una dansa.

Desori bulliciós que ha estat en Barcelona lo pas dels gegants i gegantesses, caminant, ballant i saltant a tot arreu; i la gent tras d'ells, havent-se dit si els del Pi ballaran demà de bon matí en la plaça [...]

[...]

Dia 7 de juny, dijous lo solemníssim Corpus Christi [...] En tot est matí s'han passejats i ballat los gegants i gegantesses per Barcelona, seguint-los davant i detràs un gran sèquit d'hòmens, xicots, xicotes i dones, movent tothom gran tabola, alterat de polsos que anava molt del populatxo, acompanyant al gegant i gegantessa de la ciutat, adornada, esta, ab molts anells o sortiges, en sos dits, segons la comú moda de les senyores, i vestir casi sense formació de cos, a l'ús gavatx, que es deuria en bona fe del tot avorrir [...] Per esta octava de Corpus sol venir a Barcelona molta gent de fora, i penso que haurà sigut més que en los altres anys, per motiu d'haver-se deixat veure los gegants, i fer bon temps.

[...]

Dia 11 de juny [...] Segons s'ha dit, ha tingut la fatalitat de caure –i, de resulta, haver-se trencat lo braç- lo gegant de Santa Maria. Per consegüent, no avisant-se a algun cirurgià per posar-li a son lloc, se tindrà que avisar al cadiraire de Sant Feliu, hàbil en semblats cures; no podent anar a les demés professons de Corpus i a la de la Barceloneta, trasladada que s'ha hagut al dimecres al dematí, infraoctava del Corpus, 13 de juny, que és Sant Antoni de Pàdua. I com lo tal gegant va més pesat que els demés, per sa contextura i petges, flauegen los de dintre i el gegant se'n va de costelles a terra.

[...]

Dia 20 de juny [...] Ahir isqueren a celebrar la funció del repart dels diners que els ha tocat, los portadors dels gegants; qual ha estat de vint duros a cada u, ab què podrien fer bona xala, segons son costum, en Sarrià, Sant Gervasi, o altra part. Lo cert és que ells tornaven a la nit, contents com unes pasqües, acompanyats ab ses dones, dansant al so d'un tamborino, ab molta bullícia i concurs de gent.

La Selva del Camp, s.d. ca. 1800 [1753-1820]. PIÉ 1914, pàgines 271-278.

Descripció del protocol d'una entrada de l'arquebisbe de Tarragona a La Selva del Camp. Podria tractar-se de qualsevol prelat del segle XVIII, encara que anterior a 1799, perquè sabem per la nota final que aquest protocol el

posà per escrit Joseph Batlle segons el costum d'aquell segle però amb la nota que el 1799 no s'havia pogut fer per l'edat avançada de l'arquebisbe Francesc Armanyà i Font (1785-1803).

La primera vegada que'l Sr. Arquebisbe de Tarragona feya la seva entrada a la esmentada vila, y prenía possessió d'ella, se practicavan unes ceremonies molt particulars, y no li permetían entrar a la vila ans de jurar que'ls respectaría y guardaría las costums, usanças, privilegis y llibertats del poble, com havían guardat y respectat sos antecessors.

Perque's vejín ab més detall les ceremonies que's practicavan, copiaré primér la explicació que fa lo Sr. D. Joseph Batlle, de la Selva, en un llibre que hi ha a Casa la vila, ahon hi ha també un catalech de la major part dels documents, que son al arxiu de dita Casa, puig que'l dit Senyor ho podia explicar com a testimoni ocular, perque sens dupte deuria presenciar la primera entrada d'algun Arquebisbe als derrers anys del sigle divuyt. Diu, donchs, l' esmentat D. Joseph Batlle:

«Per especificar lo que ha de ferse quan entra nou Illm. de Tarragona, ó Sor. y Baró de la vila de la Selva [...]

Lo que ha de ferse per la entrada del Illm. i primera visita, vulgarment dita visita temporal, (deixant i part lo avís, que de precís ha de precehir del día te determinar venir, de molt temps abans, per prevenirse la vila). Lo día que se sab que vé, vá lo Ajuntament ab los Senyors principals de la vila (que deu convidar lo día abans) a la partió del terme, y luego que lo Illm. entra en dit terme, los Regidors y tota la comitiva van a donarli la ben vinguda, y li besan la ma, cada qual per son ordre, y després pujan a cavall y van devant del Illm. fins (si vé per la part del Cover) al cantó den Vaquer, ó si vé per la part de Reus ó Tarragona, fins a la creu del camí de Tarragona, ahont se aparean tots, y fen un poch de pausa, aniran passant per devant del Illm.: Primerament los Banderóns de la sagristía y de las confrarías, si ni haura. 2on, lo Estandart del SSm. 3er, lo Estandart de Nostra Sra. del Roser. 4, la Bandera ó Estandart de la Concepció. 5, la Bandera de Sant Joan. 6, la Bandera de Snt. Isidro. 7, la Bandera de Sta. Magdalena. 8, lo Ball de la Mort, que deura correr a carrech de la confraria de la Sang. 9, la Bandera de Sta. Llucia. 10, lo Ball de Snt. Antoni, que deura fer la confraria de dit Sant. 11, la Bandera de Snt. Antoni. 12, lo Ball de las Gitanas, que deura fer la Germendat dels Ollers. 13, la Bandera de Snt. Hipólit. 14, lo Ball dels Bastonets, que deura ferse a carrech de la confraria dels fadrins. 15, la Bandera de Ntra. Sra del Roser. 16, lo Ball dels Cavallets, que deura ferse y correr a carrech del comú de la present vila. 17, lo Estandart ó Bandera de la vila; en seguida una cobla de Músichs tocant, y finalment, lo Illm. y tots los demás, anant (sent de la obligació del Regidor Decano posarse sempre a la dreta del Illm. y del Regidor según a la esquerra en qualsevol funció) fins al portal devall. Prop la creu de dit portal, deura haverhi un Altar aparellat ab un Sant Cristo y un Missal obert de la plana que diu: Te igitur Clementissime Pater, ab candelas encesas. Al arribar al puesto ahont es lo dit Altar, lo Regidor Decano diu: =Illm y Rdm. mon Senyor, V. S. I. antes de entrar en ésta sa vila de la Selva, se ha de dignar jurar, coretificar y confirmar lo acte de possessió presa per lo Pror. de V. S. I. de las Jurisdiccions Civils y Criminales, Décimas, Réddits y demás emolumentos que vostra Senyoria Illm. té y reb, y sos antecessors han tingut y rebut en la present vila: Y en quant menester sia, novament se ha de servir jurar sobre aqueix Missal, ó altremet del modo acostuman los Prelats, que tindrà, guardara y observara totes y sengles llibertats, usos, consuetuts, Privilegis, Franquesas, observancias, ordinacions escritas y no escritas, y á esta vila y universitat de la Selva concedidas y otorgadas, y en particular lo privilegi de Jury de Prohombres, sí y conforme aquells estan en sa viril observancia, com han acostumat los Illms. y Rdms. sos antecessors jurar y guardar. Y ab esta suposició, estich prompte, en nom de tota esta universitat y vila de la Selva, de tenirlo y reputarlo per Senyór y Baró de la present vila y son terme, y de acompanyarlo en son primer ingrés en dita vila. Y lo Illm., encontinent, jura de guardar lo predit. De tot lo que se levanta acta. Y arribant al mateix temps lo Rnt. Rector y comunitat processionalment, s'entona lo Himne Veni Creator Spiritus, y ab professó de conformitat junts van acompanyar dit Illm. á la Iglá. Parroquial, y havent finit la funció de la Iglesia, acompanyan de la mateixa manera (ço es ab balls y música) al Illm. i la Badía. Deixat aquí

lo Illm., van luego lo Ajuntament y demás Senyórs, acompanyats dels balls y músichs, á casa la vila, ahont se deu tenir ja previngut lo donatiu y present graciós, que ha de donarse al Illm., al qual immediatament se li porta ab lo modo següent: Primer: Dos paneras de pa blanch, portades per quatre minyons. Dos botellas de vi bo, portades per dos homens. Item, una barra ab 24 pollastres, portada per dos minyons. Item, una barra ab 12 gallinas, portada per dos minyons. Item, una barra ab 12 conills, portada per dos minyons. Item, quatre bassinas de confitura, ço es, una de melindros, altre de anís, altre de confitura candida y altre de sucre esponjat, portades per quatre minyons. Item, quatre bassinas de avallanas torradas, portades per quatre minyons. Item, dos moltóns pelats, portats per dos pastors. Item, 165 lliures barcs. de plata. Las doblas a rahó de 32 rals, que son 51 doblas, 2 rals de vuyt y 1 ral de dos, que de moneda catalana eran y son 288 lliuras, 15 sous, portadas per un minyó. Previngut tot aixó en casa la vila, diu lo Regidor Decano a tots los Senyors: que si regoneixen falta en lo que se ha previngut, que ho digan, perque puga corretgirse y no faltant cosa, junts de conformitat aportan lo present al Illm. acompanyats dels Balls y Música. Y en havent entregat lo dit present, rebuda la corresponent apocha y remissió, s'en va cada qual a sa casa, a excepció dels dos Síndichs, que van a veurer en que hora vindra bé al Illm. per anar a veurer los Balls a la plassa en la tarda. Arribada la tarda, los mateixos Senyors se congregan a Casa la vila, y després de haverse'ls donat un refresch, van junts ab los Balls y Música a buscar lo Illm. a la Badía, de ahont lo acompanyan a la casa del Sr. Grimau [ara és la Casa de la Vila], y dit Illm., desde una finestra, mira com ballan los balls a la Plassa, quals deuen ballar ab la forma següent: Primér, lo ball dels Cavallets. 2on, lo dels Bastonets. 3er, lo de S. Antoni Abad. 4, lo de las Gitanas, y finalment, lo ball de la Mort. Si aquesta funció dura molt temps en lo ballar, y lo Illm. té ganas de refrescar, se li podra donar, tenintlo previngut antes. Acabada la funció dels balls, acompanyan, de la manera que havían vingut, al Illm. a la Rectoría. Després, quan parteix dit Illm. lo acompanyan, si va a Alcover:, fins al cantó den Vaqué lo Ajuntament y demás Senyors, y si va a Reus ó Tarragona, fins al hort de Sant Agustí, ó a la creu del camí de Tarragona. Aquí se despedeixen lo Ajuntament y demás Senyors, a excepció dels dos Síndichs, del Batlle y del Jutge de Apel·lacións, que junts acompanyan al Illm. fins a l'altra vila, ó al me nos fins a la partió del terme. Las demás vegades que vé dit Illm., ja sia per visita espiritual, ó per altra cosa, lo van a rebre tots los del Ajuntament, si per la part de Alcover, al cantó den Vaquer, y si pel camí de Tarragona, davall los horts del convent de Sant Agustí. Y al tornarsen, lo acompanyan fins al mateix puesto, y dos Síndichs lo han de acompanyar fins a la partió del terme.

En lo any 1799, trobantse de molta edad ja lo Illm. de Tarragona, envia un Bisbe comissionat en ésta pera confirmar, y encara que jo no puch dir lo que practica lo Ajuntament en aquella ocasió per trobarme ausent, ab tot, segons me ha explicat Joan Jorí, Segretari à les hores y en l'actualitat, lo Ajuntament elegí a Mr. Francisco Vallverdú y al Lisen[cia]do en Cirurgia Llorens Simó, perque com a comissionats del Ajuntament, anessen a la partió del terme a rebre lo Illm. Bisbe (aquesta diligencia apar no corresponia). Lo Illm., sens esperar los Regidors, s'en ana a la Badia, ahon los Regidors anaren a donarli la ben vinguda. Confirma y s'entorna, acompanyantlo los Regidors fins al cantó den Vaquer, y dits comissionats fins a la partió del terme».

Tal volta'l primer Arquebisbe que prengué possessió de la vila de la Selva ab la forma damunt dita, després de la supressió de la Pebordía [1411], fou lo Rdm. Sr. Gondizalvo de Ixart [Gonçal Ferrandis d'Híxar, 1431-1433], puig que dels dos Arquebisbes que hi hagué a Tarragona, desde la dita supressió fins al esmentat Gondizalvo, no he trovat cap document que'n parli. Aquest, donchs, envia'l seu Procurador a la Selva, ans de anarhi ell, perque prengué possessió, com ho feren després tots los demás Arquebisbes de Tarragona.

Segle XIX

Igualada, 1802. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 10.13
Comptes municipals de 1802.

Diner entregat,

[...]

Miñons de acompanyar lo ajuntament al Rey, 21 duros 39 ll 7 ss 6.

[...]

Oms argenter 14 ll 5 ss.

mes del sastre, dels vestits.

Més del pasamaner.

Mes als 6 minyons de estar al dia del Aposentament.

Suma.

Lo Ball del Pla.

Lo Ball dels noys petits.

Lo Joan canyellas mañà.

Retratos de S. M.

Dorador.

Prespectiva de la Plassa y de la Rambla.

Músichs.

[...]

Anar a cervera lo síndich.

Llàntias y blaneras.

[...]

Mur espardanyer una p[er]ca de corda.

[...]

Jaume gavarró per plats per los del Ball del Pla.

Masobera, plats y cantis.

Las espardeñas y veta.

Lo sardi.

Igualada, 1802. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 10.13
Comptes municipals de 1802.

Lo que ay de qubrà jo Pera Guixà dels ragidós de la Pasada del rey, un partit de cèrcols que
valan....2 ll 12 ss. 6.

De atra partit una galleda y ferros, val.....2 ll 8 ss 9.

Jun val.....5 ll 12 ss. 3

Lleida, 1802, setembre 6-7. SANMARTÍ 1802.

Descripció de dos dels balls que foren obsequi de la ciutat i habitants de Lleida a Carles IV i la seva esposa quan
sojornaren a la ciutat els dies 6 i 7 de setembre de 1802.

[pàgines XIV-XVI]

Con la referida dignacion Soberana tubieron lugar de colocarse delante del coche de los Monarcas, la numerosa comitiva que alumbraba con antorchas de cera, y los Volantes y Comparsa de que se ha hecho mencion. Seguían dos danzas de treinta hombres cada una, vestidos á la catalana, con toneletes amarillos y azules, calzonillos y almilla de tela blanca, guarnecida de tafetan, vandas de seda de colores, con botines, y alpargatas, peinados y descubiertos, quienes con tanta seguridad como ligereza formaban torres, con diferentes actitudes, á la altura de seis estados, incluso el intrepido niño á su remate bailando al son de un coro de música.

Venía despues otro baile, que celebraron mucho los Reyes, y singularmente los Reales Infantes, que con diferentes mudanzas, desempeñaban con palos en las manos, muy al compás de la música, y con suma ligereza, diez y seis muchachos, vestidos uniformes al estilo del país.

Ocupaba despues su lugar otra comparsa, ó danza militar, de catorce hombres, vestidos, y armados, la mitad á la española antigua, y la otra mitad al uso musulman, que en ademan de pelea, al son de una música militar, recordaba las proezas de nuestros Mayores, y su heroico valor, arrojando los Moros de España.

No lexos de los coches de los Reyes se presentó una divertida mogiganga, compuesta de quince jovenes, vestidos uniformes, con chupa y calzon de indiana de diferentes colores, guarnecidos de tafetanes en todas sus costuras, medias de seda, zapato blanco, y gorros altos á modo de turbantes, adornados ricamente con varias joyas de plata, y oro, que al compás de una música armoniosa, executaba figuras muy divertidas, llevando en las manos, unas veces arcos de flores, y otras antorchas de cera encendidas.

Todas estas comparsas, y bayles se pararon frente los balcones del Real Palacio, y habiendose dignado los Reyes y Real Familia ocuparles, manifestandose al pueblo, y permaneciendo en ellos mas de una hora, hicieron cada una por su orden sus habilidades, y mudanzas, que aprobaron sus Magestades con su alegre Real presencia.

[pàgines XXIII-XXIV]

Con igual alegria, quietud, y orden amaneció el dia siete. Continuaron las danzas, músicas y júbilos del Pueblo, repitiendose con la vista de los Monarcas , y de eu Augusta Familia, que tubieron la dignacion de permanecer en los balcones casi toda la mañana, hasta cerca las once, que se dignaron visitar la Iglesia Cathedral. A las diez pasó el Ayuntamiento , presidido de su Corregidor, acompañado del Secretario, Contador, Mayordomo y Síndico ordinario, y de los Porteros Clarines y Timbales, con todas las Comparsas, danzas, y bailes á dicha Santa Iglesia, permaneciendo en pié en las escaleras de la puerta principal y esperó á sus Magestades con el Palio [...] Llegaron, en fin en sus Magestades y Altezas, siguiendo los Gefes acompañándoles las Comparsas, las músicas, y bailes en medio de una aclamacion universal, y de un gentío inmenso, que no sabía desprenderse de la vista de sus Soberanos.

Igualada, 1802, octubre 7. IUHJVV, Fons Torelló, Lligall 1451, carta 156.

Carta d'Ignasi Combelles a Albert Combelles. Esmert de la Moixiganga, ja fossin misteris o castells.

Barna. A Albert Combelles.

Igualada, octubre 7, de 1802.

Estimadíssim germá: Acabo de rèbrer la tua [...]

Lo amich Rovira arribá ahir antes de mitg dia, y me confirmá las favorables noticias, tant de la tua salut como del Dr. Isidro, Theresa y Sor. R[ect]or als que resaludo ab voluntat. També me donà algunas noticias que si bé no extesas com las que conté la tua, sempre son estimables perquè ajudan à passar la soledat de esta. Entre ellas era una la de haverli pitllat la bosa en la plassa de Palàcio al temps de ohir la orquesta dels 60 músichs, fortuna que antes ne havia tret una bona partida, altrament se li hauria fet sensible, aixís com ara se'n riu ab tota sa catxassa.,

perquè no-y tenia més que de 8 a 9 ducats. En efecte, hauria trobat ple poder vèurer la Muxiganga e illuminació, suposat me havisas algun acalorament del Barcelonins però paciència, que semblants sacrificis sempre los regoneixeré deguts a Isidro y Theresa, y quedo moltíssim content de que ells los haigien lograt semblant divertiment, ya que pasaren prou penas alguns dias atràs. [...]

Lo dimars pasà per esta lo carro triunfal que conduhí als soberans en la entrada de eixa, qual lo portavan en Madrit, molt ben cubert sobre un cotxe. Falta lo temps y aixís divertir-se, y mandar al teu, Ignasi.

Igualada, 1802, desembre 7. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 10.13.

Correspondència amb el Pla de Santa Maria pel seu Ball de Valencians.

Dihem nosaltres los abaix firmats Jaume Uguet y Joan Prats del Pla, com a comissionats dels demás companys vingueren en esta Vila per ballar lo Ball de Valencians, quant féu trànsit en esta Vila Sa Magestat, que havem rebut del Magnífich Ajuntament de la mateixa vila, quaranta sinch lliuras, que junt ab dos duros donà dit Magnífich Ajuntament a Joseph Requesens altre de nostres companys, y una cabra, y demás acistiment de palla, llenya y ospedatge en lo temps estigueren en esta Vila, nos donem per contents y satisfets de dit magnífich Ajuntament. Igualada, y desembre 7 de 1802.

Firmo jo Jaume Huget per mi, y per Joan Prats que no sap de escriurer.

Igualada, 1802, desembre 24. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 10.13

Extracte de comptes municipals de 1802. Primera notícia del Ball de Pastors.

Compte del que se ha treballat per lo Quartel de la present vila de Igualada en lo present any 1802.

Primo, per adovar lo Santmajó.....3ll ss.

Per adovar la porta de la Presó del Quartel.....1 ll 12 ss.

[...]

86 Brochs de Atxeras.....17 ll 4 ss.

12 Bastons per los Pastors pintats.....2 ll 5 ss.

Per una porta dels PP. Escolàpios.....3 ll 7 ss. 6

[...]

El mayordomo de Propios de este Común pagará a Anton Biosca fuster la sobredita quantitat de setanta cinch lliuras tres sous y dos diners per lo Valor de la sore dita cuenta que ab recibo de dit Anton Biosca se li pasará en comptes. Igualada 24 desembre de 1802.

[...]

tinch rebuda la tras dita cuantitat. Anton Biosca Fuster.

Lleida, 1803, gener 10. Lleida, Arxiu Municipal. Documents del segle XIX, registre 1639.

Pagaments de l'ajuntament de Lleida per la visita reial de 1802. Hi destaquen els balls i moixigangues, entre els quals el de Moros i Cristians.

Còpia dels comptes presentats al ll-lustre Ajuntament en 10 gener de 1803.

Cuenta que presenta Joseph Lloses comisionado del Muy Illtre. Ayuntamiento de la ciudad de Lérida según acuerdos de 30 de agosto y 21 de 7bre de 1802, de lo percivido y pagado en rason de los gastos ocasionados con motivo del transito y mansion de sus Magestades, R[ea]l Familia, y Comitiva por esta ciudad en los dias 6, y 7 de septiembre de dicho año.

[...]

A Margarisa Bacon, por el coste y composicion de los sombreros que sirvieron para los sugetos que componían el Bayle de Moros y cristianos dies y seis libras un sueldo y seis dineros, como parece de la cuenta y recibo nº 44.....16 ll 1 ss. 6.

[...]

A Juan Bau[tis]ta Artigues para gratificar a los que componían el Bayle de Moros y Cristianos, sesenta libras, consta de recibo nº 62..... 60 ll ss.

[...]

A Joseph Solé y Juan Bautista Artigues por gratificación de haver ensayado dos bailes, seis libras como parece del recibo nº 87.....6 ll ss.

[...]

Al sastre Francisco Fabregues por lo que pagó del valor de las ropas y demás sirvió para hacer los vestidos â los del Baile de Moros y Cristianos, sesenta y siete libras nueve sueldos y cinco dineros, segun así parece de su cuenta y recibo de nº 97.....67 ll 9 ss 5.

Al mismo Fabregues quatro libras dos sueldos y seis dineros por las hechuras de dichos vestidos consta de recibo de nº 98.....4 ll 2 ss 6.

[...]

A Ignacio Jové y compañeros por haver asistido de músicos en los Bailes de Moros y cristianos, y Niños veinte y ocho libras, dos sueldos y seis dineros. Consta de recibo nº 122.....28 ll 2 ss 6.

[...]

A Salvador Borrás en gratificacion por haver servido de Rey en el Bayle de Moros y Cristianos, dos libras y cinco sueldos, como consta de recibo nº 135.....2 ll 5 ss.

Berga, 1806, maig-juny. Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Audiència. Registres, núm. 1225 (Expedientes remitidos por Su Excelencia a la Real Audiencia y Vistos en el Acuerdo), foli 275r i v.

Petició dels regidors de Berga a la Reial Audiència de Barcelona per tal que els autoritzessin de fer la Patum.

Pastor de Berga. Alcalde maior oposicion bayle Patum, perjuicios concesion providencia.

Don Antonio Maria de Pastor Regidor Decano de la Villa de Berga y comisionado de su Ayuntamiento expone: Que en otro recurso pidió a Vuestra Excelencia el permiso para que aquellos naturales pudieran practicar en la función de Corpus el acostumbrado y sencillo bayle nombrado comunmente de la Patum; que tiene presentido de haver o querer acudir aquel Alcalde mayor haciendo oposición a ello a fin de impedirlo, y considerando que aquellos naturales como tan propensos al dicho baile se expone el pueblo a una comosion ruidosa queriéndolo impedir el dicho alcalde quien fue el principal móvil de dicha función como asi se explico en un Ayuntamiento de que se permitiera el enunciado bayle con lo demás expresa. Pide a Vuestra Excelencia se sirva concederle el expresado permiso al efecto de evitar toda consecuencia funesta.

Berga, 1805, juny 12. Arxiu Comarcal del Berguedà. Fons Ajuntament de Berga, Actes del Ple 1805, folis 30v-31v.

Ple de l'Ajuntament de Berga sobre l'afer de la prohibició de celebrar la Patum que havia intentat l'Alcalde de la vila.

En la Villa de Berga Corregimiento de Manresa a los doce dias del Mes de Junio del año mil ocho cientos y cinco. Convocados y congregados en la Aula Capitular de la Casa del Común de la misma Villa [...]

Sobre la Patum. Precediendo proposicion hecha por el nominado Sr Regidor Decano Don Antonio Maria de Pastor a consecuencia del Decreto del Real Acuerdo, y Resolución de su Excelencia de que en estos dias del Corpus Christi se haga alguna diversion en esta Villa, como no sea la Fiesta dicha del Patum; es de parecer el referido Sr Regidor Decano, que para la diversion del Publico se haga esta noche la pasada acostumbrada, y mañana, y el Domingo siguiente los Fuegos, y Bayle de Gigantes, omitiendose el nombrado de la Patum; en lugar del qual, podria hacerse aquella diversion que Vuestra magnificencia mire por conveniente; y que esta noche en lugar del Bayle llamado contrapas del Diablo, se hagan los Cascabeles, todo para divertir el Pueblo entuciasmado en el antiquisimo Bayle de la Patum; a cuio fin, y para el maior acierto en el cumplimiento de lo acordado por Su Excelencia y Real Acuerdo, podriamos llamar el Cura Párroco, y personas visibles del Pueblo, para darles cuenta de la Resolución que tomase Vuestra magnificencia, a fin de que auxiliien a este Ayuntamiento para procurar la tranquilidad, y buena armonía que se recomienda por su Excelencia y Real Acuerdo; Oida la qual Proposición por el Magnifico Aiuntamiento, resolvió este, que se llamen el Cura Párroco y personas visibles, y de distinción de esta Villa; y habiendo comparecido los Señores Cura Párroco, Don Manuel de Viladomar, llamados el caballero Governador Don Ramon de Tord, Don Mariano de Gible, Don Antonio de Asprer, Don Josef Farguell, Don Antonio de Senespleda Don Valentin de Ferrer, Thomas Colí, Juan Sansalvador, Juan Farguell, Don Carlos de Vilardaga, Joseph Freixa y Palou, y Mariano Anglerill, Juan Foibes, Joseph Postius, Lorenzo Roca, Pedro Serrat, Antonio Riu, Joseph Roca, Antonio Miró y Antonio Sansalvador, y leído a estos Señores la Resolución de su Excelencia y Real Acuerdo, y la proposición del mencionado Sr Regidor Decano, Acordó y Resolvió el dicho Magnifico Aiuntamiento, oidos a dichos Señores conformadose en un todo con la referida proposición del mencionado Sr Regidor Decano ofreciéndose por su parte contribuir a la quietud publica, y ponerlo en ejecución en todas sus partes: Y lo firmaron los mencionados Señores arriba Convocados de su propia respective mano. [signatures]

Diligencia. El subscripto Señor Alcalde maior manifestó en el mismo Acto del Acuerdo antecedente, que aunque se firmó como a Presidente del Aiuntamiento, no fue ni es su animo aprobar la Resolución que comprende en quanto sea contraria a las Reales disposiciones, y mandado por su Excelencia y Real Acuerdo; pero que no se oponía a que la ejecutasen si lo juzgasen conveniente, para la quietud del Pueblo; pero que no podía autorizarlo con su presencia. Y lo firmó [...] [signatures]

Y para que se tenga puntual noticia del Real Decreto, y Resolución de su Excelencia, y Real Acuerdo mandaron los sobrenombrados Señores convocados que por mi el dicho Escribano y Secretario Substituto se Copiase la Carta qe Se ha recibido oy comprehensiva del citado Decreto, y Resolucion dejando su Original en el Archivo del dicho Magnifico Aiuntamiento; en cuia virtud la he descrito y continuado, y su thenor es el siguiente:

Carta de su Excelencia y real Acuerdo, relativa a la Patum. Su Excelencia y Real Acuerdo: Ha resuelto diga a Vm. como de su Orden executó, que substituyan en lugar de la fiesta del Patum otra diversion honesta, y sensilla para recreo del Pueblo con la precisa condición de ser algun tiempo antes de la Procesion, o después, guardandose la maior tranquilidad y buen orden, tomando Vm. al efecto las mas prudentes precauciones. Y que encargue en su nombre, tanto al Alcalde, como al Aiuntamiento, que deponiendo sentimientos privados procuren el mejor Servicio de ambas Magestades y la perfecta tranquilidad de esse vecindario, dando aviso del recibo de esta, como de lo que ocurra = Dios guarde a Vm. muchos años. Barcelona onze de Junio de mil ocho cientos y cinco = Miguel de Prats y Vilalba = Al Alcalde maior, y Ayuntamiento de Berga.

Berga, 1805, desembre 1. Ministerio de Cultura, Archivo Histórico Nacional, CONSEJOS, 17780-2, pàgines 28-30.

Relació descriptiva de la Patum tramesa pel Corregidor de Manresa a Madrid per tal que des d'allí autoritzessin la celebració de la Patum, que l'alcalde de Berga volia prohibir.

Relación del antiquísimo Baýle de la Patum acostumbrado hacerse en el dia del Corpus Christi, y Domingo inmediato después de la Procesion en la Plaza llamada quemada con asistencia del magistrado y concurso de los vecinos y circunvecinos de la Villa de Berga.

Este Baile sensillo en todas sus circunstancias, consiste en ocho hombres, quatro que llaman *Turcos* vestidos de tafetanes, y otros quatro, que llaman Cavallets, porque van en ademan de un hombre que va à caballo, representando los ocho una especie de Batalla entre moros y christianos, digamoslo así; estos van saltando al sonido de una gran caja, los quatro turcos à un lado de la Plaza, y los otros quatro, al otro lado, que por ultimo se topan y hacen como quien se pelea, rematándose al ultimo con darse las manos, en señal de que han hecho la paz.

Concluida esta Ceremonia salen de uno en uno, esto es un Turco con un Cavallet, como quien representa una pelea particular, saltando del mismo modo, y rematándose también con darse las manos en señal de paz, y amistad.

Finalisada esta especie de batalla con la sencillez, que se ha mencionado, se principia otra alusiva à la de Sn Miguel con Lucifer, y sus sequaces. Salen dos, que llaman Diablos, vestidos con pantalón unido à la armilla, que compone un vestido entero con mangas de uno colorado, y el otro verde, con un palo en la mano, y al cabo de el atado un cuete con una cara fingida, y de un feo semblante, los quales van también saltando, peleando con otro vestido de Angel, que llaman San Miguel, y algún otro Angelito, rematandose la función de esta pelea con la acción de caher uno de los diablos vencido por San Miguel, y que levanta el otro companero. Desde luego sale la que llaman la Mulasa con un coete atado también al pico de la Boca saltando por la Plaza hasta que ha petado el cuete, que haze un pequeño estallido, como verbigracia de un tiro de pistola, y aun no tan ruidoso.

Despues salen otra vez los dos Diablos con un cuete à cada mano, tres à la cola que tiene el vestido, y tres à cada uno de los dos Cuernos, que tiene la cara, o, cabeza fingida como de una mascara, todos atados, sin soltarse, y luego de encendidos dan saltos por la Plaza, al sonido de la misma caja, y se conclue asi la gran Patum de Berga, pudiéndose afirmar con toda seguridad, que es la diversion mas inocente que puede darse, y que mas gusta al Pueblo, singularmente à los muchachos, que es su diversion, y que faltando ella, faltaría sin duda el culto solemnísimo de toda la octava, por lo mucho que están entusiasmados en un Bayle cuio principio se ignora, siendo como es de una antigüedad de siglos, según la común estimación de estos vecinos.

Que es quanto se puede decir sobre esta diversion Bergadana, que es una cosa de risas, y de ninguna atension, y solo pudiere conservarse por su antigüedad, y por ser una de aquellas en que los Pueblos están alusidados, como en efecto lo está el Vulgo de Berga con su Baile de la Patum.

Berga, 1806, gener 11. Arxiu Comarcal del Berguedà. Fons Ajuntament de Berga, Actes del Ple 1806, foli 1r-2r.

Plasmació al ple de la rebuda del permís de Carles IV (datat el 28 de desembre de 1805) per a celebrar la Patum el proper Corpus després dels incidents amb l'Alcalde Gerónimo Agüero.

[...] Con fecha veinte y ocho de diciembre último me dice el Ilmo. Sr. Don Miguel de Mendinueta, Governador Interino del Consejo Real, lo que sigue.

Enterado el Rey del genero de diversion llamada Patum, usada de tiempo inmemorial en la villa de Berga en la Festividad y Octava de Corpus, a que se opuso el Alcalde m[ayo]r de la misma Don Geronimo Agüero, y mediante que es inocentisima, y debe presidirla el Magistrado; ha resuelto su Magestad que continúe practicandose como hasta aquí: Lo que participo a Vuestra Señoría Para su inteligencia, y la del Ayuntamiento de dicha Villa. [...]"

Barcelona, 1807, sd. Arxiu Parroquial de Santa Maria del Pi de Barcelona, Fons de sant Josep Oriol, per catalogar.

Ordre manuscrit de la processó per la festa de beatificació de sant Josep Oriol. Agraïm aquesta notícia a Jordi Sacasas.

Relacion exacta de todo quanto iba al compañamiento de las reliquias del beato Dr Josef oriol, Beneficiado de la parroquia de Nra. Señora del Pino, en la procesion que se hizo el dia 7 de junio de 1807.

[...]

Su orden.

1º. La Mulasa

2º. Buey

3º. Los gigantes de Sn Cucufate

4º. Bayle vulgarment dicho Bayle de Bastons.

5º. Bayle de los Valencianos o bien de los Castillos

6º. Gegantes de Sta. Maria

7º. Id. del Pino Pequeños y Grandes

8º. Id de la Ciudad

9º. Pendón de santa Eulalia [lo lleva el Sacristán menor de la Catedral y los cordones dos beneficiados obreros menores de la misma]. 16 Ganfarones, dos de cada una de las 7 parroquias.

10º. Algunas banderas

11º. Leon

12º. Otra porción de banderas

13º. Aguila

14º. Otra porción mas de banderas las quales son entre todas tres divisiones.

15º. Siguen 20 cruces y la de los caputchinos.

16º. 530 achas de devocion intermediadas de los músicos y 4 Ángeles llevando trofeus alusivos al beato.

17º. 1 íd. Llevando el Bonete y el mismo silicio del Beato.

18º. El tabernáculo de dicho Beato [...]

45º. La Urna de las Reliquias de dicho Beato.[...]

Barcelona 1807. RELACION 1807, pàgina 59.

Relació publicada el mateix any de les festes en honor de la beatificació del futur sant Josep Oriol.

"Para satisfacer en este dia los santos deseos y contentar la piedad de esta religiosísima Capital, solo faltaba acompañar otra vex las Reliquias del Beato á la Iglesia del Pino en solemnísima procesión. [...] Corrian las calles con alguna anticipacion á ella en señal de alegría el Buey y la Tarasca, los quatro Gigantones de la Parroquial Iglesia de Nuestra Señora del Pino, los dos de San Cucufate, los dos de Santa María del Mar, y los dos de la Ciudad. Un destacamento de Caballería abria paso por entre el innumerable concurso de gentes de que estaban atestadas

todas las calles. Venian luego los Timbaleros á caballo y los Trompetas á pie con cotas de Damasco carmesí, el Comandante de las Esquadras con sus Mozos, el Pertiguero de la Iglesia Catedral, y el pendon de Santa Eulalia precediendo á los de todos los Gremios de la Ciudad, entre los que iba el Leon propio del gremio de Curtidores, y el Aguila incorporada con el de Revendedores. seguian los Estandartes y Cruces de la Catedral, de las siete Parroquias de la Ciudad, y de las doce Comunidades de Regulares, que acostumbran acompañar al señor en la Procesion del Córpus [...]"

Igualada, 1809, maig 14. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1135. Llibre Actes 1808-1809, foli 72r a 73v.

Proposta entrada al ple de l'Ajuntament, sobre la restitució dels antics gremis i confraries i de les seves celebracions, suspeses des de feia alguns anys.

En la Villa de Ygualada á diez y seis dias del mes de Mayo de mil ochocientos y nueve, estando juntos y convocados los Sres del Ayuntamiento en la casa del común, a saber Joseph Antonio Fàbregas Bayle Presidente, Francisco Capdevila, Agustí Soler, Miquel Rigolfas Regidores, con intervenció de Dn. Antonio de Requesens, síndico procurador, Dr Isidro Torelló, síndico personero, Gerónimo Feliu y Joseph Jover Diputados del mismo Ayuntamiento. por quanto en este día los cónsules de las cofradías de esta villa han presentado a este Ayuntamiento un memorial en el que solicitan ser restablecida la antigua cofradía de S. Estevan protomártir, y Ylluminaria del SSmo. Sacramento que tiempo inmmorial está fundada en la Parroquial Iglesia de la presente Villa, y que de nombrados se pone oficio al R. Cura Párroco y Comunidad de Pbro. de dicha Iglesia para su inteligencia de lo acordado, unánimes y conformes, dichos Sres han acordado que se incierte este memorial en el registro y que atendiendo a la hesta solicitud de los suplicantes y que unicamente mira al mayor culto y veneración de Dios en esta Yglesia Parroquial, y como a Patrono de ella este Ayuntamiento elige para Administradores de dicha Cofradía de S. Estevan y Ylluminaria del SSmo. Sacramento Francisco Matosas, Ramon Rovira, Bonaventura Jover y José Antonio Fàbregas, y para Banderado a Miguel Riba, todos mancebos de la presente Villa, y continuará este Ayuntamiento en elegir en los demás años consecutivos á los demás Administradores en el día que acostumbra hacer las otras elecciones, esperando como espera de su religiosidad y zelo que cumplirán exactamente las obligaciones de aquella antigua cofradía. De cuio acuerdo se pasará noticia para su inteligencia y aprobacón. Y lo firman Jph Antonio Fabregas Presidente Franco. Capdevila. Agustín Soler. Miquel Rigolfas.

Magnífico Señor:

Los Cónsules de los Gremios de esta Villa con toda atención exponen a V. Magª que en junta tenuta con V. M. el día siete del que rige, en concurrencia de los individuos de la Junta de Gobierno de la misma, del R. Cura Párroco y del R. Dn. Jayme Govern en calidad de comicionado de la R. Comunidad de Presvíteros, despues de averse tratado, y convenido, de celebrar annualmente en seis de junio una solemne fiesta del Sto. Christo en cumplimiento del voto que se hizo el año pasado, con motivo de la victoria conseguida en semejante día por nuestras armas y somatenes de esta Villa contra el ejército Francés en el campo del Bruch, se propuso restablecer las funciones que se hacían en la Iglesia Parroquial por los Administradores de la Cofadría de San Estevan suspendidas de algunos años á esta parte por ciertas intrigas que ocurrieron en la propuesta, ú eleccón de los mismos, y aviendo accedido á tan justa proposición, Vª Magª y demás concurrentes en la sobre dicha junta, parece solo falta poner en execucion el proyectado restablecimiento de dicha Cofadría, que con vivas ancias desean y esperan ver realizado los moradores de esta Villa eficazmente persuadidos de los laudables servicios que aquellas han hecho siempre á la Iglesia Parroquial.

No se proponen los exponentes recordar â V. Mag^a la unión de dicha Cofadría con la de la Minerva hecha a diez y ocho de marzo del año mil quinientos ochenta y tres el Ilmo. Señor Dn. Pedro de Aragón Obispo de Vique, por cuyo motivo no es de extrañar hayan suspirado muchas vezes vecinos de esta Villa para la restauración de tan antigua Cofradía, si solamente manifestar el agradecimiento, y unánime satisfacción del Pueblo al ver muy próximo el cumplimiento de sus decesos, porque temiendo dichos Adinistradores por principal Instituto la iluminación del SSmo Sacramento en todos los días, que se expone â la publica veneración, assí en la Iglesia como en las Processiones, es conseqüente, que todos los devotos, que hasta el día han mirado con dolor la suspensión de las funciones peculiares de dicha Cofadría, se llenen de gozo en el momento de su restauración, atendiendo tambien el consuelo que disfrutarán todos los Mancebos de la Villa en sus enfermedades, por la acistencia que les proporcionarán según costumbre dichos Administradores.

Y reconociendo los exponentes que todo retardo en este asunto podría ser sensible á menos satisfactorio al Común de la Villa esperan que con la mayor brevedad pasará V. Mag^a â azer la Elección de los Cuatro Administradores y un Banderado para llevar el estandarte de dicha Cofadría, y suplir el oficio de Administrador cuando faltase alguno de ellos, insiguiendo la antigua práctica y costumbres, y después de nombrados pasar el correspondiente oficio al R. Cura Párroco, y Comunidad de Presvíteros para su mayor inteligencia de lo acordado y convenido dicho día siete sobre este punto de continuar la expresada Cofadría en el uso de sus facultades y obligaciones como antes, disponiendo assimismo V. Mag^a que se restituyan â los tales Administradores todas las halajas y enseres pertenecientes â su Cofradía, y que para ocurrir â los muchos gastos que han de soportar continuen en uso de todas las prerogativas y privilegios que gozaban sus antecesores con los mismos emolumentos u rentas que tenían señaladas, como así rendidamente lo suplican y se lo persuaden los exponentes del buen zelo de V. Mag^a al paso que todo ha de redundar â mayor gloria y obsequio del Señor. Igualada 14 Maig de 1809.

Gremi de S. Joseph. Francesch Moret. Domingo Bertran.

Gremi de St Isidro. Per Isidro Rosell y Jaume Riva de sa facultat Joseph Perramón.

Gremi de la SSma. Trinitat. Per Jaume Mas y Jaume Vendranas, Joan Pau Sunyé.

Gremi de nostra Senyora dels Angels. Joan [...]

Gremi de St. Antoni. Macià Soms.

Gremi de Peraires. Francisco Masaguer.

Gremi de Sastres y Sabaters. Anton Amigó. Miquel Rigolfas.

Igualada, 1810, juny 21 – setembre 6. MALDÀ, volum VIII, 1810, pàgines 278-279 i 289.

Anotacions del Baró de Maldà al seu "Calaix de Sastre". Calaix de Sastre, VIII, 1808-1810. A cura de Ramon Boixareu, ed. Curial, 1995. Ens descriu la processó de Corpus, esmenta la galejada en entrar la custòdia a Santa Maria i la presència de la imatge de plata de Sant Bartomeu al seguici de Corpus. També que es feia processó el dia 24 d'agost.

Dia 21 de juny, solstici d'estiu; dijous, solemne dia del Corpus.

Acabat lo reverend clero, a cinc hores, vespres i completes solemnes ab l'orgue; exposat Nostre Amo (alabat sia sempre) per la professó, luego d'arrenglerada esta, ha eixit de la iglésia parroquial a un quart de sis, que luego han avisada totes les campanes del campanar, a repicons les dos mitjanes ab les dos xiques, i al vol les dos grosses [...].

Començava esta professó de Corpus ab dos ganfarons vermells, un al costat de l'altre, també altres dos de domàs blanc; seguien les banderes fins a unes vuit o deu, ab *sos banderados* a cada bandera, anava seguint un tabernacle del sant del gremi, dels patrons d'esta vila en quiscuns, com eren sant Isidro Llaurador, sant Antoni de Pàdua, l'apòstol sant Bartomeu, que és lo patró d'esta vila, lo Divino Ninyo Jesús, sant Joan Batista, Nostra Senyora del Carme, Nostra Senyora del Roser etc. Seguien les creus dels caputxins, *agustinos* i de la parròquia, mes no vestit d'àngel lo noi que empunyava la creu dels caputxins; a estos después los *agustinos* calçats, anant detràs

lo reverend clero i la música d'esta capella d'Igualada, mes no altra música, i a l'últim lo Ssm. Sagrament (alabat sia sempre); mes no en lo millor verigle o custòdia, per estar desada per causa de tota aquella sacrílega i inhumana gent; ni tampoc eixit la millor creu de plata sobredorada, ni un sant Bartomeu, apòstol, gran, de plata, ni la Divina Pastora, ni les vestidures millors [...].

Tot m'ha agradat d'esta professó, la devoció, decència i compostura dels quins hi anaven i la veien passar, les genuflexions i acataments dels capellans, religiosos i seculars, en la Plaça Major, parat Nostre Amo [...].

Vegérem la professó en casa d'uns sastres en la Plaça Major, a la part de la sombra [...], i a dos quarts per les set, entrà tota la professó a la iglésia, havent fet tercera descàrrega de fusileria la tropa, alto davant, i se reservà al Divino Senyor en lo sacrari i així finit en est dia lo primer del Corpus, tornant les banderes i els tabernacles, los de quiscuns gremi o confraria d'aon los havien trets.

[...]

[p. 289]

Dia 23 d'agost [...] Solent-se donar a menjar, cada any per la festa major de l'apòstol Sant Bartomeu, en esta vila d'Igualada, cabretes tendres, mes no de franc, sí que pagant als venedors i venedores los preus d'estes, ja n'hem vist a algunes a la vora de la Rambla i portal sens portes, que és lo bo que té aquesta vila d'Igualada per fugir, a convenir, dels gavatxos a arrimar-se'ns. [...]

Dia 24 d'agost [...] S'ha celebrada la solemne festa al patró d'esta vila d'Igualada, al gloriós apòstol i màrtir Sant Bartomeu, en esta parròquia, ab ofici solemne [...] En esta tarda, s'ha feta la professó de Sant Bartomeu Apòstol per dintre de la vila, que no he vista [...]

Demà se celebra festa en la predita parròquia al gloriós Sant Fausto, màrtir, sent vot de vila, ab obligació d'oír missa i sí també no poder-se treballar, anyadint-se lo mercat en la plaça, que no deixarà de ser molt abundant en tot, i molt jovent masculí i femení i del foraster, que no hi faltará a passejar-s'hi a comprar i vendre.

[...]

Igualada, 1814. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 16.16. UD 11334. Extractes dels comptes municipals de 1814. Destaca el Ball de la Patera.

El Mayordom de propis de este Ayuntamiento pagará a Antonio Mercader y a Juan Carrera y a Buenabentura Vidal Maseros del dicho la cantidad de diez libras por el agasaio de las buenas fiestas del san Christo de esta Villa, que con su recibo se le abonará en cuentas. Ygualada, y abril 11 de 1814. Son 10 ll ss.

Rebut dita partida Juan Carrera.

[...]

El Mayordomo de propios de este Común satisfará a los que baylaron el bayle de Patera por la fiesta del San Christo la cantidad de quatro duros plata que con su recivo se le avonarán en cuentas. Igualada, junio a 4 de 1814. Son 7 ll 10 ss.

Amigó. De Olzinellas. Carles. Llimona. Valentí Riba. Joseph Guixà. Barral.

Rebut per mi y los conpañs dita partida. Lluís Riba.

[...]

El Majordom de propis de este Ayuntamiento pagará a Antonio Mercader y a Juan Carrera y a Buenabentura Vidal Maseros del dicho Ayuntamiento la cantidad de diez libras para el agasajo de las Buenas fiestas del Glorioso San Bartolomé, que con su recibo se le abonará en cuentas. Ygualada, agosto 21 de 1814. Son 10 ll ss. Rebut dita partida Juan Carrera.

Igualada-Manresa, 1814

Goigs de sant Bartomeu, estampats per Ignasi Abadal.

GOIGS EN ALABANSA DEL GLORIOS APOSTOL SANT BAR- / THOMEU, QUE SE VENERA EN LA PARROQUIAL IGLESIA DE LA VILA DE IGUALADA.

Pues sou Poderós ab Deu,
y dels Dimonis terror:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Vostra primera Noblesa
fonch, pescador Galileo,
guanyant en tant bon empleo
la mes excelent Grandesa,
elegintvos Company seu
Jesu-Christ nostre Senyor;
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Igual á Vos no se es vist,
quant sols á Vos acredita,
verdader Israelita,
la boca de Jesu-Christ;
Millor entre tots vos feu,
lo qui entre tots es Major:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Molta Gent á la Fe Santa
convertí vostra Doctrina,
ab ensenyança Divina
desfereu duresa tanta
dels Gentils, ab santa veu
digne de vostre favor:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Una Ciutat Principal
que es en Asia, venerava
un Idol, que anomenava
Astaróth, son major mal;
vostre poder lo desféu
llibrantla de son rigor:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

A la fila de un Gran Rey
quel Dimoni posehía,
puix de Vos la cura fia,

li donau prest lo remey,
guanyau de tal cura en preu
tot son Regne al Salvador:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Lo Dimoni rabiós
del fruyt que donau al Cel,
la malícia mes cruel
insta atreuit, contra Vos;
lo perill, que coneixeu,
no fuitg vostre gran valor;
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Ferit ab vergas de foch,
de cap á peus escorxat,
vos tenen tant maltractat
quant tot pera Vos es poch,
puix no moriu, fins que en Creu
retratau al Redemptor:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Per mans dels Gentils inicas
vostras Reliquias sagradas,
en caixa de plom posadas
del mar las ayguas fan ricas;
permet lo Altíssim, que peu
prengau en Port molt millor:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Al malalt, donau salut,
al afligit consolau,
la vista al cego donau,
y per Vos parla lo mut;
lo mal Part, ditxós fareu,
sius reclamen de bon cor:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

Venturosa es Igualada
tenintvos per son Patró,
de Vos espera al Blasó,
de ser de tot mal guardada
y com tant ab Deu podeu
alcançauli son Amor:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barthomeu.

TORNADA

Pues sou Poderós ab Deu,
y dels Dimonis terror:
siáu nostre protector
Apostol Sant Barhomeu.

V. *Anuntiaverunt opera Dei - R. Et facta ejus intellexerunt.*
OREMUS.

Omnipotens sempiterne Deus, qui hujus venerandam sanctamque laetitiam, in beati Apostoli Bartholomaei Festivitate tribuisti; dá Ecclesiae tuae, quaesumus, Et amare, quod credidit, Et praedicare quod docuit. Per Dominum nostrum Etc. Amen.

MANRESA: PER IGNASI ABADAL ESTAMPER ANY 1814.

Igualada, 1815, març 29. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1138 Actes 1815-1816, foli 23v i 24r.

Processó de rogatives amb Sant Bartomeu. Trasllet de la imatge.

En la Villa de Igualada á veinte y nueve de Marzo de Mil ochocientos y quinze. Congregados los Sres. Que componen el Magnífico Ayuntamiento de la misma en el salón de sus Casas Consistoriales, á saber, Dn Ramon Ferrer y Boldú, Bayle Presidente, Dn Josef Antonio de Padró y de Subías, Regidor Decano, Dn. Antonio Coca, Agustín Soler, Joaquín Bas, y Agustín Morros, Regidores junto con Dn Félix de Batlle y Tarragona, Procurador Síndico General. En atención de ser extraordinariamente extremada la necesidad de agua que se está experimentando, de manera que la cosecha se va á perder por momentos, y siendo preciso acudir á implorar el auxilio del cielo, acordaron que se hagan rogativas públicas, y que el domingo próximo se saque en procesión el Patrón San Bartolomé y se traslade a la Iglesia Parroquial. Que el martes quatro salgan los Padres de la Escuela Pía con sus discípulos. Que el miércoles salgan los P.P. Capuchinos. Que el jueves lo ejecuten los P.P. Agustinos con la Virgen de la Piedad. Y que el Viernes inmediato siete de dicho mes de Abril próximo venturo se saque en solemne procesion la prodigiosa Imagen del Santo Cristo. Que igualmente se represente de nuevo al Exmo. Sor. Capitán General y al Sor. Intendente sobre la necesidad de socorrer las tropas en esta villa, y si será abonado en catastro lo que se ha subministrado y subministre esta Villa. Y lo firmaron.

Ramon Ferrer y Boldú, Bayle.

Padró regidor decano. Coca regidor. Morros. Bas. Félix de Batlle sindico procurador. Josef Mas y Torelló, secretario.

Igualada, 1818, Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1140, Actes 1820, foli 23v i ss.

Comptes del 1818.

Nota de lo que queda en atraso este Comun de lo de dotación de Proprios correspondiente al presente año de 1818, á motivo de averse tenido que satisfacer tres cartas de pago del 17 p% de Proprios de los años 1813-1814 y 1816 habiendose ya satisfecho la que corresponde al año 1815 como es de ver en las cuentas de Proprios del año 1817.

[...]

Al Relojero

15 ll ss.

Al Maestro de Capilla y Organista por media

anualidad hasta fin de Diciembre de 1818	25 ll ss.
Insignias	14 ll ss.
Cotas ó Gramallas de Mazeros	1 ll 18 ss.
[...]	
A los Capuchinos de Igualada, por pura limosna	50 ll ss.
Por la limosna de 84 misas à Sto. Roque y Sn Sebastian	16 ll 16 ss.
Para cuydar de la fiesta del Sto Cristho	8 ll ss.
Para la fiesta de la Virgen del Rosario	10 ll ss.
Para la del patron Sn. Bartolome	25 ll ss.
[...]	
Para los abanicos del Ayuntamiento y dependientes que se les da el dia de Corpus	11 ll 12 ss.
[...]	
Para peinar las Pelucas de los Gigantes	2 ll 16 ss.
Para los Zapatos de los Musicos y Danzantes	4 ll ss.
Para las teas que arden en los dias de Carnestolendas, Jueves y Viernes Sto.	15 ll ss.
Para limosna que se subministra al Hospital de Pobres	30 ll ss.

Igualada - Barcelona 1818, desembre 26. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*, núm. 360, 26 de desembre de 1818, pàgina 2890.

Primer programa d'actes conegut de la Festa dels Innocents d'Igualada.

IGUALADA. El 28 del corriente se celebrará en esta villa la fiesta de los Santos Inocentes acostumbrada en todos los años, tan pomposa y lucida, como alegre y divertida, por la muchedumbre de danzas, bailes y figuras, que demuestran varias representaciones.

Esta fiesta se hace á expensas de los señores empleados gubernativos de ella, elegidos de entre los mismos devotos de dichos Santos.

La variedad de demostraciones, divertimientos, opulencia y magnificencia, queda á la garbosidad y libre alvedrio de dichos señores empleados. En el presente año, lo son los siguientes. Señor Martin Mestres, cónsul primero, señor Alejo Morros, cónsul segundo; señor Ramon Muret, alguacil; señor Gerónimo Borrull, escribano. Estos señores solemnizarán esta fiesta por tres dias consecutivos distinguiéndose en todo lo posible, como lo acostumbran los demas empleados.

Se dará principio á dicha fiesta por la tarde del dia 28 con un paseo con música que se hará por la villa y sus arrabales; por la noche habrá iluminacion general y se hará otra pasacalle haciendo al fin de ella en la plaza mayor una relacion, sobre los puntos correspondientes al objeto y fin de la fiesta.

Por la mañana del 28 saldrán dos carros triunfales: el uno representará las crueldades de Neron, y la muerte de Séneca; y el otro significaciones incomprensibles para algunos. Acompañados dichos carros de un magnífico ayuntamiento, de veinte criados y cuatro volantes, adornados y brillantemente vestidos, y montados todos en sus respectivos caballos; se hará una rua, que correrá la villa y voltará la plaza, asistida de la sobre dicha música. Por la tarde se dará un baile público en la misma plaza, y lo habrá tambien por la noche en que podrán concurrir todas las personas de ambos sexos.

En la mañana del 29 se celebrará con música en la iglesia parroquial de dicha villa, un solemne funeral en sufragio de los difuntos y especialmente de los devotos de dichos Santos Inocentes, con sermon que hará el muy reverendo padre Juan Pablo de Barcelona predicador capuchino. Al anochecer de este dia se darán cuentas públicas de las entradas y salidas en casa del señor cónsul primero, distribuyendo lo sobrante para misas en sufragio de las almas susodichas.

Igualada, 1819. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 25.5.10

Extractes dels comptes municipals de 1819, amb endarreriments i certificacions d'anys anteriors.

Josef Mas y Torelló, Escrivano público y Real, natural y vecino y secretario del Magnífico Ayuntamiento de la Villa de Ygualada, corregimiento de Villafranca de Panadés en Cataluña.

Certifico: que entre los varios papeles que se hallan en el archivo del Común y secretaría de mi cargo, existen los libramientos y recibos a su continuación respectiva, cuyo literal tenor es una después de otra con su respectivo recibo a su continuación el siguiente:

5. Compte de lo que importa las funciones de música, se han fet en la parroquial Yglésia per orde del magnífich Ajuntament en los dias següents:

Primo per las Completas de San Barthomeu, onse pessetas onse operaris.....4 ll 2 ss. 6

Més per lo Ofici de San Barthomeu.....4 ll 2 ss. 6

Més per la professó de San Bartomeu, vuyt pesetas y un vint y dos, que són tres vintidosos per cada operari.....3 ll 1 ss. 10

Per lo Ofici de San Fausto, onse pessetas.....4 ll 2 ss. 6

Ygualada y setembre 18 de 1807.....15 ll 9 ss. 4

El Majordomo de Propis de la present Vila, pagarà al señor Francisco Morlius, Mestra de capella, las quince lliuras nou sous y quatre diners que expressa lo adjunt compte, que cobrant recibo de dit señor se li abonará en los comptes. Ygualada y setembre 28 de 1807. Tapiol. Joseph Fàbregas. Carulla. Bas. Felipe Ferré. Domingo Bertran.

E rebut la sobredita quantitat. Francisco Morlius.

4. Compte de lo que importan las funciones de Música se han fet en la parroquial Yglésia de la present Vila per lo magnífich Ajuntament.

Primo, per la funció del Ofici de la Pasqua de Pentecostas.....4 ll 10 ss.

Més per lo Ofici del dia de Corpus.....4 ll 10 ss.

Més per las tres Professons de Corpus.....11 ll 5 ss.

.....20 ll 5 ss.

El Majordom de Propis de la present Vila, pagarà al señor Francisco Morlius, Mestra de Capella, la sobredita quantitat, que ab lo recibo de dit señor se li abonará en los comptes. Ygualada y juny 12 de 1807. Domingo Tapiol. Joseph Fàbregas. Ramon Carulla. Joseph Bas. Ferré. Borrull. Feliu. Bertran, síndich.

E rebut la sobredita quantitat. Francisco Morlius.

Igualada - Barcelona 1819, desembre 24 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Diario de Barcelona, núm. 358, 24 de desembre de 1819. Pàg. 2867 i 2868.

Notícia de la Patera i d'un Ball de Bastons a la festa dels Innocents d'Igualada.

Igualada, 21 de Diciembre.

El 28 del corriente se celebrará en esta villa la fiesta de los Santos Inocentes, que con tanta pompa y lucimiento celebran todos los años sus devotos á expensas de los señores empleados, con la muchedumbre de danzas, bailes y figuras que demuestran varias representaciones.

Se dará principio á dicha fiesta por la tarde del dia 27 con un paseo con música que se hará por la villa y sus arrabales: por la noche habrá iluminacion general, y se hará otra pasacalle, haciendo

al fin de ella en la plaza mayor una relacion versada sobre los puntos correspondientes al objeto y fin de la fiesta.

Por la mañana del 28 saldrán dos carros triunfales, el uno representará el sacrificio de Isaac, y el otro un bailarín á la maroma, con otras figuras jocosas. Acompañarán dichos carros los señores empleados y numeroso concurso de principales devotos montados en sus correspondientes caballos, un magnífico ayuntamiento de veinte criados y cuatro volantes adornados y brillantemente vestidos, y dos famosos bailes, que el uno figurará las antiguas batallas entre moros y cristianos llamado la Patera, y otro de diestros juegos de palos.

Se hará una rua que correrá la villa y voltará la plaza, asistida de la susodicha música. Por la tarde se dará un baile público en la misma plaza, y lo habrá también por la noche en que podrán concurrir personas de todas clases.

En la mañana del 29 se celebrará en la iglesia parroquial de dicha villa un solemne funeral en sufragio de los difuntos, y especialmente de los devotos de dichos Santos Inocentes, con sermón que hará el muy R. P. Onofre de Barcelona, predicador capuchino: al anochecer de este día se darán cuentas públicas de las entradas y salidas en casa del señor consul primero, distribuyendo lo sobrante para misas en sufragio de las almas sobredichas.

Luego después se hará la elección de nuevos empleados para el año que sigue, y todo el concurso acompañado de la música pasará á dar la enorabuena á casa de los nuevos elegidos.

Igualada, 1819ca. Sermó dels Innocents, sense data, sense lloc d'impressió. Igualada, col·lecció particular.

Sembla el sermó més antic que es coneix d'aquesta festa. Per la tipografia i paper sembla clarament anterior a 1840, i fins i tot a 1830. Podria ser de 1819, ja que fa esments a la patera i al ball de bastons, els quals transcrivim. Hem trobat un Josep Munné Vall que va morir el desembre de 1845, que al seu torn era fill de Josep Monner, teixidor de Bellpuig. L'autor del sermó podria ser qualsevol dels dos, i recordem que era una festa on participaven sobretot els adults joves.

LA NOVA RELACIÓ / DE LA GRAN DIVERSIÓ / DELS INNOCENS DE IGUALADA, / COMPOSTA Y PUBLICADA / PER UN MOL SIMPLE AUTOR / JOSEPH MUNNÉR TEXIDOR.

Si calleu comensaré,
que apart som al carré;
com al carré encara pasa,
apart que som á la plasa.

THEMA.

*Cuyusque aetatis innoentes
experiemini persequentes;
sed in medio conspiratorum
eritis tenaces morum.*

*Innocens grans y petits
sempre sereu perseguits;
pero per mes que ho sigueu
sempre permaneixareu.*

[...]

La precisió m'obliga
á que concloga, y diga,
que no heu vist en vostra vida
una festa tan lluida
com la que farán demá.
Comenseu à contemplá
aquell carro triunfant

tant lluit y tant brillant,
 figurant, segons me han dit,
 un famos pas de Davit;
 sens contar la concurrencia
 de la demes innocencia.
 repareu aquells noyets
 que ballan los pastorets,
 anirán ab sos garrots
 per los carrers mes remots
 á buscar molt diligens
 contraris dels Innocens,
 ab un anhelo tant gran
 quel primer que trobarán
 à la plasa de Igualada
 la primera garrotada
 entre'l cap y las costellas
 han de veurer las estrellas:
 y si volguesen rahons
 vindria l' ball de bastons,
 y aquells cada bastonada:::
 Que tal? No te digo nada.
 Y despues anirá à derrera
 l'antich vall de la Patera.
 Oh! Patera titulada
 de la Vila de Igualada!
 ets lo ball mes elevát
 de tot nostre Principat.
 Sí, oyents meus, es un ball
 que si los de per avall
 sen burlan, es que no saben
 las circunstancias que caban
 en lo ball de la Patera:
 de modo, que la primera,
 la Patera es un ball
 de habilitat y treball;
 los hermosos parlaments
 fan quedá ab un pam de dens;
 quant los dos Reys se las tiran
 hasta los ciegos so miran,
 que'l ciego del Serradó
 s'estaba dal de un turó:
 aquells brincos, aquells bots,
 penseu los saben fer tots?
 prou! sen falta bona pila.
 Los fills de fills de la Vila
 tan sols la saben ballá;
 quels demés::: uix, no [...].
 [...]

Oh! que be digué un Autor
 gran Poéta y compositor,
 que parlant de la Patera
 digué de esta manera:

la Patera de Igualada
que te tanta anomenada,
significa lo orgull
de quant tragneren los Moros
de l'altura de Monbuy.
Los que ballan la Patera
son balens de tal manera,
que en guerras y bandos
son altres tans Alexandros:
Vos cansariau de ohí
si jo volgues referí
las victorias que ha guanyadas
sense las de Capelladas.
En fi, es per no cansans,
ball de Moros y Christians
que com à Exercit armat
en esta festivitiat
perseguirá los dolens
contraris dels Innocens,
à fi de que l'innocencia
tinga sempre permanencia.
y aixis libre de enemichs
tambe de grans com de xichs
farán la festivitiat
ab tota tranquilitat,
y ab tanta hostentació,
que crida la atenció
dels Pobles, Vilas, Ciutats
mes quels demes anys passats,
no sols de la encontornada
de la Vila de Igualada,
sino que com ja veyeu
acudan de tot arreu,
gent del pla de Barcelona,
gent del camp de Tarragona;
aqui venen Manresans,
Cardonins y Bergadans,
aqui de la Seu d'Urgell,
de Lleyda, de Sabadell,
de tota sa encontornada
acudan á Igualada:
y quants y quants nan vingut
que may mes sen han mogut.
Encara mes vos puch di,
que molts d'ells van veni
tant plumats com uns aucells,
y ara treballan per ells:
Uns se han posat Fabricans,
altres sastres dels Encáns,
y tots han alcansat bens
per medi dels Innocens.
[...]

Barcelona, 1820, maig 25. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 28.6.2. UD 19661.

Informació rebuda des de Barcelona sobre els gremis.

Al Ayuntamiento Constitucional de Igualada.

A consecuencia de lo manifestado por V. en oficio de 16 del actual, sobre si podran seguir los Gremios en sus funciones religiosas, segun sus ordenanzas, hasta la final determinacion de las Cortes; ha acordado la Diputacion provisional de esta provincia que como no existe decreto alguno que estinga los Gremios, pues solo por el de 8 de Junio de 1813 está derogada la parte de sus ordenanzas que tiene oposicion con la libertad de la industria; pueden los mismos Gremios continuar como hasta aqui en quanto á lo demas de sus institutos.

Lo que de orden de S. E. la misma Diputacion digo á V. en contestacion á su citado oficio.

Dios guarde à V. m[ucho]s a[ño]s.

Barcelona 25 de Mayo de 1820. Por ocup[aci]ón del Secretario

Francisco Soler, Vice-secretario.

Berga, 1821, abril 24. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Fons Veciana, unitat documental 5882.

Carta adreçada a Pere Veciana referent als mossos d'esquadra a Berga, amb esments de les festes de Corpus, la Patum Patena.

Berga, 24 Abril de 1821.

Dueño y muy Sor mio: El fraile está en una carcel solo y sin comunicacion; la causa todavia sigue y veremos en que pazará, que a mi poco entender et inter nos, juzgo que á excepcion del frauile lo demás se compondrá con multas.

Se han hecho las procesiones con quietud y trabajo de los mozos.

Ante ayer empezaron tres dias de iluminaciones, y llegaron 4 músicos de Manresa.

Ayer hubo solemne oficio y práctica hecha por el constitucional, P. Fr. N. Pamies de Reus, religioso de S. Francisco y habitante dende el dia que tuvo que irse al convento para la captura del reo en una casa de esta Villa, y al salir de dicho oficio en la Plaza llamada Plaza cremada se puso la lápida de la constitucion, la que por aora es de madera, y presidido por el Alcalde y Ayuntamiento, Gobernador y Cuerpo militar de esta dicha Villa, que consiste en algunos oficiales retirados o dispersos y un teniente vivo del regimiento de Cordova; tocando la música hubo vivas y salves por la milicia.

A las 2 de la tarde los milicianos voluntarios hicieron un banquete en el que presidía el Alcalde y Gobernador, y entre otros fueron comvidados el fraile, el asesor de la causa, los militares, un miliciano de á caballo de Barna llamado N Soler de la Plana de Manresa, y los dos Cabos que nos hallamos en esta; despues de comer se cantó por los músicos canciones patrióticas, y por último tales fueron los brindis que empezando el Gobernador á tirar almendras y hasta una coca, no quedando ya servilletas para echar en el aire, se derribaron por tierra todas las mesas y bancos en las que eramos unos sesenta, que todo el mundo quedó en pie y aquello parecia un campamento destrozado, y despues volviéndolas á levantar, se tomó el café con quietud y se leieron 4 decimas, una por el Alcalde, otra por el Gobernador, otra para el regidor decano, que ninguno mas existia del Ayuntamiento por no ser segun creo comvidados [...] y la otra para los circunstantes.

A las 7 de la noche en la dicha Plaza rodeada por los Mozos se bailó la patúm patena, un baile así llamado que de tiempo inmemorial es costumbre en esta Villa bailar por Corpus, luego

hubo baile publico de contradanzas en la misma hasta cerca las diez, y ultimamente el mesmo en el teatro.

[...]

Sor. Dn. Pedro Màrtir Veciana, mi Sor Comandante.

Igualada, 1828, abril 21. Biblioteca Central d'Igualada. SUCINTA 1828.

Cronicó de la visita reial a Igualada durant el pas de Ferran VII i Amàlia de Savoia l'any 1828. Impresa a Cervera, estampa de José Casanovas, 1828.

SUCINTA DESCRIPCION / DE LOS OBSEQUIOS Y FESTEJOS CON QUE / LA VILLA DE IGUALADA / EN EL PRINCIPADO DE CATALUÑA / CELEBRÓ EL TRANSITO Y DESCANSO EN ELLA / DE LOS REYES NUESTROS SEÑORES / DON FERNANDO SÉPTIMO / Y / DOÑA MARÍA JOSEFA AMÁLIA, / en los días 12 y 13 de Abril de 1828.

Apenas el Caballero Alcalde mayor de esta Villa D. Carlos Parés, Perez de Valverde recibió por extraordinario el oficio del Excmo. Sr. Ministro de Estado y del Despacho de Gracia y Justicia, su fecha en Barcelona á los 19 de Marzo último, en que le participaba que SS. MM. se habían dignado resolver su viage á la Ciudad de Zaragoza, fijando su llegada y descanso en esta Villa para los días 12 y 13 del corriente; cuando convocando desde luego al Cuerpo Municipal, pasó á comunicarle tan plausible noticia, á fin de adoptar las medidas oportunas para preparar dignos alojamientos á tan augustos y adorados HUESPEDES, y á toda su Real Comitiva, y disponer lo demás necesario á efecto de recibirles y obsequiarles, si no como correspondia, por lo menos con el mayor lucimiento que fuese dable.

Participando aquel Cuerpo del jubilo y satisfaccion de su presidente, tomó al momento varias disposiciones, siendo la primera de ellas crear una comision de cinco sugetos de caracter, inteligentes, y recomendables por su amor al Soberano, á fin de que unida al Ayuntamiento, cooperase en la direccion de los alojamientos, y de los festejos con que se propuso solemnizar una ocasion tan grata y lisonjera, cuyos Individuos admitiendo con el mayor gusto y gratitud tan honorífico encargo, se ocuparon desde aquel instante en los varios ramos que abrazaba su comision, para llenar debidamente su obgeto. El numeroso y leal vecindario de esta industriosa Poblacion al informarse de tan fausta noticia, no podia contener en sus pechos el alborozo y placer que rebosaba en sus corazones, y desde luego se esmeró en blanquear, pintar, y hermohear los frentes de sus Casas, cambiando en pocos dias de aspecto las calles, especialmente las de la carrera por donde debian pasar SS. MM. en terminos que parecian una Poblacion reciente y bellamente construhida.

Distribuido por la Comision el alojamiento para todos los personajes de la Real comitiva y servidumbre, señaló para el de SS. MM. la Casa de D. Francisco Antonio Aguilera fabricante de Paños por su capacidad y hermosa situacion, siendo la misma que tubo ya el honor en 1802 de hospedar al REY NUESTRO SEÑOR, entonces Príncipe de Asturias, y á sus Augustos Padres de glorioso recuerdo, pasando en seguida á adornarla con la mayor riqueza y magnificencia, y dando en ello una perfecta idea, tanto del buen gusto de sus individuos, como del infatigable zelo, y acendrado amor á los sagrados obgetos que estimulaban sus esmeros.

Construyóse al frente de la misma Casa un alto y espacioso tablado cubierto y adornado con el mejor gusto y simetria de piezas finas de algodón blanco y pintado, todo fruto de la industria de esta Poblacion, con quatro piramides en sus angulos, figuradas de hermosos jaspes, destinado para la música que debia contribuir con sus armónicos acentos al publico regocijo, y al obsequio de tan dignos Hu[e]spedes.

A la mitad de la espaciosa calle de la Rambla se formó un elevado y magnífico arco corporeo de triunfo bellamente pintado y adornado, en cuya cima debajo del escudo de las Armas Reales se leía:

A SUS REYES FERNANDO 7º Y AMÁLIA

y en el otro frente coronado de las Armas de la Villa seguia la inscripcion:

IGUALADA RECONOCIDA,

con cuyas breves palabras se denotaban los puros sentimientos de la mas viva gratitud que animan á todo este fiel vecindario por el imponderable beneficio de la paz que nos atrajo la magnánima venida de nuestros amados Reyes á este Principado. A los lados del arco se elevaban otras dos agujas ó piramides sobre sus correspondientes zócalos, circuhido todo de una hermosa balustrada formada de flechas figuradas de hierro.

El frente principal de las Casas Consistoriales situadas en la Plaza mayor se adornó igualmente con el mayor esmero y elegancia, cubriendose todo de vistosas piezas de seda y algodón, á cuyo simétrico y sério aspecto daba el mayor realce un fiel retrato de nuestro adorado Soberano colocado debajo de un rico y alto dosél de damasco carmesí guarnecido de franjas y borlas de oro fino.

Arreglóse todo el trecho de carretera desde las 325 varas de la entrada, hasta otras tantas á la salida de la Poblacion, y se compuso asimismo el pavimento de todas las calles, dedicandose á ello, y á hermohear sus casas todos los vecinos con la mas ustosa emulacion y competencia.

En varias partes se leían muchas y espresivas poesías en alabanza de nuestros amados Reyes y Señores, que sacrificaron el reposo y comodidades de su Real Palacio, volando á poner fin con su Augusta Presencia á los males que la fiera discordia y la mas negra ingratitud á los Soberanos benéficos vasallos de unos Monarcas tan vistuosos, como amantes de sus Pueblos. Mas no siendo dable copiarlas aquí todas, se transcriben unicamente algunas de las que merecieron mas aceptacion.

[es transcriuen diverses poesies]

Con estos y otros varios preparativos aguardaba impaciente el leal vecindario

[...]

Llegó por fin el ansiado día, y ya desde la madrugada empezó á acudir inmensa multitud de gente de todos los Pueblos comarcanos, y ahun de Poblaciones muy distantes, deseosa de ver á sus Reyes. Unidos en sentimientos con los naturales que les hospedaban con el mayor amor y fraternidad, vagaban unos y otros por las calles observando los adornos y preparativos que se habian dispuesto para el recibimiento de las Reales Personas, pintados en todos los rostros el alborozo y contento que rebosaba en los corazones. Desde el medio dia las calles y carretera hasta la entrada del termino se convirtieron en un prolongado y vistoso paseo concurrido de infinidad de gentes de todos estados, secos, y condiciones, á quienes espoleaban unos mismos deseos, siendo en todos igual la impaciencia, y el entusiasmo.

A las cuatro y media de la tarde salió de las Casas Consistoriales el Ayuntamiento con el Alcalde mayor á la cabeza, la comision de obsequios, el Vicario Perpetuo regente la cura principal de almas, varios individuos del Estado Seglar, y de las Comunidades Seculares y Regulares, seguidos de un inmenso gentio. Precedian la marcha dos ayrosas comparsas de jovenes primorosamente vestidos baylando graciosas danzas, y formando diferentes vistosos grupos y figuras con arcos guarnecidos de cintas y flores en las manos, y una numerosa y bien dirigida orquesta que iba difundiendo la alegría y el contento por donde pasaba con sus marciales y alegres sonos y tocatas. Poco antes de llegar la comitiva á las últimas Casas de la Villa por el camino Real de Barcelona, se encontró con el Excmo. Sr. Conde de España Capitan General de este Egército y Principado, que con su Estado Mayor se habia adelantado á SS. MM. y manifestó su satisfaccion en vista de aquel magestuosos aparato, y del bullício general del vecindario que se eccedia á sí mismo en repetidos vivas y demostraciones de júbilo.

Las cinco y media poco mas serían cuando se avistaron los coches de SS. MM. y real comitiva, y al momento confundriendose los vivas del inmenso Pueblo con el marcial estruendo de la música y el repique general de las campanas de todas las Iglesias, formaban el mas tierno contraste con

la multitud de gentes y trages diferentes que impedían la vista y el paso. Tubo S. M. la dignacion de mandar detener su coche al llegar á la cabeza del Ayuntamiento, oyendo y contestando con su natural bondad y agrado á una breve y eloquente arenga que le dirigió el Alcalde Mayor, despues de lo cual siguiendo la marcha que precedían los coros de bayles y de la música, se dirigió al Real alojamiento por las calles de la Soledad y Rambla adornadas de vistosas colgaduras en todas sus ventanas y balcones, pasando por debajo del arco triunfál. Por todo este dilatado trecho fué no pocas veces interrumpida la marcha deteniendola á cada paso los bayles y altos grupos de los danzantes, y el numeroso gentio que se iba adelantando para gozar de la vista de sus Reyes y Señores, quienes sufrían bondadosos tan repetidas detenciones, y correspondias con el mayor agrado á los transportes de júbilo, y continuas aclamaciones y saludos de la muchedumbre.

A la puerta de la Casa alojamiento de SS. MM. se habian adelantado á recibirles el Ayuntamiento, Comision de Obsequios, y el Clero Secular y Regular con el Ilmo. Diocesano á su frente, con quienes al bajar del coche se detubieron un rato los augustos Personages oyendo las felicitaciones que se les dirigían. Saliendo despues de un corto descanso al balcon, colmaron la satisfaccion y el placer de la inmensa muchedumbre que se deshacia victoreando á sus Reyes, quienes con la mayor afabilidad y dulzura contestaban al amor y demostraciones de su fiel Pueblo.

Llegada la noche desterraronse las sombras, ó por mejor decir, no parecieron, pues la multitud de luces que en todas partes brillaban, no dió lugar á que aquellas se abrigasen en el mas escondido recinto de la Poblacion. Grande fué en efecto el esmero de todos los vecinos en iluminar sus Casas, y muy magestuoso el aspecto de las Consistoriales, cuyos elegantes adornos formaban el punto de vista mas agradable á la luz de infinitas achas de cera bellamente distribuidas, ardiendo asi mismo otras muchas en los balcones del Real palacio, en el tablado de enfrente el mismo, y en diversos otros puntos. El hermoso arco de triunfo y sus agujas colaterales se hallaban tambien perfectamente iluminadas en sus dos frentes por medio de una infinidad de luces que por su simétrica colocacion hacían resaltar y divisar de lejos todo el órden de su arquitectura. La música colocada en el citado tablado no cesó hasta muy tarde de embelesar con su melodía, tocando varias armoniosas y escogidas piezas, mientras que las comparsas de los bayles se esmeraban en obsequiar á los Augustos soberanos con sus variadas y vistosas danzas y figuras con achas de cera encendidas en las manos.

Al siguiente dia 13 que era el de descanso, despues de haber ohido SS. MM. la Misa que les celebró el Ilmo. Sr. Obispo de esta Diocesis en el magnífico y rico Oratorio dispuesto en su mismo Real alojamiento, no pudiendo realizar sus deseos de pasar á pié á la Iglesia Parroquial, conforme habian manifestado, por haber llovizado y estar húmedo el piso, lo verificaron en coche, habiendoseles recibido fuera de la puerta principal por la Comunidad de Presbiteros beneficiados de la propia Iglesia, Ayuntamiento, y comision de Reales Obsequios, y acompañandoles bajo pálio hasta el Presbitério, en el cual estaba prevenido un magestuoso dosél con dos sillas, almoadas, y reclinatorio todo cubierto de rico damasco carmesí, con flecos, bordaduras y otros adornos de fino oro, desde cuyo puesto asistieron con su acostumbrado fervor y solemnidad al Solemne *Te-Deum* que entonó el referido Sr. Obispo, y á la Misa mayor que celebró el Vicario perpetuo primero de esta Parroquia. La grave y acorde melodia de la música, los sonoros cánticos, el adorno é iluminacion del magnífico y grandioso Altar mayor y restante cuerpo de la Iglesia, el silencio y compostura que guardó durante la celebracion de los Divinos oficios el inmenso Pueblo que habia concurrido á esta funcion, y especialmente la presencia y devocion de los Augustos Soberanos, todo contribuyó á hacer mas magestuoso y solemne este acto religioso, que será memorable eternamente para este Sagrado Templo, por ser la primera vez que ha merecido semejante distincion y vista de los Católicos Monarcas.

Regresados á su Real alojamiento á las doce y media, seguidos siempre y victoreados de la muchedumbre entusiasmada, se dignaron SS. MM. admitir á besar sus Reales manos al Alcalde mayor, Ayuntamiento, Comision de Obsequios, Clero Secular, y Comunidades de PP. Escolapios, Agustinos, y Capuchinos, Bayles, Ayuntamientos, y Curas Parrocos de los Pueblos del Partido

invitados al efecto por el Alcalde mayor, á una Comision del Ayuntamiento de la Ciudad de Cervera, y á otra del Cabildo Eclesiástico de la Seo de Manresa, recibiendo á todos con aquel agrado y afabilidad que caracteriza á nuestros Augustos Monarcas, y roba y atrae los corazones de sus fieles subditos.

Por la tarde del mismo dia saliendo SS. MM. al balcon, permanecieron mas de dos horas en él hasta el obscurecer, presenciando con la mayor complacencia y agrado los ayrosos bayles y grupos piramidales con que se esmeraron en festejarles los dos coros arriba indicados con sus arcos de flores y achas de cera en las manos, y correspondiendo á los transportes de jubilo y contento que arrebatában al inmenso gentío agolpado en el espacioso frente del palacio, al ver tanta dignacion de sus amables Soberanos. En la misma tarde el Alcalde mayor y Regidor Decano elevaron á las Reales manos una respetuosa esposicion en escritos, renovando los vivos sentimientos de amor, gratitud, y fidelidad de que se hallan penetrados el Ayuntamiento y todos los moradores de esta Villa. por la noche de este dia siguió la iluminacion general como en el anterior, é igualmente la música no cesó de animar con sus festivos sonos la alegría y contento público.

A las siete de la mañana del dia siguiente 14 despues de asistir SS. MM. al Santo Sacrificio en el citado Oratorio de Palacio que les celebró el referido Vicario perpetuo, y de haberse dignado dar á besar por segunda vez sus Reales manos al Cuerpo Municipal, y á la Comision, subieron en su coche para proseguir su viage, dirigiendose á la Ciudad de Cervera, entre los alborozados vivas y transportes de todos estos fieles habitantes. Partieron si nuestros Augustos Soberanos, pero la memoria de los venturosos dias 12 y 13 de Abril de 1828 quedará grabada con indelebles caracteres en los corazones de los moradores de Igualada reconocidos á la fineza y amor con que se dignaron distinguirles sus amantes y virtuosos Reyes.

Este es un ligero y mal trazado bosquejo de lo que hizo la industriosa Villa de Igualada en obsequio de sus Soberanos, pero muy poco en comparacion de lo que hubiera practicado si hubiese podido medir sus facultades y recursos por sus deseos. [...]

Reus, 1833 ca. Biblioteca Font de Rubinat de Reus, sense localitzar. AMADES 1934, pàgines 151-153, tot citant FONT DE RUBINAT 1926, pàgines 229-230.

Descripcions antigues dels Cavallets i galeres de Reus, ja fossin imbricats o no en un sol entremès.

Els Cavallets reusencs presenten una particularitat molt curiosa: junt amb ells lluiten unes naus que reben el nom de *galeres*. és un cas molt estrany, i ens decanem a creure que es tracta de la barreja de dues danses diferents, d'un caient semblant, les quals potser cap a llurs darreries foren barrejades. Una relació molt somera d'aquest ball es troba en un àlbum manuscrit de la col·lecció del notable bibliòfil Pau Font de Rubinat, de Reus.

Aquesta descripció dona la sensació d'una barreja de dos balls, els quals tenen l'afinitat de simular una lluita entre cristians i moros. Aquests balls ja varen sortir per les grans festes celebrades per la ciutat de reus l'any 1712, en ocasió que la població fou nomenada ciutat. la descripció de l'àlbum que hem copiat es refereix a les festes fetes per la coronació de la reina Isabel l'any 1833. Quant a l'origen d'aquest àlbum hi ha dues opinions: Milà i Fontanals el cita dient que l'hi féu conèixer l'historiador senyor Andreu de Bofarull i que era propietat del senyor Francesc Albinyana, el qual l'havia dibuixat (Milà: *Orígenes del teatro catalán*, pàg. 275).

El senyor Font de Rubinat creu que el tal àlbum és dibuixat pel senyor Antoni de Bofarull. A instàncies nostres el senyor Font de Rubinat va publicar l'indicat manuscrit a la "Revista del Centre de Lectura de Reus", d'on hem copiat la part transcrita.

El senyor Bofarull parla d'aquests balls sense que permeti entendre si es tracta de dos balls o d'un de sol, si bé per la redacció d'aquest paràgraf es pot creure que es tracta d'un. Diu que el de Galeres és conegut, en tenim referències d'altres viles catalanes. El creiem un estrany additament al de Cavallets, i prescindirem d'estudiar-ne les característiques. Segons el senyor

Bofarull, el ball de Cavallets simulava una batalla entre moros i cristians. Els primers portaven com a ajudant el macer que al·ludeix l'àlbum, i els cristians portaven l'àngel, i es devien barallar per defensar la causa de cada bàndol. No sabem quin paper hi devien pintar les galeres, els combatents de les quals sembla que resolien a trets llurs diferències, segons es desprèn de la figura.

[Adjunta la descripció de FONT DE RUBINAT 1926, que transcrivim de la font de 1926 i no d'AMADES 1934]

Lo següent article y dibuixos son deguts a D. Andreu de Bofarull y Brocà, historiador de Reus y arxiver municipal de nostra ciutat, escriptor discret, encara que poch elegant, home curiós y coleccionista intel·ligent. A la seva mort les sevas colleccions se disgregaren. Una part anà a mans de la seva neboda filla del seu germà D. Anton, y encara avuy la conserva íntegra lo seu viudo Sr. Macià, de Barcelona. En aquesta part hi figura la interessant colecció numismàtica reunida per D. Andreu, guardada en lo mateix moble en que la tenia. Altre part està avuy encara en poder d'un nebot que viu a Arenys de Mar, constituïda per llibres, colleccions de diaris y dibuixos d'artistas fills de Reus. Altre part anà al encant temps després de la seva mort. La constituïan llibres de valor y volums de Varia, compostos de impresos referents a Reus y manuscrits de D. Andreu que crech tots inèdits.

En un d'aquestos volums darrers hi figuren las notas escritas y de color de mà del autor referents a las festas de Reus que segueixen:

Danças antigüas

Música o sonatas, vestits, noticias sobre'ls mateixos

[...]

Dança de Galeras y Cavallets

[tonada] Música de tarotas o Chirimias y Oboes.

Galeras.

[Dibuix d'una galera mora]

Las Galeras són iguals en moros y cristians y sols se diferencian, en que las unas porten una bandera blanca ab creu vermella, y las altres blava ab mitjas llunas blancas.

Las galeras estan construïdas ab tiras de riscla y cartó.

Música de tarotas ó xirimias y oboes. Correspon al gremi de blanquers y assaonadors.

Lo ball de galeras representa lo combat de Lepanto, aixís és que en las unas galeras van moros y en las altres cristians, remedan en sas evolucions un combat naval y quedan victoriosas las montadas per los segons.

Cavallets

[Dibuix d'un cavallet moro i un de cristià i enmig d'ells el macer amb cucurulla al cap]

Lo macer combat ab lo àngel que són los únichs que no portan cavall.

Dança de moros y cristians

[tonada] Música de violins y Trompas.

Gremi de pagesos y hortolans [no hi ha dibuix].

Reus, 1833 ca. BOFARULL 1866, pàgines 588-591.

Descripcions antigües dels balls reusencs, amb els Cavallets i Galeres, imbricats o no en una sola dansa, i els gegants, amb un important component d'alteritat que ja havia esdevingut arquetípic anys abans en d'altres indrets, com València.

Regocijos y festejos públicos.

Para todo y en todo á una la poblacion era la que emprendia los obsequios, cuando se trataba de celebrar un hecho ó acontecimiento ora local, ora religioso, y hasta politico.

Como la clase artesana constituida en gremios era la que formaba el todo de la poblacion, cada estamento de por si procuraba sobresalir á los demás, cuya noble ambicion redundaba en mayor lucimiento.

Cada gremio tenia su danza esclusiva, en su mayor parte históricas ó alegóricas, con su tocata ó música especial, la cual puede calificarse de verdadera popular.

La última vez que todas se presentaron fué en los dias 6, 7, y 8 de agosto de 1833 con motivo de los festejos en obsequio de la jura de la Reyna Isabel II precedidos de la secular carroza del gremio de labradores y de la grandiosa de los cuberos.

Las danzas ó bailes eran las siguientes:

El de moros y cristianos, propio del gremio de labradores y hortelanos.

Mosen Juan de Vich, una especie de mojjiganga que representaba el regreso del Cruzado, mas equivocadamente en los últimos tiempos confundieron el monseñor con el mosen y de ahí fué que al personaje de armas lo vistieron de cura. Pertenecia al gremio de los sastres.

Danza de Prims, propio de los tejedores de lino. No era mas que una comparsa de juglares (no nuestros antiguos músicos) sino los que con sus muecas y contorsiones figuraban en funciones públicas.

Las galeras, figurando el combate de Lepanto, pues cada individuo llevaba una larga y lijera nave que con la mayor facilidad movian. En las unas figuraban moros, y en las otras cristianos.

Cavallets, por el mismo estilo figuraban caballos cubiertos del todo con largas mantas, y arreos, representando la batalla de las Navas de Tolosa. Pertenecia al gremio de curtidores.

Bastonets, especie de acorde ejercicio por medio de unos cortos palitos, pertenecia al gremio de constructores de carruages.

Amás habia las danzas de gitanas, valencianos, cercolets, pastorcitos, y que no hemos alcanzado, pero que hemos hallado notadas, las de cabezudos ó nanos, mogiganga, y damas y viejos, todas las cuales no pertenecian á clase determinada.

Como á prólogo de toda fiesta, ya general ya particular de un barrio, desde que se conoció é introdujo el uso de la pólvora, se anuncia á la par del repiqueteo de campanas con la estrepitosa salve de morteretes, que por su estruendo es conocida por tronada, igual ó conforme se usa aun en algunas poblaciones de Normandía y del reyno de Valencia.

Inerente á esta y quizá oriunda ó resto de los árabes que ocuparon este pais, en la hora mas pesada, pero á la ligera de ropas, mas por una especie de gloria que el insignificante premio con que se les retribuye, se verifica la corrida ó cos, cual las cursas de los romanos.

Usado tan solo en las provincias que antes constituian la mayor parte de la corona de Aragon, en toda festividad figuran los gigantones, y en algunas poblaciones, precedidos de la figura de un colosal animalucho.

La memoria mas antigua de los de Reus se halla consignada en el acta del consejo de 22 de abril de 1635 en la cual se manifiesta que «dando mucho trabajo cada año tener que ir buscando ropas para vestir á los gigantones, se acuerda que se les haga un traje que sea de ropas baratas» asi pues en tal fecha era ya una cosa antigua.

Despues en 10 de junio de 1756 el ayuntamiento, dice «por lo muy derrotados que se hallan, cuyos trages, asi como tambien el vestido de la Tarasca, mulasa, datan de las fiestas de S. Bernardo, y mas hallándose ya prócsima la festividad de S. Pedro, se resuelve hacerles nuevos trajes, lo que causará alegría á los niños.»

Cuando en 1712 se recibió el titulo de ciudad, á fuer de simbolo en las demostraciones públicas que se hicieron, apareció ante la vieja tarasca la figura de una colosal águila que á los pocos años arrinconaron los antiguos Filipistas, quizá por antipática.

Los primeros gigantones que hubo fueron cuatro, dos figurando cada secso. El de menor talla empuñaba un alfange con el cual amenazaba á un culebron que llevaba enroscado en el opuesto brazo. Iba con calzones cual en nuestros dias tambien lo hemos visto en el que le sucedió. Su pareja era de raza negra.

A principios del presente siglo fueron construidos los seis que hoy existen, que debian ser ocho, en representacion de las cuatro partes del globo, quedando figuradas Asia, América, y Europa,

pero al que representa el varon de esta última, hace pocos años que se le disfrazó suprimiendo los pantalones y cubriéndole con un traje talar que nada significa.

Igualada, 1834. ABADAL 1834, pàgines 7 a 70.

catequesi en forma de diàleg publicat a Igualada el 1834 on es pot observar com l'església pugnava per mantenir els ingressos a través de la venda de butlles de la Creuada i com en justificava la necessitat a la població.

PRÒLECH.

Quin espanyol bon catòlich pot mirar ab ulls aixuts lo abandono en que ha vingut á parar la Butlla de la Santa Cruzada? Un tesoro que deuria ser de tot espanyol mil vegadas mes apreciat que l'or y la plata, ha arribat à un abatiment, objecte de despreci y burla de uns, y de indiferència de altres. Si nostra esperit de Fe y Religió nos' reanima, temo serà luego un tesoro enterrat en nostra Pàtria, desconegut dels mateixos naturals. Y los Papas, se veuran en la dura precisió de retirar la sua mà benèfica, que ab tanta profusió ha derramat fins ara sobre nostra terra, la rosada del Cel, ab abundància de gracias y singulars Privilegis. Parlo d'eixa manera, mogut de la rebaixa tan escandalosa, que de alguns anys á esta part se experimenta en la distribució de ditas Butllas. Y de ahont pot provenir esta lamentable decadència? Jo penso, que sens temor d'errar, se pot atribuir, no tan à la pobresa, com al haber lo poble donat oídos á las impietats y falsedats, tantas que se han vomitat contra esta Santa Butlla y las indulgencias. Pero qui són cabalment los qui mes se desmandan en això? Per fortuna són uns, que no tenen altra ciencia que la mundana, la de la carn, de las passions, enemiga de Déu. Uns que no saben de que parlan, censuran lo que no coneixen, y estan ignorants y en dejú en punt de Indulgencias y Butlla de Cruzada, que tan abominem y malparlem. Puntualment se verifica en ells lo del Apòstol San Judas: *quicumque ignorant blasphemant. Epist. v. 10.*

Desitjós de que lo fiel obre los ulls, mire los interessos de la sua ànima, y no se deixe enganyar de uns que no saben ni'ls toca saber lo que critican, he determinat publicar aquest Opúscul. En ell veurà lo Lector, lo que ha sempre ensenyat la Iglesia Catòlica en materia de Indulgencias; l'origen de la Butlla de la Cruzada y causas que la motivaren; y los motius perque continua en Espanya tan solament, y no en altre Regne.

He preferit publicarlo en forma de conversa, perque la sua lectura sia mes grata al poble. Y per la mateixa rahó, encar que la materia és sèria, he procurat tant com he sabut, acomodar-me al seu estil, a las suas frases, ditxos, refrans y expressions.

Si he acertat, baldament que aquest paper arribás á las mans' de tothom, perque llegint-lo molts, alguns a-lo-menos se'n aprofitaran. Aquest es lo meu desitj.

Basta de Pròlech, amat Lector. *Vale et jube.*

[Pàgines 7-10]

[...] Però, escolteu, y que non preneu vos de Butlla, que me hagueu fet aqueixa pregunta ?

-Pag. Jo li diré la veritat: antes bé n' comprava, però...

-Sr. R. Heu, poch à poch, això de comprarne. Las Butllas no-s compran, sinó que-s prenen, pues lo diner que-s dona, no és preu de la Butlla, sinó una limosna destinada a aquelles obras pias senyaladas del Papa. En nom de Butlla, entenem unas lletres Apostòlicas, en que lo Papa concedeix gracias y privilegis espirituals, y aquestos béns no son preu estimables, ni vendibles. [...]

-Pag. Ja té rahó, perquè si havia de contar-li tot lo que n' he sentit à dir, prou nos hi atraparà la lluna. Jo responent-li ab claredat, passat del Crech en un Déu, lo demés me apar fullaraca, y no crech gayre res: y això de Butllas è Indulgencias ho miro per falornias y papadineros.

-Sr. R. Jesus ! Isidro... basta , basta de disbarats. Ab pocas paraulas, heu tallat rama per 15 dias...Ja veitj lo que temia: és dir, que vós sou un heretge.

-Pag. Jo heretge? Deu men quart.

-Sr. R. Sí, sí, vos sou un heretge, y no dels petits. Vós no creyeu sinó en lo que se expresa en lo Crech en un Déu, de consegüent vos no creyeu en lo purgatori, en Indulgencias, ni en lo Batisme, Eucaristia, ni ab cap Sagrament, sent aixis que tot això són articles de fe, y que no estàn expressats en lo Crech en un Déu, per lo tant, vés sou un heretge. Home, home! no veyeu quinas vos ne escapan? Lo Crech en un Déu, és un compendi dels articles capitals de la Fe, però a mes de aqueixos, ni ha de altres, y altres com los indicats, que constan de la Sagrada Escripura, o tradició Apostòlica, que devem creurer com los continguts en lo Crech en un Déu, y quant no, som heretges [...]

[Pàgines 10-11]

[...] Parlem en primer lloch de la de la Cruzada, que és la principal, pues sobre lo indult de la carn, petitas dificultats hi podeu tenir.

-Pag. Tan mal he oït dir de la una, com de l'altra.

-Sr. R. Ja ho suposo, pero tot vindrà per son torn. = Lo mes apreciable de la Butlla de la Cruzada, són las Indulgencias, tantas que-n concedeix; y de consegüent, comensem per aquí [...]

[Pàgines 42-56]

Comensem ab lo seu origen, y desde luego descubrireu la sua causa, efectes y nom que té. En lo any 1096 los Turchs se habian apoderat ja de tota la Terra Santa y Asia menor fins al estret de Constantinopla, destruint Iglesias, perseguint als cristians, y rabiosos de borrar lo sant nom de Jesús de sobre la terra, amenassavan invadir a tota la Europa y acabar ab la cristiandat. En aquest apreto, un zelós Ermità vingué del teatro de aquella guerra, recorregué la Europa, y mogué als Reis y demás Prínceps cristians a reunirse y empèndrer la guerra contra del Turch, per reconquistar las provincias usurpadas y contenir las suas miras de conquista y rapinya. Los Prínceps cristians, reuneixen exèrcits; lo Papa junta un Concili en Clermont, y concedeix grans privilegis e indulgencias à tots los fiels que se allistarian y reunirian al exercit o ajudarian ab limosnas y oracions; y fou tal la conmovió de ànimos a vista de una causa comuna, tan pia y santa, y de las Indulgencias concedidas, que fou precis fer retirar à molts, que sens reparar en la edat, secso, ni condició, se oferian à pelear y morir per Cristo en la mateixa ciutat en que Cristo morí per tots. Se donà per divisa una creu encarnada, que portavan sobre del vestit, per qual motiu se donà a aquella espedició lo nom de Cruzada. La Espanya, estava ocupada ab la guerra contra dels moros, que tenia dins de casa; però no obstant això, lo Arcabisbe de Toledo eixí també ab tropas, ab la insígnia de dita Creu. Aquest es l'origen de la Butlla de la Cruzada , que espedí alashoras lo Papa à favor dels que anirian à aquella guerra santa.

Aquesta espedició tingué un felis ècsit, de manera que ab tres anys, ço és, en 1099 tingueren conquistada la Terra Santa ab la sua capital Jerusalem.

Pero en 1187 caigué altra vegada en poder dels Turchs, a pesar de haver anat en son ausili un gran Exèrcit de Cruzados, que per comissió del Papa Eugeni III habia predicat y publicat en Fransa y Alemania, San Bernat Abat.

Sobre lo any 1209, per reprimir als heretges Albiguenses, que revolucionaren la Fransa, robavan las Iglesias, profanavan las Imatjes dels Sants, incendiavan las casas dels catòlichs, sequejavan los pobles, destruian los monastirs, degollavan als sacerdots...per reprimir dich, y castigar la insolència de aquells rebeldes a la Iglesia y al seu Soberà, Inocenci III, publicà altra Cruzada, ab ampla concessió de Indulgencias y gracias a tots los que se allistassen al exèrcit catòlich, o

ajudassen i la guerra ab oracions y limosnas. A esta expedició, anaren mols espanyols, y entre ells lo gran Patriarca S. Domingo.

En 1570, poderosos e insolents altra vegada los Turchs ab novas victorias y conquistas, tornavan amenassar a tota la Cristiandat, y los pareixia que res los faltava, sinó destruir la forsa naval dels Cristians per apoderar-se dels ports de mar que volguessen de Europa, y tenir las portas obertas a novas conquistas y robos. En ocasió tan crítica lo Papa S. Pio V. Dominico, publicà altra Butlla de Cruzada, y reunits los exèrcits del Papa, ab los de Venècia y Espanya, formaren una poderosa armada naval, confiant lo seu mando a D. Joan d'Austria jermà del Rey de Espanya. Y encara que esta Armada era molt inferior à la turca, no obstant, lo acometen en lo golfo de Lepanto, y quedà destrossat tot lo poder del Gran Turch, fent lo ànech mes de 40 mil, ab passats de deu mil presoners, llibertat de 20 mil cristians que portaban catius en los rems, y aprensió de todas las galeras y demás embarcacions. En una paraula, no hi ha memòria de homes, de altra victòria semblant, en que se haja manifestat més lo poder de Déu a favor de la Cristiandat. Lo Papa no duptà atribuir aquella victorià als rosaris y professons devotas, qu'ls confreres del Roser feyan lo mateix dia que se alcansà; per qual motiu, manà celebrar-se tots los anys la festa del Roser en lo primer Diumenge de octubre, en perpètua memòria de aquell benefici. Convé advertir, que lo Rey d'Espanya costejà per si sol la mitat de tots los gastos que féu l'Armada de estas tres Potencias.

-Pag. Havent concorregut a las Cruzadas tants regnes de Europa, com pesta ningú te la Butlla sino nosaltres ? Apar estrany això.

-Sr. R. No hu' estranyareu, quant me haureu oït. Todas las citadas y otras Cruzadas en que han concorregut los Reys d'Europa, lo de Espanya ha estat qui més se ha distingit en ellas per la defensa de la Religió contra dels infiels de modo que may ha fet paus ab turchs, moros ni altres infiels; y sols tenim ab ells treguas, ó suspensió d'armas, que ells trenquen sempre que·ls passa per lo cap com ha succehit mil vegadas ab lo turch, argelins y demás. Ab això sol, ja veyeu que la Espanya és més acreeadora a gracias Pontificias, que ningun altre Regne. A més de això, quin ha peleat més contra infiels per mantenir pura la fe dins casa, y predicar-la fora de casa? Durant los set cens anys que tinguem los moros, què fou tot Espanya, sinó una Cruzada continua? En efecte, pues durant aquella tan llarga guerra, que acabà en 1492, ja los Papas habian concedit a la Espanya particulars Butllas de Cruzada, perquè ab las suas limosnas continuàs la guerra contra dels mahometans, com diu Mariana. Desde que·ls moros són fora, quin Regne ha mantingut tan pura la fe ? Quin ha estat tan preservat de heretgias? Fins al present, no sabem que cap heretgia haja nascut en Espanya, ni que un sol heresiarca, ço és, autor de alguna heretgia, haja estat espanyol. Y quina nació, quins Reys sinó los de Espanya, han merescut lo titol honrós, y renom de Catòlics?

Y si parlem de portas a fora, qui nos passarà la ma per la cara? Qui ha portat lo nom de Jesús à todas las parts del món, sinó los Reys d'Espanya y espanyols? Ells han restablert lo Evangeli en las Américas, lo han introduït y mantenen en Filipina, e Islas de Luzon, en Tunkin, Conchinchina, Imperi de la Chiha, Japon &c. &c. Y finalment, los Reys de Espanya són los únichs que han pres lo càrrech de defensar la fe Catòlica, de propagar-la y de mantenir expedicions per contenir Turchs, Moros, Jueus y demás infiels perseguïdors de ella.

Per aqueixos y altres motius, después de espellits ja los moros d'Espanya, continuan los Papas en concedir-nos una especial Butlla de la Cruzada, com lo Papa Julio II ho féu en lo any 1509. Despues Lleó X any 1519 - Clement VII any 1529 — Paulo III en 1535 y 1537 - Julio III en 1555 - Paulo IV en 1559 - Pio IV en 1562 y 1563 - y S. Pio V any 1571 que estengué la concessió per 6 anys, de manera que cada dos anys se publicàs, y aqueixa concessió per sis anys és la que se observa y sempre que los Papas la concedeixen o renovan, volen que no valga sinó per sis anys. Después Gregori XIII any 1573 y 1576 - Xixto V any 1585 - Gregori XIV en 1591 - Clement VIII en 1592, 1600 y 1603 - Paulo V en 1605 ab prorogació per Espanya fins a 1625 y per las Indias espanyolas fins à 1663. - Los demes Pontífices, exceptat Gregori XV perquè en lo seu temps

durava la concessió de Paulo V la prorogaren solamen per sis anys; y may l'han concedida perpetuament.

Convé advertir que Gregori XIII en la sua primera concessió de 1573 decretà, que cada any se publicàs la Butlla de la Cruzada en Espanya, y en las Indias espanyolas cada dos anys. Y todas las Butllas que han anat concedint los demás Papas, l'han formada seguint la norma de la de Gregori XIII, que és la més plena de indulgencias y privilegis.

Si tot això no us' basta, seguïu todas las Butllas de la Cruzada que han continuat a prorrogar tots los Papas desde lo any 1663 fins a nostres dias, y en las suas cabeceras trobareu apuntats los motius particulars de la sua concessió y prorrogació. Y si no voleu tenir tan treball, escolteu la cabecera de la que actualment tenim, confirmada del Papa Lleó XII, que diu aixís: *Entre las naciones favorecidas del cielo, y llamadas por la providencia Divina al gremio de la Iglesia, ninguna mas privilegiada que la nación Española, escogida muy particularmente para la propagación y defensa de nuestra Santa Fe Católica, habiendo llevado el estandarte de la Cruz, á los países mas remotos del Orbe, y haciéndole triunfar innumerables veces de los enemigos del nombre cristiano. Para alentarle, pues, en tan gloriosa empresa la franquearon los Romanos Pontífices con una liberalidad imponderable, los privilegios, Indulgencias y gracias contenidas en la Bula de la Santa Cruzada, que confirmó y prorogó nuestro SS. Padre León XII, por su breve expedido en Roma á 26 de julio de 1824.*

Aquí teniu, pues, perque la Butlla de la Cruzada continua en Espanya, y no en ningun altre Regne.

-Pag. Li dono las gracias de las noticias que me ha donat, que may havia sentit. Però, diguim ara; aquella guerra bé és acabada, y tenim paus ab tots los infiels del món; purtant bé devia ser acabada la Butlla, ó alomenos se·ns donàs de franch, no pas esquitxan pesseta. Tothom hi és per lo diner. Y lo Papa, que no hi sucará tambe? Deuhen fer tan tu, tan jo.

-Sr. R. Vós lo que vomiteu, és disbarats això sí: y sobre tot que no us toquen la butxaca. Com podeu dir que està acabada aquella guerra, y que tenim paus ab ells? Ahont se han firmat estos tractats de pau ? Ja vos he dit que lo Rey d'Espanya, may ne ha firmat ab infiels.

De consegüent la guerra sempra queda oberta; y lo que tenim no són sinó treguas ó suspensió de armas. No haveu vist com fins ara quels francesos han conquistat à Argel (que per molts anys pугan guardar·lo), aquella guerra ab nosaltres encara durava, o teniam que pagar un gran tribut a aquells infiels perque nons molestassen? Y a pesar de això, lo dia menos pensat, sens dirnos aygua va, nos pillaban barcos, saltavan a nostras platxas, robavan y prenian la gen que podian y se·ls ne portavan per esclaus; Quants espanyols no haveu conegut y jo també, que presos d'esta manera, han estat a Alger carregats de cadenas? Això no és pas parlar·vos del any de·n marras, sinó de nostres dias. Y quant no peleem ab infiels, que no deu lo Rey d'Espanya estar sempre previngut de barcos, tropa y canons de artilleria per quant vinga la ocasió, a que estam exposats tots los dias? Que voleu que·ns atrapen ab los pixats al ventre, majorment tenint a flor de bigoti las costas de Àfrica, pobladas de cap a cap de mahometans y altres gentils? Bons vehins són aquestos, per víurer descuidats, y dormir a bon son!

Pero no pensesseu que tot lo producto de las Butllas se haja precisament de invertir en aparatos de guerra contra infiels. No veyeu que lo Papa tambe diu: para la propagación de nuestra Santa Fe? y aquesta no s' propaga ab canons de artilleria, ni sabres, com la lley de Mahoma, sinó per medi de la predicació, y qui vol, creu, y qui no vol, se queda com antes. Aquí teniu un altre escorredor dels diners que ixen de la Butlla. Ja vos he tocat, no ha gaire, del que ha fet la Espanya de portas a fora per la defensa y propagació del Evangeli. Y a mes de allò, quant diner no ha gastat fins ara en mantenir partidas de tropa al costat de cada Missionista de Amèrica, no per forsar als Indios a convertirse, sinó per defensar al missionista dels atropellaments que hauria estat exposat, a fi de que pogués ab llibertat anunciar la Divina paraula a aquells que la volguessen escoltar? Y fins en nostres dias, no se han esmerat los Reis de Espanya, en conservar y propagar la Fe Catòlica tambe en Filipinas e Imperi de la China? Lo mateix Fernando VII nostre Rey actual ha protegit la fundació de un collegi de Dominicos en Ocanya, per punt de reunió de

tots los Dominicos, que se senten ab esperit per anar a Filipinas, y penetrar al Imperi de China à predicar lo Evangeli [...]

De aqui podeu conèixer, y estigueu ben persuadit, que lo Papa, tans diners se-n porta de la Butlla com vós. Ni ell se ha cuidat de tacsar la limosna, sinó que ho fa lo Comisari general de la Cruzada espanyola, a qui lo Papa donà facultat per senyalar-la. Y aqueix mateix recull tots los diners que ixen de las Butllas.

-Pag. Però home, si los diners de la Butlla de la Cruzada van fora d'Espanya, pitjor estem que no estavam. Quin bordell de negoci que-ns porta! semblant al de Robert ab las cabras, que n' donava dos de blancas per una de negra.

-Sr. R. Primerament los que se gastan en armament contra dels infiels, no marchan pas d'Espanya. Y encara que ne eixissen, no serian ben gastats en defensa de la Religió, y de tots los pobles espanyols que estan a la vora del mar? Si vos allà teniau la casa, vos agradaria gaire trobar-vos una nit rodejat de turchs o moros, que-us robàs, y se-us ne portàs al Àfrica? Segonament lo diner que lo Rey gastava en enviar y mantenir tropa en las Missions de Amèrica, no era sinó adelantar-lo; pues ab las contribucions que cobraria quant los Indios estarian civilisats, lo reembolsaria quadruplicat. Bona falta que-ns fan los diners de Amèrica! Tercerament, y per últim, encara que la Espanya no recobrés res de las Islas Filipinas en recompensa de la predicació del Evangeli; y encara que cada any fassa una bona limosna per la conservació y culto dels Llochs Sants i que no devem fer alguna limosna fora de casa? Y podeu citarmen una de més ben empleada? Que teniu por que per aqui se atrasse la Espanya? Cuidado no sieu vos aquell Pagès, que malgastant ab disbauxas y gormandadas, despues de molt rumiar per saber ahont se perdia l'aigua, resolgué, que tot lo atrás de la casa, provenia del malgasto de lluquets, que feyan las criadas, cremant-ne un cada vegada que encenian lo foch!

Deveu advertir que als Frares que marxan à Filipinas, y a la China, las mateixas Provincias ja costejan lo viatge ab tots sos gastos. No pensesseu, que tambe se pagassen de la Butlla. [...]

[Pàgines 60-61]

-Sr. R. Ja crech molt be que la pesseta es la que-us dol, y que per aqueix vil interès vos han agafat los dolents, y haveu estat company de ells en sentir y dir mal de Indulgencias, y Butlla de la Cruzada. Vós sou un valent babiaca, per no dir-vos altra cosa. Lo mateix que dieu, ho podeu tambe dir de la limosna de una Missa, y de tots drets parroquials; y los Capellans y Rectors, podem penjar las barras en un clau. Si...això de haver d'smunyir una pesseta, és un cas de casos! Ja està dit y repetesch, y vós diré sempre lo mateix: que aqueixa pesseta és una limosna, que entre otras cosas, serveix per defensar-nos dels infiels, impedir vingan a nostras voras del mar a robar pobles, y pillar espanyols per vendre-se-ls com que fóssem bestias de càrrega. Ab aqueixas pessetas que tan vos dolen, se-ls tapa la boca, y si això no hi basta, se-ls tapa ab canons de artilleria y balas. Y per això encara vos courà una desdixada pesseta cada any?

[Pàgines 69-70]

-Pag. Si vol que li diga la veritat, me ha posat palla á la esquella.

-Sr. R. Molt ruch auria de ser per no posarvoli, venintme mes carregat de lluquets, que un S. Jaume de Patxinas. Quins llibres heu estudiat vos?

-Pag. Ay pobre de mi! Que vol que haja estudiat? No he passat sino lo llibre del Roser.

-Sr. R. Grandíssim burinot! No haver estudiat teologia , y voler tildar no menos que'ls Manaments de la Iglesia, Indulgencias, Butllas Pontificias! Que diriau , si no havent jo may tocat bous ni arada, vos volia ensenyar lo art de cultivar la terra ? No m' enjagariau à fregar, dientme que m' cuidas del Breviari , y de las cosas del meu ofici ? Y fariau santament, perque, que podria dirvos sino desacerts ? Mireu , Isidro, que això no va be: cada hu de son ofici, lo militar à la guerra, y lo pagès á la terra. Y cada qual en lo de son art, que done sa cullerada quant convinga

, santo y bueno; pero si voleu decidir en cosas, que no son de vostra professió , no direu sino disbarats, y burricadas.

Igualada 1838, gener 31. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1145.
Llibre Actes 1836-37, foli 342r i v.
Inventari parcial de la Casa de la Vila.

En la Sala Capitular

- 52 Sillas de brazo de nogal con asiento y respaldo de baqueta y el escudo de armas de la Villa gravadas al frente muy usadas.
- 12 Sillas ordinarias con asiento de enea pintadas de encarnado y amarillo.
- 1 Silla de brazos con asiento de enea, para el secretario.
- 1 Mesa pequeña para el Presidente.
- 1 Mesa con un cajon llave y cerradura para el secretario.
- 4 Quadros con los retratos de Fernando 7º de Maria Cristina y de Isabel y de Fernando 6º su guarnicion dorada.
- 1 Tabla de las fiestas en que concurre el Ayuntamiento en cuerpo con guarnicion de madera.

En la Ante Sala

- 2 Bancos de madera largos con respaldo.
- 6 Sillas ordinarias pintadas color encarnado usadas.
- 1 Mesa de madera ordinaria con cajon.
- 1 Armario suelto pequeño que contiene el archivo.
- 1 Id. Grande tambien del archivo.
- 1 Quadro grande con el plano de la Villa, vidrios y guarnicion de caoba.
- 3 Quadritos con diseños de fuentes guarnicion de madera y vidrios.
- El farol de la escalera.

En la primera antesala de frente la escalera

- 1 Banco viejo.
- 1 Velon grande vulgo llumanera con cuatro candilejas.
- 1 Quinque para el salon de sobremesa con globo de cristal.

En la pieza de la Mayordomia

- 1 Cofre de cobre para poner las bolas de la extraccion de Donsellas con tapadera de causa pia de Cornet.
- 2 Testas de los gigantes.
- 1 Mesa de cobrar de madera vieja.
- 1 Arca vieja y dentro los dos vestidos de los maceros y las dos masas.
- 10 Insignias de domasco.
- 4 Espadas.
- Los vestidos de los Gigantes.
- 1 Cortina de trapo nuevo de balcon.
- 1 Cubierta de paño encarnado con fleco de oro para la mesa del presidente.
- 1 Id. Muy vieja con fleco de seda (ratllat)
- 1 Mesa pequeña.
- 1 Caldera.
- 2 Quadros pequeños con retratos de Reyes viejos.
- 10 Acheras.
- 1 Braser grande viejo con su caja de madera ordinaria y patita.

Igualada 31 En[er]o 1838.

Se encarga de ello su criado mayor. Jose Bausili.

Igualada 1838. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1147. Llibre Actes 1839, foli s 200 i ss.

Extracte dels comptes municipals del 1838. Menció explícita del flabiolaire dels gegants.

Provincia de Barcelona. Villa de Igualada Año 1838.

Cuenta justificada que yo Ramon Gavarró y Roca, Depositario de Propios y arbitrios de este Común, presento al Ayuntamiento Constitucional de esta villa, asi de los valores que han tenido dichos ramos y han ingresado en mi poder en el año proximo pasado de 1838, resueltas las ultimas cuentas, debitos en favor y contra los ramos desta por pagos verificados en el año de la presente y resultados para la siguiente en la forma que sigue.

[...]

Lo son seis cientos reales vellon satisfechos á los Musicos que acompañaron al Ayuntamiento en las funciones publicas en todo el año de esta cuenta, segun el documento de nº 44.....600

Lo son quinientos treinta y tres reales, doce mrs. vellon satisfechos al Maestro de la Capilla de Música por la direccion de esta en todas las funciones de cargo del Ayuntamiento, segun el documento de nº 45....533..12.

[...]

Lo son dos cientos diez reales vellon gastados para adornar y vestir los Gigantes y componerlos y pagar á los portantes y Tamborino en la festividad de Corpus del año de esta cuenta, segun el documento de nº 51.....210.

[...]

Lo son sete cientos catorze reales vellon por el coste de manto del Bedel que acompaña al Ayuntamiento en las funciones publicas, peluca del mismo, hechura y guarniciones y catifa con su forro segun el documento de nº 56.....714

Madrid (Biar), 1839, maig 5. SEMANARIO 1839. *Semanario pintoresco español*. Núm. 18, 5 de maig de 1839. Pàgines 140-142.

Notable quadre de costums d'una festa de Moros i Cristians, la de Biar, del 1839.

COSTUMBRES VALENCIANAS. MOROS Y CRISTIANOS.

La reconquista de España dejó impresa en el alma de nuestros antepasados una idea de gloria, que se ha trasmitido á nosotros con la misma fuerza y entusiasmo con que la adquirieron aquellos testigos oculares de las mayores proezas. Muchas poblaciones celebran con pública alegría el momento feliz en que las banderas cristianas triunfaron de las moriscas, y les devolvieron la deseada libertad; pero entre todas, ningunas se entregan con mayor placer á estos recuerdos que varias de las valencianas. Alcoy, Onil, Benajama y otras muchas solemnizan el célebre día con fiestas anuales á que dan el nombre de *Moros y Cristianos*; pero ninguna sobresale, ninguna se esmera tanto como la pequeña villa de *Biar*, famosa en la provincia de Alicante, mas aun que por la riqueza é industria y aplicación de sus habitantes, por la fiesta que vamos á describir.

Es inesplicable el júbilo con que el económico y laborioso valenciano se entrega á ella, y la generosidad con que consume en tres días los ahorros de una anualidad de trabajo: mas también puede decirse que esta fiesta es la mas propia de su carácter, y que durante ella vive en su centro, porque verdaderamente los valencianos nacieron para el bullicio y la agitación.

El mes de mayo se aproxima, y ahora, en este mismo instante en que escribimos, el vecino de Biar ya se atormenta en discurrir sobre la fiesta venidera; ya registra el pesado arcabuz, encarga al polvorista la mecha, compra las municiones, forja los cartuchos, visita los pueblos comarcanos, convida á los amigos, va y viene á la alfareria á ver construir la *cabeza de Mahoma*, y espera con indecible ansiedad la llegada del *diez de mayo*. Las valencianas igualmente agitadas, componen sus graciosos trages, compran las blancas y bien tegidas alpargatas, ó las trabajan con sus manos, las adornan con cintas correspondientes, y al mismo tiempo preparan la cal, blanquean su curiosa morada, y para obsequiar á los futuros huéspedes hacen *orejetas*, *almojavanas*, *sequillos*, y otros dulces caseros, y tuestan cañamones y garbanzos, ó los compran de los que egercen este ramo de industria.

Entre estas fatigas los alcanza el tiempo, y la campana de la iglesia parroquial anuncia que el momento es llegado; la fiesta va á principiarse, y el vecindario dividido en dos bandos forma comparsas de moros y cristianos: cada partido elige sus gefes entre los jóvenes de las familias mas notables, y la bandera de Aragón se ostenta en los balcones de la casa del capitán de cristianos, interin el pabellón morisco distingue la que habita el capitán sarraceno. La comparsa de árabes viste regularmente á la africana; la de cristianos usa del traje del dia, llevando por toda distinción un ramo de flores en el sombrero: el alférez y sargento visten casaca y sombrero de tres picos, distinguiéndose por vistosas bandas de seda, y el capitán se adorna con un Magnífico traje á la antigua española. El primer dia de la fiesta es poca la concurrencia de forasteros. El clero y el ayuntamiento de Biar seguidos del vecindario marchan á la preciosa ermita que á corta distancia del pueblo tienen dedicada á la Virgen de Gracia, patrona de la villa, y conducen la imagen en devota procesión á la iglesia parroquial. Durante la carrera las comparsas de moros y cristianos hacen salvas repetidas, disparando por parejas los sonoros arcabuzes, secundados por los gefes, que llevando dos cargadores, cuyo oficio es presentarles el arcabuz ya montado, disparan continuamente. La procesión se termina, y una vistosa función de pólvora da fin a la diversión del dia.

A el amanecer del siguiente todo el pueblo se pone en movimiento. Las afanosas valencianas no descansan un instante, y apenas tienen tiempo para cumplimentar á los huéspedes que llegan, y disponerles la comida y la morada. La mañana la pasan en estas ocupaciones, al tiempo mismo que los hombres asisten á una magnífica función de iglesia, y los moros y cristianos se divierten en pasear por las calles haciendo fuego, precedida cada comparsa de un niño vestido de ángel, que con una pequeña rodela en la mano sirve de blanco á los tiros de los gefes, dando una vuelta ligera apenas ve disparado el arcabuz. A las tres de la tarde principia la verdadera fiesta.

En medio de la plaza se levanta un castillo de madera. El pabellón aragonés tremola sobre sus almenas, y la comparsa de cristianos lo guarnece para defenderlo. El numeroso concurso de vecinos y forasteros yace en el mayor silencio, y espera con afán el sonido de un clarín anuncio de la llegada del ejército morisco. Se oye por fin, y aparece un grupo de espías vestidos del modo mas ridículo y asqueroso, conduciendo un compás y un telescopio, con los que aparentan practicar un reconocimiento. Los ademanes y contorsiones raras y extraordinarias de estos graciosos de la fiesta, producen en el vulgo una risa descompasada, pero en medio de ella es notable la seriedad de los espías, que trabajando por hacer reír nunca se ríen, graves hasta lo sumo trabajando por el placer ageno, ellos se atormentan por no gozarlo.

A esta farsa de payasos sigue el alférez morisco. Montado sobre un brioso caballo y con los ojos vendados llega hasta los muros del fuerte y entrega al capitán español un pliego intimándole la rendición. El valiente cristiano lo lee, se irrita, lo rompe y lo arroja al portador; este vuelve desesperado, y con sus ademanes de furor pone fin al primer acto.

Suena de nuevo el clarín, y el capitán sarraceno aparece en un caballo escoltado con alguna tropa: pide una conferencia al gobernador del castillo y recita en alta voz una mal forjada relación á que se dá el nombre de *embajada*. Blasfema repetidas veces del nombre de la virgen, y concluye ordenando la rendición de la plaza. El valeroso cristiano le responde de un modo análogo, y proclama con frecuencia el nombre de María, que el pueblo repite lleno de entusiasmo. Los españoles no quieren rendirse, el moro se irrita y ordena el asalto. La plaza se

inunda de guerreros; los cristianos son vencidos, el castillo es tomado y abatida la bandera de la cruz, se levanta en su lugar la triunfante media luna. El fuego cesa, y los árabes se complacen en la victoria, entregándose los espías á los gozos de la embriaguez.

Mas el árabe feroz aun no está satisfecho; ha vencido á los cristianos, quiere insultar al cristianismo. Mahoma va á ser conducido á la plaza espugnada, y la comparsa morisca marcha en su busca. Se oye una desagradable música, y en un carro de triunfo llega Mahoma festejado por los espías. El célebre profeta viene representado por un viejo pantalón y una desgarrada chaqueta henchida de paja; su cabeza que es de barro presenta las facciones mas horribles, y va llena de pólvora llevando en la boca un cigarro, que debe servir para terminar la función del día siguiente. Mahoma es subido al castillo entre las mas ridiculas demostraciones de alegría, y atado á un palo queda patente al pueblo en una de las almenas.

Terminada la escena, el pueblo se divide para entregarse á los bailes, y vista por la noche una fiesta de pólvora se prepara con el descanso para las diversiones del dia siguiente.

Llegado este se pasa la mañana en las mismas ocupaciones que la anterior; pero á las tres de la tarde la escena pasa de un modo enteramente contrario. Los árabes guarnecen el fuerte; el concurso es el mismo pero los vecinos de cada pueblo ocupan un lugar diferente. Los de Biar y algunos otros, se esparcen indistintamente por los costados de la plaza: los de Villena se colocan á la derecha del castillo, la izquierda esta ocupada por los de Castalla. El ejército español da el ataque; su capitán recita la embajada recopilando las glorias del país, y resistiéndose los moros á la entrega, se ordena el asalto. El castillo es vencido; sus defensores huyen, y los gefes de ambos bandos se baten cuerpo á cuerpo en la última plaza. Interin los cristianos rinden á los moros, uno de los espías enciende el cigarro que Mahoma tenia en la boca, y todo el concurso volviendo la espalda al castillo, bajando la cabeza, y presentando las asentaderas al odioso profeta, espera temeroso el momento fatal. El fuego del cigarro comunica á la pólvora, la cabeza de Mahoma rebienta con el mayor estrepito, y los cascos vuelan causando algunas desgracias. Inmediatamente sufre el castillo un segundo ataque, los vecinos de Villena y Castalla se arrojan á él; desatan los restos de Mahoma, y asidos á ellos se disputan á golpes la honra de llevarselos. Vencen los de Villena asi por su mayor número, como por la protección que les dispensan los de Biar, y llenos de gozo arrastran los restos mezquinos del odioso profeta por el camino de su pueblo. Biar entre tanto varia de aspecto, y el pueblo devoto se reúne, en la iglesia para conducir á su ermita la imagen de la patrona entre las salvas de los moros y cristianos, y se ve con alegría la última diversion de pólvora, que le avisa el fin de las fiestas, y le condena á la fatiga y al trabajo. Las graciosas valencianas, limpias cual siempre lo fueron, y hermosas como las georgianas, son en tales días el adorno principal de las bulliciosas fiestas. El tamboril y la dulzaina las llama á sus placeres propios, y entre el entusiasmo de las danzas, solo piensan en hacerse amables á sus amantes, y alguna de ellas con poco miramiento de su religión cristiana en complacer y agradar á un feroz y barbudo moro.

N. B. S.

Barcelona, 1839, setembre 21. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Diario de Barcelona, del 21 de setembre de 1839. Núm. 264, pàgines 4086-4088.

Programa d'actes de les celebracions públiques per la Pau de Bergara entre Isabel II i els Carlins. Darrera aparició solemne documentada dels cavallets cotoners de Barcelona, almenys en una festa extraordinària.

ANUNCIOS OFICIALES.

BARCELONESES. Estamos celebrando todos con entusiasmo hace dos dias sucesos grandes que serán escritos para siempre en los fastos de la LIBERTAD del mundo. La causa del absolutismo toca ya á su término en nuestra Península. Su último representante huye despavorido á implorar la hospitalidad estraña, y acaso el pan de aquellos mismos pueblos á quienes antes insultára en medio de sus impotentes devaneos. Deja tras si una huella de seis años de sangre y de luto, de

desolacion y de ruinas, de males sin cuento, obra unos de la barbarie de sus huestes y de sus decretos, efecto otros de la exasperacion con que contaba para abatir nuestros esfuerzos. Todo ha sido en vano. Un padron de infamia mostrará á los siglos la odiosa memoria del mal aconsejado y del rebelde príncipe. Resaltará tambien la negra perfidia de cuantos alentando y sosteniendo sus tristes esperanzas desde otros paises, se han complacido, siu piedad alguna, en el drama lamentable que estremecia á la humanidad entera en nuestra Mal afortunada Patria. ¡Honor eterno al Pueblo español que ha resistido denodadamente á todos los embates de la tiranía! Saludemos, ciudadanos, al augusto trono de ISABEL II que se ha salvado magestuoso y firme despues de tantos vaivenes. Congratulemonos todos los que sin perder nunca nuestra fe política en el glorioso triunfo de los principios constitucionales, los vemos al fin asegurados latamente en el código fundamental de 1837. Con tan fausto motivo tendrán lugar en esta capital las siguientes demostraciones de júbilo:

El sábado 21.

Habrà al medio dia repique general de campanas y salva de artilleria.

Saldrán en seguida los gigantes á recorrer la carrera de que se hablará despues; y por la tarde al caer el sol se repetirán la salva y el repique general.

Habrà por la noche iluminacion en la Ciudad y en el Teatro.

Se situarán ademas tres músicas, á saber: una en la plaza de la CONSTITUCION, otra en la de S. Jaime y otra en la de la Bocaria.

El domingo 22.

Empezarán los regocijos en este dia con una salva de artilleria al amanecer.

A las nueve y media en punto de la mañana se hallarán reunidos en la Plaza de S. Jaime, ó sea de la Ciudad, los gigantes, enanos, leon, y caballos llamados cotoners.

Concurrirán igualmente á la misma hora en dicha plaza las compañías de preferencia de cada uno de los cinco batallones y el escuadron de Lanceros de la Milicia Nacional, con las respectivas músicas, para acompañar al Excelentísimo Ayuntamiento Constitucional y personas convidadas. Saldrá la comitiva de estas Casas Consistoriales á las diez en punto de la mañana, pasando por las calles del Call, Fernando VII, Rambla, Escudellers, Ancha, Cambios nuevos y viejos, hasta la plaza de la CONSTITUCION frente de la Lápida.

Debajo de la misma, precedidos los vivos de costumbre y tocando las bandas militares, se entregarán por el Excmo. Ayuntamiento doce vestidos completos, seis para hombres y seis para mugeres, de los mas pobres espatriados de Ripoll, Manlleu y Pons.

Concluido este acto seguirá el Excmo. Cuerpo Municipal con la comitiva por las calles de Baix, Platería, plaza del Angel, Tapineria, Corribia, escaleras de la Catedral hasta la Santa Iglesia.

Se cantará en ella un solemne Te-Deum en accion de gracias á la Providencia por los favores que está dispensando en estos dias á la Nacion española. Al mismo tiempo habrá otra salva de artillería y repique de campanas regresando en seguida el Cuerpo Municipal por la calle del Obispo á estas Casas-Consistoriales.

Se procurará que por la tarde varias comparsas de bailes diferentes recorran las calles y plazas de la ciudad.

En la misma tarde se dará baile público en el almacen de D. Antonio Nadal á beneficio de los espatriados pobres de Ripoll, Manlleu y Pons, hasta el anochecer.

Otro repique general de campanas, músicas en los mismos puntos que la noche anterior é iluminacion en la Ciudad y en el Teatro, completarán los festejos de aquel dia.

En su celebracion se dará tambien un socorro pecuniario á los espatriados que residentes en esta Ciudad se hallen actualmente bajo la proteccion particular del Excmo. Ayuntamiento.

Se invita á los particulares á que en estos dias adornen en lo posible los frentes de sus casas: principalmente en las de toda la carrera que queda antes demarcada.

Igualada, 1844, agost 26. Hemeroteca de la BNE. *El Heraldo*, núm. 691, 4 de setembre de 1844, pàgina 4.

Crònica de la Festa Major Interessant que es doni el dimensionat de l'envelat, de 28x20 metres, aproximadament.

IGUALADA. 26. Las ocurrencias de esta semana han sido varias; el viernes a la madrugada fue sorprendida la diligencia de esa á Zaragoza, y robados los viajeros, entre Martorell y Abrera; el sábado fue hallado á un cuarto de hora de esta villa el cadáver de un hombre, que suponen ser de un desafio [...]

La fiesta mayor de esta, cuyo patrón es San Bartolomé, fue muy concurrida y lucida; varias danzas, gigantes, y dos bailes públicos en un magnifico toldo de 140 palmos de largo y 100 de ancho, á mas de las tres funciones del teatro y dos castillos de fuegos de varios colores, son los festejos con que han obsequiado estos pacificos vecinos à su santo patrón y á los muchos forasteros que nos han honrado con su presencia, dejando aparte las funciones religiosas que no han dejado que desear.

Igualada, 1846, agost, 20. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona *Diario de Barcelona* núm. 252, 20 d'agost de 1846, pàgs. 3531 i 3532.

Programa de la Festa Major, amb els balls de Bastons, Sant Francesc i Patera. És el més antic que es coneix. N'hi hagué una tirada en paper de l'Ignasi Abadal, de 297x200mm, que conté el mateix text.

Programa de la festividad de San Bartolomé que se celebra en los dias 23, 24 y 25 de agosto de 1846 en la villa de Igualada:

Dia 23. Al rayar el alba, feria particular de ganado cabrío y lanar. A medio dia la campana mayor, anunciará la vigilia del santo, á la una, un repique general de campanas, hará el segundo anuncio, á las seis y media otro repique general, anunciará el dar principio á las solemnes completas, que se cantarán en la iglesia parroquial, á las siete y media habrá gran función en el teatro, á las nueve y media empezará la música á recorrer las calles tocando piezas del mejor gusto.

Dia 24. Por la mañana recorrerán las calles de la poblacion varias comparsas de diversos bailes, los cuales irán hermosamente engalanados y llevarán su correspondiente distintivo: habrá tres de BASTONES, y á mas el de S. FRANCISCO, el de los PASTORES, y el antiguo baile de la PATERA: á las nueve los referidos bailes acompañarán el M. Ayuntamiento á la iglesia parroquial, en la que se celebrará un solemne oficio y sermon que dirá el licenciado D. Jaime Gomis, en honor del santo y sus virtudes: á las cinco habrá procesion, á las seis habrá funcion en el teatro, á las ocho y media se tirará un hermoso castillo de fuego fabricado y ejecutado por los mejores pirotécnicos; á las nueve y media saldrá la música á recorrer las calles para anunciar el baile público que se hará en la plaza de la Cruz, debajo de un grande y hermoso toldo ó *embalat*.

Dia 25. A las nueve de la mañana habrá la procesion de S. Fausto, concluida esta, se empezará en la iglesia parroquial un solemne oficio, á las seis de la tarde habrá gran funcion en el teatro, á las ocho y media se tirará ótro castillo de fuego que será distribuido por los mismos del dia anterior, y á las nueve y media la música hará su acostumbrada pasada para el baile que será en el mismo toldo y lugar.

Madrid, 1848. Hemeroteca de la BNE. Museo de las Familias. Lecturas agradables é instructivas. Tomo VI. 1848. Fascicle aparegut el 25 de juliol d'aquell any, pàgines 164-167. CASTELLANOS 1848.

Extracte d'un article de Basilio Sebastián Castellanos, on parla d'un sermó predicat al Pilar de Saragossa el 1616 per un tal Justo Armengol, el qual documenta una representació de lluita de moros i cristians que hauria tingut lloc a l'Aljaferia de Saragossa entre 1291 i 1327 i diu haver llegit el que exposa en un còdex de Poblet.

Patrón de España el glorioso *apóstol Santiago*, toda la península está llena de su nombre, y su devoción es universal en ella, si bien se presenta más ostensible en las provincias de Aragón, Castilla, Asturias y Galicia. Esta última provincia tiene la dicha de poseer el famoso templo dedicado á su nombre, al que vienen en peregrinación los penitentes cristianos de todo el mundo. Bajo nombre tan santo se creó la orden española de caballería más famosa, siendo también el propio nombre el grito eléctrico de guerra al que se lanzaban con entusiasmo nuestros antepasados al arrojar de España á los incrédulos é invasores musulmanes, á fin de reconquistar su gloriosa independencia, y restablecer nuestra santa religión en todos nuestros dominios.

Recordando los aragoneses que el apóstol Santiago les trajo el ídolo de su adoración, la Virgen del Pilar, han festejado al santo en su día de varios modos, particularmente en los pueblos que le eligieron por su patrón y abogado. En el sermón de Santiago que predicó en Zaragoza don Justo Armengol á la presencia de Nuestra Señora en la capilla del Pilar el año de 1616, leemos: «Hace pocos días que leí en un antiguo códice de la biblioteca del monasterio de Poblet, escrito en lengua lemosina, que para mejor obsequiar los aragoneses á Jaime II el día de San Jaime (Santiago), se presentaron á la corte sus criados vestidos unos de moros y otros de cristianos, y que tramando campal pelea en el patio del alcázar del rey, salieron al campo que le cercaba, en donde en un castillo levantado sobre un tablado, se dieron sendas cuchilladas, hasta que apareciendo en un brioso caballo blanco un capitán de la guardia vestido de San Jaime, se puso de parte de los cristianos y acuchillando á los moros, estos se rindieron de rodillas á sus pies. Que entonces el capitán que hacia de santo, tomó de la mano de su escudero una banderita de tela blanca de seda, en que estaba pintada una cruz encarnada con este letrero: *In hoc signo vinces*; y presentándola á los moros, estos se echaron en tierra y pidieron misericordia y ser recibidos en el gremio de los cristianos. Que mandados levantar por San Jaime, se les vistió á todos unas túnicas blancas con una cruz roja al pecho, y formados en fila asistieron á la quema de su pendón que estaba sembrado de una gran luna en medio de muchas medias, y que tenía una gran cola de caballo en la punta del asta. Que luego que estuvo quemado el pendón, adoraron una gran cruz que les presentaron los cristianos, y que llevados al rey que presenció la fiesta, este les dio paz en el rostro de su capitán, empezando en seguida un gran divertimento de baile entre los cristianos y convertidos moros al son de los instrumentos de guerra.» Y concluye diciendo: «que este es el origen de aquellas danzas de moros y cristianos que se celebran el día de Santiago y en otras fiestas.» Nosotros hemos visto estas danzas en el reino de Valencia en varias ocasiones, y si bien algunas las originan de la conquista de la capital por el esforzado capitán castellano Rodrigo Díaz de Vivar, apellidado el Cid Campeador, bien pudieran tener también el origen que les da Armengol; lo cierto es que son muy antiguos.

Igualada, 1849, agost 17. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona* núm. 229, 17 d'agost de 1849, pàgines 3867 i 3868.

Programa de la Festa Major aparegut a la premsa (també a Hemeroteca de la BNE. *El Fomento*, núm. 1682, 17 d'agost de 1849, pàgina 2). Important per la consideració d'anunci del tabal i per demostrar que es representava el lluïment de La Patera després de la Processó i esment d'un Ball de *San Francisco*.

Programa de las fiestas que proyecta la juventud de Igualada para los días 24 y 25 de agosto que son los de la fiesta mayor de la poblacion.

Igualada en el año 1849 no puede estar indiferente á los placeres á que en los días de la fiesta mayor se han entregado sus moradores desde los más remotos tiempos.

Concluida una época de disturbios, asegurada casi por completa la substitucion de los mozos concurrentes al reemplazo de este año, merced á las modificaciones en los afianzamientos, y con esperanzas de existencia la industria con la venida del comisario regio el Excmo. Sr. D. Francisco

de Paula Orlando conde de la Romera, los ánimos no pueden estar comprimidos, la expansión del placer que en lo interior se siente, debe mostrarse en público; y la juventud dá ejemplo de ello celebrando, con el competente permiso de las autoridades, la fiesta mayor de la manera decorosa, elegante y espléndida que se anuncia en el siguiente programa.

1º Desde las 12 del día 23 víspera de San Bartolomé patron de esta villa el tambor de la Patera anunciará con la acompasada marcha de este baile que se ejecutará el grandioso simulacro de combate entre moros y cristianos que es el argumento del mismo.

2º Un repique general de campanas en la misma hora estenderá por los aires el júbilo de este vecindario por su santo titular y la función religiosa que se tiene dispuesta.

3º El día 24 desde la salida del sol recorrerán las calles con sus competentes músicas los bailes de la *Patera*, de *San Francisco*, de *Pastores*, y otros, además de los *Bastoneros*.

4º A las 10 en punto de su mañana el M. I. Ayuntamiento precedido de los bailes espesados irá en cuerpo á la Iglesia Parroquial donde se celebrará á grande orquesta un solemne oficio al Santo titular con panegírico que dirá el Dr. D. Alberto Osona, y concluido regresará la Corporación en el mismo orden de ida á la casa capitular en cuyo frente se ejecutará parte del grandioso simulacro anunciado.

5º A las 12 saldrán las cuestaciones llamadas *Llevan de taula* con la música de costumbre en tales actos amenizando á algunos y mortificando á otros, pero todo tolerable por dirigirse á tributar culto al santo del día.

6º A las 4 y 1/2 de la tarde tendrá lugar la procesion por el interior de la villa en que irá el M. I. Ayuntamiento; y concluída, se representará en la plaza y en todas sus partes el espesado baile la *Patera*.

7º A las ocho de la noche se disparará en la Rambla un sorprendente castillo de escogidos fuegos artificiales obra de los mas acreditados pirotécnicos, que concluirá con varias piezas de música como avisadoras del baile público que debajo de un rico y grandioso Toldo tendrá lugar hasta el amanecer, al compás de una armoniosa y completa orquesta.

8º Al siguiente día para descanso de tanto bullicio solo tendrá lugar la función religiosa acostumbrada por la mañana, y por la noche despues de otro castillo de fuegos artificiales se hará el segundo baile con toda la magnificencia del día anterior. En los mismos días se darán funciones en el teatro por la acreditada compañía que en él representa, dignas y proporcionadas á la solemnidad de la fiesta.

Por fin el día 26, que es en domingo, también ofrecerá algun aliciente á los habitantes de aquella heroica villa y á los forasteros que atraídos por la fama de los festejos y por el deseo de disfrutar de ellos, pues por la tarde, y con el fin de no distraer á la clase industrial y laboriosa que es allí la mas numerosa, habrá baile con el toldo ó *embalat*, y por la noche tendrá lugar una brillante y amena función en el teatro.

Como Igualada es población de tanta importancia y de tantas relaciones, con las tres cuartas partes de Cataluña, y por lo que hemos oido, no dudamos que habrá gran concurrencia de forasteros.

Igualada - Barcelona, 1849, agost 26. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona* núm. 238, 26 d'agost de 1849, pàgines 4012-4013.

Programa de la Festa Major de Vilafranca del Penedès. Esment dels Moros i cristians.

Escriben de Vilafranca del Panadés:

La Administración del ínclito mártir S. Félix, resuelta á honrarle en el presente año con mayor pompa que los anteriores, ha tenido á bien anunciarlo al público ávido siempre de estas funciones, confiada que hallarán buena acogida las determinadas y que espresa el siguiente programa.

Día 29. Un repique general de campanas anunciará á la hora de costumbre la próxima fiesta: á las tres de la tarde muchas y vistosas danzas, entre ellas las tan conocidas de Valencianos, Diablos, Moros y Cristianos, Mogiganga, con figuras variadas, comparsas de palitroques, pastorcillos y otros, recorrerán las calles de esta villa hasta la hora en que se acompañara procesionalmente al glorioso Santo á la iglesia parroquial, en la que inmediatamente se cantarán solemnes completas, seguirá la novena y terminará con los armoniosos gozos composicion del señor maestro Nogués, natural de la misma, y finalizará la del dia con el disparo de un nuevo y sorprendente castillo de fuego trabajado por un acreditado pirotécnico.

Día 30. A las seis de la mañana pasarán las danzas á festejar á todos los habitantes y despues de acompañar al ilustre Ayuntamiento á la iglesia se cantará una escogida misa, en la que panegirizará las virtudes del Santo el erudito y bien conocido orador reverendo D. Bernardo Clavería, concluida la cual, regresado el Ayuntamiento á las Casas Consistoriales en la misma forma, se harán las bien combinadas torres castillos de valencianos hasta la elevacion de ocho hombres, ínterin los demas bailes ejecutarán sus danzas. Por la tarde, en medio de la mayor algazara se verificará una lucida procesion á que concurrirán varias bandas de música marcial: al entrar el Santo en la iglesia los diablos sostendrán una lucha con dragon, que con la combinacion de fuegos artificiales formará un vistoso conjunto. Por la noche habrá un gran baile en un espacioso y magnífico entoldado levantado al efecto, en el que se tocarán las siguientes piezas. Valzes y contradanzas de los profesores mas acreditados. Polka la rosa de amor del maestro Obiols. Polka del tambor del maestro Straus. Polka la odalisca del maestro Ettlíng. Rigodones del herrador del maestro Mozart. Rigodones, la Guardia Real , del mismo. Gran valz, el Liceo del referido Ettlíng. Galop la hija del Diablo, del maestro Passarell. Gran galop infernal con tambores del maestro Obiols, con fuegos artificiales de Bengala.

Día 31. Seguirá la algazara del dia anterior, con la diferencia que la misa que se celebrará será de difuntos con oracion fúnebre que dirá el propio orador. Por la tarde se volverá procesionalmente el Santo á la casa de la Administracion y por la noche amenizará el combate de moros y cristianos un castillo de fuego tomado por estos venciendo á aquellos, y terminará el todo de la fiesta con otro baile público conto el del dia anterior.

Vilafranca del Penedès – Barcelona, 1849, setembre 5. – Hemeroteca de la BNE. *El Barcelonés. Diario político, mercantil, industrial, literario y de avisos. Año 5º núm. 248.* 5 de setembre de 1849, pàgina 4.

Crònica de la Festa Major de Vilafranca aparegut a la premsa.

Fiesta Mayor de Villafranca del Panades.

De cuantas fiestas mayores se verifican en los pueblos de Cataluña, es sin réplica la de Villafranca la mejor; tanto por la variedad de diversiones y festejos como por el carácter y fino trato de los habitantes de aquella villa. Las jovenes payesas, tienen alli un gusto particular en vestir y un donaire gracioso y amable; su buena educacion y fino trato se ve pintado en su rostro animado y lleno de espresion. Así que bien pueden vanagloriarse los habitantes de Villafranca de reunir mil y mil atractivos para atraer la concurrencia de viajeros y visitantes de todos los pueblos del principado, como se verifica anualmente el dia de la fiesta de San Felix, patron de la referida poblacion.

En este año más que en ningun otro, las fiestas han sido escogidas: los castillos de fuego fueron del mayor gusto; los bailes y diversas comparsas recorrían con jubilo y algazara las calles de la poblacion, divirtiendo y animando la fiesta. La comparsa de los diablos, con trajes infernales, diciendo los recitados análogos al objeto que representaban acababan luego disparando tiros de cohetes; luego la comparsa del baile de Bastons ofreció otro objeto de regocijo y admirable destreza con que lo ejecutaban, luego la de moros y cristianos era otro objeto que amenizaba la

fiesta, y por último lo que era digno de llamar la atención eran las cuadrillas que forman castillos de hombres, cosa la más atrevida, siendo ejecutada con la mayor destreza, hasta el punto de subirse los hombres de pie unos sobre otros á la altura de un segundo piso, caminando así por las calles haciendo ostentación de agilidad y atlética fuerza. Para complemento de la fiesta no faltaron ni los gigantes, ni el dragón monstruo, vomitando constantemente fuego por la boca, orejas y cola.

Lo que fué más digno de llamar la atención fué el grandioso entoldado que magníficamente construido y con profusión de luces iluminado, atrajo una inmensa concurrencia en las dos noches que se dió baile en él. Allí las graciosas jóvenes de que hemos hablado y las señoras forasteras, ostentaban sus gracias, hasta el punto de quedarse los concurrentes transportados en aquellos salones fabulosos de que tanto hablan las novelas hasta el extremo de hacer desear que aquella ilusión durara eternamente. No es fácil decir cual fué la Reina de aquellos bailes porque todas las jóvenes, cada una por su estilo lo era; no obstante, la que se distinguía por sus gracias y hermosuras era una joven que se decía ser hija de una pescadera. Hermosura tal bien podría formar un precioso adorno en un salón aun cuando fuese de la corte.

En fin, basta decir de la fiesta que nos ocupa, que cuantos concurren á ella se quedaron con deseos de volver todos los años á disfrutarla, después de compadecer á cuantos se vieron privados de la grandiosa festividad.

Igualada - Barcelona, 1849, setembre 7. Hemeroteca de la BNE. *El Heraldo*, núm. 2239, 7 de setembre de 1849, pàgina 3.

Crònica de la passada Festa Major, amb al·lusions a la Patera, a la novetat de l'ús d'armes de foc en la seva representació i el seu cap de colla, així com al significat que aleshores se li atribuïa.

—De Igualada, (Cataluña) escriben lo siguiente acerca de las funciones con que se ha celebrado la fiesta mayor:

«Ya concluyó enteramente la fiesta mayor de San Bartolomé, terminada la feria de borregos que según el calendario se celebra el día 29 de presente mes, y que tuvo lugar más bien para que comiesen un cordero los que no pudieron comprarlo en la víspera de aquel Santo que para transacciones mercantiles. Concluida pues la fiesta, descansamos de la baraúnda que armaban las músicas, los bailes, las comparsas y más que todo la Patera, cuyo director quiso adiccionarla con disparos de armas de fuego, que no usaban los moros cuando ocupaban el castillo de Monbuy, por cuya espulsion á que ayudaron mucho los vecinos de Igualada que se habían retirado se inventó el baile llamado la Patera, según dice un cronicón que nadie ha leído, es decir, de los que hoy viven. La función religiosa del día de San Bartolomé no era de una parroquia, sino de una catedral. Completa la orquesta, numeroso el coro, muy buenas las voces de los cantores, todo en fin dió un aire de majestad y de gusto no visto en una población subalterna. Concluyó como he dicho la fiesta mayor, que tantas fiestas ha comprendido, sin tener que lamentar el más pequeño disgusto, ni una riña siquiera ha ocurrido, y no lo creyera al que en provincias lejanas se le dijese, que de veinte mil almas reunidas en una población de Cataluña, en una población fabril, no salió una sola espresion injuriosa, y en momentos en que no todas las cabezas están despejadas.»

Igualada - Barcelona, 1849, setembre 7. Hemeroteca de la BNE *La Patria*, núm. 212, 7 de setembre de 1849, pàgina 3 i a *La España*, núm. 433, 8 de setembre de 1849, pàgina 2.

Crònica de la passada Festa Major, amb al·lusions a la Patera, al seu director o cap de colla, a l'ús d'armes de foc en la seva representació, així com al significat que aleshores se li atribuïa. És més extensa que la que aparegué el dia abans a *El Heraldo*.

BOLETÍN NACIONAL.

El correo de provincias que ayer recibimos carece absolutamente de interés. Los periódicos de Valencia no traen parte alguno sobre malhechores, y la correspondencia de Cataluña se ocupa de las fiestas mayores que en los diversos pueblos del Principado se están celebrando actualmente. De esta correspondencia entresacamos como más importantes las siguientes cartas.

IGUALADA 30 de agosto. -Ya concluyó enteramente la fiesta mayor de san Bartolomé, terminada la feria de Borregos, que segun el calendario se celebra el día 29 del presente mes, y que tuvo lugar mas bien para que comiesen cordero los que no pudieron comprarlo en la víspera de aquel santo, que para transacciones mercantiles. Concluida, pues, la fiesta, descansamos de la baraunda que armaban las músicas, los bailes, las comparsas y mas que todo la Patera cuyo director quiso adiccionarla con disparos de armas de fuego, que no usaban los moros cuando ocupaban el castillo de Montbuy, por cuya espulsion á que ayudaron mucho los vecinos de Igualada que se habian retirado, se inventó el baile llamado la Patera, según dice un cronicón que nadie ha leído, es decir, de los que hoy viven. El director referido, conocido por Bot y á quien suponen descendiente por línea recta de uno de los moros que se quedaron en España, ha conseguido, á parte de la impiedad de los disparos, un nuevo triunfo por haber bailado muy bien y haber enseñado el difícil paso del baile á sus compañeros, novicios los mas en él.

De todos modos la fiesta mayor fué buena, se comió bien, y los castillos de fuegos artificiales nada dejaron que desear, en particular el del primer dia. El toldo fué riquísimo y la concurrencia á los bailes que en él se dieron sumamente escojida y brillante. Las elegantes igualadinas lucieron sus gracias y bien contorneados talles de la manera que acostumbran. La orquesta dirigida por el maestro y profesor distinguido don Antonio Oller, tocó piezas de gran gusto con una ejecución digna de los mayores elogios. La función religiosa del dia de san Bartolomé no era de una parroquia, sino de una catedral. Completa la orquesta, numeroso el coro, muy buenas las voces de los cantores, todo en fin dio un aire de magestad y de gusto no visto en una población subalterna. Concluyó como he dicho la fiesta mayor que tantas fiestas ha comprendido, sin tener que lamentar el mas pequeño disgusto; ni una riña siquiera ha ocurrido, y no lo creyera el que en provincias lejanas se le dijese que de veinte mil almas reunidas en una población de Cataluña, en una polacion fabril, no salió una sola espresion injuriosa, y en momentos en que no todas las cabezas están despejadas.

Llovió el segundo dia de las fiestas, y la cosecha de vino da mejores esperanzas que días atrás, aunque la poca venta tiene esta especie en un precio sumamente insignificante.

Poco mas ocurre digno de ser comunicado al publico [...]

Barcelona – Madrid, 1850, agost 23. Hemeroteca de la BNE. *La España*, año 3, núm. 729, 23 d'agost de 1850, pàgina 2.

Crònica de la Festa Major de Gràcia. Esmert de Moros i Cristians. Sabem que s'estaven construint el discurs festiu a la manera de les Festes Majors que s'articulaven pela Catalunya Sud i Central des dels voltants de 1840. Cita *El Barcelonés, diario político, mercantil, industrial, literario y de avisos*. Año 6º, núms.230 i 231 18 i 19 d'agost de 1850.

—Siguen las fiestas.—El *Barcelonés* añade en su número del 19:

«La inmensa concurrencia que en todo el dia concurrió allí, tanto de esta ciudad como de toda la comarca, fué inmensa; por la tarde hubo suertes de correr borricos, cosa que por la novedad no dejó de causar gracia y risotadas al mismo tiempo; en lo que fué muchísimo el gentío fué par el castillo de fuego que se empezó á eso de las nueve de la noche: puede decirse que las tres cuartas partes de gente de Barcelona se veía esparcida por las calles de dicha villa, per el paseo y comarca. Los fuegos artificiales fueron, que digamos, atendido mayormente si (como dicen) eran otra de algunos aficionados, bastante regulares: el fuego de color de rosa que allí se manifestó, aunque de una muy corta duración, tenia mucho mérito, al igual que el enano que

con sombrero dio mucho que reir: escitamos á dichos aficionados que no dejen su tarea pues estas cosas son mas de práctica que teórica y que requieren constancia. Por último, la villa de Gracia con su nuevo ayuntamiento quedaron lucidos en el lodo de la función.»

—Más sóbre las fiestas en Gracia. —Hace tres días, dice el *Barcelonés* del 18, que se celebra la fiesta mayor de esta villa con la mayor animación y alegría por parte de aquel vecindario, sin que la autoridad haya tenido que intervenir en la menor querella entre tan numerosa población. El jueves se empezó ia fiesta con la función de iglesia, bailes, sortija y otras diversiones.

El viernes continuaron los bailes *dels Mal Casats, Moros y Cristians*, la *cuadrilla dels Castells*, recorriendo las calles, y por la noche hubo baile en los Salones de los señores Pioch y Rovira.

El sábado por la tarde hubo sortija de burros y de sacos, en medio de la grande algarabía de los *balls* del campo de Tarragona, que con sus dulzainas animaban la festividad. Por la noche se quemó un hermoso castillo de fuegos artificiales, que por ser tan tarde no podemos describir. La calle de la *Libertad* ha sido adornada con telas de diferentes colores y ramaje en abundancia, convirtiéndose toda ella en un hermoso salón, en donde dos músicas alternaban sus tocatas, mientras el público bailaba por todo el ámbito de ella.

Sabemos que mañana domingo por la noche la sociedad nuevamente creada de los *Agradecidos*, que la forman algunos caballeros de la villa de Gracia , dará un baile al efecto de convidar á las demás sociedades de payeses (vulgo collas), en agradecimiento de que estos últimos les convidan cuando dan bailes de año sus respectivas sociedades.

Esta especie de unión de los caballeros y payeses es sumamente útil para cortar de raíz los chismes que en las poblaciones se suelen engendrar particularmente en materia de bailes.

Sigan este ejemplo los *Paus* y *Gitanos*, y fórmese de todos ellos una verdadera unión, y entonces disfrutarán mas los individuos de aquellos malhadados partidos, y tal vez no tendrán que deplorar de vez en cuando algunas desavenencias que siempre ocasionan disgustos.

Igualada, 1851, agost. Col·lecció particular d'Igualada.

Programa de la Festa Major. També a *Diario de Barcelona*, núm. 229. 17 d'agost de 1851, pàgines 4854 i 4855 i *El Barcelonés. Diario político, mercantil, industrial, literario y de avisos*, núm. 229. 17 d'agost de 1851, pàgina 4.

PROGRAMA / DE LAS FIESTAS / que tendrán lugar los días 23, 24 y 25 de Agosto de 1851 / EN LA VILLA DE IGUALADA / DEDICADAS A SU PATRÓN EL APÓSTOL / S. BARTOLOMÈ.

Nada malo se espere de los que mejorando sucesivamente las fiestas en la primera mitad del siglo 19, quieren inaugurar las de la segunda en su primer año. A la monotonía sucedió la variedad, á los bailes en los cuarteles sucedieron los entoldados, á los cohetes y petardos sucedieron los castillos de fuegos artificiales, hasta á la prosaica cabrida sucedieron las terneras y los pavos; en todo ha habido variedad, pero no basta, es necesario que sobre esta variedad vengan cosas nuevas, y ellas se inaugurarán este año.

Al amanecer del día 23 la feria de cabras, cabritos, corderos, terneras, pavos, pollos, perdices, y de cuanto es necesario á preparar opíparas comidas para todas las mesas desde la del pobre hasta la del potentado, dará principio á la animacion que no debe cesar hasta entrados ya en el día 26. A las 12 del día las campanas echadas á vuelo reanimarán la algazara ya un tanto apagada por las ocupaciones domésticas en los preparativos culinarios repitiéndose de nuevo á la una, en cuya hora el Tambor de la PATERA llamará en todas las puertas, despertádo el entusiasmo que aquel monotonico pero vibrante toque suele suscitar á los Igualadenses.

Á las 6 de la tarde otro repique general de Campanas señalará las solemnes completas que en la Iglesia Parroquial van á tener lugar en loor del Santo Apóstol BARTOLOMÉ. Entrada la noche una completa orquesta recorrerá las calles acompañando algunos de los bailes que se deben ejecutar en el día inmediato.

Día 24. = Al romper el día la magestuosa PATERA en la cual se ha introducido la mejora de presentarse montados los Reyes y Embajadores que Gefes de los dos ejércitos contendientes, Cristianos y Moros, dirigen las maniobras de los combates que se dán siguiendo el argumento del baile, los BASTONEROS ó PALITROQUEROS, las MOGIGANGAS, los DIABLOS, el baile de PASTORES ejecutado por niños de 10 años, el sin igual de los ENANOS, obra hecha expresamente para esta *Fiesta Mayor*, y otros bailes pantomímicos, sin escasear en ellos cosas nuevas y suertes agradables, se extenderán por todas las calles hasta las 10 en que acudirán á la Plaza de la Constitucion para acompañar al M. I. Ayuntamiento que precedido de sus clarineros y maceros irá á la Iglesia parroquial. Entrado en ella el Cuerpo Municipal con todas las corporaciones y convidados, se celebrará un solemne oficio á toda orquesta dirigida por *D. Antonio Oller* profesor jubilado de la Capilla Real, con panegirico que dirá el Reverendo D. Juan Renom Padre de las Escuelas Pías.

Concluida esta funcion y retirado el M. I. Ayuntamiento á la Casa Capitular darán principio las cuestaciones, llamadas LLEVAN DE TAULA con las músicas estrambóticas de costumbre, y las chillonas voces de los pages que llevan las bandejas. Cuatro horas se destinan à fortalecer los estómagos, á dar un saqueo à las provisiones del día anterior; concluidas las cuales otra vez los bailes que se reunirán para acompañar la procesion romperán el silencio, y las campanas à vuelo convidarán à los fieles que quieran honrar al Santo, acompañándole religiosamente por las calles. Los bailes precederán á la procesion, y cerrará ésta el Muy Ilustre Ayuntamiento.

A las 8 en punto se disparará un colosal castillo de *Fuegos Artificiales* encargado á los más acreditados pirotécnicos y concluido, las músicas destinadas al baile despues de unas escogidas piezas llamarán al que tendrá lugar en un elegante, rico y magestuoso *Toldo*, obra del afamado D. Agustin Viñals, contiguo al cual habrá otro destinado á salón de descanso, ornado con fuentes y flores naturales cuya frescura y agradable perfume corresponderán á la elegancia de su decoracion.

Día 25. = Algunos bailes recorrerán las calles, á las 10 la procesion votiva á S. FAUSTO, y un solemne oficio á este Santo formarán las fiestas de la mañana de este día, por la noche se disparará otro castillo de fuegos, y otro baile en el mismo Toldo concluirá las que sin ejemplar en los años anteriores tendrán lugar. No habrá escasez en nada: la afabilidad é hidalguía de los Igualdenses, tan justamente reconocida por cuantos les han tratado, demandan la concurrencia de toda España y si cabe de todo el mundo.

Orden de los bailes que se tocarán en el TOLDO, bajo la dirección del profesor D. Juan Burrull.
Primera parte. Wals triunfal: El Liceo / Polka: La Real / Schotisch: El Marino / Contradanza: La Cosaca / Polka Mazurca: la flor del día / Wals: El Sena / Rigodones: La Guardia Real de Infantería.
Segunda parte. Wals: La locura / Polka: Moscovita / Schotisch: El Cruel / Contradanza: La Gitana / Varsoviana: La Condenada / Wals: la Remelia / Gran Galop: La Cantinera del Infierno.
IGUALADA: Imprenta, Librería y Litografía de JOAQUIN ABADAL.

Igualada - Barcelona, 1851, setembre 7. Hemeroteca de la BNE. *La España*, any IV, núm. 1053, 7 de setembre de 1851, pàgina 1.

Crònica de la Festa Major d'Igualada.

Igualada 31 de agosto.

Concluyó enteramente la fiesta mayor después de diversiones de todas clases que han entretenido asi á los forasteros como á los vecinos de esta poblacion. No engañó el programa. Cuanto se anunciaba en él, se ha realizado: prolongados campaneos, cabritas, pollos, pavos, perdices y lo demás que suele aparecer en los mercados de fiesta mayor en número considerable, los bailes alborotándolo todo, particularmente el de los diablos, que con brusco aspecto é infernal ruido de tambores, causaba mas asco que alegría. De la Patera no hay que hablar, porque gusta mucho á los igualadenses, asi como tampoco de la mogiganga ni de los

enanos, cuyas cuatro parejas no tienen rival en el mundo de los entes de estraza, ni de los pastores que valen por sí lo que no pueden valer nunca los palitrogmnos [sic] ni los diablos juntos. Tanto gustan estos cuatros [sic] bailes que no hay chiquillo que no represente la Patera, ó haga los enanos, ó pruebe los ejercicios gimnásticos de la mogiganga, ó remede a los pastores, no acordándose siquiera de Lucifer ni de Satanás ni de otro de los personajes del de la *diablesca*, como dicen ellos.

La función de iglesia fué soberbiamente buena, así por la misa compuesta y dirigida por don Antonio Oller, como por el panegírico que pronunció el padre Renom de las escuelas pías de Barcelona. El toldo fué magnífico, también así por su grandiosidad como por los ricos y bien combinados adornos con que estaba decorado. Los bailes fueron concurridos hasta rebosar, particularmente él del día primero. Los castillos de fuego, no tan buenos como años anteriores. La sociedad del Casino igualadense lució su galantería obsequiando con un baile particular a los forasteros. Sus salones estuvieron muy bien decorados, y la concurrencia fué brillante.

Así concluyeron las fiestas sin el menor accidente desagradable. Se comió mucho, se bailó más, y todos los concurrentes quedaron contentos; hasta los soldados, por una buena ración de carne y de vino que se dio a cada uno. [...]

Berga, 1851, desembre 31. Arxiu Comarcal del Berguedà. Fons Ajuntament de Berga. UD 1227. Comptes Municipals de 1845, compte 56.

Liquidació el 1851 de comptes sobre la festa del 1845, amb una interpretació del significat de l'esmentada festa.

56. Cuenta que el infrascrito ha satisfecho para la función llamada la Patum que de tiempo immemorial se celebra en esta Villa todos los años en la vigilia y día del Corpus y domingo siguiente.

	Rs Vn -
Ms	
Satisfecho a 31 sujetos que se emplean en los fuegos artificiales y otras diversiones que segun tradicion representan los triunfos del tiempo que los Sarracenos ocupaban la Peninsula, a 16 Rs uno.....	496
Para la construccion de Coetes.....	680
Para doce musicos a 32 Rs uno.....	384
Para refrescos y otros gastos.....	240
	Total 1800

Recibí del Depositario de los fondos del Comun de la presente Villa de Berga la susodicha cantidad de mil ocho cientos reales, importe de la antecedente cuenta.

Berga 31 Dbre 1851. Jose Roca.

Vº Bº

El teniente de Alcalde

Domingo Serra

Igualada, 1852. Biblioteca Central d'Igualada. GOMIS 1852, pàgines 87-90.

Descripció de les festes d'Igualada en el capítol que Jaume Gomis va afegir a la 2a edició de la Història del Sant Crist d'Igualada del Dr. Juan Padró y Serrals.

Dins *La SAGRADA IMÁGEN DEL SANTO CRISTO DE IGUALADA. HISTORIA DEL ORIGEN DE SU VENERACION Y PRODIGIOS [...] SEGUNDA EDICIÓN, MEJORADA CONSIDERABLEMENTE, Y AUMENTADA CON UNA ESTENSA DESCRIPCION DE AQUELLA VILLA* por DON JAIME GOMIS Y GALTES [...]

[p. 87-88] XXVII. Fiestas

La mayor se celebra el dia de S. bartolomé. Ya algunos dias antes recorre la poblacion un tambor grotescamente vestido, tocando de continuo el baile predilecto de la monòtona PATERA. El dia 23, vigilia de la fiesta, se surten los vecinos de su correspondiente cabrito, lo que dá una idea poco ventajosa del buen gusto de los igualadines, que introdujeron en tiempos muy antiguos esta costumbre. Ademas habia pocos años atras la de tener colgada la res muerta en las entradas de las casas para que la pudiesen ver los vecinos, quienes se cambiaban con el dueño cuatro inocentes pullas sobre el acierto ó desacierto de la compra, segun era aquella gorda ó flaca. En el dia, refinado el gusto con la civilizacion, se compran pocos cabritos, y á estos se van sustituyendo otros manjares mas suculentos y regalados. A la tarde del mismo dia se cantan en la iglesia parroquial solemnissimas completas, y luego salen los bailes de la MOGIGANGA, ENANOS, PASTORCILLOS, PALITROQUEROS y el antiquísimo de la PATERA, que recorren la poblacion en todas direcciones, precedidos de una numerosa orquesta, disponiendo asi à sus habitantes para la fiesta del dia siguiente. Esta se celebra en la iglesia con suntuoso aparato; pero la procesion que se hace por la tarde, aunque se vé mucho mas concurrida que años atras, la falta [sic] todavia mucho para ser digna de la solemnidad del dia. Por la noche se dispara un hermoso castillo de fuegos artificiales, y luego sigue un lucido baile que se dá debajo de entoldado en la plaza de la Cruz, por que en la poblacion no hay ninguna pieza tan capaz, que pueda contener la inmensa afluencia de gente que concurre à él. El dia 25 continuan las mismas diversiones; está consagrado á S. Fausto, del que posee la iglesia parroquial una reliquia muy insigne, y fue elegido en 1705 por voto de la poblacion abogado contra las granizadas y pedriscos.

[p. 90] [...] Continuo aqui la fiesta de los SS. Inocentes que celebra esta villa y que ofrece mas de una particularidad. Algunos dias antes el tambor de la PATERA recorre la poblacion aturdiendo los oidos con toques redoblados de aquel baile, y el 27 por la noche los cònsules, escribano y alguacil pasean à caballo por el vecindario, precedidos de una buena orquesta y seguidos de unos 25 ó 30 jóvenes asi mismo montados: se dirigen á la plaza mayor donde se pronuncia un discurso en verso de malísimo gusto, en el que se hace una grotesca biografía de los prohombres de la fiesta y una reseña de los hechos mas ridiculos que han tenido lugar durante el año, espresando con sus pelos y señales las personas à quienes han sucedido, siendo recibidos los dichos del orador con estrepitosa zumba y repetidos aplausos de parte del auditorio. El dia 28 los cònsules y demas jóvenes recorren mil veces en todas las direcciones la poblacion, y obligan á pagar à todo forastero y viandante, que les viene á las manos, una moneda con amenazas de zambullir en el agua á los que se resisten. Para distinguir á los que han pagado ya, hacen en sus espaldas una cruz con yeso ò con uno de dos formidables cuernos que lleva el escribano. Dura esta incomodidad y malandanza para los forasteros hasta las once del dia, en que reunidos los jóvenes de la fiesta en la plaza mayor y precedidos de algunos carrros, que representan en figuras de poco gusto el paso y degüello de los Inocentes u otro, dan tres vueltas al compàs de la música, y en la tarde se da un suntuoso baile en el mismo lugar en que las graciosas igualadinas lucen ricos y vistosos trajes, y que ofrece à demas la particularidad de ver bailar y hacer cabriolas al que representa el papel de escribano, vestido con su sotana, manteo y sombrero de teja.

Igualada. 1852, agost 15. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Cataluña*. Núm. 25. Domingo, 15 de agosto de 1852, pàgines 387-388.

Programa de la Festa Major. Col·lecció particular, Igualada. Introducció del personatge de Santiago.

PROGRAMA / DE LAS FIESTAS QUE DEDICA LA / VILLA DE IGUALADA Á SU / PATRON SAN BARTOLOMÉ, / en los dias 23, 24 y 25 de agosto.

[...] La feria de cabras, cabritos, corderos, terneras, pavos, patos, pollos, perdices, etc. que tendrá lugar al amanecer del dia 23 es la que tiene todos los años el agradable privilegio ó encargo de abrir la Fiesta Mayor: en ella abundarán como de costumbre vendedores, compradores y

curiosos formando un hermoso conjunto de animacion y alegria. A las doce un repique general de campanas, que se repetirá á la una, y el tambor de la PATERA que saldrá á esta hora á recorrer la poblacion, sostendrán el bullicio y buen humor de estos habitantes. A las seis de la tarde otro repique de campanas anunciará las solemnes completas que se cantarán en la Iglesia parroquial al Santo Patron de la villa, y entrada la noche una numerosa orquesta recorrerá las calles acompañando algunos de los bailes que deben ejecutarse al dia siguiente.

Al amanecer del dia 24 el antiguo y magestuoso baile de la PATERA con sus Reyes montados y el defensor de la fe San Jaime, personaje introducido de nuevo en dicho baile, los de PALITROQUEROS, las dos comparsas de MOGIGANGAS, las cuales ejecutarán algunas suertes del baile llamado de VALENCIANOS, el baile de los PASTORES, ejecutado por niños de diez años, y el de los ENANOS, saldrán á recorrer las calles hasta las diez, en cuya hora se reunirán todos en la plaz de la Constitucion para acompañar al M. I. Ayuntamiento, que precedido de sus clarineros y maceros pasará á la Iglesia parroquial, en donde con asistencia de todas las Corporaciones y convidados se celebrará un solemne oficio á toda orquesta dirigida por el distinguido profesor de música D. Juan Pont, con panegírico que dirá el Rdo. D. Miguel Roig, Cura párroco de la Poble de Claramunt. Despues de la funcion y de haber regresado el M. I. Ayuntamiento à la Casa Capitular, principiarn las cuestaciones llamada *Llevan de Taula* acompañadas de las músicas de costumbre.

Á las cuatro de la tarde volverán á reunirse los bailes en la plaza de la Constitucion con el objeto de acompañar al M. I. Ayuntamiento á la Iglesia, á la cual irá con la misma pompa y aparato que por la mañana, y luego de llegado á ella saldrá la procesion en honor del Santo Patron, á la cual precederán los bailes, y seguirá el CUERPO MUNICIPAL.

Á las ocho en punto se disparará en la Rambla un hermosísimo castillo de fuegos artificiales trabajado por los mas aventajados pirotécnicos, y concluido, las músicas destinadas al baile público recorrerán la poblacion tocando piezas escogidas e incitando à los vecinos y forasteros a que acudan al dicho baile, que tendrá lugar en la plaza de la Cruz bajo un elegante y riquísimo toldo, adornado con el mejor gusto, alumbrado con 500 luces; contiguo al salon de baile habrá otro para café en el qué se servirán refrescos variados y esquisitos.

El dia 25, último de las fiestas volverán algunos bailes à recorrer las calles; à las diez de la mañana se celebrará la procesion votiva á San Fausto; al regreso de esta á la Iglesia se cantará un solemne oficio á dicho santo; á las ocho de la noche se disparará otro Castillo de fuegos artificiales como el dia anterior, y finalizarà la fiesta con otro baile público en el Toldo de que se ha hecho mencion. NOTA: Para satisfacer los deseos de los aficionados à la tauromáquia, se correrá un toro en uno de los días de la fiesta.

IGUALADA: IMP. DE J. JOVÈR, 1852.

Igualada – Barcelona. 1852, agost 17. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*. núm. 230, 17 d'agost de 1852, pàg. 4879.

Extracte de programa de la Festa Major.

En los dias 23, 24 y 25 del actual se celebran en Igualada las fiestas dedicadas á su patrono San Bartolomé. Segun nos dicen, serán este año mas notables que en los anteriores los bailes y comparsas que recorrerán las calles, distinguiéndose entre ellas las de palitroques, enanos, moros, valencianos, pastores, etc. El dia del Santo habrá solemne funcion religiosa, á la cual asistirán el Ayuntamiento, autoridades y corporaciones. Habrá dos castillos de fuego y con un gran baile en la plaza, formando parte de la orquesta el señor Luiggini.

Igualada – Barcelona. 1852, agost 28. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Cataluña*. Núm. 25. 30 d'agost de 1852, pàgines 634-635.

Crònica de la Festa Major de 1852, amb importants informacions sobre les passades edicions.

Igualada 28 de agosto. De todas las fiestas mayores que hacen las poblaciones de este principado, es sin duda alguna la mejor, las mas esplendida, la mas ruidosa la de Igualada. Antes del año 42 era la mas miserable que darse podia; en ese año se mejoró un poco, mas vino el fuerte aguacero que dejara tan eternos como amargos recuerdos en la orilla del Noya y del Llobregat; y el toldo vino abajo, los bailes se quedaron por hacer, disparándose tan solamente el castillo de fuegos artificiales con el doble objeto de consumir lo que no podía destinarse á otro uso que á la llama, y de dar un poco de expansion á los angustiados ánimos del vecindario que habia presenciado por la mañana una catástrofe de imposible explicacion. En los años sucesivos fueron tomando un poco de ánimo los aficionados al bullicio, hasta llegar al año 49, en que con motivo de la conclusion de la guerra civil última [la Segona Guerra Carlina], se celebró la fiesta de una manera tan animada como en las poblaciones que tienen renombre de hacerlas buenas; se hizo mejor en el 50, mejor el año pasado [l'any 1851], llegando el actual á presentarla grande bajo muchos conceptos.

Todas las clases se han divertido á su gusto; el pueblo con las mogigangas, los bailes de palitroqueros, de pastores, de enanos, con los que se agregó el famoso enano D. J. Manuel Santellas, que procedente de Madrid ha fijado su domicilio en este punto, y con la antiquísima Patera, ha gozado á sus anchuras; las clases altas, obsequiados y obsequiantes en los casinos, y todos en general divirtiéndose en el toldo que ha sido rico, grande y servido con lujo.

Tres días ha durado la fiesta, ó mejor, cuatro. El 23 con la feria por la mañana, con las danzas por la tarde, y con una serenata, en la que el habilísimo D. César Luiggini tocó unas variaciones de cornetín con el gusto mas esquisito y con la precision que acostumbra. Para que nada faltase, el teatro estuvo tambien servido por una buena compañía, en que figuró la señorita Pazzos, con la señorita Lozano y los actores Torrenbó, Oviols y Cervera. Desde el amanecer del día 24 las danzas recorrian las calles, reuniéndose á las 10, en cuya hora acompañaron al M. I. cuerpo municipal á la iglesia, donde se cantó un admirable oficio, música del distinguido maestro de la capilla de la misma Sr. Pont, que fue ejecutado con ecsactitud y gusto, diciendo el panegírico el licenciado D. Juan Roig, cura de la Pobra de Claramunt, de un modo que le hace mucho honor.

La procesion contra lo acostumbra fué muy concurrida y brillante; el castillo de fuegos soberbio, colosal, de juegos caprichosos, el baile en el toldo concurridísimo, aunque solo por las gentes del campo que aquel día lo destinaron á divertirse. El segundo día de fiesta mayor ó tercero de regocijos, fué animado con la corrida de un toro y de una vaca que sin hacer daño, produjeron muchos porrazos, pero el anuncio de esta funcion la dio el enano don manuel vestido con uniforme de general á lo Federico, montado con un soberbio alazan, adornado con penacho y lazos, y precedido de una banda de dulzainas y tambores. Por la noche se quemó otro castillo de fuegos artificiales de pólvora y bengala.

El día 26, cuarto de las fiestas, fué frio; pero su noche otra vez animada por los bailes de sociedad que dieron los casinos, los cuales por razon de la competencia con que marchan, se esmeraron en darlos tan brillantes que lo fueron de una manera inesplicable.

No ha habido una riña, ni un quebranto que llorar. Todo fué broma, todo algazara, dejando para el año prócsimo ganas de hacer una plaza y dar corridas de toros en regla, y aumentar el catálogo de las diversiones hasta donde alcance el gusto y la posibilidad.

Igualada – Barcelona. 1853, agost 17. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*, núm 229, 21 d'agost de 1853. Pàgina 5807.

Extracte de programa de la Festa Major. També a *El Clamor Público* del 21 d'agost de 1853, núm. 2791, pàgina 3. Hemeroteca de la BNE.

Hemos visto el programa de las fiestas que se preparan en la villa de Igualada para los días 23, 24 y 25 del actual. En el primer día habrá solemnes completas en la iglesia, músicas y comparsas por las calles, distinguiéndose los de la patera, bastoneros, mojigangas, pastores y valencianos. Al día siguiente habrá solemne oficio á toda orquesta, dirigida por el profesor D. Juan Pont, y sermón que pronunciará el Rdo. Pbro. D. Juan Bartomeus. Por la tarde habrá músicas y procesion en honor de S. Bartolomé, y por la noche castillo de fuego y baile en un gran entoldado. El 25 misa en honor de San Fausto, seguirán los bailes y las músicas y otro castillo de fuego.

Igualada – Barcelona. 1853, agost 18

Programa de la Festa Major d'Igualada, a *El Presente*: 1853, Año 2º, núm. 284, pàg. 5807. Esment dels clarins municipals d'Igualada i dels Valencians (castellers) com a novetat.

Nos remiten de Igualada lo siguiente:

Fiesta mayor de Igualada el 23, 24 y 25 de agosto.

PROGRAMA

Se dará principio á las fiestas en la madrugada del día 23 con la muy concurrida y abastecida feria de cuanto apetecer pueda el mas fino paladar; á las 12 del día las campanas á vuelo despertarán el bullicio que no cesa ya en los días consecutivos, repitiéndose á la una y reanimándolo poco despues el toque de gaitas, clarines y tambores de los bailes, llamando á sus respectivos comparsas á la reunion. A las seis de la tarde otro repique de campanas convidará á las solemnes completas que se cantarán en la iglesia parroquial en obsequio á su santo Patron, y entrada la noche una lucida orquesta recorrerá las calles, así como lo verificarán tambien, acompañados de hachas algunos de los bailes que saldrán al día siguiente, y de que haremos mencion.

Desde el amanecer del día 24 el muy antiguo y siempre celebrado bailes de la *patera*, el de *bastoneros*, el de *mogiganga*, el de *pastores* y otros, entre ellos el de *valencianos*, nuevo en esta población, se estenderán por todas las calles hasta las diez en que acudirán á la plaza para acompañar al M. I. Ayuntamiento, que precedido de sus clarineros y seguido de todas las corporaciones y convidados, se dirigirá á la iglesia donde tendrá lugar un solemne oficio á toda orquesta dirigida por el profesor de música D. Juan Pont con panegírico que dirá el Rdo. P. D. Juan Bartomeus, presbítero.

Concluída esta funcion, y retirado el M. I. Ayuntamiento á la casa capitular, darán principio las cuestaciones llamadas *llevar de taula*, con las músicas de costumbre, dando despues treguas á las diversiones, á instancias de la sociedad gastronómica, por tenerlo así prevenido en los estatutos de la misma, hasta las 5 de la tarde, hora en que se reunirán otra vez los bailes y precederán la procesion que se hará en honor del santo, la que cerrará el cuerpo municipal.

A las 8 en punto se disparará un colosal castillo de fuegos artificiales, obra de los pirotécnicos de Villafranca del Panadés, y concluído, una brillante orquesta compuesta de los mas aventajados músicos de ambas coplas de la poblacion, de los del Batallon Cazadores de Tarragona y otros forasteros, invitará al baile público que tendrá lugar en un toldo, el mas rico y elegante que se habrá visto en esta villa, traído de Barcelona y dispuesto por el afamado D. Agustín Viñals.

Por la mañana del 25 recorrerán tambien los bailes la poblacion, y á las 10 se celebrará la procesion votiva y oficio en honor á San Fausto; á las 8 de la noche se disparará otro castillo de fuegos artificiales y dará fin á las fiestas otro baile en el toldo lo mismo que el día anterior.

Sóller 1854-1875. RULLAN 1876, volum II, pàgines 117-122.

Institució de l'actual festa del *Firó* de Sóller, per part de l'Ajuntament d'aleshores, en base a commemorar els fets de l'atac corsari que patí aquella vila el dia 11 de maig de 1561. Descripció de la festa ca.1875.

RECUERDOS DE LA INVASION Y FIESTA DE LA VICTORIA.

Los muros que circuyen la iglesia parroquial, las torres de *Piedrapicada*, de *La Seca*, de *Tuent* y muchas otras, son todavía un recuerdo del memorable 11 de Mayo, como que debieron su origen al temor de que se reprodujera otra igual ó más terrible invasion. Lo que más ha contribuido, empero, á conservar la memoria de aquel glorioso hecho de armas, ha sido la fiesta de Nuestra Señora de la Victoria, que ya empezó á celebrarse en 1562. El virtuoso capitán Angelats, que atribuía la victoria á la protección de la Virgen, más bien que al valor de su espada, fué uno de los que más contribuyeron á la celebración de aquella fiesta; y, no contento con esto, quiso perpetuar de un modo indeleble la memoria de aquel suceso, levantando un templo en honor de la Reina de los Cielos, en el mismo campo en que se dió la primera y decisiva batalla contra los moros, junto al puente de *La Mar*. A este fin abrió una suscripción, cuyo producto, unido al que resultó de la venta del botín que dejaron los enemigos, dió una suma considerable; pero las dificultades inherentes en aquel entonces á la erección de un nuevo templo, hicieron que, en lugar de la nueva fábrica, se reedificase el oratorio del Hospital, completamente ruinoso, bajo el título de Nuestra Señora de la Victoria; con lo cual se vieron cumplidos los deseos del pueblo. [...]

No podemos fijar la época en que la fiesta de la Victoria fué elevada á la categoría de las de precepto, aunque ya se trató de esto en su instalación. Por cierta data del año 1647 podemos conjeturar que el precepto se remonta á mediados del siglo XVII, debiendo advertir que hasta la mencionada fecha no fué preciso aquel mandato, porque el pueblo nunca dejaba de celebrar con la mayor devoción las fiestas religiosas, y en especial las de la Virgen. Al finalizar el siglo XVIII, el precepto de no trabajar en el día de la Victoria, había caído en completo desuso, y el Ayuntamiento trató de restablecerlo á su antiguo vigor, acudiendo para ello al señor Obispo para que expidiese el correspondiente decreto (sesión del 30 de diciembre de 1795). Tocante al rezo de este día es doble, y de primera clase *ut ad Nives*. Desde la instalación de esta fiesta, nombrábanse cada año dos mayordomos, *obrer*s, que recogían limosnas y dirigían los festejos, pagándose el déficit de los fondos del Municipio. Aparte de la función religiosa, donde nunca faltaba la misa cantada, con música, sermón y procesión, no escaseaban las salvas, fuegos artificiales, ni otras diversiones propias de una fiesta cívico-religiosa.

Á principios del presente siglo la fiesta que nos ocupa apenas tenía ya visos de aniversario. Al anochecer de la vigilia, el clero iba en procesión al oratorio del Hospital, allí tomaba la figura de la Virgen, y en andas la llevaba á la Parroquia, donde la colocaba sobre el altar mayor, y seguidamente se cantaban completas. Al día siguiente se cantaba la misa mayor con música y sermón, pero con escasa concurrencia; y, á la tarde, después de una corta procesión, se volvía á conducir la sagrada imagen al Hospital. Á estos actos precedía siempre un tambor batiente y la famosa tranca de *Can Tamany*, cubierta de mirto. En 1854, el Ayuntamiento resolvió dar á esta fiesta la importancia que se merece; y para ello la trasladó al segundo domingo de Mayo, estableció una feria para este día, é introdujo la celebración de un simulacro en el Puerto, con objeto de atraer gente. La procesión de este día apareció enteramente transformada. Un piquete de caballería y una música instrumental abrían la marcha de este cortejo, y varias compañías de granaderos y de cazadores del regimiento de Isabel II, con su banda, la cerraban. La imagen de la Virgen, llevada en un hermoso tabernáculo, iba rodeada de una multitud de niños y niñas vestidos respectivamente de ángel y de reina. El gobernador de la torre de *Piedrapicada* llevaba la tranca ricamente adornada, con dos cintas sostenidas por otras tantas niñas vestidas á la antigua usanza, en representación de las *Valentas donas de Can Tamany*. No faltaba el paisanaje con sendas hachas, los estandartes de las cofradías, las figuras de los antiguos Jurados, del capitán Angelats, de Antonio Soler, de los moros, de los cristianos, y hasta de los bandidos con sus perros de presa. El Gobernador civil y el Capitán general la honraron con

su presencia. Un himno alusivo á la función, cantado por los aficionados del pueblo, dió fin á esta brillante fiesta religiosa, que en el día ha perdido ya bastante de su esplendor.

La feria estuvo bastante concurrida, y en ella no faltaron ganados, granos y otros géneros. Nuestros industriales, en especial los tejedores, improvisaron una exposición de telas que por su mérito, abundancia y simetría en que las colocaron, presentaban una hermosa perspectiva. Todos los bancos de piedra que cierran el rectángulo de nuestra plaza, estaban ocupados por la industria algodonera; las cuatro entradas del mencionado rectángulo se hallaban ricamente empavesadas, formando arcos de triunfo con sus correspondientes inscripciones la plaza se había convertido en una especie de palacio cubierto de arboleda, donde brillaban los variados colores del arco iris, reproducido por las cristalinas aguas que despedía el surtidor.

La celebración del simulacro se introdujo en 1855; ha tenido lugar casi todos los años, y es el acto que más atrae á los forasteros, los cuales van a la feria para presenciar una diversion propia de la gente de buen humor (*). ¡Cuánto va de ayer á hoy!

(*) Los Jóvenes de humor toman esta función á su cargo, vistiendo unos traje moruno, y de cristiano los otros. Embarcados los primeros, y ostentando sus medias lunas, se acercan á la playa de donde son rechazados por los escuadrones cristianos. Repetida varias veces la tentativa, logran aquéllos burlar la vigilancia de éstos, saltan á tierra, y entonces empieza un verdadero combate. Vencidos los moros, empiezan á huir dándoles alcance los cristianos hasta que los han prendido á todos. Estas escenas tienen lugar en la extensa playa, que se halla circuida de espectadores; y aquel movimiento, animado por los marciales acordes de la música, y aquella perspectiva, forman un cuadro bastante halagüeño. La acción dura hasta que se acaban las municiones de guerra. Entónces viene á desfilar la gente para subir á la población, con sus entoldados carros, cuya comitiva cierran los escuadrones cristianos que llevan á los moros prisioneros, despidiéndose con alegre algazara en medio de la plaza. En un principio el Ayuntamiento costeaba la pólvora y el refresco que se da á los beligerantes; ahora muchas veces se costea por suscripción.

Igualada, 1855, agost. Capellades, Museu del Molí Paperer, col·lecció Romaní. Extractat a Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*, núm 249, 17 d'agost de 1856. Pàgina 2 (6562).

Programa de la Festa Major.

PROGRAMA / DE LAS FIESTAS / que tendrán lugar los dias 23, 24 y 25 de Agosto de 1855. / EN LA VILLA DE IGUALADA / dedicadas á su Patron el Apóstol / SAN BARTOLOMÉ.

[...] El 23 la féria de cabras; cabritos, corderos, terneras y toda clase de aves y de cuanto se menester para para preparar los espléndidos banquetes con los que la largueza Igualadina sabe obsequiar á los que les honran en los dias de su fiesta mayor. A las doce el volteo de las campanas anunciará con su incansable clamoreo la procsimidad de la fiesta del Santo Tutelar. A la una el tambor de la Patera y de la Mogiganga llamarán á todas las puertas despertando el entusiasmo de los Igualadenses.

A las seis de la tarde otro repique general de campanas reunirá a todos los fieles á la Iglesia Parroquial á oír las solemnes completas que á toda orquesta se cantarán en llor del Santo Apóstol.

Entrada la noche las músicas y bailes populares recorrerán las calles.

Dia 24. Al crepúsculo matutino, la magestuosa *Patera*, la divertida *Mogiganga* ejecutando los mas atrevidos y sorprendentes pasos del baile de *Valencianos*, siguiendo á estos los de *bastoneros*, *enanos*, *pastorcillos*, *cerculitos*, y á mas de estas comparsas el baile de los *Diablos* recorrerán las calles sembrando el júbilo y la alegría por todas ellas: á las 10 se reunirán todos á

la Plaza de la Constitucion para acompañar al M. I. Ayuntamiento que precedido de sus clarineros y maceros irá á la Iglesia Parroquial para asistir al solemne oficio que á toda orquesta dirigida por el profesor y Maestro de Capilla D. Juan Pon, se celebrará con panegirico que dirá el Reverendo D. VALENTIN FEIXAS.

Concluida esta funcion y retirada la municipalidad à la Casa Capitular, empezaran las cuestaciones llamadas llevan de taula con las músicas de costumbre, mientras estos vecinos estarán obsequiando á sus huéspedes con esquisitos sabrosos y variados platos; no piensen en hacer la siesta, porque apenas estarán en los postres se romperá el silencio por los comparsas y músicas de los bailes, que se reunirán para acompañar á la procesion, y las campanas á vuelo convidarán á los fieles quieran honrar el santo. Los bailes precederán á la procesion, que cerrará el M. I. cuerpo Municipal. [...]

Dia 25 Las músicas comparsas de todos los bailes recorrerán las calles como en el dia anterior; á las diez la procesion de S. FAUSTO, en seguida un solemne oficio; por la noche otro castillo de fuegos y otro baile en el mismo Toldo. Los obsequiosos Igualadenses convidan á dichas fiestas á todos sus amigos y conocidos y si posible fuese á los Españoles todos.

Igualada sens igual
 Be s' podrá dir ab rahó
 Pues que la festa majó
 De aquest any, no tindrà igual.
 De la Patéra l' timbal
 Sentireu per los carrés.
 Avisant als forastés
 Que vinguan apresurats
 A presencí ls' disbarats
 Que farem los Figatés.
 [...]

Tàrrega, 1856, maig 13. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*, núm 143, dijous 22 de maig de 1856. Pàgina 4169.

Crònica de la festa celebrada a Tàrrega el 13 de maig de 1856 en honor a les Santes Espines.

Tárrega 17 de mayo.

A seguida de las fiestas últimas de Pascua de Pentecostés ha coincidido la fiesta mayor de esta villa que se celebra el dia 13 del actual, y al propio tiempo ha tenido lugar tambien la del dogma de la Virgen Inmaculada. La fiesta mayor, en conjunto con las demas, se ha celebrado este año con demostraciones de regocijo y una animacion tan general como pocos años se hubiese visto. El templo parroquial de la villa estuvo decorado y guarnecido con una magnificencia desusada, é iluminado con vistosa profusion de luces: infundiendo en su todo un cuadro respetuoso y edificante. Los divinos oficios se celebraron con majestuoso ceremonial, acompañados de música y sus correspondientes sermones. La concurrencia de fieles no cabia en el templo á pesar de su grandiosidad. Las procesiones llevaban un tan numeroso como lucido acompañamiento; é iban precedidas de las varias comparsas de bailes ó divertidos espectáculos que son costumbre del pais, tales como el de *Pastorets*, el de *Bastons*, el de *Mogiganga*, el de *Moros y Cristians* que llevaba ademas una seccion de unos 25 caballos ricamente enjaezados, y por fin el de *Valencianos* practicando frecuentemente sus acostumbradas torres y columnas de hombres de tres, cuatro ó cinco de elevacion, por el estilo que se practica en el campo de Tarragona. Todas estas diferentes secciones de bailes recorrían constantemente las calles durante los dias de fiestas: sus evoluciones, pantomímicas las mas, sembraban la alegría por todas partes. Por la noche del último dia, dieron por su órden una variada funcion que duró sobre 5 horas, en un

tablado elevado en la plaza Mayor, disparándose por los *Moros y Cristians* un bien nutrido y perfectamente ejecutado castillo de fuegos artificiales. No hay que decir, que durante estas fiestas, no solo la alegría estaba pintada en todos los semblantes, sino que no aconteció el menor desorden ni el mas ligero pretesto de perturbarse la tranquilidad habitual que distingue los sentimientos pacíficos de este vecindario: quedando sumamente complacidos del buen afecto, sincera amabilidad y esmerado trato con que por los habitantes de la poblacion han sido obsequiados muchísimos forasteros de los pueblos del contorno que han asistido á honrar la villa y á gozar de tan festiva expansion y alegría general. Creemos no exagerar el número, si decimos que la concurrencia de personas en la plaza á presenciar los espectáculos en la noche del ultimo día, llegó de seis á siete mil forasteros en su mitad á lo menos.

Toledo, 1857. PARRO 1857, pàgines 719-722.

Descripció dels *Gigantones* de Toledo, fets a Barcelona el 1753.

En seguida de esta sala, y sobre la derecha como se entra en ella hay una larguísima galería, que cae encima de la nave mas pequeña de la Catedral por toda su estension desde la puerta de Santa Catalina hasta el testero en que está la portada de la capilla de la Torre, atravesando por su hueco los arcos o arbotantes que apoyan la nave inmediata, asi como en su muro izquierdo se abren las ventanas por cuyas pintadas vidrieras penetra en la misma nave la luz que este salon recibe por unas grandes buhardillas que dominan el tejado del claustro alto. [...]

Las nueve figuras que siguen son de las que llaman de velador, pues su amazon interior hasta la cintura son en forma de dos escaleras de mano una enfrente a la otra, y solo el tronco del cuerpo, la cabeza y manos son de pasta pintada del color de las carnes, con sus grandes pelucas, y largos ropajes de seda cubren su parte inferior. Estas figuras son las que vulgarmente titulan los *Gigantones*, entretenimiento de niños y gentes del pueblo cuando en ocasiones de festejos públicos los bajan á la lonja ó átrio de la puerta del Perdon, y metiéndose uno ó dos hombres debajo de los ropajes de cada cual, los hacen bailar al son de un tamboril y dulzaina. Antiguamente hubo otros, aunque algo mas pequeños, que iban delante de la procesion del Corpus danzando, en representacion de las cuatro partes del mundo que concurrían allí como á pagar su tributo de adoracion al Santísimo Sacramento: pero en tiempo del Sr. Cardenal Lorenzana se encontraban ya aquellos muy deteriorados, y se mandó hacer los que hay ahora para el mismo efecto, si bien á los pocos años hubieron de suprimirse en la procesion semejantes mamarrachos, que robaban la devocion y distraían la gente; ahora solo salen de este sitio en ocasiones de festejos públicos como arriba hemos dicho. Hiciéronlos en Barcelona, y si bien su destino, trages y representacion que se les atribuye, son de suyo ridículos hasta la estravagancia, considerados los bustos y especialmente las cabezas como objetos de arte, no carecen de mérito sino que están muy bien entendidos.

El primero de los nueve representa al Cid Campeador con su espada desenvainada, un sombrero negro de los que se usaban en tiempo de la dinastia Austriaca, una especie de coraza de tela plateada como la pudiera llevar hoy un soldado de caballería y luego un briál (como le tienen todos los otros) para tapar el amazon de bastidor de medio cuerpo abajo . Los otros ocho gigantes , que son por mitad varones y hembras, representan cada pareja una de las cuatro partes en que dividian entonces el globo: dos hay europeos, teniendo el hombre su gran casaca, chaleco y corbata y peluca como se usaba en el último siglo, y un gran medallon pendiente del cuello con una pintura de Nuestra Señora del Sagrario queriendo significar con esto la religion que se profesa en la generalidad de Europa, asi como están simbolizados los productos mas ordinarios y principales de esta misma region (el pan y la lana) en un manojito de espigas y un cordero que tiene en sus manos la hembra europea. Los asiáticos ostentan por igual motivo, el varon la media luna sobre su cabeza, signo del mahometismo, y un canastillo de flores la hembra por ser allí la patria de los aromas: el Africa está figurada en dos negros, de los que él tiene en

sus manos una flecha y un alfanje, como significando que en esa ardiente region del mundo no hay mas religion ni mas ley que la fuerza bruta, y la negra lleva una paloma, emblema de la abundancia de aves que cria ese pais y envía á los otros climas en ciertas temporadas. Los americanos, en fin, tienen un medallon cada uno al pecho con el retrato de la Virgen de Guadalupe de Méjico, en muestra de su carácter religioso, y la muger lleva además una cornu copia ó cuerno de la abundancia lleno de piedras preciosas, en señal de la riqueza de aquel suelo. Las dos figuras mas pequeñas, llamadas *Gigantillas* solo tienen de pasta las cabezas que son disformes, y están puestas sobre un velador, como los moldes de pelucas, colgando de ellas sus ropajes de seda labrada, los cuales se visten en las festividades públicas dos hombres bastante altos que meten las cabezas por el cuello de las gigantillas que les descansan en los hombros, y asi corren de un lado para otro asustando a los muchachos y á las gentes sencillas, y bailan haciendo mil ridículas contorsiones, para cuyos movimientos todos, ven lo bastante por los ojos mismos de la cabeza de pasta.

Otro mueble hay allí, al final de la galería, reducido á una especie de cajon de lienzo pintado, sobre el cual se figura un dragon ó monstruoso serpenteon de pasta con alas y ensortijada cola, cuyo pescuezo se estira y encoge, por medio de unos tirantes que maneja una persona metida dentro de aquel biombo, y tambien abre y cierra su boca descomunal llena de espantosos colmillos y pintorroteada de encarnado, de modo que asusta á las personas pusilánimes y supersticiosas, al paso que hace reir al vulgo con los vuelcos y meneos, que desde dentro tambien y por medio de un palo unido a la figura, hacen dar á una muñeca muy fea y desgreñada con su vestido blanco, que aparece sentada sobre el lomo de la serpiente. Llaman á este monstruoso conjunto la *Tarasca*, y es emblema del pecado, y á la horrible muñeca de encima la titulan *Ana Bolena*, por la idea de que esta desgraciada muger fué causa de que Enrique VIII de Inglaterra se apartase de la comunión católica y se hiciese gefe del cisma, en su reino.

Barcelona – Madrid - Igualada, 1857, agost 15. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*, núm. 226, 15 d'agost de 1857, pàgs. 6709-6710.

Programa de la Festa Major.

Animada, como siempre, se prepara la fiesta mayor que anualmente tiene lugar en esta villa, en obsequio de su patron San Bartolomé. Se cree que la concurrencia de forasteros será numerosa, y asi lo indican en el siguiente programa, el casino del recreo prepara sus salones para su magnífico baile la noche del dia 26.

PROGRAMA de las fiestas que celebra la villa de Igualada en obsequio á su patron San Bartolomé en los dias 23, 24 y 25 de agosto.

Desde el amanecer del dia 23 dará principio la feria ó abundante mercado de cuanto puede apetecer el mas fino gastrónomo. A las doce y á la una del dia dos repiques generales [de] campanas anunciarán la festividad del dia siguiente y despertarán el bullicio y buen humor, reanimándolo á las seis de la tarde otro repique de las mismas, llamando á las solemnes completas; y entrada la noche una lucida orquesta recorrerá las calles, asi como los bailes de la *patera*, el de los Diablos, el de los Mogigangas, el de los Enanos, el de San Francisco, el de los Pastorcillos y otros de costumbre.

Desde muy de mañana, el dia 24, recorrerán los antedichos bailes la poblacion hasta las diez, [h]ora en que se reunirán para acompañar al M. I. Ayuntamiento, Corporaciones y convidados al solemne oficio que se celebrará en honor del Santo [...]

Intermedio gastronómico hasta las cinco, hora en que se reunirán otra vez los bailes para preceder la procesion, la que cerrará el Cuerpo Municipal. [...]

El dia 25 recorrerán los bailes la poblacion: procesion y oficio en honor de San Fausto, otro castillo de fuegos artificiales variado, y baile en el Toldo igual al dia anterior.

Igualada, 1858, desembre. Col·lecció particular Vilanova del Camí.
Sermó dels Innocents del 1858.

Sermó dels Innocents Igualada: Imprenta de Joaquim Abadal, desembre de 1858
SERMO DELS INNOCENTS

PAX DOMINI.

La pau de Deu Señor
tingám com mes abiat millor
Página quens convé mol
Capitol cualsevol.
Paraulas que sempre dich
Cuant la dona s'fica al llit.

caríssims y amats oyents
damá son los innocents
gosamlos en hora bona
sia homa, sia dona.
Prestau pues atenció
á la mia relació
oireu cosas en ella
que son de molta entitat
y direu que es meravella
un sermó tan ben chafát.
[...]

Acordaban pues ab ellas
junt tambe las Consulesas
funicó bona y variada
ja may vista en Igualada.
Cuant ja tot ben calculát
y per fi resol quedaba
cada cual se procuraba
lo de mes necessitat.
Adornos bons y fins miralls
en sas casas no hi faltaban
mes passat quant si miraban
malehian los cristalls.

Tambe las senyoras donas
provehian de ricas joyas,
vestits de seda y cosas finas
fins també bonas suguillas
y no menjaban ni dormian
fins que tot aixó tenian.

*suam aquestam vanitatem eram
per fachendam cuando tempora pateram*
aqueixa sa vanitat era
per lluir quant la patera.
Luego aquell pudrimassé
de bestias fieras que cumpraban

y que despues tot su menjaban,
 apart que no pot sé.

[...]

¿queus diré tambe del dia
 que era abuy la gran vigilia
 dels sans martirs Innocents
 y de nostres divertiments?
 Tots los musics y empleats
 se juntaban ben mudats,
 principiant gran passacalla
 ab gros exercit de canalla
 recorrent tota la vila
 aquella hermosa comitiva,
 saludán y convidán
 al home xic y al home gran
 sens distinció de persona
 ni que hi hagues tot Barcelona.

¡Oh delicia! y que tota la gent
 aplaudia son bon intent.

Lo tabal de la Patera
 y la caterba de musics
 bufan com mals asparits
 formaban la cabecera
 pero germans tambe que pena
 cuant la gent se amontonaba
 cada aspenta ques donaba
 per mirar la comitiva
 sequit, musics y familia
 alló semblaba una batalla,
 y mireu queus dich formal
 que ningú prengué may mal.
 Sen recordeu de aquest tabal
 cuant la patera tocaba
 y que la funció anunciaba
 aquell toch de sobresált,
 del llit fugia lo malalt
 los coixos tiraban las crossas
 y si las voleu mes grossas
 feya mes tot sol lo Pepa
 ab sa caixa y la baqueta
 que Napoleon ab sas grans forsas.

Y quin altre lo Casó
 sino que era un ambutaira
 valia mes lo seu donaire
 quel del Roig del Marigó
 home de molta disposició
 sobre tot ab la Patum
 pues tan sols ab lo afarum
 coneixia home y dona
 si venia de Ballbona
 ó del poble de Monbuy.

[...]

Cuant la musica rompia
 cumansaban los tres toms.
 Pero Jesus que algarabia
 allò era un orga de raóns
 alló si que era una gresca
 que lluhia molt la festa;
 Las primeras dignitats
 tan contents i astufats,
 furmaban al dabán
 junt tambe lo Escribán:
 Lo senyor Predicadó
 á tots daba absolució:
 Alguasil, Vuláns y Mossus
 tots seguian com à gossus
 y tambe la Sumareta
 que purtaba la Vergeta.
 Aquell reáls que donaba
 lo tabal de la Patera
 y la hermosa y gran bandera
 quel primer Consul purtaba.
 Alli s' veyan unas banyas
 que cap matxu pot purtarlas.
 Allá uns carrus triunfals
 tirats per bons animals
 presentaban amats oyents
 la degollació dels Innocents [...]

Acabat pues tot aixó
 tutom curria à rafató,
 majorment los furastes
 que no venian pe res mes;
 tots aquells, à llo tan grocs,
 sen turnaban doncs tan roigs
 que cada any feyan manera
 de tornar per la Patera.
 Nous penseu quels de la vila
 non tinguessem alegria,
 axó millor acreditaba
 nostra fama ben pusada
 quels Sants martis Innocents
 feyan posarnos ben lluent.
 [...]

Purteume aqui la Bandera
 que es cosa de bona mena.
 Lo tabal aqui, ben aprop,
 repetirem aquell gran toch
 que lo Pepa si cuadraba
 y tutom si ballugaba.
Patera, patum,
Patera, patum,
Patera, patum,
Las barras del fum,
Las barras del fum.

¡Que famos toch! ¡Que divertit
 cuant un homa está ben tip!
 ¡Oh trofeo de aquell temps!
 ¿No farem mes Innocens?
 Prometem arrepentits
 que sino estem ben divertits
 es per falta de poch llum
 y que per axo nos fa *Patum*.
 Jo ja estich tan abatut
 quem fumu de las patillas de un ruch.

[...]

Deu vos donguia bona nit
 y de mi no sen olvit,
 corru à veura la bassina
 si hi ha gaira calderilla
 que segons que hi trobaré
 l'any vinent hi tornaré.

Igualada, 1859, agost. Col·lecció particular d'Igualada. Extractat a Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*, núm. 220. 8 d'agost de 1859, edició matí. Pàgina 2 (8184). Programa de la Festa Major.

FIESTA MAYOR DE IGUALADA,
 en los dias 23, 24 y 25 de Agosto, de 1859.

[...] Apenas se divise en el horizonte la aurora del dia 23, como por encanto se hallará el mercado provisto de cuanto pueda apetecer y sea necesario al hombre para satisfacer en aquellos dias sus necesidades gastronómicas. Lo que éste contendrá - El que venga ver podrá. - Cabritos, cabras y ovejas - Hasta las orejas. - Conejos, liebres y perdices. - Hasta las narices. - Sería en fin no acabar. - Si os lo hubiese de explicar. A las 12 del dia un repique general de campanas anunciará la festividad del dia siguiente, el cual se repitirá al anochecer, llamando á las solemnes completas que en honor del Santo se cantarán en la Iglesia parroquial. Entrada que sea la noche, una lucida y numerosa orquesta por una parte, y por otra los bailes, de los Diablos, el de los Enanos, el de los Aros, el de Pastorcillos, el de Palitroqueros, la Mojiganga, el Drach, el de Valencianos, ejecutado por la mejor comparsa dels Noys de Valls; y por último el de la tan celebrada Patera recorreran las calles y plazas, solo con objeto de despertar la algazara y buen humor que indispensablemente debe reinar en los dias siguientes.

Dia 24. Al amanecer los antedichos bailes recorrerán otra vez la poblacion hasta las diez de la mañana, hora en que se reunirán todos en la plaza de la Cruz, y acompañarán al M. I. Ayuntamiento, Corporaciones y demas convidados, hasta la Iglesia parroquial, en donde se celebrará un solemne Oficio á toda orquesta dirigido por el maestro de capilla D. Juan Pont, con un brillante y elocuente discurso que ensalzando las virtudes y glorias del Santo pronunciará el Rdo. P. de las Escuelas Pias D. Valentin Oliver. Concluida la funcion, regresará toda la comitiva por el mismo orden á la Casa Consistorial, retirándose enseguida á disfrutar del intermedio gastronómico que se ha tenido á bien conceder hasta las cinco de la tarde hora en que se reunirán otra vez, acompañarán al Santo en procesion, que precedida de los bailes, y cerrada por el M. I. Cuerpo Municipal, saldrá á las seis en punto de la Iglesia parroquial. Un brillante castillo de fuegos artificiales, que á las nueve de la noche se disparará por el acreditado pirotécnico D. Antonio Torner, será el preludio de un magnífico baile que se dará en el grandioso y rico entoldado, que al efecto se habrá construido en la plaza de la Cruz.

Dia 25 Recorrerán como el dia anterior los bailes la poblacion: procesion y Oficio en honor de S. Fausto; otro castillo de fuegos artificiales, y baile en el Toldo igual al dia anterior.

Moltes mes cosas hi haurá / Que aqueix programa las calla.
Per que es propi de canalla / No fer res y enrahuná:
El que vingua trobará, / Per ferse passar la gana,
Carn de ploma, pel y llana / Anant després á ballá
En lo embalát que's farà / Cap del carrer de Santa Ana.
Si ballá no li agrada / Anarsen també podrá
A la Iglesia que será / Ab gran pompa illuminada:
Gran missa hi haurá / cantada Al só de una gran orquesta,
Lluirán tambe la festa / Grans dansas, castells de foch,
La Patera sobre tot, / Puix res es bó sens aquesta.
Veniu pues ò forasters / Veniu á veurer la festa,
Perqué broma com aquesta / No la veureu en lloch mes.

Igualada – Barcelona, 1859, agost 5. Biblioteca de la Universitat de Barcelona. *Diario de Barcelona*. Edició matí. Núm. 217, pàgina 8091.

Preparatius de la Festa Majo. Notícia apareguda al *Diario de Barcelona*. Corresponsalia del dia 3.

Igualada 3 de agosto. Ya se anima esta villa para celebrar la acostumbrada fiesta mayor en los dias 23, 24 y 25 próximos. Varios bailes, como la Patera, diablos, mojiganga, etc., están ensayando sus danzas para recorrer las calles en aquellos días Los dos castillos de fuegos artificiales, estan á cargo de los celebres pirotecnicos de Villafranca, el toldo para los bailes públicos está encargado al señor Viñals de esa y tambien se ha contratado el renombrado baile de valencianos de Valls. Todo hace esperar que las fiestas de este ano serán tanto ó mas lucidas que las de los anteriores, y que por lo mismo la concurrencia sera numerosa. Sensible es que esta poblacion de si tan importante, tenga de verse privada de un camino de hierro, que a tenerlo, de seguro no habría bastantes casas para albergar á los forasteros; pues, las muy buenas circunstancias que reune esta poblacion la hacen preferible, particularmente en verano, á otras muchas.

Ya que de ferro-carril he hablado, no se cmnprende como tantas empresas que hay formadas para la construccion de esas vías, ninguna se haya fijado en la que con tanta facilidad podría construirse desde Martorell á Cervera ó Tárrega para empalmar con la de Zaragoza. Las muchas poblaciones que en esta línea se encuentran, ricas por sus caldos, fabricas de papel, de hilados, tejidos, etc, indudablemente habrán de proporcionar buenos reditos al capital que se invirtiera en la construccion de una via ferrada. Varias veces se nos han hecho concebir esperanzas de ver satisfechos nuestros deseos; hace dos años particularmente, que al ver el empeño con que el Ayuntamiento y otros particulares recorrían esta villa de casa en casa para la emision de acciones, se habia creído pronta su construccion mayormente habiendo escedido el número de acciones suscritas al que se necesitaba para llevarle a cabo; pero las esperanzas se han frustrado, y todas las ilusiones se han desvanecido, tanto mas, no habiéndóse dado una esplicacion que satisficiera de lo que entonces se hizo, se dijo y casi se prometió. No se diga, ni menos se crea, que el país no tomaría la parte que debe en la construcccion de este camino, pues, si en la época. á que me be referido lo tomo con tanto empello, mayor seria ahora que cada dia va conociendo mas su falta.

Igualada – Barcelona, 1859, agost 8. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*. Edició matí. Núm. 220, pàgina 8184.

Programa de festa major extractat.

-Tenemos á la vista el detallado programa de las fiestas que se preparan en la villa de Igualada para los días 23, 24 y 25 del presente mes, en obsequio de San Bartolomé, patrono de la misma. Empieza por anunciar que en la mañana del primer día habrá gran mercado, y que á las doce un repique de campanas anunciará el comienzo de la fiesta. Habrá solemnes completas en la iglesia parroquial. -Entrada que sea la noche, una lucida y numerosa orquesta por una parte, y por otra los bailes de los Diablos, el de los Enanos, el de los Aros, el de los Pastorcillos, el de Palitroqueros, la Mojiganga, el Drach, el de Valencianos, ejecutado por la mejor comparsa dels Noys de Valls, y por último el de la tan celebrada Patera, recorrerán las calles y plazas.

El día 24 los bailes recorrerán la poblacion, y después acompañarán al M. I. Ayuntamiento Corporaciones y demas convidados, hasta la Iglesia parroquial, en donde se celebrara un solemne oficio á toda orquesta, dirigida por el maestro de capilla D. Juan Pont, ensalzando las virtudes y glorias del Santo, el Rdo. P. de las Escuelas-Pias don Valentin Oliver. A las cinco de la tarde acompañarán al Santo en procesion. Se disparara un brillante castillo de fuegos artificiales por el acreditado pirotécnico D. Antonio Torner, y habrá despues un magnífico baile en el grandioso y rico entoldado que al efecto se habrá construido en la plaza de la Cruz.

El día 25 saldrán los bailes como el dia anterior; habrá procesión y oficio en honor de San Fausto, otro castillo de fuegos artificiales, y baile en el entoldado.

Igualada – Barcelona, 1859, agost 30. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*, 30 d'agost de 1859. Edició matí. Núm. 242, pàgina 8915.

Crònica de Festa Major d'Igualada apareguda al *Diario de Barcelona*. Vestits nous de la Patera i novetat dels Cavallets.

Igualada 27 de agosto

Aunque sea falta de modestia, no la es de verdad el decir, que la fiesta mayor que esta villa celebra anualmente en estos tres últimos días es la mejor de Cataluña. La de este año se ha solemnizado con la mayor ostentacion y suntuosidad. Las funciones religiosas fueron solemnes y concurridísimas, habiendo llamado justamente la atencion de los fieles que les escucharon el panegirico de las glorias del patron San Bartolome que pronunció el distinguido orador Rdo. Padre de las Escuelas pias, don Valentin Oliver.

Las diferentes comparsas que de día y de noche han recorrido las calles, se esmeraron en lucir sus habilidades; habiéndose distinguido los «Xiquets» ó «Noys de Valls» por la admirable agilidad y firmeza con que ejecutaron sus espadats, torres y castillos de cinco, seis y siete, levantados y deshechos por su base; la antigua e inmortal Patera lució nuevos y vistosos trajes; y por su novedad y naturalidad llamaron mucho la atencion los caballitos, los cuales con sus piruetas y saltos dieron lugar á divertidos lances. Los castillos de fuegos artificiales gustaron bastante, y fueron aplaudidas varias piezas nuevas de muy buen efecto; el toldo a mas de ser grandioso, presentaba un golpe de vista magnífico, y entre sus diáfanas paredes danzaron centenares de alegres y bulliciosas parejas. Ha sido un buen final de estas fiestas el baile que esta noche pasada ha tenido lugar en el Casino del Recreo; el local estaba decorado con sencillez, pero con elegante gusto, y la concurrencia ha sido numerosa y escogida. Tanto las señoras de la poblacion como las forasteras, se esmeraron en darle lucimiento con sus elegantes trajes y aderezos, y de el salieron sumamente complacidos todos los concurrentes.

La afluencia de forasteros ha sido mucha, y en todas partes se ha observado el mayor orden y compostura, sin que el mas pequeño desman haya turbado ni un momento la alegría que constantemente ha reinado.

Igualada – Barcelona, 1860, febrer 7-8. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Diario de Barcelona*, 8 de febrer de 1860, núm. 39, pàgina 4 (1312).

Anuncia de la presa de Tetuan, al Marroc, i celebracions amb els balls i entremesos.

[pàg 1310]

-Los muchachos callejeros han dado en la manía de disparar petardos en les calles y plazas. En gracia de la celebridad del día podría tolerarseles semejante desahogo si no pudiese ocasionar incendios de vestidos y otras consecuencias aun mas sensibles. Opinamos por lo mismo que los agentes de la Autoridad deberían poner coto á una diversión que merece ser considerada como peligrosa.

[pàg. 1312] Igualada 7 de febrero.

Como carecemos de artilleria, las campanas son las encargadas de anunciarnos cualquier hecho notable. Así ayer por la mañana anunciaron la gran victoria obtenida por nuestro valiente ejercito contra los marroquíes: como buenos españoles y amantes de las glorias de su patria, recibieron estos vecinos con satisfactorio entusiasmo tan importante acontecimiento, presagio sin duda de otros mas gloriosos: la música recorrió las calles, y el pregonero las esquinas leyendo el parte oficial para que llegara á noticia de todos. Por la noche se repitió la música que acompañaba un coro compuesto de mas de sesenta juvenes, que con notable afinación y entusiasmo cantaba himnos guerreros, composición del maestro don Juan Font; la casa capitular fue decorada y bajo dosel colocado el retrato de S. M. la Reina, habiendose además iluminado casi toda la población.

Para el día que se reciba la noticia de la toma de Tetuan se preparan grandes festejos; gigantes, enanos, caballitos y hasta la inmortal patera, tal vez. contribuirán á solemnizar la ocupación de aquella plaza; el Casino del Recreo está disponiendo tambien una función para aquel día, proponiéndose un objeto altamente patriótico.

Tenía la presente escrita cuando se ha recibido la fausta nueva de la toma de Tetuan; solo el que siente latir en su pecho un corazon español, puede comprender la extraordinaria satisfaccion que todos sentimos.

Barcelona, 1860, febrer 12. CLAVÉ / TORRES 1860, pàgines 41-54. Esmentat a GARRICH 2002, pàgina 58.

Rebuda del rei carnestoltes a Barcelona. Darrera aparició històrica del que podrien ser els antics Cavallets Cotoners de la Ciutat. També hi aparegueren altres mostres d'alteritat.

[pàgina 46]

Abrian la marcha de tan interesante cortejo dos gigantes, macho y hembra, en traje de jóvenes labradores del país. El santo varon ostentaba su gorro colorado con la misma gravedad que ostentaria Anibal su capacete la víspera de la batalla de Cannas; cubria su cuerpo un gambeto de paño burdo; ella iba ataviada con todas las galas domingueras que podria ponerse la hija del alcalde de un pueblo de quinta clase.

Servian como de escolta á los elevados cónyuges una guardia numerosa de zuavos y una seccion de caballería árabe, detras de la cual seguia con austera gravedad otra pareja de gigantes gordinflones, otra de escuálida figura y un gigante-momia en traje marroquí, que tuvo el consuelo de verse desembarazado de su demacrada consorte á poco de haber salido de la estacion. Verdad es que aguaban algun tanto su contento por tan fausto suceso conyugal, varias comparsas de enanos de todas formas, trajes, sexos y dimensiones juntamente con una de caballitos de carton que caracoleaban á sus piés montados por diminutos marroquíes: todo esto

al bélico son de una numerosa banda de tambores y de algunas caprichosas orquestas cuyos exóticos instrumentos no han figurado jamás en ningun museo lírico y que por su sonoridad ajuste y colorido podían compeler dignamente con las mas acreditadas cen cerradas así nacionales como extranjeras.

[pàgines 48-49]

Venia en pos de tan confusa mescolanza una comparsa de negritos americanos bailando un tango cuya letra , segun datos fidedignos ha sido dedicada á nuestro intrépido y generoso aliado Muley-Abbas.

[...]

Una grotesca pareja de obesos enanos , él con redingot y ella con papalina blanca. Una especie de guardia negra llevando como en triunfo un monigote de moro, subseguida de un escuadron de caballería marroquí, con bacalao por espadas, que custodiaba dos carros atestados de odaliscas. Varios payeses á estilo del campo de Tarragona llevando a la grupa á sus mujeres, novias ó queridas , ó lo que fueren; allá se las hayan , que yo no traté de averiguar tanto , por creerlo ajeno a mi incumbencia.

[página 53]

La carrera que de antemano tenia trazado el cortejo era la siguiente: Plaza de Palacio, frente de la Aduana, Bora del Rech, Borne, acera izquierda, Vidriería, plaza de las Ollas, Espasería, plaza de Sta. María, Platería, plaza del Angel, Jaime I, plaza de la Constitucion, Fernando VII, Rambla acera derecha, llano de la Boquería, calle del Hospital, plaza del Padró, calle del Carmen, Puertaferri, plaza de la Cucurulla, Boters, plaza Nueva, Corribia, Tapinería, plaza del Angel, Boria, plaza de la Lana, Carders, plazuela de Marcús, calle y plaza de Moncada, Borne acera izquierda, Rech y desfile en el paseo de S. Juan .

Todas estas calles invadidas, como hemos dicho al principio de esta desaliñada reseña , por un inmenso gentio ávido de curiosidad , presentaban un singular aspecto .

En muchas casas se habia tenido la ocurrencia de decorar los balcones con colgaduras propias de la parodia que se estaba ejecutando, y otros emblemas mas o menos significativos, y de mas o menos gusto.

Igualada, 1860, agost 22. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *El Telégrafo. Diario de avisos, noticias y decretos*, núm 428, 24 d'agost de 1860. Pàgines 5535-5536.

Programa de la Festa Major i comentaris de burla sobre el mateix apareguts a la premsa. Ens dóna notícia de l'autor de les testes dels gegants i d'una renovació de vestuari de la Patera. També la menció de la presència de la imatge de plata del Sant a la processó, el pas de fer la capta dels balls al migdia enlloc de després de dinar i l'actuació d'Anselm Clavé i el seu cor Euterpe.

CRÓNICA DEL PRINCIPADO.

IGUALADA, 22 DE AGOSTO.-Muy señor mio: en el programa que acompaño podrán ver los lectores del TELÉGRAFO cuánta broma nos ofrece el municipio en la próxima fiesta mayor. Semejante documento no merece seguramente los honores de la reproduccion, sin embargo, en gracia del objeto puede hacerse la vista gorda sobre tan grotesco escrito. Hace seis años que, poco mas ó menos, es siempre el mismo, y otros tantos que venimos censurándolo en la premsa, lamentándonos de que se dé tan pobre idea de nuestra cultura, como la que revela aquel programa.

[...]”PROGRAMA: Dia 23. [...] A las doce un gran gran repique general de campanas señalará la proximidad de la fiesta. A la una recorrerá las calles el tambor de la “Patera” terror de las huestes morunas, llamando á las armas á los esforzados soldados catalanes. A las seis otro gran repique general de campanas anunciará las solemnes completas que se cantarán en la Santa Iglesia

Parroquial. A las ocho esparcirá la alegría y buen humor en el vecindario una numerosa y bien combinada orquesta, seguida de los “balls” siguientes: el histórico “ball de la Patera” representación de la encarnizada lucha que sostuvo España con los moros hasta su completa expulsión, luciendo los soldados de uno y otro ejército contendiente nuevos y apropiados trajes; “los Gegants”, bella pareja vestida con lujo y elegancia, obra del acreditado escultor de Barcelona don José Galcerán; los ligeros y bulliciosos “Caballets”, los graves y sesudos “Nanos, la Moixiganga, el ball de Diables, el de Cercolets, el de Pastorets y el de Bastoners”, etc., etc., etc.

Día 24. – A la primera hora de la mañana los mencionados “balls” harán renacer la animación y alegría del día anterior hasta las diez, en que se reunirán en la plaza de la Cruz para acompañar al M. I. Ayuntamiento á la Santa Iglesia Parroquial, donde se cantará á toda orquesta la tan celebrada misa [...] Concluida la misa regresará el M. I. Ayuntamiento á las Casas Consistoriales precedido de los “balls”. Luego “la Moixiganga” formará ante las mismas sus atrevidos “espadats, torres y castells”, compitiendo en fuerza y agilidad con los “Xiquets de Valls”. A las doce los “balls”, al son de sus músicas, harán las cuestaciones. A las seis de la tarde saldrá de la Iglesia Parroquial con su debido aparato y pompa religiosa una procesión, en que se llevará expuesta á la pública veneración la rica y hermosa imagen del Santo Patrono, asistiendo á tan devoto acto el M. I. Ayuntamiento. [...]

Día 25. – Los “balls” obsequiarán á los vecinos y forasteros como el día anterior. A las diez de la mañana saldrá una lucida procesión votiva en honor de San Fausto de la Iglesia Parroquial, donde se cantará después la Misa Mayor. [...]

Igualada, 1861, agost. Col·lecció particular d'Igualada

Programa de la Festa Major. En versos de Pere Bosch i Soldevila, conegut com "l'Apotecari Sord".

FESTA MAJÓ QUE LA MOLT LEAL Y DENODADA / VILA DE IGUALADA / DEDICA AL SEU INCLIT PATRO S. BARTOMEU / en los días 23, 24 y 25 de Agost de 1861.

CONVIT DELS IGUALADINS.

Habent nostra mara patria

Convidat tan lliberal,

Si á cas no la secundessim,

Los seus fills, fariam mal.

Y perque res se descuidi

De las festas que darém,

Lo que ella ha tractat á bulto,

Mes llarguet explicarem.

[...] Aixó será la vigilia

Que's lo dia vint y tres,

Encara fins á las dotsa

Que despues.....no hi haurá res.

Puix se oheix ya de campanas

Un alegre repicó,

Que á **San Bartomeu** festeja

Nostre tutelar patró.

Y l' tabal de la Patera

Tot seguit resonará,

Sent lo primer crit de alerta

De la broma que s' farà.

També eixirà molt vistosa
 La parella dels gegants,
 Rodejats, ab algasara,
 Dels revoltosos infants.
 Lo campaná, ab sas vuit llenguas,
 Essent bora de las sis,
 Al Sant patró las completas
 Que s' cantarán, darà avis.
 Igualadins ¡quina gresca
 Se mourá allá las nou
 Del vespre! Vos aseguro
 Que tot anirá'n renou;
 Que entre els espinyechs dels gralls
 Y l' ruido dels tambors,
 Veureu, dels balls compareixer
 A la Creu, tots los actors.
 Allí hi haurá la Patera,
 Moxiganga, Pastorets,
 Los Cercols y los Diablos,
 Enanos y Caballets.
 Y precedits d'una orquesta,
 Que tocará airoament,
 Seguirán varios carrers
 Hasta casa l' President.
 Allí la ya dita orquesta
 Tocará, ab precisió,
 De lo músich repertori
 Una pessa la milló;
 Lluïnt en lo entretant
 Los balls sas abilitats,
 No parant la Moxiganga
 De formá 'ls seus espadats.
 De seguida las comparsas
 Marcharán per separat
 En carrers distribuhidas
 A divertí l' vehinat.

En lo dia vint y quatre
 Cuant apenas si veurá,
 Per toca-son que se sia
 Tot-hom se despertarà.
 Y 'l tabal de la Patera,
 Ans lo gall hagi cantat,
 A que 'ls balls se reunesquin
 Tocarà precipitat.
 Y repartits altre volta
 Per las plassas y carrers;
 Seguirant ab sas tareas
 Divertint als forasters.
 Hasta que, las deu tocadas,
 Tots plegats acudirán
 De la Creu en la gran plassa,

Hont esperarant, ballant
La surtida, per lo ofici,
Del Ilustre Ajuntament,
Precedintlo'n sa carrera,
Cop de vista sorprendent.
[...]
Conclosa la cerimonia,
Y del modo ya esplicat,
S'entornará'l molt Ilustre
A sa casa acompanyat:
Y devant de aquell cabildo
Que ocupará los balcones,
Las comparsas ab empeño,
Farán evolucions.
Durarán fins á la una;
Despues un alto hi haurá,
Per reparar las fatigas
Que hasta las cinch durará.
Hora'n que altra vegada,
Se tindrà reunió
Per acompanyar lo Ilustre
Que anirá á la professó;
La que surtirá pomposa
De los balls en seguiment,
Ostentant la rica lmatge
Que s'adora reverent.
Com lo dia vint y quatre
Al Sant está dedicat,
Habent tornat eix al Temple
No s' penseu s'haji acabat
La festa, puig sent composta
De sagrat y de profá
Perque se cumpli lo ultim
Encara falta esplicá.
Acallat ya lo bullici
Tindrem que descansá un poch,
Perque luego ya nos crida
Un variat castell de foch;
A carrech del pirotecnich
Celebrat Anton Torné,
Molt périt en eixas cosas
Com à tots nos consta bé.
Y com si l'un sobre l'altre
Caiguessint divertiments,
Apenas tindrán las noyas
Per vestirse, curts moments.
Perque á las deu ya la orquesta
Passará per los carrers,
Exitant ca'l ball s'acerquin
Los vehins y forasters.
Aquell se dará en un toldo,
De'ls mes brillants y adornats,

Com may s'hagi vist cap sala
 Des ansá que hi ha enbalats.
 [...]
 Del vint y cinch la diada,
 Los nostres antecessors,
 A San fausto dedicaren
 Perque'ls otorgá favors.
 Per xó la sua reliquia
 Se paseja al dematí
 Essent reverenciada
 De tot bon Igualadi.
 Pero com lo segon dia
 Es, de la festa major,
 Los regositjs continuan
 Bé que ab escala menor,
 [...]
 Mireu que una horeta bona
 Fá de bon arreplegá,
 Tal vegada l'any que vinga
 Ya no la podrém contá.
 Mes per xo la dita festa
 No decaurá enterament,
 Que als nostres fills, perque duri,
 Forsarem al testament.
 P. B. Y S.

Villena – Tarragona, 1862, setembre 13. *Diario de Tarragona, Año IX, núm. 246*, del 13 de setembre de 1862, pàgina 1.

Crònica d'un accident ocorregut als Moros i cristians de Villena d'aquell any.

Según dice el «Comercio de Alicante» en las fiestas que se celebraron el dia 8 en Villena, ocurrieron varias desgracias: al encargado de distribuir las municiones entre las comparsas de moros y cristianos que hacían las salvas, se le incendió una gran cantidad de pólvora dejándole completamente destrozado: á uno se le disparó el alcabuz y le hirió en la cabeza de bastante gravedad, y por último, otro recibió una puñalada, de cuyas resultas falleció en la mañana del dia 9.

Igualada-Barcelona, 1863, agost 28 Hemeroteca BNE. *El Loyd Español. Diario marítimo, de intereses mercantiles, de literatura, noticias y anuncios. 28-VIII-1863, Año III, núm. 858*, pàgina 3.

Crònica de la Festa Major d'Igualada del 1863.

Gacetillas.

FIESTA MAYOR. - La de Igualada este año ha estado animada, si bien algunos vecinos eran de opinión que no habia tantos forasteros como en otros años. En todas estas fiestas encuentra el curioso cosas que admirar: en Igualada lo mas original es su tradicional baile titulado la *Patera* y por cierto que tiene pata el tal baile, reducido a recorrer las calles desde muy temprano de la mañana hasta las altas horas de la noche unas cuantas parejas de moros y cristianos marchando

sin cesar, pero dándose frente de cuando en cuando un moro con un cristiano, y chocando sus sables al son de una música monótona y siempre igual propia para este baile y que se conserva allí desde tiempo inmemorial. Pero lo que mas choca son los personajes ¡que moros! ¡que cristianos! los unos con unos grandes zaraguelles y un turbantoso tremendo, al paso que los otros son de ver con su figurada cota de malla y un ros de cartón con una pluma de gallo, sin abandonar moros ni cristianos sus alpargatas.

Recorren igualmente las calles los *gigantes*, el *ball de bastons*, unas cuadrillas de pastorcitos que anuncian la venida del Señor y siguen una pastorcita qua les acompaña hilando, esta faena era conocida ya en aquellos tiempos, completando el cuadro lo que allí llaman la mojjiganga que no es otra cosa que los celebrados castillos que forman varios robustos mozos puestos sobre los hombros unos de otros, bailes que tuvieron su origen en el campo de Tarragona, y que allí se conocen con el nombre de *castells*.

La noche del 24 se quemó un variado y bonito castillo de fuego y no pudo hacerse otro tanto con el preparado para la noche del 25 porque una hora antes de la destinada para encenderle, sobrevino un chubasco tremendo el cual sin embargo no impidió que tuviese efecto el baile de entoldado que estuvo lucidísimo. [...].

Fuimos invitados por los galantes socios del Casino para asistir al baile que daban el día 26, á cuya invitación no pudimos corresponder con sentimiento, pues nuestras ocupaciones nos llamaban á la capital; pero no dudamos por los preparativos que vimos que habrá sido lucidísimo, por lo cual les felicitamos. No concluiremos estas líneas sin dar gracias á los igualadenses por las muchas deferencias que les hemos merecido, especialmente á los jóvenes redactores del *Eco de Igualada* y á los individuos del Ateneo de la clase obrera, los cuales deben contar siempre con nuestras simpatías.

Igualada, 1863, agost 30. Biblioteca central d'Igualada. *El Eco de Igualada*, Año 1º, núm. 35, 30 d'agost de 1863.

Crònica de la Festa Major d'Igualada del 1863. No va signada; l'editor responsable consta que era Juan Rosich y Ribera. Visita del general Prim (1814-1870) a la Festa Major.

Gacetilla.

Fiestas. – Muy lucidas fueron las que dedicó Igualada á su Patron S. bartolomé, y á las que dió realce la afluencia de forasteros que de lejos y de los alrededores vinieron á honrarla con su amable presencia. la legada de los Exmos. Sres. Marques de los Castillejos y D. Manuel Maria de Uhagon no dejò de coadjuvar à que se decidiesen à venir cierta gente, deseosa de conocer á entrambos personajes. El arribo de dichos Sres. puede decirse que acaeciò al mismo tiempo, que serian las seis de la tarde, pero el general Prim fué quien entró un cuarto de hora antes. Algunos de sus amigos que fueron á recibirle á Castellolí entraron con èl en la poblacion precedidos del coro de apolo con su correspondiente música que les acompañò hasta la casa en que se hospedó, que fuè en la de su amigo D. Mariano Padrò. Todo el curso por donde debía pasar el Marques de los Castillejos estaba atestado de gente, á mas de la que iba en su seguimiento, ávida toda de contemplar de cerca al que dio jornadas de gloria á la patria, haciendo imperecedero su propio nombre, en la guerra de Africa y sostuvo como hábil diplomático, la honra nacional en la cuestion mejicana. El Sr. de Uhagon fué á parar en casa del Sr. Alcalde D. Antonio Subirana.

Acto continuo de la llegada de los dichos Sres., fué á complimentarles una comisión del M. I. Ayuntamiento, que quedó muy complacida del buen recibimiento y amabilidad de dichos Sres. y por la noche fueron obsequiados con una serenata en la que tomaron parte la sociedad coral de Apolo y la musical de Terpsícore, finalizando la que se dió al general con los bélicos rigodones "*Los nets dels Almogavers*" y la dedicada al Sr. Uhagon con "*El Ferro-carri*" composicion de D. Juan Pont. Concluidas las serenatas la música recorrió las calles, y los bailes, distribuidos por

aquellas, sembraban la animacion al vecindario que hasta altas horas de la noche se complacia en aprovecharse de tan alegre velada, la que se vió favorecida por una noche magnífica de clara luna y apacible brisa.

A las 5 de la mañana del dia 24 empezaron á recorrer las calles de esta villa con su correspondiente acompañamiento de chiquillos los gigantes, patera, mogiganga, caballitos, etc. felicitando á nuestras autoridades y despertando con su ruido á muchos morosos. reunidos todos á las 10 frente las Casas Consistoriales acompañaron á los divinos oficios á la Corporacion municipal, la cual además de los Sres. Comandante militar y Juez de 1ª instancia, que acostumbran concurrir á todos los actos públicos, estaba honrada con la presencia de los Exmos. Sres. Marques de los Castillejos y D. Manuel Maria de Uhagon. Se cantó una misa composicion del distinguido maestro de capilla de esta iglesia parroquial D. Juan Pont que gustó muchísimo, ya por la precision de con que la música tocó todas las piezas, ya por el ajuste con que se cantaron, llamando sobremanera la atencion el gradual que cantó la Sociedad coral de Apolo. Aprovechando esta ocasion, haciéndonos al mismo tiempo eco de los deseos de muchos vecinos que no pudieron oir la espresada pieza, ya por sus ocupaciones, ya por no poder entrar en el templo, por el gran gentío que en èl habia, rogamos al Sr. Pont que haga cuanto pueda para que se cante alguna otra vez. Ocupó la cátedra del Espíritu Santo el distinguido orador sagrado Dr. Antonio Riba y Aguilera, predicador de S. M. quien, por espacio de una hora tuvo pendiente de sus labios la atencion del inmenso gentío que como hemos dicho llenaba el templo, con el brillante panegírico que pronunció del patron de esta villa el apóstol San Bartolomé. Se concluyeron los divinos oficios cerca de la una, á cuya hora se retiraron todos los vecinos á comer la acostumbrada *cabrida*. Por la tarde al anochecer tuvo lugar la pequeña procesion de los otros años, concluida la cual se trasladò la Corporacion municipal al sitio de costumbre para asistir al disparo de los fuegos artificiales que gustaron bastante por su variedad, combinacion y abundancia. Sin embargo mucho deseáramos que otro año se saliese de la rutina ordinaria de ruedas, surtidores pequeños, etc. y se presentasen algunas pieza de mérito como las que se disparan en los jardines de los Campos Eliseos y Tívoli de Barcelona. A las diez empezó el baile del entoldado, que como ya anunciamos en otro número estaba brillantemente decorado, sin observar en él ninguna falta, habiendo un lleno completo pues se contaban unas dos mil personas. Creemos inútil manifestar que asi la orquesta como la sociedad coral nada dejaron que desear quedando todos los concurrentes completamente satisfechos.

Al amanecer del dia 25 nuevamente animadas nuestras calles por las músicas y bailes que las recorrían, vimos concurrir á las mismas nuestro vecindario y forasteros pasándose casi la mañana entre juegos, danzas y bullicio. Por la tarde tuvo lugar en el referido entoldado un animado baile que como es de costumbre concurren muchos payeses.

La inauguracion del Ateneo que á consecuencia de la llegada á esta poblacion de los Excmos. señores D. Juan Prim y D. Manuel M^a. de Uhagon, dejó de tener lugar el dia 23 como se había anunciado, hízose á las cinco de la tarde del dia 25 en el Teatro, al que sobre una concurrencia numerosisima notamos entre ella á las personas de mas posicion y valía de la poblacion; ocupaba el palco de la presidencia el M. I. señor Alcalde Constitucional, con los señores Marques de los Castillejos y Uhagon y demás autoridades, leyendo el discurso de apertura el joven abogado D. Miguel Bertran, despues de haber tomado posicion de sus respectivos cargos la junta directiva de dicho Ateneo, terminado cuyo acto pasóse al local del Ateneo en donde se sirvió por aquellos jóvenes operaros un magnífico refresco en uno de aquellos salones, en aquellos salones, en obsequio á los señores Prim y Uhagon al que asistieron las personas mas notables de esta villa por su posicion y saber. [...]

Igualada, 1863, setembre 6. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco de Igualada*, Año 1º, núm. 36, 6 de setembre de 1863.

Noticia de la Patera a la Festa Major d'Igualada del 1863. No va signada; l'editor responsable consta que era Juan Rosich y Ribera.

Gacetilla.

Anacronismo histórico. – Quisiéramos saber donde se halla el figurín que hace tres siglos pintaba á los guerreros cristianos con *ros* y alpargatas, pues no de otro modo iban calzados y cubiertos los guerreros cristianos que en el baile de la *Patera* cruzaban sus espadas con los indefinibles *Moros*, cosas ambas tan extravagantes que no los conociera ni el mismo D. Fernando el Católico ni Boabdil el chico.

Igualada, 1864, agost 28. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco de Igualada*, Año 2º, núm. 88, 28 d'agost de 1864.

Noticias de la Festa Major d'Igualada del 1864. No va signada; l'editor responsable consta que era Miguel Madueño.

Gacetilla.

[...]

Canten papers y...etc. – Hemos citado á propósito este adagio catalan porque en el último apartado del programa de la fiesta mayor se dice que por la noche habrá un castillo de fuegos artificiales y es la verdad que tal castillo no ha aparecido con hartito disgusto del público Igualadino y estrañeza de los forasteros que han acudido á honrar la fiesta con su amable presencia. Habiéndonos preguntado la causa de esa falta de cumplimiento, si bien no hemos tenido (por causa de estar en estío) una capa para cubirnos el rostro, nos hemos encogido de hombros contestando... *Patera patom-de Igualada som*; con lo cual queda dicho todo.

[...]

Al notar la impropiedad con que iban vestidos los que componían el tradicional baile de la *Patera*, no hemos podido menos de reburizarnos, prefiriendo que se hubiere borrado del programa. ¡Los soldados cristianos en tiempo que los moriscos eran señores de media España con alpargatas y ros! Bien decia Salomon *nihil novum sub sole*.

TOLDO. Como las fiestas que este año se han dedicado á San Bartolomé han dejado algo y aun *algos* que desear (por lo que damos un voto de censura a la comision encargada de los festejos) sin embargo, seremos imparciales con respeto al toldo que se levantò en la plaza de la Cruz diciendo que era bastante capaz y estaba magnificamente decorado, que en su recinto se cobijaron bellas, elegantes y graciosísimas jóvenes que la orquesta y el coro de Apolo estuvieron muy felices, y en fin que dando el tanto de culpa á los cuidantes del toldo por su poco esmero en regar el piso la primera noche (causa de que se alzase un polvillo hartito molesto) los bailes y sobre todo el del dia 25 fueron lo mejor de la fiesta mayor.

PROCESIONES. - Este año no se ha paseado como era de costumbre la reliquia de San Fausto. Sobre la procesion del dia de San Bartolomé nos parece que si estuviese en nuestra mano no permitiríamos marchase con tanto silencio, sino que dispondríamos asistiese una nutrida música que alternando con la de la capilla y cantos de los sacerdotes realizase con sus tocatas tan religioso acto, lo que honraría mucho al que así lo dispusiese pues á nuestro modo de ver los cultos que todo un pueblo dedica al santo tutelar deben distinguirse por la pompa y grandiosidad que requiere la importancia del asunto.

Igualada, 1865, agost 20. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco de Igualada*, Año 3º, núm. 139, 20 d'agost de 1865.

Programa de Festa Major de 1865. Destaca també per la menció de la presència de la imatge de plata del Sant a la processó i el pas de fer la capta dels balls al migdia enlloc de després de dinar.

PROGRAMA / DE LAS FIESTAS QUE TENDRAN / LUGAR EN LA VILLA DE IGUALADA / EN LOS DIAS 23, 24 Y 25 DE AGOSTO / DE 1865.

DIA 23 [...] A las doce un gran repique general de campanas señalará la proximidad de la fiesta. A la una recorrerá las calles el tambor de la Patera, terror de las huestes morunas, llamando á las armas los esforzados soldados catalanes. A las seis otro gran repique general de campanas anunciará las solemnes completas que se cantarán en la Sta. Iglesia Parroquial. A las ocho esparcirá la alegría en el vecindario una numerosa y bien combinada orquesta, seguida de los *balls* siguientes: el histórico *de la Patera*, representacion de la encarnizada lucha que sostuvo España con los moros hasta su completa espulsion, luciendo los soldados de uno y otro ejército contendiente nuevos y apropiados trajes; *los Gegants*, bella pareja vestida con lujo y elegancia, los ligeros y bulliciosos *Caballets*, los graves y sesudos *Nanos*, *la Moxiganga*, *el ball dels Diables*, *el de Cercolets*, *el de Pastorets* y *el de Bastoners*, etc.etc.etc.

DIA 24. – A la primera hora de la mañana los mencionados *balls* haran renacer la animacion y alegría del dia anterior hasta las diez en que se reunirán en la plaza de la Cruz para acompañar al M. I. Ayuntamiento á la Sta. Iglesia Parroquial [...]. Concluida la Misa regresará el M. I. Ayuntamiento á las casas consistoriales precedido de los *balls*. Luego la *Moxiganga* formará ante las mismas sus atrevidos *espadats*, *torres* y *castells*, compitiendo en fuerza y agilidad con los *Xiquets de Valls*. A las doce los *balls* al son de sus músicas harán las cuestaciones. A las seis de la tarde saldrá de la Iglesia Parroquial con su debido aparato y pompa religiosa una procesion, en que se llevará espuesta á la pública veneracion la rica y hermosa imágen del Sto. Patrono, asistiendo á tan devoto acto el M. I. Ayuntamiento. [...]

DIA 25. – Los *balls* obsequiarán á los vecinos y forasteros como el dia anterior. A las diez de la mañana saldrá una lucida votiva en honor de San Fausto de la Iglesia Parroquial, donde se cantará despues la Misa mayor. A las ocho de la noche se quemará otro castillo de fuego. A las diez habrá baile en el entoldado donde se dejarán tambien oír bellísimas composiciones del Sr. Clavé.

Igualada, 1868, agost. Col·lecció particular d'Igualada.
Programa de la Festa Major.

FIESTA MAYOR / DE LA VILLA DE IGUALADA, / EN LOS DIAS 23, 24 Y 25 DE AGOSTO DE 1868.

[...]

PROGRAMA.

El dia 23, desde por la mañana llenarán nuestras plazas un sin número de labradores y labradoras que surtirán la feria con abundancia de cabritos, conejos, pavos, capones, gallinas, pollos, perdices, etc. etc.: al medio dia, un repique general de campanas anunciará la gra fiesta; repique que será reproducido á las seis de la tarde, llamando á las solemnes completas que se cantarán en la Iglesia Parroquial, en obsequio á SAN BARTOLOMÉ. Al anochecer se reunirán en la gran plaza de la Cruz los bailes siguientes, Patera, Bastoners, Mogiganga, Diables, Caballets, Pastorets, Cercolets y Nanos, desde donde partirán á recorrer todas las calles, plazas y plazuelas de la poblacion esparciendo por doquiera la alegría, como asi tambien la antigua y numerosa orquesta de Olesa dirigida por el acreditado profesor D. Ramon Benet ejecutará escogidas y numerosas piezas de su abundante repertorio.

El dia 24 al amanecer volverán á recorrer las calles todas las antedichas danzas sembrando la animacion por toda nuestra villa; á las diez se reunirán frente la Casa Consistorial para acompañar al M. I. Ayuntamiento al Santo Oficio que se celebrará en la Iglesia Parroquial. El

panegírico de SAN BARTOLOMÉ está á cargo del distinguido orador Dr. D. Miguel Cercós, Canónigo de la Catedral de Lérida. Terminado el oficio y regresado el M. I. cuerpo Municipal á su consistorial casa, las danzas ejecutarán sus diversas y caprichosas evoluciones frente á la misma. A las seis de la tarde saldrá la procesion de la Parroquial Iglesia yendo á su frente ó rompiendo su marcha todas las danzas, cerrando la misma el M. I. Ayuntamiento. [...]

El dia 25 las músicas y comparsas de los bailes recorrerán las calles como en el año anterior; á las diez la procesion de SAN FAUSTO, ensenguida se celebrará un solemne oficio; por la noche otro castillo de fuegos. Finalizará la grande fiesta con un magnifico baile en el espresado gigantesco entoldado.

Á IGUALADA Y SUS CONCURRENTES.

Abandona tus labores / Feliz Villa de Igualada,
Y de tantas lindas flores, / Respira los mil olores / De que está el aura impregnada.

[...]

Mas ya el tambor se oye / De la Patera,
Señal la mas palpable / De alegre fiesta;
Tambien los Diablos, / Alegran á los niños / Con sus petardos.

[...]

Igualada, 1868, setembre. SERRA CONSTANSÓ 1924, pàgina 35.

Joan Serra i Constansó (1864-1924) Mig segle de vida igualadina (Barcelona, 1924).

Crònica de la desaparició d'un dels dracs històrics d'Igualada. El qui fou alcalde, Joan Barral, tenia el sobrenom d'*El Patera*.

«LA GLORIOSA. Jo tenia quatre anys i anava a estudiar a casa del senyor Segura. [...] Un matí, a la poca estona d'haver començat el «dos por dos, cuatro», va sentir-se molt xivarri a la Plaça de la Creu. Vaig ésser més llest que ningú a clavar-me de cara a la finestreta i vaig veure una gran colla d'homes que, cridant «¡Vivas!» i «¡Abajos!», saltaven les reixes de la font. Al davant hi anaven el Mut dels Esquiladors llançant el seu gutural «Preè, prreè!», i el Palanca, un fanaler d'idees exaltades. El Palanca, enfilant-se pel pedestal, tirà daltabaix el bust de la Princesa, que quedà en dos trossos, i el cap fou arrossegat i fet bocins.

Una altra colla de caps calents cremava, al bell mig de la Plaça de la Creu, els llibres i papers dels Consums i, amb ells, l'inofensiu drac que en un racó del Fielato reposava dels èxits sorollosos assolits durant la darrera festa major.

A la porta de la Casa de la Vila hi havia l'alcalde, En Joan Barral, El Patera, acompanyat de l'agutzil Estruc, contemplant amb estoïcisme espartà tota aquella innocent bullanga amb què el poble igualadí ajudava als vencedors d'Alcolea. Uns quants exaltats varen demanar a grans crits la *Berra* per tirar-la al foc, i el Patera els féu donar el retrat d'Isabel segona que hi havia a la sala de sessions.

—Volen també el de l'Espartero? —va preguntar.

—No! L'Avi no! Viva l'Avi! —va respondre la multitud amb cridòria eixordadora. [...]»

Igualada, 1869, gener 2. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco de Igualada*. Época segunda. Año I, núm. 8. 2 de gener de 1869.

Crònica de la Festa dels Innocents de 1868.

Fiesta de Inocentes. —Magnífica fué en su conjunto la que se celebró en esta villa en los días 27, 28 y 29 del próximo pasado mes en conmemoracion de una de tantas barbaridades que suelen cometer los reyes cuando gobiernan despóticamente. Nuestra patria, única población de España que viene celebrándola desde 150 años à esta parte de un *sui generis*, no ha querido olvidarse de ella en el que acaba de finir, siquiera haya sido para dedicar un recuerdo á los patricios que la iniciaron.

El día 27 por la tarde reunidos en cuadrilla los socios que habian de celebrarla, salieron de la casa teatro precedidos de una música, à recorrer las calles y plazas de la villa. Por la noche á las 7 y media hicieron una segunda salida para invitar á los vecinos que acudiesen presurosos à escuchar el sermon, los cuales no se hicieron de rogar, pudiendo asegurar que á las 8 y cuarto habia en la grande y espaciosa plaza de la Cruz unos 6000 oyentes y en media hora que estuvimos aguardando al predicador no hubo ni el mas insignificante desorden; esto habla muy alto en favor de nueslra población. En el sermon, que duró media hora escasa, hubo tanta abundancia de pimienta como falta de sal, hubo falta de introducción y un malísimo final; se tocó un punto que por lo delicado bien pudiera dejarse; y en resumen dejó mucho que desear. La numerosa concurrencia se retiró con muchísimo orden y no del todo satisfecha.

El lunes 28 desde las 5 de la mañana recorrieron los socios toda la población haciendo pagar el tan célebre *chavo* á vecinos y forasteros entreteniéndose en esta diversion, molesta para algunos, hasta las 11 de la misma en cuya hora reunidos en casa el primer cónsul salieron á recorrer las principales calles de la población parando en la gran plaza de la Cruz donde se dieron los tradicionales *tres toms*. La comitiva guardaba el orden siguiente: abria la marcha el tambor de la Patera; una brillante orquesta; los tres cónsules Sres. Cañellas, Capdevila y Sàbat montados en briosas caballerias sin enjaezar; los Sres. Alguacil, Escribano y Predicador; la representación de la Virgen y S. José huyendo á Egipto; los socios en número de 70 à 80 seguían formando dos hileras y à pié; el carro triunfal, que por cierto era muy pobre, donde iban el rey Herodes, dos mugeres y cuatro soldados los cuales en la representación de la degollación daban tales trompazos à las mugeres que estas defendiéndose en lugar tan estrecho atropellarían sin duda al rey, pues observamos se servía de su cetro para defenderse; por último seguía otro carro en el cual montaban cinco individuos parodiando un consejo. Esperamos de los nuevos cónsules que en el presente año no nos presentarán estos carros de un modo tan grotesco como en el pasado. Dados los *tres toms* y habiendo acompañado el cónsul pendonista á su casa se dispersó la comitiva. A la una de la tarde tuvieron un banquete en el cual hubo varios brindis entre ellos uno en catalan de nuestro amigo, compañero de redacción D. B. M. que abundaba en sal y pimienta y que lo considerarnos de mucha oportunidad y no menos justicia.

Cuan diferente de la mañana fué el aspecto que á las cuatro de la tarde nos presentó la ya mencionada plaza de la Cruz. Comparecieron à ella para *treurer ball* la comitiva, precedidos de la misma música, llevando del brazo á lindas hijas de nuestra villa en las cuales no supimos que admirar mas si su belleza ó su elegancia, solo diremos que fueron objeto de grande admiración y alabanza por parte del concurso numeroso que en dicho sitio habia reunido.

A las 9 y medía de la noche se dio un baile en el teatro en el cual abundaban las señoritas ricas en belleza y estremadas en elegancia. Tanto de este baile como del de la tarde no recordamos haber visto otros iguales en semejante fiesta. Un mal intencionado parece se divirtió esparramando polvo de tabaco por la platea el cual levantado con el movimiento del baile molestó bastante á casi toda la concurrencia. Sin duda le pasaría algo por el estilo á cierto caballero, de seguro muy pegado de sí mismo, al cual preguntándole en cierta ocasión una señora si le gustaba el baile la respondió «no me agrada la dansa terpsicorea, perquè ab sa trepítasió pedánea, alsa tanta y tanta partícula pulvórea, que me embarga los sentits». A no haber regado también habria quedado embargado nuestro sentido del olfato. La orquesta estuvo brillante. Se concluyó cerca las 3 de la madrugada.

El día 29 se celebró en la iglesia parroquial una solemne misa de requiem con asistencia de todos los socios para dedicar un recuerdo á los que yacen en el sepulcro y que pertenecieron en otro tiempo á la fiesta. Bendijéronse en seguida las tortas y procedióse á su distribución.

Esperamos no se dejará ningún año en olvido una fiesta tan antigua y que forma ya época en la historia de nuestra patria.

Nos han asegurado que para el año presente serán elegidos cónsules los Sres. D. José Capdevila, D. Vicente Puig y D. José Valles, y para Alguacil y Escribano los Sres. Caballé y Carulla respectivamente.

Igualada, 1869, maig 15. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco de Igualada*, època 2ª, any I, núm. 27. 15 de maig de 1869, pàgines 5, 6 i 7.

Poema i notícia satírica sobre un diari nou, de nom "La Patera".

Teníamos entendido, segun indicamos en el número anterior, que se iba á dar á la prensa otro periódico en esla villa, cuando nos hemos visto sorprendidos con el siguiente escrito cuya inserción se nos ha rogado. Nosotros, como que estamos de despedida, dejamos á sus autores la competente responsabilidad, y que se arreglen con su buen humor que les envidiamos. No carece hasta cierto punto de chispa; la circular dice asi:

Anuncio Importantisimo.

AMADOS HERMANOS Y CORRELIGIONARIOS: Deseando dar una prueba clara y evidente del mucho interès y fraternal cariño que nos merece cierta y determinada clase *benemérita de la patria*, hemos resuelto complacerla, después de haberlo consultado bien con nuestro bolsillo, dando à luz un periódico nuevo en el fondo y en la forma que sea el verdadero eco de sus aspiraciones y de las nuestras.

Se titulará LA PATERA para indicar lo arraigadas que han de quedar nuestras ideas y principios y cuanto nos prometemos de ellos, puesto que la mojiganga ó bailebatalla PATERA es el *factotum* y condición sin la cual todas las diversiones son miradas con indiferencia y desden por los genuinos habitantes de rancias ideas de esta villa.

Véanse las siguientes bases bajo las cuales saldrá à luz él periódico

LA PATERA.

1.º Este periódico será politico, religioso, social, moral, fraternal, serio, de circunstancias etc. etc. etc.

2.º Saldrá todos los miércoles en honra de Mercurio (véase la biografia de este fulano.)

3.º Será decidido campeón de todas las libertades individuales y egoístas y por lo tanto no dará oídos á quejas, reclamaciones ni comunicados que tiendan á restringir aquellas. En su consecuencia, nadie venga á molestarnos con lloriqueos quejándose de si las medidas de los tenderos son cortas ó largas, ó agujereadas; de si en los artículos de consumo hay mezcla de yeso, tierra, basura y aun mas... como tampoco si el fulano A ó B alarga las piezas y cercena el salario á los operarios, ni otras majaderías de este jaez, porque le mandaremos à los cuernos de la luna.

Al que le sisen ó escamoteen, sea en el concepto que fuere, le cabe la libertad de sufrir y resignarse, lección que deberá siempre aprovechar. Al que contraviniese á tan saludable máxima, le apuntaremos en la lista de los tontos y bullangueros cuya lista daremos al público para solaz y diversion de los listos.

4.º Cuando ocurran elecciones, recomendaremos para candidatos, como guia ó por vía de *influencia moral* á los sujetos mas duchos y trasquilados en la materia, sin otra condición que la de cuidar el *negocio* como cosa propia, según aquella sabia y prudente máxima que dice: primero Yo y después...

5.º Al elector que se muestre renitente á éstos sanos principios de *orden y moralidad*, se le acosará y perseguirá como impio, ateo y revolucionario furioso, no parando hasta que se haya

vuelto loco ò pobre. Si fuere de la clase pordiosera, se le quitará el mendrugo y quedará en libertad de morirse de hambre.

6.º LA PATERA dará razón de todas las tabernas, garitos, clubs y demás establecimientos ó *focos de virtud* que se distinguan en esta villa, y pondrá particular cuidado en recomendar, especialmente á los fabricantes, aquellos establecimientos en que se proclamen é inculquen con mas fervor las máximas tranquilizadoras de *viva lo antiguo y fuego y destrucción á lo moderno*, à fin de que puedan emplear con preferencia á los individuos que á ellos concurren, en la seguridad de sus casas y familias.

Puesto que la indicada clase acostumbra no escasear el rezo y ser *muy escrupulosa*, se le pueden tolerar ciertas debilidades humanas, como aquella de, destruir á los *negros* hasta la quinta generación... Estos no son mas que *desahogos inocentes de puro patriotismo* con los que se gana el cielo.

7.º Interinamente seremos redactores, editores y repartidores los abajo firmados, sin ninguna otra responsabilidad que la de cobrar las suscripciones por adelantado.

8.º Como estamos convencidos que serán muchos los que querrán entrar en la ganga, desde ahora hacemos presente que no admitiremos como colaborador á nadie que no reúna dos ó mas de las dotes físicas siguientes: cara de chivo, ó de burro filósofo, nariz aberengada ó rematadamente chata y verrugosa; ser tuerto ó Vizco, ó de mirada huraña que nunca se fije en el cielo ni aun estando acostado, corvo en la andadura y pisada de gato manso, zambo, picado de viruelas, sucio, y sobre todo... amigo de Baco.

9.º Entre otras calidades morales, servirán de recomendación para el caso, el haber salido à las carreteras con el santo fin de alijerar el bolsillo ó la vida del prójimo en la guerra de los siete años ó de matinés.

Y para que se vea hasta donde llega nuestra tolerancia, aseguramos también la buena recepción de los que hayan dado pruebas manifiestas de haber renegado de la fé política liberalota que defendieron en otro tiempo ellos ó sus padres, á los que no hayan ocupado en sus talleres mas que á los que defendieron y siguen defendiendo á los bienaventurados Carlos 5º, 6º, 7º, con exclusion de todo condenado hereje que haya proferido las palabras mazónicas de *Viva la Nación*. Correrá á cargo de los tales al mismo tiempo el honroso empleo de espías y delatores... y se les guardará el secreto.

REGALO.

LA PATERA regalará cada mes á sus suscritores un (fiel busto), retrato del sujeto que mas se haya distinguido en las *cualidades morales* expresadas; porque debemos hacer presente que nosotros somos partidarios de la moral espartana y de la de ciertos gobiernos de feliz memoria que premiaban al ratero cuando era listo. ¡Vivan los cucos!

Condiciones de la suscripción.

Ya considerarán nuestros lectores que los gastos de Redacción, impresión y demás adminículos serán mayúsculos; por la misma razón, deseando nosotros conciliar la baratura con la utilidad que ha de reportar la obra regeneradora que emprendemos, fijamos en la despreciable cantidad de diez reales al mes ò sean cada cuatro números el precio de la suscripción.

El pago de esta será adelantada y por años: del contrario Nónes.

NOTAS. El tema del primer artículo será: «*Cuan fácil ó probable es que un Niño se ensucie y empuerque, por mas que se empeñen algunos en presentarlo Terso*»

Otra. Se suscribe en todas las tabernas y garitos á donde no concurren *Negros impíos* y si, solo la gente de rosario, barajas y cuchillo en la faltriquera. También en los puntos donde se vende el sainóte «La Peregrina y D.Carlos de Borbon.»

Igualada 14 Mayo del año 1869.

Director. . . . Pablo Trampas.

Secretario. . . Simplicio Sacaliñas

Igualada-Barcelona, 1869, agost-setembre. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. GÜELL 2013, pàgina 37.

Crònica de la Festa Major apareguda al Diario de Barcelona.

[...] en general la fiesta se ha resentido de la improvisacion de la misma y de las condiciones políticas que nos rodean; sin embargo ni faltó concurrencia en el mercado ni faltaron los bailes de costumbre, si exceptuamos la característica patera que no dejó verse, no sé si por haberse muerto sus reyes o por qué [...]

Barcelona, 1870, agost XX. GÜELL 2013, pàgina 38. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

Fragment del programa de la Festa Major d'Igualada, dins "LA CONVICCIÓN", 1870. No l'hem vist, sinó que la copiem del treball de Xavier Güell Sendra. "La Moixiganga d'Igualada". Important per documentar una visita de bastoners forans, malgrat que la colla local no era pas inexistent, com ja explica Gabriel Castellà el 1905.

"...la gran Patera, la Mogiganga, dirigida por el tan acreditado Cariño, los Pastorets, Diablos, Cercolets, Nanos, Caballets y Bastoners de Igualada y Esparraguera."

Mallorca, 1871-1880. ARXIDUC 1955, pàgines 127-133.

Ressenya vuitcentista dels balls de cavallets de Felanitx i Pollença.

Otra función para diversión del pueblo se celebra en *Felanitx*, desde hace 61 años, el día de San Agustín (28 de agosto). En ella toman parte seis niños de 10 a 12 años, disfrazados con un caballito de cartón cada uno y por esta causa se les llama los seis *cavallets*, y otro chico vestido de mujer que se llama la *dama*. Los *cavallets* llevan un sombrero de piel de conejo adornado con una cita roja y plumas, una chaqueta amarilla con adornos colorados, una talma del mismo color, corta y flotante, que se fija sobre el hombro derecho, pantalones cortos, blancos, medias blancas y alpargatas verdes. Cada uno de los seis niños lleva, pasado por el cuerpo y sostenido por el cinturón, un caballito de cartón, hueco, que aguanta con la mano izquierda. De estos caballitos hay dos pintados como si fuesen tordos, dos alazanes y dos moscos. La dama lleva un sombrero puntiagudo con galones de oro, un manojo de plumas blanco-azuladas encima y de flores rojas delante. La chaqueta es corta, color de rosa con galones dorados y el justillo también corto, de mangas cortas. Encima un vestido de encajes con tres galones de oro, adornado el cuello y los brazos con encajes y galones dorados. Lleva medias blancas y alpargatas color de rosa. Sostiene con la mano izquierda un ramo de flores y con la derecha un pañuelo de encaje. La víspera de la fiesta de San Agustín, por la tarde, se reúnen en casa del alcalde con sus músicos, uno tocador de *xeremia* y otro que tañe el *flabiol* y el *tamborino* para acompañar al Ayuntamiento a la iglesia del antiguo convento de agustinos, danzando durante el trayecto. Toman parte en la procesión, que sale del templo después de cantadas las *completas*, bailando en la plaza que hay delante del convento. Al día siguiente, después del Oficio, acompañan, de dos en dos, a los *obrers* del Santo, en la colecta que hacen pasando por todas las casas del pueblo y al mediodía se sientan a la mesa del *capiller*. Por la tarde vuelven a la plaza dicha, donde se celebran carreras pedestres, y terminando se van a sus casas. Cada *cavallet* gana una peseta y la pitanza.

La danza de los *cavallets* y la *dama* consta de pasos simétricos alrededor de la última. La *dama* tiene siempre, de un modo muy gracioso, la mano derecha que sostiene el pañuelo, cruzada sobre el brazo izquierdo, y constantemente baila de un lado a otro trazando círculos; los *cavallets* imitan, de vez en cuando, el bracear de los caballos. Los nombres de las figuras de esta danza y las líneas que describen los danzarines pueden verse en los dibujos que se acompañan, en los cuales el cuadrado representa la *dama* y las circunferencias los *cavallets*:

En la primera figura, los *cavallets*, de dos en dos, describen las líneas dibujadas; en la segunda lo mismo, diferenciándose esencialmente de la anterior en que se mueven por en medio, para pasar de un lado al otro, como también sucede en la figura 3. El *rotllo* es una danza circular alrededor de la *dama*, a la que van besando sucesivamente los seis *cavallets*.

[...]

En *Pollença* se celebra el día 20 de enero, fiesta de San Sebastián, segundo patrono de la villa, una función semejante a la de *Felanitx*. Asiste a las funciones de la iglesia, que se celebran temprano, un hombre vestido de centurión romano que representa San Sebastián, llevando un estandarte donde se ve pintado el martirio del santo, el escudo de *Pollença* y el de Mallorca. Durante el oficio, en el momento del ofertorio, entra en la iglesia y se encamina al altar, con pasos medidos, seguido de otro hombre, vestido de soldado romano que toca un tambor. Cuando ha llegado al altar y ha besado la reliquia expuesta, se coloca con su acompañante a un lado. Este último toca el tambor todo el tiempo que dura la *oferta*, o sea hasta que el alcalde y los regidores, y todos los fieles que asisten a la función, han besado la reliquia del Santo.

Como en *Felanitx*, en *Pollença* existen dos *cavallets*, que se diferencian de los del primer pueblo por su indumentaria. Llevan un gorro de terciopelo negro del que cuelgan por detrás un manojito de cintas blancas y rojas; una chaqueta de color verde oscuro, pantalones bombachos de un verde claro, medias blancas y zapatos negros. Los caballitos de cartón son negros, con la cola de cintas de muchos colores y guarnición de color de rosa. Después del oficio, del día de San Sebastián, recorren por separado, cada uno, la mitad del pueblo, acompañados de las personas encargadas de recoger las limosnas para la fiesta, de un tocador de *tamborino* y *flabiol* y del soldado romano que ha tocado el tambor en la iglesia. Durante el recorrido van danzando según una música muy antigua. Por la tarde asisten a la procesión a ambos lados del que representa San Sebastián, seguidos del tambor y de los que tocan *tamborino* y *flabiol*, bailando una danza que tiene una música especial para este acto.

También *Pollença* tiene, como *Felanitx*, su *Sant Joan Pelós*, sólo que en esta villa sale en la procesión del Corpus. Le acompañan dos jovencitas llamadas las *àguiles*. Van metidas en una gran águila de cartón, del mismo modo que los *cavallets*, pero sosteniéndola además con una mano. *Sant Joan Pelós* baila con ellas una danza característica al son de violines, guitarras y *guiterró*.

[...]

Se celebran algunas fiestas que, aun estando unidas a ciertas solemnidades religiosas, no son a honra de algún santo, sino que quieren conmemorar algún hecho histórico y son expresión de la gratitud que siente el pueblo por los antepasados que alcanzaron alguna victoria.

La más importante de estas fiestas se celebra en *Sóller*, en recuerdo del siguiente hecho: El 11 de mayo de 1561 entró en el puerto de *Sóller* una gran escuadra tunecina con 1300 moros armados, al mando de *Occhali*, con intención de conquistar y saquear el pueblo. Apenas los habitantes de *Sóller* se dieron cuenta del peligro, se reunieron en la plaza cuantos podían empuñar las armas, en número de 600, y puestos a las órdenes del capitán del pueblo, *Joan Angelats*, se dirigieron con rapidez hacia el puerto. Entretanto, los moros habían desembarcado en un lugar de la costa denominado el *Coll de l'illa*, y se habían dividido en dos cuerpos: el primero, al mando del célebre arreez *Isuf*, se dirigió a *Sóller* por el sur, mientras que el otro tomó la misma dirección pasando por el *camp de l'Oca*, que atraviesa el camino que va desde *Sóller* al puerto. Este grupo chocó en el *pont de la mà* con la tropa del capitán *Angelats*, y fué derrotado con grandes pérdidas, entre ellas las de su jefe. Mientras tenía lugar esta batalla, el otro grupo de moros consiguió llegar al pueblo, del que faltaban sus más valientes defensores. Los piratas se entregaron a los mayores excesos, saquearon las casas, quemaron los muebles y asesinaron a mujeres y niños; pero también aquí encontraron una heroica resistencia; ha conservado la tradición el nombre de las hermanas *Francisca* y *Catalina Casanovas*, que vivían solas en una

casa denominada *Ca'n Tamany*, que se defendieron del ataque de dos moros a los que finalmente consiguieron matar con la barra de la puerta. Por este motivo fueron llamadas las *valentes dones de Ca'n Tamany*. Una vez derrotados los moros que atacaron *el pont de la mà*, los vencedores se apresuraron a acudir a la defensa de los moradores del pueblo. Al verlos, los moros se retiraron llevándose algunos prisioneros y un rico botín; pero en su huída se encontraron con el capitán *Angelats* y sus valientes hombres, no teniendo más remedio que abandonar su botín y sus prisioneros. Se dice que los moros tuvieron 500 muertos, entre ellos *Isuf* y el hijo de *Occhali*. Los que pudieron, escaparon en las galeras con dirección a Argel. Su atrevimiento había sido bien castigado.

Para conmemorar este acontecimiento se celebra en Sóller una fiesta el segundo domingo de mayo. Por la mañana tiene lugar en la iglesia una función religiosa durante la cual se expone la barra de madera de la puerta de *Ca'n Tamany*, y por la tarde, una procesión a la que asiste un hombre representando al capitán *Angelats* entre dos muchachas que representan las *valentes dones de Ca'n Tamany*. Los tres visten trajes de la época. Al día siguiente todo el pueblo va al puerto para asistir a un simulacro de la batalla que tuvo lugar el 11 de mayo de 1561. De los dos pelotones que van a luchar uno va vestido de payés y el otro de moro. Cuando los dos grupos se encuentran tiene lugar la batalla simulada, disparando los fusiles de que van armados los contendientes. Las salvas abundan hasta que, finalmente, todos los moros son hechos prisioneros y conducidos al pueblo, y al llegar, cada uno se va a su casa. La participación de los espectadores en la batalla es extraordinaria, y muchas horas después del regreso a la villa se siguen escuchando disparos de arma de fuego en todas direcciones, celebrándose de esta manera el final de la jornada.

En el siglo XVI fueron atacadas por los turcos, además de *Sóller*, la villa de *Pollença* en 1531 y 1550, *Valldemossa* en 1552, *Andratx* en 1553 y 1578 y *Alcúdia* en 1551 y 1578, siendo siempre repelidos por los habitantes de estos pueblos. Sin embargo, siempre los moros causaron graves daños y se llevaron cautivos, menos de *Alcúdia*. En todas estas localidades se conmemora alguna victoria de esta clase. En *Pollença* se celebra el 2 de agosto, festividad de *Nuestra Señora de los Ángeles* y, como en *Sóller*, no falta un simulacro de la batalla en un campo que existe entre el puerto y la villa.

También *Palma* celebrava antiguamente el aniversario de su conquista por el rey Don Jaime el Conquistador, en 1229, con una cabalgata preciosa; pero esta costumbre se ha perdido, y hasta las fiestas religiosas que tenían lugar en dicho aniversario han dejado de celebrarse desde 1868.

Igualada-Barcelona, 1873, octubre 16-19. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *La Imprenta*, 19 d'octubre de 1873, pàgina 9 (6705).

Aparició de la Patera i altres elements festius durant el domini carlí però no la manifestació per homenatjar les víctimes de l'entrada dels carlins.

CRONICA CATALANA.

Igualada 16 de octubre. —Hace algunos días que estamos á oscuras de noticias políticas, porque segun parece los carlistas han amenazado con pena de la vida á los conductores de coches y correos que traigan alguna. Por mi parte no se si se las podré dar tan extensas como deseara por ser tantas las que ocurren en esta villa.

Ayer y hoy hemos tenido á Miret y Nasratat coa una partida de 450 facciosos que se han solizado á sus anchuras, vistiéndose hasta algunos de ellos con tricornios y luengas casacas, y si encontraban por la calle algun hombre ó mujer de opinión liberal, le obstruian el paso bailando y mofándose de él.

El primer pregon por órden de Miret fué que los que faltaran á pagar la contribución en el termino de media hora, deberían satisfiioer de recargo el cincuenta por ciento. A los que no pudieron efectuarlo por falta de recursos, se les allanaron las casas á las diez de la noche conbayoneta calada, causando no pocos sustos y disgustos en las familias, que se las llevaban presas hasta soltar el último céntimo, con el recargo, por supuesto.

Sin muchas otras arbitrariedades que paso por alto, se han llevada presos al liberal don Mariano Rosich de Jorba y á tres infelices padres de familia, uno de ellos pobre y achacoso anciano de ochenta años. El primero se calcula que ha sido victima de alguna venganza, y los otros tres porque al salir de esta villa se han encontrado en que les faltaban cuatro soldados de los de Navarra y han opinado que los habian escondido, por la simple razón de que antes de la entrada de los carlistas hablan sido alojados en su casa. Han pedido otros trimestres de contribución, llenando de pavor á todos estos habitantes, que la mayor parte se han visto precisados a huir ó a esconderse por no saber como satisfacer tan continuada exigencia. Esto y otras y otras cosas que suceden aqui, le darán á entender cuanto pesan nuestras desgracias desde la fatal entrada de los carlistas. Pero lo que es peor que no vernos el fin de ellas porque nadie se cuida de remediarlas.

Nuestro Ayuntamiento se compone del ciudadano Moga y un concejal, el primero con el carácter de alcalde accidental. Este, con la idea republicana de que blasona, acaba de tomar una resolución, según se nos ha informado y la hemos visto realizada, de prohibir una manifestación á favor de las victimas que murieron defendiendo la patria y la República los dias 17 y 18 de julio contra las hordas carlistas.

La junta nombrada para distribuir el producto recogido por las suscripciones de esa y otros puntos, determinó hacer celebrar un aniversario en obsequio de aquellas. Para dar mayor celebridad al acto, pidió al ciudadano Moga el permiso para salir el acompañamiento, previo pregón, de las Casas Consistoriales, y con asombro recibió de sus labios una negativa. Se le rogó que á lo menos permitiera la reunión en la plaza de la Cruz, y contestó lo mismo, alegando la fútil razón de que con la libertad de cultos no podia permitir ninguna manifestación de carácter religioso. En vano fué hacerle presente que el objeto principal era rendir un justo homenaje á las victimas mencionadas y que no se concebía como permitiéndose salir de dicho punto las manifestaciones políticas y aun las de diversión del pueblo como la celebre Patera, la mogiganga, Inocentes, etc., prohibiese la que recordaba la memoria de los que derramaron su sangre en defensa de la patria y de la libertad. Nada se pudo lograr.

No faltó entre el público quiénes dijeran que la providencia era para alhagar á los carlistas que la considerarían como idea política exclusiva y por lo tanto que no podrían menos de aplaudirla, sucediéndose unas á otras las murmuraciones contra el ciudadano Moga, hasta que por último los individuos de la Junta determinaron que la comitiva saliera de la iglesia de los Dolores, como se ha efectuado á las nueve de la mañana de hoy, teniendo que vencer no obstante muchos obstáculos, viéndose precisada la Junta á pasar por el bochorno de haber de pedir licencia á Miret para lograrlo, quien antes de concederla dijo, que sabia que quería reunirse la manifestación en la plaza de la Cruz y que él lo prohibía terminantemente. Esta respuesta probaba que Miret habla sido informado por álguien que tenia interés en que no tuviera lugar aquella. Quien fuese este, aunque lo pensamos, no revelaremos su nombre. Francamente, nos gustan las opiniones bien despejadas, y por consiguiente nos causan compasión, por no decir asco, los individuos de carácter anfibio.

La concurrencia no fué tan numerosa como era de esperar, por la poderosa razón de hallarse en esta la facción y los ánimos estar asaz entristecidos con la presencia de tales huéspedes.

Tampoco fué posible señalar otro dia de plazo en razón de estar hechos todos los preparativos y para ahorrar gastos. En fin, la manifestación, sí bien fué escasa en el tránsito, no dejó de ser algo numerosa en el templo.

Igualada, 1876, juliol 3. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 377

Plec de condicions per al contracte amb l'Ajuntament per gestionar la Festa Major. Es conserven contractes similars pels anys 1880, 1884, 1885 i 1886. Nou esment del drac, el qual sabem que s'havia cremat en els aldarulls revolucionaris del 1868.

El Ayuntamiento otorgará la empresa de la fiesta mayor de esta poblacion al vecino ó vecinos que con mejores condiciones a las siguientes se comprometa a llevar á cabo la fiesta.

Primera. Sera obligacion del empresario satisfacer por entero el coste de los gastos que ocasionan los bailes ó comparsas que seran la Patera, cuyo tambor deberá salir á recorrer las calles de la poblacion el medio dia del 23 de Agosto vispera del Sto. Patron; la mogiganga con las dulzainas de costumbre, los diablos con sus correspondientes diez y ocho docenas de petardos ó carretillas, los cercolets, los Pastorcillos, los Palitroqueros, el Dragon á cuyo encargado se le entregará nueve docenas de carretillas, y Gigantes los cuales deberán recorrer juntos las calles y plazas la vispera del S. Patron, por la noche, asiendo lo propio en la mañana del dia del Sto. como de costumbre e yualmente en la tarde en la procesion, debiendo recorrer tambien las calles en la misma noche de la vispera una orquesta compuesta de 23 profesores cuando menos, añadimos á las comparsas los Caballets.

Segunda. Será obligacion del mismo empresario costear por total el arreglo y disparo de un castillo de fuegos artificiales en la noche del santo y otro en el dia de S. Fausto cuyo programa se les pondrá de manifiesto no pudiendo ser menor del coste de las piezas que se dispararan en los dos espresados castillos del de 600 pesetas.

Tercera. La empresa costeará el alquiler levantamiento y arreglo de un toldo en la plaza de la Cruz, de las mayores dimensiones y de los mejores que se encuentren en Barcelona, el cual tendrá arreglado por todo el dia del santo que continuan el siguiente, pudiendo dar en ambas noches un baile concurriendo cuando menos 25 profesores de musica siendo el precio de la entrada de 5 res. al primer dia y de 6 el segundo.

Igualada 3 Julio de 1876.

Berga, 1877, juny 3. Berga, Arxiu família Sistach. El Bergadán. Tercera época. Periódico semanario de fomento y defensa de intereses generales del distrito de Berga y órgano de la Sociedad La Propiedad Bergistana. Año 1. Núm. 42. Domingo 3 de Junio de 1877. Suplemento al número 42.

Article de Climent Florejachs que evidencia una vegada més el constructe ideològic bastit per demostrar els suposats orígens mítics a la manifestació festiva de la Patum de Berga.

Patum.

No hay pueblo en España que no conserve alguna tradicion que las madres refieren á sus pequeñuelos al amor de la lumbre en las noches de invierno, y que aquellos conservan en su memoria para referilas mas tarde á los que han de componer la siguiente generacion.

Sea el recuerdo del aparecimiento milagroso de alguna Imagen que en aquel pueblo se venera; sea, algun prodigio ó suceso extraordinario acaecido y en virtud del cual se libraron sus mayores de alguna desgracia que hubiera concluido con toda la poblacion; ó sea, los sollozos y gemidos no interrumpidos de millares de victimas, que habiendo luchado con el mayor denuedo ,urieron por el bien y prosperidad de su Patria; lo cierto es que no hay poblacion que sus hijos no conserven gratos recuerdos de algun hecho ó acontecimiento, que en determinados dias del año lo celebran con fiestas que llenan su ánimo de júbilo y regocijo, por recordarles la gloria y honra de sus antepasados.

Uno de estos acontecimientos, es la tan celebrada *Patúm* de la Villa de Berga (hoy dia Ciudad, por decreto de S. M. Alfonso XII) que hasta en épocas calamitosas, como en tiempo de guerra,

no han podido dejar de verificar los Bergadanes en el dia solemne del *Corpus-Christi*; y de ella voy hablaros.

Inmensa seria mi satisfaccion, si poseyend[o] datos suficientes, pudiese daros una descripcion detallada en las columnas de este humilde semanario, de su origen, significacion é importancia, pero careciendo de los necesarios tendreis que conformaros con lo que mi mal cortada pluma arroje de si.

De lo poco que puede sacarse en limpio de varios documentos archivados en la secretaria de este Municipio, las fiestas del Corpus son muy antiguas y la *Patum* es indudable que data de los tiempos de la reconquista.

Impotentes han sido los esfuerzos de cuantos han pretendido privar las fiestas del Corpus á los Bergadanes; pues es preciso confesar que hay constumbres á las cuales no es facil renunciar y una de ellas es la *Patum*, que desde su institucion han conservado todas las generaciones.

En 1737, por causa de ciertas intrigas movidas y llegadas hasta la Intendencia general del Principado, por mandato superior, suspendió en parte la *Patum* arrancando un grito de dolor del corazon de todos los Bergadanes y ocasionando una consternacion general á la poblacion.

En el citado año de 1737 y á los 21 del mes de Junio, se reunieron en Tribunal y por orden de los magistrados del Rey; D. Pedro Claris y Sala Notario Real, el Ilustrisimo prelado de la Villa Dr. Irla, el Dr. en derechos D. Francisco Javier Bru y el teniente corregidor D. Joaquin Sala en representacion de los demas Concelleres, para tomar declaraciones sobre la *Patum* y fiestas religiosas del *Corpus-Christi* á diferentes vecinos de la Villa; dando por resultado las declaraciones de los testigos José Cirera, Macià Bonet, Boixader, Paraire y otros, unidas á las demas diligencias practicadas por los Concelleres ó Regidores, la concesion otra vez de las fiestas del *Corpus-Christi* sin la exclusion de ninguna por orden de Felipe V.

Las declaraciones que llevo indicadas diferenciándose poco las unas de las otras, afirman que la *Patum* recuerda, cuando la antigua Ciudad servia de mezquita á los enemigos de la fé, los gloriosos hechos de armas alcanzados por nuestros antepasados contra los Sarracenos y el incendio de la Ciudad por los moros que dejaron solo un pequeño recinto ó isla que titularon Plaza Cremada que es la que hoy existe todavia y en donde se verifica la *Patum*.

Las funciones religiosas á las cuales acompañan los distintos simbolos de la *Patum* que en conjunto constituyan las fiestas del Córpus, si bien se miran, parecen indicar que la *Patum* fue instituida para celebrar y conmemorar el triunfo de la religion Cristiana sobre la Mahometana. Siendo pues la *Patum* una costumbre que se celebra en recuerdo de tales glorias, soy de opinion que no debe vulgarizarse por *cualquier cosa*, debiendo dar bajo este punto de vista las mas espresivas gracias al Magno. Ayuntamiento por el acuerdo tomado de no dejarla verificar en los demás dias del año, y al propio tiempo por haber proporcionado á los Bergadanes la satisfaccion en el dia solemne del *Corpus-Cristi*, de haberla presenciado con tal pompa y solemnidad, cual nunca se habia visto.

Dados ahora estos antecedentes quisiera describiros á vosotros forasteros, el júbilo general, el entusiasmo que en tal señalado dia se apodera de todos los corazones grandes y pequeños, pero haceros cargo de que es una obra imposible de llevar á cabo: el natural gozo del infeliz naufrago que despues de haberse visto casi envuelto por las olas en una desecha y horrible tempestad y próximo á perder entre ellas su vida, logra pisar una playa; la sorpresa del que sentenciado á muerte y próximo á salir para el patíbulo escucha el decreto de indulto que á su favor ha sido expedido por el monarca; me parecen débiles imagenes para pintaros la alegria y el gozo de que se hallan como inundados los hijos de Berga en el dia del *Corpus-Christi*.

Basta pues por hoy queridos lectores; los que no conozcan la *Patum* y deseen convencerse de la verdad que dejo anotada, participando á un mismo tiempo del entusiasmo *Bergadan* hoy pueden cerciorarse y darle al propio tiempo el saludo de despedida,
Clemente Florejachs y Roca.

El Vendrell, 1877, juliol. Arxiu Comarcal del Baix Penedès. Hemeroteca.

Presència de la Patera igualadina a la festa Major del Vendrell, que fou extraordinària per ser el centenari de la primera celebració votiva en honor a santa Anna.

Dins *El Baix Penedès*, 24 de juliol de 1926, Any XXI, núm. 1062. Aquest del Vendrell, publicava una noveleta costumista d'un tal Bas i Socias, "La Nari". En la setena entrega, titulada "Post festum, festum" es descriu una Festa Major de 50 anys enrere. El diari va aprofitar per reproduir el text i format del programa de les festes del 1877.

Casualment la publicació d'aquesta novela de costums vendrellenques que venim publicant d'uns mesos ensà, es troba dintre la descripció de la Festa Major entre qui'ns quadros l'amic Bas i Socias hi pinta els grans castells que aixecaven allavors els Xiquets de Valls a la Plaça Vella i en sortint d'ofici. [...] Item més: com que la trama novelesca de "La Nari" passa al Vendrell una ciaquantena d'anys endarrera, per a posar més relleu a aquelles descripcions i també amb el fi de donar a conèixer çò que era la nostra festa major en aquells anys, ens plan publicar aquí mateix el programa de la del any 1877, en que es feren extraordinaries festes amb motiu del centenari de la institució de la nostra festa major. Per a mellor deixar grafiat el dit programa, inclús imitem tipogràficament el format del que tenim a les mans.-N. de la D.

GRANDES FIESTAS CÍVICO-RELIGIOSAS DEL CENTENARIO / QUE LA / VILLA DE VENDRELL / CON MOTIVO DE LA FIESTA MAYOR, DEDICA A SU EXCELSA PATRONA / SANTA ANA / durante los días 25, 26, 27 y 28 del actual. [...]

DIA 25

A las 12 del día un repique y volteo general de campanas acompañado de una salva de morteretes y truenos anunciarà al vecindario el comienzo de la fiesta. A las 2 de la tarde se repetirà lo mismo, saliendo en seguida a recorrer las calles de la población un sinnúmero de bailes, que se están organizando entre los que se cuentan "xiquets de Valls", "Diablos", "Palitrocas", "Serrallonga", "Cotoninas", "Patera", "Mogiganga", "Rosaura", "Gitanas", "S. Jaime", "Figuetaires", "Pastorets", "Cercolets", "Gigantes" y "Enanos", incluso el célebre "Drach", acompañados de las músicas que les son propias, como gaitas, dulzainas, pitos y tamboriles. A las 6 se llevará en procesion a la Patrona de la fiesta desde la casa del Sr. Administrador a la Iglesia parroquial, acompañándole en su curso, además de las correspondientes músicas, cuantos bailes y danzas acaban de numerarse; una vez instalada en el templo se cantaràn a toda orquesta unas solemnes vísperas. [...]"

Igualada, 1878, agost 18. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco del Noya*, año II, núm 44, 18-VIII-1878.

Glossa de la Festa Major d'Igualada. No va signada, però darrera n'hi ha una altra de seguida, de J. Moga. És un clar testimoni de la castellanització de la cultura amb pretesa voluntat elitista dins els àmbits locals.

La Fiesta Mayor.

Todos los pueblos tienen un día destinado para la celebracion de su fiesta nacional y otro para la local. En España tenemos Santiago, en Igualada san Bartolomé. [...]

¡Viva san Bartolomé, viva san Fausto! Uno y otro van á satisfacer nuestros deseos y los de cuantos se dignen acompañarnos. jamás Igualada habrá visto tanto, á juzgar por los preparativos públicos y privados. En las plazas y en las calles, en los café y aun en el seno de familias no se habla de otra cosa que de la próxima fiesta mayor [...] por doquier convienen en que los ramilletes de fuegos artificiales rivalizarán con los de antaño; todos que la *mojiganga* y los *cercolillos*, la *patera* y los *diablillos*, los *palitroqueros* y los *caballitos*, los *cabezudos* y los *gigantes* causaràn la admiracion de propios y estraños; y estas conversaciones con ostras que se susurran, exaltan los espíritus mas reposados y enloquecen á los juveniles; todos ansian llegar á S. Bartolomé para verlo todo y disfrutar de todo [...].

Igualada, 1878, agost 24. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco del Noya*, año II, núm 45, 24-VIII-1878.

Editorial de portada, glossant de la Festa Major d'Igualada. No va signada, però a la capçalera consta com a director D. Camilo Aguilera.

Nuestra Festividad.

Igualada, esta diva del Noya, celebra hoy con su tradicional pompa la Fiesta Mayor; entre las muchas que se efectuan en Cataluña durante la estacion veraniega, ninguna compite con la nuestra, tanto por la diversidad de espectáculos como por los numerosos quanto lucidos bailes que los Casinos y Sociedades obsequian á los forasteros con la amabilidad y nobleza que les distingue.

Durante los días dedicados á esta fiesta, es digno de ver el animado aspecto que ofrece Igualada; sus h́ijos se engalanan con los mejores atavíos, cual hacian los Atenienses y espartanos el día destinado á sus lares ó á sus dioses. Mas este paralelo no es bien exacto. Los griegos solemnizaban sus fiestas con *sacrificios* y con *libaciones*, con *juegos olímpicos* y con *certámenes apolíneos* y *orfeónicos*, en cuyas luchas tomaban parte los jóvenes de más ilustracion y bizarría, á fin de obtener el laurel de la victoria atlética ó científica.

En Igualada conmemoramos el 24 y 25 de Agosto en honor de S. Bartolomé y de S. Fausto, substituyendo los *sacrificios* y *libaciones de los griegos*, con solemnes Oficios; á *las luchas de los cestos*, la de la inmortal PATERA; á *los conciertos*, conciertos; y además tenemos las alamedas, verdadero torneo de nuestra época, donde las niñas ó ángeles terrestres paséanse triunfantes, armadas con la flecha de Cupido y con los cielos de sus divinos ojos que seducen y confunden á los descendientes de Adam. [...] ¡Viva Igualada! ¡Gloria á S. Bartolomé!!

Barcelona, 1878 desembre 20. CARETA VIDAL 1879.

Article d'Antoni Careta Vidal comentant les festes tarragonines de 1692, la relació de les quals es va imprimir el 1693 (VILAR 1693), de la qual fa una ressenya pel que fa als balls més interessants. origen d'alguns errors historiogràfics posteriors, com una falsa visita de Felip IV per santa Tecla del 1633.

Novas d'un ball popular antich que ha desaparegut y referencias vellas d'altres qu' encara 's conservan.

Un bon amich aficionat als llibres, me feu coneixe un'obra estampada l'any 1693 (1), dientme que hi trobaria alguna cosa escrita en català. Vaig fullejarla y poch hi trobí: sols una ó duas poesias eran en llenga de la terra y no'm deixaren de bon tros satisfet. Mes com se tractava de festas, y jo, á pesar de ma incompetencia, sò aficionat á escorcollar tot lo que trobo referent a costums, volguí tindre la paciencia de cercar mes detingudament.

(1) Glorioso trivnfo de la esclarecida virgen, apóstol, é invicta protomàrtir San ta Tecla, patrona de la Fidelissima, Vnica, y Coronada Ciudad de Tarragona. En las grandes fiestas que se hizieron por el nuevo Rezado de la Santa, con Ritu de primera clase, y Octava para la Provincia Tarraconense, que concedió la Santidad de nuestro Beatissimo Padre Innocencio XII. que Dios guarde. Dedicole á la mesma Santa y le describió por orden del Ilustrissimo y Reverendissimo Señor Don Fray Joseph Sanchiz, Arçobispo de Tarragona, [...] Con licencia: En Barcelona, en la Imprenta de Rafael Figueró á los Algodoneros, Año 1693.

L'obra es feta en castella péssim y de segur que tol lo substancial de son contingut poria reduhirse a una terça part de planas: versos a dojo y sens com va ni com vé; fullaraca de comparansas tontas, ridículas y barrocas; la quinta essencia del gongorisme castellá de pitjor gust aclimatat á una terra que li es ben contraria; tot açó il·lustrat ab un feix de citas d'autors sagrats y profans que fa feresa. Tal es lo llibre.

Poca cosa 'm restava mirar, y, acabant de pérdrehi la paciencia, volia deixarho, quan justament las planas últimas me cativaren del tot: se tractava de balls de la terra.

Vaig a traduhir est tros, objecte del present article, conservant tant com puga l'especialissim sabor del original. Diu aixis:

«Lo nombre d'ellas (de los *dances*, com ne diu l'autor), sens entrar en las de la Ciutat, arribá á quaranta nou entre las quinas se'n contava una del Regne de Valencia. Los que componian cada danza uns abs altres feyan nombre de deu, lo trajo en cada hu era corresponent á l'habilitat en que's senyalava; uns d'ells formavan variats y destres balls de bastons, altres ab espasas desenveynadas y sos broquerets estrafeyan tant al viu una brega qu'entretenian ab sust; alguns en trajo de gitanetas deslluhian a las mateixas ab sos giravolts y figuras, mòlts ab sas castanyolas s'esmeravan en esquisidas habilitats de peus, y també hi havia qui en trajo pastoril se fes lloch entre'ls altres y poguès posarse al costat no sols dels pastors del Ida, tsino de quants celebraren a son dèu Pan ab semblant obsequi. Ni deixava de'esser mòlt notable lo quin entre giravolts y varias figuras formava una campana posats sos dansants de peus uns demunt las espatllas d'altres fins á acabar en un de sol, seguint sens parar la danza fins á desfer altre cop la campana.»

«Pero entre todas eran las mes famosas duas de la Ciutat, y l'una d'ellas la famosissima entre quantas en esta y en les demás ciutats que floreixen en dansas s'hauran inventat. Mereixlo tant de crit y aplauso sa antiguitat, sa alusió y la forma y disposició qu'en lo dansar s'observa. Sa antiguitat té principi no menys qu'en los Grechs, de qui l'aprengueren los Romans, y d'aquests restá á Tarragona en la mateixa forma que la feyan los Grechs. La seva alusió fa echo á n'aquells Gegants anomenats Titans, tant celebrat en las humanas lletras com faulosos en lo que d'ells fingir en los Gentils, los quins, atropellant esferas ab apiladas montanyas foren ausats per haverlas ab Júpiter, volent llevarli l'imperi y ensenyorirse del Olimp, y si foren vençuts d'ell y llansats ab la furia de sos raigs al infern, fou perque l'ajudaren tots los déus. No fa á nostre cas tractar de tot lo que fingí d'aquests l'antiguitat faulosa, pero seria mòlt del intent sebre lo fí (que no he pogut averiguar) que tingueren los Grechs en instituir esta danza; tal volta degué ser en obsequi de son pare'l Cel, com volen alguns, ó'l Sol, segons altres, ó en llaus de Júpiter, oferintli (¿oferint-seli?) en sas personas obsequiosos y rendits los que atropellant divins respectes volgueren manarlo.»

«Lo nombre dels que componen esta danza, arriba fins a cent homes, encara que no li fa si són menys: aquests pèl llarch forman una renglera ficats dintre quatre pessas de drap (*pañó*), duas blavas y duas vermelas; blava y vermella per cada costat unidas ab correspondensa encontrada del un al altre color y ajustadas per dalt dels muscles de tots de manera que no se'ls veja sino'l cap y aquest se tapa ab un capellet daurat tot ab lo major gust, á manera d'un' au, ó drach, serena, ó altra mena de peix y figura, segons lo gust del dansant. Duhent tots una careta mòlt lletja d'un nas doblegadís, penjant y disforme ab un cascabell en sa punta sens altres que'n portan á las camas. Disposats en esta forma al sò de sos esturments van seguint al primer de la renglera dant sos acompassat salts ab inclinacions de cos y cap d'uns y d'altres oposadas ab interpolació; en termes que a cada salt que fan, se veu á un mateix temps y á un mateix compas, que la meytat torç lo coll ab inclinació de cos a una banda y l'altra meytat interpolada a l'altra; remenaments tots, ab la correspondesa que'ls fa son trajo, sò de cascabells y esturments, tant graciosos y de tant gust que qui'l tingué tan bò com lo Rey Nostre Senyor Felip Quart que gloria haja, jutjá aquest per espectacle digne dels ulls de la reyna nostra enyora Dona Isabel de Borbon, y á est fi escrigué a la ciutat de Tarragona insinuantli son reyal gust de que anès la danza á la Cort; pero va malmetre'l festòs espectacle la malhaurada sòrt d'est Principat, que transtornant sa fortuna lo feu teatre de llastimosas tragedias, que consumidas y estroncadas las llagrimas de tot, deixan encara y deixarán per segles clavats en lo cor lo sentiment (2).»

2) Aludeix sens dupte a la guerra de separació del any 1640.

«L'altra danza, prou celebrada, fou la que anomenan del cavalls, que va a compte de la Confraría del Pagesos: consta de setze a peu y de vuyt a cavall, incorporats de manera en cavalls artificials, que semblan d'una pessa ab ells, del terme que s' fingí del Centaures. Ests cavallers solen dur tanta riquesa en cadenas de argent y or, en campanetas d'argent, en frens, guarniments richs y ornament de si ma teixos, qu'en esta ocasió hi hagué qui duya valor de cent doblas. Lo mes

singular d'esta dansa es un rahonament que fan entre si dividits en duas faccions; los de peu d'una part y'ls de cavall d'altra; aquells en representaciò de turchs ab son gran sultá; aquests de cavallers cristians ab son Emperador. Entre datas y respostas, arriban per fi a las mans y s'embesteixen ab llansa y broquer en ma, restant tot seguit vençuts los turchs. Porta esta dansa davant un noy en traje d'àngel ab un estoch desveneynat, que sol dir una *loa* segons l'assumpto de la festa. Y avans d'escometre pren la llansa del Emperador cristià y li dóna son estoch, assegurantli ab mes veras la victoria en la valentia d'aquell çer, que la tenian assegurada los gentils en los que fabricava lo mateix Vulcá.»

«A las dansas y musichs de Tarragona no se'ls dóna res, als estrangers, encara que la Ciutat a ningú hi demana, se'ls premia ab tota generositat. A eix fi l'últim dia de las festas va assistir lo senyor Cónsol segon li casa de la Ciutat, des de las nou del vespre fins a las quatre dal mati. Allí acudiren las dansas en lo nombre que vegerem, los chors musichs en nombre de quaranta, y a mes de açó cinquanta homes particulars de diversos esturments y habilitats, que s'havian esmersat segons sa devociò en lo festeig de nostra Patrona. Entre tots aquests que feyan nombre de setcents homes, se repartiren mil escuts la meytat mes que sol gastar ab ells la Ciutat los altres anys.»

Fin[s] aquí lo tros del llibre, qu'he procurat traduhir lo mes servilment possible, a fi de no exposarme a que perdés l'original ni la part mes mínima de son valor. Hi trobem, donchs, en us lo ball de bastons y lo de las gitanas, que avuy dia encara's conservan; se fa esment també de dansas, d'espasas que se sap qu'estavan en boga per la mateixa centuria en altres paissos y que avuy forman part d'algunas representacions biblicas y d'altras mes ó menys històricas de la terra; se parla també d'un ball del «cavalls», que no sé si avuy existeix, y que, com diu l'autor, per las figuras que li donan nom, recorda los centaures de la mitologia, y, de mòlt mes ensa, los cavallets que eixian per la professó de Corpus y altras festas. Reminiscencia d'esta dansa, tal volta, es la de «moros y cristians», que's representa en nostres dias, pot ser ab mes propietat qu'en aquell temps.

Empero la mes notable d'estas representacions es la dels «Titans», puig son caracter totalment distint de las altras, fa creure que tal vegada era l'única que no va rebre cap influensa de la civilitat cristiana. Aixís se compren que l'espectacle cridès en tant alt grau l'atenció del rey poeta Felip IV.

Aquest ball me du a la memoria la formaciò de las «Torras» de que també parla nostre autor; y vaig a exposar una opiniò meva sobre'l particular, opiniò que tinch formada de mòlts anys y que se'm ha arrelat mes d'ensá que tinch esment de la pantomina mitològica transcrita.

Deixant a part si las «torras» anavan prechidas d'un ball, com ho deixa en tendre l'autor del llibre dient que's forma van *entre vueltas y varias mudanzas*, tal com las fan avuy dia en lo camp de Tarragona, tenen no poca semblansa a alguns exercicis gimnastichs que hem vist fer a gent de terra mahometana. Açó pot haver donat lloch a creure que tant exposat exercici nos ve dels alarbs, y jo no pretench negarho en absolut; mes ¿no podria ser també una representaciò grega dels Titans escalant lo cel, representaciò continuada pels romans y admesa després pels sarrahins, mes que mes si hi trobaren semblansa ab algun altre dels seus jochs?

M'ajudan a creure, en part, que podria ser així certas paraulas del rey Ferran VII. Se diu qu'en un viatge que feu á Tarragona, presenciant com los «xiquets de Valls» alsavan las «torras» per obsequiarlo, exclamá ab menys preu: «Açó es una escala de lladres!» Donchs bé: estas paraulas que no volem calificar, me fan pensar que al monarca alló li feu l'efecte d'una escalada, com me'l va fer a mi lo primer cop de veureho.

Esta sols es opiniò meva, y per lo tant mancada d'autoritat: no es mon desig ferla article de fé; sols voldria que algú altre ab mes criteri ó major erudiciò tractés l'assumpto per deixar assentada la veritat.

ANTONI CARETA Y VIDAL. Barcelona 20 Desembre de 1878.

Igualada, 1879, agost 24. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco del Noya. Semanario de intereses morales y materiales*. Año III, núm. 97, pàgina 1.

Resum de l'estat de la Festa Major d'Igualada en aquells anys. Bona explicació de la importància dels balls, entesos, segons el punt de vista, com un element d'anivellament social. Repàs a les societats particulars del moment.

Nuestra fiesta mayor.

El argentino son de las campanas; la febril animación de eslas calles y plazas; el inusitado tráfico de los establecimientos comerciales; los extraordinarios preparativos de las sociedades de recreo; el magestuoso decorado del sagrado templo; los grandes aprestos del hogar doméstico; la continua llegada de numerosos forasteros; la inmensa muchedumbre que á todas horas visitaba el espacioso y rico Toldo levantado en la plaza de la Cruz; el alborotador gentio que se aglomeraba alrededor del armazón do se quemarán magníficos ramilletes de fuegos artificiales; la confusion y atronador bullicio de la procesión nocturna de estas tradicionales comparsas callejeras: todo, todo hacia presagiar ayer que estábamos en la vigilia de nuestra gran fiesta mayor. Con efecto, la hija predilecta del risueño Noya: la que no conoce *medios* entre el reir y el llorar: la que despierta sueña y con esperanzas vive: la de las anomalías municipales: la de los proyectos irrealizables, hoy celebra su patronato como ninguna otra población, asi en la iglesia como en la calle y en los salones como en la familia.

Los tres días á tal efecto consagrados, eslán reñidos con lodo lo que no sea diversion, con todo lo que no sea dicha: por esto Igualada, en lo que dura aquel período, engalánase con flores y gasas á fin de que nadie sospechar pueda la triste realidad de su miserable estado; y con estos adornos que acusan una felicidad ilusoria, diviértese (como el banquero en vísperas de su total ruina) al objeto de que no decaiga la renombrada fama que en Cataluña goza por la incomparable esplendidez de su primera festividad.

De Igualada puedo asegurarse que, ínterin aire no sea lo que lastre su bolsillo, siempre mantendrá enhiesto el ambicionado pabellón á que rinden armas poblaciones como Sabadell, Manresa, Villafranca, Tarrasa, Mataró, Sitjes y otras mil que seria prolijo enumerar.

¿Se quiere un baile de lo que se llama fiesta mayor? Pues el del primer día lo es á cuanto cabe. En él se confunden fraternalmente el capital y el trabajo en sus diversas manifestaciones; los melodiosos arpegios de la orquesta nivelan las mal llamadas categorías sociales que para mengua de la humanidad alientan todavía en la actual civilización....¡Qué sarcasmo!!...¡Los atractivos del wals y del rigodon venciendo decrépitas cuanto absurdas preocupaciones....Oh!....¡A bailar, pues, ya que Terpsicore puede lo que nó Minerva!!

Los que concurren al Toldo en la de hoy y siguiente noches, podran apreciar la notable diferencia que resulta de sus respectivos bailes; el primero es de expansion y el segundo nó; en aquel se baila por bailar y en este se baila por lucir. Son dos fases de nuestra gran festividad. La tercera constitúyenla los que en el dia 26 celebranse en las sociedades Casino del Recreo, Centro Igualadense, Ateneo de la clase obrera, Lumbrera Igualadina y Apolo; es necesario verlos todos si se quiere formar una idea aproximada de lo que es nuestra fiesta mayor, porque en ellos acuden la juventud y belleza igualadina. Id al *Casino* y admirareis el lujo y la arrogancia de las damas; acudid al que el *Centro* dá en el Toldo (régicamente adornado y alfombrado) y os fascinará el buen gusto y la hechicera gracia de las silfides; en el *Ateneo* la decencia, la honestidad y el pudor os dejarán absortos; en la *Lumbrera* simpatizareis con la sencilla elegancia de las Evas y aplaudireis la ligereza de consumados danzarines; en *Apolo* hallareis una concurrencia franca, alegre y radiante de satisfacción. —Es un completo surtido de encantadoras bellezas para todos los gustos.

En el siguiente Eco daremos una reseña de todos ellos, que indudablemente merecerán aquello de ¡*La mar!*!

Igualada, 1879, agost 24. Biblioteca Central d'Igualada. *El Eco del Noya. Semanario de intereses morales y materiales*. Año III, núm. 97. Pàgines 3-4.

Escrit d'opinió o assaig sobre detalls de la comparseria com a metàfora de la situació social i política d'Igualada.

Lo 24 d'Agost.

¡Lo 24 d'Agost! ¡Sabem vostés, amables lectors de El Eco, lo que significa pera Igualada, aquest jorn inolvidable?

Lo dia 24 d' Agost, dit ab més claredat, per San Bartomeu la nostra Vila tira, com diuhen los castellans, la *casa por la ventana*, y ningú diría, jutjant per lo que en aquestas festas demostrà, que la antigua Jespus, la molt lleal y molt denodada vila d'Igualada es la patria dels aiguapolls, de las esperanças covadas y dels Ajuntaments...*patriotíssims*.

Y no obstant, en aquest jorn es cuant més se demostra lo geni dels igualadins, quant ab més esplendor se presenta la veritat de las nostras misérias.

Y sino, diguin, ¿qué significa la clásica PATERA més que lo atrás en que'ns trobém respecte dels demás pobles, y 'ls cops de peus que doném com única protesta permesa contra lo *carinyo paternal* dels nostres Municipis?

¿Qué representa la *moixiganga* sino los eternos equilibris y las pujadas y caigudas dels polítichs y magnats igualadins?

¿Y lo ball dels diables? Y las demás farsas? ¿no os diuhen rés? Y en lo sacrifici dels béns ¿no hi veyéu la eloqüenta representació d'un altre sacrifici?...

Mes ¿que diastre fém?... Are 'ns posavam serios, sense recordarnos que som á la festa major....

Riém, gosém; que pera gosar y riurer s'han inventat las festas.

Ja han vist que ants de comensar aquest escrit habem posat lo verdader blassó d'Igualada, l'ergull dels nostres avis, la gloria dels presents y la enveja dels que vindran; la PATERA; y allá ahont campeja la gloriosa ensenya de la nostra pàtria no's permet estar sério ni fer altre cosa que saltar ab acompanyament del célebre y escardalench *pampam*....

Saltem, si saltem y ballem; que saltant y ballant logrem tal volta oblidar las nostras penas y fernos la ilusió de que Igualada es lo poble més felis y envejat del univèrs.

Ab aixó, ja ho saben; y si no ho saben los hi direm: ab la xarramenia que habem gastat en las anteriors ratllas volíam dirloshi, sino que'ns hem distret, que procurin gosar ab salut las festas actuals y que per molts anys vegin saltar per aquasts carrers tan *nets y ben cuidats* la histérica, vull dir, històrica PATERA.

Als forasters los convidém á menjar cabrida, á ballar en l'envelat, y à todas las demás diversions que de segú los deixaran complascuts.

Y are, com à bon final, digne d'aquest parlament, direm com lo gran turch de la may prou anomenada PATERA, encara que aquí no hi vinga á pel: «¡¡¡Valiente turco!!!...»

Reus, 1880. BOFARULL 1880, pàgines 162-167.

Valusoes informacions sobre el llenguatge dels balls parlats del segle XIX i la diglòssia.

Pero lo célebre, lo graciós, lo típic de las tals representacions de carrer (y tingas present que no'm surto de la época ó temps á que'm referesch) y per lo que, ab preferéncia, molts personas de bon humor s'acostavan á contemplar la execució de aquellas comédias volanderas, qual escenari tan aviat era una plassa, com un portxo ó atri de una iglésia, una era ó un corral, y que lo mateix se representavan en la gran vila de Reus y antiga ciutat de Tarragona, que en la festa major de qualsevol poble ó vileta com allí diuhen, per petit que sia, era'l desbaratament dels representants quan la lletra del ball era en castellá. Al diable se li acut, fer parlar *ab llengua de Catastro* á gent que la major part, llavors, no sabian de escriurer ni de llegir, á rústichs pagesos ó ínfims menestrals! Explicaré, ans que tot, la frase de que'm valch: tan arrelat estava l'ús de la llengua catalana, que ab tot y las exigéncias del vencedor després de la guerra de Successió, y

per més que las corporacions polítiques ó governatives empleyássen la llengua oficial, lo castellá, moltas altres corporacions hi hagué, en particular ajuntaments, que fins á la guerra de la Independéncia no comensáren á prescindir de la llengua catalana pera la redacció de las sevas actas, y una de las més respectables corporacions eclesiásticas de Barcelona no desistí de la antiga y natural costum fins fa molts pochys anys. La gent de poble, donchs, y tots los habitants de poblacions rurals en las que sols se sentia parlar castellá quant passava tropa, si algun contracte havian de fer, era en la llengua de la terra, y en ella estavan tots quants papers possehian, ja provinguéssen de un manual de notari, ja dels acorts municipals, ja dels llibres parroquials, tot, sí, menos un, y aquest, com procedent del govern, era en castellá: tal era la papeleta de la contribució, que, com ja sabrá'l lector, se denominava Catastro, nom y sistema que portá de Fransa Felip V ó son ministre de Hisenda, traduhint la paraula *Cadastre* y fent aplicació del sistema al país subjugat, á Catalunya, sistema que durá tot lo sigle anterior y més del primer ters del present, fins al arreglo definitiu del sistema tributari. Tothom sap lo mal de ventre que causa al pagés sempre que ha d'afluixar la mosca com se sól dir, y com al rébrer lo paper que possehia de més mala gana, lo rebut ó recibo de la contribució, observava que estava escrit en una llengua que no era la que ell parlava, de aquí que una conversa en castellá li fes recordar sempre lo pago del Catastro, y així's compren que digués llengua de Catastro á la castellana, ja que aquesta la sentía pronunciar sempre que tenia'l dolor de haver de pagar. No se enfade ningú perquè explico orígens històrichs, y tornem al fet. Sent qui eran, en aquells temps, los Talmas y Mercreadys dels balls representats, per més que particularment tinguéssen ingeni, y aixó devegadas era pitjor, porque sense instrucció lo qui passa per viu, cregut de que es bo pera tot, fá del ingeni vanitat, y quant més remirat y polit vól ser, més etzegalladas comet, per més que'ls disbarats se cometen de una manera *inconscient* com diriam en termes moderns. Pót contarse, donchs, quin[s] galimatias sortirian de la boca de semblants ayxerits, que, en sa major part, havian de apréndrer de cor los parlaments, ensenyántlosho ó dictantlos un altre que sabia tant castellá com ells, ó un antecessor jubilat en lo ofici, que no feya més que transmetrer á son deixeble y successor los mateixos disbarats que ell tradicionalment sabia y á qui havia ensenyat, sens dupte, un altre mestre més antich, y per consegüent més dur pera parlar en castellá y més desbaratat que ell; com seria possible que aquella gent pogués rompre inflexions que són exclusivas de la llengua castellana, tan exclusivas que no las tenen las demás llenguas que li són germanas, com lo Francés y'l Italiá é igualment lo Catalá, tals són las produhidas per la z ó la c devant de e y de i, y la gutural y tan característica que resulta de la g devant de ditas vocals, y de la j en qualsevol part que sia; com se'ls podia fer enténdrer que la o, per exemple, de certas paraulas catalanas que en castelá se transforma en ue, com de ossos-*hUE*esos, de bous-*bUE*yes, de compte-*cUE*nta, de sola-*sUE*la, no havia de tenir aplicació absoluta y general sempre; y com moltas vegadas que son contingut era pera ells casi com rus ó xino!! la consecuéncia es natural: lo *ceceo* era constantment expresat ab s, la g y la j eran constantment pronunciadas com k ó q, ó com la c devant de a, o, u, y si de ossos s'en feya *huessos*, per igual rahó de moros s'en havia de fer *mueros*, y no hi havia qui'ls tragués de aquí, sent tal la forsa de la rutina, que en havent comensat un á dir *sopas* per *sepas* ó *engrecan* per *engordan*, ni ab tots los sants del cel eran capassos de corregirse. Aixó, que no té res de extrany respecte del temps de que's parla, y de la classe de gent que ho practicava, m'ha fet venir al cap una altra rutina que molts poden haver observat en nostre temps de renaixement catalanista, y es que á vegadas un bon poeta, per llibertat poética, sincopa una paraula pera guanyar una sílaba, y prenent alló, censurable á vegadas, com á regla y modelo los altres poetastres ó poetas papiolis, aquells bens literaris que comensan á pasturar per la falda del Parnás, sense tenir forsa pera enfilarshi, ja no usan la paraula de altra manera de allí en endevant, y la plantan á tort y á través, sens més rahó que la de haverla usat un altre que fá més bo que ells: y si aixó's fá per qui ha apres de escriurer y preten fer versos á las barbas dels restauradors entesos; ¿qué s'ha de extranyar de aquella gent senzilla que, si bè confiada sempre en la bondat de un públich indulgent, s'aventurava á lluhir sas facultats artísticas en lo teatro més gran del món, (com que era al ayre libre), sense mirar prim, segura de que feya la cosa lo millor que sabia y podia, moguda sols del just desitj de

divertirse ella y del noble propòsit de divertir als demés? Algunas mostras, ben conegudas de tothom, bastarán pera justificar quant acabo de dir: es la primera, si no del ball de moros y cristians, de algun altre parecut en que's fan batallas, y's presentan despres los cautius ó presoners que s'han fet:

-“Ca careis c'agamos dellos
c'agarrados los tenemos?
-C'á galeras los echeis,
c'al gran moro los lleveis.
-C'á galeras, gran Señor!
Pasmado meas (me has)...”

Y en altre:

“Baca si quieres bacar,
que hay mueros en la muraca.”

Y en lo de San Magí:

“-Maquin no te enoques, no.
-No me enoco, y antes bien,
que los trabacos me engrecan.”

Sia lo que's vulla de aquestas gatadas, de que es responsable sols lo que féu la lletra en castellá, pus en los balls de lletra catalana tothom se entenia, pera'l que tenia una mica de instrucció, eran precisament tals disbarats la salsa més sabrosa de aquella menja, y sols pera sentirlos á dir valia la pena de véurer y tornar á véurer un ball tantas vegadas com se feya. Pót ser que'l regoneixement posterior de tals disbarats ha contribuït á fer pérdrer la costum dels balls, per no ser ja tan fácil trobar aquella gent senzilla que's prestava á desempenyar papers certament molt superiors á sas forsas: quant las guerras civils y las quintas han servit de mestres pera ensenyar prácticament á nostres pagesos y menestrals la llengua de Castella, en un temps en que aquests llegeixen diaris y discuteixen de política, y quant la instrucció pública s'ha generalisat y difundit per tot arreu, si ara's tornessen á fer balls, los qui ara deguessen recitar los parlaments, si no ho feyan bè del tot, ho farian bastant bè, y sobre tot parlarian en castellá, com hi parlan los cómichs catalans en los infinits teatros que actualment existeixen, sent així que l'origen de alguns de ells no es, pót ser, gayre més superior que'l dels altres cómichs de carrer, y per haverho de fer bè en lo sentit que dich, francament -¡tinch que confessar la meva miséria!- més m'estimo no tornar á véurer cap ball, al ménos ball de lletra castellana, y donaré la rahó que crech no deixaré de convéncer: comparada la representació de carrer ab la del teatro, es aquella massa dolenta, y considerada sola y tal com pót esperarse de cosa feta, al ayre libre, per pagesos ó ínfims menestrals, fóra massa bona, pus li faltaria la gràcia característica de lo que dóna de sí la natural senzilles dels representants.

Igualada, 1880, agost 4. Arxiu Comarcal de l'anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 404.

Proposta de contracte enviada a l'Ajuntament per José Casellas per tal d'aixecar l'envelat de la Plaça de la Creu i gestionar diversos punts de les celebracions populars d'aquell any. Es tracta solament d'un exemple, ja que es conserven documents similars pels anys 1876, 1884, 1885 i 1886.

El que suscribe, vecino de esta Ciudad, deseando que la Fiesta del Santo Tutelar de la misma se solemnize cuando menos en la forma en que viene haciéndose de algunos años de esta parte,

tiene el honor de presentarse ante el cabildo municipal de su presidencia y proponer al efecto las siguientes bases.

1a. El Empresario, bajo obligación formal, se compromete en levantar y tener levantado para el día 24 del actual, un Entoldado en la Plaza de la Cruz, de las condiciones y capacidad de los demás años, cuando menos, sin que nada deje que desear en cuanto adornos, y debiendo concurrir en los dos bailes de noche 20 profesores de música cuando menos.

2a. El mismo Empresario se compromete también bajo igual obligación formal, que durante los días veinte y tres por la noche y todo el 24, salgan y recorran las calles las comparsas vulgo Valls⁴ conocidos por Mujiganga, Diablos, Enanos, Caballets, Cercolets y Palitroqueros, siempre que no se nieg[ue]n á ello los vecinos que hayan de componerlas, mediante la retribución de costumbre, sin que pueda el Ayuntamiento obligarme á ello caso de que por alguna exigencia justificada dejara de formar parte de la fiesta una ó más de las comparsas citadas.

3a. El propio Empresario se compromete así mismo bajo igual é idéntica obligación, costear durante las fiestas, dos castillos de fuegos artificiales, uno de inmejorables condiciones el día 24 por la noche, y otro más inferior el día 25 o el en que disponga el Municipio.

4a. En pago de cuyos gastos, el Municipio deberá obligarse formalmente también, en haber de abonar y satisfacer al Empresario suscrito, la suma de setecientas cincuenta pesetas y autorizarle además para que pueda exigir como precio de entrada al baile que se dará en la noche del día 24, al Entoldado referido, 1 peseta á cada uno de los concurrentes y 1 peseta 50 céntimos en el que tendrá lugar el día 25 por la noche.⁵

5a. Si por causa de mal tiempo ú otro cualesquier motivo no previsto, no pudiera tener lugar la fiesta en la forma descrita y el Empresario á consecuencia del compromiso contraído tuviera que satisfacer gastos por haber tenido lugar la causa en hora perentoria y cercana al día del Santo Tutelar, percibirá no obstante el Empresario del Ayuntamiento íntegra la cantidad de setecientas cincuenta pesetas.

Igualada 4 de Agosto de 1880. José Casellas.

[adreçada al] Sor. Alcalde Presidente del Ayuntamiento de ésta Ciudad.

Igualada, 1880, agost 11. Arxiu Comarcal de l'anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 404.

Contracte definitiu entre José Casellas i l'Ajuntament d'Igualada per tal de gestionar l'envelat i altres conceptes de la Festa Major d'aquell any, tals com els balls i comparses populars. Malgrat tot, aquest contracte és un exemple, ja que en el resum de comptabilitat i suma de tots els rebuts, ni els diables ni els cercolets no hi apareixen, senyal que potser aquell any no varen sortir, o que la seva despesa va ser assumida per un altre costat, fet poc probable.

Condiciones bajo las cuales D. José Casellas se encarga de los festejos y diversiones públicas que se celebrarán en los días 23, 24 y 25 del que cursa para solemnizar la fiesta del santo tutelar de esta ciudad, aceptadas por el M. I. Ayuntamiento de la misma.

⁴ Sic (Balls), el subratllat és original.

⁵ Resulta molt interessant veure com el ball de gala es feia al vespre de Sant Faust, és a dir el dia 25, i no el vespre del dia de Sant Bartomeu. Suposem que era la cloenda de la festa.

1º.D. José Casellas se obliga á levantar y tener levantado para el día 24 del actual un entoldado en la Plaza de la Cruz de las condiciones y capacidad de los años anteriores cuando menos, sin que nada deje que desear en cuanto á adornos.

2º. El propio S. Casellas se obliga á dar baile público en dicho entoldado en las noches del 24 y 25 del que rige, debiendo concurrir á los mismos una orquesta de 20 profesores de música cuando menos, pudiendo exigir como precio de entrada una peseta por persona al baile que tendrá lugar en la noche del día 24 y una peseta y cincuenta céntimos al que tendrá efecto en la noche del 25. En el caso que el salón de baile esté debidamente alfonbrado podrá aumentar el precio de entrada en cincuenta céntimos por persona.

3º. El mentado Sr. Casellas se obliga también á que el día 23, a la hora acostumbrada de la noche, y todo el día 24, salgan y recorran las calles las comparsas vulgo Valls⁶ conocidos por Mogiganga, Diablos, Enanos, Caballets, Cercolets y Palitroqueros, mediante la retribución de costumbre ó la que estipule con los mismos, pero en el caso de que alguna de dichas comparsas deje de tomar parte en la fiesta, deberá dicho Sr. Casellas abonar al Ayuntamiento la retribución señalada a los mismos y en su defecto la que acostumbraban á percibir en los años anteriores.

4º. El M. I. Ayuntamiento se obliga á costear dos castillos ó ramilletes de fuegos artificiales, uno de muy buenas condiciones que será quemado el día 24 por la noche y otro más inferior el día 25, pudiendo sin embargo aplazar dicha operación en caso de que el tiempo no permita quemarlos en los días señalados.

Y para que conste se firma el presente, en Igualada, á once de agosto de mil ochocientos ochenta.

José Casellas. Del Ayuntº Ramon Roset, t[esore]ro.

Igualada, 1880, agost 15. Biblioteca Central d'Igualada. *La Colmena de Igualada*, Any I, núm. 16, 15 d'agost de 1880.

Notícia de la Patera. No va signada.

Tenemos la satisfacción de participar á nuestros queridos lectores que este año se celebrará la fiesta mayor de esta ciudad con igual pompa que en los anteriores. No faltaran ni las populares comparsas, ni el lujoso entoldado de costumbre, ni los indispensables fuegos artificiales. Un gran vacio notarán sin embargo los entusiastas partidarios de la tradición; pues la celebérrima PATERA no lucirá sus *brillantes* trajes ni regalará nuestros oídos con sus *elocuentes* discursos. Mucho tememos que este clásico baile haya pasado á mejor vida. En este caso ¡séale la tierra ligera!

Igualada, 1880, agost 22. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada*, Any I, núm. 16, 22-VIII-1880, pàgina 2.

Notícies diverses i de la Patera, així com el Programa de la Festa Major d'Igualada del 1880. No va signada.

Gacetilla.

⁶ *Sic*, el subratllat és original.

No nos atrevemos á copiar por entero el programa que con ocasión de nuestra fiesta Mayor se ha dado al público. Decir que *quien no ha visto estas célebres fiestas, no sabe que es felicidad, ni puede formarse nunca idea de la ostentacion que suele desplegar Igualada cuando quiere asombrar al mundo* ni en estilo chocarrero es admisible: dedicar á San Bartolomé “*notabilísimos bailes de salon, donde lucirán lujosos trajes*” es insultar al Santo: que en el entoldado acudirá un verdadero *enjambre de hermosísimas pollitas*, es faltar a la atencion y delicadeza debidas al público. *Regios entoldados*; lujosísimo y sin rival entoldado; grande, sorprendente y deslumbrador baile en el entoldado:....estilo hiperbólico; empero tanto que D. Pedro de los Palotes rechazaría al punto. Todo está reñido con el buen gusto y literatura. No nos extrañaría fuera redactado por el escritor de brocha gorda, el ya tan célebre Suarez. Si así fuera...¡vaya! le aconsejaria declararse *Rey de la Patera*, tirando la pluma debajo la mesa donde escribe. Lástima es que documentos de esta índole revistan casi caracter oficial, comprometiendo así la cultura de todo un pueblo como el de Igualada.

[...]

Muchos son los forasteros que van llegando, por cuyo motivo no es de estrañar vengan los coches completamente atestados de personas ávidas de asistir á nuestra fiesta mayor.

[...]

Patera: este tradicional baile que había sido suprimido este año, ignoramos por que motivo, tal vez por economías ¡quien lo dijera! parece vuelve a aparecer tratando de lucir sus galas y estupendas habilidades.

[...]

Igualada, 1880, agost 29. Biblioteca Central d'Igualada. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada*, Any I, núm. 17, 29-VIII-1880.

Notícies diverses sobre la Festa Major d'Igualada del 1880. No va signada.

Gacetilla

Despues de la tempestad sale el sol, como despues del bullicio y algazara de una fiesta mayor, llega la calma.

Vamos pues á reseñar brevemente estas fiestas: pocos años hemos visto tanto forastero, tanto galan y tanta dama que parece han querido venir á alegrar su corazon en medio de estas fiestas que *debían ser el asombro de todo un mundo*.

La mogiganga y pastorets han demostrado que no en vano pasaron tiempo en sus ensayos. No así los *diablos, enanos y patera* que poco lucieron sus nombradas habilidades, particularmente los de este último baile tan tradicional y cacareado, su trage sangriento y ridículo hace por cierto muy poco honor á una ciudad y mucho menos aun á un Ayuntamiento que demuestra con esto que ni siquiera se acuerda de que los trages cuentan muchos años de existencia, lo propio que la llamada farola del Municipio tacaña y envejecida. ¿Tán pobres nos hallamos, que no tenemos siquiera, no diré para mojar nuestra pluma en escribanías de plata, sino que ni siquiera para comprar lo que es preciso y necesario para no aparecer ridículos ante *un mundo* que nos contempla y asombra?...

¿Y qué diremos de los fuegos artificiales? regulares, bastante regulares el prmer dia, tontos, pobres y chasqueadores el segundo.

En cambio la funcion religiosa dedicada á nuestro patron S. Bartolomé, magnifica y espléndida. En ella demostró desde el púlpito, nuestro dignísimo Sr. Arcipreste Dr. Antonio Montaner, que la oratoria es uno de sus elementos: que sabe argumentar, convencer y elevarse á una altura grande y envidiable, y que todos, todos le debemos admiracion, cariño y gratitud. La unidad y constancia de San Bartolomé en su amor a Dios, fue el objeto de su discurso, aplicando perfectísimamente esa unidad y constancia á los intereses de Igualada por cierto bastante decaídos por desaparicion de esas dos grandes cualidades.

Tal han sido estas nombrosas fiestas que hemos de presumir habrán causado á nuestros dignos forasteros muy gratas emociones y felices recuerdos.

[...]

Vamos degenerando, no hay duda: antes éramos villa, despues ciudad; hoy á juzgar por las apariencias, villorrio ó aldea simplemente: antes los cafés se servían en los establecimientos antes como a cada cual en su casa ó en la fonda; hoy se sirve el café en mitad de la rambla, interceptando las aceras con una hilera de mesas y se colocan mesas en mitad de la calle en lo cual en pleno dia cmen amigos y parientes. Y á todo esto, la policía y el Sr. Alcalde callan y admiran las ventajas de una ciudad.

Biblioteca Central d'Igualada. *La Colmena de Igualada*. Año 1, núm. 34. 26 de desembre de 1880, pàgina 4.

Poesia que esmenta, com a músiques d'abans, la patera i el fandango, que també eren els dos tocs de bateig d'Igualada.

Cuan la lley de Dèu se trenca,
 Y en desordre marxa tot,
 Altra cosa ja no 's pot,
 Que obra un poch á la bojenca.
 Com lo Pare Etern no vol
 Que obri'l mon cap disbarat,
 Envià à son Fill amat,
 Perqué fos nostre consol.
 Vingué donchs lo Redemtor,
 Y ab sa divina paraula
 Confongué la tonta maula
 De tot vil explotador.
 Y ab pasmosa autoritat
 Ennoblí, sí, á la pobresa
 Igualántla á la grandesa
 De la major dignitat.
 Y à la dona que gemía.
 Sent per son marit llansada.
 Cuan per altra ja buscada
 Capritxós sustituhia.
 Lo honrés títol li doná
 De constant y digna espora,
 A qui per ninguna cosa
 Pogués l'home separá.
 Aquest fou lo fonament
 De la noble cristiandat,
 Que per cert s'ha ben mudat
 En los temps que anem corrent.
 Siga l'home lo que siga.
 Que á Jesús mol li debem,
 Y es precís que celebrem
 Sa vinguda desseguida.
 No ab dinés, perquè no 'n es;
 Ni tampoch ab fantasia,
 Perquè es un Nen que no'n cria:

Del home 'l cor, y res mes.
Ja que 'l Nen es tan humil,
Y no vol ostentació,
Ab molt gust buscaré jo
Una cosa pel estil.
Vínган músicas y cants,
Lo fandango y la patera,
Las cansons de temps enrera
Tan hermosas y elegants.
Y en mitx de tanta tabola
Fem que 's coguin be los talls
Y també farcits los galls
Enterrats en la cassola.
Y xiulant, igualadints,
Un traguèt de malvasia,
Gosem tots ab alegria
De un bon tros de turróns fins.
Ll. P. y R.

Igualada, 1881, juliol 31. Biblioteca Central d'Igualada. *La Colmena de Igualada*. Año 2, núm. 66.
31 de juliol de 1881, pàgina 7.
Anuncis diversos.

El viernes por la mañana llegaron á esta ciudad unos ciento veinte húngaros en 21 carros que acamparon en el parador conocido por «Hostal de Montserrat». Era un espectáculo curioso la llegada de aquella especie de convoy, llamando vivamente la atención los pintorescos, aunque sucios trajes que vestían aquellos extranjeros, y sus tipos bastante originales. Poco despues recorrieron los recién llegados nuestras calles yendo en busca, segun se nos ha dicho, de calderas y otros objetos de cobre deteriorados para remendarlos.

Sección Oficial. COMISION ORGANIZADORA DE FESTEJOS PARA LA FIESTA DE S. BARTOLOMÉ Nomburada pot el M. I. Ayuntamiento para entender en lo relativo á la celebración de la próxima fiesta mayor, esta comisión invita à todas las personas que deseen presentar proposiciones para tomar á su cargo los festejos y diversiones públicas de la misma, que pueden verificarlo hasta el miércoles 3 del próximo Agosto á las seis de la tarde, siendo admitida la que ofrezca mejores garantías para el Municipio. Igualada 29 de Julio de 1881. -LA COMISIÓN.

Solivella, 1881, agost 14. *Diario de Tarragona*, Año XXVIII, núm 186, Diumenge 14 d'agost de 1881. Pàgina 2.

Programa d'actes de la Festa major de Solivella, amb un programa de tres dies a la manera del que feia Igualada en dos dies. Notícia d'un ball de moros i cristians dins de les anomenades "Danses del país".

Los días 13,16 y 17 de los corrientes, celebrará su fiesta mayor la villa de Solivella, preparándose varios festejos según el siguiente programa:

El día de la vigilia recorrerán las calles de la población las dulzainas y tambores. Por la noche se cantarán en la parroquia solemnes completas con asistencia del magnífico Ayuntamiento.

El día 15 al clarear el día, las dulzainas despertarán á los vecinos tocando las tradicionales «matinadas.» En seguida saldrán las danzas del país, «damas y vells», «moros y cristians» y otras,

así como los «xiquets de Valls». A las nueve, reunidos todos en las casas consistoriales, se dirigirán á la iglesia parroquial, en donde se cantará misa solemne y ensalzará las glorias de la Virgen un elocuente orador sagrado. Por la tarde y noche habrá bailes en casa de José Iglesias, amenizado por una orquesta de Reus; otro en casa Tous, en donde tocará una música de Lérida, y otro en casa Antonio Monseny con una orquesta de Verdú. Por la noche se disparará un bonito ramillete de fuegos artificiales.

El dia 16 se obsequiará á la Virgen como el dia anterior y se repetirán los bailes en los mismos puntos.

El 17 será dedicada la fiesta á otro de los santos patronos y se celebrarán idénticos festejos que los días anteriores.

Igualada, 1881, agost. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 412.9
Rebuts de despeses per a diverses comparseries i detalls de la Festa Major.

Nº.1

Reciví de los Sres. de la Empresa de la Fiesta Mayor de Igualada la cantidad de cuatro mil reales á cuenta de los 4600 r segun contrata respecto á los trabajos y alquiler del toldo que se Alebantado en la Plaza dela Creu de ditcha Ciudad.
igualada 26 Agosto de 1881. Antonio Viñals.

Nº. 3

Cuenta de la orquesta de la fiesta de S. Bartolome
Pasada...17 músicos.....51 pesetas
Tarde.....10 íd.....30 pesetas
Noches....17 íd.....255 pesetas
Tres musicos de Capellades....65 pesetas
Igualada 31 Agosto 1881
recibí, El cobrador, José Mestre

Nº. 6

Caballets
He rreci[bi]do de la Comision de la empresa de los bailes la cantidad de 25 pesetas.
firmo por todo el baile Bartolomé Padró
Igualada 28 Agosto 1881

Igualada, 1881, agost. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 412.9
Relació global de despeses i balanç econòmic de la Festa Major d'aquell any.

1881.

Comision organizadora de la Fiesta Mayor
Relacion de los ingresos y gastos ocurridos con motivo de la dicha Fiesta

Ingresos

Por 623 entradas á 1 pts. en el baile de la noche del 24.....623'
Recaudado en el baile de la tarde del 25.....271'75
Por 901 entradas á 1 pta 50 cents. en el baile de la noche del 25.....1351'50
Recogido sin entradas en los espresados bailes.....12'25

2258'50

Gastos

Por el entoldado, recibo nº 1.....	1150
Por el viage de la comision para contratar el entoldado, recibo nº 2.....	61
Por la música, recibo nº 3.....	400
Por la Mogiganga, recibo nº 4.....	325
Por los Enanos, recibo nº 5.....	25
Por los Caballets, recibo nº 6.....	25
Por los Palitroqueros, recibo nº 7.....	25
Por el encargado de llevar la farola, recibo nº 8.....	6
Por los ídem las hachas, recibo nº 8.....	4
Pagado al Alguacil, recibo nº 9.....	10
ídem al Pregonero, recibo nº 10.....	6'50
Por el encargado de rodar la estrella del toldo, recibo nº 8.....	5
Por una cuenta de José Servitje, (cera), recibo nº 11.....	202'75
Por una cuenta de Juan Valls (bujías), recibo nº 12.....	21'90
Por 2 paquetes de bujías,.....	1'75
Por el alquiler de las sillas para el toldo, recibo nº 13.....	41'
Por 28 jornales de los mozos encargados del arreglo y vigilancia del toldo, 14....	70'
Por una cuenta de D. Mariano Abadal (pogramas, anuncios, etc), 15.....	52'
Por el alquiler de flores para el toldo, recibo nº 16.....	8

2439'90

Resúmen

Importan los gastos.....Ptas. 2439'90 cent.

Idem los Ingresos.....2258'50

Déficit á repartir entre 65 socios, á razon de Ptas 2'79 cent cada uno, Ptas 181'40 cent.

Igualada, 1881, agost. Biblioteca Central d'Igualada. Col·lecció Local. SERRA IGLESIAS 1881.

SERRA IGLESIAS, Jaume: *La Festa Major. Quadro de costums igualadinas*, dins *Certamen Científico-Literario del Ateneo Igualadí de la Classe Obrera*. Igualada: Mariano Abadal, 1881; reedició El Vendrell, 1927 (dins "D'ahir i d'avui"). Versió de 1881. (Extractes).

LA FESTA MAJOR

Cuadro de costums igualadinas.

III.

Han passat unas quantas horas desde la arribada dels forasters.

Lo moltó del senyor Sever es mort ja y colocat en la corresponent greixonera ab totas las reglas del art culinari, disposantse á prendre torn en lo forn de ca'l Pujadas.

Los forasters han pres possessió dels quartos que hi habia preparats, y'ls enamorats cosinets s'entenen ja perfectament, habentse mutuament promés ab tota la formalitat que durant las festas *no ballarán ab ningú més*.

Son las vuit del vespre. Després d'haverse atipat de sanch de moltó, de fetje de moltó, de potas de moltó y de tripas de moltó, la familia del senyor Sever y los forasters se'n van la balcó principal á esperar un dels espectacles més animats de las festas.

-¿Veuhén? – diu la senyora pepa, - Com que'l nostre home es Regidor, no tindrém de molestarnos pera véurerho tot; puig la *passa-calla* y'ls *balls* se pararán devant de casa, segons es costum y obligació seva. Mentrestant, si son servits, donguin una mirada al carrer y passaràn un bon rato. Efectivament. La Rambla de Sant Isidro, que'es ahont té la casa'l senyor Sever, dona gust de véurer.

Plena de gom á gom, materialment invadida per vehins y forasters, sembla que s'hagi convertit de repent en un concorregut carrer de la més populosa capital.

Alló es un verdader mostruari de trajos. barretinas, calsas curtes, barrets de totas menas, levitas, jaqués, brusas y de tant en tant algun sér estrany ab vestit de virolada llustrina que causa la admiració dels forasters.

Aumentan la animació y lo bullici los tabals y las grallas que tot sovint se sentan, tabals y grallas que fan córrer á la maynadeta y arrencan de totas las bocas los crits de "*are vénen ! are vénen!...*" mes las grallas y'ls tabals s'allunyan y la impaciencia torna á apoderarse de tothom.

Dessota de ca'l senyor Sever s'hi forman grupos. Tothom vol possessionarse del mellor punt y ningú vol cedir lo lloch que ab grans treballs ha conquistat, per qual motiu menudejan las empentas, las bofetadas, las disputas y las trepitxadas ab gran perjudici del ordre, de la moral y dels ulls de poll.

Tots los balcones están plens, totas las finestras invadidas. No hi ha lo més petit forat en las fatxadadas que no estigui ocupat per los caps dels curiosos. ¡Ja os dich jo que es un bonich espectacle!...

La impaciencia creix per moments, la gatzara pren proporcions alarmants, quant de repent una exclamació general, un *jaaaaare!* pronunciat per milers de bocas ressona per l'espai, y una confusió espantosa's promou entre'ls curiosos, que procuran sense cap mirament posarse á primera fila pera véurer ab més comoditat la famosa *passa-calla*.

Al mateix temps se sent un estrepitós soroll de trencadissa y crits de *jasistencia!* que fan dirigir la vista del públich al balcó de ca'l senyor Sever.

¡Qué habia passat?

Res...Los nens del oncle Simon, los entramaliats cosinets s'estaban á la sala jugant ab lo *Turch*, (aquell gos de Terranova,) quant al sentir los crits de *jaaaaare!* corren cap al balcó aixafant lo peu del gos; al sentirse aquest la trepitxada pega un brinco grinyolant com un mal esperit, topa ab una tauleta rodona ahont hi habia un magnífich gerro de porcellana, una ampolla de licor y una dotzena de copas, y copas, ampolla, gerro y tauleta rodan per terra ab estrépit, lo licor taca la catifa y las cortinas de domàs, y'l gos cau á sobre de la senyora Pepa que del susto que rep queda desmayada. ¡Figureuvos lo desconsol de tots!

Pero com que en aquest mon tot te fí, las cosas tornan desseguida á son estat normal, gracias á la intervenció de una criada, y tothom se'n torna al balcó, malehint la senyora Pepa la mala idea que tinguéren los forasters de portar aquell gossot y lamentant lo senyor Sever la trencadissa, que importa un grapat de duros.

Mentrestant la *passa-calle* arriba devant de la casa y'ls músichs fan la corresponent tocada en honra y gloria del estarrufat *concejal*, tocada que ningú escolta, puig los uns disputan quina de las dos collas que fan la *Moxiganga* es la mellor, altres s'entretenen criticant la fatxa del senyor Sever, altres notan lo dols xiu-xiu dels dos cosinets y la majoria crida protestant de las empentas y trepitxadas que mútuament se donan los espectadors.

Quant la orquesta ha acabat la *pesta*, emprent la marcha altra vegada y lo públich se disposa á admirar ab remarcada emoció las divertidas evolucions dels *balls*.

La célebre, la histórica y noble PATERA, la *Moxiganga*, los *Diables*, los *Bastoners*, los *Pastorets*, los *Cercolets*, los *Caballets* y los *Nanos* van passant magestuosament, parantse cada comparsa á lluhir sas habilitats devant de ca'l senyor Sever.

Mes com los *balls* constitueixen quasi lo tot de la Festa major, honremlos ab un capítol especial, ahont procurarém descriuerlos del mellor modo possible.

Deixarém apart los *Cercolets*, los *Bastoners*, los *Pastorets* y los *Nanos*, porque son balls que tothom los ha vist en diferents poblacions de nostra aymada Catalunya, y'ns acontentarém ab retratar, si pot ésser, la *Moxiganga*, los *Diables*, los *Caballets* y la *PATERA*; porque en quant als tres primers no son tant coneguts, y'l darrer es exclussivament igualadí.

Fa ja alguns anys que sol haberhi duas collas de *Moxiganga*... ¡Deu nos enguart de dir quina es la mellor, si la del *Traguetas* ó la del *Carinyo*, porque'ns exposariam à rébrer algun disgust! Val més que diguem que *las dos desempeñan admirablemente su cometido* y evitarem qüestions.

La *Moxiganga* es una cosa molt parescuda á los *Xiquets de Valls*, puig com ells balla al só de tabals y grallas y com ells fa torras, espadats y castells, mes no tant alts ni tant atrevits. Aixó no obstant, agrada la *Moxiganga* per los *misteris* que fá, verdaders quadros disolvents ab los quals representa algun passatge de la Passió de Jesucrist ab lo corresponent altar, estátuas, pilastras, etc. tot compost per grupos que presentan un bonich cop de vista, sobre tot á la nit, puig cada individu porta á la ma una atxa encesa que dona al ball un aspecte bastant fantástich.

Té la *Moxiganga* una altra ventatja sobre'ls *Xiquets de Valls*, y es, que mentres aquestos van vestits de qualsevulga manera, causant hasta repulsió, los que forman aquell *ball* van tots uniformats. Sabatas de color de cendra, calсотets blancs, unas faldilletas vermellas ab vihuets grochs, camisa blanca y un mocador de seda lligat al cap. Per senzill que siga aquest trajo dona un bon aspecte á las torras, castells, espadats y otras figuras del *ball*....Quant menys hi ha la uniformitat, que sempre es bonica.

Lo *Ball dels Diables* perteneix al género grotesch. Figureuvos una vintena de homes ab un sach de color de brisa al cap, pantalons de lo mateix, la cara bruta de mangra, dos banyas com dos raves cusides en lo sach*, y una massa negra amb una carretilla ó cohet al cap de munt. Figureuvos aquests homes capitanejats per un barbut *Llucifer* ab un manto de llustrina Deu sap de quin color, calсотets encarnats (quant eran nous) un barret de cartró alt en forma de morrió y ab descomunals banyas, y un ceptre estravagant compost d'una llarga barra de fusta ab un cilindro de llauna á dalt plé de pedres ó ferrellots. Poseu á un costat d'aquest honrat *Llucifer* un xicotás tintorer de quinze ó setze anys, vestit d'*angelet* ab unas faldilletas estarrufadas que ab lo temps han sigut blancas y una corona de rosas de paper pansidas al cap; y al altre costat un robust blanquer que vol representar á Sant Miquel, portant un drapot vert per manto y un sabre de ferro rovellat. Afegeixin á tot aixó un manobra vestit de *diablesa* ab un monstruós mirinyach, faldillas de llustrina,** espitragat, ab un ceptre de fusta á la mà y una corona de cartró al cap y tindreu un grupo estravagant, grotesch, ridícol, digne d'un poble africá.

* Versió de 1927 diu *a la caputxa*.

** Versió de 1927 diu *de llustrina...desllustrada*.

Aquestos *pobres diables* ballan al só de tabals saltant amunt i avall; un d'ells per rigorós torn dispara la carretilla que té a la massa y, parantse tots, vomita (perdoneu lo terme) un parlament tant tonto com lo mateix ball, parlament que sempre acaba ab les següents horribles ratllas que volen semblar versos:

“Alsa, Llucifer!
farem grossa festa si tenim cohets i la podem fer;
Viva la Diablesa
y las banyas del Llucifer !

I el *Llucifer* respont ab veu de tró:

“Alerta, alerta, diablos!
pareu be la atension!
La victoria será nuestra
si no'ns falta fuego y valor”.

y sachsejant lo ceptre, que produheix un soroll com d'esquellots, tornan los tabals á tocar y'ls *diablos* a saltar.

En quant als *Caballets* es un ball que no té *lance*, com no siga lo d'espantar á las ignocentas pajesas y á las inespertas criaturas. Sis homes, que portan lligats á la cintura uns caballs de cartró sense potas, qual falta's dissimula tot lo que's pot ab una especie de faldillas, ballan al toch de una corneta, fent petar unas xurriacas y empenyantse en voler semblar caballs *de debó* á cop d'*encabritarse* y de grinyolar desafortadament.

Lo conjunt de la *cosa* sembla un monstre mitx persona y mitx caball, pero caball ab duas potas que son las del caballer, ó mellor dir, las de la cabalcadura, ja que l'home es qui tragina al animal....

Jo prou voldria poguer descriure la sense rival PATERA ab tota la gracia y maestría que la *cosa's* mereix; jo prou voldria possehir la eloqüencia de Castelar ó'l pinzell de Rafael; mes ja que Deu no m'ha donat lo talent necessari, probaré de fer un mal *boceto* y perdonin mos estimats llegidors si es tan grant mon atreviment.

La PATERA, à pesar de la vergonyosa decadencia á que l'han deixada cáurer los mals patricis, mereix la veneració de tots los igualadins ja per sa respectable antigüetat, ja perque ella'ns recorda l'ardor bélich dels nostres avis, ó ja per ser ella, com es, la dolça veu de la mare patria... ¿Voleu descobrir la presencia d'un igualadí en los paissos més remots? Toqueu la PATERA, y l'igualadí, si un n'hi ha, s'aixecará electrissat com deuràn aixecarse'ls difunts en lo dia del judici quant sentin la trompeta del Apocalipsis.

Lo toch de la PATERA fins lo saben las pedras d'Igualada. ¿Batejan un noy? Las campanas tocan la PATERA. ¿S'ha d'inventar una senya pera las cornetas de la Milícia? Lo *pam-pam* de la PATERA serveix meravellosament. ¿Se necessita una marxa pera solemnizar algun acte d'importancia? Los músichs igualadins ja saben que la mellor marxa es la PATERA.

Mes ¡oh, ingràtitut sènze exemple!...Si en lo temps dels nostres avis era ballada la PATERA per acomodats menestrals, avuy ja sols la ballan uns quants manobras atrotinats, ab la condició encara de que l'Ajuntament los prometi certa cantitat de diner, un moltó y...mitxa carga de vi. ¿Voleu degeneració més ignominiosa?...Ahir lluhían los balladors brillants trajos y avuy sols presentan á la vista del públich la miserable Ilustrina !!...

Pero ab tot aixó no os hi dit encara lo qu'és la PATERA.

Una fila de *cristians* y una altre de *moros* saltan al toch d'un tabal, y ab espasas de ferro rovellat simulan un desafio ó una singular batalla. A l'un cap de las filas hi ha lo *Rey cristiá* acompanyat d'un ó dos *embaixadors* y de *Sant Miquel*, y á l'altre cap lo *Rey moro* també ab la seva *embaixada*, presidint ab-dós *Reys* la lluyta ab tota la magestat de que son capassos dos manobras de bé, animats per las més patrióticas intencions.

No descriuré los trajos, perque fora cosa de cáurer en basca. Sols vos diré que tant los *moros* y *cristians rasos* com los *Reys* y *embaixadors* gastan espardenyas, y que'l cartró y la Ilustrina rebregada representan lo principal paper.

De tant en tant pára la batalla y allavors surt un *cristiá* que fá un discurs ó *parlament* desafiant á'ls *moros*; un d'aquestos contesta ab un altre parlament terminat sempre per un "*¡Valiente turco!*" que pronuncia lo *Rey moro* ab molta gravetat, y torna à comensar la *encarnissada* lluyta, de la qual ne surtan inevitablement duas víctimas ignocentas: la lléngua castellana y la poesia.

Y tot fent *¡pam-pam, pam-pam!*...los valents batalladors continuan sa gloriosa carrera, interrompuda solsament á cada teberna, ahont *moros* y *cristians, Reys* y *vassalls* en vergonyosa fraternitat beuhen lo corresponent tragué per remullar sa famosa eloqüencia y son valor may desmentit...

¡Oh!...Deixéumho repetir una altre vegada: ¡Oh, ingràtitut sense exemple! oh, deixadesa abominable del[s] igualadins á quin estat has convertit á la noble PATERA !!!

[...]

VI.

-¡Quina gatzara! ¿Qui es lo sant cristiá que pot dormir ab aquest soroll?...No crech pas que fossin las cinch quant ja'ls tabalots y las grallas m'han despertat. ¡Vaya un capritxo de sortir los *balls* tant á deshora!

-No ho estranyis, Simon: al punt de las nou han d'acompanyar á l'Ajuntament á ofici y no tindrian temps de ballar davant de cada casa de regidor, requisit indispensable si volen cumplir son deber.

-Y com es, donchs, que aqui no venen?

-Ja fa una hora que han passat tots. Per cert que la *Moxiganga* ha fet l'*espadat de cinch* sense tremolar gens ni mica, mereixent los aplausos del públich.

-M'hauria agradat de véurerla...

-Per lo demás, Simon, m'hauréu de disimular si os deixo aquest dematí. Com ja hi dit, l'Ajuntament anirá á ofici y no puch faltar á tant religiós acte. Vosaltres, si voleu, aneuhi també ab la Roseta, mes sortiu dejorn de la Iglesia y aneusen à la plassa de la Creu quant mes aviat mellor á fi de véurer ab plaher un espectacle que os agradará.

Aquesta conversa tenian lo senyor Sever y l'oncle Simon tot prenent lo xocolate á dos quarts de nou del matí del dia de San Bartomeu.

Las noticias que ha donat lo nostre Regidor son exactas. La primera meitat del dia passa tal com ha dit, debent afegir únicament que tant promte com la Corporació municipal arriba á la Iglésia, los *balls* tornan à recórrer los carrers; parantse lliurement devant de las casas que mellors los semblan.

En tot lo dematí no se sent per las casas altre cosa que: "Ave Maria! -Qui hi há? - ¿Qué ballarán los *nanos*? -Que ballin!" - "Pam! Pam! -¿Qui demana? -Qué ballará la PATERA? -Que balli!..."

Crech que mos estimats llegidors se farán cárrech de la confusió que regna per los carrers d'Igualada ab tants y tant variats *balls*, com també crech que no cal dirloshi que cada *ball* porta un numerós acompañament de xicots, fruita molt abundanta en lo nostre ditxós pais.

Y com no dupto que tots sabréu lo qu'es un ofici, os ne faré gracia y os acompañaré á la plassa de la Creu pera esperar ab tota comoditat lo gran espectacle anunciat per lo Sr. Sever, ó siga lo regrés del Ajuntament á la casa Capitular.

Aquest acte sol tindre lloch á dos quarts d'una del mitx dia, y á las dotze ja la plassa está plena de gom á gom. Apertats com las arengadas en lo barril, una inmensa munió de curiosos sofreixen ab santa resignació un calor 36º centígrados y un sol capàs de torrar castanyas, desitjosos de véurer lo que'n podríam dir l'apoteósis de la festa major. Y á fé que ben considerada, la funció val los litros de suor que regaliman de la pell d'un hom.

Per fí l'espectacle comensa. Los *balls* han pogut col·locarse á la plassa ab penas y treballs, y l'Ajuntament entra á la Casa Consistorial ab imponenta magestat per dessota d'un magnífich arch de carn humana format per individuos de la *Moxiganga*. Farém notar de pas que lo senyor Sever reventa de satisfacció al véurers ab la medalla penjada al coll y lo barret de copa alta cubrint la part superior de sa respectable persona.

No sé si podré donarvos una idea del bullici que regna á la plassa. Tots los *balls* á la vegada fan las sevas evolucions; de manera que entre los fluviols dels *Pastorets* y dels *Bastoners*, los tabals de la PATERA y dels *Diables*, la corneta dels *Caballets* y las grallas de las *Moxigangas*, dels *Cercolets* y dels *Nanos* tocant cada qual de diferente manera, arman tal xivarri, que cal tenir *oidos de mercader*, com dihuen los castellans, pera no tornarse boig de repent. Afegiuhi encara lo soroll dels sabres de la PATERA, lo crich-crach dels *Bastoners*, las xurriacadas y desaforats grinyols dels *Caballets*, los cohets que'ls *Diables* dispren continuament ab perill dels curiosos, y'ls esgarrafadors parlaments que de tot arreu surtan; figureuvos además l'exagerat moviment de tots los anomenats *balls*, que lluheixen sas habilitats ab verdader frenesí, y tal vegada os faréu cárrech del quadro més animat, de la més infernal escena que durant la vostra vida pogueu haber presenciada.

Mentrestant las *Moxigangas* fan sos més atrevits espadats y castells y sas més altas torras ab gran ansietat del públich que las contempla fixament y apenas respirant. ¡Quins crits d'esglay cada vegada que un castell ó espadat s'ensorra! ¡Quins picaments de mans quant lo petit noyet

arriba al terme de sa perillosa pujada y ab son barretet saluda graciosament al senyor Arcalde que en lo balcó l'espera!!!

Satisfeta la cruïositat dels espectadors y aixugantse la abundant suor que'ls motifica, se'n van á donar complerta satisfacció á las necessitats de son estómag, comentant per lo camí las proesas de la *Moxiganga* ó'ls desgraciats xistes dels parlaments dels *Diables*.

Deixemlos dinar tranquils á tots, deixemlos recrearse menjant ab verdader deler la *clássica* carn rostida, operació de la qual sols tenen dret á distráurerlos los individuos dels *balls* que han admirat y que, aprofitant tan solemnes instants, van á demanar una petita recompensa á sos treballs.

Mentrestant acabaré d'enterarvos de tot lo que fa Igualada pera celebrar sa [sic] seva festa major.

VII.

Pot ben dirse ab seguritat que'l que ha tingut ocasió de véurer lo que tant malament he descrit ha vist quasi totas las festas per lo que toca al carácter local que tenen.

A la tarde surt de la Iglesia de Santa Maria la indispensable professó, precedida de tots los *balls*, inclós lo dels *Diables*, lo que os acabarà de convencer de la puresa dels sentiments catòlics d'aquells honrats *banyetas*.

Los que prefereixen altres distraccions van al *Ateneo de la clase obrera* pera assistir al aniversari de sa instalció y presenciar la distribució de premis als honrats fills del treball que durant l'any han assistit ab més profit á las clases nocturnas.

Al vespre, després d'haverse *recreat* altre vegada ab la carn rostida se'n va tothom al camp del Matoses, dessota del magnífich y descuidat passeig Alameda, pera véurer lo castell de foch que un reputat pirotécnic dispara. ¡Ne voleu de prolongats *aaaaays!* á cada llumeneta dels cohets voladors! ¡ne voleu d'admiracions á cada pesa!... jo no se lo que es més digne de notar, si la bellesa dels fochs d'artifici ó los milers de caps y bocas obertas que's vehuen cada vegada que un foch de bengala il-lumina aquell pacífich campament.

[...]

La festa no está acabada per complert; encara treu lo dit, com sol dirse, y si be es veritat que á l'endemá de Sant Faust ja molts forasters se'n van y las fabricas tornan á omplirse de treballadors, lo jvent no está satisfet encara y vol ballar, si, vol ferse un empaig de ball y per aquest motiu está disposat á *echar la casa por la ventana*.

Aquella nit totas las societats obran sos salons, totas volen obsequiar dignament als forasters y ho fan ab tota la magnificencia de que son capassas.

Lo *Centro Igualadense* ó *Casino nou* ó *Casino de las Canyas* (que tots aquestos noms porta) adorna més y més l'embelat fins á convertirlo en un saló regi, y allí dona son acostumat ball, sempre concorregut per una infinitat de guapas senyoretas ricament vestidas y per la flor y nata de la joventut mascle.

En lo *Casino del Recreo* es ahont hi ha lo més enlluehnrador luxu...Per alguna cosa se n'ha de dir lo "*Casino dels richs*."

L'*Ateneo* es lo palau de la fraternitat y per aquesta causa son ball presenta un bonich y variat aspecte. Allí hi ha de tot: luxu y modestia, richs y pobres, amos y jornalers, y tot se barreja ab la més encantadora armonía.

La *Lumbrera Igualadina* ó *Bandera negra* y lo *Centro de Apolo* ó *Coro vell* son dos societats compostats casi exclusivament d'obriers, y per lo tant en sos salons hi domina la demcracia. De totas maneras son dignes d'ésser vistos los balls d'aquestas societats, perque las noyas que hi concorren generalment son guapas, y la guapesa, tant si va plena de frabalans com si porta un senzill gipó, sempre causa plaher. [...]

Igualada, 1881, agost 28. Biblioteca Central d'Igualada. *La Colmena de Igualada*, Año 2º, núm. 70, 28 d'agost de 1881.

Crònica del certamen literari de Festa Major que celebrava l'Ateneu. Desqualificació de la Patera.

Certamen Literario. Segun estaba anunciado, en la tarde del dia 25 del corriente tuvo lugar en el gran salón del Ateneo la distribución de premios del Certamen literario iniciado por esta sociedad, á los autores de las composiciones que segun el fallo del Jurado fueron dignas de tal distincion. [...] D. Jaime Serra é Iglesias por el precioso cuadro de costumbres igualadinas titulado *La festa majó*, lema "Qui fa lo que pot no està obligat á mes" premiado con un objeto de arte consistente en un precioso busto de barro debido à la artistica mano del inteligente escultor Sr. Vallmitjana, premio ofrecido por el Centro Igualadense.

[...]

Crónica. [...]

La fiesta mayor se celebró este año con bastante lucimiento dada la anómala situacion de Igualada. Las Comparsas recorrieron las calles como de costumbre pero notamos la falta de algunas, entre ellas la Patera que no ha fastidiado al público con sus ridículas pantomimas.

El entoldado se vió muy concurrido, siendo el baile de la segunda noche uno de los mas brillantes que hemos presenciado.

Los fuegos de artificio, debidos al reputado pirotécnico de Hostafranchs D. Jaime Serra, dejaron altamente satisfechos á la infinidad de espectadores que segun costumbre llenaban los campos donde aquellos se dispararon. Fueron notables por su novedad y belleza algunas piezas, entre ellas una bonita cascada que causó una ilusión completa.

Los bailes que dieron las sociedades en obsequio de los forasteros estuvieron á la altura de los demás años.

Como siempre, nuestro morigenado pueblo no ha tenido que lamentar ningun incidente desagradable durante aquellos dias de bullicio.

Igualada, 1882, agost 20. Biblioteca Central d'Igualada. *La Colmena de Igualada*, Año 3º núm. 121, 20 d'agost de 1882.

Notícia de la primera tronada a la Festa Major.

Ademas de los festejos anunciados en los programas de la próxima fiesta mayor, se disparará en la plaza de la Cruz una salva de morteretes cuando las autoridades regresen de la iglesia á las 12 de la mañana del dia 24, y por la noche del dia 25 tendrá lugar la ascención de un gran globo aereostático en la Rambla de San Isidro. Muy animadas prometen ser dichas fiestas.

Igualada, 1882, agost 20. Biblioteca Central d'Igualada. *La Colmena de Igualada*. Año 3º núm . 121, 20 d'agost de 1882.

Article a tribuít a Jaume Serra Iglesias.

La Festa Major de Igualada en los antichs temps.

"Ara hoyats queus fa hom asaber de part dels honorables sotsueguer e balles de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey e per lo monastir de sent Cugat de Valles, com per los grans miracles egracies que per mitja del glorios Apostol moss. sent Barthomeu se obtenen de nostre senyor Déu Jesuchrist e de la gloriosa verge nostra dona sancta Maria E lo dit beneventurat Apostol hage tenguda en guarda ecustodia aquesta vila esingulars de aquella E per aquesta rahó, e no senç merit, sia constituít patro e cap de la dita vila E per ço los honorables consellers de la dita vila hagen proposat edesliberat decorar e embellir e solempnament festiuar la sua beneyta festa qui sera diluns quis comptera XXIII dies del present mes de Agost e en la sua capella fer solempne offici diuinal decorat de solempne sermo e altres deuotes serimonies E apres grans

solaços elengaries de balls dances ab sons de diuersos instruments e fer tenir taula de saltar luytar lança e barra gitar e encare de correr e altres trampaments elengaries volents donchs los dits honorables concellers les dites coses atots ésser manifestades E peramor de ço los dits honors. sotsueguer e balles ab veu de la present publica crida notiffiquen a tots esengles jouens e altres persones de qualsevol ley condicio o stament sien, que lo dia de la dita festa del dit benaventurat Apostol sent Barthomeu patro demunt dit los placia venir alla present vila de Aguolada per veura les grans elegries esolaços e altres coses dessús dites, E per ço que quiscu hi puxa esser pus voluntari alla dita jornada los dits honrats concellers posen per joya atots aquells qui luytar saltar barra e lança tirar volran hun bell anell dor, E atots aquells qui correr volran posaran al cap del cors hun bell parell de oques ab lo bech e ungles deurades e ables plomes argentades, E qui pus leuger e temprat sera les dites joyes sen portera e encara haura e gonyará la amor de la sua senyora.”

Aquest pregó fet en la present, llavors vila d'Igualada, á 19 d'Agost de 1478, donará á nostres llegidors una idea de la festa de Sant Barthomeu tal com en aquells temps se celebrava. No busquin en ella la *Patera*, ni los *Diables*, ni'ls *Caballets* ni res de lo que encara per nostras culpas habem de rosegar cada any; perque en la diada de dit Sant res d'aquestas cosas anava per los carrers, contentantse los tranquils igualadins ab *les devotes cerimonies, jochs de llança é barra gitar* y altres *cossos* com avuy ne dihem, y unas quantas dansas en la plassa á la llum de las graellas plenas de teyas encesas. També solian vindrer *jutglars* que ab sos espectacles divertian als nostres felissos antepassats.

Pero, me preguntarán vostés ¿no es tant antiga, donchs, la *Patera*, com molts volen suposar? Si, senyors, y no, senyors.

Entenemnos.

La *Patera* no era tal *Patera*: aquest mamarratxo's coneixia llavors ab la nom de la *Turchia* y no sabem encara si era la mateixa dança; sols podem assegurar que despues de molt buscar en lo desgabellat arxiu del Municipi, hem vist documents del segle XVI (los mes antichs que respecte del assumpto nos donan poca ó molta llum) los quals nos parlan dels turchs que ballaban, dels camals de cascabells que portaban y no diuhen res dels cristians.

No obstant creyem que la *Turchia* d'ahir es la *Patera* d'avuy mes ó menys modificada, pero no sabem si es tan antiquíssima com se suposa, puig lo mes antich document ahont l'havem vista porta la fetxa de 1580.

Si, donchs, la *Patera* ó la *Turchia* existia llavors ¿cóm es, preguntarán vostés, que per Sant Bartomeu no feya las delicias dels antichs igualadins?

Per la senzilla rahó de que en aquells temps surtia unicament per la festivitad de Corpus pera celebrar las *bullicias del Sant sacrament*, y no solsament la *Turchia* feya sas evolucions aquell dia, sino també los *Diablots*, los *Cavalls* y lo *Drach*.

Per Corpus de feya la verdadera festa major ab gran bullici y no hi faltavan, com se suposa, brillants cerimonias religiosas y *cóssos* y danças y balls *ab instruments de diverses maneres*.

De manera, donchs, que la festa de sant Bartomeu era una festa senyalada, mes no la major, ó per lo menys no se celebrava com á tal.

Igualada, 1882, agost 20. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada*. Año III núm. 120, 20 d'agost de 1882.

Gasetilla de Festa Major. La Patera perillava.

Gacetilla.

Por los preparativos que se observan podemos prometeros tener la fiesta mayor en este año muy lucida, no faltando en ella los antiguos bailes populares. ¡Lá[s]tima [que] se haya declarado cesante el celebrado baile de la Patera! Si fuera por cuestión de ahorros, no podriamos sino llamar miserables à sus autores. No queremos suponerlo. Creemos tambien que las funciones religiosas en nada desmerecerán de lo que requieren tan solemnes fiestas. En el Oficio se

desempeñará la llamada misa Grande del señor Pont, tomando parte artistas escogidos tanto en lo tocante á las voces como en la instrumentacion. El sermon está á cargo del Dr. Antonio Montaner.

Igualada, 1882, novembre 9. Biblioteca Central d'Igualada. *L'escut Igualadí. Periódich Setmanal, Catalanista*. Any 1r núm. 12, 9 de novembre de 1882.
Crítica teatral, emprant la Patera despectivament.

En lo teatre de aquest Ateneo varem tenir la satisfacció de veurer la «Dama de las camelias» que, per falta d'espai no varem poder notificarlo á nostres suscriptors pero no podem desitjà cosa milló per lo be que se portaren en particular la Srta. Joaní: no podem dir lo mmaleix de «D. Juan Tenorio» que 's feu en lo dia de Tots Sans, donchs la primera 'ns pujà á las regions del infinit, la segona també 'ns pujà... á la Festa Major, sentin los parlammens de la «Patera». Molt diferent fou la que se posá en escena lo diumenje pasat que era «Mis dos hijos» donchs que no deixa de agradá, lo mateix que la preciosa comedia bilingüe joya del Teatre Català anomenada «la Mitja Taronja» de D. Joseph Arnau. La concurrencia fou poch nombrosa.

Riudoms, 1883, gener 16. Hemeroteca de Tarragona. *La Opinión* (Tarragona), Any IX, núm. 15, 18 de gener de 1883, pàgines 1-2.

Programa de Festa Major que és un compendi de les del Baix Camp de Tarragona a la segona meitat del XIX. Destaca per tenir Moro de Foc i Ball de Marcos Vicente.

PROGRAMA de las fiestas que se celebrarán en la villa de Riudoms los días 19, 20 y 21 del presente mes. Deseando esta villa rendir el homenaje de su veneración á sus patronos San Sebastian y San Antonio, la inmensa mayoría de sus habitantes de consuno con las autoridades han acordado celebrar espléndidas fiestas los días indicados. Los laboriosos hijos de esta poblacion al celebrarlas, no se proponen otro fin que el indicado, por lo cual haciendo un noble esfuerzo cada cual según su posición y sus medios como efectivamente se hace, podemos asegurar, los individuos de la Comisión de festejos, que esta villa no ha visto otra fiesta tan entusiasta y completa como la que se celebrará pudiendo de esta manera demostrar estos habitantes que esclavos de un constante y pesado trabajo saben dejarlo por un momento y ofrece espectáculos que le honran y enaltecen. Los festejos se celebrarán con arreglo al presente programa:

Día 19. A las doce de la mañana un repique general de campanas y al mismo tiempo una nutrida salva de morteretes anunciara el principio de la fiesta. Por la tarde las músicas y dulzainas recorrerán la poblacion. A las seis partirá de las casas consistoriales el Ayuntamiento precedido de una numerosa comitiva para asistir á las solemnes completas que se cantarán á toda orquesta en la Iglesia parroquial de San Jaime bajo la dirección de un reputado maestro. La comitiva que acompañará al Ayuntamiento se compondrá de un grandísimo número de *diablos*, baile de enanos de las gitanas, varias danzas dramáticas como la de don Jacinto y Marcos Vicente, baile de *valencians* después la Corporación municipal dirigiéndose después de las completas toda la comitiva á las casas consistoriales. Por la noche habrá iluminación general recorriendo las bandas y dulzainas la población.

Día 20. — A las ocho de la mañana un individuo de la comisión de festejos repartirá a los pobres de la población un billete para poder con él adquirir una limosna consistente en un pan, una libra de arroz y una libra de carne. A las diez saldrá el Ayuntamiento con el acompañamiento del dia anterior dirigiéndose á la Iglesia al objeto de asistir á la misa solemne que se cantará á toda orquesta. A las doce gran salva de morteretes y repique general de campanas. A las dos variados

juegos de cucaña en los que se adjudicarán varios premios. A las cuatro saldrá la Corporación municipal para asistir á la función religiosa después de la cual se verificará la procesión con asistencia de los diables, bailes y demás acompañamiento. Por la noche á las nueve, se disparará un grandioso y variado ramillete de fuegos artificiales el cual está á cargo del hábil y reputado pirotécnico de Reus don José Murgadas (Escala). Después de este espectáculo habrá bailes en varios de los establecimientos públicos y en la sociedad «El Centro.»

Dia 21. Lo mismo que el dia anterior se repartirá la limosna á los pobres de la población saliendo á las diez el Ayuntamiento con el acompañamiento del dia anterior para asistir á la misa que se cantará á toda orquesta. A las dos de la tarde, carreras á pié (cossos) habiendo gran número de premios para repartir. Por la tarde, á las cuatro, se dirigirá el Ayuntamiento con toda la comitiva a la función religiosa después de la cual saldrá la procesión como el dia anterior. A las nueve de la noche se disparará un tremendo *moro de foch* después del cuál saldrán los *diables* á hacer diabluras con su esencial elemento.

-Nota. Si por causa del tiempo no pudieran verificarse las fiestas en los dias indicados se celebrarán á los inmediatos siguientes ó cuando el buen estado del tiempo lo permitiera.

Riudoms 16 de enero de 1883.— La Comisión.

Igualada, 1883. Biblioteca Central d'Igualada. *Lo Renaixement*, Any I núm. 2, 31 de juliol de 1884. FRANQUESA I GOMIS, Josep: *La Patera*. També dins *Ateneo Igualadí de la Classe Obrera. Composicions premiadas en lo Certámen de 1883*. Igualada: Imprenta de Mariano Abadal, 1884.

La Patera.

Quan Montbuy abandonavan
espantats los Sarrahins
y la bravesa tastavan
dels valents Igualadins,
claríns y atabals á l' hora
una cansó salvadora
treyen contra tal farúm

Patera, patum
visca l'hermosa Igualada
catalá perfúm!

Desde allavors la *patera*
es un toch que mou los cors,
Igualada's desespera
quan sent sos vibrants acorts,
perqué ab aquella armonía
que desperta l'alegria
tots sos recorts treu á llum

Patera, patum
visca l'hermosa Igualada
catalá perfúm!

Las campanas axeridas
quan tocan á batejar
sembla qu'ab sas embranzidas
també la vulgan ballar,
y axí'l nen al punt de nexa
aprén à saber conexe
qu'es de la terra costúm

Patera, patum
visca l'hermosa Igualada
catalá perfúm!

Y axi'l día en que la guerra
cridi à afrontar cent perills
per defensà aquexa terra
saben alsarse sos fills;
que al grat toch de la *patera*
recobrant ardor guerrera
en febre'l cor se consúm:

Patera, patum
visca l'hermosa Igualada
catalá perfúm!

Visca donchs! qui no l'aclami
com lo toch mes bell y fi,
qui á son resó'l cor no inflami
no es pas bon igualadí;
que la patria está gojosa
de que's conservi amorosa
tan falaguera costúm

Patera, patum
visca l'hermosa Igualada
catalá perfúm!

Per só cad'any á Igualada
quan ve la festa major
qu'alegre y endiumenjada
treu lo que te bo y millor,
no fa festa ni alegria
que no vaja en companyia
de só ab que tan se presúm

Patera, patum
visca l'hermosa Igualada
catalá perfúm.

Y sas noyas sempre bellas
tal toch al sentir tocar
saben qu'ha arribat per ellas
l'hora de surtí á ballar
y alegres y enamoradas
abrasan ab sas miradas
de foch, de mel y de llum,

Patera, patum
visca l'hermosa Igualada
catalá perfúm.

Passan moros á colladas
y'ls cristians van ab gran urch
Sant Miquel ab sas banderas
vol desbancá al valent Turch,
y axis qu'als moros ho senten
que son mes cobarts esmentan
tot cayent sobre'l terrúm

Patera, patum
visca l'hermosa Igualada

catalá perfúm.

Igualada, ciutat noble
 guarda axis los teus recorts
 per esment gloriós del poble
 no perdis tan bells tresors.
 No imitis á qui, oh sort trista,
 com á superba conquesta,
 ab tot lo estrany se presúm.

Patera, patum
 visca l'hermosa Igualada
 catalá perfúm!

Y si ab ta Industria ufanosa
 crexent cada dia mes
 demá te veus orgullosa
 avansant en ton progrès,
 crida à la gent jornalera
 ab lo toch de la *patera*
 porque ompli ton cel de fúm.

Patera, patum
 visca l'hermosa Igualada
 catalá perfúm!

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS

Igualada, 1883. Biblioteca Central d'Igualada. Col·lecció Local. MARSANS 1883.

MARSANS I SOLÁ, Lluís: *Costums y tradicions d'Igualada y sa comarca* [14 D'Agost de 1883], dins *Ateneo Igualadí de la Classe Obrera. Composicions premiadas en lo Certámen de 1883*. Igualada: Imprenta de Mariano Abadal, 1884.

COSTUMS Y TRADICIONS D'IGUALADA Y SA COMARCA

Qui estima sa patria
 ayma sas costums
 mes qui no las ayma
 qu'abaixi sos ulls.
 (L'Autor.)
 [...]

COSTUMS

Los Bateigs.

Aixís que la nova del naixement s'estént per tota la família, tots compareixen á la casa á donar la enhorabona als pares y á visitar lo fillet. Los padrins, qu'acostuman á serho, pel primer l'avi patern y l'àvia materna, pel segon l'avi matern y l'avia paterna y aixís anant seguint tots los parents; ja estant avisats molt temps avans, y aixís que saben la notícia, convidan á tots los parents, per que assisteixin á la festa que generalment es al mateix dia, ô l'endemá á la tarde.

Una estona avans de l'hora designada, los padrins se troban á la casa, per agasajar als convidats mentres van arribant. ja reunits tots á la casa, s'organisa la comitiva del modo següent: primer los homes portant lo padrí al mitx, després la llevadora, portant la criatura envoltada y al detrás las donas ab la padrina al mitx.

Es costum que ningú trenca, qu'entre las donas n'hi han de anar algunas de casadas, per mes que'l bateig siga de joves.

Aixis qu'arriban á l'iglesia lo vicari y l'escolá ja'ls están esperant. Comensa la cerimonia, sostenint la criatura lo padrí ó la padrina segons sia noy ó noya. quant la criatura es batejada, surt lo campaner á donar l'enhonorabona y tant lo padrí com la padrina, li han de donar alguna cosa, per que toqui las campanas.

Quant lo acompanyament surt de la iglesia, lo campaner branda las campanas, tocant *la patera* si es noy ó altre toch especial anomenat *fandango* si es noya, y al arribar á la casa ja troban la taula parada, per servir un refresch ó un sopà segons la casa y per fi si'l bateig es de joves, no falta'l corresponent ball.

En lo[s] bateigs s'acostuma també lo que'n dihuen tirar confits, que consisteix en que mentres l'acompanyament va y vé de l'Iglesia, los homes apedregan de confits la canalla y las casas conegudas, lo que fa que siguin seguits per gran munió de brivalls.

Corpus.

Lo dia de Corpus y sa vuytada, es una de las festas qu'ab mes solemnitat celebran los pobles d'eixa comarca.

Avans en Igualada, per Corpus, era'l dia que feyan verdadera festa major y surtian *los diablons*, *la turchía* ó siga la moderna *patera*, etc. pero are sols surten los jegants, que van al devant de la professó.

Acostuman á anar aqueixa professó, tots los gremis ab sas banderas, qu'almenos tenen 25 pams de alsada y sos tabernacles ab son patró; también hi van las confrarias etc.. Al arribar á la plassa del Blat, guarneixen una capella, ab lo mateix tálam y tabernacle y després de cantar varis cants mistichs, totas las banderas passen pel devan, fent los tradicionals *acatamens* que consisteixen, en fer tocar tres vegadas las banderas á terra, per la punta, mentres l'orquestra toca una cansó ó pesa adecuada.

Lo curs de la professó, es una verdadera martxa triumpfal, per tots los balcons volan los virolats cobrellits, tots los sitis estan apinyats de gent y de totas las oberturas tiran rosas y diminuts papers, anomenats *retallets*, semblant aixis lo camí qu'ha de fer la Custodia.

En los pobles poch mes ó menos, també se celebra aixís, eixa professó; pero en la vuytada, aixis com en Igualada sols celebran funcions religioses, á cárrech de las confradias y l'últim dia professó; en Capellades cada dia es la festa de un ó mes carrers que s'anomenan del *gegant*, de la *bleda*, del *burro*, etc. y cada dia á mes d'ofici, música, castell de fochs, etc. se fa una profesó, que si perteneix al carrer del *gegant* ne va un devant, si de la *bleda* un burro carregat de *bledas*, etc.

Desde temps molt antich, la majoria dels que van á la professó, majorment l'Ajuntament, administradors dels tabernacles y porta cordons de las banderas acostuman á portá un ventall platejat.

[...]

La festa Major d'Igualada.

Los dias 23, 24, 25 y 26 d'Agost son la festa major d'Igualada.

Ja'l dia 22 á la matinada, hi ha la gran fira de cabras, durant la qual molts, moltíssims igualadins ne compran una per poder *matar virena*.

Lo dia 23 á la matinada, sols se senten los giscles de las pobres víctimas de la festa major. Al mitj dia las campanas d'Igualada, avisan que vant à comensar las festas, tocánt la *patera*, mentres que la *moxiganga*, qu'á anant á buscar, la flor dels gralls del camp, arriba tocant una martxa. A la tarde se cantan solemnes completas, en honor de Sant Barthomeu y al vespre se reuneixen davant de las casas consistorials, los balls de *patera*, *moxiganga*, *diables*, *bastoners* y altres que son moderns ó introduits d'altres poblacions.

La *patera*, son uns quants homes posats en dugas renglas y los d'una, van vestits ab un traje de llustrina, que vol semblar de moro y los altres ab lo seu que vol semblar de cristiá, d'una época que may ha existit. A cada colla no falta'l seu rey, embaixador y banderado, á més del imprescindible timbalé cristiá, al toch del qual, aquells alsan la cama, corren topant lo sabre y anant seguint, fins que'l rey mana alto y á las horas, surten tot ballant un moro y un cristiá, los

quals l'un després del altre, etjegan un parlament en castellá, que no mes fa patir á la gramática y fa riurer als més serios. També fant las sevas guerras, assalts etc. Encare que's lo ball propi d'Igualada, sembla que te ganas d'anarsen á l'història.

[...]

Los *diablos*, anomenats avans *diablots*, fan un ball tan grotesch, sino mes que'l de la *patera* y está format per una companyia de pobres diables, ab son *capità* anomenat *Llucifer*, y ab la *Diablessa*, y á més lo *porrista*, lo *banderado*, lo *forquista*, los *diablos rasos*, entre'ls que hi ha'l *jove*, *l'vell*, etc. Y á mes, en mitx d'aquest infern viu, s'hi veu un ignoscent *angel*, y un valent *Sant Miquel* (figurats.)[...] Tots los diables esceptuant lo *Llucifer*, la *diablessa* y los angels; van vestits ab un sach de borrás, de color de vi, que porta unes banyas *decayents*, unes calsas verdosas y una massa que serveix per tirar cohets.

També com los de la *patera*, desfant parlaments, y per ballá corren á munt y avall y alsan las masses al toch d'un parell de tabals.

[...]

Los altres *balls* s'anomenan *caballets*, *ball* molt grotesch, los *cercolets* y *pastorets*, *balls* molt bonichs, fets de noys y que'l primer ab sas combinacions, y'l segont ab sos parlaments agradan á tothom, y nanos que ningú deixa de coneixer.

Ja hem dit qu'aqueixos *balls*, se reunian devant de la casa de la ciutat, desde ahont precedits de una nombrosa orquesta, van á casa l'arcalde, ahont cada hu fa la seva balitat. Després, tots los *balls* s'escampan per la ciutat y tornan á fer sas balitats, á devant de la casa de cada regidor.

Lo dia 24 festa del patró d'Igualada, tot lo matí recorren los carrers los *balls*, fins allá á las deu, qu'acompanyan l'Ajuntament á ofici. Al surtir d'ofici, també'ls balls acompanyan l'Ajuntament á casa de la ciutat, devant de la qual, tots los balls, fan lo mes costós que saben. A la tarde sempre hi ha profesó y al vespre ball y castell de fochs. Al mitj dia los balls fan un *llevant de taula* per tota la ciutat.

Lo dia de Sant faust, celebra Igualada, sa festa votiva, per que guarda de pedregadas, ab un ofici y professó. Tot lo mati d'aquest dia los balls corren pels carrers y á la tarde hi ha ball; y al vespre també ball y castell de fochs.

Lo dia 26 sols se celebren balls, en todas las societats d'Igualada en obsequi dels forasters.

Los ignocents.

Avans lo dia que mes festa feya Igualada, era 'l dia dels Ignocents. D'aqueixa festa, es d'ahont vé segurament 'l que'ls Igualadins siguin tinguts per generosos y obsequiadors, donchs hi habia hagut any, que'ls consuls, donaban dinar de franch á tots los forasters, que'n volian.

Farem una llaugera descripció d'aqueixa festa, per no fer aquest treball massa llarch, encare qu'are ja pasa de las dimensions regulars.

Desde'ls primers diumenjes de novembre, fins lo dia de la festa, passa tots los matins de las festas un tabal tocant la *patera*, qual objecte es reclutar, als que vulguin assistir á la festa dels Ignocents.

Lo dia de la Concepció, surten á la tarde los tres consuls, ab tot l'acompanyament montat, á recorrer ab una música, tots los carres d'Igualada. L'acompanyament dels consuls, está fet d'un capellá ó escribá, d'un predicadó, vestit de caballé á l'antiga usansa, d'un agutzil vestit de general, dels concellers ab sa roja gramalla y dels mossos y volants; vestits cada any de diferent modo, pero no faltant may las sevas calsas ab passa platejada y sa gorra ab ploma blanca. Tots menos los derrers vant á caball distingintse entre'ls primers 'l capellá que va montat en una mula y á cada costat porta unas grossas banyas.

A la vigilia dels ignocents á la tarde, precedits d'una música, voltan tota la ciutat, fins que s'ha fet fosch, á qual hora se dirigeixen á la casa consistorial, ahont fan un discurs, que comensa describint lo que son, tots los principals de la festa y acaba describint, tot lo qu'ha passat durant l'any, expresant todas las senyas de las personas á qui ha sucsehit pero sense anomenarlas; tot lo qual barrejat ab xistes mes ó menos apropiats, fa esclatar la rialla, á la nombrosa concurrència que l'escolta.

A la matinada del dia de la festa, se reparteixen los *mossos* y *volants*, en diferents collas, manadas per algun dels principals y recorren á centas vegadas la ciutat, sens deixar passar ningú sigui'l que sigui, que no pagui'l *xavo*. Es d'advertir, que si algu'ls dona una pesseta ó altre moneda, no se torna cambi. Si un no vol pagar, se'l amenaça en tirar-lo *de cap al agua* y si encare's resisteix, se'l munta á caball y se'l porta al *concell*, ahont despres de donarli beurer, li fan pagar lo *xavo*. Si algun resisteix massa vegadas, lo portan á una font y allí, li tiran un raig d'aygua al clatell. Per coneixer si un ha pagat, li fan una creu blanca á l'esquena, ja ab guix, ja ab una de las grossas banyas, que porta'l capellá. Aqueixas bromas duren tot lo matí.

Al mitj dia despres de tocat per la música lo toch de la *patera* com á senyal de reunió, tots los *Ignocents* se reuneixen, y van á la plassa de la Creu, ahont fan los *tres toms*, seguits d'un carro alegórich á la matansa dels ignocents per lo rey Herodes. En los tres toms lo primer cónsul porta la bandera y'ls altres dos los cordons.

Despres dels tres toms, fan un espléndit diná, y á la tarde fan balladas, al aire lliure, ahont lluxen sos trajos las igualadinas y "ahont se veu la novetat de veurer ballar y fer cabriolas, al que representa l'escribá vestit ab sa sotana manteu y barret de teula."

L'endemá, fan dir un ofici en sufragi dels morts qu'hagin pertenescut als Ignocents.

Al surtir d'ofici, reparteixen cocas rodonas á tots los vehins d'Igualada, 'ls que sempre las pagan á doble preu del que solen valgué.

Los diners qu'han recaudat, durant aqueixos dias, son repartits entre'l pagar l'ofici, los presos y l'hospital.

Aqueixas festas s'anuncian anticipadament, per medi de programas escrits en catalá y en vers humorístich.

A la vigilia dels reys, al Janer, se fan los cónsuls per l'any vinent.

Es una costum que fa alguns anys que no existeix y que voldriam tornar-la á veurer ab l'esplendor d'altre temps, en que tanta importancia donaba á Igualada.

Sitges-Barcelona, 1883, agost 28. *La Renaixensa. Diari de Catalunya*. Any XIII núm. 1615, 31 d'agost de 1883. ROCHA / MILÁN 2005, pàgina II.

Corresponsalia de Josep Soler Cartró des de Sitges, del 28 d'agost de 1883. Notícia del Ball de Marcos Vicente. Indici del desprestigi social d'aquestes manifestacions festives.

Sitges 28 Agost. Acabada ja la nostra festa major, seria faltar á mon deber lo no remétreli un petit extracte del contingut d'ella, avuy que estém ja en son verdader estat normal. Ja s'ha acabat aquell soroll de gralles y timbals de las moixiganga, ja no veyém per nostres carrers aquells mamarratxos com lo ball de *Marco Vicente*, més propi de Carnaval que de festa major, puig es ridícul en un dia en que acuden tants forasters, veure aquelles disfresses formant part del programa de la festa major d'una vila com Sitges, avuy que ab las ventatjas del carril be's pot considerar com un arrabal de Barcelona. ¿No fora millor, senyors del municipi, que l'import que's gasta en aquestes moixiganga lo gastessin en una bona banda de regiment que recorregués los carrers dues ó tres vegades y donés un parell de serenates com las que acostuman ahont val la pena de passar un bon rato? Me sembla que posant una cosa per l'altra donaria més bon resultat la subscripció popular que's fa pera cobrir aquells gestos y cridaria més la atenció dels forasters.

Lo demés de la festa, Sr. Director, no admet crítica.

Lo castell de fochs que's disparà en lo passeig de la Ribera, va estar á cárrech del pirotécnic de Barcelona senyor Pascual, lo qual quedà molt lluhít; las funcions religioses se celebraren ab molta solemnitat.

Los balls del Prado y del Bon Retiro estaven plens; en lo Prado la Banda d'Artillería tocà un bonich repertori y algunes pessas de concert. En lo Bon Retiro la Banda d'enginyers també's distingí per son brillant repertori, essent molt aplaudida en la fantasia de la *Aida*, que tocà ab molta precisió

y colorit; en lo saló dirigia la nutrida orquesta'l reputat mestre compositor D. Antoni Urgellés, y allí varem tenir lo gust de sentir tot lo millor del seu repertori; la orquesta's componia de la del local y professors de Barcelona y de Vilanova. En las funciones d'ópera y balls de societat dels dos referits locals, s'hi veje molta animació, puig hi hagué plé complert en tots dos, distingintse'l del Retiro per la lluhida concurrència que hi assistí, que presentava un bonich cop de vista. La concurrència de forasters numerosíssima. – Lo Corresponsal.

Igualada, 1884, agost 17. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada*, año V núm. 224. Diumenge 17 d'agost de 1884, pàgina 3.
Programa de la Festa Major d'aquell any.

Fiestas que la ciudad de Igualada celebrará en los días 23, 21, 25 y 20 del corriente mes de Agosto.

Día 23. Por la mañana, ferias de ganado. A las doce en punto, un repique general de campanas anunciará la apertura de las fiestas. A las 6 de la tarde, solemnes completas en la Iglesia parroquial de Santa María. A las 8 de la noche, se reunirán en la plaza de la Constitucion frente á la nueva Casa Consistorial las populares comparsas conocidas con los nombres de Moixiganga, Bastoners, Diables, Pastorets y Nanos, las cuales precedidas de una nutrida y brillante orquesta y de la Farola del Ayuntamiento recorrerán las calles hasta altas horas de la noche. A la misma hora, ó sea á las 8 de la noche, la Sección coral del Ateneo con su correspondiente orquesta pasará á recibir al coro llamado El Ancora, de Tarragona.

Día 24. Desde el amanecer volverán á recorrer las calles de la ciudad las Comparsas expresadas. A las 10 de la mañana, Oficios divinos en la referida iglesia de Santa María, con asistencia del muy ilustre Ayuntamiento y demás Autoridades, pronunciando el panegírico de San Bartolomé el Rdo. Doctor D. Antonio Montaner. A las 12, extraordinario espectáculo ejecutado por todas las comparsas frente la Casa Capitular al regresar de la iglesia las Autoridades. A las 6 de la tarde saldrá de la recordada Parroquia una solemne procesión precedida por las comparsas y presidida por el M. I. Ayuntamiento. A las 9 de la noche, en el sitio de costumbre se disparará un gran castillo de fuegos artificiales por uno de los mejores pirotécnicos de Cataluña. A las 10, baile público en el entoldado.

Día 25. Como en los días anteriores, las comparsas recorrerán otra vez las calles de la población. A las 5 y media de la mañana, concierto en el Ateneo. A las 10, la Iglesia de Santa María celebrará con solemnes Oficios la fiesta votiva de S. Fausto. A las 3 de la tarde, en el Ateneo igualadino de la clase obrera, tendrá lugar el V certamen literario. A las 4, baile público en el entoldado. A las 5, inauguración del nuevo local dei Círculo Literario y de las escuelas nocturnas gratuitas instaladas en el mismo Centro, en el cual se celebrará sesión extraordinaria. A las 10 de la noche, otro baile en el mismo entoldado.

Día 26. Bailes en el Casino del Recreo, Centro Igualadense, Ateneo Igualadino de la clase obrera, Lumbrera Igualadina y Sociedad Apolo.

Igualada, 1884, agost 24. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada*. Any V. Núm. 225, 24 d'agost de 1884.

Avançaments de la Festa Major. Recuperació de la Patera. vestits nous dels diables.

Como ya anunciamos en el número anterior, gracias á unos cuantos entusiastas sale este año la patera, la tradicional patera, que hace algun tiempo desapareció del programa de la fiesta mayor. Cincuenta son los individuos, que según se observa en los varios ensayos, baile, parlamento, maniobras, etc., saldrán muy lucidos. Los emperadores irán montados en briosos

caballos, y vestirán también elegantemente las cantineras dispuestas á repartir á los soldados del combate los utensilios que necesiten. Bien por la patera característica de Igualada.

¿Y los diablos? ¡Oh! el baile de diablos no nos debe pasar del todo desapercibido. Pues sepan nuestros lectores, los de dentro y los de fuera, que los individuos de este baile atronador estrenan nuevos vestidos confeccionados con un buen gusto y en un distinguido taller de Igualada. Repetimos, reina la elegancia en ellos, y sino á verlo.

Por lo que se observa, la concurrencia de forasteros que vienen á participar de lo divertido y variado de nuestra fiesta mayor, es bastante notable. ¿Quién no gustará de ver nuestros bailes de moixiganga, patera, diablos, enanos, cercolets, caballitos, bastoners y que sé yo cuantos mas?

Igualada, 1884, agost 31. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada*. Any V. Núm. 226, 31 d'agost de 1884.

Crònica de la Festa Major Moixiganga, espadat, balls dansant fins que no han entrat a ofici, pont de cercolets a les autoritats. Recuperació de la Patera, cavalls i vestits nous i també vestits nous dels diables.

FIESTA MAYOR.

Lucida ha sido la fiesta mayor de Igualada: los bailes *patera*, *moixiganga*, *diablos*, *cercolets*, *bastoners* y *enanos* en la vigilia del Santo Patron festejaron á las autoridades abriendo las fiestas con sus pantomimas respectivas ante un público inmenso, entusiasta de cuanto bueno se presenta, y mayormente siendo gratuito como sucede en estos dias.

La *patera* contaba con ocho caballos montados por embajadores y reyes moros y cristianos: la tropa tenia vestidos nuevos como nuevo era el botiquin de campaña tirado por el carro vistiendo de uniforme la joven cantinera que graciosa repartia antes del combate los utensilios necesarios aplicando la *homeopatia* á los contusos y heridos en la refriega.

Los *diablos* estrenaron tambien nuevos vestidos, sobrando á algunos la gorra del país que no cuajaba con el capuz cornudo que llevaban: la reina mujer de Pluton, ostentaba sus vestiduras de gala infernal.

Los bailes restantes funcionaban en un todo al igual que los demás años sin variacion alguna en sus uniformes.

Domingo. Todos los bailes á las diez tuvieron cita á la Casa Consistorial para acompañar al M. I. Ayuntamiento á los Divinos Oficios en la parroquial de Santa Maria, no parando sus compases hasta haber entrado la citada corporacion al templo mientras la *moixiganga* formaba l'*espedat* (columna vertical de cinco hombres) y arcos levantados pasando por debajo las autoridades.

Igualada, 1884, agost 31. Biblioteca Central d'Igualada. *Lo Renaixement. Butlletí mensual del Centre Catalanista d'Igualada*. Any I. Núm. 3, 31 d'agost de 1884.

Crònica de la Festa Major.

La festa Major d'enguany.

[...]

La vigília.

La fira de bestiar ha sigut enguany molt desanimada, habentse fet pocas transaccions.

La passada del vespre presentà enguany duas novetats: la de presentarse lo ball dels diables ab nous y abigarrats trajos, y la de sortir la casi oblidada Patera, en la que no sabem per qué hi anavan individus montats, puig si 's volgué ressucitar una antigua costum debia tenirse en compte que lo tradicional ball antinguent conegut ab lo nom de *turchia* se feya sense

cabalcaduras de cap mena. Aixó no obstant, es d'aplaudir lo zel que la societat humorística *La Paella* ha demostrat en aquest assumpto, logrant la resurrecció mencionada y presentant la Patera ab la forma menys grotesca possible.

La entrada de la societat coral de tarragona, nomenada "L'Ancora", que tingué lloch a las onze de la nit, aumentá molt la animació acostumada. Acompanyaba á dita societat la secció coral del Ateneo ab una numerosa orquesta. Los del *Ancora* cantaren una bella pessa devant de ca'l Senyor Alcalde D. Joan Boyer y una altre devant de casa lo Reverent D. Marian Ferrer, ahont també los del Ateneo cantaren *Los xiquets de Valls*, del immortal y may prou plorat Clavé. Tots foren aplaudits per la inmensa concurrencia que omplía casi tot lo carrer de la Concepció.

Igualada, 1884, setembre 30. Biblioteca Central d'Igualada. *Lo Renaixement. Butlletí mensual del Centre Catalanista d'Igualada*. Any I. Núm. 4, 30 de setembre de 1884. SERRA IGLESIAS 1884. Costums antigas d'Igualada. II. La festa del Corpus, segons Jaume Serra Iglesias.

Costums antigas d'Igualada.

II.

LA FESTA DEL CORPUS.

Figureuvos la nostra moderna festa major ab tota sa animació produhida per los populars balls, treyeune lo que la civilisació actual li h a donat y afegiuhi las funcions religiosas propias d' aquell dia, molt mes espléndidas y de major importancia que en los temps corrents y os haureu format una idea aproximada de la antigua festa del Corpus, que era allavors la verdadera festa major de la vila. Entremesos y jutglars que donavan representacions públicas, tals com en lo segle XV s'estilavan, jochs, alimaries, danças, tot lo que en aquells temps feya la delicia del poble sortia á rellehir. ¡Animada debia ésser la festa quan ne deyan la *bullicia del Sant Sacrament!*

Pera fervos capassos del entussiasme ab que nostres antepassats celebravan tan gran festivitat llegiu la següent crida que 's publicà à 3 de Juny de 1450, com en molts anys se publicava, à fi de que tots los habitants de la població 's preparaessin pera obsequiar degudament à sa Divina Magestat: [transcriu la crida de 1450]

Conegut lo programa, en lo que segons habeu vist ocupa'l principal lloch la professó, falta dirvos que aquesta, à poca diferencia, seguia lo mateix ordre que avuy dia, (1) si bé ab major concurrencia y lluhiment, y que 'ls carrers per ahont passava estaban enramats, esmerantse los vehins en presentar los mellors adornos pera engalanar las fatxadas de llurs alberchs.

(1) En lo llibre de la universitat, corresponent al any 1604, trobàrem lo següent «Memorial del orde com ha de anar la proffeso del dia del Corpus [transcriu el doc. de 1604]»

Los entremesos á que la crida's refereix corresponian exactament á lo que avuy ne dihem *balls ó comparsas ó moixigangas*, y veus aqui com després de quatre ó mes segles conservem una costum, encara bastant arrelada per a viure un bon número d'anys mes.

Compareu la *Turquia*, la *Diablura*, los *Caballs cotones* y lo *Drach* del segle XV, ab la *Patera*, los *Diables*, los *Caballets* y lo *Drach* del segle XIX y digaume si en la essencia no son los mateixos entremesos, segons lo terme antich.

Be es veritat que la *Diablura* antiga, no contentantse ab ballar per carrers, feya las sevas representacions en un improvisat escenari que s' aixecava al mitx de la plassa ab lo nom de *Castell del Infern*; (2) pero en cambi disparava cohets com avuy ho fan los *Diables*, y no ab poca cantitat, segons mes endevant veureu.

(2) Arxiu municipal. Llibre de la universitat, any 1476.

En quant á la *Turquia*, pot ben assegurar-se que fou la primitiva *Patera*, ballada avuy en la forma que representa lo següent antich grabat, que, si be dista molt d'esser notable, no podem resistir al desitx de ferlo conèixer á nostres lectors, ab lo qual lograreu conservar en imatge lo que en realitat está á punt de desaparèixer pera sempre. (1)

(1) Molts son los que desitxan saber si efectivament la *Patera* fou inventada després de la famosa conquesta del castell de Montbuy pera commemorar la derrota dels àrabs. Nosaltres, que'ns contem entre aquells curiosos, hem fet

moltíssimes investigacions, de las quals sols hem pogut treure en clar que lo nom de *Patera* es molt modern y que si be existia lo que 'n deyan la *Turquia*, veyem citada aquesta desde darrers del segle XV, pero no mes enllà. En una paraula: ni ab lo nom de *Patera* ni ab lo de *Turquia* creyem que siga tan antich com se vol suposar aquest entremés. Tant la *Turquia* com la *Diablura* se diferenciavan també de la *Patera* y dels *Diables* ab lo traje dels que la ballavan; perquè uns y altres gastavan camals de cascabells, com los que encara gastan los actuals *bastoners*, y 'ls diables, tal vegada pera caracterisarse mes, se col·locavan caps postissos.

Las següents comptes, de 1587 y 1596 respectivament, acabarán de donarvos una idea de lo que eran aquells entremesos :

«Item á 22 de dit mes de maig, 21 ls. 9 sous me retinch per altrás tantas que me han manadas per los consellers, ço es 2 lls. 11 sous per 14 dotzenes quets grossos y xichs á micer hieronim sanjust, 12 sous a micer Joli per 24 camals de cascavells, 6 sous per los caps dels diables y masqueres del ermita y eschola (1), 1 ll. 14 sous per lo refrescar de 17 turchs, (2) 10 lls. per lo lloguer dels jutglars que (eran los hotges y sos companions, 1 llra. 4 sous per la despesa de dits jutglars, 2 sous an en Joan Bruja per adobar la graella, que tot se despengué per festívar la festa del Sant Sagrament dia de Corpus....»

(1) Aquestos ermità y escolà debian formar part de la *Diablura* y contribuir à las representacions que feyan en lo sobre dit *castell del infern*.

(2) Ni en aquest compte ni en cap habem vist anomenats los *crístians*, de lo qual deduhim: ó be que en la antiga *Turquia* no n'hi havia, o be que 'ls deyan tambe *turchs* perquè ballavan la *turquia*.

[Transcriu també els comptes de 1596]

Anavam á acabar aquest article, quant tot d'un cop nos recordem que posant aquí punt final, los habituals lectors del *Butlletí* tindrian dret á fernos serias reclamacions. En efecte: tots deuen recordarse de la carta de la reyna Dona Maria inserta en lo número segon, y fora molt estrany no parlar de la rara costum que segons aquell curiós document s'observava aquí en lo dia del Corpus.

Molt habem buscat pera saber fixament lo que motivá l'enuig d'aquella virtuosa reyna, y totes las nostras investigacions han sigut completament infructuosas. Ni en lo *llibre de la Universitat* del any 1453 ni en los anteriors ni posteriors habém trobat lo mes petit indici de la tal costum. Y no obstant, aquesta habia d'existir forçosament, quant pera feria desaparèixer imposava la reyna una tan forta pena.

Mes no creyem que lo de *homes nuus* hagi de pendres en lo verdader sentit de la paraula; perquè haguera sigut cosa de molt escàndol; ants be conjeturèrem que's refereix á homes *llaugerament vestits* y que aquestos serian tal volta los que ballavan la *Diablura*, fentho creure aixis la circumstancia de parlar aquell document dels *fochs grechs ó voladors* que la aytal *Diablura* gastava.

En una paraula: fent justícia als igualadins del segle XV, no volem creure que tinguessen tan mal gust y tan poca reverencia pera permetre que homes nuus profanessen la professó.

J. S. I.

Igualada, 1885. Biblioteca Central d'Igualada. Col·lecció Local. MARSANS 1885.

MARSANS I SOLÁ, Lluís: *Tradicions y Costums d'Igualada y sa comarca*, dins *Ateneo Igualadí de la Classe Obrera. Composicions premiadas en lo Certámen de 1885*. Igualada: Imprenta de Mariano Abadal, 1886. Important per notícies del maio i la Festa Major, especialment la *Patera* i els pilars de processó de la Moixiganga.

TRADICIONS Y COSTÚMS D'IGUALADA Y SA COMARCA

Desgraciat lo poble que menysprea las costums que sos pares li llegaren

[...]

XIII. Los tochs de las campanas. – Enterros. – Dinar del mortuorum.

Las campanas de cada poble, tenen tochs característichs que sols coneix el que n'es fill, puig si be per son toch, mes ò menos pausat, un foraster pot coneixer si es trist ó alegre, pel fill de la població son unas llenguas que parlan un llenguatge que sols éll entent, é Igualada pot enorgullirse de tenir un toch que'ademés de donarli individualitat, sempre quan son campanar lo toca, l'igualadí pot posar la cara riallera, per que'l toch de la *patera* sempre senyala alegrías, may recorda tristesas. Prou qu'hu saben los brivalls lo que designa tal toch, quan lo segueixen cantant:

Patera, patum, / las banyas de fum.

Y sobre tot en la vigilia de la festa major, quan es tocada per aquella campana de veu tant dolça, que sembla dongui ayre pera ballarla y qu'inflama lo cor del igualadí en amor á las costúms de la terra. ¡Quin plaher mes gran pels amants de nostres consuetuts!

Y quan se bateja un infant ¿quin toch mes apropiat que la *patera*? si es lo toch particular de sa pátria y'l qu'inflamará son cor, si un dia 'l sent tocar en terra estranya. Nó, no hi ha cap dupte, si voleu conéixer, en qualsevol part del mon, á un igualadí, no haureu de fer mes que parlar de la *patera* y aquell que'l veureu animarse y entussiasmarse, aquell que veureu que vos escolta ab tota atenció, aquell es un igualadí, no'n tingueu cap dupte, sols un fill d'Igualada pot sobresaltarse al sentir lo toch ab que tant degudament s'enorgulleig la perla del Noya, l'avants reyna de l'Industria.

Pero si la criatura es una noya, alashoras no's toca la *patera* y com si se li volgués infiltrar lo sant amor á las costums de la terra, volejan alegrement las campanas enlayránt lo *fandango* tan apropiat á las balladas que's celebran en las festas majors dels pobles de sa comarca.

XVI. Festas majors dels pobles de la comarca igualadina. – Id. d'Igualada. – Festas votivas.

Res mes senzill que la festa major d'un poble, d'aqueixos que fidels guardadors dels llegats paterns tenen á bé conservar nostres costums, dons se reduheixen á ofici al matí, ab asistencia del Ajuntaments; *llevant de taula* al mitx-dia; passada d'una música pel poble, portant devant los administradors y sas mullers, que van á comensar las *balladas* que's celebran la mateixa tarde y ball al vespre; (1) pero la d'Igualada, encare que'n temps antichs se reduhia á repichs de campanas, ofici, professó, balladas, cossos, jochs de llansas y barras ab premis als guanyadors, (2) desde bastant temps se l'ha revestit ab tanta brillantés, que necesita li fem ab las degudas proporcions, fent constar per endavant, qu'essent los balls, dansas ó entremesos, la principal part y potser l'única popular d'aqueixas festas, parlarém d'ells avans de descriurer las festas que dedicadas á Sant Barthomeu celebra la benemérita Igualada los dias 23, 24, 25 y 26 d'Agost de cada any.

(1) En algun poble també hi ha professó y los *bastoners* lo alegran ab sas contradansas.

(2) Las festas s'anunciaban ab una crida feta, sempre per ordre dels senyors Batlles; pero qu'á voltas se suposaba ser manada fer per imaginats pelegrins, caballers y donzellas enamorats.

En las ditas festas surten á lluhir sas gracias la *Patera*, la *Moxiganga*, los *Diables*, los *Caballets*, los *Pastorets*, los *Cercolets* y los *Nanos*, y algun any lo *Drach* y los *Gegants*; procedents en sa major part de las festas del Corpus, que tant s'acostumaban en totas las ciutats y vilas de Catalunya en los temps de la velluria.

Si haguésem de créurer la tradició de totas las comparsas citadas, la *Patera* es la mes antiga, puig assegura que te son orígen en la conquesta del castell de la Tossa pels cristians; pero desgraciadament pera creencia tan generalisada, no's troba citada en documents de remota antigüetat, encare que'n los detalls de las antigas festas de la *bullicia del Sant Sacrament* se cita un entremés anomenat la *Turquía* y encare que son pocas las noticias que'n tenim, donant á las tradicions l'importancia que's mereixen, que'n sa majoria tenen sempre un fondo de veritat, nos atrevim á créurer que la *Patera* es la *Turquía*, mes ò menos modificada, y que s'instituhí en las festas del *Corpus Christi*, com un recort ó una representació de la conquesta de la Tossa de Montbuy; pero tinga ó no tinga eixa comparsa l'antigüetat que se li dona, es lo cert que'ls igualadins la suposan antiquísima y de tant estim en la població, que la ballaban acomodats

menestrals. Consta eix ball d'un rengle d'homes vestits ab trajos de cristià, portant tots sabres y'l del mitx una bandera ab l'escut d'Igualada frente altre rengle vestits de moros ab son corresponent banderado, posats de modo que cada hú tinga un cristià devant. Va darrera la comitiva lo rey moro ab son embaxador y cornet y devant lo rey cristià també ab embaxador, un àngel y'l timbaler á qual toch las duas rengles d'enemichs, la má dreta sabre enlayre y l'esquerra apoyada al costat, giran d'esquena, alsan la cama, tornan á girars, corren, crehuan los sabres y tornánt á girars d'esquena, segueixen ballant del mateix modo hasta que'l trompeta fá senyal. En aquell moment surten de la fila un moro y un cristià que tot ballant traspasa lo rengle y's posan un á cada extrém. Alashoras para'l tambor y'ls dos surtits de la fila *tiran un parlament* cada hú, en castellá tant estrany, qu'estich cert no l'entendría cap fill de Castella, no descuidantse may de dir *jvaliente turco!* donar *alarmas* y tréurer los *castillos de Tous, Montbuy y demás*. Acabats los parlaments, torna'l tambor á tocar y los *pateraires* á ballar. També simulan guerras ab los seus cambis d'embaxadas, assalts, conquistas, etc. y després d'una batalla en que tots los moros quedan morts y'ls cristians vius, s'agenollan se trehuen los cascós, morrións ó lo que portan al cap, lo rey fá una plegaria, l'àngel respont y s'acaba'l ball de la *Patera*.

Los *Diablos* son sucesors de aquell entremès anomenat la *Diablura* que surtia per las antigas festas del Corpus [...] tornan á tocar los tabals y á saltar los *diablos*. Hem dit que pronunciaban tots los *parlaments* en català, pero no es veritat, se celebra un pas en que parla'l *forquista*, la *diablesa*, lo *llucifer*, l' *àngel* y *sant Miquel*, y tots pronuncian sos parlaments ab un castellà pitjor qu' el de la *Patera*. Fan també una pantomina en la que la diablesa puja sobre sos soldats y fa una prédica al *Llucifer*, á mes de la dita avans en que figura quant sant Miquel mata 'l dimoni.

Los *Caballets*, descendents de los *Caballs cotoners*, son mitxa dotzena d'homes que's posan uns caballs de cartró á la cintura, corren al toch de corneta, fant petar xurriacas, y en una paraula, volen semblar caballs de debó.

Dels *Cercolets*, *Pastorets* y *Bastoners*, no cal parlarne, perque son balls molt coneguts è introduhits en Igualada d'altres poblacións y encare menos dels *Nanos* y *Gegants*, puig no hi ha persona que no'ls conega.

En quant al *Drach*, avans molt popular en Igualada y qu'actualment ni menos existeix, consistia en una bestia de cap dificil de clasificar, alas de ratpenat y cua de serpent acabada en llansa. Portaba una ferramenta á la boca y altre al extrem de la cua pera tirar coets.

Sabent ja lo que son los balls de la festa major d'Igualada, podèm descriurela ab tota facilitat, donchs ja hem dit qu'es lo principal qu'en ella hi ha.

Si be, segóns lo programa, la festa major comensa lo dia 23, lo 22 ja es festa major per molts, donchs comensant en eix dia la fira de cabrits, no son pochs los que'n compran y una volta la cabra es á una casa, ja per ella es festa major; pero ahont verdaderament comença lo bullici y l'animació, es lo dia 23, donchs los crits de las pobras bestias que's sacrifican desde la matinada omplen sos carrers, per que pocas son las casas que, podent, no *matin la virena*, com se sol dir. (*) Existía antiguament segons diu Gomis, la costúm de penjar la virena á la porta, servint de motiu á un rato de tabola per las agudesas dels altres vehins. Aixís que lo rellotje señala la una trencan l'aire los alegres sons de *festa*, *patera* y *diablos*, que contentas tocan las campanas anunciant al vehinat lo comensament de la festa; á la tarde se repeteixan los repichs y's cantan solemnes completas en l'*Iglesia gran* y al vespre inaugura las festas populares una comitiva que composta de tots los balls precedits d'una bona orquesta y de la farola del Ajuntament, se dirigeix á casa l'Arcalde, ahont després d'una tocada per la música, cada ball executa sas principals balitats y separat dels demás, se dirigeix á casa tots los regidors á fer també algunas de sas pantomimas, lo que's causa que corrin los carrers fins á altas horas de la nit.

Lo dia [de] S. Bartomeu de bon matí, tornan los balls á recorrer los carrers fins á l'hora d'acompanyar las Autoritats als divins oficis qu'en honra del Patró d'Igualada, se diuhen en la parroquial de Sta. Maria y al retorn també las precedeixen fins á la Casa Ciutat. En la plassa del Blat, després d'haber fet lo pont la *Moixiganga* pera passar los successors dels consellers, se produheix un verdader terratrémol: per 'quí'l soroll dels tabals, per 'llá las grallas, las cornetas,

los cohets dels *Diables*, los cops sechs dels *Bastoners*, los sabres de la *Patera*, los picarols, los fluviols y los espatechs de la tralla dels *Caballets*, produheix una cosa típica, digna de descriurers ab una gran ploma. De prompte los gralls de la *Moxiganga*, senyalan que va'n á comensar los *espadats* y com obligats per una forsa superior, tots los balls paran y tothom fins sosté s'alenada; dos, tres y quatre sempre hi pujan, pero al pujar lo bailet; quantas voltas ressona per la plassa lo crit d' já terra! mes l'*espedat* de cinch s'arriba á fer, ab mes o menos caigudas y comensa á ferse la *torre* joh! alashoras si que ni una mosca se sent, sembla qu'aquella munió de gent qu'apinyada ompla la plassa, temi qu'ab sa respirasió pugui traurer los ánimos dels minyóns que'ls dona aquell só tant dols dels gralls en lo moment que pujan los bailets. Es una escena magnífica, cada vegada que cahuen sembla que verament tota la plassa tinga un sentiment al pronunciar lo crit d' já terra! pero com los de la *Moxiganga* son tossuts, vulgas ó no vulgas han de tornar amunt y cada any surt la *torre* de sis y hasta de set si hi ha competencia, tots ben drets y ben tiesos. La *torre* feta separada de la casa se posa á caminar vers al balcó y aquells son moments de engunias per tots los espectadors, aquell castell de carn humana se gronxa magestuosament sobre'l mar dels caps que la volteja, pero rara es la vegada que'ls bailets no agafan la brana del balcó. En aquell moment, se desperta l'entusiasme que'l poble igualadí sent per eix ball y una salva atronadora de picaments de mans ressona per tots los ambits de la plassa, que no's desallotja fins que'ls gralls fan señal que la *Moxiganga* l'abandona.

Fet ja lo *llevant de taula* al mitj-día, á la tarde tornan á recorrer los carrers fins á l' hora de la professó, qu'en honra de S. Bartomeu es celebra ab asistencia del Ajuntament y per cert ab poca lluidés. Precedeixen los balls á la professó, distingintse la *Moxiganga* per portar tot lo camí dos *espedats* de quatre que un per banda de carrer, captan pels balcóns. Al vespre hi ha castell de foch y si voleu gosar d'un espectacle d'un poble senzill, vos aconsello qu'hi aneu. Sembla estrany qu'igualada en mitj de l'esplendor de sa festa major y després dels anys que celebra castell de fochs, dongui origen á una escena com aquella. Si aneu donchs á veurer eixa part de la festa, veureu escampats pels camps del Matosas, (*) una infinitat de personas divididas en grupos de familias y vehinats generalment sentadas sobre'l camp, y vos cridarà l'atensió que á cada cohet que treu *estrellas*, todas las bocas del camp llensan aquella exclamació; també es de advertir qu'en la darrera pessa del castell, qu'es necessariament S. Bartomeu, tothom s'aixeca de puntetas per veurel ab mes perfecció; pero lo que comou las fibras mes delicadas del cor ayment de las costúms de la terra catalana, es l'assistencia de la *Moxiganga* donchs una volta acabat lo castell, los gralls tocan una d'aquellas martxas tant ardentas que sols ells saben tocar, y la *Moxiganga* entra á Igualada, després d'haber pasat un tros d'Alameda. Al vespre hi ha ball en l'emalat no essent tan lluit com lo de l'endemá.

(*) Així's s'anomena lo lloch ahont casi sempre se celebren eixos expectacles.

Lo dia 25, festa de S. Faust, hi ha comparsas pels carrers, ofici y professó al matí dedicats á aquell Sant; ball á la tarde y castell de foch y ball al vespre. Eixa festa fou acordada pel Consell de la vila d'Igualada l'any 1705, per que S. Faust "sia medi ab Deu Nostre Senyor se digne librar á esta vila y á son circunveynat de las pedregadas que tan amenut se acostuman experimentar," per qual motiu molts son los pobles que tenen un Sant á qui per *vot de poble*, celebren la mateixa festa qu' Igualada per Sant Faust.

Si á todas las festas descritas, hi afegim que'l dia 26 todas las societats d'Igualada celebren balls en obsequi dels forasters y las festas literarias que gracias á la moderna civilisació, han pogut introduirse en la reyna del Noya, tindrem una idea de las festas que la molt lleal y denodada ciutat d'Igualada dedica á son gloriós patró l'apóstol S. Bartomeu.

XVIII: Tres toms. – Cremilleras.

Si voleu veurer una de las costúms mes arreladas y qu'esta en son periodo de brillantés, procureu ésser á Igualada lo dia de S. Antón Abat y veureu una costúm que si be no es filla d'Igualada, presenta alguna diferencia de las que's celebren en altres pobles.

Ja á la vigilia al vespre, tots los socis de la germandat ó societat de S. Antón montant caballeries guarnidas ab tota riquesa, se dirigeixen á casa'l *banderado* que tota la tarde ja ha tingut la

bandera al balcó y acompanyats de una brillant orquesta y las hatxas corresponent, manats pel capitá y seguits del banderado y cordonistas, voltan tots los carrers principals de la ciutat.

Al matí del día de la festa, diuhen ofici ab lo corresponent sermó y profussa illuminació y al mitj día quant tota la plassa del Blat está plena á mes no poder, compareix la comitiva se posa la música en un balcó y mentres resonan los ayres populars que per aytals festas fan servir los igualadins, la germandat de S. Antón, seguida de varis particulars montats en animals guarnits ab mes ó menos gracia, volta tres vegadas la plassa fent lo que anomenan los *tres toms* y al haber donat lo ters *tom*, quant la bandera es al peu mateix del balcó ahont hi ha la música, eixa cambia de tonada, tots los caps se descubreixen ab reverencia y surt lo rector al balcó que dona la benedicció, mentres baixan alguns socis de sas caballerías y fan un captiri entre'ls circumstants. Acabada la benedicció precedits de la música, tornan á voltar varis carrers y's dirigeixen al hostal ahont celebran un espléndit dinar. Al vespre hi ha ball.

Aixís es com la celebra la colla anomenada *vella*, que's distingeix per anar tots sos individuos ab barretina morada y montats en mulas.

En l'altre colla anomenada *nova*, tots sos individuos montan caballs guarnits ab verdader lujo oriental y hu celebra tot igual que la *vella*, ab l'única diferencia de no fer lo captiri y de celebrar la bendició en la Rambla de S. Isidro.

[...]

XX: La festa del Corpus Christi en Igualada y sa comarca.

Desde temps bastant enrera la festa del Corpus, es una de las mes solemnes que celebran los pobles y encare antigament, no era la festa major verdaderament la principal en la generalitat de las poblacions, sino que com encare sucseheix en algunas la festa de *Corpus Christi*, era la que's celebraba ab mes solemnitat. D'ella descendeixen encare la majoria d'eixos balls ó comparsas que's vehuen en las festas majors de las vilas catalanas, puig los balls qu'actualment anomenan en Igualada la *Patera*, los *Diablos*, lo *Drach* y'ls *Caballets*, no son altre cosa que successors mes ó menos modificats de la *Turquia*, la *Diablura*, lo *Drach* y'ls *Caballs cotoners* que sortían á divertir lo poble en las antigas festas de la *bullicia del Sant Sagrament*, donchs si be documents d'aquella época anomenan *turchs* á tots los que ballan la *Turquia* y no parlan de cristiáns, creyém, y ab nosaltres personas mes entesas en eixas cuestiós, que'l tal nom se'ls aplicaba per que ballaban la *Turquia* y en quant á la *Diablura*, si be donaba representacions en un escenari aixecat provisionalment en la plassa, creyém que molt be poden haberse cambiat aquella representació, per la pantomima que fan los moderns *Diablos*, quan *Sant Miquel* figura matar lo *dimoni*, donchs ja sembla un pas propi per un escenari. Cap cas fem de que'ls balladors de la *Turquia* y de la *Diablura*, portessin camals de cascabells y'ls últims caps postissos, com tampoch que'ls *Caballs cotoners* anessin vestit á lo guerrer y que portessin picarols y pendonets donchs lo vestuari de las comparsas ja se sap que poden anar cambiant, sens alterar la seva essencia. Ademés d'eixos entremesos contribuían á alegrar als igualadins repichs de campanas, dansas, jutglars, lluminarias y la professó qu'encare's celebra ab bastant esplendor, pero sens asistencia dels balls, donchs sols obran la martxa 'ls *Gegants* y encare no tots los anys. També s'acostumaba antigament, y encar'es conservaba alguns anys enrera, la costúm d'enramar los carrers per ahont passava la professó ab branques de salsers; pero actualment sols s'acostuma guarnir los balcóns ab virolats cobrellits.

Obran la professó los ganfaróns, darrera dels quals segueixen las banderas gremials d'uns vinticinç pams d'alsada, altres ganfaróns y'l macer de la ciutat; van després tots los gremis y confrarias ab sas banderas petitas y sos patróns posats en tabernacle, seguint per fi lo clèro, la Custodia y l'Ajuntament. Al arribar á la plassa de la Constitució se para la Custodia al peu d'un arch y s'entonan varis cants místichs. En eix moment la plassa tota plena d'apretada gent, que sols deixa tot voltant un estret pas ahont hi ha dugas fileras d'hatxas presenta un cop de vista magnífich qu'acaban d'endiumenjar las banderas, que'l vent oneja; los daurats dels tabernacles, que'l sol fa reflectir; lo toch de la música y'l respectuós silenci que sa fé imposa á aquella reunió de personas qu'omplen lo recinte; pero ahont s'alegrat mes nostre cor las vegadas qu'hem

contemplat eix brillant quadro, es quant la música para sos tons místichs y enlayrant una tocada de gust marcadament popular, la professó va desfilant devant del Santíssim Sagrament, y encare mes, quant las banderas gremials fan los tradicionals *acataments*. Alashoras si que para aquell imponent silenci, donchs al veurer la llaugeresa ab que'l robust portant fa tocar á terra per tres voltas la punta de la bandera y la gira á tots costats com si fos una palla, los avants tant callats espectadors no poden menos qu'alabar y animar lo coratge del forsut obrer, que després d'haver reverenciat al Santíssim, obliga á s'enlayrada bandera á fer los tres *acataments*. Després va desfilant lo resto de la professó fent també *acataments* los tabernacles y las banderas petites que quan ha passat tot, segueix darrera la Custodia y la professó va seguint lo curs acostumat qu'es un verdader passeig de triunfo, donchs tots los balcóns ostentan violats cobrellits y son pas es saludat per las campanas de las iglesias y per las fullas de flors, *retallets* y coronas que surten de las oberturas de las casas. Donan á aqueixa festa un caracter bastan bell los ventalls ab vora platejada que portan l'Ajuntament, los administradors dels tabernacles, cordonistas de las banderas gremials y molts altres dels que hi assisteixen, pero lo que dona á la professó d'Igualada lo motiu per que la suposém digna de figurar entre sas costúms mes senyaladas es l'assistencia dels tabernacles y de las banderas gremials, pero sobre tot los tradicionals *acataments*. [...]

XXII. La festa dels "Ignocents" en Igualada.

Te per principal toch la *patera*, ab lo que n'hi ha prou per que conegueu qu'es igualadina; popular per endemés, y sobre tot festa de broma y alegría com per un estrany contrast es en moltas parts lo día dels sants Ignocents, com si la degollació de catorze mil infants, lo despotisme d'Herodes y los planys de tantas mares desgraciadas, puguessin ésser recorts que fessin viurer als pobles, donchs diga's lo que's vulga, aquell día tothom fa gresca: uns punts ab enganys, altres ab cosas menos enginyosas é Igualada ab la festa qu'anem á descriurer, celebran tot rihent la degollació de todas las criaturas de Judea.

Res sabém respecte á l'antigüetat d'aqueixa festa, per que ni res n'hem vist publicat, ni tenim á nostre ma arxiu pera investigarho, contentat donchs, lector estimat, llegint una monografia de la costúm tal com se celebrá en los derrers anys, donchs nosaltres sols podém dir, qu'en altres temps habia cridat molt l'atenció, que hi hagué vegadas que's feyan ab tota magnificencia, y que'ls principals d'Igualada no's desdenyaban d'originarlas y de formarne part.

Com qu'es festa de molta gent, lo primer que's necessita es allistarla, pera lo qui desde primers de Novembre, surtía cada festa un tabal que recorria 'ls carrers, tocant la *patera* (*) y com que cada any cambiaban los trajos dels *mossos* y *volants*, després d'alguns diumenjes lo timbaler ja surtia ab lo trajo oficial servint de figurín als allistats, en qual vestit encare que cambiés cad'any lo color de la brusa, may faltaban los pantalóns negres ab franja platejada y la gorra del color de la brusa ab ploma blanca.

(*) Eix mateix método se segueix pera allistar gent pera la *Patera*, los *Diables*, y la *Moxiganga*.

[...]

Al cap de alguns días anunciaba la festa un programa humorístich escrit en catalá, que's repartía entre'ls igualadins.

Quant j'habia arribat la vigilia dels Sants Ignocents, á mitja tarde se reunian tots los allistats en casa'l primer *consul*; y *consuls*, *agutzil*, *capellá*, *predicador*, *consellers*, *mossos* y *volants* tornaban á recorrer los carrers á peu, també precedits d'una música, fins á la caiguda de la tarde qu'entraban en la Casa de la Vila. Allá s'encenian alguna hatxas en lo balcó y la plassa s'omplia de gent desitjosa d'escoltar las paraulas del festiu orador qu'anaba á fer l'història de tot lo que durant l'any habia passat en Igualada. Comensaba son satírich discurs lo *predicador*, fent una humorística descripció dels *consuls* y demés prohombres d'aquella festa, sens deixar de descriurers éll mateix, y després anaba explicant tot lo qu'habia passat en la població y tots los xiu-xius qu'habian corregut; las figuras del avaro, del hipócrita, del escanya-pobres y demés mals de la vila, també surtían á reluir en aquell discurs, barrejats ab apropiats xistes qu'acababan

d'alegrar aquells versos que feyan esclatar la rialla al públich, donchs encare que'l orador no anomenés á ningú, donaba tants detalls, tants pels y tantas senyals, que no era igualadí 'l que no conexia los subjectes de qui'strataba; barrejentli á voltas altres trossos alussius á altrás personas que's distingían per son caracter festiu, sens criticarlas, per que generalment sols se criticaba lo criticable. Hi habia altre part en la *prèdica dels Ignocents*, que suplía magníficament la falta que hi había de periódichs l'any que's debía inventar eixa festa, y era la part en que's criticaba tot lo qu'habian fet malament las autoritats durant l'any, com si fos un memorial d'agravis que'l poble feya á sos governants, y no estranyi 'l lector que no siga igualadí, qu'aytal acte se celebrés en lo principal balcó de la casa de la Vila, donchs si aixó estranyés, molt mes estrany trobaria lo que's celebraba lo matí següent; pero com en Igualada's creya que'ls *Ignocents* en tal dia eran los amos de la Vila, no es aixó lo que'al lector ha de sorprendrer, sino que'ls *Ignocents* no hagin sigut may origen de barallas y rivalitats, pero ni aixó estranyará qui conega lo caracter pacífich dels fills de la lleal Igualada. Pero tornan al sermó, hem de dir que sempre acababa ab los aplausos del auditori y que duraba tantas horas, que'l predicador ab l'escusa de ferlos dir l'ave-maria se ficaba dins á fer beguda.

Mes lo dia que l'Iglesia celebra la degollació dels infants de la Judea, era'l que mes tabola's movia, donchs ja de bon matí apenas cantaba lo gall matinal, despertaba los vehins lo tambor que seguía tots los carrers tocant la bélica *patera* y promte surtían de sas casas los *consuls*, los *consellers*, l'*agutzil* y'l *predicador*, montats en sos caballs, y lo *capellá*, montat sobre una mula que portaba unas grossas banyas en lo fust, mentres los *mossos* se reunían per grupos ab algún *volant*, pera portar la safata, y manats per algún dels principals de la festa, voltaban la Vila no deixan passar cap ánima que no pagués lo *xavo*, pero advertint que si per *xavo* se donava una pesseta ó qualsevol altre moneda, no se li tornaba cambi. Lo pobre foraster qu'aquell dia se trobaba á Igualada, lo mateix que l'igualadí, no podia passar carrer ni carreret, que no trobés una colla y per mes que demostrés haber satisfet tal contribució, los *mossos* no s'entenan de demostracions, per que l'únich recibo válit era una creu á l'esquena feta ab guix ó ab las colossals banyas que portaba la mula del *escribá*; cosa que ningú's deixaba fer y si algún n'habia, encare servia per que moguessin mes gresca á la seva esquena, pero si n'hi habia algún que resistía á pagar lo *xavo*, l'amenassaban en tirar-lo *de cap á l'aigua* y si encare's negaba, lo montaban á caball y portaban al *Consell*, (1) siti ahont se li donaba beurer y se li feya pagar lo *xavo*; mes si per desgracia alguna colla ne conexía algún que feya per manera d'anar al *Consell*, després de fetas las intimacions de costúm, se'l agafaba, se'l portaba á la font y li tiraban un raig d'aigua al clatell.

(1) Lo *Consell*, introduit modernament, se guarnía en una entrada gran ahont hi havia un rey y dos consellers, fent la guardia d'honor dos soldats románs.

Tambè alguns provehits de midas mes que regulars, seguían las botigas, fentlos pagar la multa, per que totas las trovaban curtas, no parant en tot lo matí eixas bromas y altres que's romiaban per que la questió era divertir-se, volent semblar autoritats que fan cumplir la lley.... del embut. Pero la festa principal del dia eran los *tres toms*. Després de pasat lo tabal pels carrers cridant á reunió per medi de l'imprescindible *patera*, tots los *Ignocents* se reunian davant de casa'l primer *cónsul* que tot lo dia tenia la bandera al balcó, y quant la comitiva estava arrengrada, la música tocaba la *patera* y al cap de un rato al compás d'un ardent pas doble se posaba en marxa la comitiva, obrint la marxa la música, lo tambor de la *patera* y los *volants* y *mossos* á peu; seguían deseguida los *consellers*, l'*agutzil*, lo *capellá*, lo *predicador*, y'ls *consuls*, muntant tots caballs y portant lo primer *consul* la bandera blanca dels *Ignocents* y per fi anaba derrera, un grupo representant la fugida de Sant Joseph y la Verge pera salvar á Jesús y un gran carro triunfal representant la degollació dels Sants Ignocents, ab lo corresponent rey Herodes y'ls *mata-criaturas*, com anomenan en Igualada als satélits d'aquell rey qu'anaban trossejant ninas y ninóts fets de pedassos. Eixa comitiva se dirigia á la plassa de la creu, (2) y quan la música era al balcó de la casa de la Vila y tocaba la mateixa tonada popular que'n los *tres toms* de Sant Antón Abat, los *Ignocents* feyan també'ls *tres toms* per dita plassa y quan habían acabat se posaba la

música al davant, voltaban alguns carrers y se dirigian al hostal, ahont tots plegats, ab la major alegrí, celebraban un dinar de festa major.

(2) Se dirigian allavors á eixa plassa, per que en ella hi había la casa de la Vila, be creyém que si algún dia ressucitava eixa costúm, se celebraría en la de la Constitució.

A la tarde molts d'ells portant á sa balladora del bras, se dirigian á la plassa ahont ballaban al compás d'una nombrosa orquesta, essent comensats los balls ab varias pantomimas que feyan ab una cinta.

Lo matí del dia següent, se deya un ofici á tota orquesta en sufragi de las ánimas dels difunts qu'habian pertenescut als *Ignocents* y al surtir, regalaban als igualadins cocas rodonas ab sucre que pagaban sempre á doble preu y ja ho podian pagar ab gust perque tot lo recaudat durant eixos días s'invertía en pagar l'ofici, repartint lo resto entre l'Hospital y'ls presos.

La vigília del dia en que l'Iglesia celebra la festa de l'Epifania, se feyan los nous *consuls*, y al vespre tots los principals prohombres dels *Ignocents* montats á caball y precedits d'una música, anaban á portar la bandera á casa 'l nou *consul primer*. (*)

(*) Costúm semblant se celebra per Sant Antón Abat, pera fer lo nou banderado.

Igualada, 1885, octubre 26 - novembre 1. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada*, Año V[I] núm. 287, 1 de novembre de 1885.

Programa i Gasetilla sobre les festes per la remissió del còlera, que substituiren les actuacions de la comparseria de Festa Major. És important per diversos detalls de la processó (recorregut) i la tronada.

PROGRAMA DE LOS FESTEJOS CON QUE LA CIUDAD DE IGUALADA SE PROPONE CELEBRAR La desaparicion del cólera.

Terminado por fortuna el periodo de ansiedad y alarma en que se hallaban los honrados habitantes de esta poblacion, alarma y ansiedad hijas del cruel azote que con el nombre de *cólera morbo asiático* nos ha arrebatado un buen número de compatriotas, natural y justo es dar gracias al Altísimo por haberse apiadado de Igualada no solo haciendo cesar tan aflictiva situacion sino tambien por haber permitido que el terrible viajero del Ganges haya sido para nosotros mucho menos cruel que para otras desgraciadas poblaciones españolas sobre cuyos hogares ha extendido la muerte su negro manto.

Natural es tambien, que al demostrar al Eterno nuestra gratitud saludemos con públicos festejos el ansiado regreso de la tranquilidad y bienestar que nos proporciona el satisfactorio estado de la salud pública, y por esto la Comision nombrada por el M. I. Ayuntamiento cree interpretar los deseos de sus conciudadanos al anunciar los espresados festejos, que tendrán lugar por el siguiente òrden:

Dia 31 del corriente.

Gran REPIQUE DE CAMPANAS anunciando la fiesta. A las 3 de la tarde recorrerá las calles de la ciudad la pareja de GIGANTES proporcionando fuertes emociones á la gente menuda.

A las 8 de la noche: ILUMINACION GENERAL y EXTRAORDINARIO PASACALLE ejecutado por una nutrida orquesta con acompañamiento de los bailes PATERA, DIABLES y CERCOLETS.

Dia 1 de Noviembre.

A las 9 de la mañana *volverá á recorrer las calles de la poblacion la orquesta, tocando varias marchas*, y á las diez en punto el M. I. AYUNTAMIENTO Y DEMAS AUTORIDADES, con la JUNTA DE SANIDAD, la COMISION DE AUXILIOS y cuantas corporaciones y particulares invitados se dignen concurrir, saldrán de la casa Capítular precedidos de la ORQUESTA, los GIGANTES, la PATERA, BALL DE DIABLES y CERCOLETS para dirigirse á la iglesia parroquial de Santa María donde se cantará un Solemne Te-Deum en accion de gracias al Señor por la desaparicion del cólera. Una ESTREPITOSA TRONADA anunciará la salida y regreso de la comitiva.

Terminado aquel acto, la PATERA, los CERCOLETS, los DIABLES y los GIGANTES recorrerán las calles segun acostumbran hacerlo por la Fiesta Mayor.

A las 4 y media de la tarde saldrá de la misma Parroquia una LUCIDA PROCESION con objeto de acompañar à sus respectivas iglesias las sagradas imágenes que con motivo de las rogativas fueron trasladadas á la de Santa María.

Igualada, 1885, noviembre 8. Biblioteca Central d'Igualada. *El Noticiero*. Año II núm .84, 8 de noviembre de 1885.

Gasetilla de les festes per la remissió del còlera, que substituiren les actuacions de la comparsaria de Festa Major.

El Te-Deum y las fiestas.—A la hora anunciada del dia 31 del finido mes lanzáronse por esas calles de Dios las tradicionales *mogigangas* callejeras acompañadas de sus correspondientes músicas. De esas *comparsas*, poca cosa podemos decir, pues que de todos son conocidas sus *grotescas habilidades*; únicamente debemos llamar la atención de la Autoridad acerca de los *parlamentos* pronunciados por los *Diablos* y *Patera*, muchos de los cuales acusaban por su intención dañina y epigramática, la mano oculta de algun rastrero inspirador que, no sabiendo como saciar sus calumniadores instintos, aprovechó sin duda lan solemne ocasión, para darles suelta y desenfrenada rienda.

Aquellos satíricos versos que fueron una verdadera parodia de los *célebres discursos del dia de Inocentes*, merecieron la general reprobación y una justificada censura á nuestra primera Autoridad Civil por haber permitido la recitación de unos versos ó versas que trascienden á libelista y empañan el buen nombre de una población culta y civilizada.

Igualada, 1886, agost 15. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada. Periódico de intereses morales y materiales*. Año VII, núm. 328. 15 d'agost de 1886, pàgina 3.

Programa de la Festa Major.

FIESTA MAYOR DE IGUALADA

Días 23, 24, 25 y 26 de Agosto de 1886

Siguiendo esta Ciudad la costumbre establecida desde tiempo immemorial, se propone este año celebrar su FIESTA MAYOR con la esplendidez que la caracteriza; por cuyo motivo no hay necesidad de ponderarla para atraer forasteros, los cuales saben muy bien cuan famosa es la hospitalidad de los igualadinos y su afán por darles diversiones y espectáculos de todo género. Así pues, Igualada les invita á todos con la mayor espontaneidad, y se complace en manifestar que verá con satisfaccion su concurrencia á las fiestas espresadas, que prometen ser magníficas, segun puede verse en el siguiente

PROGRAMA:

Dia 23. — Desde las primeras horas de la mañana los balidos de las reses conducidas al sacrificio anunciarán que se estará celebrando la animada FÉRIA DE GANADO CABRÍO Y LANAR.

A las 12 de la mañana, un GRAN REPIQUE DE CAMPANAS avisará la inauguracion de los festejos.

A las 6 de la tarde se celebrarán SOLEMNES COMPLETAS en la Iglesia Parroquial de Sta. María.

A las 8 de la noche partirá de la Casa Consistorial la costumbrada y famosa PASACALLE con una orquesta compuesta de numerosos y distinguidos profesores y las célebres comparsas populares conocidas por PATERA, BASTONERS, DIABLES, PASTORETS, NANOS y CABALLETES.

Dia 24. — Tan pronto como despunte el alba volverán á recorrer las calles las referidas COMPARSAS dando animación á la ciudad.

A las 10 de la mañana saldrá de la Casa Consistorial el M. I. Ayuntamiento precedido de la orquesta y las COMPARSAS para asistir á los DIVINOS OFICIOS que con inusitada pompa se celebrarán en la referida Parroquia de Santa María para honrar al glorioso patrón de esra Ciudad,

SAN BARTOLOMÉ, cuyo panegirico vendrá á cargo del reputado orador sagrado rdo. D. Antonio Montaner, Arcipreste.

Concluídos los oficios divinos regresará de la iglesia con el mismo acompañamiento el Cabildo municipal, y frente á la Casa Capitular ejecutarán las COMPARSAS sus mejores ejercicios, segun costumbre, promoviendo con ellos la más pintoresca algarabía.

A las 4 de la tarde: celebrará el ATENEO IGUALADINO DE LA CLASE OBRERA el XXIII aniversario de su fundacion.

A las 6 saldrá de la iglesia de Santa María una SOLEMNE PROCESION, con asistencia de las Autoridades locales.

A las 9 de la noche, en el punto conocido por *Camp del Matosas*, se disparará un GRAN CASTILLO DE FUEGOS ARTIFICIALES, que estará á cargo de un pirotécnico de los más acreditados de Cataluña.

A las 10, y despues de disparado el castillo de fuegos artificiales, dará comienzo en el GRANDE Y LUJOSO ENTOLDADO construido por el acreditado adornista Sr. Viñals en la Plaza de la Cruz, el BAILE PÚBLICO acostumbrado.

Día 25. – Otra vez las COMPARSAS volverán á recorrer la poblacion para que la animacion no disminuya.

A las 8 y media de la mañana: GRAN CONCIERTO MATINAL en los jardines del Ateneo.

A las 10, en la repetida Parroquia de Santa María se celebrarán solemnes OFICIOS DIVINOS dedicados á SAN FAUSTO.

A las 3 de la tarde se celebrará con gran solemnidad en el *Ateneo Igualadino de la clase obrera* la distribución de premios á los escritores laureados con motivo del VII CERTAMEN LITERARIO.

A las 4, BAILE PÚBLICO en el ENTOLDADO.

A las 4 y media, el *Centro católico de obreros* celebrará el cuarto aniversario de su fundacion y la inauguracion del nuevo local con una [...] ada literaria-musical, en la que tomaran parte distinguidos oradores. Durante las noches del 24 y 25 habrá iluminacion siendo libre la entrada en dicho local.

El *Círculo Literario* celebrará, por la tarde de este día, ACADEMIA LITERARIA.

A las 10 de la noche, OTRO MAGNÍFICO BAILE en el Entoldado, con una [...] orquesta.

Día 26. – El Casino del recreo, Ateneo Igualadino de la clase obrera, Centro Igualadense, Lumbrera Igualadina, Sociedad coral de Apolo y La Llantia, obsequiarán á los forasteros con espléndidos bailes, a cuyo efecto adornarán profusamente sus salones.

Igualada, 1886, agost 22. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada. Periódico de intereses morales y materiales*. Año VII, núm. 329. 22 d'agost de 1886, pàgina 3.

Avis.

Grupo Umorístico. Se participa á los Sres. Socios de la Paella, que hoy domingo tendrá lugar en los espaciosos salones de Capdevila, la coronación del Rey Cristiano de la Patera, con toda solemnidad. La orquesta empezará á las dos de la tarde y la coronación á las tres. Igualada 22 Agosto 1886. —La Comisión.

Igualada, 1886, agost 29. Biblioteca Central d'Igualada. *Semanario de Igualada. Periódico de intereses morales y materiales*. Año VII, núm. 330. 29 d'agost de 1886, pàgina 3.

Gasetilla.

FIESTA MAYOR: A pesar de faltar este año el baile Mogiganga y sobrar, á nuestro entender, la Patera en su estado de tanta decadencia, con todo la Fiesta mayor ha estado animadísima.

Las fiestas religiosas presididas todas por el muy ilustre Ayuntamiento han conservado á la altura de siempre. Los divinos oficios, en los cuales al lado del Sr. Alcalde figuraba el Senador vitalicio Sr. Maluquer. fueron concurridísimas. El Rdo. Dr.D. Antonio Montaner predicó como siempre un sermón lleno de erudición y doctrina, de rasgos oratorios y profundos pensamientos filosóficos demostrando que las sociedades modernas marchan al cesarismo ó sea al *derecho de la fuerza*, y que no volverán á su asiento, ó sea á *la fuerza del derecho*, sin las enseñanzas del Apóstol San Bartolomé patrón de Igualada.

[...] BAILES CALLEJEROS: Han contribuido mucho á dar animación á la fiesta y al bullicio de costumbre, fatigándose mucho los socios para complacer al público y á la gente forastera que no era poca estos días.

Igualada, 1886, agost 31. Biblioteca Central d'Igualada. *El Ateneo, Revista Mensual del Ateneo igualadino de la Clase Obrera*, any II núm. 14, 31 d'agost de 1886.

Crònica breu de la Festa Major passada.

La fiesta mayor de esta ciudad ha sido este año completamente igual á la de los anteriores, con su grotesca *patera* y los no menos grotescos *diablos*. Creemos que ya seria tiempo de abolir estos *bailes*, que por lo ridículos y tontos ni siquiera divierten á los chiquillos.

En cuanto al entoldado presentó este año una novedad, cual fué la de estar alumbrado, por gas, si bien de una manera algo escasa, por cierto, pues quedaba el local un poco oscuro.

Del castillo de fuegos artificiales solo podemos decir que llamó la atención por.... el humo que nos regaló.

Igualada, 1887, agost 21. Biblioteca Central d'Igualada. *El Cyclon*. Año I. Núm. 19, 21 d'agost de 1887.

Programa de la Festa Major. Resulta interessant per la menció de la Patera com a "clàssica" i per la ubicació de les tronades.

FIESTA MAYOR DE IGUALADA

Programa de los festejos que tendrán lugar en esta ciudad en 23, 24, 25 y 26 de Agosto de 1887.

Día 23. – A las primeras horas del día empezará la fèria de ganado cabrío y lanar.

A las doce de la mañana, un repique general de campanas y una estrepitosa tronada disparada en la Rambla de S. Isidro, anunciarán la inauguracion de los festejos.

A las seis de la tarde, solemnes completas en la Iglesia Parroquial de Santa María.

A las ocho de la noche, extraordinaria pasacalle por una numerosa orquesta, con acompañamiento de las populares comparsas de diablos, caballets, pastorets, nanos, cercolets, bastoners y la clásica patera.

Día 24.- A las cinco de la mañana, la orquesta volverá á recorrer las calles de la poblacion despertando á los vecinos con un alegre toque de diana y durante toda la mañana las comparsas ejecutarán sus pintorescas evoluciones.

A las diez, solemnes oficios divinos en la Parroquia de Santa María, con asistencia del M. I. Ayuntamiento, haciéndo el panegírico de San Bartolomé el reputado orador sagrado Rvdo. D. Antonio Montaner, Arcipreste.

A las doce, extraordinaria algarabía ejecutada por las comparsas ante la Casa Consistorial, donde lucirán aquellas sus mejores ejercicios.

A las cuatro de la tarde, el "Ateneo de la clase obrera" celebrará el XXIV aniversario de su fundación con la acostumbrada solemnidad.

A las seis, de la espresada parroquia saldrá una solemne procesión con asistencia de las Autoridades locales.

A las nueve de la noche, disparo de un magnífico ramillete de fuegos artificiales por el reputado pirotécnico de la capital D. Bernardo Serra.

A las diez, baile público en el grandioso entoldado que se levantará en la plaza de la Cruz por el adornista Señor Viñals.

NOTA: Durante esta noche habrá entrada pública en el "Ateneo" y en el "Centro Católico de Obreros".

Día 25.- Por la mañana volverán á recorrer la población todas las comparsas.

A las diez, en honor de San Fausto se celebrarán en la repetida Parroquia solemnes oficios divinos.

A las doce, salva de morteretes que se disparará en la Plaza de la constitución.

A las tres de la tarde en el "Ateneo de la clase obrera" tendrá lugar la distribución de premios á los escritores laureados concurrentes al VIII certámen literario.

A las cuatro, baile público en el entoldado.

A las cinco, el "Círculo Literario" celebrará en sus salones una solemne función literaria en la que disertarán distinguidos oradores y se ejecutarán escogidas piezas musicales.

En la misma hora, el "Centro Católico de obreros" conmemorará el V aniversario de su fundación con una academia literaria musical.

A las ocho de la noche, elevación de globos aerostáticos en la calle del Teatro.

Día 26.- El "Casino del Recreo", "Ateneo Igualadino de la clase obrera", "Centro Igualadense", "Centro liberal Monárquico", "La Llantia", "Lumbrera Igualadina", "Apolo" y otras sociedades y tertulias obsequiarán á los forasteros con magníficos bailes.

Igualada, 1888, agost 26. Biblioteca Central d'Igualada. *El Ciclón*. Año II. Núm. 71, 26 d'agost de 1888.

Notícies de la Festa Major. Interessant pel rebuig que podrien haver suscitat les gralles els primers anys.

GACETILLA

[...]

Grallas. – Razon tenía Juanillo para decir que tot son grallas pues hemos quedado hartos de ellas por el ruido espantoso que han movido durante los días de la fiesta [de nuestro santo] tutelar, lo que promovió un gran clamoreo en el vecindario, oyéndose por todas partes amargas quejas contra los que tan mal han gastado el dinero para una cosa que mejor se presta para un villoria que para una ciudad de la importancia de Igualada. Ya se ve, el autor de tan piramidal pensamiento se figuraría que estamos en Rubió ó apacentando cabras en Sierra-Morena.

Fiesta mayor. – Pobre y raquitica ha sido la que este año ha celebrado la Ciudad de Igualada la *mogiganga* que ha venido siempre figurando en primer término en estas fiestas, con aplauso de todo el vecindario, ha sido borrada este año de la lista oficial lo propio que la tradicional *Patera*. Sea todo por Dios, que ciertas personas mas sirven para enanos que no para otra cosa.

Igualada, 1888, agost [entre el 28 i el 31]. Biblioteca Central d'Igualada. *El Ateneo. Revista mensual del Ateneo Igualadino de la classe Obrera*. Año IV, núm. 38. Pàgina 9 (261).

Crònica de la Festa Major.

NUESTRA FIESTA MAYOR.

Ojeada general. Aunque el Programa de los festejos con que este año celebraba Igualada la fiesta de su patron S. Bartolomé, no ofrecía tanta variedad como en años anteriores, vióse en esta ciudad extraordinaria concurrencia de forasteros ávidos de alejar, entre el bullicio de baratas diversines, el desaliento que engendran en el ánimo los pesimistas rumores de crisis, miserias y desgracias que, por desgracia con demasiado fundamento, por todas partes se oyen.

[...]

Diversiones callejeras. Las de siempre; *nanos, pastorets, diablos, y bastoners* armando espantoso batiburrillo con sus cohetes, músicas y parlamentos; algunos, aunque no ciertamente nosotros, echaron de menos la *clàsica patera* y la *mogiganga* ó *xiquets*.

Igualada, 1889, agost 4. Biblioteca Central d'Igualada. *El Ciclón*. Año III. Núm. 120, 4 d'agost de 1889, página 3.

Amenaces i rumors que es volien deixar de contractar els balls i comparseria de la Festa Major.

Fiesta mayor. Publicamente se dice y en todas partes se comenta la resolución que parece ha tomado nuestro fusionistá Ayuntamiento de contratar una charanga militar, á fin de dar el mayor brillo y realce á la fiesta de nuestro santo tutelar. Bien nos parece la idea, si no llevase una segunda parte, si detrás de la cruz no se ocultase el diablo; y decimos esto, porque se comenta también mucho que se haya tomado la resolución de hacer *tabula rasa* de las comparsas y bailes típicos que desde tiempo inmemorial amenizaban nuestra tan renombrada fiesta mayor y de suprimir los ramilletes dé fuegos artificiales que tanto gustaban y eran la delicia de toda la población, és decir, que se va á suprimir todo lo que era verdaderamente popular é histórico en esta población.

Nuestros preciosos ediles todo ló cogen por las ramas, el año pasado nos propinaron una ración muy regular de *gralls*, este año van á endosarnos una música militar, y entra en lo posible que el año 1890 nos regalen una orquesta de *gaitas gallegas*; pues todo esto cabe en la mollera de Mr. Argentaire y de la burrical comparsaría qué le rodea, dirigida por la batuta del celebérrimo y muy famoso Franchute Borrachin. ¡Pobre igualada, en que manos has colocado el pandero!

Igualada, 1889, agost [entre el 28 i el 31]. Biblioteca Central d'Igualada. *El Ateneo. Revista Mensual del Ateneo igualadino de la Clase Obrera*. Año V (1889), Núm. 50. Agost de 1889.

Crònica breu de la Festa Major passada.

NUESTRA FIESTA MAYOR.

Ojeada general. Con màs animaciòn, aunque con menos alegria, hánse celebrado este año los festejos que Igualada dedica à San Bartolomé; no ha faltado gente, puesto que han acudido á ella los vecinos de todos nuestros pueblos comarcanos, pero asi como antaño venían para tomar parte activa en nuestras fiestas y pasar algunos dias divertidos con nuestros bailes y espectáculos, gastando y dejando en las tiendas de toda clase beneficios positivos, este año han venido como simples espectadores, mústios, cariacontecidos, retratándose en su rostro el desaliento que infunde ver los sudores de todo un año perdidos miserablemente, sufriendo la tortura de contemplar como hace sus estragos en nuestros viñedos la terrible plaga del mildew [...]

A no haber sido esta terrible crisis que sufren nuestros agricultores, hubiera sido á no dudar la fiesta mayor de este año una de las mejores entre las que ha celebrado nuestra ciudad, puesto que se habia verdadero empeño tanto particular como colectivamente de celebrarla de una

manera verdaderamente extraordinaria y aunque se aguò algun proyecto tan magnífico como por ejemplo, el de alumbrar la Rambla y el Ateneo con luz elèctrica, puede calificarse muy bien de magnífico el programa que Igualada ofrecía á los forasteros, por la variedad y abundancia de festejos y por la brillantez que revistieron la mayor parte de ellos.

[...]

Los espectáculos públicos.

En las calles. La llegada de la banda del Regimiento de Almansa fuè el acontecimiento del dia 23; al oír sus marciales acordes echóse todo el mundo á la calle y ya no cesò la animación hasta las 12 porque á las 7 y media hacían su entrada y á las 9 salía ya la Mogiganga y demás comparsas à hacer el acostumbrado pasa-calle, mientras la banda ejecutaba preciosas piezas frente la casa de D. Juan Godó y otras ó recorría las calles animándolo todo con alegre paso-doble.

A las 5 de la mañana del dia 24 la diana despertaba á los vecinos que de momento se irritaban pero se calmaban luego considerando que bien se merecía el sacrificio de madrugar una banda de tanta valía como la que dirige el Sr. Cerdá.

A las 12 de la mañana disparóse en la rambla de S. Isidro la tronada que el tiempo había privado de disparar el dia anterior como estaba anunciado, espectáculo que mantuvo por espacio de más de una hora constante animación en la citada Rambla.

Durante todo el dia las comparsas callejeras animaron con sus bailes y músicas la población. [...]

Berga, 1890. VILARDAGA 1890, pàgina 224 i ss. [donem la versió comentada de RUMBO 2007, pàgines 39-40].

Fals document de 1715 atribuït al notari i secretari de l'ajuntament berguedà del segle XVIII Josep Altarriba, publicat per Jacint Vilardaga a la seva Història de Berga de 1890. S'entreveu la voluntat de buscar la justificació de la festa en els orígens mítics de la població i una suposada implantació després de passar a domini reial el 1394.

[...] el gobernador de Berga, que se llamaba Ahumada, preguntó al alcalde y á cuantos presidían la fiesta, lo que aquello significaba, á lo cual no hubo nadie que supiese contestar más que generalidades, ó lo que á su simple vista se comprende, ó sea una lucha entre moros y cristianos.

[*Seguidament, el mateix J. Vilardaga reproduceix un document intitulat La Bulla que ell atribueix a un avantpassat seu, el notari i secretari de l'Ajuntament de Berga Josep Altarriba i Godolà, en el qual les referències a la «Reconquesta» i a la presència morisca a la comarca del Berguedà són constants.*]

Queriendo el Magnífico Concejo de la real villa de Berga demostrar la satisfacción que sentían los corazones de los bergadanes, por haber vuelto al suave dominio del señor rey de Aragón D. Juan I, determinó inventar una fiesta pública, que conmemorase tan feliz acontecimiento, y queriendo también que esta fiesta, si bien profana, fuese no obstante, conforme a las enseñanzas de la Iglesia, nuestra santa madre, pidió consejo a algunos eclesiásticos, de lo cual resultó la fundación de la Bulla, que significa lo siguiente:

En tiempos de los moros, recorría estas montañas un caudillo llamado Bullafer, y a quien los cristianos llamaban Bullafera, que no les dejaba descansar, persiguiéndoles constantemente, y tratando con gran crueldad a los prisioneros que hacía. Dicen que juraba y perjuraba por su falso Dios, que había de exterminar a los cristianos, sin dejar vivo uno solo; pero la Providencia, que velaba por éstos, hizo que no pudiese lograr su objeto, porque los fieles, fugitivos en las montañas, escapaban siempre aun de en medio de los numerosos infieles que les acosaban por todas partes, valiéndose de la escabrosidad del terreno y, más que todo, de la protección que les venía del cielo. El baile de los turcos y caballitos, que, en un principio, los llamaban moros y cabritas, representa esta persecución que sufrieron los fieles, que como a cabras corrían por las escabrosidades de las montañas, escapando siempre de sus perseguidores, que se indignaban

cuando, creyendo a aquellos cogidos, se les escapaban, como quien dice, de entre las manos. Al son del atabal persiguen los turcos a los caballitos, llegando muchas veces casi a cogerlos, sin lograrlo nunca, como al son de atabales, perseguían los alarbes de Bullafer a los cristianos, sin lograr nunca prenderlos.

El gigante con su turbante y vestido musulmán, representa al mismo Bullafer, y el baile de los gigantes significa que el que quería destruir a los cristianos, ahora les sirve de diversión y contento.

La mulasa, o mulaguita, que en un principio la llamaban Mula fera, representa al mismo Bullafer, a quien llamaban Bullafera, y por mofa Mulafera, y el fuego que arroja por la boca, sin lograr espantar a la gente, y si tan sólo que se aparten a su paso, significa que aquel moro, ayudado por elementos infernales, quería destruir a los cristianos, y no lo logró.

El baile de los diablos cubiertos de fuego, seguido de su derrota por san Miguel y el ángel, que se los ponen debajo de sus pies, significa que, a pesar de haber el infierno desatado todas sus furias contra los cristianos, no obstante, éstos, ayudados por el cielo, lograron vencerlo y humillarlo.

Finalmente, el reposado y majestuoso baile del águila real, representa como Berga, al amparo de la corona real y bajo el dulce dominio de sus reyes, vive tranquila y majestuosa, sin miedo ni temor de ninguna clase.

Igualada, 1890, agost 31. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. Año I. Núm. 9, 21 d'agost de 1890.

Notícies de la Festa Major.

NOTICIAS. Nuestra fiesta mayor ha pasado casi desapercibida á los ojos de los mismos vecinos de Igualada. Ni *patera*, ni *bastons*, ni *caballets*, ni *nanos*, ni *moixiganga*, nada, en fin, que pudiera hacer las delicias de la gente menuda se ha exhibido en público estos días pasados. Unicamente como teníamos anunciado, se han celerado con regular pompa las funciones religiosas y las de sociedad que nunca se quedan atrás en materia de diversiones profanas.

El Vendrell-Igualada, 1893ca. SERRA IGLESIAS 1927, pàgines 89 a 107.

Descripció de la festa dels Innocents, dins "D'ahir i d'avui. Narracions i quadrets de costums antics i moderns de Igualada". El Vendrell: Impremta Ramón, 1927.

La festa dels Sants Innocents.

I. Dia de joia i de bullici era'l dia dels Sants Innocents fins a principis del darrer quart de la passada centuria(*)

(*) Aquesta festa es celebrá anyalment fins l'any 1878. Tretze anys més tard, en 1891, torná a celebrar-se, mes hom pot dir que fou per a estroncar-se definitivament, car no's repetí mes que una sola vegada. Ja des d'uns quants diumenges avants passava pels carrers de la població un subjecte amb un timbal fent sentir el toc de la *Patera* per tal de reclutar els qui desitjessin pendre part en la festa. Mes diguem primer quins eren els elements que la constituíen.

Els *Cónsols*, organitzadors i administradors de la festa, el cap dels quals era portador de la bandera, l'*Agutzil*, l'*Escribá*, el *Predicador*, el *Capellá*, i els *Consellers* i un nombre indeterminat de *Mossos*.

El qui feia la recluta anava abillat, quan s'aproximava'l dia de la festa, amb el trajo que aquell any havien d'usar els *Mossos*; feia, diguem-ho aixís, de *figurín*; puix aixís com l'indumentaria dels altres personatges era invariablement la mateixa, en la d'aquells cambiava'l color de la brusa,

que era'l que exhibia'l reclutador. Els pantalons eren sempre negres amb una franja platejada. La gorra, que portava una ploma blanca, era del color de la brusa.

Feta la recluta, el dia de la Puríssima, 8 de desembre, tot el personal, precedit de l'orquestra, feia una esplèndida cerca-tila.

Muntats en sengles corcers, anaven el portador de la bandera i demés *Cónsols*, abillats amb trajo de societat, de gran gala, l'*Agutzil*, l'*Escribá* i el *Predicador* amb indumentària del segle XVII; els *Consellers* amb llurs gramalles i el *Capellá* cavalcant sobre una mula qui portava a la gropa unes descomunals banyes, insignes de la Festa, seguint al darrera tots els mossos reclutats, vestits de la faisó damunt dita.

Era un cavalcada molt vistosa que animava extraordinàriament els carrers de la població.

Pocs dies després es repartien uns programes anniciadors dels festetjos que tindrien lloc durant la diada dels Innocents, programes escrits sempre en la nostra estimada i formosa parla.

I quin festassa aquella, valga'ns Deu!

II. A la tarda del dia 27, vigilia de la festa, hom repetia la gran cavalcada, i al vespre, després de sopar, tenia lloc el *sermó*, que era'l número més esperat i el més temut pels qui no tenien la consciència prou tranquila.

Des del balcó de la Casa de la vila, avui Jutjat del partit, (*) el *Predicador*, amb espectació de l'immens auditori que emplenava tota la plaça de la Creu, comensava'l sermó, del qual, amb versos ben o mal fets, segons qui l'escrivia, era una relació, millor dit una crítica de tot el més notable que des de l'any anterior avia passat a la vila, comentant-ho amb xistos que'ls oients cel-lebraven amb grans riallades.

(*) Un any es feu el sermó des d'un gran cadafal que s'aixecà expressament al mig de la plaça de la Creu. Allí's retreia tot ço que durant l'any havia sigut l'entretenment dels veïns, tant de caràcter públic com privat i moltes vegades hom feria la susceptibilitat d'algunes relatant-se fets de caràcter íntim, si bé d'una manera dissimulada per més que la *xismografia* ja's donava pressa per aclarir-ho.

Era tant temut el sermó dels Innocents, que si algú feia quelcom de pecaminós, s'esborronava amb la por de que li retreguessin el fet.

De vegades aquest sermó prenia un altre caient i ja no's concretava a passar revista dels fets de l'any, sino que era una crítica general.

Tenim a la vista'l sermó que hom feu l'any 1891, penúltim de la festa, degut a la ploma del nostre innoblidable amic en Joan Serra i Constansó i no podem resistir el desig de transcriure'n dos fragments, el principi i l'acabament.

[Transcriu fragments del sermó de 1891]

III. El dia de la festa, des de bon mati, tot el personal distribuït pels carrers de la població, deturava als transeunts per a fer-los-hi pagar el *xavo*, (contribució, per cert, no gens gravosa), ço que donava lloc a molts incidents còmics i a voltes sorollosos.

Els recaptadors admetien tota mena de moneda, sens etornar mai el canvi. Amb els qui pagaven els hi feien el *rebut* pintant-lo-hi amb guix una creu a l'esquena, exposant-se, els qui no volien el *rebut*, a tornar a pagar.

Transeunts hi havia que, per tossuderia o per punt (no pas per avarícia, puix un *xavo* era aleshores la més ínfima quantitat de diner), es resistien a pagar.

Ah, fillets de deu quin xivarri s'armava aleshores!

Com que'l càstig que's donava als renitents era'l de tirar-los de cap a l'aigua, portaven al tossut a una font o a un abeurador i allí li aplicaven una dutxa que deu n'hi dó. I que no hi valien reclamacions ni denúncies a les autoritats, puix aquestes no existien per a dits cassos.

Això donava lloc algunes vegades a escenes violentes i sorolloses, sobre tot quan hom trojava algun mal pagador de geni irritable i que se les donava de valent, motiu pel qual fou abolit aquest costum en els darrers anys de la festa, en els quals hom portava els renitents davant d'un

tribunal constituït pels *Consellers* i instalat en una entrada gran, (a cal Oranies de la Rambla, per exemple).

Aquest Tribunal era inflexible i condemnava sempre al *reo* a pagar i a beure un trago de ví amb un colossal porró disposat al efecte.

La gatzara que pels susdits motius regnava durant tot el matí pels carrers de la població era molt gran.

Cap allà al migdia hom organitzava una comitiva amb els dignitaris de la festa a cavall i'ls *mossos* a peu i precedits de l'orquestra anaven a la plaça de la creu, on amb tota solemnitat es representava la *fugida d'Egipte* amb personatjes representant la sagrada família, i la *degollació dels Innocents*, representats aquets per ninots de cartró.

La gentada que aquest espectacle portava a l'esmentada plaça era inmensa.

Acabada la cerimonia, la comitiva feia'ls *tres tombs*, amenitzats amb la marxa que de temps inmemorial vé usant-se a Igualada pels *tres tombs* del dia de Sant Antoni.

Els festetjos del matí finalitzaven en un hostel de la vila, on tot el personal de la festa consumia un extraordinari i succulent àpet, en pau i amb bona gana.

La tarda's destinava a les *ballarugues*.

Formada novament la comitiva i de bracet amb la respectiva parella, tots els elements de la festa's dirigien altra volta a la plaça de la Creu i allí mataven el fret rendint tribut a la alegre Terpsícore.

A l'endemà hom cel·lebrava un ofici de difunts per a les ànimes dels qui en anys anteriors havien pres part en la festa.

Després de l'ofici's feia un llevant de taula, repartint-se coques als veïns a canvi d'un donatiu voluntari l'import del qual servia per a pagar les despeses de la funció religiosa, repartint-se'l sobrant, si n'hi havia, entre l'Hospital i 'ls presos.

La festa dels Innocents tenia un epíleg, i aquest era'l nomenament de *Cónsols* per a l'any següent, que tenia lloc a la vigília dels Reis.

Muntats a cavall tots els dignitaris i acompanyats per una orquestra's dirigien, el vespre d'aquell dia, a casa del nou *Cónsol* en cap i li feien entrega de les banyes i la bandera, que's posaven al balcó, mentre l'orquestra interpretava l'himne d'Igualada, que bé mereixen aquests honors les notes de la *Patera*.

Aixís acabava aquella simpàtica festa, bulliciosa i benèfica, que tant de bò no s'haguès estroncat mai. [...]

Igualada, 1893, juny 11. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada*, any IV, núm. 152, 11 de juny de 1893, pàgina 3.

Notícies de les festes celebrades amb motiu de l'arribada del tren a Igualada.

Noticias.

A juzgar por los preparativos que vienen observándose desde algunos días, estamos próximos á la inauguración del ferrocarril.

La Mojiganga, los diables y caballets y hasta la tradicional patera, dan señales de vida, se agitan y dejan por las noches oír sus cornetas y timbales. Se habla también de fuegos artificiales, músicas de regimiento y la mar de diversiones que podrán ser muy hermosas, espléndidas y recreativas, pero que han de costar un dineral.

Entusiastas somos cual el que más por el tan suspirado carril, pero cual el que más lamentamos también que siendo pobres como somos, venga un ayuntamiento á derrochar dinero que á la postre tiene que pagar el pueblo. Y todo ¿para qué? para darse el gusto de exhibirse y quese diga: las espléndidas fiestas de Igualada han sido dirigidas y organizadas por un ayuntamiento fusionista presidido por don Fulano de tal. Créanos usted, señor Ferrán, buenas son ciertas

fiestas, pero como todo tiene sus límites, y el bolsillo del contribuyente está exhausto, prescinda usted de glorias que podrían ser ficticias, y acuérdesse de su patria: engrandézcala si puede, no la maltrate.

Igualada, 1893, juny 11. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana*. Año I. Núm. 6. 11 de juny de 1893, pàgina 2.

Poesia satírica política, amb els balls i la festa com a arma.

Un Projecte

Puig quan lo tren s' inauguri
hem de fer festassas grans
just es que tothom barrini
com se poden portà á cap,
perquè resultin espléndidas
y costin ben poquets rals.
Yo que com tothom, voldria
que nostra hermosa ciutat
quedés ab la gent de fora
com per sa importancia cal,
hi fet també 'ls meus projectes,
hi tirat també'ls meus plans,
y entre las moltas grans cosas
que m' han acudit al cap
hi pensat en quina forma poden,
sense costà un ral,
sortí per carrers y plassas
tots 'ls balls.

'S busca una bona colla
que vulgui fer de comparsas
se 'ls enseja per que aprenguin
de fe'l seu paper.... d' estrassa.
Uns han de fer de *partit*,
fan de concejals uns altres,
ha de fer de diputat
'l de més bonas butxacas,
y fa d'arcalde primer
aquell que tingui mes barra;
tres ó quatre sabelluts
dirigeixen l'espectacle.
Y quant tots 'ls seus papes
ben bé de memoria sápigán
jugan tots plegats à fé
d'una ciutat la desgracia.
Veureu que al poch temps qu 'ho fassin
tots creuran ser personatjes
¿Oy que ja no hi ha millor
moxiganga?

Trian desprèn uns quants tipos
 'ls arreglan ben mudats
 'ls posan barret de copa
 y ab una beta lligat
 un bon tall de pastanaga
 'ls plantan al pit, penjat.
 Y si 's fan professons cívicas,
 ó professons iglesials,
 ó 's fán de rébrer personas,
 ó s'ha d'assiti á un menjar,
 que hi vagin sempre aquets *sócios*
 ben serios y afilerats
 sense que'ls escapi 'l riure,
 y ja tenen per pochs rals
 uns que fan de bona gana
 los gegants.

Si hi hà algú que quan governan
 la contribució 's rebaixa,
 ó que fagi votà morts,
 ó que robi 'l vot d' un altre,
 ò qu' entri algo de matuta,
 ó que vulgui cobrà pagas
 sense haber fet gens de feyua,
 ó un que cobri dos vegadas
 algún cop si á Barcelona
 vá pel seu gust de viatge
 ó altres que per mil istils
 sempre cobran y may pagan.
 A aquets se 'ls pot fé tocá
 las trampas.

Y en fi tots aquets caps grossos
 qu'están tan embabiecats
 ab un soca plé de cuartos,
 per fe 'ls *nanus* son clavats.
 'L que fugi en temps de cóleras
 la *Patera* pot ballar,
 perquè proba que las camas
 al cul se sab fer tocar.
 No vuy parlar dels *Diables*
 perquè 'ls que son mal pensats
 creurian que *porta quía*
 parlá de *banyas*; ¿Vritat?
 De modo que crech sens dupte
 haber deixat ben probat
 que sense fer sacrificis
 ni gastá tan sols un ral,
 hi haurà medi de que surtin
 tots 'ls Balls.

Delfí Amapola.

Igualada, 1893, juliol 9. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana*. Año I. Núm. 10. 9 de juliol de 1893, pàgina 1.

Mostra d'utilització dels entremesos com a arma de desgast polític.

Allá ellos.

Acércase la venturosa hora de inaugurar el ferrocarril Central Catalán y el pueblo igualadino se prepara convenientemente para recibir como se merece al mónstruo de hierro que, poniéndonos en comunicación con el resto del mundo, ha de dar mayor fuerza á nuestra sangre y hacernos cobrar nuevas energias.

No deben regatearse los agasajos á cuantos hayan contribuido a la realización de un sueño acariciado tanto tiempo há por Igualada y por fin convertido en realidad, pero debemos evitar que á la sombra de una cosa tan útil para nuestra Ciudad, se dén tono y se las echen de personajes los que ocupan los primeros puestos, no por merecimientos propios, sino por haberlos tomado por asalto.

No nos gustan circunloquios ni medias palabras, y amigos, antes que todo, de expresar con claridad nuestro pensamiento, sin ambajes ni rodeos, decimos francamente que el pueblo igualadino debe huir de cuanto haga el Ayuntamiento, prestando solo su concurso entusiasta á cuanto se haga con carácter particular.

Si el Ayuntamiento representara al pueblo y no a un Cacique; si los que administran nuestros intereses tuvieran la confianza de Igualada, harían bien los igualadinos prestándose apoyo á quienes ostentaran su legitima representación; pero hoy que el divorcio entre la Corporación Municipal y la población de Igualada es completo, que tenemos al frente del Ayuntamiento al tipo más impopular y antipático que figura en las filas fusionistas, que se cree el grupo imperante reasumir en sus pocos individuos á toda muestra Ciudad y que solo saben atender á los particulares intereses con perjuicio de los intereses de todos, hará perfectísimamente el pueblo de Igualada dejando que allá se luzcan nuestros representantes con sus *nanos, gegants, diables* y demás mamarrachadas muy dignas de ellos, dejándoles en todas sus cosas en el más completo aislamiento y coadyuvando solo al mayor esplendor de Certámenes, conciertos y demás solemnidades propias de una ciudad culta, y que por sola iniciativa de sociedades dignísimas se verificarán.

Veán cuantos forasteros presencien nuestras fiestas que si no tenemos un Ayuntamiento digno de nuestra importancia, no es por culpa del pueblo que cuando se le consultó bien supo elegirlo, sinó porque tal como se nos ha impuesto hemos de sufrirlo. Más puesto que se presenta ocasión de demostrar nuestro disgusto y el pesar con que vemos nuestros intereses en manos de una gente, instrumentos tan solo del más repugnante de los caciquismos, hagámoslo patente y ojalá además de retirar nuestro concurso de cuanto haga el Ayuntamiento pudiéramos retirarles también nuestro dinero que está siendo objeto de un escandaloso despilfarro. [...]

Juan del Noya [Joan Serra Constansó]

Igualada, 1893, juliol 28. *La Vanguardia*. 28 de juliol de 1893, pàgines 5 i 6.

Programa de les festes de l'arribada del tren. probablement la festa més ostentosa que es recordaria a Igualada.

Inauguración del ferrocarril central catalán

PROGRAMA de los festejos que, con motivo de la inauguración del ferrocarril económico de ésta á Martorell, celebrará la ciudad de Igualada en los días 29, 30 y 31 del actual.

DÍA 29

A las 9 de la mañana empezará en los sitios previamente designados la distribución de mil raciones de carne y pan á los pobres de la ciudad, donadas por el igualadino diputado á Cortes don Carlos Godó, cuyos bonos serán oportunamente repartidos á juicio del M. I. ayuntamiento y comisión de festejos. A las 10, extraordinaria comida á los albergados en el Santo Hospital y reclusos de la cárcel del partido, bajo la dirección de las juntas respectivas.

Los campanarios todos de la ciudad anunciarán con un vuelo general el principio de las fiestas por tan memorable suceso.

A las 4 de la tarde deberán concurrir á la Casa Consistorial, previa invitación oficial, todas las sociedades de recreo, políticas, literarias y benéficas para unirse á la comitiva que ha de recibir en la estación á las autoridades civil y militar de la provincia, á la eclesiástica de la diócesis y á la junta concesionaria del ferrocarril. De la Casa Capitular y por el orden previamente designado, irá la comitiva á la iglesia de Santa María, donde se agregarán las reverendas Comunidades y Bandera del Santo Cristo para mostrar en público en tan fausto día, la mejor preseña de la igualadina ciudad, siguiendo por las calles de Santa María, Rosario, Soledad, Misericordia, Paseo Alameda y Estación.

A las 5, entrará en el Paseo la locomotora del tren oficial, y un continuado repique de campanas lo anunciará al vecindario, disparándose una colosal tronada en toda la extensión de la Alameda, empezando por el frente del Hospital hasta la estación. Terminada la bendición de la vía por el Excmo. é Ilmo. señor Obispo de la diócesis, una bandada de centenares de palomas lanzadas desde la estación anunciará el regreso de la comitiva oficial que, en el mismo orden, seguirá por la nueva calle de Sebastián Artes, en donde las autoridades superiores descorrerán el velo de la lápida, dándose por inaugurada con levantamiento de la correspondiente acta Notarial, y terminado, seguirán por las Ramblas Nueva y de San Isidro, pasando por el Arco de Triunfo colocado i la entrada de ésta, y á los acordes de nutrida charanga, se disparará una salva de morteretes; la comitiva continuará por la Fuente Vieja, Pilar é Iglesia, donde se disolverá la reunión.

Acto seguido el M. I. ayuntamiento y comisión de festejos acompañará á las autoridades é invitados á la Casa Consistorial para posesionarles de la misma, en cuyo frente ejecutarán sus evoluciones y bailables la típica mogiganga, cercolets, cabezudos, caballets y otros, y terminado, seguirán el pasa-calle acostumbrado, procedidos de los gigantes, y la banda de la ciudad.

A las 8 noche Inauguración del alumbrado público por gas en el Pasco Alameda y gran concierto por todas las músicas militares y de la ciudad.

A las 9. Función en el coliseo del Ateneo Igualadino de la clase obrera.

DÍA 30

Solemnes Oficios y «Te-Deum» alas 10 de lamaanana en la parroquial de Santa María, con sermón que predicará el reputado orador sagrado don Eduardo Llanas, Escolapio, celebrando de Pontifical el Excrno. señor Obispo con asistencia de los Excmos. señores Capitán general de Cataluña, Gobernador civil de la provincia y demás invitados.

A la una. Banquete oficial en la Casa Capitular ofrecido por el Municipio á las superiores autoridades, Junta concesionaria del Ferrocarril y casa constructora, amenizando el acto la banda de la Casa Provincial de Caridad.

A las 5. Repartición de premios en el «Ateneo Igualadino de la Clase Obrera», con asistencia de las autoridades, á los laureados en el Certamen al efecto celebrado, terminando con el disparo de un bonito castillo de fuegos artificiales.

A las 8 y media de la noche. Solemne velada literaria-musical en los salones del Círculo Tradicionalista, tomando parte en ella distinguidos oradores y profesores de piano y canto.

A las 9. Disparo de un grandioso castillo de fuegos artificiales, sobre el Paseo Alameda, que costea el diputado á Cortes señor Godó y construye el acreditado pirotécnico don Bernardo Serra, conocido por el «Antiguo Trueno».

A las 9 y media. Velada literaria en el «Centro Federalista», en el que tomarán parte varios reputados oradores.

A igual hora el «Centro Católico de Obreros» celebrará una Velada literario-musical-coral en el gran salón de actos, y durante los días de fiesta habrá extraordinarias iluminaciones en la fachada y jardines del edificio, con entrada libre en el local.

A las 10. Función de gala en el repetido «Ateneo Igualadino», dedicada á las autoridades é invitados oficiales, que desempeñará la compañía cómico-lírica que actúa en el coliseo del mismo.

A las 11. Gran baile en los salones del «Centro liberal monárquico» y en los de la sociedad coral «La Llantia».

DÍA 31

A las 4 de la madrugada gran diana ejecutada por las bandas militares que espontáneamente ha cedido el Excmo. Sr. Capitán general de Cataluña D. Ársenio Martínez de Campos, por la de la casa Provincial de Caridad y la Terpsícore de esta ciudad.

A las 10 mañana. Inauguración de la Exposición de donativos hechos al Santo Hospital de la población.

A las 5 tarde. Extraordinario concierto por las bandas en el Paseo Alameda, situadas una en la Estación, otra en el cruce de la calle de Manresa y otra en el extremo Sud del propio Paseo, y elevación de dos magníficos Mongolfiers por el pirotécnico señor Serra.

Tarde y noche, función teatral en el Ateneo Igualadino.

A las 11 noche. Suntuosos bailes de sociedad en el «Casino del Recreo», «Fomento» y demás círculos de la población.

Nota. —Con el fin de estimular el arreglo ó decorado de las calles durante los tres días de fiestas, el M. I. Ayuntamiento ofrece un premio de 500 pesetas á la que a juicio de la Comisión de festejes aparezca mejor engalanada; otro de 250 á la que le siga en buen gusto; otro de 125, y uno de 250 á la Sociedad que mejor ornamente la fachada de su respectivo edificio.

Advertencia. —En combinación la Gerencia del ferrocarril Central Catalán con la del de Tarragona á Barcelona y Francia, saldrá á la una y media del día 29 un tren especial para las autoridades é invitados, que llegará á esta ciudad á las 5 de la tarde.

Otra.—Según indicación de la Gerencia del ferrocarril Central Catalán, al dia siguiente saldrán trenes para el servicio público desde Martorell á ésta en combinación con los de Barcelona.

Igualada, 1893, agost 6. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana.* 6-VIII-1893. Año I. Núm. 14.

Notícies de les festes celebrades amb motiu de l'arribada del tren a Igualada. Malgrat que pocs dies abans de la Festa Major, hi participà la comparsa, i ens resulta important per veure que fou extraordinari el fet que arribessin fins als anys 20 del següent segle amb el baix grau d'apreciació que les elits socials i culturals els tenien.

Nuestras fiestas.

Han sido animadas pero no entusiastas. En las ocasiones mejores para que el pueblo de Igualada significára ruidosamente su alegría por la realización del tan ansiado ferrocarril, la presencia del impopular Ayuntamiento que debemos al caciquismo, era el jarro de agua fria que ataba las manos, enmudecía las lenguas y apagaba los entusiasmos de la multitud.

[...]

Más dejaremos á un lado consideraciones que ya iremos haciendo cuando la ocasión las exija, y reseñemos los festejos celebrados en nuestra ciudad durante los días 29, 30 y 31 de Julio, prometiendo emitir, como siempre, nuestro juicio con absoluta imparcialidad.

[...]

Durante toda la noche la población y los forasteros admiraron la iluminacion de las fachadas y dedicáronse á recorrer las Calles engalanadas.

Si las fiestas se hubieran anunciado con absoluta certeza con quince días de anticipación, toda la ciudad hubiera vestido de fiesta, pero los pocos días de que se pudo disponer, motivó que fueran solamente una docena las calles que pudieron ser arregladas con más ó menos gusto. Merecen ser citadas la nueva calle de Sebastián Artés que producía un magnífico golpe de vista; la calle Nueva, de excelente efecto durante el día pero que por su escasa iluminación resultaba pobre durante la noche; la Rambla de S. Isidro, de muy buen gusto; la plaza del Pilar formando un túnel de papel con los colores nacionales que producía bonita impresión, la calle de S. Pedro con más pretensiones que buen gusto y algunas otras que si no producían el efecto deseado fué más por falta de tiempo que de buenos deseos.

Funciones religiosas

Lo más notable de ellas fué el sermón del P. Llanas, que estuvo elocuentísimo al defender á la Iglesia de la aversión que se le imputa à todo lo moderno, diciendo que antes al contrario había sido siempre la mejor impulsadora del progreso.

Como siempre, á cuentas funciones se celebraron la concurrencia fué enorme.

Diversiones callejeras

No somos partidarios de esas comparsas que resultan algunas repugnantes, como por ejemplo los Diablos, y más nos hubiera gustado que se hubiera prescindido de todas esas tonterías que dicen muy poco en favor de la cultura de un pueblo.

Es verdad que ello distrae á la gente menuda, pero en cambio da la lata á la gente mayor que á lo mejor se encuentra chamuscada por un cohete ó atropellada por un caballo de cartón.

El Concierto dado por las bandas en la Alameda el lunes por la tarde, atrajo á tan hermoso Paseo á toda la población, abriendo los forasteros ojos como puños al contemplar nuestras hermosas conciudadanas elegantemente vestidas y luciendo la hermosura y gracia que tanto las distingue. La Alameda en tal día y á tal hora, podía competir con ventaja, con el Paseo de Gracia de la Capital en día de moda.

Los fuegos artificiales

El castillo, disparado el domingo por la noche resultó variado, aplaudiendo el público la novedad y lo bien combinado de los fuegos. Un aplauso á nuestro amigo Bernardo Serra. [...]

Igualada, 1893, agost 20. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario Político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana*. 20-VIII-1893. Año I. Núm. 16, pàg. 3.

Notícies de la Festa Major a. Dues colles de Moixiganga.

Noticias de la próxima fiesta mayor.

El «Fomento» ha contratado para el baile del día 26 a la renombrada orquesta de Sabadell Los Fatxendas. El Ateneo celebrará de un modo extraordinario el XXX aniversario de su fundación y hace imprimir elegantes programas anunciando los festejos que prepara.

Parece que son dos las collas de Xiquets que se organizan para tomar parte en las diversiones populares de nuestra fiesta.

Es probable que se levante un suntuoso entoldado y seguro que se disparará un variado castillo de fuegos artificiales.

Todas las sociedades se preparan para echar, como suele decirse la casa por la ventana.

Igualada, 1893, agost 27. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. 27-VIII-1893. Año IV. Núm. 163.

Notícies de la Festa Major a *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. 27-VIII-1893. Año IV. Núm. 163.

NOTICIAS

Economías: - Si es verdad que en este mundo todo se pega menos la hermosura, no nos extraña que ciertos ayuntamientos queriendo imitar á los ministros que todo, hasta el dinero, quieren economizarnos, fueran á regatear diez duros por las funciones religiosas que se han celebrado en honor á su ínclito Patrón, bien es verdad que tal vez faltaba un pico para saldar las cuentas de un banquete de quinientos o seiscientos duros.

Lo temíamos. – La fiesta mayor, la fiesta dedicada anualmente á nuestro Patrón San Bartolomé, por mas que esto último lo haya el Programa olvidado, no ha estado ni de mucho á la altura de las que se han celebrado en años anteriores. Es natural, hacía pocos días que la población había celebrado grandes festejos con motivo de la inauguración del ferro-carril y así se explica perfectamente que apenas vinieran forasteros y que, escepción de las funciones religiosas que estuvieron á la altura de siempre, nadie tuviera humor para volver á nuevas vacaciones: cuasi todo se redujo á lo siguiente, funciones de teatro y bailes, y para variar bailes y funciones teatrales, á bien que para salvar tanta monotonía se dispararon unos fuegos artificiales que a pesar de no costar más que setenta ú ochenta duros resultaron cien veces mejor que el de doscientos duros (!) que nos propinó un Diputado.

Igualada, 1894, febrer-juliol. SEGURA 1908, pàgines 417-420.

Notícia de la recuperació del timbal del Sometent de 1808.

Solemne ofrena del timbal del any vuyt á la sagrada imatge. Any 1894. – Pêl febrer d'aquest any, se feu pública la noticia de que en lo Museu provincial de Lleyda, figurant en son catálech ab lo nº 82, existía un timbal de planxa de ferro (28 centímetros de altura y 33 de diámetro), qual filiación era ben manifesta, ja que s'hi veyan, toscament gravats, lo escut d'Igualada, la data del any 1808, y la següent inscripció:

SAPIGA TOTA LA
QUE SO DEL
SOMATEN

[Fins ara, suposant que hi falta una paraula, s'ha llegit: *Sàpiga tota la (gent) que só del somaten*. A part de que, no escrivint de correguda, sinó gravant, no és fàcil la omissió d'una paraula, y menys tractantse de tan poques, entench que no n'hi falta cap, sino que l'autor volia dir: *Sàpiga tota la gent so del somaten*. Com que la tosqueda del treball puja de punt en la paraula *gent*, tal volta esmenada, de aquí, sens dupte, la equivocació de llegir *que*, per *gent*.]

Fácil es imaginar l'entusiasme que despertà en los igualadins tan interessant noticia, íntimament relacionada ab la gloriosa batalla del Bruch en que tan principal part aquells prengueren. Lo timbal era d'Igualada; havia estat, com després se sapigué, 42 anys arreconat en lo castell de Lleyda, y altres 17 en son Museu arqueològich; just era, donchs, que tornás á casa seva (V. pág 629 del volúm Ier).

Per lograrho, lo Cabo del sometent del districte municipal, D. Francisco Matosas, y lo del partit D. Marcelí Tardá, oficiaren al Comandant general dels Sometents, D. Rupert Fuentes, per interessarlo en la devolució (16 d'Abril).

-Aquest trametré la rahonable sollicitut dels igualadins á la Comissió de Monuments històrichs y artístichs de la provincia de Lleyda, encarregada del Museu arqueològich, ahont lo timbal se guardava, qual Comissió, atenent á les rahons dels solicitants, reforçades per la súplica del General subinspector, acordá que'l timbal de referencia fos cedit als sometents d'Igualada (18 de Maig).

Obtinguda la devolució del preuat timbal, nasqué la acertadíssima idea de ferne un present á manera de *ex-voto*, en nom de tots los sometents de Catalunya, á la sagrada imatge del Sant Crist. –Per realisar tan llohabre desitg, lo general Fuentes demaná autorisació al bisbe de Vich,

doctor Joseph Morgades, qui, no sols la concedí de bon grat, si que també ab fervorós entusiasme contestá:

–«Excmo. Sor.: concedo muy gustoso el permiso que V. E. pide en su favorecida del 18, á saber: que el Tambor que en 1808 había pertenecido al Somatén de Igualada y acaba de ser felizmente recuperado, pueda depositarse á los pies del santo Cristo y al lado de la histórica Bandera del mismo nombre, como piadoso ex-Voto que dedican los Somatenes de Cataluña á la veneranda Imágen que infundió en el corazón de sus hijos el santo amor á la Patria: y al mismo tiempo, felicito y doy gracias á V. E. por haber obtenido del Museo Arqueológico de Lérida, prenda tan valiosa.

Y más que lo sobredicho, con ser muy notable, merecen mi cordial aplauso los elevados sentimientos que resplandecen en su citada comunicación, los cuales, si llegaran á dominar por entero el corazón de nuestros Somatenes, harían sin duda de ellos el más firme sostén de la Pátria y de ña Religión, á cuyo sostén debemos consagrarnos siempre.

Dios guarde á V. E. muchos años. –Vich, 20 de Junio de 1894. –El Obispo.

–Excmo- Sor. Comandante General de los Somatenes armados de Cataluña.»

Y la nobilíssima Comissió de Monuments de la provincia de Lleyda, feu solemne entrega del timbal de referencia á tenor del acta següent:

–«En la ciudad de Lérida, á siete de Julio de mil ochocientos noventa y cuatro, reunidos en el despacho del Sr. Gobernador civil los señores que forman la Comisión provincial de Monumentos Históricos y Artísticos de la provincia y que firman abajo, en unión de los señores D. Marcelino Tardá Pascual, D. Francisco Matosas Segalá, D. Juan Godó Lluçia y D. Eusebio Viladés Canals, cabos del partido, del distrito y de pueblo de los Somatenes de Igualada; uniéndose á éstos los señores D. Evaristo Pons, Diputado provincial y Vocal de la Comisión organizadora de Somatenes y el Comandante D. Juan Alfaro, en representación del Excmo. Sr. Comandante General de los Somatenes armados de Cataluña, designados por éste para recibir el histórico Tambor del año 1808, que se custodiaba en el Museo Arqueológico provincial y que la Comisión de Monumentos acordó ceder, en sesión de 18 de Mayo del corriente año, á los Somatenes de Igualda, á los que había pertenecido, y los que le reclamaban según exposición y oficio que se leyeron en aquella sesión; el Sr. Gobernador civil, cumplimentando aquel acuerdo y como Presidente de la expresada Comisión, hizo solemne entrega á dichos señores del mencionado Tambor, asegurando ser el mismo que con el número ochenta y dos se custodiaba en el Museo y que lleva en una cara las armas de Igualada y la fecha de mil ochocientos ocho, y en el lado opuesto una inscripción que dice SAPIGA TOTA LA...QUE SO DEL SOMATEN.

Y para que conste, levanto por duplicado la correspondiente Acta, como Secretario de la expresada Comisión, que sello y firmo y conmigo todos los presentes, en Lérida á siete de Julio de mil ochocientos noventa y cuatro. –El Gobernador Presidente, Bernardo Padul[!]es. –Manuel Giménez Catalán (Secretari de la Comissió provincial). –Evaristo Pons. –Juan Alfaro. –Marcelino Tardá. –Francisco Matosas. –Juan Godó. –Eusebio Viladés. –Mariano Pérez. –Agustín Prim.»

L'endemá, la Comissió igualadina fou rebuda ab gran solemnitat per la Corporació municipal, Comunitats religioses, la força pública y gran concurs de poble. Acompanyat de la bandera del Sant Crist, al so de músiques y al toch de *Sometent*, lo timbal fou portat á la esglesia de Santa María, qual grandiosa nau y plaça immediata omplí de gom á gom la multitud. –En representació del general subinspector, lo quefe auxiliar D. Joseph Umbert feu entrega del timbal al Rnt. arxiprest D. Ramon Boixeda dihent, que l'ofería á la venerable imatge del Sant Crist d'Igualada, com a piadós ex-voto de la institució dels Sometents de Catalunya, en acció de gracies per la protecció que havia dispensat á nostres pares, quan en lo Bruch, arborant la bandera de la propria santa imatge, obtingueren senyaladíssima victoria contra l'exércit invasor...

Lo reverent Arxiprest acceptá ab agrahiment la piadosa ofrena; de tot se'n llevá acta que firmaren lo dit arxiprest, l'alcalde y regidors, los priors de la Confraria del Sant Crist y moltes altres autorisades persones.

Igualada, 1894, agost 12. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana*. Año II. Núm. 67, 12 d'agost de 1894.

Prèvies de la Festa Major

CRÒNICA [...] Recorre ya nuestras calles el tambor de los *diablos* y el de la *moxiganga* reclutando gente para tan populares bailes.

Hasta ahora son los únicos preparativos que se notan para la próxima fiesta mayor.

Igualada, 1894, agost 19. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana*. Año II. Núm. 68, 19 d'agost de 1894.

Crítica al programa de la Festa Major; signa *Juan del Noya*, qui segurament era Joan Serra i Constansó.

COMO SIEMPRE.

En esta misma página de EL IGUALADINO pueden ver nuestros lectores el programa de nuestra fiesta mayor. Como siempre, resulta un programa muy digno de Odena; indigno de Igualada.

Nada nuevo en la organización de los festejos; nada notable entre ellos. Siempre igual; pasacalle con farola; *patera* y *diablos*; divinos oficios; procesión y fuegos artificiales. Por suerte el Ateneo aporta al programa general de fiestas, su programa que es siempre brillante y variado.

Barcelona, 1895. MILÀ 1895. Pàgines 280-281, 285 i 291-293.

Milà y Fontanals, Manuel. "*Orígenes del teatro catalán*", dins *Obras completas del Doctor D. Coleccionadas por el Dr. D. Marcelino menéndez y Pelayo*, volum VI. Barcelona: Librería de Álvaro Verdaguer, 1895. Mencions de balls de moros i cristians a La Llacuna i a Pontons entre finals del XVIII i mitjans del XIX.

Pàg. 264:

Es verdad que según Teixidor, citado por D. mariano Soriano Fuertes, I, 125 y 26 en su "Historia de la música española", existió un MS. que refería que en los desposorios de D. Ramón Berenguer IV con doña Petronila, no sólo figuraron juglares y juglaresas, cantores y cantoras, sino también muchas danzas entre las cuales hace particular mención de una compuesta de moros y cristianos que figuraban un reñido combate.

Pàg. 277-279:

Hasta el Arzobispo D. Romualdo de Mon y Velarde, cuya entrada fué en 1804, y con quien cesó la jurisdicción omnímoda de los prelados de Tarragona, se hacía una solemnísima entrada. Iban á recibirle á un punto cercano (generalmente Constantí) donde acudían los canónigos y dignidades de aquella iglesia en sus mulas y gualdrapas. Al llegar al término de Tárrega [sic!] salían los dos primeros cónsules con sus propias ropas é insignias y (desde Felipe V el Ayuntamiento) con el Concejo y música de clarines y trompetas. Cerca de los muros de la ciudad aguardaba el cónsul tercero también á caballo, con todas las cofradías de los menestrales ú oficios, y éstos pasaban delante con su pendón y bandera, sus músicos y juglares y su baile. Al llegar á la puerta de Predicadores (hoy del Rosario), el síndico de la ciudad hacía una alocución en latín al prelado, le entregaba las llaves de la ciudad y enganchaba unos cordones de seda amarilla y encarnada al freno de la mula del prelado, del cual tiraban después los cónsules mayores y algunos ciudadanos calificados. Seguían las ceremonias y después de comer en palacio se acompañaba al Arzobispo á una casa muy aparejada de la calle de San Francisco (hoy de la Fuente), desde la cual al mismo tiempo que los cónsules de la ciudad desde un tablado presenciaba los juegos de los bailes.

D. Fray Josef de Llinas, 1695. *Torneo poético celebrado en loor del Ilmo. y Rmo. Sr. D. Fray Josef de Llinas, Arzobispo de Tarragona...celebrado...por los alumnos del Seminario de Buenas letras, que honran el colegio de la Compañía de Jesús.* Impreso en Zaragoza 1695.

I. Titanes [...]

II: Águila [...]

III. Del Abad, monges, etc. [...]

IV. Gitanos [...]

V. Los turcos ó cavallets. “Házense lugar por fuerza otros danzantes que baylan á cuatro pies y estos son diez cavalletes, los cuales como aspiran á racionales Pegasos, vienen bien para abrir justas poéticas. Hazen escolta á los cavalletes vn Francés y un Guineo, dos polos de color. Los primeros supuestos en la Danza son veinte feroces Turcos, quienes entre las nubes de los turbantes, ostentan ciertas medias lunas.”

VI. De los Primos.[...]

VII. Luzbel... “No acierto si son, ó nuevos ó marciales instrumentos, los que resuenan en las idas y venidas de ambas parcialidades quando aquel más tañido que de los ángeles lo ví remedado en el Dance más festivo de los tarraconenses”.

VIII. De los moros y cristianos. “...no hay por que (Caton) mire de reajo los juglares, pero decentes Danzes del Teatro Tarraconense. Un Danze de los mas histriónicos lo componen entes tan heterogéneos que si volviesen los tiempos de Noé, podrian casi poblar el mundo, como ahora está. Porque los papeles del Danze son cuatro machihembras, un Hortelano, aromatizando el aire con el ajo de Huano, un Francés despumando, cual alquitara, los licores de baco; un Etíope y una Etiopessa rebufando contra el sol al considerarse tan atezados por él. Finalmente los cristianos y moros se dizen promiscuamente el nombre del puerco...Las Damas baylan un pasacalle ó pasea calles. El Hortelano bayla el salto de mata como criado entre ellas. El Francés, que no podía faltar en este totilimundi, salta por el Rey de Francia; el Etíope y la Etiopessa baylan unas mudanzas; los cristianos y Moros baylan á la rueda de pan y coces, pero aquél lo dan los cristianos y éstas los moros.”

IX. “El último magestoso Danze lo componen personas reales, porque son doce Reyes [...]

Pàg. 280-281:

Uno de los mas aparatosos es de moros y cristianos, ó sea del sitio de Viena (1).

(1) Seguimos un MS que se conserva en el pueblo de la Llacuna, al parecer del siglo pasado.

Figúrase en él un castillo; preséntanse dos filas de moros y cristianos que dan tres pasos adelante y tres pasos atras. desfilan luego, quedan los cristianos al lado del castillo, mientras los moros le dan la espalda. Peroración del gobernador del castillo, en que dice que

Se admiran todos los cielos

Al ver que lunas se atreven

A eclipsar el sol de Austria,

Casa más antigua y bella,

califica á Leopoldo de Austria de “la prenda más discreta de la alta casa de España”, y anuncia que se van aproximando un gran Visir, un bajá, un Muley (en romance, dice después, capitán), un Garaf, etc. Retírase después detrás del castillo, da órdenes y dialoga después con dos soldados. Música. Salen los moros. El gran Visir anuncia su empresa, enumera sus jefes, habla con ellos, etc. Sale un espía que sabe hablar siete lenguas y que preso en Buda ha reconocido la gente principal. Dan voces de mando el gobernador y los moros. Garaf va de embajador, y en un largo discurso propone la rendición. El gobernador se mantiene animoso por esperar al rey de Polonia. Llega éste después de tres asaltos infructuosos. Pelea y dialoga con el gran Visir. Vienen el Duque de Lorena, el príncipe Alejandro, el Duque de Baviera, etc. Llegan el espía y un rebelde y los dos hacen gestos que excitan la risa. Un espía cristiano habla con el Duque de Lorena. Los moros se disponen para el ataque. Oración de los cristianos. Sale un Angel que entrega un crucifijo al gobernador. Tres asaltos. Nuevas embajadas. Batalla. El de Polonia hace deponer las

armas al gran Visir, pero luego le induce a ser cristiano y se las devuelve. Todos y la música concluyen diciendo: “Viva María, viva el Santo Cristo de la Llacuna” (2)

(2) En 1842 se ejecutó en Pontons, pueblo poco distante del de la Llacuna, con algun cambio en los personajes: allí salía otro rey cristiano además del de Polonia, Marqués de Mantua, Duque de Florencia, Sagala, Mata y dos abanderados.

La danza de San Bartolomé que vimos hace unos veinte años en una población del campo de Tarragona (este y algunos inmediatos son el país *clasico* de estas representaciones) puede dar una idea de las que conservan mayormente el carácter de danza. Divídese como todas en dos filas y á excepción del santo, de un ángel, de la hija del rey y del diablo, todos los personajes (incluso el sacerdote de los dioses falsos que se distingue por su traje negro) llevan espadas que hacen dar una con otra para acompañar la última ó últimas notas de cada frase musical ejecutada por los violines que preceden. Cada uno de los individuos se aparta, cuando le toca el turno, de su puesto, para pronunciar su discurso (parlament) al cual sigue la música y la danza general, durante la cual el que acaba de hablar vuelve á ganar su puesto pasando alternativamente á derecha é izquierda de sus compañeros de fila. Hay además una parte imitativa en que se figura la prisión, la decapitación y la desollación del apóstol. Para representar la segunda aproximan á la cabeza del representante una de madera que luego apartan como si la separasen del tronco.

Pàg. 285:

En el género histórico, menos abundante de lo que se creyera en este y en otros mas elevados ramos de la poesía popular, hay la danza, seguramente antigua, de moros y cristianos, ya sea relativa en general á la guerra nacional de ocho siglos, ya (como afirma el señor Llobet en la memoria que luego citamos) á la conquista de Granada. En los últimos años la hemos vista sustituida por la del sitio de Viena por los turcos. Hemos oído hablar de una representación ó danza en que se mostraba la alegría de unos vasallos al ver libre á su señor feudal de las cadenas de los moros, que por las señas parece debía referirse á la tradición del cautiverio y libertad del almirante Pinós y su compañero San Cernín.

Pàg. 291-293:

Terminaremos con una notabilísima función celebrada en Alcoy, que á pesar de no poderse llamar propiamente danza, tiene más semejanza con esta forma de representación que con el drama propiamente dicho. de ella nos dejó una detenida descripción nuestro respetable amigo D. J. A. Llobet en sus “Apuntes históricos acerca de las fiestas que celebra cada año la ciudad de Alcoy”, de la cual vamos á dar un breve extracto: “Se quiere figurar en ella el ataque, asalto y toma de la plaza por los moros de Granada en el año 1276 y su reconquista por las armas de Aragón en el mismo año. Los bandos de moros y cristianos que ejecutan la función se hallan divididos en filadas, cada filada se forma de un cierto número de individuos armados de arcabuz, acompañado cada uno de un municionero y de un mechero y mandados por un oficial que da las señas de mando con un sable ó con una alabarda. Cada filada lleva una música militar y algunas de las de moros tambor y dulzaina. Cada bando está dirigido por un capitán acompañado de dos sargentos de batalla y de una especie de escudero que es un muchacho que lleva un bastoncito de mando y un pañuelo blanco en la mano derecha y en la izquierda una pequeña rodela. Después de la filada del capitán viene la del alférez que es el que será capitán el año siguiente, y al lado del mismo en el bando del cristiano mosén Ramón Torregrosa; al lado del alférez moro va el embajador y una niña con un pequeño sable llamada la jineta. Todos los cristianos llevan en la parte izquierda del pecho cruz encarnada: una filada ó compañía viste á la antigua española en traje de corte, otra de curas; otra llamada de los Tomasines por su corbata de colgajes ó tomasina, lleva traje de principios del siglo pasado; otra lleva el de los antiguos romanos; otra llamada de los somatenes viste á lo montañés de Cataluña de á principios del

mismo siglo pasado; hay una de contrabandistas á lo murciano del día y otra de estudiantes con sus correspondientes guitarras y panderetas. hay también la caballería cristiana formada por hombres montados en unos caballitos pequeños hechos de cañas y papel pintado. El día en que se ejecuta la representación ó alarde es el siguiente al de San Jorge. A cosa de las diez y media de la mañana llega del campo un jinete moro que entrega un pliego al gobernador cristiano que lo rompe sin leerlo; pide aquél entonces que se admita un embajador, el cual llega acompañado de otros tres ó cuatro jinetes, y al ver el castillo (que hay construído al efecto en la plaza y cuyas almenas están coronadas de guerreros) recita un pomposo discurso y sigue luego un largo diálogo entre el moro, el gobernador y el embajador cristiano que acaban por llamar á las armas. Vienen luego los tiros, disparados con cierto orden, se adelantan y retroceden los cristianos, y se retiran luego, quedando únicamente sus jefes que se baten con los de los moros. Entonces el director del drama, que va de moro pero no toma parte por ninguno de los bandos, hace una señal y empieza entre los jefes el combate de arma blanca, entran los moros mezclados con los cristianos por el puente levadizo del castillo, mientras otros moros quitan la bandera blanca con la cruz roja sustituyéndola por otra roja con media luna blanca. Por la tarde los cristianos recobran el castillo. –El mosén Torregrosa supónese que fué un sacerdote que en el momento en que los moros asaltaron la plaza dejó el altar y corrió á animar á los cristianos á la defensa audado de la primer arma que le vino á las manos, que fué una pequeña guadaña del país llamada corbella”. (1)

(1) En el *Diario de Barcelona* de 28 de Abril de 1877 se copió un artículo de *Las Provincias* de Valencia, donde hay una descripción de esta fiesta de Alcoy, tan celebrada.

La misma ó semejante representación, según nota que debemos á D. Eduardo Soler, tiene lugar, en las respectivas fiestas de sus santos patronos, en los pueblos limítrofes de Alcoy (Concentaina, Bañeres, Bocairente, etc.), y aun, si bien con intermitencias, en algunos pueblos de la marina, como en Villajoyosa, Relleu y Sella. Los jefes y embajadores de ambos ejércitos son las personas más distinguidas de la población.

En Villajoyosa la función comienza por un simulacro naval en que son vencidos los cristianos. Sentiríamos que el orden que hemos seguido en estos estudios dejase á los lectores la impresión poco favorable que naturalmente pueden producir las últimas representaciones analizadas, porque por nuestra parte no tratamos de disimular la afición que por punto general las tenemos. Se ha hecho perfectamente en suprimirlas ó en limitarlas, cuando se ha interesado en ello el decoro del culto, infinitamente superior á toda consideración arqueológica. Se hará muy bien siempre que se vea en alguna de ellas un peligro moral (como tal vez en ciertos casos pueden ofrecer las danzas de bandidos). Mas necedad sería destruirlas por razones *de buen tono*.

Igualada, 1896, agost 30. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. Año VII. Núm. 320, 30 d'agost de 1896.

Notícies de la Festa Major. Destaca la Moixiganga nova, *llamada nueva*.

Las fiestas, festejos ó como cada cual según sus sentimientos, gustos y aficiones quiera llamar á los días de la fiesta mayor de esta ciudad, han pasado ya durante este año.

[...]

La tronada fué estrepitosa, y todas las comparsas y en particular la Patera y Mogiganga llamada nueva, produjeron escelente efecto, siendo la última recibida de continuo con extraordinarios aplausos.

Igualada, 1897, agost. Biblioteca Central d'Igualada. Col·lecció Local.

Programa de la Festa Major. Darrera programació històrica de la Patera.

PROGRAMA / DE LOS FESTEJOS / QUE EN HONOR Á SU INCLITO PATRÓN / SAN BARTOLOMÉ / celebrará la leal, denodada y benemérita / CIUDAD DE IGUALADA / durante los días 23, 24, 25, 26 y 27 Agosto de 1897.

FESTEJOS OFICIALES.

Día 23.

A las primeras horas del día; Feria de ganado cabrío y lanar, establecida en la Plaza de la Cruz y Paseo de la Libertad.

A las 12: Repique general de campanas y disparo en la Rambla de S. Isidro de una estrepitosa Tronada infantil sorpresa.

A las 6 tarde: Solemnes Completas en la Iglesia Parroquial de Santa María.

A las 9 noche: Extraordinaria Pasa-calle por la Banda-orquesta Municipal con acompañamiento de la Patera, Pastorets, Nanos, Cercolets, Bastoners y la acreditada Mogiganga.

Día 24.

Al amanecer: repique de campanas y durante toda la mañana las populares comparsas ejecutarán sus pintorescas evoluciones al son de sus gaitas y tamboriles.

A las 10: Solemne Oficio en la Parroquia de Santa María, con sermón á cargo del reputado orador sagrado Rvndo. P. D. Rafel Oliver, Escolapio, asistiendo al acto el M. I. Ayuntamiento.

A las 12: Extraordinaria Algarabía ejecutada por las comparsas ante la Casa Consistorial, donde lucirán aquellas sus mejores ejercicios.

A las 6 tarde: De la espresada Parroquia saldrá una Solemne Procesión con asistencia de las Autoridades locales.

A las 9 noche: Disparo de un magnífico y sorprendente castillo de fuegos artificiales por el antiguo y acreditado pirotécnico D. Bernardo Serra y Serra "El antiguo Trueno".

A las 10 y media: Baile público en el grandioso entoldado que se levantará en la Plaza de la Cruz por un entendido adornista de la Capital.

Día 25.

Por la mañana: volverán á recorrer toda la población la *Patera* y comparsas.

A las 10: En honor á S. Fausto se celebrará en la repetida Iglesia Parroquial Solemne Oficio.

A las 12: Salva de morteretes que se disparará en la Plaza de la Constitución.

A las 4 tarde: Baile público en el entoldado.

A las 8 noche: Elevación de globos aereostáticos en la calle del teatro.

A las 10 y media: otro magnífico Baile público en el lujoso entoldado de la Plaza de la Cruz, ejecutando el programa la reputada orquesta *Fatxendas* de Sabadell, aumentada con varios profesores de Barcelona.

Todas las noches hasta las 12, la Rambla de San Isidro y Paseo Alameda, estarán espléndidamente iluminados.

La empresa del Entoldado ha ofrecido generosamente destinar el producto líquido que se obtenga en los citados bailes á beneficio de los hijos de esta Ciudad que regresen de Cuba y Filipinas heridos ó enfermos.

[Diversiones particulares en las siguientes Sociedades de recreo y políticas

Casino Fomento [...]

Ateneo Igualadino de la clase obrera [...]

Casino del Recreo [...]

Centro Tradicionalista [...]

Centro Católico de obreros [...]

Congregación de S. Luis Gonzaga [...]

Nota: Los señores forasteros podrán visitar todas las Sociedades y asistir gratuitamente á los bailes y conciertos que se verifiquen en las mismas.]

Igualada, 1897, agost 22. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. Año VIII. Núm. 371, 22 d'agost de 1897.

Notícies de la Festa Major. Esment de la darrera aparició segura de la Patera.

NOTICIAS

[...]

Antes se levantaba un entoldado en la plaza de la Cruz, ahora tratan de levantar dos, uno en dicha plaza y otro en el punto llamado San Magín.

Antes en los cafés no acudían más que concurrentes para pasar un rato ó descansar, hoy hay café invadido por el flamenquismo en donde lucen las castañuelas y canciones de mal género.

[...]

Parece que durante las fiestas, á más de la mogiganga anunciada saldrá otra de jóvenes que á última hora se resolvieron á acometer tal empresa. Tambien hallanse anunciadas la Patera, Pastorets, Nanos, Cercolets y Bastoners; Oficio solemne el día 24, en honor de San Bartolomé, predicando el P. Oliver, solemne Procesión á las seis de la tarde, fuegos artificiales á las nueve de la noche por el pirotécnico D. Bernardo Serra, entoldado, Oficio en honor de San Fausto y varias diversiones particulares especificadas en programa.

[...]

1898, agost 4. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1172. Llibre Actes de 1897-1898, folis 582r-586v.

Acta del ple acordant no celebrar Festa Major

En la Ciudad de Igualada á cuatro de agosto de mil ochocientos noventa y ocho. Reunido el M. I. Ayuntamiento en el salón de sesiones de la Casa Consistorial con asistencia de los Sres. Concejales al margen anotados, bajo la presidencia del Sr. Alcalde D. Juan Deop Riba [...]

[al marge: se acuerda no celebrar fiesta mayor, y solo destinar 60 ptas. para las funciones religiosas y repartir 600 panes à los pobres.]

Atendidas las actuales y críticas circunstancias porqué desgraciadamente atraviesa la nacion, nada á propósito para invertir cantidades con destino á festejos y demás diversiones profanas durante los días de la fiesta mayor que se avecina, cantidades que por otra parte son indispensables para atender á las atenciones mas apremiantes é ineludibles de la Corporacion, se acordó, á propuesta de la Presidencia, no tomara parte el Ayuntamiento en ninguna de las funciones que se celebren con tal motivo, ni contribuir con donativo alguno á aquellos actos, y sí solo destinar 60 pesetas para las funciones religiosas que en honor de S. Bartolomé se celebren en la Iglesia de Sta Maria, así como entregar 600 panes de 0,50 ptas uno á los pobres de esta Ciudad.

Los Sres Cardona y Castelltort (D. Ignacio) hicieron constar su voto en contra en lo referente à no asistir el Ayuntamiento à las funciones religiosas que se celebren, pues entienden debe la Corporacion asistir á tales actos como lo ha venido haciendo en años anteriores, no solo para dar una prueba de gratitud al Santo Tutelar, sí que tambien para contribuir al mayor [realce?] y esplendor de tales funciones.

Igualada, 1898, agost 14. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. 14 d'agost 1898. Año IX. Núm. 450, pàgina 2.

Notícia de la Festa Major

En el presente año no se celebrarán en Igualada festejos públicos ni entoldado en los días de fiesta mayor. Habrá bailes, esto sí, pues los bailes lo mismo en tiempos de bonanza que en los de tristeza son tan necesarios para algunos como el pan de que se sustentan. No se buscan hoy día actos de energía y patriotismo, lo que se aprecia, lo que prevale, lo que se admira es la fortaleza de las pantorrillas de los bailarines. Progreso del siglo de las luces.

Igualada, 1898, agost 21. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. 21 d'agost 1898. Año IX. Núm. 451, pàgina 2.

Notícia de la Festa Major

A pesar de estar en vigilias de fiesta mayor, pocos, afortunadamente en los tiempos que corremos, son los preparativos que se observan para *celebrarla* con fiestas profanas. Tenemos entendido que no habrá toldo público, si bien el casino *El Fomento* tendrá uno de particular. La *Patera*, *Nanus* y demás de su especie, por esté año, permanecerán en situación de reserva: así cobrarán nuevos bríos para otro.

El Ayuntamiento con muy buen acuerdo no tomará parte directa ni indirecta en diversiones que del todo debieran suprimirse en estos tiempos que más son de tristeza que de otra cosa: así se logran dos objetos, uno evitar escándalos y otro ahorrar dinero: los únicos gastos que se permite el Ayuntamiento son los siguientes: 60 pesetas para las funciones religiosas y una cantidad para repartir 600 pesetas los pobres de esta ciudad. Aplaudimos este acuerdo.

Igualada, 1898, agost 28. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. 28 d'agost 1898. Año IX. Núm. 452, pàgina 3.

Crònica de la Festa Major

Cuando escribimos las presentes líneas todavía no ha cesado el bullicio de la fiesta mayor. No revistió esta carácter oficial, digámoslo así, porque no hubo entoldado público ni bailes callejeros ni músicas que recorrieran la ciudad. Pero en cambio hubo y continúa habiendo tanto baile que pocos años hemos presenciado cosa igual. Funciones por todas partes, diversiones continuas, no parece sino que nos hallamos en un mar de prosperidades. De Cuba y Filipinas llegan diariamente soldados enfermos y moribundos, á miles se les ve poco menos que cadavéricos, su semblante lleno de tristeza hace asomar las lágrimas á los ojos de cuantos les contemplan; el corazón se oprime y el pesar más profundo se apodera de cuantos sienten y piensan, y no obstante las danzas continúan y el lujo aumenta. ¡Pobre España! ¡pobre Igualada! Una fiesta mayor en que el Ayuntamiento ha brillado por su ausencia en los divinos oficios y en la procesión después de haber asistido hace poco tiempo á una procesión... cívica!!

1899, agost 10. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1173. Llibre Actes de 1899-1900, folis 172r-174r.

Acta del ple acordant no celebrar Festa Major

En la Ciudad de Igualada á diez de agosto de mil ochocientos noventa y ocho. Reunido el M. I. Ayuntamiento en el salón de sesiones de la Casa Consistorial con asistencia de los Sres. Concejales al margen anotados, bajo la presidencia del Sr. Alcalde D. Francisco Matosas Segalá [...]

[al marge: se acuerda en principio no tomar parte el Ayuntamiento en ningun acto de la fiesta mayor sin perjuicio de la suscripcion que intente la Comisión de Gobernación.]

Por la Presidencia se expuso: Que estando próxima la fiesta mayor de esta ciudad, con motivo de su Santo Tutelar, sometía á la consideración de este Ayuntamiento si debido á las circunstancias anómalas por que atraviesa esta localidad por efecto de las recientes motines contra el arriendo de consumos, creía conveniente la celebración de los festejos públicos que es costumbre todos los años, salvo algunas escepciones justificadas que entiende tambien concurren en el presente año, cuyas circunstancias de nadie desconocidas, no son las mas a proposito para invertir cantidades con destino á un fin que si bien tiene su consignacion especial en presupuesto, empero no podrían satisfacerse los gastos que originaría la celebracion de tales festejos por la falta de ingresos conque lucha este Cabildo, des de que tuvieron lugar los desagradables sucesos recientemente ocurridos, y que mientras no se normalice el servicio de recaudacion de consumos en una ú otra forma, es inutil pensar en la inversion de cantidades que no van de absoluta é imperiosa necesidad.

Usó de la palabra el Sr. Codorniu manifestando que si bien estaba en un todo conforme con la manera de pensar del Sr. presidente, en cambio podría dejarse á la iniciativa particular la celebración de festejos públicos, y entendiendo que los mismos pudieran tener lugar con la esplendidez de otros años sin que al Municipio les costara cantidad alguna, de intentarse una suscripcion entre las sociedades de recreo, cafés, fondas y algun otro establecimiento que por su índole son los que obtienen beneficios siempre que de festividades se trata, propone: que se inicie la suscripcion meritada y que segun el resultado que ofresca, se autorice á la Comision de Gobernacion para que proponga la celebracion de festejos durante los dias de la fiesta mayor. Terció en el asunto algun otro Sr. Concejel y por fin dándose la cuestion por suficientemente discutida, el Ayuntamiento acordó en principio no tomar parte en ninguna de las funciones que se celebren con motivo de la fiesta mayor de esta Ciudad ni destinar cantidad alguna para tal objeto, en atencion á las causas manifestadas; sin perjuicio, no obstante, de que la Comision respectiva intente la suscripcion propuesta por el Sr. Codorniu, para en su vista adoptar la resolucion definitiva que se viere procedente.

Igualada, 1899, agost 27. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. Año X. Núm. 504. 27 d'agost de 1899.

Notícies de la Festa Major

Los festejos dedicados al Santo tutelar de esta ciudad han sido en gran número, preciso es confesarlo; para convencerse de ello basta hojear los programas publicados: bailes, teatros, serenatas, veladas... En cuanto á actos religiosos únicamente se anunció un solemne oficio en la parroquia ósea iglesia de Santa María, en la cual debia ejecutarse una celebrada misa del eximio maestro D. Amadeo Vives, dirigida por el mismo, tomando parte en acto tan hermoso la capilla de música con el concurso de varios profesores de la capital, y procesión por la tarde.

El programa se cumplió al pie de la letra en todo cuanto atañe á lo profano: por lo que respecta á lo religioso sufrió alguna modificación, ya que no tomaron parte en el oficio profesores de la capital, no se celebró la misa anunciada, ni el señor Vives la dirigió.

Debido sin duda á la terrible crisis porque atraviesa el Municipio no se repartió, cual los demás años, pan á los pobres, ni se celebraron bailes populares, así que sólo la gente pudiente pudo disfrutar á sus anchuras.

Tiene todo ello hasta cierto punto explicación más ó menos convincente, pero lo que no la tiene y por tanto ha dado y sigue dando lugar á diversos comentarios es que el Ayuntamiento no asistiera ni á los divinos oficios ni á la procesión cual los demás años.

Si para esto se alegó el pretexto de que no había fondos, quizás bastaban para ello 50 pesetas para sufragar los gastos del culto, nos parece esta excusa sumamente pueril: concejales hay católicos y por tanto bien podían estos sufragar tan modesta suma; ni siquiera ante el terrible azote que con la peste bubónica nos amenaza, se quiere hacer un pequeño sacrificio y honrar públicamente al Santo que esta vez debe haber quedado muy poco satisfecho de la religiosidad de Igualada.

[...]

La llamada «colla de la Mojiganga» ha recorrido durante estos días la población, demostrando una vez más con sus variados ejercicios lo mucho que vale.

Igualada, 1899, desembre 31. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. Año X. Núm. 521. 31 de desembre de 1899.

Notícies de la Festa de Reis.

LOS REYS MAGOS Tradicional es en nostra terra la costum de posar los nens y nenas lo plat al balcó en la vigilia dels Reys, esperant los seus regalos, en commemoració segons sembla, de las hermosas ofrenas d'or, encens y mirra fetas ál Redemptor del llinatge humá. Mes per avivar més y més aquestas ignoscents creencias, es oportú que'ls noys vegin ab sos propis ulls als Reys Magos ab son mantell reyal, dalt de caballs engalanáts.

Aixó es lo que's proposa la Comissió en vista dels grats recortsque en eixa Ciutat deixà la vinguda dels Reys Magos l'any passat. Aquest any, donchs, tornarán altre vegada los tres Reys Gaspar, Melcior y Baltasar, acompanyats de la Juventud Filarmónica ó Banda del S. Cor de Jesús, y disposats á obsequiar d'un modo extraordinari als nens y nenas que s'esforsan en creurer als seus pares. Tot lo referent á las cartas y paquets se trovará detallat en la Crida y Advertencias que's donan á llum y que distribuirán per tot arreu. La Comissió, no obstant, espera de la bondat y fortuna dels Igualadins que contribuirán en quant els siga possible á pagar las joguinas que's regalarán als nens pobres.

Crida .

Nens y nenas, nins y ninas,
 ¿recordeu que l'any passat
 los Reys d'Orient de bon grat
 os van omplir de joguinas?
 Donchs aquest any lo seu Nunci
 torna á passá altre vegada
 per los carrers d' Igualada
 llegint lo següent anunci:
 Lo divendres prop vinent,
 si no hi ha cap entrebanch,
 encara que hi hagi fanch,
 passaran los Reys d' Orient.
 Muntats en caball gallart
 com á tals personas cal,
 farán sa entrada triomfal

ab gran pompa cap al tart.
Sos criats bons y prudentes
sens dupte aniran á peu
y al seu costat los veureu
afables y molt atents.
A comitiva tant noble
anirá á rebre ab amor
la Banda del Sagrat Cor
tocant un ayrós pasdoble.
Y així estarán divertits
los tres Reys al veure'ls joves
donarlos mes y mes probes
de ser músichs erudits.
Voltaran per los carrers
y plassas de la ciutat
y si heu fet forsa bondat
os mirarán riallers,
y enfilantse pe'l balcó,
ó pe'ls estudis passant
son digne representant
os dará lo bo y milló.
¡Quin plaher y quina ditja!
¡Quin goig tant gran, tant inmens,
quan veureu tots los presents
que vostre esperit desitja!
Portarán tartranas plenas
y també cotxes ben plens
de baldufas per los nens
y de ninas per las nenas.
Panderos, platets, trompetas,
caballs de fusta ó cartró,
bens que fan lo ploricó
y pilotas y estampetas.
Galletas, xuflas, confits,
turróns, figas, xocolata,
formatje, admetllas de plata
y carmeles ben guarnits.
Neulas tampoch faltarán,
ni vestits de seda fina,
ni ninots ab barretina
d'aquells que'l cap van girant.
Y ademes de tot aixó...
una vareta ben tendra,
ó una miqueta de cendra
ó una capsa de midó.
Apa, donchs, noys ja ho sabeu,
feu la carta desseguida
y pórteula corretgida
al bussó que trobareu
en nostre «Centre Católich.»
Allavors lo President
las portará als Reys d'Orient

ab un missatge simbólich.
 Poseuhi'l nom dels carrers,
 número de casa y pis,
 perquè com son forasters
 no ho sabrian de precis.
 Demaneu lo que us agradi,
 no us quedeu curts, demaneu,
 per demanar, no us penseu
 que cap dels tres Reys s' enfadi.
 Y aixis al arrivá'l dia
 desitjat y benehit,
 s'omplirà lo vostre pit
 de plaher y d' alegria,
 quan veureu que tot arriba
 lo que vàreu demanar,
 tot, tot, tot, sens res faltar
 á vostre esperansa viva.
 Poseu lo plat al balcó
 nens y nenas, nins y ninas,
 y entré mitj de las joguinas
 y de molts llums de coló,
 y entre mitj de vostres pares
 y del burgit de la gent
 veureu las hermosas caras
 dels magnífichs Reys d'Orient.

Igualada, 1900, gener 13. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. Año IX. Núm. 523. 13 de gener de 1900.

Notícies de la Festa de Reis

A las seis y media de la tarde del dia 5 del presente, acompañada de la Banda-Orquesta Juventud Filarmónica, salió del Centro Católico de Obreros la magestuosa comitiva de los Reyes Magos, precedidos de brillante estrella guiados por un ángel que ostentaba ricos vestidos. La severidad de los Reyes, sus preciosas vestiduras y la alegría que despertaban entre la gente menuda, repartiendo juguetes á granel, presentaba ante los ojos del espectador, uno de aquellos cuadros que tanto entusiasman al ver hermanada la inocencia con las tradiciones católicas. También se repartieron dulces y juguetes á más de cuatrocientos niños pobres de ambos sexos, participando así de una fiesta que de otro modo sería tan solo para la clase acomodada.

El Vendrell-Igualada, 1900. SERRA IGLESIAS 1900. *Lo Vendrellench – Setmanari Comarcal del Baix Panadés*. Any IX, núm. 409, 26 de juliol de 1900.

Article en forma d'aplec documental sobre el Corpus Igualadí, utilitzant exclusivament documents de l'Arxiu Municipal d'Igualada, malgrat que aquests hi apareixen sense que hi consti el nom de la població, que l'autor, per residir al Vendrell, va ometre volgudament. És indiscutible la pertinença, ja que fins i tot apareixen esmentats els dos batlles, el reial i el senyorial. Deutor de l'article de 1884.

[Las fiestas del Corpus en l'antich Panadés](#)

Figureuvos las nostras festas majors d'avuy ab tota sa animació y ab la bellugadissa dels populars balls-comparsas; treyeune lo que la civilisació actual los hi ha donat y afegiuhi las funcions religiosas propias d'aquell dia, molt més espléndidas y de major importancia que en los temps corrents y os hauréu format una idea aproximada de la antiga festa del Corpus, que era allavors la verdadera festa major d'aquests pobles.

Entremesos y jutglars que donavan representacions públicas, tals com en la centuria XV s'estilavan, jochs, alimaries, danças, cóssos, tot lo que en aquell temps feya la delícia del poble surtía á relluhir. ¡Animada debía ésser la festa, quan ne deyan *la bullícia del Sant Sagrament!*

Pera fervos capassos del entusiasme ab que'ls nostres antepassats celebravan aquesta tan gran diada, llegiu la següent crida publicada á 3 de juny de 1450, com cada any solía publicarse en un dels pobles d'aquesta regió á fi de que tots los vehins se preparaessin pera obsequiar degudament á sa Divina Magestat:

“Ara hoyats queus fan asaber los honrats batles de la vila de per lo molt alt senyor rey e per lo monestir de Sent Cugat del Valles. A instancia e requesta dels honrats consellers. Considerant com per tota la universal cristiandat singularment se esforsen de fer en quescuna vila e loch per honor e gloria de nostre senyor Jhu.xst e per la general utilitat de tan admirable, excellent e meravellos segrament, instituhit en lo dijous de la sena, e per nostro mestre Jhs. En memoria de la sua sagrada passió ordenat quescun any fer solemne e magnifica proffessó lo primer dijous apres lo diumenge de la sancta Trinitat, fahens entremesos, jochs e grans alegrías e solaços per decorar e ennoblir la dita festa, portant per los carrers lo sant preciós cors de Jhu.xst. E per aço los sants pares passats hajen donat é otorgats á tot home e tota dona qui ab devocio seguirá la dita proffesso grans perdons é indulgencies per tant que pus honorablement la dita festa e proffesso sien celebrades. E per aço los dits honrats batles a instancia e requesta dels dits honrats concellers, considerant que a nostro senyor deu Jhu.xst, no pot esser feta la honor e magnificencia per la gent que merex atesa la sua infinida potencia e excellent magestat, empero volent se preparar en quant poden, manen a tothom generalment de la dita vila per decorar é ennoblir la dita proffesso e festivitiat que quescu sia tengut e hage de regar e escombrar de totes pedres, terra, fusta e altres inmundicies lurs entuxants regant aplanant e enremant aquells e empaliar les façanes dels alberchs sots pena de X. ss. e seguesquen la sancta proffesso e guanyaran los grans perdons e indulgencies per los sants pares otorgats.

Item mes vos fan assaber los dits honrats batles a instancia e requesta dels dits honrats consellers que nengu qui no sia dels entremesos ordenats fer per raho de la dita proffesso no gos fer altres jochs o entremesos sens licencia e consentiment dels administradors dels dits entremesos, sots pena de L. ss. o de star V. dies en la presó, e que negu de qualsevol ley o condicio sia dema per tot lo die no gos portar negunes armes vedades sots pena de LV. ss. o de perdre les dites armes. E guart si qui guardar sia si la dita pena encorrer no volra.”

Aixó era'l programa de la festa, y com que la professó era la part més interessant d'ella, l'Ajuntament, ó Consell, se cuidava d'ordenarla en deguda forma, segons veyém en lo següent:

Memorial del ordre com ha de anar la proffesso del dia de Corpus: - Primé anirá la bandera de la Santissima Trinitat – Item la bandera dels strangers – Item la bandera dels pagesos – Item la bandera dels sastres – Item la bandera dels parayres – Item la bandera de nra. Dra. Del Roser – Item los gonfanons – Item les Creus – Item la Custodia de St. Miquel – Item la Custodia de St. Miquel – Item la Custodia de St. Aloy – Item la de Sta. Catharina – Item la de Sta. Barbara – Item la de St. Yachsinto – Item la de St. Roch – Item la de St. Agusti – Item la de St. Sebastia – Item la de St. Joan – Item la de St. Barthomeu – Item la del nom de Jesus – Item la de nra. Sra. Del Roser – Item la de la Sma. Trinitat – Item la del Sm. Sagrament.”

Los *entremesos* á que la crida's refereix corresponian exactament á lo que avuy ne dihém *balls* ó *comparsas* ó *moxigangas*, y *vegi's* com després de quatre ó més centurias conservém una costúm, prou arrelada encara pera viure un bon munt d'anys més.

D'un llibre de comptes municipals d'aquella época n'extrayém los següents, que per si sols donan una bona idea de lo que eran aquells festetjos.

"Item á 22 de dit mes de maig, 21 ls. 9 sous me retinch per altras tantas que me han manadas per los consellers, ço és 12 lls 11 sous per 14 dotzenes quets grossos y xichs á micer hieronim sanjust, 12 sous á micer Joli per 24 camals de cascavells, 6 sous per los caps dels diables y masqueres del hermitá y eschola,* 1 ll 14 sous per lo refrescar de 17 turchs,** 10 lls per lo lloguer dels jutglars que eran los hotgés y sos companions, 1 llra. 4 sous per la despesa de dits jutglars, 2 sous an en Joan Bruja per adobar la graella, que tot se despengue per festivar la festa del Sant Sagrament dia de Corpus..."

"Item dit dia se li feu polissa pagas á micer Joan March conceller segon 10 lls. 4 sous y 6 diners per tantes que ell per orde nostre ne ha pagadas per la solemnitat y proffesso de Corpus en les coses següents, ço es 22 persones que ballaren la turquia y 9 que ballaren los caballs cotonos 3 lls. 2 sous, a Joan Mata per sonar lo tabal un real, y a diversos botiguers per lo lloguer de 33 camals de cascabells a raho de 6 diners camal 16 sous y mitj y a Salvador Ciurana per 10 dotzenes de cuets de diversos sorts 33 sous ultra de dos lliuras de polvora que se li veneren per preu de 9 sous y anar anun mosso de la viuda Sanctjusta per quatre grossas de cuets de diversos sorts que ha aportades de Barcelona 9 lls 4 sous 6 ds., e tres sous y mitx per lo port, y a la viuda Almunia per lo lloguer de la bandera dels turchs un real y an en Joan Mabres per lo lloguer del vestit de Sant Barthomeu un real, y al mateix micer March per lo lloguer del cap de sanct Barthomeu un sou y a Barthomeu Bertran pera portar lo drach dos sous ultra de una lliura de bou que se li ha donat per la teya despesa per la dansa del vespre comprada den Valls pajes 5 sous e a lheronim Mur per adobar las calsas del drach un sou y a mestre Joan Torra fuster per adobar lo drach y per un gorniment de cavall que ha fet nou 20sous, e 18 dines per lo lloguer dels gorniments cavalls cotonos..."

* Aquestos ermitá y escolá debian formar part de la Diablura y contribuir á las representacions que feyan en lo castell del infern.

**Ni en aquest compte ni en cap habem vist anomenats los cristians, de lo qual deduhím: ó bé que en la antiga Turquia no n'hi havia ó bé que 'ls deyan també turchs perque ballavan la turquia. Dihém aixó perque enteném que la tal Turquia equival al ball de Moros y Cristians d'aquesta época.

Tenim, donchs, que en la centuria XV existian la *Turquia*, los *Caballs cotonés*, la *Diablura* y lo *Drach*. Comparém aquestos *entremesos* ab lo *ball de Moros y Cristians*, los *Diables*, los *Caballets* y lo *Drach* de la nostra centuria, y digaume si en la escencia no son los mateixos.

Be es veritat que la *Diablura* antiga no contentantse ab ballar per los carrers de la població, feya las sevas evolucions en un improvisat escenari que s'aixecava al mitx de la plassa ab lo nom de *Castell del Infern*, segons veyém en un document d'aquell temps; pero en cambi disparava cohets, com avuy ho fan los *Diables*, y no en poca cantitat.

També's diferenciavan la *Diablura* del *ball de Diables* y la *Turquia* del de *Moros y Cristians* ab la indumentaria, puig uns y altres gastavan camals de cascabells com los que encara gastan los bastoners d'avuy. Segóns se desprén dels comptes copiats, los *diables* portavan, además, caps postissos, lo qual avuy no s'estila.

D'una costúm estranya donarém compte pera acabar aquest article tan mal engiponat; mes com tal costúm es per nosaltres incomprendible, no hi posarém res de la nostra cullita y'ns contentarém copiant fidelment una carta de la Reyna Donya Maria, la muller d'Alfons V d'Aragó, la qual carta varem trobar original en l'arxiu d'ahont traguerm los anteriors documents.

Fassin los nostres lectors los comentaris que vulgan; pero per estrany que siga, lo fet es cert, tota vegada que va cridar l'atenció d'aquella virtuosa Reina.

Diu aixís la carta, de la que'n trayém alguna paraula que no resultaría avuy prou correcta:

"Maria, per la gracia de deu Reyna Daragó, de Sicília, etc., Loctinent general del molt alt e molt excellent senyor lo senyor Rey marit e senyor nostre molt car. Als feels nostres los Sotsveguers, consellers e prohombres de la vila de..... Salut e gracia. Entès havem ab no poc enuig que vosaltres, no attenat a la honor e servey de nostre senyor segons deurién en la proffessó quis fa lo dijous de corpus xst, no

prohibiu ants be permeteu que per la proffessó van homens nuus, amostrant....., ço que natura avorreix esser mostrat, ans los ha ocultats; e més que fochs grechs e voladors lancen per la dita proffessó, per los quals és fet molt enuig á diverses persones, specialment á dones prenyades e altres, e dany als draps qui per honor e reverencia son posats lo dit dia per empalissament en los carrers per hont la dita proffessó ab lo cors precios del nostre Salvador passa, de ques segueix no reverència, mes ofensa al dit nostre Salvador. Perque volent obviar á tants inconvenients e danys, ab la present vos dehim e manam sots pena de cinch cents florins dor, que de vostres bens si contrafaretz havedors, que lo dit dia de la proffessó ni lo vespre avants no permetats homens alguns anar axí desvergonyadament per la dita vila, ni lançar coets, fochs grechs ni voladors, ni fer altres desonestats en públich. De aço fareu á Deu servey e a nos, del contrari hauriets dany e execució de la dita pena sens alguna mercé. Dada en Barchna, a vuit dies de Maig, en lany de la nat. de nre. senyor Mil cccc Cinquanta tres. - La Reyna.”

Jaume Serra Iglesias.

Igualada, 1900, Agost 25. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. 25-VIII-1900. Año IX. Núm. 555.

Notícies de la Festa Major

NOTICIAS

Jamás ha presenciado Igualada una fiesta mayor más desanimada que en el presente año ¿Quién tiene la culpa de ello? pues...; nuestro M. I. Ayuntamiento que no solamente no ha tenido dinero para costear los gastos de esos bailes populares que tanto alegran como la tradicional *Patera, Cercolets, enanos ó Cabezudas, Pastorets* y fuegos artificiales sino que ni siquiera para aumentar el esplendor de los divinos oficios, acto religioso con el cual se demuestra la cultura y honradez de un pueblo. Somos partidarios de economías, pero no de la tacañería máxime cuando se cobra el tan célebre reparto que sustituye al impuesto de consumos. El pueblo igualadino, que en su inmensa mayoría es católico, deseaba, al elegir sus concejales, que estos fueran intransigentes en cuanto se refiriere á la religión; por esto se ha llevado un triste desengaño al ver que ha dejado de consignarse una cantidad para las funciones religiosas. A este paso no sabemos á donde vamos á parar, á no ser que sea á la aproximación del campo ateo ó indiferente: pero si este caso llega ¡vive Dios! Sabremos ocupar nuestro puesto de honor y nos batiremos cual cumple al católico hasta triunfar ó sucumbir.

Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. 1 de setembre del 1900. Año IX Núm. 556. pàgines 2 i 3.

Crònica de la Festa Major 1900. S'entreveu el malestar pel cobrament d'impostos que havia amenaçat la celebració, com les societats particulars garantiren la diversió i la preocupació en els sectors catòlics i culturals per la manca dels balls i comparseria.

Por mas que el M. I. Ayuntamiento no tomara parte en las funciones religiosas de la fiesta mayor, los divinos oficios revistieron la solemnidad de años anteriores, habiéndose prestado la Orquesta Juventud Filarmónica del Sagrado Corazón á ejecutar gratuitamente una de las mejores producciones de su repertorio. El reverendo D. Jaime Bosch, pbro. hizo el panegírico de S. Bartolomé, pronunciando al efecto un hermosísimo sermón en el cual hizo gala el orador de sus dotes oratorias que mereció unánimes elogios de todos los oyentes.

En el Centro Tradicionalista se solemnizó la fiesta mayor con una velada literario musical en la cual tomaran parte muchos jóvenes de esta ciudad.y algun otro de fuera de ella: todos merecieron unámines aplausos por sus producciones Religiosas, humorísticas y políticas. La

banda Juventud Filarmónica desempeñó á maravilla la parte musical, llamando de modo especial la atención el Paso doble que ejecutó-al final y que es de un efecto sorprendente. La concurrencia fué inmensa.

También el Centro Católico de Obreros, el día 26, XVIII Aniversario de su fundación, celebró una Velada literario-musical en la cual tomaron parte varios socios que pronunciaron preciosos discursos unos, y otros bellas poesías. Ocioso es cuasi decir que aquella concurrencia que llenaba por completo los salones de la sociedad, hermosamente iluminados, prodigaron continuos y nutridos aplausos á los Oradores. La banda-Orquesta-Juventud Filarmónica del Sagrado Corazón acreditó una vez más, con sus excelentes producciones, lo mucho y mucho que vale y más todavía lo que promete ser si continúan los jóvenes que la forman estudiando con celo y constancia. El discurso que pronunció el Sr. Conciliario, ensalzando al Centro Católico fué recibida con grandes muestras de aprobación.

Ha terminado ya lo que antes se llamaba Fiesta mayor, y decimos que se llamaba por que se distinguía por una porción de actos de los cuales se ha carecido por completo en este año ya que no hubo castillo de fuegos artificiales, ni bailes populares como la mogiganga, patera etc. etc. Llegando la carencia de lo tradicional á tal extremo que hasta se eclipsó el Ayuntamiento durante los divinos Oficios á los cuales no asistió ni siquiera una Comisión: pero en cambio el pregonero ha hecho las delicias del público durante el mes que acaba de transcurrir anunciando el cobro del reparto de consumos, de la contribución y de cédulas personales. Y á propósito del reparto de consumos, muchos nos ruegan preguntemos, con el debido respeto se entiende, si después de cobrado el cuarto trimestre se continuarán cobrándose otros durante el corriente año, pues aun cuando entienden que cobrándose cuatro ya nada más, durante él deben pagar, con todo desearían averiguarlo para saber á que atenerse.

Segle XX

Barcelona, 1901, abril. FONT SAGUÉ 1901, pàgines 112-113.

Justificació de Norbert Font Sangué sobre l'assimilació dels dracs festius al mal i a l'infidel.

La lluita ab el drach, aquest mito extès per totes les nacions y pobles del món, se troba també entre nostres llegendes y rondalles, però s'assembla més al de Sant Jordi que no pas els seus similars de França y d'Alemanya; puix mentres la major part de llegendes d'aquests pobles, fan que'ls Sants y Santes (especialment a França) sien els vencedors del Irach, aquí a Catalunya és sempre un guerrer qui ab l'esforç del seu braç humilia a la fera. Serveixin d'exemple La *llegenda del Drach*, la d'en *Vilardell*, y especialment la del conte citat *El castell de l'iràs y no'n tornaràs*, tant semblant a la llegenda de Sant Jordi.

L'explicació d'aquest fet se troba clarament demostrat en la significació del drach. En efecte, aquesta fera's troba per tot menys en la naturalesa: és, per lo tant, una creació simbòlica, ja del *dimoni*, com volen els Bolandistes, ja de l'heretgia, com pretenen altres; però, sia lo que's vulga, lo cert és que la lluita ab el drach simbolisà la lluita del bé ab el mal, de la lley de Déu ab el paganisme. Ara bé: tant a França com a Alemanya, el paganisme o l'heretgia foren vençuts mitjansant els exemples, prèdiques y oracions dels Sants y Santes que les convertiren a l'Evangeli, y per això els *vencedors de drachs* (passen de 50 a França) foren y són sants y santes, mentres que en la nostra Catalunya'l geni del mal, el paganisme, estava representat pels alarbs, als quals no's podia vèncer mitjansant les oracions y prèdiques, sinó ab l'esforç de les armes, y veus-aquí per què'ls nostres *vencedors de drachs* són guerrers.

Donada aquesta explicació, resulta clara l'elecció de Sant Jordi com a Patró de Catalunya; puix havent d'esser forçosament un sant el protector, donat el nostre caràcter y les circumstancies que atrévessàvem, convenia que fos un guerrer sant com Sant Jordi, empenedor, arriscat y vencedor d'una fera a la qual se mirava com a representació del geni del mal o del paganisme.

Igualada, 1901, agost 10-17. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*. 10 i 17 d'agost del 1901. Núms. 686 i 687. CASTELLÀ 1901.

Estudi de Gabriel Castellà sobre la Patera d'Igualada del 1901.

LA PATERA

Al llegir aquest nom, no seria estrany que la ríssa essaltes als llabis d'alguns indiferents, pro res importa. Aquests tals no serán igualadins, y si ho fossen, pitjor per ells, perque als qui desprecian ó tenen en menyspreu les costums de la terra que'ls vegé naixer, demostran una ingratitut sens exemple.

La Patera ó *la Turquia* (que aquest se suposa era'l nom primitiu) deuría mereixer la veneració de tots, donchs ab ella nostres antepassats s'inflamaven en ardor bélich, y iqui sap si al ritme de la sua música s'electrisaven els cors dels valents!

Lo cert es que *la Turquia*, al igual que altres balls ò entremesos, se venian celebrant en Igualada cada any per la festivitat del Corpus. ¿Pró en quina época comensaria? No ho sabém. Per mes que dels registres d'actes de la Universitat, consta que en el concell tingut á 4 d'Abril de 1456 se determiná *fer solepnes e grans entremesos e representacions*, podia ser que entre aquestes diversions hi figurés la Turquia unicament com á ball ó dança, pro nó que allavors hi hagués escrit l'entremés ó drama tal com avuy lo veyem ab el títol de *La Patera*, donchs les representacions escéniques propiament dites, tot just comensaren á pendre determinada forma

á les darrerries del sigle XV. Además, que l'istil del llenguatge d'una copia de La Patera que tenim á la vista, no correspont ni de molt tros, á aquella antiguetat (1).

(1) Quant el nom de *Turquia* va transformarse en *Patera*, se ignora. Nosaltres havem trovat que en l'any 1660 encara's pagaren 11 lliures 5 sous *per lo gasto de la turquia y diablots del dia de Corpus*.

Salvant varios defectes de rima y de metro, dirém que la obra está escrita en castellá y en vers casi sempre aconsonantat, en forma redondilla moltes vegades, á escepció del prólech que fa l'Embaxador cristià y de la oració que pronuncia el Rey dels cristians: Tot axó es en prosa.

L'argument se reduheix á una renyida batalla entre moros y cristians. Cada bando está presidit per llur Rey, un General y un Embaxador, els quals, ab gran prosopopeya y sense inmutarse, escoltan els *parlaments* dels seus subordinats que, arrenjerants en dos files, surten alternats: un cristià y un moro.

Posats, donchs, cada personatge en son respectiu lloch, comensa l'Embaxador cristià retant als fills de Mahoma; aquests, per boca també del seu Embaxador contestan ab les següents floretes:

(2)

(2) En les estrofes que copiarem hem procurat corretgir; no totes; pro si moltes deficiencias de rima y versificació.

¿Concluiste, fementido,
bárbaro, cruel é inhumano?
Lo que has propuesto es en vano,
sin razón y sin sentido.

...

Si: queremos estendernos
por el universo entero,
destrozando con esmero
vuestra ley, y otra poneros.

Com que cada partit té 'l seu confident, surt desseguida'l dels cristians y diu, dirigintse á son Rey

Mi Señor, no hay que temer;
cumpliré mi obligación
descubriendo á discreción
lo que pretendan hacer.
Lo principal de una guerra
son los buenos confidentes,
que con astucias prudentes
al enemigo se aterra.
Y así, Señor, descuidad,
Prevenid lo necesario,
Del ejército contrario
descubriré la verdad.

Seguidament tenen sos parlaments els soldats cristians y moros per rigurós torn, apostrofantse uns als altres y volguén esser tots els mes valents y acérrims defensors de les seves idees.

Hi há punts ahont s'hi veu marcadament l'esperit patriótic y religiós en amable armonia, com per exemple'l següents versos que diu un cristià, referintse als seus contraris.

En español territorio
han querido ellos entrar,
mas de aqui se han de llevar
el castigo meritorio.

De aquesta espanya al infierno
tendran todos que pasar,
pudiendo alli escudriñar
si es Mahoma el Dios eterno.

No menys çelosos per ses creencies se mostren els moros, segons se pot deduhir per els fragments que segueixen:

Tú jah cristiano maldito!
De moros no digas mal,
pues con mi alfange y puñal
pronto la vida te quito.
...
Aunque tenga de verter
cuanta sangre hay en mis venas
no me importa, si en cadenas
á todos os pueda ver.
Que con nuestro gran arrojo
Mahoma triunfará,
Y el cristiano se verá
siempre errante y con despojo.

Després d'haver parlat tots els soldats, (inclós els abanderados, el tambor dels cristians y'l corneta moro) el Rey cristiá notifica als seus vassalls que s'ha de donar principi al combat; mes, avans de ferho, crida al seu Embaxador entaulantse aquest diálech:

Rey crist. Al Rey moro hareis saber
diga que piensa elegir:
si alejarse de esta tierra
ó quedarse aquí á morir.
Emb. crist. Señor, con gusto lo haré;
pero sé qué va á decir:
primero derramar sangre
antes de aquí partir.
Rey crist. ¿Si? Pues bien; si él esto dice
no dude lo encontrara;
que si mi sangre maldice
la suya derramará.
Emb. crist. Pero si con un tratado
se pudiese solventar...
sin sangre haber derramado
tambien sería ganar.
Rey crist. Tal vez sería imprudente
y no hay tiempo que perder;
cumplid inmediatamente
lo que os manda mi poder.

Després parla'l Rey moro ab son Embaxador

Rey moro. ¡No queremos cristianismo!
fuera, si, su religión,
á la batalla hoy mismo
sin ninguna dilación.
Vos, mi gran Embajador,
al cristiano le direis,
si no cede sus derechos

de existir le privareis.

Emb. moro. Tanto, yo no lo aguardara
si en mi mano ello estuviera
pues su doctrina quemara
y su imperio destruyera.

Segueix luego una entrevista dels dos bandos en aquesta forma:

Emb. crist. Abrid la puerta del Rey.

Gen. moro. ¿Quien sois vos que así llegais?

Emb. crist. ¡Cómo! ¿Así lo preguntais?

Yo quiero hablar con el Rey.

Gen. moro. Está bien: avisaré

á mi real magestad

vuestra llegada. Aguardad

y al momento volveré

...

Gran Embajador, entrad,

y á mi Rey podeis hablar.

(Ara va sense vacilacions y ab llenguatge enérgich).

Emb. crist. Por mandato de mi Rey

aconsejo os alejeis;

y si á mí no me creeis

se aplicará nuestra ley.

Rey moro. Lejos, huid de mi presencia

antes no os mande ahorcar.

De vuestro Rey, la existencia,

no la puedo perdonar.

Emb. crist. No os detengais ni un instante

pues decididos estamos

que si pasáis adelante

morireis á nuestras manos.

Rey moro. No será de menester

el usar tanto rigor.

a la vista puede ser

que aplacamos su furor.

Emb. crist. Pensad bien qué contestais

á aquesta orden real.

¿Es que los moros deseais

provocarnos al puñal?

Rey moro. Escuchad: á vuestro Rey

decid que animoso estoy,

Romperemos sus banderas

ó pereceremos hoy.

Emb. crist. Pues á Dios moro cobarde.

Per abreviar y no esser tan pessats, direm que després de varies conferencies entre les parts enemigues, no volguent cedir ni un punt en els seus propòsits, comensa la batalla dels dos exèrcits. Els moros van ab sabre y 'ls cristians ab l'espasa. A la primera embestida y en mitj del soroll que causa l'encreuhament de les armes, cauhen à terra la meytat dels soldats de Mahoma. Reposats del susto, se renova'l combat y quedan á terra una part dels cristians.

Als pochos moments se reemplant la batalla decisiva, á la veu y mando dels generals respectius que no cessan d'animar als seus subdits pera conseguir la victoria que cada hu vol per sí. El

tambor dels cristians toca al atach; el corneta dels moros també dona les senyals d'ordenansa. Aixó y el frech de las armes dels combatents, porta la confusió mes espantosa, fins que definitivament la victoria se decideix á favor dels cristians, porque'ls moros desbaratats y vensuts han quedat ja estesos á terra, sense forces materials.

En aquest cas, el General moro, avergonyit y confós, dona coneixement de la derrota al seu Rey. Llavors aquest, encés de rabia, jura per mahoma, que's ha de venjar dels cristians y de son Rey, al qual envía un bitllet de desafío que queda acceptat.

No obstant, avans d'entrar novament en lluyta, els cristians davant d'un Crucifix y de genolls en terra pronuncian per boca del Rey una fervent oració, benehint y alabant al SS. Sagrament y demanant misericòrdia y protecció.

Donada pel Rey l'orde d'embestir als enemichs, el representant de Mahoma diu:

Lleno de grande furor
 como fiel mahometano
 la raza del fiel cristiano
 destrozará con ardor.
 Mi brazo la aterrará
 con un bravo proceder;
 á ninguno he de temer;
 nada me amedrentará.
 Las imágenes de Cristo
 y de la Virgen María
 perseguiré en mi porfia
 como nunca se haya visto

...

En aytal situació, apareix el quefe de les milícies celestials, l'arcangel San Miquel, blandint flamígera espasa, defensant ab arguments la sacrossanta fé de Crist y la puresa de María Santísima,

aquella Virgen sin mancha
 y de un divino destello;
 aquella sagrada Reina
 de los ángeles del cielo.

El Rey moro queda á la fi, vensut y rendit als peus de sant Miquel, donantse per convertit á la Lley de la gracia, ya cabantse'l drama ó entremés ab el consegüent estribillo

y de las faltas que hicimos
 perdon á todos pedimos.

Abans de conclóurer direm quatre paraules. Hem sapigut que en la ciutat de Granada per la festa de Nadal hi ha la costum tradicional de celebrarse una comedia, ò entremés titolat *La Toma de Granada*, en commemoració de a celebre rendició feta pels Reys catòlics. Donchs aquesta obra que alguns atribuheixen à Felip IV, en certa manera té alguna semblansa ab la nostra *Patera*, ja que allí, moros y cristians també tenen ses disputes y peleas, acabant jno caldría mes! per guanyar el bando dels nostres.

Finalment: nostra típica *Patera* ha tingut l'honor d'esser cantada en valentes estrofes per un llorejat poeta catalá, en Joseph Franquesa y Gomis. A pesar de que alguns compatricis, ja coneixen la aludida composició, publicarem aquésta en lo número vinent.

G.C. y R.

[La poesia és la que ja s'ha transcrit com a publicada el 1884 dins el certàmen literari de l'Ateneu Igualadí del 1883]

Barcelona, 1902, juliol 22. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada.Lligall 520.1
Carta demanant comparsa festiva d'Igualada per la mostra de les Festes de la Mercè del 1902.

Ayuntamiento de Barcelona

Muy Illtre. Sr.

Habiéndose acordado por este Ayuntamiento la celebración de varios festejos populares durante las próximas de Ntra. Sra. de las Mercedes, la Comisión ha incluido en el programa un festejo tan esencialmente popular como es la celebración de un Concurso de los Gigantes, enanos, tarascas, dragones, caballitos, etc. que existen en los diferentes pueblos de la región catalana.

Este festejo ha sido inspirado, principalmente, por el laudable deseo de proporcionar á los catalanes de las diferentes comarcas á quienes sus conveniencias sociales han traído á vivir á Barcelona, un momento de expansión por medio de uno de los recuerdos mas típicos y característicos de su comarca ó pueblo natal. Por lo tanto en nombre del Ayuntamiento de mi presidencia, tengo el mayor gusto en invitar al que V. S. preside tan acertadamente á que secunde el noble sentimiento que ha inspirado la celebración de los indicados festejos, acuerde que los gigantes, enanos, etc. de esa asistan al Concurso anunciado.

No dudando que así lo acordará, he de rogar á V. S. se sirva designar un vecino de esa para el cargo de Vocal Delegado de la Comisión que cuida de este festejo, al objeto de facilitar la comunicación y resolución de cuantas consultas y dificultades pudieran ofrecerse.

Oportunamente se publicarán las bases del Concurso detallando los premios en metálico que se ofrecerán á las comparsas que concurren y sean mas numerosas y estén vestidas con mayor propiedad ó de una manera mas típica, etc etc.

Dios guarde á V. S. muchos años.

Barcelona 22 de Julio de 1902.

El Alcalde accidental Presidente,
Jaume Fabra

Illtre. Sr. Alcalde Presidente del Illtre Ayuntamiento de Igualada

Igualada, 1902, agost 6. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada.Lligall 520.1
Crida llegida dies abans de la Festa Major de 1902.

La Comissió encarregada d'executar els festetjos adequats á la próxima Festa Major té acordat oferir dos valiosos premis en metàlich que's concedirán als vehins dels carrers que estigan millor adornats e il.luminats durant la dita festivitiat, à judici de la expressada Comissió.

Per lo tant, aquésta, té l'honor de invitar al vehinat, per que, á semblansa de lo qu'es costum ab motiu de las festas de carrers, s'adornin e il.luminin aquéstos, de manera que pugan ésser acreedors als premis oferts, qual qüantía se detallará en els programas que dintre poch, se publicarán.

Igualada, 6 d'Agost de 1902.

La Comissió

Cumplimentat. Lo Pregoner, Ignasi de L. Padró

Igualada, 1902, agost 9. Biblioteca Central d'Igualada. La Semana de Igualada, núm 743, 9 d'agost de 1902.

Escrit editorial sobre la propera Festa Major del 1902. Aporta notícies molt interessants sobre aquest ball al segle XIX.

Días ha viene hablándose con verdadera vivacidad y entusiasmo, entre los hijos de esta ciudad, de la tradicional Patera. De tan típico baile pensamos ocuparnos, pero esto no obsta para que, siquiera en prueba de leal tolerancia, publiquemos el suelto siguiente que suscrito con las iniciales J. B. acabamos de recibir por el correo. En el escrito sin pretensiones, parece reflejarse un buen deseo: por esto solamente le damos cabida en las columnas de LA SEMANA.

LA PATERA.

Amantes sinceros de nuestras tradicionales costumbres y sobre todo de aquellas que simbolizan con mayor fidelidad el triunfo ò ensalzamiento de nuestra sacrosanta religión, con el mayor placer nos hemos enterado del noble y desinteresado propósito de algunos distinguidos jóvenes de esta Ciudad de organizar espléndidamente el tradicional baile "La Patera" para tomar parte en el concurso que el Excelentísimo Ayuntamiento de barcelona trata de celebrar durante las próximas fiestas de Nuestra Señora de las Mercedes.

Digno de aplauso nos parece el pensamiento de esos jóvenes mientras á su ejecución presida, como nos complacemos en creer un verdadero gusto y rigurosidad histórica en la indumentaria. Es necesario, por otra parte, no descuidar un solo día los ensayos á fin de adquirir la indispensable uniformidad en los movimientos y simulacros y conservar al propio tiempo la fuerza y avilidad necesarias, debiendo procurar igualmente que los destinados para recitar los parlamentos ú oraciones más largas tengan fácil y clara pronunciación y verdadera soltura en los ademanes.

Todas estas condiciones eran fiel y escrupulosamente observadas por nuestros antepasados al organizar este antiquísimo baile, el único en que no se desdeñaban de formar parte las personas más distinguidas de la localidad, y el único que, además de frases muy laudatorias, obtuvo una recompensa en metálico de Cien escudos del Rey D. Fernando VII cuando su estancia en esta población el año 27 del siglo pasado.

No queremos terminar estas líneas sin dirigir un ruego al director de esta empresa. Antiguamente todos los parlamentos de éste, como de los demás bailes, eran revisados por la Autoridad eclesiástica, con lo cual dicho está que nada había en ellos contrario á la moral y á las buenas costumbres; pero al prescindir mas tarde de esta buena costumbre y siendo por otra parte mas bajo cada día el nivel moral é intelectual de sus ejecutantes, introdugeronse en ellos con el solo punto de excitar la hilaridad del vulgo, frases y hasta oraciones enteras en pugna con el buen gusto y hasta con la descendencia algunas de ellas, cuyo espurgo les agradecerán las personas decentes.

J. B.

Igualada, 1902, agost 12. *La Vanguardia*, 12 d'agost de 1902, pàgina 3.

Programa de la Festa Major. Anuncia la Patera.

PROGRAMA de la fiesta mayor de Igualada, que se celebrará durante los días del 23 al 27 del corriente, en honor de su patrón San Bartolomé:

Día 23. —Gran feria de ganado lanar en la plaza de la Cruz y Paseo de la Libertad. Por la tarde dol mismo día, llegada de la banda, del Asilo Naval de Barcelona, que recorrerá algunas calles de la población, y solemnes completas. Por la noche, grandes iluminaciones públicas, concediéndose premios en metálico para las fachadas de las casas ó calles mejor decoradas é iluminadas. Extraordinario pasa-calle por una banda-orquesta con acompañamiento de los gigantes, enanos,

pastorets, diables, cercolets, bastoners, la acreditada mogiganga y la célebre y tradicional Patera.

En el Ateneo y Círculo Mercantil y otras sociedades de recreo, habrá grandes conciertos por acreditadas orquestas, ramilletes de fuegos artificiales y elevación de globos aerostáticos.

Día 24.—Gran diana por las bandas de la localidad y la del Asilo Naval, recorriendo las principales calles de la población. Divinos oficios en la parroquia de Santa María en honor á San Bartolomé, con asistencia de las autoridades. Extraordinaria algarabía por las comparsas, ante la Casa Consistorial.

Por la tarde, grandes carreras velocipédicas, tomando parte varios acreditados corredores de fuera y de la Sociedad, concediéndose varios premios; solemne procesión, XXXIX aniversario de la fundación del Ateneo. Por la noche, disparo de un magnifico ramillete de fuegos artificiales. Funciones teatrales en el teatro del Mercantil, Ateneo y otras sociedades. Bailes en el Centro Coral Apolo y en otros círculos de recreo.

Día 25.—Diferentes evoluciones por las comparsas. Solemnes oficios en Santa María. Salva de morteretes. Por la tarde, funciones en los teatros Mercantil y Ateneo. Gran baile en el Centro coral Apolo. Veladas literarias en los Centros Católico de Obreros y Moral Instructivo. Concierto en la Sociedad Fomento Igualadino. Por la noche, bailes en diferentes sociedades. Funciones de teatro en el Mercantil y en el Ateneo.

Día 26.—Grandes conciertos en el Ateneo, Mercantil y Casino de Igualada. Noche, magníficos bailes en varias sociedades.

Día 27.—Extraordinarios conciertos y lucidos bailes de sociedad en distintas sociedades.

Igualada, 1902, agost 18-22. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 520.1.

Invitació de l'Arxiprest de Santa Maria d'Igualada a les autoritats i derivació institucional de la mateixa. El dia 25 és indubtablement un error.

[al marge:] Visto y adoptado acuerdo

M. I. S.

Con motivo de la próxima solemnidad de la Fiesta Mayor en honor de S. bartolomé, tengo el honor de invitar al M. I. Ayuntamiento de esta Ciudad para que se digne asistir al oficio solemne que se celebrará el dia 25 [sic] á las 10 de la mañana, y á la Procesión que tendrá lugar á las 6 de la tarde del mismo día, anticipándoles las mas expresivas gracias por tan honroso acto.

Dios guarde á V. S. m[uchos] a[ños].

Igualada, 18 Agosto 1902.

Luis Casadejús, R. Arcipreste

M. I. S. Alcalde Consistorial de Igualada.

[respuesta copiada per Gabriel Castellà]

Rdo. Sr. Arcipreste de Sta. Maria.

22 Agosto 1902

Visto el at[ent]o oficio de V. invitando á los Divinos oficios y procesion que tendran lugar el 24 del actual en honor de S. Bartolomé, el Ayunt[amient]o de mi presidencia en sesión de ayer acordó corresponder dignamente á aquélla, y que al efecto, como es costumbre, se dirijan atentas comunicaciones á las Autoridades locales invitandoles á los actos religiosos de que se trata.

Lo que me complazco en participar á V. para su conocimiento, en cumplimiento de lo acordado y como contestacion á su escrito de 18 del actual.

Dios [guarde....]

Igualada, 1902, agost 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1177. Actes 1902, foli 88v-91v.

Sessió del Ple on es dona notícia d'un donatiu de Ramon Godó.

En la ciudad de Igualada á veinte y uno de Agosto de mil novecientos dos. Reunido el M. I. ayuntamiento en el salon de sesiones de la Casa Consistorial con asistencia de los Sres. Concejales al margen anotados bajo la presidencia del Sr. Alcalde D. Emiliano Orpí Batlle [...] [Se agradece al Diputado á Cortes Sr. Godó, su donativo para contribuir à los gastos de la fiesta mayor.]

Finalmente la Presidencia manifestó que el Sr. D. Ramon Godó Lallana, Diputado à Cortes por este distrito, queriendo dar una nueva prueba de los elevados sentimientos que atesora y del acendrado cariño que profesa à esta poblacion espontáneamente ha hecho un donativo de mil pesetas para contribuir á sufragar los gastos que han de originar al Ayuntamiento los festejos públicos que estan acordados celebrar con motivo de la fiesta mayor de esta ciudad. Lo que con verdadera satisfacción tenia el honor de poner en conocimiento del Cuerpo Municipal para que se digne adoptar el acuerdo que estimase procedente y adecuado al laudatorio acto de abnegacion realizado por el Sr. Godó.

Barcelona, 1902, agost 21. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 520.1. Carta de Francesc Cambó, per l'assumpte de les Festes de la Mercè de 1902.

Comissió Municipal Organitzadora de las Festas de la Mercé
Senyor Alcalde de Igualada.

Ampliant els conceptes de la circular que en 22 del passat mes de Juliol se li remeté demanant-li que l'Ajuntament per V. presidit enviés al Concurs de las Festas de la Mercé els gegants, nanus, ó altres tradicionals espectacles que tinga aqueixa població pera obtar als premis en metàlich que se'ls concedirán, aquesta Comissió se complau en innovarli que havent contestat á la nostra invitació, gairebé todas las municipalitats de Catalunya, que en principi acceptavan la idea, si bé algunas han posat inconvenient degut á que la penuria de sas arcas comunals no'ls hi permitia fer dispensis pera tal objecte, nostra Comissió atenent á lo lluhida que pot resultar la festa de que's tracte, convenint especialment al renom d'aqueixa vila y además volguent donar á vostés una proba de la consideració én que's té aqueix municipi, ha procurat obtenir del Ajuntament un credit, si bé limitat, suficient, ab el fi de poguer abonar á vostés els gastos que'ls ocasioni l'aconduhiment desde aqueixa població á Barcelona per ferro-carril y al preu reduit de festas, dels gegants, nanus ó altres objectes que acompanyin la comparsa típica de la població de sa digna autoritat.

Ab el fi de deixar enllestit lo mes aviat possible aquest assumpto, y pera que vosté se serveixi indicar la quantitat que necessita pera enviarho á Barcelona, tenim el gust d'inclourerli una relació de preguntas qu'esperém se pendrá la molestia de omplir, limitantse sempre en sos calculs á contarho lo mes reduit possible pera correspondrer al sacrifici, que veritablement fa el nostre Municipi al votar una quantitat destinada á portar á terme la realisació del plan ja de temps afalagat.

Dignis donchs senyor Alcalde contestar las preguntas que se li fan en la relació acompanyada, remetre-la á la breuetat possible, millor si pot ser á volta de correu, á la Majordomia del nostre Ajuntament, á fi y efecte de deixar de cop y volta formalisat el compromís y passar á vias de fet tot desseguida.

Esperant que vosté tindrà en consideració la urgencia del cas, y's farà carrech de lo important que pot resultar pera aqueixa població un acte de trascendencia com el que's racte de portar á

terme, quin veurán ap gust els naturals d'aqueixa vila residents á Barcelona, se complau en expressarli sos afectes en nom de la Comissió Organitzadora.

Francesc Cambó
Agost 21/902

P.E. dintre de pochs dias passarà á entrevistarse ab vosté pera resoldrer l'assumpto definitivament, un Delegat d'aquest especial Ajuntament.

¿Cuants gegants portarán al Concurs?

¿Cuans geganters se necessitan pera passejarlos durant els dos dias que's destinan pera tal objecte?

A mes dels gegants ¿enviarán algun altre espectacles típich com drach, mulassa, cucaferas, aguilas, etc?

¿Cuants homes son indispensables pera passejar aqueix espectacle?

¿Hi ha música especial pera acompanyarho?

En cas afirmatiu ¿Cuants son els musicchs?

¿Hi han nanos?

De aquets no envihin mes que las testas y vestits puig pera passejarlos, l'Ajuntament de Barcelona utilizará els noys del H[o]spici.

¿Que costará el transport dels gegants y demás artefactes per ferro-carril á doble petita velocitat per la tarifa mes reduhida, ó ab carros si es possible?

Tenint en compte la reducció de preus de passatge que hi haurá per las festas de la Mercé ¿cuant importarà el passatge dels geganters y musicchs y vigilant-delegat d'aqueix Ajuntament?

¿Hi haurá cap mes gasto especial?

Igualada, 1902, agost 23. Biblioteca Central d'Igualada. *La Semana de Igualada*, any XIII, núm. 745, 23 d'agost de 1902, pàgina 3.

Breu notícia on es lamenta la no aparició de la patera per la Festa Major de 1902.

Adiós Patera... El baile tradicional por esencia entre estos buenos hijos de Igualada ya no saldrá en el presente año á lucir sus habilidades. Creíase que sus glorías llegarían hasta Barcelona, pero por lo visto sus tradiciones no serán pronto otra cosa que un recuerdo.

Barcelona, 1902, setembre 7. Biblioteca de Catalunya. *La Veu de Catalunya*, diumenge 7 de setembre de 1902, edició matí.

Ressenya de la Festa Major d'Igualada.

Desde Igualada

La festa major d'enguany s'ha celebrat ab tota pompa y solemnitat; y encara que las plujas l'han aigualida una mica, no han privat ni molt menys, de venir a mils de forasters desitjosos de visitar a sos parents y amichs d'aquesta població.

Ab aital motiu, no cal dir que'ls venedors de bestiar y virám han fet un "bon agost", y el jovent s'ha divertit d'alló més en els lluidíssims balls que s'han donat en totas las societats.

La passada que tingué lloch a la vigília de las festas, resultá sumament espléndida, puig hi figuravan, a més de la gran farola del M.I. Ajuntament, els gegants, nanos, diables, pastorets, cercolets, bastoners, panderetas y la tan acreditada moixiganga, essent molt de sentir per la

major part dels igualadins, que deixés de sortir aquest any la célebre “Patera”, el més antich ball d'Igualada y un dels més típics de Catalunya.

En els oficis divins que se celebraren el día següent en honor de Sant Bartomeu, feu el panegíric del Sant l'orador sagrat, reverent don Pere Vilar, escolapi.

Al mitg día, y al sortir las autoritats dels oficis, tingué lloch davant de Casa la Ciutat, la “Gran algarabía”, anunciada en els programass, en la qual hi lluiren sas habilitats tots els balls o “comparsas”, mereixent numerosos picaments de mans els atrevits espadats de la moixiganga que se aixecaren fins als balcons de dita Casa la Ciutat.

Igualada, 1902, setembre 8. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 520.1. Document que fa pensar en la participació del Ball de Diables a les festes de la Mercè de Barcelona del 1902, fet que tenim demostrat per una fotografia de la família Elizalde.

He recibido del Ayuntamiento de la ciudad de Igualada, 15 mazas dels diables, 1 bandera, 1 maza de Lucifer, 20 trajes (inclusos los de Lucifer, ángel y Diabla), una corona, un casco, y un barret con banyas, de Lucifer, cuyos objetos van destinados á Barcelona, Barrio Sagrera. Igualada, 8 Septiembre 1902. Antonio Seguí.

Igualada, 1903. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 524.1. Despeses previstes pel ball de diables, amb l'adreça dels seus responsables. Primera aparició documental d'*El Trinco*.

Diablos.- 100 ptas y además 24 docenas de carretillas, sin más gastos. Antonio Palomas, [calle] S. Vicente-22. Pedro Dalmases, [calle] Amnistía-20.

Igualada, 1903. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. GÜELL 2013, pàgina 66. Notícia d'un Ball de Viena, segurament un intent de suplir la Patera amb un ball bèl·lic similar.

“Contra lo que era de esperar, la fiesta, en general, ha resultado bastante animada, habiéndose observado que la concurrencia de forasteros no ha desmerecido de la de otros años [...] algunas tradicionales comparsas de esta y de otro, titulada “Baile de Viena”, que vino del pueblo de Pontons. Esta comparsa, que, segun dicen, la organizó el maestro de dicho pueblo, tiene algunos puntos de semejanza con la Patera de Igualada, puesto que representa una lucha entre moros y cristianos del tiempo de la invasión” (Diario de Barcelona: 1903. AHCB).

Vilafranca – Barcelona, 1905, març. Insenser, Antoni. “El Penadès. balls, dansas y comparsas populars”, dins *Revista Musical Catalana. Butlletí del “Orfeó Català”*, Any II (1905): pàgines 51-53 (VIII).

Descripció dels balls parlats que feia Antoni Insenser el 1905.

VIII. Quadros històrics.

Encara perdura en la vida d'algunes poblacions del Penadès la sana y tradicional costum de representar al aire lliure quadres històrics, com dich jo, dramets populars d'autors ignorats, vulgarment coneguts també ab el mal nom de *balls*, qual finalitat s'entreveu clarament va molt d'acord ab la moral cristiana. Això no calia advertirho tractantse del pagesiu català, ans tant

zelós de la seva religió com amant de sa terra; però la ploma se me n'hi va en contarho avuy que trontollan y sembla vagin a enrunarse creensas y costums.

Donchs, cent cinquanta anys enrera, y fins a mitjans del segle passat, era'l fort d'aquestas representacions, que's feyan allavors ab forsa propietat relativament, y no hi havia poble xich ni gran que en llur diada de festa major, o en altra ben significada, se deixés de fersenhi alguna, ja fos pels aficionats del mateix poble o d'emmanlleu a algun de vehi que tingués la colla ben disposada.

Antigament aquestas representacions sols s'extenian a quadrets de l'història sagrada, a la vida de sants màrtirs y a episodis de la secular lluyta entre moros y cristians; més tard se n'hi afegiren d'altres referents a historias més o menys veritables, com la de *D. Joan de Serrallonga*, de *Las Galeras*, y també algunas de castellanias, com són las de *Marcos Vicente*, *Rosaura* y *Sebastiana del Castillo*. Entre'ls primers han arribat fins a nostres temps el de *Sant Joan*, *Sant Julià*, *Sant Llorens*, *Sant Magi*, *Santa Orsusina*, *Viuda Judith*, *El fill pròdich*, etz. La direcció va a càrrech generalment del mestre d'estudis o del vicari, si n'hi ha, y no deixa de donarhi alguna passadeta'l senyor Rector, més que no siga pera que no hi manqui l'aprovació de l'autoritat eclesiàstica.

No es pas cosa de jugarhi en aquesta classe de balls, perquè hi prenen part personas de diversa edat y posició, tothom que hi siga menester, perquè's considera com honor del poble el que surti bé, fenthi tots lo que hi saben pera sostirne ayrosos en son comès y poder merèixer benèvola sanció d'amichs y forasters. L'ensaig d'algun d'aquests dramets porta durant dos o tres mesos bon xich de tràfeh al poble. En tots ells hi figuran gran nombre de personatges y la corresponent comparsaria, repartintse'ls principals rolls entre'ls més instruïts y de millor disposició.

El dia senyalat se fa la *solemnia* representació a la plassa o a la millor era del poble, a las horas que prèviament s'han fet a saber a convthins y pobles de l'encontrada. El públich, a peu dret, segueix ab viu interès el desenrotllament de la funció, no sent extrany veure alguna que altra dóna contenir els sanglots o aixugarse'ls ulls plorosos, enternida ab las escenas més passionals de la obra.

El vestuari s'arregla ab la propietat y riquesa que's requereix, un xich minvat segons els cabals de la colla. No obstant, he tingut a la mà rebut de dotze unsas d'or per lloguer d'un vestuari del *Ball de la viuda Judith*, que's representà a Lletger no fa molts anys. Un detall que explica la consideració que's donava a n'aquestas collas es que en algunas parroquias assisteixen en incorporació al ofici que se celebra en la diada, presentantse vestits y armats tal com van en el ball.

La majoria d'aquests dramets se troban en quaderns manuscrits, que passen, bon xich trossejats, d'una mà a l'altra, y sort que'l cap de colla que'ls guarda's creu obligat a conservarlos. Per això he pogut veuren algun exemplar ab vinyetas y capsaleras de colors. En cap he vist el nom del autor, però tinch per cert que de nostre recort solament s'ha conegut un tal *Marquet de la Dona*, de Valls, poeta vulgar, però de molt ingeni, y també autor d'algun *ball*, al que acudian algunas collas pera sortir de compromís.

Pera donar una mostra dels esmentats dramets passo a transcriure'l següent parlament, extret del *Ball de Sant Julià*, fet per darrera vegada a la vila d'Arbós l'any 1842. L'acció se suposa a Antioquia y parla l'emperador *Marcjà*, que ab sa esposa *Marcianeta*, *Sant Julià* y sa esposa *Santa Basilisa*, són els protagonistas.

[*transcriu parlament de Marcjà*]

Cada ball porta sa corresponent música, encomanada a violins, clarinets o grallas, segons pugan disposar. Cada escena alterna ab la *passada*, que consisteix en creuar armas, canviant de lloch ab seriosas evolucions personatges y comparsaria.

Lo *Ball de Sant Julià* portava las següents tonadas, que havem sentit en altres balls per l'istil. [*dóna dues melodies: Passada i Camí del martiri*].

El *ball de moros y cristians*, tant vulgarisat al regne de Valencia, hont en varias poblacions es presentat esplèndidament, servint ensems pera lluir el luxe en trajos y cavalcadas, fou també molt extès pel Penadès, encara que ab forsa senzillesa y sense formarhi may cap genet. No

obstant, ab prou propietat y rich vestuari s'havia vist l'acompanyament del califa y del rey cristià, però d'uns quants anys ensà, si s'ha provat de ferho, ha resultat pobre, quan no irrisori y ridicol. La tonada que l'acompanyava y que per aquí es coneguda es la que segueix [*dóna la tonada*]

Igualada, 1905. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 543
Previsió de despesa per la Festa Major. Inclou la Cobla empordanesa.

Gastos de la Fiesta Mayor

200 pts-----	Religioso
75 -----	Diablos
40 -----	Gigantes
25-----	Pastorcillos
25-----	Cercolets
350-----	Castell de foch
500-----	Música Ampordanesa
100-----	Música
50-----	Premio á la fachada mejor iluminada eléctricamente
50-----	Premio ciclista
150-----	programas
5-----	farola
20-----	cera musica noche
	1590
	110 imprevistos
	1700 [total]

Igualada, 1905. Biblioteca Central d'Igualada. *Sometent, portaveu de la comarca igualadina*, any I (1905), núms. 7, 9 (preliminars), 11 (cercolets), 13 (moixiganga), 15 (nanos i pastorets), 17 (bastons i gegants), 26 (cavallets i diables), 31 (patera).
CASTELLÀ, Gabriel. *Música Popular d'Igualada*.

Preliminars Núm. 7, 15 de juliol

Molt s'ha fet y no poch se ve trevallant desde alguns anys en el desenrotllo y cultiu de les manifestacions populars, empró es cert que no s'ha pas encara arribat á la fita. ¡Y'! qu'es tardará! L'estudi modernissim anomenat *folk-lore* ha realitat molt de be: es una nova ciencia que, observant en el camp y en la montanya, en les ciutats y en les viles, en les conques y en els boschs, ve recullint bona garbera de tradicions, costúms, rondalles, jochs infantils, aforismes, cansons, etc., tot axó de la velluria que á voltes sembla que te l'aspror dels terroços y á voltes la dolcesa de les ones quan besan suaument la platja, tot axó que'ns recorda uns temps mellors y mes gloriosos de la nostra historia.

No hi podem fer mes. Se'ns titllará de maniátichs, empró nosaltres sentim pel passat de Catalunya un respecte y una veneració tan intensa, com gran es la nostra petitesa.

Preliminars (continuació) Núm. 9, 29 de juliol.

El malaguanyat en Pelay Briz deya que una cansó catalana es pel poeta y'l músich una armonía del cel, una cosa que remou les fibres del cor, y que, á imitació de les balades escoceses, dexa l'ánima conmosa y melancólica com la contemplació d'una posta de sol. Y en efecte: si

examinem els aplechs que s'han fet de nostres cançons, ne trovarem d'armonioses com *La Pastoreta*, sentimentals com *Els Estudiants de Tolosa*, axerides com *Lo Pardal* y romàntiques com la cèlebre del *Comte Anau*, una de les tradicions mes vives y arrelades de Catalunya.

Ab tot lo acabat de manifestar, n'hi ha prou per deduir en quanta estima du tenirse la música popular, ja vaja unida ab la lletra de nostres cançons, ja vaja sola y produïda pels sons d'un flaviol ó de una tenora.

Havem demostrat que la música encarna ab les nostres tradicions y nostres legendes: donchs aymemla de cor. Els que's vegin ab coratge y aptitud per escorcollar els rics tresors de nostra cansonística popular, que ho fassin: als que no tenim aquelles disposicions, pro que sentim amor á la bellesa y entusiasme per la patria, donem el preferent setial que correspon á la música popular. Femla entrar en tots els actes de la vida, servintnos d'ella en nostres festes y nostres esbarjos.

Desgraciadament hi ha gent de gustos estragats ó poch ilustrada, que califiquen de totxa y pueril la música catalana: Fins entre aficionats al cant abunden els qui *no trovan el compte* en la nostra cansonística.

Tot és qüestió de paciència, de costum, y sobre tot d'educació en el sentiment artístich. Lo que avuy no entra pot entrar demá, y per demostrar aixó farem la següent pregunta: ¿No és veritat que trenta y tants anys enrera s'hauria tingut per cosa xavacana y de mal tó que en un concert de música s'hi hagués deixat sentir *La filla del marxant* ó *La Pastoreta*? En cambi avuy dia s'admeten aquestes y altres cançons perquè les trovem belles é hi sentim la flaira de la terra, d'aquesta terra que si es rica en les seves arts y ciències, ho es també en sa literatura, molt especialment en la poesia popular que arreu respira amor y vida.

Y l'amor y la vida havem de cercarles á casa mateix, no anar á manllevarles á ningú, perquè'ns dirian coses que no les entendríam, y encara que les entenguessem no'ns parlarían al cor.

Y al expressarnos d'aytal manera no s'ens crega pas exclusivistes; no.

No pretenem may rebutjar lo de fora, donchs respectem y fins som amichs de totes les coses bones, y de coses bones n'hi ha á tot areu. Lo que'ns dol y'ns omple de pena es que's fassi mofa ó's mirin ab despreci les coses propies, escarnint per exemple les tonades de nostres comparses ó balls típics, y arreconant per *antiqüades* nostres tradicionals cançons. ¡Y tal vegada els que axis procedeixen fruirán ab gust y aplaudirán, per tonta que siga, qualsevol insubstancialitat vinguda de l'estranger!

Quedem donchs que ha de esser objecte d'estudi y apreci la música catalana en totes ses manifestacions, com á expressió qu'es del nostre cor é imatge dels nostres sentiments en les alegries y en les tristeses de la vida.

Fer lo contrari dería no estimar la Patria, y axó constituiría una ingratitude.

Ab aytal precedent es com havem intentat fer un estudi dels balls ó comparses populars de nostra població.

VII. Cavallets Núm. 26, 25 de novembre.

El ball dels *cavallets*, ja sabem tots en que consisteix: uns cavalls de cartró bastant ben amotllats als quals adorna una tela de varios colors á guisa de gualdrapa y portan al mitx una obertura per ahont hi passa el cos del cavaller, de tal modo que aquest es qui porta al cavall subjecte per medi del corresponent corretjam.

Els cavallers algun temps eran vuyt, y darrerament, sis que portavan brusa blava, pantalons blanchs ab una franja vermella, espardenyes ab betes de color, y lluhian al cap la roja barratina. La música dels cavallets, es una corneta seca que toca lo següent:

[adjunta la tonada dels Cavallets].

IX y últim. Patera Núm. 31, 30 de desembre.

La *Patera* es per excel·lència'l ball tradicional de la ciutat del Noya, y havem de considerarlo una reminiscencia dels antics dramas sacres que's representavan al aire lliure sota'l blau mantell del cel.

Consta de 42 personatges entre *cristians* y *moros*. Cada bando's compon d'un *Rey*, un *General*, un *Embaixador*, un *Abanderat* y un *Confident*.

Convenientment colocats els bandos en dos files, y després del repte llessat per l'*Embaixador cristià* contra'ls turchs, comensan els soldats á fer llurs *parlaments* ordenada y alternativament. Com siga que no's pugan avenir (y ¡qué s'han d'avenir!), se celebren algunes conferencies entre les parts enemigues, -moros y cristians,- que donan per resultat la formalisació d'una batalla, d'ahont se'n segueix la rendició del *Rey moro*, que á la fi queda convertit á la lley de gracia mitjansant l'intervenció de *Sant Miquel*.

La indumentaria dels individus que ballan *La Patera* es ó vol esser la adecuada al paper que representa cada personatge: els cristians portan espasa y els moros la cimitarra.

Tant en les passades com durant el temps que's deixa á propòsit entre cada *parlament*, un parell de tabals tocan exactament un ritme, al só del qual els soldats moros y cristians –que, com havém dit, se posan en dues fileres- saltan acostantse y allunyantse, duent á la má les armes alsades, fent de manera que s'encreuhin y xoquin cada volta que'l moviment de saltar convergeix al mitg de les fileres.

Veusaquí l'esmentat ritme:

[adjunta el toc de tabals de la Patera]

Pot esser tot lo monótono que's vulgui, emperó es tant particular, es tant característich, es tant de casa, que'ls igualadins, mes que ficat á l'enteniment, el tenim aquest ritme com encarnat en el nostre esser. El sentim tocar á les campanes de la parroquia cada volta que's bateja un nen, y serveix al istil de himne honorífich pera baixar y pujar la bandera en les festes populars de Sant Antoni, Ignoscents y altres.

Qué dirém més? S'ha donat el cas de trobarse en país estranger un fill d'Igualada, y ab el ritme de *La Patera* descobrir la presencia d'un compatrici seu. ¡Poder meravellós del ritme!

Com es molt natural, les orquestes y bandes igualadines al sonar *La Patera* ho fan ab una melodia, (algunes vegades no molt ben armonisada) mantenint el mateix ritme, y produhintse allavores aquesta música:

[adjunta el toc de la Patera]

Suposant, com ho creyém, que *La Patera* siga una modificació ó transformació del ball *La Turquía*, que se celebrava en altres segles, be podém dir que tant aquella com els Diables contan una antiguetat bastant respectable.

Les referencies mes velles qu'en trovem perteneixen als anys 1459 y 1489, doncs en el primer consta, del consell celebrat á 13 del mes de Juliol, que s'acordá pagar 50 sous *per lo entremés dels diables*; y en els comptes comunals del segon hi apareix dotada *una lliura de bou al tabaler dels Turchs per tocar lo tabal*, aixó es: pera acompanyar l'entremés de *la Turquía*. En 1660 encara's pagaren 11 lliures 5 sous *per lo gasto de la turquia y diablots del día de Corpus*. Ignorem quant se comensá á donar á aquest ball el nom de *Patera*.

Es notable observar, segons ens han referit autorisades persones d'edat, que aquest ball, en algun temps, l'executava la gent més distingida de la localitat, y fou l'únich entremés que obtingué una recompensa metálica de cent escuts del rey ferran VII, quan vingué á la vila.

Y ve molt á tom una nota folk-lórica al parlar de *La Patera*, y es que á Igualada, ab la música d'aquest ball, hi canta la quitxalla una lletra que tal volta siga un fragment ó tornada d'alguna cansó popular perduda.

Siga lo que's vulga, aquella lletra diu així:

Patera patum, Patera patum, Patera patum, las banyas de fum las banyas de fum.

[adjunta el toc de la Patera amb la lletra infantil] G. C. R.

Igualada, 1905, setembre 2. Biblioteca Central d'Igualada. *SOMETENT, portaveu de la comarca igualadina*, any I (1905), núm 14, 2 de setembre.

Crònica a posteriori de la festa Major d'Igualada 1905. Crítica a la sardana si ha de suplir les comparses autòctones com a diversió popular.

De la Festa Major.

Ha passat ya com passen totes les coses. Han acabat les funcions religioses y profanes, públiques y privades, y, gracies á Déu, sens cap incident digne de notarse.

En general podem dir que totes les festes oficials han estat desanimades, empró les societats particulars han fet la verdadera Festa Major. Les cases de joch, que sempre trovan mes aficionats de lo que convindria, han funcionat á la descarada.

De forasters n'han mancat molts, degut sens dupte al mal any que estem atravessant.

Les funcions religioses mes poch concorregudes que'ls demés anys. En elles várem poder veurehi altra volta al senyor Alcalde (cosa que feya algun temps no havíam vist) acompanyat de les demés autoritats y de alguns regidors. El sermó que va predicar nostre compatrici'l Dr. Joan Lladó, fou verament notable per la elevació dels conceptes y per la expressió sencilla y al mateix temps atractiva ab que l'orador va fer veure la dignitat á que havia sigut elevat nostre Patró Sant Bartomeu, y com nosaltres l'havíam de imitar en la seva fermesa confessant la fe en mitx dels torments. La part musical confiada á la Capella del Sagrat Cor fou ben executada; les Misses de Perosi cada vegada que's sentan, resultan mes agradables, puix que no s'hi nota la frivolitat que en altres Misses que sentiam temps enrera.

En els balls populars várem notar ab sentiment la falta dels bastoners, nanos y moixiganga, que contribuían mol á animar la festa. Si es veritat que aixó va volguerse suplir ab les sardanes, no va resultar suficient, ya que'l pais no les coneix. Aplaudim el que procurin implantarse les diversions catalanes que sempre resultan mes decents y mes acomodades al nostre modo de ser; aplaudim també el que siga l'Ajuntament el que prenga interés per donar bon esbarjo als ciutadans; lo que no sabem aplaudir es que aquesta implantació siga en detriment de les coses de casa. De casa son, es a dir, de Catalunya son les sardanes, empró mes de casa son els balls que havem citat, ya que son propis de nostra ciutat y comarca. No podem donchs avenirnos ab que se suprimeixin, encara que siga per substituirlos per una cosa que'ns es ben simpática. La copla "Nova Armonía" va cumplir son programa ab molta exactitut, resultant d'un gran efecte en la execució de les sardanes que alguns ya comensaren á ballar. En la Processó era poch potent, y aixó ho trasladem al Sr. Alcalde: en les Processons hi ha d'anar Bandes y no Orquestes, perquè'ls instruments de corda poca cosa hi fan.

El Castell de Fochs Artificials va ser una cosa mol raquitica.

No diem res de la inauguració del nou Escorxador, perquè va ser aixis una mica d'estar per casa y pochos son els que varen adonarsen.

En les Societats tothom va divertir-se. Funcions dramátiques, concerts, vetllades, balls y lluminaries tot ab prou assistencia y res que siga digne d'especial esment.

Y...fins á un altre any en que pugam celebrar la Festa Major mes espléndida, que siga un reflexe del augment en la prosperitat moral y material de nostra ciutat.

Igualada, 1906, juny 7. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top 1182, Llibre d'Actes de 1906, folis 167v-168v

Ple del 7 de juny de 1906, amb una proposta del *Trinco* de retornar la Patera –absent des de 1896- a la Festa Major d'aquell any.

En la ciudad de Igualada, á los siete de Junio de mil novecientos seis. Reunido el M. I. Ayuntamiento en el salón de sesiones de la Casa Consistorial, con asistencia de los Sres. Concejales al margen anotados, bajo la presidencia del Sr. Alcalde D. Juan Godó Pelegrí, con el

fin de celebrar, en segunda convocatoria, la ordinaria correspondiente al día cinco del actual que no pudo tener efecto por falta de mayoría. [...]

Pasa á la Comisión un escrito de D. Antonio Palomas sobre la reorganización del baile popular y tradicional "Patera".

Luego fué leída una instancia de D. Antonio Palomas Nogués, en la cual, al exponer, el solicitante, sus deseos de reorganizar el popular y tradicional baile "Patera", solicita que el Ayuntamiento se comprometa á facilitar los trajes y demás utensilios que deben ostentar todos los individuos que figuren en dicho baile, y, al mismo tiempo, una subvención de 220 pesetas en compensación á los trabajos y evoluciones que dicho popular baile verificará durante los días de la próxima fiesta mayor. Enterado el Ayuntamiento, acordó pasara el escrito de referencia, á estudio é informe de la Comisión respectiva.

Igualada, 1906, juny 9. Biblioteca Central d'Igualada. *Pàtria. Setmanari autonomista*. Any I, núm. 7. 9 de juny de 1906, pàgina 3.

Resum del ple de l'ajuntament publicat a la premsa local.

Passa à estudi de la Comissió una proposició pera reorganisar el ball "La Patera" Llegits els oficis dels Srs. Rectors de Sta. Maria y Soletat, invitant al Ajuntament á las solemnes processons del Corpus, s'acordà: agrahir las invitacions y que quedan en complerta llibertat d'anarhi els regidors que vulguin, portant aquestos la representació de la Corporació.

Igualada, 1906, juliol 21. Biblioteca Central d'Igualada. *Sometent*, any II, núm. 60, 21 de juliol de 1906, pàgina 3.

Lament anònim per la ignorància de la Patera per part de l'Ajuntament.

Que sapiguem, encare no ha resolt l'Ajuntament una instancia presentada ja fa setmanes, demanant pera reorganisar el ball tipich La Patera, que alguns temps tan bon paper feya durant els dies de nostra festa major. Ja está vist que les costums de l'antigó han de quedar arreconades de mica en mica.

En cambi se diu si oficialment se farà venir una cobla ampurdanesa, que podrá esser tot lo catalana qu'es vulgui, pro no tindrà res d'igualadina.

Igualada, 1906, setembre 1. Biblioteca Central d'Igualada. *Sometent. Portaveu de la Comarca Igualadina. Déu y Patria*. Any II, núm. 66, 1 de setembre de 1906, pàgina 2.

Crònica de la passada Festa Major

La Festa Major.

No'ns proposem pas seguirlos un á un els números dels programes oficials y particulars de la Festa Major que acaba de passar. Pels uns la anunciació ja equival á la resenya; altres no'ls coneixem pas mes que pels programes, y de molts d'ells no val la pena de parlarne. Anirem, donchs, sols espigolant d'aquí y d'allá entre lo que'ns sembli mes digne de ser esmentat.

En els carrers, en les iglesies, en les societats, en tots els actes s'ha vist una concurrència numerosa y lluhidíssima entre la que s'ha notat un augment notable de forasters respecte als anys passats, augment que va fentse progressiu cada nova Festa Major.

Ab la tradicional passada de banda y comparses populars, á la vigilia al vespre comensá la animació que no debia parar en tots els tres dies que forman la veritable Festa. Per cert que

debem notar ab pena l'olvit injust en que's deixan els balls mes tipichs y escayents de nostra terra, com *La Patera*, *La Moixiganga*, *Els Nanos* y *Els Bastoners* que s'han fet fonedissos, alguns ja fa anys.

Un número nou sembla que te tendencia á arrelarse en nostra festa, y es el d'iluminacions públiques, que avuy com avuy sols se concreta en les societats y alguna que altre casa particular. D'aquestes la que se n'ha portat la palma es la joyería de don Domingo Vinyals; entre les societats mereix menció especial el *Cassino Foment*, adornat ab unes 850 bombetes elèctriques á colors que dibuixaven totes les linees y contorns de la fatxada. Seguían després el *Círcol Mercantil*, quins jardins il·luminats elèctricament á la veneciana presentaven fantástich y sorprenent cop de vista; l'*Ateneu*, també illuminat son devanter, y el *Centre Moral* que alsá devant de son domicili un bonich arch de fullatje, ab llum eléctrica, de la que estava també rublert el jardí interior. Llàstima que per estar desprevinguda la «Electra Igualadina» ó per algún contratemps quedaren á ratos deslluhides y fins apagades les instalacions elèctriques.

L'Estació del ferrocarril també aparagué ben illuminada, puig en sa fatxada hi habian dos grans làmparas y bon número de *auers*, lo cual donava magnífich aspecte al passeig Alameda. [...]

Igualada, 1907, gener 5. Biblioteca Central d'Igualada. *Sometent, portaveu de la comarca igualadina. Déu y Pàtria*, any III (1907). Núm. 84, 5 de gener.

Articles sobre la festa dels Reis a Igualada.

Diada de Reys

Aixis com la diada de Nadal es festejada per tota la Cristiandat ab els esplendors y regositjs propis del aniversari de la nativitat de Jesús, aixis també la festa dels Sants Reys ó Epifanía, com l'anomena'l calendari cristià, es recordada per totes parts ab el major entussiasme y grans mostres d'alegria, principalment pels nens y nenes.

La festa dels Sants Reys, donchs, es de les mes poètiques del any, puig que á la significació propia del dia deu afegirse la circumstancia de posar terme al hermós grupo de festes conegudes ab el nom de Pascues de Nadal. Magnífich recort s'ens fa en aquest dia que may com avuy déu esser tan falaguer, precisament per l'oportunitat que en si porta. Ens referim a la memoria que fa aquesta diada á tot el poble en general, y, principalment á la gent de govern, del vassallatje que'ls gentils Reys Magos prestaren á Jesús, tant prompte tingueren noticia de que havia nascut al Portal de Betlem.

L'esperit d'emancipació, quan no d'hostilitat á la doctrina d'Aquell que dinou sigles ha que brilla en el firmament de les nostres inteligencies, fa dolorós contrast si's compara ab la d o cilitat dels tres Sants Reys. Aquests Sants Monarques parlan avuy encara ab major elocuencia que'l mateix jorn en que dòcils á la veu de Deu no titubeixaren gens en seguir l'estrella portentosa fent aixis l'enderrocament de totes les divinitats paganes y trayent del cor del home els falsos deus que desde alguns sigles ocupavan tant indignament el lloch que per dret llegalítim correspon á Jesucrist.

Just es, donchs, l'entussiasme que'l poble sent per la celebració d'aquesta tanda de festes que comensa ab el poétich Nadal y acaba ab la infantil y joganera dels Sants Reys.

Infantil y joganera hem dit, y per cert que aquest tendre sello hi es ben remarcat en la diada de demà. ¿Qui no recorda ab complascencia els anys felissos de sa infantesa en que tot somriu, y la promesa d'un jugueta y de un bobó que aguardàvam ab ansia ens possessin dintre el paneret ó la sistella els Sants Reys en la seva augusta visita? Lo que un temps contemplàvam satisfets y alegroys com á actors en tant simpática festa, avuy ens complavem en celebrarho com á espectadors de la mateixa, puig son, á nostre entendre, ben poques les persones que restan indiferents devant les magnífiques escenes y agradosos espectacles infantils que en totes parts es reprodueixen el dia de demà.

Gràcies á Deu, en nostre ciutat podem dir que res hi ha pogut la corrent materialista que per totes parts destrueix com flama abrassadora lo que podríam dirne aquesta vida de l'esperit que tant endolseix les hores amargues d'aquest mon. Desde el nostre recort que s'hi celebra ab mostres de goig y manifestacions de regositj la diada dels Reys, havent adquirit mes importancia y major solemnitat desde l'any 1895, en que el Centre Católich d'Obrers va celebrar per primera vegada aquesta festa, organisant el corteig real que recorra bona part de la ciutat, y repartint munió de joguets entre els nens y nenes pobres.

Cal véurela Igualada á la vesprada d'avuy; tot es moviment, entussiasme...alegria. Ab esser una festa de alguns anys repetida, cada any es nova perquè sempre ens es mes simpática y falaguera. Mes ja que d'ella hem vingut á tractar, permétintnos els organisadors de la mateixa que ajuntem el nostre aplauso y aprovació á la aprovació y aplauso que de gran nombre d'igualadins hem sentit fer, referent á l'amplitud donada aquest any al repart de joguets als pobres, en forma tal que no quedarà desatesa la mes insignificant aspiració per part de la maynadeta pobra. Que Deu vos ho pach, demanantli de pas ens consedesca una bona vesprada pera que la festa d'avuy es pugui celebrar ab l'esplendor y regositj dignes d'una festa religiosa, benéfica y popular.

MÁXIM.

De casa

Aquests dies ha circulat la Crida anunciant la vinguda á nostra ciutat dels tres Reys d'Orient. Hi llegim que l'arribada dels tres monarques será á les quatre de la tarde d'avuy, efectuantse pel carrer de la Soledat, puig venen per la carretera de Barcelona, acompanyats ab sa régia comitiva formada per varis luxosos cotxes, patxes y criats, cabalgant els Reys briosos cavalls y essent rebuts per dos heralts y una nombrosa banda de música que surtirán del Centre Católich d'Obrers per tributarlos hi el degut obsequi y acompanyarlos després á la parroquia de Santa Maria á adorar l'infant Jesús. Després de l'adoració es dirigitán desseguida al esmentat Centre en cual saló d'espectacles hi haurá guarnit un magnífich trono desde ahont els tres Reys repartirán bonichs regalos á tots els nens y nenes que presentin la corresponent contrassenya. Acabat aquest acte sortira la regia comitiva per recórrer els carrers de la ciutat senyalats en la Crida, y fer entrega de cuants encárrechs se li hagin confiat.

Ens plau y aplaudim aquesta nova forma de repartir els joguets entre'ls infants pobres, perquè aixis els permeterá recullirne á tots aquells á qui la seva humil posició els hi dona dret, sens que, per aixó sigui necessari el tenir son nom inscrit en les llistes d'un colégi, puig son molts els nens y nenes que á tan tendre edat encare no assisteixen á l'escola.

Desd'aquest lloch ens plau donar les gràcies al Ajuntament pel seu bon assert de fer netejar els carrers de les fangueres que á causa de les últimes plujs els habían, deixat en tan llastimós com intransitable estat.

Igualada, 1907, agost 24. Biblioteca Central d'Igualada. *Sometent, portaveu de la comarca igualadina*, any III, núm. 117, 24 d'agost de 1907.

Denúncia de l'arraconament progressiu dels elements folklòrics autòctons.

Ab motiu de les festes

Als amichs:

A hores d'ara no he pas vist el Programa Oficial de les festes que celebrareu enguany ab ocasió de la diada de Sant Bartomeu; mes per agencia particular vaig saber dies enrera que suprimíau els Diables y la Muxiganga d'entre els jochs ó balls que animaven els carrers de vostra ciutat. Aixó, tinch de dirvosho ab franquesa, m'ha disgustat perquè vaig notant una marcada tendencia á deixar les tradicions de vostres pares. Recordo que l'any prop passat vaig dirvos en aquests mateixos dies que al comensar de tractarvos vaig rebre de vostra població impresions mol

falagueres, impresions que varen donarme un gran concepte de vostre amor patri, ya que les festes que vaig poguer presenciar eran encara un recort de la antigó. A mi 'm va semblar trasladarme á dos ó tres sigles enrera, y que veyá resucitar aquells vells que tant sabian divertir-se sense ofendre á Deu ni al pròxim; advertint que segons vaig entendre, ya no es feya tot lo que en aquells temps, sino que's suprimia ya la Patera, ball propi y exclusius de Igualada. Si aneu suprimint cada any algún ball mes que'us quedarà? Els bons patricis no trovarán gust en visitar á la seva ciutat nadiva, perquè no le coneixeran. La veuran completament forastera, vestida ab roba enmanllevada, endiumenjada ab adornos que no lí escauen. Els fills d'Igualada que viuen fora no tindrán pas mol dalé per veure Oficis ab música y sermó, castells de fochs artificials, funcions dramàtiques y balls de societat; aixó se trova per tot arreu y mare patria.

Ya sé que 'm direu que vindrá una cobla ampurdanesa que tocará sardanes á tot primor, y que vosaltres gaudireu fent que s'implanti'l ball català en aquesta terra; empró no'm satisfà del tot la substitució. Yo no renego de la sardana avants al contrari, crech que en algunes comarques deuria implantarse per substituirá altres balls que tenen tant d'immorals com de exótichs; pro tampoch la considero tant necessària al nostre patriotisme que sens ella no's puga demostrar afició á les coses de Catalunya.

Sempre y en tot he despreciat al centralisme, y per aixó també desprecio aquesta mena de centralisme català. Per tot s'imposa aquest ball que han volgut anomenar nacional de Catalunya. Estimo yo que'l bon patrici primerament ha de tenir amor à la seva llar, després al seu poble, á la comarca, á la regió y aixis ha de estendre la seva amor per tot el mon. Donchs crech que la primera cosa deuria conservarse les tradicions de familia, després les del poble y aleshores acullir ab benevolensa les de la regió. La sardana es un devertiment d'una altra comarca, encara que germana d'aquesta per ser dintre de la regió catalana; y per aixó considero yo que hauria de entrar aqui en segon lloch y després dels devertiments de casa.

Direu que'ls balls de Diables, Patera, Muxiganga son poch artístichs? Esmerseu vostres capitals y vostre treball per perfeccionarlos y podreu presentar fruita del país, que si no resulta ben sabrosa pels forasters (que també ho resultaria), ya la estimarían les persones de vosaltres mes volgudes; y si no res mes, ensenyariau á la vostra maynada la fesomia propia y característica del poble que mes deuen apreciar.

Be ho sabeu prou vosaltres cuan arrelada està en l'ànim dels igualadins aquella algarabía que pels que no son del país resulta bastant prosaica! Suprimiu alló y'us quedarà una Festa Major d'un altre poble, no d'Igualada. Alló es lo tipich y tradicional; conserveuho, perfeccioneuho, doneuli vida; y alló insensiblement axamplará vostre cor, y'us donará una alenada de Patria que revifarà'ls vostres esprits enfortintlos per treballar ab energia per ennobliria.

Després d'aixó busqueu altres diversions que no contradigan als vostres sentiments característichs, y aleshores tindreu la Festa Major cumplerta, ben cumplerta.

Aixó he volgut dirvos en aquestes lletres que m'haveu demanat per la festa de Sant Bartomeu; ya podeu compendre que no son pas filles de personalismes; me les ha dictades l'afecte que sempre he tingut á les coses de nostra estimada terra.

MIQUEL SERRA Y SUNYER, PBRE. Castellolí, 20 Agost de 1907.

Igualada, 1907, setembre 14. Biblioteca Central d'Igualada. *Sometent, portaveu de la comarca igualadina*, any III, núm. 120, 14 de setembre de 1907.

Programa previst en avançada per a les Festes del centenari de la Batalla del Bruc. Considerem que és la celebració més ambiciosa mai plantejada a Igualada.

Pera'l pròxim Centenari Creyem que nostres lectors llegiran ab gust el programa projectat per la comissió organitzadora, per celebrar el pròxim Centenari de la gloriosa jornada del Bruch. Es com segueix:

Dia 6 de Juny. Assistència del sometent de Igualada ab les autoritats de la mateixa, portant aquell la històrica bandera del Sant Christ, á la gran festa que se celebrarà en el poble del Bruch per tots els sometents de Catalunya.

Dia 7. A les 12 repich general de campanes en totes les esglésies de la ciutat y disparo de una traca valenciana; y repartiment de bonos de pa, carn y metálich als pobres de la localitat. —A les 17 recepció de les autoritats superiors de la província en la Casa Capitular. —A les 18 professó en el interior de la església ab assistència de les autoritats. —A les 18 y mitja solemnes completes ab música. —A les 21 passada per una banda militar, una cobla ampurdanesa, dos músiques de la ciutat y tots els balls populars inclosos la Patera y la Moxiganga.

Día 8. Diances per la mateixa banda y cobla, recurrent el matí per la població, els típics balls.— A les 10 solemne ofici, cantat per l'Orfeó Català de Barcelona; assistiran al acte les autoritats, essent la església bellament adornada è il·luminada. —A les 13 banquet á les autoritats, amenisant l'acte dos músiques. —A les 15 y mitja Concert per l'Orfeó Català en un envelat expofés. —A les 19 solemne Professó. — A les 21 Castell de fochs artificials.

Dia 9. Al matí diances; reunió dels sometents de tot el partit; benedicció è imposició de les insígnies de Capità General á la Bandera del St. Christ; missa de campanya en el Passeig Alameda; revista del sometent; y acte de descobrir una lápida commemorativa del Centenari. —A les 16 celebració dels Jochs Florals. —A la nit, passades per les músiques.

Dia 10. Al matí, diances. —A les 10 missa solemne de difunts en sufragi dels héroes del Bruch, ab oració fúnebre. —A les 12 concerts per la banda y per la cobla ampurdanesa en diferents llocs de la ciutat. A les 17 sessió necrològica y patriòtica en honor als héroes del Bruch. —A la nit serenates. Les festes susdites s'anunciaran per medi de artístichs programes y cartells, y durant les mateixes serán il·luminades profusament, al vespre, les fatxades de la Casa Capitular y de la església de Santa Maria; concedintse premis en metálich als carrers y fatxades de edificis que resultin mes ben il·luminats y adornats, á judici d'una Comissió.

També's construirán tres archs de triomf, un en el Passeig Alameda, y dos en, la Rambla de Sant Isidre. Finalment se te projectat promoure la formació d'una Cabalgata alusiva al Centenari; la construcció d'una font màgica, y organitzar una exposició de productes igualadins ab una secció històrica relativa á documents y objectes de la guerra de la independència.

Per procedir ab ordre y facilitar á la vegada'l treball d'organissació que importa aquest programa, s'ha repartit el treball entre diferents comissions, que nomenà la organissadora del modo següent:

Comissió d'Autoritats

La constítuhirán tots els senyors que componen l'Ajuntament.

Comissió de Propaganda

Els directors dels periódichs y revistes locals y 'ls corresponsals en aquesta ciutat de periódichs de Barcelona.

Comissió Económica

D. Joan Godó Pelegrí, D. Marian Munguet Mullerat, D. Pere Codorniu, D. Ramón Ramón Galitó, D. Joan Llansana Bosch, D. Just Biosca Ramírez y D. Ramón M.º Catarineu.

Comissió d'Exposició y secció històrica

D. Joan Bas Jordi, D. Antoni Miserachs, D. Joseph Lladó Andreu, D. Joseph Ordnez Masarnau, D. Joan Serra Constansó, D. Joan Godó Lluciá, D. Ignasi Font germans. D. Joan Vives Gibert, D. Pere Massaguer Esteve, D. Adolf Gabarro García, D. Miquel Permanyer Blanch, D. Rafel Valls Gassó, D. Antoni Palmés Colom y D. Gabriel Castellà Raich.

Comissió Religiosa

Els Rnts, senyors Rectors de Santa Maria y de la Soledat, Rector de les Escoles Pies, Guardià dels Caputxins, Priors del Sant Christ, Degà de la Comunitat de preveres, presidents del Centre Catòlich y Centre Moral de Sant Joseph y D. Joseph Lladó Andreu.

Comissió de Jochs Florals y sessió necrològica

D. Ramón Solsona Cardona, D. Joan Serra y Constansó, D. Francisco de P. Jordana Puig, don Manuel Gomis Sentis, D. Joan Llansana Rosch, D. Francisco M.ª Colomer, pbre, y D. Gabriel Castellà Raich.

Comissió Artística

El senyor Arquitecte municipal, D. Pere Mussons Romero, D. Bartomeu Camps, D. Pere Borràs Estruch, D. Ramón Valls y D. Joseph Ferrán.

Comissió de música y concert

D. Ramón Solsona Cardona, D. Joan Ferrán, D. Martí Gual Mataró, D. Salvador Puigsech, pbre., D. Miquel Jordana Puig, D. Isidre Solà Marsans y D. Salvador Llopis Fàbregas.

Comissió de Sometent

D. Joan Godó Lluciá, D. Joseph Lladó Andreu, D. Jaume Castélltort, D. Ramón M.ª Catarineu, D. Pere Borràs Cruset, D. Domingo Ferrer, D. Joan Vives Gibert y 'l senyor quefe auxiliar del sometent de aquest partit.

Comissió d'illuminacions, adornos, balls típics, fochs, envelat, etz.

D. Joseph Bausili Llobet, D. Pere Codorniu, D. Ramón Martí Rodó, D. Joan Bas Jordi, y'ls senyors presidents de les societats de recreu y polítiques de la localitat.

Igualada, 1908. SEGURA 1908, vol. II, pàg. 164-165.

Consideracions de Mn. Joan Segura sobre la continuïtat entre la Turquia i la Patera.

No dubto pas que *la Patera* es lo meteix ball antigament anomenat *Turquia*, y en altres pobles *ball de Moros y Cristians*. Lo nom de *Patera* es modern; es un nom imitatiu del repich del tabal que acompanya aquest antich y popular ball: lo poble devía imitarlo cantant: *patera, patúm, patera patúm*. De aquí que'l meteix ball que en Igualada s'anomena *la Patera*, en Berga s'anomena *la Patúm*.

Igualada, 1908. Biblioteca Central d'Igualada. *Sometent, portaveu de la comarca igualadina*, any IV, núm 135, 4 de gener de 1908.

Ignotus [Gabriel Castellà?]. *La festa dels Reys*.

La festa dels Reys

Entre les festes que's celebren en nostra ciutat, no hi ha dupte que una de les mes tendres y poètiques es la festa dels Reys, aquesta que tan simpática y agradosa es presenta á xichs y grans, á rics y pobres, ja que á tots mes ó menys afecta. „¿Qui no ha vist la ilusió gran que produeix als petitets el veure pujar els criats dels Reys á son balcó ab algún regalo? ¿qui no ha observat la alegría que té el nen ó nena pobre al rebre un joguet de mans dels criats dels Reys? per aixó pot ben darse un aplauso als fundadors y continuadors d'aquesta festa que tan bé han sabut comprendre la importancia de la meteixa. Mes l'objecte que m'he proposat al agafar la ploma no es fer consideracions sobre la festa que'ns ocupa, sinó fer quelcom d'història, apuntant les variacions que ha sofert desde sa fundació fins al present. Fou fundada en 1899 pels Rnts. Vicaris de Santa Maria, D. Joan Camprodon, D. Jaume Bosch y Dr. Lluís de Sobregrau, secundats ab entusiasme per tots els socis del Centre Catòlich de Obrers qu'es encare avuy l'organizador de la cabalgata real. Cada any per allà'ls últims de Desembre ó primers de Janer, se reparteix la crida del Nunci dels Reys, escrita en vers, que'l primer any fou obra del malaguanyat poeta D. Joan Manubens y Vidal (a. C. s.) y aixis enterat tothom per medi de la crida de la vinguda dels Reys, no es estrany .que'l dia 5 de Janer es noti per carrers y plasses una animació extraordinaria, deguda al desitj de veurels ab el seu acompanyament. El primer any la cabalgata estava formada pels tres Reys, un Àngel á devant y sis criats seguits d'una banda de música y cotxes ab els juguets

que havían de repartirse á domicili y en els colegis pels nens y nenes pobres; (á més se'n repartiren bastants á pobres que no assistían á cap col·legi, en el Centre) produhint el conjunt de la cabalgata un hermós cop de vista. En 1900 es feu exactament igual que en 1899; y en 1901 y 1902, no va celebrarse aquesta festa. En 1903 instruits alguns joves en l'organització de la mateixa, la portaren á cap, ab el bon acert d'introduirhi la nova de la arribada y l'acte solemne de la Adoració dels Reis, agregant á la comitiva dos heraltes, que representant á la ciutat, surten á rebre'ls Reis, acompanyantlos á la parroquia de Sta. Maria, per la adoració, ab gran repich de campanes y toch d'órga en la iglesia. L'acte aquest de la adoració, que s'ha repetit els anys següents es fá ab molta solemnitat y ab una concurrencia molt numerosa. Es monta també aquell any una gran carrossa per portar els juguets; lo demás com els anys anteriors. En 1904, es feu igual que'n 1903, augmentant la comitiva de sis, en nou criats, vestint els Reis trajos de la capital. Com que ploqué el dia 5, sortiren el dia mateix dels Reis á la tarde. En 1905, no's va organitzar. En 1906 va ferse tot com en 1904, deixant de montarse la carrossa, per oferir alguns inconvenients per passar en certs carrers; en cambi gracies á la protecció d'algunes persona aymantes de la festa, es feren les túniques dels Reis de propietat del Centre, molt millors que les que ja tenían. En 1907, es feu com en l'any anterior lo de la arribada, adoració, y reparto á domicili, pro el reparto de juguets á nens y nenes pobres es feu en el saló teatre del Centre Católich devant de SS. MM., que contemplaren dalt d'un trono y sota un rich dosser, com els seus criats anavan fent la repartició als pobres, que fou molt espléndida, alabant tothom que ho vegé aquesta nova tan agradable y que tants visos de realitat tingué pels nens ó nenas á qui's dedica la innovació. La d'aquest any, segóms la crida, será com l'any passat, ab la diferencia de que arribarán mes dora. Es de esperar que'ls organísadors continuarán treballant per portar sempre avant aquesta tan simpática festa que porta la alegría á la llar de la familia pobra per medí dels juguets y dolsos que se'ls regala fentlos participants de la satisfacció ab que la maynada rica espera la diada dels Reis; que augmenta a la que senten els mateixos nens de families de bona posició; y que'n s recorda á tots el fet memorable de la anada dels Magos d'Orient, per adorar al Infant Jesús, á aquella rónica estable de Betlem, ahont volgué nàixer nostre Redemptor.

G. Janer de 1908.

Igualada, 1908, abril 19. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana. Segunda época.* Año 5. Núm. 202. 19 d'abril de 1908, pàgina 1

Sobre les festes del centenari de batalla del Bruc.

Parlem de las festas.

L'ardent desitj de que las próximas Festas del Centenari resultin d'una importancia digne del fet que ab ellas se commemora, y el temor de que per falta de medis materials y per sobra d'irreflexió fagi nostra volguda ciutat un paper ridicol, son la causa de que al parlar de las festas es noti en nosaltres una varietat d'opinions, que semblan contradictorias, perquè reflectan la lluyta que sostenen els nostres generosos entusiasmes y la nostra dolorosa experiencia. Quan parla el nostre bon desitj, som optimistas; quan mirem serenament al nostre voltant ens cau l'ànima als peus.

Parlemne de las festas y parlemne francament, llealment. Val mes prevenir que penedir. No volguém allargar mes el peu que la sabata y volguém ab preferencia fer unas festas, sencillas y agradosas y no unas festas pretenciosas y ridicolas.

L'Exposició Histórica haguera pogut resultar un número interessant, pero sense diners no pot ferse y segons sembla a la Comissió que se'n cuida se li regatejan els medis. Las tres mil pessetes de la Diputació y las dos mil del Estat que nosaltres creyem, lògicament pensant, que debian destinarse al número oficial imposit á Igualada, volen a juntarse á la massa total del fondo de

festas y repartir las entre tots els festetjos. Cal, donchs, dir y fer las cosas ab valentia: si per a l'Exposició històrica no's disposan al menys de deu mil pessetas, suprimim de las festas aquet número, per dolorosa que'ns resulti l'supressió de l'única atracció séria y d'importancia á que'ns habiam encarinyat.

S'ha parlat d'organisar una Cavalcada y sembla que hi ha qui ab infantívola irreflexió s'ha entussiasmat ab el projecte, somniant ab uns carros alegórichs que farian badar un pam de boca als pagesos dels nostres voltants. Be's coneix prou que 'ls que tan fàcilment s'entussiasman ab la Gran Cavalcada no han vist mes que'ls carros guarnits que van darrera de las caramellas, y creuhen de bona fé que ab quatre taulons y una garba de boixos pot arreglarse un carro alegórich. Pero ab una colla de carretons posats en filera pot organisarse perfectament un enterro de Carnestoltas, no una Cavalcada ab pretensions. Per l'arreglo d'un carro alegórich que no resulti ridicol son precisas mil pessetas, elements decoratius, figuras vivas y bon gust. Com que tots aquets elements faltan, ha de renunciarse à una moixiganga que donaria peu à que tothom se rigués de nosaltres.

No volguém treure al sol mes de lo que tenim á l'ombra. Contem ben bé els diners de que podem disposar y ajustem el Programa á lo que permetin las nostras butxacas. Tenim organissats els Jochs Florals, quin èxit es ja segur; la vinguda del Orfeó Català es un número remarcable; las societats faran com sempre un paper lluhit, La necessitat ha obligat à prescindir del Envelat públich y las festas han de buscar alberch en societats particulars en perjudici de la popularissació dels festetjos. Ha de buscarse la compensació en atraccions de carrer y aquestos s'animarán ab els balls populars, las Coblas ampurdanesas y las Bandas Militars.

Fugim de fer las festas pretenciosas porque no tenim diners pera alimentar pretensions. No podem ni hem de volguer que l'Ajuntament s'endogali per unas festas, quan hi ha cosas de necessitat mes imperiosa que reclaman una millor inversió dels fondos municipals. Contem bé de lo que podém disposar y esmersemho ab habilitat, sacrificant tot allò que no poguém dignament portar á cap. Els forasters que'ns honraran ab la seva visita y que segurament en gran número ens animarán las festas ja estarán ben contents si sabem oferirlos alegria y bona cara.

Joan del Noya

Igualada, 1908, abril 23. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 561.

Esborrany concret de la part corresponent a festes, llums i folklore pel programa d'actes de les festes del Centenari de la Batalla del Bruc. La Patera i Moixiganga no apareixen al pressupost general final que es va fer després.

Fiestas del Centenario

10ª Comision: de iluminaciones, adornos, festejos populares, etc.

Presupuesto de los gastos que se calcula importarán los asuntos à cargo de dicha Comision:

Disparo de la traca valenciana.....	100 ptas.
La Patera, incluso los trajes.....	500 ptas.
Los Gigantes, incluso los trajes.....	400 ptas.
Los Cercolets, Bastoners, Nanos y Pastorets.....	250 ptas.
La Moxiganga.....	500 ptas.
Iluminacion fachada de la Casa Consistorial.....	250 ptas.
Por placas como premios á las calles ó fachadas mejor adornados é iluminados...	250 ptas.
Castillo de fuegos artificiales.....	1000 ptas.
Por iluminaciones generales.....	2000 ptas.
Por adquisicion de banderas.....	1000 ptas.
	Total 6250 ptas.

Igualada, 23 Abril 1908

Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana. Segunda época.* Año 5. Núm. 204. 3 de maig de 1908, pàgina 1.

Sobre les festes del centenari de batalla del Bruc.

Tornemne á parlar

Faltan pocas semanas per a la celebració de las festas del centenari de la Jornada del Bruch, y per esser una cosa d'importancia per a Igualada just es que hi dediquem de quant en quant algunas quartillas.

Las cantitats consignadas en pressupost pel Ajuntament per a festas de tota mena y las que han ofert l'Estat y la Diputació pera las del Centenari, han sigut ja en principi repartidas entre las diferentes comissions que organisan els distints festetjos projectats. La suma á repartir era petita y forsosament l'acert en el repartiment habia d'esser mes migrat que la bona intenció. Feta la distribució podém fer ja la esquema de lo que serán las festas.

Malgrat la reduhidissima cantitat aplicada als gastos de l'Exposició Histórica (tres mil cinchcentas pesetas) que ab tota evidencia resultarà insuficient, aquet será el número de mes relleu y mes serios del programa.

[...]

Es llàstima que s'hagin suprimit casi todas las cosas que podian donar animació á nostres carrers, com els balls populars, la banda militar, l'emalat, etc. No s'han sapigut sustituir ab altres que potser hi habia temps d'organisar com carreras de biciletas, concursos de balls populars y altres per l'istil. Si'ls carrers cada un d'ells particularment, pogués organisar festas populars, encare podriam esperar que en ells podria vessarhi l'animació y l'alegria, pero molt temem que el número inmens de forasters que segurament acudirà á nostras festas, vagarà per nostres carrers buscant en và ocasió d'esmersar la seva alegria no trobant altre cosa que l'aburriment del passeig à la ventura.

Si todas las personas que poden, sapiguéssin capir la importancia que tenen per una ciutat industrial las festas populars, per l'atracció de forasters que provocan y ab ellas un ingrés regular de diners, la butxaca particular supliría la escacés de fondos de la caixa comunal y no faltarían medis de atendre á tot lo què's considerés necessari. Hem de consignar ab pena que aixó es á Igualada un xiquet dificil.

Las festas hagueran deixat una hermosa recordansa si sobretot s'haguessin sapigut aprofitar pera inaugurar, ab motiu d'ellas, una mellora de las moltas que Igualada necessita. No ha sigut possible; consolemnos ab lo que bonament pugui resultar y, posats ja al ball, procurem entre tots sortirne de la manera mes airosa possible.

Joan del Noya.

Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana. Segunda época.* Año 5. Núm. 206. 17 de maig de 1908, pàgina 1.

Sobre les festes del centenari de batalla del Bruc.

Aprop de la festa.

A mida que s'apropan las festas del centenari de la famosa jornada del Bruch, s'animan els preparatius dels festeijos y tot fa suposar que gradualment arribarem fins á veure quelcom d'entussiasme.

Lo que primer fou complerta indiferencia y mes tart simpátich encuriosament, s'es tornat viu interés y qui sab si esdevindrà fervent entussiasme. Cal advertir qu'en aquesta simpatia y, en aquest interés y en aquest probable entussiasme, hi entra per ben poca cosa el motiu de las

festas; lo que ha decidit á la gent á pendre part activa en ellas, han sigut las festas mateixas y el desitj de quedar be ab l'inmens número de forasters que'ns visitarán.

Ha produhit bon efecte en l'opinió la nova de que surten la *moixiganga*, els *nanos*, els *diablos* y fins la clàssica *patera* á donar als nostres carrers la seva nota de color alegre y bullanguera. Hi ha gent exageradament séria que arrufa el nas per creure que las grollerias dels *diablos*, las imprudents temeritats dels *xiquets*, las patotxadas de la *patera* y las piulas del *drach*, son manifestacions d'incultura que deuen desaparèixer. Aquestas personas formals s'ho miran tot aixó ab la seva ánima de seixanta anys; no recordan que quan eran quitxalla constituíahia la seva major diversió l'anar al darrera dels gegants.

Las festas populares deuen tenir de tot pera que resultin verdaderament populares. Unas festas en que no figurin mes que *balls del ciri*, *sardanas*, *castells de foch* y *patúms*, resultarian atabaladoras y donarian una pobre idea de la cultura del poble que ab cosas tan frivolas s'acontentés. Pro aixis mateix unas festas en que sols hi hagués *Exposicions*, *Jochs Florals*, *Vetlladas conmemorativas* y *Conferencias filosóficas* constituirian un aborrible ensopiment y farian suposar que's tracta d'un poble que no sab lo qu'es l'alegría de viurer. La nota de mes relleu en las festas populares ha d'esser la pintoresca, l'alegre; la qu'está al alcáns de las ánimas sencillas; la que fa obrir complascent els llavis infantils sempre propensos al riure; la que ompla l'aire de sorolls, crits y rialles en armónich desafinament; la que porta sana alegría á tots els cors. Y pera la gent amiga de las cosas sabias y dels espectacles serios, son las recepcions oficials estirades y solemniosas; l'exhibició de las cosas venerablement antigas que'ns portan á la memoria las virtuts, las qualitats y las gestas de nostres avantpassats; las lluytas literarias ahont brillejan per un moment els fruyts d'un ingeni ó d'un somniador, moment de gloria pel poeta de escassa durada com la vida de la flor que mira amorosida la regina de la festa.

Per tothom han d'abastar las festas; pels xichs y pels grans; pels rics que volen espectacles de preu y pels pobres que necessitan diversions de franch; pels formals que gosan en la quietut d'una sala plena de cosas vellas y pels alegres que disfrutan en el bullici d'uns carrers plens de cosas vivas.

Omplim els balcones de colorainas y els carrers de flors, de joventut y de música, y oferirém als forasters las tres cosas que mes podran complaurels: alegría, alegría y alegría.

Joan del Noya.

Igualada, 1908, maig 24. Biblioteca Central d'Igualada. *El Estandarte*, any I, núm. 7, 24 de maig de 1908.

Notícia d'avançada dels preparatius de las festes del Centenari de la Batalla del Bruc

El entusiasmo que reina en esta ciudad por causa del Centenario es grande; todo el vecindario se apresta á porfía para dejar colocado á grande altura el nombre de Igualada. Calles hay ya en donde se empieza á colocar gallardetes y banderas españolas y catalanas luchando, noblemente, para obtener el triunfo en el adorno de las fachadas. Creemos que el éxito será grande. Lástima que «La Electra» no pueda atender á las extraordinarias peticiones que le le dirigen para el alumbrado. Con todo, repetimos, la animación es grande, aumen-tándose el entusiasmo al saberse que tomarán parte en las fiestas populares la moixiganga, nanos, diablos y patera.

Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana. Segunda época.* Año 5. Núm. 207. 24 de maig de 1908, pàgina 1.

Sobre les festes del centenari de batalla del Bruc.

Y tornemhi ab las festas

Es imposible poguerse sustreure à lo queconstituheix la general obsessió. Parlar de qualsevol altre cosa que no sigui de las próximas festas es malgastar las quartillas, ningú 'n faria cas, malgrat haberhi assumptos de forsa mes interés general, y alguns d'ells dignes d'agabellar l'atenció pública.

Mentre'ns dispoem à divertirnos s'está laborant de ferm á Madrid contra la llibertat. Ab l'escusa de perseguir al terrorisme, volen forjar una lley inicua que fará ilusoris els drets individuals continguts en els códichs vigents.

De la nova Lley d'Administració local que s'està discutint al Congrés ja ni s'en parla. Es una lley cridada á cambiar d'arrel la vida municipal; afecta directament als interessos dels ciutadans; de la manera com quedi esmenada y aprobada depèn la organisió de la nostra hisenda comunal qu'equival á dir la vida de la nostra ciutat.

Pro es inútil parlar are d'aquestas cosas; semblaria una sortida de tó. Els llegidors buscan en nostras planas la noticia de *si vindrà ò no vindrà*; volen sapiguer si las *torres*, els *castells* y las *espadats* las farán la nostra típica *moixiganga* ó els exòtichs *xiquets de Valls*; l'interés mes viu el desperta el desitj d'averiguar si s'ha pogut organisar la *patera* ó si's compran *nanos* nous; la preocupació general es el problema d'enquibir als forasters.

Es clar que EL IGUALADINO, senmanari republicà, té'l deber de posar un xich d'atenció á las Assambleas Republicanas que tenen lloch á Madrid. En l'actual desorganisió de la gran familia republicana, la tasca d'aquestas assambleas ens ha de resultar interessant; d'ellas pot sortir la formació d'un partit únich fort y numerós; encara que no volém amagar la poca esperansa que tenim de que's fagi quelcom profitós, un moment d'inspiració patriótica dels congregats podria fer néixer y marcar una orientació sana y vigorosa. Pero si en las actuals circumstancias parléssim de cosas del partit republicà, ni logriariam interessar ni à bona part dels nostres correligionaris que, com tothom, esperan ab dalé las festas pera obrir un agradable paréntesis als mals de cap de cada dia y al aburriment de la vida ordinaria.

Devant la perspectiva dels concerts del *Orfeó Català* s'aplassan totas las qüestions d'interés social; els menos respectuosos ab el principi d'autoritat, s'interessen en sapiguer si venen generals, bisbes y governadors, preveyent l'agradós espectacle d'un animat devassall de colors virolats, insignias lluhentas y músicas alegroyas. Al m enos humorat dels ciutadans li a gradan las notas de color q ue ealegran la vista y esplayan l'enteniment.

Deixém correr, donchs, totas aquestas qüestions trascendentals que per la seva serietat resultarián avuy desencaixadas; olvidém lo de la Lley contra el terrorisme, l'apassionada campanya contra el *Pressupost de Cultura* de l'Ajuntament de Barcelona y els interessos del partit republicà; deixemho tot de banda y parlem de las festas.

Igualada, 1908, maig-juny. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada, Lligall 561. COLOMER 1916, pàgines 116-120.

Actes de les festes del Centenari de la Batalla del Bruc. La Patera cau del programa.

Programa oficial

Dia 6: A les 12 del mitg-dia, un repic general de campanes en totes les esglésies de la Ciutat, recordarà als habitants d'Igualada la victòria obtinguda fa cent anys pels nostres avis al Bruch, al mateix temps que el comensament de les festes del Centenari.

[...]

A les 8 ½ nit, Extraordinària passada per les Bandes Igualadines, ab acompanyans dels balls populars, gegants, mogiganga, diables, nanos, cercolets, pastorets, bastoners y altres.

[...]

Els balls y comparsas populars faran gala de llurs exercicis pels carrers y places, durant 'ls dies 6, 7 y 8.

Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana. Segunda época.* Año 5. Núm. 210. 14 de juny de 1908, pàgina 1.

Sobre les festes del centenari de batalla del Bruc. Les prioritats folkloriques foren els esbarts, almenys per al periodista Joan Serra Constansó.

Després de las festas.

Han tingut la excelent condició que nosaltres preveyam; han sigut animadas, plenas de llum y de color. Els carrers engalanats feyan de bell march á la gentada que'ls omplía; sol espléndit de dia, serenor y fresca primaveral à las nits, bullici y mohiment a toas horas. Cada cosa petita era un motiu pera reunir gentada; cada festa grossa revestia honors d'aconteixement. Els milers de forasters que'ns honraven ab sa visita no portaban altre missió que ña de lluhir nostras festas; els igualadins feyan ab gust els honors als forasters; aixis resultaba tot animat y vessant alegria. En conjunt la gent no s'ha recordat del motiu de las festas. No calia. Després d'algun recort pietòs als héroes de la jornada del Bruch ja haviam complert. Si haguessim esgarrapat massa fondo, potser hauriam trobat qu'entre l'entronisament d'un francés il·lustrat que's deya Bonaparte y un francés ximple que's deya Borbón ens convenia molt mes el primer y llavoras, sens deixar d'admirar l'heroisme de nostres antepassats, hauriam lamentat la seva irreflexió. A la multitut qu' ha fet las festas aixó no l'ha preocupat y ha fet molt be; era un bagatge molest pera divertir-se. Deixemho correr també nosaltres y tornem à las festas. El dissapte tothom va anarsen a dormir malhumorat; plovia. Afortunadament no fou mes qu'una amenassa que fou causa de joya; al trucà el sol als vidres de las cambras, va despertar tothom alegrement; y llensantse la gent al carrer ben disposta á fruir, de tots els espectacles, s'ompliren las Ramblas y tota la carretera fins à la *Creu de las botifarras* pera veurer l'arribada dels Infants. Si algú creya que la vista d'alguns individus de la familia Real espanyola podia fer reviure al cor del poble una espurna de monarquisme, va ben equivocar-se; no va haberhi ni una engruna d'entussiasme. Y com que no varen despertar cap altre sentiment que una freda curiositat, van esser rebuts ab cortesa indiferencia.

Cap al passeig la gent á veure gent ab motiu de la missa de campanya. A ballar sardanas á la Rambla fent alegres rotllos, al só de la copla ampurdanesa, mentre á ca la ciutat els elements oficials menjan ab la tivantor de la gent séria, molestats pel trajo d'etiqueta y lligats per la presencia dels que fan el paper d'alt personatge.

A la tarde al Ateneo á inaugurar l'*Exposició Histórica* instalada als espayosos salóns del primer pis d'aquella casa payral de tots els igualadins. L'*Exposició* resulta interessantíssima y fou objecte de merescuts elogis per part de las personas intel·ligents qu' estan en condicions de saber apreciar el valor positiu dels 1700 objectes y documents catalogats. La *Exposició Histórica* ha donat á las festas una nota séria que ha fet formar als forasters un alt concepte de la cultura igualadina.

Y després de la professo á sopar; y després al carrer altre volta à veure las espléndidas illuminacions y á omplir els teatres, visitats per l'infant D. Fernando y el seu seguici; la Infanta se n'havia entornat á Barcelona acompanyantla, el governador senyor Ossorio. A la funció de gala del *Mercantil* pogué admirar l'Infant els escots de nostras damas mes ò menys aristocráticas; á la democrática funció del Ateneo, escoltà l'infant atentment tot el tercer acte de *La Filla del Mar*, admirant l'artística tasca de la notable actriu Sra. Llorente. La cortesia mes exquisida y la carencia mes absoluta d'esperit monárquich, fou la nota característica durant la curta, estada dels infants à nostra ciutat.

Com á espectacle, els Infants habian omplert el diumenje; l'*Orfeó Catalá* va omplí el dilluns. L'arribada fou ja una nota hermosa. La secció de senyoretas lluhint la garbosa mantellina blanca, els nens ab la barretina vermella y els homens ab la morada gorra musca, al dirigir-se de l'estació á l'iglesia foren objecte de vivas demostracions de simpatia. La nota hermosament popular fou

l'execució á la plassa de la Creu, en plé sol, del himne premiat als Jochs Florals d'Igualada y que va dirigir son autor el Director de la Banda Municipal de Barcelona Sr. Sadurní. Tota l'ample plassa, y las bocas dels carrers que hi afluïxen estaban gom á gom de gent; els balcones y terrats de las casas es veyan curullats de caras bonicas, d'ulls llampegants y de cabelleras rossas y negres; de lluny algun balcó tapat pel domàs semblaba un gerro ab una toya de gemades rosas. L'himne fou ben escoltat y fortament aplaudit, produhint excelent impresió el responament, corejat per centenars de veus infantívoles. La tasca artística del benemèrit *Orfeó Catalá* no pogué esser justament apreciada; al ofici sortí del pas ab una missa resada d'escassa importancia; els concerts del Mercantil y l'Ateneo, ab programmas migradets executats á corre-cuyta, no produhiren l'efecte que debian produhir. La rápida visita de l'*Orfeó Catalá* ha deixat mes hermós rastre als ulls que á las orellas.

Un dels espectacles mes agradosos d'aquestas festas fou el que va organisar la comissió la *Exposició Histórica* y que tingué lloch el dimars al teatre del Ateneo. L'associació barcelonina *La Dança* composta de quatre joves y quatre distingidas senyoretas, y dirigida pel folklorista Sr. Guasch, ens donà á conèixer las hermosas dansas *L'Hereu Riera*, el *ballet Cerdà* y altres que's ballaban á Catalunya à l'època de la guerra de l'Independencia. Avans de la funció, las parellas vestidas ab els bonichs trajos de l'època y acompanyadas de la cobla *La Lira Olotina* habían fet un cercavila que cridà molt l'atenció. Prengué part en l'espectacle, cantant cansóns populars d'aquells temps referents à la guerra, la senyoreta Portella; el gust exquisit, el sentiment corprenedor y la veu hermosa de la simpática cantadora, arrencaren sovint del públich entusiastas aplaudiments. Donya Narcisa Freixas, present al acte, que ha armonisat els ballets y las cansóns, fou justament felicitada. L'acte tingué agradós final tocant una sardana la cobla y ballant la bona part de la concurrència. L'espectacle ha deixat bons desitjos de tornar-lo á veurer. A la tarde del dimars tingueren lloch els *Jochs Florals*. L'hermosura de la Regina de la Festa y de la seva Cort d'Amor omplía els ulls de joya y robaba els demás sentits. La poesia viva ofegaba la poesia parlada, y si algú volia sostreures ab encís y giraba els ulls à la platea del teatre del Centre Moral, topaba ab un esclat de caras hermosas y ulls feridors que tampoch deixaban serenarli l'ànima. Si volian fugir d'un *Scila* de flors y perfums, queyan sobre un *Caribdis* de perfums y flors. El sopar ab que sigueren obsequiats els poetas guanyadors de premi, fou excelentment servit per la empresa del Envelat y agradosamente amenisat per un flirteig espiritual qu'encenia els cors joves; la Reyna, la seva Cort d'Amor, l'encisadora filla del President del Jurat Sr. Franquesa y altres senyoretas qu'emboniquian la taula, inspiraban á la somniadora joventut flors de suprema exquisidesa y miradas de dolça poesia. Va brindar-se, varen llogir-se versos y prop de mitjanit era quan, ab recansa de tots els presents, donaba el president Sr. Franquesa, per acabada tan agradable reunió.

Finalisá el dimars ab els animats balls del *Cassino d'Igualada*, *Círcol Mercantil* y *Ateneo*, y tingueren esplèndid final las *Festas del Centenari* ab el triat concert que à la tarde del dimecres tingué lloch al Ateneo y l'hermós ball de nit celebrat al gran Saló Central de la mateixa societat, executant els escullits programmas l'orquestra Torres de Barcelona aumentada ab notables professors.

No es possible en una sencilla impresió escrita al correr de la ploma, parlar de tot; els balls populars que alegraren els carrers durant aquells días; el castell de fochs d'artifici que fou notable; el concert del Recreo y altres diversions y espectacles de menos importancia s'han de quedar forsosament al tinter.

En conjunt las festas han resultat animadas, agradosas y cultes; els forasters han sortit d'ellas bellament impresionats; els fills d'Igualada que viuhen fora s'han sorprès del esperit de ciutadania que han nonat en nosaltres; qui no'ns coneixia y se'ns habia figurat com un poble gran de la Segarra, s'ha meravellat de veurens com una ciutat del plá de Barcelona. Igualada vestida de festa feya goig. Si'ls igualadins fossin tots despresos, serens de cervell, rectes de cor, sans de conciencia y forts d'inteligencia, el traje d'aquestas festas podria esser el nostre vestit de cada dia. Aixís fos y sempre festa.

Joan del Noya.

Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana. Segunda época.* Año 5. Núm. 211. 21 de juny de 1908, pàgina 3.

Sobre el Corpus Christi, cap esplendor, possiblement pels mateixos motius que no hi hagué comparsaria a la Festa Major.

Crónica.

Ha llamado mucho la atención de las personas à quienes tales cosas interesan lo deslucido y pobre que ha resultado este año la procesión del Corpus.

Ni orquesta, ni gigantes, ni música en los solemnes acatamientos, ni retama, ni animación. Del Ayuntamiento solo Juanito y Ramón y sin mas cera *que la que crema*.

Se lamentaban algunos fervientes católicos de que se derrochara entusiasmo y dinero para halagar á los poderosos de la tierra mientras se regatea fervor y dinero para honrar al Dios del cielo.

Nosotros, como no nos va ni nos viene en ese pleito, nos limitamos como buenos cronistas á consignar los hechos.

Igualada, 1908, juliol 2. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada, Top 1185. Llibre d'Actes de 1908, folis 23v-25r.

Acta del ple acordant no celebrar Festa Major per haver-se gastat tots els cabals en les festes del Centenari de la Batalla del Bruc.

En la Ciudad de Igualada, a los dos de julio de mil novecientos ocho. Reunido el M- I. Ayuntamiento en el salon de sesiones de la Casa Consistorial, con asistencia de los señores Concejales al margen anotados [...]

[Al marge: se acuerda someter á estudio de la Comisión si es ó no conveniente la celebración de festejos por la fiesta mayor]

Terminados los asuntos del orden del día, el señor Guitart sometió á la consideración del Ayuntamiento la idea de si estimaba de conveniencia la celebración de algunos festejos oficiales durante los dias de la próxima fiesta mayor, en vista de las importantes fiestas que acaban de tener lugar, con motivo del primer centenario de la batalla del Bruch.

Tomada la palabra por algunos otros señores concejales en el sentido de que debería desistirse de la celebración de festejos, tanto por no permitirlo la exigüa consignación presupuesta, como porque ya al tratarse de los que acaban de tener lugar en esta ciudad, se indicó la conveniencia de no hacerse festejos oficiales en los dias de la fiesta mayor, el Ayuntamiento, en vista de que no todos los señores concejales manifestaron su entera conformidad á las precedentes indicaciones, acordó someter el asunto á estudio y ponencia de la Comisión de Gobernación, para, en su vista, resolver lo que se viere mas procedente.

Igualada, 1908, agost 9. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Segunda época.* Año 5. Núm. 218. 9 d'agost de 1908, pàgines 2-3.

Una notícia que havia d'afectar per força un dels angles del prisma de l'alteritat a Igualada, almenys del sector republicà i progressista.

La llibertat religiosa á Turquía.

El corresponsal de "Le Matin" á Constantinopla ha celebrat una interviú ab el "cheik Ul Islam", qefe de la religió musulmana, primer personatge de l'imperi després del soldá.

Heus aquí lo que'l suprem sacerdot turch digué:

"El soldá será d'aquí endavant un sobirá constitucional. A las llibertats políticas, cal ajuntarhi una altra. L'igualtat entre'ls cultes diversos queda establerta á Turquia. També está continguda en l'esperit de Corán.

La sola diferencia que subsisteix entre musulmans y cristians es que, solament els primers tenen el dret de servir en l'exèrcit. Però veurem ab gust que aquest privilegi desaparegui. Musulmáns y cristians pertanyen á una mateixa patria, y deuen, tant els uns com els altres, participar de l'honor y de la càrrega del servei militar.

Els sacerdots de totas las religions, mahometáns, grechs, armenis, aplegats davant la Sublim Porta, s'han abraçat entre'ls aplaudiments delirants de la gentada."

En boca del gran sacerdot musulmá, los precedents declaracions son admirables, per l'esperit de tolerancia que revelen. Pocas vegadas els representants d'una religió han parlat en aquesta forma.

Es aqueix un gran fet de l'història moderna.

L'Islam s'ha fet lliberal.

No parlen aixís els *nostres pontífices*. Heus aquí un miracle realitzat per la llibertat. El poble turch que sempre s'havia distingit per son odi de secta, avuy gracias als esforços de la joventut turca ha conquerit la Constitució ab totas ó casi totas las llibertats modernes entre ellas la llibertat de culte.

Vergonya eterna pera aqueixa joventut carlista que aspira á restablir l'odiós absolutisme ab sa restringida llibertat religiosa. ja ho veyeu; mentres vosaltres esmerseu vostras energias y vostre joventut combatent la tolerancia mare de la pau, la joventut turca treballa pera assolir en la seva terra la germanor de tots els homes, pensin com pensin, en materia religiosa. Ells treballen per la llibertat, vosaltres per l'esclavitut; els turchs poden servirvos de mestres.

Igualada, 1908, agost 30. Biblioteca Central d'Igualada. *El Igualadino. Semanario político. Órgano del Círculo de la Unión Republicana. Segunda época.* Año 5. Núm. 221. 30 d'agost de 1908, pàgina 1.

Article del republicà Joan Serra Constansó sobre les festes del Centenari de la Batalla del Bruc.

La festa major.

L'Ajuntament d' Igualada, forsa pròdig pera alsar archs de triomf al pas del homens dispensadors de mercés, ha regatejat unas quantas pessetas pera donar alegria al poble provehidor de totas las cosas. Oficialment ha sigut suprimida la Festa Major d'enguany, y els igualadins, sense l'incentiu dels castells de foch, dels balls populars y de las diversions del carrer, han aprofitat els tres dias de festa pera anársen á Montserrat, á Barcelona ó ahont els ha semblat millor pera una *tournee de plaisir* modesta. Els forasters, sense atraccions sorollosas, no han comparegut y á Igualada, en aquestos dias de Festa Major, hi habia forsa menos gent qu'en las demás festas ordinarias de tot l'any.

El pobre Sant Bartomeu, sense las festas qu' *en honor seu* organisava la Corporació Municipal, ha quedat arreconat tristament en la seva humil iglesieta, y solsament per compliment forsós, per no interrompre la tradició, fou tret com cada any en processó á las sis de la tarde del dilluns. Com qu'en aquesta cerimònia no hi ha ocasió de vanitosas exhibicions, ni s'hi traginan banderas pomposament avantanunciadas, ni serveix de sello avalador d'una hipócrita religiositat, ni al seu pas els balcones endomassats es curullan de rostres frescals, Sant Bartomeu va passejarse sol, aburrit y de mala gana, seguit mandrosament per mitja dotzena d'atxas, la Comunitat y una colla de músichs. ¡Oh, els nostres católichs!

Mes, si l'Ajuntament habia fet nèt de fondos y els católichs habian fet nèt de sentiments religiosos, en cambi l'Ateneo Igualadí de la Classe Obrera volgué com cada any solemnizar esplèndidament l'aniversari de la seva fundació, y organisá un nutridissim programa que ha

omplert de festas escullidas y animadas sis días arreu. Als amples salons y als espayosos jardins d'aquella verdadera casa del poble s'hi vey a totas horas un formigueig de gent que donava bo de veure.

[...]

Joan del Noya [Joan Serra Constansó]

Igualada, 1908, octubre 25. Biblioteca Central d'Igualada. *El Estandarte*, any I, núm. 18, 25 d'octubre de 1908.

Record d'una Patera a Sants, a Barcelona, durant la Guerra carlina de 1873.

Carta oberta al Rnt. Dr. Paulí Gómez

Certament no era pas mereixedor, apreciat senyor y amich, de que vostè me dediqués un treball literari [...] me plau en compensació dedicarli aquesta carta oberta, transcribintli el següent treball històric que tenia entre mans, pertanyent á la santa Causa del tradicionalisme, ab referencia á ma ben volguda Igualada. Era el día 29 d'Abril, diada de Sant Pere Màrtir, del any 1873 y á la plassa de la Creu d'aquesta allavors vila de Igualada, s'hi trovava el cabecilla Castells ab una partida de voluntaris carlistes reclutada en els plans de Barcelona tenint el projecte d'allistarne alguns de nostra vila. [...]

Un dia va corre la noticia de que una columna de carlistes passava pel vehí poble de Carme; molts afectats á la Causa varen anar á visitarlos y entre ells s'hi escaparen els dos aprenents de cal *Copi*. Com solsament habían transcorregut sis mesos de la primera sortida, poch havia crescut nostre aprenent, pro aixís y tot va ingressar junt ab son company de trevall, en el batalló del *Recaté*, essent molt apreciat de son quefe D. Domingo Masachs per sa fidelitat y bon comportament. Lo sabater *Copi* ab el temps se vegé obligat á anar á viurer á Barcelona, en la carretera de Sans, prop de la fàbrica «España Industrial» per quins indrets hi residían als últims de la guerra, no poch igualadins. De vegades deyan á la dona del sabater: —Xica, la guerra s'ha acabat, y ella contestava —No ho crech perquè el Valenti no torna. Un dia, que era el de Sant Bartomeu, celebravan la festa major. Ajuntats, com es natural, varis igualadins y recordantse que en nostra vila també festejavan al gloriós apóstol, tiravan projectes del que farían y deixarían de fer, quant un dels reunits va proposar ballar públicament la Patera. Tothom va estarhi conforme. El típich ball igualadí va ballarse ab tot l'ordre y serietat, causant la admiració dels transeünts. Allí's tiravan parlaments entre *moros y cristians*, se creuhaven els improvisats sabres de canya y es feya ab garbositat el salt de tocar al anca el taló del peu.

Mentres nostres compatricis estavan en aquest espectacle se'ls presentà soptadament en Valentí, aquell aprenent que havia tingut el *Copi*. ¡Quina sorpresa més agradable! La esposa del *Copi* plorant d'alegria va exclamar: ¡Are sí qu'es acabada la guerra!

Igualada, 1909 abril 10. [Vegeu 1932]

Estudi de Gabriel Castellà sobre la Patera d'Igualada. Publicat el 1932 dins "DIARI D'IGUALADA". Núms 365, 366, 367, 368, 371, 372 i 373.

ESTUDI SOBRE LA "PATERA" D'IGUALADA

Trobant-nos als volts de la festa Major creiem d'oportunitat aquest treball que son autor En Gabriel Castellà i Raich presentà en 1909 a la Secció Folk-lòrica del meritíssim Centre Excursionista de Catalunya, on fou llegit en sessió pública del dia 10 d'abril d'aquell any. N. de la R.

Igualada, 1912, agost 2. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Lligall 587
Pressupost de la Comissió de Festa Major. Cavallets encara el 1912.

Funciones y festejos.

Dictamen de la Comision.

La de Gobernacion que suscribe, cumpliendo la mision que le confirió el Ayuntamiento en seccion de 15 de julio último, tiene el honor de someter á la sancion de dicho Cuerpo municipal el siguiente proyecto de festejar para la próxima fiesta mayor de esta ciudad, con sujecion al presupuesto que se indica.

Grandes iluminaciones en la Rambla S. Isidro y calles del Clos y San Pablo por la energia Electrica de Cataluña.

Bailes populares:

Gigantes, vestidos, peinado y portantes.....	200 ptas.
Cercolets.....	30 ptas.
Dos castillos de fuegos artificiales.....	800 ptas.
Una banda militar (si puede contratarse).....	1000 ptas.
Mogiganga.....	510 ptas.
Panes à los pobres (800).....	400 ptas.
Programas (3000) y carteles.....	375 ptas.
Pastorets y trajes.....	60 ptas.
Bastoners.....	30 ptas.
Diablos.....	100 ptas.
Gralls forasteros.....	25 ptas.
Funcion religiosa (150) y cera procesion (35).....	185 ptas.
Cavallets.....	30 ptas.
Imprevistos.....	100 ptas.
Total	3845 ptas.

A deducir: por subscripcion del Centro Gremial.....800 ptas.

Total gastos 3045 ptas.

El vocal de la Comision Sr. Baliu hizo constar su voto en contra en cuanto á la consignacion fijada por gastos de Iglesia y cera, prestando, no obstante conformidad a las demás partidas, reservándose el derecho de e explicar su voto, ante el Ayuntamiento.

Tal es el parecer de la Comision que suscribe, no obstante el Ayuntamiento resolverá, como siempre, lo que viere mas procedente.

Igualada 2 Agosto de 1912.

José Lladó, Antonio Miserachs, Agustín Baliu

Diligencia – El Ayuntamiento, en sesión de ayer, acordó aprobar el presente dictámen; lo certifico en Igualada á 6 de agosto de 1912.

Vº Bº

El Alcalde, Juan Godó - Salvador Llopis

La Selva del Camp, 1914. PIÉ 1914, pàgines 199-203.

Buidatge documental important sobre la important croada de 1398 i el seu ressò a Catalunya.

En lo any 1309 lo Rey d'Aragó don Jaume se proposá fer una creuhada contra'ls moros de Granada, concedint lo Sant Pare la indulgencia plenaria á tots los cristians que hi anirian personalment, y als que no poguenthi anar per causa d' algun impediment, hi farian anar a un

altre en nom seu. Los tals feyan una escriptura de compromís, de les quals se 'n trovan varies en los manuals ó protocols de la escrivania comuna antiga.

A 30 de Juliol de 1309 Ferran Ermengol de la Selva per remey de la seua anima y per la exaltació del nom de Ntre. Sr. Jesuchrist envia a Pere Garriga de la Selva, en propia persona, «*in hoc viatico quod Rex Aragonie intendit facere apud Granatam contra inimicos crucis ad lucrandam indulgentiam pro me concessam per Summum Pontificem*»; á tots los que anirán personalment y als qui la salut no'ls hi permeterá, enviarán un altre á ses propias expensas contra'ls predits enemichs per un any complert, dihentli que sia leyal, que no júgui y que posi sa propia persona contra los damunt dits enemichs, segons lo manament del Rey. Que sia, també, obedient al Legat de la mateixa indulgencia, prometentli donar per tot l' any 200 sous pel sustento y treball. Dit Garriga rebé los 200 sous, prometent cumplir lo estipulat.

A 3 d' Agost del mateix any Ramon Examús, fill de Dalmau de la Selva, no puguent anar personalment per causa de la malaltía que sufría, fa tracte ab Andreu Romagosa de la Selva per anar també a la creuhada de Granada, donantli 150 sous, per guanyar la indulgencia, y ab los tractes d' un any, com l'altre, y que també sia obedient al Legat. etc. En la mateixa data hi ha una altra escriptura que diu. «*Domina Eliesendis uxor quondam Ferraris de Villanova de Silva oh remedium anime mée ad exaltandum nomini domini mitto vos Guillerum Calvo in hoc viatico quod Rex Jacobus intendit facere apud Granatam contra barbaras nationes ita quod stetis per summum Pontificem ...*» També li dona 200 sous ab los pactes com los altres. A 11 del mateix mes y any damunt dit Guillerma viuda de Bertran de Montoliu de la Selva envia a Arnau Mallafré també a fer lo mateix viatge a Granada ab los mateixos pactes, donantli 200 sous. A 20 d'Agost del mateix any Maria viuda de Pere Francolí de la Selva envia á Bernat Mascharós de la mateixa «*in propiam personam in hoc viatico quod Jacobus Rex intendit facere apud Granatam ad expugnandum et ad lucrandam indulgentiam*» etc. Donantli, també, 200 sous ab los mateixos pactes.

A 15 de les kalendes d'octubre de 1309 Bernat d'Amer Pvre. y Miquel Subirá marmessors y executors del testament de Mansilia muller que fou d'un tal Arnau Claver, tots de la Selva, per remey de la anima de dita Mansilia y honor de Deu, per la exaltació del nom de Ntre. Sr. Jesuchrist, envian a Guillerum d'Amer en propia persona «*apud Granatam in hoc viatico quad Rex Jacobus intendit facere contra inimicos crucis, ad expugnandum peripsam, ad lucrandam indulgentiam concessam*», donantli pel present 50 sous.

Al mes de Juliol de 1341 Guim Soler de la Selva disposá en son testament, que de continent després de la seva mort donessin 100 sous, y altres 100 sous als tres anys, a qualsevol home que vagi contra la fé dels sarrahíns y a lluytar contra'ls agarens ab l'exercit del Sr. Rey de Castella, y que estiga allí un any, en remissió dels seus pecats. Al mes d'Agost del mateix any Ramona muller de Guim Guasch de la Selva, deixa 100 sous a àquell dels seus mes prop parénts que volguessin anar al viatge ab l'exercit del Sr. Rey de Castella «*contra fidem agarenorum in remissione omnium meorum peccatorum.*»

A 5 de Abril de 1342 Guim Torroja y en Guim Berto de la Selva prometen a Joan Bertran y Pere Tarragó marmessors del testament de Guillerum Soler de dit lloch, anar en remissió de tots los pecats de dit difunt al viatge ab l'exércit del Rey de Castella, ó son Procurador, ó comissari, y lluytar contra'ls pérfits agarens y sarrahins, per la exaltació del nom de Ntre. Salvador Jesucrist, prometent estar allí y lluytar pel temps de sis mesos proxims vinents desde'l día que marxarían de la Selva, y confessan haver rebut cent sous cada hu. Diu l' escriptura:

Si succehis que algú de nosaltres fos ferit en la batalla y lluyta predita, ó caygués malalt per qualsevol circumstancia durant dit temps y estant nosaltres en dit exércit, si succehis que algú de nosaltres gastés dita cantitat en litigis y en gastos honestos, puguém si volém deixar l'exércit, «*et penitus vias nostras tenere in tali casu vobis nomine predicto nec alicui alteri non teneamini de dicta pecunia quantitate aliquid refundere neque dare.*» Pero, si succchis que'l Sr. Rey, ó son Procurador ó Comissari, despatxés dit exércit, puguém si volém deixar dit exércit y etornarnos. En aqueix cas prometém tornarnos la quantitat de dit diner pro rata del temps

y de la quantitat, y prometém cumplir fielment y aixó jurám. Testimonis, Pere Marçó y Ramón Far.

Als darrers anys del segle XIV los infiels agarens de Berbería deurían robar d'alguna iglesia dels cristians las Hostias consagradas, puix que s'alça una creuhada, per anar a rescatar dels dits infiels lo sagrat Cos de Crist nostre Senyor, á la qual hi anaren alguns individus de la Selva, com consta en los següents documents.

«*Actum est hoc Silva XVI die Julii anno 1398. Ego Raymundus Foltrer habitator vill[e] de Silva filius Raymundi loci de Alchoverio sanus mente et corpore: Attendens Dei gratia mediante me velle transgredire et ire ad sacrum passagium ac viagium Berberie contra Christi infideles ad deliberandum a captivitate corpus altíssimi creatoris domini nostri Jesuchristi juxta posse meo ubi per dictos agarenos infideles captus Detinetur de certa scientia post emancipationem mihi factam et firmatam per dictum Raymundum Foltrer et patrem meum facio et ordino testamentum.*» Al mateix mes y any Pere Casesvelles de la Selva també otorgá testament abans de marxar al sant viatge de la croata (sic) contra'ls sarrahins de Berbería. Bernat Castellví de la mateixa otorga son testament, y diu: «*qui vado in viagio sancte Croade.*» Pere Masdeu de la Selva á 15 del mateix mes y any otorga també son testament, y diu: «*qui vado ad sanctam Croadam contra Sarracenos.*» A 16 del mateix: «*Ego Joannes Barbara Pbtr. de Silva qui vado in sancto viatgjo de la Croada*», fa també son testament. Aqueix capellá era viudo y tenia varis fills als qui fa sos llegats y també deixa un missal a la capella de Sant Llorenç. Tal volta era beneficiat d'aqueixa capella.

Constan en un manuscrit del segle XIV dos Autos sacramentals, dels quals l'un se titula *la Croada*. Sens dupte aqueix Auto se refereix a la Creuhada a Berbería, de que parlan los documents damunt expressats, y la deurian representar a la Selva, pera animarse a anar a dita creuhada. Que's refereix a ella, ben clar ho diu la tercera estrofa que comença: «*Anem ab grans jornadas,- Totes faenes lexades,-Bona gent recobrar-Les hosties sagrades-Que los cans nos han levades-No les nos volen dar.*» A la estrofa titulada lo Rey de Napols parla també de Berbería.

Igualada, 1914. BOLOIX, Jaume. *Poesies. Volum II (1914-1920)*. Igualada: Nicolau Poncell impressor, 1927. Pàgines 23 a 26.

Poema de Jaume Boloix Canela (1866-1921)

La Patera

Quan fugien de la Tossa
de Montbuy els sarraïns,
fou immensa llur destrossa
sobre els camps igualadins.
Igualada en aquell dia
ballà el ball de la Turquia
que fa segles és costum,
empaitant a la llopada
al compàs de la tonada
Patera-patum.

Si la Vila els féu enrera
enlairant l'antic penó,
l'atabal de la Patera
els va treure una cançó.
La cançó que encara sura,
que fa temps i temps perdura
esbargint arreu perfum;

la cançó de l'ardidesa
que la mare ens ha tramesa,
Patera-patum.

Oprimien a Igualada
els senyors de cinc castells,
els feudals de l'encontrada,
les argolles i els coltells.
La Patera salvadora
donà el crit de *via-fora*
eixamplant aquest terrum,
doncs tremien tots els pobles
quan tronaven els redobles
Patera-patum.

Quan les àligues franceses
se n'anaven a Ponent,
la Patera féu proeses
entre els braus del Sometent.
Timbaler que la tocava
dalt del Bruch, ens deslliurava
del gabatx i sa farum,
mentre Franch amb la Bandera
del Sant Crist, al seu darrera,
Patera-patum.

És el ball de nostra terra,
és el cant de nostres cors,
tant serveix per crit de guerra
com per himne dels amors.
Qui l'història n'escriuria
ben segur que n'ompliria
tot un llibre, un gros volum,
doncs es canta fa centúries
en les llars i les bosquíries,
Patera-patum.

La Patera és celebrada
per son ritme singular,
xics i grans l'han declarada
bella dansa popular.
La patera o la Turquia
és el ball de l'alegria,
i és tan grat el seu zum-zum,
que l'igualadí s'enyora
quan no sent ben a la vora
Patera-patum.

Les campanes la repiquen
quan un nin és batejat,
i, ballant-la, glorifiquen
el bressol del recent-nat.

*És un noi, diuen les noies,
mentre senten alegroies
com el campaner presum;
serà un brau, diuen els avis,
si algun jorn ens fan agravis,
Patera-patum.*

Tots els anys, quan vé la festa
del gloriós Sant Bartomeu,
el tambor de la conquesta
l'antic ball de nou retreu.
Si dels moros orgullosos
els cristians són victoriosos,
doncs la creu els fa de llum,
Sant Miquel els diu tot d'una
eclipsant la mitja lluna,
Patera-patum.

Visca, doncs, l'hermosa dansa
que la pàtria ens ha tramés,
fem-ne el cant de l'esperança,
de la glòria i del progrés.
De la Perla del riu Noia
serà sempre rica joia,
de l'avenç preuat vesllum,
mentre diguin els cantaires,
mentre ballin els dansaires,
Patera-patum.

La Patera és estimada
per tot bon igualadí,
no hi ha al món cap més tonada
com la que de noi sentí.
Sent per ella tant deliri,
que quan és al cementiri
on la mort tot ho consum,
treu el cap de la fossana
quan repica la campana
Patera-patum.

Barcelona, 11 de març de 1914.

Barcelona, 1914, març. COLOMINAS 1914.

Excursió a la Tossa de Montbui, amb esments d'etnografia local que afecten a la Patera i les explicacions mítiques que va rebre.

LA TOÇA DE MONTBUY

No llunyà de la ciutat d'Igualada, i proper a son veí poble de Santa Margarida de Montbuy, s'aixeca, aïllat com si fos ferm sentinella de la conca, alterós toçal que, coronat amb les desferres de grandeses que passaren, lo mateix serveix de guia als vianants en els bons temps de pau, que

de menaça destructora en les revoltes. La Toça de Montbuy, com així se'l nomena, està a uns 600 metres sobre'l nivell de la mar, rublerta arreu de bosc atapait i abundant en fòssils. Es clar que, si es té en compte sa situació i altura, les primeres d'aquella plana, es vindrà prest en esment que llaurà jugat sempre un bon paper en les vicissituds patries. Ja amos d'ella els alarbs, la feren fortalesa inexpugnable, lliurant-se a son entorn fortes i sagnants lluites, les quals vénen simbolitzant-se encara avui amb el típic ball de *la Patera*, característic dels igualadins en la diada de Sant Bartomeu. Per això diu el poeta:

«Quan Montbuy abandonaven
espantats els sarraïns
i la bravesa tastaven
dels valents igualadins,
clarins i tabals alhora
una cansó salvadora
treien contra tal farum.
Patera patum!
Visca l'hermosa Igualada,
català perfum!»*

*Franquesa i Gomis.

«Patera patum!» repeteix el monoton timbal; i, al tètric sò de l'instrument, fan saltirons i giravolts moros i cristians, creuant -se els sabres llurs. I és tant popular per aquelles encontrades el compàs de la Patera, que fins el tritllegen les campanes en l'adveniment d'un noi com a signe que l'Esglesia té, des d'aquell instant, un altre lluitador enfront de la morisma. I veus-aquí també perquè el poble, sempre fantasiador a l'ensem que aimant de la superstició, ens diu que fou vençuda aquella fortalesa per ramats de bous, amb candeles a les banyes, que en negra nit avançaren envers el cim; volent trobar en tal llegenda l'etimologia del nom de la muntanya.
[...]

L'Ajuntament del poble dóna, com a paga, a l'ermità, la condonació de la contribució que tindria d'abonar al fisc pels terrenys que posseeix, que per cert són ben repocs; emperò, també, amb el tracte que ha de tocar les campanes a trenc d'alba, l'*Ave María* al bell punt de tocar les dotze, i quan el sol se'n va a la posta. A més, també, a *comanir o*, com vulgarment se diu, a *temps*, quan menaça la tempesta, puix és creencia ben generalitzada per tots aquells entorns que, quan una de les dues campanes de l'ermita toca (la més grossa) i el cel menaça desfer en un moment les collites de la plana, allunya les pedregades.

Ben segur que serà filla, tal creencia, de l'inscripció que aquella campana duu gravada en son metall i que és com segueix: «*Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat, Christus ab omni maho nos defendat*»; puix són les paraules usades per l'Esglesia en cas de tempestat, terratrèmols, aiguats i tota mena de calamitats. L'estar, ben segur, equivocada la paraula *maho*, puix deu voler dir *malo*, ha fet veure a molts una abreviació de *mahometans*, tenint en compte que la campana dita pareix datar del segle après de l'expulsió dels sarraïns; cosa que fóra molt forçada i recercada. Així es diu també que l'ermita fou mesquita en sos temps més primitius; suposició que no pot ésser més desbaratada, puix se tracta d'una obra netament romànica primitiva del segle X al segle XI. [...]

Igualada, 1918, agost 31. Biblioteca Central d'Igualada. *Libertat*, Núm 101, 31 d'agost de 1918. Escrit editorial sobre la Festa Major del 1918, Important per l'enyorança de La Patera i la relació de la Moixiganga amb la processó, segurament per no fer misteris i sí castells, essent molt possiblement una colla forana.

La Festa Major i l'esperit tradicional d'Igualada

Ha passat ja la Festa Major que, com cada any, ens ha donat lliçons de respecte al esperit tradicional del nostre poble.

És la tradició la transmissió de doctrines, idees i costums d'una generació a altre, de manera que podem dir que la tradició és la història vivent dels pobles. Per ella veiem lo que feien els avantpassats, podent analitzar el seu modo de ser i de viure. Per això la tradició és estimada i respectada la pràctica fins per aquells que la combaten en teoria o com a principi.

Ho veiem d'un modo especial en la nostra Festa Major que'l nostre poble la vol ben tradicional i la segueix amb curiositat i entusiasme discutint els seus més petits detalls.

Efectivament, la Festa Major de Igualada no la constituïran mai essencialment els balls de societat, ni les funcions teatrals i números d'sport que varien a impuls de la moda, no, la Festa Major la identifiquen aquella *arribada dels gralls* al mig-dia de la vigília i que comencen a alegrar i posar en moviment a la gent menuda; aquella passada que fan al vespre la *moxiganga*, els *diables*, *bastoners*, *cercolets*, *nanos*, *pastorets*... acompanyats de la música i precedits dels *gegants* i de la *farola* amb l'escut de la ciutat que, sortint de la Casa Comunal van a saludar a les autoritats, fet els *misteris* i altres habilitats; les dianes, l'acompanyament de les autoritats a l'Ofici, el propi Ofici, el retorn a les Cases Consistorials amb els *espedats*, *torres i castells* al davant de les mateixes; la processó acompanyada dels típics balls, el *castell de foc* i els moviments i evolucions dels dits balls pels carrers de nostra ciutat durant els dos dies; això és la Festa Major que vol el poble i quines deficiències o alteracions critica durament.

Aquest any, a mes de trovar a faltar, com ja fa alguns anys, el més típic dels nostres balls, la *patera*, fundat tal volta en el mateix naixement de la nostra població i bell record dels "Autos Sacramentals" de la edat mitjana, es dolia la gent de que hi faltessin també els *bastoners*, *cercolets*, *nanos i pastorets* que són els que més agraden a la quitxalla, i al mateix temps va ser molt notat el que una colla de la *moxiganga* no fes *misteris*, com i també el que's fes aturar la processó fent *espedats i torres* en lloc del misteri acostumat i els senzills *espedats* de cada part de carrer postulant pels balcons.

Una altra cosa va censurar durament la opinió pública, i aquesta va ésser el no sortir Sant Bartomeu al final del *castell de foc*. Al veure el escut de Igualada no va quedar satisfeta, i deia: "¿I Sant Bartomeu?"

Aquesta fiscalització sèria dels actes de la Festa Major demostra l'esperit tradicional del nostre poble que deu respectar-se i fomentar-se.

Igualada, 1921, gener 9. Biblioteca Central d'Igualada. *L'Igualadí. Porta-veu del partit republicà d'Igualada i el seu Districte. Quinta época. Any 4. Núm. 131. 9 de gener de 1921. SERT 1987, pàgines 25-26.*

Carta d'opinió al mitjà republicà *L'Igualadí*.

MENTRES ELS REIS PASSEN. En mig d'una aparatosa magnificència, passa pels carrers de la ciutat una cavalcada en la que s'hi destaquen tres figures reials, representatives d'aquells altres Reis d'Orient de que'ns parla la llegenda bíblica. Van montats en soberbis cavalls i acompanyats d'una munió de criats que, enfilant-se per balcons i finestres, reparteixen una infinitat de joguets que'ls bons Reis Màgics han portat de llunyes terres, per alegria, de la quitxalla. Els segueix una colla de gent, principalment mainada, freturosa de veure si's deturen davant de sa casa, si pensen amb ells. Emprò els Reis ja saben quins són els nens que mereixen el seu favor i quines les cases que han de visitar. Perquè els Reis Màgics sols porten joguets pels nens bons minyons. I els nens bons minyons són tots els de les cases adinerades que han pogut comprar joguets pels seus fills, enviant una *carta* per a que els Reis es recordin d'ells. Pels nens *dolents* no hi hà joguets; pels fills dels miserables, dels pobres, dels disortats, els bons Reis no porten rès.

Els organitzadors d'aquesta cavalcada són homes d'una integritat religiosa sens límits i els veureu somriure al pas de la magestuosa comitiva, convençuts de que fan una gran obra,

proporcionant uns moments d'alegria als infants; més no s'adonen de que amb aquesta alegria dels uns hi va ajuntada la tristor i fins l'odi dels altres... dels que per no haver tingut els seus pares unes pessetes per a esmersar en joguets, han vist desilusionats com els bons Reis passaven sens que'ls seus criats s'aturessin a casa seva.

Acabada la jornada, els Reis es retiren a descansar, satisfets, amb la agradable impresió que els ha proporcionat veure les cares rialleres dels infants *bons minyons* per a quins els Reis han portat meravelloses joguines... mes no s'han detingut un moment a reflexionar que'ls nens *dolents*, per a'ls quins no han portat res, en aquells mateixos instants el plor els privava d'adormir-se, a causa de no haver-los visitat els bons Reis.

L'Història també ens parla de Reis que han passat pel camí de la vida, deixant a son pas un seguici de recordances, les unes tristes, les altres agradables. D'aquests Reis n'hi han hagut de bondadosos i de crudels, de savis i d'ignorants, de magnànims i generosos i de venjatius i superbs; empró tots han sigut protegits per les lleis humanes. Aquests homes coronats, son declarats inviolables per altres homes que han confeccionat una Constitució. Tant-se-val que sien aptes per a dirigir el govern d'una nació, com que no ho sien; que posseeixin aquella preclara intel·ligència que necessita qui es creu amb dret a imposar la seva voluntat a altres homes, pel sol fet d'haver nascut dintre un palau reial, com que no la posseeixin; que sien d'ànima mesquina i d'esperit raquític com de gran voluntat i talent suficient per a governar un poble; tant-se-val. Són inviolables i irresponsables. Les lleis humanes exigeixen als ciutadans respecte i acatament a aquestes testes coronades; en canvi élls estan autoritzats per a procedir com millor els sembli respecte a aquestos mateixos ciutadans. Es vol un major contrasentit?

Els Reis Màgics, de *quincalla*, i els Reis verdaders van passant... els uns reparteixen joguets pels nens, els altres lleis pels homes. Els primers, sien qui sien, amb tal de saber montar a cavall ja serveixen; els segons, per a servir, necessitarien moltes qualitats que la majoria d'ells no tenen... a pesar de lo qual continuen en el seu lloc fent de rei, per la voluntat d'uns pocs, poquets homes i per la covardia dels més que, amb tot i estar descontents, no tenen el suficient valor per a despendres —amb un gest heroic— d'aquest règim que'ls endogala i esclavitza.

J. Quintana

Igualada, 1921, agost 20. Biblioteca Central d'Igualada. *L'Eco de Igualada*. Any II - Núm 41, 20 d'agost de 1921.

Escrits sobre la propera Festa Major del 1921. Nou lament per la desaparició de La Patera.

Portada (pàg. 321)

La Festa Major

Sant Bartomeu s'acosta. Ha passat tot un any fent via per les terres conegudes i torna a la ciutat afillada. Vint segles fa que'ls butxins el clavaren d'un aspi cap-per-vall i li llevaren la pell; debades fou llur treball perquè el Màrtir no és mort. Seguint l'apostolat que li manà el seu Mestre, va pel món predicant la santa doctrina redemptora, espandint la llum de la veritat, omplint l'espai amb el perfum de la virtut.

Sant Bartomeu camina avui cap a nosaltres. Enllà de l'horitzó, per damunt de la serra més llunyana, s'ovira una excelsa claretat: és l'Apòstol de Crist, és el nostre Sant Patró que ens porta com cada any la joia de la festa.

¡Sant Bartomeu prou sap totes les nostres angúnies! Vetllador august de les llars igualadines, les ha vistes un jorn, obertes a tots llum, amarades d'una claror riallera, curulles de benestar; mes enguany veu les portes mig tancades, la penombra pujant escala amunt, dels porxos a la cambra desguarnida, embolcallant els homes i les coses una boirina freda de tristor: manca el treball que és salut i alegria, els blats han sigut flacs, els ceps tenen malura i el fill, el bon minyó és a la guerra.

Sant Bartomeu, dret sobre el turó veí, estén els braços per a implorar del Cel clemència; baixa rabent i s'atura davant la primera porta a mig badar. – Amunt els cors, bona gent- crida amb dolcesa. - ¡Sant Bartomeu!, respon la quitxalla que ja'l coneix de cad'any; i surt la mare esfereïda, els ulls encesos pel plor, i el pare malhumorat qui somriu bellament a l'hoste, i junts festegen la vinguda del Sant Patró que per moments els porta l'alegria: i per carrers i places, obrint finestres i balcones, foragitant les ombres de les llars més afligides, Sant Bartomeu segueix tot Igualada, entra a la seva església secular i prega al bon Déu per al bé de tots els igualadins, per la pau en la terra, per les cullites dels camps. Puja a l'altar major de la parròquia i reb joiós, agraït, content, l'homenatge del poble creient en la fe de Crist, aquella fe quina llevor va portar-la ell mateix de l'hort del Mestre i va plantar-la en el cor dels nostres avis; davalla de l'altar i li plau que'l portin en mig de la pompa solemne de les processons, mentres les músiques omplen l'espai d'acords de festa, i els gralls, tambors i fluviols de les comparses eixorden sens pietat.

Sant Bartomeu somriu fins als Diables que li fan acatament; ajuda al marrec de la Moixiganga quan puja espadat amunt; acarona els Pastorets de bíblica nissaga; juga amb els Cercolets i els marca el ritme; fa tremolar ben alt el banderí dels Bastoners... – ¡ La Patera, ¿on és? - pregunta. -¿Què n'heu fet de La Patera? – Sant Patró, li respon una veu robusta: els cristians igualadins, junt amb els demés d'Espanya han marxat a les terres del Moro per a lluitar i humiliar-lo, com feien en altres temps els cristians de La Patera igualadina al contemplar a llurs peus, vençut, al Califa llegendari.

Sant Bartomeu gloriós no ens deixeu tan aviat ! Si heu fet que florís la nostra Festa Major i heu posat una guspira de joia en el cor de cada igualadí; si ens heu fet oblidar, ¡oh miracle vostre! la tragèdia d'un any malestruc i ens heu inundat l'esperit d'un consol inefable; si és l'alegria nostra d'aquests jorns la vostra santa alegria, la que aneu escampant arreu del món cristià des de vint segles, féu sant Patró nostre que perduri sobre les nostres llars, sobre la vostra ciutat de Igualada, aquella benedicció del Cel que ens teniu promesa i que farà granar els camps, mourà les fàbriques i retornarà a les llars els fills que són ara a la guerra.

¡Sant Bartomeu gloriós! ¡Que l'any vinent trobeu les portes obertes de bat á bat!

Mollerussa, 1921, setembre 18. Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell. *Urgell-Segarra*. Any IV - Núm 77, 18 de setembre de 1921.

Escrits a la premsa local urgellenca sobre la Guerra del Rif (1920-1926), causada per la insurrecció de les tribus que vivien a la zona del Rif contra l'ocupació del colonialisme espanyol i francès, tot i que va afectar, sobretot, les tropes espanyoles. Com es veu, la percepció de l'alteritat sarraïna ha canviat totalment en un segle.

Seny sobre-tot

A l'Àfrica minyons, a matà moros, a matà moros...

No ha d'ésser aquest, l'esprit d'Espanya referent a l'Àfrica. Matar, arrasar, destruir; encara que de tot aixó se'n diga castigar, sols pot produir malvestats i desgracies per a tot-hom; que si durant dotze anys els uns han pogut civilitzar amb aquell esprit, als altres els ha sobrat dies en una setmana per a ofegar la nostra civilització amb una onada de barbàrie a la europea que'ns ha deixat esma-perduts.

Els moros, com els cristians i com tots els fills de Deu, tenen amor a la seua terra, a la seua rel·ligió, a la seua llengua, a la seua família, a les seues cases, propietats, animals i cullites; i encara que siga a títol de civilització, mai podran conformar-se en que una altra raça envaeixi la seua terra, mofi la seua rel·ligió, desnaturalitzi sa llengua, atropelli els seus fills i arrasi els seus cabals; essent un desacert de tràgiques conseqüències el pendrer per sumissió, lo que sols es i serà una convicció d'impotencia enfront de la força armada. No hi ha dret a dir-se polític i a governar un poble, si's desconeix que una acció governamental de la força armada mai ha engendrat amor i comunió d'esprits, fonaments essencials de tota civilització, de tot protectorat, de qualsevulga acció imperialista.

Afortunadament, sembla que'l nou govern tracta de rectificar el criteri que ha fet possible el gran desastre marroquí, sense desentendre dels grans compromisos interiors i internacionals; pero seria pitjor que els seus antecessors, si no dona al poble ferma garantia de que seràn castigats els malfactors i'ls causants de tan dol i de tanta disbauxa. No es pas més malvat el criminal, que'l jutge que'l deixa sense el càstic merescut i exemplar. I avui el poble, jutge suprém, demana justícia pels seus fills i pels seus sacrificis mal-esmerçats; tocant al nou govern el fer-la efectiva i ben prompte; caiga qui caiga, que'l poble no sols sab demanar-ne de justícia, sinó que també sab fer-ne a la seua manera, quant no'n troba allà aon mai hi deu mancar.

Mentres no desapareixi d'entre els homes l'esprit de la guerra, que semblava havia d'esmortuir la gran carniceria europea, mentre hi hagi desordre, desconfiança, copdicia, rencors i amenasses, mentre no s'acabin els inspiradors de certes polítiques i'ls mantenedors de tota opresió, mantinguda precisament amb l'esfors dels que no'l senten mai l'esprit de la guerra, perque la seua garantia de pau social i seguretat personal i territorial la fonamentan en el seu treball, sempre generador de riquesa, mai destructor de vides i hisendes; crec que es un deure demanar seny als que dirigeixen, per a que siga respectada la existencia i'ls cabals dels seus subdits; veritable internacionalisme que'ns ha de portar a la pau universal i a la germanor de totes les rasses, per moros que sigan.

No hi deus anar, fill de mare, a l'Àfrica a matar moros, no; que també ells, com tú, tenen la seua mare, els seus fillets i les seues hisendes, estimant-hu tot amb la seua rel·ligió i comunicant-se els seus volers, pesars i dolceses amb la seua llengüa.

Hi deus anar amb el cor plé de tristesa pels que deixas, conscient de la teua missió i dels perills que't cercan. Si aixis t'embarcas, en nom de la Pàtria, sentiràs ben prompte l'oreig suau d'un esprit que no serà pas el de la guerra, el de matar, sinó l'esprit de viure, el de la pau i germanor universal. Josep Comes i Sorribes. Mollerussa, 11 de Setembre de 1921.

Mollerussa, 1921, desembre 11. Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell. *Urgell-Segarra*. Any IV - Núm 83, 11 de desembre de 1921.

Escrits a la premsa local urgellenca sobre la Guerra del Rif (1920-1926). Encara es parla, però de captius i presoners a mans dels moros.

Protectorat...¿responsabilitats?

Fa una pila de temps que la causa dels debats furiosos del Parlament i el mòvil dels comentaris que a tot arreu es fan amb abundor, es la recerca dels verdaders responsables de les calamitats del Rif.

Aqueix assumpte, pels que encara no habien apres de maliciar dels governants, va ser un aconeteixement que aplaudiren amb entusiasme, pensant que s'anabe amb justícia a castigar als culpables: i avui, que ha passat un quant temps, senten pesar d'haber picat de mans al veurer que la seua bona fé va ser sorpresa.

Es precisament la experiencia la que ens ensenya a jutjar i prevenir els fets de que per desgracia sovint som testimonis.

Aquesta vegada, fins nosaltres varem creurer que anaba a passar alguna cosa d'importancia, al veurer reproduida una carta acusant a les Junes de Defensa precisament per la causa palpitant de les responsabilitats que'l poble ha barrejat amb deures d'honor nacional i de protectorat resultant de tot plegat una confusió que es traduïda per un drama social que prén l'aspecte rahanable d'una farça.

Una munió de fets extraordinaris, que venen succeint-se cada dia, ens fan veurer més clarament la magnitud del desastre: i mirant-ho tot i tenint en compte les gestions que venen practicant-se ens refermem en l'opinió primera de que no es trobarà als responsables.

Fins ara l'opinió més acertada sembla que hagi sigut el calificatiu de misteriós que aplican al poder de les Junes de Defensa. Aixó serà un resum que podrà suprimir totes les gestions

empleades per lograr el fi senyalat i aquí podriem acabar els comentaris pensant que el protectorat del Rif, que va portar a Espanya a tant fatal desastre, va fent ara el seu camí i per buscar responsabilitats descarrega la seua indignació contra el general Cabanellas, pel sol fet d'haver senyalat els responsables.

No cal dir que de seguir aixís arribarà a ser una qüestió secundària la del Rif davant del nou drama que farà de tota Espanya una tragedia.

Ara ja no extranyarem que el govern no estigui amb disposició d'entregar quatre milions de pessetes pel rescat d'una multitud de presoners que ploren l'horror de la esclavitut dels moros. Si lo primer, a pesar de tot, fins ens faria riurer, aixó ens fa plorar i ens fa vergonya que entre homes hi hagi lloc a qüestions que tindrien de ser indiscutibles.

Almenys els moros esperessin la quinta del 22 que allavors potser l'estat podria arreplegar de les quotes els quatre milions que avui deuen faltar-li per salvar els presoners.

Axís va Espanya: i dins de tot el mal encara hi ha una sombra d'optimisme i es que acabi d'anar malament del tot perque de les despulles de l'Espanya d'avui en surti la d'abans cambiada completament; que es desfassi del Rif i retorni a quiscún lo que es seu i allavors, si convé, lluitarem per ella amb fé els catalans que ara, si anem al Rif, ho fem contra la nostra voluntat i ben bé per força. J.C.F.

Tarragona, 1922, febrer 26. *Tarragona*, año III, núm. 433. Diumenge 26 de febrer de 1922, pàgina 3.

Notícia d'una rua de carnaval, prevista per l'endemà dilluns 27 de febrer de 1922, a Tarragona, resultant de la paròdia d'un seguici de Festa Major complet, moros i cristians inclosos.

Tablados y pantallas. Teatro Principal

El baile de máscaras que se celebrará mañana lunes por la noche en el Teatro Principal, según manifiestan los organizadores, resultará de verdadera originalidad y gusto. Cuentan que, cuando menos, unos cuarenta jóvenes asistirán disfrazados de moros, nobles, bandidos, aristócratas, esclavos, etc. Como parte preliminar de esta fiesta, saldrá a las nueve y media de la noche una cabalgata parodiando la comitiva que da el pasacalle en la fiesta mayor de un pueblo, compuesta de una banda de música, gigantes, enanos, xiquets de Valls, baile de bastonets, baile de Marcos Vicente, alcalde y concejales del pueblo, cual comitiva, al estar de vuelta del pasacalle, será recibida en el Teatro con música, cohetes y disparo de una traca de treinta metros.

Durante el paso de la cabalgata por las calles, repicará el baile de bastonets y el de Marcos Vicente, recitándose algunas escenas de éste y ejecutándose algunos pasos del mismo, quedando en recitarlo entero y celebrarlo con todas las originales pasadas dentro del Teatro Principal, durante la celebración del baile.

Mollerussa, 1922, maig 12. Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell. *Urgell-Segarra*. Any IV - Núm 93, 12 de maig de 1922.

Carta d'un soldat a la guerra del Rif publicada a la premsa local urgellenca sobre la Guerra del Rif (1920-1926). Encara es visualitza l'abús militar racialitzat propi del colonialisme que encara avui podem trobar com a pillatge en qualsevol conflicte armat contemporani.

Carta de Melilla.

Estimadíssims Pares [...] Físicament, no os ho vull pas amagar, he patit bastant. Però ¡ai Pares del meu cor! Els patiments morals, abans d'ésser ferit han sigut lo que s'en diu horrorosos, imponderables. Figueu-vos que'l dia abans del combat en que vaig tenir la dissort d'ésser ferit, feren alto en nostre campament els soltats que formen l'anomenat *Tercio extranjero*. Tots parlaven amb orgull de ses gestes i amb especial fruïció dels atacs que individualment havien

portat a cap contra tal o qual casalot. Un d'ells confessava amb esgarriós cinisme, haver-se fet seua per la violència a una mora joveneta de singular bellesa; i al abraonars-hi son vell pare per a defensar-la d'aquell ultratge, el deixà extès a terra d'una tremenda ganivetada. Una pobra dona amb crits esgarriosos, amb els ulls fòra de les conques i les mans crispades s'interposà entre ell i la seua filla i *la extendí de una terrible patada en el vientre*, (son les propies paraules del legionari). Dels altres, qui ensenyava una col·lecció de dits, qui una orella, com a trofeu gloriós de ses valenties. I d'altres encara n'hi havien qui s'ufanaven d'haver-se venut varis caps de cabilenys a *patriotes* de la plaça. Vaig quedar horroritzat de la sang freda d'aquells *perfectos caballeros*, segons aixís els anomenaven sos cabdills. I per lo que d'aquells voluntaris vaig sentir, compreguí'l perquè'ls moros, amb tota la raó, ens professaven un odi immens, secular, inextingible. [...]

Jordi Bonafé. Per la copia, Jaume Arqué Clapés. Bellcaire d'Urgell, Maig de 1922.

Igualada, 1923, desembre – 1924, gener/febrer. Biblioteca Central d'Igualada.

Estudi de Gabriel Castellà sobre la Patera d'Igualada del 1909, dins "L'ECO D'IGUALADA". Núms 161, 163, 165 i 168 [no disposem de l'estudi sencer en aquesta edició].

Igualada, 1924. SERRA CONSTANSÓ 1924a, pàgines 25 a 32.

Visió del panorama Igualadí de 1840 a 1870, per Joan Serra i Constansó (1864-1924). A *Mig segle de vida igualadina* (Barcelona, 1924).

Introït.

Jo vaig venir al món a les darreries de l'any 1864. Ni de l'any que vaig viure a dispesa al pit de la meua bona mare, ni de l'altra anyada de sopes i patates a la trona, ni d'un any de costura de caca a *cala Canela*, me'n recordo gens ni mica. Les primeres coses arxivades als calaixets de la meua memòria, daten dels meus primers dies d'anar a estudi a cal *senyor Segura* de la *plaça de la Creu*.

Vida igualadina la vaig fer, naturalment, des que vaig néixer, però com que en aquest món jo hi era i no hi era, perquè, si bé mamava amb delit, no em fixava gran cosa en lo que em voltava, no puc donar una impressió directa de l'estat moral i material en què es trobava Igualada l'any de la meua naixença.

Però, ja home, les diferents converses sostingudes en distintes ocasions amb igualadins que a mitjan segle XIX tenien ja ús de raó, m'han permès de mica en mica fer-me un càrrec bastant exacte de l'estat d'Igualada en aquells temps i, en recordar-ho tot avui, treure'n la impressió deplorable que la nostra vila, els anys de 1865 al 1867, estava en plena decadència.

Cal donar un repàs a les causes originàries d'aquell estat d'aplanament.

Els igualadins han tingut sempre un fort esperit industrial. A mitjan segle passat aquesta qualitat racial va mostrar-se en plena activitat, i l'any 1841 s'inaugurava *La Igualadina*, fàbrica a vapor destinada a filats de cotó. Cada dia s'obrien noves fàbriques i la indústria dels curtits creixia d'una manera extraordinària. Tot feia preveure un bell futur de prosperitat i de grandesa.

Una sèrie de dissortats esdeveniments va esvair aquelles falagueres esperances. Farem memòria dels de més relleu.

En projectar-se el ferrocarril de Barcelona a Saragossa, va estudiar-se el plànol fent-lo passar per Igualada. Hi havia en aquells temps un altre projecte de ferrocarril que anava de Barcelona a França per Manresa i Berga. L'activitat dels manresans i la desídia dels igualadins féu que per al camí de ferro de Barcelona a Saragossa s'aprofités el tros de Barcelona a Manresa, continuant-lo per Calaf i Sant Guim a Cervera a trobar el primer pla i deixant Igualada sense ferrocarril. Els avantatges del primer eren evidents. De Barcelona a Cervera passant per Igualada el trajecte era

de 38 quilòmetres més curt que passant per Manresa i s'evitaven les pronunciades pendents de Sant Guim, que constituïen un perill i un perjudici per a l'explotació. La cobejança de la casa constructora, que cobrava una subvenció del Govern per cada quilòmetre de via, l'interès dels industrials de Manresa i la deixadesa o mala voluntat dels prohoms igualadins, condemnaren a Igualada a un isolament complet de la resta de Catalunya.

A l'any 1848 havia d'inaugurar-se la important fàbrica de teixits i filats que havia creat la raó social *Subirats, Vila y Cía*. Posseïa una màquina de vapor de 160 HP, 500 telers i 20.000 fusos. Un miler d'obrers estaven a punt de començar les seves tasques. Durant la nit del 22 de març un incendi va destruir-ho tot. El sinistre no fou casual. Sobre una de les poques parets que restaren en peu, aparegué un paper escrit amb llapis, que deia: «*Sóc mussol i vaig tot sol – si no ho dic ningú ho sabrà – si'l torneu a fé el tornaré a cremà.*»

Igualada no ofería terreny apropiat perquè arrelés l'esperit industrial dels igualadins. Un dels germans Vila se n'anava a Reus a organitzar '*La Fabril Algodonera*', els germans Muntadas creaven a Sants '*La España Industrial*', a Barcelona fundava En Tous '*La Maquinista Terrestre y Marítima*' i en *Malvehí* la seva famosa fàbrica de tapisseries. El geni dels igualadins creava riquesa a tots els indrets de Catalunya mentre Igualada anava enfonsant-se en una misèria moral i material aclaparadora.

Encara a l'any 1856 donava una prova de vitalitat, inaugurant el mes de juny la fàbrica del gas, una de les primeres construïdes a Espanya; però l'emigració dels seus homes seguia i la formosa vila de l'Anoia s'escolava dolorosament. Un atemptat de què fou víctima el fabricant *Cardona* i al qual seguiren més tard les agressions contra en *Ramon Godó* i altres industrials, acabà de fer perdre les ganes de romandre a Igualada als bons fills que volien dedicar-li llurs activitats.

A l'any 1863 brillà una guspira d'esperança. Ja que el '*Nord*' se'ns havia escapat de les mans, el '*França*' ens comunicaria amb la capital de Catalunya. El dia primer de novembre era posada solemnement la primera pedra del ferrocarril d'Igualada a Sant Sadurní d'Anoia. Va fer-se gruar la seva construcció, però, al capdavall, vençuts una pila d'obstacles, el dia 13 de maig de 1865 s'inauguraven les obres amb la celebració d'unes festes esplèndides. Al cap de tres mesos, no cal saber per quina mena d'entrebancs, les obres eren suspeses i, al cap d'un any, del ferrocarril d'Igualada a Sant Sadurní d'Anoia no se'n cantava gall ni gallina.

Aquell fou el cop de maça definitiu que deixava sens esma al poble igualadí. Fugiren de la vila els pocs elements vigorosos que encara hi restaven i, en plena decadència, anà decandint-se com un llum d'oli.

L'únic element que quedava sa i ple de generosos entusiastes era l'obrer. De la '*quadra de ca l'Olagué*', inspirada per l'esperit progressiu i altruista del *Pare Mariano*, naixia l'*Ateneu Igualadí de la Classe Obrera*. De les fàbriques de '*cal Dianta*', de '*cal Mostatxet*' i altres sortien les societats corals euterpenses '*Apolo*' i '*Orfeo*'. Però la classe treballadora no tenia prou força per aixecar a una vila decaiguda, víctima d'una constant mala sort i d'unes classes directores abúliques i retardatàries.

Si la vila d'Igualada hagués tingut fills verament patriotes, avui fóra la segona ciutat catalana. Que l'esperit hi era, viu i potent, ho proven els *Muntades*, els *Vila*, els *Tous*, els *Malvehí*, els *Puiggròs*, els *Garcia*, els *Font*, els *Vives*, els *Godó*, els *Valls*, els *Coma*, els *Ratés*, els *Clarassó*, els *Orpí*, els *Castells* i altres i altres industrials igualadins que han creat indústries i aixecat fàbriques i han dut la prosperitat i el progrés a tot arreu de Catalunya.

Però els fets són els fets. I la trista realitat era que, mentre els fills de més empenta fugien, Igualada, a l'època en què jo cantava les beceroles, anava decandint-se en tots els sentits i no quedaven més elements vius que els obrers de bona voluntat que sostenien l'*Ateneu* i el nucli d'intel·lectuals que publicaven '*El Eco de Igualada*', entre els quals s'hi comptaven el *Pare Mariano*, en *Bosch i Soldevila*, en *Bonaventura Martí* i altres també de clara intel·ligència i enlairades intencions.

L'ànima del poble igualadí era progressiva, inquieta, desitjosa de viure; però estava divorciada per complet dels elements que dirigien la vida d'Igualada i que, amb ben escasses excepcions, eren ignorants, rutinaris, orgullosos i més amics de l'estàtica que de la dinàmica.

Aquest era l'aspecte que ofería la *perla de l'Anoia*, quan els meus curiosos ulls d'infant varen fixar-se per primera vegada en els caires variats de la *vida igualadina*.

Igualada, 1924 (SERRA CONSTANSÓ 1924, CARNER 1974). Biblioteca Central d'Igualada. *IGUALADA, periódico bisemanal, 1974 agost 21. Any XXXII, núm. 2133.*

Articles relacionats amb la Festa Major. CLARION (Antoni Carner.): "LECTURA DE FIESTA MAYOR", pàg. 19.

LECTURA DE FIESTA MAYOR. Es Indudable que, con el paso de los años y los cambios en las modas y los modos, la fiesta Mayor ha perdido gran parte de su colorido y de su sabor. A pesar de todo, conserva todavía un carácter especial que la distingue visiblemente de las demás fiestas del año. La Fiesta Mayor es aún la Fiesta Mayor.

En su libro "Quan jo tenia vint anys" Don Juan Serra Constansó nos da una idea exacta de cómo se celebraba la Fiesta Mayor en su tiempo:

"Set o vuit dies abans de la Festa Major, cada arribada de diligència era un aconteixement. A "Cal Ramonet" i a "Cal Alejandro" hi acudia una munió de gent per veure els igualadins que venien a fer de forasters. A la vigília de Sant Bartomeu ja hi havia, penjada al portal de cada casa, mig coberta amb un blanc tovalló, la cabra que, amb el pebrot vermell, constituiria el plat preferent durant els tres dies de la Festa Major."

"El programa dels festeigs era més variat i divertit que avui. La "tronada" era espessa i forta i el "tro gros" trencava els vidres de "Cal Medrad". L'arribada dels gralls i el tritlleig de les campanes escampaven arreu l'alegria. A la passada i darrera la farola de l'Ajuntament, hi anaven la "Patera", els "Diablers", la "Moixiganga", els "Cavallets", els "Nanos", els "Cerclets", el "Drac", i altres balls populars. L'orquestra del Daniel tenia encara tot el vent al cos i tant el Segarra, com el Nan, com el Canastra, bufaven com uns desesperats sense fer cas de les solfes. I tot això era tan sols les olivetes de la vigília."

"Durant els dies de la Festa Major no es parava un moment. A punta de dia les dianes, els coets, les gralles, els timbals, i els parlaments desvetllaven a tothom, i, de seguida, a escoltar les discussions que sostenien a la "Patera" l'Escura i el Cargolat, a mirar la Diablessa si va ben abillada, a contemplar embadalits l'espadat de sis que fa la colla del Traguets o el Misteri de l'Oració a l'Hort que munta la colla del Carinyo, i a veure si els del Ball de bastons es piquen els dits."

"Després a l'Ofici i al sermó, després al "pandemónium" que feien tots els balls al plegat a la Plaça de la Creu davant de la Casa de la Vila i després a dinar."

"A les tardes "Aniversario" i processó l'un dia i Certamen l'altre. A les nits castell de focs al Camp del Matoses amb un davassall de llum i trons i espurnes al calar el Sant Bartomeu. Concerts matí i tarda, balls a tot arreu; tres o quatre nits seguides i cabra i pebrot vermell a totes hores. Els llits ja hi havia casa que ni els feien perquè, així com així, tampoc s'havien d'utilitzar."

I encara quedava braó i cabra per a obsequiar els forasters rerassagats amb una capvuitada a les fonts de Can Rafegues, can Lladó o de Sanahuja. Durava uns quants dies l'animació a la sortida dels cotxes, i a l'encetar el mes de setembre Igualada havia recobrat la seva normalitat."

En aquel tiempo se vivía más despacio. Había tiempo para trabajar y, para divertirse. La gente disponía de menos comodidades, infinitamente menos. Pero probablemente era mayor su caudal de alegría. Por esto la Fiesta Mayor era un acontecimiento.

"No sé si hem d'enyorar aquells temps o si hem de considerar millors els actuals. D'allò que estem segurs és que no tenim de penedir-nos del dolç esbojarrament amb què ens llançàvem a totes les diversions i de l'ànima que posàvem en les coses a què ens ajuntàvem amb tot l'entusiasme de la nostra joventut".

CLARION

Igualada, 1927 ca. Biblioteca Central d'Igualada. *L'Abella d'Or a Igualada* (Barcelona: Editorial Altés) del 1927.

Poema de Jaume Boloix Canela, publicat al que sembla un petit imprès.

[imatge del poeta] En Jaume Boloix i Canela. Poeta igualadí llorejat en varis certàmens literaris i inspirat cantor de les glòries de sa pàtria. Nascut el dia 28 març de 1866. Mort a Barcelona a 21 gener de 1921. és imminent la publicació de les seves obres que formaran dos forts volums.

El ball de la Patera

El ball de la Patera d'Igualada
 ens parla de cristians i sarraïns:
 i de la Mitja Lluna desterrada
 i de la Creu del terme dels camins.
 El Ball de la Patera és la tonada
 que ha gronxat el bressol de tots els nins,
 la dansa popular mes celebrada,
 la cantúria dels braus igualadins.
 El Ball de la Patera tant s'aferra
 en les llars i en els cors de nostra terra,
 que encara que fos mut el campanar,
 a tot arreu del món te cantaria
 mentres els fills de Noya, tot fent via,
 traspasessin l'estret de Gibraltar.

J. Boloix i Canela.

Igualada, 1928, octubre 6. Biblioteca Central d'Igualada. *Gasetta Comarcal*, Any II, núm. 338, pàgina 1.

Notícia de les festes del Carrer Sant Roc i Sant Sebastià. La Patera era en la mamòria col·lectiva encara.

La festa dels C. De St. Roc i St. Sebastià.

Que una entitat per la festa major vulgui portar una cobla forastera bé es comprèn. Però que un barri relativament petit sigui tan agosarat en fer venir una orquestra de primera categoria, és digne del més gran elogi i lloança. Veïns dels antiquíssims carrers de Sant Roc i Sant Sebastià heu merescut bé de Igualada pel vostre esperit d'iniciativa i per la vostra adhesió a la més bella dansa de la terra catalana[...] El ball, celebrat al Foment, concorregut com mai s'havia vist.

Sabem que, pagats gastos, queda un bon romanent en efectiu. Per la qual cosa opinem que els cònsols bé podrien passar a fer quelcom que serveixi per a tots els anys a venir. Qui sap si convindria l'adquisició de uns gegants o l'adquisició de vestimenta per als balls tan igualadins de patera, pastorets, cercolets, etc., etc [...]

Vital

Igualada, 1929, agost 23. Biblioteca Central d'Igualada. *Gasetta Comarcal – Diari independent*. Manresa, 23 d'agost del 1929. Any III, núm. 570, Extraordinari de Festa Major Igualada

Jaume Serra Iglesias. La Festa de Sant Bartomeu – A festa major. Encara es recorda La Patera com un element imprescindible.

La festa de Sant Bartomeu

Ignorem en quina època els igualadins proclamaren patró de la ciutat del Noia a Sant Bartomeu; però sí direm que deu fer moltíssims anys, puix en els més antics documents de l'arxiu municipal, consta ja el dit patronat i l'existència d'una petita església o capella on aquell apòstol es venerava i on també acostumava reunir-se el Consell general de la vila en determinats casos; i en els mateixos documents es veu el costum de celebrar la festa del sant anomenat, sinó d'una manera extraordinària, distingint-se almenys de les altres festes; poguent-se assegurar que, llevat de la de Corpus, que era la major, la de Sant Bartomeu figurava en lloc preferent, ja per les cerimònies religioses, com també per les diversions populars, molt diferents, per cert, de les d'avui dia, i en gran manera semblants a les que encara no fa molts anys es celebraven en les festes de barri, que també han sofert modificacions. Quatre o cinc dies abans de Sant Bartomeu, s'anunciava la festa per mitjà d'un pregó, el qual uns anys es publicava per ordre dels dos batlles i altres per part d'un particular, que sempre era un pelegrí o un donzell enamorat. En aquest cas el pregó tenia un caràcter altament cavalleresc, propi d'aquells temps que encara no havíem saludat l'immortal Cervantes.

La festa de Sant Bartomeu tenia, com ara, la part religiosa i la part profana. La primera consistia en solemnes oficis, que es celebraven a l'església parroquial de Santa Maria, i una lluïda processó recorria els principals carrers de la ciutat portant la imatge del Sant Patró.

Els veïns dels carrers per on passava, adornaven les façanes de llurs cases amb boixos, rams de llorer o altres plantes, també amb domassos. No cal dir que, tant a la processó com a l'Ofici, hi assistien els consellers i batlles vestits amb llurs gramalles. També, com avui s'acostuma, es feien grans repics de campanes que començaven a la vigília.

Quant a la part profana, consistia en jocs de destresa, de força i de lleugeresa. Posaven a la plaça Major o del Blat o en altre lloc a propòsit, un taulat (o empostissat) i des de certa distància els joves i altres per-sones que volien prendre part en el joc hi tiraven llances o barres; les primeres, creiem per a demostrar la punteria, i les segones, la força; essent guanyador el tirador de llança que tocava al blanc i el de la barra el que lograva fer caure el taulat.

Molt antics són aquests jocs o torneigs i molt s'estilaven allavors, puig gairebé en totes les festes descrites en la "Crònica Catalana" d'En Ramon Montaner, els veiem citats. A més d'aquests se'n feia un altre que en deien "cossos", o més ben dit, carreres, en les quals lluitaven els homes més àgils, guanyant el premi ofert aquell que més prompte arribava al cap del "cors". Els premis més corrents que solien guanyar-se eren : "Un vedell amb les banyes daurades i la cua argentada", "Un bell parell d'oques amb les plomes argentades i amb els becs i peus daurats", "Una berga d'or", "Un parell de borceguins marroquins amb sola d'Igualada", "Un gentil parell de guants", "Una bossa d'or", etcètera, etc. Per a terminar la festa, es celebraven ballades al vespre en la plaça Major, ben regada i esplèndidament il·luminada amb unes quantes graelles on es consumia una regular quantitat de teia. L'orquestra no era pas com les d'avui, composta de nombrosos i notables pro-fessors, no. Allavors els gustos no eren de molt tros tan exigents i s'acontentaven amb tres o quatre músics que costaven al municipi uns quants sous. També solien venir per a divertir el poble uns quants jutglars que amb llurs exercicis acrobàtics o còmics de la xarlataneria divertien el gros públic. Afegim a ço dit, la repartició de vint-i-dues lliures de carn de bou i de vedella que per raó de la festa feia el Consell entre els seus empleats, i tindrem ben coneguda la nostra antiga festa major de Sant Bartomeu.

A festa major

Demà, que és Sant Bartomeu,
anirem cap a Igualada;

espavila't, amor meu,
 que gaudirem, si ho vol Déu,
 una esplèndida jornada.
 Ens llevarem dematí
 per a sentir els grallers;
 veurem, potsé el sol eixí
 i més tard podrem gaudí
 veient els balls pels carrers.
 Veurem ballà els Pastorets,
 la Moixiganda atrevida.
 els Nanos, els Cercolets,
 els Diables, els Cavallets
 i la Patera aguerrida.
 A ofici no hi anirem,
 perquè el sermó no entendríem;
 una altra missa oírem
 i així a Déu no l'ofendrem
 dormint-nos, com dormiríem.
 Per dinà ens daran cabrit,
 que és el costum de cada any;
 menjarem amb molt dalit
 la carn d'olla i el rostit,
 amanit amb bon xampany.
 A la tarda, si podem,
 puntejarem la sardana;
 amb quin gust la ballarem!,
 valga'ns Déu com fruïrem
 amb la dansa catalana.
 Els xarlestons i fox-trots,
 els shimis i altres bestieses
 que ballen alguns ninots,
 els deixarem pels xicots
 que són amics d'estranyeses.
 Al vespre, el castell de foc
 bé l'haurem d'anar a veure,
 i entre mig de tant badoc
 cercarem algun bon lloc
 per tal de poguer-hi seure.
 I quan surt Sant Bartomeu
 que el calen per acabà,
 com que són més de les deu,
 "a les deu, al llit, si et lleu",
 diu l'adagi català.

Jaume Serra

Igualada, 1929, agost 23. Biblioteca Central d'Igualada. *Gasetta Comarcal – Diari independent*.
 Manresa, 23 d'agost del 1929. Any III, núm. 570, Extraordinari de Festa Major Igualada
 Article anònim.

Abans i ara.

Catalunya, pàtria meva, com se perden tes costums...
Verdaguer

Igual que el poeta excels, podríem llençar també un clam de condolença en contemplar com va esvaint-se l'aire típic de les festes majors terrals. No en queda gairebé res d'aquells costums senzills, patriarcal que eren el més deliciós atractiu de les nostres festes majors cabdals i donaven segell particular a cada poble.

La cabrida, que abans es matava, gairebé diríem triomfalment, a la parta de cada casa, entre la gatzara de la quitxalla, que ofegava els dolorosos gemecs de la víctima apetitosa, ara té una mort obscura, impersonal, de sèrie, sota l'ampla nau d'un escorxador infecte.

La família, dispersa ací d'allà per l'atzar de la vida, ja no s'aplega a l'entorn de la taula pairal curulla de viandes fumejants, oloroses, despertadores de sà optimisme. Les danses típiques catalanes, honestes i severes, senzilles i senyorials alhora i sempre plenes d'encís han estat arreconades per danses exòtiques, on el ritme és contorsió simiesca desvetlladora de voluptuositats. Dels balls populars com la clàssica Patera, sols en coneixem la tradició i els pocs que resten han esdevingut caricatura grotesca. Els divinals oficis es celebren en mig de la indiferència dels fidels. El castell de foc és més artístic, més complicat, però és trist. Grans i petits contempen com s'enlairen els coets, com peten en l'espai, com es destrien en mil estrelles multicolors que ploren damunt la multitud, i ho contempen silenciosament, sense esclats d'admiració ni crits de joia. L'opereta grassa, vodevilesca, substituidora del teatre educador, clou la diada i la gent se'n va a dormir més cansada, més avorrida que mai. Es que el goig sà, l'alegria ingènua no ha traspuat en cap dels actes de la festa major.

Es una festa més a l'any. Es menja més, es balla més, es va més al teatre, i prou.

R. S. C.

Igualada, 1930, Agost. Biblioteca Central d'Igualada. L'Abella d'Or a Igualada, Agost de 1930.
Reedició d'un estudi de Gabriel Castellà.

Música Popular d'Igualada – La Patera.

Es transcriu literalment l'article Música Popular d'Igualada. IX y últim. Patera, dins SOMETENT, portaveu de la comarca igualadina, any I (1905) Núm. 26, 25 de novembre

Igualada, 1932, agost 23 – agost 30. CASTELLÀ 1932. Biblioteca Central d'Igualada. Diari d'Igualada, 1932.

Estudi de Gabriel Castellà sobre la Patera d'Igualada del 1932, dins *Diari d'Igualada*, números 365, 366, 367, 368, 371, 372 i 373. També abans a *Catalana. Revista*. 1923. Números 139, 141, 143, 144, 145 i 147. Ampliem el text [subratllat entre claudàtors] amb una versió mecanografiada que sembla transcrita per Antoni Carner d'una publicació castellana de postguerra a *Igualada, setmanari*, números 84, 85, 87, 89 i 93 i tornada a traduir al català per ell.

ESTUDI SOBRE LA "PATERA" D'IGUALADA

Trobant-nos als volts de la festa Major creiem d'oportunitat aquest treball aquest treball que son autor En Gabriel Castellà i Raich presentà en 1909 a la Secció Folk-lòrica del meritíssim Centre Excursionista de Catalunya, on fou llegit en sessió pública del dia 10 d'abril d'aquell any. N. de la R.

Qui més qui menys, tots els pobles de nostra amada Catalunya tenen o posseeixen antigues costums i venerandes tradicions, encarnades en el mateix si de llur constitució. Aquestes costums i tradicions, si no es perden del tot amb el transcurs dels segles, van transformant-se o bé modificant-se, ja sigui en la forma ja en els detalls i fins en el nom propi que se'ls hi donà en son començ. I això succeeix en tot o en molta part del que pren caràcter popular: per exemple, en la secció de cançonística, ¿No veiem quantes variants existeixen sobre la lletra de certes cançons conegudes sota el mateix títol, o a voltes amb títol diferent?

Pel que respecta a Igualada, no hi ha dubte que mereix detingut i assenyalat estudi una pràctica antiga que es troba registrada en els seus annals, i que és prou interessant per a excitar, com ja l'ha excitada, la curiositat de nostres entesos i incansables flokloristes.

¿Qui no ha sentit parlar alguna vegada de la famosa *Patera* d'Igualada, d'aquest tradicional ball o entremès que en altre temps tant feia les delícies dels habitants d'aquella xamosa vila, avui ciutat, aeguda a la vorera esquerra del riu noya?

La *Patera* o *la Turquia* (que aquest era el nom que tingué antigament) deuria d'un modo particular merèixer la veneració i l'apreci de tots els igualadins, doncs amb ella nostres avantpassats s'inflamaven en ardor bèl·lic i jqui sap si al ritme de la seva música s'electritzaven els cors dels valents!

Jo, pobre amador de les glòries de ma pàtria, m'he proposat donar a conèixer als flokloristes el que és i en què consisteix la *Patera*.

Senzillament, doncs, començo per dir que la *Patera* d'Igualada és una espècie d'entremès, i que, donats l'argument, la forma de representar-se i els antecedents històrics, crec deu conceptualitzar-se com una reminiscència de aquells antics drames sacres que es representaven en ple dia, a l'aire lliure i sota el blau mantell del cel.

Consta de 42 personatges entre cristians i moros. Cada un dels dos bàndols se compon d'un Rei, un General, un Ambaixador, un Banderer i un Confident. La llur indumentària és o vol ésser l'adequada al paper de cada u, amb la particularitat de que cristians porten espasa i els moros la cimitarra.

A jutjar per una còpia moderna que tenim de l'esmentat entremès, literàriament l'obra val molt poqueta cosa, si bé reconeixem que les faltes retòriques i errors gramaticals que conté no és degut a res més que a les corrupteles que en el transcurs de les generacions s'hi ha introduït segurament per les mateixes persones que representaven el ball o entremès.

Fetes aquestes salvetats sobre els defectes de rima i de metre, podem dir que el text de l'obra està escrit en castellà i en vers quasi sempre aconsonantat, i bastant sovint en forma redondilla, a excepció del pròleg que fa l'Ambaixador cristià i de l'oració que pronuncia el Rei dels cristians, que està en prosa.

En síntesi, l'argument és una aferrissada batalla entre moros i cristians, després d'haver lluitat amb raons, defensant llurs respectives creències.

Cada bàndol està presidit per les seves autoritats (el Rei, l'Ambaixador i el seu General), que escolten els raonaments (parlaments) que fan llurs subordinats. Aquests estan col·locats en dues fileres paral·lel·les, havent-hi en l'una els moros o turcs i en l'altra els cristians, amb el ben entès de que fan llurs parlaments alternativament, un de cada filera o bàndol.

Qui comença l'espectacle és l'Ambaixador cristià que repta als fills de Mahoma amb son pròleg a tall de presentació i explicació compendiada del que es té de representar. Vegi's, per exemple, alguns fragments:

"Salud a los presentes, vecinos y extraños, que habéis venido a participar del regocijo de las fiestas de nuestro patrón San Bartolomé. Entended que habrá en este día un combate muy sangriento en un campo de batalla, donde formados están los guerreros..."

"Ved ahí este escuadrón de soldados de Mahoma que han desembarcado de noche y han desafiado a los cristianos...El demonio está de su parte y san Miguel de parte de los cristianos. Miguel es más fuerte que Lucifer...."

¿Quienes saldrán vencedores en este combate? Sólo Dios lo sabe...

Sueño que vuestras cabezas caerán cortadas al grito de Dios y Santiago...”

A n'això contesten els moros per boca del seu Ambaixador:

¿Concluiste, fementido, / bárbaro, cruel e inhumano? / Lo que has propuesto es en vano / sin razón y sin sentido. /...../ Sí: queremos extendernos / por el universo entero / destrozando con esmero / vuestra ley y otra ponerlos.

Com que cada partit té son Confident, surt de seguida el dels cristians, i diu, dirigint-se al seu rey:

Mi señor, no hay que temer; / cumpliré mi obligación / descubriendo a discreción / lo que pretenden hacer. / Lo principal de una guerra / son los buenos confidentes / que, con astucias prudentes / al enemigo se aterra. / Y así, señor, descuidad. / Prevenid lo necesario; / del ejército contrario / descubriré la verdad.

Seguidament tenen sos parlaments els soldats cristians i els turcs, com ja hem dit, alternativament o per torn, apostrofant-se mútuament i volguent ésser tots els més braus i esforçats defensors de son credo religiós.

No creiem necessari anar transcrivint totes les tirades de versos de l'obra; però sí que farem notar com en alguns punts s'hi veu marcadament l'esperit patriòtic i el religiós en agradable conjunció i harmonia, referint-se als seus contraris:

En español territorio / han querido ellos entrar; / mas, de aquí se han de llevar / el castigo meritorio. / De aquesta España al infierno / tendrán todos que pasar, / pudiendo allí escudriñar / si es Mahoma el Dios eterno.

No menys zelosos per llur doctrina es mostren els moros, segons pot deduir-se pels fragments que segueixen:

Tú jah cristiano maldito! / de moros no digas mal; / pues con mi alfange y puñal / pronto la vida te quito. / .../ Aunque tenga de verter / cuanta sangre hay en mis venas / no me importa, si en cadenas / a todos os pueda ver. / Que con nuestro gran arrojo / Mahoma triunfará / y el cristiano se verá / siempre errante y con despojo.

Una volta han parlat tots els soldats, inclosos els banderes, el tambor cristià i el corneta turc, llavors el rei cristià, vienet que no s'han pogut avenir, notifica a sos vassalls que es té de donar principi al combat; però abans crida al seu Ambaixador, i s'entaula aquest diàleg entre ambdós elevats personatges:

Rei cristià

Al Rey moro hareis saber / diga que piensa elegir: / o alejarse de esta tierra / o quedarse aquí á morir.

Ambaixador cristià

Señor, con gusto lo haré, / pero sé que va á decir: / primero derramar sangre / antesque de aquí partir.

Rei cristià

¿Si? Pues bien; si él esto dice / no dude lo encontrará / que si mi sangre maldice / la suya derramará.

Ambaixador cristià

Pero... si con un tratado / se pudiese solventar, / sin sangre haber derramado / tambien sería ganar.

Rei cristià

Tal vez sería imprudente / y no hay tiempo que perder; / cumplid inmediatamente / lo que os manda mi poder.

Seguidament, el Rei moro, com qui es creu amo i senyor del territori, parla amb el seu ambaixador de l'exterminació dels cristians si no es sotmeten a l'autoritat del Gran Turc. Vegint-se, per mostra, els següents versos:

Rei moro.

¡No queremos cristianismo! / fuera aquesta religión, y a la batalla hoy mismo / sin ninguna dilación. / Vos, mi gran Embajador, / al cristiano le direis, / si no cede sus derechos / de existir le privareis.

Ambaixador moro.

Tanto, yo no lo aguardara / si en mi mano ello estuviera; / pues su doctrina quemara / y su imperio destruyera.

Després té lloc una curiosa entrevista dels dos bàndols, en aquesta forma:

Ambaixador cristià

Abrid la puerta del Rey.

General moro

¿Quién sois vos, que aquí llegáis?

Ambaixador cristià

¡Cómo! ¿Así lo preguntáis?

Yo quiero hablar con el Rey.

General moro

Está bien: avisaré / a mi real magestad / vuestra llegada. Aguardad / y al momento volveré.

Quan el General moro torna, continua dient:

Gran Embajador, entrad; / y a mi Rey podeis hablar.

Col·locat l'Ambaixador cristià davant del Rei moro, segueix aquest animat i en+èrgic llenguatge:

Ambaixador cristià

Por mandato de mi Rey / aconsejo os alejeis / y si a mi no me creéis / se aplicará nuestra ley.

Rei moro

Lejos, huid de mi presencia / antes no os mande ahorcar; / de vuestro Rey, la existencia / no la puedo perdonar.

Ambaixador cristià

No os detengáis ni un instante, / pues decididos estamos / que si pasáis adelante / moriréis a nuestras manos.

Rei moro

No será de menester / el usar tanto rigor; / a la vista puede ser / que aplaquemos su furor.

Ambaixador cristià

Pensad bien qué contestáis / a aquesta orden real; / ¿es que los moros deseáis / provocarnos al puñal?

Rei moro

Escuchad: a vuestro Rey / decid que animoso estoy. / Romperemos sus banderas / o pereceremos hoy.

Ambaixador cristià

Pues, adiós, moro cobarde.

Per abreviar l'assumpte, direm que es fan les darreres temptatives celebrant noves conferències les parts enemigues, però cap d'elles vol cedir un punt en les seves pretensions i no resta altre medi que declarar-se en batalla els dos exèrcits. A la primera embestida i en mig del soroll causat pel refregament de les armes dels combatents, cauen a terra la meitat dels soldats de mahoma. Reposats de l'esglai, se renova el combat i queden estesos a terra una part dels cristians.

En aital situació hi intervé el cap de les milícies celestials, l'Arcàngel Sant Miquel, balandrejant flamígera espasa, defensant amb arguments la sacrosanta fe de Jesucrist i la puresa de Maria Santíssima.

Aquella Virgen sagrada / y de un divino destello / que es la Reina soberana / de los ángeles del cielo.

El Rei moro a la fi queda vençut i rendit als peus de Sant Miquel, donant-se per convertit a la Llei de gràcia, acabant-se l'entremès amb l'acostumat "estribillo":

y de las faltas que hicimos / perdón a todos pedimos.

Vetaquí l'argument resumit de la popular *Patera* d'Igualada, d'autor anònim o almenys desconegut, cosa certament deplorable, perquè impossibilita el poguer determinar de pla l'època en què fou escrita l'esmentada obra. Amb tot, nosaltres ens inclinem a creure que data del segle XVII, pels següents raonaments.

En aquella centúria, principalment a la primera meitat d'ella, quan, expulsats els moros de la península ibèrica, tot se reuní en una sola monarquia, va resultar que Espanya, no satisfeta dels seus límits naturals, feia ostentació de les seves forces, i passejava un penó per tots els punts del món conegut. Aquests principis sembrats en la nació arribaren a son complement i desenrotllo i – com si diguéssim- quedaren impresos en l'ordre polític i en literari, igual que en els costums i en les diversions.

Per això, el poble inventaria els balls de moros i cristians amb què representar la nativa grandesa que allavors era el somni daurat dels espanyols. Per això no faltarien poetes que escrivissin entremesos amb què donar gust o afalgar les aficions de l'època.

Precisament no fa molts anys va aparèixer un llibre, "Impresiones de arte", d'En Santiago Rusiñol, on son il·lustrat autor donava compte del costum tradicional que hi ha en la ciutat granadina de representar-se allí, des de temps immemorial, per la diada de Nadal, una comèdia o auto sacramental intitolat la "Toma de Granada", que es pot sintetitzar en aquestes mateixes paraules de son llibre:

"Esta obra (la Toma de Granada) atribuída al propio felipe IV, mezcla de cosas hermosamente bien dichas; al lado de otras fronterizas del ridículo, llena de arranques caballerescos e hiperbólicas declamaciones, es un drama de moros y cristianos, en el cual por ser escrito de los nuestros, siempre les toca perder al pobre moro vencido. Sin duda, debióse representar al aire libre, según fué moda en los días que fué escrito y debió ser hermosamente presentado."

Tot, o bona part d'aquest judici pot aplicar-se a la *Patera* d'Igualada, amb la circumstància de que aquí, encara en els nostres dies se representa a l'aire lliure.

Uns i altres raonaments i similituds, doncs, ens inclinen a suposar que la *Patera* fou escrita en el segle XVII; majorment quan trobem un altre detall que anem a exposar:

Tots els autors que s'han ocupat dels costums antics d'Igualada convenen en què l'actual *Patera* és una modificació o transformació de l'entremès o ball de *La Turquía*, del quan ja se'n troba testimoni en documents de l'any 1489.

El nom de Turquía devia perdre's a partir de l'any 1661, car dels comptes comunals del 1660 resulta que encara es pagaren 11 lliures 5 sous, *per lo gasto de la "Turquía" y diablots del dia de Corpus*. En canvi, es troben els comptes de l'any 1679, i allí hi figura relacionada la pòlissa feta a

favor de un tal Francesc Balet i sos companys *per ballar la patera lo die de Corpus*. Tenim, doncs, ben clar que la representació del ball de la Patera data de l'any 1679 o poc abans.

I, aclarit aquest punt, passem a un altre.

Les dances o comparses típiques acostumen anar acompanyades de música, servint-se a l'efecte de l'espiguet d'una gralla, de la melancolia d'una tenora, de la dolcesa d'un fluviol o del valent redoble d'un tabal. Doncs bé: la *Patera* d'Igualada ha vingut sempre fent ús d'un parell de tabals que, tant en les passades com mentre dura el temps que es deixa a posta entre cada parlament, toquen exactament un ritme, al so del qual els soldats moros y cristians- que, com havem dit, es posen en dues fileres- salten, acostant-se i allunyant-se amb cerimoniosa igualtat, duent a la mà llurs armes alçades, fent de manera que s'entrecreuin i xoquin cada volta que el moviment de saltar convergeix al mig de les fileres.

Veus aquí l'esmentat ritme, representat amb signes musicals:

[posa el patró rítmic]

Pot ésser tot el monòton que es vulgui, emperò deu haver de dir-se que és tan particular, és tan de casa, que els igualadins, més que ficat a l'enteniment, el tenim aquest ritme com encarnat en el nostre ésser. El sentim tocar a les campanes de la parròquia cada vegada que es bateja un nen, i serveix a faisó d'himne honorífic per a baixar i pujar la bandera en les festes populars de Sant Antoni, Innocens i altres.

Què direm més? S'ha donat el cas de trobar-se en país estranger un fill d'Igualada, i amb el ritme de la *Patera* descobrir la presència d'un compatriota seu. ¡Poder meravellós del ritme!

Com és molt natural, les orquestres i bandes igualadines al sonar la *Patera* ho fan amb una melodia algunes vegades no molt harmonitzada, però mantenint el mateix ritme, i produïnt-se allavors aquesta música:

[posa un exemple harmonitzat]

És notable observar que aquest ball de moros i cristians en algun temps l'executava la gent més distingida de la localitat, i ens ho corrobora, en cert modo, que una de les millors cases d'Igualada, se'n digui encara, de renom, a *câl Patera*, que segurament li prové d'haver algun dels passats de la família tingut gran afició al popular ball igualadí. Cal també remarcar que la *Patera* fou l'únic entremès que obtingué una recompensa metàl·lica de cent escuts del rey Ferran VII, quan vingué a la vila l'any 1828.

I ve molt a tomb una nota folk-lòrica al parlar de la *Patera*, i és que a Igualada, amb la música d'aquest ball, hi sol cantar la quitxalla una petita lletra que tal volta sigui un fragment o tornada d'alguna cançó popular perduda, o qui sap si pot tenir alguna relació amb *La Patum*, de Berga. Siga el que es vulgui, aquella lletra diu de la següent manera:

[posa l'exemple amb la lletra: *Patera patúm / Patera patúm / Patera patúm, les banyas de fum, les banyes de fum*]

Hem arribat a la fi del que ens proposàvem estudiar. Unicament falta notar com i quan té lloc l'execució del popular ball de *La Patera*.

En els nostres temps i de moltíssims anys (doncs ni els vells recorden el contrari), la *Patera* s'ha vingut exhibint per la Festa Major que celebra anyalment la ciutat del Noia, amb motiu de la festivitat de son Patró Sant Bartomeu, o sia el 24 d'agost, en què s'exhibeixen els balls o comparses típiques dels *bastoners*, els *nans*, els *cercolets*, els *pastorets*, la *moixiganga*, els *diables* i els *gegants*. Tots aquests entremesos –que en dirien antigament- surten a la vigília de Sant Bartomeu [en el tradicional cercavila (aquí es diu pasacalla)] en la passada que es fa per la ciutat; a l'endemà, dia 24, acompanyen les autoritats a l'Ofici. Eixint d'Ofici fan les seves habilitats en la *Plaça del Blat*, i a la tarda van a la processó, sense perjudici de que, fora d'aquests actes de rúbrica, voltin els carrers de la ciutat a fer gala de son prestigi i perícia.

Es trist confessar que la *Patera*, per ésser més difícil d'organitzar que altres entremesos, tant pel nombre de sos individus, com per requerir-se més assaigs i haver d'apendre els parlaments, s'ha anat oblidant llastimosament, i de segur que hi ha contribuït una mica la deixadesa o indiferència que en algunes èpoques ha regnat per les coses antigues, considerant-les com a *passades de moda*. La última vegada que s'ha representat a Igualada fou en l'any 1896.

Emperò, no sempre la *Patera* ha eixit per Sant Bartomeu, per més que així ho hàgim vist els igualadins d'ara, i per més que així ho vingui a significar el pròleg amb què comença l'Ambaixador cristià. [La còpia arxivada al nostre Municipi és moderníssima i treta d'un exemplar manuscrit que sembla del primer terç del segle passat].

L'antic entremès de *La Turquia* que, com s'ha vist, va precedir al modern intitolat *La Patera*, trobem, per documents irrefutables, que precisament se celebrava per la festivitat del Corpus, junt amb els diables, els cavalls cotoners i potser algun altre entremès.

I a l'època de la transformació de la *Turquia* en la *Patera* (any 1679 o poc abans) encara va executar-se aquesta darrera en la festa del Santíssim Sagrament: ben clar ho diuen els comptes municipals de l'esmentat any 1679: "per ballar la *Patera* lo die de Corpus".

La manca de varis registres en l'Arxiu de l'Ajuntament igualadí per una banda, i la circumstància de que cap als segles següents no eren tan profusos els escribans en consignar certs detalls, ens priva de què poguem seguir el procés de la qüestió fins arribar als nostres temps.

El probable és que vindria una època en què els prohoms dirien: "de la processó de Corpus traïem-ne aquest batibull d'entremesos i balls que en certa manera destorben l'augusta i religiosa serietat de l'acte, i en canvi exhibim-los per la solemnitat de Sant Bartomeu, que és la Festa Major i els veïns i forasters podran gaudir d'uns espectacles típics i tradicionals." I la *Patera* i els diables i els cavallets i demés comparses típiques, d'allavors en avant feren les delícies de la festa Major que té lloc avui pel 23, 24 i 25 d'agost, de la mateixa manera que abans eren part integrant de la festivitat del Corpus.

L'exposat no era obstacle per a quan Igualada volia celebrar festes extraordinàries tregués el bo i millor de ses venerandes costums. Així estem segurs que entre els obsequis per fer agradable la visita dels reis, quan aquests visitaven la vila o hi passaven de trànsit, no hi faltaven pas els populars entremesos, i entre ells la característica *Patera*. Una prova taxativa d'això és el fet que citem en altre lloc, de l'any 1828, quan la vinguda de Ferran VII.

Ademés consta per cert que un dels molts festeigs celebrats l'any 1617 (dia 30 de juliol) per a solemnitzar la col·locació de la primera pedra de l'actual temple de Santa Maria, fou la representació, en la Plaça major, de dues esquadres de moros i cristians, que es disputaven *una galera, o fusta o guisa de galera*, eixint de la lluita vencedors els cristians. ¡Eren els costums generals de l'època! ¡Era la satisfacció de l'amor propi i de la nativa grandesa que afalagava als espanyols!

Crec per la meua part haver apurat prou l'assumpte, car realment no sé què més dir sobre la *Patera* d'Igualada.

Solament és de doldre que el treball esmerçat no hagi estat fet per una ploma millor templada i per una intel·ligència superior, doncs amb seguretat que n'hauria eixit un estudi vertader, quan ara amb totes les meves forces i bona voluntat no passarà d'ésser un assaig d'estudi.

Sigui aquest assaig almenys el suficient per a formar-se un concepte cabal de l'assumpte tractat i per a convèncer-se, com jo n'estic, de la grossa necessitat que existeix de fer reviure les velles usances típiques de la terra que ens ha vist néixer.

Sigui almenys el bastant per a deixar demostrada la conveniència de restablir i conservar amb tota sa senzillesa aquestes pràctiques tradicionals dels pobles que són la delectança dels vers aimadors de Catalunya en general, i dels entusiastes cultuivadors de la ciència folklòrica en particular.

Gabriel CASTELLÀ i RAICH.

Igualada, 1932, agost 23. Biblioteca Central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, 23-VIII-1932. Núm 369. Carta d'opinió, pàgina 7

De cada any.

La Festa Major: heus aquí una solemnitat anyal que escau a tots els pobles, a totes les tendències, a tots els règims.

[...]

I encara que tots els actes de Festa Major tenen una semblança a tot arreu, no obstant cada u pel seu poble hi sent una predilecció especial, un no sé què que no troben en el lloc on habitualment es resideix, si no és el propi lloc on s'ha nascut.

També hi ha particularitats ben locals, en moltes ciutats, que atrauen bon contingent. Així, per exemple, un vallenc en lloc troba tan simpàtics els *Xiquets* com a Valls mateix. Els de Berga, mai trobaran tan escaient i apropiada la *Patum*, com en la seva pròpia ciutat, perquè allí l'han vist sempre i sembla que els carrers i places siguin fetes exprofés per aquells populars balls.

I el que diem de Valls i Berga, ho podríem dir d'altres pobles; s'hauria pogut dir també de nostra Igualada de la *Patera*, quan, quaranta anys enrera, era un número indispensable de la nostra Festa Major, els personatges principals de la qual eren representats sempre pels mateixos individus, que hi posaven el màxim d'interès i dignitat.

Per això en arribar aquesta diada anyal no ens estranya veure multitud d'igualadins que, obligats per la necessitat del viure es veuen obligats a viure lluny de llur ciutat nadiua, per poc que puguin no deixen mai passar l'avinentesa de la Festa Major sense volguer fer estada per uns dies a la seva volguda ciutat, ni tampoc d'altres que hem de fer memòria per recordar de quina casa descendeixen, si els seus acompanyants no ens ajudessin a desfer l'incògnita.

Roc de la Roca.

Igualada, 1932, agost, sd. *El devot del Sant Crist*, Any III núm. 32. Novembre 1932, pàgines 2-3. Article de Gabriel Castellà sobre la participació municipal en afer de devoció cabdals per a Igualada.

LA PROTECCIÓ OFICIAL

En tot temps s'és considerada l'entitat representativa del comú de veïns com una protectora de ço que desperta o té interès públic i excepcional dins les poblacions.

I en èpoques, fins no molt llunyanes, les empreses importants o de relleu que afectaven al sentiment religiós col·lectiu popular, no eren pas tampoc les menys afavorides amb la protecció, diem-ne oficial, de l'Ajuntament: molt al contrari.

De ço que diem, un exemple se'n vegé a l'any 1756. A costa de sacrificis i despeses s'estava acabant, amb la joia i beneplàcit de tot Igualada, l'artístic retaule —que avui encara admirem— de l'altar de la Minerva i Sant Crist; segurament ja s'havia comptat amb les almoines dels bons igualadins i devots de la santa Imatge. Els honorables priors de la Confraria no varen dubtar en trucar a les portes protectores del Cabildo municipal, mitjançant mi escrit del qual en tenim còpia, concebut en els següents termes textuais:

"Los Priors de la Confraria del St. Christo de la pnt. Vda de Igualada, ab la major veneració representen a V. Mcia. de que, estantse conduint la fàbrica del Altar de dita Capella, desitjan col·locar la Sta. Imatge en ell, y per esto se mira ser molt propi lo dia 3 de Maig del corrt. any en qual dia se farà la festa annual, y per la gran alegria que cap en tot lo Poble, se podria aumentar lo fer festa lo dia 2 y lo dia 4 per Difunts, a qual fi podrá V. Mcia. resoldrer lo convenient, y com está dita Confraria molt empeñada per lo gasto de la fàbrica y ser V. Mcia. Patró de ella; — Sup.cam ab tot rendiment a la Caritat de V. Mcia. se dignará donar las providencias per lo major lluiment de las festas, y librar una Almoyna per ajuda de cost de ellas y de la fàbrica. — Lo que esperan de la Práctica de semblants ocasiones y de la benignitat y protecció de V. Mcia. Magch. Senyor: Los Priors de la Confraria del St. Christo de la pnt. Vila."

L'anterior memorial fou presentat pel senyor degà dels regidors, doctor Antoni Abad, qui hi afegí, per compte propi, de paraula, que son parer era de celebrar les festes tal com es projectaven, que el dia de la invenció de la Santa Creu (3 de maig) en lo successiu es

commemorés l'acontexement de l'estrena del retaule, i que, per via d'almoïna, se atorgués als senyors Priors, aquell any, la quantitat de seixanta lliures barceloneses, de cabals municipals. I així va acordar-se pel Consistori igualadí, en què estaven reunits el batlle Josep A. Mateu, el degà esmentat, doctor Abad, i els regidors Pere Roca, Salví Bosch, Miquel Amigó i Josep Musons, actuant-hi de secretari autoritzant de l'acte el notari Francesc Melcior.
Gabriel Castellà

Igualada 1932, desembre 31. Biblioteca Central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, Any II núm. 475, 31 de desembre de 1932. SERT 1987, pàgines 28-29.

Estupefacció davant la no autorització d'alcaldia per a fer l'acte de la cavalcada dels Reis d'Igualada.

NO DEIXEN SORTIR ELS REIS

La comissió organitzadora dels Reis ha rebut un ofici de l'Alcaldia denegant l'autorització de sortir enguany la tradicional cavalcada dels Reis Màgics pels carrers de la ciutat, permetent sols el repartiment de joguines dins el local del Centre Catòlic.

En aquella comunicació no s'esmenten els motius que justifiquin la radical determinació de la nostra primera autoritat.

A l'estendre's la notícia, tothom s'ha estranyat d'una prohibició tan inoportuna que no pot fonamentar-se ni en pretextos d'ordre públic, ni polítics, ni religiosos de cap mena.

La cavalcada dels Reis no pot sotmetre's a fiscalització laica, puix és l'expressió de la noblesa dels sentiments d'uns homes que volen associar-se, il·luminant-la, la joia dels infants, dels infants pobres i rics. Ultra això, la negativa de l'Alcaldia perjudica fortament els interessos dels nostres comerciants.

La comissió organitzadora de la cavalcada ha començat a fer gestions encaminades a aconseguir la revocació de l'ordre prohibitiva. No pogué entrevistar-se amb el senyor Biosca per trobar-se absent.

Aquest matí, una comissió de comerciants de juguets, acompanyats pel President del Centre Gremial, ha estat a la Casa Ciutat, pel mateix fi. Ha estat rebuda pel tinent d'alcalde Sr. Mussons (M.), al qual ha exposat els perjudicis que s'irroga als seus interessos denegant la sortida de la cavalcada dels Reis.

El Sr. Mussons, ignorant de la decisió de l'Alcaldia, ha contestat que s'entrevistessin amb el Sr. Biosca, el qual probablement arribaria a la tarda.

La comissió ha acordat fer-ho així.

Hem intentat esbrinar els mòbils de la negativa. Sembla que existeix el criteri de no autoritzar cap manifestació pública. Si persisteix, preveiem moltes topades i no pocs disgustos.

Voldríem que la nostra primera autoritat, donant-se compte de les raonades reclamacions que hom li farà, tornés sobre aquest acord, autoritzant la sortida dels Reis Màgics d'Orient.

Igualada 1933, gener 2. Biblioteca Central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, Any III núm. 476, 2 de gener de 1933. SERT 1987, pàgines 29-30.

Defensa de la festa dels Reis d'Igualada davant la no autorització d'alcaldia per a fer l'acte de la cavalcada.

LA FESTA DE REIS

Dintre els records que tots conservem de nostra infantesa, cap potser més joliu, més agradable que el dels Reis. Amb quina emoció vèiem el criat ros, blanc o negre, separar-se de la comitiva, precedida per l'estrella refulgent, i venir dret a nostre balcó o finestra.

Quina emoció més fonda quan vèiem que aquell ésser sobrenatural, en nostra pensa, ens entregava el paquet, que a nosaltres ens semblava sempre el més voluminós i d'on eixien els juguets que havíem demanat en la lletra feta amb tota la innocència i amb tota l'esperança!

Quantes vegades, el pas dels Màgics pels nostres carrers i places havia embadalit als petits i emocionat als grans, i no poques d'aquesta cavalcada, n'havia començat un idil·li que després s'havia transformat en una llar cristiana i, sempre, els records de tothom embolcallaven la caravana màgica en una alegria pura, una joia intensa, mai a ningú havien molestat...

Forasters i gent de casa omplia el carrer de la Soledat a l'hora de l'arribada dels Reis Màgics; en el repartiment de juguets a les famílies menesteroses es feia que també arribessin a elles la joia que omplia a les demés, i per tot arreu, balcons plens i carrers enllumenats, i els quatre cavalls amb estrella, àngel, Màgics i carrosses, passaven una vegada a l'any per tot arreu i tota la ciutat en rebia l'influència benefactora.

I l'endemà, quina gatzara. Les fires omplien els carrers; a la Plaça de la Creu, els garlaires feien rotllo, i la quitxalla amb totsels instruments discordants producte del pas dels Reis, feia retrunyir els sons de festa, i esbandia per tot arreu la satisfacció de veure com al Cel es recorden dels nens i nenes que són bons minyons.

Però, tot això s'ha acabat. El pas dels Màgics aquest any no es farà més que pels viaranys del Cel, i l'alegria dels infants benestants solament començarà l'endemà al matí, quan vegin els juguets als balcons o damunt el llit; però, i els infants pobres, aquells que rebien directament dels Reis el jugueta, i que ara no el tindran, amb quina tristor no recordaran la diada de Reis de l'any 1933!

L'autoritat governativa no ha volgut ajudar els desitjos dels que no volien que es perdés un dels nostres costums més típics, i pesi els esforços realitzats per La Comissió de Reis, pesi a les gestions dels comerciants a qui perjudica també aquesta decisió, no ha considerat prudent donar el permís que se li demanava, i refermant la seva primera determinació, ha privat el pas dels Reis pels nostres carrers.

I, cosa rara; si consultem individualment els membres de nostre Ajuntament, són molts, la majoria, que diuen que ells no negarien la permissió; el mateix Alcalde sembla, o semblava, inclinat a una transacció, per bé que de moment posava unes condicions inacceptables, que podien anar-se endolcint.

Doncs, qui és el causant, qui és el que ha disposat que aquest any no fos permesa la sortida de la cavalcada dels Reis? Fóra convenient sapiguer-ho, per veure a qui han d'agrair els infants "humils" (per utilitzar la paraula de moda) l'haver-se perdut les juguines de la diada de Reis de 1933.

Igualada 1933, gener 3. Biblioteca Central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, Any III núm. 477, 3 de gener de 1933, pàgina 2.

Crítica a la doble moral dels comerciants i el fals progressisme envers la Festa dels Reis.

ELS REIS I UNES PANCARTES DE CINEMA

Rondant pels nostres carrers, hem d'ésser sovint espectadors de les excentricitats i del bon humor d'alguns comerciants disposats a divertir el públic.

Ara mateix, amb motiu de la proximitat dels Reis, en una merceria que dóna a la Rambla i al carrer Nou, s'exhibeixen, a títol de reclam, dues grans pancartes en les quals —volem creure que per seguir la *moda* reformista dels nostres laics— uns ninots de cinema i una redacció snobística, substitueixen les al·legories i les al·lusions usuals a la festa dels Reis...pels quals el comerciant fa la festa.

No hi hauria res a dir si aquest, una mica més conseqüent amb les *pròpies* conviccions, s'hagués abtingut, no venent juguets, en una festa tan reaccionària i cavernícola com la festa dels Reis. Perquè, senyors, seria hora de què acabessin els contrasentits o la murrieria d'aquells que per

tot drap es diuen anticatòlics, i no es descuiden de comerciar amb objectes religiosos, imatges de sants, llibres de Primera Comunió, figures de Pessebre, etc., posem per cas.

Tornant a la merceria de més amunt, hem de confessar que ens estranya l'omissió del nom dels Reis en la propaganda, puix tenim entès que el seu propietari formà part de la comissió de comerciants que anà a veure l'Alcalde per a què deixés sortir la cavalcada dels Reis.

Igualada 1933, gener 4. Biblioteca Central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, Any III núm. 478, 4 de gener de 1933, pàgina 2. SERT 1987, pàgines 31-32.

Defensa de la festa dels Reis d'Igualada davant la no autorització d'alcaldia per a fer l'acte de la cavalcada.

LA QÜESTIÓ DE LA CAVALCADA DELS REIS. - DECLARACIONS DE L'ALCALDE

La prohibició de la sortida de la Cavalcada dels Reis que tradicionalment organitza el Centre Catòlic ha provocat generals protestes.

Hom l'atribuïa a la intolerància sectària que sembla s'hagi ensenyorit de determinats medis polítics o governamentals.

Com sia que ignoràvem les raons oficials en què poguéssim recolzar-se aquella prohibició, hem sol·licitat i obtingut una entrevista amb el batlle Sr. Biosca, el qual ens ha fet les següents manifestacions:

-Podeu ben creure que jo no sóc contrari a les festes i actes tradicionals del poble- ens ha dit.

Però, francament, per un esperit d'humanitarisme ben entès, no puc menys d'ésser contrari a la Cavalcada dels Reis en la seva organització actual, car posa massa en evidència la desigualtat social dels infants.

Ultra això, cal modernitzar els costums i deixar-nos de pràctiques familiars anacròniques que dificulten el desvetllament de l'intel·lecte infantil. Es a dir, és hora ja, de no fomentar les il·lusions dels infants amb enganys o fantasmagories.

Per la força d'aquests raonaments no he autoritzat la sortida dels Reis.

Deixem les coses així, enguany -ha afegit el batlle- i l'any vinent cuidarem d'organitzar els Reis sobre bases més generals i a to amb les realitats i necessitats actuals.

Ací acaben les declaracions del Sr. Biosca, les quals, naturalment, podran tenir la seva part de raó, però estem segurs que no resistirien la més lleu argumentació que hom hi oposés.

Igualada 1933, gener 5. Biblioteca Central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, Any III núm. 479, 5 de gener de 1933, pàgina 1. SERT 1987, pàgina 32.

Defensa de la festa dels Reis d'Igualada davant la no autorització d'alcaldia per a fer l'acte de la cavalcada.

Arran d'unes declaracions

La prohibició de la sortida de la tradicional Cavalcada dels Reis, és, sens dubte, una de tantes manifestacions de sectarisme pueril que serveix a molts per a justificar el seu republicanisme. El nostre batlle, però, no n'és pas d'aquests. Profundament religiós -a la seva manera-, enamorat del Diví Mestre a través de les planes sublimes del llibre de Papini, encantat i devot de les festes tradicionals, segons ell mateix ens conta, estem segurs de què es delectava cada any, tant o més que la mainada, veient el pas majestuós de la reial cavalcada, que portava amb els juguets, l'alegria als infants.

Però l'Alcalde es deu als seus i a la disciplina del seu partit d'esquerra. I ells les odien les festes tradicionals, oi més si tenen regust religiós o reminiscències monàrquiques.

I ell en té l'ànima amarada d'amarguesa perquè ha d'ofegar els seus més íntims impulsos i àdhuc fer el sacrifici d'aparèixer personalment culpable d'aquesta prohibició, per tal que, els blasmes

no caiguin damunt els seus correligionaris. Així l'Alcalde, amb una admirable abnegació, afronta la impopularitat més temible que és la impopularitat de la mainada.

I encara fa més l'Alcalde; ha volgut, per mitjà d'unes declaracions habilíssimes, disfressar amb raons enlluernadores els motius de la seva negativa.

Veiem-ne algunes. És enemic de la cavalcada dels Reis per humanitarisme, o sia perquè posa massa en evidència la desigualtat social dels infants. Ens plau que sigui tan sensible i humanitari el cor del nostre conseller en cap.

Mentre els rics -diguem-ne rics- es gastaven dues pessetes fent-se pujar pels patges reials els juguets al balcó, els pobres els rebien gratuïtament i directa de mans dels Reis. Això és intolerable. I també és intolerable que els rics mengin tranquil·lament a les taules de llurs cases i els pobres hagin de rebre el pa a les taules de Beneficència. També ho és que els rics puguin estar malalts als llits flonjos de la seva llar i els pobres hagin de guarir-se al llit d'un hospital. L'Ajuntament no hauria de subvencionar-los aqueixos establiments que posen en evidència una tal desigualtat social.

L'anacronisme és l'altra raó de pes adduïda per l'Alcalde a favor de la seva negativa. Realment la figura d'uns Reis gairebé llegendaris, els seus llargs habillaments exòtics, el seu fastuós seguici de criats i patges és un anacronisme frapant en aquest temps d'americanes democràtiques. L'Alcalde té raó, i hem de bandejar del teatre les grans obres clàssiques si els moderns reformadors no es decideixen a vestir els personatges amb "smoking". Les grans obres pictòriques d'època hauran també d'ésser bandejades dels nostres museus per anacròniques, i per ésser ben radicals i conseqüents haurem de suprimir també qualsevol règim que empri noms i formes ja emprades abans de Jesucrist.

Cal no fomentar les il·lusions dels infants amb enganys -acaba dient l'Alcalde. Pobres infants sense il·lusions! Tant se valdria suprimir els anys feliços en què resten ignorants de les realitats crues de la vida! Donar uns moments de felicitat amb una il·lusió pròpia de la deliciosa innocència infantívola, no és un engany, sinó un deure del qual la Humanitat no pot substraure's si no vol crear uns infants tristos, desenganyats i vells abans d'hora.

A qui no es deu enganyar és als grans, sobretot als humils, als obrers del camp i de la ciutat, amb teories de redempció utòpiques per tal de fer-los servir d'escambell a la satisfacció de les més baixes concupiscències.

Aquests enganys de lesa humanitat haurien de punir-se, mentre que la Cavalcada dels Reis no podia prohibir-la mai l'Alcalde amb pretextos que recolzen damunt d'un criteri personal en desacord amb la gran majoria de la ciutat.

Igualada 1933, desembre 29. Biblioteca Central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, Any III núm. 763, 29 de desembre de 1933, pàgina 1. SERT 1987, pàgina 34.

Defensa de la festa dels Reis d'Igualada davant la no autorització d'alcaldia per a fer l'acte de la cavalcada.

"REIS" ELECTORERS

L'aversion dels nostres esquerrans vers la festa dels Sants Reis Màgics i, en particular, vers les manifestacions joioses de la seva prodigalitat mirífica a favor dels nens que són bons minyons de tot el món -bella figuració que ha servit als pares per a esbafello hi hagué cavalcadaar les il·lusions rosades de llurs fillets, i àdhuc per a estimular-los el caràcter i conducta llur- és motivada exclusivament pel simbolisme religiós que inclou.

Fa llàstima oir-los bescantar un espectacle tan lluminós i alligonador com la cavalcada dels Sants Reis, amb l'excusa de combatre una superstició (ells, els grans fetitxistes) i de vetllar per l'independència espiritual del nen, amb el mateix zel amb què ho faria qualsevol psicòleg standarditzat.

Però, com que les festes dels infants són insubstituïbles, els nostres esquerrans s'han vist precisats a improvisar-ne, plagiant els procediments i les diades cristianes.

Per això, els Sants Reis també passaran, ben a contracort certament, pels Centres d'Esquerra. Potser no els faran personalment els obsequis a la mainada; però tant se val! es valdran de la mitjanceria d'unes mans femenines o de qualsevol autoritat municipal.

El fet és que els Reis passen. Però no passen els autèntics —ja hem dit que eren un plagi—, i són, a més, setmesons, car arriben per Cap d'Any. Per això llur munificència no és desinteressada. Els maliciosos murmuren que, a canvi d'unes joguines, demanen polidament el vot.

Són uns Reis electorers, vaja!

PICS

Igualada 1933, desembre 30. Biblioteca Central d'Igualada. *L'Igualadí*. Portantveu semanal d'Esquerra Republicana. Època VIII núm. XXXIX, 30 de desembre de 1933, pàgina 3. SERT 1987, pàgines 34-35.

Contraprogramació del Centre Republicà a la cavalcada i festa de Reis del Centre Catòlic.

CENTRE REPUBLICÀ - Secció Femenina

L'arbre Noël

Dilluns, diada de Cap d'Any, a les 4 en punt de la tarda, en la folgada Sala d'actes del nostre Centre, la Junta Directiva de la Secció Femenina farà el repartiment de joguines als infants, les mares o familiars dels quals, s'hagin procurat el ticket corresponent.

En mig de l'escenari, decorat expressament per aquesa festa, apareixerà l'Arbre Noël ben proveït de joguines de les més diverses classes.

Res de criats negres, ni de reis rossos. Mai els reis ni els seus criats, han donat res al poble. Calia acabar amb aquesta farsa.

Seran les nostres mateixes dones, les quals, a plena llum, faran present d'una joguina als nens dissortats, que els emplenarà d'alegria.

No trobem paraules prou elogioses per a fer remarcar tota la meritòria labor que les nostres dones vénen portant a la pràctica, des de la Secció Femenina del Centre Republicà.

Així bones amigues; actives i renovadores és com ens agrada veure-us, ja que aquest i no altre és l'esperit de la República.

Igualada 1934, gener 5. Biblioteca Central d'Igualada. *L'Igualadí*. Portantveu semanal d'Esquerra Republicana. Època VIII núm. XL, 5 de gener de 1934, pàgina 3. SERT 1987, pàgina 35.

Contraprogramació del Centre Republicà a la cavalcada i festa de Reis del Centre Catòlic.

CENTRE REPUBLICÀ Secció Femenina

La festa de l'Arbre Noël que tan encertadament saberen organitzar, en la diada de Cap d'Any, les senyores associades d'aquesta Secció, resultà, com ja estava previst un èxit grandios.

Sis cents foren els juguets distribuïts entre la mainada: sis centes les alegries produïdes entre els infants, sense necessitat de recórrer a l'engany de fer creure que els reis porten coses boniques als nens bons (els rics) i no res (als pobres).

Cal acostumar-nos, mal pesi a l'ànima esclava dels clericals interessats en mercadejar amb les coses de la religió, a prescindir de manera absoluta, dels reis, tan si aquests són de la terra com del cel.

La nostra més sincera felicitació a la comissió organitzadora de la festa de l'Arbre de Noël.

Igualada, 1934, desembre 31. Biblioteca central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, any IV, núm. 1051 pàgina 2. SERT 1987, pàgina 35.

Notícia de la cavalcada de Reis.

LA CAVALCADA DELS REIS

Estan ja col·locades al vestíbul del Centre Catòlic, les bústies per on els nens i nenes adrecen llurs peticions als Reis Màgics. Aquests faran la seva entrada triomfal al capvespre del dia 5, pel carrer de la Soledat, començant tot seguit el repartiment dels seus presents a la mainada.

La Comissió organitzadora ha procurat que els Sants Genets es recordessin, d'una manera especial, dels infants pobres, als quals també rebran magnífics obsequis en llur domicili. Enguany, doncs, no es farà el repartiment de juguets al Centre Catòlic. Per aquest motiu els infants podran rebre dejorn encara els encàrrecs que han fet als Reis, i aquests podran continuar la seva ruta vers els altres pobles de la contrada.

Igualada 1936, gener 4. Biblioteca Central d'Igualada. *Diari d'Igualada*, Any VI núm. 1347, 4 de gener de 1936, pàgina 1. SERT 1987, pàgines 35-36.

Carta als infants d'Igualada convidant-los a no demanar armes com a joguina, amb el teló de fons de la invasió d'Abissínia per part d'Itàlia.

LLETRA ALS INFANTS

Els Reis passaran, com cada any, pels nostres carrers i places i deixaran alguna cosa que us serà grata al peu del vostre portal o dintre el vostre balcó. S'acosta la diada de Reis, i vosaltres heu d'escriure la carta a les altes Majestats Orientals -si no ho heu fet ja- en demanda de tot el que més preferiu entre les joguines i objectes més estimats. Això, és clar, suposa una labor de selecció, de meditació. Segurament, que per a facilitar-la haureu sortit amb els vostres pares, més d'un dia, a observar els aparadors de la ciutat, on més coses del vostre món hi ha exposades.

I haureu vist, a ben segur, l'ampli panorama dels juguets de sempre i d'alguns models nous que us hauran cridat poderosament l'atenció. Tots aquests juguets, giraran pel vostre cap, encara tendre. Potser els somniareu i tot... En agafar la ploma, però, per a escriure als Reis, caldrà que abans, amb l'ajuda dels vostres mitjans de documentació, us hàgiu fet un ordre de preferències. Els Reis són generosos, però no ho poden ésser tant, en vosaltres, que els privi de recordar-se de tots els demás nens, fins d'aquells que no tenen paper ni tinta per a escriure'ls-hi, per als quals, també vosaltres heu de demanar. Essent doncs, així, podeu dividir els regals en dos estadis ben diferenciats: els bèl·lics i els no bèl·lics. Això vol dir, que de tots els juguets que haureu vist, n'hi ha que són per a fer la guerra i, en canvi, n'hi ha d'inofensius, d'aquells que més aviat poden ajudar-vos a construir que a destruir. Així, per exemple, uns soldats de plom, una escopeta, un canó, són objectes bèl·lics. Un Meccano, una nina, una pilota, són juguets no bèl·lics.

Tingueu present que en el món s'està lliurant una gran batalla entre homes de dos pobles, italians i abissinis, mentre vosaltres penseu escriure la vostra carta als Reis. Hi ha infants que el bramular de les bales no els deixa tranquils per a poder meditar com vosaltres. Alguns hauran perdut els seus pares i potser les seves mares i tot. D'altres estaran, ells mateixos, víctimes de la guerra, en un llit d'hospital... I els Reis no és fàcil que vagin als pobles que fan guerra a deixar joguines per als infants...

Odieu, doncs, en la vostra infantesa tot això que amb majors dimensions serveix per a portar tanta dissort als vostres germans de terres llunyanes. Odieu la guerra. Vosaltres que us estimeu tant els vostres pares, els vostres familiars, penseu què seria de vosaltres si ells havien d'anar a la guerra o eren víctimes de la guerra. No demaneu, doncs, als Reis res que serveixi per a matar o per a destruir. Demaneu, per contra, un llibre, una pilota o un patinet... Si us aficionaveu, de petits, a jugar amb aquestes joguines bèl·liques, potser algun dia, de grans, en sentiríeu l'enyor

del seu maneig. No hi volgueu saber res. Penseu que entre el mal i el bé vosaltres teniu l'obligació de decantar-vos al bé.

Si preguntàveu a un infant de les terres que sostenen la guerra si una escopeta o un canó és un bé o és un mal, segurament que us contestaria que és un gran mal, perquè pensaria que sense aquestes armes tindria els seus pares vius i podria escriure, tal vegada, amb la calma de la pau, una carta als Reis...

Demaneu per a ells el millor present de Reis: la pau. Potser els Reis tindran mitjans per a fer-los-hi arribar...

Igualada 1936, gener 7. Biblioteca Central d'Igualada. Diari d'Igualada, Any VI núm. 1348, 7 de gener de 1936, pàgina 3. SERT 1987, pàgines 35-36.

Crònica de la cavalcada de reis de 1936.

LA CAVALCADA DELS REIS

La visita d'enguany dels Sants Reis d'Orient a la nostra ciutat restarà gravada en la memòria de tots els igualadins. La Cavalcada constituí un gran èxit en tots els ordres: espectacular, benèfic i d'organització. El pas de la règia comitiva fou presenciada per tots els igualadins, que admiraren la munificència i generositat dels Sants Viatgers envers els nens pobres. Es distribuïren més de dos-cents cinquanta paquets gratuïts. La gent s'embadalia davant l'eplendor de la comitiva, composta d'una quinzena de cavalleries amb llurs genets, precedida de la bandera de la ciutat, una banda de música i un timbaler.

La comitiva era seguida i aclamada incessantment per una munió d'infants, i...no infants. Nosaltres ens sentíem rejuvenits anant darrera dels Sants Reis, i esguardant-los amb pampallugeigs d'admiració i de joia infantívola.

Els balcons i finestres eren en particular ocupades pels infants que, amb el cor tremoladiç i els ulls esbatanats d'il·lusió, esperaven els presents dels Reis, de mans de llurs gerrits patges.

La Cavalcada féu l'entrada al capvespre, i es retirà a bona hora.

Felicitem calurosament als seus organitzadors, en particular al nostre bon amic, senyor Pipó, que en fou l'ànima, ajudat activament pels senyors Ortínez, Cortadelles, Ribas i altres.

Igualada, 1943. Biblioteca Central d'Igualada. IGUALADA, Año II, núm. 86, 1943, agost 21, portada i pàg. 7.

IGNOTUS [Antoni Carner?]: "La Fiesta Mayor en el siglo pasado". Importants detalls de Patera, Moixiganga i altres.

La Fiesta Mayor en el siglo pasado

Unos días antes de la Fiesta, la llegada de las diligencias de *Câl Ramonet* i *Câl Alejandro* es presenciada por numerosos ciudadanos que esperan la llegada de sus invitados.

[...] A las nueve de la noche empieza *la pasacalle*, gustoso anticipo de la fiesta. Los faroles de petróleo de la Rambla de San Isidro parecen más alegres que los otros días, y la gente se apiña deseosa de presenciar el viejo espectáculo que cada año parece nuevo. La calle es un verdadero hormiguero humano, ruidoso y abigarrado; allí viejos de barretina y calzón corto, señorones de levita y chistera, jornaleros de blusa azul corta como la de los pescadores, o negra y larga cual la de los ganaderos; allí las mozas de cintura de ánfora que al andar dejan oír el roce de enaguas almidonadas que asoman bajo las amplias faldas de polizón, reminiscencia del antiguo miriñaque; allí gentes de toda clase y condición que se agitan al impulso de un entusiasmo infantil y profundo y se estrujan, entre codazos y pisotones, deseosos todos de ser los primeros en descubrir y gozar del espectáculo. Las ventanas y balcones parecen racimos de cabezas

humanas: son los privilegiados que pueden saborear *la pasacalle* libres de aperturas y empujones.

Por fin, el redoblar de los tambores y el agudo chillido de los *gralls* anuncian la proximidad de la alegre comitiva. A duras penas, los municipales, amparados en el prestigio de sus enormes sables jamás desenvainados, consiguen abrir brecha entre la multitud apiñada. Ya llega la farola, después la banda *Terpsícore* cuyos componentes soplan desesperadamente sin llegar a dominar la algarabía reinante. Sigue la colla de la *Patera*, cargada con la gloria de mil batallas retóricas; la *Moixiganga* con su prestigio de agilidad y audacia; los *Diables* inofensivos y grotescos; los *Bastoners*, *Pastorets*, *Caballets*, *Cercolets*, el *Drac* vomitando fuego por sus fauces...

La *pasacalle* se detiene ante la casa del Sr. Alcalde y en las de los concejales donde la banda ejecuta una de sus mejores piezas con el consiguiente *obligado* de cornetín caracoleando en el aire sus notas estridentes y que arrancan los aplausos de la multitud entusiasta.

El día de San Bartolomé, a las cinco de la mañana, la alegre diana que tocan los *gralls* despierta al vecindario. Después, las comparsas siguen de nuevo los domicilios de las autoridades y, a las nueve, formada la comitiva en la Plaza de la Cruz, frente a la Casa de la Villa, el Ayuntamiento en corporación se encamina hacia el templo de Santa María donde va a celebrarse el divino Oficio en honor del santo Patrón.

Después de la ceremonia, la corporación y su séquito regresan a la Casa Capitular. Este es el momento apoteósico de la Fiesta Mayor. En medio de un gentío inmenso, que soporta estoicamente el sol del 24 de Agosto, todos los bailes lucen ahora sus habilidades: los *Pastorets* y *Cercolets* evolucionan, evocando las antiguas danzas bucólicas, al suave ritmo de los caramillos; los *Bastoners* saltan aporreando sus palitroques al compás de la música; los *Cavallets*, centauros caricaturescos, alborotan con sus cabriolas y trallazos los diablos disparan sus cohetes y declaman unos versos verdaderamente infernales; la antigua y noble *Patera*, el más típico de los bailes igualadinos, distribuye sus esforzados adalides en dos líneas paralelas, moros y cristianos, que cruzan las espadas y cimitarras al ritmo del tambor, mientras el *Escura* y el *Cargolat* se apostrofan mutuamente en prosa y verso.

[...]

Por la tarde se celebra la procesión de San Bartolomé con asistencia de las Autoridades y precedida de todas las comparsas populares.

[...]

Igualada 1943, octubre 9. Biblioteca Central d'Igualada. *IGUALADA BOLETIN SEMANAL Editado por la Delegación Local de Prensa y Propaganda de F.E.T. y de las J.O.N.S.* Año II, núms. 84 (7 d'agost), 85 (14 d'agost), 87 (28 d'agost), 89 (11 de setembre) i 93 (9 d'octubre), 1943.

Enèssima publicació de l'Estudi de la Patera de Gabriel Castellà de 1909, en tot igual a la de 1932, però en castellà i amb petits afegits, com una frase concreta on es dóna per fet que el manuscrit que es conservava a l'Ajuntament era del primer terç del segle XIX.

Nótese que este estudio fué escrito en el año 1909.[...]

[Núm. 93, 9 d'octubre.]

No siempre La Patera ha salido en la fiesta de San Bartolomé, aunque así lo hayamos visto los igualadinos de hoy y a pesar de que tal parezca significar el prólogo con que comienza el Embajador cristiano.

La copia archivada en nuestro Municipio es modernísima y sacada de un ejemplar manuscrito que parece hecho en el primer tercio del siglo pasado.

El antiguo entremés de La Turquía, que precedió a la moderna Patera consta documentalmente que precisamente se celebraba en la festividad del Corpus, junto con el de los diablos, cavalls cottoners y quizá algún otro. [...]

Igualada, 1947-1961. Joan Llacuna, L'Aurora de l'Aragall.
Poesia del gran poeta igualadí amb rerafons de festa.

SÀTIRS

Se'ns muden, Aurora,
els ulls amb els anys.

Tu, que els tens tan negres,
te'ls veuràs castanys.
-Patera, patum,
les banyes de fum.

Els sàtirs vindran
i se'ls enduran.

-Patera, patam,
les banyes de fang.

Els tritons, ondina,
es fiquen al blanc
de la teranyina.

Tàrrega, 1948, maig 12. *Nueva Tárrega. Semanario de información local. Año V, núm. 206,*
pàgines 2-3. TÀRREGA 1948.

Ressenya del Ball de Moros i cristians celebrat a Tàrrega per la Primera Guerra del Marroc o *Guerra d'Àfrica* de 1860.

Recuerdos e historias intrascendentes de la Tárrega ochocentista

VI. — Un espectáculo de Fiesta Mayor: "Moros y Cristianos"

Es nuestro propósito, a través de estas memoraciones de la Tárrega del ochocientos, reivindicar y dar el merecido relieve a personalidadesharto olvidadas que en su tiempo fueron principales en la vida tarregense.

Una de las figuras cumbres de su época fué el noble procer Don Mariano de Feijóo, de Dalmau, de Moxó, de Amat, etc. etc., emparentado con las primeras familias de la nobleza catalana.

Por encima de su extenso renglón de títulos y blasones lucía otro que era el que más él apreciaba: el de ser vestido Caballero de la Real Congregación de Nuestra Señora de los Dolores de la ciudad de Manresa.

Si noble por nacimiento, más noble era todavía por sus acrisoladas virtudes de gran cristiano y perfecto caballero. El fué quien fundara en Tàrrega las Conferenciás de San Vicente de Paúl en su primer período, y fundador fué así mismo del devoto Octavario que en la iglesia parroquial se celebra todavía durante los ocho días que van de Navidad a Año Nuevo o Circuncisión. Estaba entonces esta octava rodeada de gran pompa y solemnidad, con áquellos tan típicos Padrenuestros a toda orquesta, y aquellas tan populares letrillas de que el mismo señor de Feijóo era autor.

Hombre de gran cultura se gloriaba de estar en relación con Las éminencias del mundo social y religioso contemporáneo.

Quien se arrimaba a casa de «Cercós» para hallar consejo, limosna o por otra necesidad cualquiera, salía de ella consolado y asistido.

Preocupaba a Don Mariano ya en aquel tiempo ese gran problema que nuestros días han visto crudamente planteado: la cuestión social, y ahí radicaba algún desengaño que hubo de sufrir con ocasión del destronamiento de Doña Isabel II y la revolución setembrina, con todo su complejo de promesas y de miserias.

Pues sí: esta individualidad tan destacada de la Tàrrega ochocentista estaba en todo momento dispuesta a dar su dirección o su colaboración a todo cuanto redundara en gloria de su Tàrrega querida.

La guerra de Africa del año 60 del pasado siglo fué el acicate para que se unieran sin distinción todos los españoles tan divididos por cuestiones políticas.

Terminada triunfalmente aquélla en los primeros meses del citado año, en toda España la victoria se celebró con júbilo y grandes fiestas.

Por las de Mayo, en nuestra ciudad, y a iniciativa y bajo la organización de Don Mariano de Feijóo fué organizado el vistoso espectáculo de «Moros y Cristianos».

Perdura éste aún hoy en las provincias de Levante, y en general se le da carácter local conmemorativo de alguna heroicidad de los respectivos antepasados.

El que montó Don Mariano, así en su contenido dramático como en su desarrollo tomaba como argumento las luchas que sostuvieron el Gran Turco y los Príncipes Cristianos de Occidente después de la caída de Constantinopla bajo el Santo Imperio Romano.

Según la descripción que de él hacían nuestros abuelos estaba dotado de gran vistosidad y era presentado muy apropiadamente así en la indumentaria como en la caracterización de los personajes.

Un gran tablado en la Plaza Mayor. Dos tronos frente por frente: uno de ellos ocupado por el Gran Visir rodeado de su corte; el otro por el Gran Duque de Lorena con su séquito de príncipes y capitanes. En plano inferior, la soldadesca de turcos y cristianos, armados de lanzas, gumías, y arcabuces en actitud de estar apercebidos para la lucha. En sendos parlamentos de sonoros versos los dos caudillos se retaban mutuamente para el combate. Al son y ritmo de una charanga las, huestes de uno y otro bando efectuaban evoluciones y cantaban coplas alusivas a la fiesta. Después cada uno de los componentes se desplazaba de sus filas y ante su respectivo caudillo recitaba el verso previamente aprendido.

Un maestro albañil cuyo nombre reservo porque sus sucesores no tienen de moro ni la sombra, vestido y caracterizado con atuendo adecuado recitaba el siguiente juramento:

Gran Visir, no hay que temer
pues yo solo he de vencer;
y aun te prometo más:
que el Gran Duque de Lorena
rendido a mis pies verás.

Otro individuo, zapatero de oficio, recién llegado de Barcelona donde había residido muchos años (A la muerte de este honrado menestral se forjó una versión macabra que en otros tiempos hubiese creado una leyenda cual la de un cuento de «Las mil y una noches»), lucía la pronunciación exagerada propia de las tierras bajas especialmente poniendo una u en el final de todos los vocablos que lo tenían en o.

Exigió mucha persistencia y cuidado corregirle este defecto, pero a pesar de ello y llegado el momento culminante, fuese deliberadamente, fuese por distracción, salieron otra vez las u, produciendo este risible resultado:

A lu que digu me ubligu,
noble Visir! y afirmu
que a tu ladu estoy resueltu

a sufrir cualquier peligro.

Esta fué la nota cómica; la explosión de hilaridad fué resonante. Terminadas las recitaciones venía el final; el combate. Antes que éste se desatara se cantaban las siguientes letrillas dialogadas, con música nada despreciable.

Comenzaban los moros:

Ya sale la luna;
moros, viva Alá!

Cristianos: —El cielo protege
a la cristiandad.

Moros: —Cristianos, ¡sois nuestros!

Cristianos: —Eso se verá.

Moros: —¡Sucumbiréis al cabo!

Cristianos: —¡No, que hemos de ganar!

Tras estos escarceos venía la lucha. Dominadas por la fuerza sonora de unos compases de la charanga se efectuaban unas evoluciones rítmicas que los que fueron de ellas testigos estimaban muy vistosas y de gran efecto, y terminaba el espectáculo con la derrota total de los mahometanos.

En las tareas de organización, enseñanza y ensayo de los actores ayudó al Sr. de Feijóo el respetable y venerado patricio Don Agustín Pujol, otra de las personas de gran significación y colaborador de toda manifestación de cultura en la vida tarregense del período que nos ocupa. Por lo demás, la fiesta de las Santas Espinas del citado año se celebró con especial fausto y esplendor. Fué portador del pendón Don Ramón de Requesens y de Sobies.

A. V.

Barcelona, 1948.

Capmany, Aureli. *El Ball i la dansa popular a Catalunya*. Col·lecció Monografies Històriques de Catalunya, núm. 5. Barcelona: Editorial Millà, 1948. Conté referències molt imprecises, algunes de les quals prou fàcils de desmentir per respondre a cites de cites.

Aquest ball, com la “Patum”, també ha tingut qui l’ha descrit amb força detall; ha estat aquest l’igualadí Gabriel Castellà i Grait [sic], arxiver municipal de l’esmentada ciutat, qui ha posat de manifest [que] és la “Patera” el ball tradicional de la capital de la comarca d’Anoia, que pot ésser considerat com una mena de reminiscència dels antics drames que es representaven a l’aire lliure.

Vegi’s com el descriu en el seu “Estudi sobre la Patera d’Igualada”, que publicà l’any 1923: La “Patera” o la “Turquia” (que aquest era el nom que tingué antigament), és, senzillament, una mena d’entremès que donat l’argument, la forma d’esser representat i els seus antecedents històrics, data de mol antic, puix que en uns papers existents en l’Arxiu Municipal de l’any 1402 s’hi troben referències. [es refereix a l’esment de jocs de Corpus, sense que el document digui quins].

[Es transcriu amb molt poques variants, l’estudi publicat el 1932, dins “DIARI D’IGUALADA”. Núms 365, 366, 367, 368, 371, 372 i 373.]

Igualada, s.d. [1951]. Arxiu Comissió Cavalcada dels Reis d’Igualada, Documents històrics, Capsa HST-1.

Anotacions per al discurs adreçat oralment als patges abans de sortir a la cavalcada. Transmet detalls del funcionament organitzatiu i ja manifesta un auge del prestigi del rol de patge, aleshores encara anomenat criado per la inèrcia de temps antics.

NOTAS PARA EL DISCURSO

Rapidez. Al recibir un paquete, mirar bien la dirección y colocarse debajo del balcón hasta que pasen los listeros.

El criado debe aceptar el paquete que le den desde el camión. Los encargados de los camiones tienen ordenes rigurosas de tomar nota del individuo que rehuse un paquete para pasarle a las listas negras y hacerle una cruz en proximas caravanas.

El cr(i)ado en las casas es obsequiado. Que procure ser morigerado porque a veces es bochornoso el espectáculo que ofrecen aquellos que han bebido demasiado. Serán tenidos en cuenta aquellos cuyo aspecto ofrezca signos ineludibles de haber libado con exceso.

Además el criado recibe propinas. Quede bien entendido que no son para él. El cargo de criado es voluntario y gratuito. La Comisión tiene idea, naturalmente aproximada, de lo que se recauda globalmente y de lo que acostumbran a dar las casas. Además cuesta muy poco en caso de duda de preguntar que se dió al criado y desde luego sería lamentable tener que expulsar a alguien de la caravana en el caso de comprobarse semejante irregularidad. Este dinero nos ayuda a sufragar los elevados gastos.

Las niñas- ojo las niñas-.

Que no fumen por la calle en especial en calles centricas.

Los cigarros que a veces se estropean.

Barcelona, 1953. AMADES 1950-1956. Volum IV, pàgines 902-903.

Ressenya de la Patera per Joan Amades.

A Igualada s'havia fet una representació d'una brega entre moros i catalans, qualificada amb el nom estrany de *Patera*, de significat recte desconegut. Una representació semblant va fer-se a la primeria del segle XV, en ocasió de l'estada en aquella ciutat de Ferran d'Antequera. L'anomenaven la *Turquia*, i simulava una acció de pirateria, la presa d'una nau turca per part dels cristians i la defensa de la galera pels otomans. Fou muntada una simulada nau enmig de la plaça, la possessió de la qual es disputaven els dos bàndols. Sembla que, ben ençà de la XVIII^a centúria, la representació va sofrir una reforma. Seguint els corrents dels temps, foren dictats els parlaments en castellà i el sentit de la comèdia fou alterat de manera que, en lloc d'un episodi de pirateria, vingué a figurar una escena de lluita per la reconquesta. Intervenien en la masega un gran nombre de figurants armats fins a les dents i vestits amb robes llampants, els quals simulaven diversos càrrecs i dignitats de l'un i l'altre partit, i pronunciaven llargs parlaments, per tal de veure si arribaven a un acord, que no assolien, i després de molt parlamentar acabaven per dirimir les diferències amb les armes. La Patera és la representació més important d'aquest gènere, a casa nostra, de les que ha assolit gairebé la nostra generació.

Igualada 1954. Biblioteca Central d'Igualada.

CARNER, Antoni: "El rey de la «Patera»", dins CARNER 1954, pàgines 31-33.

Es transcriu l'article que es tornà a publicar al Diari d'Igualada el 1972, que transcrivim en aquella versió.

Igualada 1955. Biblioteca Central d'Igualada. ESTAMPAS IGUALADINAS (segunda serie) 1955, pàgines 42-44.

CARNER, Antoni: "La fiesta de los Santos Inocentes"

Ignoramos cual es el origen de esta fiesta que, en épocas pretéritas, debió de revestir extraordinario esplendor. Sí, podemos asegurar que en el año 1818 se hallaba en pleno auge, según se desprende de esta reseña publicada en el "Diario de Barcelona", número correspondiente al 26 de diciembre de dicho año.

"El 28 del corriente se celebrará --dice el "Brusi" en la villa de Igualada la fiesta de los Santos Inocentes acostumbrada en todos los años, tan pomposa y lucida, como alegre y divertida, por la muchedumbre de danzas, bailes y figuras, que demuestran varias representaciones.

Esta fiesta se hace á expensas de los señores empleados gubernativos de ella, elegidos de entre los mismos devotos de dichos Santos.

La variedad de demostraciones, divertimientos, opulencia y magnificencia, queda á la garbosidad y libre alvedrio de dichos señores empleados. En el presente año, lo son los siguientes. Señor Martin Mestres, cónsul primero, señor Alejo Morros, cónsul segundo; señor Ramon Muret, alguacil; señor Gerónimo Borrull, escribano. Estos señores solemnizarán esta fiesta por tres días consecutivos distinguiéndose en todo lo posible, como lo acostumbran los demas empleados.

Se dará principio á dicha fiesta por la tarde del dia 28 con un paseo con música que se hará por la villa y sus arrabales; por la noche habrá iluminacion general y se hará otra pasacalle haciendo al fin de ella en la plaza mayor una relacion, sobre los puntos correspondientes al objeto y fin de la fiesta.

Por la mañana del 28 saldrán dos carros triunfales: el uno representará las crueldades de Neron, y la muerte de Séneca; y el otro significaciones incomprensibles para algunos. Acompañados dichos carros de un magnífico ayuntamiento, de veinte criados y cuatro volantes, adornados y brillantemente vestidos, y montados todos en sus respectivos caballos; se hará una rua, que correrá la villa y voltará la plaza, asistida de la sobre dicha música. Por la tarde se dará un baile público en la misma plaza, y lo habrá tambien por la noche en que podrán concurrir todas las personas de ambos sexos.

En la mañana del 29 se celebrará con música en la iglesia parroquial de dicha villa, un solemne funeral en sufragio de los difuntos y especialmente de los devotos de dichos Santos Inocentes, con sermón que hará el muy reverendo padre Juan Pablo de Barcelona predicador capuchino. Al anochecer de este dia se darán cuentas públicas de las entradas y salidas en casa del señor cónsul primero, distribuyendo lo sobrante para misas en sufragio de las almas susodichas."

De estas líneas se infiere que la fiesta era esencialmente religiosa. Tenía, empero, un aspecto satírico y divertido con su parodia de "magnífico Ayuntamiento" y sus espectaculares paseos callejeros, con trajes carnavalescos y charanga. Andando los años se acentuó, sin duda, la nota satírica. Así el Dr. Jaime Gomis, al describir la fiesta en el año 1852, dice: "Algunos dias antes (de la fiesta) el tambor de la PATERA recorre la poblacion aturdiendo los oidos con toques redoblados de aquel baile, y el 27 por la noche los cónsules, escribano y alguacil pasean à caballo por el vecindario, precedidos de una buena orquesta y seguidos de unos 25 ó 30 jóvenes asi mismo montados: se dirigen á la plaza mayor donde se pronuncia un discurso en verso de malísimo gusto, en el que se hace una grotesca biografía de los prohombres de la fiesta y una reseña de los hechos mas ridiculos que han tenido lugar durante el año, espresando con sus pelos y señales las personas à quienes han sucedido, siendo recibidos los dichos del orador con estrepitosa zumba y repetidos aplausos de parte del auditorio. El dia 28 los cónsules y demas jóvenes recorren mil veces en todas las direcciones la poblacion, y obligan á pagar à todo forastero y viandante, que les viene á las manos, una moneda con amenazas de zambullir en el agua á los que se resisten. Para distinguir á los que han pagado ya, hacen en sus espaldas una cruz con yeso ò con uno de dos formidables cuernos que lleva el escribano. Dura esta incomodidad y malandanza para los forasteros hasta las once del dia, en que reunidos los jóvenes de la fiesta

en la plaza mayor y precedidos de algunos carrros, que representan en figuras de poco gusto el paso y degüello de los Inocentes u otro, dan tres vueltas al compàs de la música, y en la tarde se da un suntuoso baile en el mismo lugar en que las graciosas igualadinas lucen ricos y vistosos trajes, y que ofrece à demas la particularidad de ver bailar y hacer cabriolas al que representa el papel de escribano, vestido con su sotana, manteo y sombrero de teja.”

Si alguna reminiscencia religiosa quedaba a la fiesta en tiempo del Dr. Gomis, pronto la perdió por completo. En los últimos años del siglo pasado, la fiesta era puro bullicio y algazara, salpicada con sátiras e irreverencias de gusto más que dudoso. Formaban los elementos de la fiesta los *Cónsuls*, el *Agutzil*, el *Escribá*, el *Predicador*, el *capellá*, los *Concellers* y un cierto número de *mossos*, los que se alistaban batiendo el redoble del tambor de la Patera. El acto más esperado era el *sermón* en el que con más o menos disimulo, se aludía a hechos de índole privada, singularmente a deslices de carácter donjuanesco, lo que, naturalmente, era causa de general regocijo...y de particular enojo. El día de la fiesta se efectuaba el pago de la cuota –*un xavo*- la incomodidad y malandanza de que habla el Dr. Gomis, y que en realidad daba lugar a las más hilarantes escenas con los que se resistían a pagar, que eran efectivamente zambullidos en un abrevadero o cubas de agua, obligándoles a satisfacer el tributo y a beber luego en un colosal porrón dispuesto para los *reos*. Venía luego la respresentación de la huída a Egipto y la degollación de los Inocentes, en la Plaza de la Cruz. Y la jornada terminaba con un baile al que acudían las siempre graciosas igualadinas.

La fiesta se celebró regularmente hasta el año 1878. Trece años más tarde volvió a celebrarse repitiéndose, esporádicamente, algunas veces. En esos últimos tiempos, el *sermón*, en verso, corría a cargo de Serra Constanso bien conocido por la chispa de su ingenio siempre agudo y a veces mordaz.

¿Es que ahora hay menos gentes de buen humor que antaño? ¿O es que hay mejor gusto? la fiesta murió, como la típica Patera, por haber perdido su prestancia, convirtiéndose la “inocentada” en un exceso de picardía.

Igualada 1958. Biblioteca Central d'Igualada. ESTAMPAS IGUALADINAS (tercera serie) 1958, pàgines 36-39.

CARNER, Antoni: “El tambor del Bruch”

Se ha fantaseado mucho sobre el “Tambor del Bruch”, cuyos redobles multiplicados por los ecos de las montañas, sembraron el pánico entre las tropas francesas. No falta quien cree haber demostrado que se trata de una leyenda, muy poética quizá, pero desprovista de base histórica. Igual categoría tuvo en la famosa jornada el tambor de Sampedor, que algunos llamaron “Capitán General” de aquel improvisado ejército, que no entendía los toques de ordenanza, que el de Igualada y que el trompeter de Piera. Lo que nadie puede negar es el coraje con que todos se opusieron al paso del invasor. Y, entre ellos, quisiéramos destacar ahora el tambor igualadino, un bravo muchacho llamado Benet Malvehí.

Contaba a la sazón unos catorce años y había ingresado ya, como voluntario, en el Ejército. Pocos días antes del 6 de Junio desertó, como la mayor parte de las tropas del Gobierno, de la guarnición de Barcelona, regresando a su hogar igualadino.

En aquellos días el pueblo bullía en santa indignación y el joven Benet se contagiò del patriótico fervor de la multitud de

“pagesos i blanquers
i pintadors d'indianes
i de tots els estaments
adelerats per les armes” ...

que se reunieron en la “Plaça del Blat” a las ocho de la mañana de aquel memorable día, capitaneados por los hermanos Juan y Jaime Llimona, con pocas y malas armas, pero animados

de un entusiasmo que había obligado a las autoridades, muy circunspectas y pusilánimes, (1) a tocar a somatén durante tres días y tres noches hasta rajarse la campana, y a pedir armamento a Vilafranca cabeza del Corregimiento.

Cogió Malvehí el tambor del típico entremés de “La Patera” y con aquella multitud enardecida marchó al Bruch, al lado del valeroso Mosén Matías, el “Xandri”, el “Tapa” y el “Sastre de la Coloma” que llevaban la bandera del Santo Cristo de Igualada. Allí se encontró con los hermanos Llimona, con los mozos de su fábrica de fajas, con los de “Cal Santjoan”, con “Pau Mengem” y demás *fadrins* de la *adobería* de Ramon Valls y Colomer que desde la víspera formaban la vanguardia esperando el paso de los imperiales.

El joven Benet participó en la lucha sin abandonar, naturalmente, su tambor. Si fuera cierta la leyenda del tambor que contribuyó a la fuga de los franceses dándoles la impresión de la llegada de refuerzos de tropas regulares, quizá le cabría a Benet parte de la gloria. Es posible también que siguiera a los nuestros hasta Abrera donde los somatenes cogieron un cañón y treinta caballos al enemigo. Es fácil imaginarse el entusiasmo de un muchacho ante los gritos de victoria y alegría de los que habían conseguido hacer huir a los “invencibles”, a los famosos coraceros que sembraron el terror dondequiera que sus caballos pusieron los cascos.

Más tarde, Benito Malvehí volvió a las filas del Ejército regular. En 1811, cuando la gloria sangrienta del Corso brillaba en su cénit, hallóse en el castillo de Figueras que sufrió el apretado asedio de los napoleónicos, compartiendo los estragos del hambre y los azares de la defensa hasta que, rendida la fortaleza, cayó prisionero con todos los supervivientes de la guarnición.

Aquí empieza la terrible odisea del tambor igualadino; caminando en las largas cuerdas de prisioneros de guerra, cautivo entre las bayonetas imperiales, fué a parar a las estepas rusas. Y, cuando, tras mil penalidades, recobró la libertad, tuvo que permanecer, por falta de recursos, en Alemania, pudiendo finalmente reincorporarse al Ejército cuando ya el Rey “Deseado” ocupaba el trono de España y el invasor había sido expulsado de todo el territorio español.

En el Ejército, Malvehí fué tambor de órdenes, Cabo instructor y jefe de banda. Ciertamente que había adquirido el título de veterano. Ya licenciado, actuó de instructor de la banda de tambores del batallón de la Milicia Nacional que durante la primera guerra civil se formó en Igualada. En este tiempo, Malvehí contaría unos 49 años de edad (2). Conservaba su extraordinaria habilidad y sin duda la bizarría propia de quien se ha formado en la disciplina militar. Concurría siempre a la procesión que, hasta hace pocos años, se celebraba el lunes siguiente al domingo de Pascua de pentecostés en conmemoración de la jornada de 6 de Junio de 1808. A esta procesión acudían, armados y con la bandera del Santo Cristo, todos los supervivientes del somatén del Bruch y entre ellos el popular Benet batiendo marcha con su tambor.... Con su tambor que no era el tambor del Bruch: éste fué identificado en el año 1894 en el Museo Provincial de Lérida y devuelto a Igualada en 8 de Julio del propio año. Parece ser que una columna de tropas gubernamentales al sorprender a una partida carlista en la villa de Guimerá –año 1835- lo había aprehendido con multitud de armas y otros efectos de guerra.

En su última época, Malvehí era el tambor obligado de las pasacalles, danzas y fiestas populares y el redoblante predilecto de todas las bandas de música que se lo disputaban por su maestría. Decíase que a gran distancia se distinguían los redobles del anciano tambor.

Falleció en 9 de Marzo de 1870, a la edad de 76 años, desempeñando el modesto empleo de portero de las Escuelas Municipales. Cubrió su ataúd la morada bandera del Santo Cristo como era costumbre en todos los somatenes del 1808. Más de una vez, en los últimos años de su vida, debió de evocar, rodeado de chicquillos, la memorable jornada: “Cuando marchamos al Bruch los de “Cal Llimona”, “Cal Santjoan” y los demás....”

Hacia quince años que había muerto el Teniente Coronel Don Antonio Franch, llamado con justicia “Primer guerrillero catalán de la guerra de la Independencia”. Juan Iglesias Mestres (a) tapa había fallecido en 8 de Mayo de 1866 y en 1882, casi centenario, expiró en Tarragona el último de los supervivientes de la jornada del Bruch, Don Juan Soler.

Aunque nos duela como igualadinos, hemos de confesar que nuestra Ciudad no se ha distinguido mucho por su amor y veneración a los héroes del Bruch; no ha sabido enorgullecerse de sus

legítimas glorias. Hasta el año 1881 no se acordó dar el nombre de Plaza del Bruch a la que existe frente a la Iglesia de Santa María, nombre que jamás ha constado en placa alguna. En 1884 se colocó la lápida conmemorativa que figura en la fachada del templo, y en 1888 –ochenta años después de la épica gesta- el Ayuntamiento acordó grabar el nombre de Antonio Franch en un lugar de honor del Consistorio Municipal. Y aún espúes de que el Ayuntamiento de Barcelona había colocado el retrato del héroe igualadino en la Galería de Catalanes Ilustres (3).

En el monumento erigido en Montserrat figuraban los héroes igualadinos ostentando la bandera del Santo Cristo. El monumento fué destruido en el 1936. En 8 de Junio de 1952 en El Bruch fué levantado un monumento al “timbaler”. El “timbaler”, símbolo de todos los que lucharon en la memorable jornada, fue inaugurado por el Jefe del estado en 8 de Junio del citado año. La figura del héroe tallada en piedra por el escultor Don Federico Marés, se yergue sobre el fondo wagneriano de las montañas de Montserrat recordando la gesta de un puñado de hombres valientes que dieron el pecho a las huestes, hasta entonces invictas, del Capitán del Siglo.

- (1) “En vista de la commoción popular que hoy día se ha manifestado, ya observada de algunos días, ha sido precisa toda la autoridad de este Ayuntamiento, Justicias, Párroco y otras personas condecoradas de esta población para contenerla, pero con todo no habiendo sido bastante en este día la dicha persuasión...” (Acta del Ayuntamiento de 5 de Junio de 1808).
- (2) El Batallón de la Milicia Nacional, en 1837 contaba con 7 tambores y 736 fusiles. Los nombramientos de Malvehí como tambor mayor figuran en los años 1843, 1854 y 1855. Los datos utilizados para esbozar la biografía de este interesante personaje, han sido tomados en su mayor parte de la “Historia de Igualada” de D. Juan Segura y del Archivo Municipal de Igualada.
- (3) Cuando se escribieron estas líneas no se había inaugurado todavía el monumento a Franch, en la Plaza de Castells. Igualada ha saldado, pues, su deuda con los héroes del 1808.

Igualada, 1959 agost 29. Biblioteca Central d'Igualada. *IGUALADA - Semanario*, 29-VIII-1959. Núm 922, Any XVIII. Crònica, portada.

Pinceladas de la Fiesta Mayor

Nos gustó el panegírico de San Bartolomé predicado por el rdo. Antonio Llena, Párroco de La Llacuna. Profundidad de pensamiento y dicho con galanura de estilo.

Una sugerencia. Las llamadas “comparsas populares” –“Moixiganga”, “Bastoners”, junto con los “ballets”, podrían exhibirse, convenientemente depuradas, no en la calle, como ahora, sino en un lugar adecuado, teatro o Estadio Municipal, y constituir una magna exhibición folklórica, a ser posible resucitando la “Patera”, “Diables”, “Cercolets”, “Pastorets” y “Cavallets”. Sería una manera digna de conservar el matiz tradicional de la Fiesta Mayor que, cada año, aparece más descolorida.

Es una idea que brindamos a D. José Mussons, gran promotor de espectáculos populares y artísticos.

[...]

Igualada, 1964. Biblioteca Central d'Igualada. *IGUALADA*, 1964, agost 22, portada. BALAGUÉ, Calassanç, Sch. P.: “Perfil de Fiesta Mayor”.

[...] Punto final de este coloquio estival con motivo de NUESTRA FIESTA MAYOR. Como todos los años nos debe hacer mirar adelante con espíritu progresista y hacer revivir la rica y vieja historia de nuestro pueblo. De aquí la necesidad de que resuene en medio d ela calma de nuestras vacaciones la expresión de estos sentimientos mediante nuestro rico folklore (la igualadísima Patera, el ball de bastons, la moxiganga, els cavallets, i altres comparses). Que estos bailes y

cantos tan nuestros no queden ahogados por el ritmo perecedero de músicas modernas e importadas.

“Tots els anys, quan ve la festa
del gloriós Sant Bartomeu,
el tambor de la conquesta
l’antic ball de nou retreu.
Si dels moros orgullosos
els cristians victoriosos,
doncs la creu els fa de llum.
Sant Miquel els diu tot d’una,
eclipsant la mitja lluna,
patera patum!” (Jaume Boloix). [...]

Igualada, 1965. VICTORI 1965, pàgines 157-158. Extret bàsicament, dels treballs de CASTELLÀ 1901, CASTELLÀ 1905 i CASTELLÀ 1932.

El joc o entremès més típicament igualadí, que concorria a la Processó, fou “La Patera”, anomenada primitivament “La Turquia”. Simulava una batalla entre moros i cristians, alternant una rastellera de parlaments versificats que recitaven ambdós bàndols. Cada exèrcit tenia rei, generals, ambaixador, confidents, banderer, timbaler...i hi intervenien 42 individus. Culinava amb el triomf de la Doctrina de Crist i amb una apoteosi de la Sagrada Eucaristia. La interpretació anava a càrrec de la noblesa de la Vila i es desenrotllava així: Convenientment col·locats els bàndols en dues files, i després del repte llençat per l’Ambaixador cristià contra els turcs, començaven els soldats a fer llurs parlaments alternats. Com sigui que no es podien avenir, se celebraven algunes conferències entre les parts enemigues –moros i cristians- que donaven per resultat la formalització d’una batalla, d’on se’n seguia la rendició del Rei moro, que a la fi quedava convertit a la llei de gràcia mitjançant la intervenció de Sant Miquel.

La indumentària dels individus que ballaven la Patera solia ésser l’adequada al paper que representava cada personatge: els cristians portaven espasa i els moros cimitarra.

Tant en les passades com durant els intervals, entre cada parlament, un parell de tabals tocaven exactament un ritme al so del qual els soldats moros i cristians -que, com ja hem dit, es posaven en dues fileres- saltaven acostant-se i allunyant-se, duen[t] les armes alçades i fent de manera que s’encreuessin i xoquessin cada volta que el moviment de saltar convergia al mig de les fileres.

Heus ací alguns dels parlaments de la Patera copiats a l’atzar:

Rei moro

«No queremos cristianismo;
fuera esta religión
y a la batalla hoy mismo
sin ninguna dilación.
Vos, mi gran Embajador,
al cristiano le diréis,
si no cede sus derechos
de existir le privaréis.»

Ambaixador moro

«Tanto yo no lo aguardar
si en mi mano ello estuviera,

pues su doctrina quemara
y su imperio destruyera.»

Ambaixador cristià
«Abrid la puerta del Rey»

General moro
«¿Quién sois vos que aqui llegáis?»

Ambaixador cristià
«¡Cómo! ¿Así lo preguntáis?
Yo quiero hablar con el Rey»

General Moro
«Está bien. Avisaré
a mi real majestad
vuestra llegada. Aguardad
y al momento volveré»

«Gran Embajador entrad
y a mi Rey podés hablar»

Ambaixador cristià
«Aconsejo os alejéis
por mandato de mi Rey
y si a mí no me creéis
se aplicará nuestra ley.»

Rei moro
«Lejos huid de mi presencia
antes no os mande ahorcar;
de vuestro Rey la existencia
no la puedo perdonar.»

Ambaixador cristià
«No os detengáis ni un instante,
pues decididos estamos
que si pasáis adelante
moriréis en nuestras manos.»

Amb la música de la Patera la mainada igualadina cantava una lletra que tal vegada sigui un fragment o tornada d'alguna cançó popular perduda. Deia així:

«*Patera, patum,*
Patera, patum,
Patera, patum,
les banyes de fum,
les banyes de fum.»

I quan les campanes parroquials pregonaven el bateig d'un noi, ho feien amb el toc de la Patera.

Igualada, 1965. VICTORI 1965, pàgines 209-210. Extret bàsicament, dels treballs de CASTELLÀ 1905.

Els cavallets. Els interpretaven vuit homes, darrerament sis, cadascun dels quals duia un cavall de cartró sense potes, suspès a la cintura. La manca d'extremitats es dissimulava amb uns llargs farbalans, que servien, alhora, per tapar les cames de l'home. Al bell mig hi havia un forat per on passava el genet. Ballaven al toc de corneta, fent espetegar fortament els fuets i imitaven els renills desafortadament talment com si volguessin encabritar-se. D'aquest ball, en trobem encara constància en les festes centenàries del Gremi de Traginers l'any 1921.

Barcelona-Igualada, 1966, desembre 31. Arxiu Comissió Cavalcada dels reis d'Igualada. Liquidacions, 1967, Capsa LI-4.

Factura de la casa Derkas de Barcelona per a nova indumentària dels Reis d'Igualada.

Derkas.

Conde del Asalto, 26. Teléfono 2220338

Teatro – Cine – Alta costura – Disfraces

Barcelona, 31 de diciembre de 1966.

Sr. Comision Reyes – San Pablo nº 9 – Igualada.

Traje para Rey Rubio, compuesto de bluson adamascado, pantalon raso bombacho, abrigo raso verde, forrado, bordado con galones oro y piedras, adornos piel blanca imitación, tocado de cabeza, terciopelo, galón de oro y piel blanca imitación con corona metal dorado.

Un traje para Rey Blanco, compuesto de túbica seda, con adornos y aplicaciones galones, perlas y piedras; capa color oro de otomán con ribetes de puntilla oro y cenefita lentejuelas.

Un blusón para Rey negro, de seda, con adornos brillantes y piedras y faja rayada.....14.000.

Un turbante de raso blanco con adorno brillantes y pluma de avestruz.....500.

--

	14.500.
Recibidas a cta. Ptas.	5.000.
Saldo a ntro. favor Ptas.	9.500.

Igualada 1967, juny 1. Biblioteca Central d'Igualada. *VIDA... Semanario portavoz de la Acción Católica*. 1 de juny de 1967.

CARNER, Antoni?: "Igaladinismo"

IGUALADINISMO

Uno que bailó la «Patera»

Precisamente el día de su onomástica de este año falleció el señor Sebastián Graells que durante más de un cuarto de siglo formó parte de la junta de Beneficiencia Igualadina, con un entusiasmo y entrega dignos de todo elogio. El señor Graells fue un artesano alpargatero, en una desaparecida tienda de la calle Argent. Fue, seguramente, el último en nuestra ciudad. También parece ser que fue el último «Ballador de la Patera» que quedaba en Igualada. Todavía tuvimos ocasión de obtener de él unos datos sobre la misma, aunque no todos los que hubiéramos deseado, a fin de poder hacer resurgir este antiguo «entremés», propio de la festividad del Corpus y que posteriormente pasó a la Fiesta Mayor.

Igualada 1967. Biblioteca Central d'Igualada. CARNER 1967.

CARNER, Antoni: "la Patera", dins el programa de Festa Major del mateix any.

La Patera

La "Patera", la más genuïna de las danzas igualadinas, desapareció con los primeros años del siglo. Antiguamente formaba parte de la procesión del Corpus. Después, cuando se suprimieron los aditamentos poco respetuosos en aquella manifestación eucarística, la "Patera" y demás danzas o comparsas típicas lucieron sus habilidades en la fiesta Mayor.

La "Patera" representaba un combate entre moros y cristianos. Espadas y cimitarras se cruzaban, mientras los guerreros, formados frente a frente, danzaban al compàs del tambor, bajo la vigilante mirada de sus reyes respectivos.

Cuando el tambor cesaba de tocar, se adelantaba un moro y provocaba a los enemigos con un parlamento en verso, que era contestado por un cristiano que trataba de destruir los argumentos del musulmán. Se repetía la danza y la controversia, se volvían a esgrimir los aceros y a reiterar los mutuos insultos, con la intervención de Embajadores, Abanderados y Confidentes que transmitían los mensajes de uno a otro bando, procurando, a la vez, animar a los suyos.

En los últimos tiempos, la letra de la "Patera" había sufrido muchas deformaciones, hasta el punto de que un terrible y belicoso "¡Oh, Mahoma!", se había convertido en un pacífico y bonachón "Home, home...".

De todas formas, la lucha seguía y como quiera que, naturalmente, los contendientes no se acordaban, finalmente intervenía San Miguel, Príncipe de las celestes milicias, quien, con un inspirado panegírico, apabullaba a los secuaces de Mahoma que, en el último instante, se rendían a discreción postrándose ante el Santísimo. Esto nos permite conjeturar que la "Patera" o "Turquía", como se llamaba antiguamente, fue en su origen un auto sacramental.

Desaparecida la danza, el ritmo de la "Patera" se conservó mientras existieron campanas en la torre de Santa María. Todo el mundo sabía que cuando las campanas parroquiales tocaban la "Patera" había sido bautizado un varón. Ahora ya sólo es un recuerdo.

Algunas veces se ha tratado de resucitar la antigua danza igualadina, no para que, como en sus últimos tiempos, se exhibiese en plazas y calles interpretada groseramente, sin arte ni gracia, sino para incorporarla, debidamente depurada, al repertorio de nuestra Agrupación Folklórica. De esta suerte dignificada, la "Patera", representada en su buena época —antes de que degenerara en una burda parodia— por las personas de mayor distinción de la Ciudad, volvería a ser el eco más genuïno del alma ancestral de nuestro pueblo, la tonada que hacía vibrar los corazones igualadinos.

El antiguo grabado que ilustra esta página procede de un programa de la Fiesta Mayor de un año del siglo pasado, cuando todavía la "Patera" constituía la máxima demostración del tipismo igualadino.

En muchas ciudades se conserva alguna de estas danzas medievales —la "Patum", de Berga, por ejemplo— que les dan fama y acentúan su fisonomía propia. Aquí no la supimos conservar, pero nada impide su revalorización. ¿No sería un bello espectáculo contemplar la antigua danza de moros y cristianos en una de nuestras plazas, libre, por unas horas, de los coches que las ocupan? Antonio Carner, cronista de la ciudad.

Igualada, 1968 Biblioteca Central d'Igualada *Igualada, periódico bisemanal*, 10 d'agost de 1968, pàg 11

CARNER, Antoni: "El Ball de Diables".

El "Ball de Diables"

El “Ball dels diables” fué una de las comparsas populares que sobrevivieron por más tiempo. El secreto de su vitalidad estaba en el hombre capaz de organizar e instruir aquella tropa infernal. Ciertamente ya en el año 1881 el primer Cronista igualadino -Don Jaime Serra Iglesias- los había ridiculizado, pero los *diablos* continuaron disparando sus retahilas de cohetes y recitando sus versos, aún más detonantes, hasta los años treinta.

El “Ball dels diables” tenía su antecedente en el “Entremés de Sant Miquel ab los diables” de que hablan las cuentas municipales del año 1451 y que concurría, con los demás entremeses o “balls” a la procesión del Corpus. Llegó hasta nosotros gracias a un hombre con dotes de mando: Antonio Palomas (a) el *Trinco*.

Dos o tres semanas antes de la Fiesta Mayor el *Llacuna* recorría las calles anunciando, con el redoble del tambor, la recluta de los diablos. Una vez concentrados los aspirantes a ingresar en la infernal milicia, empezaba la instrucción a las órdenes del *Trinco*. Las evoluciones del *ball* eran relativamente fáciles. La parte realmente árdua era la enseñanza de los *parlamentos*, en verso, que era necesario recitar de memoria. Eran satíricos, a veces sobre temas de actualidad y de un color verde bastante subido. Algunos eran fruto de la inspiración del mismo *Trinco* que, además de pintor de brocha gorda, tenía sus ribetes de poeta y filósofo. Había aprendido a leer y escribir durante la mili con el laudable propósito de poderle contar sus cosas a la novia y leer las cartas de ella sin necesidad de intermediarios. El *Trinco*, con su camisa limpia y sus alpargatas blancas era un caballero comparado con las gentes que le rodeaban.

Además de los diablos que podríamos llamar de segunda, figuraba en la tropa el Lucifer, papel reservado al que tuviera la mejor voz de bajo. Cada vez que un diablo terminaba su recitado, añadía este estribillo:

“Alça, Lluçifer!

Farem grossa festa

si tenim coets i la podem fer.

Visca la Diablesa

i les banyes del Lluçifer!”

La Diablesa, levantaba la pierna por debajo del miriñaque, correspondiendo gentilmente a la alusión y el Lucifer contestaba con voz cavernosa:

“Alerta, alerta diables,

pareu bé l'atenció;

la victòria serà nostre

si no ens falta foc i valor”.

Continuaba la danza, los disparos de cohetes y los “parlamentos”. Al final, Lucifer admitía su derrota y San Miguel -con su peluca de bucles rubios y su espada flamígera (de hojalata)- descansaba el pie sobre la espalda del diablo número uno.

El *Trinco* no danzaba porque había quedado cojo de resultas de un correazo recibido en la mili. Además de sus funciones de organizador e instructor, era el encargado de repartir los cohetes y administrar la subvención del Ayuntamiento y los donativos del público. Era, en una palabra, el alma de la función.

Cuando él falleció, ya nadie fue capaz de reunir y adiestrar a la diablesca grey y el “Ball dels diables” desapareció del programa de la Fiesta Mayor, como antes habían desaparecido la “Patera” i “Els bastoners”, la danza predilecta de los antiguos *paraires* que la habían ejecutado ante Felipe V, cuando la visita del primer Borbón a Igualada.

Los “diables” no han vuelto a aparecer en nuestra Fiesta Mayor. Es una clase que ha venido muy a menos.

Antonio Carner

Barcelona-Igualada, 1968, desembre 27. Arxiu Comissió Cavalcada dels reis d'Igualada. Liquidacions, 1969, Capsa LI-5.

Factura de la casa Derkas de Barcelona per a nova indumentària dels Reis d'Igualada.

Derkas. Conde del Asalto, 26. Teléfono 2220338

Teatro – Cine – Alta costura – Disfraces

Barcelona, 27 de diciembre de 1968.

REYES 1969

Comision de Reyes de Igualada.

FACTURA

6 trajes pajes moros, pantalón faja con adornos de pasamanería oro, camisa blanca nylon, faja a rayas, bolero, con adornos de pasamanería y salpicado lentejuel oro. Turbante blanco de seda.	Ptas. 9.000
---	-------------

2 trajes paje, en damasco color verde, con pecherín raso blanco, mangas terciopelo verde oscuro y cinturón, con adornos plata, correspondiente boina con adorno plumitas. Pantalón punto color verde oscuro.	4.000
--	-------

2 trajes paje, tipo ruso, blusón nylon raso color celeste con adorno pasamanería haciendo juego, cinturón sky y pantalones raso azul.	3.000
---	-------

Total ptas.	16.000
Recibido a cta. Ptas.	8.000

Saldo a mi favor	8.000.
------------------	--------

Igualada 1969. Biblioteca Central d'Igualada *Igualada, periódico bisemanal*, 23 d'agost de 1969, portada.

IGNOTUS. Editorial "Fiesta Mayor". Tracta d'esquitllentes la fi de la festivitats local de Sant Faust.

Algunos opinan que las Fiestas Mayores y otras tradicionales de los pueblos deben de ser resueltamente relegadas al desvan de los trastos viejos, como puros anacronismos. Asi hemos visto suprimida la fiesta votiva de San Roque que en ciudades tan industrializadas como Tarrasa, por ejemplo, se mantiene con renovado esplendor. La de San Fausto, también voto de pueblo, asimismo ha sido borrada del Calendario laboral.

De la misma forma han desaparecido todas las antiguas comparsas o entremeses típicamente igualadinos. Nada queda de los "cavallets", "cercolets", "pastorets", el "drac", los "diabls". Todo ha sido tragado por el pozo del olvido. Y no digamos de la "Patera" que hace más de sesenta años que murió por consunción, desteñida y degenerada. Ya ni siquiera quedan campanas para recordar el antiguo toque característico que señalaba el bautizo de un varón, el nacimiento de un nuevo igualadino.

Nada queda tampoco del "ball de bastons" que era la especialidad de nuestros "paraires". Por cierto que lo danzaron ante el rey Felipe V, cuando su primera visita a Igualada, en los primeros años del siglo XVIII, con gran complacencia del primer Borbón, según cuentan las crónicas.

Y nada tampoco de la "Moixiganga" igualadina que levantaba el "espatat de cinc" en competencia con los "Xiquets de Valls", y que, además, ejecutada los "misteris de la Passió", modalidad que todavía practica la también llamada "Moixiganga" de Sitges.

¿Se suprime, pues, definitivamente, la Fiesta Mayor? ¿O por el contrario, se revaloriza y se le dan nuevos alicientes? En los últimos años, para ver que efectivamente la Fiesta se ha

revitalizado. Los festejos son variados y de indudable calidad. Este año la nota más típica de la Fiesta, la de mayor fuerza y colorido -los "Castellers"- que mantienen el antiguo rito de izar el "anxaneta" hasta el balcón de la Casa Consistorial, no ha sido suprimida, sino multiplicada, puesto que serán varias las "colles" que rivalizarán en "força equilibri, valor y seny", como cantaba Clavé.

Por otra parte, el programa no se limita a una reseña de festejos, sino que es el exponente de la labor municipal, equivale a decir de la Ciudad, durante el período que discurre de una a otra Fiesta Mayor. El programa llega a los hogares de todos los igualadinos, incluso los que viven en Barcelona -por atención especial del Ayuntamiento- como un mensaje de buena voluntad y de cortesía. Por él, todos los vecinos tienen una breve reseña de los hechos más importantes acaecidos durante el año y las realizaciones municipales en orden a todas sus actividades, principalmente las relaciones con los planes de urbanización que, en el último lustro, ha adquirido una importancia desusada. Todo el mundo ha podido comprobar, en efecto, que ya quedan pocos viales, en el centro urbano, sin pavimentar y sin que su alumbrado haya sido debidamente ampliado y mejorado. A la vista está la ingente obra que, en este aspecto, se ha llevado a término y que sistemáticamente se irá completando.

Veamos, pues, en nuestra Fiesta Mayor el resumen de una labor realizada y el deseo de seguir adelante, sin inútiles nostalgias, con la vista al frente y el pensamiento en el futuro, que será tanto más halagüeño cuanto mayor sea el amor y el esfuerzo de todos los igualadinos en bien de la Ciudad.

Igualada 1969 Biblioteca Central d'Igualada. *Igualada, periódico bisemanal*, 23 d'agost de 1969, pàg. 14 i programa de Festa Major del mateix any.

CARNER, Antoni: "El Ball de Diables". Notes sobre "El Trinco", històric cap de colla del Ball de Diables d'Igualada al primer terç del segle XX. Molt interessant per a conèixer les dinàmiques de funcionament dels balls parlats igualadins i els seus assaigs.

El "Ball de Diables"

Unos días antes de la Fiesta Mayor, el "Llacuna", redoblando el tambor de los "diables" recorría las calles de la Ciudad. Anunciaba la movilización de la hueste infernal, es decir, los ensayos de los componentes del "ball de diables" que era una de las típicas comparsas que constituían el espectáculo folklórico de la Fiesta.

Concentrados los aspirantes a diablos, la mayor parte veteranos en aquellas lides, entonces empezaba la actuación de Antonio Palomas, más conocido como por "Trinco". Él era el entrenador, director y administrador del "ball de diables". Él les enseñaba las evoluciones del baile y los parlamentos que recitaban precedidos del disparo de un cohete.

Se quejaba de la torpeza de aquellas gentes reclutadas en la taberna de "Câl Pau de la Pobla" y "La Mina". Les costaba mucho acompasar el paso al ritmo del tambor y no digamos aprenderse de memoria las retahilas de versos que "El Trinco" se empeñaba en meterles en la mollera.

Antonio Palomas era un aristócrata cuando se comparaba con sus secuaces, no sólo por su acostumbrada pulcritud en la indumentaria, sino por su mayor ilustración.

Antonio Palomas había aprendido a leer y escribir sin maestro cuando sirvió al Rey en Zaragoza. Eso ganó en la mili, pero también un cintarazo que le propinó un sargento, a consecuencia del cual anduvo renqueando el resto de su vida.

Por ello, no podía bailar los diablos. Su misión, aparte del entrenamiento era el reparto y dosificación de cohetes entre los ejecutantes.

Además era poeta y muchos de los parlamentos que recitaban los diablos era fruto de su inspiración. Versos un tanto picarescos, pero que nada tenían de diabólicos. Se trataba de diablos de buena fe, dispuestos a aceptar el triunfo final de San Miguel, un San Miguel de peluca rubia y espada de hojalata, que ponía sobre la espalda del abatido Lucifer que caía fulminado a

la vista de la Diablesa que se pavoneaba al lado de su infernal consorte bamboleando su ancho miriñaque.

La Diablesa, que también usaba peluca rubia, levantaba la pierna derecha cada vez que Lucifer repetía la consabida arenga, después del recitado de cada uno de los diablos:

“Alerta, alerta diables
pareu-ne l'atenció;
la victòria serà nostra
si no ens falta foc i valor.”

A pesar de sus lamentaciones ante la escasa agilidad física y mental de sus subordinados, el “Trinco” era feliz capitaneando los “diables”.

Cuando, por razones de la edad, hubo de renunciar a su capitania, los “diables” desaparecieron del programa de la Fiesta Mayor. Nadie se vió con arrestos bastantes para organizar aquella tropa. El “Llacuna” también había muerto llevándose el tambor al otro mundo.

Así desaparecieron los “diables”, como antes habían desaparecido la “Patera” y los “Bastoners”, baile éste que en los siglos XVIII y XIX danzaban los “peraires” igualadinos y que, por cierto, habían obtenido un señalado éxito ejecutándolo ante Felipe V durante la primera visita que S. M. hizo a Igualada.

Antonio Carner

Igualada 1972, abril 8. Biblioteca Central d'Igualada. *Igualada, periódico bisemanal*, 8 d'abril de 1972, pàgina 5. *Estampas Igualadinas* de 1954 (versió reduïda).

CARNER, Antoni: El “Cargolat” o El fin de la Patera”,

Los hombres que me hubiera gustado conocer (8).

El “Cargolat” o El fin de la “Patera”.

Le recuerdo vagamente. Era un hombre alto, ligeramente encorvado que caminaba ayudándose con las dos varas de “refer matalassos” que era su profesión, cuando la edad y la salud todavía no se lo habían impedido. En mi recuerdo, le veo en el portal de la Iglesia de Santa María, con su “sarró” colgando del cuello y un librito de oraciones en la mano diestra.

Aquel hombre había sido el “cap de colla” de la Patera, que yo no he alcanzado a ver.

Así com el “Traguets” y el “Cariño” eran los héroes de la “Moixiganga”, el apuesto “Julián” el indiscutible Centurión de los “Armats” de las procesiones de Semana Santa y el “Trinco” el jefe de los “Diables” de la Fiesta Mayor, el “Cargolat”, de nombre José y de apellido Claramunt, era el alma de la antigua y noble “Patera”, la comparsa, danza o entremés igualadino por excelencia, desaparecido, muerto por degeneración, hace muchos años. Tan igualadino que, cuando la Milicia Nacional, en tiempos de Isabel II, necesitaba una contraseña, la corneta tocaba la “Patera”, y mientras en nuestros campanarios no faltaron las campanas, el toque de la “Patera” señaló el bautizo de los varones igualadinos.

La “Patera”, que ya consta con el nombre de la “Turquía” en papeles del año 1489, fue en su origen un Auto Sacramental. Figuraba en la procesión del Corpus, y era representada por las personas más relevantes de la población, las cuales rivalizaban en la riqueza de la indumentaria, en el garbo, en la ejecución de los movimientos de la danza y en la declamación de las retahilas de versos que formaban los parlamentos de moros y cristianos. Actuar de “Rey” de la “Patera” constituía un signo de distinción. Don Juan Barral y Novell, que había sido Alcalde de la Ciudad en mas de una ocasión, era conocido por “el Patera”, seguramente por haber actuado él o un miembro de su familia, en la más típica y característica de las danzas igualadinas.

Los Reyes, acompañados de sus respectivos Embajadores, más el Arcángel San Gabriel, el de los cristianos, presidían, con magestad y empaque, las huestes formadas en sendas filas. Cristianos y moros danzaban al ritmo del tambor, mientras cruzaban espadas y cimitarras con sin igual denuedo. A intervalos, la lucha se detenía y entonces uno de los guerreros se adelantaba y recitaba una arenga que provocaba las iras del enemigo. Reaccionaba éste con otro parlamento, intervenían los Embajadores ponderando, unos, la gloria de la Cruz, y otros, el poderío de la Media Luna. Finalmente, la batalla se decidía a favor de los cristianos, terminando, los de uno y otro bando, por postrarse de rodillas ante la Eucaristía. Así era en los buenos tiempos de la “Patera”. En los últimos años una simple cruz de madera recibía el homenaje de vencidos y vencedores.

Andando los años, la letra de los versos de la “Patera” estaba tan atrozmente desfigurada que no la hubiera conocido su padre.

Había degenerado tanto, que la danza se convirtió en una grotesca parodia de si misma. Los últimos que la representaron lo hacían a condición de que el Ayuntamiento, además de la subvencion acostumbrada, les costeara “mitja carga de vi”.

Con semejante personal, no es extraño que el brillante cortejo de antaño se convirtiera en andrajosa manifestación, y que los versos corrieran parejas con la indumentaria. He aquí unos fragmentos de la letra que ha llegado hasta nuestros días desfigurada, sin duda, al transmitirse oralmente de unos a otros:

“Ea, moros, salid, salid,
 si con nosotros quereis pelear,
 vamos sin mas tardar
 a echarnos presto a la lid.
 Allí, por más que rabiéis,
 tendreis que experimentar
 el castigo que os ha de dar
 aquel Dios que aborrecéis.
 Allí nuestra fe brillará,
 allí quedaréis vencidos.
 Oh, arrogantes y atrevidos
 vuestro furor se humillará.

Así decía el cristiano, y el moro, en no mejores versos castellanos, replicaba:

Oh, pícaro y fementido
 que dices que el moro no tiene ley
 sabe que tiene ley y Rey
 y escarmentarán tu orgullo atrevido.
 Siendo la Luna tan alta,
 ¿quien será que la abatirá?
 Jamás será y permanecerá
 siempre sin falta.”

Así, con grave daño de la lengua de Cervantes, se desarrollaba la contienda hasta el final, mientras los danzantes demostraban su habilidad haciendo que el tacón de los zapatos diese contra las nalgas. Parece que ésta era condición indispensable para ser admitido en la “colla” de la “Patera”.

Organizar y bailar la “Patera” fue la afición máxima del “Cargolat”, aun cuando no conservaba ya nada de su antiguo prestigio. Los días de la Fiesta Mayor, el hombre estaba en sus glorias. Pasado el trajín de las fiestas de San Bartolomé y San Fausto, el “Cargolat” volvía a sus ocupaciones habituales: “refer matalassos” y rezar salmos y oraciones especiales contra

determinadas enfermedades. Seguía las casas del vecindario y golpeaba la puerta con una de sus dos inseparables varas propias del primero de dichos oficios.

-¿Voleu que digui els salms per les ànimes del purgatori?

-Digueu. Era la casi invariable respuesta.

Terminado el rezo, recibía en recompensa un “xavo” o un “quarto”, según la generosidad o la posición de los vecinos, y proseguía su acostumbrado itinerario con su “sarró” colgado del cuello, sus varas y su librito de rezos que recitaba piadosamente...excepto cuando los chiquillos les sacaban de sus casillas con sus burlas y travesuras. Entonces el hombre se enojaba y decía “els salms del revés”.

(Del “Cargolat” se conserva un retrato al óleo, tomado del natural, por el pintor José Ferrán, en el que aparece el personaje con el “sarró y las dos varas de “refer matalassos”, o sea, “picar la llana”. De José Ferrán figura su autorretrato en el Museo de la Ciudad).

A. C.

Igualada, 1977, juliol 21. Biblioteca Central d'Igualada. *Vida...Revista de la família igualadina*. 21 de juliol de 1977.

Editorial. “La festa de Sant Bartomeu no pot ésser traslladada”. La Festa Major d'Igualada s'apropava al seu punt màxim de decadència.

La gènesi de la nostra Festa Major és el patrocini de Sant Bartomeu. Es basa en una suposició raonable adduïda per mossèn Segura en la seva Història d'Igualada: els blanquers constituïen un gremi Important en els temps medievals i havien de tenir una devoció especial al Sant que fou martiritzat llevant-li la pell («primer donar la pell. com Ell»). La festa es desenrotllà amb tanta solemnitat que esdevingué la Major. Un origen, doncs, molt explicable, simple. Però aquell temps -l'any 1288- ja existia la capella dedicada a Sant Bartomeu, en el lloc on avui ocupa l'edifici de l'Escola de Blanquería, a la;2{)laça del Rei. De l'antigor de la Festa en són testimonis documentals les famoses «Crides, del segle XV. Des de llavors que Igualada, el dia 24 d'agost, festa litúrgica de l'Apòstol de Jesús i de la «sinceritat», celebra la Festa Major. Del nostre record, solament deixà de celebrar-se durant el trienni de la guerra civil. Però... Sí, amics, enguany no es celebrarà la Festa Major en la festa litúrgica del Sant. L'anella de set segles de tradició queda esmicolada per una disposició municipal. Hom sap que l'Ajuntament pot declarar com a festes locals dues dates. I, amb bon encert, acostumaven assenyalar les festes del Sant Crist i de Sant Bartomeu. Però aquest any 1977 la Corporació Municipal, això sí, amb la comunicació protocolaria a l'Autoritat Eclesiàstica, ha decidit declarar festa local el dia 22 d'agost. S'escau en aquest dia la festa litúrgica de Maria Reina. Es veritat que igualada ha estat qualificada de «Ciutat Mariana», que els temples de la Ciutat es troben sota l'advocació de la Mare de Déu, que la Universitat igualadina -com la majoria de poblacions de la Corona d'Aragó- es definí coratjosament sobre la prerrogativa immaculatista, sí, tot això ens honora. Però el nostre marianisme no ha de suplantar el nostre bartomeuisme en la seva festa local i tradicional. La Verge Maria; en la seva policromada i bella imatge de l'església gran, ocupa meritòriament el lloc central del retaule basilical. I Sant Bartomeu, amb el coltell enlaire, es situa en la part alta. Però el dia 24 d'agost, els igualadins, sense contrariar les prerrogatives de Maria, en llur fervor, baixen Sant Bartomeu del retaule i l'instauen en els cors, en les famílies, i en les places... [...]

La festa litúrgica de Sant Bartomeu és el dia 24. Sincerament, amb la sinceritat de l'Apòstol, creiem que la no celebració de la Festa Major en la commemoració litúrgica, que és el dia 24, de Sant Bartomeu, és una equivocació solemne. No comprenem com amb l'experiència recent de la supressió impopular de certes festes, hom hagi caigut en aquest error. Confiam que aquesta patinada haurà estat una excepció dintre els set-cents anys de celebració de la Festa Major el dia de Sant Bartomeu, i que l'any vinent un Ajuntament elegit democràticament pel poble retornarà la Festa al seu dia tradicional. Déu ho vulgui i Santa Maria Reina!

Igualada, 1977, juliol 21. Biblioteca Central d'Igualada. *Vida...Revista de la familia igualadina*. 21 de juliol de 1977, pàgina 9.

Article anònim. Compendi de premsa del XIX, tota ella localitzada a les capçaleres originals.

DARRERIES DE LA PATERA

La premsa igualadina de finals del segle passat, demostra els alts i baixos de les danses típiques de la nostra ciutat. Un recull de notes, inserides en periòdics locals d'aquell temps, pot donar-nos una idea de l costumari folklòric de Festa Major.

LA PATERA, EN "EL ECO DEL NOYA"

«La Fiesta Mayor «... la mojiganga y los cercolillos, la patera y los diablillos, los politroqueros y los caballitos, los cabezudos y los gigantes causarán la admiración de propios y extraños».

(Núm. 44 — año II 18-8-1878)

«En Igualada conmemoramos el 24 y 25 de Agosto en honor de S. Bartolomé y de S. Fausto, substituyendo los sacrificios y libaciones de los griegos, con solemnes oficios; a las luchas de los cestos, con la inmortal PATERA.».

(Núm. 45 — año II 24-8-1878)

En el «SEMANARIO DE IGUALADA. Una nota parla del retorn possible de la PATERA.

«Patera: este tradicional baile que habia sido suprimido este año. ignoramos por que motivo, tal vez por economía ¡quien lo dijera! parece vuelve aparecer tratando de lucir sus galas y estupendas habilidades».

Aquesta nota, no queda refiexada en el Programa, tota vegada que la Patera no figura entre les comparses anunciades:

«Dia 23. Al anochecer se reunirán en la plaza de la Cruz las populares comparsas conocidas con los nombres de Mogiganga, Bastoners, Diables, Caballeta, Pastorets, Cercolets y Nanos, los cuales precedidos de una nutrida y brillante orquesta y de la Farola del Ayuntamiento recorrerán las calles hasta altas horas de la noche.» Vegi's que la Patera no és anunciada.

Anotem, de passada, una dada que demostra que en aquell temps ja es feien les «Matinades de la Moixiganga. «Día 24, Desde el amanecer las chirimías de la Mogiganga arrullarán el dulce sueño de los trasnochadores, y todas las demás comparsas recorrerán las calles divirtiendo a los amantes del bullicio».

(Núm. 16 — año I 22-8-1880)

No obstant, aquell any la Patera va sortir, segons es desprèn de la crítica següent:

«La mogiganga y pastorets han demostrado que no en vano pasaron tiempo en sus ensayos. No así los diables, enanos y patera que poco lucieron sus nombradas habilidades, particularmente las de este último baile tan tradicional y cacareado, su trage sangriento y ridículo hace por cierto muy poco honor a una ciudad y mucho menos aún a un Ayuntamiento que demuestra con esto que ni siquiera se acuerda de que tales trages cuentan muchos años de existencia, lo propio que la llamada farola Municipal tacaña y envejecida».

(Núm. 17 — año I 29-8-1880)

QUATRE ANYS DESPRES. L' Ajuntament no anuncia la Patera.

Programa (extracte) «Dia 23, A las 8 de la hoche, se reunirán en la plaza de la Constitución frente a la nueva Casa Consistorial las populares comparsas conocidas con los nombres de Moixiganga, Bastoners, Diables, Pastorets y Nanos los cuales precedidos de una nutrida y brillante orquesta y de la Farola del Ayuntamiento recorrerán las calles hasta altas horas de la noche».

Per altre banda podem llegir aquesta nota: «LA TRADICIONAL PATERA ha tenido este año entusiastas admiradores que se han propuesto no sólo recordamos antiguas glorias, si que también aumentar aquella con embajadores y reyes que montan buenos caballos. Inútil es decir que una multitud inmensa de chiquillos asedian a los susodichos personajes presentados con entusiasmo por la sociedad la Paella. »

(Núm. 224 - 17-8-1884)

Unes notes confirmen aquesta reaparició de la PATERA i un renovellament dels Diables.

«Como ya anunciamos en el número anterior, gracias a unos cuantos entusiastas sale este año la patera, la tradicional patera, que hace algún tiempo desapareció del programa de la fiesta mayor. Cincuenta son los individuos, que según se observa en varios ensayos, baile, parlamento y maniobras, etc., saldrán muy lucidos. Los emperadores irán montados en briosos caballos y vestirán también elegantemente las cantineras dispuestas a repartir a los soldados del combate los utensilios que necesiten. Bien por la patera característica de Igualada.

(Núm. 225 — 24—8—1884)

Com deixem dit. és una nota que demostra un reviscolament de la Patera. A la vegada, es una constatació històrica d'alguns personatges propis d'aquest ball. I no deixa de ser curiosa la referència que fa a unes figures femenines: les cantineras, de les quals no tenia coneixament.

També hem fet menció de la renovació dels diables.

Seguim llegint en el mateix «SEMANARIO DE IGUALADA» i en el mateix número, aquesta nota que confirma el renovellament:

«¿Y LOS DIABLOS? ¡Oh el baile de los diablos no nos debe pasar del todo desapercibido. Pues sepan nuestros lectores, los de dentro y los de fuera, que los individuos de este baile atronador estrenan nuevos vestidos confeccionados con un buen gusto y en un distinguido taller de Igualada. Repetimos, reina la elegancia en ellos, y sino a verlo».

(Núm. 225 — 24—8—84)

Llegint totes aquestes novetats per la festa Major d'aquell any, no és d'extranyar que el mateix diari afegeixi: «Por lo que se observa, la concurrencia de forasteros que vienen a participar de nuestra Fiesta Mayor, es bastante notable. ¿Quién no gustará de ver nuestros bailes de moixiganga, patera, diablos, enanos, cercolets, caballitos, bastoners y qué se yo cuantos más?»

GRALLA

Igualada, 1978. Biblioteca Central d'Igualada. *IGUALADA, periódico del Anoia*, dimecres 24 de juny de 1978, núm. 2491, any XXXVII.

Article relacionat amb la Festa Major i el Corpus a través d'un personatge singular.

A.C. (Antoni Carner): "Estampes igualadines – L'home de la Patera", pàg. 11.

Estampes igualadines. L'home de la Patera.

Així com el *Traquetes* i el *Cariño* eren els herois de la Moixiganga, el *Trinco* el diable major dels diables, el *Cargolat* va ésser el Cap de colla als últims anys de la comparsa igualadina per excel·lència anys ha.

La "Patera" que ja consta amb el nom de "La Turquia " en papers de l'any 1498 [sic, 1489], fou, en els seus orígens, un Auto Sacramental, i figurava en les processons del Corpus, les quals es

feien la competència pel que feia a la riquesa de la indumentària dels parlaments en vers a càrrec de moros i cristians.

Els Reis, acompanyats dels seus ambaixadors, més l'Arcàngel Sant Miquel els cristians, presidien, amb magestat i solemnitat, les hosts formades en dues files. Cristians i moros dansaven al ritme del timbal tot esgrimint les espases i les cimitarres. De tant en tant, la lluita es parava i aleshores un dels braus guerrers s'adelantava i recitava un parlament que provocava les ires de l'enemic. Aquest reaccionava amb un altre parlament. L'un ponderava la glòria de la Creu i els altres el poder de la Mitja Lluna, acabant, tots plegats, per postrar-se davant l'Eucaristia.

La Patera, dissortadament, degenerà de tal manera que es convertí en una grotesca paròdia d'ella mateixa. El brillant seguici d'altre temps, s'havia tornat una cosa irrisòria i sense solta.

Quant els versos, només cal dir que moltes vegades s'aprenien de viva veu desfigurant-ne el sentit fins el punt que un ¡Oh Mahoma!, s'havia convertit en un ¡Home, home!...

Aquesta era l'afició màxima del Cargolat: ballar la Patera malgrat que hagués perdut ja tot el seu antic prestigi.

Un cop passat el tragí de les diades de Sant Bartomeu i Sant Faust, Festa Major de la Ciutat, l'home es lliurava a les seves ocupacions habituals: refer matalassos i resar salms i oracions especials contra determinades malalties. Seguia les cases del veïnat i tustava la porta, amb un dels bastons que feia servir per estovar la llana dels matalassos.

-Voleu que digui els salms per a les ànimes del purgatori?

-Digueu.

Acabada l'oració, rebia l'almoïna d'un xavo o un quarto, segons la generositat o la posició del veí, i prosseguia l'acostumat itinerari amb el sarró penjat al coll, els bastons i el llibret de resos que recitava pietosament... mentre la quitxalla no l'entreïa de pollaguera amb les seves mofes i plaxeries. Aleshores, al Cargolat li passava allò que se'n diu resar els salms a l'inrevés.

Igualada, 1980, juny 11. Diari d'Igualada, Any XXXIX, núm. 2684. 11 de juny de 1980. Pàgina 5.

Crònica d'una representació moderna de la Patera, duta a terme des del col·legi Monalco d'Igualada. Mars era un pseudònim periodístic d'Amadeu Caballé, vinculat al Centre d'estudis Comarcals i periodista del Diari d'Igualada.

Punt ciutadà. De "la Patera" a en Victori i Aguilera.

Dissabte al capvespre, entre els diferents actes fets a la plaça de l'Ajuntament per tal d'acomiar el III Romiatge Típic a Montserrat, hi hagué la presentació de "La Patera". Fou duta a terme pels alumnes del Col·legi Monalco. També ens representaren dues estampes de "La Moixiganga". I si aquesta fa pocs anys que ja l'haviem vist a la nostra Plaça per un altre grup juvenívola també igualadí, no era així amb "La Patera". Suposo que "La Patera", des de Déu sap quan (documentalment potser hi ha alguna referència històrica, però en aquest moment d'escriure no en tinc coneixement), no s'havia representat als carrers d'Igualada. Per això pot deixar-se constància que dins un període potser d'una cinquantena d'anys com a mínim, dissabte fou la primera vegada que s'hi presentà. Puntualizem: representada als carrers, no a locals públics ja que els mateixos escolars l'hi escenificaren fa ben poc. Els del col·legi Monalco, doncs, en són els protagonistes de la seva nova i actual versió. Nova i actual, perquè tal com explicà prèviament l'amic Jaume Ferrer, aquesta versió ha estat treta de fonts ben fiables, si bé sembla però que una descripció tècnica i detallada de l'època no existeix. No hi ha documentació justa de la seva creació i sols referències descriptives i prou.

Mentre allí, sobre l'entarrimat, es desenvolupava "La Patera" vaig recordar en Francesc Victori i Aguilera (a.c.s.) autor del "Calendari Folklòric d'Igualada i la seva Comarca", editat pel Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, el 1965. Tota vegada que l'autor m'encarregà dibuixos al·legòrics per al seu llibre, i a més d'ésser veïns del carrer també existia una bona amistat, i existeix encara, entre les respectives famílies, els contactes amb en Victori sovintejaren i la llarga creació del llibre -obra cabdal de la seva vida- fou viscuda en bona part per mi. Hom el recorda treballant a

la taula instal·lada a la galeria assolellada del seu pis plena de quartilles, fitxes, llibres de consulta, etc. I també fragments del seu "Calendari" que repassava amb cura abans de deixar-los enllestits. Escenes molt corrents, si voleu, de caire familiar i domèstic, que si aleshores foren viscudes amablement però sense consciència de la seva importància, avui reviu dins meu amb força emotiva. I dissabte, aquests records se'm feren vius. I vaig pensar: què n'hauria dit en Victori d'aquella resurrecció de "La Patera"? Ben interessant, al meu entendre, dins la condició de retrobar aspectes del folklore genuïnament igualadí. I és que en Victori m'havia parlat diverses vegades de "La Patera" i de com en temps dels nostres avis, besavis i rebesavis, n'era espectacle destacat i molt important dins la festivitat de Corpus. Avui, és clar, això costa de comprendre-ho. I per donar-hi una avaluació autèntica, al moment de contemplarla, ens cal imaginar la vida, els costums, els gustos, la indumentària i el nivell intel·lectual dels antics vilatans igualadins. Gràcies a ells som el que som nosaltres. Hem evolucionat com tots els pobles de la terra. Però el que ells feren, plagui avui o no plagui, ha de merèixer una consideració i estima de referència històrica. Tan sols sigui per a revivre'n el fet i per a recordar-lo, satisfets ara, del molt que hem canviat.

I aquesta "Patera" nova, segurament efímera, cal apreciar-la en aquest sentit, agrair-ho als qui l'han fet possible, encara que sigui presentada visualment amb un disseny d'avui.

Mars.

Figuerola del Camp, 1980. FIGUEROLA 1980, pàgines 223-225.

Fragment del Ball de Sant Jaume, entremès de moros i cristians representat en aquella població a finals de segle XIX, segons un informant de 1980 que permet estimar la darrera representació vers 1898-1899.

Galeron (dirigint-se al rei moro):

Sóc el moro Galerón
el més valent i triomfant
una carta he tingut
de notícies verdaderes
dient que els espanyols
no em volen donar
les cent donzelles;
apoderar-me'n d'elles
i al Rei Ramiri d'Espanya
li trencaré les costelles.

Rei moro

Ja te'n daré un regiment
i les manaràs totes.

Rei moro (dirigint-se al cristià):

Ningun traïdor s'escapa
de la presència meua
de les seves mans moriren
Espanyols en aquest dia
tu m'has dit traïdor
m'has tractat com a villano,
saps que estàs a les meves mans
[...]

Sóc rei de trenta-tres reis
i gran senyor de tota l'Àfrica.

[...]

Marquès de la Santa Creu:
Marquès sóc de Santa Creu
defensor de l'Espanya
contra mahoma aniré
profeta d'aquesta canalla.

Rei de Granada (que és cristià segons l'informador) (dirigint-se al Rei Ramiro):
Rei Ramiro
de Granada vinc senyor
vinc molt apresurat
vinc a donar-li auxili,
a vostra majestat.

Rei cristià (ho diu agenollat):
Oh vós mare del Roser,
vós que de gràcia en sou plena
concediu-nos en aquest dia
una tal cruel victòria.
No permeteu vós senyora
que l'Espanya avui se perdi
perquè sigueu vós governadora
reina de cels i terra.

Àngel (contestació):
Confessats i combregats
heu de tenir batalla
(Aleshores sortia Sant Jaume amb el cavall de cartró tots anaven caient d'un en un fins que el general moro quedava agenollat)

La funció de diversió que tenia el ball, queda ben patent en alguns parlaments, vegem:

Timbaler:
Sóc el moro timbaler
fill de mon pare
i de ma mare també.

Barcelona, 1996 desembre 23. DELGADO 1996.
<https://manueldelgadoruiz.blogspot.com/2015/02/tu-etnico-yo-normal.html>
Article de Manuel Delgado sobre la consideració d'allò 'ètnic' com una forma de llenguatge terminològic de poder.

Este artículo, aparecido en la edición catalana de El País del 23-12-1996, fue uno de los que publiqué en relación con la exposición "La ciudad de la diferencia", que en aquellos momentos comisariaba en el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.

TU "ETNICO", YO NORMAL
Manuel Delgado

Entre los móviles que animaron *La ciudad de la diferencia*, la exposición que puede visitarse en el Centro de Cultura Contemporánea de Barcelona, estuvo el de denunciar como la xenofobia adopta con frecuencia formas sutiles, hasta tal punto astutas que pueden hacerse pasar por aportaciones a la causa antirracista. Así, por ejemplo, nociones como "multiculturalismo", "interculturalidad", etc., pueden acabar dándole la razón a quienes dan por sentado que las diferencias culturales son irrevocables. Algo parecido pasa con la pretensión de que existen "minorías culturales", que pueden delimitarse con claridad a partir de rasgos de una singularidad extrema e irreversible. Se trata, al fin, de un perspicaz dispositivo de estigmatización, en tanto el grupo "minoritario" es catalogado aparte no a partir de cualidades que posee, sino de atributos que se le asignan. Es decir, toda catalogación como "minoría" minoriza automáticamente a quien se adjudica. Esto se agrava todavía más cuando se invoca la condición "étnica" de esta minoría, puesto que en el imaginario social vigente lo "étnico" está asociado a lo inferior.

Para los etnólogos y para los diccionarios, "etnia" sencillamente quiere decir "pueblo": un grupo que se considera diferente de los demás y que aspira a continuar siéndolo. Para que esa reducción a la unidad se lleve a término, una comunidad subraya ciertas marcas históricas, religiosas, costumbrarias, lingüísticas..., que pueden ser parte manipulada de un patrimonio ya disponible o consecuencia de una invención reciente. Toda etnia es consecuencia de una red de relaciones, en la que intereses contrapuestos encuentran en una presunta personalidad colectiva mecanismos de cohesión y coartadas legitimadoras. En realidad, las etnias no son lo que alimenta la compartimentación étnica, sino, al contrario, la realidad virtual que resulta de aplicar sobre la población de un territorio dado un esquema clasificatorio hecho de identidades. La diferenciación es, así pues, la causa, que no el resultado, de las diferencias.

Prescindiendo de esa definición rigurosa, lo étnico sirve, entre nosotros, para definir una situación de minusvalía cultural, ya que se restringe a colectivos o/y producciones culturales "no modernos". Una danza sufí es "étnica", un vals vienés, no. Un restaurante sirio es "étnico", una hamburguesería o una pizzería, no. Conflictos claramente étnicos Bélgica, Irlanda del Norte, País Vasco jamás son presentados como tales, en la medida que el calificativo "étnico" sólo puede destinarse periódicamente a pueblos no homologados como "avanzados".

En la práctica, tal y como el crucigrama de este mismo diario recuerda periódicamente, "etnia" se emplea como sinónimo del ya de por sí racista concepto de "raza", que divide a los seres humanos en función de su fenotipo. Para la mayoría de personas, en efecto, las principales minorías étnicas presentes en Catalunya son los moros, los negros y los gitanos. Aplicada a los inmigrantes, son "minorías étnicas" las formadas por individuos procedentes de países pobres y en situación ilegal o precaria, y dan pie a grupos inexistentes "magrebíes", "subsaharianos", "asiáticos", ignorando distinciones fundamentales para los propios afectados, tales como, por poner algún caso, fang-bubi o árabe-bereber. Por supuesto que no se aceptaría algo tan evidente como que los franceses o los extremeños son, aquí, tan "minoría étnica" como puedan serlo las chachas filipinas o los indios peruanos.

En resumen, la noción de "minoría étnica" funciona para organizar jurídica y policialmente la marginación social y la mano de obra barata. En la fantasía política dominante, la "minoría étnica" distingue a aquellos que han sido instalados abajo, en el límite o más allá del sistema social, a los que podemos eventualmente hacer objeto de nuestra misericordia, "tolerándoles" existir en su rareza. El propio movimiento antirracista cae en la trampa, organizando festivales en los que los inmigrantes se folclorizan a sí mismos, preparando convulsivamente platos de cuscus o entregándose a todo tipo de danzas más o menos "tribales". Pidiendo perdón por sus extrañas costumbres, dan por bueno el supuesto de que sus dificultades tienen que ver con su

"cultura" y no con las injusticias de ese orden socioeconómico que les ha mandado llamar y que ahora les mantiene a la intemperie.

Por todo ello, no deja de ser una pena que, en nombre sin duda de las mejores intenciones, el III Congreso de Periodistas Catalanes hayan reclamado un lugar bajo el sol mediático para el "étnico" el moro, el negro, el gitano, a la manera del asiento que se reserva en los transportes públicos para los discapacitados. Como si una chispa de exotismo en los telediarios o en las telenovelas fuera capaz de redimir las deportaciones, las detenciones, las palizas y la explotación con que muchos de nuestros vecinos pagan su condición de "étnicos".

Una pena también que, puestos a contribuir a hacer un poco más amable nuestra sociedad, los periodistas no hayan sido capaces de ver como, día a día, alimentan de leyendas la imaginación de los intolerantes, las nuevas formas de inquisición y las políticas oficiales de exclusión. Que se hubieran puesto a pensar en serio qué están diciendo cuando, como sin querer, van y dicen: "problema de la inmigración", "tribu urbana", "secta destructiva".

Segle XXI

Igualada, 2001, febrer 2.

Notícia arran de la polèmica per la *chancha* o cap de jíbaro del Museu de la Pell d'Igualada.

<https://www.libertaddigital.com/cultura/2001-02-02/el-museo-de-igualada-retira-la-cabeza-de-un-jibaro-para-evitar-polemicas-17562/>

El Museo de Igualada retira la cabeza de un jíbaro para evitar polémicas

L.D. / EFE2001-02-02

Para evitar otra polémica como la surgida en Bañolas con el guerrero disecado de Botswana, el Ayuntamiento de Igualada ha retirado la cabeza reducida de un jíbaro que se exhibía en el Museo de la Piel de esta localidad tras la queja de un ciudadano. El regidor de Cultura del ayuntamiento de Igualada, Xavier Badia, ha explicado hoy que se trata de una medida provisional de urgencia, a la espera de que el consistorio tome una decisión definitiva sobre el jíbaro, que ha permanecido expuesto en el Museo de la Piel de esta ciudad los últimos 12 años y que procede de una donación recibida por la Asociación de los Amigos del Museo de la Piel.

La decisión del Ayuntamiento se produce después de que un medio de comunicación local publicara ayer una carta

en la que un ciudadano se quejaba de que se expusiera al público una pieza como esa que, a lo largo de estos años, no ha suscitado ninguna queja por parte de las más de 32.000 personas que la han contemplado. La dirección del Instituto Municipal de Cultura se reunirá la próxima semana y tomará una decisión sobre el destino final de la pieza después de consultar a diversos especialistas.

A pesar de que la cuestión guarda ciertas similitudes con el caso del "negro de Bañolas", el director del Museo de Igualada y Comarcal de Anoia, Jordi Enric, ha señalado que en este caso la cuestión es distinta, ya que la exhibición del jíbaro tiene una justificación de carácter museográfico y etnológico. Según Enric, el guerrero bosquimano de Bañolas estaba "descontextualizado" dentro del Museo, mientras que el jíbaro de Igualada forma parte del apartado del museo dedicado a las aplicaciones de la piel, concretamente a un espacio titulado "estimulaciones", en que se intenta que el visitante tenga una percepción de la piel a través del oído, el tacto y la vista.

Igualada, 2001, febrer 16

Notícia arran de la polèmica per la *chancha* o cap de jíbaro del Museu de la Pell d'Igualada.

<https://www.libertaddigital.com/cultura/2001-02-16/el-museo-de-la-piel-de-igualada-retira-la-cabeza-disecada-de-jibaro-19299/>

El Museo de la Piel de Igualada retira la cabeza disecada de jíbaro

El Museo de la Piel de Igualada no volverá a exponer la cabeza disecada del indio jíbaro que durante doce años ha formado parte de su colección permanente, después de que un vecino haya protestado por lo que considera la exhibición de "un trofeo macabro y escalofriante". El Ayuntamiento de la localidad barcelonesa no quiere repetir la polémica que se originó en Bañolas, Gerona, con el famoso bosquimano disecado, que finalmente fue repatriado a su país, Botsuana, donde fue enterrado con honores de Estado.

L. D.2001-02-16

La cabeza de indio jíbaro disecada ha permanecido guardada durante las dos últimas semanas, después de que un vecino de la localidad barcelonesa mostrara su queja ante lo que consideraba

un “trofeo macabro y escalofriante”. Pero ahora la decisión es definitiva. El Ayuntamiento de Igualada ha decidido no volver a exponerla, tras una decisión adoptada por el concejal de Cultura, Javier Badía. El jibarismo era una práctica muy habitual en la cultura indígena de Ecuador y Perú, de donde procede la pieza expuesta. Los guerreros de aquellos países cortaban la cabeza a sus vencidos, vaciaban el cráneo, y después sometían la piel a un proceso de adobo con hierbas que reducía la cabeza. El Museo de la Piel de Igualada exponía la figura dentro del apartado dedicado a las estimulaciones de los visitantes a través de los sentidos.

Evitar la polémica de Bañolas

El consistorio catalán quiere evitar que se repita la polémica ocasionada con motivo de la exhibición del Negro de Bañolas. Este humano disecado permaneció durante más de ocho años expuesto en el Museo Darder de la localidad gerundense, hasta que las protestas de los que consideraban inmoral y vejatoria su exhibición provocaron que el bosquimano fuera primero retirado y luego repatriado a su país, Botsuana. El consejero de Cultura de Igualada ha reconocido la existencia de opiniones diferentes en lo que a la exposición del jíbaro se refiere. Pero finalmente la “sensibilidad ante la cuestión” ha sido lo que ha provocado su retirada de la vista del público. A partir de ahora, y después de haber sido contemplada por más de 32.000 personas durante los últimos doce años, la figura sólo se podrá ver si se hace una petición expresa con un fin científico o académico.

Alacant, 2006, octubre 7. EL PAÍS, dissabte 7 d'octubre de 2006 [edició impresa].

https://elpais.com/diario/2006/10/07/espana/1160172022_850215.html

Article sobre alguns aspectes polèmics de la festa de Moros i Cristians, especialment la figura de cartró coneguda amb el nom de *La Mahoma*.

Reportaje: quejas contra las celebraciones de la reconquista

'La mahoma' se cae de las fiestas de Moros y Cristianos

Las localidades valencianas suprimen de las celebraciones ciertos actos que pueden considerarse ofensivos para los musulmanes, como aquellos en los que hacían explotar la cabeza del profeta.

EZEQUIEL MOLTÓ Alicante 7 OCT 2006

La autocensura ha llegado a las fiestas de Moros y Cristianos. Estos desfiles tradicionales, que se celebran en casi 400 localidades españolas y evocan la reconquista cristiana, han decidido prescindir de aquellos actos o gestos que pudieran considerarse ofensivos para los creyentes de otra confesión que no sea la cristiana. La autocensura coincide con el malestar expresado por la comunidad musulmana a raíz de la publicación de unas caricaturas de Mahoma en la prensa internacional, las polémicas declaraciones del Papa o la suspensión en el teatro de la ópera de Berlín de la obra Idomeneo. Este fin de semana las fiestas de Moros y Cristianos de Alcoi desfilarán por las calles de Nueva York. Las autoridades estadounidenses han pedido que sólo vayan los cristianos, al entender que un desfile de moros podría ofender y herir a las víctimas del terrorismo internacional.

La comunidad musulmana pretende que desaparezcan los actos ofensivos en las fiestas de Moros y Cristianos. Algunos imanes van más lejos y exigen que dejen de celebrarse, y las comparan con una hipotética conmemoración de la entrada de las tropas de Franco. Con este objetivo, los organizadores de las fiestas, que en algunas localidades se celebran desde hace más de siglo y medio, han ido suprimiendo los actos que pudieran herir la sensibilidad de los musulmanes. El nuevo planteamiento festero es mantener la tradición, pero respetando todas las creencias y sin necesidad de explotar con petardos la cabeza de un muñeco que simula a Mahoma o lanzarlo al vacío desde la almena del castillo. Este año se han enterrado en las fiestas los últimos actos que podían ser ofensivos para la figura del profeta de Alá.

Majed Khadem, de origen sirio, hace 30 años que llegó a España y unos 20 que fue por primera vez a Alcoi (Alicante) a ver las fiestas de Moros y Cristianos. "Tuve una sensación extraña, al ver tanto lujo en los trajes y la música", comenta, y recuerda que fue "una impresión agradable". Khadem es presidente de la comunidad islámica en Alicante y considera que estas fiestas "no hacen daño, son antiguas y tradicionales". En su opinión, la polémica que se ha generado por la supresión de algunos actos que atentaban contra la figura de Mahoma servirá para que en el futuro "llegue un punto en el que no haya ni vencedores ni vencidos".

Majed Khadem desvincula totalmente este tema del malestar de la comunidad musulmana por las declaraciones del Papa o por la publicación de unas viñetas del profeta. "Lo de las fiestas depende del pueblo y poco a poco las cosas cambiarán". En la actualidad, su única crítica se centra en el propio nombre de la fiesta: "Moros tiene un sentido despectivo, quizá sería mejor hablar de fiestas de árabes y cristianos".

El presidente de la Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas (Feeri), y a su vez imán de la Mezquita de la Unión de Málaga, Félix Herrero, va mucho más lejos y exige que se suspendan estas fiestas tradicionales al considerar que "no tienen cabida en la España democrática". Herrero se preguntó esta semana sobre la reacción que tendría la población si en determinadas ciudades se celebrara la entrada de las tropas de Franco "y el consiguiente castigo que se infligió a la población". Por eso, en "aras de la buena convivencia", pidió que se supriman y "desaparezcan" estas fiestas de conquista.

"Estas declaraciones son fruto del desconocimiento", sostiene Fernando Domene, vocal de Cultura en la Undef (Unión Nacional de Entidades Festeras), organización que representa a 62 localidades de Alicante, Valencia, Murcia y Albacete en las que se celebran Moros y Cristianos. "En realidad, es un acto de exaltación de la cultura árabe de la época en la que estuvieron aquí", comenta este experimentado festero, quien recuerda cómo desfilar en bando moro es "motivo de orgullo". El presidente de la Unión Nacional de Entidades Festeras (Undef), Francisco López, reconoce que no se ha marcado ninguna directriz concreta, aunque se recomienda que se suprima de las fiestas aquello que pueda "herir sensibilidades".

Las fiestas evocan los dos momentos cumbres de la convivencia entre árabes y cristianos en la Península. Primero se escenifica la victoria y conquista de las huestes de la media luna, y la fiesta concluye con la victoria del ejército cristiano, que vence a las tropas mahometanas.

Juan Antonio Roche, profesor de Sociología de la Cultura en la Universidad de Alicante y experto en fiestas y manifestaciones populares, considera que los detalles que se han suspendido "no afectan a la esencia de la fiesta". Y añade: "Me parece bien que no se maltrate a una cultura determinada".

Las fiestas están documentadas ya en la Edad Media, y en la Edad Moderna se extendían por casi toda la Península. En Lleida comenzaron en 1150 y en Alcoi en 1668. A principios del siglo XIX sufrieron una cierta decadencia, algunas se fusionaron con las fiestas patronales, pero en la zona del sur de Valencia y en todas las comarcas de Alicante se mantuvieron, y cada año han ido aumentando en espectacularidad y participación.

San Jorge, patrón de las fiestas de Alcoi, mata a los moros, y no al dragón. En esta localidad del norte de Alicante -cuyas fiestas se celebran el 23 de abril y son las más espectaculares y tradicionales, declaradas de interés turístico internacional- la escultura que cada año veneran los alcoyanos impresiona a cualquier musulmán que la contemple. Se trata de una gran imagen de San Jorge a caballo, lanzando flechas, y tres cuerpos malheridos y ensangrentados de

guerreros musulmanes abatidos en el suelo. Desde hace unos años los organizadores de las fiestas han optado por colocar una gran cantidad de flores, claveles rojos y blancos, que tapen a los heridos y evitar así cualquier manifestación que les exija un cambio de escultura.

Adrián Espí, profesor de Historia del Arte en la Universidad de Alicante y un ferviente festero alcoyano, dice que todo es "pura simbología, que no debe entenderse como ofensiva", explica el experto, que data en 1810 los primeros documentos donde se atestigua que la imagen del patrón "se hizo a imagen de lo ocurrido en nuestra ciudad", ya que los alcoyanos no se identificarían con la figura del dragón y preferirían algo más localista.

También en Alicante, los pueblos de la ribera del río Vinalopó celebran cada año sus fiestas de Moros y Cristianos. Allí los cristianos luchan contra la mahoma, un término que se usa para referirse a un muñeco de madera con la cabeza de cartón que se coloca en la almena del castillo y que es derrotado por los guerreros cristianos. La mahoma, que cada año terminaba con la cabeza hecha añicos al explotarle decenas de petardos en un acto con el que se conmemoraba la toma de la villa por parte de los cristianos, ha pasado a la historia. Se trata de una tradición muy arraigada, que empezó a modificarse a raíz del Concilio Vaticano II, cuando la Iglesia instó a eliminar de los festejos tradicionales cualquier acto de "afrenta" a comunidades religiosas minoritarias. "La mayoría de pueblos hace años que suprimieron estos actos", recuerda el festero Fernando Domene, quien explica que en alguna población la fiesta concluye incluso con la conversión del moro al cristianismo.

Sin embargo, todavía quedaban algunos municipios en los que se mantenían algunos gestos que podían herir la sensibilidad de los creyentes musulmanes. Este es el caso de Beneixama (Alicante), un pueblo de 1.800 habitantes que celebra sus fiestas cada mes de septiembre, y en el que este año han evitado hacer explotar un muñeco musulmán tras la toma del castillo para evitar "herir las sensibilidades" de los musulmanes. Su alcalde, Antonio Valdés, quita importancia al tema y considera que el acto "no era representativo, ni importante". Valdés reconoce, tras la supresión de este acto en las últimas fiestas, que "la mayoría de gente no se ha dado cuenta, y en pocos años se olvidará del todo". La decisión fue adoptada por la Junta de Fiestas unánimemente, y una vez aplicada "muchacha gente no se ha dado cuenta", matiza.

En agosto de 2002, en la población valenciana de Ontinyent, una comparsa de moros desfiló sobre una alfombra que contenía versículos del Corán. Aquello causó un gran revuelo y enseguida pidieron disculpas. Fue el primer síntoma que advertía de que algunos actos de estas fiestas podían ser ofensivos. Cada año, del 2 al 5 de febrero, en la localidad valenciana de Bocairent, un muñeco de madera y cartón, llamado popularmente la mahoma, era lanzado desde lo alto del castillo y tras el aplauso jubiloso del público su cabeza estallaba en mil pedazos llena de petardos. Sin embargo, en esta edición acordaron lanzar el muñeco pero que no explotara. Para la próxima edición la comisión de fiestas discute incluso si utilizar un muñeco distinto con un nombre diferente. El sociólogo Juan Antonio Roche considera que la fiesta debe prescindir de lo que no sea esencial.

En otras poblaciones, a Mahoma los cristianos lo veneran como un santo. Cada año, Biar cede la figura de Mahoma a Villena, una localidad próxima en la misma comarca, para que la cuiden y respeten. "Se viene haciendo desde 1838 como mínimo, y demuestra el respeto que los festeros tenemos hacia el profeta". El calendario de fiestas de Moros y Cristianos es continuo. Este fin de semana en Crevillent se celebrará la entrada mora y el lunes concluirán las fiestas con el alardo, o guerra de arcabucería. También se celebrarán desfiles en Callosa d'En Sarrià. En El Campello celebran del 12 al 15 de octubre unas fiestas características porque las tropas mahometanas desembarcan en el puerto para la conquista de la villa cristiana.

Es evidente, pues, que las ancestrales fiestas de Moros y Cristianos empiezan a evolucionar o cambiar, pero el veto a la participación de la mujer en igualdad de condiciones persiste en las de Alcoi, auténtico epicentro de este tipo de celebraciones. Allí, la batalla se mantiene y, basándose en la tradición, los festeros se niegan a que las mujeres participen en las fiestas con los mismos derechos que los hombres. Recientemente, la Audiencia de Alicante dio la razón a tres mujeres cuyo ingreso a la filà Navarros fue denegado el 20 de noviembre de 2004. La sentencia de la sección 8ª de la Audiencia es consecuencia de la demanda presentada por Gemma Ballester, Montserrat Martínez y Susana Angulo, y revoca otra de un juzgado de Alcoi, favorable a la filà Navarros. Por otra parte, la hija de siete años del fester Andrés Bernabeu, de Alcoi, también fue excluida por su sexo de la elección de Sant Jordiet 2007. Su candidatura no estaba entre las 12 que aceptó la Associació de Sant Jordi para elegir al niño que representará al patrón de la ciudad en las fiestas.

TODOS QUIEREN SER MOROS

Vestirse o disfrazarse de moro en las fiestas está mejor visto y considerado que ir de cristiano. De hecho, en Alcoi las tropas ficticias de la media luna que participan en los desfiles son más numerosas que las cristianas. "Salir de moro es un motivo de orgullo", reconoce Fernando Domene, vocal de Cultura de la Undef, que considera que estas fiestas son un motivo de exaltación de la cultura árabe y de todo lo que significaron aquellos siglos de convivencia entre culturas.

En buena medida, todos quieren ser moros. Las comparsas o filaes son las asociaciones festeras que hacen posible cada año los desfiles, que en cada localidad presentan una particularidad y responden a una tradición determinada.

Siempre hay dos bandos, uno moro y otro cristiano, con varias comparsas, que se enfrentan en batallas de arcabucería y recuperan unos parlamentos en los que los embajadores de cada bando intentan convencer al adversario para que se rinda pacíficamente. Al no lograrlo, acaban siempre en batalla. La pertenencia a una determinada filà, que es como se llama en Alcoi, está relacionada por la amistad y en ocasiones con la posición económica, ya que determinadas comparsas reúnen a gente de un mayor poder adquisitivo y otras a trabajadores.

En sus orígenes ciertas comparsas mantenían una relación gremial y en función de la actividad laboral que uno desempeñaba se apuntaba a una filà determinada. Para poder hacer frente al gasto que supone participar de estas fiestas, que en algunos casos puede superar los 6.000 euros (en participación, trajes, música y comidas oficiales), los alcoyanos hacen un "montepío".

Cada semana o cada mes se reúnen en el local social y aportan una cantidad de la que dispondrán para las fiestas. Los nombres cambian en función de cada ciudad. Los más frecuentes son almogávares, cruzados, navarros o andaluces en el bando cristiano, y magenta, judíos o bereberes, en el bando moro.

FRANCISCO LÓPEZ | UNIÓN NACIONAL DE ENTIDADES FESTERAS | QUEJAS CONTRA LAS CELEBRACIONES DE LA RECONQUISTA

"La fiesta evoca la historia de los pueblos y no tiene una motivación religiosa"

EZEQUIEL MOLTÓ Alicante 7 OCT 2006

Francisco López preside la Undef, una asociación que aglutina a 62 localidades de la Comunidad Valenciana y Murcia, fundamentalmente, que celebran fiestas de Moros y Cristianos. Sus opiniones están basadas en una amplia experiencia de la fiesta.

Pregunta. ¿Qué piensa de toda la polémica que se ha generado por la presencia de Mahoma en algunos actos de las fiestas de Moros y Cristianos y de las declaraciones en las que algunos imanes piden que se supriman?

Respuesta. Creo que estas declaraciones se hacen desde el desconocimiento básico de nuestras fiestas. Al conocerlas no se puede decir eso. Yo invito a todos los musulmanes y a los imanes, a que vivan la fiesta con nosotros, la conozcan desde dentro, y entonces opinen. Nosotros estamos dispuestos incluso a que, si una vez conocida, observan algún signo por el que se sientan ofendidos, hablar y modificarlo.

P. ¿En estos momentos, no quedan actos que puedan herir su sensibilidad?

R. No, además actos como la mahoma o la efigie, que en realidad no es la representación del profeta, representan ocho siglos de convivencia real. Son símbolos. En la época musulmana, presidían la fortaleza los signos árabes, y ese es el significado real de "la mahoma". Estas fiestas no son sólo fiesta, estamos rememorando la historia de los pueblos.

P. ¿Cuándo empezaron a plantear este debate los organizadores de la fiesta?

R. En el año 1974, en el primer congreso de Fiestas de Moros y Cristianos que se celebró en Villena, una de las ponencias ya recomendaba a todos los pueblos que celebran estas fiestas que cualquier acción o signo que pudiera entenderse ofensivo hacia cualquier cultura se fuera suprimiendo. Y en los años sesenta la mayoría de pueblos que tenían como símbolo la mahoma la fueron eliminando. Aunque Beneixama y Bocairent ya han suprimido los últimos actos que podrían entenderse como ofensivos, puede todavía quedar algo. Lo que a nosotros nos parece lógico, tal vez a otros no.

P. ¿Y tras esta polémica, cree que estas fiestas están en peligro?

R. En absoluto, quizá como pueda estarlo cualquier tradición, como la Semana Santa. Pero no hay que confundir. Esta fiesta no se hace por la religión. Es verdad que en casi todas las fiestas hay patrón o patrona pero hay otras que no. Estas fiestas combinan cultura, tradición e historia.

FÉLIX HERRERO | FEDERACIÓN ESPAÑOLA DE ENTIDADES ISLÁMICAS | QUEJAS CONTRA LAS CELEBRACIONES DE LA RECONQUISTA

"Recuerda quién fue el vencedor y propicia un ambiente revanchista"

EZEQUIEL MOLTÓ Alicante 7 OCT 2006

Félix Herrero es imán de la mezquita de Málaga y preside la Federación Española de Entidades Religiosas Islámicas

Pregunta. ¿Cómo deben evolucionar las fiestas de Moros y Cristianos?

Respuesta. A favorecer una convivencia. Para lograrlo, hay que hacer desaparecer las cosas que puedan molestar a alguien, se debe hacer hincapié en los muchos siglos de convivencia entre musulmanes y cristianos, y se debe dejar de resaltar unos actos concretos que han durado poco espacio en el tiempo y que recuperan las luchas fratricidas entre españoles de distintas creencias.

P. Usted decía esta semana que estas fiestas de Moros y Cristianos es como si se celebrara en algunas ciudades la entrada de las tropas de Franco...

R. Sí, efectivamente, pero sin generalizar. Cada una tiene su idiosincrasia. En muchos sitios celebran la toma de la ciudad por los ejércitos castellanos o catalano-aragoneses. Entonces, celebrar una invasión es celebrar la entrada de unas fuerzas con el consiguiente expolio, la sangre y esclavización de unos por otros. Cuando se celebra la toma de Granada, yo no concibo que 514 años después haya todavía una parte de españoles que festejen eso en detrimento de otros. Hemos visto cómo el 18 de julio se ha suprimido. ¿Y eso qué significa? ¿Que la mayoría de los españoles querían eso? Quizá sí, pero es evidente que la mayoría no quería que se celebraran luchas fratricidas de unos contra otros. Y aquí, cada año, se recuerda quién es el vencedor, y se está propiciando un ambiente revanchista. Esas batallas deben quedar para los

libros de historia donde se cuente la conquista de Granada y el genocidio de la población musulmana. Pienso que las fiestas de conquista deben quedar para la historia y hacer hincapié en la convivencia.

P. Pero eso acabaría con el espíritu de estas fiestas.

R. Lo que ha marcado las fiestas de Moros y Cristianos no ha sido la toma de ciudades, sino que se originan en el siglo XIX, bastantes años después de las conquistas, y nacen con un espíritu de fiesta. Se extienden de un pueblo a otro y tienen un auge hace pocos años por el desarrollo turístico e industrial y el aumento del nivel de vida.

P. ¿Cree que están inspiradas en el revanchismo?

R. No quiero generalizar, y es evidente que la inmensa mayoría de los festeros no tienen intención de molestar a nadie. Tengo amigos que participan, incluso algún musulmán, pero creo que debe primar la convivencia.

P. ¿Qué opina de que se supriman los actos que podrían ser ofensivos para los musulmanes?

R. Lo considero muy positivamente y felicito a todas las personas que han colaborado en la supresión de actos que podrían herir a otras personas.

Barcelona – Vilanova i la Geltrú 2011, desembre 14.

<http://blogspersonals.ara.cat/lalluitaentreeelbeielmal/2011/12/14/la-carassa-i-la-discordia/>

Entrada sobre la pèrdua del Moro Manani de Vilanova, publicada a un blog del diari ARA el dimecres, 14/12/2011 a les 16:28.

La Carassa i la discòrdia.

No em posaré a relatar les anades i vingudes dels musulmans a la península Ibèrica i tampoc a Catalunya perquè ja les sabem o com a mínim ens hem adonat del seu llegat. Ara, la realitat és una altra. Un corrent migratori ha portat musulmans de nou a l'Estat Espanyol i Catalunya i així ha florit una societat i de pas aquells que la rebutgen.

Tampoc és l'intenció fer una radiografia de la situació política i social sinó d'observar quin és el llegat en el marc de les festes i de les tradicions. La cultura musulmana ha impregnat les nostres llegendes i costums més localistes de rituals carregats d'històries.

Posarem exemples: Festes de Moros i Cristians, Ball de Turcs i Cavallets, el Ball de Cotonines i la entrançable Carassa. Un per un, les Festes de Moros i Cristians tant arrelades al País Valencià mostren una guerra a partir dels vestits i les desfilades. El Ball de Turcs i Cavallets -de la patrimoniada Patum de Berga- és una lluita en coreografia d'una altra batalla. I la Carassa és l'estimat desconegut.

De Carasses en tenim constància a Manresa, Vilafranca del Penedès, Girona, Vilanova i la Geltrú i Barcelona -entre d'altres-. La seva posició inicial era sota l'orgue de les Esglésies i consistien o consisteixen en la cara d'un moro amb la boca oberta que accionant un mecanisme vomitava avellanes i confits. Costum nadalenc d'antigues misses va ser eliminat abans de la Guerra Civil per sorollós a la casa de Déu i algunes Carasses es van canviar d'emplaçament o fins i tot perdre. Un dels casos més curiosos és el de Vilanova i la Geltrú. A la ciutat bressol del Carnaval català es celebrava al pati interior de l'Ajuntament amb la llegenda creada pels vilanovins del grup l'Estaquirot Teatre a finals dels setanta on un magrebí volia robar el Nadal. Prenia el nom de Moro Manani. Del Moro Manani només en queda un festival de música entre punk, ska i rock que porta el seu nom i la seva cara com a emblema. El grup de teatre i l'Ajuntament van decidir després de moltes històries que amb el fluxos migratoris actuals era poc correcte que els nens

escoltessin la història que explica que un d'aquests senyors del Marroc, com el pare de la seva companya de classe, volia robar el Nadal i de pas venia en barca, en l'època de les pateres.

Ben trobat o no, els vilanovins ja no tenen Carassa sinó retaule de Nadal amb un caganer que fa país i que manté l'escatologia, ja que no vomita però caga. I Barcelona manté les carasses penjades de la Catedral i de Sant Just i Sant Pastor però n'ha creat una de mòbil que surt pels carrers de Ciutat Vella per Santa Llúcia.

I a l'altre punta -de Catalunya i del pensament- hi està Perpinyà. Els nostres pares o avis -si, els avis, com passa el temps- anaven a la Catalunya Nord a veure les pel·lícules sense els talls o simplement a veure alguna que estava tallada sencera. Ara hi hauriem d'anar nosaltres per simplement veure una carassa penjada sota d'un orgue de l'Església de Sant Joan. Allà, a Perpinyà hi viu l'única Carassa on li pertoca. Qui ho hauria de dir.

I es que a vegades som més papistes que el Papa. Al País Valencià sempre guanyen els Cristians la batalla a les festes que lluiten contra els Moros, però a Lleida -tot i anar prohibint burkes- fan la inefable funció on un any guanyen uns, i al següent els altres.

Jerez de la Frontera, 2014, abril 28.

https://www.diariodejerez.es/opinion/articulos/moro-Muza_0_802120346.html

HABLANDO CON EL DESIERTO - FRANCISCO BEJARANO

El moro Muza

28 Abril, 2014 - 01:00h

Ocurrió hace 1303 años y sus secuelas sentimentales aún perduran en la progresía pro morisca, generalmente mal informada. El popular moro Muza era el gobernador del norte de África cuando llegó a sus oídos la inestabilidad de Hispania por las discordias de la nobleza hispanogoda, a la que permanecían indiferentes los romanos hispanos, población abrumadoramente mayoritaria de la Península. Mandó a su general Tarik, judío converso al islamismo, con unos seis mil -parecen muchos- aventureros de diferentes tribus beréberes, más o menos cristianizados e islamizados, con el pretexto de intervenir a favor de uno de los bandos godos. Se cree que cruzó el Estrecho el 27 o el 28 de abril. Cualquiera de las dos fechas vale para instituir el Día de la Destrucción de España, pues retrasó nuestro destino en la formación de la gran civilización europea.

Al ver la oportunidad de ganar tierras por derecho de conquista, y envidioso Muza del éxito de su subordinado en el Guadalete, vino con refuerzos e intentó silenciar la victoria de Tarik. Como no pudo, se alió con él para conquistar Hispania y rapiñar: se repartieron riquezas que correspondían al fisco. Sabido en Damasco, fueron llamados a la corte, procesados y castigados. Poca pena por habernos quitado el papel preponderante que nos correspondía en la Cristiandad y que aprovechó para sí Carlomagno. La pérdida de España se consumó con la indiferencia de los hispanos que aún se daban a sí mismos el nombre de romanos, a quienes una clase dirigente goda o sarracena les daba un poco igual, después de todo pensaban que los moros no eran sino sectarios de otra herejía cristiana.

El moro Muza pasó a ser personaje popular para designar a alguien imaginario de importancia en frases de incredulidad (¡Cuéntaselo al moro Muza!), de negación (Aunque lo mande el moro Muza), o de rechazo (Ni por el tesoro del moro Muza). Este nefasto personaje histórico, precedente de los que se enriquecen aprovechándose de un cargo, dio pie a la leyenda de los tesoros escondidos por los moros, porque se decía que no pudiéndose llevar todo lo que había robado cuando fue llamado a Damasco, enterró grandes riquezas de templos cristianos y de la corte visigoda de Toledo en diversos lugares, entre ellos en una cueva de Montserrat. Por esta leyenda a los niños catalanes se les asustaba con el moro Muza. No es para menos. A pesar del tiempo transcurrido, la llegada a la culta Hispania de tribus bárbaras mal islamizadas fue una catástrofe.

Sitges, 2015. FONTANALS 2015.

Programa de la Festa Major de Sant Bartomeu i Santa Tecla de Sitges 2015, pàgines 29-31. la coincidència del nom del director o cap de colla, fa pensar que era la comparsa igualadina.

EL QUE ENS FALTAVA... UN BALL DE MOROS I CRISTIANS.

Blai Fontanals i Argenter

Per a qualsevol mortal mínimament curiós, la troballa inesperada d'una cosa delectable que, potser, buscàvem incertament des de feia temps o bé teníem en l'oblit, sol provocar-nos un sentiment de satisfacció extraordinària.

Aquesta sensació l'he experimentat no fa gaire amb la troballa d'un retall perdut de l'Eco en el qual, el nostre literat Ramon Planes encetava, amb prosa fèrtil, la Festa Major de l'any 1964.

Deia Planes en un text en castellà perquè, aleshores, el "caudillo" encara condicionava la nostra manera pública de ser: *Hoy, en la víspera de San Bartolomé, cuando el Sitges refinado y turístico, por bajo del cual corren, sin embargo, las más puras esencias populares, va a celebrar su Fiesta Mayor, reviviremos los tiempos de antaño, dando a la publicidad un sabroso documento que procede de los archivos de Casa Bofill que, como es sabido, fue una de las familias más destacadas en el "Sitges dels nostres avis".* Després d'aquesta arrencada lírica, l'escriptor ja no s'entreté i comenta la descoberta que ha fet. Ens diu que, *el papel no lleva fecha, aunque podemos conjetuar que data, cuando menos, de cien años atrás*, i afegeix, un fet molt important en aquests casos, *que el que transcribe no quita ni pone haches ni comas*. Amb aquests advertiments, Planes inicia la transcripció del document que diu així: *A los Señores, Alcalde, y los demás del Ayuntamiento Constitucional de esta Villa. Se les pide con licencia de Vds. para selebrar la fiesta del patrón Sn. Bartolomé con el vayle de la patera con la costumbre de gratificar el dicho vayle con la compaciva de un cordero de 40 carniceras o dos de 20, y demás 4 duros y 2 libras de pólbora que se gasta entemedio del vayle que se recaresen por los parlamientos, y un puesto por ensesarse* (Tirant, Eco núm. 3786 de 23-8 1964).

Renoj, què se sap del ball de *La Patera*? Certament, molt poca cosa, i la poca que sabem la devem al folklorista Joan Amades. D'entrada ens diu que, *La Patera, és la representació més important d'aquest gènere a casa nostra de les que ha assolit gairebé la nostra generació* (Joan Amades, *Costumari Català*). Però, malgrat la importància susdita, en l'obra cabdal de l'autor sols hi ha una única referència del ball, per la qual cosa cal creure que ja s'hauria volatilitzat de la memòria general. Malauradament, per a nosaltres, la versió que recull el *Costumari Català* en l'apartat de "dances dramàtiques", no és la desitjada versió sitgetana, sinó, un *Entremès típic de la ciutat d'Igualada* [que encara es ballava al segle XVII], *que participa de dansa i de composició dramàtica i es representa cada any per la diada de sant Bartomeu apòstol* (A. M. Alcover i F. de B. Moll. *Diccionari Català-Valencià-Balear*, op cit Arxiu Municipal d'Igualada). El folklore, doncs, torna a emparentar-nos amb els igualadins. Ambdues poblacions tenim Sant Bartomeu com a patró i dansem, amb totes les diferències folklòriques que es vulgui, uns balls comuns com són la Moixiganga, els Cercolets, els Pastorets, els Diables, (gegants i nans, per descomptat) i, ara, la Patera.

Però, no perdem Amades... *A Igualada s'havia fet una representació d'una brega entre moros i catalans, qualificada amb el nom estrany de Patera de significació recte desconegut. Una representació semblant va fer-se a la primeria del segle XV, en ocasió de l'estada en aquella ciutat de Ferran d'Antequera l'anomenaven la Turquia, i simulava una acció de pirateria, la presa d'una nau turca per part dels cristians i la defensa de la galera pels otomans. Fou muntada una simulada nau al mig de la plaça, la possessió de la qual es disputaven els dos bàndols. Sembla que ben ençà de la XVIII^a centúria, la representació va sofrir una reforma. Seguint els corrents del temps, foren dictats el parlaments en castellà i el sentit de la comèdia fou alterat, de manera que, en lloc d'un episodi de pirateria, vingué a figurar una escena de lluita per la reconquesta.*

Intervenien en la masega un gran nombre de figurants armats fins a les dents i vestits amb robes llampants, els quals simulaven diversos càrrecs i dignitats de l'un i l'altre partit, i pronunciaven llargs parlaments per tal de veure si arribaven a un acord que no assolien, i després de molt parlamentar acabaven per dirimir les diferències amb les armes (Joan Amades, Costumari Català).

Sense cap altra alternativa, la versió igualadina de La Patera és tot el que tenim per fer-nos una idea de com podria haver estat la representació local. Però, perquè hi pugueu dir la vostra, cal abans que transcrigui la part final de la sol·licitud del cap de colla del ball. Preneu-vos la lectura en calma perquè la prosa és cada cop més enrevesada.

Idm., se les pide con licencia de Vds. que dejen los vestidos de los Reyes que llebaron los demás años que los sacaron del Teatro y se les pide por el Rey moro una capa, y dos cotas una por el embajador y otra por el general los poms del manto de pilad por el Rey Cristiano bestido entero, y aran la bondad de dejarnos las espadas que tienen en la misma casa para aser el dicho vayle y sin rraver ningún daño. Y aran la bondad de decir en el carpintero de la misma que arregle seis vigas [biga: Carro tirat per dos cavalls usat per a la guerra, les curses i el transport] con los caballos guarnecidos lo mismo quel otro año para que la gente no se meten adentro con nosotros adestorvarnos. Se les pide por favor que se distinga pronto porque el tiempo es corto y se tienen que enseñar muchos individuos aún que nos susede como el año pesado. Dn. Juan Jon, alias, Bod. Director.” (Tirant, Eco núm. 3786 de 23-8-1964).

Destriant pacientment el text, hom s'adona de la importància del document en si. Per la forma d'expressar-se i, entreveient una connexió amb Igualada, a mi em sembla factible datar les actuacions de *La Patera* sitgetana entre els segles XVII-XVIII. Aquesta datació és una opinió ben personal fonamentada en tres coses: El fet que 50 anys enrere ningú tenia la més mínima notícia del ball. La forma d'expressió del redactat en general. I, sobre tot, per l'arcaica forma de representar-se improvisant un escenari encerclant sis carros amb cavalls, *para que la gente no se meten adentro con nosotros adestorvarnos*. Una pràctica que, a Sitges, no en teníem precedents.

Però, parlem del ball en si. Quines dades en tenim? És irrefutable, pel que es diu, que les representacions se succeïen formant part del programa de la Festa Major, això es desprèn de les frases: *lo mismo quel otro año...* i, *con la costumbre de gratificar el dicho vayle*. Que era un ball amb *parlamientos*, basat amb *una brega entre moros i cristians*. El tipus de vestuari, l'armament sol, i els personatges que se citen (*el Rey moro, el Rey Cristiano, el embajador i el general*) així ens ho confirmen. Ja fos amb vaixells o sense, m'inclino a creure que l'argument de la nostra *Patera* seria aquell de patró més antic que *simulava una acció de pirateria*, de les quals la nostra història n'està farcida i les nostres Costes de Garraf i el record de les dues fragates de defensa que teníem en són un bon testimoni. El fet de demanar una subvenció en metàl·lic de *2 libras de pólbora que se gasta entermedio del vayle*, confirma una baralla a trets entre els dos bàndols, a cadascun dels quals hi hauria una tropa ben nombrosa. Així ho evidencia la frase: *se tienen que enseñar muchos individuos* als quals caldria en certa manera recompensar amb *un cordero de 40 carniceras*, és a dir, amb 16 quilos de carn.

Queden com a judici dubtós dues qüestions. Una *los vestidos de los Reyes*. A què es refereix? Als personatges de l'obra o, contràriament, a uns vestits que s'utilitzarien, el 5 de gener, per a l'arribada dels reis d'Orient? L'altra qüestió és aclarir qui era el tal *Dn. Juan Jon, alias, Bod. Director*. Seria un anglès perdut ja per aquestes terres?

I, per acabar, notis la pinzellada teatral que el document aporta. Ja existia un *Teatro*. La frase: *los poms del manto de pilad*, que, sens dubte, es refereix al mantell del governador de Judea, Ponç Pilat, deixa entreveure l'existència d'un vestuari propi que utilitzaria un elenc d'aficionats locals, que representarien assíduament tot un clàssic, *La Passió*.

L'any 1964, la notícia de Ramon Planes, passà gairebé sense pena ni glòria. Veurem, si ara, se'n pot treure més bon profit. Bona Festa Major.

Igualada, 2016, juny 28. ANOIADIARI 28 de juny de 2016.

<http://anoiadiari.cat/societat/comissio-reis-exercici-tresoreria/>

La Comissió de Reis va acabar el darrer exercici amb 50.000 euros més a tresoreria

El patrimoni financer de la Fundació Privada s'ha gairebé duplicat en dos anys

SOCIETAT

Dimarts, 28 juny 2016. 03:00. Redacció Anoiadiari.

D'UN COP D'ULL

Els Reis d'Igualada continuen fent-se rics. La seva tresoreria ha fet un altre gran salt en el darrer exercici comptable registrat, el 2014-2015. En aquest any s'ha passat de 161.784,24 a 209.698,6 euros.

La Comissió de Reis ha augmentat de nou el seu patrimoni en el darrer exercici i té gairebé 50.000 euros més al banc. A tresoreria, l'entitat que gestiona la Cavalcada de Reis d'Igualada compta amb 209.698,6 euros. Aquests números vénen principalment de les aportacions fetes a la Fundació, que l'exercici 2014-2015 van ser de 44.910 euros. Aquestes són les dades que aboca la memòria de l'exercici 2014-2015 de la Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques de la Generalitat.

L'excedent de l'exercici que va culminar amb la cavalcada del 5 de gener del 2015 va ser de 1.053,42 euros, força inferior als 5.092,01 de l'any anterior. De fet, els guarismes del 2014-2015 són menors que els de l'any abans, amb l'excepció dels ajuts a l'adquisició de joguines per a infants necessitats i l'esmentada aportació fundacional. Les "aportacions fundacionals", és a dir, els donatius a la Fundació Privada Reis d'Igualada, van ser el 2014-2015 de quasi 45.000 euros, molt per sobre dels 33.000 de l'any anterior. Aquests diners són –de llarg– la principal entrada que ha tingut la tresoreria els dos darrers anys. Dos anys, en els quals els diners al banc de la Comissió han passat de 121.383,25 euros a 209.698,6.

Els ingressos per activitats van baixar lleument del 2014 al 2015. El total de 39.247,8 euros per activitats (la recepció de paquets o els donatius per a patges petits) es va reduir a 36.370,8. Els ingressos fruit dels interessos bancaris també han tingut un descens, força minso, de 3.998,91 a 3.759,3 euros. Van créixer molt sensiblement les quantitats destinades a comprar joguines per als col·lectius desfavorits: es partia de 1.266,24 euros; el 2015 van ser 6.825,97.

Una evolució impactant a la tresoreria

La reflexió una vegada es dona un cop d'ull al quinquenni 2010-2015 és que les arques de la Fundació estan més plenes que mai i en aquest període ha crescut gairebé un 130%. Dels 91.000 euros que tenia al banc per tancar l'exercici 2010 s'ha passat als 209.698,6 amb què es va cloure el gener del 2015. I de l'increment, la major part s'ha concentrat en els dos darrers exercicis: 88.315 euros més a la tresoreria. Un augment on els excedents dels dos anys han tingut molta menys importància que les "aportacions extra" que signifiquen quasi 80.000 euros.

COMENTARIS -----

Ramon Puig igualada 28 de juny 2016.07:15h

Bon dia, trobo una bestiesa que una entitat que gestiona una festa tan important i nostrada com aquesta, tingui aquests beneficis tan escandalosos. Potser caldria que es popularitzés una mica més la festa i no es converteixi només en una festa de rics! Quin escandol!

David Igualada 28 de juny 2016.07:52h

El que sobretot interessa són els resultats de l'exercici i el balanç d'aquesta entitat. Si tenen més o menys liquiditat, certament, no crec que sigui el principal. En tot cas, és una bona notícia.

Montserrat 28 de juny 2016.08:40h

Si tenen diners, no podrien fer que portar els paquets fos més barat?

jaume rdguez enrich 28 de juny 2016.10:24h
Eficacia i transparència. Le Comissió de Reis està en bones mans. En les millors.

Àlex Clatallín Barcelona 28 de juny 2016.10:34h
Ho veig bé. Bon any a tots.

Marta valls 28 de juny 2016.11:30h
Potser ara podrien fer de reis persones amb pocs recursos? Potser poden tornar a la ciutat el que han cobrat fins ara en subvencions de diners públics ?

Joan Guitart Igualada 28 de juny 2016.12:38h
Una molt bona notícia , una bona organització i un important patrimoni, en aquest cas material, per la millor Festa de Reis

28 de juny 2016.13:52h
Bon dia a tohom, Doncs jo trobo que amb aquest resultat tan extraordinari podrien organitzar un gran sopar de reis per tots amb vins, cava i licors variats. Repartir molta coca també seria maco per tots. Salutacions amics, Arxie

furius-castano Héctor Casaño Castellolí 28 de juny 2016.14:40h
La idea anterior es buena. Más comida para todos y a beneficiencia.

Carme Rosich Igualada 28 de juny 2016.15:17h
Quina vergonya!!! Podrien fer donació dels beneficis a qualsevol obra social igualadina.

Joan Giner ITV Igualada 28 de juny 2016.16:06h
Aquests són el números del Rei Blanc, pero a mi m'agradaria saber els del Rei Negre

Joan Igualada 28 de juny 2016.20:23h
Millor no saber-ho cal recordar que no fant cap rebut de cap pagament, ni patges petits ni paquets ni.....

Pep Sole Igualada 28 de juny 2016.17:01h
Quin escàndol, una fundació privada sense ànim de lucre i que pretén el reconeixement de l'Hunesco.....

Ton Igualada 28 de juny 2016.17:07h
Tots els Reis sempre es fant rics i ens costen molts diners al poble Visca la republica !!!

David Igualada 28 de juny 2016.17:49h
Crec que a la comissió dels Reis no els afecte amb res aquesta notícia , "per una orella entra per l'altra surt i tururu.." YO SIGUIENDO Molta cara i poca vergonya

Carme Puig Igualada 28 de juny 2016.18:33h
Crec que la gestió es molt bona i además s'han fet inversions importants com el local de la Comissió i la nau al polígon per poguer guardar les carrosses en un lloc adient. I tot sense apenes subvencions segons tinc entés. Sempre ens queixem de males gestions i quan son plenes d'eficacia les critiquem.

Roser Igualada 28 de juny 2016.20:19h
Molt eficients fent diners Perquè un compte amb tants diners? Eficiència es que tots els nens puguin fer de patge dalt d'un jeep sense pagar els 90€ , que els paquets no costin res etc .etc. No costa gaire gestionar una festa quan tots la paguem

Juan 29 de juny 2016.08:10h
I les altres entitats de Igualads que reben diner public on es la transparència?. Per exemple la Fira . A Igualada el qui calla guanya i el que explica garrotades.

Joan Giner ITV Igualada 29 de juny 2016.11:07h
Sr. Juan, El Reis expliquen alguna cosa? no he vist mai, i ho he seguit, que contestin cap de les notícies que ha publicat aquest periòdic. Saber el números com se saben no és transparència, és complir la llei, pel que veig no és que ells els expliquin públicament és que amb, un bon treball periodístic, l'AnoiaDiari l'aconsegueix.

Joan Bufalvent Igualada 29 de juny 2016.11:16h
Aquest tipus de notícies estan fetes per fer mal a les entitats, veuria malament que algú de la comissió n'estés fent negoci d'aquests beneficis, que no és el cas.

Suposo que els que porten l'entitat faran ús d'aquests diners per tal de millorar la festa, no hi veig cap problema en què tinguin més liquiditat o un coixí per si passa algun fet extraordinari que pugui tenir un sobrecost important per la entitat.

Em sembla molt més greu el que passa a Moixiganguers on la Junta per un canvi de local pot deixar l'entitat endeutada i amb una mà al davant i l'altra al darrere.

Alexandre Clatallín La Pobla 29 de juny 2016.22:32h

Ho continuo veient bé. Bon any a tothom

Alcoi, 2017, desembre 13. Web de la Plataforma ciutadana *Guanyar Alcoi*.

<https://www.guanyaralcoi.com/el-patge-com-a-protagonista/>

Text de la Web del partit polític "Guanyar Alcoi" del 13 de desembre del 2017. Resposta a <https://afrofeminas.com/2017/12/07/un-blackface-masivo-en-alcoy-puede-ser-patrimonio-inmaterial-de-la-humanidad/>

El patge com a protagonista

13 de desembre 2017

El fet que a la Cavalcada apareguen patges pintats de negre amb els llavis rojos ha causat queixes provinents d'una comunitat de dones afrodescendents/negres i qualificacions d'aquest fet de racisme i blackface.

Què és el blackface? El blackface és una pràctica racista que es feia als Estats Units durant el segle XIX. Existien espectacles teatrals on persones blanques, promovien estereotips sobre les persones afroamericanes. Es pintaven la cara amb betum, els llavis de roig i lluïen vestimenta de diferents temàtiques. A aquests espectacles es tractava als personatges negres com a inferiors i es promovien estereotips negatius sobre aquests. Tot amb l'aprovació i suport del públic americà "blanc".

La polèmica s'ha estés per les xarxes. És un fet que no hauríem d'obviar i molt menys mirar d'amagar amb actuacions a les institucions allò que no volem tractar junt amb la ciutadania.

EL GOVERN DEL PSOE: laissez faire, laissez passer (deixen fer, deixen passar)

Des del Govern del PSOE es diu que han sigut molt prudents per no contestar a cap comentari que criticara les nostres tradicions i deixar que qui volguera s'expressara com volguera. Però aquesta prudència ha portat a la confrontació i a un conflicte entre opinions on ha sigut la ciutadania qui ha hagut de defensar la Cavalcada i no l'Ajuntament.

El Govern en compte de donar explicacions a qui ells diuen que critica les nostres tradicions per desconeixement d'aquestes i fer que les coneguen un poc millor, callen. Lluny de criminalitzar a aquest col·lectiu, una bona forma de que coneguen aquest acte seria convidar-lo en nom de l'Ajuntament a la Cavalcada per tal de conèixer de primera mà aquesta tradició.

Creiem necessària alguna explicació pública d'aquells que diuen tindre "l'orgull i la gran responsabilitat de representar a tota la ciutat d'Alcoi", és a dir, el Govern de Toni Francés, per tal de donar una resposta ben argumentada, detallada i, si cal, disculpar-se davant d'aquelles persones que s'hagen pogut sentir ofeses.

PER QUÈ ELS PATGES DE LA CAVALCADA NO REPRESENTEN UN ACTE RACISTA?

Els veïns i veïnes d'Alcoi, en la seua immensa majoria, no ens sentim racistes mentre ens pintem la cara de negre i fem de patge, no veiem cap connotació negativa en això, ni ho fem per promoure cap estereotip negatiu sobre la comunitat negra.

El blackface, tradicionalment, ha estat vinculat a una visió pejorativa de les persones negres però, aquest cas, no és ni molt menys el d'Alcoi. Des de la nostra perspectiva sabem que els patges no volen representar cap estereotip denigrant per als negres. Per nosaltres els patges

són aquells qui porten la il·lusió als nostres xiquets, entregant-los els regals muntant per escales a les cases. Els xiquets saluden als patges, els besen i alguns els tenen més estima fins i tot que als mateixos Reis Mags fent-los els protagonistes de les seues fantasies nadalenques.

No coneixem en concreció el per què s'ha popularitzat de forma tan extensa a Alcoi que el repartiment dels paquets siga feina d'aquests patges, però tal com es conta i es difon oralment, duïen els regals pintats de negre per tal de no ser reconeguts pels xiquets que de vegades podien ser amics, familiars o coneguts i així preservar en la mesura del possible la màgia del Nadal als nens i nenes als quals se'ls repartien els regals.

S'ha preguntat als comentaris si una persona negra, seria pintada així també i la resposta és afirmativa: encara que parega una ximpleria, el fet que els patges estiguen pintats i que aquests deixen pintura a les persones que saluden i besen, s'ha convertit en una petita senya d'identitat del dia de la Cavalcada, perquè tot plegat, genera un ambient d'alegria i il·lusió difícil de descriure.

Podem comprendre que vist des de fora aquesta tradició pugua veure's com un acte en el qual es caricaturitza a la comunitat negra, però aquesta entenem que no és la realitat i entenem que aquesta representació l'hauria de poder realitzar qualsevol persona, siga de l'ètnia, cultura o raça, que siga, sense distinció. A Alcoi, els patges reals són considerats com una sort d'herois que porten felicitat allà on van, lluny de tractar de crear estereotips o ferir a la comunitat negra i és per això que demanem que a tota persona que haja pogut ofendre les imatges dels patges, entenguen que en cap moment aquesta és una tradició racista que tracte de crear estereotips negatius a la comunitat negra, ens agradaria que aquesta festa cada vegada fora més transversal i oberta i que tots ens sentirem a gust en ella, però també volem que entenguen que l'arrelament d'aquesta tradició i d'aquesta Cavalcada -la més antiga de l'Estat espanyol- alça passions, genera moltes il·lusions a nens i majors i els alcoians i alcoianes sentim que hem de protegir-la i cuidar-la profundament.

Igualada, 2018, desembre 21. ANOIADIARI 21 de desembre de 2018.

Columna d'opinió.

<https://anoiadiari.cat/kabrota/autentica-collonada/>

Una autèntica collonada

CULTURA

Divendres, 21 desembre 2018.

Hi ha una entitat de nom Casa Nostra Casa Vostra que a mi en el primer en què em fa pensar és en aquella estrofa de la cançó del Sisa que diu A casa meva és casa vostra si és que hi ha casa d'algú. És bonic evocar records d'anys enrere, però anem al gra.

Aquesta organització té una campanya engegada amb el títol #BaltasarDeVeritat que reclama als ajuntaments i comissions de festes organitzadores que no pintin més reis de negre perquè és una pràctica colonialista i racista. A mi em sembla molt bé que si es té a mà a una persona adequada d'aquesta raça no cal pintar-ne a un que no ho és, convertint-lo en un negre fake, però, d'aquí que sigui una pràctica colonialista i racista... n'hi ha un bon tros.

Si comencem pel començament, aquesta és una llegenda que arrenca amb una història del segle I, i com totes les llegendes ha donat molts tombs, fins a convertir-se en una festa popular, on els "Reis" reparteixen joguines a la canalla que "s'ha portat bé" o en termes més infantils "han fet bondat". Es fa en pocs llocs del món. Fins on jo sé només a la península Ibèrica i en alguns llocs d'Amèrica del Sud. Pels anglosaxons els Reis són the Wise Men, els homes savis, i a Itàlia tenen la Befana, una mena de bruixa lletja i plena de berrugues que reparteix lllaminadures. La resta tiren de Santa Claus per Nadal.

Els Reis, a Igualada, estan documentats des de fa 123 anys. Dels primers 45 no en puc parlar perquè no hi era, però dels 78 següents sí, i puc dir (perquè m'hi fixo) que la població negra és molt recent a la nostra ciutat. Solució: com que no tenim negres pintem blancs. Al final estem fent una representació, com tantes vegades amb tantes coses, especialment per fer contents als infants. Als Pastorets al dimoni el pintaven vermellós perquè no disposaven a ningú de la "raça infernal". Com dic al principi, si tenim a mà una persona negra, fantàstic, però no siguem obtusos i li busquem tres peus al gat, perquè això no s'acaba aquí.

Per exemple a Igualada la nit de Reis surten al carrer a repartir joguines uns 1.000 patges, poca conya, la majoria "servidors" del rei Baltasar, el negre. Que fem? El Rei autèntic i els patges falsos? Perquè set o vuit-cents joves negrets no rec que els trobem a Igualada. I no he acabat. I Gaspar, el rei ros que no se sap massa bé de quina raça és? "Xino"? Treballador d'un tot a cent xinès? Em sembla que si tirem per aquest camí, prendem mal. Penso que els responsables de Casa Nostra Casa Vostra han de ser això, responsables i haurien de ser molt curiosos i no utilitzar les paraules colonialista i racista en va, com el primer manament de la dita llei de déu. Siguem pràctics; els catalans ho hem sigut quasi sempre i no muntem un pollastre per una bestiesa, i sobretot, sobretot no utilitzem la paraula racista per una bajanada.

La notícia del diari "Girona tindrà un rei negre sense pintar per primera vegada" em sembla una autèntica collonada.

COMENTARIS

-

Oscar Igualada 22 de desembre 2018.00:12h Respondre

Josep Maria,

A mi la festa dels Reis d'Igualada em crea un cert "yuyu". No l'acabo d'entendre.

Això de les races és realment una "collonada", tens raó.

Mira quantes n'anomenaven al segle XIX, fa quatre dies: bosquimano, negro, negritos, esquimal, mongoloide, polinesio, xantocroide, australoide, melanocroide...

Ara només n'hi ha dues: nosaltres i els altres..

Tú que ets savi (i no és conya) fes una reflexió sobre què hem de fer amb tot aquest batibull.

Oscar

Josep Maria 24 de desembre 2018.16:07h

Òscar, jo de savi res, més aviat alguns em tenen per eixelebrat, però tornant al tema. Per a mi (que no sóc creient ni de la religió bona) la festa dels Reis és una tradició amb el valor afegit de que és una tradició que fa feliç a la canalla, i jo que tinc fills (que naturalment van ser petits) i ara una pila de néts encara m'emocio davant aquest costum tan arrelat a Igualada. No vaig més enllà, però sí que em molesta que persones que s'han informat amb el cul parlin de colonialisme i racisme tan alegrement. Així de senzill.

Ramona Vila 22 de desembre 2018.12:29h Respondre

Josep Maria, que hi diguis la teva en aquest debat està molt bé. Però cal pensar que vostè ho diu des dels teus privilegis (home, cis, blanc...)... i que difícilment pots entendre què suposa el racisme des de la posició privilegiada. Amb això no dic que vostè no pugui opinar, però que hauria de ser conscient que les teves opinions es fan sempre des d'una posició de poder. M'agradaria que en aquest mitjà hi hagués gent racialitzada que també pogués opinar. Desgraciadament, com pots veure al llistat d'opïnadors no n'hi ha. Això ja és sintonàtic de qui té privilegis i de qui no.

Racisme a banda, a la Festa dels Reis cal una reformulació total i que es questioni l'elitisme, el ra(n)cisme i el masclisme.

Josep M Ribaudi Igualada 29 de desembre 2018.14:18h

Ja em perdonaràs, però a la teva rèplica fas servir dos mots que, un no l'acabo d'entendre del tot "racialitzat". No el trobo al diccionari i no sé "cap a on tira", i l'altra "cis" que sembla un acrònim, però no crec que et refereixis al Centro de Investigaciones Sociológicas. Si m'ho aclareixes t'ho agrairé i podré entendre els teus raonaments.

Al marge d'això, em sembla que a aquesta secció del diari hi pot escriure tothom amb llibertat; justament és un altaveu públic i gratuït.

Jordi Igualada 23 de desembre 2018.13:49h Respondre

Em fan certa gràcia tots els motius que es donen per justificar que no es proposi fer de Baltasar a una persona de pell fosca, escudant-vos en la tradició i les fal·làcies.

En el fons, tota Igualada (o si més no, tothom qui és una mica avispat) sap la mafia que és la comissió de reis d'Igualada i tot l'elitisme que s'amaga darrere dels qui fan d'algun dels 3 Reis.

Potser és que a Girona fer de Rei Mag no és un privilegi només dels empresaris, però a la nostra estimada Igualada convergent ja ens coneixem de quin peu calcem.

Espero i desitjo que allò que sempre anomenem "festa popular" algun dia ho poguem dir sense que se'ns escapi el riure per sota el nas...

Josep M Ribaudi Igualada 29 de desembre 2018.14:00h

Només et vull dir que pel fet d'utilitzar la paraula màfia, no m'interessa polemitzar amb tu. Suposo que saps el significat de la paraula, però per si no...

DIEC 2 p ext Associació de caràcter criminal que fa servir mètodes de repressió i d'intimidació en defensa d'interessos privats i que es manté gràcies a la por i als prejudicis de la població.

Llegeix bé, criminal, hi ciu criminal.

Albert Igualada 26 de desembre 2018.09:54h Respondre

Crec que s'ha anat de mare tot aquest debat. Qui vulgui ser present a qualsevol de les representacions de la cavalcada de reis ha de tenir la possibilitat de fer-ho. Independentment del color de la pell. A partir d'aquí recordeu que estem fent una representació i els protagonistes es poden pintar com vulguin o no. Hi ha disfresses i es fa una representació. Crec que es pot obrir el debat, i caldria, per fer canvis graduals en la cavalcada, però, no forçar que la representació sigui de ser una representació. En una obra de teatre tothom fa el seu paper i és això, un paper. Cal respectar a tothom i potser ara es podria obrir el debat de quines diferents maneres es poden representar els diferents personatges. No cal que hi hagi tan sols 3 personatges diferents... és moment de poder representar a tothom. Aprofitem aquest debat per enriquir la festa.

Joan Igualada 26 de desembre 2018.20:26h Respondre

Si els Reis i els patges van sense pintar, son fàcilment identificables, la qual cosa fa que les criatures els reconeixin. El que es tracte es que no els reconeixin. El meu fill, que es blanc, va anar de patge negre i em va costar identificar-lo. Una altra experiència; a Tous van anar els patges, tots negres, a casa del meu fill, i una patgessa va estar callada tota l'estona; si hagués parlat els nets l'haurien identificat. A mi em sembla que als blancs se'ls ha de pintar de negre i els negres, si n'hi han, se'ls ha de pintar de blanc.

En quant al racisme es un altre tema, es el tema del dia a dia i no el de la festa dels Reis Mags.

Carles Igualada 28 de desembre 2018.11:36h Respondre

No t'ha quedat gens racista lo de "Treballador d'un tot a cent xinès"... Amb una mica més de respecte i empatia, viuríem millor tots plegats. En canvi, hi ha qui prefereix indignar-se perquè algú diu que, a dia d'avui, no té sentit pintar de negre a una persona blanca. Racisme.

Roger Gispert Gràcia 28 de desembre 2018.17:00h Respondre

Hola Josep Maria,

He trobat interessant el teu article, tot i que no el comparteixo, per una banda i per una qüestió de respecte, penso que les persones blanques que no patim discriminació pel nostre color de pell hem de ser curiosos en la nostra opinió sobre el que és racisme o no ho és, de la mateixa manera que els homes hem de ser curiosos en qualificar si una cosa és masculina o no perquè no patim en pròpia pell la discriminació de gènere.

Ja m'imagino que hauràs contactat amb casa nostra, casa vostra amb sos racisme o amb ambhins per saber per quins motius fan aquesta reflexió, i suposo que t'hauràs intentat posar a la pell de persones que han patit discriminació racional a través del seu testimoni abans d'escriure aquest article.

Dit això... al teu article parles de "joves negrets"... suposo que saps que usar un diminutiu amb l'objectiu d'infantilitzar una persona que ja no és un infant, és ridiculitzar-la, fixa't que parles de pintar blancs, però no de pintar joves blanquets, en canvi... si que parles de trobar joves negrets. Aquesta trampa del llenguatge que tenim tan intereriotzat denota el racisme que, molts cops de forma inconscient i no volguda, tenim dins.

Dit això i com solució al problema que plantejges, si jo fos d'Igualada proposaria que el rei negre fos negre, i si no tenim suficient patges negres doncs fossin blancs, d'aquesta manera donariem un exemple als nens que negres i blancs treballem junts d'igual a igual com a persones que som, independentment del nostre color.

Salutacions, Roger.

Josep Maria Ribaudi Igualada 29 de desembre 2018.13:51h

Hola Roger, com tu, només comparteixo part del que em dius. Sí, he contactat amb Casa Nostra Casa Vostra, els vaig convidar a venir a igualada i han passat olímpicament de mi. La paraula negrets està escrita amb tot el respecte, de la mateixa manera que tracto amb diminutius als meus néts, i això de fer sortir a la cavalcada (no sé si coneixes la d'Igualada) amb 1.000 patges, quasi tots blancs, o sigui amb el rei Baltassar sense servidors....

Però com que veig que el tema t'interessa, aquesta qüestió la tinc ampliada al meu blog, que et convido a llegir:

<http://bloccdenkbrota.blogspot.com/2018/12/cavalcada-dels-reis.html>

Joan Igualada 10 de gener 2019.20:07h Respondre

Si dir blanc al blanc, dir negre al que es negre, dir xinès al que es xinès, es racista; pregunto con hem de dir que una persona es blanca, que es negre o que es xinesa?

Santander, 2019, gener 5. AFROFÉMINAS. *comunidad en línea para las mujeres afrodescendientes/negras y racializadas*. <https://afrofeminas.com> entrada al blog del día 5 de gener de 2019. CASTRO 2019.

<https://afrofeminas.com/2019/01/05/de-tradiciones-y-xenofobia/>

De tradiciones y xenofobia - 5 enero, 2019

Cuando estaba creciendo en la década de los 90, el fenómeno de Papá Noel era muy poco relevante en mi pequeña ciudad. La Navidad todavía era patrimonio de los Reyes Magos, aunque el gordito barbudo ya estaba introduciéndose en los hogares de una manera potente, sobre todo debido a la influencia del cine y las series norteamericanas. Pero Gaspar, Melchor y mi preferido, Baltasar, eran los amos de la ilusión de las niñas y niños.

En la actualidad, Papá Noel, que llega el 25 de diciembre, es una estrella en España, y hoy en día las niñas españolas reciben regalos dos veces en estas fiestas, la mañana de Navidad y el día de Reyes. Empieza a ser tradición.

Crecí en una ciudad pequeña donde la inmensa mayoría eran blancos, y veía cada Navidad como mi querido Rey Baltasar era suplantado por un impostor blanco pintado con una horrible pintura negra y unos labios exageradamente grandes en un rojo intenso. Esto era muy difícil para una niña negra como yo. Me hacía muchas preguntas que no tenían respuesta.

Hasta hace poco, el black face en las festividades navideñas españolas no era motivo de polémica. No porque los españoles sean particularmente racistas, sino porque siempre había sido así. Había muy pocas personas afrodescendientes y las que había tenían otras preocupaciones o compartían una cultura común que no cuestionaba las tradiciones. También estaba el tema de que era una tradición, algo sagrado como en Alcoi, donde cientos de pajes también se pintan su cara de negro y labios exageradamente rojos para repartir los regalos. Un asunto, en otras palabras, de conservadurismo.

Dichas tradiciones son aún más importantes hoy en día, dada la visión de que, para salvaguardar la identidad nacional o regional, la cultura propia y el folclore no deben ser alterados, una opinión expresada principalmente, aunque no exclusivamente, por los partidos más conservadores, los nacionalismos y ahora también, por la extrema derecha al estilo VOX.

Pero al igual que la defensa de las tradiciones se ha fortalecido, también lo ha hecho la crítica a las más polémicas. En concreto la de que el Black face Navideño es un vestigio racista del pasado colonial en España. Ya nada será igual porque ya hay una comunidad afrodescendiente y racializada muy importante, que se está empoderando y articulando como grupo de presión. Muchas cosas que parecían eternas, *lo de siempre*, están a punto de cambiar.

Hace poco el Grupo de Trabajo de Expertos sobre Afrodescendientes de la ONU presentó el informe final de su primera visita de investigación en España ante el Consejo de Derechos Humanos (CDH) de las Naciones Unidas y recomendó al gobierno español: *que apoye y facilite un debate abierto con respecto a las festividades españolas que practican el blackface, y que se dialogue con diferentes grupos, incluidos los afrodescendientes, para identificar pasos que puedan responder a las opiniones y preocupaciones de todos*. (Hago un aparte: Si la ONU piensa esto, ¿alguien cree que le darán la categoría de Patrimonio Inmaterial a la cabalgata de Alcoy?) El informe, que hablaba de todas las preocupaciones e injusticias sufridas dentro de la comunidad afrodescendiente de España, fue ignorado completamente por el Gobierno. Respondió diciendo que estaba altamente comprometido en combatir la discriminación en

todas sus formas, que es lo mismo que decir que bla, bla, bla. Este informe, que toca temas como las agresiones racistas, la falta de afrodescendientes en la administración pública, las expulsiones en caliente y un largo etcétera, apenas ha tenido difusión en los medios.

El año pasado Afrofémimas inició una campaña contra el blackface de los pajes de Alcoi. Las emociones eran tan altas, que recibimos numerosos insultos y amenazas a través de las redes sociales e también telefónicas. La sobrerreacción en defensa de las tradiciones alcoyanas se tradujo en una campaña en Change.org, para oponerse a la que se hizo en nuestro nombre, aunque no fuimos nosotras. En esa escalada de odio incluso hicieron otra campaña para retirarnos unas subvenciones que no tenemos. Los políticos alcoyanos hicieron un cierre de filas vergonzoso, con ataque personal a Rita Bosaho, que había osado dar una opinión en redes contraria al black face de los pajes de Alcoi.

Vinieron las declaraciones a favor del black face, las mentiras, la utilización de la ilusión de los niños (blancos por supuesto) como excusa, y finalmente el apoyo a la cabalgata de todos los partidos del Senado en un episodio ridículo. Este año todo se ha repetido milimétricamente.

Ha cambiado que vamos de la mano de nuestros hermanos de Black Barcelona que se han unido a recibir ataques e insultos. Los propios alcoyanos y algunos trolls de extrema derecha nos hacen la campaña subiendo de tono el contenido racista de sus mensajes. La defensa de la tradición se traduce en insultos cada vez más fuertes y amenazantes. Quiero resaltar con preocupación la cantidad de insultos recibidos de parte de adolescentes, chicos y chicas, que apenas pasan de los 16 años. El racismo era brutal.

Para ser justas, hemos de decir que ha habido bastante gente de Alcoy que ha abierto un debate serio con nosotras y algunos incluso nos han mostrado su apoyo, eso si, en privado. En el resto del país personas han visto las cosas las cosas de manera diferente a los alcoyanos y el apoyo en redes está siendo masivo. Fuera de nuestro país no hay nada que decir, todo el mundo considera esto una barbaridad.

Sabemos que, por regla general entre el público español la opinión más común por ahora, es que «*estos*» deberían dejar en paz «*nuestras tradiciones*», una opinión que se puede escuchar con diferentes variantes en cualquier lugar de España. Por «*estos*» se entiende la gente de «*fuera*» y los ciudadanos españoles que «*no son de aquí*», osea a los que han nacido aquí de padres extranjeros (no sabemos cuantas generaciones hay que remontarse) o a los nacionalizados.

El debate de los pajes de Alcoi subraya lo profundo que está en la próspera y segura sociedad española el miedo a perder su identidad, sin duda impulsado por la globalización, la migración y la idea, que empieza a calar con partidos como VOX, de que la multiculturalidad está eliminando gradualmente la identidad nacional.

Durante la entrada triunfal de los Reyes Magos a Alcoi el año pasado, retransmitida en directo por la televisión conservadora 13 TV, el black face estuvo presente una vez más en la cara de los cientos de pajes negros que entregaban los regalos a los niños, y este año volverá a suceder.

Pero también estuvo en el ambiente, por primera vez, la denuncia de la comunidad afrodescendiente y los grupos antirracistas, a un acto con el que se nos estereotipa e impersonaliza.

Este año nuestra sombra volverá a estar presente en la cabalgata, y eso resulta perturbador para muchos alcoyanos.

Pero lo verdaderamente perturbador es la agresividad suscitada por este debate público, la xenofobia, sin tapujos, que salió a la superficie cuando se ha osado tocar la *tradición*. Resulta esclarecedor ver las respuestas violentas y amenazantes hacia algunas personas que dieron ideas para que los pajes fueran menos ofensivos para las personas negras. Una persona civilizada, después de todo, podría decir: «Yo no tengo ningún problema con los pajes de Alcoi, pero si esto ofende a alguien, bueno, entonces, ¿por qué no los pintamos de verde o azul?»

Pero no. Para mi asombro, los alcoyanos han tomado la postura de: «*el paje negro es nuestro, y solo puede ser negro*».

Lo que, una vez más, demuestra que la identidad nacional o regional, a menudo es reducida por muchos de sus defensores, a un folclore desagradable.

Tania Castro - Asesora de Imagen y redactora de Afroféminas. Santander.

Igualada-Cambrils, 2019, maig-juny. VALLVERDÚ 2019, pàgina 53

Extracte de l'estudi d'Àngel Vallverdú sobre el conflicte a la Festa Major d'Igualada. Aflorament del concepte "crosta".

He expuesto antes que, con el fin de la dictadura franquista, hubo un movimiento de «revitalización festiva». Este movimiento, naturalmente, fue llevado a cabo por personas que pasaron a ocupar, por más o menos tiempo, unas posiciones en el panorama festivo, cosa que les supuso, sin duda, algún tipo de esfuerzo, por poco que fuera, y el afianzamiento de tales posiciones que, aunque sea por falta de competencia, genera poder. Recordemos lo dicho por Boissevain «él [el hombre] está constantemente tratando de mejorar o mantener su posición al elegir entre cursos de acción alternativos.» (1974, p.6) Y esto se hace más palpable cuando uno aprende que los detentores de estas posiciones ya ocupaban otras incluso antes de encontrarse las que ahora estamos estudiando. Hablo de una figura que apareció de manera recurrente en boca de mis entrevistados: la *crosta* (costra), un grupo social que cuenta con una cierta aura de poder, que controla los resortes de la ciudad, aunque para ello no necesite disponer de un capital económico inmensamente grande. Muchos de los entrevistados consideran que quienes dominaban el panorama festivo a partir de mediados de los setenta y principios de los ochenta forman parte de tal *crosta*.

Transcribo un fragmento de la entrevista mantenida con Francesc para hacerlo patente:

Francesc: ...aunque ellos [el Ayuntamiento] lo reconozcan personalmente, dicho en reuniones, que nosotros tenemos mejor aspecto que los otros. Aunque lo reconozcan, pero, como ya veníamos de los años ochenta y son Fulanito y Menganito de la casa Tal y la casa Cual y la casa Pascual, pues bueno, enredos típicos de...

Entrevistador: ¿Quieres decir que hay una relación de poder aquí?

F: ¡Oh! ¡Y tanto!

E: Sí...

F: ¡Oh! ¡Y tanto! Sí, hombre, sí.

E: Hay elementos festivos que controlan... gente con estatus...

F: Porque es la costra igualadina de toda la vida y...

E: Qué es la costra?

F: La costra para mí pues son estos que están metidos en todas partes desde hace cuarenta años que están ahí.

E: Los "iteuves"? [Abreviatura de «Igaladins de tota la vida», expresión utilizada ampliamente por los agentes del campo.]

F: Sí, sí, los que hacen (...), los de (...), que son los que controlan (...) [Omito deliberadamente los nombres de las entidades nombradas por el informante.] todos estos. Sí, hombre, sí. ¡Síiiiiii! ¡Ya lo creo!

E: Gente con un estatus...

F: ¡Hay clasismo aquí!

Esto no significa que la lucha por el patrimonio en la fiesta sea un epifenómeno de un conflicto anterior, una mera traslación de una arena a otra ni una adaptación instrumental de un conflicto a otro. Se trata que la existencia de este conflicto previo ha coadyuvado a la aparición del conflicto presente. Estoy, pues, con Manuel Delgado cuando cree que

“Si tuviéramos que asumir una posible teoría general sobre las fiestas, podríamos decir que suelen servir para que afloren durante unos momentos aquello que está latente, lo larvado, la parte oculta del orden social, lo que se intuye en potencia, lo que es temido y anhelado —o tal vez ambas cosas. (2003, p.41)”

Igualada, 2019, desembre 3. ANOIADIARI 3 de desembre de 2019.

<https://anoiadiari.cat/cultura/tv3-no-retransmetra-cavalcada-igualada/>

TV3 no retransmetrà la Cavalcada d'Igualada davant les pressions d'entitats que parlen de 'blackface'.

La Comissió s'obria a parlar de canvis a la cavalcada però ha topat "amb plantejaments de màxims que eren inassumibles"

CULTURA Dimarts, 3 desembre 2019. 11:00. Francesc Vilaprinçó i Albareda.

D'UN COP D'ULL

La Cavalcada de Reis d'Igualada, la més antiga de Catalunya, no és retransmesa per TV3 des de fa més de tres dècades. Pressions d'entitats per la polèmica del 'blackface' han determinat que es descartés de nou, malgrat l'intent de la Comissió d'arribar a un acord de mínims.

Martorell ha estat finalment l'opció triada per Televisió de Catalunya per retransmetre la Cavalcada de Reis, per davant d'altres propostes com la d'Igualada, que enguany ha complert un aniversari rodó, els 125 anys. A darrere, hi ha les pressions de col·lectius de persones racialitzades que consideren que les caracteritzacions dels patges a Igualada tenen connotacions etnicistes i han influït en la tria. En concret, col·lectius com Casa Nostra Casa Vostra o actors professionals d'origens africans han demanat canvis en les caracteritzacions de la pràctica totalitat d'integrants de la Cavalcada. Tot i que des d'Igualada i la Comissió de Reis es va allargar la mà a tractar algunes modificacions, la negociació ha estat inviable "pel plantejament de màxims" que feia l'altra part. No volien cap caracterització del que anomenen 'blackface'. Sense acord, per evitar polèmiques, l'opció de Martorell ha estat l'escollida.

Els patges de Baltasar, la majoria dels que hi ha a Igualada

La cavalcada igualadina és la més antiga de Catalunya. La pràctica de les caracteritzacions és molt anterior a les polèmiques, tan antiga com la mateixa festa i sempre s'ha defensat com una qüestió "per evitar el reconeixement" i identificació de les persones que hi participen. De fet, hi ha igualadins d'origens africans que són a la cavalcada i que també passen per l'attrezzo: "no es tracta de caricaturitzar, es tracta de protegir la identitat de cada persona". Amb més de 900 patges, la majoria vinculats al Rei Baltasar, "era impossible el què ens demanaven".

COMENTARIS-----

Berto 3 de desembre 2019.17:30h

Quina sort per Igualada de no haver de soportar una TV3, que no es res més que una TV del règim, de una part dels hiperventilats de Catalunya. TV3 no representa a la Catalunya plural. Visca el Reis, blancs, negres, i rossos de Igualada. La TV3, s'ha convertit, en la Santa Inquisició. VERGONYA

Antoni Igualada 3 de desembre 2019.21:47h

Ara dels plantejaments totalitaris i innegociables se'n diuen plantejaments de màxims... Quines coses que té el llenguatge... Quan anava a escola una cosa màxima tenia una connotació de positiva.

Joan Giner ITV Igualada 3 de desembre 2019.22:06h

Éramos pocos y parió la abuela! Comença la polèmica de "turno" dels Reis de cada any.

Jou Igualada 3 de desembre 2019.22:21h

Els de tv3 i companyia sé l'agafen amb paper de fumar; en molts estaments passa això i moltes coses queden per fer o van malament perquè hi ha por a quedar malament i tal. Etapa següent? Surt un impresentable tipus Trump i guanya.

josep maria igualada 4 de desembre 2019.05:32h

tanta comèdia ja cansa, com han d'anar els reis doncs? i els actors no es disfressen quan actuen? ells sí que poden? aquí no ens podem disfressar per fer de patges?

Alex Miravet Capellades 4 de desembre 2019.10:57h

On vas TV3! només parlar de la casta política i la minoria dictatorial, deu meu...

Joan Igualada 4 de desembre 2019.12:50h

Una cosa bona que tenim a Igualada i ja tenim el "rebotadors" de torn a fer-se el pijopastanaga.

En opinió meva si hi ha algu de raça negra que vol participar se l'ha de pintar de blanc a fi de de que no el coneguim.

En vaig parlar amb un congolés i va estar d'acord amb mi.

En primer lloc s'ha de preservar lail-lusió del infants, que és per qui es fa la festa. Si aquesta festa es fes per la gent gran no hi anirien ni quatre gats.

Roser Igualada 4 de desembre 2019.14:23h

Quina patinada de la televisió pública catalana, desde l'ajuntament ningú dirà res al respecte?

Lluís Fabrellas Clapés Salt 4 de desembre 2019.21:12h

Que collons passa ara amb això del blackface?

Tan li fa si el rei negre es un blanc disfressat de negre o un negre "original", es la festa dels nens que no saben de colors.... Només volen gaudir de la festa.

Ja està bé de tanta tontería COLLONS!!!

Manel 5 de desembre 2019.10:54h

No cal que vinguin. I no per la polèmica, sinó perquè veure les magnífiques cavalcades d'altres pobles de Catalunya amb els ninots del super 3 no té preu.

Francesc Igualada 7 de desembre 2019.10:02h

Senyors i senyores. No cal donar-li més voltes. 125 anys, la cavalcada més antiga de Catalunya i la segona d'Espanya, buscan títols fora d'aquí per reconeixement, els menuts amb una il.lusió que fa esgarriar, doncs bé, no val per res. Parlo amb coneixement de causa i de la festa, podria explicar milers d'anecdotes del Reis, Patge Faruk, cavalcada, en sí de la festa, no val la pena escalfar-se el cap. Ara si em permeten els diré una coseta. Els "responsables", a la vida estan a casa, no els busquin a fora. S'han permès coses que tard o d'hora es paguen. Només per acabar, la festa és per a tothom, si algú no li agrada o la vol "modificar", primer que escolti l'himne del Patge Faruk, " En els fulls de meravella d'aquell llibre col.losal adornat de mil estrelles ens hi apunta el bé i el mal". Gràcies.

Ana Requesens Igualada 10 de desembre 2019.08:53h

Algu ha pensat en els infants? Deixem de buscar polèmiques a on no n'hi han hagut mai. Es una festa pels mes petits i que l'esperen tot l'any.

Pel col·lectius que defensen i demanen respecte, nosaltres també demanem respecte a les nostres tradicions i que pensin en els mes petits. Es la seva festa, no els i trenquem la il-lusió de la nit mes màgica de l'any.

Igualada, 2019, desembre 3. INFOANOIA, 3 de desembre de 2019.

<http://infoanoia.cat/reis-digualada-queden-retransmissio-tv3-campanya-baltasar-veritat/>

Els Reis d'Igualada es queden sense retransmissió de TV3 per la campanya 'Baltasar de veritat'
Per Redacció - 3 de desembre de 2019

Els Reis d'Igualada arribaran el proper 5 de gener en una cita especial, la del seu 125è aniversari. Un dels elements de la celebració havia de ser la retransmissió de la cavalcada per part de TV3, que ja havia arribat a plantejar detalls tècnics i de continguts del programa, segons han confirmat des de l'Ajuntament d'Igualada.

Finalment no serà així. L'entitat "Casa nostra, casa vostra", impulsora des de l'any passat de la campanya "Baltasar de veritat", reclamava que el rei Baltasar i els patges de la festa no fossin pintats de negre. De fet, l'entitat ja va denunciar l'any passat que Igualada era una de les poques capitals de comarca catalanes que no tenia un rei sense pintar. Des de la comissió organitzadora

s'han ofert a parlar i a fer accions en la línia de les reclamacions de l'entitat "Casa nostra, casa vostra", però reconeixen que el punt de partida era tan maximalista que obligava a replantejar totalment la festa de Reis d'Igualada. Segons han explicat des de la comissió de Reis, l'objectiu era que el rei Baltasar fos una persona de color i que els patges fossin també persones de color o bé que tinguessin la cara pintada de blanc i no de negre. Això implicava un canvi radical en una festa que es manté amb unes característiques molt similars des de fa més d'un segle.

Així, la possibilitat de tenir un conflicte en un espai tan sensible com la cavalcada de Reis ha fet que TV3 opti per retransmetre la de Martorell i plantejar la retransmissió dels reis igualadins quan es puguin abordar amb més calma les demandes que volen ajustar la festa als canvis socials, segons han reconegut des de l'Ajuntament d'Igualada i des de la comissió de Reis.

Fonts municipals lamenten que aquesta polèmica faci perdre una oportunitat per exposar una de les festes més genuïnes de la ciutat i afegeixen que les crítiques es fan des d'un desconeixement de la festa de reis de la capital de l'Anoia. Així, els organitzadors neguen que la pintura negra de patges i del rei Baltasar tingui cap connotació racista i defensen la seva funció d'evitar el reconeixement facial. Una pintura que també fan servir les persones de color que participen a la festa, on la comissió assegura que no es discrimina a ningú.

La comissió tampoc tanca la porta a que el rei Baltasar sigui una persona de color, però recorda que ser Rei a Igualada és una fita que s'assoleix per mèrits propis després d'anys de treball desinteressat per la comunitat.

La cavalcada de Reis d'Igualada ha estat retransmesa per TV3 només en una ocasió, l'any 1987.

Igualada, 2019, desembre 5. ANOIADIARI, 5 de desembre de 2019.

<https://anoiadiari.cat/societat/-95/>

[El govern igualadí defensa que la Festa de Reis "mai ha tingut cap connotació racista"](#)

Lamenten les pressions que han acabat impeding la retransmissió i que estan fetes des del desconeixement del sentit de la festa

SOCIETAT Dijous, 5 desembre 2019. 03:00. Redacció AnoiaDiari.

D'UN COP D'ULL

Arran de la decisió de Televisió de Catalunya de no retransmetre la cavalcada de Reis d'Igualada el 5 de gener, per les pressions de diversos col·lectius que criticaven la participació de persones pintades de negre, l'Ajuntament d'Igualada ha "lamentat" aquestes crítiques, assenyalant que "estan fetes des del desconeixement del sentit de la Festa de Reis d'Igualada"

La de Martorell serà la cavalcada de Reis que els catalans podran veure la nit del 5 de gener per TV3. Així ho va decidir la direcció de la televisió catalana, tot i l'interès per retransmetre, inicialment, la Cavalcada d'Igualada, la Festa de Reis més antiga del país, de la qual enguany se celebren 125 anys. Tal com va avançar l'AnoiaDiari, TV3 va renunciar a la candidatura igualadina per les pressions de col·lectius que consideren que les caracteritzacions del Rei Baltasar i dels més de 900 patges, pintats de negre, tenen connotacions etnicistes. L'entitat Casa nostra, casa vostra, així com col·lectius d'actors professionals afrodescendents van fer pressió perquè retransmetessin una cavalcada on no hi hagués cap rei ni patge pintat. Això feia inviable la festa igualadina, que a diferència d'altres ciutats no només té un rei negre sinó el patge Faruk i un miler de patges més. Per tant Tv3 es va decantar per una altra opció, com la de Martorell, on el rei Baltasar és un home d'origen africà i no és pintat de negre. La Cavalcada de Reis de Martorell se celebra ininterrompudament des de 1962 i no té les característiques de la d'Igualada. TV3 va retransmetre en directe la cavalcada d'aquesta ciutat el 2009.

La Comissió de Reis va explicar a l'AnoiaDiari que van allargar la mà per estudiar alguns canvis, però la negociació va ser inviable a causa de les exigències "de màxims" de l'altra banda de la taula. "Era impossible el que ens demanaven" han manifestat els organitzadors de la festa igualadina.

Des del govern igualadí han assenyalat que "l'Ajuntament va donar suport des del primer moment a la possible retransmissió per TV3 de la Cavalcada de Reis, atès que entenia que el 125è aniversari era una bona ocasió per donar a conèixer el funcionament i el significat d'una de les festes més genuïnes de la ciutat. En aquest sentit, va donar tota mena de facilitats tècniques i logístiques perquè la transmissió es pogués dur a terme. De fet, l'Ajuntament va proposar que la retransmissió permetés explicar que a Igualada la cavalcada Reis no consisteix només en una lluïda desfilada, sinó que és un dels elements destacats del cicle festiu que s'inicia el 28 de desembre i que és possible gràcies a la col·laboració desinteressada de centenars de persones i desenes d'empreses i a la complicitat de tota la ciutat."

Des de la Comissió de Reis han explicat que la caracterització del rei Baltasar i dels patges, que es pinten de negre, es fa "per evitar el reconeixement i identificació de les persones que hi participen; es tracta de protegir la identitat, en cap cas de caricaturitzar".

L'Ajuntament d'Igualada se suma a les posicions de la Comissió i "lamenta les crítiques i les pressions que han acabat impedit la retransmissió i que estan fetes des del desconeixement del sentit de la Festa de Reis d'Igualada, que mai ha tingut cap connotació racista."

COMENTARIS-----

Joan T. igualada 5 de desembre 2019.07:25h

A veure, no és tema de racisme és tema de reconeixement facial. Si els patges no es pintessin tothom, nens inclosos, els reconeixeria. De què es tracta de una festa pels nens o de complaure el 'sistema' amb bajanades inútils? Ho veig com la tonteria de que s'hagi de parlar d'AMPA's enlloc d'APA's, de senyores i senyors, de lectors i lectores, ... Jo crec que es un gir lingüístic (per cert, permès tant en català com en castellà) que el que pretén és abreujar, al incloure les persones, siguin del sexe que siguin. Que per què no es va dir en el seu moment mares? Dons per que l'història és així i aquí sí que la dona va ser molt malmesa. Però què volem? No dir les coses pel seu nom? Parlar de gent de color quan són negres? El groc no és un color? Per que no ens referim així pel col·lectiu xinès, per exemple? Anant per el camí de la "super-correcció" també podem animar als animalistes que surtin a brandar pancartes ja què habitualment es parla de gats i gossos, discriminant el seu sexe. I així fins l'infinit. Realment estem perdent el nord i quan siguem tant políticament correctes ens haurem tornat estúpids.

Jaimito odena 5 de desembre 2019.12:38h

Molt be per tv3! I endemés jo proposo que el pare noel perdi 25 kgs de pes com a mínim. Es una ofensa a les persones obesas lluir una panxa tan exagerada. No trobeu

Maria 5 de desembre 2019.22:31h

La Santa Inquisició, a parlat!!!!

TV3, El noticiero nacional, de la Catalunya oprimida... vamos el NODO, para entendernos

2019, desembre 8. AFROFÉMINAS. *comunidad en línea para las mujeres afrodescendientes/negras y racializadas*. <https://afrofeminas.com> entrada al blog del dia 12 de desembre de 2019. URMEER 2019.

<https://afrofeminas.com/2019/12/08/el-racismo-del-zwarte-piet-el-paje-negro-en-version-holandesa/>

El racismo del Zwarte Piet. El paje negro en versión holandesa

Hablemos un poco sobre la segregación racial que provoca el personaje de Zwarte Piet:

Historia sobre Zwarte Piet

En 1850 se popularizó un libro llamado *St. Nikolaas en zijn Knecht* (San Nicolás y su sirviente) escrito en Ámsterdam por un profesor llamado Jan Schenkman. Se ilustraba por primera vez un libro en el que aparecía un sirviente con la piel negra, el cual fue llamado Zwarte Piet y conserva ese nombre hasta la actualidad. A grandes rasgos, según la leyenda, Sint-Niklaas viene desde España y viaja cada año en un barco a los Países Bajos junto con sus “ayudantes”, quienes actúan de forma torpe para hacer reír a los demás. Con ello, es evidente el sesgo, al considerar la negritud como algo inferior y digno de mofa. Pero hablando en pleno siglo XXI, es extraño que sea culturalmente aceptada una celebración sobre un hombre blanco con un ayudante de piel negra.

Antecedentes

Con lo anterior, los referentes que sostienen la idea de supremacía blanca dentro del imaginario de esa época son: la piel negra era sinónimo de maldad y dentro del contexto del siglo XIX en Holanda, el término *servidor humano* era referente a ser un esclavo. Cabe mencionar que solo dos años antes de la publicación de dicho libro, en los Países Bajos estaban tomando la decisión de abolir la esclavitud. Otra de las razones por las cuales es desconcertante es que el imperio neerlandés tuvo colonias africanas, y en aquella época colonial era “elegante” tener esclavos negros como personal doméstico, lo cual hace que esta historia no tenga nada de inocencia ni empatía social.

Por otra parte, el vestuario que lleva Zwarte Piet también es un referente a la esclavitud del imperio neerlandés. Esto se puede reafirmar a través de obras de arte holandesas del siglo XV-XVI, como por ejemplo el *Retrato de Jan Pranger* del pintor Franz Van de Mijl, o el *Retrato de Margaretha van Raephor* de Jan Mijtens. En ambas obras de origen neerlandés aparecen personas esclavizadas africanas que según se relata debían lucir “elegantes”. La razón de esto era porque cuando ya no les “servían” a sus dueños, eran vendidos a mayor precio dependiendo su apariencia.

Actualidad

Las manifestaciones comenzaron aproximadamente hace tres años; en Róterdam, diversas personas caminaron sobre las calles sosteniendo mensajes contra el racismo de la figura tradicional Zwarte Piet. Cabe mencionar que la policía se negó a que se realizaran algunas protestas, ya que consideraban que era un “ambiente de tensión”. Sin embargo, esto no logró detenerlos. Escuchen las voces negras, no hagan caras negras, son algunas de las palabras que se escucharon a lo lejos de quienes protestaban. Eran gritos de liberación al racismo sobre esta figura. Por otro lado, los organizadores de la Sociedad de Sint-Niklaas afirmaron que Zwarte Piet no tenía ninguna relación con el colonialismo y África, pero parecía más una justificación sin argumentos para ocultar el mensaje de segregación racial que lleva esta festividad.

Sin embargo, a pesar de estas protestas y reclamos, se continúa defendiendo al personaje por estar dedicado a una celebración infantil, aunque según un informe del comité de la ONU sobre la Eliminación de la Discriminación Racial, se establece que es experimentada por muchas personas como un vestigio de la esclavitud, que es perjudicial para la dignidad y la autoestima de los niños.

Pero sus defensores continúan cuestionando: ¿Por qué causa tanta molestia? Una respuesta rápida sería la descripción del disfraz, con algunos rasgos característicos de Zwarte Piet que son utilizados cada año: una peluca con cabello afro, labios que intencionalmente pintan de rojo para hacerlos ver más grandes y BLACKFACE. Aunque todos estos factores indicaban claramente que se trataba de la construcción de una imagen racista, estas personas continúan defendiendo a su “Zwarte Piet” argumentando que es una esencia indispensable de la tradición de Sint-Niklaas y, por ende, no puede ser desaparecido. Por otra parte, justifican el blackface con la

historia que ha bajado por una chimenea para entregar dulces/regalos y por ende debe tener "suaves" colores negros en su rostro.

La primera vez que me hablaron sobre esto, no podía entenderlo, pensé que era una broma de mal gusto. Era razonable plantear la pregunta: ¿Por qué personas blancas hacen blackface para divertirse? El color de piel no es un disfraz, no es algo cómico, son raíces que hablan de un pasado de resistencia. Es un personaje que de ninguna forma es correcto.

En redes sociales algunas celebridades también han tomado partido: Kim Kardashian, en contra de la celebración, la señaló como inquietante, mientras que la popular presentadora belga Joyce De Troch, se solidarizó con la tradición declarando que es normal que se use el color negro porque Zwarte Piet atraviesa la chimenea, que no se debe molestar a los niños pequeños con estúpidas charlas sobre racismo.

Todo lo teatral que es la festividad de Sinterklaas es simplemente escandaloso y debería parar. Las personas en Bélgica y Holanda reciben la imagen de un hombre blanco acompañado de sus "ayudantes" negros, que nos recuerda a la supremacía blanca que tuvo occidente durante largo tiempo, y con ello parecen querer reafirmar una posición de dominio, creando una imagen moderna de esclavitud que se refugia como "inocente".

Igualada, 2019, desembre 9. ANOIADIARI 9 de desembre de 2019.

<https://anoiadiari.cat/cultura/volemacollir-tinta-negra-demanen-acabar-blackface-capitals-comarca/>

Volem Acollir i Tinta Negra demanen acabar amb el 'blackface' a les capitals de comarca

Consideren que "una part de la població no té accés a la festa de Reis només pel seu color de pell"

CULTURA Dilluns, 9 desembre 2019. 13:00. Redacció Anoiadiari.

D'UN COP D'ULL

Les entitats Casa Nostra Casa Vostra i Tinta Negra insisteixen en acabar amb les pràctiques de 'blackface' a les cavalcades de Reis de Catalunya. Exigeixen que, almenys a totes les capitals de comarca que encara es caracteritza el Rei Baltasar amb pintura, entre aquestes Igualada, hi hagi un canvi. Ara mateix, 32 de les 42 capitals de comarca tenen cavalcades en què la persona que fa de Baltasar no passa per l'anomenat 'blackface'.

La cavalcada d'Alcoi, la més antiga de l'Estat, amb patges pintats de negre FOTO: twitter

L'entitat Casa Nostra Casa Vostra i el col·lectiu d'actrius, actors i creadores escèniques Tinta Negra han engegat la segona edició de la campanya #BaltasarDeVeritat amb l'objectiu que aquest Nadal "totes les cavalcades de Catalunya prescindeixin del betum i tinguin un rei i uns patges de debò". Comptaran amb un mapa amb tots els municipis que "s'hagin compromès a eliminar les pràctiques racistes de la cavalcada i que tinguin un #BaltasarDeVeritat". El mapa es publicarà al web casanostracasavostra.cat i a les xarxes socials de l'entitat (Instagram, Twitter i Facebook, @volemacollir), i s'anirà actualitzant a mesura que s'hi afegeixin municipis.

Les dues entitats fan una crida a la ciutadania "perquè faci tuits etiquetant els comptes de regidors i regidores de Cultura, Festes o Joventut, segons el municipi, o a les persones o entitats responsables de la cavalcada de Reis, amb l'etiqueta #BaltasarDeVeritat, i els insti a organitzar una festa inclusiva". Afegeixen que els ajuntaments que es comprometin a "tenir un #BaltasarDeVeritat o que ja el tinguin des de fa anys poden demanar d'aparèixer al mapa enviant un correu a info@casanostracasavostra.cat" o bé simplement fent un tuit des dels comptes oficials amb hashtag #BaltasarDeVeritat.

Aquesta campanya es difon amb un spot amb la música de The Sey Sisters, que hi canten la nadala 'Silent night'. L'anunci, l'ha produït per l'estudi Carmel de Barcelona, i hi participen

persones racialitzades i actors i actrius del col·lectiu Tinta Negra. A l'espot, el rei Baltasar escriu una carta als ajuntaments de Catalunya perquè el deixin arribar a totes les cavalcades. Aquestes entitats apunten que "32 de les 42 capitals de comarca de Catalunya ja van prescindir del betum per a la figura del rei negre, vuit més que l'any anterior, gràcies a l'acció de la campanya #BaltasarDeVeritat". Ciutats amb cavalcades importants, com Girona i Reus, "van decidir fer el pas. A Reus, fins i tot, van convidar a la carrossa un grup de persones refugiades que viuen a la ciutat i que van arribar a Catalunya a bord de l'Open Arms". Altres capitals, com Berga, "es van comprometre a canviar-ho de cara a la pròxima edició".

"Tradició racista"

Manifesten que "per tradició, a Catalunya, el rei Baltasar l'han representat persones blanques pintades de negre, i habitualment han exagerat i ridiculitzat els trets facials", fent per exemple els llavis molt grossos i vermells i "donant-los un to de pell desmesuradament negre. Aquesta pràctica de disfressar-se i caracteritzar-se els blancs de negres es coneix al món anglosaxó com a 'blackface', és racista i té un origen colonial". Creuen que "això fa que moltes famílies catalanes amb nens i nenes negres no poden portar els seus fills a les cavalcades. I hi ha una part de la població catalana que no té accés a una festa popular només pel color de la seva pell".

"Protegir la identitat"

La Comissió de Reis d'Igualada ha mantingut contactes amb les esmentades entitats, amb les quals preveu reunir-se en les pròximes hores, per tal de explicar la idiosincràsia i particularitats de la festa igualadina, que tal com van explicar a l'AnoiaDiari, "no tracta de caricaturitzar, es tracta de protegir la identitat de cada persona". Per part del govern igualadí, els seus representants remarcaven la setmana passada que la festa emblemàtica "mai ha tingut connotacions de tipus racista".

COMENTARIS-----

Ciudadà Igualada 9 de desembre 2019.17:06h

Lamentable instrumentalització de la immigració per fer-se lloc als mitjans i tocar els collons als pobles que organitzen aquestes festes. Si seguim així, acabarem sense cap festa ja que totes estaran prohibides perquè s'ha ofès A o s'ha ofès B, o no s'hi ha inclòs a C, a veure, no filem tan prim, la festa dels reis d'igualada s'ha pintat la cara de tota la vida i no té cap connotació ni racista ni de res i hi han assistit nens de tots orígens i religions, jo el primer, assumint el dia com a algo màgic i meravellós on tot un seguit d'elements es combinen aconseguint una nit inoblidable per infants, per a grans i per als propis patges.

Des de ben petit em va encantar l'essència de veure tants patges tan autèntics i que impressionaven, justament diria més, afavoria una visió positiva de la gent de l'orient, com a gent màgica que ens porta regals i treballa tot l'any per a portar-nos uns regals basant-se en el nostre comportament durant l'any.

A la vegada es barreja amb la possibilitat que germans, amics i familiars et puguin fer de patge a casa teva sense ser reconeguts pels més menuts i tanmateix permet assegurar que molts dels patges parlin en català o en castellà perfectament (mantenint així la idea fictícia i estesa que els patges et parlen en la teva llengua).

Anar buscant dobles sentits o interpretacions amb connotacions racistes és simplement formar part d'aquesta merda de moviments progrés que intenten barrejar justícia amb imposició via amenaça de una forma de fer.

Espero que l'Ajuntament d'Igualada i la comissió de reis es mantinguin fermes defensant una tradició que forma part del patrimoni local i mundial davant d'aquestes ingerències interessades i oportunistes com les presentades aquí.

Josep Igualada 10 de desembre 2019.13:17h

Totalment d'acord. Aquestes organitzacions pixen fora de test.

Pol Igualada 10 de desembre 2019.11:42h

Proposa que la Comissió de Reis, per tal de desactivar ràpidament aquesta ximpleria que ens ha agafat, proposant un rei blanc que sigui una persona de color, i que vagi pintada de blanc.

Antoni Igualada 10 de desembre 2019.12:08h

Benvolgut ciutadà

Jo també espero que l'Ajuntament i la comissió no cedeixin al xantatge.

Igualada, 2019, desembre 9. FACEBOOK Concepció Ramió Diumenge 9 de desembre de 2019
<https://www.facebook.com/concepcio.ramiodiumenge.3/posts/619978842106238>

Baltasar?

D'acord que no fa pas massa anys que hi havia poca gent de raça negra en les nostres poblacions i, si n'hi havia, tampoc ho tenia fàcil per integrar-se en les tradicions més arrelades i, val a dir, sovint endogàmiques i tancades.

No és el cas ara mateix que la forta immigració ha portat una allau de diferents colors de pell i fenotips racials a les nostres escoles i places. Des d'aquest punt de vista s'entén bé la campanya dels "casa nostra, casa vostra" perquè potser ja no té sentit que Baltasar ho representi un senyor blanc pintat de negre, de la mateixa manera que tampoc té sentit que Otel·lo sigui representat per un actor blanc.

Però, ai las! la pintura no només feia la funció de fingir el color negre de la pell sinó...(i sobretot!!!), de poder mantenir la fantasia als infants atès que el senyor en qüestió (perquè ens mantenim en el pla patriarcal, de moment..) no se'l pogués reconèixer!!! D'aquí les grandioses barbes d'en Melcior, i d'en Gaspar, i la cara normalment afaitada d'en Baltasar!!!

Què farem? Li posarem una grandiosa barba a en Baltasar? perquè si no és així la mainada el reconeixeran desseguida! O és que en Baltasar no podrà ser el nostre veí??? Perquè no veig massa la integració enlloc si en Baltasar no és un personatge ben proper i entranyable com ho solen ser els altres dos i està clar que allò tan racista de "tots els negres són iguals" està descartadíssim, oi?

A Igualada uns 900 patges (i només des de l'inici d'aquest segle també patgesses!!!) desfilen per la cavalcada, pels carrers i per les cases pintats de negre...bàsicament una estratègia perquè en repartir les joguines casa per casa (tret diferencial ben anoienc del qual tothom se'n sent molt orgullós) no se'ls reconegui. Si no fos per això, no es pintarien de negre, evidentment. Simplement es disfressarien i prou.

Però enguany la festa no es retransmetrà per TV3 bàsicament per pressions des d'aquesta entitat que lluita per la no discriminació. I els igualadins i igualadines ara estan molt emprenyats i decebuts, esclar. Sembla que tot estigui tret de mare. -Si ens pintem per no ser reconeguts, precisament!!!-tothom diu.

Visceralitats apart, seria interessant pensar què hauríem de fer els igualadins i igualadines ara mateix per ser políticament correctes, suposant que ens proposéssim ser-ho. Se m'acuden dues solucions:

1. Repartir els patges en tres categories: blancs, rossos i negres. Els blancs i rossos amb grans barbes, i els negres de raça negra però que vinguin d'altres indrets de Catalunya per no ser reconeguts per la mainada, esclar. Això, però, ens retornaria a un planter masculí i de pinta envellida...i no sé si anem massa per aquest camí.

2. Que tots i totes 900 siguin de raça negra. S'hauria de fer una campanya de voluntaris per tot Catalunya amb persones que volguessin fer-ho. Dues coses, però, una de negativa i l'altra de positiva: en no conèixer la festa i no haver-la viscut de petits mai seria el mateix. S'instal·laria una fredor. La segona és que les generoses "propines" de les cases "bien" potser serien una mica més ben invertides, enllà de nodrir borratxeres nocturnes de la nit de Reis (nit "màgica d'alegria" per tants i tants joves que ara es pinten per fer de patges i patgesses...).

I, afegeixo, una tercera...

3. Deixar passar la foguerada fins que es pugui recuperar la capacitat de posar sobre la taula tots els factors a tenir en compte i, en funció d'això, aleshores, calmada i ponderadament, decidir...

Comentaris-----

Mira, jo crec que jo puc parlar amb bastanta llibertat sense ser tatxat de no-res: haig de dir que aquí a Catalunya amb algunes coses ens està passant allò de la paradoxa de Popper, la hiper-tolerància s'està convertint en intolerància. M'irrita que t'hi cagues (perdoneu l'expressió) aquest "racisme positiu" en que bàsicament s'estàn desmuntant tradicions i de tot i ens demonitzem en auto-odi en ares de la tolerància. L'any passat vaig fer de rei negre a la cavalcada d'Alella en la que, si no ho hagués fet jo igual ni ho haguéssin fet perquè el "black face" (pintar algú de negre) és massa anti estètic i súper racista i totes aquestes tonteries. Em van tractar literalment com un bé caigut del cel per que després de preguntar a tots els nois del sub-Sahara estibadors i veremadors haguts i per haver al port no van trobar ningú disposat. M'ho vaig passar molt bé i és molt emotiu veure com els nens s'emocionen i quanta innocència hi ha encara, son un amor i me'n vaig assabentar que fins i tot el rei jove és el preferit de moltíssims!! Ens estem tornant americanxs amb això del racisme positiu, allà se'ls està anant de les mans i l'únic que aconseguen és crear més racisme, rancúnia i tensió per por d'ofendre l'altre de les dues bandes perquè tenen la pell super fina. Jo crec que hi ha una certa inmaduresa en la nostra societat i tot canvi moral/social/de tarannà que decidim portar a terme no l'adoptem en equilibri, si no que ens passem de la línia inclús fins al punt de ser auto destructius culturalment i al final s'acabarà exclouent la meitat o més de la societat per que no entenen, no estàn preparats o no els dona la gana de pujar-s'hi al carro (de manera totalment legítima) paradoxa de Popper una altra vegada. Respecte a això del reis mags crec que sóc de les persones menys ofeses que conec. A part d'instrumentista sóc cantant i pregunto: qui hagués estrenat els Otellos de Verdi, Rossini, la Butterfly, Lakmé, Monostatos, Turandot etc...? (Porgi and Bess no són bons exemples perquè avui dia és, segons el testament de Gershwin literalment il·legal que ho canti gent caucàsica, això sí que és racista). Ara s'està posant de moda inclús canviar parts o paraules dels llibrets de les òperes susceptibles de ser racistes, qui collons té el dret i decideix canviar el llibret de la òpera perquè sí, perquè li xirria, perquè li sembla delicat el contingut, inclús encara que no hi encaixi amb la música tal i com ho va posar Puccini?!?!?! Estamos locos? Inevitablement són arquetips de l'època d'allò exòtic, clichés, alguns racistes, chinoiseries, d'altres elevats del que era un negre, una delicada geisha del Japó o una princesa de la Índia, i què? hem d'estar per sobre d'això i quedar-nos amb com de increïble és el fenomen de l'òpera i quanta il·lusió generen en els nens els reis. Som una societat d'adolescents ofesos i cabrejats/des que juguem a la maduresa i ens donem d'hòsties contra les parets i el meu discurs no va referit només al tema que aquí es parla.

I el negre, o sigui, Baltasar, serà l'únic que porta carbó? Això sí que es un missatge racista! Si eren savis -que no reis, i no se'n parla del gènere què collons significa el carbó i l'ús tradicional què en fem...? I tota la tonteria de la il·lusió de la canalla es un autoengany dels adults que encara no ho son. Hi ha tradicions humanes què son un autèntica traïció a la condició humana. Es allò de la finalitat que justifica els mitjans...

No sé fins a quin punt el fet d'anar pintats de negre realment molesta a molta gent o no, però si és així, atrevir-se a explorar altres possibilitats? Si es pintessin de blau, o groc, o verd.... seria una bogeria?? No ho dic en conya. Al cap i a la fi, moltes tradicions són una mentida de les bones, carregades de contingut, si, però una trola en tota regla. Dit això el que sí que m'agradaria és que la Festa fós dels Tres Mags o Savis.. I que ens oblidéssim dels reis definitivament, Jo en tinc de sobres amb el de la moneda. Una abraçada!!

Igualada, 2019, desembre 11. ANOIADIARI 11 de desembre de 2019.

<https://anoiadiari.cat/societat/comissio-demana-magia-arribaran-polemica-blackface/>

La Comissió demana "mantenir la màgia de com arribaran els Reis" en la polèmica del 'blackface'

Els organitzadors de la cavalcada eludeixen concretar res sobre els canvis que exigeixen entitats com Casa Nostra Casa Vostra o Tinta Negra

SOCIETAT Dimecres, 11 desembre 2019. 13:00. Redacció Anoiadiari.

D'UN COP D'ULL

L'entitat que organitza la cavalcada admet que hi ha reunions amb col·lectius com Casa Nostra Casa Vostra per explorar nous escenaris en la festa, però no indica encara si s'aplicaran novetats i quin és l'actual posicionament. Grups d'afrodescendents porten setmanes demanant que s'acabi amb la pràctica del 'blackface', és a dir, caracteritzar als patges com si fossin persones de pell negra.

Un dels portaveus de la Comissió de Reis d'Igualada, Eduard Creus, expressava aquest matí de dimecres el posicionament de l'entitat al voltant de les demandes de grups com Casa Nostra Casa Vostra o Tinta Negra. Segons Creus "tenim un total respecte per a les persones i per a tothom, però la nostra festa no té connotacions racistes. Volem arribar a una entesa". Sobre els

detalls d'aquesta entesa i les opcions que hi hagi un acord en els pocs dies que queden, segons la Comissió, "continuarem parlant. L'arribada dels Reis és el dia 5, és una arribada màgica, hi ha la incògnita de com arribaran i quan. No volem trencar la màgia".

Preguntat per si ja se sap com serà Baltasar, Creus s'ha limitat a dir que "quan arribi ho veurem. Imagino que ses Majestats estan de camí. Els temes aquests sabem que s'han de tractar amb celeritat. No podem avançar esdeveniments tampoc, perquè són temes que tampoc es poden arranjar tan de pressa". I el miler de patges, la majoria caracteritzats com a negres? Creus insistia que "estem cercant solucions, però ens calen molts patges per al repartiment. Hi ha patges blancs, negres i rossos... hi ha hagut en algunes èpoques més patges blancs i rossos respecte el total". Creus també afirmava que "cap col·lectiu d'afrodescendents s'ha adreçat directament a la Comissió".

La Comissió també ressaltava que "el que demanen, per sobre de tot aquestes entitats (Tinta Negra o Casa Nostra Casa Vostra) és que no es contractin a persones per pintar-se de negre. El nostre model se centra en valors positius i és patrimoni d'Igualada i Catalunya. Cal entendre que una festa de 125 anys no es canvia d'avui per demà, però estem oberts a anar estudiant canvis" conclouen.

COMENTARIS-----

Xavier Clot Igualada 11 de desembre 2019.17:12h

Està bé escoltar a tothom però les coses no tenen perquè canviar només per el desig d'uns pocs quan allò que es Patrimoni de TOT EL POBLE.

Pedro Igualada 11 de desembre 2019.17:15h

¿Contractin? CON-TRAC-TIN?? Instrumentalitzar l'antiracisme per aconseguir contractes pel lobby d'actors de pell fosca es una mica lleig...

Antoni Igualada 11 de desembre 2019.19:43h

Que els diguin els diners amb els que col·labora a la festa un patge de jeep o un rei, i ja veuran com la cosa no va de contractes, i s'acabarà la tonteria en sec.

jab Igualada 12 de desembre 2019.08:56h

"El colectivo de ACTORES y CREADORES ESCENICOS, Tinta Negra ..."

Això no va de practiques racistes i tots ho sabem, ... ells també.

Igualada, 2020, gener 3. ANOIADIARI 3 de gener de 2020.

<https://anoiadiari.cat/22-6/ignominia-dels-reis-mags/>

La ignominia dels reis mags

Publicat a L'astrolabi per Juan Carlos González Caldito

Nicolau Copèrnic va ser el primer a atrevir-se a desafiar la idea el cosmos que imperava al segle XVI i cent anys més tard el va seguir Galileu. L'obra de Nicolau Copèrnic «De Revolutionibus Orbium Caeslestium», llibre en el qual es proposa el model heliocèntric, es va incloure en l'Índex de Llibres Prohibits de l'Església i Galileu va ser condemnat pel Tribunal de la Inquisició: l'Església, fent ostentació del seu poder, es va ficar en un terreny que no era el seu. Va ser necessari esperar més de 300 anys perquè la institució eclesiàstica reconegué públicament el seu error, però aquesta persecució és fundacional de la nostra actualitat: si bé el dogmatisme religiós va doblegar la crítica, el cert és que la crítica es va acabar imposant. Salvant les distàncies, avui ens trobem en la mateixa situació que la del defensor de l'heliocentrisme amb la polèmica del blackface dels reis mags que, lluny de ser queixes banals que molts titllen de

hater (de l'anglès hate, odi), són crítiques que il·luminen problemes i que com a societat hem d'afrontar.

Fa temps que la tradicional cavalcada dels reis es veu travessada per la polèmica del “blackface”, terme que fa referència al maquillatge teatral emprat per representar una persona de pell negra. Sembla que en les representacions pictòriques de finals de la Baixa Edat Mitjana, el rei Baltasar és representat com una persona negra per reflectir l'adoració dels reis de “tots els continents” a l'infant Jesús, així com tots els seus patges, una pràctica que s'ha mantingut, sobre manera, fins a l'actualitat. Els detractors d'aquesta pràctica al·leguen que el blackface és racista en totes les seves formes, i cada vegada més associacions de veïns han demanat en les seves respectives ciutats que siguin interpretats per ciutadans negres en comptes de blancs pintats. El cert és que el nombre de municipis que decideixen abordar el tema i eliminar el blackface va en augment, essent un debat que cada vegada i amb més intensitat es troba al si de la societat i dels menjars de nadal. Tard o d'hora s'haurà d'afrontar la polèmica, acceptar-la i modificar el que calgui perquè, com deia el filòsof, cal renovar-se o morir.

No és la primera vegada que els reis han sofert una “revolució” en la seva “tradicionalitat”. Només ens cal recordar com el 5 de gener del 2002 un grup de 10 noies del “Col·lectiu Propatgesses” va introduir-se per primera vegada a la cavalcada dels reis. Amb el suport silenciós de molts igualadins, van iniciar un camí que va dur a la normalització de la presència de dones a la cavalcada. Personalment, considero que la cavalcada dels reis és un esdeveniment classista i racista perquè només algunes famílies amb diners i/o de casta accedeixen als trons i perquè es caricaturitza a les persones de pell negra a través dels patges que no deixen de ser súbdits del rei, amb una estètica totalment menyspreable perquè ens agenollem davant dels reis per agafar els caramels. Aquests fets fan que l'actual cavalcada estigui caracteritzada per les jerarquies de dominació patriarcal i que, per tant, és un fals feminisme entendre que participant les dones combatem el patriarcat de la cavalcada dels reis perquè les jerarquies de poder se segueixen representant, motiu pel qual crec que seria més coherent boicotejar la cavalcada que participar-hi. Però no importa la meva visió personal, que és una d'entre moltes, sinó la visió col·lectiva, i aquesta ens convida, inexorablement, a debatre com ha de ser la nostra cavalcada de reis mags.

Davant d'aquesta problemàtica, el municipi anoienc de Vallbona ha trobat una solució al respecte: pintar de “fantasia” les cares dels patges en comptes de negre. Les queixes no s'han fet esperar, moltes d'elles fundades des del ridícul més gran: “què li direm als nostres nens i nenes?”; “això no és la tradició!”, “venen de fora i ens canvien les coses!”, etc., queixes totes elles classistes i racistes que només defensen el dogmatisme davant la crítica argumentada dels qui volen eliminar el blackface i un tipus de pedagogia tòxica vers els infants basat en el xantatge i la por. Crec que el pas que ha fet Vallbona és un primer de molts, essent una iniciativa interessant perquè els reis no deixaran de ser mags per pintar-se de diversos colors, a la vegada que es poden eliminar les diferències de gènere amb molta més facilitat i permet renovar una tradició que, en cas de no fer-ho, podria patir. Davant queda modificar els elements de xantatge emocional i abús de poder que s'han mantingut i es mantenen en els discursos que es fan durant els diferents esdeveniments que envolten la cavalcada i la mateixa forma de la cavalcada de reis, tots ells elements estètics que cal revisar i posar-los a l'alçada de la nostra actualitat de ciutadans lliures i que lluita contra les actituds masclistes. Com bé va dir algú, res no frena una idea que ja es troba entre la gent, i la idea d'eliminar el blackface ja és entre la gent, ara només cal que es dugui a terme amb valentia.

No voldria finalitzar l'article sense abans exposar la diferència entre la crítica i el haterisme, expressió que s'empra cada vegada més per ridiculitzar i silenciar la divergència. En els temps actuals on l'individu pot i ha d'expressar-se lliurement, ja no es persegueix inquisitivament a la ciutadania per dir el que pensa, però sí que existeix el rebuig social quan es ridiculitzen les

crítiques per tal de silenciar a qui pensa diferent considerant que els seus arguments raonats només són reactius. Si la crítica és l'acció de discernir la veritat evidenciant, prèviament, la fal·làcia o l'error, i el haterisme és mostrar odi vers les coses, no podem confondre-les perquè això eliminaria la nostra llibertat d'expressió. Crec que hi ha un intent maniqueu per part dels qui confonen una amb l'altra perquè en el fons la crítica els molesta en el seu dogmatisme i l'única sortida que troben és ridiculitzar a l'individu que critica en comptes d'afrontar les seves idees, quelcom molt típic d'una tradició inquisitiva que mai ens ha deixat.

COMENTARIS-----

paio Igualada 3 de gener 2020.11:14h

Senyor González, haig de deduir que vosté no té fills, i no sé si ha tingut germans menors que vosté. Nom ho sembla. Si viu a Igualada des de fa més de quatre dies i no ha entès el sentit de la festa DELS NENS, vosté té un problema. El seu article traspu desconeixement, prejudicis i rancúnies socials que vés a saber d'on venen i que no té superadas. Per favor, informi's una mica. Només parla de xantage, por i boicotejar la cavalcada. Tan malament l'hi ha anat? Potser els seus problemes no tenen a veure amb els Reis d'Igualada. Faci s'ho mirar. Sento molt dir-ho així, però lo seu no es ni crítica ni discrepància, sino un tic asocial. Podria dir coses bastant més dures, operò no voldria ofendre'l. Intento tenir empatia amb vosté, encara que m'ho posa molt difícil.

Juan Carlos González Caldito Igualada 5 de gener 2020.13:02h

Bon dia "paio"!

El que més m'agrada de les seves paraules és la falta d'arguments i davant d'aquesta manca de paraules, em fa un atac a la meua psicologia, com si estigués malalt. Aquest és un recurs molt típic per a qui no té una altra sortida, però ja que hi sou, el convido a que acabi de dir les coses més groses:estic encantat d'ampliar el meu vocabulari. Per la resta, sí, jo eliminaria la festa. Però sóc molt concient que no sóc l'únic al món: hi ha qui la gaudeix tal i com és i hi ha qui no, per això dic que cal parlar-ho. Sé que els dogmàtics tenen por al diàleg però ara que està de moda....sit and talk. Tingui molt bon dia "paio".

Pau Montbui 5 de gener 2020.11:06h

Gran article Juan Carlos !!!

La ciutadania està acostumada als dogmes/tradicions/imposicions/ridiculització de les crítiques/divergències, encara que la tradició continua traslladan mentides a les futures generacions sota el maquillatge del poder religiós, monarca, empresarial per conveniència capitalista i el consumisme desfermat que deixa un regust de caramels barats als infants il·lusionats que rebran regals segons l'esglauó de la classe social que pertanyen i el posterior desengany social. Estranya manera de fomentar la credibilitat/honestedat religiosa, monarca, política, capitalista, judicial, policial, educacional..., oi?

Juan Carlos González Caldito Igualada 9 de gener 2020.09:29h

Gràcies Pau, la crítica està mal vista, esperem que no estigui també perseguida. En tot cas, seguirem batallant, per la llibertat, però sobretot per la nostra experiència vital. ... /> Merci!!!!

Pep Piera 5 de gener 2020.20:02h

Bon vespre sr. "Paio":

Jo he sigut infant, sóc pare de família nombrosa i també sóc avi.

No cal que us expliqui els mals records d'infant (La injustícia d'uns mags que als meus amics els portaven sempre el que havien demanat i a mi mai). Sempre he estat republicà, fins quan estava més prohibit que ara. Crec que hem d'anar eliminant les tradicions rànçies. Oi que, afortunadament, ja no anem a "matar jueus" per setmana santa?

Marc Igualada 7 de gener 2020.00:34h

Com diu algu altre, vosté o be no es d'aquí, o no ha viscut la festa com a tal o no te nens. Vagi a dir a Berga que canbin la Patum perque molesta a un petit col·lectiu de gent que no volen foc ni soroll, aviam que li responen,....no falta qui li molesta tot avui en dia i ho voldria canviar o suprimir....dediquis a escriure per prohibir els toros, les curses de gossos, les caceries, i moltes altres coses que son mes importants de suprimir que lo de repartir magia i il·lusió a nens petits. El que tindrien que tenir present es que els Igualadins en sa majoria volen conservar la festa com a tal sense modificar-se tant. La meua dona es de color, aquest any ha vist la festa per primer cop i per res del mon ho veu com un acte raciste...hi ha gent que s'ho hauria de fer mirar, aquets si que tenen un autentic problema....

Juan Carlos González Caldito Igualada 9 de gener 2020.09:19h

Hola Marc. Sóc d'Igualada, he nascut a Igualada i hi visc des de fa anys. He marxat fora, he tornat, he vist, comentat i parlat moltes coses diverses i miro, penso i repenso la meua ciutat. Els judicis que pretenen anular opinions segons

l'origen són racistes perquè és quelcom amb el que no es pot combatre, però és un dret humà poder parlar i participar i criticar allà on vius malgrat no sigui el teu origen. No és el meu cas, però això no treu que el seu comentari sigui racista.

He escrit sobre moltes coses, i ho seguiré fent, i si ho faig a la premsa local és per parlar de coses locals, de "vaques sagrades" si cal. Amb ganes, amb arguments, contra la caverna igualadina.

Gràcies per llegir l'article!

JoanV Igualada 7 de gener 2020.07:16h

Benvolgut Juan Carlos,

La teva visió és acorde amb allò que avui dia és políticament correcte. La "tradició" d'Igualada té, com deus intuir, tots els números de desaparèixer properament. I no passarà res.

Dit això, a mi, francament, em sembla que veus coses que molts pocs poden veure a Igualada quan parles de submissió, racisme etc, etc, però per descomptat que podria ser el cas. De manera més general, sí que em sembla preocupant que les majories no informades decideixin o, dit en les teves paraules, el fet de que "res no frena una idea que ja es troba entre la gent".

Com igualadí que deus ser, de ben segur que la inmensa majoria de gent que coneixes tenen una visió ben senzilla i neta sobre la festa dels Reis, molt lluny de les idees que alimenten la polèmica que ara l'envolta. Però també és cert que costa explicar-li a la gent de fora que no hi ha cap intencionalitat al darrera de pintar a blancs de negre (i suposo que a negres, si n'hi haguessin, de blanc), quan la corrent, "la idea que es troba entre la gent", és la contrària.

Entenc per les teves paraules que defenses allò que semblaria al marge del mainstream, allò que té més problemes per tirar endavant, tant en l'àmbit polític com social i cultural. Aquesta vegada, però, ets entre la majoria correcte. El que vindria a ser la classe dominant, vaja.

Salut!

Juan Carlos González Caldito Igualada 9 de gener 2020.09:22h

Majoria correcte? Classe dominant?

La festa dels reis mags és hegemònica. La meva opinió és una que va creixent però si fos la dominant, la festa o no existiria o seria una altra. Remiris que significa "classe dominant".

Pel que fa a la visió senzilla que té la gent: no ho dubto, com també es tenia fa 30 anys sobre la violència masclista, el maltractament animal i la caricaturització d'altres cultures, però el temps passa, els fills dels obrers estudiem i repensem el que calgui, fins i tot tradicions "sagrades" com aquesta.

Gràcies per llegir l'article!

Silvia Martí Igualada 8 de gener 2020.13:27h

El meu comentari d'aquest article implica criticar la paraula BOICOT. Acció que vostè aconsella des de la seva posició.

El seu article irradia odi, el llegeixi des d'on el llegeixi. Podem fer, comentar, debatre, qüestionar però no descrivint la festa com a menyspreable i ni molt menys boicotejant l'alegria dels igualadins. El fet és que no hi ha cap dubte que vostè té algun problema no resolt amb la festa i amb la gent d'Igualada. Quelcom d'infància poc igualadina que no el deixa respirar tranquil quan arriba la festa. Les crítiques que genera en aquest article il·luminen els seus problemes personals. No es preocupi però. Estic segur que si s'apropa a parlar amb qualsevol patge, membre de la comissió o igualadí no li tindran en compte. Ni molt menys el seu blanc nuclear de pell, ni els seus orígens. Perquè si s'apliquessin els paràmetres que vostè proclama (classisme, perquè vostè és home i blanc) en aquest article i li tinguessin en compte les paraules escrites vostè no passaria del Molí Nou durant la nit de Reis.

Juan Carlos González Caldito Igualada 9 de gener 2020.09:28h

Hola Silvia,

et molesta la paraula BOICOT perquè et molesta que faci una crítica argumentada. No sóc ningú per fer un boicot, només és una proposta, només són paraules. Però es nota que li molesta que toquin les seves "vaques sagrades" perquè en comptes de criticar les meves paraules, ataca al meu estat psicològic, intentant tornant-me un "boig amb problemes que arrossego des de l'infància". En tinc un d'aquest problemes i és el classisme d'aquesta tradició racista, classista i masclista. Però apliquis la regla que utilitza: denunciar la violència masclista és perquè les dones que l'han patit estant malaltes, boges, que "no respiren tranquiles"? Revisi les seves paraules perquè jo he exercit un dret (expressió) sense menysprear a cap persona, però vostè em menysprea com a persona (quelcom que puc entendre perquè he fet un article d'opinió), però això no només la desacreditada com a "persona intel·ligent", sinó a més que dona la raó a les paraules que he escrit: qui sap si no és vostè qui té un problema per no acceptar la diversitat de gent igualadina sobre les seves propies tradicions.

Ah, per cert, que és un tema del que ja he parlat fa anys...<http://infoanoia.cat/gloria-als-reis-dorient/>

Gràcies per llegir l'article!

David 9 de gener 2020.11:09h

Llicenciat en filosofia i ara practiques la superioritat moral en funció d'un item convencional de moda "lo políticament correcte". Decepcionant. El debat s'ha de fer, sí. Però la pràctica que empreu és fastigosa, no perquè sigueu garantia falsable de dignitat moral, podeu aplicar el dogmatisme barat, al qual ens té acostumats progressisme blanc i actual.

Josep M. Torras Payerol Igualada 9 de gener 2020.12:11h

“Cambiar una ortodòxia per una altra no suposa necessàriament un progrés”.

Dit això i amb tots els respectes diuen també que quan una cosa funciona, no la toquis, una cosa és la teva opinió i l'altre el sentir general i qualsevol cosa que facis, sempre serà criticada per uns o per altres. Que mes bon exemple que una faula: “Hi havia una vegada un pare i un fill que van fer un viatge acompanyats d'un ruc. Com que tots dos eren prou valents anaven els dos a peu, per allò de fer salut. Anaven tots dos feliços i contents, fins que van travessar el primer poble de la seva ruta. De sobte van sentir que uns veïns comentaven:

– Mira que en són de curts aquests dos, tenen un ruc i van a peu!

En sortint del poble el fill li diu al pare:

– Saps que? puja tu al ruc, que jo aniré a peu.

I així ho van fer, continuant el camí fins el pròxim poble. En travessant aquest, uns altres veïns en veure'ls passar van dir:

– Mira aquest quina barra que té, deixa que el jove vagi a peu mentre ell, ben descansat a dal del ruc!

Una vegada travessat el poble, el pare li diu al fill:

– Saps que? és millor que vagis tu a dalt del ruc que jo ja aniré a peu.

Travessen un altre poble i de nou uns veïns en veure'ls passar, comenten. Mira aquest jovenet quina poca consideració, ell a dalt del ruc, mentre el més vell ha de caminar! Una mica mosquejats, quan acaben de travessar l'últim poble, parlen entre ells i decideixen pujar tots dos a sobre el ruc. Doncs aquesta vegada esperaven que no hi haurien comentaris negatius a la seva forma d'actuar. Però al bell mig del poble en senten a un que diu:

-Quina barra aquests dos, pobre animal a veure si el mataran amb tots dos pujats a sobre!

Amb la paciència i les possibilitats de fer canvis acabades, comenten:

-Saps que et dic?, que diguin el que vulguin els demés, que nosaltres farem el que ens sembli oportú, perquè fem el que fem, sempre hi haurà algú que ho trobarà malament.

I així ho feren i foren feliços i menjaren anissos. Compte comptat, ja s'ha acabat.”

PD: Un amic meu holandés ha vist per la televisió pública d'Holanda la polèmica: I saw a discussion on TV about the blackfaced king in Catalunya. Should be racism. I think people are crazy. In my opinion it is tradition nothing else.

Tatxo Igualada 10 de gener 2020.13:20h

Parles com si ho sabessis tot. Et creus que estàs per sobre dels ciutadans dempeus. Menystens una de les festes més populars a Igualada, i no content amb això, també als qui hi col·laboren i participen. Una mica més d'humilitat, sentit comú i respecte no t'anirien malament. En la meua humil opinió, ni ho saps tot, ni ets superior a la resta. Em costa entendre tanta rancúnia veient fantasmes on no n'hi han. Res és perfecte, tot es millorable, però sota el meu punt de vista, posicions com la teva contribueixen més a destruir que a construir.

Jo ja tinc uns quants anys i la festa de reis la visc d'una altra manera, però la visc. No obstant això, per a tota la mainada existient i els que vindran, espero i desitjo que la teva postura de suprimir-la no esdevingui realitat. Tu ho veus de diferent manera, però t'asseguro que els menuts l'esperen i en gaudeixen.

Paia 13 de gener 2020.11:02h

Parles com si l'autor mai hagues estat un nen... A vegades cal destruir per després construir, ja era hora que surtis algun valent a fer un crítica com la del escrit

JOAN MARTI CARBONELL IGUALADA 11 de gener 2020.11:27h

El món avança quan hi ha debat. No complau, veure crítiques que insulten al que no pensa com tu o el defenestren d'ien que està boig. Les tradicions s'han de mirar de conservar, però adaptar-les als temps i al pensament de la societat.

Amb moments de "llibertat" com els que tenim avui dia, no s'era sempre així, hem d'evolucionar cap a una societat més igualitària, i deixar-nos de prejudicis sempre que respectem als altres. La idea dels REIS DE VALLBONA la trobo encertada, els nens s'adapten el que se'ls mostri.

Sara Vilanova i la Geltrú 26 de gener 2020.13:43h

En la mateixa línia, una de les figures més tradicionals i estimades del Nadal a Vilanova i la Geltrú era una carota enorme que llençava caramels per la boca, per al delit de la quitxalla. Era l'anomenat Moro Manani i representava, com diu el nom, el cap d'un moro. En nom del políticament correcte i d'un progressisme i igualitarisme mal entesos, aquest personatge va ser eliminat de les festes. Per no ferir la sensibilitat dels nouvinguts magribins que, per cert, mai no participaran de les nostres festes ni tradicions perquè la religió de la majoria d'ells no ho permet.

Amelia 30 de gener 2020.12:05h

Els comentaris que fa la gent a aquesta article fan pensar que a les eleccions guanyarà i per molt el Front Nacional Catala. Sou racistes i classistes i uns mediocres. feu mandra i por

Josep Igualada 31 de gener 2020.18:01h

Totalment d'acord Sara.

Es degut al vostre progressisme i fals bonisme, Amelia, incapaç d'entendre una tradició el que alimenta la ultra dreta.

Pep 3 de febrer 2020.23:28h

Bonisme? Si la cavalcada és racista us foteu i la canvieu

Vilanova i la geltrú, 2020 desembre 6. Josep Albà, perfil de facebook. [consulta desembre 2020] Impressions d'un antic tècnic de l'administració pública en matèria de cultura popular sobre el Zwarte Piet belga i holandès.

<https://www.facebook.com/josep.alba.14/posts/3058614307699401>

[...] Doncs vet aquí que el fet de tindre un bon company i amic a l'exili, m'ha dut a Bèlgica i més exactament a Brussel·les i a Flandes unes quantes vegades d'ençà d'aquell Octubre malaguanyat, i gairebé sempre coincidint amb les dates a l'entorn de Sant Nicolau.

I vulguis que no, he pogut tafanejar una mica en la festa de Sant Nicolau d'aquelles terres, el Sint Niklaas o Sinterklaas, que diuen ells. No us faré pas un sermó enciclopèdic sobre el tema, perquè dono per suposat que tothom sabeu que Sant Nicolau és d'alguna manera el precedent-equivalent de l'ara globalitzat Pare Noel o Santa Claus que es cuida dels regals nadalencs a pràcticament tot el món occidental i part de l'altre, una globalització que a Catalunya els aborígens hem aturat una mica gracies al tió, el nostre mitològic i ancestral proveïdor de regals de Nadal, i a la nostra fe escatològicament aplicada.

Bé. A Flandes, com a tots els Països Baixos i a molts altres llocs d'Europa es manté ben viu el Sant Nicolau original, i cada poble i ciutat n'organitza l'arribada en cavalcada, normalment els darrers dies de novembre. A Flandes, el Sant hi participa, amb la seva indumentària de bisbe protocristià, sovint dalt d'un cavall blanc i acompanyat d'un seguici festiu no gaire llarg ni fastuós en general, però en el que no hi manca mai el personatge que anomenen Zwarte Piet (Pere el Negre) interpretat per una sola o per una colla de persones que vesteixen una indumentària basada estrofolàriament en la de les tropes espanyoles (els "tercios") que els segles XVI i XVII van terroritzar aquelles terres.

En la tradició flamenca, sobretot a les regions de Bruges, Gant, el Bravant flamenc i Anvers, on la devastació causada pels espanyols va ser més gran -a la regió d'Anvers, la ciutat de Malines (Mechelen en neerlandès) encara commemora cada any l'anomenada "fúria espanyola" que va arrasar la ciutat, a sang i foc, durant la Guerra dels 80 Anys, al segle XVI- els que fan de Zwarte Piet van també emmascarats de negre i no fan por, perquè estan caricaturitzats, sinó que fan riure, però malgrat tot són els encarregats d'esbrinar, durant els dies que van des de l'arribada del Sant a finals de novembre fins avui, quina canalla s'ha portat bé i quina s'ha portat malament. Naturalment, els que s'ho mereixin rebran els regals, i els que no... De fet ningú es porta malament, perquè l'amenaça de càstig és fulminant: a qui s'ha portat malament el Zwarte Piet se l'emporta... un any a Espanya! Ja ho veieu, a Flandes l'amenaça definitiva per garantir-se una canalla estudiant, educada i endreçada és: Espanya.

I encara he trobat en els Sants Nicolaus flamencs una altra característica que m'ha fet mirar cap a casa. Els que representen el personatge de Zwarte Piet, com deia, van emmascarats de negre. En realitat, però, representa que són espanyols, i segons he pogut treure de la informació oral, sembla que els emmascaren perquè resta en la memòria col·lectiva el record que aquells mercenaris espanyols que van arrasar Flandes anaven sempre bruts com a guilles.

Ara, des de fa uns anys, han aparegut grups i organitzacions que, passant per ser més progressistes que ningú, denuncien que això de pintar de negre al Zwarte Piet és un acte "racista". I es queden

tan amples, ignorant completament el sentit de la representació i fent creure que és una ofensa a la dignitat dels immigrants africans o d'altres persones de color. Ignorància tenyida de progressisme absurd i menyspreu per la cultura popular, que cada vegada que pinta algú de negre -allà o aquí- el que fa és pintar-lo de màgia i d'il·lusió...

I jo em temo que algun polític a la recerca de currículum progre vulgui transformar el pobre Zwarte Piet en un follet del bosc o cosa semblant, igual que volen fer darrerament a Catalunya amb el seguici del rei Baltasar i igual que va passar a Vilanova quan l'estimat Moro Manani, les representacions del qual eren un dels moments més màgics i esperats per la canalla en el Nadal vilanoví dels anys 80 i 90 va ser transformat en un "políticament correcte" rabadà inofensiu...

Bé, com a consideracions finals, us diré sobre això del Sant Nicolau a Europa que la Viquipèdia i alguns altres webs que, bàsicament, s'informen a la Viquipèdia com si la Viquipèdia fos la Bíblia, no diu exactament el que dic jo. El que expliquen és una mena de versió generalista resumida - per no dir una versió oficial espanyola- que obvia alguns llocs i alguns detallets que jo he hagut d'anar a cercar sobre el terreny, en la premsa local flamenca, i en la informació oral. Com tants cops en temes de cultura popular, cal treure la primera capa de pols i furgar una mica més endins per arribar a conèixer una mica, entendre i respectar la veritat de cada festa.

Representacions festives
de l'alteritat a Catalunya.

El Ball de la *Patera* d'Igualada:
un entremès de moros i cristians
del Corpus a la Festa Major.

TERCERA PART:

TEXTOS O PARLaments DELS BALLS PARLATS

REPRESENTACIONS FESTIVES DE L'ALTERITAT A CATALUNYA. TEXTOS O PARLAMENTS DELS BALLS

EL BALL DE LA PATERA (1679-1897)

LA PATERA (1679-1897) ORDO REPRESENTATIONIS

Personatges necessaris (42):

Rei Cristià
 General Cristià
 Ambaixador Cristià
 Confident Cristià
 Tambor Cristià
 Abanderat Cristià
 14 Cristians més
 Àngel

Rei Moro
 General Moro
 Ambaixador Moro
 Confident Moro
 Corneta Moro
 Abanderat Moro
 14 moros més
 Criat General Moro

Ordre	Bàndol Cristià	Bàndol Musulmà
1	Embajador Cristiano (pròleg)	
2		Contestación del Rey Moro
3	Confidente Cristiano	
4		Confidente Moro
5	Tambor Cristiano	
6		Corneta Moro
7	Cristiano 1º	
8		Moro 1º
9	Cristiano 2º	
10		Moro 2º
11	Cristiano 3º	
12		Moro 3º
13	Cristiano 4º	
14		Moro 4º
15	Cristiano 5º	
16		Moro 5º
17	Cristiano 6º	
18		Moro 6º
19	Cristiano 7º	
20		Moro 7º
21	Abanderado Cristiano , 8º	
22		Abanderado Moro [8º]
23	Abanderado Cristiano	
24		Abanderado Moro
25		Criado General Moro
26		General Moro se presenta al Rey
27		Rey Moro
28		General Moro – la Torre
<i>(Aquí se hace la torre)</i>		
29	Embajador Cristiano	
<i>(Cercan la torre y hacen como que quieren entrar y después se separan.)</i>		
30	Cristiano 9º	
31		Moro 9º
32	Cristiano 10º	

33		Moro 10º
34	Cristiano 11º	
35		Moro 11º
36	Cristiano 12º	
37		Moro 12º
38	Cristiano 13º	
39		Moro 13º
40	Cristiano 14º	
41	Rey Cristiano	
42	Cristiano 14º (continua)	
43		Moro 14º
44	Cristiano 15º	
45		Moro 15º
46	Relación del Rey Cristiano <i>(Delante de un crucifijo que estará encima de una mesa con dos velas encendidas)</i>	
47	General Cristiano	
48	Embajador Cristiano	
49	Rey Cristiano	
50	Embajador Cristiano	
51	Rey Cristiano	
52	Embajador Cristiano	
53	Rey Cristiano	
54	Embajador Cristiano	
<i>Ahora bailando se van a encontrar los Reyes contrarios</i>		
55		Rey Moro
56		Embajador Moro
57		Rey Moro
58		Embajador Moro
<i>(Ahora bailando se van a encontrar los Reyes contrarios y allí hablan primeramente el de los Cristianos y después el de los Moros).</i>		
59	Embajador Cristiano	
60		General Moro
61	Embajador Cristiano	
62		General Moro
63		Rey Moro
64		General Moro
65	Embajador Cristiano	
66		Rey Moro
67	Embajador Cristiano	
68		Rey Moro
69	Embajador Cristiano	
70		Rey Moro
71	Embajador Cristiano	
72		Rey Moro
73	Embajador Cristiano	
74		Rey Moro
75		Embajador Moro
76	General Cristiano	
77		Embajador Moro
78	General Cristiano	
79	Rey Cristiano	
80		Embajador Moro
81	Rey Cristiano	
82		Embajador Moro
<i>(Ahora se vuelven los embajadores a dar parte a su Rey. Van bailando).</i>		

83	Embajador Cristiano	
84	General Cristiano	
85	Embajador Cristiano	
86	General Cristiano	
87	Rey Cristiano	
88	General Cristiano	
89	Embajador Cristiano	
90	Rey Cristiano	
91	Todos	
92		Embajador Moro
93		General Moro
94		Embajador Moro
95		General Moro
96		Rey Moro
97		General Moro
98	Embajador Cristiano	
99		Rey Moro
100		Todos
101		Rey Moro
<i>(Aquí hace relación el criado del general moro como en la torre [;] en seguida el general se presenta al Rey y dice:)</i>		
102		Relación del General Moro
103		Rey Moro
104		General Moro <i>(tocan alarma)</i>
<i>(Ahora se hace la batalla. Van tres veces adelante y atrás, caen la mitad de los moros y el General de los cristianos dice:)</i>		
105	General Cristiano	
<i>(Vuelven a la batalla y caen la mitad cristianos y entonces el general moro dice:)</i>		
106		General Moro
<i>(Vuelven a la batalla y caen todos los moros y entonces el general moro desesperado dice:)</i>		
107		General Moro
<i>(Ahora el General Moro lleva la noticia al Rey, junto con el criado van bailando.)</i>		
108		General Moro [original embajador]
109		Embajador Moro
110		General Moro
111		Embajador Moro
112		Rey Moro
113		Embajador Moro
114		General Moro
115		Rey Moro
116		General Moro
117		Rey Moro
118		General Moro
119		Rey Moro
120		General Moro
<i>(Van bailando a encontrar el Rey de los cristianos)</i>		
121		General Moro
122	Embajador Cristiano	
123		General Moro
124	Embajador Cristiano	
125	Rey Cristiano	
126	Embajador Cristiano	
127		General Moro
128	Rey Cristiano	
129		General Moro

		<i>(Viene bailando a encontrar a su Rey y dice)</i>
130		Rey Moro
131	Rey Cristiano <i>(Ahora el Rey cristiano se arrodilla con todos sus vasallos delante del crucifijo y dice:)</i>	
132	Embajador Cristiano	
133	Rey Cristiano	
134		Rey Moro
135	Ángel	
136		Rey Moro
137	Ángel	
138		Rey Moro
139	Ángel	
140		Rey Moro
141	Ángel	
142		Rey Moro
143	Ángel	
144		Rey Moro
145	Ángel. Conclusió final <i>"perdón a todos pedimos"</i>	

LA PATERA (1679-1897) TRANSCRIPCIÓ D'ANTONI CARNER A PARTIR D'UNA CÒPIA
D'ANTONI CAMPMAJÓ (1902)

Arxiu Comarcal de l'Anoia

Fons Antoni Carner Borràs, Top. 17

Edició i revisió a cura de

Daniel Vilarrúbias Cuadras

2010-2019

La Patera

Tradicional baile o entremés que se ejecuta de inmemorial tiempo todos los años durante la fiesta de su titular San Bartolomé en la ciudad de Igualada.

Copia de Don Antonio Campmajó en el año 1902.

1.

Embajador Cristiano [pròleg]

Oíd, escuchad! Salud a los presentes, a los vecinos y a los extraños que habéis venido a participar del regocijo de las fiestas de Nuestro patrón San Bartolomé.
Entended que habrá en este día un combate muy sangriento en un campo de batalla donde formados están los guerreros.

Ved ahí dos escuadrones; unos de moros y otros de cristianos que han venido para probar al mundo su valor y su denuedo.

Pronto veréis el suelo teñido de sangre.

Levantad la mirada y descubriréis este escuadrón de cristianos. He aquí nuestro Rey cuyo corazón ansía el momento de luchar contra el enemigo. No teme al moro porque ha lidiado mil veces ante Granada a la vista de la Alhambra, en Valencia y en el África.

Mirad a esos soldados cuyos pechos respiran odio al enemigo de la fe.

Hoy hemos de vengar los ultrajes recibidos durante tantos años.

Ved ahí a los soldados de Mahoma que han desembarcado de noche desafiando a los cristianos. Los cristianos hemos aceptado el reto.

En sus ojos brilla el furor y la furia del infierno. El demonio está de su parte; San Gabriel de parte de los cristianos.

Gabriel es más fuerte que Lucifer.

¿Quiénes saldrán vencedores del combate?

Sólo Dios lo sabe. Pero pronto lo sabremos también nosotros, porque pronto empezará el combate y nadie retrocederá ante el enemigo.

Las cabezas de los musulmanes rodarán por el suelo.

Ya sabemos que lucharán con el ardor y la rabia de la desesperación, pero al grito de Dios y Santiago les venceremos por completo.

Nuestra será la victoria porque Dios y San Gabriel están con nosotros.

A la lucha, pues, y a la victoria !

2.

Contestación del Rey Moro

Ya has concluido fementido,
cruel bárbaro e inhumano,
lo que propones es en vano,
sin razón y sin sentido.

Sí, los moros hemos venido,
no para matar ni robar,
no dar a nadie un causar
a cuantos hay de nuestro partido.

Somos fieles y celosos

defensores de la ley,
del Gran Visir y del Rey
de ejércitos valerosos.

Sí; queremos extendernos
por todo el orbe entero,
y propagar con esmero
a vuestra ley y otra ponerlos.

Por lo tanto, cristianos
mientras está en mano la elección
a rendiros todos a discreción
y si no estáis perdidos todos.

Mientras está en tu mano,
el partido que queréis tomar,
antes no os empiece a dar
el castigo más inhumano.

3.

Confidente Cristiano

¡Oh, mi gran rey y Señor[!]
a Vuestra Magestad me presento
a ofrecer mi gran valor,
como también participar, Señor,
una gran noticia.

Poned el plan, un plan vengador,
pero Señor no hay que temer,
que cumpliré mi obligación
descubriendo a discreción
todo lo que pretenden hacer.

Y así, Señor, no descuidad,
prevenid lo necesario,
que voy al ejército contrario
a descubrir la verdad.

4.

Confidente Moro

Oh, gran turco, oh gran Señor,
ya veis vuestro confidente,
que os trae noticias ciertas
del ejército contrario.

Tenéis a los cristianos que ya tiemblan
por el ejército de Turquía,
y no cesan de temblar,
el último cristiano se ha de matar.

Como confidente que soy
de vuestra valerosa armada,
por el valor de mi espada,
siempre a vuestras órdenes estoy.

Ea, tú, ya puedes venir
que aquí te voy aguardar,
con esta punta de espada,
yo te tengo que pasar.

5.

Tambor Cristiano

Mis honores son muy grandes,
por ser tambor de la Patera,
mi caja retronará
por todos los ángulos de la tierra.

Vamos presto a las murallas
por la fe de nuestra ley,
no permitamos que nuestro Rey,
solo, vaya a la batalla.

Allí iré yo también
para defender la ley
que nos quieren destrozar
esta infame y vil canalla.

Ea, moros, no vencéis,
afligidos todos de mí,
pues saldremos con la nuestra
hasta vencer o morir.

Ea, nuestro Rey, no desmayar,
que la victoria vamos a ganar;
solo un cristiano haya en el mundo
la victoria nunca nos faltará.

6.

Corneta Moro

Ea, valeroso Mahoma,
aquí teneis vuestro valeroso corneta,
quien vuestra orden respeta,
cuyo valor bien conocéis.

Me apresuro a presentar
a defender la ley mahometana
y perseguir la cristiana
hasta con ella acabar.

Sí, valeroso Sultán,

ya veis a esos cristianos,
que tan valientes y ufanos,
pretenden burlar el Corán.

No nos intime su desmayo,
que se tendrán que rendir,
o la muerte han de sufrir
por el ejército musulmán.

7.

Cristiano primero

Alégrate, oh Rey supremo,
que todos tus soldados
valientes y bien armados
te queremos en extremo.

Deseamos tomar la batalla
para poder exterminar
y de una vez acabar
contra esta vil canalla.

Confía con el heroico valor
de tus valientes soldados,
que no temen a esos malvados
ni a su caudillo traidor.

Ya verás el grande ardor
con que todos peharemos,
y del modo que triunfaremos
de aquel musulmán traidor.

Ea! pues, somos cristianos
y por tanto, no temer,
Dios del cielo ha de ser
quien nos librá de sus manos.

Sabéis que somos cristianos
y no tememos la muerte,
aunque para defenderte
seamos presa de los tiranos.

Pero no, no es ilusión,
porque Dios tiene prometido
que el cristiano es defendido
en guerra de religión.

Así el Dios de la gloria
guiará nuestras acciones
para aterrar estos bribones
y a los católicos dar victoria.

8.

Moro primero

Malditas sean tus plegarias,
oh fementido cristiano,
alegras a tu Rey en vano,
con tus oraciones varias.

Pero engañado quedarás
cuando el combate sea concluido,
y a quienes la victoria haya cabido
entonces ya lo verás.

Mira que soy valentón
y nadie se me pone delante
que yo solo en un instante
de cristianos mato un millón.

Y cuando hablo chitón
que soy el Cid segundo
que el primero ya es difunto
y no hay otro campeón.

Por vida de Dios Baco
que si llevo a enfadarme
de cuantos lleguen a mirarme
no tengo para una pipa de tabaco.

Sí, sí, cristianos, sí,
ya podéis bien escucharme
que todos tendréis que pagarme
el trabajo de venir aquí.

9.

Cristiano segundo

Aquí me tiene vuestra Magestad
para defender su trono,
batirme con rabia y encono
hasta exterminar la maldad.

Tan pronto como he sabido
han venido esos malvados
con pasos acelerados
a defenderos he venido.

No yo sólo he partido,
que algunos me seguirán,
conque estos moros pagarán
el paso tan atrevido.

Al español territorio

han querido ellos entrar,
pero aquí vendrán a pagar
el castigo meritorio.

De España al infierno
tendrán todos que pasar
en donde podrán escuadriñar
si es Mahoma el Eterno.

Oh, torpes y fementidos,
pronto pagareis las creencias
y veréis de Mahoma las potencias
que él estará sentenciado y vosotros perdidos.

10.

Moro segundo

Qué dices tú malvado,
que quieres a todos matarnos,
ya puedes pues, ayudarnos
que pagarás caro el resultado.

Oh, gran Rey! Oh, Gran Visir!
Que de rabia voy bramando
y deseo estar peleando
y con ellos la fuerza medir.

No retardes un momento
ni te turbes un instante
a ponernos a tu delante [orig su]
para castigar su atrevimiento [orig tu]

Mientras sangre corra en mis venas
la tengo por derramar,
o he de morir o han de pagar
palabras incultas y obscenas.

Ea, moros, sigamos al caudillo,
no dudemos de la victoria
que coronaremos de gloria
pasando a los cristianos a cuchillo.

11.

Cristiano tercero

Aquí estoy, Rey poderoso
a cumplir mi obligación
para defender la religión
que destruir quiere este ambicioso.

Igualmente para servir
a vuestra real Magestad

con entera puntualidad
todas las órdenes cumplir.

Ya no temo a la muerte
ni menos al turbán,
me batiré con afán
sólo para defenderte.

Venid moros con velocidad
aunque seáis a millones,
os comeré como a turrone
en Pascua de Navidad.

Dicen que sois valientes,
que tenéis fuerza y valor
pero en la guerra al temblor
y la fuerza en los dientes.

12.

Moro tercero

Tú cristiano maldito
de los moros no digas mal
que con mi alfange y puñal,
verás como la vida te quito.

Aun no te puedes burlar,
mira que aquí todos estamos
y en Mahoma confiamos
que nos ha de ayudar.

Ninguno se ha de escapar
de cuantos la lucha aceptéis,
todos juntos moriréis
y por el cristiano acabar.

Ea! turcos valerosos
no hay que desmayar
y en Mahoma confiar
que saldremos victoriosos.

13.

Cristiano cuarto

Cristiano soy por la gracia,
aunque pierda tal nombre,
Dios al mundo se asombra
de mi personal eficacia.

Con el divino auxilio pelearé
aunque me cueste la vida,
la osadía tan atrevida

del Turco castigaré.

Cinco mil y uno más
para mi tengo de matar
no hay que la vida [...]tar [tratar?]
persona más eficaz.

Por lo tanto, oh santurrones,
si no hay más gente que ésta
poco plato es por mi mesa
pues lo comeré como piñones.

Vamos a principiar,
que vencidos quedareis,
vosotros mismos lo veréis
muy pronto y sin tardar.

14.

Moro cuarto

Qué dices tú, cristiano cruel?
sabes que soy valeroso
y que vengo animoso
a coronarme de laurel.

Aunque tenga que verter
cuanta sangre hay en mis venas
no importa mientras en cadenas
a todos os pueda ver.

Con nuestro gran arrojo
Mahoma triunfará
y el cristiano se verá
errante y con gran despojo.

Ea! mahometanos seguid [,]
empezaremos con valor,
no desmayer nuestro ardor
en la tan sangrienta lid.

15.

Cristiano quinto

Como buen vasallo, señor,
aquí vengo a pelear
y mi esfuerzo singular
a ofreceros con primor.

Y como leal soldado
vuestro trono defenderé,
contra Mahoma siempre iré
hasta haberlo derrotado.

Por tanto, perros malvados
que nuestra ley quereis destruir,
pronto tendreis que huir
a escape y derrotados.

Mas, qué es lo que digo?
alejaos muy prontamente
o si no inmediatamente
experimentareis el castigo.

16.

Moro 5º

Dicen que los cristianos
quieren pasarnos a cuchillo
mas con ayuda del caudillo
nos libramos de sus manos.

Al contrario ha de pasar;
que no sólo los venceremos,
sino que con su sangre lavaremos
nuestras manos sin tardar.

Mayormente si mi valor
por todos es imitado
vereis como libres quedamos
vitreando nuestro honor.

17.

Cristiano 6º

Ea, moros, salid, salid,
si con nosotros quereis pelea,
vamos sin más tardar
a echarnos prestos a la lid.

Allí, por más que rabiéis,
tendreis que experimentar
el castigo que os ha de dar
aquel Dios que aborrecéis.

Allí nuestra fe brillará,
allí quedareis vencidos,
oh, arrogantes y atrevidos
vuestro furor se humillará.

Pues que es bien público y sabido
que el moro es muy vano
y que en oyendo a un cristiano
luego se da por vencido.

Por último, os aseguro
que si nuestra ley quereis destruir
corriendo tendreis que partir
derrotados con gran apuro.

18.

Moro 6º

Tú que en guerra nos provocas
en nombre de tus cristianos
de sus viles y inhumanos
y de esas cabezas locas.

Dices, pues, que salgamos
y nos verás presto salir
y vuestro orgullo partir
Oh! fermentidos cristianos!

Ea, viles y profanos,
vuestras armas serán vencidas,
destrozadas, errantes y perdidas
con el valor de nuestras manos.

Entonces todos verán
y por muchos siglos enteros
que los moros verdaderos
jamás se humillan ni humillarán.

Valeroso Gran Sultán
no hay qué temer de aquellos
que viendo los moros bizarros y bellos
al momento se unirán.

19.

Cristiano 7º

Vaya el moro valeroso
que viendo a un cristiano
levantar sólo la mano
huye asustado y pavoroso.

Aunque sea pequeño
y hombre de barba poca
tengo el corazón de roca
y veréis el papel que desempeño.

Salid, si quereis batalla,
a la pelea pronto prestaros [,]
no importa[,] preparaos [,]
pérfida y vil canalla.

Que la omnipotencia divina

nos sabrá bien defender
 auxiliar y proteger
 contra esta secta ruína (ruín).

20.

Moro 7º

Calla tú, malvado perro,
 a tu boca pondré freno,
 quedará nuestro el terreno
 y entonces verás tu yerro.

Oh, maldita esta canalla
 soldados de traición,
 arrancaré vuestro corazón,
 oh, pérfida brivalla.

Dentro del pecho encerrado
 mi valor no ha de quedar
 y está para reventar
 contra el cristiano malvado.

El cuello preparad
 a nuestra invicta espada
 que ya está preparada
 para destrozar la cristiandad.

21.

Abanderado Cristiano, 8º

Nunca el moro tuvo ley
 y la nuestra quieren trastornar,
 pero Dios los ha de castigar
 sujetándoles a nuestro Rey.

Vengan, vengan, estos viles moros
 que la osadía que tendrán
 muy presto la pagarán
 huyendo aterrados todos.

22.

Abanderado Moro [8º]

Oh, pícaro y fementido
 que dices que los moros no tienen ley,
 sepas que tienen ley y Rey
 y escarmentarán tu orgullo atrevido.

Siendo la luna tan alta
 quien será que la batirá,
 jamás será y permanecerá
 siempre sin falta.

Al contrario se ha batido
a cuantos Monarcas se han presentado
a sus ejércitos ha derrotado
dispersándolos confundidos.

Nunca más sea humillado,
siempre ha sido victorioso
paseándose honroso
sobre el cielo estrellado.

El moro la tomó por insignia
y con ella se ha gloriado
de ejércitos haber triunfado,
así será de esa raza indigna.

Yo con mi estandarte
seré el primero de hacerle la pelea
contra el cristiano probar
con destreza, valor y arte.

En tiempo de nuestros pasados
con gran ardid y maña
penetrando en España
quedando los españoles pasmados.

Quinientos años permanecieron
en este suelo español
y brillando como el sol
siempre firmes estuvieron.

Testimonio eterno verán
de la verdad que voy refiriendo
testimonios que permanecieron
están, son y serán.

Por todas partes partes de Cataluña
los fuertes castillos existen,
Pobla, Montbuy y Odena no mienten
como también en la Coruña.

Y de la misma manera será
ahora en esta ocasión
que el moro sin ilusión
al cristiano aterrará.

23.

Abanderado Cristiano

Calla embustero mahometano,
hombre sin razón, ni honor,
cobarde, vil y traidor,

cruel, bárbaro e inhumano.

Si en España los moros penetraron
fue por justo castigo del cielo
para castigar el español suelo
por las maldades que fraguaron.

Pero ahora los que habéis venido
muy presto lo veréis,
lo derrotado que quedaréis
con mi valor atrevido.

Con la punta de mi lanza
a miles he de matar
y vuestras órdenes han de quedar
aniquiladas y rendidas sin tardanza.

24.

Respuesta del Abanderado Moro

A lo dicho me atengo,
a las obras me remito,
a miles la vida quito
con el furor que tengo.

No me espantan tus amenazas
ni tampoco tus razones,
por el mérito de esos bribones
y de todas tus trazas.

Que al desplegar de mi estandarte
esto solo te causará pavor,
que de puro espanto y horror
poco o nada te costará el ganarte.

Así plantaré el pendón
no al suelo español solamente,
el cristiano temblará evidentemente
dentro toda la nación.

Alarma, alarma, moros,
muy presto triunfaremos
los enemigos derrotaremos
y morirán infaliblemente todos.

25.

Criado General Moro

No fue tanto el atrevimiento
de estos malditos cristianos,
a pesar de nuestras tropas
quieren entrar en nuestros campos.

Muera esa canalla cristiana
muera ese Rey infame y traidor,
caiga en tierra degollado
si no deja su furor.

26.

General Moro se presenta al Rey

Aquí vengo con presteza
delante de vuestra alteza
para decirle quien soy.

Sabrá supremo Señor
que yo soy su General,
si me dais vuestra licencia
principiaremos batalla
contra esta vil canalla.

27.

Rey Moro

Ya la tenéis; haced lo que queréis.

28.

General Moro

Ea, moros! ea, oíd!
que ruido hace el son,
cristianos pienso que son
oíd las cornetas ¡oíd!

Del gran turco Solimán,
gobernador de Turquía
que queremos pelear
con la gran cristianía.

Rompan cajas al compás
y cornetas y tambores,
¡Alarma, alarma, señores!

(Aquí se hace la torre)

29.

Embajador Cristiano – cercan la Torre

De parte de estos caballeros
las vidas le ofrecemos [,]
todos juntos moriremos
como a fieles vasallos.

Rompan cajas al compás
y cornetas y tambores,
¡Alarma, alarma, señores!

(Cercan la torre y hacen como que quieren entrar y después se separan.)

30.

Cristiano 9º

Ea, valientes cristianos
aquí tenemos el Rey
y a conservar su ley
vamos valientes cristianos.

Que la victoria vamos ganando
que ya no quede ninguno de ellos
que todos serán degollados.
Sí, sí, degollados.

Y también la muerte daré
a aquel Rey traidor
que dice quiere destronarnos,
pero eso será al contrario.

Que de nosotros nadie ha de escapar
que todos quedareis destrozados
con el poder de nuestras manos
y esas malditas espadas
tendrán que ser destrozadas.

31.

Moro 9º

Qué dices tú infeliz
que todos deseas matarnos,
esto no lo lograrás
que todo será el contrario.

Venid, venid acá
que aquí os aguardamos
y si bien los recojamos,
Mahoma se alegrará.

No blasfeméis de Mahoma
oh, maldita y vil canalla,
salid si queréis batalla
con la gente de Visgoma.

Ya probareis nuestras espadas
y veréis si están bien afiladas
cuando la cabeza os cortaré

y al momento moriréis.

Lo digo y lo veréis
todos de contado
y en este momento
maldito sea vuestro intento.

32.

Cristiano 10º

Aún que agraviado estoy
de tus palabras blasfemas
ya puedes mirar, morito,
que por eso no me quemas.

Cristiano[s], poned fe en Dios
y en la Virgen soberana
que ellos nos darán auxilio
para ganar la batalla

que vamos a principiar
contra esa vil canalla
que nunca se escapará
como aquí todos lo verán.

Y rogad todos a los cielos
que en la victoria quedaremos.
sí, sí, todos tendréis que morir
o bien con gordos hierros
os ataremos como a perros.

33.

Moro 10º

Qué dices tú, indigno,
que con la victoria has de quedar,
tú cristiano maldito
que siempre ruegas a Dios

y a la Virgen soberana,
tus astucias quieres te sirvan
para destruir nuestra ley,
pero en fin esto no lograrás.

oh, valeroso Mahoma
yo siempre seré fiel
y constante a la corona
y si me dais vuestra licencia

al pie de vuestra presencia
me voy a estos malditos cristianos
que de su propia sangre

me lavaré las manos

al presto y al contado
porque estoy desesperado
de ver tantas razones
y así sin escuchar más

vamos a quitarles los corazones.

34.

Cristiano 11º

Oh, cristiandad perseguida
siendo un jardín de flores
lleno de amores
visto toda mi vida.

Pedid al Dios de los cielos
y extendamos nuestra ley,
abrazarnos con la cruz
que será nuestro consuelo.

Allí encontramos todos
el camino del cielo
que estos malvados no quieren
porque en ellos no hay fe ni ley.

Ni tampoco habrá Rey
sino un infierno soterrado,
levantad los ojos enseguida
y al presto mudareis de vida,

que será nuestro consuelo
y de esta manera, hermanos,
todos juntos nos iremos
y a la gloria nos veremos.

35.

Moro 11º

Ya estoy del todo cansado
de oír tantas razones,
vamos, vamos, mis moritos
a quitar de esos malditos

cristianos los corazones.
Por el mundo voy buscando,
voy buscando un cristiano
y hasta ahora no lo he hallado.

Aunque soy moro muy raro
tengo de pelear

contra aquel Rey tirano.
Y llevo mi mano a la espada

peleando con rigor.
Ea, moros, no temais
que yo a la cristiandad he visto
que son gente cobarde y pequeña

como todos lo veréis.

36.

Cristiano 12º

Ea, moros, al infierno ireis,
para que conozcáis la Hungría
de pedencia el valor,
ahí los turcos; ¡qué horror!
han de venir a mi valentía
o llorar su osadía.

Por mis manos destrozadas
los que a Cristo quieren entregar,
en mis brazos se han de quedar
en cenizas y abrasados.

Ea! Decid todos conmigo,
para siempre viva la fe
y el honor de Jesucristo
y el honor de nuestro Rey.

Muera, muera el morismo
con su Mahoma también,
vayan todos al infierno
quien no se dé nuestra ley.

37.

Moro 12º

Al infierno irás tú, maldito cristiano,
de Muley soy y caudillo de esta gente
y con paso marcial determinado vengo
para derribar del imperio la corona
de aquel Supremo ser que le llaman
Cristo cautivo que le tengo que pisar.

Ea, Visir, no desmayéis
que yo prometo ampararte
tanto como pudiere,
o morir o triunfar.

El morir es natural,
el triunfar es razón,

no me espantan los escollos
ni me da temor el sol.

Ea, Mahoma, lo que yo espero
que me mandéis arrojar
que de esos perros malvados
yo me tengo que vengar.

38.

Cristiano 13º

Maldito sea para siempre Mahoma,
y sus satélites cobardes soldados,
pues los impíos crueles malvados
huyen cuando un cristiano se asoma.

Cuando se ven perdidos
pretenden con trampas engañarnos
e infernales astucias tramarnos
para vernos a sus pies rendidos.

Pero no lograreis fementidos
que yo solamente he de ser
el que os dará al recoger
la muerte y por vencidos.

Ea! Jaime me llamo yo,
sabedlo muy bien por cierto
y sabreis quien ha vencido y muerto
de sancarrones el ejército.

Soy, vive Dios, valiente cristiano
y en toda mi fuerza he de pelear
para poder del todo aterrar
la raza de aquel Rey tan tirano.

En un todo he de vengarme
de esos infames y crueles
y de mi victoria los laureles
conseguiré sin engañarme.

Ea! valientes cristianos,
a la lucha sin temer,
que yo solo he de vencer
cayendo todos en mis manos.

39.

Moro 13º

Maldita sea tu lengua
que dices eres valiente
aquí lo veremos, pues como la muerte

venid, venid acá.

Que aquí os aguardamos
con todas las armas que tenemos
a nuestras manos caeréis
Ea! moros no hay que temer

de esos malvados que dicen
quieren con nosotros batirse.
Pues os digo cristianos,
que mala será vuestra suerte.

Que a todos os vamos a dar
una rigurosa muerte.
Con el furor de nuestras espadas
nadie se ha de escapar,

que yo soy de los valientes
con el valor de mis manos,
voy a quitar a todos
las cabezas de contado.

40.

Cristiano 14º

Que tenéis mi Rey señor
que tan lloroso os veo,
no temáis en el partido
que yo solo lo defiendo.

Señor; yo soy un vasallo
y en esta ocasión me hallo
sin alfanje ni espada,
la perdí por mi fortuna,

y si me queréis dar una
yo haré tales proezas
que en esos perros indignos
les derribaré los sesos.

41.

Respuesta Rey Cristiano

Toma una de mi mano, cristiano,
para defender la ley y tu Rey.

42.

Continuación Cristiano 14º

Señor ya estoy armado
y vivo tan confiado
que a mil moros daré muerte

antes de comer bocado.

si al primer golpe que doy
muestra fiera resistencia [original nuestra]
los mataré en su presencia
por vida y fe de quien soy.

Habéis de saber que hoy
para vengar los agravios
y a recrear mis labios
con su sangre misma hoy?

Habéis de saber quién soy;
soy cristiano,
y pelear contra aquel Rey tirano
que gasta tanto rigor.

Ea! cristianos, no temer
que yo solo venceré,
primero morir que rendir,
aquí estamos; si morimos
al cielo vamos.

43.

Moro 14º

Ea! moros aquí veis al Rey
de los cristianos,
como trae la gente armada
que al medio de la batalla
los tiene que dar espada.

Ahora sí, valientes turcos,
que la victoria vamos ganando
porque ya veis los cristianos
como se van desmayando.

Y mirad a su gran Rey
del modo que va llorando
al ver que sus soldados
tienen que ser degollados
por nuestras valerosas manos.

Sí, sí, degollarlos
a estos malditos cristianos
que les quitaremos la ley
y seguidamente al Rey.

Y estas malditas espadas
tienen que ser destrozadas,
como aquí todos veréis,
y os digo que de mis manos

al momento moriréis,
pues lo digo y lo veréis.

44.
Cristiano 15º

Ea! cristianos, valor y unión
que al instante la batalla
vamos a dar contra aquel Rey.

Sí, cristianos, voy por la vida
y si mil turcos y uno más
quieren pelear conmigo
no tengo que volver atrás.

Todos quedarán rendidos
aunque sean muchos más
ninguno se puede escapar
del valor de nuestras manos.

Con la ayuda de nuestro Rey
ya les pondremos la ley,
y si no os alejáis de aquí
al presto vais a morir.

Si del mismo modo lo veréis
¡Oh, infeliz del Rey!
hoy mismo perderemos la ley
y todos juntos moriréis.

Puedes decir a vuestra Monarca Mahoma
que hoy tiene que perder la corona.

45.
Moro 15º

Ea, valeroso Mahoma
yo siempre seré fiel
y constante a la corona.

Ea! Ea! mis moritos
que pocos van por España,
vamos por esas montañas
a recoger cristianitos.

No quiero grandes ni chicos,
todos me serán iguales.
Yo solo he de matar
más de mil quinientos y pico.

No desmayéis, mis moritos
a estos perros malvados

hoy la muerte les vamos a dar
con el furor de nuestras manos.

Ninguno se podrá escapar
y lo que ellos han dicho
todo será al contrario
y por eso confiados

todos tenemos que estar
que la victoria para nosotros será
con la ayuda de Mahoma.

46.

Relación del Rey Cristiano

(Delante de un crucifijo que estará encima de una mesa con dos velas encendidas)

Hijos todos de la fe
notificaros es preciso
que un combate vamos a dar
contra el moro vil tirano
que nunca se ha de escapar
del valor de nuestras manos.

Ahora quería el moro
procediendo tal temor
echar una guerra atroz
contra el poder del cristiano
que un hombre se va a tolerar.

Esa voz gritadla con unión
váyase a destrozar al moro,
váyase porque no se diga
que el cristiano sin gobierno
se cayó en un abismo.

Y esto es lo que no quería,
pues bien formados están
las tropas de nuestro Rey,
decid con alta voz:
¡Viva el Rey! ¡Viva la ley!
Decid al Embajador que venga.

47.

General Cristiano

Embajador entrad
que el Rey contigo quiere hablar.

48.

Embajador Cristiano

Delante de vos estoy, Señor,
para hacer lo que mandáis,
y también tengo valor
si con derecho procedéis.

49.

Rey Cristiano

Al Rey moro haréis saber
que es lo que quiere elegir,
o alejarse de estas tierras
o quedarse aquí a morir.

50.

Embajador Cristiano

Con gusto lo haré, Señor,
más también voy a decir,
primero derramar sangre
antes que de aquí partir.

51.

Rey Cristiano

Pues bien; si esto dice,
esto es lo que encontrará
y si mi sangre maldice
la suya derramará.

52.

Embajador Cristiano

Pero, Señor, si con un tratado
se pudiera alcanzar
esto sería ganar
sin sangre haber derramado.

53.

Rey Cristiano

Esto es lo que digo yo
y muy pronto has de hacer
lo que os mande mi poder.

*[Gabriel Castellà 1901:
Tal vez sería imprudente
y no hay tiempo que perder;
cumplid inmediatamente
lo que os manda mi poder.]*

54.

Embajador Cristiano

Corriendo, pues, allá voy,
 presentándome a su vista,
 le digo con toda prisa:
 caballero aquí estoy.

55.

Rey Moro

Ea, valientes moros
 aquí tenéis al Rey
 con el escudo de la ley
 para batirse como toros.

Ya no hay cristianismo,
 ya no hay religión,
 ya no hay más que el moro
 con sus derechos y unión.

Vos, solemne embajador
 al cristiano diréis
 si no entrega sus derechos
 de existir le privareis.

56.

Embajador Moro

A tanto no aguardara
 si en mi mano estuviera,
 su reinado le quemara
 y su imperio destruyera.

57.

Rey Moro

Amigos míos, valor,
 que con nuestras espadas
 quedaremos con honor.

58.

Embajador Moro

Corriendo voy
 al campo del cristianismo
 a que cedan sus derechos
 si no quieren despotismo.

(Ahora bailando se van a encontrar los Reyes contrarios y allí hablan primeramente el de los Cristianos y después el de los Moros).

59.

Embajador Cristiano

Abre la puerta al Rey.

60.

General Moro

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

61.

Embajador Cristiano

Como así lo preguntáis [?]
Del cristiano el embajador
que quiere hablar con el Rey.

62.

General Moro

Aguardad que avisaré
a mi real Magestad[,]
un poco se tiene que aguardar
y al momento volveré.

Sabrá, supremo Señor,
que en este punto ha llegado
del cristiano el embajador;
quiere entrar en palacio,
licencia pide, Señor.

63.

Rey Moro

Dile, pues, que entre.

64.

General Moro

Embajador entrad,
que ya al Rey podéis hablar.

65.

Embajador Cristiano

De mandato de mi Rey
os digo que os alejéis,
y si no me creéis a mi
creeréis a mi ley.

66.

Rey Moro

Aléjate de mi presencia,

si no, te mando ahorcar,
di al Rey de tu existencia
que hoy mismo me va a probar.

67.

Embajador Cristiano

No hay que detenerse un instante
porque decididos estamos [:]
o perecer de nuestras manos
o no pasar más adelante.

68.

Rey Moro

No es menester hasta ahora
el usar tanto rigor [;]
puede ser que en tu vista
abandonaremos tu furor.

69.

Embajador Cristiano

Mirad lo que contestáis
a esta orden real [;]
que si no correspondéis
probareis nuestro puñal.

70.

Rey Moro

Embajador escuchad: a vuestro Rey
diréis que decidido estoy,
o romperemos sus banderas
o pereceremos hoy.

71.

Embajador Cristiano

Pues, adiós, moro cobarde,
que de ti me he de vengar,
Vive Dios, si no fuera tarde
con la espada te iba a pasar.

72.

Rey Moro

Pues bien, a la batalla vamos [,]
nadie se ha de escapar
del furor de nuestras manos
y tu gran dios Mahomed.

73.

Embajador Cristiano

Anda moro maldito,
moro vil, moro traidor,
que nunca tuviste valor
sino en la lengua y el pito.

74.

Rey Moro

Protegernos con tu valor
y quedaremos con honor
y de diamantes coronados
pues vamos todos a la batalla.

75.

Embajador Moro

Abra la guardia al Rey.

76.

General Cristiano

Quién sois vos que aquí llegáis?

77.

Embajador Moro

Cómo así lo preguntáis?
del Turco el embajador
quiere hablar con el Rey.

78.

General Cristiano

Aguarda que avisaré
a mi real Magestad [;]
un poco se ha de aguardar
y al momento volveré.

Sabrás [,] supremo Señor[,]
que en este momento ha llegado
del turco el embajador[.]
Quiere entrar en palacio [;]
licencia pide, Señor.

79.

Rey Cristiano

Dile que entre.

80.

Embajador Moro

me ha dicho mi soberano
que si los derechos no cedéis
todos vosotros moriréis
del furor de nuestras manos.

81.

Rey Cristiano

Dile a tu Rey infame y traidor
y perjuro de la ley
que yo en derecho soy Rey
para quitarle su rencor.

82.

Embajador Moro

Pues allá voy,
y os aseguro yo
que todos moriréis hoy.

(Ahora se vuelven los embajadores a dar parte a su Rey. Van bailando).

83.

Embajador Cristiano

Abra la guardia al Rey.

84.

General Cristiano

Quién sois vos que aquí llegáis?

85.

Embajador Cristiano

Cómo así lo preguntáis?
del cristiano el embajador
quiere hablar con el Rey.

86.

General Cristiano

Aguarda que avisaré
a mi real Magestad[;]
[un poco se ha de aguardar] [*manca a l'original*]
y al momento volveré.

Sabrá [,] supremo Señor[,]
que en este momento

ha llegado del cristiano
el embajador[.] Quiere entrar [en palacio [;]]
licencia pide, Señor.

87.

Rey Cristiano

Dile, pues, que entre.

88.

General Cristiano

Embajador entrad
que con el Rey se puede hablar.

89.

Embajador Cristiano

Ya el moro va llegando
para empezar el combate,
y dice que no quiere marcharse
ni por orden ni por mando.

90.

Rey Cristiano

Pues, a vosotros, hijos míos,
esto os voy a decir:
o quedar con la nuestra
o vencer o morir.
Viva el Rey! Viva la ley!

91.

Todos

Viva !

92.

Embajador Moro

Abra la guardia al Rey.

93.

General Moro

Quien sois vos que aquí llegáis?

94.

Embajador Moro

Como así lo preguntáis?
del Turco el embajador

quiere hablar con el Rey.

95.

General Moro

Aguarda que avisaré
a mi real Magestad[;]
un poco se ha de aguardar
y al momento volveré.

Sabrá [,] supremo Señor [,]
que en este momento ha llegado
del turco el embajador[.]
Quiere entrar en su palacio;
licencia pide, Señor.

96.

Rey Moro

Dile, pues, que entre.

97.

General Moro

Embajador, entrad,
que con el Rey
ya puede hablar.

98.

Embajador Moro

El cristiano nos dice
que no quiere nuestro Rey
sino quitarnos la vida
y después pondrá su ley.

99.

Rey Moro

Pues bien:
Vosotros, valientes campeones [,]
tenéis valor y tesón,
el cristiano ha denunciado
deshacer nuestra unión.

100.

Todos

Valor tenemos.

101.

Rey Moro

Pues bien; todos a la batalla;
valor y tesón
que con la victoria
quedaremos hoy.

(Aquí hace relación el criado del General moro como en la torre [;]
en seguida el General se presenta al Rey y dice:)

102.

General Moro

Qué tenéis, mi Rey y señor
que estáis tan triste y lloroso?
suspended vuestro dolor
como Rey tan poderoso
vuestras armas tomaré
y a la batalla iré.

Quien las armas del Rey toma
es cosa seria y notoria
saldremos de la victoria
con la ayuda de Mahoma.
Y si me dais licencia
me voy a reconocer
el campo donde estoy.

103.

Rey Moro

Ya la tenéis. Haced lo que queráis.

104.

General Moro

Ea, moros, ea! alerta [;]
a reconocer me voy
el campo donde estoy
porque nadie se desmaye.

(reconoce el campo y dice:)

Ea, moros embestid! (tocan alarma)
al arma tocan; guerra!
al asalto, seguid, seguid!

(Ahora se hace la batalla. Van tres veces adelante y atrás, caen la mitad de los moros y el
General de los cristianos dice:)

105.

General Cristiano

Ea, valientes cristianos!
hoy tenemos que reñir.
Quedar con la nuestra,
o vencer o morir.

(Vuelven a la batalla y caen la mitad cristianos y entonces el General moro dice:)

106.

General Moro

Ea, valientes moros
los alfanges empuñad,
que caigan de los cristianos
las cabezas sin piedad.

(Vuelven a la batalla y caen todos los moros y entonces el General moro desesperado dice:)

107.

General Moro

Oh, Mahoma, que es esto [?]
un campo tan bien parado [...]
oh, rabia! oh, lloro!
el cristiano que se atreve
a desbaratar mi gente.

Yo daré parte al Rey
aunque la vida me cueste,
más ¡ay! ¿qué traición es ésta?

(Ahora el General Moro lleva la noticia al Rey, junto con el criado van bailando.)

108.

General Moro

Abre la guardia al Rey

109.

Embajador Moro

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

110.

General Moro

¿Cómo así lo preguntáis?
del campo el General
quiere hablar con el Rey.

111.

Embajador Moro

Aguarde que avisaré
a su real Magestad;
un poco se ha de aguardar
y al momento volveré.

En este punto ha llegado,
de su campo el General,
ni sé si viene por bien o mal.
Licencia pide de gracia.

112.

Rey Moro

Dile que entre.

113.

Embajador Moro

General, llegad,
que con el Rey
ya podéis hablar.

114.

General Moro

Aquí vengo con presteza
delante de vuestra alteza
para decirle quien soy.
Señor, yo soy su general;
pido de vos licencia
para explicarle mi paso.

115.

Rey Moro

Ya temo en tu venida.
Pues di, no tengas temor.

116.

General Moro

Sabrá, supremo Señor,
que siendo la luna tan alta,
por su divino valor
ha llegado el cristiano
con su gran arrogancia
que de sus manos propias
bien nos quitó la ganancia,
todo el campo destrozando
sin quedar moro ninguno,
solamente en vida uno
que es el que más me importa.

117.

Rey Moro

Qué viste y qué hiciste [?]
malditas nuevas tan tristes
y de pesares para mi. Juro [,]
que Mahoma esté aquí,
que la tienen que pagar
por mi corona real,
el premio les ha de quitar
por haber causado tanto mal.
saca papel, tintero y pluma,
vete al Rey de los cristianos
y dile que de mis manos
me tengo que vengar de él.
Vete pronto y volando
pues que ya estoy rabiando.
Y qué? No vas?

118.

General Moro

Sí, señor; al momento iré
y muy pronto volveré.

119.

Rey Moro

Toma estas cadenas
para las delicias del camino.

120.

General Moro

Tómalas, criado mio.

(Van bailando a encontrar el Rey de los cristianos)

121.

General Moro

Abra la guardia al Rey

122.

Embajador Cristiano

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

123.

General Moro

¿Cómo así lo preguntáis?
del Turco el General
y quiero hablar con el Rey.

124.

Embajador Cristiano

Aguarda que avisaré
a mi real Magestad;
un poco se ha de aguardar
y al momento volveré.

Sabrá, supremo Señor [,]
que en este punto ha llegado
del turco el General[.]
que quiere entrar en su palacio.
Licencia pide, Señor.

125.

Rey Cristiano

Pues dile que entre.

126.

Embajador Cristiano

Vos, General, entrad.
Con el Rey podéis hablar
y cuidado en su lengua
que sea prudente.

127.

General Moro

De parte de mi soberano
tomad ese papel
escrito de su propia mano.
Hoy lo desafía a la muralla
para tener la batalla
y tomad esta cadena
para las delicias del camino.

128.

Rey Cristiano

Si un moro se ha de aguardar
este es el moro que porfía
tomándole la voz.
Di a tu Rey que le aguardo.

129.

General Moro

(Viene bailando a encontrar a su Rey y dice)

Oh, Mahoma el cristiano
dice que os aguarda
para tener la batalla.

130.

Rey Moro

Pues bien; allá iré yo.

(Ahora el Rey cristiano se arrodilla con todos sus vasallos delante del crucifijo y dice:)

131.

Rey Cristiano

Sea para siempre bendito y alabado el Santísimo Sacramento. A vos, divino Señor, que a mi presencia estáis disfrutando este Pan sagrado que es ¡Oh, mi Dios!, vuestro amor. Aquí está vuestro poder y aunque al parecer pueda comer para el regalo de Dios y soy hombre humano para tan divino bocado.

¿Quién no admirará y no se asombrará? Empiezo en nombre de Dios padre y del Hijo y del Espíritu Santo bendito que los tres uno sois. En vos confío hoy, pan celestial, más sabroso que la miel. Hoy seré un San Miguel contra el perro infernal y vosotros, varones míos, poned los ojos en alto y veréis el inmenso Dios en la Hostia consagrada.

Pedidle misericordia de nuestros pecados y especialmente yo que soy el más culpable. Oh quién tuviera las lágrimas de David y de Pedro y Magdalena y la fe de gracia llena como quisiste, Señor, que os hiriera una piedra cayendo copiosa sangre de vuestra divina cabeza. Oh, qué ingratitud el hombre por no corresponder a tal firmeza. En fin; me voy muy contento a dar fin a la batalla. Confío, Señor, en vos, que estáis a mi lado. Levantaos todos y quedarse un paso atrás que yo solo quiero pelear.

132.

Embajador Cristiano

No lo permitiré Señor,
que allí iré yo con vos.

133.

Rey Cristiano

No, embajador; que es prometido de Dios.

(Al moro:)

Ven cerca que el pago te voy a dar.

134.

Rey Moro

Lleno de grande furor
y de rabia ¡encono vano!
la raza del cristiano
destrozaré con ardor.

Nadie me amedrentará
ni a ninguno he de temer
con mi bravo proceder
mi brazo todo lo aterrará.

Imágenes del Santo Cristo
y de la Virgen María
todas con gran porfía
perseguiré como nunca he visto.
Por fin, voy a principiar
mi brillante intención
de la entera destrucción
de toda la cristiandad.

135.
Ángel

Detente, bárbaro, impío,
si te ha sufrido el valor
y llegar tan atrevido
a desafiar a tantos
que defienden la fe de Cristo.
Ya no puedo sufrir más
por tan injusto designio
porque en tocando a María
de pureza clara armonía.

Aquella pura y sin mancha,
aquel retrato divino,
aquella soberana Reina
de los ángeles divinos.
Les suplico que me ampare
para que vea a cuchillo
de cuantos tiranos niegan
la fe de su sacro hijo.
Ya estoy cansado de verte
tan soberbio y tan altivo,
veo que sabes, tirano,
que habrá gente de castigo.
De tus bárbaras razones
y del más profundo estilo
ya que tanto tu blasonas
de valiente y atrevido
saca tu cobarde acero,
saca tu cobarde filo
y verás en breve tiempo
del más humilde caudillo
que dice la cristiandad.
Si saben cortar los filos
de mi vencedora espada.
Ea, bárbaro atrevido [,]

precipítate a la batalla.

136.
Rey Moro

Yo detenerme por ti
esto no conseguirás,
primero las fuerzas medirás
sin separarnos de aquí.

137.
Ángel

Habla menos y obra más,
que me enojan tus razones.

138.
Rey Moro

Si tan pronto me has reñido
por tu poder y facultad
sino por cierta dificultad
que expresarla no he podido.

139.
Ángel

Levántate, moro, levántate,
pronto tu dificultad
que con la gracia de Dios
confío vencerte.

140.
Rey Moro

Yo no puedo comprender
que siendo María desposada
quedarse ella embarazada
sin la pureza perder.

141.
Ángel

No tienes que poner en duda
que esto no ocupa mancha;
no habrás visto allá
en tus bárbaros países
que el hermoso sol, sale y pasa
por el cristal sin romper el vidrio?
Así mismo entró en María

aquel Cristo de virginidad
como antes de haber nacido.

142.
Rey Moro

Ya me rindo a tus razones,
me confundo por altivo,
a tus pies estoy rendido,
castiga mis rebeliones.

143.
Ángel

Ya estás vencido, tirano,
castigado en tu soberbia,
si a Dios no le confiesas
y de tu secta no te apartas
con esta punta de espada
que la llevo por bandera
por triunfo de mi mano.
Ea, moro, a Dios confiesa
y a su madre soberana.

144.
Rey Moro

Ya estoy vencido.

145.
Ángel

Luz gloria de paganos
este moro es convertido
que si Dios me da la gracia
para convertir más moros
que no hay gotas de agua
en el mar y su abismo.
Y para hacer tal prodigio
abrázame, oh, amigo!
que siempre estaré en tu compañía
para defender la fe de Cristo.

Temblará de nuestro brazo
el hereje turco y judío;
y así se acaba el baile.

De las faltas que hicimos
perdón a todos pedimos.

FIN

LA PATERA (1902-ca.1950) REFUNDICIÓ D'ANTONI CARNER A PARTIR D'UNA CÒPIA
D'ANTONI CAMPMAJÓ (1902)

“Texto refundido por Antonio Carner”

“Copia corregida”

Arxiu Comarcal de l'Anoia

Fons Antoni Carner Borràs, Top. 17

Edició i revisió a cura de

Daniel Vilarrúbias Cuadras

2010-2019

La Patera

1.

Embajador Cristiano [pròleg]

Oíd, escuchad! Salud a los presentes, a los vecinos y a los extraños que habéis venido a participar del regocijo de las fiestas de Nuestro patrón San Bartolomé.
 Entended que habrá en este día un combate muy sangriento en un campo de batalla donde formados están los guerreros.
 Ved ahí dos escuadrones; unos de moros y otros de cristianos que han venido para probar al mundo su valor y denuedo.
 Pronto veréis el suelo teñido de sangre.
 Levantad la mirada y descubriréis este escuadrón de cristianos. He aquí nuestro Rey cuyo corazón ansía el momento de luchar contra el enemigo. No teme al moro porque ha lidiado mil veces ante Granada a la vista de la Alhambra, en Valencia y en el África.
 Mirad a esos soldados cuyos pechos respiran odio al enemigo de la fe.
 Hoy hemos de vengar los ultrajes recibidos durante tantos años.
 Ved ahí a los soldados de Mahoma que han desembarcado de noche desafiando a los cristianos. Los cristianos hemos aceptado el reto.
 En sus ojos brilla el furor y la furia del infierno. El demonio está de su parte; San Gabriel de parte de los cristianos.
 Gabriel es más fuerte que Lucifer.
 ¿Quiénes saldrán vencedores del combate?
 Sólo Dios lo sabe. Pero pronto lo sabremos también nosotros, porque pronto empezará el combate y nadie retrocederá ante el enemigo.
 Las cabezas de los musulmanes rodarán por el suelo.
 Ya sabemos que lucharán con el ardor y la rabia de la desesperación, pero al grito de Dios y Santiago les venceremos por completo.
 Nuestra será la victoria porque Dios y San Gabriel están con nosotros.
 A la lucha, pues, y a la victoria !

2.

Rey Moro

Concluiste fementido,
 bárbaro cruel e inhumano?
 Cuanto dices es en vano,
 sin razón y sin sentido.

Sí, los moros hemos venido,
 no a matar ni a robar,
 sino para propagar
 la fe de nuestro partido.

Somos fieles y celosos
 defensores de la ley,
 del Gran Visir y del Rey
 de soldados valerosos.

Sí; queremos ser señores
 y del orbe entero dueños,

esfumando vuestros sueños
burlando vuestros rencores.⁷

Escuchadme, pues, cristianos
no teneis otra elección:
rendiros a discreción
o morir en nuestras manos.

Decidíos, como os digo,
enseguida a elegir
si el más terrible castigo
no queréis pronto sufrir.

3.

Confidente Cristiano

Oh! mi gran Rey y Señor,
de esta valiente milicia!
del moro os traigo noticia
y os ofrezco mi valor.

Dispuesto está el enemigo,
más, Señor, no hay que temer,
cuanto intentar ellos hacer
a saberlo yo me obligo.

Os lo juro por mi fe.
Previsto he lo necesario,
y al ejército contrario
su secreto arrancaré.

4.

Confidente Moro

Oh, gran turco, oh gran Señor,
ya veis vuestro confidente,
que ahora os trae humildemente
noticias de gran valor.

No cesarán de temblar
ante el poder de Turquía.
Los cristianos; a porfía,
a todos, hay que matar.

Pues que confidente soy
de esta valiente mesnada,
poniendo mano a la espada,
a la orden siempre estoy.

⁷ *Versió anterior que fou descartada:* Sí; queremos ser señores / y del orbe entero dueños, / esfumando vuestros sueños / burlando vuestros rencores.

ya puedes, pues, avanzar
cristiano, que aquí te espero;
con el filo de mi acero
tu pecho he de atravesar.

5.

Tambor Cristiano

El tambor de la Patera
soy, y tengo a gran honor;
al redoble del tambor
temblará la tierra entera.

Vamos presto a la muralla
por la fe de nuestra ley,
y luchemos por el Rey,
que va a dar la gran batalla.

El tambor quiere cumplir
como todos los cristianos;
adelante, pues, hermanos,
a vencer o a morir.

Será nuestra la victoria,
sin dudar, Rey y Señor,
y dará ejemplo a la historia
nuestra fe y nuestro valor.

6.

Corneta Moro

Oh, Mahoma valeroso!
aquí está vuestro corneta,
soy quien vuestra orden respeta,
mi valor nunca es dudoso.

Me apresuro a defender
nuestra ley mahometana
persiguiendo la cristiana
que jamás se ha de imponer.

Sí, valeroso Sultán,
contemplad a esos cristianos,
soberbios vedlos, y ufanos,
hoy se burlan del Corán.

Mas su ardor no nos confunda;
que se tienen que rendir,
o la muerte han de sufrir
por nuestra mano iracunda.

7.

Cristiano 1º

Alégrate, oh Rey supremo,
que todos tus soldados
aguerridos, bien armados,
te queremos en extremo.

Deseamos la batalla,
queremos exterminar
y de una vez acabar
con toda esa vil canalla.

Ten confianza en el tesón
de aquestas bravas mesnadas,
que el puño de las espadas
aprietan con decisión.

ya verás el grande ardor
con que todos peharemos
y que pronto triunfaremos
del moro vil traidor.

Ea! pues, somos cristianos
y por tanto, no temer,
Dios del cielo habrá de ser
quien nos libre de sus manos.

Porque somos cristianos
no tememos la muerte,
aunque para defenderte
nos humillen los tiranos.

Mas tu gloria yo veré,
porque Dios ha prometido
que el cristiano no es vencido
cuando lucha por su fe.

Así el Dios de la victoria
nuestros pasos guiará
y la aurora de la gloria
en el cielo brillará.

8.

Moro 1º

Cierra ya tu boca impura,
fementido cristiano;
a tu Rey loas en vano,
su derrota es bien segura.

Mira cuán diestra es mi garra;
cuantos se pongan delante

caerán en un instante
de un golpe de cimitarra.

No despiertes mi furor,
que yo soy el Cid segundo,
el primero ya es difunto,
y no hay otro Campeador.

9.

Cristiano 2º

Aquí estoy, oh, Magestad
en defensa de tu trono,
y batirme con encono
contra toda la maldad.

Tan pronto como indagué
que han venido esos malvados
con pasos acelerados
ante vos me presenté.

Sin amigos he venido,
pero muchos seguirán,
y los moros pagarán
un paso tan atrevido.

En hispano territorio
han querido ellos entrar,
más de aquí se han de llevar
el castigo meritorio.

De aquesta España al infierno
tendrán todos que pasar
y podrán averiguar
si es Alá el gran Dios eterno.

Ah! torpes y fementidos,
falsas son vuestras creencias
y vencidas las potencias
de Mahoma, estais perdidos.

10.

Moro 2º

¿Qué estás diciendo, malvado?
tu nos quieres derrotar,
pero vamos a luchar
y verás el resultado.

Oh, gran Rey! Oh, Gran Visir!
al sin tamaño ultraje
me estremezco de coraje,

y sólo ansío combatir.

No vaciles un momento
no te turbes un instante
máندانos ir adelante,
castigar quiero su intento.

Ya la sangre arde en mis venas
y hasta ver no he de parar,
su osadía lamentar
entre grillos y cadenas.

Da la órden, oh, caudillo,
que ansiamos la victoria
y al cristiano, por tu gloria
pasaremos a cuchillo.

11.

Cristiano 3º

Aquí estoy, Rey poderoso,
a cumplir mi obligación
defender la religión
con mi brazo poderoso.

No tememos a la muerte
ni arredra ver el turbán,
no tenemos otro afán
que luchar y defenderte.

Pregonan que sois valientes,
y tenéis fuerza y valor
mas pronto será el temblor
y el rechinar de dientes.

12.

Moro 3º

Tú ¡oh cristiano maldito!
de los moros no hables mal
pues con mi alfange y puñal,
la vida pronto te quito.

No te puedes aún burlar,
de los fieles que aquí estamos
y en Mahoma confiamos
¡por él vamos a luchar!.

Del ejército cristiano
que concurra a aquesta lid,
ni uno solo saldrá sano
para honrar a vuestro Cid.

Ea! turcos valerosos
adelante sin dudar
y en Mahoma confiar
que saldremos victoriosos.

13.

Cristiano 4º

Ser cristiano tengo a gloria,
y haciendo honor a mi nombre,
lograré que al mundo asombre
de mi espada la victoria.

Por mi Dios pelearé
ofreciéndole mi vida,
la osadía desmedida
del turco castigaré.

Vamos, pues, sin dilación
a luchar y a vencer,
que no puedo contener
el ardor del corazón.

14.

Moro 4º

Blasfemaste, perro infiel!
sabes que soy valeroso
y ganar quiero orgulloso.
mi corona de laurel.

Aunque tenga que verter
cuanta sangre hay en mis venas
no importa, si en cadenas
a todos os puedo ver.

Infundiéndonos arrojo
Mahoma triunfará
y el cristiano se verá
siempre errante y con despojo.

Grande es Alá; seguid;
a la lucha con valor,
no desmaye vuestro ardor
en esta sangrienta lid.

15.

Cristiano 5º

Buen vasallo soy, mi Rey
mi espada vengo a ofrecer,

mi vida si es menester
en defensa de la ley.

Como el más leal soldado
vuestro trono apoyaré,
contra el moro lucharé
hasta verlo derrotado.

Así pues, raza maldita,
ansiáis nuestra perdición,
entended que ya está escrita
del moro la humillación.

16.

Moro 5º

Amenazan los cristianos
con pasarnos a cuchillo
pues, fieles al caudillo
no caeremos en sus manos.

Lo contrario ha de pasar;
no sólo los venceremos,
con su sangre lavaremos
nuestras manos sin tardar.

Si el ejemplo del Señor
con fe todos imitamos
veréis que libres quedamos
y salvamos nuestro honor.

17.

Cristiano 6º

Ea, pues, salid, salid,
si en verdad quereis pelea,
Allá vamos; Ea! Ea!
a luchar en buena lid.

Pese a todo nuestro encono
tendreis que experimentar
la pena que os ha de dar
nuestro Dios desde su trono.

Nuestra fe allí brillará,
y sereis todos vencidos,
oh, arrogantes y atrevidos
vuestro ardor se humillará.

Pues es público y sabido
que el moro es soberbio y vano
y al luchar con un cristiano

se da luego por vencido.

18.

Moro 6º

Tú que a guerra nos provocas
 en nombre de tus cristianos
 morirás en nuestras manos
 pues que tus ansias son locas.

Temblad, malditos, infieles;
 pronto vais a ser vencidos
 y humillados y perdidos
 tragaréis amargas hieles.

Entonces todos verán
 soberbios, firmes y enteros
 a los moros verdaderos
 que jamás se humillarán.

Valeroso Gran Sultán
 ante nuestra bizarría
 los cristianos a porfía
 cual las hojas caerán.

19.

Cristiano 7º

Mucho alarde de valor,
 pero en viendo a un cristiano
 levantar sólo la mano
 huyes lleno de pavor.

Aunque soy de escasa talla
 y varón de barba poca
 tengo un corazón de roca
 y me place la batalla.

Desde el cielo Dios nos guía;
 su fe voy a defender;
 me querrá El proteger
 contra vuestra secta impía.

20.

Moro 7º

Calla tú, vil impostor;
 yo a tu lengua pondré freno,
 quedará nuestro el terreno
 y verás luego tu error.

Tu arrogancia no me achica,

y verásme, cobardón,
arrancar tu corazón
y clavarlo en una pica.

En el pecho aprisionado
mi valor no quedará
y muy pronto estallará
contra ti, perro malvado.

21.

Abanderado Cristiano , 8º

Nunca el moro tuvo ley
y la nuestra quiere trocar,
pero Dios los ha de atar
al poder de nuestro Rey.

Venid, si no habéis temor,
que muy pronto lo tendreis
y a bandadas huiréis
presos de ira y de terror.

22.

Abanderado Moro [8º]

Oh, bribón y fementido
¿nunca el moro tuvo ley?
Pues tenemos ley y Rey;
siempre lo hemos tenido.

La luna alumbra muy alta
¿quién su altura alcanzará?
Allí permanecerá
a pesar tuyo, sin falta.

Y verá vuestra maldad
las coronas humilladas
y las huestes derrotadas
de toda la cristiandad.

La luna es nuestra bandera
y su clara y viva luz
borrará en la tierra entera
la figura de la Cruz.

Caballeros del Corán,
con ardid y buena maña
penetramos en España
raudos mal que el huracán.

Quinientos años de historia
en este suelo español

dicen que no ha visto el sol
gloria cual fue nuestra gloria.

Cien castillos probarán
la verdad de lo que digo;
cada uno es un testigo
del poder del musulmán.

No hemos, pues, de consentir
que medren tus ilusiones;
por los suelos tus pendones
verás antes de morir.

23.

Abanderado Cristiano

Embustero mahometano,
sin razón y sin honor,
cobarde, vil y traidor,
siempre cruel, siempre inhumano.

Si fuíste nuestro tirano,
castigo del cielo fue,
pues, perdida nuestra fe,
cayó inerte nuestra mano.

Pero hoy nuestra verdad
es distinta; lo vereis
cuando el polvo mordereis.
Lo dudais? Pues avanzad.

Rendiros he sin tardanza,
nada me ha de contener,
y os veré a todos caer
al empuje de mi lanza.

24.

Respuesta del Abanderado Moro

A lo dicho me atengo,
y a las obras me remito,
a miles la vida quito
con el odio con que vengo.

No temo tus amenazas
ni me mueve tu razón,
sé que todo es ilusión
y conozco bien tus trazas.

Cuando ondee mi estandarte
llenaraste de pavor,
y con mengua de tu honor

vendrás pronto a humillarte.

Plantaré nuestro pendón
que es nuestro grito de guerra,
no tan sólo en esta tierra,
sino en toda la nación.

A las armas, mahometanos,
por la ley y por Alá,
que esta lucha extinguirá
el poder de los cristianos.

25.

Criado General Moro

Jamás vi tanta osadía
de parte de los cristianos,
pero ya ha llegado el día
de morir a nuestras manos.

Caiga al filo del alfange
ese Rey vil y traidor,
caiga toda su falange
a los pies de mi señor.

26.

General Moro se presenta al Rey

Aquí estoy, Rey y señor,
presto a dar la gran batalla
y acabar con la canalla
que manchar quiere tu honor.

27.

Rey Moro

Cumplid, pues, vuestro deber.

28.

General Moro

Ea, moros! ea! oíd!
los redobles del tambor;
cristianos son, señor,
que se aprestan a la lid.

Del gran turco los soldados,
presto van a demostrar
que ellos saben pelear
valientes, fieles y osados.

A las armas, mahometanos

por la gloria del Sultán!
Guerra a muerte a los cristianos
que hacen burla del Corán.

(Aquí se hace la torre)

29.

Embajador Cristiano – cercan la Torre

Oh, Rey de esta cristiandad!
Nuestras vidas te ofrecemos;
todos juntos moriremos
con valor y lealtad.

A las armas, cristianos,
por nuestro Rey y señor!
Guerra a los mahometanos
¡la trompeta! ¡el tambor!

(Cercan la torre y hacen como que quieren entrar y después se separan.)

30.

Cristiano 9º

Ea, valientes mesnadas,
ved ahí a nuestro Rey,
en defensa de su ley
levantemos las espadas.

31.

Moro 9º

Tus alardes son en vano,
que muy pronto habrás de ver
tu espada rota caer
a los pies del soberano.

32.

Cristiano 10º

Si tenemos fe en Dios
y en la Virgen adorada,
esgrimiendo nuestra espada
cada uno valdrá por dos.

33.

Moro 10º

De nada te servirá,
cristiano, tu oración;
sólo humo es tu ilusión
que el aire disipará.

34.

Cristiano 11º

Levantad el corazón
y poned la vista al cielo,
que no es otro nuestro anhelo:
morir por la religión.

35.

Moro 11º

La atención ya fatigada
de oír tantas sinrazones,
basta ya de dilaciones,
discutamos con la espada.

36.

Cristiano 12º

Empuñemos, pues, la espada
y en el abismo infernal
caiga ya para su mal
de Mahoma la mesnada.

37.

Moro 12º

Al infierno tú, cristiano,
que el triunfo habrá de ser
para el fiel mahometano
como pronto habrás de ver.

38.

Cristiano 13º

Maldito sea Mahoma,
y sus tropas siempre crueles
que escapan como lebreles
así que un cristiano asoma.

39.

Moro 13º

Aquí pues, os esperamos,
hablador en demasía,
que el puño de la gumía
con afán buscan las manos.

40.

Cristiano 14º

¿Qué tenéis, Rey y señor
que os veo meditando?
no dudéis por un segundo
de mi fuerza y mi valor.

Sin alfange y sin espada
en esta ocasión me hallo;
soy leal y fiel vasallo
y ansío sólo una espada

que ceñir en mi cintura
y veréis tales proezas
que caerán las cabezas
de los moros, una a una.

41.

Respuesta Rey Cristiano

Aquí tienes, pues, cristiano
para defender la ley
de tu Dios y de tu Rey
una espada de mi mano.

42.

Continuación Cristiano 14º

Señor, gracias. Así armado
yo os juro por mi fe
que en sangre de mahometano
teñida os la entregaré.

43.

Moro 14º

Al chocar con los escudos
de los moros, las espadas
por los suelos caerán,
y os veré a todos mudos
de terror huir a bandadas
y los fieles del Corán
firmes ante el enemigo
el más terrible castigo
por sus manos os darán.

44.

Cristiano 15º

Cristianos, a luchar,
empiece la heroica gesta,
que de Mahoma la testa
por los suelos va a rodar.

45.

Moro 15º

¡Oh, Mahoma poderoso!
Ya oíste al cristiano infiel.
Da a mi brazo valeroso
fuerza y brío. ¡A por él!

46.

Relación del Rey Cristiano

(Delante de un crucifijo encima de una mesa con dos velas encendidas)

Hijos míos, cristianos:
la batalla va a empezar
contra los mahometanos;
ni uno solo ha de burlar
el valor de nuestras manos.

Imponer quiere, traidor,
cual siempre, su tiranía,
más no sabe que el valor
de mis armas, a porfía
hará luz sobre su error.

Tened fe en nuestro Señor;
a la lucha mis soldados,
los secuaces del traidor
serán pronto aniquilados.
Que venga el Embajador.

47.

General Cristiano

Entrad, pues, Embajador,
que ahora el Rey os quiere hablar.

48.

Embajador Cristiano

Aquí me tenéis, Señor,
vuestro soy; podéis mandar.

49.

Rey Cristiano

Al Rey moro habreis de ver
y no más que esto decir:
alejarse de esta tierra
para siempre, o morir.

50.

Embajador Cristiano

Señor, bien sé de antemano
lo que el moro ha de decir,
la guerra contra el cristiano
antes que de aquí partir.

51.

Rey Cristiano

Pues bien; ya que así lo dice,
no dude la encontrará;
que si mi sangre maldice
la suya derramará.

52.

Embajador Cristiano

Pero si con un tratado
se pudiese solventar
sin sangre haber derramado
también sería ganar.

53.

Rey Cristiano

Cobarde llamo al prudente;
ya no hay tiempo que perder;
cumplid, pues, rápidamente,
lo que os manda mi poder.

54.

Embajador Cristiano

Corriendo pues, allá voy,
presentándome a su vista.
[suprimir]

55.

Rey Moro

Soldados mahometanos
rendid vuestro valor
que a luchar con los cristianos
vamos pronto con ardor.

No queremos cristianismo,
fuera aquesta religión
y a la lucha ahora mismo [y a la batalla hoy mismo]
sin ninguna dilación.

Y ya, sin otras razones,

le diréis, Embajador:
rendiros sin condiciones
o morir cual un traidor.

56.

Embajador Moro

A tanto yo no aguardara
si en mi mano estuviera,
pues su doctrina quemara
y su imperio destruyera.

57.

Rey Moro

Empuñad ya los alfanjes
con valiente y fuerte mano.

58.

Embajador Moro

Voy a llevar tu mensaje
al campo del cristiano.

(Ahora bailando se van a encontrar los Reyes contrarios y allí hablan primeramente el de los Cristianos y luego el de los Moros).

59.

Embajador Cristiano

Abrid la puerta al Rey.

60.

General Moro

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

61.

Embajador Cristiano

¿Por qué así lo preguntáis?
Hablar quiero con el Rey.

62.

General Moro

Está bien. Avisaré
a mi real Magestad
vuestra llegada. Aguardad
y al instante volveré.

Sabréis, supremo Señor,

que ha llegado del cristiano
quien diz ser su Embajador
en el campo mahometano.

63.

Rey Moro

Decid que pase al instante;
dispuesto estoy a escuchar.

64.

General Moro

Embajador adelante;
a mi Rey podéis hablar.

65.

Embajador Cristiano

Aconsejo os alejéis,
por mandato de mi Rey,
y si a mi no me creéis,
impondremos nuestra ley.

66.

Rey Moro

Lejos huid de mi presencia,
antes no os mande colgar.
De vuestro Rey la insolencia
no la puedo tolerar.

67.

Embajador Cristiano

Meditad un solo instante
pues decididos estamos[;]
que si pasais adelante
morireis a nuestras manos.

68.

Rey Moro

Tanto orgullo y osadía
ya no acierto a comprender,
no nació el alba del día
que nos vea perecer.

69.

Embajador Cristiano

Pensad bien qué contestáis
a aquesta orden de mi Rey,

si morir no deseais
bajo el peso de la Ley.

70.
Rey Moro

Oíd: a vuestro caudillo
le diréis que estoy ansioso
de cegarle con el brillo
del alfanje victorioso.

71.
Embajador Cristiano

Tu soberbia será en vano
y otra vez te engañarás,
pues que de mi soberano
el castigo sufrirás.

72.
Rey Moro

Vamos, pues, a la batalla,
que ninguno escapará,
saltaremos la muralla
por Mahoma y por Alá.

73.
Embajador Cristiano

Queda ahí, moro maldito,
con tu odio y tu rencor,
pero sabe que está escrito
que morir has sin honor.

74.
Rey Moro

Alá vela por mi grey;
fío en su omnipotencia.
Sólo un Dios y sólo un Rey!
Salid ya de mi presencia.

75.
Embajador Moro

Abrid la puerta del Rey.

76.
General Cristiano

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

77.

Embajador Moro

¿Por qué así lo preguntáis?
Hablar quiero con el Rey.

78.

General Cristiano

Está bien. Avisaré
a mi real Magestad [;]
vuestra llegada. Aguardad
y al instante volveré.

Sabréis, supremo Señor
que llegó del mahometano
quien dice ser su embajador
en el campo cristiano.

79.

Rey Cristiano

Decid que pase al instante.
Dispuesto estoy a escuchar.

[afegit: 79 bis

General Cristiano

Embajador, adelante;
y a mi Rey podeis hablar.]

80.

Embajador Moro

me ha dicho mi soberano
que si el campo no cedéis
sin remedio moriréis
bajo el peso de su mano.

81.

Rey Cristiano

Tus bravatas, insensato,
no hacen mella en mi valor.

82.

Embajador Moro

No es posible ningún trato
entre vos y mi Señor.

(Ahora se vuelven los embajadores a dar parte a su Rey. Van bailando).

83.

Embajador Cristiano

Abrid la puerta del Rey.

84.

General Cristiano

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

85.

Embajador Cristiano

¿Por qué así lo preguntáis?
Hablar quiero con el Rey.

86.

General Cristiano

Está bien. Avisaré
a mi real Magestad
vuestra llegada. Aguardad
y al instante volveré.

Sabréis, supremo Señor
que del campo mahometano
llegó nuestro embajador
oh, glorioso Rey cristiano.

87.

Rey Cristiano

Decid que pase al instante.
Dispuesto estoy a escuchar.

88.

General Cristiano

Embajador, adelante;
a mi Rey podeis hablar.

89.

Embajador Cristiano

Las huestes para el envite
tiene a punto el musulmán
y otras razones no admite
que imponernos el Corán.

90.

Rey Cristiano

Aceptamos, pues, la guerra
con ardiente corazón;
triunfará en toda la tierra
nuestra santa Religión.

91.

Todos

Viva el Rey !

92.

Embajador Moro

Abrid la puerta del Rey.

93.

General Moro

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

94.

Embajador Moro

¿Por qué así lo preguntáis?
Hablar quiero con el Rey.

95.

General Moro

Está bien. Avisaré
a mi real Magestad
vuestra llegada. Aguardad
y al instante volveré.

Sabréis, supremo Señor,
que ahora acaba de llegar
del turco el embajador
y con vos pretende hablar.

96.

Rey Moro

Decid que pase al instante.
Dispuesto estoy a escuchar.

97.

General Moro

Embajador, adelante
que ya al Rey podeis hablar.

98.

Embajador Moro

En oyendo al Rey cristiano
sólo nos queda luchar,
que es su voz la del tirano
que nos quiere sojuzgar.

99.

Rey Moro

Pues, valientes campeones[,]
confiad en mi poder.
¡Arriba los corazones!
¡A luchar y a vencer!

100.

Todos

Viva el Rey!

101.

Rey Moro

[*suprimit*]

(Aquí hace relación el criado del general moro como en la torre y en seguida el general se presenta al Rey y dice:)

102.

General Moro

Quien las armas del Rey toma
es cosa cierta y notoria
que saldrá con la victoria
con la ayuda de Mahoma.

A las armas mis valientes, [tocan alarma]
A la lucha! A vencer!
los cristianos insolentes
el polvo habrán de morder.

103.

Rey Moro

[*suprimit*]

104.

General Moro

[*suprimit*]

(Ahora se hace la batalla. Van tres veces adelante y atrás, caen la mitad de los moros y el General de los cristianos dice:)

105.

General Cristiano

Ea, valientes cristianos!
hoy tenemos que reñir,
derrotar los mahometanos,
para siempre, o sucumbir.

Afegit: (Vuelven a la batalla y caen todos los cristianos y entonces el general moro dice:)

106.

General Moro

Ea, bravos mahometanos!
los alfanges empuñad,
que caigan de los cristianos
las cabezas sin piedad.

(Vuelven a la batalla y caen todos los moros y entonces el general moro desesperado dice:)

107.

General Moro

Oh, Mahoma! Oh, hados crueles!
¿Cómo puedes, mi señor,
abandonar a tus fieles
en la sima del horror?

(Ahora el General Moro lleva la noticia al Rey, junto con el criado van bailando.)

108.

General Moro

Abrid la puerta del Rey.

109.

Embajador Moro

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

110.

General Moro

¿Por qué así lo preguntais?
Hablar quiero con el Rey.

111.

Embajador Moro

Está bien. Avisaré
a mi real magestad

[vuestra llegada. Aguardad]
y al instante volveré.

Sabréis, supremo Señor,
que ahora acaba de llegar
el General, con furor
y con vos pretende hablar.

112.

Rey Moro

Decid que pase al instante.
Dispuesto estoy a escuchar.

113.

Embajador Moro

General moro, adelante,
con el Rey podéis hablar.

114.

General Moro

Señor, vengo desolado;
malas noticias, Señor;
en el campo abandonado
sólo muerte hay y horror.

115.

Rey Moro

Habla ya sin dilaciones,
dilo todo, sin temor.

116.

General Moro

En un mar de confusiones
anegado estoy, Señor.
Nos ha sido la fortuna
tan funesta, que Alá
apagar quiso la luna
que jamás se encenderá.
Todo el campo está sembrado
de muerte, espanto y horror;
no queda un solo soldado;
sólo yo, por mi dolor.

117.

Rey Moro

Tristes nuevas, a fe mía
las que acabas de traer,
mas antes no acabe el día
mi venganza habrás de ver.
Véte al Rey de los cristianos
sin temer, ni vacilar
y dile que con mis manos
su sangre he de derramar.
A qué esperas? Ve enseguida!

118.

General Moro

Señor; al momento iré,
y aunque me cueste la vida
su respuesta os traeré.

119.

Rey Moro

[suprimir]

120.

General Moro

[suprimir]

(El General moro y el criado van bailando a encontrar el Rey de los cristianos)

121.

General Moro

Abrid la puerta del Rey

122.

Embajador Cristiano

¿Quién sois vos que aquí llegáis?

123.

General Moro

¿Por qué así lo preguntáis?
Hablar quiero con el Rey.

124.

Embajador Cristiano

Está bien. Avisaré
a mi real Magestad
[vuestra llegada. Aguardad]
y al instante volveré.

Sabréis, supremo Señor
que ahora acaba de llegar
un musulmán con furor
y con vos pretende hablar.

125.

Rey Cristiano

Decid que pase al instante.
Dispuesto estoy a escuchar.

126.

Embajador Cristiano

General moro, adelante;
con el Rey podéis hablar.

127.

General Moro

De orden de mi soberano
aquí estoy, señor: Oíd:
desafío al Rey cristiano
a muerte y en buena lid.

128.

Rey Cristiano

Di a tu Rey que espada en mano
aquí le he de esperar,
que jamás un mahometano
mi pendón ha de humillar.

129.

General Moro

(Va bailando a encontrar a su Rey y dice)

Oh, señor! El Rey cristiano
a la lucha pronto está.

130.

Rey Moro

Pues la fuerza de mi mano
muy pronto conocerá.

(Ahora el Rey cristiano se arrodilla con todos sus vasallos)

131.

Rey Cristiano

Sea para siempre bendito y alabado el Santísimo Sacramento. Sé que estáis presente en este Pan sagrado y que en él está vuestro amor y nuestro poder. Hombre indigno soy de semejante regalo.

¿Quién no os admirará? ¿Quién no se asombrará ante tanta benignidad y maravilla? Yo os invoco en nombre del Padre, del Hijo y del Espíritu Santo, Dios uno y trino. En vos confío. haced de mi un nuevo San Miguel contra las astucias del infierno y vosotros, mis soldados, poned los ojos en alto y veréis al Todopoderoso en la Hostia consagrada.

Pedid a Dios misericordia por nuestros pecados. ¿Quién tuviera las lágrimas de David, de Pedro y de la Magdalena, para alcanzar tu perdón y tu gracia! Lleno de confianza, me apresto para dar fin a la batalla. En vos confío, Señor. Levantaos todos y permaneced un paso atrás que yo solo voy al combate.

132.

Embajador Cristiano

No lo puedo permitir;
al combate iré con vos.

133.

Rey Cristiano

Yo solo he de combatir
porque así lo quiere Dios.

134.

Rey Moro

Lleno de grande furor
como buen mahometano
la raza del cristiano
venceré con fiero ardor.

Mi brazo le aterrará
con un bravo proceder;
a ninguno he de temer,
nada me amedrentará.
Las imágenes de Cristo
y de la Virgen María
destruiré en esta porfía
como nunca se haya visto.

La luna con clara luz
en el cielo brillará
y la sombra borraré
en todo el mundo la Cruz.

135.

Ángel

Ya no puedo tu osadía
por más tiempo tolerar
cuando el nombre de María
pretendiste ahora manchar.

A aquella que de pureza
un dechado es sin par,
espejo do la belleza
de Dios se quiso mirar,
a la Virgen, mi Señora,
habeis todos de rogar
que sea la mediadora
de esta lucha singular
y porque su hijo divino
que nos dió su corazón
por doquier abra el camino
de la humana redención.
Y puesto que tan entero
hoy te quieres presentar,
desenvaina ya tu acero
que el combate va a empezar.

136.

Rey Moro

Has querido amilanarme;
nunca lo conseguirás,
pues Alá habrá de ampararme
y su gloria tu verás.

137.

Ángel

Habla menos y obra más,
que me enojan tus razones.

138.

Rey Moro

Convencerme tu no has
en tan vanas ilusiones.
No creo en tal mediadora,
pues no puedo comprender
madre que virgen pueda ser
la que llamas tu Señora.

139.

Ángel

[suprimit]

140.

Rey Moro

[suprimit]

141.

Ángel

De un rayo de sol el paso
viste a través de un cristal.
Lo has visto. ¿Lo rompe acaso?
Pues la gracia celestial
así penetró en María,
así la bañó en su luz
y por ello concebía
a Aquel que murió en la cruz.

142.

Rey Moro

Ya me rindo a tus razones,
y a tus pies me he de humillar;
castigo a mis rebeliones
estoy pronto a aceptar.

143.

Ángel

Ya estás vencido, tirano,
castigado en tu osadía;
confiesa a Dios soberano
y a la Virgen María.

144.

Rey Moro

Vencido estoy y rendido.

145.

Ángel

La batalla ha terminado
y el moro está convertido.
Gracias a Dios que ha trocado
en hermano un enemigo.
Acércate, pues, hermano
y redímete conmigo
que el poder del cristiano
a todo el mundo ahora alcanza.
Y así termina la danza.

De las faltas que hicimos
perdón a todos pedimos.

FIN

LA PATERA (1902-ca.1950) COMPARATIVA ORIGINAL I ANTONI CARNER

Copia de Don Antonio Campmajó en el año 1902.

**“Texto refundido por Antonio Carner”
“Copia corregida”**

Edició i revisió a cura de

Daniel Vilarrúbias Cuadras

2010-2019

LA PATERA (còpia de 1902)	Refundició d'Antoni Carner
"Copia corregida"	
<p>1. Embajador Cristiano [pròleg]</p> <p>Oíd, escuchad! Salud a los presentes, a los vecinos y a los extraños que habéis venido a participar del regocijo de las fiestas de Nuestro patrón San Bartolomé. Entended que habrá en este día un combate muy sangriento en un campo de batalla donde formados están los guerreros. Ved ahí dos escuadrones; unos de moros y otros de cristianos que han venido para probar al mundo su valor y su denuedo. Pronto veréis el suelo teñido de sangre. Levantad la mirada y descubriréis este escuadrón de cristianos, He aquí nuestro Rey cuyo corazón ansía el momento de luchar contra el enemigo. No teme al moro porque ha lidiado mil veces ante Granada a la vista de la Alhambra, en Valencia y en el África. Mirad a esos soldados cuyos pechos respiran odio al enemigo de la fe. Hoy hemos de vengar los ultrajes recibidos durante tantos años. Ved ahí a los soldados de Mahoma que han desembarcado de noche desafiando a los cristianos. Los cristianos hemos aceptado el reto. En sus ojos brilla el furor y la furia del infierno. El demonio está de su parte; San Gabriel de parte de los cristianos. Gabriel es más fuerte que Lucifer. ¿Quiénes saldrán vencedores del combate? Sólo Dios lo sabe. Pero pronto lo sabremos también nosotros, porque pronto empezará el combate y nadie retrocederá ante el enemigo. Las cabezas de los musulmanes rodarán por el suelo. Ya sabemos que lucharán con el ardor y la rabia de la desesperación, pero al grito de Dios y Santiago les venceremos por completo. Nuestra será la victoria porque Dios y San Gabriel están con nosotros. A la lucha, pues, y a la victoria !</p>	
<p style="text-align: center;">2. Contestación del Rey Moro</p> <p>Ya has concluido fementido, cruel bárbaro e inhumano, lo que propones es en vano, sin razón y sin sentido.</p> <p>Sí, los moros hemos venido, no para matar ni robar, no dar a nadie un causar a cuantos hay de nuestro partido.</p> <p>Somos fieles y celosos defensores de la ley, del Gran Visir y del Rey de ejércitos valerosos.</p> <p>Sí; queremos extendernos</p>	<p style="text-align: center;">2. Rey Moro</p> <p>Concluiste fementido, bárbaro cruel e inhumano? Cuanto dices es en vano, sin razón y sin sentido.</p> <p>Sí, los moros hemos venido, no a matar ni a robar, sino para propagar la fe de nuestro partido.</p> <p>Somos fieles y celosos defensores de la ley, del Gran Visir y del Rey de soldados valerosos.</p> <p>Sí; queremos ser señores</p>

<p>por todo el orbe entero, y propagar con esmero a vuestra ley y otra ponerlos.</p> <p>Por lo tanto, cristianos mientras está en mano la elección a rendiros todos a discreción y si no estáis perdidos todos.</p> <p>Mientras está en tu mano, el partido que queréis tomar, antes no os empiece a dar el castigo más inhumano.</p>	<p>y del orbe entero dueños, esfumando vuestros sueños burlando vuestros rencores.⁸</p> <p>Escuchadme, pues, cristianos no teneis otra elección: rendiros a discreción o morir en nuestras manos.</p> <p>Decidíos, como os digo, enseguida a elegir si el más terrible castigo no queréis pronto sufrir.</p>
<p>3. Confidente Cristiano</p> <p>¡Oh, mi gran rey y Señor[!] a Vuestra Magestad me presento a ofrecer mi gran valor, como también participar, Señor, una gran noticia.</p> <p>Poned el plan, un plan vengador, pero Señor no hay que temer, que cumpliré mi obligación descubriendo a discreción todo lo que pretenden hacer.</p> <p>Y así, Señor, no descuidad, prevenid lo necesario, que voy al ejército contrario a descubrir la verdad.</p>	<p>3. Confidente Cristiano</p> <p>Oh! mi gran Rey y Señor, de esta valiente milicia! del moro os traigo noticia y os ofrezco mi valor.</p> <p>Dispuesto está el enemigo, más, Señor, no hay que temer, cuanto intentar ellos hacer a saberlo yo me obligo.</p> <p>Os lo juro por mi fe. Previsto he lo necesario, y al ejército contrario su secreto arrancaré.</p>
<p>4. Confidente Moro</p> <p>Oh, gran turco, oh gran Señor, ya veis vuestro confidente, que os trae noticias ciertas del ejército contrario.</p> <p>Tenéis a los cristianos que ya tiemblan por el ejército de Turquía, y no cesan de temblar, el último cristiano se ha de matar.</p> <p>Como confidente que soy de vuestra valerosa armada,</p>	<p>4. Confidente Moro</p> <p>Oh, gran turco, oh gran Señor, ya veis vuestro confidente, que ahora os trae humildemente noticias de gran valor.</p> <p>No cesarán de temblar ante el poder de Turquía. Los cristianos; a porfía, a todos, hay que matar.</p> <p>Pues que confidente soy de esta valiente mesnada,</p>

⁸ *Versió anterior que fou descartada:* Sí; queremos ser señores / y del orbe entero dueños, / esfumando vuestros sueños / burlando vuestros rencores.

<p>por el valor de mi espada, siempre a vuestras órdenes estoy.</p> <p>Ea, tú, ya puedes venir que aquí te voy aguardar, con esta punta de espada, yo te tengo que pasar.</p>	<p>poniendo mano a la espada, a la orden siempre estoy.</p> <p>ya puedes, pues, avanzar cristiano, que aquí te espero; con el filo de mi acero tu pecho he de atravesar.</p>
<p style="text-align: center;">5. Tambor Cristiano</p> <p>Mis honores son muy grandes, por ser tambor de la Patera, mi caja retronará por todos los ángulos de la tierra.</p> <p>Vamos presto a las murallas por la fe de nuestra ley, no permitamos que nuestro Rey, solo, vaya a la batalla.</p> <p>Allí iré yo también para defender la ley que nos quieren destrozarse esta infame y vil canalla.</p> <p>Ea, moros, no vencéis, afligidos todos de mí, pues saldremos con la nuestra hasta vencer o morir.</p> <p>Ea, nuestro Rey, no desmayar, que la victoria vamos a ganar; solo un cristiano haya en el mundo la victoria nunca nos faltará.</p>	<p style="text-align: center;">5. Tambor Cristiano</p> <p>El tambor de la Patera soy, y tengo a gran honor; al redoble del tambor temblará la tierra entera.</p> <p>Vamos presto a la muralla por la fe de nuestra ley, y luchemos por el Rey, que va a dar la gran batalla.</p> <p>El tambor quiere cumplir como todos los cristianos; adelante, pues, hermanos, a vencer o a morir.</p> <p>Será nuestra la victoria, sin dudar, Rey y Señor, y dará ejemplo a la historia nuestra fe y nuestro valor.</p>
<p style="text-align: center;">6. Corneta Moro</p> <p>Ea, valeroso Mahoma, aquí teneis vuestro valeroso corneta, quien vuestra orden respeta, cuyo valor bien conocéis.</p> <p>Me apresuro a presentar a defender la ley mahometana y perseguir la cristiana hasta con ella acabar.</p> <p>Sí, valeroso Sultán, ya veis a esos cristianos, que tan valientes y ufanos,</p>	<p style="text-align: center;">6. Corneta Moro</p> <p>Oh, Mahoma valeroso! aquí está vuestro corneta, soy quien vuestra orden respeta, mi valor nunca es dudoso.</p> <p>Me apresuro a defender nuestra ley mahometana persiguiendo la cristiana que jamás se ha de imponer.</p> <p>Sí, valeroso Sultán, contemplad a esos cristianos, soberbios vedlos, y ufanos,</p>

<p>pretenden burlar el Corán.</p> <p>No nos intime su desmayo, que se tendrán que rendir, o la muerte han de sufrir por el ejército musulmán.</p>	<p>hoy se burlan del Corán.</p> <p>Mas su ardor no nos confunda; que se tienen que rendir, o la muerte han de sufrir por nuestra mano iracunda.</p>
<p style="text-align: center;">7. Cristiano primero</p> <p>Alégrate, oh Rey supremo, que todos tus soldados valientes y bien armados te queremos en extremo.</p> <p>Deseamos tomar la batalla para poder exterminar y de una vez acabar contra esta vil canalla.</p> <p>Confía con el heroico valor de tus valientes soldados, que no temen a esos malvados ni a su caudillo traidor.</p> <p>Ya verás el grande ardor con que todos peharemos, y del modo que triunfaremos de aquel musulmán traidor.</p> <p>Ea! pues, somos cristianos y por tanto, no temer, Dios del cielo ha de ser quien nos libraré de sus manos.</p> <p>Sabéis que somos cristianos y no tememos la muerte, aunque para defenderte seamos presa de los tiranos.</p> <p>Pero no, no es ilusión, porque Dios tiene prometido que el cristiano es defendido en guerra de religión.</p> <p>Así el Dios de la gloria guiará nuestras acciones para aterrar estos bribones y a los católicos dar victoria.</p>	<p style="text-align: center;">7. Cristiano 1º</p> <p>Alégrate, oh Rey supremo, que todos tus soldados aguerridos, bien armados, te queremos en extremo.</p> <p>Deseamos la batalla, queremos exterminar y de una vez acabar con toda esa vil canalla.</p> <p>Ten confianza en el tesón de aquestas bravas mesnadas, que el puño de las espadas aprietan con decisión.</p> <p>ya verás el grande ardor con que todos peharemos y que pronto triunfaremos del moro vil traidor.</p> <p>Ea! pues, somos cristianos y por tanto, no temer, Dios del cielo habrá de ser quien nos libre de sus manos.</p> <p>Porque somos cristianos no tememos la muerte, aunque para defenderte nos humillen los tiranos.</p> <p>Mas tu gloria yo veré, porque Dios ha prometido que el cristiano no es vencido cuando lucha por su fe.</p> <p>Así el Dios de la victoria nuestros pasos guiará y la aurora de la gloria en el cielo brillará.</p>
<p style="text-align: center;">8. Moro primero</p>	<p style="text-align: center;">8. Moro 1º</p>

<p>Malditas sean tus plegarias, oh fementido cristiano, alegras a tu Rey en vano, con tus oraciones varias.</p> <p>Pero engañado quedarás cuando el combate sea concluido, y a quienes la victoria haya cabido entonces ya lo verás.</p> <p>Mira que soy valentón y nadie se me pone delante que yo solo en un instante de cristianos mato un millón.</p> <p>Y cuando hablo chitón que soy el Cid segundo que el primero ya es difunto y no hay otro campeón.</p> <p>Por vida de Dios Baco que si llego a enfadarme de cuantos lleguen a mirarme no tengo para una pipa de tabaco.</p> <p>Sí, sí, cristianos, sí, ya podéis bien escucharme que todos tendréis que pagarme el trabajo de venir aquí.</p>	<p>Cierra ya tu boca impura, fementido cristiano; a tu Rey loas en vano, su derrota es bien segura.</p> <p>Mira cuán diestra es mi garra; cuantos se pongan delante caerán en un instante de un golpe de cimitarra.</p> <p>No despiertes mi furor, que yo soy el Cid segundo, el primero ya es difunto, y no hay otro Campeador.</p>
<p style="text-align: center;">9. Cristiano segundo</p> <p>Aquí me tiene vuestra Magestad para defender su trono, batirme con rabia y encono hasta exterminar la maldad.</p> <p>Tan pronto como he sabido han venido esos malvados con pasos acelerados a defenderos he venido.</p> <p>No yo sólo he partido, que algunos me seguirán, conque estos moros pagarán el paso tan atrevido.</p> <p>Al español territorio han querido ellos entrar, pero aquí vendrán a pagar</p>	<p style="text-align: center;">9. Cristiano 2º</p> <p>Aquí estoy, oh, Magestad en defensa de tu trono, y batirme con encono contra toda la maldad.</p> <p>Tan pronto como indagué que han venido esos malvados con pasos acelerados ante vos me presenté.</p> <p>Sin amigos he venido, pero muchos seguirán, y los moros pagarán un paso tan atrevido.</p> <p>En hispano territorio han querido ellos entrar, más de aquí se han de llevar</p>

<p style="text-align: center;">el castigo meritorio.</p> <p style="text-align: center;">De España al infierno tendrán todos que pasar en donde podrán escuadriñar si es Mahoma el Eterno.</p> <p style="text-align: center;">Oh, torpes y fementidos, pronto pagareis las creencias y veréis de Mahoma las potencias que él estará sentenciado y vosotros perdidos.</p>	<p style="text-align: center;">el castigo meritorio.</p> <p style="text-align: center;">De aquesta España al infierno tendrán todos que pasar y podrán averiguar si es Alá el gran Dios eterno.</p> <p style="text-align: center;">Ah! torpes y fementidos, falsas son vuestras creencias y vencidas las potencias de Mahoma, estais perdidos.</p>
<p style="text-align: center;">10. Moro segundo</p> <p style="text-align: center;">Qué dices tú malvado, que quieres a todos matarnos, ya puedes pues, ayudarnos que pagarás caro el resultado.</p> <p style="text-align: center;">Oh, gran Rey! Oh, Gran Visir! Que de rabia voy bramando y deseo estar peleando y con ellos la fuerza medir.</p> <p style="text-align: center;">No retardes un momento ni te turbes un instante a ponernos a tu delante [orig su] para castigar su atrevimiento [orig tu]</p> <p style="text-align: center;">Mientras sangre corra en mis venas la tengo por derramar, o he de morir o han de pagar palabras incultas y obscenas.</p> <p style="text-align: center;">Ea, moros, sigamos al caudillo, no dudemos de la victoria que coronaremos de gloria pasando a los cristianos a cuchillo.</p>	<p style="text-align: center;">10. Moro 2º</p> <p style="text-align: center;">¿Qué estás diciendo, malvado? tu nos quieres derrotar, pero vamos a luchar y verás el resultado.</p> <p style="text-align: center;">Oh, gran Rey! Oh, Gran Visir! al sin tamaño ultraje me estremezco de coraje, y sólo ansío combatir.</p> <p style="text-align: center;">No vaciles un momento no te turbes un instante máندانos ir adelante, castigar quiero su intento.</p> <p style="text-align: center;">Ya la sangre arde en mis venas y hasta ver no he de parar, su osadía lamentar entre grillos y cadenas.</p> <p style="text-align: center;">Da la órden, oh, caudillo, que ansiamos la victoria y al cristiano, por tu gloria pasaremos a cuchillo.</p>
<p style="text-align: center;">11. Cristiano tercero</p> <p style="text-align: center;">Aquí estoy, Rey poderoso a cumplir mi obligación para defender la religión que destruir quiere este ambicioso.</p> <p style="text-align: center;">Igualmente para servir a vuestra real Magestad con entera puntualidad todas las órdenes cumplir.</p>	<p style="text-align: center;">11. Cristiano 3º</p> <p style="text-align: center;">Aquí estoy, Rey poderoso, a cumplir mi obligación defender la religión con mi brazo poderoso.</p> <p style="text-align: center;">No tememos a la muerte ni arredra ver el turbán, no tenemos otro afán que luchar y defenderte.</p>

<p>Ya no temo a la muerte ni menos al turbán, me batiré con afán sólo para defenderte.</p> <p>Venid moros con velocidad aunque seáis a millones, os comeré como a turrone en Pascua de Navidad.</p> <p>Dicen que sois valientes, que tenéis fuerza y valor pero en la guerra al temblor y la fuerza en los dientes.</p>	<p>Pregonan que sois valientes, y tenéis fuerza y valor mas pronto será el temblor y el rechinar de dientes.</p>
<p style="text-align: center;">12. Moro tercero</p> <p>Tú cristiano maldito de los moros no digas mal que con mi alfange y puñal, verás como la vida te quito.</p> <p>Aun no te puedes burlar, mira que aquí todos estamos y en Mahoma confiamos que nos ha de ayudar.</p> <p>Ninguno se ha de escapar de cuantos la lucha aceptéis, todos juntos moriréis y por el cristiano acabar.</p> <p>Ea! turcos valerosos no hay que desmayar y en Mahoma confiar que saldremos victoriosos.</p>	<p style="text-align: center;">12. Moro 3º</p> <p>Tú ¡oh cristiano maldito! de los moros no hables mal pues con mi alfange y puñal, la vida pronto te quito.</p> <p>No te puedes aún burlar, de los fieles que aquí estamos y en Mahoma confiamos ¡por él vamos a luchar!.</p> <p>Del ejército cristiano que concurra a aquesta lid, ni uno solo saldrá sano para honrar a vuestro Cid.</p> <p>Ea! turcos valerosos adelante sin dudar y en Mahoma confiar que saldremos victoriosos.</p>
<p style="text-align: center;">13. Cristiano cuarto</p> <p>Cristiano soy por la gracia, aunque pierda tal nombre, Dios al mundo se asombra de mi personal eficacia.</p> <p>Con el divino auxilio pelearé aunque me cueste la vida, la osadía tan atrevida del Turco castigaré.</p>	<p style="text-align: center;">13. Cristiano 4º</p> <p>Ser cristiano tengo a gloria, y haciendo honor a mi nombre, lograré que al mundo asombre de mi espada la victoria.</p> <p>Por mi Dios pelearé ofreciéndole mi vida, la osadía desmedida del turco castigaré.</p>

<p style="text-align: center;">Cinco mil y uno más para mi tengo de matar no hay que la vida [...]tar [tratar?] persona más eficaz.</p> <p style="text-align: center;">Por lo tanto, oh santurrones, si no hay más gente que ésta poco plato es por mi mesa pues lo comeré como piñones.</p> <p style="text-align: center;">Vamos a principiar, que vencidos quedareis, vosotros mismos lo veréis muy pronto y sin tardar.</p>	<p style="text-align: center;">Vamos, pues, sin dilación a luchar y a vencer, que no puedo contener el ardor del corazón.</p>
<p style="text-align: center;">14. Moro cuarto</p> <p style="text-align: center;">Qué dices tú, cristiano cruel? sabes que soy valeroso y que vengo animoso a coronarme de laurel.</p> <p style="text-align: center;">Aunque tenga que verter cuanta sangre hay en mis venas no importa mientras en cadenas a todos os pueda ver.</p> <p style="text-align: center;">Con nuestro gran arrojo Mahoma triunfará y el cristiano se verá errante y con gran despojo.</p> <p style="text-align: center;">Ea! mahometanos seguid [,] empezaremos con valor, no desmaye nuestro ardor en la tan sangrienta lid.</p>	<p style="text-align: center;">14. Moro 4º</p> <p style="text-align: center;">Blasfemaste, perro infiel! sabes que soy valeroso y ganar quiero orgulloso. mi corona de laurel.</p> <p style="text-align: center;">Aunque tenga que verter cuanta sangre hay en mis venas no importa, si en cadenas a todos os puedo ver.</p> <p style="text-align: center;">Infundiéndonos arrojo Mahoma triunfará y el cristiano se verá siempre errante y con despojo.</p> <p style="text-align: center;">Grande es Alá; seguid; a la lucha con valor, no desmaye vuestro ardor en esta sangrienta lid.</p>
<p style="text-align: center;">15. Cristiano quinto</p> <p style="text-align: center;">Como buen vasallo, señor, aquí vengo a pelear y mi esfuerzo singular a ofreceros con primor.</p> <p style="text-align: center;">Y como leal soldado vuestro trono defenderé, contra Mahoma siempre iré hasta haberlo derrotado.</p> <p style="text-align: center;">Por tanto, perros malvados</p>	<p style="text-align: center;">15. Cristiano 5º</p> <p style="text-align: center;">Buen vasallo soy, mi Rey mi espada vengo a ofrecer, mi vida si es menester en defensa de la ley.</p> <p style="text-align: center;">Como el más leal soldado vuestro trono apoyaré, contra el moro lucharé hasta verlo derrotado.</p> <p style="text-align: center;">Así pues, raza maldita,</p>

<p>que nuestra ley quereis destruir, pronto tendreis que huir a escape y derrotados.</p> <p>Mas, qué es lo que digo? alejaos muy prontamente o si no inmediatamente experimentareis el castigo.</p>	<p>ansiáis nuestra perdición, entended que ya está escrita del moro la humillación.</p>
<p>16. Moro 5º</p> <p>Dicen que los cristianos quieren pasarnos a cuchillo mas con ayuda del caudillo nos libraremos de sus manos.</p> <p>Al contrario ha de pasar; que no sólo los venceremos, sino que con su sangre lavaremos nuestras manos sin tardar.</p> <p>Mayormente si mi valor por todos es imitado vereis como libres quedamos vitoreando nuestro honor.</p>	<p>16. Moro 5º</p> <p>Amenazan los cristianos con pasarnos a cuchillo pues, fieles al caudillo no caeremos en sus manos.</p> <p>Lo contrario ha de pasar; no sólo los venceremos, con su sangre lavaremos nuestras manos sin tardar.</p> <p>Si el ejemplo del Señor con fe todos imitamos veréis que libres quedamos y salvamos nuestro honor.</p>
<p>17. Cristiano 6º</p> <p>Ea, moros, salid, salid, si con nosotros quereis pelea, vamos sin más tardar a echarnos prestos a la lid.</p> <p>Allí, por más que rabiéis, tendreis que experimentar el castigo que os ha de dar aquel Dios que aborrecéis.</p> <p>Allí nuestra fe brillará, allí quedareis vencidos, oh, arrogantes y atrevidos vuestro furor se humillará.</p> <p>Pues que es bien público y sabido que el moro es muy vano y que en oyendo a un cristiano luego se da por vencido.</p> <p>Por último, os aseguro que si nuestra ley quereis destruir</p>	<p>17. Cristiano 6º</p> <p>Ea, pues, salid, salid, si en verdad quereis pelea, Allá vamos; Ea! Ea! a luchar en buena lid.</p> <p>Pese a todo nuestro encono tendreis que experimentar la pena que os ha de dar nuestro Dios desde su trono.</p> <p>Nuestra fe allí brillará, y sereis todos vencidos, oh, arrogantes y atrevidos vuestro ardor se humillará.</p> <p>Pues es público y sabido que el moro es soberbio y vano y al luchar con un cristiano se da luego por vencido.</p>

<p>corriendo tendreis que partir derrotados con gran apuro.</p>	
<p>18. Moro 6º</p> <p>Tú que en guerra nos provocas en nombre de tus cristianos de sus viles y inhumanos y de esas cabezas locas.</p> <p>Dices, pues, que salgamos y nos verás presto salir y vuestro orgullo partir Oh! fementidos cristianos!</p> <p>Ea, viles y profanos, vuestras armas serán vencidas, destrozadas, errantes y perdidas con el valor de nuestras manos.</p> <p>Entonces todos verán y por muchos siglos enteros que los moros verdaderos jamás se humillan ni humillarán.</p> <p>Valeroso Gran Sultán no hay qué temer de aquellos que viendo los moros bizarros y bellos al momento se unirán.</p>	<p>18. Moro 6º</p> <p>Tú que a guerra nos provocas en nombre de tus cristianos morirás en nuestras manos pues que tus ansias son locas.</p> <p>Temblad, malditos, infieles; pronto vais a ser vencidos y humillados y perdidos tragaréis amargas hieles.</p> <p>Entonces todos verán soberbios, firmes y enteros a los moros verdaderos que jamás se humillarán.</p> <p>Valeroso Gran Sultán ante nuestra bizzaría los cristianos a porfía cual las hojas caerán.</p>
<p>19. Cristiano 7º</p> <p>Vaya el moro valeroso que viendo a un cristiano levantar sólo la mano huye asustado y pavoroso.</p> <p>Aunque sea pequeño y hombre de barba poca tengo el corazón de roca y veréis el papel que desempeño.</p> <p>Salid, si quereis batalla, a la pelea pronto prestaros [,] no importa[,] preparaos [,] pérfida y vil canalla.</p> <p>Que la omnipotencia divina nos sabrá bien defender auxiliar y proteger</p>	<p>19. Cristiano 7º</p> <p>Mucho alarde de valor, pero en viendo a un cristiano levantar sólo la mano huyes lleno de pavor.</p> <p>Aunque soy de escasa talla y varón de barba poca tengo un corazón de roca y me place la batalla.</p> <p>Desde el cielo Dios nos guía; su fe voy a defender; me querrá El proteger contra vuestra secta impía.</p>

<p>contra esta secta ruína (ruín).</p>	
<p style="text-align: center;">20. Moro 7º</p> <p>Calla tú, malvado perro, a tu boca pondré freno, quedarà nuestro el terreno y entonces verás tu yerro.</p> <p>Oh, maldita esta canalla soldados de traición, arrancaré vuestro corazón, oh, pérfida brivalla.</p> <p>Dentro del pecho encerrado mi valor no ha de quedar y está para reventar contra el cristiano malvado.</p> <p>El cuello preparad a nuestra invicta espada que ya está preparada para destrozar la cristiandad.</p>	<p style="text-align: center;">20. Moro 7º</p> <p>Calla tú, vil impostor; yo a tu lengua pondré freno, quedarà nuestro el terreno y verás luego tu error.</p> <p>Tu arrogancia no me achica, y verásme, cobardón, arrancar tu corazón y clavarlo en una pica.</p> <p>En el pecho aprisionado mi valor no quedarà y muy pronto estallarà contra ti, perro malvado.</p>
<p style="text-align: center;">21. Abanderado Cristiano, 8º</p> <p>Nunca el moro tuvo ley y la nuestra quieren trastornar, pero Dios los ha de castigar sujetándoles a nuestro Rey.</p> <p>Vengan, vengan, estos viles moros que la osadía que tendrán muy presto la pagarán huyendo aterrados todos.</p>	<p style="text-align: center;">21. Abanderado Cristiano , 8º</p> <p>Nunca el moro tuvo ley y la nuestra quiere trocar, pero Dios los ha de atar al poder de nuestro Rey.</p> <p>Venid, si no habéis temor, que muy pronto lo tendreis y a bandadas huiréis presos de ira y de terror.</p>
<p style="text-align: center;">22. Abanderado Moro [8º]</p> <p>Oh, pícaro y fementido que dices que los moros no tienen ley, sepas que tienen ley y Rey y escarmentarán tu orgullo atrevido.</p> <p>Siendo la luna tan alta quien será que la batirá, jamás será y permanecerà siempre sin falta.</p> <p>Al contrario se ha batido</p>	<p style="text-align: center;">22. Abanderado Moro [8º]</p> <p>Oh, bribón y fementido ¿nunca el moro tuvo ley? Pues tenemos ley y Rey; siempre lo hemos tenido.</p> <p>La luna alumbra muy alta ¿quién su altura alcanzará? Allí permanecerà a pesar tuyo, sin falta.</p> <p>Y verá vuestra maldad</p>

<p>a cuantos Monarcas se han presentado a sus ejércitos ha derrotado dispersándolos confundidos.</p> <p>Nunca más sea humillado, siempre ha sido victorioso paseándose honroso sobre el cielo estrellado.</p> <p>El moro la tomó por insignia y con ella se ha gloriado de ejércitos haber triunfado, así será de esa raza indigna.</p> <p>Yo con mi estandarte seré el primero de hacerle la pelea contra el cristiano probar con destreza, valor y arte.</p> <p>En tiempo de nuestros pasados con gran ardid y maña penetrando en España quedando los españoles pasmados.</p> <p>Quinientos años permanecieron en este suelo español y brillando como el sol siempre firmes estuvieron.</p> <p>Testimonio eterno verán de la verdad que voy refiriendo testimonios que permanecieron están, son y serán.</p> <p>Por todas partes partes de Cataluña los fuertes castillos existen, Pobla, Montbuy y Odena no mienten como también en la Coruña.</p> <p>Y de la misma manera será ahora en esta ocasión que el moro sin ilusión al cristiano aterrorará.</p>	<p>las coronas humilladas y las huestes derrotadas de toda la cristiandad.</p> <p>La luna es nuestra bandera y su clara y viva luz borrará en la tierra entera la figura de la Cruz.</p> <p>Caballeros del Corán, con ardid y buena maña penetramos en España raudos mal que el huracán.</p> <p>Quinientos años de historia en este suelo español dicen que no ha visto el sol gloria cual fue nuestra gloria.</p> <p>Cien castillos probarán la verdad de lo que digo; cada uno es un testigo del poder del musulmán.</p> <p>No hemos, pues, de consentir que medren tus ilusiones; por los suelos tus pendones verás antes de morir.</p>
<p>23. Abanderado Cristiano</p> <p>Calla embustero mahometano, hombre sin razón, ni honor, cobarde, vil y traidor, cruel, bárbaro e inhumano.</p>	<p>23. Abanderado Cristiano</p> <p>Embustero mahometano, sin razón y sin honor, cobarde, vil y traidor, siempre cruel, siempre inhumano.</p>

<p>Si en España los moros penetraron fue por justo castigo del cielo para castigar el español suelo por las maldades que fraguaron.</p> <p>Pero ahora los que habéis venido muy presto lo veréis, lo derrotado que quedaréis con mi valor atrevido.</p> <p>Con la punta de mi lanza a miles he de matar y vuestras órdenes han de quedar aniquiladas y rendidas sin tardanza.</p>	<p>Si fuíste nuestro tirano, castigo del cielo fue, pues, perdida nuestra fe, cayó inerte nuestra mano.</p> <p>Pero hoy nuestra verdad es distinta; lo vereis cuando el polvo mordereis. Lo dudais? Pues avanzad.</p> <p>Rendiros he sin tardanza, nada me ha de contener, y os veré a todos caer al empuje de mi lanza.</p>
<p style="text-align: center;">24. Respuesta del Abanderado Moro</p> <p>A lo dicho me atengo, a las obras me remito, a miles la vida quito con el furor que tengo.</p> <p>No me espantan tus amenazas ni tampoco tus razones, por el mérito de esos bribones y de todas tus trazas.</p> <p>Que al desplegar de mi estandarte esto solo te causará pavor, que de puro espanto y horror poco o nada te costará el ganarte.</p> <p>Así plantaré el pendón no al suelo español solamente, el cristiano temblará evidentemente dentro toda la nación.</p> <p>Alarma, alarma, moros, muy presto triunfaremos los enemigos derrotaremos y morirán infaliblemente todos.</p>	<p style="text-align: center;">24. Respuesta del Abanderado Moro</p> <p>A lo dicho me atengo, y a las obras me remito, a miles la vida quito con el odio con que vengo.</p> <p>No temo tus amenazas ni me mueve tu razón, sé que todo es ilusión y conozco bien tus trazas.</p> <p>Cuando ondee mi estandarte llenaraste de pavor, y con mengua de tu honor vendrás pronto a humillarte.</p> <p>Plantaré nuestro pendón que es nuestro grito de guerra, no tan sólo en esta tierra, sino en toda la nación.</p> <p>A las armas, mahometanos, por la ley y por Alá, que esta lucha extinguirá el poder de los cristianos.</p>
<p style="text-align: center;">25. Criado General Moro</p> <p>No fue tanto el atrevimiento de estos malditos cristianos, a pesar de nuestras tropas quieren entrar en nuestros campos.</p> <p>Muera esa canalla cristiana</p>	<p style="text-align: center;">25. Criado General Moro</p> <p>Jamás vi tanta osadía de parte de los cristianos, pero ya ha llegado el día de morir a nuestras manos.</p> <p>Caiga al filo del alfange</p>

<p>muera ese Rey infame y traidor, caiga en tierra degollado si no deja su furor.</p>	<p>ese Rey vil y traidor, caiga toda su falange a los pies de mi señor.</p>
<p>26. General Moro se presenta al Rey</p> <p>Aquí vengo con presteza delante de vuestra alteza para decirle quien soy.</p> <p>Sabrá supremo Señor que yo soy su General, si me dais vuestra licencia principiaremos batalla contra esta vil canalla.</p>	<p>26. General Moro se presenta al Rey</p> <p>Aquí estoy, Rey y señor, presto a dar la gran batalla y acabar con la canalla que manchar quiere tu honor.</p>
<p>27. Rey Moro</p> <p>Ya la tenéis; haced lo que queréis.</p>	<p>27. Rey Moro</p> <p>Cumplid, pues, vuestro deber.</p>
<p>28. General Moro</p> <p>Ea, moros! ea, oíd! que ruido hace el son, cristianos pienso que son oíd las cornetas ¡oíd!</p> <p>Del gran turco Solimán, gobernador de Turquía que queremos pelear con la gran cristianía.</p> <p>Rompan cajas al compás y cornetas y tambores, ¡Alarma, alarma, señores!</p>	<p>28. General Moro</p> <p>Ea, moros! ea! oíd! los redobles del tambor; cristianos son, señor, que se aprestan a la lid.</p> <p>Del gran turco los soldados, presto van a demostrar que ellos saben pelear valientes, fieles y osados.</p> <p>A las armas, mahometanos por la gloria del Sultán! Guerra a muerte a los cristianos que hacen burla del Corán.</p>
<p>(Aquí se hace la torre)</p>	
<p>29. Embajador Cristiano – cercan la Torre</p> <p>De parte de estos caballeros las vidas le ofrecemos [,] todos juntos moriremos como a fieles vasallos.</p> <p>Rompan cajas al compás y cornetas y tambores,</p>	<p>29. Embajador Cristiano – cercan la Torre</p> <p>Oh, Rey de esta cristiandad! Nuestras vidas te ofrecemos; todos juntos moriremos con valor y lealtad.</p> <p>A las armas, cristianos, por nuestro Rey y señor!</p>

<p>¡Alarma, alarma, señores!</p>	<p>Guerra a los mahometanos ¡la trompeta! ¡el tambor!</p>
<p>(Cercan la torre y hacen como que quieren entrar y después se separan.)</p>	
<p>30. Cristiano 9º</p> <p>Ea, valientes cristianos aquí tenemos el Rey y a conservar su ley vamos valientes cristianos.</p> <p>Que la victoria vamos ganando que ya no quede ninguno de ellos que todos serán degollados. Sí, sí, degollados.</p> <p>Y también la muerte daré a aquel Rey traidor que dice quiere destronarnos, pero eso será al contrario.</p> <p>Que de nosotros nadie ha de escapar que todos quedareis destrozados con el poder de nuestras manos y esas malditas espadas tendrán que ser destrozadas.</p>	<p>30. Cristiano 9º</p> <p>Ea, valientes mesnadas, ved ahí a nuestro Rey, en defensa de su ley levantemos las espadas.</p>
<p>31. Moro 9º</p> <p>Qué dices tú infeliz que todos deseas matarnos, esto no lo lograrás que todo será el contrario.</p> <p>Venid, venid acá que aquí os aguardamos y si bien los recojamos, Mahoma se alegrará.</p> <p>No blasfeméis de Mahoma oh, maldita y vil canalla, salid si queréis batalla con la gente de Visgoma.</p> <p>Ya probareis nuestras espadas y veréis si están bien afiladas cuando la cabeza os cortaré y al momento moriréis.</p>	<p>31. Moro 9º</p> <p>Tus alardes son en vano, que muy pronto habrás de ver tu espada rota caer a los pies del soberano.</p>

<p style="text-align: center;">Lo digo y lo veréis todos de contado y en este momento maldito sea vuestro intento.</p>	
<p style="text-align: center;">32. Cristiano 10º</p> <p style="text-align: center;">Aún que agraviado estoy de tus palabras blasfemas ya puedes mirar, morito, que por eso no me quemas.</p> <p style="text-align: center;">Cristiano[s], poned fe en Dios y en la Virgen soberana que ellos nos darán auxilio para ganar la batalla</p> <p style="text-align: center;">que vamos a principiar contra esa vil canalla que nunca se escapará como aquí todos lo verán.</p> <p style="text-align: center;">Y rogad todos a los cielos que en la victoria quedaremos. sí, sí, todos tendréis que morir o bien con gordos hierros os ataremos como a perros.</p>	<p style="text-align: center;">32. Cristiano 10º</p> <p style="text-align: center;">Si tenemos fe en Dios y en la Virgen adorada, esgrimiendo nuestra espada cada uno valdrá por dos.</p>
<p style="text-align: center;">33. Moro 10º</p> <p style="text-align: center;">Qué dices tú, indigno, que con la victoria has de quedar, tú cristiano maldito que siempre ruegas a Dios</p> <p style="text-align: center;">y a la Virgen soberana, tus astucias quieres te sirvan para destruir nuestra ley, pero en fin esto no lograrás.</p> <p style="text-align: center;">oh, valeroso Mahoma yo siempre seré fiel y constante a la corona y si me dais vuestra licencia</p> <p style="text-align: center;">al pie de vuestra presencia me voy a estos malditos cristianos que de su propia sangre me lavaré las manos</p>	<p style="text-align: center;">33. Moro 10º</p> <p style="text-align: center;">De nada te servirá, cristiano, tu oración; sólo humo es tu ilusión que el aire disipará.</p>

<p>al presto y al contado porque estoy desesperado de ver tantas razones y así sin escuchar más</p> <p>vamos a quitarles los corazones.</p>	
<p>34. Cristiano 11º</p> <p>Oh, cristiandad perseguida siendo un jardín de flores lleno de amores visto toda mi vida.</p> <p>Pedid al Dios de los cielos y extendamos nuestra ley, abrazarnos con la cruz que será nuestro consuelo.</p> <p>Allí encontramos todos el camino del cielo que estos malvados no quieren porque en ellos no hay fe ni ley.</p> <p>Ni tampoco habrá Rey sino un infierno soterrado, levantad los ojos enseguida y al presto mudareis de vida,</p> <p>que será nuestro consuelo y de esta manera, hermanos, todos juntos nos iremos y a la gloria nos veremos.</p>	<p>34. Cristiano 11º</p> <p>Levantad el corazón y poned la vista al cielo, que no es otro nuestro anhelo: morir por la religión.</p>
<p>35. Moro 11º</p> <p>Ya estoy del todo cansado de oír tantas razones, vamos, vamos, mis moritos a quitar de esos malditos</p> <p>cristianos los corazones. Por el mundo voy buscando, voy buscando un cristiano y hasta ahora no lo he hallado.</p> <p>Aunque soy moro muy raro tengo de pelear contra aquel Rey tirano. Y llevo mi mano a la espada</p>	<p>35. Moro 11º</p> <p>La atención ya fatigada de oír tantas sinrazones, basta ya de dilaciones, discutamos con la espada.</p>

<p style="text-align: center;">peleando con rigor. Ea, moros, no temais que yo a la cristiandad he visto que son gente cobarde y pequeña</p> <p style="text-align: center;">como todos lo veréis.</p>	
<p style="text-align: center;">36. Cristiano 12º</p> <p style="text-align: center;">Ea, moros, al infierno ireis, para que conozcais la Hungría de pedencia el valor, ahí los turcos; ¡qué horror! han de venir a mi valentía o llorar su osadía.</p> <p style="text-align: center;">Por mis manos destrozadas los que a Cristo quieren entregar, en mis brazos se han de quedar en cenizas y abrasados.</p> <p style="text-align: center;">Ea! Decid todos conmigo, para siempre viva la fe y el honor de Jesucristo y el honor de nuestro Rey.</p> <p style="text-align: center;">Muera, muera el morismo con su Mahoma también, vayan todos al infierno quien no se dé nuestra ley.</p>	<p style="text-align: center;">36. Cristiano 12º</p> <p style="text-align: center;">Empuñemos, pues, la espada y en el abismo infernal caiga ya para su mal de Mahoma la mesnada.</p>
<p style="text-align: center;">37. Moro 12º</p> <p style="text-align: center;">Al infierno irás tú, maldito cristiano, de Muley soy y caudillo de esta gente y con paso marcial determinado vengo para derribar del imperio la corona de aquel Supremo ser que le llaman Cristo cautivo que le tengo que pisar.</p> <p style="text-align: center;">Ea, Visir, no desmayéis que yo prometo ampararte tanto como pudiere, o morir o triunfar.</p> <p style="text-align: center;">El morir es natural, el triunfar es razón, no me espantan los escollos ni me da temor el sol.</p>	<p style="text-align: center;">37. Moro 12º</p> <p style="text-align: center;">Al infierno tú, cristiano, que el triunfo habrá de ser para el fiel mahometano como pronto habrás de ver.</p>

<p>Ea, Mahoma, lo que yo espero que me mandéis arrojar que de esos perros malvados yo me tengo que vengar.</p>	
<p>38. Cristiano 13º</p> <p>Maldito sea para siempre Mahoma, y sus satélites cobardes soldados, pues los impíos crueles malvados huyen cuando un cristiano se asoma.</p> <p> Cuando se ven perdidos pretenden con trampas engañarnos e infernales astucias tramarnos para vernos a sus pies rendidos.</p> <p> Pero no lograreis fementidos que yo solamente he de ser el que os dará al recoger la muerte y por vencidos.</p> <p> Ea! Jaime me llamo yo, sabedlo muy bien por cierto y sabreis quien ha vencido y muerto de sancarrones el ejército.</p> <p> Soy, vive Dios, valiente cristiano y en toda mi fuerza he de pelear para poder del todo aterrar la raza de aquel Rey tan tirano.</p> <p> En un todo he de vengarme de esos infames y crueles y de mi victoria los laureles conseguiré sin engañarme.</p> <p> Ea! valientes cristianos, a la lucha sin temer, que yo solo he de vencer cayendo todos en mis manos.</p>	<p>38. Cristiano 13º</p> <p>Maldito sea Mahoma, y sus tropas siempre crueles que escapan como lebreles así que un cristiano asoma.</p>
<p>39. Moro 13º</p> <p>Maldita sea tu lengua que dices eres valiente aquí lo veremos, pues como la muerte venid, venid acá.</p>	<p>39. Moro 13º</p> <p>Aquí pues, os esperamos, hablador en demasía, que el puño de la gumía con afán buscan las manos.</p>

<p>Que aquí os aguardamos con todas las armas que tenemos a nuestras manos caeréis Ea! moros no hay que temer</p> <p>de esos malvados que dicen quieren con nosotros batirse. Pues os digo cristianos, que mala será vuestra suerte.</p> <p>Que a todos os vamos a dar una rigurosa muerte. Con el furor de nuestras espadas nadie se ha de escapar,</p> <p>que yo soy de los valientes con el valor de mis manos, voy a quitar a todos las cabezas de contado.</p>	
<p style="text-align: center;">40. Cristiano 14º</p> <p>Que tenéis mi Rey señor que tan lloroso os veo, no temáis en el partido que yo solo lo defiendo.</p> <p>Señor; yo soy un vasallo y en esta ocasión me hallo sin alfanje ni espada, la perdí por mi fortuna,</p> <p>y si me queréis dar una yo haré tales proezas que en esos perros indignos les derribaré los sesos.</p>	<p style="text-align: center;">40. Cristiano 14º</p> <p>¿Qué tenéis, Rey y señor que os veo meditabundo? no dudéis por un segundo de mi fuerza y mi valor.</p> <p>Sin alfange y sin espada en esta ocasión me hallo; soy leal y fiel vasallo y ansío sólo una espada</p> <p>que ceñir en mi cintura y veréis tales proezas que caerán las cabezas de los moros, una a una.</p>
<p style="text-align: center;">41. Respuesta Rey Cristiano</p> <p>Toma una de mi mano, cristiano, para defender la ley y tu Rey.</p>	<p style="text-align: center;">41. Respuesta Rey Cristiano</p> <p>Aquí tienes, pues, cristiano para defender la ley de tu Dios y de tu Rey una espada de mi mano.</p>
<p style="text-align: center;">42. Continuación Cristiano 14º</p> <p>Señor ya estoy armado y vivo tan confiado que a mil moros daré muerte</p>	<p style="text-align: center;">42. Continuación Cristiano 14º</p> <p>Señor, gracias. Así armado yo os juro por mi fe que en sangre de mahometano</p>

<p>antes de comer bocado.</p> <p>si al primer golpe que doy muestra fiera resistencia [original nuestra] los mataré en su presencia por vida y fe de quien soy.</p> <p>Habéis de saber que hoy para vengar los agravios y a recrear mis labios con su sangre misma hoy?</p> <p>Habéis de saber quién soy; soy cristiano, y pelear contra aquel Rey tirano que gasta tanto rigor.</p> <p>Ea! cristianos, no temer que yo solo venceré, primero morir que rendir, aquí estamos; si morimos al cielo vamos.</p>	<p>teñida os la entregaré.</p>
<p>43. Moro 14º</p> <p>Ea! moros aquí veis al Rey de los cristianos, como trae la gente armada que al medio de la batalla los tiene que dar espada.</p> <p>Ahora sí, valientes turcos, que la victoria vamos ganando porque ya veis los cristianos como se van desmayando.</p> <p>Y mirad a su gran Rey del modo que va llorando al ver que sus soldados tienen que ser degollados por nuestras valerosas manos.</p> <p>Sí, sí, degollarlos a estos malditos cristianos que les quitaremos la ley y seguidamente al Rey.</p> <p>Y estas malditas espadas tienen que ser destrozadas, como aquí todos veréis, y os digo que de mis manos</p>	<p>43. Moro 14º</p> <p>Al chocar con los escudos de los moros, las espadas por los suelos caerán, y os veré a todos mudos de terror huir a bandadas y los fieles del Corán firmes ante el enemigo el más terrible castigo por sus manos os darán.</p>

<p>al momento moriréis, pues lo digo y lo veréis.</p>	
<p>44. Cristiano 15º</p> <p>Ea! cristianos, valor y unión que al instante la batalla vamos a dar contra aquel Rey.</p> <p>Sí, cristianos, voy por la vida y si mil turcos y uno más quieren pelear conmigo no tengo que volver atrás.</p> <p>Todos quedarán rendidos aunque sean muchos más ninguno se puede escapar del valor de nuestras manos.</p> <p>Con la ayuda de nuestro Rey ya les pondremos la ley, y si no os alejáis de aquí al presto vais a morir.</p> <p>Si del mismo modo lo veréis ¡Oh, infeliz del Rey! hoy mismo perderemos la ley y todos juntos moriréis.</p> <p>Puedes decir a vuestra Monarca Mahoma que hoy tiene que perder la corona.</p>	<p>44. Cristiano 15º</p> <p>Cristianos, a luchar, empiece la heroica gesta, que de Mahoma la testa por los suelos va a rodar.</p>
<p>45. Moro 15º</p> <p>Ea, valeroso Mahoma yo siempre seré fiel y constante a la corona.</p> <p>Ea! Ea! mis moritos que pocos van por España, vamos por esas montañas a recoger cristianitos.</p> <p>No quiero grandes ni chicos, todos me serán iguales. Yo solo he de matar más de mil quinientos y pico.</p> <p>No desmayéis, mis moritos a estos perros malvados</p>	<p>45. Moro 15º</p> <p>¡Oh, Mahoma poderoso! Ya oíste al cristiano infiel. Da a mi brazo valeroso fuerza y brío. ¡A por él!</p>

<p>hoy la muerte les vamos a dar con el furor de nuestras manos.</p> <p>Ninguno se podrá escapar y lo que ellos han dicho todo será al contrario y por eso confiados</p> <p>todos tenemos que estar que la victoria para nosotros será con la ayuda de Mahoma.</p>	
<p>46. Relación del Rey Cristiano</p> <p>(Delante de un crucifijo que estará encima de una mesa con dos velas encendidas)</p> <p>Hijos todos de la fe notificaros es preciso que un combate vamos a dar contra el moro vil tirano que nunca se ha de escapar del valor de nuestras manos.</p> <p>Ahora quería el moro procediendo tal temor echar una guerra atroz contra el poder del cristiano que un hombre se va a tolerar.</p> <p>Esa voz gritadla con unión váyase a destrozar al moro, váyase porque no se diga que el cristiano sin gobierno se cayó en un abismo.</p> <p>Y esto es lo que no quería, pues bien formados están las tropas de nuestro Rey, decid con alta voz: ¡Viva el Rey! ¡Viva la ley! Decid al Embajador que venga.</p>	<p>46. Relación del Rey Cristiano</p> <p>(Delante de un crucifijo encima de una mesa con dos velas encendidas)</p> <p>Hijos míos, cristianos: la batalla va a empezar contra los mahometanos; ni uno solo ha de burlar el valor de nuestras manos.</p> <p>Imponer quiere, traidor, cual siempre, su tiranía, más no sabe que el valor de mis armas, a porfía hará luz sobre su error.</p> <p>Tened fe en nuestro Señor; a la lucha mis soldados, los secuaces del traidor serán pronto aniquilados. Que venga el Embajador.</p>
<p>47. General Cristiano</p> <p>Embajador entrad que el Rey contigo quiere hablar.</p>	<p>47. General Cristiano</p> <p>Entrad, pues, Embajador, que ahora el Rey os quiere hablar.</p>
<p>48. Embajador Cristiano</p>	<p>48. Embajador Cristiano</p>

<p>Delante de vos estoy, Señor, para hacer lo que mandáis, y también tengo valor si con derecho procedéis.</p>	<p>Aquí me tenéis, Señor, vuestro soy; podéis mandar.</p>
<p>49. Rey Cristiano</p> <p>Al Rey moro haréis saber que es lo que quiere elegir, o alejarse de estas tierras o quedarse aquí a morir.</p>	<p>49. Rey Cristiano</p> <p>Al Rey moro habreis de ver y no más que esto decir: alejarse de esta tierra para siempre, o morir.</p>
<p>50. Embajador Cristiano</p> <p>Con gusto lo haré, Señor, más también voy a decir, primero derramar sangre antes que de aquí partir.</p>	<p>50. Embajador Cristiano</p> <p>Señor, bien sé de antemano lo que el moro ha de decir, la guerra contra el cristiano antes que de aquí partir.</p>
<p>51. Rey Cristiano</p> <p>Pues bien; si esto dice, esto es lo que encontrará y si mi sangre maldice la suya derramará.</p>	<p>51. Rey Cristiano</p> <p>Pues bien; ya que así lo dice, no dude la encontrará; que si mi sangre maldice la suya derramará.</p>
<p>52. Embajador Cristiano</p> <p>Pero, Señor, si con un tratado se pudiera alcanzar esto sería ganar sin sangre haber derramado.</p>	<p>52. Embajador Cristiano</p> <p>Pero si con un tratado se pudiese solventar sin sangre haber derramado también sería ganar.</p>
<p>53. Rey Cristiano</p> <p>Esto es lo que digo yo y muy pronto has de hacer lo que os mande mi poder.</p>	<p>53. Rey Cristiano</p> <p>Cobarde llamo al prudente; ya no hay tiempo que perder; cumplid, pues, rápidamente, lo que os manda mi poder.</p>
<p>54. Embajador Cristiano</p> <p>Corriendo, pues, allá voy, presentándome a su vista, le digo con toda prisa:</p>	<p>54. Embajador Cristiano</p> <p>Corriendo pues, allá voy, presentándome a su vista. [suprimit]</p>

<p>caballero aquí estoy.</p>	
<p>55. Rey Moro</p> <p>Ea, valientes moros aquí tenéis al Rey con el escudo de la ley para batirse como toros.</p> <p>Ya no hay cristianismo, ya no hay religión, ya no hay más que el moro con sus derechos y unión.</p> <p>Vos, solemne embajador al cristiano diréis si no entrega sus derechos de existir le privareis.</p>	<p>55. Rey Moro</p> <p>Soldados mahometanos rendid vuestro valor que a luchar con los cristianos vamos pronto con ardor.</p> <p>No queremos cristianismo, fuera aquesta religión y a la lucha ahora mismo [y a la batalla hoy mismo] sin ninguna dilación.</p> <p>Y ya, sin otras razones, le diréis, Embajador: rendiros sin condiciones o morir cual un traidor.</p>
<p>56. Embajador Moro</p> <p>A tanto no aguardara si en mi mano estuviera, su reinado le quemara y su imperio destruyera.</p>	<p>56. Embajador Moro</p> <p>A tanto yo no aguardara si en mi mano estuviera, pues su doctrina quemara y su imperio destruyera.</p>
<p>57. Rey Moro</p> <p>Amigos míos, valor, que con nuestras espadas quedaremos con honor.</p>	<p>57. Rey Moro</p> <p>Empuñad ya los alfanjes con valiente y fuerte mano.</p>
<p>58. Embajador Moro</p> <p>Corriendo voy al campo del cristianismo a que cedan sus derechos si no quieren despotismo.</p>	<p>58. Embajador Moro</p> <p>Voy a llevar tu mensaje al campo del cristiano.</p>
<p>59. Embajador Cristiano</p> <p>Abre la puerta al Rey.</p>	<p>59. Embajador Cristiano</p> <p>Abrid la puerta al Rey.</p>
<p>60. General Moro</p>	<p>60. General Moro</p>

¿Quién sois vos que aquí llegáis?	¿Quién sois vos que aquí llegáis?
<p>61. Embajador Cristiano</p> <p>Como así lo preguntáis [?] Del cristiano el embajador que quiere hablar con el Rey.</p>	<p>61. Embajador Cristiano</p> <p>¿Por qué así lo preguntáis? Hablar quiero con el Rey.</p>
<p>62. General Moro</p> <p>Aguardad que avisaré a mi real Magestad[,] un poco se tiene que aguardar y al momento volveré.</p> <p>Sabrá, supremo Señor, que en este punto ha llegado del cristiano el embajador; quiere entrar en palacio, licencia pide, Señor.</p>	<p>62. General Moro</p> <p>Está bien. Avisaré a mi real Magestad vuestra llegada. Aguardad y al instante volveré.</p> <p>Sabréis, supremo Señor, que ha llegado del cristiano quien diz ser su Embajador en el campo mahometano.</p>
<p>63. Rey Moro</p> <p>Dile, pues, que entre.</p>	<p>63. Rey Moro</p> <p>Decid que pase al instante; dispuesto estoy a escuchar.</p>
<p>64. General Moro</p> <p>Embajador entrad, que ya al Rey podéis hablar.</p>	<p>64. General Moro</p> <p>Embajador adelante; a mi Rey podéis hablar.</p>
<p>65. Embajador Cristiano</p> <p>De mandato de mi Rey os digo que os alejéis, y si no me creéis a mi creeréis a mi ley.</p>	<p>65. Embajador Cristiano</p> <p>Aconsejo os alejéis, por mandato de mi Rey, y si a mi no me creéis, impondremos nuestra ley.</p>
<p>66. Rey Moro</p> <p>Aléjate de mi presencia, si no, te mando ahorcar, di al Rey de tu existencia que hoy mismo me va a probar.</p>	<p>66. Rey Moro</p> <p>Lejos huid de mi presencia, antes no os mande colgar. De vuestro Rey la insolencia no la puedo tolerar.</p>

<p>67. Embajador Cristiano</p> <p>No hay que detenerse un instante porque decididos estamos [:] o perecer de nuestras manos o no pasar más adelante.</p>	<p>67. Embajador Cristiano</p> <p>Meditad un solo instante pues decididos estamos[:] que si pasais adelante morireis a nuestras manos.</p>
<p>68. Rey Moro</p> <p>No es menester hasta ahora el usar tanto rigor [;] puede ser que en tu vista abandonaremos tu furor.</p>	<p>68. Rey Moro</p> <p>Tanto orgullo y osadía ya no acierto a comprender, no nació el alba del día que nos vea perecer.</p>
<p>69. Embajador Cristiano</p> <p>Mirad lo que contestáis a esta orden real [;] que si no correspondéis probareis nuestro puñal.</p>	<p>69. Embajador Cristiano</p> <p>Pensad bien qué contestáis a aquesta orden de mi Rey, si morir no deseais bajo el peso de la Ley.</p>
<p>70. Rey Moro</p> <p>Embajador escuchad: a vuestro Rey diréis que decidido estoy, o romperemos sus banderas o pereceremos hoy.</p>	<p>70. Rey Moro</p> <p>Oíd: a vuestro caudillo le diréis que estoy ansioso de cegarle con el brillo del alfanje victorioso.</p>
<p>71. Embajador Cristiano</p> <p>Pues, adiós, moro cobarde, que de ti me he de vengar, Vive Dios, si no fuera tarde con la espada te iba a pasar.</p>	<p>71. Embajador Cristiano</p> <p>Tu soberbia será en vano y otra vez te engañarás, pues que de mi soberano el castigo sufrirás.</p>
<p>72. Rey Moro</p> <p>Pues bien, a la batalla vamos [,] nadie se ha de escapar del furor de nuestras manos y tu gran dios Mahomed.</p>	<p>72. Rey Moro</p> <p>Vamos, pues, a la batalla, que ninguno escapará, saltaremos la muralla por Mahoma y por Alá.</p>
<p>73. Embajador Cristiano</p> <p>Anda moro maldito,</p>	<p>73. Embajador Cristiano</p> <p>Queda ahí, moro maldito,</p>

<p>moro vil, moro traidor, que nunca tuviste valor sino en la lengua y el pito.</p>	<p>con tu odio y tu rencor, pero sabe que está escrito que morir has sin honor.</p>
<p>74. Rey Moro</p> <p>Protegermos con tu valor y quedaremos con honor y de diamantes coronados pues vamos todos a la batalla.</p>	<p>74. Rey Moro</p> <p>Alá vela por mi grey; fío en su omnipotencia. Sólo un Dios y sólo un Rey! Salid ya de mi presencia.</p>
<p>75. Embajador Moro</p> <p>Abra la guardia al Rey.</p>	<p>75. Embajador Moro</p> <p>Abrid la puerta del Rey.</p>
<p>76. General Cristiano</p> <p>Quién sois vos que aquí llegáis?</p>	<p>76. General Cristiano</p> <p>¿Quién sois vos que aquí llegáis?</p>
<p>77. Embajador Moro</p> <p>Cómo así lo preguntáis? del Turco el embajador quiere hablar con el Rey.</p>	<p>77. Embajador Moro</p> <p>¿Por qué así lo preguntáis? Hablar quiero con el Rey.</p>
<p>78. General Cristiano</p> <p>Aguarda que avisaré a mi real Magestad [;] un poco se ha de aguardar y al momento volveré.</p> <p>Sabrá [,] supremo Señor[,] que en este momento ha llegado del turco el embajador[.] Quiere entrar en palacio [;] licencia pide, Señor.</p>	<p>78. General Cristiano</p> <p>Está bien. Avisaré a mi real Magestad [;] vuestra llegada. Aguardad y al instante volveré.</p> <p>Sabréis, supremo Señor que llegó del mahometano quien dice ser su embajador en el campo cristiano.</p>
<p>79. Rey Cristiano</p> <p>Dile que entre.</p>	<p>79. Rey Cristiano</p> <p>Decid que pase al instante. Dispuesto estoy a escuchar.</p> <p>[afegit: 79 bis General Cristiano</p>

	Embajador, adelante; y a mi Rey podeis hablar.]
<p>80. Embajador Moro</p> <p>me ha dicho mi soberano que si los derechos no cedéis todos vosotros moriréis del furor de nuestras manos.</p>	<p>80. Embajador Moro</p> <p>me ha dicho mi soberano que si el campo no cedéis sin remedio moriréis bajo el peso de su mano.</p>
<p>81. Rey Cristiano</p> <p>Dile a tu Rey infame y traidor y perjuro de la ley que yo en derecho soy Rey para quitarle su rencor.</p>	<p>81. Rey Cristiano</p> <p>Tus bravatas, insensato, no hacen mella en mi valor.</p>
<p>82. Embajador Moro</p> <p>Pues allá voy, y os aseguro yo que todos moriréis hoy.</p>	<p>82. Embajador Moro</p> <p>No es posible ningún trato entre vos y mi Señor.</p>
<p>83. Embajador Cristiano</p> <p>Abra la guardia al Rey.</p>	<p>83. Embajador Cristiano</p> <p>Abrid la puerta del Rey.</p>
<p>84. General Cristiano</p> <p>Quién sois vos que aquí llegáis?</p>	<p>84. General Cristiano</p> <p>¿Quién sois vos que aquí llegáis?</p>
<p>85. Embajador Cristiano</p> <p>Cómo así lo preguntáis? del cristiano el embajador quiere hablar con el Rey.</p>	<p>85. Embajador Cristiano</p> <p>¿Por qué así lo preguntáis? Hablar quiero con el Rey.</p>
<p>86. General Cristiano</p> <p>Aguarda que avisaré a mi real Magestad[;] [un poco se ha de aguardar] [<i>manca a l'original</i>] y al momento volveré.</p>	<p>86. General Cristiano</p> <p>Está bien. Avisaré a mi real Magestad vuestra llegada. Aguardad y al instante volveré.</p> <p>Sabréis, supremo Señor</p>

<p>Sabr� [,] supremo Señor[,] que en este momento ha llegado del cristiano el embajador[.] Quiere entrar [en palacio [;]] licencia pide, Señor.</p>	<p>que del campo mahometano lleg� nuestro embajador oh, glorioso Rey cristiano.</p>
<p style="text-align: center;">87. Rey Cristiano</p> <p>Dile, pues, que entre.</p>	<p style="text-align: center;">87. Rey Cristiano</p> <p>Decid que pase al instante. Dispuesto estoy a escuchar.</p>
<p style="text-align: center;">88. General Cristiano</p> <p>Embajador entrad que con el Rey se puede hablar.</p>	<p style="text-align: center;">88. General Cristiano</p> <p>Embajador, adelante; a mi Rey podeis hablar.</p>
<p style="text-align: center;">89. Embajador Cristiano</p> <p>Ya el moro va llegando para empezar el combate, y dice que no quiere marcharse ni por orden ni por mando.</p>	<p style="text-align: center;">89. Embajador Cristiano</p> <p>Las huestes para el envite tiene a punto el musulmán y otras razones no admite que imponernos el Corán.</p>
<p style="text-align: center;">90. Rey Cristiano</p> <p>Pues, a vosotros, hijos míos, esto os voy a decir: o quedar con la nuestra o vencer o morir. Viva el Rey! Viva la ley!</p>	<p style="text-align: center;">90. Rey Cristiano</p> <p>Aceptamos, pues, la guerra con ardiente corazón; triunfará en toda la tierra nuestra santa Relig�n.</p>
<p style="text-align: center;">91. Todos</p> <p>Viva !</p>	<p style="text-align: center;">91. Todos</p> <p>Viva el Rey !</p>
<p style="text-align: center;">92. Embajador Moro</p> <p>Abra la guardia al Rey.</p>	<p style="text-align: center;">92. Embajador Moro</p> <p>Abrid la puerta del Rey.</p>
<p style="text-align: center;">93. General Moro</p> <p>Quien sois vos que aquí llegáis?</p>	<p style="text-align: center;">93. General Moro</p> <p>�Qui�n sois vos que aquí llegáis?</p>
<p style="text-align: center;">94. Embajador Moro</p>	<p style="text-align: center;">94. Embajador Moro</p>

<p>Como así lo preguntáis? del Turco el embajador quiere hablar con el Rey.</p>	<p>¿Por qué así lo preguntáis? Hablar quiero con el Rey.</p>
<p>95. General Moro</p> <p>Aguarda que avisaré a mi real Magestad[;] un poco se ha de aguardar y al momento volveré.</p> <p>Sabrá [,] supremo Señor [,] que en este momento ha llegado del turco el embajador[.] Quiere entrar en su palacio; licencia pide, Señor.</p>	<p>95. General Moro</p> <p>Está bien. Avisaré a mi real Magestad vuestra llegada. Aguardad y al instante volveré.</p> <p>Sabréis, supremo Señor, que ahora acaba de llegar del turco el embajador y con vos pretende hablar.</p>
<p>96. Rey Moro</p> <p>Dile, pues, que entre.</p>	<p>96. Rey Moro</p> <p>Decid que pase al instante. Dispuesto estoy a escuchar.</p>
<p>97. General Moro</p> <p>Embajador, entrad, que con el Rey ya puede hablar.</p>	<p>97. General Moro</p> <p>Embajador, adelante que ya al Rey podeis hablar.</p>
<p>98. Embajador Moro</p> <p>El cristiano nos dice que no quiere nuestro Rey sino quitarnos la vida y después pondrá su ley.</p>	<p>98. Embajador Moro</p> <p>En oyendo al Rey cristiano sólo nos queda luchar, que es su voz la del tirano que nos quiere sojuzgar.</p>
<p>99. Rey Moro</p> <p>Pues bien: Vosotros, valientes campeones [,] tenéis valor y tesón, el cristiano ha denunciado deshacer nuestra unión.</p>	<p>99. Rey Moro</p> <p>Pues, valientes campeones[,] confiad en mi poder. ¡Arriba los corazones! ¡A luchar y a vencer!</p>
<p>100. Todos</p>	<p>100. Todos</p>

Valor tenemos.	Viva el Rey!
<p>101. Rey Moro</p> <p>Pues bien; todos a la batalla; valor y tesón que con la victoria quedaremos hoy.</p>	<p>101. Rey Moro [suprimir]</p>
<p>102. General Moro</p> <p>Qué tenéis, mi Rey y señor que estáis tan triste y lloroso? suspended vuestro dolor como Rey tan poderoso vuestras armas tomaré y a la batalla iré.</p> <p>Quien las armas del Rey toma es cosa seria y notoria saldremos de la victoria con la ayuda de Mahoma. Y si me dais licencia me voy a reconocer el campo donde estoy.</p>	<p>102. General Moro</p> <p>Quien las armas del Rey toma es cosa cierta y notoria que saldrá con la victoria con la ayuda de Mahoma.</p> <p>A las armas mis valientes, [tocan alarma] A la lucha! A vencer! los cristianos insolentes el polvo habrán de morder.</p>
<p>103. Rey Moro</p> <p>Ya la tenéis. Haced lo que queráis.</p>	<p>103. Rey Moro [suprimir]</p>
<p>104. General Moro</p> <p>Ea, moros, ea! alerta [;] a reconocer me voy el campo donde estoy porque nadie se desmaye.</p> <p>(reconoce el campo y dice:)</p> <p>Ea, moros embestid! (tocan alarma) al arma tocan; guerra! al asalto, seguid, seguid!</p>	<p>104. General Moro [suprimir]</p>
<p>105. General Cristiano</p> <p>Ea, valientes cristianos! hoy tenemos que reñir.</p>	<p>105. General Cristiano</p> <p>Ea, valientes cristianos! hoy tenemos que reñir,</p>

<p>Quedar con la nuestra, o vencer o morir.</p>	<p>derrotar los mahometanos, para siempre, o sucumbir.</p>
<p>106. General Moro</p> <p>Ea, valientes moros los alfanges empuñad, que caigan de los cristianos las cabezas sin piedad.</p>	<p>106. General Moro</p> <p>Ea, bravos mahometanos! los alfanges empuñad, que caigan de los cristianos las cabezas sin piedad.</p>
<p>107. General Moro</p> <p>Oh, Mahoma, que es esto [?] un campo tan bien parado [...] oh, rabia! oh, lloro! el cristiano que se atreve a desbaratar mi gente.</p> <p>Yo daré parte al Rey aunque la vida me cueste, más ¡ay! ¿qué traición es ésta?</p>	<p>107. General Moro</p> <p>Oh, Mahoma! Oh, hados crueles! ¿Cómo puedes, mi señor, abandonar a tus fieles en la sima del horror?</p>
<p>108. General Moro</p> <p>Abre la guardia al Rey</p>	<p>108. General Moro</p> <p>Abrid la puerta del Rey.</p>
<p>109. Embajador Moro</p> <p>¿Quién sois vos que aquí llegáis?</p>	<p>109. Embajador Moro</p> <p>¿Quién sois vos que aquí llegáis?</p>
<p>110. General Moro</p> <p>¿Cómo así lo preguntáis? del campo el General quiere hablar con el Rey.</p>	<p>110. General Moro</p> <p>¿Por qué así lo preguntais? Hablar quiero con el Rey.</p>
<p>111. Embajador Moro</p> <p>Aguarde que avisaré a su real Magestad; un poco se ha de aguardar y al momento volveré.</p> <p>En este punto ha llegado, de su campo el General, ni sé si viene por bien o mal.</p>	<p>111. Embajador Moro</p> <p>Está bien. Avisaré a mi real magestad [vuestra llegada. Aguardad] y al instante volveré.</p> <p>Sabréis, supremo Señor, que ahora acaba de llegar el General, con furor</p>

Licencia pide de gracia.	y con vos pretende hablar.
112. Rey Moro Dile que entre.	112. Rey Moro Decid que pase al instante. Dispuesto estoy a escuchar.
113. Embajador Moro General, llegad, que con el Rey ya podéis hablar.	113. Embajador Moro General moro, adelante, con el Rey podéis hablar.
114. General Moro Aquí vengo con presteza delante de vuestra alteza para decirle quien soy. Señor, yo soy su general; pido de vos licencia para explicarle mi paso.	114. General Moro Señor, vengo desolado; malas noticias, Señor; en el campo abandonado sólo muerte hay y horror.
115. Rey Moro Ya temo en tu venida. Pues di, no tengas temor.	115. Rey Moro Habla ya sin dilaciones, dilo todo, sin temor.
116. General Moro Sabrá, supremo Señor, que siendo la luna tan alta, por su divino valor ha llegado el cristiano con su gran arrogancia que de sus manos propias bien nos quitó la ganancia, todo el campo destrozando sin quedar moro ninguno, solamente en vida uno que es el que más me importa.	116. General Moro En un mar de confusiones anegado estoy, Señor. Nos ha sido la fortuna tan funesta, que Alá apagar quiso la luna que jamás se encenderá. Todo el campo está sembrado de muerte, espanto y horror; no queda un solo soldado; sólo yo, por mi dolor.
117. Rey Moro Qué viste y qué hiciste [?] malditas nuevas tan tristes y de pesares para mi. Juro [,]	117. Rey Moro Tristes nuevas, a fe mía las que acabas de traer, mas antes no acabe el día

<p>que Mahoma esté aquí, que la tienen que pagar por mi corona real, el premio les ha de quitar por haber causado tanto mal. saca papel, tintero y pluma, vete al Rey de los cristianos y dile que de mis manos me tengo que vengar de él. Vete pronto y volando pues que ya estoy rabiando. Y qué? No vas?</p>	<p>mi venganza habrás de ver. Véte al Rey de los cristianos sin temer, ni vacilar y dile que con mis manos su sangre he de derramar. A qué esperas? Ve enseguida!</p>
<p>118. General Moro</p> <p>Sí, señor; al momento iré y muy pronto volveré.</p>	<p>118. General Moro</p> <p>Señor; al momento iré, y aunque me cueste la vida su respuesta os traeré.</p>
<p>119. Rey Moro</p> <p>Toma estas cadenas para las delicias del camino.</p>	<p>119. Rey Moro</p> <p>[suprimir]</p>
<p>120. General Moro</p> <p>Tómalas, criado mio.</p>	<p>120. General Moro</p> <p>[suprimir]</p>
<p>121. General Moro</p> <p>Abra la guardia al Rey</p>	<p>121. General Moro</p> <p>Abrid la puerta del Rey</p>
<p>122. Embajador Cristiano</p> <p>¿Quién sois vos que aquí llegáis?</p>	<p>122. Embajador Cristiano</p> <p>¿Quién sois vos que aquí llegáis?</p>
<p>123. General Moro</p> <p>¿Cómo así lo preguntáis? del Turco el General y quiero hablar con el Rey.</p>	<p>123. General Moro</p> <p>¿Por qué así lo preguntáis? Hablar quiero con el Rey.</p>
<p>124. Embajador Cristiano</p> <p>Aguarda que avisaré</p>	<p>124. Embajador Cristiano</p> <p>Está bien. Avisaré</p>

<p>a mi real Magestad; un poco se ha de aguardar y al momento volveré.</p> <p>Sabrá, supremo Señor [,] que en este punto ha llegado del turco el General[.] que quiere entrar en su palacio. Licencia pide, Señor.</p>	<p>a mi real Magestad [vuestra llegada. Aguardad] y al instante volveré.</p> <p>Sabréis, supremo Señor que ahora acaba de llegar un musulmán con furor y con vos pretende hablar.</p>
<p style="text-align: center;">125. Rey Cristiano</p> <p>Pues dile que entre.</p>	<p style="text-align: center;">125. Rey Cristiano</p> <p>Decid que pase al instante. Dispuesto estoy a escuchar.</p>
<p style="text-align: center;">126. Embajador Cristiano</p> <p>Vos, General, entrad. Con el Rey podéis hablar y cuidado en su lengua que sea prudente.</p>	<p style="text-align: center;">126. Embajador Cristiano</p> <p>General moro, adelante; con el Rey podéis hablar.</p>
<p style="text-align: center;">127. General Moro</p> <p>De parte de mi soberano tomad ese papel escrito de su propia mano. Hoy lo desafía a la muralla para tener la batalla y tomad esta cadena para las delicias del camino.</p>	<p style="text-align: center;">127. General Moro</p> <p>De orden de mi soberano aquí estoy, señor: Oíd: desafío al Rey cristiano a muerte y en buena lid.</p>
<p style="text-align: center;">128. Rey Cristiano</p> <p>Si un moro se ha de aguardar este es el moro que porfía tomándole la voz. Di a tu Rey que le aguardo.</p>	<p style="text-align: center;">128. Rey Cristiano</p> <p>Di a tu Rey que espada en mano aquí le he de esperar, que jamás un mahometano mi pendón ha de humillar.</p>
<p style="text-align: center;">129. General Moro</p> <p>(Viene bailando a encontrar a su Rey y dice)</p> <p>Oh, Mahoma el cristiano dice que os aguarda para tener la batalla.</p>	<p style="text-align: center;">129. General Moro</p> <p>(Va bailando a encontrar a su Rey y dice)</p> <p>Oh, señor! El Rey cristiano a la lucha pronto está.</p>

<p style="text-align: center;">130. Rey Moro</p> <p style="text-align: center;">Pues bien; allá iré yo.</p>	<p style="text-align: center;">130. Rey Moro</p> <p style="text-align: center;">Pues la fuerza de mi mano muy pronto conocerá.</p>
<p style="text-align: center;">131. Rey Cristiano</p> <p>Sea para siempre bendito y alabado el Santísimo Sacramento. A vos, divino Señor, que a mi presencia estáis disfrutando este Pan sagrado que es ¡Oh, mi Dios!, vuestro amor. Aquí está vuestro poder y aunque al parecer pueda comer para el regalo de Dios y soy hombre humano para tan divino bocado.</p> <p>¿Quién no admirará y no se asombrará? Empiezo en nombre de Dios padre y del Hijo y del Espíritu Santo bendito que los tres uno sois. En vos confío hoy, pan celestial, más sabroso que la miel. Hoy seré un San Miguel contra el perro infernal y vosotros, varones míos, poned los ojos en alto y veréis el inmenso Dios en la Hostia consagrada. Pedidle misericordia de nuestros pecados y especialmente yo que soy el más culpable. Oh quién tuviera las lágrimas de David y de Pedro y Magdalena y la fe de gracia llena como quisiste, Señor, que os hiriera una piedra cayendo copiosa sangre de vuestra divina cabeza. Oh, qué ingratitud el hombre por no corresponder a tal firmeza. En fin; me voy muy contento a dar fin a la batalla. Confío, Señor, en vos, que estáis a mi lado. Levantaos todos y quedarse un paso atrás que yo solo quiero pelear.</p>	<p style="text-align: center;">131. Rey Cristiano</p> <p>Sea para siempre bendito y alabado el Santísimo Sacramento. Sé que estáis presente en este Pan sagrado y que en él está vuestro amor y nuestro poder. Hombre indigno soy de semejante regalo.</p> <p>¿Quién no os admirará? ¿Quién no se asombrará ante tanta benignidad y maravilla? Yo os invoco en nombre del Padre, del Hijo y del Espíritu Santo, Dios uno y trino. En vos confío. haced de mi un nuevo San Miguel contra las astucias del infierno y vosotros, mis soldados, poned los ojos en alto y veréis al Todopoderoso en la Hostia consagrada.</p> <p>Pedid a Dios misericordia por nuestros pecados. ¿Quién tuviera las lágrimas de David, de Pedro y de la Magdalena, para alcanzar tu perdón y tu gracia! Lleno de confianza, me apresto para dar fin a la batalla. En vos confío, Señor. Levantaos todos y permaneced un paso atrás que yo solo voy al combate.</p>
<p style="text-align: center;">132. Embajador Cristiano</p> <p style="text-align: center;">No lo permitiré Señor, que allí iré yo con vos.</p>	<p style="text-align: center;">132. Embajador Cristiano</p> <p style="text-align: center;">No lo puedo permitir; al combate iré con vos.</p>
<p style="text-align: center;">133. Rey Cristiano</p> <p style="text-align: center;">No, embajador; que es prometido de Dios. (Al moro:) Ven cerca que el pago te voy a dar.</p>	<p style="text-align: center;">133. Rey Cristiano</p> <p style="text-align: center;">Yo solo he de combatir porque así lo quiere Dios.</p>
<p style="text-align: center;">134. Rey Moro</p> <p style="text-align: center;">Lleno de grande furor</p>	<p style="text-align: center;">134. Rey Moro</p> <p style="text-align: center;">Lleno de grande furor</p>

<p>y de rabia ¡encono vano! la raza del cristiano destrozaré con ardor. Nadie me amedrentará ni a ninguno he de temer con mi bravo proceder mi brazo todo lo aterrará.</p> <p>Imágenes del Santo Cristo y de la Virgen María todas con gran porfía perseguiré como nunca he visto. Por fin, voy a principiar mi brillante intención de la entera destrucción de toda la cristiandad.</p>	<p>como buen mahometano la raza del cristiano venceré con fiero ardor. Mi brazo le aterrará con un bravo proceder; a ninguno he de temer, nada me amedrentará. Las imágenes de Cristo y de la Virgen María destruiré en esta porfía como nunca se haya visto. La luna con clara luz en el cielo brillará y la sombra borraré en todo el mundo la Cruz.</p>
<p style="text-align: center;">135. Ángel</p> <p>Detente, bárbaro, impío, si te ha sufrido el valor y llegar tan atrevido a desafiar a tantos que defienden la fe de Cristo. Ya no puedo sufrir más por tan injusto designio porque en tocando a María de pureza clara armonía.</p> <p>Aquella pura y sin mancha, aquel retrato divino, aquella soberana Reina de los ángeles divinos. Les suplico que me ampare para que vea a cuchillo de cuantos tiranos niegan la fe de su sacro hijo. Ya estoy cansado de verte tan soberbio y tan altivo, veo que sabes, tirano, que habrá gente de castigo. De tus bárbaras razones y del más profundo estilo ya que tanto tu blasonas de valiente y atrevido saca tu cobarde acero, saca tu cobarde filo y verás en breve tiempo del más humilde caudillo que dice la cristiandad. Si saben cortar los filos</p>	<p style="text-align: center;">135. Ángel</p> <p>Ya no puedo tu osadía por más tiempo tolerar cuando el nombre de María pretendiste ahora manchar. A aquella que de pureza un dechado es sin par, espejo do la belleza de Dios se quiso mirar, a la Virgen, mi Señora, habeis todos de rogar que sea la mediadora de esta lucha singular y porque su hijo divino que nos dio su corazón por doquier abra el camino de la humana redención. Y puesto que tan entero hoy te quieres presentar, desenvaina ya tu acero que el combate va a empezar.</p>

<p>de mi vencedora espada. Ea, bárbaro atrevido [,] precipítate a la batalla.</p>	
<p>136. Rey Moro</p> <p>Yo detenerme por ti esto no conseguirás, primero las fuerzas medirás sin separarnos de aquí.</p>	<p>136. Rey Moro</p> <p>Has querido amilanarme; nunca lo conseguirás, pues Alá habrá de ampararme y su gloria tu verás.</p>
<p>137. Ángel</p> <p>Habla menos y obra más, que me enojan tus razones.</p>	<p>137. Ángel</p> <p>Habla menos y obra más, que me enojan tus razones.</p>
<p>138. Rey Moro</p> <p>Si tan pronto me has reñido por tu poder y facultad sino por cierta dificultad que expresarla no he podido.</p>	<p>138. Rey Moro</p> <p>Convencerme tu no has en tan vanas ilusiones. No creo en tal mediadora, pues no puedo comprender madre que virgen pueda ser la que llamas tu Señora.</p>
<p>139. Ángel</p> <p>Levántate, moro, levántate, pronto tu dificultad que con la gracia de Dios confío vencerte.</p>	<p>139. Ángel [suprimit]</p>
<p>140. Rey Moro</p> <p>Yo no puedo comprender que siendo María desposada quedarse ella embarazada sin la pureza perder.</p>	<p>140. Rey Moro [suprimit]</p>
<p>141. Ángel</p> <p>No tienes que poner en duda que esto no ocupa mancha; no habrás visto allá en tus bárbaros países que el hermoso sol, sale y pasa</p>	<p>141. Ángel</p> <p>De un rayo de sol el paso viste a través de un cristal. Lo has visto. ¿Lo rompe acaso? Pues la gracia celestial así penetró en María,</p>

<p>por el cristal sin romper el vidrio? Así mismo entró en María aquel Cristo de virginidad como antes de haber nacido.</p>	<p>así la bañó en su luz y por ello concebía a Aquel que murió en la cruz.</p>
<p style="text-align: center;">142. Rey Moro</p> <p>Ya me rindo a tus razones, me confundo por altivo, a tus pies estoy rendido, castiga mis rebeliones.</p>	<p style="text-align: center;">142. Rey Moro</p> <p>Ya me rindo a tus razones, y a tus pies me he de humillar; castigo a mis rebeliones estoy pronto a aceptar.</p>
<p style="text-align: center;">143. Ángel</p> <p>Ya estás vencido, tirano, castigado en tu soberbia, si a Dios no le confiesas y de tu secta no te apartas con esta punta de espada que la llevo por bandera por triunfo de mi mano. Ea, moro, a Dios confiesa y a su madre soberana.</p>	<p style="text-align: center;">143. Ángel</p> <p>Ya estás vencido, tirano, castigado en tu osadía; confiesa a Dios soberano y a la Virgen María.</p>
<p style="text-align: center;">144. Rey Moro</p> <p>Ya estoy vencido</p>	<p style="text-align: center;">144. Rey Moro</p> <p>Vencido estoy y rendido.</p>

145.
Àngel

Luz gloria de paganos
este moro es convertido
que si Dios me da la gracia
para convertir más moros
que no hay gotas de agua
en el mar y su abismo.
Y para hacer tal prodigio
abrázame, oh, amigo!
que siempre estaré en tu compañía
para defender la fe de Cristo.

Temblará de nuestro brazo
el hereje turco y judío;
y así se acaba el baile.

De las faltas que hicimos
perdón a todos pedimos.

FIN

145.
Àngel

La batalla ha terminado
y el moro está convertido.
Gracias a Dios que ha trocado
en hermano un enemigo.
Acércate, pues, hermano
y redímete conmigo
que el poder del cristiano
a todo el mundo ahora alcanza.
Y así termina la danza.

De las faltas que hicimos
perdón a todos pedimos.

FIN

LA PATERA DE L'AGRUPACIÓ FOLKLÒRICA IGUALADINA (1901-1999): COMPARATIVA

Tria i compilació prèvia de Carina Alcoberro sobre Gabriel Castellà 1932
Traducció catalana d'Ernest Farrés 1999

1998-2021

LA PATERA (tria de Carina Alcoberro)	TRADUCCIÓ d'Ernest Farrés
<p style="text-align: center;">1 Embajador Cristiano</p> <p>Salud a los presentes vecinos y extraños que habéis venido a participar del regocijo de las fiestas de San Bartolomé.</p> <p>Entended que habrá en este día un combate muy sangriento en un campo de batalla donde formados están los guerreros.</p> <p>Ved ahí a los soldados de Mahoma que han desembarcado de noche desafiando a los cristianos.</p> <p>El demonio está de su parte, y San Miguel de la parte de los cristianos.</p> <p style="text-align: center;">Miguel es más fuerte que Lucifer.</p> <p>¿Quiénes saldrán vencedores de este combate? Sólo Dios lo sabe.</p> <p>Sueño que vuestras cabezas caerán cortadas al grito de Dios y Santiago!</p>	<p style="text-align: center;">Ambaixador cristià</p> <p>Salut als veïns i forasters que heu vingut a participar de la joia de les festes de Sant Bartomeu.</p> <p>Tingueu en compte que en el dia d'avui s'esdevindrà un cruent combat sobre un camp de batalla on els guerrers ja estan formats...</p> <p>Heus ací aquest esquadró de soldats de Mahoma, que han desembarcat de nit i han desafiat als cristians.</p> <p>El dimoni els fa costat mentre Sant Miquel dóna suport als cristians.</p> <p style="text-align: center;">Miquel és més fort que Llucifer.</p> <p>Qui serà el vencedor d'aquest combat? Només Déu ho sap...</p> <p>Veig en somnis com us tallen els caps al crit de Déu i de Sant Jaume...!</p>
<p style="text-align: center;">2 Embajador moro [Contestación del Rey Moro]</p> <p>¿Concluiste, fementido, bárbaro, cruel é inhumano? Lo que has propuesto es en vano, sin razón y sin sentido.</p> <p>Si: queremos estendernos por el universo entero, destrozando con esmero vuestra ley, y otra poneros.</p>	<p style="text-align: center;">Ambaixador Moro</p> <p>Acabares fementit, Bàrbar cruel i inhumà? Fas una proposta en va, Sense raó ni sentit.</p> <p>Sí, cobegem desplegar-nos Per tot l'univers sencer, Les vostres lleis fer malbé i unes altres imposar-vos.</p>
<p style="text-align: center;">3 Confidente Cristiano</p> <p>Mi Señor, no hay que temer; cumpliré mi obligación descubriendo á discreción lo que pretenden hacer.</p> <p>Lo principal en la guerra son los buenos confidentes, que con astucias prudentes al enemigo aterra.</p> <p>Y así Señor descuidad, Prevenid lo necesario, Del ejército contrario descubriré la verdad.</p>	<p style="text-align: center;">Confidente Cristiano</p> <p>Tranquil, Senyor, compliré la meva obligació i sabré amb discreció el que es disposen a fer.</p> <p>El que compta en una guerra és un hàbil confident que amb habilitat prudent el nostre enemic aterra.</p> <p>Senyor, no estigueu torbat; previngueu el necessari, car de l'exèrcit contrari jo sabré la veritat.</p>

<p>9. Soldado cristiano [Cristiano segundo]</p> <p>En español territorio han querido ellos entrar, mas de aqui se han de llevar el castigo meritorio. De esta España al infierno tendran todos que pasar, pudiendo alli escudriñar si es Mahoma el Dios eterno.</p>	<p>Soldat Cristià</p> <p>En espanyol territori ells han volgut endinsar-se més l'únic que han d'emportar-se és un càstig meritori. D'aquesta Espanya a l'infern acabaran tots passant i així descobrir podran si és Mahoma el Déu etern.</p>
<p>12. Soldado moro: [Moro tercero]</p> <p>Tú, cristiano maldito! De moros no digas mal, pues con mi alfange y puñal pronto la vida te quito.</p>	<p>Soldat moro</p> <p>Tú, maleït cristià! dels moros no diguis mal perquè amb l'alfange i punyal fàcilment et puc matar.</p>
<p>14. [Moro cuarto]</p> <p>Aunque tenga de verter cuanta sangre hay en mis venas no me importa si en cadenas a todos os puedo ver. Que con nuestro gran arrojo Mahoma triunfará, Y el cristiano se verá siempre errante y con despojo.</p>	<p>[prosegueix]</p> <p>Encara que hagi de treure la sang de les meves venes, no m'importa si amb cadenes llgats a tots us puc veure. Que amb la nostra fortitud Mahoma triomfarà i el cristià es trobarà sempre errant i desvalgut.</p>
<p>49. Rey Cristiano</p> <p>Al Rey moro hareis saber diga qué piensa elegir: si alejarse de esta tierra ó quedarse aquí a morir.</p>	<p>Rei Cristià</p> <p>Al rei moro li heu de dir quina elecció farà: o d'aquest indret marxar o bé quedar-se i morir.</p>
<p>50. Embajador Cristiano</p> <p>Señor, con gusto lo haré; pero es que va a decir: primero derramar sangre antes que de aquí partir.</p>	<p>Ambaixador Cristià</p> <p>Ho faré de gust, Senyor, però li seré molt franc: preferirà vessar sang que abandonar tot això.</p>

<p>51. Rey Cristiano</p> <p>¿Si? Pues bien; si esto dice no dude lo encontrará; que si mi sangre maldice la suya derramará.</p>	<p>Rei Cristià</p> <p>Ah sí? D'acord, si això diu altra cosa no tindrà; la seva sang vessarà si la meva sang maldiu.</p>
<p>52. Embajador Cristiano</p> <p>Pero... si con un tratado se pudiese solventar, sin sangre haber derramado tambien sería ganar.</p>	<p>Ambaixador Cristià</p> <p>I si amb un tractat la història tingués un bon acaball, no provocar cap estrall també fóra una victòria.</p>
<p>53. Rey Cristiano</p> <p>Tal vez sería imprudente y no hay tiempo que perder; cumplid inmediatamente lo que manda mi poder.</p>	<p>Rei Cristià</p> <p>Potser seria imprudent quan el temps és limitat; que les coses que he manat s'acompleixin al moment.</p>
<p>55. Rey Moro</p> <p>No queremos cristianismo Fuera aquesta religión, y a la batalla hoy mismo sin ninguna dilación. Vos, mi gran Embajador, al cristiano le direis, si no cede sus derechos de existir le privareis.</p>	<p>Rei Moro</p> <p>No volem res cristià, ni aquesta religió; vull que sense aturador aneu ara a batallar. Vós, gran ambaixador meu, mostreu-li al cristià els fets: si no cedeix els seus drets la vida li llevareu.</p>
<p>56. Embajador Moro</p> <p>Tanto yo no lo aguardara si en mi mano ello estuviera pues si doctrina quemara y su imperio destruyera.</p>	<p>Ambaixador Moro</p> <p>Jo no esperaria tant si fos per mi: cremaria la doctrina i abatria el seu imperi a l'instant.</p>
<p>59. Embajador Cristiano</p> <p>Abrid la puerta del Rey.</p>	<p>Ambaixador Cristià</p> <p>Obriu la porta del Rei</p>
<p>60. General Moro</p>	<p>General Moro</p>

¿Quién sois vos que así llegáis?	Qui sou vós que ara arribeu?
<p>61. Embajador Cristiano</p> <p>¡Cómo! así lo preguntáis ? Yo quiero hablar con el Rey.</p>	<p>Ambaixador Cristià</p> <p>Encara m'ho pregunteu? Demano parlar amb el Rei.</p>
<p>62. General Moro</p> <p>Está bien. Avisaré a mi real Magestad vuestra llegada. Aguardad y al momento volveré.</p>	<p>General Moro</p> <p>Entesos! Avisaré a ma reial magestat per dir-li que ha arribat i tot seguit tornaré.</p>
<p>64. General Moro</p> <p>Gran Embajador entrad, Y á mi Rey podéis hablar.</p>	<p>[prosegueix]</p> <p>Gran ambaixador, passeu, que amb el Rei parlar podeu.</p>
<p>65. Embajador Cristiano</p> <p>Aconsejo os alejéis Por mandato de mi Rey y si á mí no me creéis se aplicará nuestra ley.</p>	<p>Ambaixador Cristià</p> <p>Per voluntat del meu Rei us aconsello fugir i si no em creieu a mi se us aplicarà la llei.</p>
<p>66. Rey Moro</p> <p>Lejos, huid de mi presencia antes no os mande ahorcar. De vuestro Rey la existencia no la puedo perdonar.</p>	<p>Rei Moro</p> <p>Lluny de la meva presència abans no us faci penjar; jo no penso perdonar del vostre Rei l'existència.</p>
<p>67. Embajador Cristiano</p> <p>No os detengais ni un instante pues decididos estamos que si pasáis adelante morireis á nuestras manos.</p>	<p>Ambaixador Cristià</p> <p>No us atureu ni un segon, tenim infinit aguant i si seguïu endavant anireu a l'altre món.</p>
<p>Gabriel Castellà 1932</p> <p>68.</p>	<p>[Parlaments suprimits en la tria de 1999]</p>

<p>Rey Moro No será de menester el usar tanto rigor. a la vista puede ser que aplaquemos su furor. 69. Embajador Cristiano Pensad bien qué contestais á aquesta orden real. ¿Es que los moros deseais provocarnos al puñal?</p>	
<p>70. Rey Moro Escuchad: á vuestro Rey decid que animoso estoy, Romperemos sus banderas ó pereceremos hoy.</p>	<p>Rei Moro Alerta! estic disposat, perquè no conec barreres, a destrossar les banderes o a morir ben aviat.</p>
<p>71. Embajador Cristiano Pues adiós moro cobarde.</p>	<p>Ambaixador Cristià Doncs adéu, moro covard.</p>
<p>134. Rey Moro Lleno del grande furor como fiel mahometano la raza infiel del cristiano destrozaré con ardor. Mi brazo la aterrará con un bravo proceder; á ninguno he de temer; nada me amedrentará. Las imágenes de Cristo y de la Virgen María perseguiré en mi porfia como nunca se haya visto</p>	<p>Rei Moro Ple d'una fúria inhumana, com a mahometà bo destruiré amb gran ardor la vil raça cristiana. El meu braç l'aterrarà, amb un valent procedir no em farà ningú patir i res no m'espantarà. Tant les imatges de Crist com de la Verge Maria perseguiré amb energia com fins ara no s'ha vist.</p>
<p>135. Argangel San Miguel aquella Virgen sin mancha y de un divino destello; aquella sagrada Reina de los ángeles del cielo.</p>	<p>Arcàngel Sant Miquel Aquella Verge Sagrada com divins llamps de tempestes de tots els àngels celestes és la reina destacada.</p>

145.

**No se sap qui diu:
[Àngel]**

Y de las faltas que hicimos
perdon á todos pedimos.

Tots els moros

I de les faltes que fem
a tots perdó demanem.

ALTRES TEXTOS AMB PRESENCIA D'ALTERITAT SARRAÏNA (1702-1905)

BALL DE MOROS Y CRISTIANS [Ball de Viena] (Sant Martí de Tous, 1900)

**Fons Joan Amades de la
Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural**

Caixa 63 (document 1.5.1.47)
Obsequi de Carme Mas de Tous – maig del 1953

Edició i revisió a cura de

Daniel Vilarrúbias

2019

**Ball de Moros y Cristians
1900**

Nº	Personatjes	Representans	
1	Aleix Llorach	Rey dels cristians	Angel ne feu Joseph Bisbal Domenech
2	Martí Claramunt	Rey dels moros	
3	Joseph Codina	Governador (cristià)	
4	Juan Fabregat	Embajador (cristià)	
5	Juan Marsal	Gran Sultán (moro)	
6	Jaume Aribau	Marquès de Sta. Cruz (cristià)	
7	Martí Viadiu	Hijo del Sultán (moro)	
8	Juan Guitart	Marquès de Damas (cristià)	
9	Jaume Castells	Salin (moro)	
10	Pere Rius	Duque de Vaviera (cristià)	
11	Isidro Marimont	Segalà (moro)	
12	Sebastià Mateu	Duque de Sensonia (cristià)	
13	Joseph Marimont	Sufí (moro)	
14	Joseph Mateu	Duque de Lorena (cristià)	
15	Franc[is]co Trulls	Graf (moro)	
16	Joseph Sensarrich	Duque de Palonia (cristià)	
17	Pere Pons	Valiente mata cuatro (moro)	
18	Martí Cuadras	Jigante Goliat (cristià)	
19	Celestino Cuadras	Perxatanero (moro)	
20	Gabriel Valls	Muza (moro)	
21	Isidro Panadès	Duque de Layana (cristià)	
22	Periquel-lo	Muley caudillo moro	

Governador

Oigan atentos senyores,
 pues los aires del silencio
 á la más horrible empresa
 el mundo nos ha compuesto.
 ha intentado el gran turco
 obrar como á supervo
 sacarnos á nuestro Rey
 de su corte y de su Imperio.
 D. Carlos aquel de Austria
 y la prenda más discierta
 de la alta casa de españa
 Emperador en su puesta.
 Jo se vien que ba marchando
 un gran Vicir que sustenta
 de su Rey muy bien la órden:
 un Sultán que dá aliento
 un Muley que tan soberbio
 un Graf que se supone
 estar en lugar teniente

un Salin y un Sufí
y un valiente Segalà
el valiente mata cuatro
que presto se ba á juntar
con el gran perxatanero.
Van Asaltarnos à Biena
con grande ira y furor
armados y con medias lunas
y un Ejército aterrador
vienen à declarar guerra
à nuestra Patria y Religión
y ahun más que se opone
á pizar nuestro pendon
mas no me an de espantar
esta mahometana gente
ya que el valor me dà aliento
por asistir à tal empresa
tengo cielos ayudarme
que no me dejarà quien quiera
defender la fe de Cristo
ò morir en esta guerra.
No me espanta el Vicir
ni el Sultan mucho menos
ni valientes ni famozos
ni muzas ni todos ellos.
Tomat aliento soldados
en tal terminante empresa
ciudadanos à si mismo
que yo no entregaré à Biena
ò morir ò defenderla
y si vienen à asaltarla
como han dicho por cierto
entonces conoceran
el gobernador de Biena.

+++++++

Aquí la música tocarà lo que ba indicat a la pà[gi]na [x] y diu lo

Rey Cristià

Ací nos hemos llegado
señores con su licencia
contra del turco Vicir
tendremos muy limpia guerra.
Y si los cristianos vencen
como de razon se cree
publicando los triunfos
diremos ¡Viva nuestras leyes!
Dios te salve patria mia
Patria mia Dios te salve
por que tengo por Patrón

San Martín que siempre nos valga
y la Virgen del rosario
nos dà su favor y amparo
gloria en el otro mundo
y gracia en este bayle.

Rey Moro

Con grán cuydado estoy puesto
yo solo he de ganar à Biena
que en eso me obliga
mi pariente y lorena
y tambien todos sus randes
com todo su poder y esfuerzo
y tambien de los cristianos
he de vever su sangre pura.
Tomat amigos las fuerzas
seguir à vuestro capitan
que nos iremos en Biena
sin mucho tiempo tardar
quemaremos las Iglesias
sin dejar ningun altar
y toda la tierra de Europa
estará en mi mandar
mas antes que dar la vuelta
la hemos de conquistar
de cristianos la memoria
la tenemos que borrar
pero la ley santa y nuestra
nadie la podrá borrar.

+++++++

Duque de Cardona (Embajador cristià)

Cepa su real majestad
de ti avisado estoy,
Duque de cardona soy
acepte mi voluntad
y otros tantos escuadrones
de los que llegamos à hoy
valientes soldados
de la sena à donde estoy.
Todo el mundo conocí
el valor de mi espada
siendo yo el embajador
de la gran Biena de Austria
En el año ochenta y ocho
cuando la casa otomana
pretendí rendir sobervios
los turcos y su cosapia
mas ya no quisieron los cielos

sus intentos se lograron
pues cuanto màs triunfante
entonces batió las alas
fuí obligado à retirar
y dege libre la plaza
por mi invicto Rey
que es esclarecido monarca.
Tomat al punto la via
apresurar el viage
de esa buena fortaleza de Biena
que el Turco no la acobarde.

Aparte

Ea cristianos amigos
alentat el corazon
que los moros africanos
son muchos y pocos son
mi alentado corazon
mis fuerzas, brazos y manos
les daré a conocer que todo su campo
destrozado por nosotros à de ser.

Rey Cristià

Duque de Cardona
veo vuestro pecho vuestro valor y vuestra fe
si salgo de esta campaña
yo de vos me acordaré
y con vuestro valor y gente
la victoria lograré.

Muza -----

Gobernador

Duque de Cardona
no escuches á ese hablador
que del egercto moro
ya saldrás vencedor
y ese valeroso muza
no te haga ningun temor.

(El muza també fa contra el Gobernador)

Gran Sultan

A mi me llaman Sultan
el màs valeroso gefe
que el mundo hare temblar
con mi fuerza y valentía
que Carlos en este dia

tmarà muy rande afan
 con mi mando y la gente
 que en paíso [¿] estan.
 Es muy poco cuanto digo
 por servir su magestad
 si pot vida de'n Lá
 con mi poderoso alfange
 sus cabezas he de cortar
 sus coronas pisaré
 más piezas haré de ellas
 que arenas no hay en la mar
 dadme el mando y vera
 vuestra sacra magestad.

Rey Moro

Poderoso gran Sultan
 el gran Vicir que tu sabes
 el defensor de Mahoma
 y de la tierra otomana.
 Vista la presente mando
 que salgas determinado
 tomando armas y gente
 cornetas municiones y sables
 para conquistar la España.
 Esto te lo pongo bajo pena de la vida
 que hagas pronto el viage
 que yo te lo pagaré muy bien.

+++++++

Gran Sultan

Pues señor saque V. la bosa
 que el Sultan tiene que garrar.

Rey Moro

Aparece que me miras
 con cara de interesado
 que me pides el dinero
 sin haberlo ganado.

Gran Sultan

El que no pide lo suyo
 es una cosa muy flaca
 saque vuestra megestat
 esa bosa y salga plata.

Rey Moro

Toma avaro anda y vete
que no se quien me detiene
que con mi poderoso alfange
no te quite la cabeza.

Gran Sultan

Mira hijo (ensenyanli la bosa)

Hijo del Sultan

Padre mio seremos muy ricos

Gran Sultan

El bolsillo pesa poco puede ser
todo será oro?

Marques de Sta Cruz

de Sta Cruz soy Marqués
de la cruz soy muy amante
soy de vuestra magestad
fiel batalla
vigilante y centinela
contra el turco
a los moros tengo rabia
para defender la cruz
si no á pie á caballo
iré yo mismo en persona
esforzando á los soldados
en esa sangrienta gerra;
la sangre de mis venas
serán testigo leal
de que son soldados vuestros
como los mios ante pasados.

Rey Cristia

Ya os agradezco el favor
marquès de haber venido
con vuestra gente lucida
ayudar à nuestro egército
contra la gripia turca.

Marquès

Como á marques que soy
con mi ayuda podeis esperar
de todo mi egército
para los moros derrotar.

Muza -----

Governador

Marquès de Sta cruz
la fe avibaràs
que con la santa cruz que llevas
al moro derrotaràs.

(Muza y Gobernador)

Hijo del Sultan

Hijo soy del gran Sultan
con mi padre he venido
por que sea conocido
el gran poder de arbolan
nombrado soy por las partes
y provincias de su cena
vengo con este alfange
para defender su tierra
y para echar á perder
todo el pueblo cristiano
y tambien romper su fé,
de aquel monstruo tirano
tengo decidido empeño
antes de finir el dia
derrotarlo y rendirlo
y ponerlo á moreria.

Rey Moro

Ahora si que tengo hijo
y tu valor conocido
espero que en la ocasion
demostrarás valentia

Hijo

Como à hijo del Sultan
ya me tiene à su mano
y verá en ese dia
como rendiré al cristiano
y les quitaré la vida
con el alfange de mi mano.

+++++++

Marquès de Damas

Ahoy tiene en su presencia
el grande Marqués de Damas,

como à vasallo vuestro
á hoy me pongo à vuestras plantas
como à valeroso gefe
de la cristiana armada
lo cual bien creo vencer
à ese turco arrogante
antes de amanecer.
De Catalunya traigo grande gente
dispuestos à combatir
à los turcos africanos
y echarlos de ese país.
mas de quinientos caballos
vienen aquí junto à mi
dadnos pronto la batalla
que sin movernos de aqui
derrotaremos los moros
al Sultan y al Sufí.

Rey Cristia

Los vuestros mayores marqueses
han sido glorias de españa
valor lo mismo en vos
como arbol trasplantado.

Marquès

Como à Marquès que soy
de Damas he vencido
con todo my egército
contra del moro atrevido.

Muza -----

Governador

Marquès de Damas
A ese Muza arrogante
mustrale tu valor
y se rendirà al instante

(Muza y Governador)

+++++++

Segalà

Segalà soy Señor,
hombre pequeño pero grande,
tengo el cuerpo de hormiga
pero lo tengo de leon
el corazon, y el alma

como otro Alejandro.
 No hay cristiano en el mundo
 que ignore el Segalà.
 Yo conquisto yo triunfo
 en toda batalla.
 aquí tengo junto a mi dos columnas
 en egército que en su lugar descansan
 poco temen à las balas
 dárlos la batalla
 toque alarma, toque el clarin
 y la caja gerra guerra
 no hay que temer
 como á moros aguerridos
 se han de ver à nuestros pies
 los cristianos rendidos.

Rey Moro

Viva mil años Segalá

Segalà

Esto podria muy bien vivir
 pero con ciento me contentaria

Rey Moro

Tienes corazon magnifico
 espero en tu valor
 que con el sable en tu mano
 serás héroe vencedor

Segalà

Voy brincando mi señor
 dando saltos de alegria
 rendiremos los cristianos
 y les quitaremos la vida.

+++++++

Duque de Baviera

Ahoy tiene en su presencia
 al Duque de baviera
 que vengo á pelear
 contra aquella gente fiere
 sacarlos de su campo,
 y quitarles su bandera
 gente traygo de Pavía,
 de Placencia pascuana
 mozos gallardos y rusidos

y muy diestros de las armas.
Animos Carlos invicto
grande rey de las Españas
que la batalla de hoy
vereis pelear la gente
y derrotar el moro
por más que sea valiente
y con nuestras amenazas
vereis retirar su gente.

Rey Cristià

Duque de Baviera
en vos esperaré
que con vuestra ayuda
victorioso saldré
y el moro derrotado
á mis pies lo veré.

Duque de Baviera

A vuestros pies Sr. mio
el moro ya vereis
derrotado y rendido
todo su egército tendreis.

Muza -----

Governador

Ese Muza que atropella
á los duques cristianos
decidle que se verá
arrendido á nuestras manos.

(Muza y Governador)

+++++++

Sufí

A mi me llaman Sufí
vien me pueden conocer
à pesar de todo y cuanto
he de morir ò vencer.
Los moros que yo traigo
son gente aguerrida
ya los vereis pelear
con toda vizarría
derrotaremos los cristianos
y los quitaremos la vida
si no se rinden a nuestras manos.

Rey Moro

Poderoso gran Sufí
 grán Sufí y grán soldado
 espero que en la ocasion
 demostraras valentia
 como siempre has acostumbrado.

Sufí

El nombre del Sufí
 yá està vien conocido,

 ningun cristiano ignora,
 que no sea atrevido,
 muy valiente gente traigo
 que inesperados estan
 vuestra magestat testigo
 de lo que trabajarán.
 Mostrarán su valentía
 contra el cristiano traidor
 y les quitarán la vida
 sin asombro ni temor.

+++++++

Duque de Lorena

De Lorena soy Duque
 a vuestros pies gran señor
 con todo mi egercito
 á vuestra ayuda y favor.
 No temais grán señor
 darnos la batalla
 á los turcos rendiremos
 y les quitaremos sus cabezas
 piernas y brazos
 haciendo dos mil pedazos
 que dará lastima al verlos.
 cristianos no espantarse
 que la sangre de los moros
 la tenemos que verter
 y las cristianas ármes
 ahoy tienen que vencer.

Rey Cristià

Duque de Lorena
 con vos tengo esperanza
 con vuestra ayuda y favor
 que en la batalla de hoy

saldré vencedor.

Duque de Lorena

La batalla emprenderemos
con todo afán
lograremos la victoria
á pesar del grán Sultan
mira lo que te digo ahora
da haber derrotado a los moros
tendremos una memoria.

Muza-----

Gobernador

Duque de Lorena
alienta tu corazón,
no escuches palabra
de ese fanfarrón.

Muza y Gobernador

Salim

Me llaman a mi Salim
si es que no me conoces
que a pesar de todo el mundo
ya no quiero oír más voces.
Gran Vicir he de ponerte
á tus pies rendido ya
el gran duque de Cardona
y ahun te prometo más
que el extendarte cristiano
puesto á tus piez verás.
A más llega mi valor
como bien puedes fiar
soy vencedor en batalla
y cepas que el gran Sultan
a mi, general me hizo
de su armada naval.

Rey Moro

Salim invictor
agradezco tu valeroso
ademán; cumple con lo
que se debe, que premios no faltaran.

Salim

Jo derrotaré á los cristianos

así lo puedes esperar
de mi valor la victoria
contra la cristiandad.

+++++++

Duque de Palonia

Valeroso y grán monarca
del sitio aviso tengo
y al punto con gente vengo
á socorrer tu real;
con palabra te lo firmo
de estar en cualquier conflicto,
firme siempre á tu lado
y obedecer bien su mando
arropándome en el peligro
y al mismo tiempo á vestirlos
con enérgico valor
ásta morir ó rendirlos.

Rey Cristià

En vos tengo confianza
que derrotareis al moro
y tambien toda su raza.

Rey de Palonia

Rey D. Carlos invíctor
aquien mate afavorece
emvestimos de una vez
que mi parecer es este.
Ea pues, nobles varones
vuestro valor toma aliento,
desvencerá Mahoma
y sus furias como el viento.

Muza-----

Gobernador

Rey de Palonia
Ese muza que te hablado
cogela por una pierna
y tirla á un tejado.

(Muza y Governador)

+++++++

Graf

A mi me llaman Graf.
Capitán de visarría
el egército que yo traigo
es la flor de morería,
no temen al cristiano,
ni dejan de hacer su vía
yá estan cerca de Biena
que lo quieren asaltar
otros tantos zarracenos
que luego ban á llegar
para esta fortaleza
de tanta nombradía
como es la de Biena
que el cristiano comfia.
Sin tener ningun temor
el asalto se dará
por más que los cristianos sean
derrotados quedarán.
Darnos pronto la batatalla [sic]
no tengais ningun temor
que la batalla de hoy
saldreis vencedor.

Rey Moro

Te agradezco el favor
valiente Graf
espero que en la ocasión
la batalla ganarás.

Graf

Como á Graf he dicho
la batalla emprender,
no temas al cristiano
que ahoy se ha vencer
con el sable de mi mano
lo echaré a perder
todo el pueblo cristiano
á tus pies se há de poner.

+++++++

Duque de Sensonia

En Sensonia señor mio
vino su embajador,
á darnos la noticia
de que en España tenia
al moro traidor.
Con afán y presurosos

nos hemos afiliado
 para España en direccion
 á defender Rey D. Carlos.
 Valor y tezón, que para nosotros
 son muchos y pocos son,
 dadnos pronto la batalla
 y emvestirlos con valor
 derrotaremos su campo
 y saldreis vencedor.
 No temais en emvestirlos
 al toque del clarin
 la gente se levanta
 para ver el fin
 y de ese moro arrogante
 quedaremos en victoria triunfante.

Rey Cristià

Duque de Sansonia,
 espero en vuestro valor,
 que derrotareis los moros
 y saldreis vencedor
 de ese égercito caudillo
 y del Mahoma traidor.

Duque de Sansonia

Del triunfo comfio
 Rey D. Carlos buen señor
 derrotaremos campo
 y todo moro traidor.

Musa-----

Gobernador

Duque de Sensonia
 ese musa babilonio
 que vocea por los rincones
 no dá ni quita á los gatos ni ratones.

(Musa y Governador)

+++++++

Valiente matacuatro

Ahoy tiene en su presencia
 el valiente mata cuatro,
 en cuanto nadie se mueve
 yo soy el que digo avanse,
 de una ciudad tan fuerte

que solo los valuartes
pasan de setenta y siete
de torres mas de un millon
de muros cien y ochenta
de vecinos no se cuantos
porque no sé la cuenta.
Contra mi que se disponga la batalla
poniéndome en puesto seguro
más que no venga ninguno
vien verá mi resistencia.

Rey Moro

Valiente mata cuatro
tu heres aquel monarca
que en llegando la ocasión
defensarás la batalla.

V[alien]te mata cuatro

De vencer muy Sr. mio
creo que no faltará
me pondré en parte segura
y nadie me amolestará.

++++++

Gigante Goliat

Ahoy tiene en su presencia
el gigante Goliat
que viene a su defensa
apresurado y con afan
para derrotar el moro
por más famoso que cea.
D. Carlos no ignora
el poder del Gran Vicir
dadnos pronto la batalla
que ahoy se tiene que rendir
emvistiendo con valor
derrotaremos su campo
sin tener ningun temor.
A vuestros pies vendrán
todos los valientes moros
destrosados por nosotros
á pesar del gran Sultán
derrotados y perdidos
todos quedarán.

Rey Cristià

Gigante Goliat

tambien espero de vos
que derrotareis al moro
y su egército invasor.

Goliat

Como á Goliat que soy
mi egército tiene ofrecido
para derrotar al moro
Sultan y su hijo;
Salim y Segalá
que con mi brillante espada
su cabeza he de cortar.

Musa-----

Gobernador

Ea gigante Goliat
es Muza arrogante
muestrale tu valor
y se rendirá al instante.

(Gobernador y Musa)

+++++++

Parxatanero

Parchatanero soy gran Vicir,
general de aquel monarca.
Mahoma victorioso Rey
ayer muchos cristianos llegaron
con mil pendones alsados
arbolando nuestras banderas
lunas vencen á cristianos
por esto he venido yo
desde aquella casa Santa
que llaman Jerusalem
y tanto ama el cristiano.
Toma aliento gran Vicir
que quien á la batalla teme
no tiene más que morir
y perderse de vergüenza.
Yo venceré la batalla
que con este brillante alfange
derrotaré esta canalla
y daré la voz de ¡avance!

Vicir

Ea pues parchatenero

tu eres general de fama
mande que toquen alarma
y puedes emprender la batalla.

Parxatanero

Muy presto voy a cumplir
á su órden gran Vicir.
(girándose a los moros) Ea, valientes
tamboneros tocat y alarma
que bamos à destroz
todos los cristianos de España.

+++++++

Governador

Animos Rey D. Carlos
renueva tus oraciones
que la victoria será
por los cristianos nobles
no degeis asta morir
la religión cristiana
que Dios nos ayudará
y la Virgen del Rosario.
Muy pronto bajará un angel
á ampararnos y socorrernos
con el pendon de victoria
que nos manda Dios del cielo;
y enseguida el enemigo
perderá su gran orgullo
y de pronto se verá
derrotado á nuestro muro.
En caso de retirada
vuestra entrada franca está
en este fuerte castillo
que el moro no ganará,
por mas que de el asalto
rechazado se verá
con todos nuestros cañones
fuego se le hará.
Disen que si no lo ganan
que con dinero lo alcansarán
pero por m´s dinero que traigan
no lo conquistarán.
Ese valeroso muza
que dice que solo lo ganará
por mas famoso que sea
no lo conquistará
á los pies de un angelito
arrendido quedará.
Ea pues animacion

que los moros africanos
son muchos y pocos son.

+++++++

Rey Cristiá

¡Ea! Duques y Marqueses
cristianos amigos
ya estamos rodeados
del moro traidor
en todos nuestros lados
en Viena nos iremos
para allí descansar,
allá meditaremos,
para poder pelear,
sin pérdida de tiempo
la marcha empezar.

(Los cristianos se empujan al Castell)

Cuán los cristians son al Castell.

Governador

Cerrat las puertas soldados
que esta nueva me altera
este aviso es veloz
y el moro soldados mios
hoy se atreve con rigor
amenazar el sacro cielo
de nuestro Romano sol.

+++++++

Rey Moro

Ya estamos turcos seguros
en el ameno país
en cuyo solio el cristiano
logran voces á mils á mils,
en cuyas glorias se oponen
á este supremo servir,
he de alzar dos mil brazos
desde invencido país
los Laguiles lucidos
á mi se an de rendir
poniéndome sus coronas
á mis piez con grande ardiz
guerra guerra he de rendir
el imperio y su corona
el clarín publicará

la fama del gran Vicir,
toca alarma contra ellos
valientes moros
me seguireis al momento
con escuadrones unidos
y al castillo vamos.
Echar marcha por la derecha
que no me puedo contener
de poner sitio a Viana
y echarlo á perder.

+++++++

*Cuan los moros arriban àl Castell sur lo Musa
y's dirigeix al Governadó á fe la conquista ab dines, dien*

Musa

- M. – Escolti seño Governadó,
es pot pujà?
G. – No pas per are jermá.
M. – Ving ab mol bona intenció,
lo que li vull dí es mol bó;
G. – Digasho desde aquí estan
y la jen ó sentiran.
M. – Es que es un gran secret
lo que jó porto'l barret;
y no' u puch esvalotá
per lo que voste y perdrá.
G. – Baija explicat qu'em vols di
M. – Lo que li volia di
que si'ns deixaba entra aquí
li daria mols diners
molta plata, or y papés,
y tambe li vull parlá
que després lo vull casá
ab una noya mol rica
que caminan fá musica
y toca'l bombo cuán s'aseu
semblan l'orga de'l aseu.
G. – Si no saps ferme atre pacte
ten pots ben aná'l diaple
y si no marches al moment
te faix alsá'l somaten.

+++++++

Surt lo musa del castell y se'm ba al rey moro y li diu.

M. – Nostre Rey ja som anat
á fe aquella grán conquista,
mes trobanlos emfadats

tots los cristians malvats
al pun ma alsat 'ls cristos.

No volen escolta res
ni tampoch volen dinés,
y si no marcho brunsen
m'alsaban al somaten.

R. M. – Be prou que mu he pensat
que fores un encantat
que en contes de conquistá
no sapbs fe mes que garlá.

M. – No se espanti nostre Rey
que per tot y ha remey
no deixem de da'l asalt
que si podem pasá la riera
nirem á dormi à can Vidal.

G. – Ea Musa, que no saps que a can Vidal
per tu sempre está tancat
que com fas tanta barbáda
de dormí per las estapblas
no tindrás pas mes remey
que anarten a la cova del diapble
y ten cuydado...que si no acatxes las banyes
te veuràs menjat las aranyes.

+++++++

Rey Moro

Al asalto turcos mios
al asalto – al asalto.

Després de dat lo asalt tornan los moros á son lloch.

Rey Moro.

-Venga el Sultan al instante
que quiero hablar con el.

S. – Aquí estoy á vuestros piez.

R. M. – Vete a los cristianos
y diles por cierto á su Rey
que dege su ley y su antigua ley
y de no hacerlo así
se verá apuñalado.

No temes á darle esa embajada

S. – Al punto voy corriendo por España.

+++++++

Sultan

Ea rey D. Carlos,
ea rey D. Carlos,
ea rey D. Carlos.

Rey Cristiá

Que quieres barbaro africano?

Sultan

He corrido por España
Rey D. Carlos buen monarca
de parte del gran Vicir
le traigo una embajada
Que embajada será esa?
En Lá te espera y te aguarda
Rey D. Carlos generoso
a quien la fama publica
Argel y anda á poco.
yo soy del grande Mahoma
embajador elegido
por cuya persona sola
més intentos te dedico.
Noble y favorecido
sabes que el gran Vicir
de órden me á puesto y tomo
no como aquel de Lorena
que me trata como á flojo.
Escucha Rey D. Carlos
abre primero los ojos,
verás la camprada armada
de medias lunas que espantan
el fuego, el hierro y el plomo,
mira lo del gran Vicir
que preparado y pomposo
que á los cielos acobarde
de adornado y famoso.
¡Mira tus egercitos flacos!
¡Pobres desfallecidos y flojos!
que pronto se ban á rendir,
y no vives descuydado
el gran Vicir me ha mandado
que te diga de su parte
que dejes tu antigua ley y tu antigua ley
y de no hacerlo así
te verás apuñalado.

Rey Cristiá

Que dices bárbaro africano?
salme al punto de delante
que sino, vive Dios

te quito la garganta.
¡Soldados míos sacadlo fuera!

Tots els soldats cristians treuen a fora al sultán.

Sultan

Gran señor aquel monarca
me ha respondido airado
contra del Mahoma mismo
y de todos sus secuaces,
vete pero en hora mala
se burla del gran Mahoma
y toda su gente honrada.
¿Cómo podeis sufrir eso?

Rey Moro

Gran sultan aparece que te desmayes.

Sultán

No me desmayo señor
antes bien sabeis que el mundo
no hay hombre como yo

Rey Cristiá

Venga el Duque de Cardona
que quiero hablar con él.

Embajador

Aquí estoy a vuestros pies

Rey Cristiá

Vete al gran Vicir
y le dirás de mi parte
que deje el sitio pronto
y de no, que iré
con mucha gente de guerra
y a todos los tomaré
matando su gente fiera.

Embajador

Al instante voy

Embajador

Gran Vicir,

gran Vicir,
gran Vicir,
Ea Rey de los Moros.

Rey Moro

Guardate en Lá.

Embajador

Vengo de parte de al Rey D. Carlos
que te traigo una embajada.

Rey Moro

Qué embajada será esa.

Embajador

Te dice el Rey D. Carlos
que dejes el sitio pronto,
que si no presto vendrá
con gente lucida y vieja
a vencer toda tu gente fiera,
a cuchiclo pasará
si confieras en Mahoma
y al infierno pasará
á quemar con grande ardor
y sio no, mira por tu amor
vuelvate cristiano
y si del contrario no lo haces
presto te veras derrotado
destruyendo todo tu campo.

Rey Moro

Decidle que no se atrevirá
emvestir el poder mio
que si viene morirá
Carlos y su compañía,
que por vida de en Lá
y a pesar del mismo en Lá
traigo turcos de gran fama;
y contra el poder cristiano
mi valor se mostrará.

(giranse als seus)

Valientes y paganos mios
estoy triste y enojado
que Carlos nos ha enviado
una embajada labosa
por ese duque arrogante
quitate de aquí Español

que no se quien me detiene
que con mi poderoso alfange
no te quite la cabeza.

Embajador

Esto me dices me voy
por otra ya me dispongo
muy presto ya llorarás
y hablarás de otro modo (*sen vá*)

Rey Moro

Cristiano, Cristiano,
Ea embajador de los cristianos

(*se gira y diu*)

Embajador

Que quiere rey de los moros?

(*Atansanse á ell li diu*)

Rey Moro

Mira lo que te voy a decir
si mis moros te huviesen conocido
de aquí no habrias salido.
Tengo lastima de ti de tu Dios
y de tu rey, toma una partida de
mni egército y vuélvate moro
y te daré una partida de oro y
plata tanto como puedes llevar
y una Isla de tierra Santa
de aquella que tanto deseas;
y al punto te casaré
con una hermana mia
que es la mas linda y mas hermosa
de toda turquia,
pero si eso no haces
te perseguiré asta la muerte
por desvergonzado en todos
los reinos y provincias.

Embajador

En hora mala Señor
no me sea ya respuesta
yo renegar de mi Dios?
yo dejar la ley divina?
¡O que locura tan espantosa!

primeramente moriría.

Rey Moro

Anda presto atrevido
que si vienes otra vez
con un reves vesarás la tierra.

L'Embaixado sen torna al castell altre vegada á torna contesta al seu rey.

Embaixador al Rey

Rey D. Carlos vengo muy triste y enojado de dar aquella justa embajada al Vicir y su canalla. Dice que es el gran turco de Asia que están bajo su mando setenta reynos de forma y con sus fieros y amenazas me han tan enojado que para mi esto no basta.

Rey Cristiá

No temes duque mio,
que el no se escapará
y esto nada será
levántate del suelo y ven a
mis brazos que yo te quiero pagar
favores tan ilustrados.

+++++++

Aquí baixan los cristians del castell y diu lo Rey moro

+++++++

Rey Moro

Para nuestro desempeño
está la luna al oriente
la España está menguante
tomat turcos las armas.
El sol astros y estrellas
pronostigan la victoria
la tierra nos afavorece
ofreciendonos la palma.
Ahoy la noblesa otomana
enarbola con valor
el victorioso estandarte
de Africa y Turquía.
El Sultan ya se prepara
trahe treinta mil caballos
que promete la victoria
como á turco de gran fama
Ea pues turcos valientes
la flor de los africanos
emvestir con fuerza y brazo

y á derrotar cristianos.

+++++++

Rey Cristiá

¿Qué atrevimiento has tenido
 infame barbaro africano
 siendo moro como te dices
 de presentarte en tierra de cristianos.

Rey Moro

Ahun que sea tierra de cristianos
 a mi no me dá nada
 que tiene que ser de moros
 esta tarde ó mañana.

Rey cristiá

Jesus que gente tan horrible es esa
 que aparecen demonios
 salidos del infierno

Rey moro

No hay ningun demonio
 en toda mi armada
 que son moros de turquíá
 que estan puestos en campaña.

Rey Cristia

¡Valganos el favor de Dios
 y la Virgen madre nuestro [sic]!
 ¿Qué esto pasa por mi
 causandome tanta pena?
 si mis peacdos han sido
 motivo para esta guerra
 solo siento en el alma
 que mueran los inocentes
 ¡Dios mio! ¡Que muera yo solo!
 si pierdo la batalla
 Mi rey esta expuesto
 á muchas calamidades
 recorriendo montes y selvas
 donde encontraran socorro
 y los varbaros violencia.

Asi Jesus soberano
 os pido en mis aflicciones
 conformidad y comfiansa

ansioso que me ayudeis
y castigueis la soberbia
del barbaro Mahoma
dios de los egércitos
para los trucos soberbios
Venga el Duque de Cardona
El marques de Sta Cruz,
El Marques de Damas
El Duque de Babiera
El Duque de Lorena
el Duque de Sensonia
el Gran Rey de Palonia
El Gigante Goliat
A derrotar el moro
venid pronto ayudarme
venid pronto a socorrerme
contra del cruel enemigo
que Dios nos dará su remedio.

Rey Moro

Poderoso rey D. Carlos
de las españas nombrado
bien sabes que soy aquel
Rey de reyes coronado.
De siete imperios señor
que estan bajo mi mando
de cuatro partes del mundo
soy señor y en ellas mando
gran señor de toda Africa
Emperador soberano
de Europa Oceania y Asia
y todo cuanto el orbe exalta.
¡No me espantan! Tus ardides
ni las lucientes espadas
ni la prisa con que vienen
tus valerosos soldados.
Mis turcos y mis basallos
son practicos de la guerra
y no vencidos en batalla
no temen á vuestras armas
si vosotros sois leones
ellos son fieras gigantes
que hacen el mundo temblar,
con el alfange en la mano.
Lo que has dicho de Mahoma
mentistes como a vellano
antes creo por tus meritos
vencerte esta batalla.
Los triunfos que pretendes,
las victorias que aguardas
seran para ti mas penas

suspiros llantos y lagrimas.
 Tambien has dicho maldito
 que habias de ver mi cabeza cortada
 primeramente veré la tuya
 con la punta de mi alfange.
 Has dicho desvergonzado
 que mi fe no vale nada
 vale mas la de Mahoma
 que la tuya cristiana.
 Ea pues turcos valientes
 la flor de los africanos
 investir con fuerza y brazo
 a derrotar cristianos
 que yo no quiero ver mas
 de ese español arrogante
 si postrados en el suelo
 todos perdon me demandan.
 ea pues turcos, al momento
 no perder el tiempo en vano
 sacad brillantes alfanges
 y a derrotar cristianos.

+++++++

Rey Cristia

Duque a vuestra disposicion
 encomiendo mi egército.

Rey Moro

Poderoso gran sultan
 mi fedilísimo criado
 a tus manos encomiendo
 mi egército honrado.

+++++++

Embajador

Ea sultan valeroso
 juro por la cruz que adoro
 que antes que moresca el dia
 me burlaré de turquia,
 y morireis todos sin falta.

Sultan

Si á ti te llaman Duque
 á mi me llaman Sultan
 aquí tengo mis soldados
 que prevenidos estan

y si te toca la suerte
fatal de muerte

Embajador

Ea, hijo: No me espantan
tus arrogantes adides
en mis pies has de gemir
antes que de mi te olvides.

Hijo

Calla calla mandacato
que si si [sic: tu] eres raton
yo soy gato.

+++++++

Embajador

Ea Salim
ahoy tienes que ver tu fin.

Salim

Si tu mi fin quieres ver
ya puedes espavilarte
que si no quieres morir
mira por onde escaparte.

+++++++

Embajador

Segalá que tanto prisas
tu tendrás muerte penosa
si no dices otra cosa
de lo que has dicho aquí.

Segalà

Calla cristiano maliente
que si te pongo de diente á diente
te pongo las piernas como una hormiga.

+++++++

Embajador

Sufí: por valeroso que seas
son lograr lo que deseas
no tienes mas que morir.

Sufi

Que a mi me llaman Sufi
Duque no ignorarás
con el sable de mi mano
arrendido te verás.

+++++++

Embajador

Graf: por valeroso que seas
arrendido te verás.

Graf

Si arrendirme à mi cuentas
no te has de descuydar
creo ser el primero
que te he de derrotar.

+++++++

Embajador

Ea valiente matacuatro
en mis pies te has de arrendir
ahun que seas tan famoso.

B. matacuatro

Si por famoso me cuentas
cree me la pagarás
creo seras el primero
que a mis pies te rendirás.

+++++++

Embajador

Ea Parchatanero
esta noche moriras
ahun que seas tan salero.

Parchatanero

No hables tan presumido
ni seas tan famfarron
que antes de tocar á missa
bien me pedirás perdon.

+++++++

Embajador

Ea muza, baleroso
que vienes para templar
deja tu ley inhumana
echalo todo á perder
deja tu ley que te daré oro
tanto como puedas llevar
y si no me crees a mi
con la punta de mi espada
tienes que morir.

Musa

A...a...a quin Duque
mes espevilat
que no'l sentiú, dingu ó diria!
sembla'l clochs de montuliu.

+++++++

(lo Rey fa oració fins à la vinguda del Angel)

Embajador

Gran Sultan
ahoy nos las tenemos que ver.
G. Sultan. – Puede ser.
E. Gran Sultan
ahoy nos las tenemos que ver.
S. – Puede ser.
E. – Castigo.
S. – Rigor.
E. – Castigo.
S. – Rigor.
E. – Mata perro inhumano.
S. – Mata perro por cautivo.
E. – Calla calla maldito africá
S. – Anda que voy a cortarte
la cabeza con el sable de mi mano.

*Aquí tots los cristians cauen de genolls à terra y los moros
los posan lo sabre'l coll, apuntat y 'l Sultan diu*

S. - Aquí has de concluir
tus fuerzas y valentias
orgullosos embajador
bas a terminar tus dias.

R[ey] M[oro]. – Ea Muza; ponte de cara a la luna
y veras que nuestra suerte

ba de cara la fortuna.
 Di cual es tu parecer
 que hacemos de los cristianos
 que tenemos bajo pie
 y arrendido à nuestra mano?

Musa. – Si voleu que jo vos digui
 cual seria mon inten
 fora de apretals l'espuela
 ja qu'es feyen tan valens
 y ab aixó cristians
 no us en vingui res de nou
 que lo que es a mi l'altre guerra
 men vareu doná de bou y bou
 fins qu'el cor li ba di prou.

+++++++

Governador

Ea rey D. Carlos
 alienta tu corazon
 en el trabajo que estas puesto
 renueva la oracion
 y alcanzaras la victoria
 si lo haces de corazon
 ahora un angel del cielo
 que ya en la tirrea está
 con el pendon à la mano
 todo lo terminará
 aquel egercito moro
 arrendido quedará
 aquella famosa muza
 que quería conquistar
 à los pies de un angelito
 arrendido a de quedar.

+++++++

*(Aquí baixa'l angel ab lo pendo, y ab son espasa dona un quite a cada
 u dels moros y arriba al frente'l Rey cristia diu)*

+++++++

Angel

Rey D. Carlos valor
 Dios me emvia
 por que salgas vencedor
 No estéis angustiado
 aquí teneis vuestra protectora
 La Virgen del Rosario

que siempre os ha amado.
Este pendon te emvia
La Princesa del Rosario
que es madre de pecadores
y á todos nos dá la gracia.

(Dona'l pendó al Rey, y se aixecan los cristians)

Musa

Angels corren per la terra
no se si anirem prou bons
no se si sera una rufa
padregades llams ó trons

Angel

Tu eres aquella muza
tan famoso
conquistador de cristianos
ahoy estas puesto aquí
y has perdido la batalla
si no quieres morir
vuelvate cristiano
ponte de rodillas en tierra
levanta los ojos al cielo
ruega á Dios omnipotente
si quieres ser perdonado.

+++++++

Embajador - Gran Sultan

[Embajador] -Ahoy nos las tenemos que ver
-Puede ser
-Gran Sultan ahoy
nos las tenemos que ver
-Puede ser
-Castigo
-Rigor
-Mata perro inhumano
-Mata perro por cautivo
-Con la punta de mi espada
voy á cortarte el pecho vivo

Aquí 'ls moros cauen baix las espasas dels cristians y diu lo Embaixador

Rendiros que estais perdidos
buestras fuerzas ya no vastan
renegat de vuestro Dios
si quereis ser perdonados

¡Maldito sea Mahoma
y su mala religion
que nos ha llevado á España
y no nos dà proteccion!

Maldito sea Mahoma
y tambien el gran Vicir
que nos llevan à la guerra
y à todos nos han traído.

Maldito sea Mahoma
el Vicir y el Sultan
que nos han llevado a España
y todos nos mataran.

Maldito sea Mahoma
el Sultan y su hijo
que tenemos que morir
como los pobres cotchinos.

Maldito sea Mahoma
y todo su mala fe
que nos llevan mas vendidos
que los husos de roher

Maldito sea el Sultan
el gran Vicir y Mahoma
que nos han llevado á España
y hacen morir su gente mora.

+++++++

*Despres de haber renegat los moros del seu Deu y del seu rey, marchan tots tal com estan al pas de la música y los cristians mantenen la espasa apuntada al clatell ò esquena dels moros fins haber donat lo vol, y diu lo **Sultan** á son Rey*

Gran Señor, en La
te ayude y te aume[n]te tus fuerzas
para poder resistir la pérdida
de nuestro egército.
Has de saber gran señor
que te traigo funesta nueva
de decirlo al verlo
el alma se me enternece
Valor tengas
tus fuerzas son.
La gente ba por tierra
las armas y banderas
metidas por el suelo
Los extandartes reales
con la demas gente nuestra
todo está en poder de los cristianos

á once de este mes.
Sabrás monarca supremo
que el espacio de cuatro horas
dura el fuego sangriento
en el poder de la parte
tuvimos nuestro encuentro
damos lo que pudimos
que aparecia un infierno
el fuego de mis soldados
que por ti se defendieron
los gentirosos alinces
con la demas gente nuestra
La tierra fue regada
de sangre de nuestra gente
de tanta copia que hicieron
los soldados cayeron muertos
para no cansarte señor
la tuya armada es desecha
los moros fueron cobardes
los cristianos valientes
nuestra suerte fué al contrario
por ellos favor ha sido
el grande Mahoma estaba
en este tiempo durmiendo
perdonadme gran señor
del mas dilatado imperio
creo te habras afligido
de un lamentable suceso
halla creo he quedado
por darte la triste nueva.

Rey Moro

Ara si que estoy viendo
que nuestros Dioses son falsos.

**[nota edició:
fa la impressió d'estar incompleta la còpia,
però si fos el cas, mancaria solament un parlament conclusiu, d'altra banda no
imprescindible]**

ENTREMÉS DE LOS GIGANTONES (1702-1779)

Francisco de Castro (ca. 1672-1713)

1º edició Zaragoza: [s.n.], 1702.

Biblioteca de Catalunya Res 1440-12º

Edició base:

Barcelona, Matheo Barceló, ca.1779

Biblioteca de Catalunya

Res 16-III-35/5

Reserva 15-V-88

Transcripció a cura de

Daniel Vilarrúbias

2020

ENTREMÉS DE LOS GIGANTONES

Personas que hablan en él.

Una Gallega
Un Estudiante
Hombre 1
Dos Gigantillas

Hombre 2
Una Hechizera
Seys Gigantones
Un Gaytero

Salen la Gallega, Estudiante y hombre 1 corriendo.

Gallega

Hay de mí coitada[!]

Estudiante

Aguarda dómina.

Hombre 1

Di con qué intento das esas voces? qué tienes?

Estudiante

Apropinquate at parlendum.

Gallega

Déxenme fusir.

Los 2

Aguarda.

Hombre 1

Qué tienes?

Gallega

Mal parir queiro

Hace que se va, y la detienen.

Hombre 1

Pléguete Christo conmigo!

Estudiante

Pues aora sales con esso?

Gallega

Ay, ay, ay, Santo Dumíño
de Guriñón, que revento.

Estudiante

Es de antojo? Proseguid.

Gallega

Escoitadme Cavaleiros:

Anoyte me combidaron
para ver un nacimiento,
y estava muyto garrido,
y vi en él... Ay, ay.
Buelve à hazer extremos, y la detienen.

Los 2

Teneos.

Gallega

Unos Gigantes de pasta
ballando, yo como teño
la barriga hasta la boca,
aficionándome d-elos,
los queiro aquí ver ballar,
voy a buscarlos, no enquentro
a mis Gigantones ya,
que estava todo deseito.
Me han dicho que por aquí
viven, verlos ballar queiro,
ey si no malpariré.
Gigantones queiro presto,
enséñemelos al punto
por la Santa Cruz de o ferro.

Estudiante

Pléguete Cristo conmigo,
aora salimos con esso.

Gallega

Ay, ay, ay, que se me escurre!

Hombre 1

No es possible.

Gallega

Parir queiro.

Estudiante

A las doce de la noche
quién ha de enseñarlos?

Hombre 1

Esso
es menos dificultoso,
y lo más es que deshechos
los tendràn, porque en la Pasqua
de Navidad de provecho
no son, pues sólo en el Corpus
sirven siempre.

Gallega

Parir queiro.

Estudiante

Quién demonios me ha metido
a mí en tal lance?

Sale Hombre 2

Qué es esto?
¿Para qué hazen tanto ruido,
interrumpiendo el sossiego
de los que están entregados
en los brazos de Morfeo?
Váyanse de aquí o, por vida,
que los haré[...]

Estudiante

Cavallero
la causa d-este alboroto
es esta muger.

Hombre 2

Qué veo!
Dominga Barela no es,
la medidora?

Gallega

Eso es certo,
medidoyra soy.

Estudiante

Qué dice?

Hombre 1

Vive Dios, y por aquesto
estamos tan afligidos?
Para ù rebiente.
Haze que se va y le detienen.

Estudiante

Teneos,
porque dos hombres de bien
cuando en un lance se vieron
como éste, no han de mirar
ni distinguir de sujetos.
Es muger, y esso le basta.

Gallega

Hablais como cavalleiro.
Mire usté que se resbala.

Hombre 1

Sosegaos.

Gallega

Ay [!]

Estudiante

Quereisnos

dezir quién es el que cuida
de los Gigantones, que eso
ver ahora se le antojó
a esta pobrecilla[?]

Gallega Queiro

Gigantones, o malparo.

Hombre 2

En esta puerta llamemos,
que aquí vive.

Estudiante

Ya lo hago.

Llaman.

Hombre 2

No responden.

Hombre 1

Pues qué haremos?

Hombre 2

Es escusado llamar
porque aora que me acuerdo,
esta mañana fue al Pardo
con su muger.

Estudiante

Peor es esso.

Hombre 1

Ahora salimos con essa[?]

Gallega

Ay, ay[!]

Estudiante

Voto a san Peco.

Hombre 2

Si me queréis escuchar,
yo daré a todo remedio.

Gallega

Ay, miño morgado[!]

Estudiante

Di.

Hombre 2

Aveis de guardar secreto?

Estudiante

De esso doy mano, y palabra.

Hombre 2

Pues atended, que en fee de esso
os diré cómo aquí vive
una Hechizera: teneos, *Espántanse todos*.
no os espanteis, que es mi amiga,
y si la llamo, al momento
saldrá, y hará que al instante
la danza salga; mas quiero
advertiros que es preciso
darla su por qué.

Los 2

Esso es cierto.

Hombre 2

Es una buena mujer
y la pobre come de esso.

Gallega

Deus se lo lleve adelante.

Estudiante

Y [h]ay gigantes[?]

Gallega

Eso queiro.

Hombre 2

A[h], señora Celestina[!]

Sale una Hechizera con un cucurucho de candelillas.

Canta Hechizera

Quién me llama, qué quiere,
quitándome el contento
de andar en mi botica
componiendo en los botes los ungüentos.
Déxenme, no me impidan,
porque entre manos tengo
unas muelas de ahorcado
para hacer un gigote al cancerbero.
No me ven que la cima

del pelicranio llevo
adornada de luzes
que componen pirámides de fuego[?]

Hombre 2

Sosíégate, porque soy
Santiago el sotacochoero,
que te traigo aquí una obra
que hagas hoy por mí.

Estudiante

Qué aspecto!

Hombre 1

Temblando estoy, vive Dios.

Gallega

San Martín de Ribadeo
me acompañe en miña cuita.

Hechizera

Sosíéguese cavalleros:
Qué se ofrece, mi Santiago?
Ya sabes lo que te debo,
y por ti haré que al instante
suba aquí el diablo cojuelo,
y se lleve (si tú gustas)
cuantos me escuchan.

Gallega

San Pedro[!]

Hombre 2

Estos señores se hallan
aquí con un grande aprieto:
y es que aquesta Dominguilla
está preñada, y deseo
(u antojo) tiene de ver
los gigantones y, viendo
está fuera el que los guarda,
yo les consolé diziendo
cómo vos haríais que
saliessen luego al momento
y se cumpliría el antojo.

Hechizera

Yo lo haré, pero primero
es menester se me dé
mi trabajo y estipendio,
que es preciso regalar
a Bercebú y Asmodeo
como padres de la andola.

Echan mano a las faltriqueras y le dan lo que quieren.

Estudiante

Aquí tenéis.

Hombre 1

Aquí tengo.

Los dos

en este bolsillo todo
nuestro caudal, y dinero.

Hechizera

Pues empiezo así el conjuro.

Gallega

Válgame la Cruz del ferro.

Hechizera

Y vuesarcedes repitan
lo que yo fuere diciendo.

Canta Hechizera

Gigantillos mínimos, *Repiten.*
Gigantillos párbulos, *Repiten.*
las lóbregas cláusulas *Repiten.*
oíd de mi cántico. *Repiten.*

Estudiante

Ya las paredes se arruinan
y desde este sitio veo
algunos de los gigantes.
Truenos dentro.

Hombre 2

Fuego de Cristo, què estruendo!

Gallega

Proseguid en el conjuro.

Hechizera

Ya le prosigo, silencio.
Canta Númenes diabólicos
genios zurumbáticos,
las lóbregas cláusulas
oíd de mi cántico.
No os movéis?

Gigantones

Ya obedecemos.

Estudiante

Pues vayan saliendo a rancho.

Gallega

Tras ellos nos hemos de ir
todas las calles, ballando.

Van saliendo al son de la gayta por enmedio del teatro los Gigantones, primeramente dos niños de gigantillos con sonajas, y detrás de ellos los ocho gigantones, dos á dos, siendo quatro de muger, imitando en vestidos y severidad a los naturales, y quatro hombres del proprio género, con sus posturas al natural y como van saliendo van echando por defuera, y hacen el arrimón, quedándose en media luna en ala y las dos mujeres, una negra y otra Turca se quedan por guías, y en haziendo el arrimón para la gayta, tocan los instrumentos el cumbé y la Negra toma las sonajas de uno de los Gigantillos, que estan en las esquinas del tablado, y va passando cantando su cobla por delante de todos, y los gigantes y gigantones se descomponen y bailan el cumbé[.] Buelve à tocar la gayta y se buelven à quedar graves assí que la oyen, y hazen una mudanza al son de ella, bolviendo à tomar las guías como salieron los gigantillos, y se quedan en la misma forma que al principio, haziendo el arrimòn; para la gayta, tocan instrumentos, buelven a bailar, toca la gayta, se paran los instrumentos, y al fin de la postrer copla se paran todos al mismo son, y la Gallega tras ellos.

Canta Negra

O melero me enganá
con una saca de fariña,
que le dese miña saudade
que ú Dumingo pagaría. *Mudanza.*

Canta Turca

Mariquota de San Payo
come rata con tuciño;
pero en chegando el verano
ya non posse beber viño.

FIN

Con lic. Barcelona: Por MATHEO BARCELÓ.

PAS o CONVERSIÓ DEL MORO (ca.1750-1850)

**COLOQUIO AL SANTO NACIMIENTO DE NUESTRO
Señor Jesucristo entre un Moro y un Cristiano.
Diego de Ornedillo (ca. 1750)?**

British Library.

Madrid: en la Lonja de papel de Andrès de Sotos, 1762.
General Reference Collection T.1956.(5.)

Arxiu Joan Amades de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
Edició sense data ni impressió ca. 1800 **Romanç 2731**
Edició Ignacio Estivill ca. 1830 **Romanç 2726**

**PASILLO TRÁGICO DEL MORO Y EL CRISTIANO
y su sangriento combate.**

Arxiu Joan Amades de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
Ca. 1850
Reus: reimpresso por N. Roca. **Romanç 3513**
Reus casa Vidal, sd. **Romanç 2005**

Transcripció de la versió del Romanç 3513
a cura de Daniel Vilarrúbias
2020

Pasillo trágico del moro y el cristiano, y su sangriento combate

Sale el Moro.

Moro

Antes que salga la Aurora
 coronada de Jacintos,
 quiero, como General
 y como cauto caudillo,
 registrar mis centinelas
 para ver si se han dormido;
 que el General que descansa
 á vista de su enemigo,
 bien puede ser vigilante,
 bien puede ser atrevido;
 mas yo nunca me conformo
 con tan heroicos designios.
 Hoy que celebra el Cristiano
 con fiestas y regocijos
 aquel dia en que nació
 el que llaman Dios Divino,
 aquel Profeta Alá,
 que algunos le llaman Cristo,
 he de llegar por si tiene
 aqeste fuerte castillo
 algun Cristiano valiente
 para batallar conmigo;
 y si no su General,
 pues que le toca á su brio
 el salir á la batalla,
 para que este regocijo
 se les vuelva en gran pesar;
 porque es grande desatino,
 estando á mi vista, estén
 en fiestas tan divertidos.
 En cólera y rabia ardo,
 y de mi cuchillo el filo
 está rabiando por darle
 muerte á cuantos atrevidos
 se opusieron á mi brazo,
 pues soy leon vengativo,
 que despedazo entre manos
 á cuantos me han ofendido.

Ve un retrato de María Santísima, al salir de su tienda, y dice suspenso.

Mas cielos, qué es lo que veo!
 Confuso estoy y aturdido!
 Quién el atrevido fué,
 que con un osado brio
 se atrevió á poner aquí

esta imagen ó este hechizo
de esta muger á quien llaman
María Madre de Cristo?
O no soy quien ser solía,
ó es encanto lo que miro.
No soy aquel de quien tiemblan
los mas altos edificios?
Los montes no se estremecen
cuando ven que vengativo
enarboló mis banderas?
Y los brutos sumergidos,
en dando solo un amago
no se quedan aturdidos?
Y no soy tambien aquel
que á pecho de una leona
mamé su leche cruel?
Y á quien la muerte perdona,
cómo hace el rayo al laurel?
Pues aquí de mi furor:
como el cristiano atrevido
no tiembla de ver que yo
me publico su enemigo?
Yo he de llamar por si salen,
porque estoy muy ofendido,
y hasta que beba la sangre
de algun cristiano atrevido,
no he de darme por contento.

Llama al castillo.

Ha de este fuerte castillo,
salid cuantos estais dentro,
que á todos os desafío.
Salid si quereis batalla,
y si no, dejad el sitio:
huid, que os busca un leon
en volcanes encendido.
Y pues tuviste valor
en andar tan atrevido
de fijar en mi real tienda,
esta, que mas me ha ofendido,
tenedlo para salir
á la batalla conmigo.
Y si no quereis salir
en este retrato mismo
que es el que mas estimais,
me he de vengar atrevido,
convirtiendolo en pedazos
con rabia y furor altivo.

La va á rajár, y sale el cristiano y lo detiene.

Cristiano

Detente bárbaro, impío,
 que si sufrió mi valor
 el llegar tan atrevido
 á desafiar á cuantos
 defienden la fé de Cristo,
 ya no te puedo sufrir
 en tan bárbaro designio:
 porque tocando a María,
 en pureza blanco armiño,
 aquella Virgen sin mancha,
 en quien culpa no ha cabido,
 aquella suprema Reina,
 de los Angeles hechizo,
 á quien suplico me ampare
 para que sea cuchillo
 de cuantos tiranos fuertes
 ultrajen su Ser divino,
 y de su divina gracia
 mi fuerte brazo asistido,
 despedace á cuantos niegan
 la ley de su sacro Hijo.
 Y ya cansado de verte
 tan soberbio y tan altivo,
 vengo á que sepas, tirano,
 que habrá quien te dé castigo
 de las bárbaras razones
 y tu mal fundado estilo.
 Y pues que tanto blasonas
 de valiente y atrevido,
 saca ese cobarde acero,
 saca ese bárbaro filo,
 y verás en breve tiempo
 del mas humilde caudillo
 que tiene la cristiandad,
 si saben cortar los filos
 de su vencedora espada.
 Ea, bárbaro, atrevido,
 apercíbete á batalla.

Sacan las espadas.

Moro

Ya cristiano me apercibo,
 y te respondiera ahora
 aquesta abrazada aroma,
 este carbon de Mahoma.

Riñen.

aqueste rayo de Alá,
 aqueste adusto tizon,
 esta rara maravilla,

castigando tu soberbia
con esta corva cuchilla.

Cristiano

Habla menos y obra mas,
que me enojan tus razones.

Moro

Obro y hablo, porque soy
rayo yo en las ocasiones.
Mas ay de mí, que la tierra
que pisaba, me ha faltado!

Cae el moro en tierra.

Cristiano.

Ya estás vencido, tirano,
y castigada tu infamia;
y si á Dios no le confiesas,
y de tu secta te apartas,
te he de cortar la cabeza,
y en la punta de una lanza
la he de llevar por bandera
para triunfo de mis armas.
Ea, moro, á Dios confiesa,
y á su Madre soberana.

Moro.

O valeroso cristiano!
detén tu valiente espada,
y ayúdame á levantar,
que ya vencido en batalla,
si me vence el argumento,
te prometo mi palabra
de recibir el bautismo,
y asistido de la gracia,
confesar de Dios el nombre
y su Madre sacrosanta.

Cristiano.

Pues con aquesta propuesta,
levanta, moro, levanta.

Ayúdale el cristiano á levantar.

propon tu dificultad,
que confiando en la gracia
de María, he de vencerte,
que aunque el estilo me falta,
que dá la filosofia
para casos de importancia
como lo es este misterio,

llevando el norte del alma,
que es María, en mi respuesta
espero victoria y palma.

Moro.

Digo que no puede ser
que de una Doncella intacta
naciese este Dios y Hombre,
quedando Doncella casta.
Esta es mi dificultad,
que me aturde y me desmaya,
parir y quedar doncella,
me parece cosa falsa.

Cristiano.

No tienes que poner duda
que en esa no ocupo mancha.
No habrás visto en un cristal,
allá en tus bárbaros ritos,
que el sol entra y sale en él
y que jamás rompe el vidrio?
Pues así entró el sol divino
de Jesucristo en María,
quedando aquel cristal fino
de santidad tan perfecto,
como antes lo había sido:
luego usando el sumo Bien
del privilegio esquisito
de sutilidad, salió
de aquel cristal terso y limpio
de María, sin que hubiese
menester su Ser divino
romper los candados bellos
de aquel celestial recinto
de virginidad, dejando
santificado aquel sitio,
tan entero y tan intacto
como fué desde el principio:
y aquí está lo incomprensible
de este misterio divino.
Ya con esto me he explicado,
confiesa el nombre de Cristo,
déjate de idolatrías,
recibe el santo bautismo,
y me tendrás á tu lado
por tu mas leal amigo.

Moro.

Basta, valiente cristiano,
que dos veces me has vencido;
una con el argumento;
y otra con tu acero limpio.

Llévame antes que te sienta
mi gente, que apercibidos
están para si me ofendes;
yo confieso á Jesucristo.
Llévame presto, cristiano,
donde reciba el bautismo,
que cada instante que tarda,
á mí me parece un siglo.
Y á vos, sagrada María,
el perdon humilde os pido
de la ceguedad en que
en este siglo he vivido,
pues ya confieso la fé
del crucificado Cristo.

[versió del Romanç 2731, ca. 1800]

Y á Vos, Sagrada MARÍA,
el perdon humilde os pido
de la ceguedad en que
en este siglo he vivido,
y confesando la Fe,
viva Cristo, viva Cristo.

Cristiano.

Para haber de cristianarte
está todo prevenido:
y pues confiesas la fé,
abrázame, nuevo amigo,
luz y honor de los paganos,
pues en ti espero un caudillo
que ensalce la cristiandad,
siendo defensor de Cristo.
Y á vos, sagrada María,
espejo del Ser divino,
pues con vuestra sacra ayuda
este moro he convertido
á que profese la ley
de vuestro divino Hijo;
siendo vuestra la victoria,
aunque el instrumento he sido
de tan buena conversion,
os ruego me deis auxilio
para poder araer
á la ley de Jesucristo,
mas moros que arenas tiene
el mar en su gran recinto:
así lo pido, Señora,
y á vuestra bondad suplico,
que asistido de la gracia
jamás deje el buen camino
que me debe conducir

á gozar del cielo empíreo,
 haciendo que de mi brazo
 tiemble el moro corrompido,
 el turco, herege y pagano,
 y todo idólatra impío,
 que no confiese que sois
 la Madre de Jesucristo,
 del Santo Espíritu Esposa,
 Hija del Padre, que quiso
 colmaros de privilegios,
 para que sus altos juicios
 se cumplieran, y dejarnos
 del pecado redimidos.

FIN.

[Final de la versió del Romanç editat a Madrid el 1762]

Y á Vos, sagrada MARIA,
 Reina del Cielo Divino,
 pues que con tu sacra ayuda
 este Moro he convertido
 á que professe la Ley
 de tu Soberano Hijo;
 y pues tuya es la victoria,
 pido, que me des tu auxilio,
 para que convertir pueda
 á la Ley de Jesu-Christo,
 mas Moros, que tiene el Mar
 gotas de agua en su abysmo.
 Assí lo espero, Señora,
 de vuestro Poder Divino,
 que asistido de la Gracia
 siempre iré por buen camino,
 y temblarán de mi brazo
 el Turco, Herege y Judío.
 Donde de las muchas faltas
 á todos perdon pedimos,
 y á quien se ha de conceder
 será á Diego de Ornedillo,
 que fue el Autor que compuso
 este breve sylogismo:
 quisiera ser un Apeles
 para haverlo corregido.

PAS DEL MORO D'ARNES (Terra Alta)

Anònim (ca. 1900)?

Còpia a l'Arxiu

CARRUTXA

Centre de Documentació del Patrimoni i la Memòria
(Reus)

Còpia manuscrita de 1905 propietat de Jesús Borrull
**obtinguda en recerca per Salvador Palomar i Montsant Fonts
(hivern de 1992)**

Transcripció a cura de
Daniel Vilarrúbias
2020

Pas del Moro

Moro

Ya sabran como soy moro
 Y tan solo me presento
 Señor de todos los reinos
 Ejecutando en mi cuerpo
 Y por mi grande valor
 A nadie le tengo miedo.
 Los que llevan Santidad
 Voy encargado de ellos
 Poniendoles sitio pronto
 Y haciendo muchos excesos
 Lo primero que hare yo
 Saqueare la Yglesia
 Rotare todo el templo
 Y lo llevare á mi tierra.
 Señores en desafio lo digo
 Por que yo puedo vencerlo
 Salga uno á dos á dos
 Darle fin á cuantos quiero
 Que vengo á pedir campaña
 Enviado de mi reino
 Yo les sostendre batalla
 Que yo asta seis espero.
 Salid valientes cristianos
 Salid con vuestra atencion
 Que no os valdran vuestras cruces
 Tampoco la religion
 Veo que ninguno sale
 Determinado y soberbio
 Me tiendo al pie de este arbol
 Y me desarmo al momento.

(Dice ayroso y gritando)

Cristianos, ya habeis perdido
 Vuestra fama.
 No dandome cumplimiento
 Que estoy pidiendo campaña.

Abla el Cristiano y dice lo que sigue

¿Quien este moro
 Tan desatinado y ciego
 Que nos está porfiando
 A cuantos ay en mi reino?

Abla el Asistente y dice lo siguiente

Señor ese noble caballero
 Es hijo del Almirante
 Ejecutando en su cuerpo
 Aquel que se metio en Roma

Con notable atrevimiento
Robo las siete reliquias
Por quien tanto padecemos.

Abla el Cristiano y dice lo que sigue

Sobrino, querido amigo
A ti te toca este empeño
El salir al desafio
Con este barbaro fiero.

Abla el Sobrino y dice lo que sigue

No, no, apreciado Tio
Ni yo ni mis compañeros
No hemos de salir ninguno
Por que bien sabes por cierto
Quando la ecena pasado
De aquellos recios encuentros
Me dijistes con firmeza
Los ancianos caballeros
Hoy an ganado la fama
Y á uste le toca el primero
Al salir al desafio
Con este barbaro fiero.

Abla el Cristiano y dice lo que sigue

Quitate de aqui delante
Hombre de mi precencia cobarde
Por que si no al instante
Te dare un golpe de sable.
¡Mi Asistente!

(Asistente)

¿Que se le ofrece señor?

(Cristiano)

Te digo mi asistente
Que vayas pronto y corriendo
Y que me traigas la ropa
Y todo mi armamento.

(Asistente)

Mi amo al instante boy
Corriendo = **(se va y dice)**
Aquí la tiene V. señor
Todas sus ropas y armas
Para pelear contra el moro
Que es enemigo de España.

Moro

Muy poderoso Señor
Hoy llega este caballero
Pidiendote por merced

Que otorgueis mi pedimiento.

Cristiano

Pide que te lo concedo
Por que si malo estuvieras
No tendria nungun duelo.

Moro

Lo que te pido cristiano
Pronto lo voy explicar
Aguardemos unos dias
Que yo me encuentro muy mal
Porque vengo de camino
Y ya no puedo andar.

Asistente

Lo que te digo Fierabras
Que son palabras muy falsas
Que hace muy poco tiempo
Que buenos gritos gritabas.

Cancel-lat: [**Moro dice lo que sigue**

Pues ya que estoy porfiado
Y pues no tengo remedio
Que apercibirme á las armas
Siempre me allaras dispuesto

(con rabia) Cuanto mas pronto mejor.]

Cristiano dice lo que sigue

Moro empiezate armar
Mira que yo solo vengo
A mantener en batalla
Todo cuanto estas diciendo
Y que no an de ser tus obras
Conforme tienes tus fueros
Que con la ayuda de Dios
Dentro de muy poco tiempo
Te he de llevar maniatado
A mi señor y á mi Dueño.
Amigo, luego me tienes miedo
Segun la prosa que gastas
Y dejas pasar el tiempo
Yo de ninguna manera
Me voy de aqueste puesto
Sin que te vuelvas cristiano
+ O, te llevo prisionero

(Se quita el sombrero y dice)

De corazon pido á Dios
Y á la Virgen Soberana
Que me de á mi fortaleza

Para emprender la batalla.

Aqui se dan dos golpes con las espadas cruzadas y le da un golpe al costado izquierdo el Cristiano al moro y lo hace caer en tierra y les apunta con la espada en el pecho y dice

Te he ganado Fierrabras
Te traspaso con mi sable
O, te vuelves tu cristiano
O, te acabo de matarte.

Abla el Moro y dice

(Moro) Oh valeroso cristiano
Pues sin ningun esfuerzo
No me acabes de matar
Que desde ahora confieso
Que es tu Dios muy Poderoso
Piadoso, Ynfinito, y Bueno
Llevame preso Cristiano
Donde estan tus compañeros
Y dame el Santo Bautismo
Que por instantes deseo.

Cancel-lat: [(Cristiano)

Pues dame un abrazo amigo
Y estas perdonado de todo
Y quedate con Dios amigo.]

(Cristiano)

Levantate, noble amigo
Que ahora curarte quiero
Las dos mortales heridas
Y Dios te dara el remedio.

(Moro)

Tu heres cristiano y quisiera
Me dijeras que misterio
Y que ley es la que siguen
Los cristianos verdaderos,

(Cristiano)

Has de saber por muy cierto
Que es la ley de Jesucristo
Que creó el Cielo y la tierra
padeció Muerte y Pasion
Por librarnos del infierno.

(Moro)

Bien esta, me conformo yo con esto
De Amar y cerbir á Dios
Y librarme del demonio.

(Cristiano)

Me habeis de dar palabra
 Debajo del Juramento
 De ampararme y defenderme
 Y de guardarme el secreto.

(Moro)

Si, palabra te doy
 Primero morir
 Que olvidar
 La reliji3n cristiana.

(Cristiano)

Pues dame un abrazo amigo
 Y estas perdonado de todo
 Y quedate con Dios amigo.

La mujer sale y dice

Marido, marido
 Apreciado Esposo
 ¿Donde sales ahora?

(Moro)

Hola, hola, esta es mi mujer
 ¿Donde sales ahora por estas tierras
 Tan y tan estrañas?

(Mujer)

Esposo mio querido,
 Sabras como estoy cansada
 De buscar por todo el mundo
 Y ya hace mas de cuatro cientos años
 Que te estoy buscando
 Y sin poderte encontrar
 Y ahora que te veo
 Dame un abrazo esposo querido
 Por Dios te lo pido

(Aqui se abrazan los dos) y sigue

(En accion de Plegar al Cielo)

Esposo mio querido
 Con muy dolorosos hechos
 Dulces Padres de mi vida
 Dejo esos hídolos fieros
 Recibiremos el Santo Bautismo
 Y tendremos parte en el Cielo.

(Moro)

Mujer, si ya soy Cristiano.
 Me he repentido de todo
 y sigo la cristiandad.

(Mujer)

Me alegro mucho Marido
Y que alegría mas grande
Y que dicha ya que tenemos
De estar en gracia de Dios
Y del Reino de los Cielos.

Aqui se estan paseando los dos de brazo en brazo y dentro de un ratito le dice el Moro a ella

(Moro)

Mujer, te quiero ablar
Dos palabras solas
Por que ya sabrás
Que de tanta alegría
Que he tenido de tu
Prenda mia apreciada
De tus Padres
Y consuelo de mis deseos.
Me se habia olvidado
De preguntar de la familia
A donde estan que no visto ninguno
De veinte y cinco hijos que teniamos
Y no llevas cuando menos uno.

(Mujer)

Calla, te mando Marido,
No alvalotas tanto
Delante de tanta jente.
Lo que llevo son dos
Hun hijo y una hija.

(Moro)

¡Caramba! Si que hemos hecho
Grandes ganancias
De veinte y cinco solo dos,
Muy bien me parece mujer.

(Mujer)

No ay remedio Marido
El muerto vaya por muerto

(Moro)

¿Adonde estan nuestros hijos
Amados queridos?

(Mujer)

Calla te digo Marido
Que tengas una poca de paciencia
Que voy á vuscarlos pronto
Aqui los tienes Marido.
Apreciados y lucidos
Umildes mucho de Dios
Y ademas caritativos.

(Moro)

Hijos mios que alegria
Que tengo tan grande
De veros aqui delante de mi
presencia, y me ¿Reconoceis por
Padre hijos mios.

(Los hijos á una)

Ay padre mio, si, si
Lo queremos por Padre asta morir

(Moro)

¿Quereis seguir la relijion cristiana
Con muy atentamente?

(Los hijos á una)

Si, Padre muy atentamente
Por que somos Ynocentes

(Moro)

Bien está desde hoy en adelante
seguiremos todos, la relijion Cristiana.

Aqui se pasean los cuatro y luego sale Lucifer y dice

Buenas noches caballeros
Sabreis como he tenido grande disgusto

(Moro)

¿Por que? demonio infernal

(Lucifer)

Por que tu y todos los de tu familia
os habeis convertido al Catolicismo.

¿Es verdad?

Ya sabeis las noticias de los
castigos que os aguardan segun
los ultimos edictos.

Pues con cuidado por que
si al morir no te importa
acaso te importa mas lo que
puedas sufrir, te concedo de
treguas asta las diez de la noche
para que abjures la falta
herencia de los hombres negros
Por que mañana sera tarde.

(Moro)

A, mujer, mujer que trabajos bamos
a pasar esta noche.

(Mujer)

No ay remedio marido venga lo
que Dios quiera lo hemos de
tomar todo con paciencia.

(Guardia)

Buenas noches malajente benimos
á buscar á tu hijo menor nuestro amo
á jurado matarle si no renuncia
de nueva fé.

Los dos maridos dicen

(los dos maridos)

No señor, no renunciamos ni ahora ni nunca.

(Los dos guardas toman el hijo menor y se lo llevan á otra parte)

(Mujer)

De rodillas me pondre delante
del Criador para que no muera
mi hijo y que le de la salvacion.

Luzifer

¡Oh! que noche tan feliz que
pasais por esta plaza pronto
os voy á dar la nueva de mi
dichosa palabra, Sabeis como
vuestro hijo pequeño ya ha
pagado con la vida y, á
persistido en su horror y os
servira esto de ejemplo.
Esta es hora de renegar de
vuestro Crucificado.

(Los dos maridos)

Lo que estamos nosotros
dispuestos es, ha morir.

(Lucifer)

No, no, que ahun no ha llegado
tu ora esperate un poco mas.
¡Mis guardias! salid pronto.
Os mando pronto mis guardias
y con mucha lijereza que
cojeis á esa joven y le corteis la cabeza.

(Niña hija)

Mi General! le pido
con efecto y con cariño
que me deje ablar con mis
Padres antes de hir al
peligro.

(Lucifer)

Sí, sí, anda anda que te
ocurre prisa.

(Niña hija)

Adios padres mio y á todos
en jeneral que si no nos vemos
mas asta la gloria celestial.

Lucifer dice

(Lucifer)

Cristianos nuevos, venit, venit,
acercaos al lado de mi precencia
que os quiero convidar,
basta que habeis causado la
pérdida de vuestros hijos y
evitad vuestra mala crianza.

(Los dos maridos)

Nadie sera capaz de apagar nuestra fé.

(Lucifer)

No, no, ¡yo digo que sí!
Mis Guardias.

(Guardias)

Que quiere, ¿nuestro General?

(Lucifer)

Aqui os mando mis guardias
con mucha rabia y furor
que cojeis á esa mujer y
la lleveis al verdugo en
manos del bien hechor.
Estás dispuesta al verdugo
mira que te está esperando
todo el mal que me has hecho
ya lo tienes perdonado.

Verdugo

Ya has caido en mis manos
mala mujer
Con permiso de mi rey
Voy ablarte dos palabras
Para que no te desmayes
Hermosa y querida Dama
Yo te prometo mujer
Si escuchas mis sentido
Que te quedaras librada
De este infame verdugo.
Lo primero que has de hacer
Has de seguir nuestra vida

Tu estaras muy estimada
Del General y su hija.
Lo segundo has de hacer
Es dar mucho cumplimiento
maldecir la relijion
y dar gusto á mi maestro.
Lo tercero que has de hacer
Hir á casa de un herrero
Para que te de la llave
De la puerta del infierno.
Alli encontraras tu ninña
Mucha ermosura y tesoro
Tu estaras muy remediada
Del demonio del infierno.

Mujer [*interliniat*]

No me ables mas verdugo
que ya estoy agonizando
quiero por compañia
la virgen del Rosario.

[*Verdugo*]

Con mucha rabia lo digo
Despidete en jeneral
y dentro de un cuarto de hora
Tu vida se ba ha acabar.

(Mujer)

Siento que ya ha llegado
mi hora dichosa
Yo hire á ver á los mios
en otro mundo mejor,
Dispuesta estoy á morir
Dale golpe cuando quieras.

(Verdugo)

Cumplire mi obligacion no
tengo miedo á ninguno, tengo
veinteicuatro muertos, y con
esta veinteicinco.

(Anjel)

Detente verdugo, mandado
de Lucifer, y vosotros ayudantes
juntos con el General y
tu luzifer intentado malhechor
de los Cristianos ¿Combatir la
Relijion? La Relijion reinara
con mucha fuerza y valor
y no bolveis á porfiar
contra nuestra relijion.

El mismo Anjel dirijiendose á la Mujer

Dama, yo te voy ablar y te digo
que es por cierto, que llames
á tu familia, y tambien á tu Esposo,

(Mujer)

Si mi marido ya es muerto
Tambien toda la familia
Si yo no puedo aspirar
que ya estoy entristecida.

(Anjel)

Llámalos con voz muy alta
Que de vida estan llenos
Por la voluntad de Dios
y la Reina de los Cielos.

(Salen los tres y dice el hijo)

De alegria que tengo
Yo no se como ablar.

(hija)

Dulce Madre de mi vida
que acababa de aspirar.

(Marido)

Cansado y fatigado estoy
dama de tanto de correr
porque queria matarme
el maldito luzifer.

(Mujer, y dirijiéndose al Anjel dice)

Por la virtud de este Anjel
y del reino de los Cielos
hemos hallado el descanso
de todo nuestro consuelo.

(Anjel)

Pues has de saber traidor
Que soy tu fiero enemigo
y tu propio vencedor.
Por heso digo Señores
Que vamos á principiar
La vida de San Antonio
y de su asistente Badal.

Fin del Pas del Moro

Arnes 13 Diciembre 1905
Copiado por J. F.

TRIUNFO DE LA RELIGION POR LA NAVE DE LA GRACIA- ORATORIO SACRO-ALEGORICO

POR LA VICTORIA, QUE CONSIGUIERON LAS CATHOLICAS ARMAS
CONTRA LOS TURCHOS; EN EL GOLFO DE LEPANTO

Barcelona: Joseph Altés, ca. 1760

Abadia de Montserrat
Biblioteca, F*477*12º*16

Transcripció a cura de
Daniel Vilarrúbias
2020

Agraïm la comunicació del fullet a Josep Galobart i Soler, OSB

TRIUNFO DE LA RELIGION POR LA NAVE DE LA GRACIA

ORATORIO SACRO-ALEGORICO

POR LA VICTORIA, QUE CONSIGUIERON LAS CATHOLICAS ARMAS CONTRA LOS TURCHOS;
EN EL GOLFO DE LEPANTO, SIENDO UNO DE LOS GENERALES:

El Excelentissimo Señor Don Luis de Requesens, quien logró de la Santidad de Pio V.
Indulgencia Plenaria de *toties, quoties*, para los que devidamente visitáren su Iglesia de
Nuestra Señora del Palao de Barcelona el dia 7. de Octubre.

PUESTO EN MUSICA. *Por el Señor Joseph Duràn, Maestro de la Real Capilla de la misma
Iglesia, y executada por aquèlla.*

Barcelona: En la Imprenta de JOSEPH ALTÈS, Impressor, y Librero, en la Libreria.

VOCES.

<i>La Religion.</i>	<i>El Valor.</i>
<i>La Gracia.</i>	<i>La Milicia.</i>
<i>Aly</i>	

Coro. Propicio està el Cielo,
Tranquilo está el Mar.
Triunfa del fiero
Orgullo de Agar.

La Relig. Mi causa te lleva.

La Gra. Mis auxilios prueba.

Coro. Propicio està el Cielo,
Tranquilo está el Mar.

Valor. Con tal asistencia.

Milicia. Com mi resistencia.

Coro. Triunfa del fiero
Orgullo de Agar.

Recitado.

La Rel. Generoso valor, oy te procura,
El Zelo Religioso, la Victoria.
El corage Otomano te asegura,
En el triunfo mayor, la mayor gloria;
Pues tantos nobles pechos
Dexaràn tus alientos satisfechos.
Ya en cerulea campaña
Suena el rugido del Leon de España.
De Neptuno, robusta espalda doma,
En Veneciano Buque, ardor de Roma.
No tienes que dudarla
Empresa, que es victoria el intentarla.

Aria.

Si pierde la esperanza
De contrastar al Noto
No verà la Bonanza
El timido Piloto,

Que la Nave abandona
A voluntad del Mar.
Si del horror se assusta,
Si el Velamen no ajusta,
Si el Timòn no gobierna,
Cierto es el naufragar.

El Valor.

Recitado.

Aparta sombra errante,
Que en confusos horrores
Al espiritu vistes de temores.
Huye niebla texida
Del suspenso caracter de la vida
No quieras, con objetos mal formados,
Desmayar los alientos alentados;
La Religion me llama
A dar nuevos asuntos á mi fama.
Ayude mi eficacia,
En el Mar de Lepanto, el Mar de Gracia.

Aria.

Solo el valor no basta
A un animo valiente
Si ardiente no contrasta
De Marte el accidente
Para poder triunfar.
A mi espiritu altivo
Rezelo no avassallas:
El Dios de las Batallas
Victoria me ha de dàr.

La Mil.

ACTO SEGUNDO.

Amigos alta empresa
La fortuna os prepara;
No teman vuestros pechos de Diamante
De la deidad voltaria lo inconstante.
La ocasion oportuna,
De el Turco ofrece la menguante Luna;
El valor os alienta,
La Religion os llama
A conseguir honor, victoria, y fama:
A vuestras Naves guia
La Nave de la Gracia, que es Maria:
Siga la Esquadra ufana
El rumbo de Divina Capitana,
Y el valor, que en sus limites encierra,
Repita.

Coro.

Al arma, al arma,
Guerra, guerra.

La Mil.

Estas sonoras voces,
Que en el ayre velozes
Publica el eco ufano,
El castigo predicen Otomano.

Aria.

Aly se lamenta
 Temiendo su estrago
 Del golpe el amago
 Su susto acrecenta:
 Que sufra, que sienta
 Los golpes del Mar.
 Altivo, y ufano
 Terrores ostenta;
 Pues vaya à su quenta
 Su infausto penar.

Recitado.

La Gra. Catholicos Soldados
 Del zelo, de la Fè tan animados
 Romanos, Españoles, Venecianos
 La Gracia sus auxilios soberanos
 Difunde en vuestros pechos
 Hechos à combatir, à vencer hechos,
 Imitad oy la diestra generosa
 De Austria, de Requesens, que pavorosa
 Cuchilla esgrime,
 Con cuyo amago al Otomano oprime,
 Dad de vuestro valor las pruebas fieles,
 Y apurareis al Orbe los Laureles.

Aria.

El Barbaro Caudillo
 En ayes, y lamentos
 Publicarà escarmientos
 A esfuerzos de dolor.
 Llore su triste pena
 En la cruel cadena,
 Que para su tormento
 Labrò su mismo horror.

La Rel. Invicto General, al abordage
 Llore el Sobervio Aly su infausto ultrage
El Valor. Omnipotente Dios tuya es la Gloria:
 Oy à tu quenta corre esta victoria
La Rel. De ella me encargo yo, que en los fervores
 De Catholicos Pechos no hay temores.
El Valor. De una, y otra Nacion espera el zelo
Los 2. Que su causa (por suya) ampare el Cielo.

Duo.

La Rel. A tan altiva empressa
 Te alentarà la Fé.
El Valor. No teme mi entereza
 El riesgo en que se vè.
La Rel. Con un Christiano anhelo.
El Valor. Batallarà mi ardor.
Los 2. Yá que piadoso el zelo
 Yà que amoroso el zelo

La Rel. El Caudillo Altanero
Ufano ocupa el Mar.

El Valor. Tanta arrogancia espero
Glorioso avassallar.

Los 2. Maria es el adelante
Que ha de quedar triunfante
Del Barbaro rigor.

ACTO TERCERO.

Aly. Ea Valientes Turcos, cuya Gloria
Eterniza en su Templo la memoria,
En la ocasion manifestad brios:
Vuestros son los Laureles, que no mios
Essa robusta Armada de Christianos
Oy la fortuna entrega en vuestras manos
El curbo Alfange vuestro brazo esgrima,
Sienta su estrago, su derrota gima,
Y en sangriento despojo
Sea el Mar de Lepanto otro Mar rojo.
De esse Adalid de Austria
Ha de triunfar felice mi ardimiento
Aunque le ayuden Cielo, Mar, y Viento.

Aria.

Prueve mi rigor fiero
Essa Armada Enemiga.
Mas que temor fatiga
Mi espiritu guerrero?
Que aunque alentarme quiero
Se desmaya el valor.
No cederà en su empeño
Valiente mi osadia;
Aunque sus proas guia
Estrella superior.

Recitado.

El Valor. Sobervio Aly,
De tu arrogancia suma,
Hallarás el castigo en blanca espuma.
Aunque rayos vomite
Sobre la azul Campaña de Anfitrite,
El poder, que la surca,
Su albór he de teñir en sangre Turca.

Aly. Oy se verà el Catholico ardimiento
Sumergido en elado monumento;
Y porque yà vencidos
Queden à mi valor agradecidos
Liberal daréles trata,
En Tumba de zafir, Urna de plata.

El Valor. En linea de forma
La Esquadra Enemiga

Orza à la banda
Amolla; bolina.

Aly. Las Naves Christianas
El viento nos quitan
Sobre el varlovento
Vira, vira, vira.

Coro. Carga la mayor
Timon à la via
A las dos Andanas
Fuego, Artilleria.

Aly. Amayna, amayna,
Arria, arria
Que apique nos vamos
Alà! infausto dia!

Coro. La infiel Capitana
Naufraga rendida
Victoria, victoria,
Contento, alegria.

Recitado con Violines.

Aly. Pàlida sombra obscura
Que eclipsastes el Sol de mi ventura,
Que estraño movimiento
Es el que inquieta el Mar, y altera el Viento?
Quando vencer procuro
Desde el Trono de luz al centro obscuro
Que terror se apondera
De mi ardiente corage?
Que suprema Deidad causa mi ultrage?
No son mis sustos vanos:
Superior causa ayuda à los Christianos.
Mas que dudo? Si en tanto desconsuelo
Sobre un Polo de luz, que estriva el Cielo
Divino simulacro
Su aliento vigoriza,
Y al otomano orgullo le horroriza.
Oh presagio infelice,
Que en su gloria mi ruína me predice?
Undoso Mar de la Ira, que me inflama,
He de templar en tu cristal la llama.

Aria.

Dexa sangrienta Parca
Tan miseros despojos,
Y todos tus enojos
Tirana venga en mi.
Yá que el Mar proceloso
Es monumento undoso
Del infelice Aly.

Recitado.
La Rel. Yà del Sobervio Aly precipitada
La arrogancia buscò, en mansion salada
Para saciar la sed de su corage,
Centro, que oculte el vergonzoso ultrage
De tantas Medias Lunas altaneras,
Que terror quieren dàr á las Espheras,
Y miran su escarmiento
Del Catholico Zelo en aliento.
Mas que mucho que venzan
Con tanta bizzarria
Alientos alentados de Maria?
A ella el triunfo devemos
A ella rendidas gracias le darémos.

Coro. El triunfo de este dia
Nos dá Estrella superior.
Si la gloria es de Maria
Glorias cante nuestro amor.

COPLAS.

En el Golfo de Lepanto
El otomano rencor
Vé, á Catholicos esfuerzos
Sumergido su rigor.

Coro. Si la gloria es de Maria
Glorias cante nuestro amor.

2 Llore, gima, pene, sienta
El infiel Conquistador;
Pues su estrago es un amago
Del Catholico valor.

Coro. Si la gloria &c.

3 En elado pavimento
Templar pretende su ardor,
Y el corage à que le incita
Precipitado furor.

Coro. Si la gloria &c.

4 Triunfante de Aly se mira
El Catholico fervor,
Y Lunas agarenas
Confundidas en su horror.

Coro. Si la gloria &c.

5 Si del Mar luciente Estrella
Es el Norte superior,
Que à los Españoles guia
Quien turbarà su esplendor?

Coro. Si la gloria &c.

6 Finos Cultos, te consagra
Un General Vencedor
Madre de gracias, por tantas
Como deve à favor.

Coro. Si la gloria &c.

FIN.

BALL DE SANT ESTEVE o del RESCAT de GALCERAN de PINÓS (Vila-seca, 1775-1896)

Vila-seca, segona meitat del segle XVIII

Manuscrits:

Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

Fons Parròquia de Sant Esteve, diaca i protomàrtir de Vila-seca.

Parroquial - Església - Festes.

Parlaments del ball parlat de Sant Esteve.

Empiezan los Parlamentos del baile del protomartir San Estevan

Cuaderno de Salvador d'Aguió. (ca. 1775-1820)

Unitat de catalogació 319 - Unitat d'instal·lació caps 36

<https://arxiuenlinia.ahat.cat/Document/0000033832>

[Manuscrit emprat]

Secció Còdexs i manuscrits. Balls parlats.

Balls. (Vilaseca). *Parlamento del baile de San Esteban.*

Unitat de catalogació 100 - Unitat d'instal·lació caps 29

<https://arxiuenlinia.ahat.cat/Document/0000034339>

[partició en actes]

Arxiu Municipal de Vila-seca

Apartat 6. Cultura. Caixa 3: Rescat de Sant Esteve

Copia de ablamientos de Baile de San Estevan patron de Vilaseca

còpia de Ramon Farriol Xatruch (1871) (còpia fotogràfica de l'original propietat de Ramon Farriol Clavé)

[il·lustracions]

Parlaments del Ball de Sant Esteve o de les Cent Donzelles

còpia d'Esteve Ferré Poblet (1879)

<http://rescatsantesteve.cat/portfolio/el-ball-parlat/>

Edició i revisió a cura de

Daniel Vilarrúbias

2020

Agraïm la comunicació un mecanoscrit amb el text de 1879 a Montserrat Garriga

Empiezan los Parlamentos del baile del Promartir San Estevan

*Cuaderno de
Salvador Aguiló*

*Empiezan los Parlamentos del
proto martir San Esteban*

Nombres

Loa	
Armengol	Conde
Visconde	Pinos
San Sernin	Galceran
Moro 2º	Terife Moro 1º
Moro 4º	Moro 3º
San Dionisio	San Estevan
Alcaide 2º	Alcaide 1º
Madre 2ª	Madre 1ª
Doncella 3ª	Doncella 1ª
Doncella 4ª	Doncella 2ª
Pastor	Loa

Se previene

Que primeramente se han de hacer estas Pasadas, cuando quiren decir los Parlamentos.

1º Aqui haran subir y bajar y luego que acaben haran lo siguiente sin pararse de bailar.

2º Sin pararse de bailar haran media cadena â saber se tomara uno por dentro y otro por fuera hasta el ultimo.

3º Aqui cambiaran o mandaran cambiar la sonada de la musica poniendola doble y con esto bailaran la cadena doble.

4º Aqui haran subir y bajar como la primera vez y la musica tambien del mismo modo. Y despues la Loa subirà bailando tocando la musica proporcionada al baile y cuando estara la dicha Loa arriba, hara una coretesia con tres partes pero con el sombrero en mano y despues poniendoselo dira [lo] siguiente.

Revala relacion.

[1879: Que primeramente sean de hacer estas Pasadas cuando quieran decir los parlamentos.

1º Estando formados en dos ileras: an de subir y bajar y colocarse cada uno asu puesto que le corresponde; 2º y enseguida sin pararse haran media cadena: a saber pasaran uno por dentro y otro por fuera hasta al ultimo.

3º Aqui cambia la musica con sonada doble y enseguida bajaran haciendo cadena doble.

4º Aqui haran subir y bajar como la primera vez y la musica tambien del mismo modo.

Y despues la Loa subira bailando tocando la musica proporcionada al baile y cuando estará la dicha, Loa, arriba hara una cortesia con tres partes pero con el sombrero en mano y despues dirá lo siguiente poniendoselo.

Revala Relación]

[1879: Baile Y Marchá]

Loa

Señores yndubitables
pues que Davit lo confiesa
como verdad muy expresa
es que Dios es admirable
Sin duda en algunos Santos
y con mucha rectitud
premiando su virtud
nos muestra milagros tantos.
Tantos favores prodigios
aunquen obren de sus manos
ya les hacen sus cortesanos
como si fueran divinos
Esta verdad tan notoria
podra qualquier christiano
tener la bien á lamano
si está versado en historia.
Asi por no ser prolijo
muy pesado e importuno
sin agravio de ninguno
de color mas pues proligo
es decencia el callar [1879: de ciencia]
de muchos Santos milagros
refiriendo el que en los cuadros
de Estevan podreis mirar.
Aquel del altar Mayor
El gran protomartir Santo
asombra causa espanto
[1879: asombra causa y espanto]
si se mira con primor
aquel que todos los años
quiere siempre a Villaseca
[1879: quiera siempre a Vilaseca]
ilustre antiga recta
que el Sermon le Oigamos
el milagro en la Playa
de Salou entriste sia
causole tante alegria
biendito Dios y bien aya
el santo que le obró
Estevan nuestro patron
tened fieles devocion
que bien se lo mereció
escuchad todos atentos
milagro tanto pelegrino [1879: tan]
pues que una mano divina
un portento de portentos.
Yo no lo-sabre explicar
mas lo representaran
vereis luego que diran

cuanto podeis desear.
 Aqui hace la pasada
 Aqui embeinar las Espadas.

[1879 Marcha. (*Aqui hase la pasada*) *Se embeinarán las espadas.*]

Conde

Nobles amigos fieles caballeros
 mis deudos y parientes mas cercanos
 cuyos fuertes y temidos aceros
 han sido el terror de los africanos
 el catalan arizomfe aloseros [1879: el catalan arizomfe los aceros]
 hoy habeis de saber que en vuestras manos
 llega la ocasion mas oportuna
 para pisar el cuello a la fortuna.

Armengol

En que pueda Armengol cerviros Conde.

Pinos

Mandad conde en que os pueda servir Pinos.

Visconde

En servir a de ser a de ser quien corresponde
 al Visconde de Cardona.

Galceran

Para [que] vos no dudais el valor que me esconde
 pues os ruego en el Almirante por Dios.

San Sernin

San Sernin si algo con vos merece que
 digais al buen Conde que se le ofrece

Conde

Alfonso Rey de Castilla
 cuñado mio como sabeis
 sostiene guerra
 con el moro de Granada.
 Muy airado con su egercito
 grande valor encierra por lo que
 siempre en gran cuidado
 me tiene ami Alfonso
 pues que destierra tal memòria
 todos mis contentos
 de socorrer a los hijos
 son mis intentos.
 De pelear contra el Moro
 y por la fe
 sacrificar si es menester mi vida
 y por eso os he llamado
 Pues bien se

que ni rayo muerte lanza ni herida
retrocederá vuestro valor un pie
ni retardar podra vuestra salida.
Y así pues que vuestro corazón
me aliente
Guerra contra el moro
Guerra sangrienta.

Armengol

Recoger la genta será muy justo

Pinos

No hay justicia mas recta que seguirte

Visconde

Ni ley que proceda a tu gusto,
trata señor al punto de partirte.

Galceran

Si tan venturosa mi venturosa mi ventura justa
Almeria sin duda ha de rendirte

San Sernin

Vencerás Balanguero lanza empuña
que es muy propio el vencer de Cataluña

Conde

Pues vamos a palear,
manos hijos ala espada
empezemos á marchar
Contra el Moro deGranada
y Almeria conquistar.

Todos 6

Todo seis dicen: Vamos.

Aqui la musica toca la marcha

[ACTO SEGUNDO]

Moro 3º

Valentísimo Tarifa
cuyas heroicas azañas
dejan tras las mayores
que publico il·lustre fama.
Noticia traigo que tristes
podran bolverse amargas
si por vestir Samarlota
no viste las ciento mallas.
Las montañas de Neptuno
cincuenta galeras pasan
y por pasar sin peligro

hacen de los remos alas.
 Junta y ordena tu gente
 teme peligro si tardes
 porque los malos sucesos
 son hijos de la tardanza.
 Acude Alcayde acude
 que si tardes en tierra saltaran
 con nuestra infamia.

Tarifa moro primero

Cuantas velas son

Moro tercero

Cincuenta hasta ahora se señalan
 las demas son Genovesas

Tarifa

Todo es poco, toca alarme;
 la quente marcha con orden
 hasta la marina salga
 echar las lanchas quiero
 que se reciben con salva. [1879: reciban]
 Fuertes moros de Almeria
 bellica gente africana
 turcos valientes bizarros
 haveis de cer fieras parcas
 Y enviar al otro mundo
 Mas que atroipos y alachacio
 Aqui a de morir Antonio
 Se matara Cleopante
 Y despues repartire
 los pocos ganados de esta granda batalla

Armengol

Valerosos catalanes
 Seguid a mi osadia
 Que yo os entraré en Almeria

Moro 2º

Moriras cuando lass ganes

Aqui se ponen apelear y peleando dicen siempre

Visconde

Catalanes valerosos
 ningun moro lanza enpuña. [1879: lanza ni empuña]
 Victoria por Cataluña.

Moro segundo

Ya os contais por victoriosos
 cuando yo el zaide valiente [1879: cuando el sable Valiente]
 rendido no se confiesa [1879: vendido]

por Mahoine que me pesa [1879: Mahome]
pero quien lo dice lo miente.

San Sernin

El valor que me acompaña
me asegura el vencimiento

Moro 2º

Si no te das al momento
moriras en la campaña

Galceran

Aunque me cuesta la vida
haveis de rendir la suya

Moro 2ª

Christiano estima la suya
cuando la ves tan perdida
repara en que tu valor
merece que mas le estima.
Guarda la espada que esgrimes
para otra ocasion mejor
de vencedor juntamente
mereces el laurel honroso
pues tu fuiste poderoso
á desembarcar tu quente.
Pues no besará un esquife
la seca arena dorada
si el valor de la espada
no se opusiera Tarifa. [1879: Con voz ronca]
Lo que puedo tomar pido
Y al verme asi no te asombres
porque le tengo por hombre confiesa [1879: te tengo]
mas vencedor que vencido.

Galceran

Digo que tu esclavo soy
Jesus que triste jornada
Ya puedas tomar la espada. confiesa [1879: mi espada]

San Sernin

Yo tambien las armas doy

Tarifa

Llevadlos luego á Granada
porque esto es sospecha que el conde
tomará otra vez la espada
por ver si Almeria esconde
Almirante de su armada.

Moro 3º

Por tenerlos mas seguros

quiero echarlos otro grillo
ponerlos en un Castillo
que fortalicen los muros

Aqui el moro segundo y el tercero pasaran las cadenas á los dos esclavos.

Moro 4º

Yo alla los aguardare
dare de ellos buena cuenta
con esta guerra sangrienta
a un jamas no encontraré.
Aunque soy muy valiente
pues que nunca fui vencido
es porque siempre he huido
del peligro inminente [1879: hensipiente]

Y siendo ahora mejor
por cer asclavo Pinos
temo un peligro feros
pues dicen que gran señor.

Y vendran los catalanes
y haran otro dilubio
y de otro rivensubio
con un millon de Vulcanes.

Però mi valiente brazo
contra el mismo tirador
hara bolver con primor
si disparan un balazo.

Mayores son mis empresas
de un golpe dos vengativos
de muertos quedaran vivos
mas con distintas cabezas.

Todo esto pueda ser
aunque en verdad no lo hizo
es porque ser no lo quiso [1879: es porque serlo no quiso]
por mi valor esconder.

Pues peleo con desnuedo
en qualquiera ocacion
cuando de mi corason
no se apodera mi miedo.

Si no mires que osados
me llevo dos cristianos
atados de pies y manos
que estan de mi muy amedrentados.

[1879: Baile]

Aqui los esclavos se ponen enmedio delos moros [1879: mozos] y los otros cada uno en sulugar.

[ACTO TERCERO]

Conde

Que sea perdido el Almirante

Visconde

Por ser su valor exceso
ningun dichoso suceso
a tal sea perdido bastante.

Pinos

De delor mori colijo
[Ms. AHAT s. XIX: Será el destierro prolijo]
en tan grande desconsuelo
mas ruego al Rey del cielo
que puede ver á mi hijo.

Visconde

Si es justo de vuestra Altesa
yo partiré disfrazado
y sabre donde han parado
los echos desobredes [1879: desobedese]

Conde

Conosco vuestra osadia
y el valor que os acompaña
pero por primera asaña
quiero ganar Almeria.
Armengol sierra mi campo
que se ha de escalar la muralla
y ganando la batalla
causaré al moro espanto.

Armengol

Ya que en esta ocacion sola
tantas Glorias se atreviesan
cierra con furia francesa
y pertinacia española.
Arrimare las escalas
que con animos seguros
para pisar estos muros
sirven de ligeras alas
vamos vamos catalanes.
Y vuestra fortuna franca
cuella de la cuna blanca
los azules tafatanes
por el mar los genoveses
los den infinitas cargas.
Sustentan fieres adargas
cueban los corbos paveces
prevengase el moro su mal [1879: prevenganse]
que antes de espirar el dia
se ha de probar Almeria.
Un asalto general
si es dichoso el combate
y esta batalla vencemos
con sus vidas ganaremos

de Galseran el rescate
 guerra guerra caballeros.
 Aunque perdemos el fin
 a Galceran i Sernin
 hallaran nuestros aceros.
 Soldados con paso lento
 Llegamos a Almeria
 escalares a porfia
 poned y saltad a dentro.
 Mas con prudente advertir
 que ninguno ha de hablar
 y el asalto se ha de dar
 cuando empiesen a dormir.
 Ohid mas otra advertencia
 no os engañe el corazon
 mirad que en esta ocasion
 ha de regir la prudencia.
 Con decir San Jorge luego
 no antes habeis de saltar
 mas en ohirlo nombrar
 pelead con gran denuedo
 no dejeis moro con vida
Silencio
 niño, joven mujer hombre
 todo vuestro acero asombre
 con muerte ó mortal herida

Aqui salen y van marchando con la espada en mano hasta á encontrar los moros y estos salen a recibirlos en batalla.

Moro 3º

Alarme.
 á la ciudad grande hay asalto
 el corazon sobresalto
 dieron tambien quiro darme.

[1879: Baile]

Aquí los moros se arrodillan de un pie y los cristianos con la punta de la espada tocan al cuello de los dichos moros.

[ACTO CUARTO]

Conde

Hemos ganado Almeria
 ves Cardona disfrasado
 y sepas si ha quedado
 el Almirante con vida
 Si acaso vivo está
 esta firma toma en blanco
 y ofreceras por el tanto
 cuanto el moro pedira.

Visconde

Voy a encontrar su persona

Aqui la musica toca la marcha i el Visconde la sigue paso á apaso hasta a encontrar el Rey moro y se le presente delante.

Tarifa

Quien eres

Visconde

Aunque á ningun hombre
he negado mi nombre
Soy Visconde de Cardona

Tarifa

Que quieres

Visconde

Porel rescate de Pinos si es vivo vengo
y una firma en blanco tengo del Conde.

Tarifa

Gran disbarate
no ha de ver quien no se asombre
pues el daño de Almeria
se restaurara aquel dia
si se rescata este hombre
toma esta carta á cual Rey
manda para rescatar
a Galceran has de dar
cuanto pida si es justa ley

Visconde

Cuanto pides es segura
esta firma que entrego del conde
luego si me dais el Almirante.

Tarifa

En oscura carcel habra de habitar
hasta que recibido sea
el rescate que te pido
no te lo puedo entregar
ves al conde

Visconde

Presto buelvo

Aqui la musica toca marcha i el Visconde la sigue paso a paso hasta a encontrar al Conde y allí delante de el mismo conde hace una cortesia y con voz lamentable dice lo siguiente

Visconde

A tus pies no puedo hablar

Mas es caso de llorar
una carta

Conde
Lea

Esta carta leera el Visconde delante del Conde

Tiemblo.

Tarife esta muy bien advertido que os mande
el Rey que siendo muy justa ley restaurará
el daño de el perdido de Almeria con el rescate
del Almirante catalan, os asegureis bien de
tal prisionero en carceles fuertes cadenas firmes por los
y guardias de vista y espero y quiero
por [su rescate] los cien Caballos blancos cien vacas bregadas cien paños
de oro de trefilis cien mil dobles y cien doncellas
cristianas y con este rescate fiel enteramente
reintegrado en mi Real nombre ofrece libertad
en el Almirante lata Guardia al Rey.

Pinos

Esto dices buen Cardona
Ved si mi mal incesable
Triste nuevas lamentable
a nadie el pesar perdona.
Hay hijo del corazon
Hay amado Cardona
mis ojos no te veran
hay que pena y aflicción.
Ven muerte la vida quita
quitarte á pesar proligo
no hay rescate por mi hijo
hay moro cruel trasladita.
Pides cien caballos blancos
quiera Dios que si los montes
que te arrastren por los montes
disponiente los barrancos.
Qui[e]ra Dios que cuando comes
de las cien vacas que mandas
te hayen de traer an·andas
ruido de los colçones [1879: roido de los calçones]
Los cien paños de oro
que pide tu arrogancia
sean de inconstancia
grande causa tu decoro.
Las cien mil doblas crueles
no te sirven de provecho
porque no estas satisfecho
con peticion tan infiel
pues que pides hay dolor
cien Virgenes tirania

hay Jesus del alma mia
hay mi Dios y Redentor.

Conde

No llores Pinos amado
cien mil doblas aqui estan
luego vendra Galceran
pues nollores viego honrado
lo demas se juntará
cavallos vacas y paños.

Pinos

Y el cristiano rebaño.

Aqui los dos Alcaydes suben pronto y delante de Pinos dicen lo siguiente

Los dos alcaldes

Gran Señor no faltara.

Pinos

Bailes en dos mil recelos
á mi corazon poneis
que pedis que quereis

Los 2 alcaldes

Atacar tus desconsuelos.

Pinos

De que suerte.

Alcaide 1º

No te aflijas pues
porque tu bien entedies
te ofrecemos las haciendas
y tambien nuestras hijas.

Pinos

Vuestras hijas hay de mi.

Alcaide 1º

Nuestra hijas te daremos
que semejantes estremos
hacen nuestro amor por ti
el que dos hijas tuviere.
Una de las dos dará
el que una sola tendra
tambien como le cacera [1879: caerá]
la suerte que se previene.
Asi señor es tratado
porque no quedo grabado
el que una sola hija tuviera.
Con esto podra juntarte

en el numero de las ciento
y nuestro dueño al momento
con su sangre rescatarse.

Pinos

Vasallo señor yo soy
por vuestra fidelidad
sujete mi libertad
y así vuestro esclavo soy.

Alcaide 1º

Junta señor el tesoro
con las finezas alviras
que inportando nuestras vidas
tambien puedas dar el moro.
Estos son propios extremos
de nuestra lealtad y amor
que si perdemos honor
por Dios y el Rey la perdemos.
Pues caridad y aficsion
hacen los casos iguales
los vasallos mas leales
conceden su obligacion.

Todos dene paracer somos [1879: de este parecer somos]
seguirle es gusto [1879: seguirle es el gusto]
y sepas que nuestro gusto
es mas dar que no ofrecer.

Alcaide 2º

Padre memòria inmortal
de nuestra fidelidad
y de nuestra gran bondad
y de todo nuestro caudal.
Y de hombre y de mugeres
muy bien puedes disponer
sepas que nuestro placer es
dar por ti vida y haberes.
Y por Galcerán valiente
nuestro señor y tu hijo
y de cuanto el moro dijo
cuando se lo vio á su frente
que vencido y vencedor
era por el valiente.
Cuando con gran porfia
embestia sin temor
nuestro afecto te ofrecemos
tambien nuesro corazon
ofrecemos con rason
no pudiendo aquí menos.

Alcaide 1º

Y siendo ahora en el gusto

al ver tu hijo Pinos
aquí ofrecemos los dos
como lo he dicho es muy justo.

Conde

Tu tambien Cardona al punto
Pinos acompañaras
Y de mis cofres pagaras

Pinos

El tesoro ya esta a punto
en la villa de Baga
junto con las cien doncellas
lucientes claras y estrellas
bamonos Cardona alla.

*Aqui lamusica toca la marcha y Pinos Visconde y los dos Alcades la siguen pero los dos Alcades
van delante hasta que encuentran las dos doncellas y allí se paran y parados que estan
Pinos dice*

Pinos

Estas son las cien doncellas

Doncella 1ª

Nosotras, mejor digeres
es pasto de las fieras.

Alcaide 1º

Estas son vamos con ellas

Doncella 1ª

Hay padre del halma mia
ami me entregues el lobo [1879: hami me entregas al lobo]
se ha visto mas fiero robo
ó se vio tal tirania
á mi me entregues al moro [1879:entregas]
á mi que soy sangre tuya
que se entregue tal tesoro
ó muerte como no vienes
alma sale por los ojos
hay pesares hay onojos [1879: enojos]
muerte porque te detienes
Mas di padre eschucha atendie [atiende]
si quisieren cautivarte
y los moros esjaparte [escaparte]
pudieras mas quien lo entienda.
No escaparas quien lo duda
pues si tuya es mi vida
de tu sangre procedida
no puedo hablar que estoy muda.

Docella 2ª

Tu estas muda?
 Pues yo á voces gritare
 Padre inhumano
 que en las manos de un tirano
 me entregues penes atroces
 dime si tu mismo oyeres
 cautiverio tan penoso
 no heres tan elevoso [alevoso]
 entregandome de veras
 Meteme en un samenterio
 y sepultame allí viva
 pues jusgo menos nosiva
 la muerte que un cautiverio.
 Lla muerte acaba las penas
 cautiverio las aumenta
 luego astaré mas contenta
 con muerte con cadenas.
 Pues si tienes aliento
 para ponerme cautiva
 ten valor para que no viva
 matame aqui al momento.

Madre 1ª

O inhumana crueldad
 padres fieros mas que fieras
 al moro sus verdaderas
 hijas de atrocidad
 que fieras se encontrará
 que las hijas que engendraron
 no guarde con gran cuidado
 creo bien nose hallara.
 Y que hay aquí que ver
 que las hijas que engendraron
 sus padres las entregaron
 al meritorio poder
 ó cielos valedme cielos
 ó cielos valedme luego
 valedme cielos os ruego
 y valedme en mis desvelos.
 Pues poned en libertad
 á una y poned a ciento
 por esclavos al momento
 que es grande infelicidad.
 Quereis todos en el dia
 a[c]reditaros mis infieles
 pero todos sois infieles
 que es perfidia osadia.
 El respeto gran señor
 que debo á mi marido
 hasta aqui me ha contenido
 que no esté lleno de rubor.

Alcaide 1º

No hay remedio es cierto
bamos derecho en Villaseca
que a Salou es cosa cierta
que un Navio espera al Puerto.

[1879: *Baile y marcha*]

[ACTO QUINTO]

Galceran

Que carcel aspera y fuerte
que tirania y rigor
pues tan presto dolor
me apresura la muerte.
Rescate si es que llega
para mi no servira
porque considero ya
que tengo la vida breve.
Esperar favor humano
pienso que es desatino
esperar favor divino
es accion de cristiano.
Dios es todo poderoso
luego me puedo sacar [1879: pueda]
de tal oscuro lugar [1879: tan]
de tan fiero calaboso.
En que hago en que me detengo
en quien pienso en quien imagino
invoco al favor dichoso
aprisa y no me detengo

Aqui hincase de rodillas

Sigue Galceran

Artifice soberano
en trance tan riguroso
mostrad todo poderoso
el poder de vuestra mano.
Protomartir Sacro-santo
como a protector divino
ofreced al uno y al otro
las primicias de mi llanto.
Este penoso dolor
mostrad al sumo Rey
que da mercedes por ley
de tan privado el favor.
San Estevan es muy claro
el peligro de mi vida
es bien Estevan que pide
vuestro auxilio y vuestro amparo
por justa retribucion

es bien que de vos me valga
 y de esta carcel salga
 quien os tiene devocion.
 ohidme Santo que os llamo
 San Estevan Santo mio
 en vos confio en vos confio
 en vos llamo y en vos clamo.

Aqui la musica toca la marcha y San Estevan la sigue con paso lento hasta presentarse delante de Galceran que estará hincado de rodillas

San Estevan

El amparo que has pedido
 está contigo Pinos
 que para los tristes Dios
 tiene de cera el ohido.
 Almirante persevera
 siempre en el temor de Dios
 y a los santos buenos Pinos
 festegales y venera. [festéjales]
 Si mi devoto no fueras
 tal vez Dios no permitiera
 que del cielo yo viniera
 para que aquí no te mueras.
 En justo agradecimiento
 de lo que me has festejado
 á mi Dios he suplicado
 para librarte al momento.
 Me lo concedio piadoso
 y yo oyendo tu llanto
 luego de los cielos quebranto
 para librarte animoso.
 Toma mi mano y en ella
 espera tu libertad
 Persevera mi amistad
 la de Dios nunca perderás.

San Sernin

Aguarda Pinos espera
 que si mi aficcion olvidas [aflicción]
 por Sernin es bien que pides [1879: pidas]
 mi peligro concidera.

Galceran

Estevan por un amigo
 á quien tengo grande amor

San Estevan

Invoca su protector
 Y podrá venir contigo.

Aqui se arrodilla

San Sernin

Dionisio que los Celestiales
orbes de Saprabitas
entre blancas Margaritas
pices candidos cristales [pisas]
las resplandecientes galas
de cayentes resplandores
de diamantes brilladores
baxeles Buenos se sale.
Y si conmigo se interrumpe
tu soberano sosiego
con llamas de ante fuego
las nubes de plata rompe.
Este calabozo oscuro
en causa de tus mercedes
muestran sus negras paredes
bañadas con oro puro.
Y por pesadas cadenas
y tinieblas espantosas
vistan con purpuras rosas
cantisimas asucenas.
No dejes Dionisio al moro
prendas que tan tuyas son [prendas]
si las de mi obligacion
merecen igual decoro.

Aqui la musica tocando la marcha San Dionicio la sigue lo mismo que San Estevan y estando allí todos cuatro atentos mientras San Dionisio dice la siguiente revalacion y ya acabada toma por la mano a san Sernin y San Estevan á Galceran y los llevan al cabo del baile dejandolos allí pero luego San Estevan i san Dionisio iran á su lugar acabada de decir la revalacion siguiente.

San Dionisio

Por tus afectos divinos
hoy cesaran tus cuidados
asi guardaran tus hijadas
los celestiales padrinos.
En cautiverio tirano
porque antes no llamavas
hijo que desconfiabas.
confia y toma mi mano.
Yo tiempo ha que esparaba
ohir esta peticion
y tu tibio corazon
tarde me lo presentaba.
Pues quize corresponderte
á tus santas oraciones
y pagar tus devociones
luego en salvo ponerte.

[1879: (Baile)]

[ACTO SEXTO]

Galceran

El sol por momentos llega
sol sube horizontes
por la falda de estos montes
ningun pasajero llega.

San Sernin

Y noves mira alla un pastor
ho soberana piedad
como la nacididad
que nos falta tu favor.
O buen pastor digo digo
subid pastor al collado
que algun tiempo bien pagado
sereis si subid amigo

Pastor

En que puedo yo serviros

San Sernin

Adonde eres bien que te sirvamos
dinos en que tierra estamos?

Pastor

Sin subir podré deciros
con esta lengua vulgar
este es la garriga de Salou
si enemiga quente sois
quiro escapar.

Aqui da una buelta

Galceran

Por Dios pastor subid por Dios

Pastor

Por Dios claman no son moros boy alla por ver
si alguna pena los aflija.

Aqui el pastor se va hasta el centro del baile y los esclavos hacen ruido con las cadenas

Pastor

Que cadenas llevais que ofreceis tesoro
Y lo hace como si huyese

Galceran

Quitenos estas cadenas.

Pastor

Las quito de compasion

Aqui la musica toca el Tanterantan que las figas son verdas tanterantan que ha maduraran y el pastor mientras que la musica toca lo referido va desnudandose de la ropa nombrada el xaleco lo Justillo la samarra y la calabasa y lo pone todo en tierra y luego se pone a quitar los grillos del primer esclavo empezando por los del pie y haciendo siempre posturas y simplesas y luego pasara a los de las manos y cuando havra acabado de llevarlos al dicho primer esclavo se pondra á comer y beber diciendo al otro esclavó lo siguiente.

Pastor

Tens que esparar una astone
que aquesta feina cansa masa
que vull veurer si y ha res al cerró
y si y ha vi a la calabassa.

Aqui el Pastor se sienta alli donde tendrá la ropa vistiendose de la semarra y enseguida se pondra a comer lo que traera y tambien traera la calabaza llena de vino y beberá un trago y despues se levantará y se pondrá a llevar la cadena del otro esclavo pero la musica no parara de tocar hasta que el pastor havra acabado de llevar la cadena al otro esclavo y se havra puesto la ropa juntament con los demas.

[ACTO SEPTIMO]

Alcaide 1º

Ya crece mi confucion

Alcaide 2º

Ya se aumente mi pena

Doncella 3ª

Es sin duda aquel navio
el que nos ha de llevar
á Granada hay que azar [1879: orar]
á Dios padre á Dios mi Tio
á Dios patria á Dios parientes
hay Madre del alma mia
hay Abuela á Dios tia
y todos mis desendientes.
No te vere Principado
de Catalluña jamas
mas hay lo que ciento mas
es verme sin estado.
Que aunque llore faltara
quien me alivie y me consuele
y quien de mi mal se duele
como lo he tenido aca.
Aqui no hay mas que llorar
aquí no hay mas que sufrir
aquí no hay mas que morir
pues presto me ha de embarcar.

Madre 2ª

De lagrimas una fuente

en mis ojos yo quiciere
 para que llorar pudiera
 á mi hija eternamente.
 Que alegría para mi el dia
 al cual mando tu nacistes [1879: mundo]
 pero que dia triste
 pues tu padre lo acedia.
 De entregarte en el infiel
 tiene gran valor
 de ecsponer nuestro honor
 y estrago de mi hielo.
 Esto es lo que mas siento
 y llorar me dispone
 pues que tu padre me ecspone
 que de mi concentimiento.
 Calla llengua y hablan ojos
 y de lagrimas sus reudales
 anuncien cuantos males
 que son de mi vida despojos.
 Pues solo el considerar
 hay hija del halma mia
 se me quita la alegría
 al tenerte de embarcar.
 Ho navio si yo pudiera
 con mis lagrimas ahundirte
 no hiciese seguirte
 con l'ancora mas entera.
 Mas hija veo los remos
 y con alas muy liqueras
 vienen con las dos hileras
 lloremos hija lloremos.

Doncella 4ª

Pues presto me he de embarcar
 supuesto que no hay remedio
 no cera adecuado medio [será]
 el gemir ni el llorar.
 Aqui importa el sufrimiento
 é importa aqui el valor
 porque mitiga el dolor
 y modera el sentimiento.
 Y por no ser cautelosa
 soy muger puedo mentir
 por ser mujer y fingir
 son dos cosas una cosa.
 Mostrare que estoy contenta
 de aquel dueño a quien me entregan
 y si ya conocerlo llegan
 evita mucha tormenta.
 Porque me han de querer luego
 y de mi quiren fiar [1879: quieran]
 y si me puedo escapar

tomo las de Villa diego

Aqui da una vuelta

Aqui no lloreis patricias
no lloreis mis compañeras
que son cadenas y galeras
qui[e]ro ganar albricias.

[ACTO OCTAVO]

Galceran

Pastor que quente es aquella
que tanto lastimero
hacen de su mal á quisiera
de alguna enemiga estrella.

Pastor

Si la causa saber qui[e]res
diré mas no te asombres
diciendote aquellos hombres
tambien quien son las mugeres.

El señor de Bagá tiene
cautivo en Granada un hijo
y por su rescate proligo
este gente se previene.
Porque segun me han contado
pida el moro cien doncellas
sin duda que son aquellas
y gran suma de ganado
vacuno y mucho de ellos
que son segun ellos repares
amigas que con dos caras
hay pocos mejor que ellos.
Con fidelidad y amor
y por su bondad coligas
han dado sus propias hijas
los pueblos por su señor.
Con ellas van Madre y Padre
hasta verlas embarcar
mirad si pueden llorar
ojos que salen de Madre.

Alcaide 1º

Ya señor parte la gente
que a los corazones parte.

Conde

Y á todos nos toca parte
de este mortal eccidente
vamos á ver la edad

á su mal algun consuelo.

Aqui el conde y los dos esclavos se van hasta el otro cabo del Baile y Galceran caminando ó marchando dira la sig[u]jiente revalacion

Galceran

Si de la mano del cielo
alguno haveis de esparar
que de vestros el mayor
es que del cielo vino.

Cuando estaran adonde esta pinós el conde se bolvera de la otra parte dando frente á los esclavos

Conde

Quien sois hombres?

Galceran

Imagino que somos vuestros señores.

Conde

Quien os da la libertad?

Galceran

Esta nuestra libertad contaremos
cuando de espacio estaremos
descansando en la ciudad
ahora mis bailes fieles
meteos á mi corazon
que la sido vuestra afliccion
hija de eternos pinceles.
De mi rescate el tesoro
a vuestras hijas les doy
y asi vuestro esclavo soy
mas que lo he sido del moro.

Todo esto lo dira marchando á paso lento

Y cuando dira: de mi rescate el tesoro dará á cada doncella un pendon que ha de trayer consigo empezando por la primera hasta la cuarta y enseguida dirá á su Padre Pinos lo siguiente:

Galceran

Con tu licencia Señor.

Pinos

De todo disponer pueda
aunque son cortas mercedes
á tanta lealtad y amor
en mis deudos satisfago
ellos gocen el pago
ellas y sus sucesores.

Aqui cada uno se pone á su lugar como primero estavan y haran una pasada que será subir y bajar y en este acto la musica no parará de tocar, hasta que el todo del baile todo dansando llegará arriba entonces se parará la musica.

[ACTO NOVENO]

Pastor

Ahora doy fiel danza
ea caballeros y dama[s]
atended la humil obscura
que si la atendeis con gracia.

Yo soc un pobre pastó
que he vingut de la montaña
sols per veurer la festa
de San Estevan proto-martir.

Hallandome al Pla del maset [partida del terme de Vila-seca, prop de Salou]

halle una gran tronada
me retiro en Villaseca
por ver quien era la causa.
Que es esto tantos ramores
y chirlan tantas campanas
y los mancebos bizarros
todos se visten de gala.

Aquí respon lo conill
chiquito que estas en tis agua?
no ves que bailan los mozos
y hacen unas grans danzas?

A San Estevan divino
lleno está de toda gracia
entonces me visto luego
y me meto mi samarra
y tambien mis cucharitas
y tambien mi calabaza
llena de vino muy escelente
que pienso que le llaman granacha
de la que vendio Virgilio [nom d'una casa del poble]
á cuarenta reales carga
bebed vino si taneis gana
brindo á la salud de todos
y bailo de gala.

Aqui el pastor se pone á bailar y beber mientras bebe la musica toca el tanterantan &tc hasta que haya bebido.

A las señores mugeres
que las dan famosas tocadas
de comer de langonisas
y de aquellos rollos blancos.
Sino miradles á todas

que estan lindas con gracia
 hallandome en Villaseca
 estandome compuesto en la plaza
 boltando muchos cantones
 unos que sonan y cantan
 y me han dado un bravo gusto
 por este pobre samarra.
 Yo por darla la tengo
 á tantas como hay en la plaza
 unos disen sol rumi
 yo creo que rumiando estevan [estaban]
 otros sacan de un baston
 que yo trayen de la garganta
 otros sufren que es caliente
 yo digo que es calabasa
 Nego suposito et prova condensatum
 materiatu non datu
 nego supositu de flandes
 com á la firma de Cantaranes.
 A Dios á dios gran San
 Guardeunos de las pedradas
 no sois vos com una vieja
 que viendo y dando pedradas
 ni menos com qui las tira *Ho diu á Sn Esteva*
 su alma van que rabiavan
 un sordo me tiró una *Se toca la cabeza*
 á fé que men sintio á la calba.
 Y me daba siete puntos
 y uno que no se contaba.
 A Dios á Dios gran San
 guardadnos de las pedradas
 y la quitas del catarro
 sangrienta los moros con sangre
 vayan en hora mala los moros
 que despues diremos victoria
 que el pastor bien lo ha echado.

Amen Amen Jesus

Fin del Baile

Aqui la musica toca la sonada que hacen cuando hacen la cadena doble y el Pastor á cada uno del baile hasta el ult[imo] hará el acatamiento y despues la musica tocara y haran una pasada y acabandola repetiran el acatamiento.

Fin del Todo

**Goigs del Proto-martir
San estevan Patrró de la Villa de Vilaseca**

Ple de gracia y fortaleza
foreu ya de poca edad
disputan con gran firmesa
contra'l poble hebreu ingrat
demostranos prodigios
ser Jesus lo ver Messias

Esteva pregau per nos
y per al que en vos confia:
Proto-martir glorios
qui del cel mostrau la guia.

Los apostols coneixent
que de virtud erau senser
per alimentar la gen
vos ferenlo dispencer
de Grecs y hebreus cuidados
fa vostra sabiduria:
Esteva pregau per nos &tc

Lo primer dels martirs Sants
que per Deu daren la vida
sou vos Esteva entre tants
per providencia divina.
Ó Diaca molt dixos
puig lo Cel se vos obria
Esteva pregau per nos &tc

En la santa invencio
de vostre cos glorios
molts per gran devocio
cobraren salud de vos
coixos ciegos malals molts
y tambe á sis morts la vida
Esteva pregau per nos &tc

En lo any mil cuarenta set
fou cosa molt señalada
de unmiracle que haveu fet
en la ciutat de Granada
en un cavallé devot
es esclau de gent Sarracina
Esteva pregau per nos &tc

Lo Almirant de cataluña
Don Galceran de pinos
contra moros gent maligna
aná per donar socorro

al Alfonso emperador
 Rey que era de castilla
 Esteva pregau per nos &tc

San Sernin Señor de Lull
 fou lo seu fiel compañó
 sense deixarse may de ull
 feren gran destrucció
 de pagáns entre los dos
 sens mostrar may cobardia
 Esteva pregau per nos &tc

Peleant com á lleons
 mostraren su valentia
 matant moros á montons
 fentne gran carniceria
 pero cautius y en presó
 quedan los dos aquell dia
 Esteva pregau per nos &tc

Vençuts los moros pagants
 fou per ser molt gran la gloria
 que'l Rey y los christians
 tingeren de la victoria
 pero fou molt doloros
 perdre gent de tal valia
 Esteva pregau per nos &tc

Entés que dins de Granada
 los tenian cautivats
 feu lo Rey una ambaixada
 que·ls donassen rescatats
 per lo que molt generós
 grans presens los oferia
 Esteva pregau per nos &tc

Mes los motos per rescat
 cent doncellas christianas
 cent pessas de fi brocat
 cent cavalls vacas bregadas
 cent y mil doblas de or
 demanan que tiranya
 Esteva pregau per nos &tc

Vos foreu tan bon patro
 que·ls donareu llibertat
 sols per la devocio
 sens pagar ningun ducat
 puix mostran·vos piados
 no sofriu tal pagania
 Esteva pregau per nos &tc

A la platja de Salou
per vos foren aportats
de nit sens saber ahot
se trobaren deslliurats
ab los vostres sants favors
fora de la esclavania
Esteva pregau per nos &tc

Al mati cuant ja lo dia
fou del tot ben declarat
vegeren que molt trist venia
aquell ecceciu rescat
ab grans lamentos y plos
de las mares per sas fillas
Esteva pregau per nos &tc

Pero luego la tristesa
se converti ab alegria
perque tambe ab prestesa
contareu com convenia
lo miracle tan famos
ab que Deu vos protegia
Esteva pregau per nos &tc

De Vilaseca patró
sou dicnament venerat
ohiu doncs la oracio
que us fem tots com á Advocat
Alcansau nos lo perdo
dels pecats en esta vida
Esteva pregau per nos &tc

Esteva pregau per nos
y per al que en vos confia:
Proto-martir glorios
qui del cel mostrau la guia.

Agradecere á mis lectores se sirven disimular al que ha escrito el preciente cuaderno las faldades notaran pues ha sido sacado copia á la letra de otra imperfecta.

BALL DE MARCOS VICENTE (ca.1750-1878)

ROMANCE de Marcos Vicente)

(València (?), ca. 1760)

Cambridge Universiti Library. Volume 7743.c.114, items 138 i 139

HISTORIA Ó DANZA DRAMÁTICA DE MARCOS VICENTE

Ó SEA EL RENEGADO VALENCIANO

POR F.T. Y D.

(Reus, 1878-1904)

Reus: Librería La Fleca de Juan Grau i Gené, calle Aleus, núm. 1. - 1904

Francesc Torné Domingo (Reus, 1820 – 1880)

Transcripció a cura de

Daniel Vilarrúbias

2020

Agraïm la comunicació del mecanoscrit de Reus a Antoni Veciana Ribes

ROMANCE DE MARCOS VICENTE (València (?), ca. 1750)

Cambridge Universiti Library. Volume 7743.c.114, items 138 i 139

DE MARCOS VICENTE

Refierense los animosos hechos y valentias de este caballero natural de Valencia; dáse cuenta de su cautiverio, y como renegó y se casó con la turca del amo que le habia cautivado: como fue veinte años pirata y habiendo venido al Grao de Valencia, cautivó en la noche de San Juan á dos hijas suyas y las llevó à Constantinopla.

PRIMERA PARTE

Suspendido Faeton,
vuele la fama y entone,
desde donde nace el sol,
hasta donde se traspone
con su dorado arrebol.
Vaya los ayres rasgando,
por el mundo publicando
un suceso muy gustoso,
tan agradable y sabroso,
como se irá declarando.
Es un caso peregrino,
de miel mezclado en dulzor,
de eterna memoria digno:
para lo qual el favor
invoco del Uno y Trino.
En la ciudad de Valencia
tuvo cierta dependencia
un mozo noble y valiente
llamado Marcos Vicente,
que le privó la paciencia.
Pues el y otro Caballero,
coléricos y enojados,
el uno y el otro fiero,
salieron desafiados
de noche por un sendero.
Montantes los dos sacaron,
diestramente pelearon;
al fin Vicente venció,
que al contrario derribó,
y allí su pleyto acabaron.
Por ser hombre principal
el muerto, Vicente huyó,
dexándose su caudal;
y junto al mar se escondió,
metido en un panizar.
Allí pensó estar seguro,
dexóse vencer del sueño,
no advirtiendo lo futuro,

donde le busca otro empeño,
tal como aquí le figuro.

De Moros una galera
con ciento y treinta ladrones

llegó junto à la ribera,
la qual con sus municiones
se mostraba fuerte y fiera.

La perra y pésima gente
por la ribera buscando
andaba muy diligente,
y encontraron reposando
à nuestro Marcos Vicente.

Al ruido que llevaban
diligente despertó,
treinta Turcos le cercaban,
mas el se desenvolvió,
tanto que se desviaban.

Con un gallardo semblante
rodea tan diestramente
seguro y firme el montante,
que ya la pésima gente
se le aparta de delante.

Porque difuntos tenia
nueve delante de si,
gritando en su algaravía
los demás: aquí, aquí;
y ya el Arraez venía.

Para salir de esta afrenta,
de Moros más de cinquenta
vino el Turco rodeado,
el qual se quedó admirado,
al ver lo que representa
Marcos nuestro valenciano;
y à los suyos dixo: afuera;
repórtate ya, Cristiano,
ven conmigo a mi galera,
te trataré como à hermano;

¡Date ya, Cristiano a mi,
que por verte tan valiente,
me he enamorado de ti.

Respondió Marcos Vicente:
ya soy tuyo, sea así.

Por mi adorado alcoran
juro à ley de capitan,
y à Mahoma por testigo,
que has de ser, mi caro amigo,
libre de pena y afan.

Uno y otro de abrazaron,
y à una juntos juraron
de guardarse lealtad,
sin romper en su amistad,
y contentos se embarcaron.

Tanto el Arraez le queria,
que sin él no se encontraba;
siempre à su mesa comía,
y consigo lo llevaba
siempre de noche y de dia.

Y fue tanta la aficio
que el Turco le fue cobrando
que les causa admiracion
à los Moros de aquel bando
su mucha conversacion.

Llegado el Turco à su casa
que tiene en Constantinopla,
con una priesa no escasa,
que el viento en favor le sopla,
notad, sabreis lo que pasa.

En llegando que llegó,
una Turca hermosa y bella
à recibirle salió,
tanto, que Venus al vella
casi sin juicio quedó.

Las mesas se aderezaron,
muchos regalos sacaron;
y alzada que fue la mesa,
fue lo que comunicaron
solo del viage y presa.

Mandó el Turco aderezar
un aposento curioso
para el Cristiano alojar:
dexóle, y fuese gustoso
con su muger à acostar.

Entre tanto regocijo,
quién es aqueste Cristiano
(la bella Turca le dixo)
que regalais como hermano?

Algun misterio colijo.
Mucho sin duda parece
el valor de su persona.

Respondió el Arraez: merece
de este imperio la corona,
y no es poco lo que se ofrece.

No vi valor semejante:
se defendió de mi gente
tan solo con un montante;
no hubo Turco tan valiente,
que le parase delante.

Qué diré de su nobleza,
su dulce conversacion,
afabilidad, destreza;
en efecto es un varon
real de naturaleza.

Tal fineza de él contaba,
tanto el Turco lo alababa,

que ya la Turca famosa,
del Cristiano no habia cosa,
que al alma no le llegara.
Como el Turco era celoso,
ella al instante dio traza,
para no serle enfadoso,
y sagaz amor le traza
con afecto temeroso.

Una noche al Turco vio
en su cama descuidado,
un lazo al cuello le echó,
y apretando lo ahogó
con ánimo denodado.

Dando à entender a su gente,
que lo halló sólidamente
difunto sobre su cama,
muchas lágrimas derrama,
suspirando falsamente.

Quien mas su muerte sentia
fue su dulce y leal amigo,
pesábale, y le decia:
no me trageras contigo
en tu dulce compañía:
Para no verme cautivo
en este pueblo lascivo.

La Turca le dixo paso:
os quiero contar un caso,
no del muerto, si del vivo.
El Arraez ya sepultado,
la Turca se deshacia,
habló con su apasionado,
de esta suerte le decia
en un retrete apartado.

Esta muerte, dulce amigo,
traxo la gloria consigo,
que me veo ya apartada
de aquel, por verme casada,
dulces amores, contigo.

Adora nuestro profeta,
serás mi regalado:
dexa tu ley imperfecta,
sigue mi alcoran amado,
pues es tan buena mi secta.

Serás señor de la gente
que sirve en esa galera,
serás Arraez permanente:
la fama del otro muera,
pues eres tú mas valiente.

Tu serás mi tesoro
señor, si te vuelves moro:
gozarás de mi hermosura;
no pierdas tal coyuntura,

que tengo gran suma de oro.
 Ciego ya del interés,
 y de su rara hermosura,
 que al hombre tropiezo es,
 Marcos Vicente apresura
 hacia el infierno los pies.
 Dexando aquella grandeza,
 en donde el alma atesora,
 ofuscado en su maleza,
 se casó con esta Mora
 por una breve flaqueza.
 Justos anduvo veinte años
 por las playas españolas,
 con excesivos engaños,
 hasta que en las mismas olas
 remedio Dios estos daños.
 En Valencia le quedó
 una niña de año y medio,
 otra su muger parió,
 ausente de su remedio,
 pues encinta la dexó.
 Noche del bautista Juan
 estas dos damas doncellas,
 y otras muchas damas van
 al Grao, sus madres con ellas,
 sin recelo y sin afan.
 Es usanza acostumbrada,
 de San Juan las noches,
 la vigilia señalada,
 ir las carrozas y coches
 al Grao, vereda usada.
 Cansadas de pasear,
 las dos hermanas llegaron
 à la orilla del mar,
 y dormidas se quedaron
 en un punto sin pensar.
 Recordó despavorida,
 y le dixo à la mayor
 la menor muy afligida:
 vamos, hermana querida,
 vamos, que tengo temor.
 Pues soñaba que un Morazo
 nos llevaba a Berbería:
 qué disforme es el perrazo!
 vámonos, hermana mía,
 antes que venga el galgazo.
 Apenas fueron alzadas,
 quando de su mismo padre
 fueron las dos asaltadas,
 y a gritos llaman su madre,
 con voces aceleradas.
 à las voces que ellas dieron,

muchas gentes se llegaron,
pero de valde vinieron,
sin fruto se aceleraron,
y sin ellas se volvieron.
Metiólas con gran presteza
el Renegado en su barca,
admirando su belleza,
en su galera se embarca,
zarpando con ligereza.
Su afliccion y desconsuelo
procuró templar con arte;
todo lo demás dirélo
en otra segunda parte,
si me da su gracia el cielo.
FIN.

DE MARCOS VICENTE

Refierese como al cabo de tres meses se vino à descubrir que eran sus hijas las damas que habia cautivado y por su medio se volvió à nuestra santa fe católica: y disponiendo su galera para ir Argel, bien proveida de cautivos cristianos, con su muger y sus hijas dirigió su viage para España. Dase cuenta como en el camino le dió muerte à su muger, y llegando despues con toda felicidad à la ciudad de Valencia, se echó à los pies de los señores del Santo Tribunal, y fue perdonado: con todo lo demás que verán los curiosos en esta

SEGUNDA PARTE.

Atencion aotra vez pido,
para poder porseguir
lo que dexé suspendido,
y para poderlo oir,
préstenme grato el oído.
à la vela el Renegado
se hizo, y puesto en alta mar,
à su casa ha enderezado:
pensó un tesoro llevar
con lo que había pillado.
Al paso que su alegría
iba tomando incremento,
la pena y la melancolía,
la tristeza y sentimiento
en las Cautivas crecia.
El trastorno que en el mar
paccede el no acostumbrado,
verse robadas llevar,
un tan miserable estado
las llegaba à congoxar.
Niñas tiernas delicadas
iban derramando perlas,
aunque muy agasajadas
del padre, y sin conocerlas
las llevaba bien cuidadas.

Muy grande fue el sentimiento
de los que al lance asistieron,
y con valor y ardimiento
remediarlas no pudieron,
que fue muy duro el tormento.

Los extremos de la madre
lo mejor será dexar,
consuelo no hay que le quadre;

la vida pensó acabar:
pero volvamos al padre.

Viendolas ir sollozando,
las dice: damas graciosas,
para qué vais suspirando?
no lloreis, que sois hermosas,
y à mi me vais lastimando.

En mi casa servireis
solamente a mi muger.

Niñas, no os acongoxeis,
y bien lo podeis creer,
que muy queridas sereis.

De mi sereis regaladas,
por ser de tan buena tierra,
que me pareceis honradas,
y si mi mente no me yerra,
nobles pareceis, cuitadas.

Algun tanto consoló
à las damas lo que habló;
con el viento que els sopla,
fue en breve a Constantinopla.

y à su muger presentó
Las dos Cautivas Cristianas;
la qual de envidia se muere,
viéndolas ir tan galanas,
dice que esclavas no quiere
tan gallardas y lozanas.

El piadoso Renegado
se mostró muy enojado,
y dice: ellas han de estar,
y vos no habeis de quedar,
ò habeis de hacer mi mandado.

Ved que sean regaladas,
que eso les he prometido;
básteles a las cuitadas,
carecer de patrio nido,
y en tierras tan apartadas.

Recibidlas con amor,
mientras me viene el rescate;
merezca yo este favor,
poco durará el combate,
pues parecen de valor.

La Turca por conveniente
tuvo, hablar alegremente;

mas tal odio las cobró,
que nunca bien las trató,
sino es estando él presente.
Quando el padre se iba afuera,
desnudarse las hacia
de sus galas esta fiera,
mil opropios las decia,
rabiando como quien era.
El piadoso Renegado
descuidadas las cogió
a sus dos hijas amadas,
y asi la Turca pagó
la pena de sus cuitadas.
Por dos ò tres largas salas
la arrastró de los cabellos,
igualando las escalas,
la casa barrió con ellos,
y la Turca con sus galas.
Diciendo: perra homicida,
del alcoran descreida,
por Mahoma en quien adoro,
que os ha de costar la vida,
si no las guardais decoro.
Con el castigo se enmienda,
y ya no las maltrataba:
detúvose de la rienda;
antes las acariciaba,
porque su esposo lo entienda.
Mas no la dexó por eso
à aquella maldita infiel
su perverso pensamiento;
acabarlas fue su intento,
con un castigo cruel.
Mas como las asegura
quien no quiere que se pierda
su bella imágen y hechura
del que le dio larga rienda,
que su salvacion procura;
Un dia la Turca estaba
en un baño y se bañaba,
y el piadoso Renegado
en su cama descuidado
algun tanto reposaba.
Y como solas se hallaron
las doncellas este día
una cancion comenzaron
de la sagrada María,
la que ellas así entonaron:
En la corte celestial
un casamiento se ordena
con un Varon excelente,
y una Virgen santa y bella;

virgen es él y virgen es ella.
 El padre despierto estaba,
 y vino à reconocer
 en su mente y parecer,
 que muchas veces cantaba
 esta cancion su muger.
 Preguntólas: teneis padre?
 declaradme este concepto,
 para que à mi Dios le quadre,
 que me digais, me prometo,
 el nombre de vuestra madre.
 En que calle de Valencia
 ha sido vuestra asistencia?
 Y respondió la mayor
 con discrecion y prudencia:
 escúchame, mi señor.
 En la calle de la Mar
 era nuestro sitio y casa;
 mi madre se ha de llamar
 Doña Ana de Villarasa;
 mi padre se fue à ausentar
 De la ciudad de Valencia,
 porque en reñida pendencia
 a un Caballero mató,
 y jamás nos escribió,
 con ser hombre de prudencia.
 Yo de año y medio quedé,
 y mi madre embarazada
 de esta mi hermana cuitada,
 que se ve tan arrastrada;
 esto es, señor, lo que sé.
 Decid, doncella prudente:
 por ventura vuestra madre
 jamás os traxo a la mente
 el nombre de vuestro padre?
 Sí señor, Marcos Vicente.
 No quiso mas escuchar,
 ya del todo arrepentido,
 las hijas llegó à abrazar,
 de amor de Dios encendido,
 no cesaba de llorar.
 Abrazad à este perdido,
 hijas mias de mi alma,
 fiero, aleve y descreído,
 que se ve abrasado en calma,
 si de Dios no es socorrido.
 Que yo soy Marcos Vicente,
 que veinte años he negado,
 por este placer presente,
 à Christo Verbo humanado,
 Rey supremo omnipotente.
 La Turca llamó al instante,

y al llanto tan penetrante
pusieron puerta los tres,
dexando para despues
el medio mas importante.
A la Turca dixo un día,
como concertado habia
el ir à vivir à Argel,
por tener mas cerca de él
los Cristianos que cogia.
Mucho le teme la Mora,
no le osa contradecir;
vámonos, dice, en buena hora,
luego podemos partir,
quando os parezca que es hora.
Metió todo su tesoro,
perlas, aljófar y oro,
las hijas en compañía,
y otros bienes que tenia;
mas no embarcó ningun Moro.
Ciento y sesenta Cristianos
alquiló para remar,
todos de España, y ufanos,
se meten en alta mar,
de Dios puestos en las manos.
Quando ya se vió engolfado,
de la morisma apartado,
à los Cautivos decia:
caminemos con cuidado,
siervos de Santa María.
Ya no sois cautivos, no,
que à vuestras tierras marchais,
tambien soy Cristiano yo.
Y la Turca preguntó:
qué es eso que pronunciais?
¿No renegasteis de Christo,
de su Madre y de su fe?
Dices bien que renegué;
mas como mi engaño he visto,
la enmienda procuraré.
Si tu quieres ser cristiana,
estos bienes partiré
contigo de buena gana;
y si no te acabaré
como perversa pagana.
Respondió la Mahometana:
no dexaré yo mi secta,
y en esto solo me fundo.
Pues anda, vete al profundo,
perra tirana imperfecta.
A las olas la entregó,
las aguas se la sorbieron:
y à remo y vela llegó

à Valencia, do supieron
el caso como pasó.
Las hijas, por rematar,
se vinieron à casar
con dos hijos del difunto,
uno con el otro junto,
ambos quieren perdonar.
Las bodas se celebraron,
y ricas fiestas se hicieron;
los Cautivos ayudaron,
y luego los socorrieron
y à sus tierras se marcharon.
Muchas glorias se le den
à Jesus de Nazaret,
y à su Madre Virgen pura,
que nos den gloria segura
por siempre sin fin. Amen.

FIN.

**HISTORIA Ó DANZA DRAMÁTICA DE MARCOS VICENTE Ó SEA EL RENEGADO
VALENCIANO**

**POR F.T. Y D.
(Reus, 1878-1904)**

Reus: Librería La Fleca de Juan Grau y Gené, calle Aleus, núm. 1. - 1904

Francesc Torné Domingo
(Reus, 1820 – 1880)

PERSONAJES

SULIMAN, capitán moro pirata.
CELIMA, muger de Sulimán.
Diez piratas moros.
El Conde XIMENES de Valencia.
FLORINDA, hija del conde Ximenes.
MARCOS VICENTE.
DOÑA ANA mujer de Marcos.
JUANA Y TERESA, hijas de Marcos.
Cuatro esclavos cristianos.
Dos frailes inquisidores.
Diablo burlesco.

(Es propiedad de Juan Grau)

HISTORIA O DANZA DRAMÁTICA DE MARCOS VICENTE

Marcos Vicente

Escúchenme los valientes
los que se precian de serlo,
y verán pues, esos majos
al león Marcos Vicente.

Tiemblen los cuatro elementos,
estremézcase la tierra,
quede el mundo confundido
y todo cuanto en él encierra.

Todo pincho que se esconda
y no saque la navaja,
y á vista de mi arrojó,
tiemblan los majos de España.

Vaya el mundo publicando
mi valentía y crianza,
mi valor y mi enojo
mi ánimo y mi venganza.

En la ciudad de Valencia
nací de padres honrados,
ricos, nobles y apreciados
á quienes hice violencia.

Llegué á los veinte y dos años
compré un caballo y una charpa,
y más tarde me casé
con una muy linda dama.

No por esto yo traté
de dejar mis travesuras;
y henchido en mis bravuras
felizmente continué.

Y sin dejar lo que soy,
voy siguiendo; nadie se cuadre
porque con este trabuco
le voy á tapar la cara.

Escóndanse los valientes
de todas esas montañas,
ó vengan a reñir conmigo,
que á mi nadie me espanta.

Si hay algún macarrón
que salga luego al instante,
a ponerse aquí delante,
y pronto sabrás quien soy.

Sale el Conde y le dice

Dime, Marcos valenciano,
¿que es lo que tú intentas
amenazando las jentes
con el trabujo en la mano?

Por el alto Dios soberano
que rige las once esferas
hoy saldrás de esas riberas
ó morirás de mis manos.

No quiero tanto ladrar
tanto trabuco y puñal,
ni tanta arenga infernal
tanta amenaza y hablar.

Si queréis pues esgrimar
saca el cuchillo ó puñal,
no seas tan animal
en tanto paladrear.

Marcos Vicente.
 Mirad bien lo que decís,
 no abuséis de mi clemencia
 que pronto os doy la sentencia
 si no decís por que venís.

Conde

Vengo solo para ti,
 y para medir la espada.

Marcos Vicente

Vamos á la lid compadre
 si tan valiente venís.

Empezarán á pelear y entre tanto dirán:

Conde

Soy de Ximenes el Conde,
 y tú muy arrogante estàs;
 pues aquí conocerás
 mis obras como mi nombre.

Marcos Vicente

Y tú, te atreves, bendito
 no tan solo a no temblar,
 de mí; pero a pelear
 y cuando menos conmigo?

Piensas mostrar tus poderes
 no contra arneses y escudos
 sino entre pechos, desnudos
 con hombres medio mujeres?

Con los moros en quien son
 los alfanges de oropel,
 las adargas de papel
 y los "brazos de algodón.

¿No adviertes que quedarás
 sin el alma que te anima
 si deo caer encima
 una manopla no más?

Marcha, y vence á los morillos
 y huye de mis rigores ...

Conde

Nunca perros ladradores
 tienen valientes colmillos.
 Y así, á tanto ladrar
 solo quiero responder
 que animoso por vencer

salgo al campo a pelear.

Marcos Vicente

Ea, pues quieres morir:
on matarte, pues es justo,
que son cosas de mi gusto
y las tengo para divertir.

Pelean los dos, hasta que al fin Marcos Vicente disparará un pistolazo al pecho del Conde y éste caerá en tierra: durante la pelea no cesará de tocar la música: enseguida de Muerto el Conde saldrá su hija Florinda y pondrá la mano sobre el pecho de su padre; hará un profundo suspiro se pondrá el pañuelo en los ojos y dirá lo siguiente con voz triste y llorosa:

¡Ay! que á mi padre he perdido ...
(llora)

Marcos Vicente se acerca á la doncella diciendole:

Pues que lo ha muerto un bandido
Yo no os quiero afligir: ¿sois vos su hija, señora?

Florinda

Si.

Y esta sangre clarea ahora
lo que no acierto á decir.
Y pues de esta querella
justicia yo pediré...
porque yo también sabré
mezclar lágrimas con ella.
Yo vi con mis propios ojos
teñido el laciente acero...
mira si con ansia muero,
entre tan justos enojos.
Yo llegué casi sin vida
y sin alma: (triste yó!)
á mi padre que me habló
por la boca de la herida.
Atajóle la razón,
la muerte...que fue cruel,
y escribió en este papel

(saca un papel)

con sangre...mi obligación:
"A tus ojos poner quiero
letras que en mi alma están
y en los míos, como imán,
sacan lágrimas de acero.
En este mismo lugar
que mi sangre está derramada
quiero que sea lavada
con la tuya...sin tardar".
Yo no quedaré contenta
ni lograda mi esperanza

hasta que vea la venganza
adonde yo vi la afrenta.
Lávese pues el lugar
adonde la mancha está,
porque el honor que se lava
con sangre se ha de lavar.

(música)

Sulimán con los moros avistará á Marcos Vicente, que hará este como quien huye de miedo, y empezará el tiroteo para prenderle, defendiéndose Marcos con su trabuco y Sulimán dirá gritando:

Matadle...muera,no viva,
en España ese monstruo fiero.

Marcos disparará su trabuco y caerán en tierra, cuatro moros. Uno de ellos dirá á Sulimán:

Parece un montón de acero
y de armas una selva.

Marcos Vicente

Todo es menester y aun soy
bastante para tanta hazaña;
que nací fiera en España
de un gran tigre y un león.

Suliman

Alto el fuego,caballeros.
Basta,bizarro Roldan,
español, valiente muro
de tu patria te aseguro
la vida por el Corán.
Si la fortuna os aqueja
contraria ó importuna '
quejaos de vuestra fortuna
pues de mi no tendréis queja.
Vamonos de aquí á fuera,
repórtate,cristiano,
te trataré como á hermano
si vienes a mi galera.
Date ya cristiano á mi,
que por verte tan valiente...

Marcos Vicente

Aquí está Marcos Vicente,
ya soy tuyo; sea así.

Sulimán tocará á Marcos Vicente de la mano y dirá:

Por el sagrado Alcorán
juro que has de ser mi amigo,
tomo á Alá por testigo

y juro á la Ley de capitán.
Serás el moro español
y la más valiente espada
gran capitán de mi nave
y de África el nuevo sol.
Saldremos acaudillando
nuestras valientes escuadras
dominaremos los mares
y á todo el mundo robando...
Vámonos ya á la mar
y rumbo á nuestra tierra
que hoy mi galera encierra
al que no se le puede disputar.

(música)

Se abrazarán los dos y después llegarán á juntarse todos, é irán á encontrar á la mujer de Sulimán, la cual se adelantará para recibirlos diciendo:

Celima

Llevada de la pasión
que amor altera acá dentro,
vengo á recibir este centro
que adora, mi corazón.

(se abrazan)

La tu fé y bazaría
tanto mi amor cautivó,
que no acierto si soy yó
la que te ama á porfía.
Dime ya, caro esposo,
¿porque tanto habéis tardado?

Suliman

Es el haber conquistado
este español valeroso.

Celima lo mira con detención y luego dice:

Mucho sin duda parece
el valor de su persona.

Suliman

De ese imperio la corona
él solo es quien la merece.
No vi valor semejante,
se defendió de mi gente,
no hubo un turco valiente
que se parase delante.
Que diré de su nobleza,
su dulce conversación,
en efecto, es un varón
real de naturaleza.
Por fin, hazle aderezar

un aposento curioso
a este español valeroso
y vamos á acostar.

(música)

Celina se enamora de Marcos Vicente, la cual irá á encontrarle y le dirá:

Celima

Cristiano, yo por ti muero
entre penas de gran calma,
te adora rendida el alma
siento en mi gusto el primero.
De amor se enciende mi pecho,
mi alma por tí delira,
y encadenada se mira
de puro incendio deshecha.
Yo te adoro, caso es llano,
por lo cual á tu altivez
dirás que dejo altivez
porque yo mi alteza allano.
No te puedo decir más
esta noche tendré abierta
de mis jardines la puerta
donde sabrás lo demás.
No creo en ti no desdiga
mi lealtad y mi amor
quiero abrazarte...Señor,
y este triunfo consiga.

(le abraza)

Marcos Vicente quedará como suspenso algunos momentos y contestará á Celima diciendo:

Marcos Vicente

Si puede ser: pero antes
que te aclare el laberinto
de esta duda, he de pedirte
albricias para conmigo.
Eres un ángel divino
una deidad sobre humana,
de belleza un gran prodigio
y de hermosura un encanto.
Rendido á tu bizarría
te adora el pecho rendido
sujetándome á tu fineza.

Celima

Amado del corazón
ya por tí, arde mi pecho,
y esta noche...si...en mi lecho
hago á Sulimán traición.
Viva el fuego de mis celos
que esta noche ha de morir

quien se atreve á competir
las ansias de mis desvelos.
Muera, pues, á mis rigores,
y de ese jardín ameno,
de alfojar y aromas lleno,
tiñe su sangre las flores .

(musica)

Celima irá á encontrar á su esposo, y sin decirle nada sacará una pistola y la disparará en su pecho: aquel caerá en tierra y después Celima se irá á encontrar á Marcos y dirá:

Celima

Ya está muerto dulce amigo,
y yo estoy ya separada
de Sulimán y casada
desde ahora, soy contigo.
Adora nuestro profeta
serás de mi regalado
sigue mi Alcorán sagrado
deja tu ley imperfecta.
Serás señor de esa gente
que sirven á mi galera
señor de toda mi tierra
pues que tú eres tan valiente.
Gozarás de mi tesoro,
gozarás de mi hermosura
no pierdas tal coyuntura
porque tengo mucho oro.
No se que decirte mas,
aquí estoy, todo soy tuya
huye de tu religión,
y en mis brazos gozarás.

*Marcos quedará como suspenso mirando á Celima y ésta á él, y al cabo de un minuto dirá
Celima á Marcos:*

Celima

¿Qué respondes, cristiano,
a mi extremada hermosura?

Marcos Vicente

Que te adoraré con ternura
y en fe te entrego mi mano.

Danse las manos los dos y Marcos dirá:

Marcos Vicente

Hermosísima belleza,
nuevo clavel, nueva rosa;
dame tus brazos Celima
pues que eres la mas hermosa.

(La abraza.música)

Marcos Vicente torna posesió de todo y se dirige luego á los piratas moros diciendoles:

Marcos Vicente

Ea, soldados valientes,
 sea el plomo el instrumento;
 vamos a cazar cristianos
 que son enemigos fieros.
 Hoy mi furia ha de alcanzar,
 todo lo que yo pretendo,
 por esas costas pillar
 cuantos cristianos hallemos.
 Los trabucos y las charpas
 con las pistolas pendientes,
 y los puñales en mano
 y muera todo viviente.
 Desde ahora hemos de ser
 todo el terror de estos mares,
 victorias tan singulares
 nunca las habéis conocer.

Los moros uno por uno dirán aqui cada cual su relación, y Marcos Vicente los escuchará con atención:

Moro 1º

Haremos temblar los mares
 y la nuestra fama vuela:
 de Tarragona á Valencia
 no ha de quedar viviente.
 En las playas de Cataluña
 acuden muchas damas bellas,
 especialmente en Salou
 y en el Grao de Valencia.
 Estoy impaciente ya:
 venga la piratería
 que antes que se acabe el día
 la presa buena será.

Moro 2

Gran señor aquí nos tienes
 para servirte y mandarás
 que no volveremos atrás
 de todo cuanto tu ordenes.
 Muera el perro cristiano
 de toda la España entera;
 empecemos nueva guerra
 á ese fiero inhumano.

Moro 3º

Yo soy el turco valiente
 que con mi daga y espada
 mataré yo mas cristianos

que pájaros hay en el aire.
Vamos, vamos á lid
vamos á coger cristianos
que quiero lavar mis manos
con su sangre: vamos id.

Moro 4º

Yo soy al moro Abdelin,
el terror de todo Argel;
treinta años que soy pirata,
diez que sirvo en el bagel.
Pasan de ya cien cristianos
que yo solo he prendido
he hecho yo mas ruido
que los griegos y romanos.
Aquí, mi nuevo señor
tenéis un soldado fiel
que para el cristiano infiel
es un indio domador.

Moro 5º

Yo también soy renegado
cristiano como vos,
desde hoy seremos dos
amigos de Alá sagrado.
Yo venero el Alcorán,
como sagrado profeta
abandoné la ley perfecta
en la ciudad del gran Can.
Soy el terror de esos mueres
y de todo donde hay sol,
y en llegando allí á Salou
robaré gente á millares.

Marcos Vicente

Dame la mano turquillo,
(le da la mano)
aprecio tu persona,
serás fiel siempre á Mahoma
y guerra al cristiano impío.

Moro 6º

Yo me llamo Muley-Abdil,
el cazador de cristianos:
pues yo solo con mis manos
he prendido más de mil.
Soy un cristiano francés,
que, cautivado en Oran,
renegué de Jesucristo
y adoré pronto al Corán.
Quince años que soy pirata
y veinte que he renegado,

pues que mi nombre ha llegado
 hasta el rio de la Plata.
 Disponed de mí, Señor
 de un hombre de buena fé,
 de este verdadero turco,
 aunque antes no lo fue.

Marcos Vicente

Hombres mejor que tesoros
 se me ofrecen á mis manos,
 vamos á pillar cristianos
 y venderlos á los moros.

Moro 7º

Yo soy el fiero Hassán
 natural de Babilonia,
 que á España y á Polonia
 introdujo el Alcorán.
 Cien cristianos cogí,
 allá en las playas de Amposta,
 soy el terror de la costa
 soy el verdugo de allí.
 Por lo cual, aquí tenéis
 un león en carne humana,
 sediente de carne cristiana
 como presto lo veréis.

Moro 8º

Señor, yo soy el más viejo,
 de la nave de Celima,
 y el que dos veces en Lima
 robó lo bueno y lo bello.
 Así, no hay más que aguardar,
 marchemos á lances nuevos
 vuelen volcanos de fuego,
 para el cristiano acabar.

Moro 9º

A tus plantas gran señor
 (se arrodilla)
 se postra humilde mi brío,
 para ofrecerte mi espada
 y también el valor mío.
 Aquí tiene á Abdul-Melich
 más fuerte que una coraza,
 para perseguir la raza,
 de los hijos del gran Cid.
 No tenéis más que mandar
 á vuestro fiel servidor,
 puesto que todo mi honor
 es el robar y matar.

Moro 10º

Allá en la playa de Orán,
un desafío tuve yo,
del que solo me salvó
el irme con Sulimán
Veinte y dos años cabales
que sirvo yo en su galera,
soy el terror de la tierra
y el rayo des estos lugares.
Por lo cual, aquí señor
tenéis un moro valiente,
que ha cautivado más gente
que los hijos de Och-fort,

Marcos Vicente se dirige á todos los moros y dice:

Marcos Vicente

Aprecio vuestros servicios
y vuestro leal corazón
tened coraje y tesón
que os pagaré los beneficios.
Los cristianos ya empiezan
á tomar baños de mar
los trabucos preparad
que las empresas comienzan.
Vamonos á dar la vela
para el Grao de Valencia,
aprisa, sin resistencia,
que allá es muy rica tierra.
Los grillos y las cadenas
llevareis en vuestras manos
para aprisionar cristianos
en aquellas playas amenas.
Alá Santo que nos guarde
de algún monstruo cristiano...

Moro 10º

Y al profeta soberano
nuestros corazones darle.

(música)

Las doncellas Juana y Teresa estarán en la otra cabecera de la danza sentadas en tierra en actitud de calzarse: la mitad de los moros se arrojarán sobre ellas, las ligarán con cuerdas y cadenas y las llevarán delante de Marcos Vicente que estará con los otros moros á la otra cabecera de la danza.

Mientras los moros atarán á las doncellas, éstas dirán con voz triste las siguientes relaciones:

Juana

Adiós madre de mi alma,
adiós para siempre adiós,
nos llevan á Barbería
por esclavas á las dos.

Virgen, en esta ocasión
 amparadnos, gran Señora,
 que os prometo desde ahora
 no dejar la religión.

Teresa

¡Oh quien, formar de suspiros
 todas las cosas pudiera!
 oh Virgen do la Bollera,
 mis ojos se vuelven ríos.
 Virgen tu amparo deseo,
 para el trance que me aflige
 alcanzad de vuestro hijo
 nos saque de este destierro.

Llevarán las doncellas amaniatadas, y llorando estas delante de Marcos Vicente, el cual al recibirlas dirá: (Mientras andarán, la música tocará una marcha triste).

Marcos Vicente

No lloréis damas graciosas,
 ¿para que vais suspirando?
 no lloréis, que sois hermosas
 y á mi me vais lastimando.
 En mi casa serviréis,
 solamente á mi muger,
 y bien lo podéis creer
 que bien queridas seréis.
 De mi seréis regaladas,
 por ser de tan buena tierra
 y si mi mente no yerra
 me parece sois honradas.

*Marchan todos juntos, y Marcos entregará las doncellas á Celima, la cual no hará caso de ellas:
 Marcos Vicente, al llegar á Celima y entregarle las doncellas dirá:*

Marcos Vicente

Celima, aqui tenéis
 dos esclavas cristianas
 bellas, nobles y lozanas
 este regalo aceptéis.

Celima

No admito éste regalo
 de jóvenes tan hermosas
 de esclavas como rosas,
 id; llevadlas al mercado.

(Con arrogancia)

Marcos Vicente

Ellas aquí han de estar,
 en mi casa por regalo...
 ó obedecer mi mandato

ó sola habéis de quedar.
Quiero sean regaladas
que se las he prometido
están fuera de su nido
por hallarse desterradas.
Recíbelas con amor;
mientras que viene el rescate
poco durará el combate,
pues parecen de volar.

(música)

Celima quedará sola con las doncellas y empezará desde luego á maltratarlas diciendo:

Celima

Infames y fementidas,
deshonradas, hechiceras,
el venir á estas tierras
os ha de costar las vidas.
Con esos rubios cabellos
que os adornan, y esas galas,
he de barrer las escalas
y toda la casa con ellas.
Pan duro y agua salada,
os daré para comer
de hambre habéis de perecer
como á infames esclavas.
Mi rabia he de agotar,
oy la victoria pretendo,
en ese calabozo horrendo
os he de encadenar.

(les pone cadenas al cuello)

En vosotras he de apurar
mi ira y sangriento enojo,
y todo esto aun es poco
hasta que os vea espirar.

Mientras Celima estará maltratando á las doncellas llegará Marcos Vicente, y dirá furioso á Celima:

Marcos Vicente.

¿que haces, perra homicida
mujer infame, malvada...
del Alcorán descreída,
del Profeta abandonada?
Te voy á quitar la vida
si no les guardas decoro,
juro por Alá que adoro,
y la razón me lo obliga.

Celima se marchará aprisa; Marcos quitará las cadenas de las doncellas diciendo:

Marcos Vicente

Ho lloréis, hijas queridas
 pues de mi sois preciadas,
 aunque os veis ultrajadas
 de Celima y aborrecidas.
 No estéis tan afligidas
 por veros esclavizadas,
 porque seréis siempre honradas
 apreciadas y queridas.
 Yo siempre os defenderé
 en todas adversidades
 y que seáis de Dios amadas
 á Mahorna rogaré.

(música)

Marcos Vicente se marchará, y las doncellas cantarán á dúo las siguientes letrillas: Marcos les escuchará y caminará silenciosamente hasta llegar á ellas:

Divina María
 dulce amada prenda
 mas pura que el sol
 y que las estrellas.
 Escumbrada palma
 que nos representas
 de tu castidad
 la mayor grandeza.
 Torre inespugnable
 de tu fortaleza
 templo de virtudes
 rosal de pureza.
 Nave celestial
 que al puerto navegas
 eil mar en bonanza
 llena de riqueza.
 Jardin deleitable,
 donde se recrea
 Dios omnipotente.

Marcos Vicente se presentará de sopetón delante de las doncellas, y éstas pararan el cantar sin concluir la letrilla como se vé: enseguida Marcos les hará las siguientes preguntas:

Marcos Vicente

Decid, hijas; teneis padre?
 pues yo deseo saberlo,
 y también si tenéis madre
 me diréis, no tengáis miedo.

Decís que sois de Valencia
 me diréis de que lugar
 ha sido la residencia:
 debo saber la verdad.
 Me diréis como se llaman

vuestro padre y vuestra madre
que haré las veces de padre
hasta que ellos os reclamen.

Juana le contesta

En la calle de la Mar
era nuestro sitio y casa;
doña Ana de Villarrasa
á mi madre oí llamar.
En la ciudaá de Valencia
mi padre á un Conde mató
en desafío, y se marchó
por ser hombre de prudencia.
HNda más sabemos de él
porque ya nunca escribió
á mi madre; esto se yo,
de mi amado padre fiel.
Yo, de año y medio quedé,
mi madre quedó preñada
de esta, mi hermana amada,
esto es señor lo que sé.

Al decir Juana ésta última relación, Marcos Vicente se enternecerá, sacará un pañuelo y se lo pondrá delante de los ojos como quien retiene las lágrimas, y luego vuelve á preguntar á Juana diciendo:

Marcos Vicente

Decidme Juana prudente,
alguna vez vuestra madre
os nombró á vuestro padre?

Juana

Si señor, Marcos Vicente.

Marcos Vicente

No puedo más aguantar,
y acábese ya esa calma,
hijas mias de mi alma
á vuestro padre abrazad!...

(Marcos abraza á las dos)

Yo soy, yo? Marcos Vicente
que veinte años he negado
á Jesús Sacramentado
Rey Supremo Omnipotente.
Quedaos hijas con calma
porque llaman á la puerta...

Mientras Marcos Vicente estará hablando con las doncellas, Celima llegará cerca de ellos y gritará á Marcos: enseguida este irá á encontrar á Celima en el momento que esta acabará de decir gritando:

Marcos Vicente...
Marcos Vicente...

Marcos Vicente

¿Que hay de nuevo, Celima
que ten recio habéis llamado?

Celima

Porque me da gran cuidado
veros hablar con las niñas.

Marcos Vicente

¡Ah Celima, yo olvidarte!

Celima

Sí tirano; ¿Qué viene á ser,
lo que ahora pronuncias
si son todo fingimientos
y son todo picardías?
Al ver tanto tiempo ya
que tratas con las doncellas
temo perder mis placeres...

Marcos Vicente

No, Celima, no será.
Buscándote vengo aquí,
con un placer prenda mía,
ya sabes que noche y día
mi corazón es de tí.
¿No sabes bien de mi vida
lo que yo te estoy amando?
siempre te esoy abrazando...
no pienses así, querida.

Para más disimular, Marcos Vicente le dará un abrazo.

Celima

Yo te estimo ese cuidado
dame tu mano á besar
(le besa la mano)
mi[s] celos vuelvo á dejar
y á fuera, fuera cuidados.

Marcos Vicente

Los brazos será mejor
(la abraza)
Celima, aunque bien sé
que no os merece mi fe,
mi confianza y mi amor.
Vos sois la bella flor,
de Turquía, la mas salada,
sois también, mi esposa amada
y dejad el vil temor.
Desde que yo os conocí

os quiero sin falsedad
pues toda mi voluntad
está permanente en tí.

Un poco de pausa y luego dice:

Tengo yo determinado
Celima, de ir á Argel
á vivir, pues esta plaza
es mejor que Peñafiel.
Está más cerca de España
para hacer piraterías,
cojeremos mas cristianos
navegando menos días.
Sin embargo, arreglareis,
cuanto sea menester:
dinero,alhajas,y joyas
para á la barca meter.
Estos moros tan honrados
guardarán la nuestra casa
y nuestra hacienda no escasa
hasta estar aposentados.
Aquí están ya los esclavos,
comprados para remar.

(los señala)

Esclavo 1º

Hágase tu voluntad,
aquí nos tienes postrados.

(se arrodillan todos cuatro)

Marcos Vicente

Levantaos, no os postréis,
no tenéis que humillaros
que aunque os miréis esclavos
esclavos no lo sereis.
Ya está todo aparejado
vamos todos al bajel
córramos á remo y vela
para llegar pronto á Argel.

(música)

Acabada la media cadena se pondrán todos en marcha tocando la música, irán delante Marcos y Celima, detrás de estos las dos doncellas esclavas y en pos de éstas los esclavos. Al llegar á la mitad de la danza se pararán y Marcos Vicente dirigiéndose á los esclavos con voz compasiva les dirá:

Marcos Vicente

Caminemos sin cuidado
siervos de Santa María,
pues ya estemos mas de un día
de la morisma apartados.

Ya no sois esclavos, no;
que á vuestras tierras marcháis,
al alto Dios bendigáis
también soy cristiano yo.

Celima encolerizada.

¿Qué es eso, que pronunciáis?
lengua infame!...y maldecida
de Mahoma vil homicida,
de este modo me engañáis...?
¿No renegasteis de Cristo,
de su madre, y de su fé?...
y ahora, pues, porque
mi ley has puesto en olvido?
¡Para ahora son las iras...
para ahora son los rayos!...
esto es una gran traición
esto es sin duda un engaño!...
Detesto tu religión
y á Cristo crucificado,
viva el Alcorán sagrado
y el Profeta nuestro don.
¿Muera el rigor que padezco...
muera el incendio que paso...
muera el tormento que sufro,
muera la envidia que aguardo!

Marcos Vicente

Si tu quieres ser cristiana
estos bienes partiré;
y si no; te acabaré
como perversa tirana.

Harán un momento de pausa, y Marcos volverá a decir:

Marcos Vicente

Mira, Celima, que aguardo,
la respuesta de si, ó no:
pues estoy resuelto yo,
á dar culto al Dios amado.
Mahoma fue un gran malvado,
y Alá fue un asesino:
yo desde hoy determino
adorar al Crucificado.
Maldita sea tu secta,
y maldito el Alcorán,
maldito sea el Sultán
y vuestra ley imperfecta.
Maldito sea el gran Visir,
maldito sea Mahomet,
maldita toda la Turquía
y los descendientes de Amed.

También tú, como villana
al infierno bajarás
y allí, sí, padecerás
por no querer ser cristiana.

Celima con rabia

Infame, vil y traidor;
violador de mi ley
maldita sea tu grey
hasta tu Rey y Señor.
No quiero ser cristiana
ni mi secta dejaré:
no prediquéis mas, porque,
quiero ser mahometana.

*Marcos Vicente disparará un pistoletazo al pecho de Celima: esta caerá en tierra, y entre tanto
Marcos dirá lo siguiente:*

Marcos Vicente

Pues anda, vete al profundo
perra tirana, imperfecta,
vete con Alá y con tu secta
á quemar al otro mundo.

Se dirigirá a los esclavos y les dirá:

Lanzad pues, estas cadenas
y esos grillos y esposas,
y á la Virgen de las Rosas
dadle dos mil parabienes.

Los cuatro esclavos lanzan las cadenas y Marcos Vicente continua diciendo:

Ya ostais en libertad,
ya no sois mahometanos,
volvéis á ser cristitrios
con toda felicidad.
Dad las gracias á María,
á esa Reina mi abogada,
que ella ha sido nuestra madre
en librarnos de Turquía.

Esclavo 1º

¿Como os pagaré Señor
este tan gran beneficio?
Mas siempre os será propicio
y os cobraré amor.

Esclavo 2º

Mi Señor, de este favor
os doy repetidas gracias

y permitid que este criado
 quede á serviros en casa.
 ¡Oh, que piadosos los cielos
 me dan en esto benignos,
 si en un contrario un pesar
 en vos Vicente un alivio.

Esclavo 3º

Bendito seáis, y loado
 Señor Dios de las alturas,
 en donde las criaturas
 dicen siempre por siempre alabado.
 No hay felicidad mayor
 pues la fortuna se vé,
 en mi amparo; y ofreceré,
 mi alma al Dios del amor.

Esclavo 4º

Virgen Sta. del Carmelo
 Sagrada Virgen María,
 ya desde hoy madre mía
 os consagro con anhelo.
 ¡Cielos, que siento en el pecho!
 ¡cielos, que dulces abrazos!
 el mayor alivio es este
 que tengo el no ser esclavo,
 Mil gracias os doy Sr.

(á Marcos)

por este gran beneficio,
 siempre yo os seré propicio
 por ser mi libertador.
 Bendita sea la sabia
 Providencia de los cielos,
 que después de treinta años
 me ha dado este consuelo.
 Gracias pues os sean dadas
 Señor Dios de los Ejércitos,
 de los hombres y los ángeles
 virtudes y tronos escelsos.

Marcos Vicente despide á los esclavos: los abraza á todos uno por uno diciendo al mismo tiempo:

Marcos Vicente

Ya sois libres, hijos míos;
 ya tenéis la libertad,
 id á abrazar vuestros padres
 con toda felicidad.

Ahora se presentará Marcos Vicente con las hijas á su esposa Doña Ana y dirá:

Dios te guarde dulce esposa

veinte y dos años dejada,
abrazá á este perdido,
y á esta perdida alma,
(le abraza)

Después de darle dolor
con la muerte que di al Conde
me fui á parar no sé adonde
como á marido traidor.
Muerto que fue el caballero,
por salvarme fue preciso
ausentarme sin permiso
hacia las bocas del Ebro.
Mas, llegando una partida
de moros con su galera
saltaron todos á tierra,
y disputaron mi vida.
Vengativo y animoso,
saqué al instante el puñal
les disparé mi trabuco
y de sangre fue un randal.
De la sangre da sus venas
hice manantiales rojos,
donde se lavó la mancha
que recibieron nis ojos.
Nueve tenia á mis pies
de muertos y maltratados,
yo esgrimiendo á todos lados
talaba brazos á tres.
Viéndome tan furioso
y valiente; el capitán
me dijo; basta Roldán
yo te perdono amoroso.
por el sagrado Alcorán
juro que has de ser mi amigo,
tomo á Alá por testigo,
y juro á ley de capitán.
Me entré luego á su galera
con aquella gente impía,
y ya desde aquel día
fui el terror de mar y tierra.
Mas, jengaños el mundo tiene!
en su concurso profundo!
quien se fía de este mundo
su despeño se proviene.
Yo seguí el curso ligero
cual caballo desbocado,
antes de haber reparado
en el curso verdadero.
Ofendí á Dios, de modo
que hoy el mundo me llama
el Marcos Vicente infame
el tigre pirata moro.

Mas con impulso divino
me abstuve de su veneno,
y volví á seguir lo bueno
por dejar tan mal camino.

Oí á mis hijas cantar
unas coplas a María
y desde este día
pensé á mi alma salvar.
Mas escucha !yo pequé!
yo renegué, que fealdades!
y que dejé, que traición!
la ley santa, que pesares!
De aquel divino Cordero
que siendo Dios inculpable,
por limpiar la mancha fea
de nuestros primeros padres.

Yo viví con una mora
veinte y dos años; y he adorado
á Mahoma...vil pecado!
y á Alá...mi alma llora!...

Yo cautivé á mis hijas
sin saber quien cautivaba,
las metí dentro de mi nave
llorando, las pobrecitas.
Yo ya sé que es excesiva
la ofensa que tú tuvistes,
sin las hijas que paristes
quedándote sola y viuda.

pero, además yo sé,
que una alma tan digna
como tú, no tuvo entrada
jamás la vil ojeriza.

Mi Ana, yo llevado
de mis indiscretas iras,
cometí un crimen, del que
ya arrepentido me miras.
Yo pues reducido al cielo,
protesto con fé constante
de observar sus mandamientos
y desde ahora enmenderme.

Y después de los baldones
é injurias que cometí,
postrado me tienes aquí,
(se arrodilla)

por ver si tú me perdonas.

Doña Ana

Mucho mi amor te estima
aqueste postrer dictado:
levántate, esposo amado,
(se levanta)

y empiece ya nueva vida.

Hallarás siempre en mi alma
una agradable acogida,
pero quisiera que tú
siguieses las huellas mías.
Entrad ya, oveja perdida
en el rebaño del Señor
en aquel Dios del puro amor
que para el hombre dió la vida.
Venid esposo del alma
á mis amorosos brazos,
quiero daros mil abrazos
(se abrazan)
dulce dueño de mi alma.

Doña Ana á las hijas:
Hijas de mi corazón
ya os contaba perdidas
abrazad á vuestra madre
que os ha ya recibidas.
(las abraza)

Mil gracias os sean dadas
Dios del cielo y de la tierra
que tú has sacado de pena
á una esposa y triste madre.
Hijas mías ofreced
á Dios vuestros corazones,
por haveros él librado
de la secta de Mahoma.

Juana
Mil gracias os sean dadas
Señor Dios de Israel
por habernos libertado
del cautiverio de Argel.
Amado y dulce Jesús,
Dios y hombre verdadero
á vos amo, en vos espero
que sois del mundo la luz.

Teresa
Reina de cielos y tierra
Maria madre de Dios,
á vos,señora, á vos,
invoco yo, clara estrella.
Auxilio de los cautivos,
refugio de pecadores,
Reina de los confesores,
y terror de los impíos.
Gracias á Vos sean dadas
Virgen santa del Carmelo,
que desde el alto cielo
nos habéis libertado.

Seáis por siempre alabada.
 madre del Verbo encamado
 por habernos libertado
 de la morisca malvada.

(música)

Marcos Vicente se presentará delante de los frailes inquisidores, y después de un saludo respetuoso dirá lo siguiente:

Marcos Vicente

A vosotros padres míos,
 y padres espirituales,
 también os tengo ofendidos
 con mis atroces maldades.
 Por lo tanto me ofrezco
 al culto de los altares,
 mi pecho será un incendio,
 mis ojos serán dos mares.
 Escuchadme, padres míos,
 y dejad que yo os declare,
 obediencias de mal hijo
 y respetos de buen padre.
 Yo, padres, dejé á Cristo,
 y á su santísima Madre,
 y seguí la ley impía
 de Mahoma!...que desgracia!...
 Con una maldita mora
 viví veinte años cabales,
 cometiendo muchos males
 y pecados muy enormes.
 Fui el terror de los mares
 el asombre de Turquía
 y el pirata más famoso
 que robaba noche y día.
 Una impúdica muger
 que mató á su buen marido
 quiso casarse conmigo
 por sus gustos y placer.
 Infinidad de cristianos
 padecen, en las mazmorras;
 tratados son como á perros
 con injurias y baldones.
 Por último, Dios permitió
 que á mis hijas robase,
 y las llevase á mi casa
 para que yo me salvase.
 Y al oírles cantar
 una canción á María
 la que también sabía
 pensé mi alma salvar.
 Empezaron á cantar
 unas coplas que mi esposa

muchas veces las cantaba
cuando en Valencia... (dichosa)

Yo escuchándolas estaba
por do vine á conocer
que esta canción mi muger
todos los dias rezaba.

Les pregunté, tenéis padre?
deklaradme este concepto,
y también me diréis cierto
el nombre de vuestra madre.

Cuando yo les oí nombrar
mi nombre y el de mi esposa
no pude hablar ninguna cosa
y las empecé á abrazar.

No quise mas preguntar
y del todo arrepentido
en fé de Dios encendido
no hice mas que llorar.

La turca llamó al instante
y dejamos para después
poniendo silencio los tres,
al llanto tan penetrante.

A la turca dije un día
quería vivir en Argel
por tener más cerca de él,
los cristianos que cojía.

De este modo la engañé
para salir de Turquía
donde tanto tiempo había
que vivía yo sin fe.

Metí todo mi tesoro
en la nave que tenía;
hijas,turca y esclavonía
mas, no embarqué ningún moro.

Ciento setenta cristianos
alquilé para remar,
luego me metí á la mar
confiando en las divinas manos.

Cuando me vi en alta mar
libre da la gente ímpia,
dije á la turca, si quería
su cuerpo y alma salvar.

Segunda vez le dije
si queria ser cristiana,
Ó sino, como á tirana
luego perecería allí.

Respondióme furiosa
que su ley no dejaría,
y se puso á blasfemar
de Jesús y de María.

A las olas la entregué
las olas se la sorbieron,

y todos después vinieron
 para dar gracias á Dios.
 Esta es en compendio mi vida,
 y pido de esto perdón,
 de todo mi corazón
 padres del alma queridos.
 Espero la bendición
(se arrodilla)
 de vuestras benditas manos
 que el que vivió entre villanos,
 necesita un gran perdón.

Fraile 1º

Para gloria del Señor
 hoy Vicente, en fe inflamado
 serás tu, reengendrado
 en el Jordán del amor.
 Y en dulce y tierno lamento,
 y en fino amante quebranto,
 llama el Espíritu Santo
 Gracia á este Sacramento.
 Vete en paz, ya alma justa
 que Dios te ha perdonado,
 aborrece todo pecado
 y no hagas obra injusta.
 Llorarás tu gran pecado
 cual la pobre Magdalena,
 por librarte de la pena
 á que estabas condenado.

Fraile 2º

Ya Marcos dichoso
 templando las ansias,
 los Cielos te muestran
 sus glorias arcanas.
 Ya quedas lavado
 de las feas manchas
 porque á eterna vida
 felice renazcas.
 Vuélvete en paz
 y feliz descansa
 con tu esposa amada
 á hijas y padres.
 Haz limosna al pobre
 porque Dios lo manda
 por gozar la eterna
 Bienaventuranza.
 Ama siempre á Dios,
 y á la Virgen Madre
 del Verbo encarnado
 hija de Dios Padre
 y Esposa querida

del Espiritu Santo.

Marcos Vicente *última relación:*

Este es mi cristiano efecto
este es mi heroico dictamen
así he de buscar a Dios
aunque lanzas me taladren
el costado por su amor
que si estos medios me valen
hallaré á Dios; porque Dios
nunca se ha negado a nadie.

Diable burlesco

Hara surto del Infern
tot rabios y cremat,
perqué aquí hi ha mols enredos
y tots al Infern farán cap.
De donas que sempre xerran
a la font y al rentado
me fan fástich y pudo
al véurerlas com remenan.
Moltas veureu en la plassa
que tomban hasta les deu,
ab un pam de garrons al peu
sols per comprar una carbassa.
Cuan se troban tres ó quatre
totas se posan á xerrà
xerrán a sech de paladá
y al últim tocan al batre.
Unas fan cara de llépulas
altres de aiguarden y vi
altres ja tenen la moyxa
á las sis del dematí.
A altres veureu mitj cordadas
y tota la roba 'ls cau,
semblan los feixos de brossa
que creman al forn de cals.
Altres van ben pentinadas
y bonicas del damunt,
y ál desota del vestit
tot pellingalls y fuadas.
La una renyeix ab l'home
perqué no porta dinés
l'altra tot lo dia crida
per que no 's mou dels cafés.
L'altre va desesperada
per que ell no vol treballá
y al disapte tot son crits,
per que no pot compra pá.
Trobareu moltas criadas,
que no fan mes que xerrá

tot lo dia y nit festejà
y no saben fer bugadas.
La una no sab rostí,
l'altra no sab fer pilota
l'altre sembla una marmota
que no fa mes que dormí.
Tantas com he anomenat,
vindrán al Infern ab mí
si hara per penitencia
no posen quartos aquí.
Fiqueus la ma a la buxaca,
y comenseula á buidá
que ja he acabat de xerrá
y de ferne la matraca.
No 'm doneu cap cuarto fals
doneumels que sian bons,
també pesetas en plata
y aneusen cap á fer trons.

FIN.

BALL DE JACINTO Y LEONOR (ca.1770-1903)

**ROMANCE de Don Jacinto del Castillo y Doña Leonor de la Rosa
(Madrid, ca. 1770)**

JACINTO Y LEONOR 1770. [Ignotus]. *Primera parte de Don Jacinto del Castillo y Doña Leonor de la Rosa [...] Segunda parte de Don Jacinto [...] Madrid: Imprenta de Francisco Xavièr Garcia. Se hallarà en casa de Andres de Sotos [...].*
[1764-1781] British Library. Volume T.1958, item T7. <https://cudl.lib.cam.ac.uk/view/PR-T-01958-00007/1>

[entre claudàtors el que va suprimir-se a les edicions vuitcentistes]
(entre parèntesi el que va afegir-se a les edicions vuitcentistes, ca. 1859)

**HISTORIA Ó DANZA DRAMÁTICA
DE DON JACINTO DEL CASTILLO Y DOÑA LEONOR DE LA ROSA
(Ribes, 1903)**

Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès.
Còpies de Balls parlats de Pere Grases.

Transcripció a cura de
Daniel Vilarrúbias
2020

ROMANCE DE DON JACINTO DEL CASTILLO Y DOÑA LEONOR (Madrid, ca. 1770)

British Library. Volume T.1958, item T7.

Primera parte de Don Jacinto del Castillo, y Doña Leonor de la Rosa, naturales de la Ciudad de la Coruña, del Reyno de Galicia. Aquí se declara los amores que tuvieron, y la gran violencia que su padre la hizo para que se casasse con otro, al qual mataron, y à su padre, y suegro, y se salieron de su tierra: Con lo demàs, que verà el curioso en la segunda parte.

Sagrada Virgen MARIA,
Antorcha del Cielo Empyreo,
Hija del Eterno Padre,
Madre del Supremo Hijo,
y del Espiritu Esposa,
pues con virtud, y dominio
en tu Vientre virginal
concibió el Sèr más benigno,
y al cabo de nueve meses
nació el Autor mas Divino
para redencion del hombre,
de carne humana vestido,
quedando tu intacto Seno
casto, terso, puro y limpio.

[O Divina Protectora,
amparo de desvalidos,
refugio de pecadores,
y consuleo de afligidos!
dadme tu divina gracia,
pues de veras te la pido,
dà luz à mi entendimiento,
y à mi torpe pluma brio,
para que à escribir acierte
el caso mas peregrino,
el mas singular suceso,
y el mas estraño prodigio,
que celebran los Anales,
ni en las Historias se ha oido.]

Sucedìo en la gran Coruña,
el mejor Puerto lucido
que tiene el mar en su margen,
de mil alabanzas digno,
[donde eterniza la Fama
con aplausos infinitos
lo forme de sus Murallas,
lo fuerte de sus Castillos,
lo encumbrado de sus Torres,
de sus Iglesias lo altivo:]

En esta ilustre ciudad,
nació de padres muy ricos
Doña Leonor de la Rosa,
à quien el Cielo propicio,
se esmerò en el dibujarla,
de manera, que al Sol mismo

se le opuso su hermosura,
pues con rayos fue vencido:
y así triunfò de sus luces,
y de sus dorados gyros
este assombro de belleza,
este encanto de Cupido,
(imán de los corazones,
y de los hombres hechizo.)
Fue en extremo su belleza,
que se pasó à ser prodigio,
pues no hay hombre que la mire,
que no se quede rendido.
En la casa de sus padres,
con el recato debido
se criò, y apenas tuvo
los quince Abriles cumplidos,
cuando Amor tirò una flecha,
[quedando herida del tiro,]
y fue para su desgracia.
Què bien dijo aquel, que dixo,
que la mujer que es hermosa
trae la desgracia consigo!
que bastó llamarse Rosa,
que pocas Rosas he visto
que no mueran deshojadas
à manos del precipicio.
La causa fue un Cavallero,
Don Jacinto del Castillo,
tan galán, como bizarro,
valiente como entendido.
Este diò en galantearla
con fiestas y regocijos:
la Dama le corresponde
con amorosos cariños
que enamorada y rendida
estaba de Don Jacinto,
y con palabra de esposa
à su amante satisfizo.
Todas las noches se hablaban
por un balcon, que testigo
era de sus muchas penas:
y como amantes tan finos
descansa el uno con otro,
repitiendo mil cariños.
Dexemos en este estado
à Leonor y à don Jacinto,
gozando aquellos elogios
que el amor trae consigo,
y paso, pues, à dar cuenta,
y digo que Don Francisco,
que era el padre de esta Dama
que tenia otros designios

de darsela à un Cavallero
 que era muy rico, y su amigo;
 Don Fernando de Contreras,
 que enamorado, y rendido
 de la singular belleza,
 del encantoso prodigio,
 del hechizo de Leonor,
 determinòse y le dixo:
 Señor Don Francisco, yo
 como hombre, solicito
 alcanzar favores vuestros,
 si merezco que lo altivo,
 de la bellísima mano
 de Leonor, que tanto estimo,
 con el renombre de esposa,
 suplicandolo os lo pido.
 Y Don Francisco que estaba
 deseando aquello mismo,
 al momento se la ofrece,
 ofreciendole muy fixos,
 con ella diez mil ducados
 en plata, y en oro fino.
 Quedòse assi Don Fernando
 contento y agradecido,
 alegres se despidieron,
 y al momento Don Francisco
 se partiò para su casa,
 dandoles cuenta, y aviso
 à su mujer y à su hija
 muy alegremente dixo:
 No sabes, Doña Leonor,
 hija del corazon mio,
 como te tengo casada,
 pues serà tu gusto, y mio,
 con Don Fernando Contreras,
 hombre rico, y bien nacido;
 es noble, afable y discreto,
 como tù, Leonor, lo has visto;
 solo aguardo tu respuesta
 para darsela al proviso.
 Y Leonor como tenia
 las potencias, y sentidos,
 el corazón, vida, y alma
 en su amante Don Jacinto,
 fué à responder, y no pudo,
 que la fuerza de un delirio
 la traspuso en un desmayo,
 envuelta en un parasismo.
 Aquí el coral de sus labios
 eran de jazmin los visos;
 las rosas de sus mexillas
 en nieve se han convertido;

pero en fin, para abreviar
la bolvieron con rocios.
(y con muy tiernos sollozos
articulando suspiros.)
Apenas, buelta en su acuerdo
Leonor à su padre vido
bolviendo segunda vez
à tratar de lo que he dicho:
Acaba, Leonor, acaba,
responde à lo que digo,
porque Don Fernando⁹ está
idolatrando tu hechizo:
es noble y muy poderoso
como yà te he referido;
te harà dueña de su hacienda,
tendràs descanso, y alivio.
Esto ha de ser de por fuerza
si no quieres por cariño;
y remitiéndose al llanto,
hechos sus ojos dos ríos,
desabrochando palabras,
resueltamente le ha dicho:
Padre, y señor, Don Fernando
nunca fue del gusto mío.
Qué importa que sea noble,
Qué importa que sea rico,
si nunca han conjeturado
sus conceptos con los míos?
Que don Fernando sea noble,
tambien lo soy padre mío;
que sea dueña de su hacienda,
yo soy la que me cautivo:
La que por fuerza se casa,
por interès de lo rico,
no es mujer sino es esclava
que se vende en el guarismo
de la ambiciosa codicia:
esto, señor, es muy fixo.
En cuanto à tomar estado,
[esto de darme marido,]
no ha de ser al gusto vuestro
que ha de ser al gusto mío;
Y pues es fuerza os declare
como à padre, mi designio,
yo tengo puesto mi afecto,
el corazón, y sentidos
por mandato de mi amor,
en Don Jacinto Castillo:
yo tengo esposo á mi gusto,
pues como à el alma lo estimo.

⁹ Francisco *a l'original*.

Viéndola el padre resuelta,
 furioso y ensobervecido
 asiòla por los cabellos,
 que eran hebras de oro fino,
 dàndo golpes y arrastrando
 la metiò en su quarto mismo:
 con un puñal en la mano,
 en viva rabia encendido,
 amenazóla de muerte,
 diciendo: Haz lo que digo,
 ò la vida rendiràs
 al golpe de este cuchillo.

Viendo Leonor, que en su pecho
 moraba el de Don Jacinto,
 y que es fuerza peligrasse
 en semejante peligro;
 con un cauteloso engaño:
 dixo: Padre, y señor mío,
 ya me resuelvo que sea
 Don Fernando esposo mio.
 Con esto el padre abrazòla
 contento y agradecido,
 dexandola, quando al cabo
 de quatro dias, ò cinco
 escriviò Doña Leonor
 un papel á don Jacinto,
 diciéndole lo que pasa,
 que la sacasse al proviso;
 mas no fue tan en secreto,
 pues le cogiò Don Francisco.
 Hallòla firme, y constante
 segun por lo contenido,
 bolviò otra vez indignado
 à Doña Leonor, la dixo:
 Mira, infame este papel,
 que embias á Don Jacinto.
 Encerròla, y dispusieron
 con el Vicario al proviso,
 con Don Fernando la casa
 por escusar el peligro.
 Quisiera escribir aqui
 las lágrimas, los suspiros,
 los sollozos, los lamentos,
 los pesares, y los gritos,
 que la triste Dama hacìa,
 muy bien se dice ello mismo.
 Si el disimular la pena
 no le fuera tan preciso,
 reventàra de dolor,
 mas bolviòse basilisco,
 qual víbora, qual serpiente,
 que con su veneno mismo

antepone su venganza,
destruyendo su enemigo.
Tuvo lugar, y escribió,
diciéndole à Don Jacinto:
Esposo mío, y señor,
dueño del alma querido,
oy mi padre de por fuerza,
(con harto dolor lo digo!
con què penas lo refiero,
y con què llanto lo escribo!)
oy me he casado (ay de mi!)
oy te perdì, dueño mío:
de este pesar, de esta pena,
las lágrimas hilo à hilo
de mis ojos se despeñan,
remediarlo no he podido.
Yo casada sin mi gusto?
reviento solo en decirlo.
Yo verme con otro dueño?
yo en brazos de mi enemigo?
Ea, mueran los que causan
tus disgustos, y los míos,
para esta noche te espero,
vendràs bien apercebido,
que una criada avisada
te entrará en el quarto mío.
Muera, muera Don Fernando,
pues mi padre lo ha querido,
y nos iremos los dos,
que en otro Reyno distinto
nos casaremos después,
que ya tengo prevenidos
muchos doblones y joyas,
muchas sortijas, y anillos;
esto, señor, te encarezco,
no aya falta en lo que digo.
Todo aquel cita se estuvo
el padre con los padrinos,
trazando para la noche
mil fiestas y regocijos,
y la cautelosa Dama
al inocente marido,
por encubrir la ponzoña,
mostraba amor y cariño.
Vino la noche, y con ella,
à la puerta Don Jacinto,
bien prevenido de armas,
y la criada al proviso
le ha tomado por la mano,
y en su quarto lo ha metido,
sin que nadie reparàra
y allí se quedò escondido,

(cual aspid emponzoñado,
entre las flores metido;
allí aguarda al inocente,
para picarle atrevido.)
Llegò en fin la media noche,
se diò fin al regocijo;
ya todos los convidados
à sus casas se havian ido.
Entrò Leonor en su quarto,
hallo en èl à Don Jacinto,
allí trazaron el còmo
han de lograr su designio.
Entrò después Don Fernando
despojandose el vestido,
pensando hallarse en los brazos
de Leonor, que tanto quiso,
se hallò en brazos de la muerte;
porque saliò Don Jacinto,
con dos recias puñaladas
abriò al alma dos postigos;
rebolcandose en su sangre
se quedò cadaver frio.
Acuden los dos consuegros
al alboroto, y al ruido,
y al soplo de dos pistolas
las dos vidas han rendido;
y saliéndose del quarto,
encontrò Leonor à un tio,
diciendo: Viles traydores,
pagareis vuestro delito.
Asiò à Leonor de la ropa,
y ella, con varonil brio,
de un fuerte caravinazo
el corazón le ha partido;
y saliendo à la calle,
allí montan al proviso
en un ligero caballo
que tenían prevenido.
Al estruendo, y alboroto
toda la Justicia vino,
solicitando el prenderlos;
(viendo lo que ha sucedido
en aquella triste casa.)
Mas Don Jacinto atrevido,
con dos fuertes trabucazos
derribò cuatro Ministros,
con que franqueò la calle;
y saliendo al camino:
dexan de correr, y vuelan,
huyendo de su peligro.
Y en el segundo Romance,
segun consta por lo escrito,

dirè como se embarcaron,
y como fueron cautivos,
y dirè el fin que tuvieron
Doña Leonor, y Jacinto.

Segunda parte de Don Jacinto del Castillo, y Doña Leonor de la Rosa.

Ya dixo el primer Romance,
como vàn por el camino
Don Jacinto con Leonor,
ambos del amor rendidos.

Apenas el claro día,
daba luz à los nacidos,
del camino se apartaron,
y entre unos espesos riscos,
en una áspera montaña
se quedaron escondidos.

Pidiò Leonor, que en merced,
la conceda Don Jacinto
guardasse la castidad
hasta que el Cielo Divino
les eche su bendición.

Esto, señor, os suplico,
porque quiero que me goces
no galàn, sino marido;
y como hombre discreto

accedió á tal demanda (lo concedió Don Jacinto)

que los generosos pechos
saben vencerse à sí mismos.

Llegò la noche, y caminan,
y de la suerte que digo
llegaron hasta Bayona

que es puerto de mar muy rico,

à tiempo que un Mercader
salía con un Navio

à la ciudad de Venecia,
con que ajustò Don Jacinto

el viaje y se embarcaron
con contento, y regocijo;

haciendose à toda vela,
(surcan el Mar cristalino;)

pero traxo la desgracia
dos Navios Argelinos,

los cercan por todas partes
con que apresan el Navio,

y después de aprisionados
con cadenas y con grillos,

dieron en Argél con ellos,
y à pregòn fueron vendidos.

A Jacinto, y à Leonor
los comprò un Turco muy rico,
el cual los presentò à Zayda,

por la estimación que hizo:
 es del Rey de Argèl hermana,
 hermosa como el Sol mismo,
 la qual contenta y alegre
 recibió los dos Cautivos.
 Estimò mucho el presente,
 y así que la Turca vido
 la belleza de Leonor,
 lo bien dispuesta, y el brio,
 la hizo Dama de su estrado;
 y viendo de Don Jacinto
 lo galàn, y lo bizarro,
 lo discreto, y entendido,
 le hizo su Mayordomo:
 también juntamente hizo
 de que la Arabiga lengua
 le enseñassen al proviso.
 Tan buena cuenta le daba
 cuidadoso, y discursivo,
 que yà Zayda se abrasaba
 en amores del Cautivo.
 Se quexaba una mañana
 à sus solas Don Jacinto,
 pensando nadie le oia
 aquestas palabras dixo:
 Sacratíssima MARIA,
 à vuestro Divino auxilio
 apela un desconsolado,
 pues-socorreis afligidos,
 consolad mi corazón:
 Madre del Verbo Divino,
 tèn de mi misericordia;
 y si à tu santo servicio
 conviene el que yo padezca,
 padezca, que es gusto mio;
 lluevan sobre mì trabajos,
 y los más fuertes martyrios
 que ha inventado la Heregía,
 pues lo tengo merecido.
 Zayda, que escuchando estaba
 los lamentos de Jacinto,
 entrò con semblante alegre
 diciendo: Christiano mio,
 què tienes, que assi te quexas
 lloroso, y enternecido,
 que puedes al duro bronce
 ablandar con tus suspiros?
 Con humildad le responde:
 Estaba pasando el libro
 de mis tràgicos sucessos,
 y en passandole, me aflijo.
 Seràs casado en tu tierra?

Nunca, señora, lo he sido.
Tendràs amor en España?
Es verdad que lo he tenido,
pero ahora no lo tengo,
porque los conceptos míos
estàn todos en Argèl,
este es el dolor que tengo,
y Zayda muy vergonzosa,
le dijo: Mira Cautivo,
si tÙ olvidas à tu Dios,
y sigues la ley que sigo
de mi Propheta Mahoma,
(tù te casaràs conmigo,)
gozaràs muchas riquezas,
te darè muchos Cautivos,
tambien te darè el gobierno
de aqueste Reyno lucido.
Esto has de hacer, no lo dudes,
esto te està bien, Jacinto,
el qual respondiò muy triste,
formando un tierno suspiro.
Còmo quieres que yo olvide
à un Dios de gracia infinito?
A un Dios que por su bondad,
quiso con su amor Divino
redimirme con su Sangre,
por librarme del abysmo?
Còmo puedo ser ingrato
à quien tanto bien me hizo?
Calla, infame, no prosigas,
que à no hacer lo que te digo,
con la vida pagaràs
la verguenza, que reprimo.
Dexa, Christiano, tu Ley,
vencete à lo que te digo,
que el que sigue à mi Mahoma
goza bienes infinitos;
si no lo quieres creer
tendràs el mayor castigo,
que se haya visto en Argèl;
y replicò Don Jacinto:
No dexaré yo mi ley,
que esto fuera un barbarismo,
aunque mil vidas tuviera
que rendirle en sacrificio,
La Ley de Dios resplandezca,
que Mahoma es un maldito;
siguele, que irà tu alma
à los profundos abysmos.
Con esto Zayda indignada
saliò afuera dando gritos:
Ha de mis Soldados, ola:

ha de mi Guardia, Ministros
 venid, prended al instante
 à esse Christiano atrevido,
 que quiso sobervio, y loco
 violentar el honor mio:
 tome mi hermano venganza
 de aquesse infame Cautivo,
 que no es razón que se quede
 esta maldad sin castigo.

A las voces acudieron,
 y prenden à Don Jacinto,
 y sin hacer mas probanza
 que lo que la Turca dixo
 lo sentencian à quemar
 por blasfemo y por lascivo.

Dexemos en la prisión
 entre cadenas, y grillos
 à Don Jacinto, y passemos,
 à la Dama, que es preciso,
 porque en este mismo tiempo
 estaba el Moro encendido,
 en amores de Leonor,
 y que estaba tan perdido,
 trazando de mil maneras
 el rendirla à su apetito.

Persuadiòla muchas veces,
 mostrandose amante fino;
 pero la discreta Dama
 nunca diò à su amor oído.

Un día la cogiò à solas,
 que la desgracia lo quiso;
 encerròla en su retrete,
 y estas palabras la dixo:

Hermosíssima Leonor,
 rêmora de mis sentidos,
 assi desprecias à un Rey,
 Señor de tal poderío?

Reniega de Dios, reniega,
 que haciendo lo que te digo
 tendràs Reynos y Vassallos,
 joyas, diamantes, zafiros,
 pues siendo tu amante un Rey,
 todo estará à tu servicio;
 y pues te tengo en paraje,
 que por impossible miro
 de mi te puedas librar,
 he de hacer el gusto mío,
 sin que tus fuerzas te valgan
 ni te aprovechen los gritos;
 esto ha de ser de por fuerza,
 si no quieres por cariño;
 y advierte que yo soy Rey,

en mis gustos tan altivo,
que à no hacer lo que te mando,
serè tu fiero enemigo.
Què me respondes, Leonor?
Y ella suspirando dixo:
Esso es cansarte en vano,
y lo tengo à desvario
el pedirme que reniegue
del Señor, que el mundo hizo:
en cuanto al querer gozarme,
esso, señor, bien lo afirmo,
que ha de ser bien imposible
el recabarlo conmigo.
Confieso de que eres Rey,
y como Rey, Señor mío
la vida podràs quitarme,
pero no el honor que estimo.
Viendo el Moro de Leonor
la dureza, con lo esquivo,
fué á asirla para forzarla,
y ella viendo su peligro,
sacò al Moro de la cinta
el alfanje Damasquino,
prosigue el moro su intento,
y ella resuelta le ha dicho:
así defiende mi honor
aun de los Reyes lascivos,
y con un fiero rebès
le dexò un brazo en un hilo.
Viéndola el moro resuelta,
y viéndose mal herido,
comenzó á llamar á voces
à su Guardia, y luego vino:
A esta homicida Christiana
prendedla, Soldados míos;
y haced, que rinda la vida
entre crueles martyrios;
pues es su intento el matarme
con el mismo alfanje mío.
Como en la mano le tiene,
la comprueban el delito,
vèn al Rey que está mortal,
y con su sangre teñido:
prendieronla, y la llevaron
à donde està Don Jacinto.
De que se vieron los dos,
ambos lloran hilo à hilo;
Jacinto siente à Leonor
y Leonor llora à Jacinto,
le dice: Esposo del alma,
yà se cumple el gusto mio,
yà estoy condenada à muerte,

pues voy à morir contigo,
 y esto por guardar mi honor
 del Rey, que gozarme quiso,
 y porque no renegùe
 de la Ley de Jesu Christo.
 Esta es la postrera vez,
 que hemos de hablar, dueño mio:
 yà no nos veremos mas,
 pues nos espera el suplicio,
 yà la muerte nos aparta,
 pues la suerte no ha querido
 que nos gocemos casados;
 y llorando se han pedido
 el uno al otro perdon,
 y se perdonaron finos,
 y abrazados tiernamente
 se dicen enternecidos:
 Tàn ánimo, esposa mia:
 tèn valor tù, dueño mio,
 que para Dios todo es nada,
 yà es nuestro intento cumplido:
 sirva este abrazo de yugo,
 los suspiros de padrinos,
 sea nuestro amor las Arras,
 nuestra fineza el Anillo,
 nuestras congoxas la mano,
 las lagrimas los testigos,
 el tàlamo nuestras penas,
 la Bendicion los martyrios,
 pues con martyrios se curan
 yerros, que hemos cometido.
 Y à la siguiente mañana
 los infernales Ministros
 sacan à estos dos amantes
 de donde estaban metidos,
 à cumplirles la sentencia
 en drecho à sus delitos,
 y executan con Leonor
 el más enorme castigo
 que las plumas escrivieron,
 ni Christianos han oïdo.
 Encima de un carromato
 traian apercebidos
 con dos palos hecha una aspa
 y luego entre cuatro, ò cinco
 á Leonor la desnudaron,
 deshonestos, y atrevidos,
 hasta que en carnes la dexan,
 enseñándola al gentio.
 Quatro braseros de lumbré
 llevan en el circuito,
 [y con tenazas ardiendo]

los infernales Ministros,
de sus delicadas carnes
le vàn tirando pellizcos.
Decia la triste Dama,
con dolor tan escesivo:
Ay! sea por la Passion
que padeciò Jesu Christo.
[Alzò los ojos al Cielo]
dixo: Dios, y Señor mio,
Inmenso Rey de la Gloria,
este afrentoso martyrio,
esta vida, estos tormentos,
os ofrezco en Sacrificio
en recompensa, Señor,
de mis culpas, y delitos.
De esta manera llevaba
por delante à Don Jacinto,
y de este modo llegaron,
al incendio prevenido,
de todos apedreados
desde el más viejo al más niño.
Llegaron ensangrentados
y luego los homicidas,
los juntan por las espaldas,
muy fuertemente ceñidos,
y al incendio los arrojan,
y entrambos arrepentidos
entre las llamas decian:
Inmenso Dios infinito,
misericordia, Señor,
clemencia, y perdón pedimos,
en vuestras manos, mi Dios,
nuestras almas remitimos,
y de esta suerte acabaron
los dos amantes tan finos.
Una voz se oyò en el aire
que con claras voces dixo:
Subid, martyres, subid,
à gozar del Cielo Emyreo.
Tomen ejemplo los padres
que violentan à los hijos
para que tomen estado,
de algùn interès movidos,
para que tenga con esto
el Romance finiquito.
FIN.

Con licencia: En madrid en la Imprenta de Francisco Xavièr Garcia. Se hallarà en
casa de Andres de Sotos mas abajo de la Porterìa de San Martin.

HISTORIA Ó DANZA DRAMÁTICA DE DON JACINTO DEL CASTILLO Y DOÑA LEONOR DE LA ROSA (abans de 1862)

Còpia datada a Sant pere de Ribes, 28 d'octubre de 1903.

PERSONAJES

D. Jacinto del Castillo	Capitan de Micaletes
D ^a Leonor de la Rosa	Dos micaletes
D. Fernando Contreras	Rey Moro
Padre de D ^a Leonor	Reina mora
Sobrino ó el Criado	Capitán de moros
Angel	Dos moros

S. Pedro de Ribas 28 de Octubre de 1903

Jacinto

La ceguedad del amor
me tiene señora preso
y me detiene el respeto
que merece vuestra deidad.
Si yo os pudiera hablar
con toda satisfaccion,
ni causando vuestra atencion
os pudiera declarar
el fino amor que os tengo
y lo mucho que os adoro
pues es tanto mi decoro
que no lo puedo explicar.

Leonor

Esto es favor señor
que me quiere V. hacér,
porque no puedo merecer
tanto llanto Leonor.
En fin diré que es favor
lo que V. me hace
porque un Caballero tan noble
y de tan alta sociedad
nunca le falta deidad
con quien puede idolatrarse.

Jacinto

No es chanza Leonor
que es amor verdadero
yo por esposa os deseo
y con gran satisfaccion,
comunicaros deceo
que si amor me prometeis
firme, siempre le tendreis

el que siempre os ha de amar
y, de ceo me otorgueis
la hora que os puedo hablar.

Leonor

Vuestra nobleza y honor
me obligará á creer
que el amor fino á de ser
según lo tengo observado
en lo que habeis paseado
saludandome alguna vez
y que dudo ignoreis
en la hora desaocupada
de hacer seña en la ventana
y entonces allí me tendreis
y para hablar con placer
las once en medio han de ser
conforme ya lo sabeis.
En las demas ocasiones
dudo que vuestras intenciones
en esta hora paseis,
y me tiene en confucion
no dormiré mi corazon [50]
hasta que mañana vea
y si quereis venir vos
para hablar los dos
como mi corazon desea.

“Musica”

Fernando

¿A de casa?

Sobrino

¿Que se le ofrece?

Fernando

¿Está el señor D. Francisco?

Sobrino

Ahora mismo ha salido,
si quiere V. entrar
lo puede esperar.

Fernando

No; le aguardaré aqui mismo.

“Musica”

Fernando

-Ola, señor D. Francisco,
como amigo solcito

alcanzar vuestros favores
 si merezco conseguirlo
 con la bellissima mano
 de Leonor que tanto estimo
 el que recibe merced
 de vuestro afecto benigno
 de mi riqueza y caudales
 creo estareis advertido.

Padre

Don Fernando
 en cunato á lo referido
 me tengo por muy dichoso
 y desde ahora le digo
 que le daré á Leonor
 la prenda que yo mas estimo,
 por legitima esposa
 como V. me lo ha pedido
 le daré dos mil ducados,
 muchas joyas y vestidos
 le haré dueño de mis bienes
 y me atenderé á lo dicho.

Fernando

Agradezco este favor
 Señor mio D. Francisco
 disponerme ya por yerno
 y no como tal amigo,
 y adios quedaos en paz (se dan las manos)
 porque yo marcho prontito
 á disponer la boda
 mientras que hará V. lo mismo.

“Musica”

Jacinto

¿A donde estás Leonor?
 ¿A donde estas prenda del alma?
 ¿Que novedad será esta
 de no estar tu en la ventana?
 Si tu por mi padeces
 no te aflijes dueña amada
 que yo te libertaré
 por mas que estes encerrada
 temblará el mundo de verme [100]
 fuego saldrá de mi espada,
 brotarán rayos los montes
 correrá la calle en sangre.
 ¡Oh! He de matar á cuantos
 te tengan apricionada;
 Pues ya son las once en punto
 y es la hora señalada

si tu a las doce no sales
voy á prevenirme de armas
y escalar tu casa en punto
matando á tu padre y a tu madre
y á tantos como haya á dentro
hasta que te tendré á mis brazos.

Leonor

¿Jacinto; que tienes, di?
¿De que estas ofendido,
que te ha enojado mi amor,
porque he salido tarde?
Ten paciencia; ó dolor,
no te anojés dueño amado
que yo soy la que te amo
la cual morirá por ti
y siendo tu amor constante
por esposa me tendrás
aunque no quiere mi padre.

Jacinto

¿Que es lo que te ha sucedido,
dulce amante de mi vida
hechizo de mi alvedrio,
Como hoy esta mudanza
de no hallarte en el punto
y ha la hora señalada?

Leonor

Has de saber mi querido
cuando estaba mi padre
hablandome de un asunto
que a mi no me gustaba,
pretende ahora casarme
con don Fernando Contreras
pero; todo ha de ser en valde,
Por mas riquezas que tenga
tesoros y heredades,
tu has de ser mi esposo
aun que no quiere mi padre.
Los castigos no me rinden
la muerte no me acobarde
se han de cumplir mis desos
Leonor lo dice y basta.
Prevente amoroso dueño
para emprender el viaje,
que yo no puedo aguantar
tantas penas ni pesares
porque es capaz mi padre [150]
de venir á incomodarme
y casarme en secreto
sin que tu pedes remediarme.

Jacinto

¡Jesús!...¡Que confucion!
¿Eso intentó, ese villano?
¿Como no le causan miedo
los hilos de mi espada?
Dispónete Leonor al momento
para emprender el viaje,
que no quiero que padezcas
tantas penas y pesares.
Adios esposa querida
Adios Leonor de mi alma.

Leonor

Quédate en paz dueño amado
manos a la obra sin tardanza.

“Musica”

Padre

Sabes querida Leonor
objeto de mi cariño
como te quiero casar
y será tu gusto y el mio?
con D. Fernando Contreras
Hombre rico y bien nacido
es noble afable y discreto
como tu Leonor lo has visto
solo aguardo tu respuesta
para darle el propicio,
acaba Leonor, acaba,
responde en lo que te digo
porque D. Fernando Contreras
se casará mañana mismo
es noble y muy poderoso,
como ya te lo he referido,
te hará dueña de sus bienes
tendrás descanso y alivio.
esto ha de ser por fuerza
si no quieres de cariño.

Leonor

Padre, el Sr. D. Fernando
nunca de mi gusto ha sido,
que me importa que sea noble
que me importa que sea rico,
si nunca serán de agrado
sus preceptos con los mios.
Que D. Fernando sea noble
tambien lo soy yo padre mio
que él es amo de su hacienda
que yo soy la que me humillo,

la que por fuerza se casa
por interés de los ricos
no es mujer, sino esclava
que se vende en el egoísmo.
De la envidiosa codicia [200]
esto señor es muy fijo
y en cuanto tomar estado
no ha de ser el gusto vuestro
que ha de ser el gusto mío.
Pues, la fuerza os declara
como padre de insignios,
pues he dado mi amor
á D. Jacinto del Castillo
ya tengo esposo á mi gusto
y hasta el alma le estimo.

Padre

Ingrata, hija cruel
como tu tan atrevida
¿Desprecias los consejos
para amar á D. Jacinto?
¿Tu despreciar el honor
de tu padre envejecido,
abandonar á un caballero,
que es digno de ser oído
y un hombre que tanto te ama,
y, que ha de ser a tu padre mismo
de descnaso y de nobleza
de riquezas y delicias?
ó te casarás con el
ó has de rendir la vida,
al golpe de este cuchillo (la remete)

Leonor

¡¡...Ay suerte infeliz de mi!!
¡Ay Jacinto de mi vida!
Que la fuerza me obliga
á consentir en tu ausencia
lo que yo no consentiria;
pero ¡Dios mio!
Oid esta mujer desvalida
y dame aliento para hablar
y para defender la vida.

Padre

Leonor ¿Cuanto quieres?
¿Cuanto pides?
y de todo cuanto pides
en cumplimiento
de mis mandatos, lo tendrás concedido.

Leonor

¡Padre y señor mio
 detened vuestro acero (*le besa la mano*)
 dádme á besar la mano
 que yo por rendida me entrego
 solo un favor espero, y es,
 que me dejais descansar
 por espacio de cuatro dias
 para reconciliar mi alma
 de todos mis ignominios
 que si llevo á esposarme
 á mi esposo estimaré [250]
 cúmplase el gusto de mi padre
 y yo contenta estaré.

Padre

Piensa Leonor querida
 que esto es muy delicado
 y si tu padre llega a quedar deshonorado
 te habrá de costar la vida.

Leonor

¡Ay suerte infeliz de mi!
 ¡Ay mundo infiel inconstante!
 yo, casada á mi disgusto
 yo, olvidar á mi amante,
 no: primero rebiente mi alma
 que yo quebrantar la palabra
 que de esposo la tengo dada
 y no la puedo negar.
 Diciendo éste ha de ser
 con D. Jacinto he de casarme,
 y el desociego que tengo
 es de escribirle una carta,
 en cuatro días me basta
 para que venga auxiliarme
 Mas ¿De quien mè podré valer?
 ¡De mi sobrino del alma!
 ea: manos á la obra
 que no espero mas tardanza.

“Musica”

Leonor

Sobrino, bien de mi alma
 tu sabes que yo siempre te he qu[erido]
 y siempre has sido el angel de mi confianza
 ya vez mi esclavitud
 ya sabes mi fatal desgracia,
 solamente esta carta
 es la que has de llevar (la enseña)
 á mi prenda mas amada
 y en silencio reservada

á él la entregarás,
mira que es de importancia
si lo haces con lealtad
te sabré recompensár
y en tus manos, hijo está
el perderme ó el salvarme.

Sobrino

Como es posible señora
que yo para V. ahora,
no haga lo que me mande
siendo vuestro criado,
el que siempre os ha amado,
el que morirá por vos
solo por libertaros.
Prevenid la carta entretanto
no os enojeis Señora
Depositad en mi confianza
dejaos de tanto llanto
dejaos de suspirar [300]
que os pueden escuchar,
pero; ¡Que escucho cielos!
¡Viestro Padre va entrando!

Leonor

Retirate al momento
entre aqui en este aposento
¡Ay infeliz de mi!
¡Ay querido sobrino!
corre hijo por Dios (le entrega)
entrega la carta á D. Jacinto.

Padre

Mira infame ese papel
que dias atrás he cogido
quebrantandome todas mis ordenes
escribes á D. Jacinto?
¿Esto es lo que me has prometido?
Pues has de morir, infiel
A los siglos de este cuchillo (*acotació il·legible*)

Leonor

¡Padre...! si en vuestro cuchillo
me habeis de matar
introducidlo dentro mi pecho
y acabaré de penar,
y si acaso no lo haceis
el cadáver de vuestra hija
antes de una hora tambien pisareis.

Padre

¡Por Dios! leonor perdón

en que te he ofendido!

Leonor

¡Padre! Dejad estar á vuestra hija en olvido
y en ella no pensais mas.

“Música”

Sobrino

Dios le guarde á V. D. jacinto

Jacinto

¿Que se le ofrece?

Sobrino

En lo que vengo dispuesto
de parte de Leonor
que mire en ese papel
y lo que con el encierra (*le entrega*)
es único al instante
que con ancia de V. espera.

Jacinto (*leyendo*)

“Esposo mio y señor
dueño del alma querido,
hoy mi padre por fuerza
¡Con que dolor te lo digo!
¡Con que pena lo declaro!
¡Con que pena lo escribo!
Hoy me casa mi padre
¡Hoy te pierdo dueño mio!
de esta pena y pesar
las lágrimas y suspiros,
que de mis ojos derramo,
remediarlos no he podido
Yo, casada sin mi dueño
reviento solo al decirlo,
yo en brazps de mi enemigo, [350]
ea, mueran los que causan
tus disgustos y los mios,
esta noche te espero
ya vendrás bien prevenido
el criado está avisado
para que entre el cuarto mio
muera, muera D. Fernando
pues mi padre lo ha querido.
Marcharemos los dos
á otro reyno distinto.
Porque ya tengo prevenido
muchas joyas y vestidos
y muchas sortijas y anillos
Y esto si, te pido por Dios

no hagas falta á lo que te digo
es tu dueña amorosa
Dª Leonor de la Rosa.”

Jacinto (*hablando*)
Infame taidor sin ley
Hombre cruel, inhumano
tu apricionar á Leonor
tu a la fuerza desposarla
y apartarla de vista
has de morir sin honor
me he de vengar de tu vida
pues tengo de matar á toda
tu infame familia
voy inmediatamente
y de armas prevenido
para liberar á Leonor
de tan grande precipicio
dile que estoy enterado
y que pronto voy á su domicilio.

Sobrino
¿Me esperaré y vendrá V. conmigo?

Jacinto
No, no, vete.

“Música”

(*Jacinto por un lado y Fernando por el otro*)

Jacinto
El cielo aqui me le envia
y abatiré su arrogancia
el sepulcro será la instancia
de su existencia, ó la mia
¡Caballero!...

Fernando
Vuelvo un parte
que llevar tengo
y esperar no me convengo.

Jacinto
Me ha de escuchar

Fernando
¿Como?

Jacinto
De cualquier manera
estamos los dos á solas

aqui traigo un par de pistolas
 elije V. la que quiera (se las dá)

Fernando

Viene V. equivocado
 cuando me provoca asi [400]
 si nunca le conocí.

Jacinto

Pues las iras á troces
 en que abrazandome estoy
 señor capitan quien soy
 Estan llamándome a veces (*con desesperacion*)
 y de mi dulce prenda bella
 me separa el hado fiero
 antes que V. yo la quiero.
 y soy amado por ella.

Fernando

Este lance tan fatal
 quien lo ha de lograr ignoro.

Jacinto

Solo sé que yo la adoro
 y V. es mi rival.

Fernando

Defendernos, viva Dios
 que no puedo sufrir tal mengua
 como puede ser tanta lengua
 á morir uno de dos.

Jacinto

Ya que mengua me haceis
 al otro mundo capitan
 por mi respondereis
 (*le tira con las pistolas y cae Fernando a tierra*)

“Música”

Capitan de Micalets

Grandes tiros se han oido
 a las armas soldados mios
 el fuego es incomparable
 ea, vamos a batirnos

Jacinto

A donde estas leonor
 viles traidores
 pagareis vuestro delito (*fuego*)

Micalete 1º

Las balas cruzan la calle
yo estoy medio aturdido
los tiros se oyen muy cerca
¿Que será tanto ruido?

Capitán

Mas que caigan á millares
es preciso dar auxilio,
procurar á pricionarlos
á ellos soldados mios.

Leonor

¡Ay Jacinto!
¡Que tropas hay en la calle!

Jacinto

que tropa ni que soldados
se pasa á fuego y á sangre.

Capitán

Que es esto de fuego y sangre
rinde tus armas, infame,
en medio de una plasa fuerte
á la justicia amenazas,
sino la rindes al punto
la tropa está preparada
para romper el fuego
y son soldados de fama.

Jacinto

No esoy yo desprevenido
aqui va otra camarada (*les hace fuego*)

Capitán

Callad picaros cobardes [450]
por mas que se pierde un ejercito
los tengo de apricionarlos
fuego valientes soldados
pelear de buena gana
que segun mi parecer
no tardarán á entregarse
y si logramos victoria
todos sereis premiados. (*cae*)

Micalete 2º

¡Jesús!...Muerto el capitán
compañero hemos de seguir
al momento á otro plan.
esta gente desalmada
con que ánimo pelean
parece una batalla,
ningun temor les causa

esta mujer, que se rinde
antes que no le quite la vida.

Leonor

Antes no me rendiré
primero te mataré.

Micalete 2º

Ay traidores, y yo soy muerto,
y que tiros tan inhumanos
solo mi compañero
con vida se ha quedado
pero, no podrá defenderse
que ha de morir de sus manos
hay mi Dios que no puedo articular
tan solo una palabra
porque la vida se me acaba (*cae muerto*).

Micalete 1º

¡Que victoria para mi!
¡Jesús! que fuertes balazos
muerto soy, válgame el cielo,
que no hay quien me ampare.
Maldito el oficial
que de mi ha sido la causa
si veis que son dos leones
incapaz de sujetarlos.
De que sirve el defendernos
si no hemos de pricionarlos
cuantos hay ya de muertos
¡Jesús!...que fatal desgracia
y que herida mas cruel (*la enseña*)
pues la fuerza ya me falta
por momentos voy muriendo
amparadme Virgen Santa.

Jacinto

Parece que ha cesado el fuego
adelante Leonor amada (*va andando*)
que dando muerte á estos picaros
tendremos la calle franca,
y mudandonos despues
lograremos felicidades, [500]
en mi tendrás un hombre
noble, no hay que temer en nada.

Leonor

Solo te pido señor
D. Jacinto de mi vida
que me guardes mi casto corazón
hasta que el cielo Divino
nos hecha la bendicion,

esto Señor bien lo pido
porque quiero que me goces,
no galán, sino marido.

Jacinto

No tengas de esto cuidado
Leonor del alma mia.
pero; mira, ¡Jesús!
Que desgracia prenda mia
hay que perdidos estamos
con la gente de Turquía
Ya nos tienen setiados
y en Argel iremos cautivos
ya se acabaran los gustos
en todo estamos perdidos,
tu desgracia es la que siento
ea, valor dueña mia.

Leonor

¡Ay Jacinto de mi amor!

Jacinto

No te asustes Leonor
que antes de entregarnos
hemos de defendernos
con heroico valor.

“Música”

Capitán de moros

Grande gente se descubre
con todo su traje y aspecto
lo tienen de cristianos
vamos al momento á sitiarnos
que cautivos quiero llevarlos
y á nuestro Rey presentarlos
porque nosotros seremos
del todo apremiados.

Moro 1º

¡Valgame el gran Mahoma!
que los dos van bien armados
no seran solos aqui
porque estan conservándose
con las armas en las manos.

Moro 2º

Mas que sean los que sean
fuego a ellos y no cobardes,
mujer, aqui tu Dios no te vale
ó has de rendir ó morir
porque el rigor de este alfanje

no hay cristian que se venga
ni que puede sujetarnos.
Y ¿A que habeis venido
en esas junqueras playas?

Jacinto

¿Que te importa moro infernal? [550]
si esto quieres saber
pronto manos á tus armas
que nos harás vencer.
Prevente Leonor mia
fuego á esos Piratas (*les hace fuego*)
No te acobardes por ellos
que hemos de salir triunfantes.

Capitán

No me rinde vuestro fuego
ni menos tus amenazas.

Moro 1º

No hay remedio para vosotros
si no os entregueis, cristianos
fuego compañeros míos
que son pocos en la playa,
que donde se pone el moro
siempre gana la batalla.

Moro 2º

No cesarán pues por mi parte
ó han de rendir ó morir
ea, rendíos cristianos,
sinó, el fuego no sesa
hasta que estareis abrasados.

Leonor

Nunca Jacinto mi valor se rinde
estando en tu compañía
y porque estos moros sepan
que soy mujer de fama,
con esta linda pistola
pareis vuestras amenazas. (*les hace fuego*)

Moro 1º

Esto es lo que me gusta a mi
a prender gente de fama.

Leonor

Ay Jacinto de mi vida
que las municiones se me acaban
será preciso rendirnos
y humillarnos a sus plantas.

Jacinto

Esto es lo que siento
hermosa prenda del alma,
Cesad amigos del fuego (*cesa el fuego*)
que á vuestros pies humillados (*se arrodillan*)
ya teneis los dos cautivos
llevad los apricionados
porque la fortuna inconstante
asi lo tiene destinado. (*se levantan*)

Moro 2º

Ya estan rendidos los dos
prendedlos y embarcadlos
y ¿a que habeis venido
en estas junqueras playas?

Leonor

El mal tiempo moro mio
y la suerte tan contraria
es lo que nos ha traído
y nos ha pricionado,
mas mirad que nosotros somos
gente de aristo=cracia. [600]

Capitán

Como viene de mejor nobleza
siempre vale mas la pieza,
seguid á Argel y no llorad
que al rey nuestro soberano
os iremos a presentar.

(*Marchan Capitán, moros, Jacinto y Leonor delante del Rey*)

Capitán

Alá te guarde mi Rey

Rey

Bienvenido. ¿que se le ofrece?

Capitán

En las costas de Venecia
dos cautivos cristianos
hemos cojido inhumanos
son los que piden clemencia.

Rey

Grande nueva. ¿A donde estan?

Capitán

A vuestros pies gran señor
si quereis pronto se hallarán.

Rey

¿Que buque es la que llevan?

Capitán

No llevan buque
y si acaso hubiesen llevado
tambien por nosotros
hubiera sido cautivado.

Rey

¿Que clase de gente son?

Capitán

Segun nos han declarado
son gente de alto honor,
y de bellissima nobleza.

Rey

Nosotros contra su reyno
y contra su gente armada,
estaremos siempre á la mira
por si acaso algun corsario
se asercase á la playa
Cojedlos de improviso,
alli mismo esclavisados,
Me las pagareis infieles
habeis de morir quemados.
No hay que clamar á los Cielos
que vuestros dioses son falsos.

Jacinto

Mi Rey y señor escucha (*se arrodillan*)
no te enojés ni enfades
informate de tu gente
y del capitán del corsario,
que ellos te darán cuenta
de todo lo que ha pasado,
y que nosotros por cautivos
ya nos hemos entregado.

Leonor

Perdona, perdona, Rey
si en nada hemos faltado.

Rey

Basta, perdonados esteis
y no quiero que á mis pies
nunca jamás se humilleis
marchad con Zaida mi hermana
pronto de costado
y que disponga su placer [650]
lo que sea de su agrado.

(Marchan moros, Jacinto y Leonor delante de la Reina)

Capitán

Alá te guarde señora,
de parte de vuestro hermano
de argel un presente os traigo,
de dos cristianos cautivos
que en las costas de Venecia
nosotros mismos los cojimos
y por ser de una sangre tan noble
el Rey os quiere hacer este regalo
y que disponga su placer
lo que sea de su agrado.

Reyna

Estimo mucho el presente
que me haceis de los esclavos.
No lloreis cristianos míos
que os tendre con gran encargo,
por lo que los moros me han dicho
mayordomo de mi casa,
seras tu Señor Jacinto
y tu Doña Leonor
seras mi amiga de veras
ea, soldados míos,
quitadles estas cadenas. *(se las quitan)*

Leonor

A tus pies Reina y señora
las gracias te rendimos. *(se arrodillan)*

Capitán

Gente de bien son Señora
de los mas grandes de España.

Reina

Moros, ya os podeis retirar
dejadme aquí á Jacinto
y os llevareis á Leonor
entregandole á mi resinto.

(Marchan moros y Leonor delante del Rey)

Reina

Cristiano mio ¿Que tienes
que asi te quejas lloros
y tu rostro enternecido?

Jacinto

Estaba pensando Señora
en los libros de mi tragedia,

y en el me habia regido.

Reina

¿Que eres casado en tu tierra?

Jacinto

Nunca señora lo he sido

Reina

¿Que tendrás amores en España?

Jacinto

Es verdad que le he tenido
pero; que ahora no lo tengo,
porque los preceptos míos
están todos en Argél
y este es el dolor que yo jimo.

Reina

Mira cristiano,
si tu olvidas á tu Dios
y si sigues la ley que yo sigo
gozarás muchas riquezas
tambien te daré muchos cautivos
tambien te daré el gobierno
de este gran Reino mio [650]
y esto ha de ser y no lo dudo
tu felicidad Jacinto.

Jacinto

¡Como quieres que yo olvide!
¡A un Dios tan grande infinito!
¡A un Dios que por su bondad
a todos el mundo nos hizo!
y como puedo ser ingrato
haciendo tanto improviso.

Reina

Calla, infame,
no me prosigues,
que si no haceis lo que te digo (*con rabia*)
pagarás mi cólera al punto
entre cadenas y grillos.
deja cristiano tu ley
que el que sirve á Mahoma
goza bien de toda ciencia
y si no tienes paciencia
sufriras el mayor castigo
que no se habrá visto en Argel.

Jacinto

No dejaré yo mi ley

que esto fuera barbarismo
aunque mil vidas tuviera
que rendir en sacrificio
la ley de Dios resplandece (*fuerte*)
que Mahoma es un maldito
siguela tú y te verás
en los profundos abismos.

Reina

Ay de mi soldados
los de mi guardia y ministros
venid á prender al instante
á este Cristiano atrevido,
que quiso con soberbia loca
quebrantar el honor mio,
echadle grillos y cadenas
en una masmorra metido
que purga todas sus penas
hasta que se habrá repentido.

(Levan á Jacinto á la prision)

Rey

Hermossicima Leonor
rumores de mis sentidos
asi desprecias á mi Rey
Señor de tanto poderío;
reniega de Dios reniega
pues haciendo lo que digo
porque siendo amante de mi Rey
todo estará en tu servicio
y te tengo en mi pareja
que por imposible lo miro
que de mi podras librarte
sin que te valgan tus fuerzas
ni te aprovechan los gritos [700]
advierte que soy un Rey
de mil gustos y atractivos
¿Que me respondes Leonor?

Leonor

Ay de mi que es lo que tengo
lo que siento es un calvario,
al pedirme que reniegue
del señor que el mundo nos hizo.
esto señor bien lo firmo
que si muy imposible
el poder lograr conmigo
porque te digo señor
como Rey y señor mio
que la vida podrás quitarme
pero; no lo que yo mas estimo.

Rey

Al rigor de este alfanje
 tienes de rendir la vida
 acudid, soldados míos,
 venid á prended al instante
 á este cristiana atrevida
 y que rinde su vida
 entre crueles martirios.
 Pues mi intento fuera
 al matarla con esa alfanje mio
 os mando que incendiais una hoguera
 y á Leonor y á Jacinto
 en medio de esta plaza
 mañana los quemais vivos,
 porque sea por escarmiento
 de cuantos tengo en mis dominios.

Leonor

Así defenderé el honor
 contra el Rey del barbarismo.

(Marchan los moros con Leonor á la prisión)

“Música”

(Capitán va á la prisión)

Capitán de moros

Ponedlos grillos y cadenas *(se las ponen)*
 y llevadlos al suplicio
 haced lo que manda el Rey
 á esos cristianos malditos
 mañana rabiareis
 por medio de las ascuas
 y es de razon que pagueis
 vuestros delitos y amenazas.

Leonor

Esposo mio del alma
 ya se ha cumplido el gusto mio,
 estoy condenada á muerte
 pues voy á morir contigo,
 esto es, para guardar mi honor
 que el Rey gozarme quiso,
 y porque no renegamos
 de la ley de Jesucristo
 mañana nos llevarán
 dueño mio al suplicio.
 ten ánimo Jacinto [750]
 que nuestros intentos
 pronto se hallarán cumplidos.

Jacinto

Perdoname Leonor
del mal que te he metido,
sirve ese brazo de ayuda
los suspiros de padrino.
Sean nuestro amor los ares,
nuestra firmeza el anillo,
nuestra congoja las manos,
la bendición los martirios
pues con martirios piensa
al poder convertirnos.
Así sea por la pasión
que padeció Jesucristo
Rey y señor inmenso
Rey de gloria infinito
esta vida estos tormentos
los ofresco en sacrificio
en recompensa señor
de mis culpas y delitos.
Misericordia mi Dios
misericordia Dios mío
á vuestras manos señor
nuestras almas remitimos
para que las abraceis
á gozar del paraíso
en la gloria celestial
que es de gustos y delicias.

Moro 1º

Ya llegareis al suplicio
y no te valdrá el llorar
de que te sirve el gritar
tanto ¡¡Jesús!...y ¡María?!
Porque todo son mentiras
que no te pueden libertar
á ver quien vendrá aquí
á quitarte la argolla
esto lo manda Mahoma
¿y no lo quereis adorar?

(Sale un moro con la sentencia y el capitán la Ley)

Capitán

De parte del gran Alá
grande Sultán de Argél
que se queman los esclavos
por mandato de su Rey.
El Congreso ha prevenido
que mueran los dos quemados
por escarmiento de cuantos
cristianos hay esclavos.

Alá te guarde mi Rey
mueran los que insultan al Rey.

(En alta voz todos gritan)

¡¡Mueran los que no cumplen su ley!!

(Comienzan á echarse encima de los dos Leonor y Jacinto)
(Sale el angel de la gloria celestial con su espada y caen los moros)

Angel

De parte de Dios he venido *[800]*
para que suben los martires
á gozar del Paraiso.
Tomad ejemplo los padres
que violentan los hijos
con humilde publico,
de amor é interes
os pedimos perdon de lo unico
que hemos notado tal vez.

FIN.

BALL DE SANTA FE (ca.1750)

(Penedès - Garraf (?), ca. 1750?)

Llibreta trobada a Figuerola del Camp

Transcripció extreta d'Albert Palacín

Palacín, Albert. "El ball de Santa Fe. Estudi i text del ball extret d'un llibret trobat a Figuerola del Camp", dins *Quaderns de Vilaniu*, núm. 39. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 2001. Pàgines 3-24.

BALL DE SANTA FE

1.- RESONAMIENTO DE LA SANTA FE

Silencio pido senyores,
 por empasar este bayle
 porque si esto no fuera
 no fuera mas que cansarnos.
 A las mujeres silencio,
 a los mutchatxos que callen,
 por el soto de Granada,
 de moros esta ocupada,
 de Christiandad muy famosa.
 La tranquilidad amada,
 la christiandad deseada,
 de caronte broforonte,
 libranos Dios de este monte,
 que esta lleno de maldad,
 que Dios nos deja vivir,
 en nuestra cristiandad.

a qui se fa una pasada y torna a proseguir la Santa Fe al resonamiento

Atencion pido senyores,
 porque en las varias mudansas
 deste baile repareis
 las muchas que la fe causa.
 De Maria son las glorias
 este baile solemnisa,
 pues primero que en las otras
 me monstre su pecho fija.
 Con el brasso de Maria,
 me enerbole victoriossa,
 para que en todos domnina [sic]
 con su devocion y mi onra.
 Jo soy la fe que convido,
 a todos los circonstantes,
 a bailes y regosijos
 que se veran en esta tarda.
 Jo soy quien confundo a los turcos,
 a los erejes y sismaticos,
 y a los que no quieran creer
 en mis secretos suberanos.
 Por mi entienden los rusticos,
 las maravillas mas altas
 y a los mas altos misterios
 que los catolicos saben.
 Por fin soy jo la fe que publico
 cosas que ninguno alcansa
 por mas que sea entendido
 pues si mi nada se sabe.

2.- RASONAMIENTO DEL ÀNGEL

Del cielo bajé gustoso,
para verta o fe sagrada,
pues de tus luzes el mundo,
se ven libre de ignorancias
De tus victorias en Maria,
logras repetidas palmas,
y en Cubellas dupliques,
las que tus armas esmaltan.
Prosigue pues en las glorias
de Maria con regosijo,
porque los muchos leores
enlasen el alvedrio.

Respon la Santa Fe al angel

Supremo angelico numen
pues con tu presencia exalssas,
de mi y de Maria los triunfos
te damos rendidas gracias.

3.- RASONAMIENTO DEL REY *ha de portar una banda*

Grande fortuna es la mia
que / mi corona se pierda
mas aquí hay un barbaro
tan liquido y estillado,
para el gobierno de la guerra
que parece mi corona,
es quitarmela intenta
mas aunque vengas con raios
ni con gente valarosa,
hoy es mi patrona virgen,
que ha de ser mi defensora,
aquí esta mi Santa Fe
hy mi angel de la guardia,
que te derrotaran a ti naciona
y a ti turco arrogante.

Respon la Fe al rey

Advertit buen rey
seguit mis plantas y no arraseis
que todo lo que pidireis
todo lo alcancereis.

Procegex lo rey en lo parlamamet

Favorable furtana,

bolteando sus ruedas una a una
 me conduxo risuenya,
 a la dicha que logro no pequeña,
 pues veo de ver a vuestra presencia
 de mi setro la amable penitencia,
 resistiendo a los turcos muy fatales
 del moro y del gentil en todo iguales,
 y sia Maria mi patrona,
 y angel de la guardia, mi corona
 Deve su subsistencia,
 es / justo que entre a la par,
 en el gozo sin que encuentre estorvo,
 en celebrar con mil pymores
 de la fe Maria y angel los laores.
 Mas hahunque soy rey de cristianos
 Santa Fe en mi as de ver,
 que tengo de morir, o vencer
 a estos infieles paganos.
 Del cielo casi que corro
 de publicar lo que veo
 pues por lograr mi deseo
 baje un angel de socorro.

Passada lo angel procegex lo rey

Hi si a Maria mi patrona
 en conquistas de la fe,
 que con ella alcancere,
 mueve illustre mi corona.

Respon la Santa Fe al rey

Tener el favor presente
 es propio el pech real,
 que sab mostrarie leal,
 en gratitut muy patente
 y pues tu tant recurrente
 confices que prospere,
 tu fortuna bien se va
 me obligas a mas y mas,
 pues por agrado mes das
 lo que te doy por ti Fe.

Respon lo rey a la Fe 2

Ve delante tu luz bella,
 y / haras que mis manos mueva,
 que/ no serà cosa nueva,
 guiar Reies es una estrella.

Respon la Santa Fe al rey 3

Seguro podreis endar
buen rey por este destino
porque la Fe es un camino
donde no se puede arrar.

Respon lo rey a la Fe 4

Estimo de vos Santa Fe
Estimo de vos esse favor,
que viene de vos noble prenda,
que viene de vos resplandor.

Respon lo angel al rey 5

Es ley seguir la Fe
en favorecerte fixo,
pues lo que en el uno amor,
la rason en otro dicta.

Respon lo rey al àngel 6

Agradesco de vos glorioso,
de la fama que teneys
pues sales victorioso
de la paleia que empredeis.

Respon lo diable al rey 7

A rendirte y acerte esclavo
cosa torpe y abatida
es ser gallina o gallo
hay que major bovaria.

4.- RESONAMIENTO DEL CAPITAN

ab una banda

De una armada muy sobervia y arrogante
capitan favorable la fortuna / me hisso,
por esos mares de Lavante
levantando el hunor mi humilde cuna
y la Fe Maria y àngel fíno amante
me defendiero propicies a la una
de los fieros corsarios barbariscos
de los turcos, piratas y moriscos.

Respon la Fe al capita

Advertit buen capitan,
que sois capitan de fama
que por si por la fe peleais
la fe os dara vuestra paga
que un capitan sin fe

nunca pueda alcanzar nada.

Prosegex lo capita en lo parlament

Ha tus pies monarca invicto
 tengo puesto el de lo Reino
 que vengo para servirte
 con gran numero de jente.
 Los soldados que te traigo
 son honrrados y valientes
 que por defenderte a ti,
 perderan quanto tuvieron.
 Ni bien confiado estoy
 con las expereincias que tengo
 pues siempre que se han hofrecido
 han vencido fuertamente
 no menos confio hoy,
 con esta guerra sangrienta,
 con que ensseyaran mis soldados
 su valor y noblesa,
 quitando a los turcos las vidas,
 cortando piernas y brasos
 hasta que queden prostados
 a tus pies monarca excelso.

Respon la Santa Fe al capita 1

Il·lustre en virtud y armas
 en el mar fuerte caudillo
 procigue armado de Fe
 y seras siempre temido.

Respon lo capita a la Fe 2

Madre de Dios que de Dios
 por Dios fuiste escojido
 pues que con solo nombrate
 tenemos grande alegria.

Respon la Fe al capita 3

Felis al cielo que ago
 noble / capitan veliente
 reduce / la Fe a esta gente
 que de / Dios habras la paga
 propiesa / el valor que labra
 quel alto / empenyo hiré
 que te juro / por mi fe
 de cumplirte la palabra.

Respon lo diable al capita 4

Tu que ets gran capitan
capitan de bandolers
posat la ma a la butxaca
y donam sis diners.

5.- RESONAMIENTO DEL ESTUDIAN,
ab una banda

Valame Dios de los cielos
y l[a] virgen soberana
por la viva Fe que tengo
hos vengo a pedir gràcia.
Dame pues entendimiento
para confundir paganes,
con mis altos argumentes
que en Salamanca dies anyos
a costa de mis desvelos
aprendi de estudiante
negue mis ojos al suenyo
para quedarme mediado
y entre los contemporaneos
fue el mas adelantado
y en las materias de fus
a ninguno deví nada.
Mas aunque ahora curso con teson
las escuelas de Jesús
quien / es todo mi blason
para adquirir major luz
me alisto a vuestro perdon
en este baile aplaucible
que aplaude Maria el honor
y la fe lo incomprehencible
será en mi gozo major
y a todos los apetecibles
si andan con ligeresa
tanto en el aula
como / en este baile los pies,
hoy se vera com presteza
mudansa todo al revés
entre los pies la cabeza
y entre la cabeza los pies.

Respon la Santa Fe al estudiant 1

Ingenio noble i atento
en tu / cuerdo proceder
major tu gozo y provexo
sera obsequiando a la Fe.

Respon lo diable al estudiant 2

Ergo mendax erit homo

cuius / est ipsa campana

Respon estudiante

No sabes nada.

6.- RESONAMIENTO DEL REY MORO

Se ha de girar al rey

Poderoso rey Falipe
de las / espanyas nombrado
sepas / que jo soy el turco
el senyor de / todo el Africa
a mi imperio se / sujeten
setente reies de fama
y la frica los sustenta
y todos son / mis vesallos
no me espanta tu / arrogancia,
ni las lucientes espadas
ni la prisa que vienen
tus / valarosos suldado
que qualquir / de nuestras esflanjas
son / de fino sero labradas
en las manos de los turcos,
bolveran los montes llanos
son practicos en la guerra
ninguno vensido en batalla
si vosotros sois leones,
ellos son fieros gigantes.

1.- Respon lo rey al rey moro

Advertí moro morey
pues me has hecho / tan grande danyo
que te tengo de perseguir
y los pies de la fe te has de arrendir
como si fueras un esclavo.

Prosequex lo rey moro lo parlament, arrodillat devan la Santa Fe.

Santa Fe aquí hay un rey moro
te viene a buscar rendido
después / de aver ofendido
tu noblesa y tu decoro
admite pues a tu ley
un principe de alta / esfera
que sentí conosco que / era
nuevo esclavo siendo rey.
Del error y mis gustus prisionero
la ley de al coran seguí arguloso
aplaudiendo a Mahoma mentiroso
privado de la luz que ahora venero

mas ja que alcancere como lo espero
alistarme en tus tropas venturoso
y de Maria el favor lograr ditcho
en el baile dansar devo el primero
ja que de los dos favorecido me veo
con favor tan dessusado
las glorias de una y hotra mi patrona
a sus cultos / del todo muy rendido
celebrere gustoso / y denudado
con jubilo como uno de Cubellas.

*2.- Respon la Fe al rey moro.
arrodiillat*

Pues que la Fe cuydadoso
aquí vienes a buscar
te quiero galardonar
con lo que buscas ancioso.

*3.- Respon lo diable al rey moro.
arrodiillat*

Piquero porque me dejas
guardate de esta mi cola
y de estos dos quernos
que te quitaré los dos ojos.

7.- RESONAMIENTO DEL MORO PITIT

Ruego advirteis mi senyor
y mireis por vuestro bien
de ma / homa el suave amor
y la dulsura / de su ley
vale mas vivir / contento
con deleyte y libertad
y sufrir algun turmento
que con pesares panar.
Dime / rey como tan poco
a nuestra / ley satisfasses
mira que si / esto asses
te diré que te as / buelto loco.

1.- Respon lo rey moro al moro petit

Calla tu boca atrevida
que si tu necedad tanta
hablas mal de la fe santa
he de quitarte la vida.

2.- Respon lo moro petit al rey moro

Desta ley te dire aprissa

lo que agradarme no pudo
ayunar tanto a menudo
tantas vezes ohir misa.

3.- Respon lo rey moro al moro petit

Calla tu ignorante que as visto
en nuestra secta tirana
a no hay mas ley que la de Cristo
no ay mas fe que la cristiana.

4.- Respon lo moro petit al rey moro

Hi ha un dia de Sant Juan
de lo que disir me resta
ellos / que trentan la fiestas
cortando / a la mesa el pan.

5.- Respon lo rey moro al moro petit

Veamos que discrecion
tienes ninyo morito.

6.- Respon lo moro petit al rey moro

Hi granda senyor mi hamo
si me quereis escutxar
palabras que te convienen
y mes quereys bisfamar.

7.- Respon lo rey moro al moro petit

No quiero escutxarte ninyo morito
porque tu fe no vale nada
maldito sea Mahoma
que su fe no vale nada.

8.- Respon lo moro petit al rey moro

Mira que te desenganyo de todo
lo que te puedes pensar
que / vale mas la nuestra ley
que toda la cristianidad.

9.- Respon lo rey moro al moro petit

Pues tu discrecion ha llegado
a tal vil atrevimiento
jo te dare / con mi esflanja
aunque me se verguensa.

10.- Respon la Santa Fe al moro petit y entrecehen las espasas

Monstro fermertido
pervertidor de aquel / que arrepentido
la fe busca constante
qual salamandre el fuego busca amante
de mi vista te ausente
y mi presencia huye
mientras del sol / la permanencia
alentando con luz obscuridades
dorare de dos siglos las edades
pues infiel y atrevido
de tu mismo senyor ladron has sido
pretiando quitarle la corona
con que la fe a sus hijos galardona
ja no te atreviras con cruel aliento
es ser de su perdicion el instrumento.

Pregunta la Fe a Reduan y Reduan ad dur una banda

Que gentil hombre aquí viene
de Santa Maria el festejo
con su bayle y su grasejo.

8.- RESONAMIENTO DE REDUAN

Jo que muy de cumplimiento
recogere para guantes
segun dessiamos antes
con mi propio resonamiento
soy ha hora reduan
sagalejo en otro tiempo
y me dejaron contento
con dinero y con el pan.
De unas en otras mudassas
de dinero que comer
todas con igual placer
formaremos nuestras danza
si hay socorro justo
es que cantemos hy baylemos
y a Maria regosijemos
pues que tripas llevan pies.

a qui desembeyna la espada

Hi tu demonio mal nacido
que trabas / pervertir al hermitanyo
con este arnes / que te quebrare los pies
y caminaras a gatas.

1.- Pregunta Reduan a Santa Fe y a de esta devan de Santa Fe

Santa Fe jo no puedo defèn / derme

de este puerco de este / bruto
de este surcio animal.

2.- Respon la Fe a Reduan

Reduan manda a ti capitan
que te de un cavallo

3.- Respon Reduan al capitan

Sirvete el buen capitan
sirvete de darne plasa
que por el cielo que adoro
y por la cruz de mi espada
he de seguir tus banderas
hasta morir en campanya.

4.- Respon lo capita a Reduan

Ja te la doy Reduan,
ja te la doy de buen grado.

5.- Respon Reduan y envesteix al diable

Agora que tengo plasa
que mi capitan me a dado
te tengo de perseguir
y a mis pies te has de rendir
hasta que te veie arrestrado.

*6.- Respon la Fe
ha de estar alli al diable*

A la urilla a la urilla covardillo
que tus fuerzas son flacas.

7.- Respon reduan ab lo peu sobre lo diable.

Santa Fe me sab mucho mal
de dejar este perro este bruto
este surcio animal
que antes que no le dejare
tripas y orejas con mi espada le sacaré.

8.- Respon lo diable a reduan

Por luzbel yo te conjuro reduan
que si pierdes este silo
te doblaré como un hilo
que estaras muy bien duro.

9.- Respon la fe al diable ha de astar allí

Aparte diablillo
de mi presencia al momento
para tu mayor tormento
te pondre como un duilo.

9.- RESONAMIENTG DE BARBARROJA
agenollat

De apollo radiante la luz bella
illuminó mi cuna con estrella
fatal a mi sin duda preparando
el valor de la guerra cruda
para que su ensendila
ardiente / esfera fuera
una mi victoria / y postrera
y en sus ilustramentos
en uno se acabaran sus alientos
amparad senyora a Barbarroja
a tus pies amparo implora
suenyo tengo a tu cima
buen àrbol me da la fombra
que te cubre buena sombra
o qui en el arbol se arrima
aunque duermo descansado
nadie mi valor maltrata
esto sera / paraque no combate
por estar mas desvalado.

1.- Respon la Fe a Barbarroja agenollat

Ho Barbarroja leal
muy bien puedes leventarte
que te llamo para darte
el baston de general.

2.- Respon lo diable a Barbarroja dret

No me agrada Barbarroja
que es pelo de mal color
no hay que tenga valor
aplacarle sil enoja.

10.- RESONAMIENTO DEL HERMITA

Setenta anyos aqui estado
dentro de esta soledad
en un bosque sepultado
pensando en la eternidad
no me espanta el fuego eterno
del cielo espero gozar
pues he dejado el pacar

meditando el infierno
 setenta anyos casi enteres
 he vivido con enganyo
 en traje de un hermitanyo
 capitan de bandoleros

aquí ha de donar una gambada i prossegueix lo hermita en lo mateix parlamen.

Con esta mano atrevida
 a todos los pasajeros
 o bien los hurto los dineros
 o bien los quite la vida.

1.- Respon la Fe al ermitá

Aunque hasta ahora vida santa
 siempre constante has vivido
 viva siempre con tanto olvido
 ja que tienes dicha tanta.

2.- Respon Reduan al hermita

Bien puedes hermitanyo
 escutchar a Santa Fe Maria
 que no tienes entendimiento
 mira que te vas perdiendo
 seis dias tienes de tiempo
 asta el lunes hasta el sabado
 mira que sinó te confieses
 luego quedaras condenado
 que ahy tienes el diablo
 que al infierno te llavara el alma.

3.- Respon lo diable al hermita

Hi al infierno con penas
 essas tus malas maranyas
 que hissistes por las montanyas
 pagaràs por las setenas.

4.- Respon lo hermita

Dios a los suyos nunca falta
 y a los humildes exalta
 y a otros muchos salvara
 y a mi me condenará.

5.- Respon lo diable

y luego

11.- RESONAMIENTO DEL DIABLE

De los infiernos vengo agora
para llavar y traer el alma
deste vil hermitanyo miquelete
quiere ser lleno de ràbia
y furor tambien me llavare
a pesar del angel y Maria
a muchas almas sin fe
que vienen con paganos
aunque sean reyes, duques,
condes, marqueses, bailes,
curas, mujeres y frailes,
y gente de largas manos
y lo hotro leon fiero
agarrere estudiantes
y gente que lleven guantes
mas de ayhi no me hire
que el alma de este vil ermitanyo
al infierno me lo llavare.

1.- Respon lo àngel al diable

Àngel de luz venido soy de este cielo
embajador de Dios sin fin eterno
custodio de los hombres con desvelo
terror de las cavernas del infierno.
soy que baje desde el empireo al suelo
para patrocinar a los hombres con amor eterno
ausentele cuydado
huye assi a los abismos destarrado.

Respon lo angel al diable

Demonio mal nacido
figura desvergonsada
sinó dejás al armitanyo
te mataré con mi espada.

Respon lo hermità al coll del diable a las faxas

Bajo mis pies tengo el diablo
creo me burlaré del muy / bien
pueden retreterme
y en la iglesia collocarme
al lado de Sant Miquel.

Respon lo diable

Ningun senyores mogui peu ni cama
ni cap que si est any ne son diable
lo / any vinen sere jurat.

Finis

BALL DE SEBASTIANA DEL CASTILLO (ca.1800-1878)

Romanç ca. 1800

Arxiu Amades de la Direcció General de Cultura Popular i associacionisme Cultural, ROM 3269

Còpia de Pau Segura

Tarragona 1878

segons AREVALO 2012

Còpia original, escrit per Pablo Segura, en Tarragona a 25 de Diciembre de 1878.

Arxiu Joan Amades de la
Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
Caixa 19

Transcripció a cura de
Daniel Vilarrúbias
2020

ROMANCE DE SEBASTIANA DEL CASTILLO, ca. 1800

Arxiu Amades de la Direcció General de Cultura Popular i associacionisme Cultural, ROM 3269

Nuevo y curioso romance en que se declaran las atrocidades de Sebastiana del Castillo: Refiérese como mató á su Padre, á su madre, y á dos hermanos suyos, porque la tuvieron encerrada mas de un año guardándola de su Amante y el castigo que en ella se ejecutó en Ciudad-Rodrigo; con lo demas que verá el curioso Lector.

Para el mayor sentimiento,
 no se ha visto, ni se ha oído,
 en este presente tiempo,
 á mis oyentes convido:
 para admiración del Orbe,
 y para que sumergidos
 les cause espanto, y asombro,
 pido que me den oídos.
 También le pido a la Reyna
 de los Cielos el auxilio,
 para poder explicar
 el valor más atrevido,
 la atrocidad más enorme,
 que en mujer jamas se ha visto,
 y el poco temor de Dios,
 y de sus justos juicios:
 mas con su Divina luz
 doy a este caso principio.
 En la gran Sierra Morena,
 amparo de foragidos,
 en un pequeño lugar,
 que se llama Javal-quinto
 vivía Alonso Gutierrez
 con una hija, y dos hijos,
 en compañía de su esposa,
 que eran dos amantes finos,
 y por la paz y sosiego,
 y por gusto que han tenido,
 á los dos hijos casaron
 con gran fiesta y regocijo.
 Quedó sola con sus padres
 Sebastiana del Castillo,
 la mujer más desalmada
 que de madres ha nacido.
 De esta tal se enamoró
 un Mancebo Granadino,
 que estaba en aquel lugar
 desde la edad de muy niño.
 Dió en pasearle la calle
 con fiestas, y regocijos;

alcanzó el sí de la dama,
de sus padres no ha podido
antes con mucho rigor
la castigan de continuo.
Enfurecida se enoja,
y hecha como un basilisco,
cuanto mas la castigaban,
rompiendose los vestidos,
tirandose de las trenzas,
más se enciende en su delirio.
Más de un año en una sala
encerrada la han tenido,
en donde sus dos hermanos
la dieron algun castigo.
Tuvo forma Sebastiana
de escribir un paperillo,
que en breves renglones dice
Dulcisimo dueño mío,
sabrás que he estado encerrada,
pasando dos mil martirios
de mi padre y mis hermanos
con dolores eccesivos;
supuesto que eres mi amante,
y que eres hombre de brios,
para esta noche á las doce
te espero bien prevenido;
y mira no me hagas falta,
por que te espero, bien mio.
No dijo más, con esto
ha cerrado el papelillo,
y á un muchacho se lo entrega,
el cual era su sobrino,
para que se lo llevase
á Juan González del Pino.
Tomó el papel el mancebo,
lo recibió agradecido,
por la vista lo repasa,
y así que lo hubo leído,
lágrimas del corazón
derramaba hilo á hilo.
Se fué al instante á su casa,
donde sus armas previno,
dos pistolas, y una espada,
y un cuchillo de dos filos.
Oyó las diez, y las once,
dan las doce, y ha salido,
se fué á casa de su dama,
y ella que ya está en aviso,
abrió la puerta, y entró,
sin ser de nadie sentido.
Ella encendió una bugía,
y de esta suerte le ha dicho:

Yo he de matar a mi padre
 y a mi madre vive Cristo,
 que he de vengar mis injurias,
 pues lo tienen merecido;
 aunque sepa que al infierno
 vaya á pagar mis delitos,
 y me has de ayudar también;
 y advierte lo que te digo,
 que si ayudarme no quieres,
 contigo he de hacer lo mismo;
 El mozo la vió arrestada
 y con ánimo la dijo:
 Habrá mas que ejecutarlo?
 Ea, vamos al proviso.
 Fué donde estaban sus padres
 con un ánimo atrevido,
 le dió cuatro puñaladas,
 que el corazón le ha partido
 al padre; y luego a la madre
 hizo con ella lo mismo,
 porque con dos puñaladas
 se la dejó sin sentido[;]
 habló sólo estas palabras,
 y palpitando la dijo:
 Hija de mi corazón,
 en que te hemos ofendido?
 la dice Señora madre,
 este es vengar mi castigo;
 y con otra puñalada
 concluyó à su vida el hilo,
 les sacó los corazones,
 y en aceite los ha frito;
 y de tan gran crueldad
 cayó el mozo amortecido;
 le dice: Muere también,
 pues que tu la causa has sido;
 le ha dado de puñaladas,
 y con ánimo atrevido
 le quitó todas las armas,
 y se puso su vestido,
 y en un caballo del padre
 montó y se puso en camino.
 Y luego por la mañana
 sus hermanos han venido
 á la casa de sus padres,
 y hallan dolor tan crecido.
 Justicia piden al Cielo,
 acudieron los vecinos,
 y los llantos fueron tantos,
 los clamores, y gemidos,
 que bastaban á hablar
 á las montañas, y riscos.

No condenaron á nadie,
porque saben quién ha sido,
y con solemne aparato,
de todo el pueblo asistidos,
dijeron los entierros,
Dios les haya dado ausilios.
Despachan requisitorias,
para saber si la han visto,
y á donde quiera la prendan,
que se execute el castigo.
Salieron los dos hermanos
por montes, valles, y riscos,
ella estaba en una cueva,
y con ella dos Vandidos,
que también huyendo andaban
por otros graves delitos.
Vió pasar sus dos hermanos,
y ella les salió al camino,
y de dos caravinazos
los mató, luego al proviso
con un cuchillo les corta
las cabezas, y se ha ido
donde están sus compañeros,
y se las lleva consigo.
Los compañeros la riñen,
y con ánimo atrevido,
cruel y desesperada,
con ellos hizo lo mismo.
Llevó las cuatro cabezas,
y se fué á Ciudad Rodrigo,
y en una esquina en la plaza
las puso con un escrito,
que de esta suerte decia:
A estos dos hermanos míos
dí la muerte por vengarme
de haverme dado castigo,
y los otros dos maté,
por saber que eran Vandidos.
Ya está la venganza hecha,
ya mi gusto se ha cumplido
si hay alguno que se oponga,
salga á campaña conmigo,
porque al rigor de este brazo
son pocos los de este siglo.
El señor Corregidor
dió aviso á sus Ministros,
de que salgan á prenderla,
y acudieron infinitos.
A dos Alcaldes mató,
y hasta cinco ó seis Ministros,
y con la espada en la mano
parecia un basilisco.

Nadie le para delante,
 como á un toro embravecido.
 Pidiendo favor al Rey,
 acudieron los vecinos,
 cuantos hay en la ciudad;
 y pienso que si no ha sido
 por una fuerte pedrada
 que tiraron de un postigo,
 que la dieron en los pechos,
 y en el suelo la han tendido;
 entonces se le arrojaron
 los agarrantes Ministros
 y el señor Corregidor,
 que era don Pedro Jacinto,
 mandó llevarla á la cárcel,
 donde la cargan de grillos;
 le leyeron la sentencia
 dentro de Ciudad-Rodrigo,
 y al tercer día la sacan
 á que pague sus delitos.
 Llegan al pie de la horca,
 que suba arriba la dicen,
 y cuando estuvo en lo alto
 á todo el concurso dijo:
 Padres los que tenéis hijas,
 no seais como los mios,
 no les estorveis matrimonios,
 que es Sacramento Divino
 de nuestra Madre la Iglesia,
 dispuesto del Uno, y Trino:
 Mirad en lo que me veo,
 y en que trabajos me he visto;
 pedidle á Dios me perdone,
 y a todos perdon os pido.
 Alzó los ojos al Cielo,
 y dijo: Jesús Divino,
 por la sangre virginal
 que os vertieron los Judios,
 por la cruel bofetada
 de vuestro rostro Divino,
 y por toda la Pasion
 que padeciste Dios mio,
 os pido que me perdone:
 pequé Señor mala he sido;
 mas vuestra misericordia
 es mayor que mis delitos.
 Al verdugo le avisaron,
 para que hiciera su oficio,
 y al instante la arrojó,
 y quedó el cadáver frio,
 dando muestras de que fué
 á gozar del Cielo Empíreo.

Esta es la vida, y muerte
de Sebastiana del Castillo,
y de esta suerte acabó
de veinte años no cumplidos,
en este presente año,
según lo dice lo escrito
que es de mil y setecientos
en este de veinte y cinco.
Dios la dé eterno descanso
en su Santo Paraíso,
y á nosotros nos de gracia
por los siglos de los siglos. FIN.

Tortosa: Reimpreso por José Antonio Ferrerdese, s.d. [ca. 1800].

Arxiu Amades de la Direcció General de Cultura Popular i associacionisme Cultural, ROM 3269

BAILE DE SEBASTIANA DEL CASTILLO (1878)

Escrito por Pablo Segura [Arxiu Amades]

Modo de ponerse los individuos en el Baile de Sebastiana

[Sebastiana]
[el mecanoscrit d'Amades l'omet]

Padre	Madre
Hermano 1º	Hermano 2º
Capitán	Sobrino
Bandido 1º	Bandido 2º
Bandido 3º	Bandido 4º
Amante	Corregidor
Miquelete 1º	Miquelete 2º
Miquelete 3º	Miquelete 4º

Sr. Juez

BAILE DE SEBASTIANA

Padre

Ya es hora querida esposa
de dar al cielo divino
mil gracias y mil favores
de habernos dados nuestros hijos
tan feliz matrimonio
como la fama prescribe,
pues que solo ya nos queda
nuestra hija muy querida
nuestra hija Sebastiana
que es muy hermosa y muy linda
su brillante y su donaire,
su hermosura y su brillo,
más con todas sus virtudes
tiene a sus pies rendidos,
vamosle hoy a decir
mil gracias al cielo Empirio
en señal de agradecidos
de este bien que he recibido.

Madre

Ay Amado y querido esposo
cierto que vas engañado
que un mancebo granadino
a nuestra hija ha alterado
de lo constante me dijo
que quería ser casada
que te vayas a su cuarto
y no aguardes palabra.

Sebastiana

Pues que mi padre lo manda
allá voy al instante,
pues no ha de salir en la suya
aunque allí mismo me mate.
¿Qué quereis vos, padre mío,
aquí me teneis delante?

Padre

Es posible hija mía,
es posible Sebastiana?
que tu sin licencia mía
marido te hayas buscado?
aquel mancebo indigno,
aquel infame canalla
haré que esta espada
le cuerte el cuello al instante.
Mira bien Sebastiana,
mira bien que eres honrada,
que aquel indigno mancebo
es un infame canalla.
Y por fin llegando a la edad
que te acercas a los veinte,
te digo que serás casad
con un caballero honrado,
mira no seas cruel,
mira no seas tirana,
mira bien lo que resuelves,
mi querida Sebastiana.

Sebastiana

Lo que yo digo resuelvo,
que seré firme y constante
aunque sepa yo de cierto
que la vida ha de costarme.
Y es que quiero ser casada
con aquel lindo mancebo
que de mi está enamorado,
siempre moriré por él
aunque sepa que he de ser quemada
con el feroz elemento
que por mi será una gracia
y vos habeis de resolver
lo que en esta ocasión se haga,
que primero moriré
a los hilos de una espada.

Padre

Mujer marchate sin tardar
a buscar sus dos hermanos!

Madre

Que dolor tan excesivo
será el tuyo, Sebastiana,
hijos de mi corazón
vind que vuestro padre lo manda.

Hijo 1º

¿Que se le ofrece a mi padre?

Hermano 2º

Ea, vamos al instante

Hijo 1º

¿Que se le ofrece, padre mio?

Padre

Preguntaselo a Sebastiana.

Hermano 2º

Tu mataras a tus padres.

Madre

¡Ay que dolor

Sebastiana

Aquí no valen desmayos
que aunque os vea morir
he de pasar adelante...

Hermano 1º

Calla... leve.

Hermano 2º

Calla infame, no te causa compasión
ver a tu madre postrada?

Sebastiana

Ni tampoco me moviera
aunque la viese sepultada.

Padre

Calla traidora infame
o sino voy a matarte,
tomadla vosotros dos
y llevadla a una sala
y darle fuertes castigos
hasta podeis matarla,
marchate de mi presencia,
indigna, infame villana
que ahora bien pagarás
tu atrevimiento profana.

Hermano 1º

Ven conmigo que al instante
pagaras tu osodía

Hermano 2º

Sigue que luego verás
donde para tu destino.

(Marcha-música y la llevan a la prisión)

Hermano 1º

Aquí te has de quedar,
ingrata y hermana soberbia,
aquí te estarás siempre
por pagar lo que mereces.

Hermano 2º

Tus días se han de acabar
con castigos y afrendas
y así no mostrarás
a tus padres la soberbia.

(Música. Sebastiana dice desde la prisión)

Sebastiana

Ay amante de mi alma
no sabes lo que me pasa,
no sabes tu que estoy
encerrada en una sala
pasando dos mil martirios
de mis padres y hermanos,
solo siento tu ausencia
que el padecer no es nada.
Si yo tuviera mil vidas
por tu solo las dejara
y si tu estuvieras aquí
por cierto me defensas
de estos crueles hermanos
que me tienen amarrada,
solo he de discurrir
o con trazas o con mañas
como te haré hacer
sabedor de mis desgracias.
¡Ya se como lo haré
te escribiré una carta
y te la entregará
mi sobrino que esta en casa,
y sin más dilación
vamos manos al trabajo.

(Sebastiana se pone a escribir una carta)

Música

Sebastiana

Toma, sobrino esta carta
y advierte lo que te digo,
que la lleves sin tardar
a Juan Gonzalez del Pino
y dile que te la ha dado
Sebastiana del Castillo,
si lo haces te tendré
para siempre agradecido

Sobrino

Vamos, ya la llevaré.

Sebastiana

No me engañes
hijo mío.

Sobrino

Digo que la llevaré
y lo digo lo afirmo

(El sobrino se va al amante)

Sobrino

Dios lo guarde, caballero

Amante

Dios te guarde, muchachito

Sobrino

¿Conoce V. por ventura
a Sebastiana del castillo?

Amante

Sí, y muy bien la conozco.

Sobrino

Pues tome V. esta carta
que ella me lo ha dicho
que se la entregase a Vd.
al instante, de preciso
y vea lo que le dice,
que me ha dicho Sebastiana
que me de respuesta aprisa,
porque teme que su padre
no me de algún castigo
ni me encuentre que yo falte
de la puerta del Castillo.

(El amante toma la carta y lee)

Amante

“Dulcísimo, dueño mio:
sabrás que estoy encerrada
pasando dos mil martirios
por mis hermanos y padres
con dolores excesivos
supuesto que eres mi amante
y eres hombre de brios
para esta noche a las doce
te aguardo bien prevenido.
Mira, no me hagas falta
porque te espero, bien mio
no digas mas, Dios te guarde.-
Sebastiana del Castillo”

Amante

Dile que cumpliré
aunque pierda la vida

Sobrino

Me ha dicho que cumplirá
aunque pierda la vida.

(Música. Sale el amante paseándose con arrogancia)

Amante

Ay, esposa de mi alma,
ay dulce prenda mía,
tu de esta suerte te hallas
pasando dos mil martirios
encerrada en una sala
como pobre y afligida.
¿Donde son aquellas noches
en que los dos nos divertíamos?
con palabras amorosas
sin ser de nadie sentidos?
Donde estan estos tus ojos
que me miraban ito a ito
a mi triste corazón
que daba alegres suspiros?
Solo para lograr aquello
que tus padres no han querido
supuesto que soy tu amante
lo afirmo y lo conformo
y por eso a mi me toca
de que seas defendida
de estos crueles leones,
de estos lobos, de estos tigres
que sin temor de mi brazo
te dan tan fuertes castigos.
Yo solo tengo que hacer
porque ellos rindan su vida.
A los filos de mi acero

apagan su osadía.

Música

Amante

Una vez que llevo armas
y en todo estoy prevenido
y han dado las doce en punto
voy al instante al castillo,
donde está Sebastiana
para ver si le doy alivio
a sus penosos trabajos
y a sus crueles fatigas,
una vez que ella me espera
con alientos tan crecidos
beso la tierra que pisas,
Sebastiana del Castillo.
¿Que es lo que pasa
que estás tan mortecida?

(Sale de la carcel y dice: paseando)

Sebastiana

Ya ves querido esposo
lo que la carta te dice,
que mi padre y hermanos
me tienen este sitio
encerrada día y noche
dándome fuertes castigos
por decir que te quería
por esposa, dueño mío.
Y una vez que tu vienes
para socorro y alivio
de una ingrata sierva tuya
he de hacer un gran castigo.
Dame una espada y pistolas
y un cuchillo de dos filos
quiero matar a mi padre
y a mi madre, viva Cristo
quiero vengar mis injurias
lo que tienen merecido,
y tu me has de ayudar también
y advierte lo que te digo...
que si ayudarme no quieres
contigo haré lo mismo.

Amante

Ay amada Sebastiana
no sabes tu que tu amante
ha de hacer todo aquello
que su querida le manda,
y todo esto presupuesto

que no lo ejecutarás
solo por poder librarte
de una esclavitud tan grande,
entiendo que tus hermanos
descarguen con toda su rabia
sino que fueres un Nerón
que de ellos no te sacara,
ea vamos, Sebastiana,
pronto a hacer lo que tu mandes
y de este modo verás
si yo soy tu firme amante,
toma tu estas palabras,
toma tambien esta espada
y así te defenderás,
de su furor y rabia,
ea, vamos sin tardar
a hacer lo que tu mandas.

(Se van los dos y Sebastiana mata a su padre)

Madre

Hija de mi corazón
en que te hemos ofendido!

Sebastiana

Señora madre
Eso es vengar mi castigo
(Mata a su madre)

Amante

¡Ay de mí!
(Se desmaya)

Sebastiana

Ahora muere tu también,
pues que la causa has sido
(Mata a su amante)

Sebastiana

Ya que tengo a los tres difuntos
ya está mi gusto cumplido,
y por estar más segura
de estas armas me ciño.
(Toma las armas)

(Música)

Sebastiana

No estoy aquí muy segura
me voy a otro lugar
que tendré una vida alegre
por mejor asegurar.

(Se marcha y se encuentra con los bandidos)

Sebastiana

¡Dios les guarde caballeros!

Capitan

Dios te guarde, que te ofrece?

Sebastiana

Que vengo por seguir
vuestro bando y vuestra vida
para que me socorrais
y para que me deis alivio.

Capitán

Pues doncella muy querida
te juro por el imperio,
que según tus valentias
mandaras a mis bandidos

[Bandido 1º

Que es lo que has hecho mujer
que te empeñas en seguirnos?]

Bandido 2º

Su semblante ya demuestra
que será mujer de brios

Bandido 3º

Cuentanos en fin
tu vida y veremos su contenido.

Bandido 4º

Pare[ce] que es buena moza
y bandolera de gran brillo.

Sebastiana

Yo os contaré mi tragedia
aunque es larga,
pero oidme,
en la gran Sierra Morena,
amparo de florajidos
de un pequeño lugar
que se llama Cabalquinto
allí nací y crecí
y pasé los quince abriles
junto con mis hermanos
que veinte años tenían,
poco más o menos,
pero el caso no incita
también mi padre y mi madre

Dios les haya dado alivio,
todos juntos habitabamos
en aquella tierra y sitio,
pero mi padre y madre
por ser su gusto cumplido
a mis hermanos casaron
con gran gusto y regocijo
y yo me quedé allí sola
como si fuera perdida,
pero pasando algun tiempo,
un mancebo granadino
me vió pasar por las calles
con gran fiesta y regocijo
y yo le di palabra y mano
que mis padres no han queirido,
antes bien con gran rigor
me castigan de continuo,
cuanto más me castigaban
rompiéndome los vestidos
y tirándome de las trenzas,
más se encendía mi delirio
encerrada en una sala,
más de un año me han tenido,
tuve forma de algun modo
de escribir un papelito
que mi mente me sacara
de aquella pena y fatiga,
y en la carta le decia
que si era amante firme
a las doce de la noche
le aguardaba prevenido
con toda especie de armas
para aliviar a mi vida;
puntual llegó el mancebo
y yo ya estaba sobre aviso,
le abrí la puerta y entró,
sin ser de nadie sentido
y al cabo de un breve rato,
de esta suerte le dije:
he de matar a mi padre
y a mi madre, viva Cristo!
yo he de vengar mis injurias
que lo tienen merecido,
aunque sepa que al infierno
vayan a parar mis delitos,
y le dije que me ayudara
que si esto no hacia
con el valor de mi brazo
con él haria lo mismo;
el mozo me vió arrastrada
y de esta suerte me dijo
que él me ayudaría

aunque perdiese la vida,
 me fuí donde estaban mis padres
 y con ánimo atrevido,
 le dí cuatro puñaladas
 y el corazón le he partido
 al padre, luego a la madre,
 con ella hice lo mismo
 porque con dos puñaladas
 la he dejado sin sentido,
 al ver tan gran crueldad
 cayó el mozo mortecido
 y le dije, muere también!
 puesto que tu la causa has sido,
 y le dí de puñaladas
 y con ánimo atrevido
 le quité todas sus armas
 y em puse de camino,
 hasta que he llegado aquí
 a vuestra compañía,
 ya habeis oído mi vida
 formad de mi el juicio,
 a ver si no soy vandolera,
 si no soy de vuestro partido!

Capitan

Muchacha me has parecido
 que es mucha tu valentía,
 en la astucia y en los robos
 serás la más atrevida.

Bandido 1º

Es cierto, por ser mujer
 que tuvo gran osadía

Bandido 2º

Pasmado he quedado yo
 de escuchar sus valentías

Bandido 3º

Ni a sus padres perdonó
 que es la más grande osadía.

Bandido 4º

Ni tampoco a su amante
 que era por quien moría
 gran valentía por Dios,
 demuestra su osadía,
 me parece que serás capitana
 de la nuestra compañía.

Capitán

Mis bandidos, al instante

tomadla por cabecilla,
haced todo lo que ella os mande
antes no perdais la vida,
ya tienes completo dominio
por toda la compañía
y en todos nuestros combates
tu has de llevar la guía,
yo también soy capitán
muchos años de mi vida
ando por estas montañas
sin temor de la justicia
cometiendo asesinatos
y cogiendo personas vivas,
mis muchachos son valientes
y sirven con alegría
y desde hoy nosotros dos
seremos los cabecillas.

Bandido 1º

Capitana tu serás
de la nuestra compañía.

Bandido 2º

Segurísimos en tus brazos
llevamos nuestras vidas.

Bandido 3º

Solo en ti confiaremos,
has de ser nuestra guía
en nuestros robos y muertes,
nos mandarás, amiga.

Bandido 4º

Solo por obedecerte
haremos lo que nos digas,
tu sola y el capitán
mandais a la compañía.

Sebastiana

Yo os agradezco el favor
que me haceis, amigos míos,
yo seré de vuestro bando
y de vuestra compañía.

(Música)

(Los dos hermanos van a dar parte al Juez)

Hermano 1º

Excelentísimo Juez
Guarde el cielo, su persona

Juez

Dios los guarde caballeros,
que se les ofrece?

Hermano 1º

Venimos a participarle
una gran fúnebre nueva
y es que hemos encontrado,
ay que dolor y que pena!
mi padre y mi madre muertos
en su mismo cuarto y lecho
y Juan Gonzalez del Pino
tambien estaba alli cerca
y mi hermana Sebastiana
en la casa no se encuentra,
y ella pensamos que es
la que todo esto ha hecho,
porque en casa no había
nadie más que ella
y ahora ella seguramente
se ha escapado
por miedo de que la cogiesen.

Juez

Cierto que merece la muerte
el que todo esto ha hecho.

Hermano 1º

Señor Juez yo me voy
por ver si acaso la encuentro.

Juez

Si acaso la encontrais
llevadme la viva o muerta.

Hermano 1º

Vamonos, hermano mio
por ver si la encontramos.

Hermano 2º

Cuando la veas, disparas
no le des lugar ni tiempo.

Hermano 1º

Toma este lado, allí está
y con ella dos bandidos!

Hermano 2º

Mira no seas cobarde,
pon el dedo en el gatillo.

Sebastiana

Pícaros no movais pié
que aquí acabais vuestra vida,
ahora bien pagareis
los castigos que me hacía[i]s.

Hermano 1º

Ponte bien que te disparo
(Dispara)

Sebastiana

Toma, guarda este tiro
(Dispara)

Hermano 2º

Recibe tu este otro
(Dispara)

Sebastiana

Toma este otro, hermano mío
no os movais que ya sois muertos
ya esta mi gusto cumplido
ya tengo lo que quería,
vuestras cabezas son mías
y con este cuchillo quedarán desunidas
(las corta)

voime otra vez a la cueva
a contarlo a mis amigos
y tambien estas cabezas
sirviendome de testigos.

(Música)

Capitán

Estoy medio confundido
y me da mucho que pensar
que así se haya marchado
sin tenerme que avisar,
sabeis que falta Sebastiana
y me temo amigos mios
que lo diga a la justicia
y estaremos perdidos,
corred tres de los muchachos
y mirad bien por estos sitios
y mirad bien de encontrarla
que estoy medio aturdido.

Bandido 1º

Y si acaso encontramos
persona de autoridad,
al punto dla bolsa o la vida
una u otra se ha de entregar.

Bandido 2º

Me parece que a lo lejos
se divisa una persona,
es un bulto de mujer,
tal vez será bribona.

(Sebastiana trae las dos cabezas al capitan)

Sebastiana

Mirad que preciosas joyas
son estas las que yo os traigo,
estas son las dos cabezas
de mis célebres hermanos,
que por aquí me buscaban
y pretendían matarme.

Capitan

Vete de aquí mujer,
vete mujer inhumana,
pues no tienes corazón
que tal cosa has intentado.
Dime, aun no bastaba
el dar muerte a tus padres
juntamente con tu amante,
que has muerto a tus hermanos?
Vete de nuestra presencia
porque hemos de matarte.

Sebastiana

Como me vengaré yo
de estos infames tiranos?
Callad, infames traidores
callad infame[s] tirano[s]
que aqui acabais vuestras vidas,
si intentais hablar palabra,
vosotros me ultrajais
con palabras tan profanas,
sobre todo lo acaecido
valerosa me nombrabais
y tambien me nombrasteis
capitana de vuestro bando.
¿Y ahora decis que soy mujer cruel
porque he vengado los castigos
que me dieron mis hermanos?
Porque les he dado muerte
me decís que soy mujer inhumana?
Con la muerte pagareis
todo lo que habeis hablado,
toda vez que llevais armas
defendeos de mis manos
o sino pronto os vereis
vuestras cabezas cortadas,

echad mano a las pistolas,
desnudad vuestras espadas,
mientras que yo hago lo mismo
para daros la batalla,
preparad vuestras manos
que a mi temor no me causan,
no me horrorizan los rostros
con que mirais infames,
ni menos vuestras espadas
de fino acero labradas,
ni tampoco vuestras manos,
ni que esten ensayadas
a matar y degollar las mias,
a mi miedo no e causan
yo si que soy valerosa
que mis juegos lo declaran
y no os penseis que yo tema
aunque sola aquí me halle,
que me tengo que lavar
las manos con vuestra sangre
y de este modo vereis el rigor
de sebastiana
que del castillo ha de ser
si vuestras vidas se acaba.

Capitan

Es cierto que peligra tu vida
si esto intentas Sebastiana.

Sebastiana

Pues que dices que peligra
que temerosa medrenta
defenderos si podeis,
echad mano a las espadas.

Bandido 1º

Y tu quieres ser
tan soberbia Sebastiana?
Mira no intentes tal cosa
porque tu vida se acaba.

Sebastiana

Es cierto que sois muy covardes,
no tengais de mi cuidado,
salvad las vuestras cabezas
de los filos de mi espada.

Capitán

Pues quieres perder la vida
vamos, mano a la espada
y tu, compañero mío
muestra el valor de tu brazo.

Bandido 1º

Preparate, Sebastiana
mira lo que de aquí sale
(Le tira)

Sebastiana

Con el mismo te respondo
y así seremos iguales
(Le tira)

Capitan

Mira que bella trompeta
(Le tira)

Sebastiana

Mira que eco tan claro
(le tira)

Bandido 1º

Traidora, aun no eres muerta

Sebastiana

Aún no es tan fragil mi brazo!

Capitán

Sabes como lo haremos?
poner mano a la espada.

Sebastiana

Yo nunca rindo mi vida,
vamos que mucho tardamos.

(Se ponen a pelear)

Capitan

Cierto, que estamos perdidos

Bandido 1º

Mi valor se me acobarda

Capitan

Rindamosle nuestras armas.

Bandido 1º

Besémosle sus plantas
(se humillan a sus plantas)

Capitan y Bandido 1º

Pues que eres mujer de brios
perdónanos, Sebastiana
nuestras cabezas son tuyas

pues que que tú has ganado.

Sebastiana

Vuestras cabezas son mios
y con el cuchillo quedan desunidas

(las corta)

ya no me ultrajareis más
con palabras tan soberbias,
y aquí teneis el pago
que merece vuestros méritos.

(Música)

Sebastiana

Porque todo el mundo sepa
el valor de mi fiereza
un rótulo les pondré
a estas cuatro cabezas
diciendo: "las dos son de los bandidos
sobre las dos de mis hermanos,
que me querían dar muerte".

Y después las llevaré
al lugar que está más cerca
y en la plaza las pondré
diciendo que yo no lo he hecho
porque todo el mundo sepa
el valor que se encierra.

(Pone las cuatro cabezas en la plaza)

Música

Escena IX

(Sale el corregidor y encuentra las cabezas con el rótulo)

Correidor

Sepa excelentísimo Juez,
que en la plaza he hallado
lo que le traigo a vd.
y también debajo de ellas
este rótulo estaba,
el cual dice que es mujer
el que eso ha ejecutado.

Juez

Ah! Sebastiana del Castillo,
válgame Dios que mujer!
es cierto que tuvo osadía,
pero ella pagará
todo esto con su vida;
armad al punto soldados
y perseguid estos sitios

si acaso la encontrais
llevadme la muerta o viva!

Correidor

A obedecer
le voy pronto

Vamonos, soldados míos,

*(Se van y encuentran a Sebastiana del Castillo y se ponen a pelear los dos primeros miqueletes
y los otros dos y el correidor van siguiendo detrás)*

Correidor

Ola! Tu eres aquella mujer
que pretendes ser tan valiente
(se pelean)

Sebastiana

Sí, acercaros aquí,
que os voy a dar la muerte.

Miquelete 1º

Muy bien galardón espero.

Sebastiana

Muy corta tienes la vida.

Miquelete 2º

Bastante haras si te libras

Sebastiana

Es cierto que a nadie temo.

Miquelete 3º

Morirás por atrevida

Miquelete 4º

En tu cuello se undirán
los filos de este acero

Correidor

Tente al rey mujer perversa.

Sebastiana

Aun habreis de sudar
la sangre de vuestras venas.

(El correidor le tira una piedra y Sebastiana cae al suelo)

Sebastiana

Ay de mi ... ahora sí que soy muerta.

Correidor

Vamos ya esta en el suelo

Miquelete 1º

Ten corazón, compañero!

Miquelete 2º

Atále tu esta mano.

Miquelete 1º

Pon el pié en la cadena.

Miquelete 2º

Ponle la tuya en el otro.

Miquelete 1º

Ata la mano que queda.

(La han maniatado y poniendo las cadenas.)

Miquelete 3º

Cuidado, no llevad prisa
y que quede bien estrecha.

Miquelete 4º

Al consejo te llevamos
a pagar tus insolencias.

Corregidor

Suelta las armas, traidora!

Sebastiana

Tomadlas, tomadlas todas.

Corregidor

Sigue ahora con nosotros.

(se la llevan al Juez)

Corregidor

Aqui tiene, gran señor
la mujer mas atrevida
la mujer más inhumana
que de madres ha nacido,
nació por sus crueldades
y al mundo tiene abatido
ella se mostró un gigante
en contra de nosotros mismos,
pero quiso Dios del cielo
que la echasemos de un postizo
y de una pedrada entonces
cayó al suelo sin sentido,
si esto no hubiésemos hecho
no la habríamos cogido,
ya ve usía sobre todo

lo que ha sucedido.

Juez

ven acá infame mujer,
ven mujer atrevida.
¿Tu eres aquella mujer
que a ningún hombre temías?
Y todo lo que te proponías
lo pasabas a cuchillo?
metedle pronto en la cárcel
y darle fuertes castigos.

Marcha y música (a la cárcel)

Juez

Corregidor, llevad las cuatro cabezas
y el rótulo que allí que estaba
(se lo llevan)
traed ahora a la mujer.
(Se va a la cárcel)

Marcha

Juez

Dime tu nombre mujer.

Sebastiana

Mi nombre y apellido es
Sebastiana del Castillo.

Juez

Dime ahora Sebastiana
tu patria como se llama.

Sebastiana

cavalquinto es mi lugar
y la patria donde nací.

Juez

Tienes padre?

Sebastiana

No los tengo, pero ay!
la que me veo culpada
se que merezco muerte,
declararé yo mi vida,
atiéndame Juez, atiéndeme.
sabrás como yo nací
e la gran sierra morena, etc.

(igual que cuando lo explica a los bandidos)

Juez

Hiciste tu este rótulo (*se lo enseña*)

Sebastiana

Es verdad que yo lo he hecho
y estas cabezas que tienes
yo las corté de su cuerpo,
las dos son de mis hermanos
que me querían dar muerte,
y que me querían prender
para llevarme a mi tierra,
las otras de dos bandidos
que se mostraban soberbios,
porque maté a mis hermanos
y les corté las cabezas.

Juez

Volvedla a la cárcel!

Marcha y música

(El juez al corregidor)

Juez

Participad a la mujer
que hoy mismo ha de morir,
aquí tienes la sentencia
que merece su vivir.

(El corregidor va a la cárcel)

Corregidor

Pon tu corazón en Dios
desventurada mujer,
que hoy se te acaba la vida,
que lo manda el Sr. Juez
(Lee la sentencia)
"Yo D. Pedro Jacinto,
comendador de Ciudad Rodrigo,
por tener en mi poder
a Sebastiana del Castillo
por las muertes que ha hecho,
su valor tan atrevido
para fallar esta causa
he leído muchos libros
y en todos he hallado
que es digna de castigo
pero ha de ser con artificio
que un cuchillo le traspase
su cuello tan atrevido,
dada en Ciudad de Rodrigo
a 23 de Septiembre

Yo, Don Pedro Jacinto”.

(Sebastiana se arrodilla y dice:)

Sebastiana

Ay Dios que fúnebre nueva
 padre de misericordia,
 criador del cielo y tierra,
 amparadme porque hoy
 ha de ser mi hora postrera,
 en que os entregaré
 mi alma Jesús excelso,
 vos que sois tan buen pastor
 recoged esta oveja
 huída del buen rebaño,
 sin mirar, por vuestros méritos
 cual haya sido la causa
 de mi esclavitud y muerte
 y del poder del demonio
 que se mostraba sangriento
 haced de mi sacrificio
 y tambien del mundo entero,
 pues señor, si mala he sido,
 si mala he sido, me pesa...
 perdón os pido Jesús,
 ya se que no lo merezco,
 si atendieras a mis culpas
 no bastaría un infierno
 ni que fuesen cinco mil
 para pagar mi soberbia,
 quise ser yo como david
 para tener mi satisfacción cumplida
 a tantos pecados como he cometido
 quisiera padre amoroso,
 quisiera bien de mi vida
 derramar toda mi sangre
 si con esto yo podría
 satisfacer mi ofensa
 como tengo cometidas.
 Misericordia mi Dios,
 misericordia Dios mio
 os pido me perdoneis
 porque se me acaba mi vida.

Miquelete 1º

Ahora bien pagarás
 tu soberbia y osadia

Miquelete 2º

Tu vida ha sido muy cruel
 y has de pagarla enseguida

Miquelete 3º

Aquí se acaban tus glorias,
aquí se acaba tu vida

Miquelete 4º

Es la ley que a la facinerosa
se le debe quitar la vida.

(Marcha destemplada hacia el suplicio. Se arrodilla)

Sebastiana

Padres los que tengais hijos
no seais como los mios
no destorbeis matrimonios
que es sacramento divino
de vuestra madre la Iglesia,
dispuesto del uno y trino,
mirad en lo que me veo
y en que trabajos me encuentro,
pedid que Dios me perdone,
que yo de todo corazón os pido,
pero ay! Jesús divino,
por la sangre virginal
que vertieron los judios
y por la cruel bofetada
a vuestro rostro divino
y por toda la pasión
que padecisteis, Dios mío,
pido que me perdoneis.
Señor, si mala he sido
que vuestra misericordia
es mayor que mis delitos.

Miquelete 1º

Escarmentad pecadores
vuestros delitos y horrores

Miquelete 2º

Vereis como se castiga
a Sebastiana del Castillo

Miquelete 3º

Descargarle fuertes golpes
a su cuello, amigos mios.

Miquelete 4º

La sentencia está ejecutada
pues vámonos a retiro

[(Música i Marcha)]

FIN

BALL DEL SANT CRIST (Salomó, 1843)

**Marc Fusté (a) “Marquet de la Dona”
(Valls, 1801 – post. 1854)**

manuscrit:

Còpia de Josep Cardona d'un original de 1843 de Marc Fusté.
Arxiu Municipal de Salomó

-

Transcripció d'Anna Ferrando
FERRANDO 1992, pàgines 141-171.
cedida pel Ball del Sant Crist de Salomó

2020

[coberta:]

Llibreta dels parlaments del Ball del Sant Cristo de Salamo fet en lo any 1843.

[pàgina 1:]

Copia del Ball del Sant Cristo de Salamó fou fet en lo any 1843.

Principi del Ball

-Silencio demano a tots:
homans, donas y compañía,
hasteu ab atenció;
lo que no esplico no es faula.
Abui, del baneit San Cristo
sa celebra la diada;
si hasteu atents horireu
los prodigis y miracles.
Trobareu que un gran Señor
de una casa hisendada,
natural de Salamó,
que abui permaneix sa casa.
Era un tal don Joseph Nin,
un pubill va fer mudansa,
ara se dihuen fontanillas,
gent rica y de gran llinatge.
Los seus hereus abuy vihuen
alla á Torredembarra.
Ab un antepasat seu
succehi lo que vos diré ara.
Era un tal comerciant
que alla á Argel tenia tracte
ab un Moro poderós
que tenia aqueixa Ymatge
de Cristo Crucificat;
estav a mol mal cuidada
ficada ab un pedregal
que adins de un corral estava.
Cuant Deu yá estava cansat
enviá ó que miracle!
ab un tal Don Joseph Nin
ab sa ajuda á rescatarla.
Lo Moro y lo Cristiá
tractavan certa diada
de la Santa Creu de Maig
negocis de importancia.
Se pasetjavan los dos,
de Argel ab una gran sala;
guaitá per un balconet
que abaix de un corral donava.
Casi cubertas de pedras
veigé lo Cristiá la Ymatge;
qué remordiments de cort
que dolor, fatiga y ansia
tingué aquell Sant Cristiá;
molt trist quedá en aquell lance.
Peró al fi ell va portar
la cosa disimulada;
tractan de mercadería

li digué: amich parlem dealtre.
 Me has de vendre y ó donar
 aquell retrato ó estampa
 de Cristo Crucificat.
 Digué lo Moro camarada.
 Nol puch vendre ni donar,
 basta que sigua una alaija
 de nostres antepasats;
 demanam tot lo de casa.
 Lo Cristiá compasiu
 replicá altra vegada;
 quedaren los dos concerts
 lo pagá a pes de plata.
 Lo Moro y lo Cristiá
 lo posan á la balansa;
 va pesar trenta diners,
 contempleu si es gros miracle!
 Lo Moro, mol aturdit
 confus se escabellava;
 se desdigué del tractat
 tragué lo Cristiá de casa.
 Mol contrit i enuijat
 ab sas trasas y sa maña
 sen vá á parlar ab lo Rey
 perquè lo Moro era un grande
 que no estava subjectat
 per la justícia ordinaria.
 Lo Rey de Argel va manar
 de pesarlo altra vegada;
 vá pesar segon camí
 los trenta diners de plata;
 quedá lo Moro ab los diners,
 lo Cristiá ab la Ymatge.
 Lo colocan al vaixell,
 posan velas, trahuen ancoras,
 quedaren mol aturdits,
 venint lo vent favorable
 estava lo vaixell parat.
 Era perquè lo pirata
 li llevá lo dit del peu
 ab gabinet ó navaiga.
 Com pot més lo bon Jesus
 que no pas tot los diables,
 sen torná lo cristiá
 al moro va fer demanda.
 Li contá lo referit
 que lo dit del peu li faltava.
 Lo moro endemoniat
 primerament ó negava,
 jurant contra de Mahoma.
 Lo Cristiá ab amenasas
 alcansá lo dit del peu

y en saliva desjunada
lo añadí al instan;
del mateix modo está ara.
Cuan tingué lo dit en son lloch
lo vaixell tot sol sa escapa.
Los vingué lo vent en popa,
varen ser pronte a posada.
Desde que es á Salamó
es cosa averiguada,
en tota especie de guerra
sabreu com la Santa Ymatge
que aqueix piadós San Cristo
may per may se es enquietada.
No tan sols á Salamó
ab ell tenan confiansa,
tot lo camp de Tarragona,
de Urgell, la conca y Segarra.
Lo bisbat de Barcelona
y la mes alta montaña
li tenan devoció,
y fins á las Yndias de España.
O poble de Salamó
yá que Deu te ha fet tal gracia
de enviarte una prenda
de valor inponderable
de Cristo Crucificat
es menester aguardarla.

(Musica. Surt lo Mercader y Muller)

MERCADER

-Has de saber, Pau Anton,
tinch de anar a fer un viatge
allá á la Ciutat de Argel,
com á Majordom de casa.
Té encomano, sobre tot,
que tinguias gran vigilancia,
que cuidias de las hisiendas
que vaigian ben conreadas.
Sils mosos no son bastans
al treball cada semana,
sino hi há prou de vint jornalers
llogan cuarenta.

BOLAN 1er

-Mi Señor, yó tinch antes
que de mi sempre á fet paga;
yá sap que tinch diligencia
y cap per portar la casa.
Yá pot anar descansat
crech que no faré cap falta.

BOLAN 2on

-Ya sap veste, don Joseph,
en quatre anys quem te aquí a casa,
en veste ni al majordom
may hé tingut cap paraula;
he fet lo que me han manat
perque lo rodá no me agrada.

BOLAN 3er

-Yó tambe soch un miño,
no me está bé lo alabarme,
per cumplir la obligació
no sen trobarien gaires.

BOLAN 4art

-Yo tambe, conforma sap,
cap nit no men vai de casa;
al mati nom cal cridá,
don joseph, es cosa clara.

MERCADER

-Per aixó vos dono tambe
mes crescuda la soldada.
Bon soldát fa bon patró
peró estich content fins ara.
Vaimen, donchs, á despedí
de ma Muller, la Esperansa,
que li donaré un disgust.
A Deu miñons y coratge.

(Tots los Bolans junts)

-Estiga bo Don Joseph.
Salut y felis viatge.

MERCADER

-Sabrás, adorada esposa,
com abui estich de marcha;
lo vaixell ya me espera
de Altafulla á la platga.
Per aixó, estimada prenda,
no estiguias no enuijada;
estaré alguns quinse días
sinó tenim cap desgracia.

MULLER

-Has de saber, car espos,
que estaré desosegada;
no tindrè goix ni alegria
hasta que tornias á casa.
Perque aixó de tractar en Moros
yá saps que no me escau gaire;
han estat son y serán

contraris de gent Cristiana.
Tenim tan bonas hisiendas
te dich, Joseph, que es tontada;
sols las facias treballar
digas aquet farà falta.

MERCADER

-De una part tu tens rahó,
peró es mol gran la ganancia;
hi há un refran que diu:
la mart mes te mes brama.
Ya saps tu que en las hisiendas
los amos noy guañen gaire
que de allí i allí torna
lo comers aumenta á casa.
No tinguias ningun resel
que allá á Argel no veurás altres
que Mercaders Cristians,
vaixells y barcas de España.

DAMA 1a

-Nol deixia marchar, señora,
a don Joseph que si marcha
los Moros lo agafarán
y nol veurem mes á casa.

DAMA 2a

-A de saber, don Joseph,
també mosos com criadas,
an se que vuste noy es
sembla que una cosa falta;
si yó fos de la Señora
no ó comportaría sen vaigia.

DAMA 3a

-Tan mateix sen vol anar,
com quedarà aquesta casa!
semblarem portas perdudas;
despues que a doña Esperensa
la deixa moltisim trista.
No se com aconsolarla.

MERCADER

-Per Deu! no .sigueu tan necias.
Jesus, cuanta ignorancia!
Han de saber que los Moros
son una gent com nosaltras.
Qui es blanch, qui es moreno,
qui es de estatura baixa
qui es de igual calitat,
com la gent de si de España.

MULLER

-Si acás te tens de embarcar,
de venir en tu tinch ganas
fins á la vora de la mart.
Hi pot venir una criada
pera ferma compaña
per no tornar sola á casa.

MERCADER

-Noy trobo inconvenient;
que vinguia, donchs, la Rosaria.

DAMA 4a

-Sabeu que so una cambrera
dellisenta y obligada;
no repugnaré en venir
ni que seguia al cap de España.

MERCADER

-Anemsan, donchs, aviat,
quel vaixell yá mos aguarda.

(Música)

MERCADER

-Vamos si está tot corrent.
Miñons! las velas al aire;
cada un á sa obligació.
Si fá lo temps tan bó com ara
demá pasat en aqueixa hora,
veurem de Argel las murallas.

MARINER 1er

-Va molt bé això, Don Joseph;
lo vent mos ve afavorable.

MERCADER

- Rosarí, entre totes
hau de veurer de alegrarla;
ya vos portaré una memoria.
Anem! que gardeu bé á casa.

DAMA 4a

-Señor, faré per ma part
lo que yó estich obligada.

MULLER

-Donchs Espos, á Deu siau.
Si as de marchar, despacha;
yá pregaré á Deu del Cel
que tinguias felis viatge.

MERCADER

-Mol mal me sap de deixar
la prenda mes estimada,
encara que es per poch temps;
á Deu y hasta la tornada.

-Veijam quina ora será?
al punt de buit tocadas
aurem aixit de Altafulla,
alomenos de la platja.

(Marxa ab la música)

MERCADER

-Ya son en vista de Argel;
gracias á Deu sigan dadas!
Los uns que traguían las velas
altres que posian las ancoras.
Partim, donchs, a la ciutat;
anem del Moro á sa casa
per fer la diligencia.
Barca parada res guaña.

MARINER le

-May me aguera cregut
que en lo temps tinguesam tracte
los Argelins y españols,
sen las dos lleis tan contrarias.

MARINE 2on

-Yo soch de un pensament;
la pau no dudará gaire,
cabalment los Argelins
que de mart son uns piratas.

(Musica)

MERCADER

-Deu del Cel omnipotent
te llibria, amich, de desgracia.

MAHOMET

-Lo gran Profeta Mahoma
vos dó salut camarada;
asentaubos, si sou servit.
Abeu tingut bon viatge?

MERCADER

- Molt bó, gracias a Deu!
Antes de ayi matinada

varem eixir de Altafulla;
en poch temps hem fet gran marcha.
Que tal tens mercaderia
que sigua semblan ó iguala
de la que vaix carregar
aqueixa ultima vegada?

MAHOMET

-Ben tinch. Te faix á saber
que per tu la hé guardada.
Yó so un Moro mol fidel;
no vull rentarte la cara.

MERCADER

-Lo preu será lo mateix,
Mahomet. La rahó es clara.

MAHOMET

-Si, Joseph, al mateix preu;
basta la mía paraula.

MERCADER

-Anem, donchs, á mesurá.
Que vinguian á carregarla.

MAHOMET

-Com mes aviat millor;
feina feta no es turbada.

MERCADER

-Paret agafa la mesura.
Toma bé, Marti, la saca.

MARINE 1

-Destresa en lo mesurá
y al instan carregarem;
entre tots lo que farem.
Comensem á tragar.

MARINE 2

-Sigueu destres ansacá
que aixó luego estará llest.
Señor yó soch de un pretest
que abui ya podrem marxar.

MERCADER

-Aquí tents tots los diners,
que yá los porto contats.

MAHOMET

-Pagar despues de tractar,
aixó son bons Mercaders!

Bé está aixó, Joseph, bé está.
Com la altra vegada, just.
Y ara, per donarme gust,
e quedareu á dinar.

MERCADER

-Sens temor ni sens recel
amich meu, me quedaría;
penso que antes de mitx dia
yá seré fora de Argel.
Del que hay quedat esmirat,
que hay contemplat un gran rato,
que aqui baix veitx un Retrato
De Cristo Crucificat.
Pots dir que so cuidadós,
perdona si hé mal parlat,
yó me hé prés la llibertat
per ser tan amichs los dos.
Mol poch aprecio li feu,
com es que tracteu tan mal
quel teniu baix del corral
la Ymatge del fill de Deu?
No se com si vol estar,
tal figura, entre infiels.
Serem amichs mol fidels
si tu mel vols regalar.

MAHOMET

-Té dich, amich, quem sap greu;
demana, de una vegada,
tot lo qué yá dins má casa,
menos la Ymatge de Deu.
Es lo meu divertiment,
peró tinch un gran afañy:
tots los divendres del aña
li dono cruel torment.
Dels colps no se adona ell,
en publich y en segre
á tota ora está quiet,
es manso com un añaell.
Ara lo vaix observant
que ó he vist moltes vegadas,
que las feridas ó llagas
a menut li van raijan.
Ara es de un color morat,
altras vegadas es blau,
á voltas que suor li cau,
com que yó lo he vist suar!
Basta que seguia una alaija
de nostres antepasats
seria fer disbarats
ausentarmela de casa.

MERCADER

-Si no mel vols regalar
mel pots vendre, sobre tot;
detrás de ell sen vá mon cort
tan cert com so cristiá.

MAHOMET

-Amich meu, pots perdonar,
no me importunis yá mes
que no hi acabarás res.
Nol puch vendre ni donar.

MERCADER

-Yá que nol puch alcansar,
mon amich, á Deu siau!

MAHOMET

-Mahoma te guardia de mal!
que pugas ben navegar.

(Música)

MERCADER. (Se arrodilla y diu)

-Poderós y etern Deu.
Pare meu Celestial.
Que estiga en gent tan brutal,
la Ymatge, no permetau.
Yá se, Deu meu Soberá,
que no so mereixedor;
so lo mes gran pecador,
un indigne Cristiá.
Feu que caiga en estas mans
vostre precios Retrato.
Feu quel treguia en aqueix breu rato
del poder de aquells tirans.

(Cantan los Angels lo seguent)

-Alenta ton esperit;
camina y allarga los pasos
que en los teus dichosos brasos
vindrà lo Deu infinit.
Desterra yá ton combat,
cesan tantas agonías,
lo Rey de las geralquias
per tu será rescatat.

MERCADER *(Se alsa y diu)*

-Una alegria inpensada
sento a dintre del meu cort.
Per rescatar lo Señor

men torno altra vegada.
Es tanta la afició
que tinch al baneit San Cristo,
com sil mirés ab ull ficso
á dintre de Salamó.
Vaix per segona vegada
á importunar lo Argelí;
hay que mi donés un bon sí
de venuda ó regalada.
Tinch dos sacas de moneda;
sinó bastan advertiu,
tots los bens de casa Nin
per ell tinch de empeñar ó vendre.

(Musica)

MERCADER

-Sabrás, amich Argelí,
desde que hé vingut aquí,
hé vist lo baneit Señor
se me atravesat lo cort.
Ya veix que es descortesía,
dirás que es incomodarte,
dirás que es inportunarte,
dirás que es ipocresia.
En tot tens que perdonar;
si es que hi valgan diners,
tots mons bens é interés
per ell me tinch de gastar.

MAHOMET

-Sens malicia ni orgull,
si acás lo vals alcansar,
la plata que pesará
moneda Española vull.
Y encara me sap mol de greu;
que si hi agués advertit,
es cert lo auria escondit
com so Moro, amich meu.

MERCADER

-Vinga aquí lo canastró,
aquí yá tinch la moneda;
ajudam Jesus, que pesa
la Ymatge del Redentor.
Yá veus, amich Argelí,
tot es moneda española.

MAHOMET

-Posa, posa, ola! ola!
Se aurá agachat per aquí;
es que yó quedo esmirat

com es que pesa tan poch?
Lo canastro, en ningun lloch,
miro que no está aganchat.

MERCADER

-Tan si pesa mol com poc
lo concertat te donaré.
Toma aquí tens lo diner
y per mi queda lo Señor.

MAHOMET

-Trenta diners á pesat!
No ó vull creure ni pot ser!
No vull yó tan poch diner,
me desdeixo del tractat.
Tu ó ell me abeu ensiat
peró será mal per ell,
que li llevaré la pell
cuant me aigia desocupat.
Parteix de casa aviat,
(li dona una espenta)
que no será com avans.
No vull tractes ab Cristians
ue per Moros es disbarat.

MERCADER

-No saps en qui as tractat,
moro insensat y cruel;
no partiré yó de Argel
ens lo Crucificat.
Lo nostre Deu encarnat
fou venut per lo interés
del preu de trenta diners;
es un miracle que á obrat.
Un tal Judas lo vengué
ab esperit y coratge.
Sen ell sa propia Ymatge
li á dat igual poder.
Com Deu del Cel poderós
estava de això cansat
per venirlo a rescatar
hé estat yó lo mes dichós.
Per abreviar paraulas,
que mel vals donar ó nó?

MAHOMET

-No tindrás ocasió
de entrar més a casa en marchar.

MERCADER

-Repatesch! digas no ó si.

MAHOMET

-Te dich que no lo aurás, no!

MERCADER

-No me espanto per aixó;
men vas, però vindrá en mi;
no vull riñas, ab espacio
men vas á encontrar al Rey.
Ell te pesarà la lley.
Me arribo fins á palacio.

MAHOMET

-Los teus crits y amenasas,
Joseph, me espantan mol poch.
Ara lo vaix á tirar al foch
fins á convertirlo en brasas.

MERCADER *(se arrodilla y diu)*

-Pare Etern, Deu y Señor,
os ó dich de cort y sel,
puix librareu Ysrael
de Nabucodonosort.
Os demano ab gran fervor,
lleveu las farsas enteras
de aquella fiera de fieras.
Libreu lo vostre Retrato,
y á mi de aqueix mal rebato,
inquietuts y quimeras.

(Cantan los angels lo seguent)

-Als oidos del Señor
arriban las tristas veus;
ell aplacará los menspreus,
burlas, afrons y rigor.
Ves, cristiá, sens temor;
prosegueix lo teu intent,
puix ets de Deu tan sirvent
alcansarás tot favor.

(Se alsa lo Mercader y se anima)

MERCADER

-O metge Celestial!
yó estich ab una gran fé
que de vos alcansaré
medicina ó cordial.
Encara que pecador,
entre tots lo mes ingrát
en tata necessitat
me han donat ajuda y favor.

(Mercader vá á encontrar lo criat del Rey)

MERCADER

-Del que Regna avui á Argel
segons tinch experimentat
es vosté lo majar criat
y del Rey lo mes fidel.
Sim volia fer la gracia
que ab lo Rey pugués parlar,
que li tinch de comunicar
un asunto de inportancia.

CRIAT 1er

-En tata especie de lleis
se estila que als generals
sels parla en memorialis,
cuan pijor será ab los Reis!
Peró com sou Cristiá
faria un altre pensament;
vas á explicarli al moment,
pot ser vos escoltará.

MERCADER

-Vaigia ab presa y diligencia,
que nos queixará de mi.
Hay que alcases un bon si!

CRIAT 1er

-Bueno, prenau paciencia,
Mon amo, Rey y Señor;
un Cristiá ab mol de amor
se aguarda pera parlar
ab sa Real Majestat.

REY

-Que entri si be li apart
puix que som en temps de pau,
si parcas ell es esclau
vull donarli llibertat.

CRIAT 1er

-Diu mon Amo, el Rey de Argel
que entreu á dins sens rece!.

MERCADER (*se arrodilla*)

-O Cristo Crucificat!
torneu per la veritat.
Lo gran Profeta Mahoma
guardia á sa Majestat.

REY

-Del teu Deu sigas guardat
cristiá, en ora bona.

MERCADER

-En dos paraulas ó tres
gran Rey, aniré explicant;
un asunto inportan
á de tenir per antés.

No fa mol temps que tinch tracte
ab cert comerciant de Argel
pensantme que era fidel
y se há desdit del contracte.
Per nom se diu Mahomet;
en aqueix tal li hé comprat
una porcio de blat
peró gran befa me á fet.
Dins de sa casa yó he vist
un Retrato molt hermós
del Rey del Cel poderós;
á comprarlo me he atrebit.
Abem quedat concerts del tot
per la plata que á pesat;
ara se desdeñy del tracta
perque diu que pesa poch.
Sois per lo meu punt- y onor,
no per ningun interés
ell que se quedia ab los diners
yó quedaré ab lo Señor.
De sa Real Majestat
estimaré la bondat
que facia donar lo que es meu,
que ó mana la lley de Deu.
Altra cosa advertin,
gran señor, sinó enllastim
anari ben aviat
potser que lo aurá cremat.

REY

-Aixó ó aureu sumiat,
no sigueu tan temerari.
Un Retrato tan contrari
per los Moros es privat.
Sabreu que té lo gran Sultan
setanta tres Reis al mando.
No crech que tingua un retrato
ó una figura semblan.

MERCADER

-Gran Señor, pot está cert
que ell te lo crucificat,
peró, hay si lo á cremat!
Deu meu y quin desconcert.

REY

-Creuriau que hi dupto yó;

ma Real persona ignora.
En menos de un quart de ora
sabrem á que será aixó.
Vaigi lo Criat á la guardia,
que entri lo oficial.

CRIAT 2on

-Vas á cumplir al instan
lo que sa majestat mana.

(Musica)

CRIAT 2on

-Sabrá Señor oficial
de la guardia principal,
me mana lo nostre gran Rey
que vos hay de veurer en ell.

OFICIAL

- El obeir sempre es lley.
Vamos á veurer que tal.

(Musica)

OFICIAL

-Lo gran profeta Mahoma
guardia sa Real persona.

REY

-Obedient oficial
Mahoma te guardia de mal;
Mana pronte á dos soldats,
aneu ab lo Cristiá.
A la casa que entrará
entrareu y avisats.
Que vinga lo amo al instan
en la vostra compañía,
de grat ó per forsa siga,
que yó lo estich aguardan.

OFICIAL

-Siga just ó siga injust,
el obeir sempre está bé.
Diu que hau de venir vos també.

MERCADER

-si señor, ab mol de gust.

(Musica)

OFICIAL

-Ola! soldats de ma guardia,
ministres mol diligents,
vingan dos en mi al moment,
y no es menester ques tardia;
sobre tot la quietut,
que es la regla militar.

SOLDAT 1er y 2on

-Anem, donchs, en sens tardar,
ni que siga allá al gran turch.

(Marchen a casa del Mahomet)
(Musica)

MAHOMET

-Tems á que estich patullan
y no puch ensendrer lo foch;
yó quedo fet un badoch
de veurer ques vá apagan.

Encantat y sumergit,
casi me tremolan las mans;
dirán quel Deu dels Cristians
es entre tots lo escullit.

MERCADER

-Anem, señor oficial
sinó me equivoco yó
aquell pirata traidó
ara lo tira al brasera!.

OFICIAL

-Alto! alto Mahomet!
que nostre Rey no permet;
á cremar ves ab espacio,
y aras vindrás á palacio
per forsa ó be de bon grat
que de ell serás preguntat.

MAHOMET

-Tal vegada farà lo Rey
cosas que no serán lley;
anem allá en ora bona,
quel Rey poca pena me dona.

(Se van los soldats, oficial y mercader y Mahomet deban lo Rey)

(Musica)

OFICIAL

-Gran Señor y Rey de Argel,
aquí está lo gran Mahomet.

REY

-Retireu vos un poquet
y que entri sens recel.

MAHOMET

-Gran Rey, ab sa compaña
ben trobat que á de ser.

REY

-Ben vingut sigas, Mahomet,
y tingas un felis dia.
Lo aplacar la maraña
de justicias es escut.
Quins tractes abeu tingut
ab aquest homa de España?

MAHOMET

-Los tractes que habem tingut
gran señor, ab lo Cristiá,
casi nols puch esplicá;
hay quedat incorregut.
Sabrá que tinch una Ymatge,
y los dos se habem concertat
per la plata que á pesat;
donarli no tinch coratge.
Com pots ser, sa Majestat
que ell pesia trenta diners?
no vull creurer ab lo pés;
un dels dos me aurá ensisat.
Dos homans de mol dalit
nesecitan manejarlo,
yó sol no puch sostentar-lo,
per aixó quedo aturdit.

REY

-Lo creurer tals disbarats
me apareixeria mal;
que vaigi lo oficial
en los mateixos soldats.
Que portian la Ymatge aquí
y vosaltras se quedareu;
de aqueixa manera veureu
com se te de corretgi.

OFICIAL

-Vamos soldats, diligencia
ab quietut y cordura
á buscar aquella figura
quel Rey vol en sa presencia.

(Musica)

SOLDAT 1er

-Vamos, yá lo tenim present
agafemlo apoch á poch.

SOLDAT 2on

-Cuan te tiraban al foch
no estarias mol content!

SOLDAT 3er

-Ha comes gran disbarat;
nostre Rey no ha tingut maña
de deixar tornar á España
eix que se diu Crucificat.
Tan en ell com á Mahomet
yó los auria cremat
á la plana, es ben cert
la señora auria ventat.

SOLDAT 4art

-Aqueix mateix pensament
feya yó ara mateix;
lo tindrán per Rey de Reis
cuant ó sapiga la gent.
Dirán que es lo omnipotent
y olvidarán á Mahoma.
Antes que la veu no rasonia
cremarlo primerament.

OFICIAL

-Callem y fem nostra via
que yó tinch altras intents;
si perdiam masa temp
lo Rey se incomodaria.

(Musica)

(Portan los soldats junt ab lo oficial la Ymatge al Rey)

OFICIAL

-De la casa de Mahoment
portam lo dit Nasaret.

REY

-Portaulo en ma presencia
per aplacar la pendencia;
es la primera figura
que he vist del Deu dels Cristians.
Deixás foradar las mans
me apareix que es figura.
Está desangrat del cos,
lo cap á la dreita incliná,
porta corona de espinas,

quin Rey tan miserios!
 Hau de entender, Cristiá,
 no per ofendrer á vos,
 si fos Deu tot poderós
 nos deixaria matá.

MERCADER

-Lo nostre pare primer,
 que se anomená adam,
 sen al paradís ternal
 gran disbarat cometé.
 Per borrar aquell pecat,
 per librar nos del infern,
 disposá lo Pare Etern
 son fill al mon enviar.
 Se encarna perfetament
 al seno de una donsell,
 es ben cert que quedá ella
 com un mirall resplendent.
 Quedá pura, limpia, intacta,
 segons tantas profecias,
 de ella nasqué lo Mesias.
 Aqueixa es sa propia estampa.
 Es cert que del Cel baixá
 y en la creu volgué morir
 per salvar y redimir
 á tot lo llinatge humá.

REY

-Aixó no es cap disbarat,
 cada cual allá ahon se inclina
 vos espliqueu la doctrina
 que á vos se han enseñat.
 Però voldria saber,
 Mahomet, de ahon as tret
 una Ymatge tan perfet.

MAHOMET

-Gran Señor, yó li diré,
 vostra Real Majestat
 pot ser que estaré en novas;
 yó li donaré las provas
 de ahon á estat enviat.
 Un nostre antepasat
 de exercit gran capitá,
 de España lo trasladá
 en aquell temps revoltat.
 Tingueren sangrienta guerra,
 los Moros y los Cristians
 varen tenir set cents anys
 conquistada aquella terra.
 Despues, quant vingué lo cas,

los varen treurer de España;
aquell capitá ab sa maña
porta aqui aqueix señoras.
Peró li dich quel Mercader
á mí mé aurá ensisat,
almenas me á encortat,
de aixó yá ne estich ben cert.

REY

-Deixause pues de ensisés,
vinga aquí lo canastro
que soch per evitar yó
tanta maraña y exces.
Vaijan saltan los diners
y poseu aqui lo Señor;
Cristiá tindreu lo onor
segons se veu y res mes.
La balansa ara está al fi;
aqui no yá cap tramoya,
tindreu, Cristiá una joya
que será de un preu sen fi.
Trenta diners á pesat
nom fá parlar lo interés,
ell que se quedia ab los diners,
vos en lo Crucificat.
Chiton Mahomet! cuidado!
la Ymatge es del Cristiá.
Si ell se torna á queixá,
te costará gran enfado.

(Aquí lo Mahomet de magat talla lo dit gros del peu esquerra de la Ymatge)

MERCADER

-Vas á encontrar mon amich;
diré quem vinguia ajudar,
que yó sol nol puch portar
a món senyor infinit.

(Musica)

MAHOMET

-O Jesus! Deu encarnat
fill de la Verge Maria,
yó tan de nit com de dia
vos hé ofés y castigat.
Arrepenit y postrat
yó vos demano perdó,
misericordia, Señor;
me pesa de haber pecat.
Yó tenia tot mon bé
mol cuidat dins de má casa;
bruto, animal ciego, asa,

hasta aquí nou conegué.
 Yó soch lo judas malvat,
 un segon judas so yó,
 yó vos hé venut, yó traidó,
 però ab ignorancia á estat.
 Hay si vos agués conegut,
 mon Deu, suma veritat,
 no vos auria cambiat
 per tot lo que té lo gran turch.
 Me sap greu, més yá está fet;
 per aliviar mon combat
 lo dit del peu li hé llevat
 sols ab aquet gavinet.
 No per ofendre a ell,
 lo pensament me dedica
 per memoria ó per reliquia
 de mon Deu omnipotent.
 Moros, pues, obriu los ulls,
 la lley de Deu es la bona
 porque las lleis de Mahoma
 son mentidas y embulls.

(Musica)

MERCADER

-Ya sé lo que me aureu dit,
 que hé tardat, però no importa.

MARINE 1er

-Seriam cerca á Mallorca
 sins aguesam enllastit.

MERCADER

-Miñons, aixó poch hi fá;
 vull donarvos una alegria
 de una altra mercaderia,
 comprench que vos agradará
 Al mateix parroquià
 Una Ymatge li hé comprat
 de Cristo Crucificat,
 Yó vos diré lo que farem;
 yó y lo Marti podrem portarla,
 alli nos parla paraula,
 aquí, yá enrahonarem.
 Pera, tu aguarda lo vaixell;
 per Deu, not moguias de aqui;
 lo Marti pot venir en mi,
 lo duren entre yó y ell.

MARINE 1er

-Anem, donchs, ab dillissencia

ab esperit y coratge.

MARINE 2on

-Vinga, Don Joseph, la Ymatge
y marchem de reputesnia.

(Musica)

MERCADER

-Así lo tinch abrigat
perque hé fet un pensamen,
seria un muti de gent
no tingués mal resultat.
Yó lo tindré per las espatllas,
prenlo, Marti per los peus,
caminem y pocas veus,
sobre tot pocas paraulas.

(Marcha)

MERCADER

-Mira, Pera, yá lo portem;
te dich que es del tot hermós.

MARINE 2on

-Señor! que sou piadós;
tapil, fugim y callem,
pasem velas y escapem,
no fos ca que per malicia
nos fesen una injusticia
aquella malvada gent.

MARINE 1er

-Lo vent mos ve afavorable,
lo vaixell no dona un pas
endevant ni endetrás;
aquí hi aurá algun diable

MARINE 2on

-Miris la barca de allá,
va perlo mateix camí;
lo vent li vé de garbí
no veu cuanta via fa

MERCADER

-Yó vos diré com no navega
perqué no está tot corrent;
pasa los ulls primerament,
tot bon caballé ensopega.

MARINE 2on

-Yá sap que so un Mariné

que me entench de aqueix ofici.

MARINE 1er

-Podrà ser que lo Crucifici
sen vulguia tornar alger.

MERCADER

-Me sabia mol de greu,
yá que tan mos á costat,
pues hay de mi, desdichat,
que li falta lo dit del peu.

MARINE 2on

-Aqueix dit es tallat de ara;
aixo es señal verdader
que vol anar tot anter;
per això lo vaixell se para.

MERCADER

-O mon Deu omnipotent!
que gran es vostre poder
que en ma presencia
habeu fet altre miracle putent.

(Cantan los Angels lo seguent)

-Torna, torna, Cristiá;
demana lo dit, sobre tot,
que nol tinga en son lloch
lo vaixell no anirá
Deu li á donat lo poder,
basta que sigui sa Ymatge
no farás tu lo viatge
que no vaigia tot enter

MARINE 1er

-Nosaltres estarem frescos
sinó podem navegar,
hastarem sempre en la mart,
tornarem granots ó peixos.

MERCADER

-Miñons! aguardeu á mon Deu
que tornarmen determino,
per forsa ó de cariño
quem donguia lo dit del peu.

MARINE 1er

-Despachi luego en segit
hasta é encontrar lo brivó;
aixís façali temó,
sobretot, que vingua lo dit.

(Musica)

(Lo Mercader vá altra vegada á casa del Mahomet)

MERCADER

-Se que me dirás amich meu,
sempre te vinch á inportunar;
ell me ha fet adonar
que li falta lo dit del peu.

MAHOMET

-Si tens bon enteniment,
parteix de casa al moment
que no tinch cap dit del peu
de la Ymatge de ton Deu.

MERCADER

-Men torno altra vegada
á encontrar vostre Rey,
ell te posará la lley
y desempatará la basá.

MAHOMET

-Tal vegada abeu trucat
ab algun cantó ó paret,
lo dit se aurá desfet
sens haversan adonat.

MERCADER

-Me vols tractar de ignoran
ó de home mol xiquet,
se coneix que aixó se á fet
ab ganivet ó tallan.

MAHOMET

-Es veritat mon amich
que li he llevat lo dit,
si mal fas restituir,
me farás tu perténir.

MERCADER

-Sinó fos perque lo vaixell
no pasa atrás ni avant,
es miracle ó señal gran,
que no vol anar sens ell.

MAHOMET

-Yá pots estar assegurat
si ara lo agués de vendrer,
per las minas de ort de Yrmenia,
no lo auria cambiat.

MERCADER

-Que mel donguias aviat!
si toquen á empenedí,
yó sempre he sentit a dir:
cosa feta consell dat.

MAHOMET

-Toma Joseph, aquí tens
la prenda mes estimada,
que me té la anima robada,
potencias y pensaments.

MERCADER

-Mol mes, me la estimo yó;
yá está lo dit en mon poder.
Aqueixa Ymatge á de ser
la gloria de Salamó.

(Musica)

MERCADER

-Sabreu, Paret y Marti
que yá porto lo dit así;
peró me hé vist treballs grans
de traurerlo de sas mans.

MARINE 2on

-Gracias á Jesucrist;
que yó era de un parer:
tan lo dit com á vusté
may mes los auriem vist.

MARINE 1er

-Veigi sil podrá ajuntar,
per aquí no tenim res.

MERCADER

-Mira, ab saliva no mes,
repara cuant fort está;
ansia, en nom del Señor,
comensem á navegar.
Lo bon Deu y fara part
de arribar á salvació.

(Cantan los Angels lo seguent donan una volta)

-O poble de Salamó!
lo més felis y dichós,
avui vé lo tot poderós
per la teva salvació
O perla la mes preciosa
y lo mes fi diamant!

O rubí lo mes brillant!
O prenda la mes costosa!

MARINE 1er

-Cuant promte avem arribat
á la platja de Altafulla.

MERCADER

-Sobre tot no maure bulla;
sel farian enseñar.
Miñons, nos pot descobrir
fins á entrar á Salamó
per avisar lo Rector;
despacha luego, Martí.
Avisa al Ajuntament;
má muller primerament
que vinguian en profeso
á rebre nostre Señor.
Lo Pera se quedarà
per ferme compañía;
siga de nit ó día,
á Salamó lo tinch de entrar.

MARINE 1er

-Vas al instant á dar part
al Parroco y Ajuntament;
á sá muller primerament
que alegria los hay de dar.

MERCADER

-De portarlo tinch intent
demá ó demá pasat;
desembarcarem lo blat
aixi estará tot corrent.

(Musica)

MARINE 1er

-Deu me la quart mi señora,
doña Maria Esperansa.

MULLER

-Ben vingut siau, Marti,
com anat aqueix viatge?
com no es aquí mon Marit?
alguna cosa señala.

MARINE 1er

-Lo seu Señor no es mol lluñ,
á mitja ora de distancia;
li porto una gran noticia
nos pensia que seguia faula.

Quen tingua molta alegria,
 Señora doña Esperansa,
 li dich que lo seu Marit
 yá vé, que porta una Ymatge
 de Cristo Crucificat
 que entre los Moros estava.
 En nostra presencia á obrat
 aquells sinch ó sis miracles.
 Deu del Cel mos á la donat
 per guia, per gloria y guarda
 del poble de Salamó;
 noy duptia doña Esperansa.
 Son Marit está en vers Deu;
 per abreviar paraulas,
 se á de donar part al Parroco,
 al Ajuntament y Batlle.

MULLER

-O nova, la mes alegre!
 ó noticia inpensada!
 quant vos pagaré Deu meu,
 eix favor y eixa gracia.
 Abreviem donchs, Marti,
 torneusan altra vegada;
 al Parroco y Ajuntament
 yó los portaré la embaixada

(Musica)

(La muller vá á encontrar al parroco)

MULLER

-Deu me la quart señor Rector.

RECTO

-Ben vinguda la Esperansa,
 ola! aixó ve mol alegre,
 y al mateix temps mol cansada,
 asentís, si es servida,
 no vaigia no apresurada.

MULLER

-Vinch, per darli una noticia
 mol alegre y admirable;
 un Mariné de Altafulla
 noticia me á portat ara.
 Que ara arriba mon Marit
 que Argel á fet un viatge;
 porta una Ymatge de Cristo
 que es digna de ser mirada.
 Que á fet me á dit mol, per cert,
 mols prodigis y miracles,

mi á encarregat sobre tot
que vaigia junt en lo Batlle
y demés Ajuntament
á rebrerlos que los aguarda.

RECTO

-Que goix, que contento y gloria,
Señora doña Esperansa,
lo poble de Salamó,
principalment per sa casa.
Yó me veuré ab lo Ajuntament
yá pot anar descansada,
vaix á casa de la Vila,
crech que tenan junta ara.

MULLER

-Señor Rectó, yá ó té antes.

RECTO

-Yá está antes, doña Esperansa.

(Musica)

(Lo Rectó vá á encontrar lo Ajuntament)

RECTO

-Deu vos quart de mal joven,
Señors del Ajuntament.

BATLLE

-Deu quart en esta ocasió
á vuste, Señor Rectó.

RECTO

-Vos fas á saber que tindrem
á dintre de Salamó
un San Cristo alló millor;
es un retrato ecelent.
Lo Señor de casa Nin,
don Joseph, lo á comprat;
com te tanta pietat
lo á comprat per uns bons fins.
Estava en mans de un pirata
allá á la Ciutat de Argel;
don Joseph en sens recel
lo á pagat á pes de plata.
De tot miracle y prodigi
es digne lo baneit Señor;
de rebrerlo ab profesó
es just anar ab judici.
Aixó á de ser prontament
de anarlo á recibir;

aixó es lo que tinch per dir,
Señors del Ajuntament.

BATLLE

-Be aurán oit lo que á dit
nostre Reveren Rector
per rebre Nostre Señor;
anem promte sens olvit.

REGIDOR 1

-Anem y temps no perdem;
si habem de surtí en llastim,
que lo Señor de casa Nin
yá deu estar impacient.

REGIDOR 2on

-Puix que portem las gramallas
ó insignas de Regidor,
no perdem la ocasió,
que de veurerlo tinch ganas.

BATLLE

-Avansem señor Rector,
comensem á caminar.

RECTOR

-Lo que os vull encomanar,
que tinguem devoció.

BATLLE

-Veix que an posat cobrellits
y los carrers an enramats.

REGIDOR 1er

-La gent estan trestocats
per rebre á Deu infinit.

RECTOR

-Canteu glorias al Señor
ara que es prop, que yá se veu,
puix será, com yá veureu,
lo amparo de Salamó.

(Cantan los Angels los versos següents y se repateixen)

-Vuy se celebra
altra vegada
la nova entrada
en Jerusalem... Vuy se.

-Ab regositgo,
goix y alegria.

la compaña
vos saludem... ab. R.

-Ben vingut siga
lo fill de Maria,
per nort y guia
vingué del Cel... ben. R.

- Cuanta alegria
y melodía
causen al poble,
Rey de Ysrael... Cuanta. R.

RECTOR

-Per donar llum y exemple,
puix se amotinan la gent
yó soch de un pensament
de entrarlo dins del temple.

BATLLE

-Ara enterinament
potser que me darán rahó
deixarlo al altar majó,
aixis estará tot corrent.

REGIDOR 1er

-Entre tan, tots mirarem
del modo que ó farem,
al Señor tot poderós,
ferli un altar precios.

REGIDOR 2on

-Sap ahon estaría bé?
aquí al altar primer,
al lloc del San Cristo vell
podriam posar en ell.

RECTO

-Ya hi aurá temps per pensari;
primer ferli un novenari,
despues yó aniré en persona
á parlar á Tarragona
al Arquebisbe; me apart
que es cosa mol regular.

BATLLE

-Posil aquí, don Joseph
á la mesa del altar;
aixis podrá descansar,
que estará cansat ben cert.

MERCADER

-Cuant pesava, Señor Batlle,
cuant lo vaix trauer delger;
ara lo trobo tan llauger
com si portava una palla.

RECTO

-O poble de Salamó
digna de tota alabansa,
de mes felis y dichós
no ni á un altre en España.
O poble lo mes venturós,
tens una dicha mol alta:
pensa que has anat á rebre
de tots lo mes gran profeta,
ni doctor que ab ell iguala;
ara arriba lo gran Moisés
vingut del alta montaña.
Mireu lo mes pacient Joph,
es cert que per dos vegadas
los verdugos inumans
li an renovat las llagas.
O poble de Salamó!
rapatesch altra vegada,
segona Jerusalem,
segons se veu en la entrada.
Té podrán dir, Salamó,
la Jerusalem de España;
avui á entrat lo Mesías,
la prenda mes desitjada.
No permeteu, bon Jesus,
que siguiu la vostra entrada
com la de Jerusalem;
no será així, no, bon pare.
Que necios, que seguedad,
veig én tan clars los miracles,
varen resucitar morts,
á ciegos la vista clara.
A mancos, brasos y mans,
á tulits donareu camas,
als malalts dareu salut,
los leprosos fora llagas.
Curaren endemoniats
y altres semblans miracles;
á vista de tals prodigis,
aquella gent inumana
vos varen llevar la vida;
aquella v á ser la paga.
No farà així Salamó
ni tota aqueixa comarca;
la vostra Ymatge, Señor,
tindrem ben custodiada.

(Musica)

(Va lo Rector á encontrar lo Arquebisbe)

RECTO

-Ave María Purísima!

PATGE

-Deu gracias! qui es qui demana?

RECTO

-Un servidor de vusté.

PATGE

-Per ara, infinitas gracias;
á que se li ofereix?

RECTO

-Tindria desitx y ancia
parlar ab lo Solustrisim
cosa de molta importancia;
sabrà si es dins á palacio.

PATGE

-Si señor arribat ara.
Qui es vuste?, y perdoni. RECTO
-Li diré ab una paraula;
lo Rectó de Salamó,
ó Parroco, cosa iguala.

PATGE

Vaix promte á darli part;
aguardis aquí á la sala.

(Musica)

PATGE

-O Solustrisim Señor!
á vuselencia demana
un Parroco foraster;
se está aguardan á la sala.

ARQUEBISBE

-Que entri si es servit
que es hora desocupada.

PATGE

-Día lo Señor Arquebisbe
que entrí, que es tot sol ara.

(Entra lo Rector y fá reverencia al Arquebisbe)

RECTO

-Deu lo quart al Salustrisim
de tota nostra comarca!

ARQUEBISBE

-Deu la quart, Señor Rectó;
que yá de nou? á que li pasa?

RECTO

-Yó li diré á Vuselencia
en mol poquetas paraulas;
sabrà com á Salamó
mos á succeit un lance,
no pot ser sinó que lo cel
mos á obrat aqueix miracle.
Un caballer poderós,
de onors, hisiendas bastantas,
eixos tenan mol per mart,
á anat á fer un viatge.
Allá á la ciutat de Argel
vá tractar ab una casa
de comercians mol richs,
que tenían una Ymatge
de Cristo Crucificat
de cuan varen traurer de España
los Moros que lo poseían,
uns Argelins á sa casa.
Va anar lo Señor per tractar
blat per portarlo aquí, á España;
va veurer eix crucifici,
á comprarlo se doná maña.
Com conegué lo Argeli
que á don Josep li gustava
la Ymatge del Redemtor,
ab resolució li parla.
Ni menos lo alcansaria,
sols que volia la plata
que lo bon Jesus pesaría,
com al Señor no ni falta.
Al instan vá consentir;
eix Don Joseph se pensava
que auria pesat almenos,
set robas, segons la planta.
Vá pesar trenta diners,
repari si es cosa extraña;
lo Moro quedá encantat
peró se revestí de rabia;
se girá contra lo Cristiá,
li digué, pasam de casa!
Fins lo tracta de ensisé,
y lo Cristiá se dona maña;
ó doná á entendre al Rey,

maná als soldats de la guardia,
junt ab un oficial,
que registresen la casa
de aquell Argelí cruel.
Don Joseph tot sol se avansa,
trobá que lo tiraba al foch,
propiament lo cremava.
Agafan lo Argeli,
lo San Cristo també agafan,
á palacio los van portar;
Don Joseph se esclamava
peró lo Rey maná chiton.
Lo pesan altra vegada
á la presencia del Rey,
veijen la cosa tan clara,
que pesá trenta diners
com la primera vegada.
Va manar al Cristiá
que reculligues la Ymatge;
quedá lo Moro pensatiu
quant va coneixer sa flaca,
que la Ymatge avia fet
en presencia dos miracles.
Quant los veigé tots turbats
se arrencá de una navaija,
li lleva lo dit del peu
y se encamina á sa casa.
Ploran la sua maldad
lo Cristiá se dona aire
de colocarlo al Vaixell;
escolti quina pasada.
Las otras barcas del port
navegavan ab gran aire,
quedaren los Mariners
sorpresos en aquel lance.
A las oras, don Joseph
desbriga la San Ymatge,
se posá ab oració,
se adoná que li faltava
lo dit gros del peu esquerra;
entengue per cosa clara
que lo bon Jesus tot sencer
volia tornar á España.
Sen torná lo bon Caballer
al moro ab pocas paraulas;
arrencá lo dit de sas mans
y lo agancha y se embarca.
En pocas oras vingué
á Salamó, cosa estraña!
Lo varem colocar al temple,
al altar majar per ara,
fins que su Excelencia mania

colocar-lo ab altra banda.

ARQUEBISBE

-Mes, que dia Señor Rectó;
yó sol discorria ara:
si lo que dia es veritat
com que ó crech mol bé que es altre.
Se te de escriurer á Roma,
se á de fer saber al Papa;
conech que un semblan cas
no á succeit aqui á España.
Creuré yó que lo Crucifici
lo aurá enviat lo Etern Pare;
que dicha per Salamó
y per tota la Comarca!
En fi, tinch una alegria;
es cert non tindria tanta
que me donesen las claus de Roma,
que abui agués de ser Papa.
Y ara per abreviar,
yó y vuste, junt ab lo Patge,
anirem á Salamó
sois per veurer eix Ymatge.

RECTO

-Anem, que es costum antich
que á casa te la posada.

PATGE

-Per veurer eix Crucifici
nom doldrá de fer viatge.

(Musica -tatxat-. Marcha)

(Se encaminan los tres á Salamó. Surt lo Aiuntament y lo Mercader á rebrerlos)

BATLLE

-La causa que vos hé cridat
á la Junta yó vos diré,
perqué lo Arquebisbe vé,
que ara una carta á arribat.

REGIDOR 1er

-Vamos, vingan las gramallas!
anem los quatre caminan,
sinó estich cert que diran
que som junta de riallas.

REGIDO 2on

-Vamos, yó yá estich corrent;
en tot vos tinch de avisá,
habem de besarli la má

y fer li acatament.

BATLLE

-Yá vusté, don Joseph;
per aixó lo hé avisat,
perque me faria costat,
perque es un Señor Cumplert.

MERCADER

-Yá me está mol bé corrent
caminem, donchs, andev ant;
anem, vaigin caminan,
Señors del Ajuntament.

(Se encuentran los set y li besan la má)

BATLLE

-Deu la guart al Salustrisim,
y als ministres del Altisim.

REGIDO 1er

-Siga, Señor, ben vingut
y los demes ab salut.

REGIDO 2on

-Siga ben trobat, señor,
junt ab lo Patge y Rector.

MERCADER

-Señor del Arquebisbat,
siga mol ben arribat.

ARQUEBISBE

-Nostre Pare Eternal, *(dona la benedicció)*
a tots junts guardia de mal.

RECTO

-Sobretot donemnos presa
á entrar dintre de la Yglesia,
puix se anomena en el dia
temple de Santa Maria.

(Musica)

(Marchan los set al temple)

RECTO

-Aquí tenim, gran Señor,
á Jesus Crucificat;
lo Señor lo á comprat;
per ell gran dicha y onor!

ARQUEBISBE

-Hay que dichós es vuste!
 ó mil vegadas dichos!
 un Señor mes venturós
 no hi es, ni estat, ni pot ser.
 La Ymatge me anemora,
 es moltisim piadós,
 mol ben tret y mol hermós,
 me roba lo cort á tota ora.
 Venia, venia, á adorar;
 rendiuli tots vostres cors,
 alabansas y leors;
 yó primer vull comensar.

(Musica. Van de dos en dos á adorar la Ymatge. Comensa lo Arquebisbe y Patge)

ARQUEBISBE

-Dia vint y cinch de Mars
 era destinat del Cel;
 baixá lo Arcangel gabriel
 per poder al mon salvar.
 Allí vos vareu encarnar
 en el ventre de Maria,
 que dichós y felis dia
 fou aquell per los mortals!
 Curareu de Adam los mals,
 segons día la profecia.

PATGE

-En lo portal de Belem,
 en una pobre establia
 per salvar la anima mia,
 nasqué Deu omnipotent.
 Los tres Reis del orient
 al pesebre vos visitaren,
 mirra, encens y ort portaren;
 vos cantaren los pastors
 alabansas y leors,
 fins los Angels devallaren.

(Musica. Van á adorar lo Rectó y Batlle)

RECTO

-Deu meu, Señor infinit,
 dos vegadas asotat,
 per dos vegadas lligat,
 dos vegadas perseguit.
 Vos sou lo major davit;
 fou perseguit y buscat
 per Saul, son fill ingrát
 per sas ideas y fins;
 vos per los vils Argelins

se hau vist ab igual estat.

BATLLE

-Vostra bondad soberana
tragué san Pere de pena,
convertí la Madalena,
librá la Samaritana.
Fins á la casta Susana
la traguereu del perill;
sou clar y brillan espill
y lo mes piadós pare;
yó vos suplico desde ara
que me rebeu per vostre fill.

(Musica. Van á adorar lo Regidor 1er y Regidor 2on)

REGIDO 1

-O mon bé y Deu Soberá!
puix que vareu asistí,
convertireu la aigua en vi
á las bodas den Caná.
Vostra Mare se encontrá
en los demás convidats;
quedaren tots esmirats
perqué tot vos es posible;
socorreu, Deu meu pasible,
las nostras nesecitats.

REGIDO 2on

-Vos sou lo añell pascual,
sou aquell manso corder,
lo Ysaach mes verdader,
lo mes obedient Abraam.
Vos, perlo pecat de Adam,
volguereu morir en creu;
feu que me abrauseu,
Deu meu, en lo foch de vostre amor,
y en la obra de la mort,
vos prech, de mi vos recordeu.

(Musica. Van á adorar lo Bolan 1er y dama 1a)

BOLAN 1er

-Fou la pena y dolor gran
de vostra Mare Maria,
cuan Herodes perseguía
á vos sent patit Ynfan.
Lo desociego y espant
que tinguereu aquell dia
vos, San Joseph y Maria,
fou en sens ponderació;

feu, Señor, que á Salamó
nons deixia tal compaña.

DAMA 1a

-Vos varen circuncidá
al estil de la lley vella;
fou la mes gran maravella
cuant vos varen bateijá.
Aixó fou al riu Jordá;
los Angels de la alta esfera
baixaren á la ribera;
fins baixá lo Esperit San!
Glorias anaven cantan.
Hasta lo Pare Etern hi era.

(Musica. Van á adorar Bolan 2 y dama 2a)

BOLAN 2on

-Lo que pasma mes, Señor,
de quant á Betanía anareu
lasaro resucitareu
ab gran ternura y amor.
Magdalena, ab gran dolor,
junt ab sa jermana Martra,
donan part de la desgracia
de la mort del seu jarmá;
lo vareu resucitar:
que prodigi y que miracle!

DAMA 2a

-Aixís com del Deu barrich
se libra San Bartomeu,
la ciutat ó poble seu
salvá la viuda Judit.
Holofernes enemich,
en Betulia, gran ciutat,
pensava aprofitar
son bestial apetit;
li donareu esperit
pera llevarli lo cap.

(Musica. Van á adorar Balan 3er y dama 3a)

BOLAN 3er

-San Pau fou gran pecador,
y un de aquells mes tirans
perseguidor deis Cristians,
fins del Supremo Señor.
Se convertí ab gran dolor;
avui es dels principals
de las corts Celestials;
yó lo mes ingrát, indigne,

confio me fareu benigne,
amorós paré Eterna!.

DAMA 3a

-Aixís com lo Rey Esuero
salvá lo poble de Ysrael,
la Regna Ester mol fidel
li suplica ab cor severo.
Major que ell vos considero,
pare de tola clemencia;
donaume, Deu meu,
paciencia en tota tribulació;
lo poble de Salamó
confia en vostra asistencia.

(Musica. Van á adorar Balan 4art y dama 4a)

BOLAN 4art

-Vos sou, no hi á res mes cert,
aquell desitjat Mesias
que per lo espai de tres dias
estareu en lo desert.
Sens patir de fam ni set,
cuant volgué vostra clemencia,
no faltá la providencia
en dos peixos y sinch pans;
homans, donas, xichs y grans,
no faltá la providencia.

DAMA 4a

-Deu meu! la ultima ora
que espirareu en la creu,
deixareu, ó pastor meu!
la vostra Mare pastora;
segala, ama y Señora
yó fins aquí so estada
la ovella mes desgarrada
de vostre preciós remat;
confio mon pare amat
que per vos seré tornada.

(Musica. Van á adorar los dos Mariners)

MARINE 1er

-O gran Rey, lo mes fidel,
lo mes infinit y bó,
librareu del Rey farao
lo poble de Ysrael.
Librareu á Daniel
del pou deis cruels lleons;
librareu als tres miñons
de aquella ardenta fornal;

ami del dragó infernal,
libreume de tentacions.

MARINE 2on

-Sou fill del major davit,
sou lo Abe! mes inocen
lo Moises mes permanent
sol de justicia brillan.
Sou vos, en sens part igual,
lo mes sabi Salamó;
vos sou lo primer Samsó
per valor y fortaleza;
esta es la naturaleza
baix la vostra protecció.

(Musica. Van á adorar lo Mercader y la sua Muller)

MERCADER

-O poble de Salamó!
cuant de be te á fet lo cell,
que té á enviat sens recel
la Ymatge del Redentor.
Qui pagará tal favor,
quina finesa tan gran,
á tota ora é instan
de vos me recordaré,
puix me aveu feta mercé
de encontrar me en cas semblan.

MULLER

-Gran señor, Deu de sion,
vinguereu pera salvar
á tot lo llinatge humá
redimir á tot lo mon.
Aveu pasat gran afron
entre aquells Moros malvats,
ciegos y desatinats;
novament han renovadas
vostras feridas ó llagas
per mas culpas y pecats.

(Musica)

RECTO

-Yá vol marchar sa persona?
No siguia precipitat.

ARQUEBISBE

-Con que no puch mes tardar,
que faix falta á Tarragona,
posareu la San Ymatge
aqui al altar primer,

que crech que estar  en concert.

RECTO

-Anem, donchs. Felis viatge.

BATLLE

-Amb aqueixa, estiga bé;
veigi un dia de torna.

ARQUEBISBE

-Vustes han de perdonar, que aix  es de ma obligació.

REGIDO 1er

-Ara visquia mols a ns.

REGIDO 2on

-Vaigi un poquet mes de espacio.

ARQUEBISBE

-Perdonin, que   palacio
sempre estich en grans afa ns.

MERCADER

-Estimem mol la merc ;
  Deu en la compa nia.

ARQUEBISBE

-Lo Angel siga sa guia.

PATGE

-Amb aqueixa, pasara bé.

(Musica)

MERCADER

-Considera, cara Esposa,
cuant de bé mos   fet Deu
de caurer en poder meu
una prenda tan preciosa.

MULLER

-Noy duptias, amat Joseph,
que era destinat del cel
per rescatarlo de Argel.

PARLAMENT DEL DIABLE

Ara arriba lo gran diable
del infern lo mes cruel,
perseguidor de las animas
contrari de San Miquel.
Asteu tots ab silencio
lo que vos bull explic :

que me allargueu be la basa
 cuant yó vindré á captá.
 Qui no me farà caritat
 al infern me lo anduré
 tot lligat de peus y mans,
 lo entregaré á llucifer.
 Yó vull parlar per totom,
 per los del poble y forasters,
 perque tenim mols de gastos
 y farem mol poch diners.
 Allá ne veix una que riu,
 que es una gran juvaneta,
 com yó passaré á captá
 me donará mitja paseta.
 Allá ne veix un echovino
 que porta lo pantalon estret,
 com yó passaré á captá
 me donará un vintidoset.
 Allá ne veix una vellota
 que no te dents ni queixalls,
 yó li conech en la cara
 que no me allargaré las mans.
 Però lo baneit San Cristo
 un castich li donará:
 que li farà surtí una roñada,
 que sempre esgarraparé.
 Y tu, vell que ten burlas
 y fas cara de gandul,
 te faré aixi set floruncus
 y morenas prop del cul.
 Tot aixó ó fem per riurer,
 no per ningun interés,
 qui no pot donar una paseta
 alomenos que ne donguia tres.

«Lo escullit avías de ser»

MERCADER

-Pues que lo á vist lo Arquebisbe,
 li farem un nou altar;
 no hi aurá mes que mirar
 y se colocrá en seguida.
 Puix tinch la ventura aqueixa,
 men vull anar al moment
 per fer un nou testament
 y ferli una gran deixa.
 Nats, aguts y per venir
 que poseirán mas bens,
 hereus, fill, jermans, amichs, parents
 ó trobarán per escrit.
 Lo auran de iluminar,
 també de nit com de dia

á espensas de casa mia,
hasta que lo mon finirá.

-Qui á dictat aquesta historia
del Sant Cristo veritable,
es un tal March fusté de Valls;
perdonin si á cap falta.

Esta llibreta fou copiada
en lo dia 3 de Setembre de
1843 per mans de Joseph
Cardona, Secretari de Salamó.

Signatura de l'autor.

Nota. Las personas que deuen ser per fer dit Ball son las següents:

Lo que deu dir lo parlamen primer.
Lo Mercader á de dir 64 parlaments.
Muller á de dir 10 parlaments.
Balan 1er deu dir 2 parlaments.
Id. 2on deu dir 2 parlaments.
Id. 3er deu dir 2 id.
Id. 4art deu dir 2 id.
Dama 1a, 2 id.
Id. 2a, 2 id.
Id. 3a, 2 id.
Id. 4a, 3 id.
Mariné 1er diu 15 parlaments.
Id. 2on diu 10 id.
Mahomet... 25 id.
Criat ler... 3 id.
Rey... 11 id.
Criat 2on... 2 id.
Oficial... 9 id.
Soldat 1er, 2 id.
Soldat 2on, 2 id.
Soldat 3er, 1id.
Id. 4art... 1 id.
Dos ó tres angels.
Rectó... 22 id.
Batlle... 11 id.
Regidor 1er... 7 id.
Id. 2on... 6 id.
Patge diu 9 parlaments.
Arquebisbe, 10 id.

Total de personas 31y lo Diable 32.
Parlamens, total son 242.

BALL DE SANTA MARGARIDA (La Riera de Gaià, 1860)

**Atribuït a Marc Fusté (a) “Marquet de la Dona”
(Valls, 1801 – post. 1854)**

manuscrits .

- **Família Gual de Ca l’Espitxagó, 1860 (text base)**

- Família Vives del Morell, 1860 (llibret d’assaig)

- Família Vives del Morell, 1861

-

Edició i revisió a cura de

Daniel Vilarrúbias

Imatges del Manuscrit que serveix de base facilitades per Jordi Rius

2020

Copia Del Parlament del vall de Santa Margarida

Al Año 1860

*Toca pasada sur Langel
magó y diu*

En nombre de dios enpieso
Y de las piritu santu,
Á tension pido al auditorio
Que voy boy principiando un bayle.
Pues que de Margarita son las glorias
Con su fiesta intitulado;
Como angel revestido
Mevoi á aora prisa,
Á reprezentar des deluego
El martirio de Margarita;
Pues que en esta falis pueblo
Llamado pues la Riera,
Salebra con dulces cantarar
Á su ermosa yglecie.
Dando sus felicus cultos
A suamada patrona,
La flor de lantioquia
La perla vella y ermosa,
La que con cristo fué unida;
En esta vida mortal
Murió con grandes tormientos
Por que nó agidó a cer mal
Con la luguria Malvada.
En el mundo engañador
A parecido martirio.
Asta Murir con dolor.

toca pasada sur langel manor y diu

Pueblo felis y amado
Salebra con elagriya,
Ati carida patrona
La flor de lantioquia.
La ermosa flor del lirio
Virgén santa margarita,
La que pare quesucristo
Padeció en esta vide.
Tonmentos penes y fatales
Par segi la buena vida.
Vida felis y costumbres
Que lianseñat la dide,
La doctrina cristiana

Y tambien la leý divina.
Los dies mandamitos santos
Quels á establecido Dios,
Y con dós tablas de piedra
Los repartió con dós.
Á moises los entregó
En una grande montaña
Llamada de cinay
Por la nuestra ensañansa.
Quien podrá tener la ditxa
Pueblo falis y á mado,
De guardar estos preceptos
Comó Margarita á guardado
Y o freció suvida
Por guardar estos Mandamientos.
Y á muerta degollada
Con martirios y tormietos.

toca pasada y sur lo para devan de la dide y diu

Buenos dias tenga sañora
Que la vengo a vizitar,
Que un á cunto mui grande
Te tengo poras plicar.

sur la dide y diu

A vuestra marcet señor
Yo recibiré en mi casa,
Y puede explicar la á cunto,
Que usté li dá la gana.

sur son pare y diu.

Sóy yó de antioquia,
Ombre perfeto y onrrado,
Cacerdota de los cidolos,
Y disio es mi nombre onrrado.
Mi muger sememorió
De poco tiempo á parida
Ahora yó a cudado
Cin con suelo ni alegriya.
Solo con mitrista yge,
De poco tiempo nacida
Que no asa mas que llorar
Toda la nocha ildia.
Ahora á determinado
De pedir por margarita
Quien le dise de mamar
Pora mantener suvide
Eya muger muy á mada
Aci vengo adecirla,
Si mequirá de criar
Á mi yca margarita.
Y pues yó que soi su padra,

Sela entrego por criar
 A mi yca, Margarita
 Ledará ustet de mamar.
 Yno ce cuida de nada
 Cino de darle los pechos,
 Y de los dies Mandamientos
 No cuida de en sañarle.

*Sur la dide y diu a gafa la má de santa y se la quede
 toca pasade sur la dide y diu*

Tó maré de buena gana
 Yo so yca maragarita,
 Yó le dare de mamar
 Pora mantaner su vida.
 La criare con amor
 Mas que usté no la quiera,
 Mas lo que yó matemiera
 Un en cargo de dolor.

toca pasada sur la dide y diu

Pueblo falis y ditxoso
 Aquí vengo por explicar,
 Milengua ahora teme
 Que no podrá de clarar.
 Los trabajos y tormentos
 Que Margarita a pasado,
 Por guardar la buena ley
 Que dios nos ensañado.
 Lloro pues á margamiente
 Solamiente al pensar,
 Quando medan margarita,
 Pora mis pexos criar,
 Su madre se le murió
 Y de pequeñe á quedade,
 Solamiente con su padre
 Siendo un sacerdote falso.
 Margarita mantregó
 Su padre mui satisfecho,
 Que li diese de mamar
 De mis pobresitos pechos,
 La crié con muxo amor
 Yquando de ablar á prendido
 Li enseñé la doctrina
 La que ensañé jesucristo.
 El redentor de las almas
 Dios y ombre verdadero,
 El cual degé a sus á postoles
 Despues murió en un madéro.
 Mas la pobra margarita
 Con migo la lei segie,
 La lei de un dios verdadero,
 Su padre ya le pedie.

*Mientras se parle mantegen no san de
moure del puesto fins ques mane toca muzica*

Margarita yá fue grande
Su padre ya le carie,
Se marxaron en su casa
Todos llenos de alegriya:
Pansando que margarita
Su male ley segiria.
Y no creyendo margarita
Su mala ley que secrigela,
Presto su malvado padre
Se llanó todo de ira,
Comansó a malderir
De la leche de su dide.
Mas la pobra margarita
Padeciendo mil trabajos,
Á cadado con su padre
Entre medio de tiranos.
Despues de muchos tormintos
De pastora le antrada,
Dando unas avejueles
Y en el campo len viava.
El presidente olivrio
Pora quel campo pasó,
Al mirar á margarita
De ela senimoró.
Prestamente porer pose
El la carie tomar,
Mas la pobre margarita
Virgen carie cadar.
Al verla este malvado
Tan constante á margarita,
Mado darle mil martirios,
Asta quitarle su vide.
amen

toca pasade y sur sun pare y diu arrendin las paze.

Aqui vengo señora dide
Muy amade y caride
A qui vengo avuscar
A mi yca margarita.
Por que la quiero e mi casa,
Que será mi compañía

Sur la dide y diu

Seya, Señor bien llegado
Onrrádo sumo sacerdote
Si por este negocio viene
Margarita está pora jade
Pora sevin á su padre.
Margarita,

Sur la Sta y diu

Que manda la dide mia.

Sur la dide y diu

Mira ti padre esta á y,

Sur la Sta y diu

Que quera señor mi padre,

Sur sun para y diu

Que nos marxaremos pronto
De camino en nuestra casa

Sur la sante y diu

Pronto estoy mi padre á mado,
Por servirle de buen grado,

Toca pasada sur sun para y diu

Bamonos en nuestra casa,
Con salut la dide amade,.

Sur la dide y diu aclamansa

Señor degatme a blar
Un poco con Margarita,
Que quiero darle un a braso
Antes que de mi nó se despide,
Que en mi yca Margarita
Nunque mas podré á blart

Sur sun pare y diu

Vamonos señora dide,
Able ustet con Margarita,
Y en prestesa al des paxar,
Que tenemos corto al tiempo,
Pare nuestra casa llegar.

Sur la dide y diu

Yca mia margarita,
Ahora voi á cadar,
Sin consuelo ni á legria,
Ay pobrecita de mi.
Y como cadaré yo tan desconsolade,
Que temo que degáras la ley,
De un dios mui a mada,
La doctrina que te en sané,
Y la ley que dios nos mande.

Sur la sta y diu

Dide mia sin consuelo,
Aora yo cadaré,
Al pensar que en vuestra casa,
Yá nunca mas volvaré.
Porqué veyo claramiente,
que voy entre malagiente.
Mi padre es un sacerdote falso,

Contra de Jesus muy malo.
Á mi tierra son gentiles,
Y dolatres y mala genta,
Y poreso muriré,
Pues lo veo, claramieta.
Y primero murire
Con grandisimo martirio,
Antes no degaré
La ley de un dios padre mio.
No tiene tamor ni miedo
Dida mia muy amada,
Que yó no me olvidare
De la ley que me ensañada.
Por mas penes y tormentos
De que tengo de pesar,
De los Santos Mandamientos
No mantengo de olvidar.

Toca pasade sur sun pare y diu

Bamonos bamonos presto,
Margarita en nuestra casa,
Bamonos bamonos presto,
Margarita que yas tarde.

Sur la Sta de cara a la dide y diu

Valem á la madre mia,
Á dios amade dide,
Amada dide á dios
Que me despido devos,
Ya mevoy en nuestra casa
Que lo quiera pues mi padre.
Vos cadeis cin alegriya,
Yo quedo desconsulada,
Al pansar que voy en manos,
Demi muy ingrato padre.

Sur la dida y se a brasa en la santa y diu

Datme un abraso yca mia.
Sols pelultimo despido.
Llana de dolor maquedo,
Mi corazon cunfundido.
Áon voy á cadar muerte,
En este ultimo despido.

Sur la Sta y diu

Adios la madre mia,

Sur la dide y diu

Adios yca caride,

Sur la Sta y diu

Acielo nos bayemos madre,

Sur la dide y diu

Acielo nos bayemos yca,

senban Sur la dide al mitx del vall y diu

Ya sevá la yca mia,
 Ya maquedo sin consuelo,
 Ya quedo sin alegria,
 Á ju datme a llorar,
 Mugerás muy compasivas,
 Pansat pues siteneis ycas,
 Acriar como yó tenia,
 Quando sus padres lasquieran,
 Como su padre á margarita,
 Sies grade des consuelo,
 Por la madre que las cria.
 Paro lo ques mas sensible,
 De la pobre margarita,
 Los trabajos que tiene de pasar,
 Sino seye la ley maldita
 La que vá profasando su padra,
 Todo el tiempo de su vide.
 Mas la pobre margarita,
 Constante a gesucristo,
 No degara la ley de dios,
 Asta padecer Martirio.

*Toca pasade sur sun pare y diu.
 quan diu yo te amo y te estimo
 fa com si se abrase amb Sta*

Yca mia margarita
 Ya somos en nuestra case,
 Es manester que tuvives,
 Muy alegre y visarre,
 Que yo pronto meiré,
 Yablaré pora casarta,
 En nun hombre muy ermoso,
 Muy rico y poderoso,
 Pora que vives congusto,
 Muy tranquile y con reposo.
 Que tú ya tienes al tiempo
 Para tomar matrimonio.
 Y veras el mucho amor,
 Un que tengo por padre,
 Te amo y te astimo,
 Dulce yca muy caride,
 Paró, mamiro ticara
 Que no vives divertida.

Sur la Sta y fa com si se ajunillave y diu

Yo adoro avuestras plantas
 Mi carido padre mio,
 Á depansár que yó estoy triste,
 Astando ustet muy divertido.
 Que la ley que ustet prosige,

Es una ley mui maldite,
Toma toma padre mio,
Toma la ley cristiana,
Siquieras ganar el cielo,
Y de dios la patrie amade.
Vive vive con gesus,
Y con su vendita madra,
Que li dara el descanso eterno
En la celestial morada.

*Sur sun para y diu pica un cop de peu
y quan diu te yre rrestrando la gafa pels cavells*

Que es eso yca mia
Áparese que me anfadas,
Y de rrabia meánogo
Al oyr senblan respuesta.
Pronto voy acastigarte.
Si de esta modo vas ablando,
Mira que portis cabellos,
Yo te yré rastrando

Sur la santa y diu

Apadre mio aga uste
Lo que uste quiera de mi cuerpo
Yo a dios prosegiré
Y a jesus de nacereno.
A cuanto bien ganarias
Padre mio sidegasis,
La ley que ustet prosige
Y la de un dios tomasis,
Que por toda una ternidad
El cielo tendries ganado,
Y si sige ese ley
Al infierno areis raviando.

*Sur sun pare y diu y quán diu
vete marxa de mis ogos li dona una espente.*

Muger profana yndicne
Yca desobediente y malbada,
Bete maxa de mis ogos,
Ande bete enora mala.
Maldita seya la leche
Que la dida te adade,
Poreso vas profanando
La nuestra ley tan amada.
No quieras nuestras riquezas,
Ni querias ser regalada.
Siges una ley maldita
De quien laman nacereno,
Aun que poral volotador
A muerto en un Madero.

Sur la Sta y diu

Apadre si usté supiera
 Quies el que en crus murio,
 Es el rey de cielo y tierra,
 Y de todo criador.
 Es el que ceiso ombre
 De gando el reyno del cielo,
 A quien ama y quien estima
 Y a quien segira sus leyas,
 Les dará el descanso atierno
 En el cielo colocado.
 Y a quien segirá sus malos
 Al ynfierno condanado.

Sur sun para y diu. y li dona lo vestit de pastora

Marxe Marxa falsa yca
 Marxate agudar uvegés
 A qui tienes ese bestido
 Y vete con ti rebaño
 Dege las galas que tràyas
 Ya no mamiras por padra
 Que yo no te quiero porrica
 Sino por muger yn fama

toca pasade y la dide li poza lo vestit de pastora.

sur sun para y li dona espente y diu

A tonta muger villana
 Mirat como cadaras
 Vestida de este suerte
 Ovegés aguardararas
 Quan bien adornada estabas
 En los vestidos de sañora,
 Los vestidos de pastora
 Ahora ya llevaras
 Marxa marxa en el campo
 Yndicne falsa y traydora

Sur la sta cap al cam y diu y despues canta

O mi dios ya a venido mi placer,
 Ya ellagado mialagria,
 Ya selido mi contento,
 Que yo tanto la caria,
 Venit venit aveguelas,
 Meservireis de a legria,
 De contento y regalo,
 Mi placer a oy en die,
 Quien se avia de penser
 Tenerese compañia,
 Ahora si que ablaré,
 Con jesus y con maria.

VERSETS DEL CAM

*Sur la Sta y canta y cuan diu gunta en los angeles,
van los angels y la dide det a cam y cantan eya veguela*

Venit al campo Amada Dide, Dulce y caride, Yos quiero ver.	Pues instrumentos Son los intentos, De mia mado padre, Padre y dolatrar.
Gunta en los angeles, Bien recogida, Que canteremos, Lo mi placer.	En vos confio, Manso cordero, Mori primero, Que profanar.
Eya veguelas, Mansas y vellas, Recosidama, Mi corason.	Pues estas leyas, Seran cordelas, De mi constancia, Per severar.
Que á legrandome, En estos montes Son elisongas, De mi salvacion.	Vingan tormentos, Pro posiciones, Y tentaciones, Sobre demi.
Yo esposo mio, Vos Rey divino, Coro borrar, Mida bilidat.	Que á yudandome, La virgen madre, Resis tiremos, Asta á muri

*Toca pasada y la dide ils angels sevan ys
quede la Ste al cam Sur Olivrio y diu*

Criados y Sirvientos Mios,

Surtan los vasalls y diu

Que manda Mi grande Senor,

Sur olivrio y diu

Cadaos á qui parados
En esta camino real
Y nos teis atribulados
Cue quiero yr en el campo
Muy presto y a presurado
Que quiero ver la pastorsilla
Que á guarde á quel ganado

Surtan los vasalls y diuen

Baye pues grande Sr,
Que á qui lo aguarderemos,
Asta que ustet volverá,
Aqui lo esperemos,

*Toca pasada sur olivrio cap al cam
y se presente devan de la Sta y diu*

Buenos dias pastorsilla,
Que yo lavengo avizitar,
Como es que ustet vive,

Sur la Sta y diu

en tan grande soladat,
 Muy grande y nobile senor,
 á qui estoy pormi elagria
 Águardando esta ganado,
 Que tengo por compañía.

Sur olivrio y diu

Dime pues pastora ermosa,
 Que áhora quiero saver,
 De que linage tu eras,
 Que te quiero por muger,
 Por esposa y caride,
 Y deste mudo muy á miga,

Sur la Sta y diu

Cavallero muy lucido,
 Pasa ustet á delante,
 Degeme estar por dios,
 En esta campo á sosegada,
 Degeme por jesucristo,
 Ques el padre de mialma,
 Con el quiero con versar,
 Y del mundo no con nadie.

Sur olivrio y diu

Si quieras dirme tu nombre,
 Pastorcilla muy amade,
 De que linage es al tuyo,
 Amor demi cuerpo y alme,.

Sur la Sta y diu

Mi muy grande cavallero,
 Yo vengo de nobile sancgre,
 Margarita yó mallamo,
 Profesore cristiana,.
 Yo soy de antioquia,
 No criade con mis padres,
 Que mecrié una buena dide,
 Que buena leche meadade,
 Que cuando era paqueñe,
 Meicieron cristiana,
 Me ensañaron buena ley,
 Tamien la doctrina santa,
 Mi padre es un sacerdote,
 De la ley falsa y malvade.
 Y poreso no creyendo,
 Yo a sumala ley segir,
 El á pansado de acerme,
 En esta campo venir,
 Por ver si de esta modo,
 Su mala ley segiria,

Paro nó que todo esto,
Es por mayor alegría.

Sur olivrio y diu

Dege esas aveguelas,
Margarita muy amade,
Y ven en mi compañie,
Que saras muy estimade,
De mi y de mis cavalleros,
Seras muy á presiade,

Sur la Sta y diu

Yo no quiero ser esposa,
De los bienes temporales,
Si quiero ser servidora,
De bienes espirituales,
Y poneso la desengaño,
Y ledigo la verdat,
Que yo la ley cristiana,
Siempre quiero profesar.

Sur olivrio y diu

Margarita prende mia,
Degete de profesar,
La ley que vas profasando,
Reniegala con brevedad,
Que viviras muy contenta,
Y con muy grande livertat.,
Toma pues la nuestra ley,
Que la tuye nos tan buena,
Que saras la muger mia
Mira que soy presidente.

Sur la Sta y diu

Si digo Sr olivrio,
Que yo no me quiero casar,
Niquiero gosar del mundo,
Ni rompér la castadat,
Dios es el mio esposo,
Y con el quiero vivir,
Y no degare su ley,
Aun que sepa murir,
Aun que mil vidas tuviera,
Las deria de buen grodo,
Pora no degar lo á mor,
De jesus mý á nimorado,

Sur olivrio y diu

Degete de gesucristo,
Margarita muy amade,
Quieras ser pues mi esposa,
Mi caride y prenda á mada.

Sur la Sta y diu

Cavallero ya meanfades
 Me enojo si de esó me ablas
 Aga ustet su camino
 Y no meablas mas de nade,
 Que sino me voy gritando
 Por entra medio de la genta,
 Que vengan presto a livrarme
 De esta grande presidenta.

Sur olivrio destiranse de laspaza ap grans fieros y diu

Dege esas aveguelas,
 Maldita y muger mala,
 Y ven de pronto con migo,
 Aora de buenagana,
 Sino llamo amis soldados,
 Porque tetrayan atade.

Sur la Sta y diu

Llama pues Sr olivrio,
 Llama pues á tis soldados,
 Que con tus fieros y amanases,
 Todo eso no me espante.
 Yo a dios presegraré,
 Y su religion santa.

Sur olivrio y la fa lligá y diu

Vamos pues soldados mios,
 Venit presto en esta campo,
 A poner presa esta infame,
 Mochaxe des grasiade,
 Y con unas fuertes cordelas,
 La levareis bien atade.

*Surtan los verdugus prime y segon
 y lu prime lliga la Sta y diu*

Con estas cordelas fuertes,
 Yo te ataré tis manos,
 Y presto te trayeremos,
 A donde el presidente mande,

(marcha)

*Toca llanto fins al cap del ball y sur olivrio
 y diu y á qui li llevan lu vestit de pastora*

Ahora a vemos llegado,
 Con salut a esta pueblo,
 Llevado una muger,
 Que sige al nazareno,
 Metetla presto á la carcel,
 Obscurose y tenebrosa,
 Pues que ella no quire ser,

Te asótare con grande ravia,
Asta á desgarrar tu cuerpo,

Toca muzica sur olivrio y diu

Ahora doy por sentensia,
A esta fuerte mocháxe,
De atarle con cordelas,
Tirando sus pies y manos,
Y darle fuerte tormento,
Y despues presto colgarla
Allá en un áculeo,
Y con unas uñas de yerro,
Su cuerpo martirisarle.

Toca muzica sur lo 1 prime verdugu y diu

Ahare si muchaxite,
Que bien puesta astaras,
Entre medio de nosotros,
Bien ermosa caderas.

Sur lo sagon verdugu y la poza a la culeo sr 2 y diu

Estiende tis pies y manos,
Que te emos de colgar,
En esta triste á culeo,
Pronto te emos de atar.

*Estan la Sta clavade á la creu la santa
diu lo parlamen ap los ulls al sel y diu*

O dulce nombre de gesus,
O dulce nombre de marie,
O dulce nombre de josé,
Selveme pues lalme mia,
Pierdese señor mi cuerpo,
Vengan penas y travagos,
Mas padecisteis por mi,
O mi dios a nimorado quando,
En una cruel lansade,
Traspasó buestro costado.

Toca muzica sur olivrio y diu

Venit pues soldados mios,
Con estas uñas de yerro,
Castigarle cin piedat,
Asta á desgarrar su cuerpo,
Pues que siempre está invocando,
á gesus de Nacereno.

Surtan lo 3r y 4r verdugu y sur lo 3r y diu esgarrapanle

Toma esta muchaxita lucide,
Esta será la buena comida.

Sur lo 4r ver y diu esgarrapanle

Siga sige á nacereno,
Que el tedará el grande,
A premio.

Sur lo 1m vasall y diu

Gesus dará de comer,
Y olivrio en esta muger,
Bien tendras que padecer,
Ci á Nazareno as de creyer.

Sur lo 2n vasall y diu

Como es mochaxe loca,
Nacereno siempre invoca,
Ay que mochaxe fatal,
Padecer pues tanto malt,

Sur lo 2n vr y diu

Reniege tonta pavane,
Maldite de buena gana,
Que viviras con nosotros,
Bien estimade de todos,

Sur la livrio y diu giransa de cara a laltre vande

Vuelvo mi cara á otra parte,
Por no ver tanto dolor,
Ay que muger tan maldite,
Que primero morirá,
Antes nó reniegará.

Sur la Sta y diu

Señor y esposo mio,
Señor rei selestial,
Estos travagos que yo paso,
Son redmedio de mi mal,
Vengan martirios ahora,
Que quiero ganar el cielo,
Y la patria celestial,
Que será el mio consuelo.

musica sur olivrio y diu

Treyetme á margarita,
De delante de mi vista,
Matella pues a la carcel,
Que tal ves reniegará,
La qual llena de tormentos,
Como ahora sencuentra,
Puede ser degar su ley,
Y de mi ser la muger.

*Toca llanto surtan y los verdugu 3
y 4 y portan la Sta a la prezó.*

*a qui sentornan los verdu a sun puesto
sur la Sta y diu*

Senor y esposo mio,
Siempre morire por vós,
Y siempre estoy confesando,
Que vos sois el mismo dios,
Esta carcele es mi aplause,
Y mi gusto acencial,
Datme señor fortaleza,
Por padecer tanto mal,
Vengan tormentos á hora,
Quels tomaré de buen grado,
Con paciencia y buenintento,

*Toca pasade sur lo diable mayor
y va de grapas a la prezó y diu fuix*

Ahora te tengo a dragate,
Si no ases lo que yo tedigo,
Y lo que mande el señor presidente.
Y no siges a sus leyes,
Pronto vas á cadar muerte,

*Sur la Sta y tot segit y va un angel 1
y li dona une creu y diu la sante des de
dins vete lienseñe la creu y futich*

Vete maldito demonio,
Vete marxa en nora mala,
Vete en quntrar Lucifer,
Ala tua caverna a made,
Que esta maldita figura,
De dragon que no me espante,
A qui traygo el sañal de la crus,
Ques la arma cristiana,
La qual en ella confio,
Que me cadaré livrade,
Por que en ella murió,
El yjo de la tierno padre.

*Surtan los angels 1 2 y van a la prezo
sur lo prime y diu*

Margarita muy amade,
Y de dios muy lucide,
A legrete sirve de dios,
Que la cadena as rompido,
Asvencido al demonio,
Y vurlado las degado,
Y tambien al mismo tiempo,
Los tormentos del tirano,
Toma toma fortaleza,
Yca de dios muy onrrada,
Que esta martirios tan grande,
Promte menta se te acaban,

Sur la Sta reclaman en la creu al aira y diu

Gracias vos doy mi dios,
Pues vós me a veis librado,
De aquellas tentaciones,
Del demonio malvado,
Datma una fuersa grande,
Porcabar el comensado,
La qual con la vos del cielo,
Las lagas me a veis curado.

ton pasade cabatlo parlamen los angels

tornan a sun puesto Y sur lo livrio y diu

Vasallos mios á mados,
Ahora yó á pensado,
Que pasado esta noche,
Cuando llegemos á mañana,
Treyetme a segunde audiencie,
A la muger margarita,
Que pueda ser degar su ley,
Y de mi ser la caride.

Toca pasade sur olivrio y diu

Soldados,
Bamos con diligencia,
Treyetme á margarita,
Delante demi prezencia.

Sur lo 3 verdu y diu

Miamo y señor carido,
De lo que usted meamandado,
Muy pronto será servido,.

Toca pasade Sur lo 3r y 4r verdugo y

la van a vusca a la presó sur lo 4r y diu

Margarita sale presto,
De la carcel tan lo vrege,
Mira que ahora lo mande,
Señor y presidente.

Tocan llanto y la porten devan de olivrio

sur lo ters verdugu y diu

Aqui estemos grande señor,
La cual con sumo cuidado,
Áqui trayo a Margarita,
Que ustet nos a mandado.

Aqui marxan los verdugus y sur olivrio y diu

Dime pues tu Margarita,
Quien te á curado las lagas,
Que te y sieron los asotes,
En estos tiempos pasados.

Sur la Sta y diu

Si quieras saver olivrio,
 Quien me a curado las lagas,
 Dege pronto las leyes,
 Que ahore vas pro fasando,

Sur olivrio y diu

Con sidera Margarita,
 Que mis dioses tean curado,
 Á un que con muxo a nojo,
 Tu los as agraviado,
 Mira pues que te perdonan,
 Los agravios pasados,
 Dege proto á tu dios,
 Y a dora nuestros amados.

Sur la Sta y diu

Señor olivrio,
 Asta haora poco tengo,
 Que agradecer favores á tis dioses
 A un que no tienen poder,
 Quien tengo que agradecer,
 Es a mi dios verdadero,
 El que murio por nosotros,
 Clavado en un madero.

Sur olivrio giransa als vasalls y diu

Vasallos Mios,
 Mandar pues amis verdugus,
 Que toman a Margarita,
 Y otra ves desnudarla,
 Con grande inpiedat,
 Y con axas encendidas,
 La vayan presto á camar.

Surtan los vasalls y diuen tots dos

Soldados mande olivrio presidente,
 Que desnudeis á Margarita,
 Delante de toda la genta,
 Y con áxas encendides,
 Le camáis su cuerpo,
 Rigorosa menta.

Toca muzica surtan los verdugus 5 y 6

sur 5 y diu

Latxa tengo ensendide,
 Por quemar esta indicne,
 Te camaré con grande fiero,
 utsta encender ti cuerpo.

Sur lo 6 a murrán latxa y diu

Aý que boy de buena gane,

A camar esta infama,
Pora ser tan delincuenta,
Te castiga el precedente,

Sur lo 5 a morrán las atxas als pits y diu

Ahora te Boy camando,
Ay que gusto tedara,
Al ver quieres tan ermosa,
Lastima mecausará
Dege tus leyes muxaxe,
Que tendras muy buen regalo,
De olivrio presedente,
Y de nuestro gobierno amado.

Sur la Sta miran al sel y diu

My excselso rey del cielo,
Y de tierra criador.
Datme une fuersa grande,
Por padecer tanto dolor,
Pora sufrir esta fuego,
O dulce padre de amor,
Que me anciende mi cuerpo,
Esta grandisimo ardor,

Toca muzica sur olivrio y diu

Soldados y vasallos mios,
Poner presto a margarita,
Con una tina de agua,
Atade de pies y manos,
Porqué presto se ogáre,
Que se oga con prestesa,
Que se óga con fieresa,
Que se acabará suvide,
Tam bien la con tienda nuestra.

*Surtan los vasalls y la portan a la tine
y la fican dins y sur lo primé vasall y diu*

Ahora si muxaxita,
Que pronto tevas acabar,
Porque en esta tine de agua,
Pronto te vas ógar.

Sur la sante a junillade a la tina y diu

Ahora veyo señor,
Ninguna cosa mefalta,
Yo de seyaba por vos,
Llegando ser bautisade,
Y no pudiendo al cansaros
Siendo a la voluntat mia,
En esta supliras sañor,
Ya estoy bautisada y presto seacabará,
Con contento la mia vide,

De mi dida tan á made.

*Sur lagel 2 y la deslliga y li poza un colomi al cap
y diu*

A qui vengo Margarita,
Á qui vengo á defensarte,
Á qui tarte las á taduras,
Á qui vengo y luminarte,
Á qui vaga la paloma,
Á ti cabeza está sentade,
Sala sala de la tina,
Y defendeta de lagua.

Acabat lu parlamen del angel

*Los sis verdus fan terramotu en los peus
Sur lo 1º vas y diu y senpasa en la santa*

Aqueseso genta del pueblo,
Queseso est tarramoto,
A parese la fin del mundo,
Señores aques eso est tarramoto,
Tan fuerto y tan orriendo,
margarita presto sale,
Llena de goso y contento,
Á ora veyo claramienta,
Que nuestros dioses son falsos,
Y ahora quiero sagir,
La ley de los cristianos.

Sur lo 2º vasall y diu y senpase en la Sta

La ley de los cristianos,
Yo tambien quiero segir,
Y no degaré su ley,
Aun que sepe morir.

Toca muzica Sur olivrio y diu destiransa de las pada

Soldados mios valientes,
Desnudar vuestras espades,
Y a gegutareis gusticia,
Prestamente con gran ravia,
Degollar a cuantos áy,
De esta maldita suerta,
A ellos y a margarita,
Prontamenta darlos muerta.

Sur lo 3 ver y diu y nos mou fins a la paleye

A que es lo que veys ehxo,
Vasallos des graciados,
Grade centensia teneis,
De ser muertes degollados,
Vosotros careis segir,
La ley de esta muger,
Nostros sequitaremos,
La vide muy prestamenta.

Sur lu 1º vasall y diu palean

Primero perder la vide,
Con una grande paleya,
Que degar la buena ley,
Que siga esa mugera,

Sur lo 2º vasall y diu palean

Antas no nos rendireis,
Grande paleya tendreis,.

*Aqui palean los vasalls en tots los verdugus
y verdugu 6º pren las armas als vasalls yls portan
presos devan de olivrio sur lo 6º verdugu y diu*

Senor Nuestro precidente,
A qui presentemos presos,
A estos yndicnos traidores,
Que an rompido fuertemienta,
Una furiosa gerra,
Con las armas en sus manos,
Andado fuerte paleya,
A estos malditos villanos,
Centenciar los muy fuerte,
A qui li entrego las armas,
Por decir la verdat mas cierta,
Y li pido señor olivrio,
Que los sentencia a muerte,
Y lo mismo a margarita,
Por ser muger delincuente.

Sur olivrio al 6º y diu

Ahora vengo la firmesa,
De mis soldados balientes,
Matetlos presto a la carcel,
Estos picaros insolentes,
Y lo mismo a Margarita,
Por ser muger delincuente.

*Toca llanto y la portan a la presó
Toca muzica sur olivrio y diu*

Bamos pues soldados mios,
Ydvos pronto á sacar,
Estos picaros de la carsele,
Que los quiero sentensiar,
Por que estoy raviando,
De nó poder engañar,
Á esta muger profane,
Que presto se á decavar.

*Toca llanto suntan los verdugus 3 y 4 yls
portan devan de olivrio sur lo 4 y diu*

Aqui estemos grande senor,

Lo cual con sumo cuydado,
 Aquit traygo esta genta,
 Que ustet nos a mandado,

Sur olivrio y diu

Bamos pues á degollarlos,
 Entre medio de la genta,
 Que estando yo en mi trono,
 Firmo esta sentencia,
 A dia veinta de julio,
 Yó olivrio precidenta.

*Tocan llanto y cuan son al mitc del tapblado
 se ajunollan tots 3r y la santa al mitc
 Sur lo 2º verd[ugu] devan los 3 y diu*

Ahora estemos mandados,
 De empasar á degollar,
 A esta maldita genta,
 Porque an volvido la care,
 A mi señor y presidente,

Sur lo 5º verdu y diu y degolla un vasall

Yo vongo de buena gana,
 A degollar esta genta,
 Nosotros yo serviremos,
 Muy presto al presidenta,

Sur lo 4º vr y diu degollan un vasall

Vamos pues de buena gana,
 Nosotros a degellar
 A esta maldita genta
 Que presto se á de cabar,
 Vosotros taneys la culpa,
 De degarvos engañar,
 Por esta moger profana,
 Que pronto voy a cavar.

*Li pegan cops de sabrás y matan los vasalls.
 Queda la Sta tota sola y diu lo seu parlamen
 ajunillade Reclaman a deu
 Los verdus 3 y 6 mentres la santa diu
 lo parlamen sen queden un a cade custad
 y esperan los altres y la verd 1º senva sun puesto*

Adios padre de verdat
 Abrasatme con amor,
 Amparatma la mialma,
 Padra myo criador,
 En vuestras manos venicnos,
 En comiendo la mialma,
 Agame señor la gracia,
 Que despues pueda gosar,

De la celestial morada,
Port tot una ternitat.
Salvat pues o dulce esposo,
A la religion santa,
Y a los buenos cristianos,
Tenetlos de vuestra mano,
De vuestro padre eterno,
Y de vuestra vendita Madre,
Eya pues o dulce esposo,
Salvat toda esta genta,
Datlas a todos la gloria,
En la hora de la Muerta,
Las mugeras que confian,
En la santa castidat,
Datles a todas la gloria,
Por tode une ternitat,
Señor yo vos encomiendo,
A esta mi pueblo á mado,
Que no los desempareis,
Quando estrova a trivulado,
Eya Virgen del Rosario,
Miratlos pues con á mor,
Que yó me voy a gosar,
De Jesus mi Redentor.
Amen

Sur lo 2º verdugu y fá com sis desmaya y diu

Ahora boy degollando,
De contao Margarita,
Paro quedo desmayado,
Y me boy acadar sin vide,
Al mirar la ermosura,
De la virgen Margarita.

Sur la Santa y diu

Pasa á delante soldado,
Pasa á delanta no temies,
De gollanse á de presto,
Cumple lo que te an mandado,

Sur lo 2º verd y diu y degolla la santa

Ahora cumpla las ordenas
De mis presidenta a mado.

*Toca pasada sur lo 1º diapble y diu
tot vallan lo sarendillo*

SARINDILLO

Yo venido del infierno,
Pora las almas casar,
Tres neteno en el suelo,
Que no mean de escapar,

Sur lo 2º Diable y diu

Diablillo que aces por aqui,
 Quanto tiempo ay que,
 Delin fierno faltas, por qué,
 Meparece que mucho tiempo,
 Que no teavisto, tuseras demonio,
 Por vuscar mucho ruydo,
 Que tienes alguna comicion,
 Que pora qui vas vuscando,
 Y todo el dia te veyo rodeyando,

Sur lo 1º y diu y lo 2º se moran de risa

Si te digo lo que aý,
 Sierto será une comedia,
 Sola mienta al decir,
 Que nos moriremos de risa,

Sur lo 1º diable y diu

Asvisto tú quanta trapolla
 Pora qui estava pasando,
 A de pansá vosté que ay mas
 De cincuenta mil años, que estoy
 Guardando, un vayla de almas,
 Que no li digo mas,
 Paro con todo, li voy á cantar
 El caso, y el caso, y el caso, de casos.

Sur lo 2º diable y diu

Ombre, que Demonio tanto caso,
 Ya no saldremos del caso,
 Ombre able claro, por que sino,
 A blaras múcho, y no diras nade.

Sur lo 1º diable y diu

Ben bestia Bruta y salvatje,
 Sabras como mañane,
 seme morio mi moger,

Sur lo 2º diable y diu

Toma tantarentena,
 Ya me loan dicho,
 Que fariam plaso de risa,
 Tu astaras borráxo,
 Por que si de colas,
 Tenvas á napos,

Sur lo 1º Diable y diu

Como centiende esta de borrarxo,
 Cara de macho,
 Mira que si de esta suerta,
 Mevas ablando,
 Ahora te voy

Adar un bofáton.

Sur lo 2º Diable y diu

Ay morros de pampa,
Tú me darás un bófetón,
Tú ets baliente,
Paro si supieras qui yo soy,
Amy mellaman draga Balas,
Demonio baliente,
Que al llegando las puertas,
Del infierno,
Todo linfierno tiembla.

Sur lo 1º Diable y diu

Ya man contado tus valentias ombre,
Ya me loandixo,
Que eras tan balienta,
Que todavia,
Á vias muerto un pago.

Sur lo 2º Diable y diu

Bá a migo centemos en el suelo,
Comeremos un vocado,
Y vevaremos un trago,
Y me esplicaras lo á sunto.

Sur lo 1º Diable y diu y se aseuen tots 2º en terra

Pues bamonos a comer,
Y te aspicare el caso.

Sur lo 2º Diable y diu

Bá ya no saldremos del caso.

Aquí mengén un vosi

acavat de mangá sur lo 1º diable y diu aseguts

Con que amigo es al decir,
Que ay mas de cincuenta mil años,
Que estoy a guardando unas muertas,
Que se an de deser

Sur lo 2º diable y diu

Dime que son notarios, o abogados,
O tenderos, o sapateros,
O taverneros, o reventadores de trigo,
O escrivanos putblicos.

Sur lo 1º diable y diu

Algunos de ellos tengo al infierno,
Paro de estos no ay nade.
Solamineta que andado muerta
En una tal Margarita,
Que despues de muchos tormentos,
Lan puesta en una tina de agua,

Por que allí seogare,
 Y estando a la tina de agua,
 Se a movido un grande tarremotro,
 Y en á quel tarremoto,
 Algunos vasallos an volvido
 La care al señor precidente,
 Y señor precidente lleno de ravia,
 Afirmado de ellos centencia de muerta,
 Aun que fosan degollados,
 Y lo mismo á Margarita,
 Y á qui estoy yó á guardando
 Lo mismo que una á ráña,
 Quando case al gunas moscas,
 A si estoy yó por ver si podré
 Casar al guna alma.

Sur lo 2º diable y diu

Pues Bamonos, ya son muertos,
 Margarita, y su compañía,
 Bamos a ver, si podemos casar,
 Al guna alma,

Se alsan tots 2 diables tomban los morts y los a rusegen

Diable 1º	Diable 2º
Ya tengo uno,	Ya tengo dos,
Ya tengo tres,	Ya tengo cuatro,
Esto es macho	Esto es un carácho

Surtan los angels y diuen enpaitan los diables

Marcheis á nimalos brutos,
 Marcheis malditos diablos,
 Marcheis á lla los infiernos,
 A vuestras cavernas á mades,
 Que estas benditas almes,
 No las la vereis no;
 Que an caydo a las nuestras manos.

Suntan los agels y diuen cantán. Yls axecán los tres

Une tal vella Donsella,
 A padecido Martirio,
 Suvit martire suvit,
 A gosar del cielo em pirio.

Sur langel 1º y diu y li entregue la palme

Yo te entrego esta palme,
 Por el trabago pasado.

Sur langel 2º y diu y li entregue la corona

Yo te entrego esta giralde,
 Que Dios n meloamandado,
 De la patria celestial,
 Dios te echa cortasáne,

Sur la dide al mitc del vall y diu

Sañores ya está definido el Bayle,
 Damnos todos las grasias a nuestra,
 Patrona á made,
 Que a muerta degollade,
 Con martirios y tormientos,
 Nos dá una fuersa grande,
 Por livrarnos del demonio,
 En la ohra de la muerta,
 Virgen Sante Margarita,
 Ruega al etierno padre,
 Que todos podemos gosar,
 De la selestial morade,
 Por toda une ternidat
 Amen,

Echo por Juan Baldrich a 18 años de adat en la Riera.

Modo de Pozarse A ballár el Ball De Santa Margarita		Lliste dels que Ballavan al Ball De Santa Margarita	
Angel (1)	Angel (2)	Selbedo Espina	Anton Recasens
Dide	Sante	Blay Sordé	Josep Llorens
Olivrio	Lu pare	Pau Sordé	Pere Vives
Vasall (1)	Vasall (2)	Ambros Virgili	Anton Sadó
Verdugu (1)	Verdugu (2)	Jaume Torrébedell	Juan Sordé
Verdugu (3)	Verdugu (4)	Jusep Mercadé	Anton Mercadé
Verdugu (5)	Verdugu (6)	Juan Ruvire	Juan Baldrich
Diable (1)	Diable (2)	Pera Vives	Jusep Olivé
Santa Margarita 20 de Julio de 1860		Baren Ballá al año 1860 de julio	

Afegits de fonts paral·leles:
 [Ms. llibret d'assaig de 1860 família Vives del Morell:]

*Antes de di la dida surten los angels
 y diu lo 1º la segen y li entrega la palma*

Aqui li entrego este palme
 Por el trabaco pasado.

Sur lo 2º y diu y li entrega la corona y diu

Aqui li entego esta ghirlanda
 Que Dios me lo amandado
 De lamatria selestial
 Dios te etxo cortasana.

Surlo 1º diable y diu

Yo sai lo diable mes antich del ynferm
 Abitu á la carratera de valls
 So casat en una dona

quei paso mols de treballs
Si axó no voleu creure
Es cose ques pot prova
Pregunteu al amu
al mosu y guardia.
Y com so lo diable mes entich
Tambe so diable de pun
Tots los quem esteu miran
Nom paseu may pel demun.

Fin.

BALL DE NTRA. SRA. DEL VINYET (ca.1850-1865?)

Fèlix Clarà, pvre (Sitges, 1817-1865?)

Mossèn Fèlix Clarà va néixer a Sitges l'any 1817. Va ser sempre vicari de la parròquia, excepte en els anys que van de 1862 a 1865, en què va acceptar ser rector.

(segons Sebastià Giménez. Butlletí del Grup d'estudis Sitgetans, núm. 156, febrer 2016, pàgina 3)

Còpia ca. 1886?

Conservada abans de 1936 a l'Arxiu Parroquial de Sitges

[L'original de dita Comèdia se troba [abans de la Guerra Civil Espanyola], entre el plec del Varia dels documents referents al Vinyet, que se troban en L'Arxiu de la Església Parroquial]. (Vegis: Faels= Vinyet = Varia)]

Còpia secundària que abans de 1980 estava en poder de Josep Soler i Soler.

COMEDIA SOBRE L'ASUMPTO DE LA TROBALLA DE NTRA. SRA. DEL VINYET QUE ENCAR QUE NO PORTA L'AUTOR DE ELLA, BE SI HI VEU LA MA I SENS PERILL D'EQUIVOCAR-SE SE POD AFIRMAR QUE EL AUTOR ES, EL RNT. FELIX CLARA, PVRE. I BON SITGETA.

A uns vint minuts de la vila de Sitges del bisbat de Barcelona, se trova un hermós santuari, dedicat a Maria Santíssima, baix lo títol de Nostra Senyora del Vinyet; en el cual es venerada una imatge de la Santa Verge que segons la tradició, fou trobada per un esclau Moro de la Casa Milà dels Farrés, que existeix a la part esquerra de la carretera que va á Ribas, á poca distancia de la vila.

La cual casa i terras fou tot venut á principis del segle dinou á D. Joan Pintó, del cual ho hereda D. Joan Manuel Bofill y Pintó, nebot seu, y ara ho poseheix lo seu fill lo M.Y.S.D. Joan Bofill y Martorell; el cual ha estat nombrat Administrador del dit Santuari en 1886, qui está practicant moltes milloras.

A eix senyor he pensat dedicar un treball que mon petit ingeni ha produït, á fi de conservar la tradició de la invenció ó trovo de la santa Imatge, per medi de una especie de drama, que en la festa de dita Imatge, que se fa el cinch de Agost, se practicaba per los carrers de la vila ab lo nom de Ball de la Mare de Deu del Vinyet, representant com lo Moro cabant en la vinya, ahont es lo Santuari vuy dia, trobaba la Imatge, que éll volia donar al noy de casa Milá; y que no trobaba ni en lo sistell, lo primer dia, ni en lo sach ahont la habia posada lo dia següent:

Lo que estrany los Amos de casa Milá passaren á la vinya i entre llums misteriosos trovaren la Santa Imatge, que cregueren deurerse portar á la parroquia; per lo que enviaren al mateix esclau, á donarne coneixament al senyor Rector y Jurats, qui la portaren á la esglesia parroquial colcantla en un altar.

Més com també desaparegués y la trovasen altra vegada en la vinya, cregueren se devia edificarhi allí una Capella, com ho feren. Sembla seria á la part lateral del actual Santuari, en cual porta está gravada en la fusta la xifra de 1552: que seria l'epoca del trovo de dita sagrada imatge.

La capella primitiva se ha convertit en una iglesia, ó temple molt capás y hermós, á efecte de la devoció dels patrons de Llondros y altres barcos ab sos mariners, com també dels sitgetans, que passaban á Cuba, y sas familias reclamaban á la Santíssima Verge, mare de Deu, que per medi de esta santa Imatge, era venerada y visitada ab fe y confiansa, y segurament la Reina viva dels cels y terra, atenia a sas pregarías y los aliviaba y llibertaba en sos treballs y perills, y los prosperaba en sas personas e interesos.

La vila també en los apuros de peste, sequedat y altres, ha acudit a la Santíssima Verge, en sa Imatge; y molt be se pot creurer que, per medi de ella, ha alcansat consol y alivio en los treballs de manifestat agrahiment á la consoladora dels afligits y auxili dels cristians, digna de tota veneració per sa altíssima dignitat de Mare de Deu y per sa bonda de advocada nostra.

Ojalá revisca la devoció antigua, visitantla ab fe viva i devoció, y sens dupte será lo nostre amparo y consol en las necessitats de la vida la mare del Redemptor, que mirará des del cel, com fetas á ella las visitas y obsequis fets a la Imatge que la representa.

He pensat per tant publicar est drama, tradició dels nostres passats, pera que se conserve en lo venider: y conservant lo fondo del vell, he posat en versos consonants los parlaments dels personatges, corretgint algo que he cregut convenient.

No penso ser obra perfecta, però en tot la oferesch tal cual sie ab la major bona voluntat deixant sempre la llibertat de ferho millor al que millor ferho sapia y vulga.

Si en algun teatret de familia se volgues representar eix drama, en lo primer acte la escena ha de presentar una cuina o entrada de casa de pagés: y se presenta lo Moro vestit ab calsas amplas blavas fins sota los genolls ab pantorrilla nua, y unas xinelas, en mangas de camisa y ermilla vermella y un turban al cap. La criada pot presentarse ab gipó y mánigas de camisa amplas fins als colsos, unes faldillas y esperdenyas, y mostrantse enfadat lo esclau com que la criada estés dintre la cuina diu:

[Moro:]

Magdalena..... Magdalena.....
No me fassis pas enfadar
que no vull jo dejunar:
Puig avuy ningu ho ordena.....

Criada:

Ay talós y cap de pá!
En dissapte com estem
No saps que tots dejunam
en la casa de Milá?

Moro:

Prou me cou tal devoció,
que tants anys he observat,
ben contra ma voluntat,
tant si soc Moro com no:
Però aixó no's aixó,
que si avuy dissapte fos,
dejunariam tots dos:
I no vull cap més rahó.
I ara'm recordo que ahi
la mastressa et va manar
Que'm donessis esmorsar
i me omplisses be el topí.

Criada:

Calla.... calla burinot,
be ets tu prou bon tupinot;
ella em va encarregar
que avuy te fes dejunar.

Moro:

Bah! acabem la pendencia,
Treu lo meu ventre de pena,
mira eix bastó, Magdalena
que no tinc mes paciència.

Criada:

Ah! Murrut i grant brivó!
Tu! a mi darás bastó?

Moro:

Per Alá que si ti vinch.....

Mestressa:

Que's aixó malas canallas...
 Semblen lo gat y lo gos,
 disputant sempre los dos,
 sempre raons i baralles.....
 Digasme tu que s'estat,
 sinó per vida de no
 Ten, faré donar tacó,
 quan nostre amo haurà baixat.

Moro:

Ohirme mestressa mia,
 i veureu si tinch rahó,
 després direu si o no,
 del ruido d'aqueix dia.
 Vol avuy la Magdalena
 a mi ferme dejunar,
 dihent vos ho vau manar
 cuan es mentida ben plena.
 lo tinch ben present que al vespre
 vos li váreu ordenar,
 que'm donés bon esmorsar
 i al mitx dia la menestre.
 Ella vol sie dissapte,
 essent com sabeu, ditjous,
 no vol donarme los ous
 no vol donarme recapte.
 Mireula com s'ha escapat,
 dihent me'n vaig á fer foch,
 ben confusa n'ha quedat.

Mestressa:

Ves allá fesla venir:
 que cuatra ni haix de dir.

Moro:

Magdalena, vina apresada,
 que't demana la mestressa.

Criada:

Mestressa que'm demanau?
 Aquí em teniu, que'm manau?

Mestressa:

De tu n'estich molt sentida,
 si no't tractas de esmenar,
 de casa tens que marxar,
 que per mi estas despedida.

Criada:

Mestressa, per mor de Deu,
 de casa no'm despatxeu.

Si fins ara so estat
criada mala y dolenta,
desde ara ben obedienta
ho sere y fare bondat.
Vos prometo que may mes
m'haureu de renyar per res.
Al Elí res li diré
Tota la feina faré
que baja be lo de la casa
men donaré bona brasa.

Mestressa:

Ah si com ho dius ho cumplias
Ja t'ho asseguro jo
que de casa no't mourias
y tindrias m'estimació

Amo:

Elí encara estás aquí?
No veus quant alt es lo sol?
Vesten luego al estanyol,
que jo ja vindre allí.
Pren l'aixada y l'esmorsar
I no'm fassis enfadar...

Moro:

Nostramo ja ho faré...
que també espampolaré?

Amo:

No es temps encara bo
ja te ho manaré jo,
com podria jo lograr
que aqueix pobret esclau meu,
abrasses la lley de Deu,
y se volgues batejar!
Jo prou li he fet parlar
per jen sabia i virtuosa.....
peró ell ho te per cosa
impossible de lograr.
Jo, Pepa, confio molt
de nostre Mare Maria,
Ella mos farà algun dia
que tingam aqueix consol.

Mestressa:

Oh summa immensa bondat!
Oh Deu de l'ánima mia!
Oh Verge y Mare Maria!-
Tingau de tots pietat.
Be ho sabeu quan jo voldria
que l'Eli fos cristiá;

Oh quant lo dia serà
que tingam tal alegria!
Feuho vos Mare y Senyora
que Jesús li toqui el cor
lo inflami en son Amor
y ell deixi la lley mora:
Si aixó, Verge, logrem
de bon cor vos prometem;
que la Casa de Milá
sempre vos estimarà.

Peret:

Mareta ja mi llevat...

Mestressa:

Ay fill meu; ja te's senyat?

Peret:

Si... y mi encomanat a Deu,
com vos sempre m'ho dieu.

Mestressa:

Y cuants Pare nostres has dit
quant te has alsat del llit?

Peret:

Mareta ja ni dit tres.

Mestressa:

Y que no has dit res mes?

Peret:

Una Salve Reina y Mare.

Mestressa:

Hara besa la ma'l Pare,
y dona bon dia als demás.

Peret:

Deu vos done á tots bon dia,
y viva Jesus y Maria.

Mestressa:

Be, fill meu, fesme un pató,
y Deu te fasse bon minyó.
Sempre quan te llevarás
primer encomat á Deu,
Després vine al cuarto meu,
y la cara't renterás.
Te ensenyaré la doctrina
y cuan ja grandet serás
tu també combregaras

maco com la lley divina.

Amo:

Vejas Pepa de pensar
de dir al senyor Rector,
que'ns vulga fer lo fabor
de volerlo ensenyar.
De doctrina sobre tot
de llegir ben boniquet,
de escriurer també un xiquet
de lletí com lo nabot.

Mestressa:

Sabs lo que farem Gaspar?
Diumenge, cuan surtirem
de missa, hi pujarem,
y li hem de demanar.

Amo:

No dubto que ho farà
perque n'es molt bon senyor,
Y perque'ns te molt Amor
a la casa de Milá.

==== ///
====

Si se practica en teatro, aqui fineix lo acte primer: pero si se fa com bull, se pot suprimir aquesta conversa.

En lo acte segon se ha de presentar un taló que figure una llista de mar, la montanya de la Mare de Deu de Gracia y Cobas; vinyas al rededor; y una ab los seps pintats, de alsada regular ; y detrás la Imatge, de uns dos pams ab lo Jesuset, de caras de color de chocolate los dos: que no se ha de veurer fins que lo Moro figura que la trova: y arriba y diu

Moro:

Cosa trista es ser esclau
sens tenirne llibertat
haver de fer lo manat
tant si't plau com si no't plau.
Ay pare meu. Ay! ma mare.
que'm tenieu tant amor!
Cuan gran deu ser la tristor,
sens saber l'Eli ahon para!
Y encara no'm puch queixar
Perque tinch amos molt bons
pot ser que entre milions
no se'n podrian trobar.
L'amo may me ha dat bastó
la mestressa massa bona;
dos cosas ab la minyona
però res es tot això.
Pitjor los mahometans
als esclaus cristians tractan,

ab bastó y fam los maltractan
 ab injurias inhumants.
 Pero bah! No hi vull pensar
 a treballar ferm me poso,
 ja fa estona que reposo;
 al amo vull contentar.

Treballa y cabant canta....

Tararal taral tararal
 tot passant lo camí ral
 Tararal tarará tarará
 Ja mi menjat l'esmorsá.

Arriba la Criada:

Elí molt estás suat!
 treballas ab molt delit!

Moro:

Es que l'Amo me te dit
 que despres ell passarà
 y aixís no hi haura cap crit
 y tot ab pau anirá.

Criada:

Deixat, deixat de rahons
 y ara que'l diná es calent
 assentat de esquena al vent
 menjat los fesols ben bons
 un bon tall de bacallá
 ten he portat per redera
 dina ab gana verdadera
 y jo men vaitx per allá.
 Mentres que tu dinarás
 casconillas buscaré
 la falda me'n umpliré
 y si vols ne menjarás.

Moro:

Bueno...bueno...Magdalena
 ja que a tu te esta tan bé,
 a dinar me posaré...
 y al vent li daré l'esquena.
 Ben bons son los fasolets
 encara son calentets
 y no venen tots solets
 y li acompanyan fideuhets.
 Molt bo está lo bacallá
 tan doblet y fregidet
 hi caurá be lo tragué
 bon coratge'm donará.
 A la salud de Mahoma

de mos pares y germans
dels Amos y sitgetans
y de tu Magdalenona.

Criada:

Tu Elí estás molt de broma....
La malícia t'ha passat?

Moro:

Es clar, no veus que he dinat?
No estranyis res de cap homa.

Criada:

Mira... veus quina faldada
d'herbetas he replagat
unas ruques he trobat
que'm tenen enAmorada.
Ne faré bona traiada
y per ansiam será
y tothom hi picará
per menjarne l'arandada.
Hara luego marxaré
y vejas que vols que prenga
y nom vingues ab arenga
y a can Milá men aniré.

Moro:

Emportat eixas gabellas
y si te apareix be
cuan el vespre jo vindré
portaré las dos sistellas.

Criada:

Está be, quedem així:
y no trenquis cap topí.

Moro:

Alá't guie pel camí,
y no'm desempari a mi
ben tipet i begudet
me posaré a cabar
me procuraré afanyar
vull fer l'amo contentet.
Tará, tarará, tarará,
cop d'aixada, cop d'aixada
tarará, tarará, tarará
cop d'aixada hi caurà:
tarará, tarará, tararó,
cop d'aixada, cop d'aixada,
tarará, tarará, tararó,
cop d'aixada dono jo.

Ay carat y que's aixó!
 que trovo tan dur y fort!
 Ojalá fos un tesor,
 que'n pugues disfrutar jo.
 Ay!...Ay! un brasset ne surt,
 vejam, també un capet!
 Una nina y un ninet!
 Y son de color obscurt.
 Qui li degue posar aquí?
 Sembla hi son de molts anys!
 Ay quins casos tant estranys!
 No se que'm passa per mi...
 A casa mels portaré
 y veuré lo que'm dirán
 no se si se ne enriurán
 a Peret ho donaré.
 Ho posaré a la sistella
 i ja que lo sol se'n va
 me'n vaig cap á can Milá
 y ferer riure la vella.

Aquí se podria tirar un taló que presentá nubols y uns raigs de llum y un noy vestit de angel
 poses la Imatge al mitx y diu:

Angel:

Eixa Imatge sagrada
 que lo esclau aqui ha trobat
 es Divina voluntat
 que aqui sia venerada.
 Sitges y lo seu vehinat
 consol en ella tindran
 tot remey encontraran
 en tota calamitat.
 Vingan aqui ab fervor
 que la Mare del Senyor
 que habita alla en el cel
 Marirá sa fe y bon zel
 Y otorgará tot favor.

Se tira lo taló dels nubols ; y apareix la entrada de casa Milá, ab lo amo, Mestressa, Peret,
 Criada: y arriba lo Moro y diu

Moro:

Bonas tardas, bona nit,
 tots los de casa tingau,
 amos y tots escoltau
 quin cas m'ha succehit.

Amo:

Digas que es estat això
 que't fa tanta admiració?

Moro:

Jo m'estaba treballant
y cop d'aixada pegaba
y cosa forta trobaba
y ab l'eina la anaba alsant.
Jo que veix un brasset surt
després de nina un capet
que n'aguantaba un ninet,
las caras de color obscurt.
Será joguina he pensat,
a casa la portaré,
al Peret ho donaré
y al sistell ho he posat.
Mireu...però ay carat!
Ara no ho trobo al sistell,
vaya...vaya quin cerbell
men dech haber descuidat!
Pero no'm cap al meu fron
com pot haver aixó estat
porto'l sistell al costat
y ara paso aquest afront.

Amo:

Tot aixó no será res;
anem, anem a sopar,
y després a descansar,
deixemho tot per després.
Pero tu Elí anirás al matí
a Miralpeix
y de romanins un feix
al tornant ne portarás.

Moro:

Molt be me está tot aixó
y de Miralpeix tornant
y al Estanyol passant
averiguaré assó.

Peret:

Mare, mare anem al llit ...

Mestressa:

Si fill, digas bona nit.

Peret:

Molt bonas y santas nits.
Deu mos vulga a tots donar,
y demá'ns podem llevar
ben bons y ben aixarits.

==== ///
====

Pot ferse acte tercer, o be que desaparega la casa de Milá: y lo Moro figura que ve de Miralpeix.

Moro:

Deixam passar per l'Estanyol
a veurer si trobo alli
la Nina que ahir troví
ja que s' va ponent lo sol.

Tarará, tarará, tarará
l'esclau de can Milá
tarará, tarará, tarará,
jo la tindre de trobar.

Ola ja la veix sentada...
avuy no la deixaré...
dins del sach la posaré,
y de tots será mirada.
Ara veuran si era axí
lo que'ls deya jo ahí.

Tan, tan, tan, tan, tan, tan, tan,
a can Milá me'n anaba.
Tan, tan, tan, tan, tan, tan, tan,
a can Milá tot cantant.

Arriba a casa Milá

Moro:

Veniu tots y la veureu
alla mateix l'he trobada
y dins del sach l'he ficada...
veyem ara que direu...
Ay...me recatxo ab tothom...
y ara tampoch lo trobo!
Quin dimoni'm fa aquest robo:
es cosa de l'altre mon.
Algun dimoni aqui
en figura d'una nina
S'deu voler burlar de mi...
y el meu cap se m'enbarina

Amo:

Elí, Elí, tal vegada
massa, ... massa... hauras begut;
y un lloch xich t'aparegut
la gran ciutat de Granada.

Moro:

Nostramo no'm dieu tal,
que lo vi may me fa mal...
Jo ahí la baix trobar,

y en la cistella posada
y abuy en lo sach lligada,
me la trobo a faltar.
Com se pot ella escapar
ja del sach, o la cistella?
Aixó es una marabella
no, no, no, no's pot duptar.

Amo:

Es cosa aixó molt seria, certament...
jo, dona, he format un pensament,
anemnos tots a la vinya en continent
nostre esclau a tots nos guiará
y tots veurem lo que tot aixó será
y lo que convinga ferse se fara.

Mestressa:

Home dius molt santament,
jo vindré també alegrement;
veurem si l'amo Milá
lo del esclau trobará.

Amo:

Vamos, dona, que'l cor no se quem fa,
me sembla cosa del Cel tot será;
Oh Santa Verge y Mare Maria,
donaunos abuy ben santa alegria
encara sia un xich tart
en tornant podrem sopar.

Mestressa:

No reparas, mon espós,
quin resplandor tant hermós?

Amo:

Si.... com unas atchas ardents jo miro,
y que ningu las aguantia me admiro:
jo ja he dit aixó es cosa del cel:
guieunos a tots arcangel San Rafael.
Ay arcangel gloriós!
Y quin cas tant portentós!

Moro:

Mireula, jo ja la veix,
ja'm pasa tot lo mateix;
aneula, aneula a buscar,
que jo no la vull tocar.

Amo:

Ay Reina del cel santa y gloriosa!
com esta lmatge vostra preciosa
habeu volgut pel Moro ser trobada

del Milá dels Farrés, per ser guardada!
 Ay, ma esposa, la guardarem a casa,
 li farem llum, li direm lo rosari....
 Y si li puguessim ferli un Santuari!
 Ay mare mia, lo meu cor se abraça!

Mestressa:

Ay si, si, car espos meu,
 essent de la Mare de Deu
 eixa Ymatge aquí trobada
 ha de ser molt venerada.
 Jo m'ajonollo de cor
 devan de vos Verge Santa,
 Yo beso la vostra planta,
 oh mare del Salvador.
 Vos sou la plena de gracia,
 vos la purissima mare
 de aquell Fill del etern Pare,
 de tots los bens eficacia.
 Vuy la casa de Milá
 Vos reseveix per Senyora,
 per sa mare y protectora;
 y sempre vos venerarà.

Moro:

Ara ja ven clar veyeu
 si deya o no veritat
 la Nina habeu trobat,
 que dieu Mare de Deu.
 Me sembla que lo cor meu
 ella tot m'ha canviat,
 i jo sere batejat
 com mos amos desitjeu.

Mestressa:

Ojalá tal alegria
 tingam o Verge Maria.

Amo:

En cas de que tot lo quens ha passat,
 donem part al nostre Senyor Curat.

Mestressa:

Si molt just molt ben pensat.

Amo:

Elí luego a la vila anirás,
 y al senyor Rector tot li contarás;
 que fassa favor de venir li dirás.

Moro:

Si aniré tot corrent,

que voldria córrer com ben.

Mestressa:

Oh mare del Salvador,
ja que un Moro os ha trobat,
conega ell la veritat,
cambieuli lo seu cor.
Feu que crega en Jesucrist
que vulga ser batejat;
que al cel pugua ser pujat
quan sortira del mon trist.

Amo:

Oh si, Verge Maria, mare nostra,
lo mateix vos suplico jo postrat;
vulgau usar de vostra gran bondat,
en gracia, que vostre poder demostra.
Vos sabeu be que sempre he desitjat
del meu esclau Moro la conversió,
feu se logre ara ab tal ocasió...
Será mon contento veural batejat.

Moro:

Senyor Rector jo revento....
Ja me podra batejar....
que lo que vaig a contar
l'umplirá el cor de contento.

Sr. Rector:

Digas Elí, que's lo que te ha passat,
que vingas a trovarme tan mudat?

Moro:

Jo en la vinya cabant
una nina vaix trobar:
me la volia portar,
y me fugia al instant.
Dos vegades això fou,
fugint del cistell y del sach;
com pot ser jo me las ach
en cas tant estrany y nou:
Los amos sen han vingut
y en la vinya l'han trobada:
y que es Ymatge sagrada
ells luego han conegut.
Ara m'envian aquí,
per demanarli el favor:
que vinga, Senyor Rector,
que'ls amos estan allí.

Sr. Rector:

Es tart... però ja vindrem,

passant primer los dos
a cal Batlle y regidors
y lo que'm de fer veurem.
Y en quant a tu, Elí,
antes de ser batejat,
has de ser ben ensenyat,
que no't pugas penedí.

Moro:

Ja li dich Senyor Rector,
que no men penediré:
tot lo que s' de fer faré:
li prometo de bon cor.

Arriban a la vinya.

Sr. Rector:

Jesus Maria mos sien la guia!
Ja veix ... no he de preguntar que's estat:
Lo Elí ja m'ho ha tot explicat,
y me sento ple de goig y alegria.
Veix l'Ymatge de la Reina del cel,
ab lo fillet Jesus, que alsa lo bras,
que en eixa vinya per ignorat cas,
escondida estava de inmemorial,
debia amagarla algun bon fiel.

==== /// ====

BALL DELS VOLUNTARIS DE L'ÀFRICA (1860-1878)

**Francesc Torné Domingo (Reus, 1820 – 1880)?
(Reus, 1860?)**

**Còpia en català de Pau Segura
Tarragona 1878**

Arxiu Joan Amades de la
Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
Caixa 19

Còpia acéfala ca. 1900
Conservada en fotocòpies a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès
Còpies de Balls Parlats de Pere Grases
(Vilafranca del Penedès, 1909 – Caracas, 2004).

Transcripció a cura de
Daniel Vilarrúbias
2020

BALL DELS VOLUNTARIS DE L'ÀFRICA

18 abril de 1878
Pau segura de Tarragona

PERSONATGES

Vell
Vella
Jordi
Dolores
Voluntari
Capità
Lluisa
Cabo
Noi
Teresa
Mariner
Corneta
Xicoira
Moro
Voluntaria 1^a, 2^a, 3^a, 4^a

BALL DELS VOLUNTARIS DE L'ÀFRICA

(Surt la Dolores amb un cantí a la ma.)

Jordi

Dolorettes, Dolorettes,
tu que vas cap a la font
tot corrent tant lleugereta
com l'aucell per dintre el bosc.

Vina, vina filla meva,
filla meva del meu cor
que vull dir-te certa cosa,
certa cosa que em fa por.

Dolores

Digues, digues que t'escolto,
que m'has fet què vols perdó?

Jordi

Tu no saps nineta meva
que allà lluny de la nació
s'insulta a nostra Espanya,
els seus escuts i els seus pendons.
Tu no saps que el crit de guerra
resona alegre per tot,
que en pes volem anar-hi

tots els joves espanyols.
Jo també, si Dolorettes,
jo no puc estar reclòs
aquest foc sagrat de pàtria
que puig em crema dins el cor.
Jo m'en vaig cap a la guerra,
tu no ploris mon amor
que encara que jo me'n vaja
no t'oblidaré pas, no.

Dolores

Tu anarte'n, tu deixar-me?
tan soleta sens consol?
no m'estimes, no m'estimes
no tens ànima ni cor.
Quant jo anava contenteta
a buscar-te un pom de flors
i a buscar-te'n aigua clara
a la font de prop del bosc.
I tu em dius a mi, Dolorettes
tu que vas cap a la font,
no corris filleta, no corris
que vull dir-te que t'estimo
i vull ser el teu espòs.
I ara aixís, cruel me deixes,
tan soleta sens consol,
no m'estimes, no m'estimes,
no tens ànima ni cor!...

Jordi

No t'estimo Dolorettes?
Més que el llum que ens dona el sol
perquè ell, si el pas m'il.lumina,
tu m'il-lumines el cor.

Dolorettes

Doncs, no em deixis.

Jordi

Filla meva no pot ser
la pàtria ho vol,
i entre la pàtria i la dona
és la pàtria qui més pot.

Dolores

Jordi, tu dius que m'estimes?
més que el llum que dóna el sol?
i prefereixes allunyar-te
per anar a buscar la mort?
Sense cuidar-te d'una trista
amarada sempre amb plors,
mentres seràs a la guerra

no tindrà més pau mon cor.
 Jordi, Jordi, mira escolta,
 ten compasió, no et moguis...
(s'agenolla)
 agenollada t'ho demano
 perquè tens d'anar-hi digas?
 no té tropas la nació
 que per ventura la reina
 demana nostres monyons?

Jordi

Dolores, has olvidat qui som?
 aquell que es bon fill d'Espanya
 i català sobre tot,
 no espera que diguin vina,
 sinó que diu, aquí sóc!
 I quant la pàtria perilla
 no s'han d'escoltar raons
 sinó anar-hi voluntaris
 a la guerra primers que tots
 i qui no ho faci d'aquest modo
 és un indigne espanyol!

Dolores

No ho diran de tu fill meu
 perquè ja et coneix totnom.

Jordi

Deixam, deixam, Doloretas
 que no puc tenir reclòs
 aquest foc sagrat de pàtria
 que em crema dins el cor.

Dolores

No te n'aniràs, t'ho juro,
 mare meva veniu vos
 ue mon Jordi va a la guerra
 i no vull que hi vagi, no.

Jordi

Calla, calla Doloretas.

Dolores

Ai mareta, mare meva,
 mare meva de mon cor
 si mon Jordi va a la guerra
 no tindreu més filla vos.

Mare

Porquè plores Doloretas?
 perquè en tens tant desconsol?
 perquè crides d'aquest modo.

Dolores

Perquè en Jordi s'envà.

Mare

A ont?

Dolores

A la guerra contra els moros.

Mare

A la guerra tu?

Jordi

Si, jo!

Mare

No volem que te n'hi vagis.

Jordi

Mare meva, sóc espanyol.

Mare

Soc ta mare i obeeixem.

Jordi

La pàtria n'és la gran mare
i si ella n'és de tothom
obeieu-la també vos.

Dolores

No m'estimes, no m'estimes.

Mare

No tens ànima ni cort!

Jordi

Deixeu-me que vaig
per les armes,
que s'acosten els minyons
i només hi falto jo

Mare i Dolores

No et deixem, mil voltas, no!

Jordi

Deixeu-me. Vaig per armes.

Jaume

Aquí son! (porta les armes a son fill)

Mare

Què has fet?

Jaume

Lo que debia, les armes entregar-li,
que la glòria és el primer
de l'Espanya, per sa història
perquè és per el bon querer.

Mare

Doncs les armes espanyoles
perdran la batalla
no anant-hi el nostre fill?
Tindrem d'estar-nos soletes
pensant que lluny de casa
no té sinó perills?

Jaume

La nostre Soberana,
la nostra gran princesa
ses joies per la guerra
ja veus com las ha cedit,
seguint tan noble exemple
no veus com fem el mateix?
Gent del poble som nosaltres,
no tenim cap joia ni tresor,
un fill ens queda, donem-lo
i donem-li un tros del cor.

Mare i Dolores

Pobretes com hem de fer-ho?

Jaume

Nosaltres som fills d'Espanya
i ens ve[n]jem d'un gran ultratge.

Dolores

Si ells s'envan
anem-hi mareta també.

Mare

Anem...

Jaume

Aixís m'agraden les dones,
mireu, mireu, com corra
la flor de Catalunya
per serres i turons
de nostra pàtria
sempre serà la ferma terra.
Visca Catalunya i Espanya!

Tots

Cap a l'Àfrica, minyons!

Pasada

Capità.

Ja s'esquinsen les ones
de l'esquena cristalada,
les naus que per tot varen
i empeny el foc i el vent.
De gom a gom van plenas
de tropes entusiastes
que valen un per cent
a Tanger, a l'Oran
a vengar l'Espanya
en el mig del mar que brama,
sembla—hi que no corre
los valerosos vaixells,
el bèlic entusiasme
i admirant el coratge
que té de la nostra terra
el desperta lleó.
A sang i a foc anem-hi
armar la guerra, guerra!
matar moros a l'Àfrica minyons.

Pasada

Voluntari 1º

Ninetes de la serra
baixeu a la planura,
deixeuse de floretes,
i de fons i rossinyols,
busquem bales i benes
per més i per ventura
volgueu ser dignes filles
i dones d'espanyols.
Veniú petit amb velles
a consolar els avis
perquè la pàtria ens crida,
tothom te que ésser soldat,
no us faci por el ser dèbils
per venjar-se d'un agravi,
sempre queda lloc i temps
i nosaltres com som joves
sempre som a la batalla,
les dones amb carinyo
que cuidin els ferits,
els nois faran cartutxos
i que endeguin la metralla,
els vells faran desfiles
tot tremolant els dits
i amb el crit de visca Espanya

corrent de serra en serra,
 clavant dons victoriosos
 dintre nostres pendons,
 i a foc i sang anem-hi
 armar la guerra, guerra!
 Correm a matar moros
 a l'Àfrica minyons!

Voluntari 2º

I vos Verge sagrada
 de Montserrat senyor[a],
 vetlleu per la victòria
 dels fills de Catalunya,
 sou vos, la protectora,
 i amb vos triumfarem
 per totes parts veurem
 la mitja lluna d'aquella terra
 que en pujen sols gloriosos
 de barres i lleons.
 Sant Jordi, Visca Espanya!
 Armen la guerra, guerra
 correm a matar moros
 a l'Àfrica minyons.

Passada

Voluntari 3º

Això és l'entusiasme
 de tot el jovent del pla,
 no tant sols de Tarragona,
 Barcelona, Reis [sic] i Valls,
 totnom se n'hi va.

Voluntari 4º

Tens raó,
 ara em recordo
 que el dimarts vareig anar
 a l'oficina a allistar-me
 i allí vaig ser testimoni
 d'un succés que es cosa gran;
 figurat que és presenta
 un minyó molt ben plantat
 amb son pare ja vellet
 i tot ple de cabells blancs,
 el vell diu amb energia
 feu el favor d'apuntar:
 Jaume i Jordi Bacarises
 voluntaris catalans,
 Vos sou massa vell,
 li digueren,
 no vos podeu allistar.
 ¿Com massa vell?

que per ventura,
no tinc molt fort el braç?
Doncs no sento en mon cor la flama
del patriotisme més gran?
Si el cor i força necessària
no sóc vell per el combat.
Pare... li contesta el jove,
assegeu-vos que hi vaig,
ja que vos no hi aneu,
vostra intenció basta,
que vostre fill en Jordi
el fusell carregarà
per vos i per ell dos bales
hi posarà d'un plegat.
El vell s'abraça amb el jove,
el jove l'estreny amb afany
i tots els que això miraven
quasibe, tots, varen plorar.

Voluntari 5º

D'això en dic espanyols,
d'això en dic catalans!

(Fugen Jaume i Margarita dient:)

Jaume

Margarita, Margarita,
fes-ne el cor ben fort,
jo t'ho dic,
no ploris ni et trastornis,
perquè s'en va nostre fill,
que la pàtria agraïda
els beneirà des d'aquí.

Margarita

La pàtria, sempre la pàtria,
en res més no pensas tu.

Voluntari 4º

Teniu raó Bacarisas,
perdoneu-me si acas vinc,
es el vostre entusiasme
que m'obliga a vindré aquí,
per presentar-vos, bon Jaume
al meu mes intim amic,
aquest és el bon Patrici
que fa moments jo li deia,
vaig veure presentar com voluntari
al vostre estimat fill.

Voluntari 5º

Doncs deu-me la mà bon Jaume

i conteu-me com amic.

Jaume

Gràcies per el bon concepte
que de vostè meresquí,
més jo sempre mestres visqui
tindrè el mateix esperit,
que era massa vell em digueren
i jo encara en el meu cor
sento bullir de manera
com en la guerra de l'any vuit,
quant del Bruch, a l'alta serra,
deia el francès atrevit
per aquí no passa Déu
que no parli llemosí

Voluntari 5º

Ja m'ho sembla el vostre Jordi

Jaume

Estic content del meu fill.

Margarita

Mireu, si l'haguéssiu al vespre,
quant estàvem recollits
quant el pobret ens llegia
l'història dels grans temps antics
n'hi havia per encantar-se,
tant sols de sentir-lo llegir,
ai el pobret de més entranyes,
que va a l'Àfrica a morir.

Voluntari 5º

Anem, anem, bona dona,
sospireu vostres sentits,
no tots hem de quedar allà,
que alguns tornaran aquí.

Margarita

Ai fill, ja és massa
que el cor m 'ho digui.

Voluntari 5º

També el cor vos pot mentir.

Margarita

No pas el cor d'una mare
que veu de lluny el perill.

Jaume

El tinc jo pas de dur-ho,
el tinc de ferro vestit?

Respon-me al veure'l marxar,
que encara vols augmentarme
les meves penes i sentits?
Aquest serà el gran coratge
que donaràs a ton fill
perquè vagi a la batalla
com un balen balandí?
I en aquests casos solemnes
que hi va la sort del país
les dones només sou bones
per fer perdre l'esperit.

Margarita

Com voleu que esperit tingui
quan a la edat que jo tinc
se m'envà un fill i filla
cap a la guerra del Rif?

Voluntari 5º

Una filla?

Margarita

Si, una noia horfaneta
que no fa molt recollirem
i la casarem amb en Jordi nostre fill.

Voluntari 5º

I s'envà?

Jaume

Com a bona esposa
seguirà la sort del marit.
(*Toca la corneta.*)

Voluntari 5º

Què serà aqueixa cornet[a],
i quin brunsit! ja em recorda!
es que anem els voluntaris de l'Àfrica.

Voluntari 4º

Visca els voluntaris de Catalunya! (*s'en va*)

Jaume

Visca el crit triunfant d'Espanya. (*arriben Jordi i Dolores*)

Jordi i Dolores

Visca la Reina!

Margarita

Vina aquí, fill de ma vida, filla meva vina aquí.

Dolores

Vos mare no ploreu,
 vos pare no estigueu tris,
 que si acas anem a la guerra
 no tots havem de morir,
 i veurem com legu legu,
 tornarem a ser aquí
 plens de glòria i de despulles
 cels indomables marroquins.
 En aquella terra estranya
 no és penseu que hem de patir,
 jo cuidaré a mon Jordi,
 mon Jordi em cuidarà a mi
 i si de cas veig la desgracia
 que es trobi en el gran perill,
 Mare meva, de muralla
 ja li servirà mon pit.

Margarita
 Filla meva!

Jaume
 Aixís, aixís!

Dolores
 Vull que vegin que la dona
 no és tan dèbil com s'ha dit,
 vull que es digui que en els casos
 en que hi va la sort del país
 no flaquejen, del contrari,
 tenem molt d'animo i de pit.

Jaume
 Déu conservi aquest coratge
 per la gloria del país.

Jordi
 Ja el baixell ens crida,
 anem nineta,
 vos, pare beneïu-nos,
 bona mare abraceu-nos
 fins una altra, adeu-siau. (*s'abraçan.*)

Voluntari 3º
 Que mos portin a la guerra
 els baixells mes presurosos
 que n'estem molt desitjosos
 de batir-se pit a pit
 la victòria serà nostra,
 puig la glòria no s'allunya
 de Sant Jordi i Catalunya
 ha de ser el nostre crit.

Voluntari 2º

Es el deure d'aquest segle
que en siguem bons catalans,
correm, baixem els contraris
sinó nosaltres podrem poc.

Voluntari 1º

Arrasant-ho tot s'escampa
per les serres marroquines,
nostres roges i morades barretines
com un riu de sang i foc.

Capità

Guerra, guerra, tant sols siguin
nostres festes, nostres gales
i al sentir bronzir les bales
els grans espatec[s] dels canons
a les llanxes, a les llanxes!
romp el vaixell prompte l'ona,
adéu-siau Tarragona!
Cap a l'Àfrica minyons!

Cabo

Desperteu-vos si de cas dormiu,
mireu que toquen diana.

Chicoria

Que toquin el que els hi dongui la gana
que aquí ja fem el cap viu.

Jordi

Aixís m'agrada minyons
que tinguem per gran hazanya
el ser ben forts en la campanya,
perquè diguin les nacions
valents soldats de l'Espanya
són com uns defensors
que són dignes sucesors
dels rudins i dels rudors,
dels soldats de Catalunya.

Dolores

Molt bon dia minyons!

Tots

Molt bon dia Dolores.

Dolores

M'assembla que deu ser hora
de pendre la matinada
i amb alguna cosa bona.

Cabo

Jo ho crec Doloretas meva

Dolores

A poc a poc.

Cabo

Calla que es broma

Chicoria

Què ens porteu?

Dolores

Bona galeta i borregos de Vilanova,
aiguardent i mal[v]asia de Sitges.

Tots

Aboca.

Cabo

Jo primer.

Chicoria

Primer jo que sóc aprop de la noia.

Cabo

A mi no em dona la gana,

Chicoria

Doncs a mi tampoc.

Cabo

Consents tu pronunciar-te contra el cabo?

Chicoria

Mestre, tractant-se de veure, no estic per cabo.

Cabo

Això es falta el respecte.

Chicoria

Jo no us falto, aboca noia.

Dolores

Doncs ara, cap de vosaltres

Tots

Ben fet, noia.

Cabo

No senyor que jo sóc primer
perquè sóc el cabo i em toca.

Dolores

Baja, feu una redona
i sortim-ne d'una vegada.

Cabo

No ens porteu alguna coca?

Dolores

Com coques? D'ont les trauré?

Chicoria

Cabo, cabo, ara si que l'heu feta,
escribiu a Barcelona
que l'enviin per telègraf.

Cabo

Chicoria,Chicoria...
(*amençant—lo amb el sable*)

Chicoria

Perdoneu, cabo Ramon.

Dolores

Allà va, vull que brindeu.

Chicoria

Doncs, brindo pel el cabo
de les coques,
perquè vagi a Tetuan
i balli una sardana amb les mones.

Cabo

Ja veuràs cara de mico
si de mi t'entens de riure!

Dolores

Fora que brindi l'altre.

Voluntari 3º

Brindo per la meva dona,
doncs encara m'enrecordo
que la vaig deixar plorosa.

Chicoria

Ara va el cabo, callem,
que'm de sentir coses bones.

Cabo

Aboca perquè els valents catalans,
amics de fer bones obras,
facin tremolar al gran moro

perquè els turbans ne serveixin d'estalvis
perquè la casola i la mitja lluna,
quedi per fer-ne pilota.

Tots

Bravo, bravo!

Chicoria

Cabo, cabo, ara si que n'heu tingut solta.

Voluntari 3º

Que brindi el sergent Jordi!

Tots

Que brindi el sargent Jordi!

Jordi

Doncs, brindo per la nostra Espanya,
que conti tants anys de glòria
perquè sia la primera de Europa,
la primera que com el temps que respectem
per força els forts castells i lleons
i les barres sanguinoses,
brindo per el nostre exèrcit,
flor de la rosa espanyola,
que per l'honra de la Pàtria
que ha donat sa sang preciosa
i per la noble Tarragona,
i per vosaltres, voluntaris,
i pel cabo que'ns escolta,
tenint tant aprop els anglesos
que no es parli mai més de cocas.

Tots

Bravo, bravo!

Voluntari 3º

Sargent, ací fora os demanen
el tinent i el Comando.

Sargent

Ja hi vaig.

Voluntari 3º

I a vos ,cantinera d'exercit, vos demana també.

Dolores

Qui és?

Voluntari 3º

Teresa m'ha dit que es deia,
mireu-la sola ara ve.

Dolores

Doncs mira abraçam Teresona,
tu també vens a aqueixes terres a patir?

Teresa

Tens raó, qui m'ho havia de dir
que vinguéssim a la guerra,
em donaves tranquil·litat
i no em pensava jo
quan posava un collbató que falta
la mare mia i el que era l'alegria
tot se'm torna desconsol,
mon pare mort de vell
i Llorens, mon estimat,
va caure al[u]ego soldat,
i no he sapigut mai res d'ell,
sol un germanet pogué quedar-se
amb ma companyia,
i luego arribà el dia
de caure soldat també,
jo al veurem tant soleta
en aqueix món sense ningú,
vaig dir al germà Ramon,
mira allí ont vagis tu
ja que m'haveu portat la sort,
sense pare estimat
i això he trobat
que se m'acabi amb una trista mort.

Dolores

Com s'entén sense esperit,
una noia aixís com tu?
Pot fer-te'n feliç algú.

Teresa

No que en tinc el cor ferit.

Dolores

Ai noia si estàs ferida
aquí estic si és necessari,
jo sóc metge i apotecari
i et curaré de seguida.

Teresa

No em curaràs tu el mal,
més per això jo t'alabo.

Cabo

Tal volta perquè sóc cabo,
mé[s] si fos un general,
anem ara en el que veig

no tinc cap jova ni vella
i farem bona parella,
tu ets maca i jo no sóc lleig.

Chicoria

Si no fosis tan gravat,
ni mig borni, ni...

Cabo

Chicoria, Chicoria, ja fa temps
que busques boira,
i em sembla que en trobaràs aviat.

Dolores

No en feu cas!

Chicoria

Ni d'ell tampoc. Toca la corneta.

Cabo

Es que fa temps Tereseta...
vol fer-me... (*toca la corneta.*)

Chicoria

La corneta! sembla que veig foc.

Teresa

Adéu, Doloretetes.

Dolores

No t'en vagis encara.

Teresa

Veig malament la cosa,
me'n vaig cap al batalló,
ja veurem, no tinc cap po
de morir sent tast desgraciada.

Dolores

Doncs, filla, dem una abraçada.

Teresa

Això sí, de tot bon cor.

Dolores

Recados a ton bon germà.

Teresa

De part teva, adéu.

Cabo

I a mi que no em doneu Teresa la vostra mà?

Teresa

Per què no?
entre persones de seny...

Cabo

Aixís m'agrada, estreny,
ai si jo fos general! (*Teresa se'n va*)

Corneta

Vegeu cabo si està bé
aquesta carta que he escrit,
doncs la meva doneta
fa molt temps que no l'he vist.

Cabo

"Estimada Lluïsa,
m'alegraré que al rebre
aquesta carta et trobis tant bé de salut
com estic jo,
sabràs que els voluntaris
han arribat bons i sans,
la música de la tropa
ve vindre amb alegria
a rebre els catalans,
tots deïan i que hom
que estava mb la boca oberta
mirant-nos desembarcà,
i sen va anar al cap de una mica,
tindria alguna feina, es clar,
però en Prim es ve quedar—se
fins al final del desembarc
i ens va fer amb entusiasme
una arenga en català,
ens va dir que recordaríem
que eran aquells,
aixís tampoc no em recorda quins
eran aquells,
però que eran catalans
i ho deïa d'una manera
tan bonic i tan engrescat,
que daba bo de sentir-ho,
vamos...t'hauria agradat
del modo que s'esplicaba,
enfilat dalt del caball
varem cridar viva Espanya
i visca la llibertat,
visca la reina i visca,
però en fi ja ho trobaràs
i ho porta el diari brusi,
no t'escriuré fins que serem a Tetuan,
i dóna recados al pare i un passiguet al Tomàs

i tu rep tots els recados
del teu home, Anton Charac.
No passis ansia que si moro,
ja ho sabràs".

Cabo

Està molt bé,
res hi falta.

Corneta

Mil gràcies senyor cabo.

Cabo

Mandad.

Sargent

A les armes minyons,
que s'està acostant
la solemne batalla,
doncs s'és donat el bell senyall del combat,
que l'hora de la victòria
ha arribat.

(Se sent el toc d'una trompeta.)

Capità

Valerosos soldats de Catalunya,
ja hi som, veurem qui es plany
més si de cas algú del perill s'allunya,
que caigui traspasat per son company,
català, Tetuan tremola
i nostra bandera per sempre
s'altessa no s'esfonsarà,
Catalans al combat, avant i enfora,
contra l'Àfrica nostres fusells,
demostrarem el que valem ara que és l'hora.

Tots

Visca Espanya minyons! a ells a ells!

Capità

Aquí minyons, visca Déu,
que no passi ni una mosca
d'aquella que porten, turbons
i cofia en lloc de gorra,
que jo ja ne enviat sis dotzenes
per fer pa i beure al Mahoma
i encara estic rabiant
perquè no pugen fer tota la grossa
d'aquí sembla que han fugit
i no fugiran per força,
han vist que no som pollastres,
sinó que son galls de cresta roja.

Dolores

Minyons, minyons!

Cabo

Que l'hi passa a la Dolores?

Dolores

Estic boja, venjança de Déu seguiu-me,
encara que sigui una dona
com n'estic desesperada
tindrè cor i tindrè força,
m'han mort en Jordi...

Cabo

Quin, al sargent?

Dolores

Si minyons, la seva sang preciosa
ja ha regat aquesta terra,
però juro que cada gota de la seva
n'ha de costar un toll a la raça mora,
no s'espanteu, encara que falti
qui ens portava,
jo em posaré al seu lloc
per mor de ser espanyola,
si acas falta homes,
sabrem posar-se les dones.

Cabo

Dolorettes, anem.

Dolores

Guerra encesa als de Mahoma,
i tormem a aquestes terres
al color de nostra gorra.
Visca Catalunya tota!

Teresa

Dolores?

Dolores

Teresa?

Teresa

Ja no tinc germà...

Dolores

Doncs vina, agafa una carabina
i a venjar-te també amb feresa.

Teresa

Com ho faré, pobra de mi?

Dolores

Que faràs si no venjar-te,
que és el modo de plorar mentres estiguis aquí,
miram a mi com no ploro
i m'han mort el meu marit,
retorna el teu esperit
i corre com quatre dels moros.

Tots

Moros, moros!
(*aquí es tiran tiros*)

Jordi

Molt bé minyons, de salvar-me.

Tots

Aquest encara belluga, mateu-los.

Jordi

Atràs, atràs.

Tots

Mori, mori.

Jordi

Atràs, vos dic,
que aquell que és bon soldat
veient-se fora del combat
respecti el seu pròxim
i al món en qualsevol part
no vull que trobin dolents,
ja que es troben en nostres mans,
l'hora dels catalans,
que és un poble de valents,
veiam si trepitja algú
nostra gorra catalana.

Moro

Gràcies del vostre comportament,
os reconec com a valent,
vos, digne fill d'un gran poble,
catalans veniu si us plau
que jo sóc un moro de pau,
vaig vestit de marroquí,
bé us parlo amb vostra veu,
es llengua de lemusins,
no, minyons, no sóc africà,
ni amic de la mitja lluna,
que jo he tingut la fortuna
d'haver nascut català.

Tots
Com?

Moro

Ja ho sabreu aviat
la meva trista nistòria
la tinc a la memòria,
fa set anys que sóc soldat,
jo tenia un capità insolent
i un dia el vaig falta el respecte,
per ma desgracia un cert dia
i per fugir del càstic
jo que m'escapo tot de seguida,
que tractant-se de la vida
no s'escolta res de ningú,
ara a Manila i pel camp corrent
tot desatinat de moros me veig voltat,
amb més llestesa que un llamp
i al donar-me ja per mort
prompte al veure el[s] seu fusells
prompte em vaig fer amb ells,
fins esperà la meva sort
i mai fer res he pogut
fins que sempre me he pensant [sic]
i avui que he entrat en combat
i avui la sort he tingut,
que me vist a fer un crit
a la colla que us voltava,
jo per salvar-vos anava
ses prompte ne caigut ferit
aquí sóc després dels anys
que trepitjo terra estava
plorant per la meva Espanya,
per Manilla i pels seus companys
i ara que us veig i tinc cor
deu-me un fusell cristià
i un vestit de català
per tornar-me el meu honor
i encara que de ma ferida
ragi la sang a doll
per[don]eu-me minyons al coll
mentres tingui un xic de vida.

Jordi

No ens podem precipità,
recordeu que esteu ferit,
que amb el mateix esperit
us podríeu pitjorar,
sé que os conec, aixís no vull,
que l'Evangeli nos diu
que el vençut caritatiu

protegeix, cull i recull.
(*S'aixeca i veu la Dolores en mig dels Voluntaris*)

Què és el que jo veig?
en perfecció de les baionetes,
veig la meva Doloretas,
la meva mitja companyia,
més ja bé tot de seguida.
Dolores!!!

Dolores

Jordi!!

Cabo

Visca el sergent!!

Jordi

I això, què vol dir minyons?

Cabo

Vol dir que estem
d'allò més contents,
perquè encara os trobem viu,
perquè la vostra Doloretas
os va veure caure.

Jordi

Doncs, no vaig tindre res de desgracia,
sabeu qui va caure ferit?
i amb sang de moros tenyit?
va ésser l'altre sargent,
ja veus Doloretas...

Dolores

Ai fill..!

Teresa

Diguem, Dolores, ara qui és més feliç?

Moro

Si que n'és.

Jordi

Que és el que os passa?

Moro

Vina Teresa, vina aquí.

Teresa

Qui sou?

Moro

En Llorens.

Teresa

En Llorens? Ai si que ho és!

Jordi

Ja sabem la seva història.

Teresa.

Ai, Llorens, si si
gràcies a Déu que et tinc!

Cabo

Sembla això un pas de comèdia,
ara és mort, ara és viu,
ara perdo ara trobo,
fet un moro conver[t]it.

Jordi

Minyons al combat!

Moro

Ara que em teniu ferit,
deu-me un fusell
que amb vosaltres vull venir.

Jordi

Dones, cuideu-lo ferit
i nosaltres a la batalla,
tornem furiosos que el general
ja ens espera,
hem de rompre les trinxeras
que conserva l'enemic,
avant, avant, foc i fora,
foc al moro i no rendim
que el general va al davant
catalans a la trinxera,
que hem de clavar la bandera
als moros de Tetuan.

El marino se'n va a trobar a la Lluisa:

Miquel

Anem Lluisa, que em respons?

Lluisa

Que sé jo senyor Miquel?

Miquel

Tens de dir-me abans de vespre
perquè marxo amb el xavet,
ja tinc tancat el registre,
la gent a bordo i bon temps,

no em falta sinó la teva resposta
per a estar tot llest.

Lluisa

Ja sap vostè que el meu pobre Antonet
va morir allà amb els moros?

Miquel

Segurissim és llegeix.

Lluisa

oi no sé pas,
com vol que ho faci
més si ho diuen els papers,
a l'últim ho hauré de creure
perquè amb això el govern cuidarà
que no hi posin cap errada.

Miquel

Això mateix.

Lluisa

Ja fa tres mesos que es fora,
tres mesos del gener,
que no m'escriu cap carta
i se'n ell com era tan prudent
que fins quan anava a la Canonja m'escribia
quatre ratlles per el primer tartaner
i sen aixís es porva...

Miquel

Aixís mateix.

Lluisa

I encara més estimant-lo
com l'estimava no voldria pas erganyar-lo.

Miquel

Això mateix.

Lluisa

I jo sent pobra per cuidar els meus fillets
jo serè la seva esposa d'aquí nou mesos, no ho sent?

Miquel

No és això el que jo volia.

Lluisa

Doncs, què volia senyor Miquel?

Miquel

Jo volia casar-me més prompte.

Lluisa

Doncs més prompte no pot ser
que vull respectar
la memòria del meu marit,
ho te entès?
(*aquí es tiren tiros*)
més què serà aquesta saragata?

Miquel

Fan salva,
ja em recordo!
es que venen els voluntaris de l'Àfrica.

Lluisa

Ay pobre Tonet,
tu ja no tornaràs. (*Plora*)

Miquel

Conformar-se.
Que hi farem!

Lluisa

Uns tindran alegria
i altres tanta tristor...

Noi

Mare, mare, anem a veure si vé.

Lluisa

Si, noi, tens raó,
anem al moll i sabren per els mateixos minyons
algunes notícies d'ells,
passí-ho bé senyor Miquel.

Miquel

Fins després estimada Lluisa.

Jaume

Si ja l'he vist,
d'alegria estic cert
que em torno boig,
si no moro avui de goig
no em moriré cap mes dia,
que guapo ve, Margarita,
som un bru soldat espanyol,
tot farreny torrat del sol,
amb una honrosa ferida.

Margarita

Ferit?

Jaume

Si, però les ferides del valent
no tenen de fer plorar,
no donar cap sentiment,
revent—se per la ventura
de sa pàtria i sa victòria
son finestres de la glòria
per ont entra la bravura.

Margarita

I Doloretas?

Jaume

També ve,
tant guapa i aguerrida,
digas ara Margarita
no et trobes avui més bé?
És una gran satisfacció
es que saludem, el poble
als que tornen del perill
saluden a nostre fill
per el seu compliment noble
que ara torna del combat
ple de glòria i de ventura.

Margarita

(S'agenolla i diu:)

Gracies, gracies, verge pura,
Mare de Déu del Claustre,
tu has calmat mon patir
rep el prec que mon cor alça
i jo et prometo anar descalça
un cop cada any al teu jardí.

Lluisa

(amb el noi a la mà.)

No ha tornat mon Antonet?

Noi

Mare, mare, el pare es mort!

Lluisa

Si fill meu del meu cor.

Noi

Sense el pare, que farem?

Lluisa

Anem cap a casa fill
mentres els uns riuen aquí
nosaltres plorem la nostra sort,
si fill meu, el teu pare és mort,

encomanem-lo a Déu.
Pare nostre...

Noi
Pare nostre...

Anton
I això, prou, prou...
jo encara sóc a la terra.

Lluisa
Ai Antonet del meu cor.
Rosa, Pepa, Maria, Magdalena,
Sr. Ramón, correu, veniu,
que el Ton ja és aquí!

Antonet
I qui vos havia dit que jo era mort?

Lluisa
Els diaris ho portaven.

Antonet
I qui en fa cas dels paperots?

Lluisa
Si no m'has escrit ni una carta...

Antonet
Qui ho ha dit?

Lluisa
Qui ho ha dit? Jo ho dic.

Antonet
Doncs t'enganyas.

Lluisa
No m'enganyo.

Antonet
Massa que tens raó,
encara la porto aquí!

Lluisa
Ai tabalot, i que pelut que vens
i que negre, sembles un facciós!

Antonet
Ni per Sans no m'ho diguis
perquè he sapigut que algun ximplet
t'ha volgut moure soroll,

però si tornava no fora mal
l'esbalot que aixís com a l'Àfrica
coneixien els moros quines son,
quines són les meves ungles...

Lluisa

Tens un nyenyo a la cara.

Antonet

Que tal noi, has sigut bon minyó?

Noi

Sí pare.

Lluisa

No gaire.

Antonet

Ola noi...

Noi

Si senyor que n'he sigut.

Miquel

Que tal Antón?

Antonet

Jo, trempat com un pinyol.

Miquel

Aixos és bo, me n'alegro.

Lluisa

Vamos, contens alguna cosa de bo.

Antonet

Tinc poc temps, però escolteu-me
que vos faré la relació
de l'ultima batalla
que vàrem tenir amb els moros.
Era el 23 de març,
que per allà a la matinada
sentim ¡Bom! la canonada
que avisaba al militar,
ens posem en moviment,
cadascú pel seu camí
amb boira que no ens veiem d'aquí
sent tant fosc, fan el senyal,
de que estessim quiets tots,
però el cor ens feia uns bots
com un gat com quan rep llenya,
a les vuit varem sentir.

A Tanger minyons i al roncar els canons
se'ns enxampla l'esperit,
a Tanger cap al combat
cridaven de dreta i esquerra,
jo que agafo la corneta
i començo a tocar a foc
se'n va moure tal monserga
per tots aquells camps
que jo no crec mai més veure
tanta i tanta masegaja,
comencen pim, pam, pum,
l'un cau, l'altre s'aixeca,
l'altre li agafa un desmai
i vet aquí el que passaba,
quins crustons la tropa!
Com a lleons cada carga que en donaven
i quin modo de tallar gorjas,
vet aquí que els fumuts dels moros
anaven voltant la tropa
i quan amb el cavall tot fent bots
el general ens diu;
Catalans, cap al riu!
I tots contra ells
animats i valents
ni espera tanta,
s'en llencen a l'altra banda
amb el fang fins a les dents
i mes llestos que mosteles
trenta mil millions de moros
feren allí los turins,
perquè los moros tenen pèls;
parats varem estar un moment
troban allí tanta gent
que ens feian foc a discreció,
però com el nostre valor
mai s'allunya tots a cor cridem;
Visca Catalunya!
i ens hi tirem a tomballons,
marroquins i catalans
agafant—los per l'orella
com qui fa rara la vetlla
estàvem tots entre mans
Jo que agafo la corneta
i toco alto el foc,
una cosa he reparat,
dos batalles que hem tingut
dos victorias hi ha hagut
en nostre primer combat
van morir en honra i glòria
nostre primer comandant
i el dia del seu sant
van tindra l'altre victòria.

Miquel

Son Sucranyes es deia.

Corneta

Senyor en el pare nostre està
al 23 San Victoria, màrtir, verge i confesor.

Miquel

Què tal hi va anar...

Corneta

De tan ampla va anar allò
i en aquella brega jo
vaig rebre aquest xiribec
i aquesta grossa cinta.

Lluisa

I que em portes d'aquest lloc?

Corneta

Té, vet aquí la barba d'un moro
perquè en netegis les pintas.

Lluisa

Fuig d'aquí putiné. Ja t'en vas?

Corneta

Sí, que els minyons tot corrent
hem vingut aquí solament
de pas a veure't a tu.

Miquel

Lluisa, que hem de fer?

Noi

Que la mare no es casarà amb vostè.

Corneta

I això, què es terra de Moros Espanya?

Miquel

Anton, per nosaltres ja ets mort.

Corneta

Ah, ja entenc,
es pensaveu que era mort?
No sé perquè Senyor Miquel
no l'hi estiro el tarot.

Miquel

I això?

Antoni

Muxoni, i comenci a tocar el dos.
Veste'n Anton, que qui es queda ja es compon!...

Lluisa

Vina aquí que ningú té culpa.

Anton

Sen així, fora raons,
treute'n aquest vestit negra
i posat el que tens més bo
que anirem cap al teatre
que fan molta bona funció
que hi ha un d'aqueixos que fan comèdia,
una comèdia que no sé
pas quin nom ara té.

Lluisa

Ja te ho diré jo: Un llibreter.

Anton

Que no...
un d'aqueixos que l'inventan
com aquell que fa funcions
al fet dit una comèdia
que hi anirem tots,
i anirem per la gran bromada
i si aquest senyor
me plantava una bullofa
l'hi plantaria una bufetada.
Posat ben maca i arregla a al xicot,
posa't aquell quempis
que encara és mig bo
de quan jo ers miliciano.

Lluisa

Aquella gorra de esclop?

Antonet

No, tira-la al mar
que allò fa anglès
i jo sóc espanyol,
baja minyons qui segueisi cap al port
n'han fet un arc de triomf
per ont hem de passar tots.

Tots

Si,si anem-hi,
que serà una gran festa!

(Fi del ball dels Voluntaris, escrit per la mà de Pau Segura en Tarragona, 18 d'abril de 1878.)

MOROS I CRISTIANS D'ALCOI – AMBAIXADES

(Alcoi, abans de 1838)

**Embajadas de Moros y Cristianos sobre la Reconquista de España,
referentes á las fiestas que en obsequio á su patron
San Jorge martir, celebra la Ciudad de Alcoy
los días 22, 23 y 24 de abril.**

Alcoy: Imp. de A. Payá e hijos, 1872

Segons

<https://moroscristiansdealcoi.blogspot.com/2009/10/text-de-les-ambaixades-mora-i-cristiana.html>
[publicades dimecres 7 de octubre de 2009]

Edició de 1872

Biblioteca de Montserrat, sense catalogar [2020]

TEXT DE LES AMBAIXADES MORA I CRISTIANA

EMBAJADA DEL MORO

Personajes.

Embajador Moro.
Embajador Cristiano.
Capitan Cristiano.
Un Centinela idem.

EMBAJADA DEL CRISTIANO

Personajes.

Embajador Cristiano.
Embajador Moro.
El Bajá.
Un Centinela Moro.

ESCENA MUDA

que tiene lugar por mañana y tarde.

Se presenta á las puertas del castillo un enviado del campo moro, que vulgarmente llaman *estafeta*, el cual entrega al centinela, y este recibe con la punta de su lanza, un pliego para el Capitan cristiano, que le entrega enseguida, y despues de pasar la vista por él varias veces, por toda respuesta hace pedazos el pliego á vista del estafeta, quien se retira furibundo á participar á su gefe el mal resultado de su comision; por lo que le envia á su embajador á fin de conseguir verbalmente el objeto del mensaje.

EMBAJADA DEL MORO

QUE SE DICE POR LA MAÑANA.

EMBAJADOR MORO

A vista del castillo dice:

Fortuna favorable,
pon en tu rueda un clavo,
y mantente involuble,
constante siempre y firme en ampararnos.
Sigán, deidad hermosa,
de tus benignas manos
las gracias que franqueas
a los felices héroes mahometanos.
Nuestras armas dichosas
se ven por vos triunfando,

ufanas y altaneras
del infelice y mísero Cristiano.
Vuestro favor, auspicio
y benéfico amparo,
nos asiste, protege,
y a miles las victorias nos ha dado.
Mi caudillo invencible
Mahomad, a cuyo brazo
no hay poder que se oponga
en todo el dilatado reino Hispano.
Aquél, que ya vencidos
numera pueblos tantos,
que no se halla guarismo
para poder siquiera numerarlos;
Aquél ante quien gime
tanto español postrado,
y se estremece y tiembla
del valor invencible de su brazo;
Aquél, en fin, insigne
y valiente soldado,
de cuyo nombre
tiembla el pobre español como azorado.
Esto os pide sumiso,
que en la empresa en que estamos
nos deis vuestra asistencia
para hollar y rendir al Alcodiano.
De valiente y guerrero
se jacta muy ufano,
pero, necio, no piensa
que el grande Mahomad es su contrario.
Será su resistencia
un valor muy incauto,
una osadía imprudente
y un arresto punible y temerario.
Llorarán cuanto antes,
sus yerros aherrojados,
arrastrando cadenas
bajo el yugo y poder del africano.
Serán a nuestras plantas
vencidos y humillados,
alfombras de honor nuestro
a pesar de su orgullo necio e insano.
Los héroes musulmanes
en su valor fiados,
impacientes esperan
el momento feliz de dar asalto.
Difíciles empresas
vencen a cada paso,
¿y esta pequeña Villa
había de servirles de embarazo?
No así lo conceptúo;
antes creo, que tanto

tardarán en rendirse,
cuanto tardáre el vernos acampados.
Cuando vean al moro
con el sable en la mano,
tan marcial, tan airoso,
tan bizarro, tan fiero y tan ufano,
temblarán esos pocos
miserables cristianos,
y a voz en grito entonces
clemencia pedirán, no hay que dudarlo.
A la plaza me acerco,
dirige, Alá, mis pasos
y pon tanta energía
a las voces que salgan de mis labios,
que convencidos queden,
que queden desengañados
y eviten el que se haga
en sus vidas y hacienda un estrago.
Acercándose al castillo dice:
Ha del muro!

CENTINELA
¿Quién llama?

EMBAJADOR MORO
Quien desea ser tu amigo, un moro que te saluda.

CENTINELA
De tu nación no he tenido amigos ni me acomodan.

EMBAJADOR MORO
Si no conoces lo fino
de los pechos mahometanos,
los desprecias sin motivo.

CENTINELA
Cuando vosotros tratáis
al cristiano con cariño,
algún interés os llama.

EMBAJADOR MORO
Engañado has discurrido,
pues hoy vengo solamente
a buscar tu beneficio.

CENTINELA
Beneficios de tu mano los detesto y abomino.

EMBAJADOR MORO
Há, que engañado que vives!
Tú mudarás de designio
cuando sepas mi intención.

Di al Gefe de ese castillo
que salga, que quiero hablarle.
Sale el Capitán y el Embajador Cristiano.

CENTINELA
Aquí llega ya el caudillo.

CAPITÁN CRISTIANO
¿Quién me llama?

MORO
Quien te estima;
quien desea ser siempre tu amigo.
Alá prospere, ó español valiente,
tus glorias, tu salud y brazo invicto.
El insigne Alamar rey de Granada
cuyos dominios vastos y estendidos
por límites tan sólo reconocen
su albedrío y voluntad, me ha distinguido
entre tantos campeones musulmanes
para enviarte salud; y así te digo
en su nombre, que está determinado
a colmarte de dones exquisitos,
conservar tus honores y grandezas,
respetar los hogares y los ritos,
de este pueblo esforzado y aliviarle
la penuria feudal, en que oprimido
yace el Alcodiano, que escasea
el preciso sustento de sus hijos.
Si me entregas las llaves de esta villa,
si depones el loco desvarío
de proclamar por rey injustamente
a ese aragonés tan fementido;
si á Alamar Mahomad rey invencible
mi estimado monarca, dais oídos,
veréis luego lo fino de su pecho,
lo amable, lo leal, lo compasivo.
Él vuestro estado mísero conoce,
él advierte y repara el gran conflicto
en que estáis, miserables alcodianos,
y es sólo su intención daros alivio.
¡Ha si su amable bondad vos conocierais!
¡si supieseis de su amor lo fino!
ni un instante tan sólo os retardarais
en hacerle señor de ese castillo.
Él os defenderá de todo riesgo,
él será vuestro escudo en los peligros,
en las desgracias será vuestro consuelo,
en penas y zozobras el asilo,
será vuestro tutor en las angustias,
y será vuestro amparo en los conflictos.
En él encontraréis no un vil tirano,

sino un conquistador y rey benigno.
 Él no será un déspota orgulloso,
 sí padre cariñoso con sus hijos.
 Yo no creo penséis en resistirle,
 pues será tal pensar vuestro esterinio.
 Son muy pocas y cortas vuestras fuerzas
 para hacer resistencia al brazo invicto
 del gran Mahomad; que ha subyugado
 los héroes valientes y aguerridos,
 que a su valor quisieron oponerse,
 y ya su necesidad lloran vencidos.
 Es su poder sin límites ni cotas
 pues es dueño y señor de cuanto ha visto.
 Véncelo todo con su solo nombre,
 tal es el miedo y pasmo que ha infundido,
 que en oyendo decir "Mahomad viene",
 se le rinden las plazas y castillos.
 Nunca acabar sería si ententase
 sus proezas y hazañas referiros.
 Y a vista de esto, ¿intentaréis vosotros
 sus fuerzas resistir? ¡Ah!, no confío
 penséis tan poco cuerdos, pues sería
 buscaros la ruina y precipicio.
 No os detengáis, resolvéos pronto,
 pues conozco que estáis aún indecisos.
 Mirad qué respondéis, pues mis soldados
 el resultado del mensaje mío
 en esos montes esperan impacientes
 ansiosos de llegar pronto a este sitio.

CAPITÁN

He oído tu arrogancia
 y me displace tu soberbia vana;
 no es valor la jactancia;
 en la guerra el que menos habla, gana;
 pues la lengua apreciada
 en la escuela de Marte, es la espada.
 Rendidos miramientos
 afectas con tus muchas
 expresiones, pero es por cumplimiento
 sin que pasen a más tus intenciones.
 Mucho prometes ahora,
 más nada cumplirás llegada la hora.
 Mi Embajador las veces tiene
 de responder á tu persona.

CRISTIANO

Al que te envia, dirás, que pocas veces
 se viò en el español, la villanía,
 de entregar los castillos y las plazas,
 sorprendido de dichos y amenazas.
 Con la espada en la mano,

defendiendo los fueros del monarca,
vertiendo muy ufano
su sangre noble a golpes de la parca
entrega el español las fortalezas,
pero no seducido de promesas.

MORO

Ha, deslumbrado! Mi oferta despreciáis?
Sobre vosotros en el punto mismo,
va a caer el rigor del rey mi amo;
el crudo golpe del fatal cuchillo
que con ferima rabia mis soldados
descargarán en el marcial conflicto
sin perdonar edad, sexo ni estado.

CRISTIANO

Basta, moro, no más; obra a tu arbitrio,
que yo he resuelto ya verter mi sangre
por Dios, la patria y por el rey que sirvo.

MORO

Pues ya que sordo estás a mis promesas,
ya que te burlas del esfuerzo mío,
ya que no te intimidan mis falanges,
ya que desprecias los funestos filos
de mi alfanje, que tienen por costumbre
rendir al paso que se ven sus brillos,
llegó ya el lance; el aciago día,
en que, para mi gloria y tu castigo,
bajen los torreones de ese muro,
los altos chapiteles y edificios
de esa Villa, a besar con vilipendio
mi planta victoriosa, demolidos.
Esa será la gloria de este pueblo
gloria que no dispenso a los vecinos,
porque en cuanto entre en él, sin quedar uno,
serán todos pasados a cuchillo.
Consumirá la llama vuestras casas,
devastará vuestros hogares ricos,
todo será pavor, susto y espanto:
desolación, saqueo y exterminio.

CRISTIANO

Ciego, desventurado ismaelita,
Si tú hubieras tenido otros principios,
te diría que en mí obra una fuerza
superior a la tuya, pues confío
en el brazo invencible del Eterno;
tengo el carácter de su Hijo ungido,
llevo en mis triunfadores estandartes
la augusta insignia en que morir quiso
la muerte más atroz e ignominiosa,

derramando el licor, licor divino
 de su sangre, y salvar al mundo todo
 que gemía esperando, aunque cautivo,
 en la horrenda opresión de su pecado.
 Con esta insignia quebrantó sus grillos
 rompió con esta insignia sus cadenas,
 fue el reino del bárotro¹⁰ destruido,
 triunfó de Lucifer, venció a la muerte,
 cambió los ayes en alegres himnos.
 Pues con la misma insignia en este día,
 espero yo triunfar de tu atrevido,
 de tu bárbaro indómito coraje,
 con general aplauso y regocijo.
 Espero ver tus africanas hueste
 alternando con quejas y suspiros
 detestar, maldecir la infatuada
 empresa de su pérfido caudillo:
 espero, en fin, ver a mi pueblo triste,
 libre de las penurias de este sitio,
 cantar alegres motes y alabanzas,
 al Dios Santo, al Dios fuerte, agradecidos,
 y adornar los dindeles de sus templos,
 en¹¹ los trofeos que haya conseguido
 en la victoria que impaciente esperas.

MORO

Sella tu labio y no tan presumido
 des por hecho lo que la suerte
 de las armas dará por decidido;
 la fátua arrogancia me ha enseñado....

CRISTIANO

Yo apoyo mi arrogancia en Jesucristo.

MORO

Es un falso profeta...

CRISTIANO

Ha blasfemo! Teme los rayos, teme los castigos
 de su poder invicto e insuperable.
 El tornará la venganza de sus hijos,
 sembrará el terror, susto y desorden
 sobre tus huestes...

MORO

Soldados míos! al arma, al arma! y esperimenten
 los cristianos el cruel estrago, los agudos filos
 de vuestras impertérritas cuchillas.
 Viva Alamar! trepemos al castillo.

¹⁰ infern.

¹¹ con

CRISTIANO.
Viva España y defendamos la fe de Jesu-Cristo.¹²

¹² Avui diuen “¡Alcoyans! Per Sant Jordi i Aragó a defensar la fé de Jesucrist!!!”

EMBAJADA DEL CRISTIANO

QUE SE DICE POR LA TARDE.

EMBAJADOR CRISTIANO

A vista del castillo dice:

El corazon de penas combatido,
inundando los ojos triste llanto,
en congoja y dolores sumergido
sin fuerzas á la fuerza del quebranto,
el pecho lastimosamente herido,
á mi mismo me causa horror y espanto,
y es tan fuerte la voz de mi lamento,
que de luto encapota todo el viento.

A la orilla del Serpis transparente
que Alcoy mi Pátria con cristales baña,
y con su hermosa y líquida corriente,
matiza de verdores la campaña;
sentado el Alcodiano y hace fuente
de sus hojos llorando; ¡pena estraña!
tanto que los cristales que ha vertido,
el Serpis en el Ponto ha convertido.
Llora con gran motivo el Alcodiano,
al mirar á su Pátria dulce amada
en poder del bárbaro mahometano,
la media luna ufana y exaltada,
poseyendo sus bienes inhumano,
la ley de Jesu-Cristo arruinada,
triumfante el Alcoran y secta mora,
este dolor le oprime y le devora.

Permitiréis excelso Soberano,
quede dueño de Alcoy el moro altivo!
vencido vuestro hijo el Alcodiano!
de el Altar el ministro fugitivo!
no así, gran Dios, sed para el cristiano
Padre clemente, pio y compasivo,
haced posean de nuevo sus hogares,
y renuévese el culto á los Altares.
Vuestro templo, Señor, profana el moro
con el inmundo rito de Mahoma,
el infame agareno con desdoro
tenaz dictamen por engaño toma
en vuestra casa, en la cual sonoro
el himno resonó, donde el aroma
perfumaba las Ara de María
y las vuestras, gran Dios, con alegría.
No permitais, Señor, que mas se alargue
este terrible cuan penoso asedio,
ni que la fuerza mora no recargue
los males que se miran sin remedio;
no permitais, Señor, que mas embargue
el mísero Alcodiano triste tedio;

haced consiga el lauro y la victoria,
 para honra vuestra, vuestro culto y gloria.
 Vuestro brazo terrible y formidable,
 que en el Bermejo á miles hundió un dia
 aquel cuyo poder incontrastable
 reduce á nada la vana altanería;
 venga en nuestra defensa, ¡oh Dios amable!
 nuestra firme esperanza en Vos confía,
 sed espada y escudo en esta guerra,
 la media luna derribad por tierra.
 Protegednos, Sagrada Virgen pura,
 asistid á mi gente amilanada,
 porque ya su constancia mal segura
 con el despojo de su Pátria amada,
 abulta de sus males la amargura
 donde la voluntad desanimada
 fuerza al fastidio, miedo á los rigores,
 temor al daño, ódio á clamores.
 Enviadnos Señor, á Jorge amado
 nuestro Patron insigne, y con su espada
 esté en aquesta lid á nuestro lado,
 quede á sus sacros pues desecha, hollada
 la media luna, quede arruinada
 el pérfido Alcoran, secta malvada;
 véase el Alcodiano con su asilo
 libre del duro y agareno filo.
Acercándose al Castillo dice.
 Há del Castillo? ¡Ah del fuerte?¹³

CENTINELA
 ¿Quién vive?

EMBAJADOR CRISTIANO
 España.¹⁴

¹³ Avui diuen aquest fragment traduït al català: “*Mon cor pels sofriments tan combatut, torturat de tristesa i desengany; l'angoixa i el dolor del bé perdut mostrar em fan als ulls el més trist plany. La desgràcia fereix el meu afany i em causa horror el veure'm caigut, i és tan forta la veu del meu lament, que de dol s'encapota tot el vent. A la vora del Serpis, riu tranquil que Alcoi, ma pàtria, generosament banya, i amb la seua corrent bella i gentil que matisa de verd vall i muntanya, pensatiu l'alcoià plora febril del funest desconsol sa pena estranya, i mil llàgrimes tristes ha vessat en veure's del seu poble desterrat. L'angúnia amb que hui plora l'alcoyà en contemplar sa pàtria, dolça amada, en poder del cruel mahometà; la mitja lluna ufana i exaltada, posseint els seus bens tan inhumà; la llei de Jesucrist arruinada, victoriós l'Alcorà i la secta mora, és dolor que asfixia i el devora, ¿Permitireu, oh Déu i Sobirà; quede Senyor d' Alcoi el moro altiu, derrotat vostre fill que és bon cristià i de l'ara el ministre fugitiu? No així, ¡oh gran Déu!, estel de l'alcoyà, Pare clement, pietós i compassiu; feu que cobren de nou els seus fogars i torne el culte a Crist en els altars. Vostre temple Senyor, s'ha profanat amb la falsa creença de Mahoma: el moro sacrilegis forja i la creu al seu pas trista es desploma. No puc veure ja tanta malvestat on l'himne ressonava i, ple d'aroma, perfumava les ares de Mariola i les vostres, gran Déu, amb alegria. ¡No permetiu, Senyor, que més s'allargue aquesta opressió del moro sense llei, i que la força als alcoyans embargue de mals que no tindrien ja remei. No permetiu Senyor que ara ens amargue el tedi i l'abandó en este servei! Feu-nos vèncer la musulmana escòria i assolirem l'honor de la victòria. Vostre poder diví, incommensurable, que al Mar Roig a milers enfonsà un dia, aquell quin poder incontrastable pot fer pels l'atrevida gosadia. Vine en nostra defensa, oh Déu amable! Nostra ferma esperança en Vós confia! Sigau escut i espasa en esta guerra, la mitja lluna enderroqueu per terra! Protegiu-nos, sagrada Verge Pura! Doneu alé a ma gent intimidada, perquè va sa constància poc segura amb les despulles de sa pàtria amada. Ha augmentat de les penes l'amargura a on la voluntat, desanimada, força al greu fàstic, fa por pels rigors, temença al dany i odi a les clamors! Envieu-nos, Senyor, a Sant Jordi amat, nostre insigne Patró, flama sagrada, i que ens done en la lluita el bon costat. Quede a les seues plantes espoliada la mitja lluna, quede arruïnada el pèrfid Alcorà, secta malvada, i veja's l'alcoyà lliure i en pau de l'enemic que vol tornar-lo esclau. Ah del castillo! Ah del fuerte!”*

¹⁴ Avui diuen: “Valencia, mi patria.”

CENTINELA

Y qué pretendes, cristiano?

CRISTIANO

Vengo a dar una embajada
al Gefe de ese Castillo;
avísale, di que salga.

CENTINELA

Aún insistís, infelices
en importunas demandas?
Aún no estáis desengañados?
Aún queréis pruebas más claras,
testimonios más patentes
del poder de nuestras armas
Confesaos inferiores,
humillad vuestra arrogancia,
deponed vuestra soberbia,
cese ya vuestra jactancia;
buscad otro domicilio,
que en Alcoy ya no hay entrada,
pues necios la despreciasteis
cuando con paz se os brindaba.
Vuestra inútil resistencia
ha sido el fomen y causa
para que halleis al amparo
de Alcoy las puertas cerradas.

CRISTIANO

No es tu inspeccion¹⁵ centinela,
más que el pasar la palabra;
cumple con tu obligación
si sabes las ordenanzas.
Di á tu Gefe que le espero;
porque sinó á voces altas
yo mismo le llamaré.
Qué respondes? di, qué aguardas?

Salen el Bajá y el Embajador Moro.

BAJÁ

No te impacientes cristiano,
y mira que la desgracia
va en pos de todos vosotros;
no es tiempo ya de esa insana
infatuada altivez, sí de venera las altas
vencedoras medias Lunas
y banderas otomanas.¹⁶

¹⁵ Avui diuen "misión".

¹⁶ Avui diuen "musulmanas".

CRISTIANO

Es verdad; pero el vencido
nunca señor se le trata
ni menos se le recibe con tal desprecio;
la España trata á los Embajadores
como a personas sagradas
y como a tales les mira.
No un centinela, el monarca
es quien le recibe afable,
les venera y agasaja.
A más de esto, mi impaciencia
procedía y dimanaba, del deseo que tenía
de ponerme á vuestras plantas
y cumplir mi comisión.

BAJÁ

Dila, pues, pronto.

CRISTIANO

Escuchadla.

Bajá insigne, guerrero valeroso,
cuyas proezas y heroicas hazañas
preconiza y publica por el orbe
el sonoro clarín de inmortal fama.
Oye atento, señor, (para bien vuestro)
mi comisión, mi cargo, y mi embajada.
Digresiones e hipérboles fingidas,
adulaciones y lisonjas vanas
escusaré en un todo, pues quiero
gastar como Español pocas palabras.
Y si acaso lo vivo de mi genio
agregado al dolor que me acompaña,
me hiciese prorumpir en espresiones
menos atentas y poco moderadas,
desde ahora para entonces os suplico,
que procuréis, señor, disimularlas.
Esta villa que estáis ahora ocupando
es mi madre, señor, pues es mi Pátria;
y al mirarla en poder de agenos dueños,
de tristeza y dolor se oprime mi alma.
De mis padres y abuelos es sepulcro,
pues sus huesos en paz ahí descansan;
esta memoria es siempre que devora
con dolor indecible mis entrañas.
¿Y juzgaréis poder desentenderme
con criminal olvido de esta causa?
De una parte, el amor que la profeso;
de otra, el derecho al dominio me coartan
a defenderla a costa de mi sangre,
y a costa de mi vida rescatarla.
Lo mismo que yo digo dicen todos

mis hermanos y amados camaradas;
 ellos desean lo que yo deseo,
 que es el ver nuestra Pátria restaurada,
 restituidas sus familias todas,
 a sus propios hogares, a sus casas.
 Esto, sumiso, os pide el Alcodiano,
 á esto se reduce mi demanda;
 en paz dejadnos; ésta es nuestra tierra,
 nuestra cuna feliz, nuestra morada:
 id á ocupar aquella en que nacisteis,
 que el derecho de gentes ya declara
 que cada cual ocupe aquella tierra
 que del Cielo heredó: esa infundada
 ambición y codicia que os domina
 en querer ocupar toda la España,
 soy de sentir y creo no engañarme,
 que os tienen que costar sobrada cara.
 Mis amados patricios, impacientes,
 de mi mensaje la respuesta aguardan,
 y en caso de no hacer lo que yo os pido,
 un terrible escarmiento se os prepara.
 ¿Visteis acaso un río caudaloso,
 cuyas corrientes las detiene ó para
 un fuerte malecón, y apenas á éste
 rompe el ímpetu fiero de las aguas,
 su curso detenido con violencia
 y furor indecible por donde pasa
 todo lo arrolla, destroza y aniquila,
 y tras sí, con rigor todo lo arrastra?
 No de otra suerte vendrán sobre vosotros
 los Alcodianos con fiereza tanta,
 que seréis de su ira vil trofeo,
 mísero estrago de su furia y saña.
 Esto os prevengo para que prudentes,
 procuréis precaver vuestra desgracia.
 De nuestra parte está el Omnipotente
 aquél que á su poder nadie contrasta;
 vuestra injusticia la conoce y mira
 y es preciso defienda nuestra causa.
 El enviará al Hailí¹⁷ triunfante,
 ya me entendéis, a Jorge, cuya espada
 con fuerza irresistible y formidable
 cortará, cual segur, moras gargantas.

[No os preciéis de invencibles, pues ya visteis
 que un Sacerdote solo, vuestra entrada
 impidióal con denuedo nunca visto,
 ocupando en su diestra una bisarma.
 Si un hombre solo á todos os contuvo,
 si solo un Torregrosa os embaraza,

¹⁷ Avui diuen "Walí".

si solo un Alcodiano os ha hecho frente,
 ¿En qué fundáis, decid, la confianza?
 ¿Qué será cuando todos reunidos
 os den asalto con leonina rabia?
 ¿Qué caudillos os quedan agarenos?
 si muertos en campo de batalla
 estan, Alazarach, y el gran Zulema,
 Abraí, Alabés, Reduán y Alba?
 Si los anales de la historia antigua
 con reflexión leyeráis allí hallarías
 las victorias, que Godos y Españoles,
 obtuvieron de huestes otomanas.
 En la cueva feliz de Covadonga
 una reliquia de Godos muy escasa
 os venció, destrozó y os puso en fuga
 sobre ser vuestra gente cien veces doblada,
 pues para cada godo, en dicha guerra,
 cien moros por lo menos se contaban.
 El poder del gran Dios allí se vio
 pues desgajándose el monte Liebana,
 mató sesenta mil del campo vuestro
 y quedó por los godos la batalla.
 El héroe burgalés, el Cid insigne,
 ¿cuántas banderas holló mahometanas?
 El inmortal Pelayo, hijo de Favila,
 garcía Iñigo y demas Monarcas
 ¿no fueron vuestra ruina y vuestro azote?
 Y sobre todos, el que Dios depara
 en nuestros días para ser, sin duda,
 feliz restaurador de toda España,
 el inmortal, invicto Rey Don Jaime,
 feliz aragonés de excelsa fama,
 cuyas victorias igualan por entero
 al número que ha dado de batallas.]¹⁸

Treinta y nueve hasta el día son sus triunfos,
 el gran conquistador todos le llaman,
 temedle pues, temedle, muzulmanes,

¹⁸ Avui diuen: "No os preciéis de invencibles, pues ya visteis al Walí en Huesca, en la feroz batalla de Alcoraz; en la toma de Mallorca; en Valencia, de nuevo hecha cristiana tras la acción del Puig de Santa Maria y en la gloriosa batalla de Alfama, donde os derrotó en fuga vergonzosa. ¿En qué fundáis, decid, la confianza? ¿Qué será de vosotros con tal Jefe, si los alcoyanos en unida alianza esfuerzan su coraje y arremeten al asalto con leonina rabia? ¿Qué caudillos os quedan sarracenos? Fenecida ya está la noble casta de Almanzor, de Yusuf, de Abderramán, héroes de la furia musulmana. No blasones con Al-Azraq, Zulema, Abraham, Alabés, Reduán y Alba; os han de ser de muy poco remedio, pues son mezquinos de poder y alma. Si los anales de la historia antigua con reflexión leyeráis y estudiarais, sabríais las victorias conseguidas en nuestra Reconquista, iluminada por un poder celeste en el combate venciendo a toda fuerza mahometana. En la cueva triunfal de Covadonga una hueste asturiana muy escasos venció, destrozó y os puso en fuga a pesar de ser pocos en batalla, pues por cada cristiano en dicha guerra cien moros por lo menos se contaban. El poder del gran Dios allí se vio y quedó por los nuestros la cruzada. Pelayo en Covadonga y en Asturias, Alfonso en tierras de León, hollaban vuestro furor; también Fernán González os venció en la llanura castellana; Sancho el Mayor opuso a vuestro embate su poder en el suelo de Navarra; Wifredo y Ramón Berenguer rompieron vuestro ataque a la tierra catalana, y en Aragón, Ramiro os venció a todos juntando con la Cruz su noble espada. El héroe burgalés, el Cid insigne, ¿cuántas banderas holló mahometanas? Todos fueron vuestra ruina y azote! Y, sobre todos, el que Dios depara en nuestros días para ser, sin duda, feliz restaurador de un Reino en marcha, el inmortal, invicto Rey Don Jaume, feliz aragonés de excelsa fama, cuyos triunfos igualan por entero el número que ha dado de batallas."

Queda clara la relectura històrica i patriòtica contemporània.

que apenas sepa que esta villa se halla
 en poder de vosotros, cual saeta
 vendrá a este campo a tomar venganza.
 ¡Pero qué es lo que digo yo cobarde!
 Antes que sepa noticia tan infausta
 vengaremos nosotros el agravio;
 que el marcial Alcodiano aún se halla
 con valor, con esfuerzo y ardimiento
 para eclipsar las lunas otomanas.¹⁹
 Gustosos verterán su noble sangre
 por la Ley, por el Rey y por la Pátria
 Resueltos a ello están; esto supuesto,
 mirad qué respondéis a mi demanda.
 Si acaso resolvéis aquí quedaros,
 la ruina y la muerte se os prepara;
 pero si queréis, (pensando cuerdos)
 volvernó a entregar la Villa y plaza,
 os saldréis sin lesión; y en fe de ello
 desde ahora os empeño mi palabra;
 mirad qué respondéis, pues impacientes
 mis compatriotas la respuesta aguardan.

BAJÁ

Si no te indemnizase de embajador el nombre,
 te aseguro que puede que llegase
 mi cólera y furor a tanto apuro,
 que entre mis fuertes y membrudos brazos,
 te hiciere, español vil,²⁰ cien mil pedazos.

(al Embajador)

Responded á la embajada;
 di a esa mísera gente,
 que la espero cuanto antes,
 pues se me parecen siglos los instantes.

EMBAJADOR MORO

Qué poca fuerza os hace
 vuestra ruina y desgracia.
 ¡Aún habláis altaneros, con despreciable arrogancia!
 No merecía respuesta tu embajada temeraria,
 mas ve y dile al que te envía
 que aquí Mahomad²¹ aguarda.
 Di a Pelayo que resurja, dile al gran Cid que renazca,
 dile al hijo de Favila y a los demás que decantas,
 que se unan a ese rey aragonés de alta fama,
 Vengan con todas sus huestes
 y sus victoriosas armas, que de escabel servirán
 a las invencibles plantas
 del grande Mahomat que es el terror de toda España.

¹⁹ Avui diuen "mahometanas".

²⁰ Avui diuen "aragonés".

²¹ Avui diuen "Al-Azraq".

Si Don Jaime sus victorias numera por sus batallas,
según ufano nos dices, puede que sea llegada
la hora en que ha de empezar
sólo a enumerar desgracias;
van á fenecer sus dichas y una terrible mudanza
conocerá cuanto antes, que ese orgullo, esa arrogancia,
esa insufrible altivez, esa molesta y pesada
vanagloria, Mahomad es el que tiene que ajarla.
Si nosotros le buscamos ¿tú con él nos amenazas?
Nuestro gran gusto sería que ahora se avistara
por la cumbre de esos montes
y a estos valles bajara, a vindicar, como dices,
vuestra vejación²² e infamia,
para que vieses, cristiano, su altivez pronto humillada.
Nos arguyes sobre el derecho
de posesión de tu Pátria;
es quimérica disputa e invención sólo soñada.
Si vosotros despreciasteis las ofertas tan bizarras²³
con que se os brindó, id ahora
a llorar vuestra desgracia
a otro sitio, que en Alcoy
no hay cabida, no hay entrada.
Si con armas pretendéis desalojarnos,
qué infaustas desgracias se os esperan
y sin remedio os aguardan!
Cristiano, piénsalo bien,
di a tu gente que se vaya,
que busque amparo y retiro
en las cuevas o montañas;
que viva en paz un tiempo
si es que la vida le agrada;
mas si acaso, aborrecido,
la muerte gustoso abraza,
di que venga, que en el sable
mahometano ha de hallarla.

CRISTIANO

Vengaremos nuestra injuria
y si acaso en la campaña
morimos, será con honra,
que el honor es lo que abraza
en toda acción el cristiano,
no ambición desordenada,
como domina a vosotros.

MORO

Modera locas palabras, refrena tus locos dichos
que tu libertad se pasa
á ser una desvergüenza

²² Original "vejetacion".

²³ Actualment "honradas".

muy punible y temeraria.

CRISTIANO

¿Desvergüenza es la verdad?
De esa suerte, moro, hablas
porque el muro te defiende,
yo vengaré tu arrogancia.

De desvergonzado y loco ¿me vilipendias y tratas?
¿Necios, dices, son mis dichos,
porque vindico mi fama?
Hablas con tal libertad
porque el castillo te ampara!

MORO

También en medio del campo
con la lengua de la espada hablaré cuando tú gustes.

CRISTIANO

Pronto será.

MORO

¡Ea! Marcha. Y ven luego, que te espero.

CRISTIANO

Vendré a humillar tu arrogancia.

MORO

Vendrás á ecsaltar mi honor.

CRISTIANO

Vendré a vindicar mi fama.

MORO

Vendrás a ser el tapiz de las huestes mahometanas.

CRISTIANO

Aborrezco tanto orgullo...

MORO

Me fastidian tus palabras.

CRISTIANO

Callemos y en la ocasión hablen las espadas.

MORO

Di á los tuyos: guerra, guerra.

CRISTIANO

Di a los tuyos: arma(s), arma(s)!

FIN

Representacions festives de l'alteritat a Catalunya.

El Ball de *La Patera* d'Igualada:
un entremès de moros i cristians,
del Corpus a la Festa Major.

Volum III – Músiques. Imatges.

Tesi doctoral de Daniel Vilarrúbias Cuadras

Direcció:

Dra. Maria Garganté Llanes
Dr. Eduardo Carrero Santamaría

Universitat Autònoma de Barcelona

Doctorat en Història de l'Art i Musicologia

Departament d'Art i de Musicologia

Universitat Autònoma de Barcelona

2021

Índex de continguts del Volum III

MÚSIQUES HISTÒRIQUES DE L'ALTERITAT FESTIVA.....	ix
Ball de <i>La Patera</i> d'Igualada (ca.1675-1896).....	1
Ball de Cavallets d'Igualada (ca.1859-1922)	1
1. Cavallets de Santa Tecla (Tarragona, 1692?-1820)	2
2. Ball de Cavallets, possiblement de Tarragona o Reus (ca. 1800).....	2
3. Ball de Viena (Igualada? 1733-1840)	2
4. Ball de Galeres (Os de Balaguer, ca. 1769?)	3
5. Cavalleria (Fanfàrria militar)	3
6a. Mata degolla	3
6b. Matadegolla (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols).....	4
7. Ball Pla (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols).....	5
8. Contrapàs (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols).....	6
9. Sardana curta "La Pastoreta" (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols).....	7
10. Sardana curta "L'Antiga" (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols).....	8
11. Moros i Cristians (ca. 1800, sense localitzar).....	9
12. Ball dels Hortolans (ca. 1800, sense localitzar).....	9
13. Ball de Galeres i Ball de Cavallets de Reus (ca. 1800-1833).....	10
14. Ball de Moros i Cristians de Reus (ca. 1800-1833)	10
15. Ball de Moros i Cristians a Tarragona, Lleida i el Penedès (s. XIX)	10
16a. Ball de Moros i Cristians al Penedès i Camp de Tarragona (s. XIX)	11
16b. Ball de Moros i Cristians al Penedès i Camp de Tarragona (Creixell, s. XIX)	11
17. Ball de Cavallets de Santa Cristina d'Aro (s. XIX)	11
18. Ball de Cavallets de Sant Feliu de Guíxols (s. XIX).....	12
19. Ball de Sebastiana del Castillo (s. XIX)	12
20. Ball de Cotonines (Cavallets de Vilafranca del Penedès) (s. XIX-XX).....	12
21. Ball de Cotonines – <i>Pavana</i> (Cavallets de Vilafranca del Penedès) (s. XVII-XX)	13
22. Ball de Turcs i Cavallets (Berga, 1888)	13
23. Ball de Cavallets d'Olot (ca.1860-1870)	14
24. Ball de Sant Jaume de Vallespinosa (s. XIX)	14
25. Ball de Sant Sebastià de Viladellops (s. XIX).....	15
26. Ball de Sant Francesc (Vilanova i la Geltrú, Igualada? s. XIX)	15
27. Ball de Santa Margarida de Vilanova i la Geltrú (s. XIX).....	15
28. Ball del Vinyet de Sitges (s. XIX)	16
29. Ball de Guzmán el Bueno a Hostafrancs (s. XIX).....	16
30. Ball dels Moretons de Manacor(s. XIX).....	17
31. Ball dels Indis de Manacor(s. XIX)	17
32. Ball dels Indis de Manacor(s. XIX)	17
33. Ball dels Voluntaris d'Àfrica (s. XIX).....	18
34. Ball de Don Jacinto y Doña Eleonor de Montblanc (s. XIX)	18
35. Ball de Marcos Vicente de Vinaixa (s. XIX)	18
36. Ball de Marcos Vicente de Vilanova i la Geltrú (s. XIX)	18
37. Ball de Marcos Vicente de La Bisbal del Penedès (s. XIX).....	19
38. Ball de Mossèn Joan de Vic de Reus (ca.1800-1833).....	19
39. Ball de Mossèn Joan de Vic de Reus (ca.1800-1833).....	19
40. Tonada de la Mahoma de Bocairent (s.XIX)	20
41. Tonada de la Carassa a Tamarit de Llitera (s.XIX).....	20
IMATGES DE L'ALTERITAT FESTIVA	25

Representacions festives de l'alteritat a Catalunya.

La Patera d'Igualada: un entremès de moros i cristians del Corpus a la Festa Major.

QUARTA PART: MÚSIQUES HISTÒRIQUES DE L'ALTERITAT FESTIVA

MÚSIQUES HISTÒRIQUES DE L'ALTERITAT FESTIVA

MÚSIQUES HISTÒRIQUES DE L'ALTERITAT FESTIVA
MOROS I CRISTIANS – BALLS DE CAVALLETS

Ball de *La Patera* d'Igualada (ca.1675-1896)

CASTELLÀ 1905, capítol IX.

El ritme (segons CASTELLÀ 1905)

Musical notation for the rhythm of 'La Patera', consisting of two staves. The first staff is in bass clef with a 3/8 time signature. The second staff is in treble clef with a 2/4 time signature, followed by a 3/8 time signature, and then a 2/4 time signature. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line and the marking 'D. C.'.

La cantarella (segons CASTELLÀ 1905)

Musical notation for the cantarella of 'La Patera', consisting of two staves. The first staff is in treble clef with a 3/8 time signature. The lyrics 'Pa - te - ra pa - tum, Pa - te - ra pa - tum, Pa -' are written below the notes. The second staff is in treble clef with a 2/4 time signature, followed by a 3/8 time signature, and then a 2/4 time signature. The lyrics 'te - ra pa - tum, las ba - nyas de fum las ba - nyas de fum.' are written below the notes. The piece concludes with a double bar line and the marking 'D. C.'.

Harmonització (segons CASTELLÀ 1905)

Musical notation for the harmonization of 'La Patera', consisting of two staves. The first staff is in treble clef with a 3/8 time signature. The second staff is in bass clef with a 3/8 time signature. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line and the marking 'D. C.'.

Ball de Cavallets d'Igualada (ca.1859-1922)

CASTELLÀ 1905, capítol VII.

Musical notation for the ball of 'Cavallets', consisting of four staves. The first staff is in treble clef with a 2/4 time signature. The second staff is in treble clef with a 2/4 time signature. The third staff is in treble clef with a 2/4 time signature. The fourth staff is in treble clef with a 3/8 time signature. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line and the marking 'D. C.'.

1. Cavallets de Santa Tecla (Tarragona, 1692?-1820)

Arxiu Capítular d'Urgell. Música Instrumental, caixa 9. *Bayles del dia de Sta. Thecla*.

Caballets

[Balls de Santa Tecla de Tarragona, ca. 1800]

Musical score for 'Caballets' in 2/4 time, featuring a treble and bass clef. The piece is in a minor key and consists of two systems of staves. The first system shows the beginning of the piece with a key signature of one flat and a common time signature of 2/4. The second system continues the piece, ending with a double bar line.

2. Ball de Cavallets, possiblement de Tarragona o Reus (ca. 1800).

Llibre d'orgue de Banyoles. OCPC, B-143. Foli 9v.

Vall dels Caballets

Musical score for 'Vall dels Caballets' in 2/4 time, featuring a treble clef. The piece is in a minor key and consists of two systems of staves. The first system shows the beginning of the piece with a key signature of one flat and a common time signature of 2/4. The second system continues the piece, ending with a double bar line.

3. Ball de Viena (Igalada? 1733-1840)

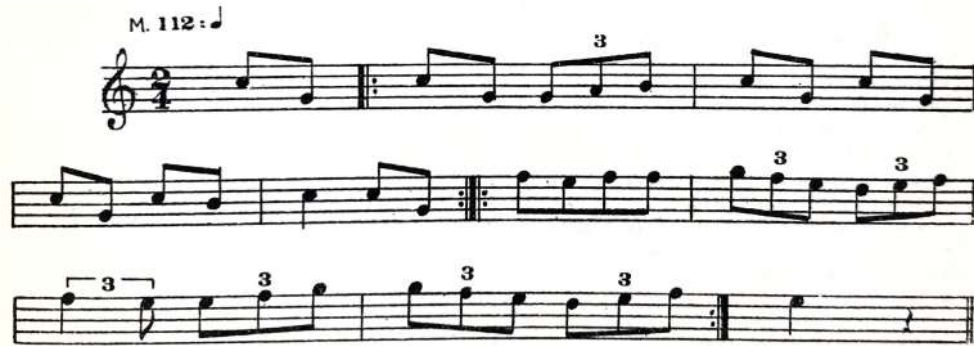
Llibre d'orgue de Prats de Rei, pàgina 2. VILARRÚBIAS 2018, pàgina 26.

Ball de Viena

Musical score for 'Ball de Viena' in 3/8 time, featuring a treble clef. The piece is in a minor key and consists of two systems of staves. The first system shows the beginning of the piece with a key signature of one flat and a common time signature of 3/8. The second system continues the piece, ending with a double bar line.

4. Ball de Galeres (Os de Balaguer, ca. 1769?)

AMADES 1950-1956, volum V, pàgina 227.

melodia del ball de les Galeres d'Os, de Balaguer, a l'Urgell.
Recollit per l'autor. Transcripció musical del mestre J. Tomàs.

5. Cavalleria (Fanfàrria militar)

Llibre d'orgue de Banyoles. OCPC, B-143. Foli 5r.

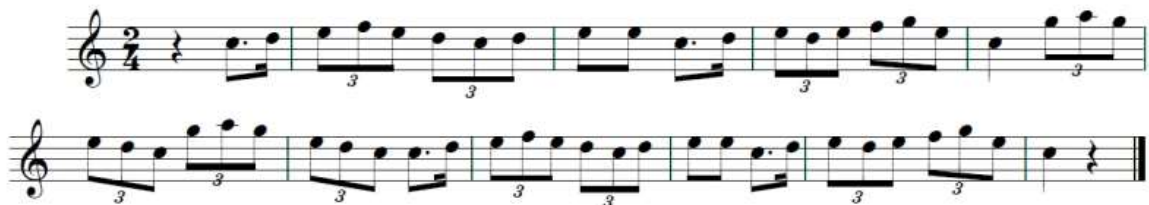
Cavalleria

6a. Mata degolla

Llibre d'orgue de Banyoles. OCPC, B-143. Foli 12r.

Mata degolla

6b. Matadegolla (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols)

AMADES 1950-1956, volum II, pàgina 984.

The image shows a musical score for a Cornet Solo. It consists of ten staves of music in a single system. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The score begins with a treble clef and a 'C' time signature. The first staff is marked 'cornet Solo' and starts with a half rest followed by a quarter note. The melody is primarily eighth and sixteenth notes. There are two repeat signs, each with the instruction '2 vegades mes' (2 times more). The final staff includes first, second, and third endings, with a fermata over the final note. The piece concludes with a double bar line.

Melodia de la Mata-degolla de Sant Feliu de Pallerols, a la Vall d'Hostoles,
anotada pel mestre J. Tomàs.

7. Ball Pla (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols)

AMADES 1950-1956, volum II, pàgina 983.

M. 104. J. ♩

Es repelei x 7 vegades mes

2 vegades mes

M. 60. J. ♩

tornaal ♩ 2^a

3 3 3 3 3 3

3 3 3 3 3 3

3 3 3 3 3 3 al ♩ Fi

Tonada del Ball de Cavallets de Sant Feliu de Pallerols, a la Vall d'Hostoles,
anotada pel mestre J. Tomàs.

8. Contrapàs (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols)

Partitures facilitades pel propi ball.

Violin

The image displays a violin score for the piece 'Contrapàs' by Daniel Vilarrúbias Cuadras. The score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/8 time signature. It consists of 14 staves of music, each beginning with a measure number: 7, 13, 20, 26, 33, 39, 45, 52, 58, 64, 70, 77, 83, and 90. The music is characterized by a steady eighth-note rhythm with various melodic patterns and some rests. The notation includes stems, beams, and various note heads (quarter, eighth, and sixteenth notes).

9. Sardana curta "La Pastoreta" (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols)

Partitures facilitades pel propi ball.

[contrapunt] **Sardana La Pastoreta** Trad. St. Feliu de Pallerols

Violí

CURTES

9

LLARGS

17

27

37 2 CONTRAPUNT CURTES

46

55 CONTRAPUNT LLARGS

61

68

10. Sardana curta "L'Antiga" (Cavallets i Gegants de Sant Feliu de Pallerols)

Partitures facilitades pel propi ball.

[contrapunt] **Sardana curta antiga** Trad. St. Feliu de Pallerols

Violí

9

17 CURTS

25

33 LLARGS

41

49 LLARGS

57

65 CONTRAPUNT LLARGS

70

76

82 CONTRAPUNT LLARGS

88

94

11. Moros i Cristians (ca. 1800, sense localitzar)

Quadern d'orgue de Maials. OCPC, B-121.

Ball de Moros i Cristians

12. Ball dels Hortolans (ca. 1800, sense localitzar)

Quadern d'orgue de Breda. OCPC, B-121.

Vall dels hortelans

13. Ball de Galeres i Ball de Cavallets de Reus (ca. 1800-1833)

FONT 1926, pàgina 229.

Dança de Galeras y Cavallets

Música de TAROTAS o CHIRIMIAS y OBOES

The image shows a musical score for two staves. The top staff begins with the tempo marking 'Andante'. The music is written in a single melodic line on a treble clef staff. The bottom staff continues the melody. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The score concludes with a double bar line.

14. Ball de Moros i Cristians de Reus (ca. 1800-1833)

FONT 1926, pàgina 230.

Dança de moros y christians

Música de VIOLINS y TROMPAS

Gremi de pagesos y hortolans.

The image shows a musical score for two staves. The music is written in a single melodic line on a treble clef staff. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The score concludes with a double bar line.

15. Ball de Moros i Cristians a Tarragona, Lleida i el Penedès (s. XIX)

BONET 1874. AMADES 1950-1956, volum III, pàgina 598.

M. 78 : J

The image shows a musical score for five staves. The music is written in a single melodic line on a treble clef staff. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The score includes a repeat sign and a triplets marking '3' over a group of notes. The score concludes with a double bar line.

16a. Ball de Moros i Cristians al Penedès i Camp de Tarragona (s. XIX)

INSENER 1904-1905, capítol VIII, pàgines 51-53. OCPC, B-30. ARBOÇ 2008 (Ball de Sant Julià).

16b. Ball de Moros i Cristians al Penedès i Camp de Tarragona (Creixell, s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum V, pàgina 156.

melodia del ball de Moros i Cristians, de Creixells, al Camp de Tarragona.
Recollit per l'autor. Transcripció musical del mestre J. Tomàs.

17. Ball de Cavallets de Santa Cristina d'Aro (s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum II, pàgina 185.

Ball dels cavallets, de Santa Cristina d'Aro, a la Selva. Recollit per l'autor.
Transcripció melòdica del mestre J. Tomàs.

18. Ball de Cavallets de Sant Feliu de Guíxols (s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum II, pàgina 100.

*Ball de Cavallets de Sant Feliu de Guíxols, a la Selva, recollit per l'autor.
Anotació musical del mestre J. Tomàs.*

19. Ball de Sebastiana del Castillo (s. XIX)

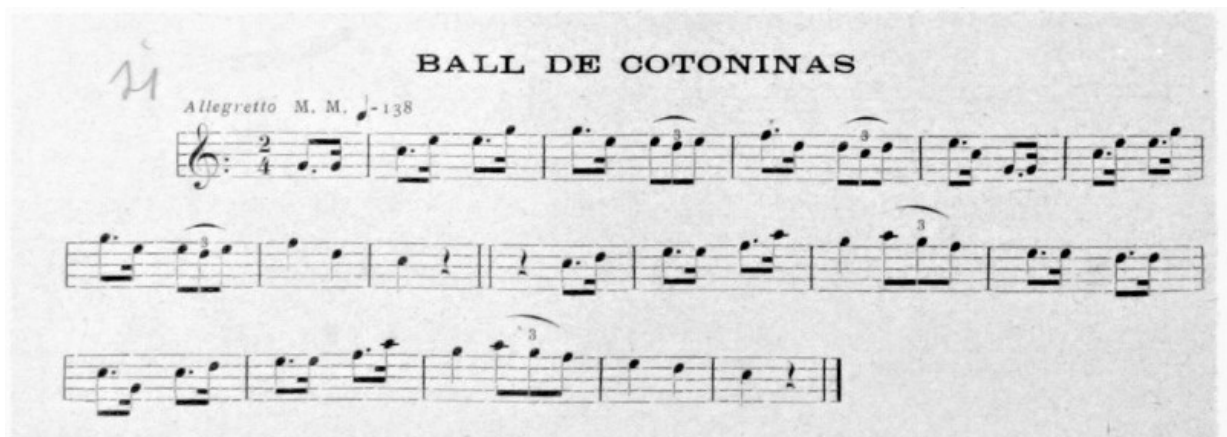
AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 526.

*Ball de la Sebastiana del Castillo, de Vilanova i La Geltrú. Recull de l'autor i transcripció melòdica
del mestre J. Tomàs.*

20. Ball de Cotonines (Cavallets de Vilafranca del Penedès) (s. XIX-XX)

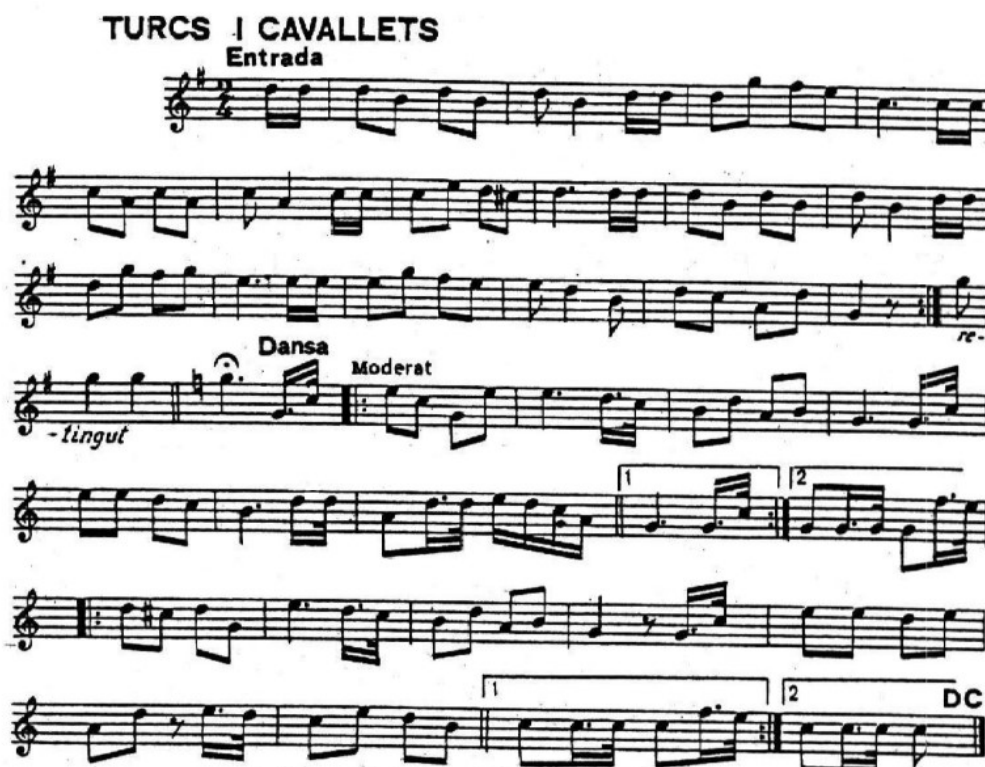
INSENER 1904-1905, capítol IV, pàgina 188.

21. Ball de Cotonines – *Pavana* (Cavallets de Vilafranca del Penedès) (s. XVII-XX)
 INSENSER 1904-1905, capítol II, pàgina 142.

22. Ball de Turcs i Cavallets (Berga, 1888)
 Obra de Joaquim Serra Farriols (1834-1906) SANSALVADOR 1916, pàgines 155-156.

23. Ball de Cavallets d'Olot (ca.1860-1870)

Partitura extreta de <http://www.xtec.cat/ceipladadalt/dcorco/CSUPERIOR/2N/ACTI2/index.html>

OLOT - Ball dels Cavallets (ca. 1860?)

[Introducció]

A'n Grau li va - ren

dir que si vo - li - a ser l'ar - cal - de a'n Grau li va - ren dir que se'n cui -

dés del seu mo - lí. 1. 2. [Ball de Sant Ferriol] Per po - sar Inqui-si ci - ó go-ver
Si ai - xó po - di - a fer, sen-se

nar la po - bla - ció i el mo - lí de la fari - na noen pa - ga
dir res a nin - gú fa - ri - a tan - car a les on - ze por - tes a

ri - a con - tri - bu - ci - ó 1. 2. Baralla [C. M. Weber] A - nem a te-niru-naba-
tots els hos-tal i ca - fès.

ra - lla els carlins a qui a Es - pa - nya que se'n par - la - rà atot el món, per treu-re-aque-lla ma - la

ra - ça que ja du - ra mas - sa vi - vaen Sal - me - ron. 1. 2. al

24. Ball de Sant Jaume de Vallespinosa (s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 593.

M.100: ♩

tonada del ball de Sant Jaume, de Vallespinosa, a la Teiosa.
Recollit per l'autor. Transcripció musical del mestre J. Tomàs.

25. Ball de Sant Sebastià de Viladellops (s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 572.

melodia del Ball de Sant Sebastià, de Valldellop, Baix Penedès, recollit per l'autor.
Transcripció musical del mestre J. Tomàs.

26. Ball de Sant Francesc (Vilanova i la Geltrú, Igualada? s. XIX)

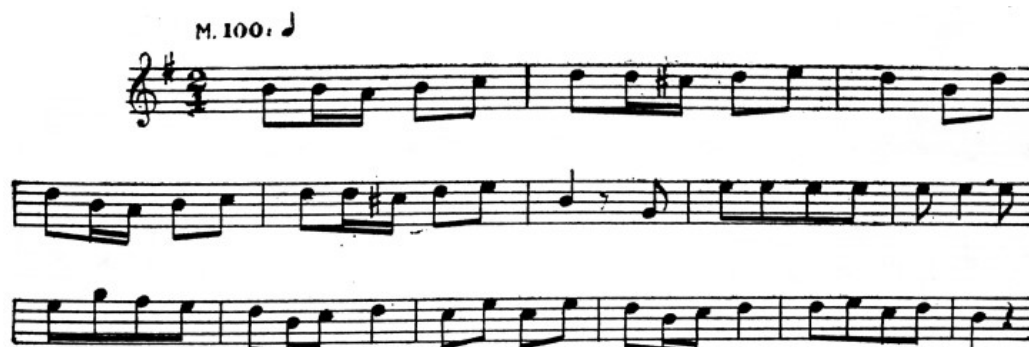
AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 535.

melodia del Ball de Sant Francesc, de Vilanova i La Geltrú. Recull de l'autor i transcripció melòdica del mestre J. Tomàs

27. Ball de Santa Margarida de Vilanova i la Geltrú (s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 525.

melodia del Ball de Santa Margarida, de Vilanova i La Geltrú, recollit per l'autor.
Transcripció musical del mestre J. Tomàs.

28. Ball del Vinyet de Sitges (s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 755.

M. 100 : J.

The musical score for 'Ball del Vinyet de Sitges' is written in 6/8 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of five staves. The first staff is the melody, followed by four accompaniment staves. The melody is a simple, rhythmic tune with a mix of quarter and eighth notes. The accompaniment consists of a steady eighth-note pattern in the lower register.

melodia del ball de la Mare de Déu del Vinyet, de Sitges, al Garraf.
Recollit per l'autor. Transcripció musical del mestre J. Tomàs.

29. Ball de Guzmán el Bueno a Hostafrancs (s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum V, pàgina 433.

M. 60 : J.

The musical score for 'Ball de Guzmán el Bueno a Hostafrancs' is written in 3/8 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of five staves. The first staff is the melody, followed by four accompaniment staves. The melody is a simple, rhythmic tune with a mix of quarter and eighth notes. The accompaniment consists of a steady eighth-note pattern in the lower register.

melodia del ball representatiu de Guzmán, del barri berceloní d'Hostafrancs.
Recollida per l'autor. Transcripció musical del mestre J. Tomàs.

30. Ball dels Moretons de Manacor(s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 600.

M. 104:

g p m m m
g p p m m g p
m g p m m g p m
g p m m g p m g p m D.C.
Ball dels moretons, de Manacor, a Mallorca. Recollit per Andreu Ferrer i Ginart.

31. Ball dels Indis de Manacor(s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 601.

M. 100:

3 3 3 3
3 3 3 3
3 3 3 3
3 3 3 3 D.C.
Ball dels «indios», de Manacor, a Mallorca. Recollit per Andreu Ferrer i Ginart.

32. Ball dels Indis de Manacor(s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 602.

M. 60:

Una altra tonada del ball de cintes, de Manacor. Recollida per Andreu Ferrer i Ginart.

33. Ball dels Voluntaris d'Àfrica (s. XIX)

SITGES 1980, pàgina 12. VILARRÚBIAS 2018, pàgina 60.

Lo Villano - Llibre d'orgue de Prats de Rei (1843) pàgina 21, núm. 3
Ball dels Voluntaris de l'Àfrica (Sitges, 1884). SITGES 1980, pàgina 12

34. Ball de Don Jacinto y Doña Eleonor de Montblanc (s. XIX)

AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 797.

M. 104 = J.

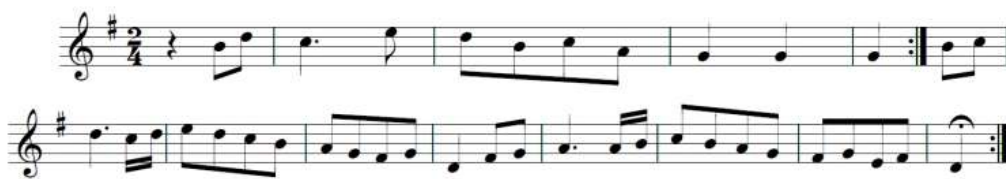

Ball de don Jacinto, de Montblanc, recollit per l'autor. Transcripció musical del mestre J. Tomàs.

35. Ball de Marcos Vicente de Vinaixa (s. XIX)

Departament de Cultura de la Generalitat. Arxiu Amades. Caixa 19, sobre 512.

Ball de Marcos Vicente (Vinaixa)

36. Ball de Marcos Vicente de Vilanova i la Geltrú (s. XIX)

Departament de Cultura de la Generalitat. Arxiu Amades. Caixa 19, sobre 512.

Ball de Marcos Vicente (Vilanova i la Geltrú)

37. Ball de Marcos Vicente de La Bisbal del Penedès (s. XIX)

ARROYO / BOFARULL 2004, pàgina 102.

Ball de Marcos Vicente (La Bisbal del Penedès)

38. Ball de Mossèn Joan de Vic de Reus (ca.1800-1833)

FONT 1926, pàgina 226.

Música : Violí

39. Ball de Mossèn Joan de Vic de Reus (ca.1800-1833)

Llibre d'orgue de Banyoles. OCPC, B-143. Foli 9v.

Mn. Juan de Vich

40. Tonada de la Mahoma de Bocairent (s.XIX)

AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 794. Antecedent a Abadia de Montserrat, AM2424, pàgina 9.

M. 60: d

Al. 3.

Tonada del ball de la Mahoma, de Bocairent, a València. Recollida per Ricard Olmos i Canet.

The image shows a musical score for a piece titled 'Tonada de la Mahoma de Bocairent'. It consists of four staves of music in a single system. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. Above the first staff, there is a tempo marking 'M. 60: d' and a fermata symbol. The music is written in a simple, folk-like style with eighth and quarter notes. At the end of the fourth staff, there is a marking 'Al. 3.'. Below the staves, there is a caption in Catalan: 'Tonada del ball de la Mahoma, de Bocairent, a València. Recollida per Ricard Olmos i Canet.'

41. Tonada de la Carassa a Tamarit de Llitera (s.XIX)

Llibre d'orgue de Tamarit de Llitera. OCPC. B-98/III.

Antecedents al Llibre d'orgue de Banyoles. OCPC, B-143. Folis 6v, 7r, 8v i 17v.

La Carassa

The image shows a musical score for a piece titled 'La Carassa'. It consists of two staves of music in a single system. The first staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The music is written in a simple, folk-like style with eighth and quarter notes. The second staff continues the melody and ends with a double bar line.

Representacions festives de l'alteritat a Catalunya.

La Patera d'Igualada: un entremès de moros i cristians
del Corpus a la Festa Major.

CINQUENA PART: ANNEX FOTOGRÀFIC

IMATGES DE L'ALTERITAT FESTIVA

Nota

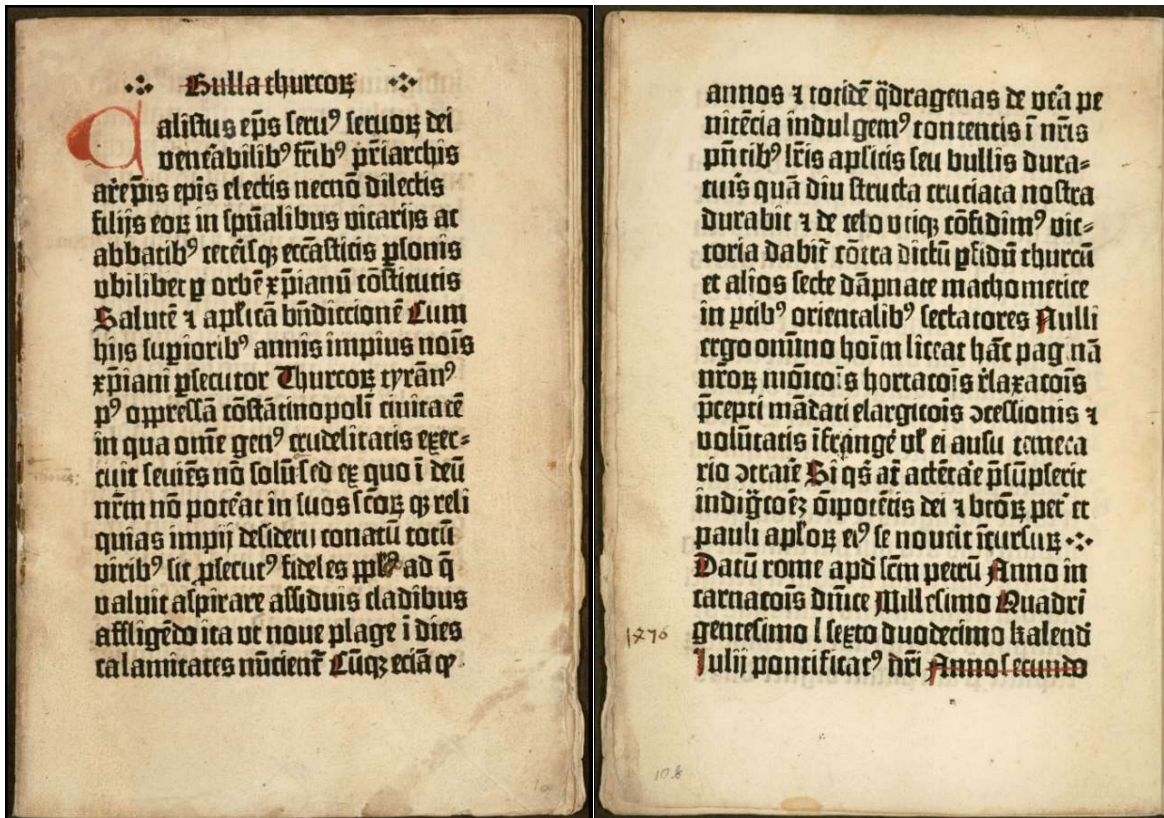
Les imatges d'aquest annex poden estar subjectes a drets per ser reproduïdes.
Aquí s'han emprat solament amb finalitats d'investigació acadèmica.

Teixit de *Gilgamés*, o de l'Estrangulador de Lleons. Mostra de la fascinació i el prestigi envers els productes andalusins als segles XI-XII. Ordits i trames de seda i or. ©Museu Episcopal de Vic. MEV 791.

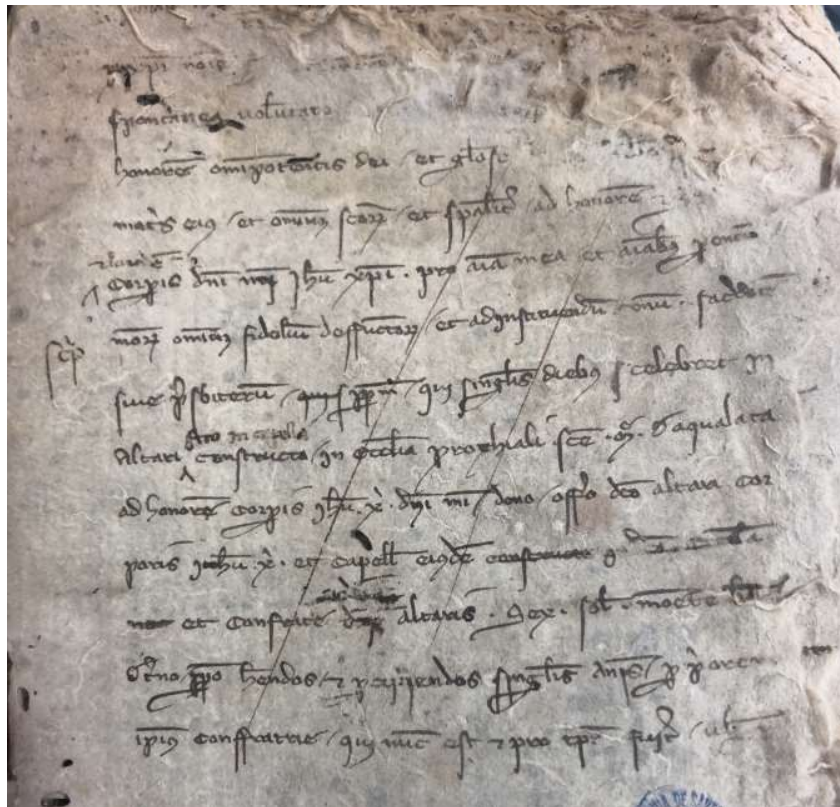
Miniatura del famós *Vidal Major* (fi de segle XIII) on es mostra el baptisme d'un moro. ©Malibu, Paul Getty Museum. Ms. Ludwig XIV 6 (83.MQ.165), foli 242v

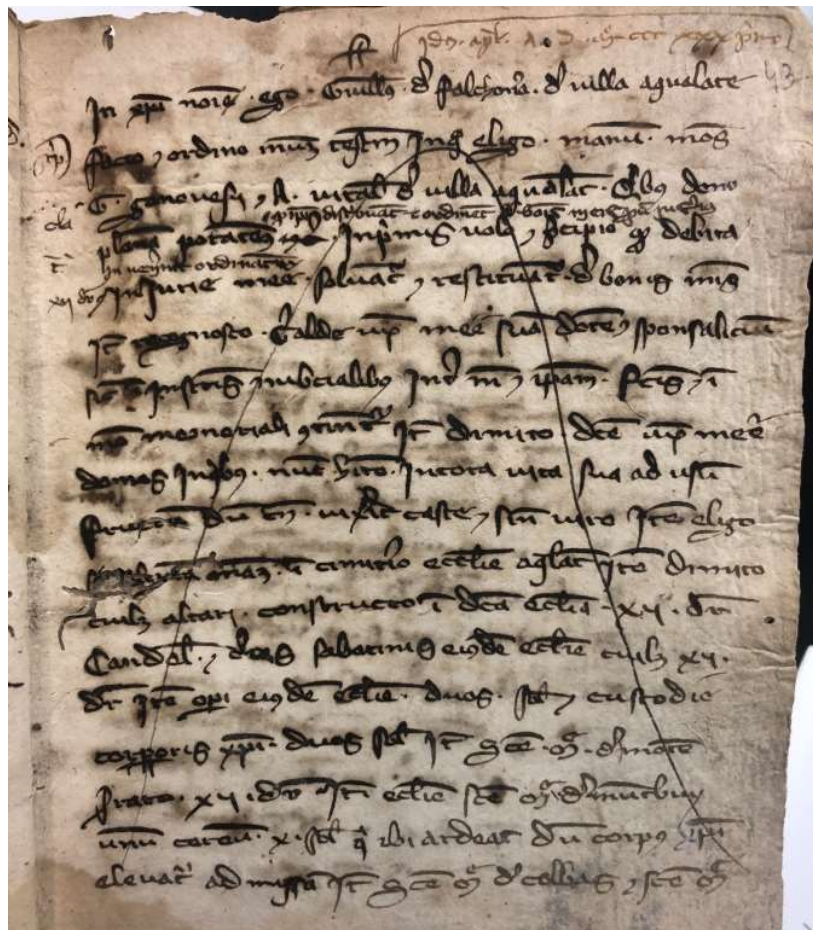
Bulla Turchorum de Calixte III (Magúncia, 1456) ©Princeton Rare Books and Special Collections - William H. Scheide Library 31.14

Custòdia de la Catedral de Barcelona, referent per a la resta de poblacions catalanes. Construída a partir de 1370, fou completada durant els dos segles següents. Foto de l'autor.

Donació de 1318 a la Confraria de *Corpore Christi* d'Igualada.
Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria, API NOT 434.

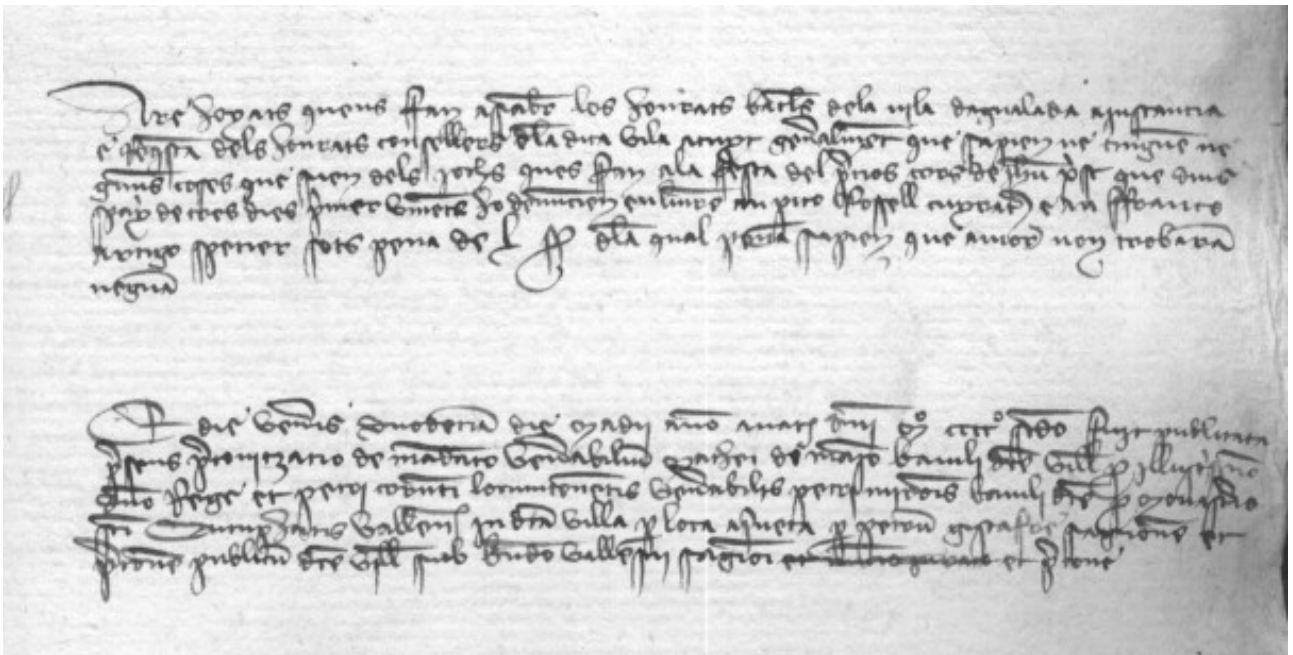
Testament de 1331 amb una deixa de dos sous a la Custodia *Corporis Christi*.
Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria, API NOT 437, foli 43.

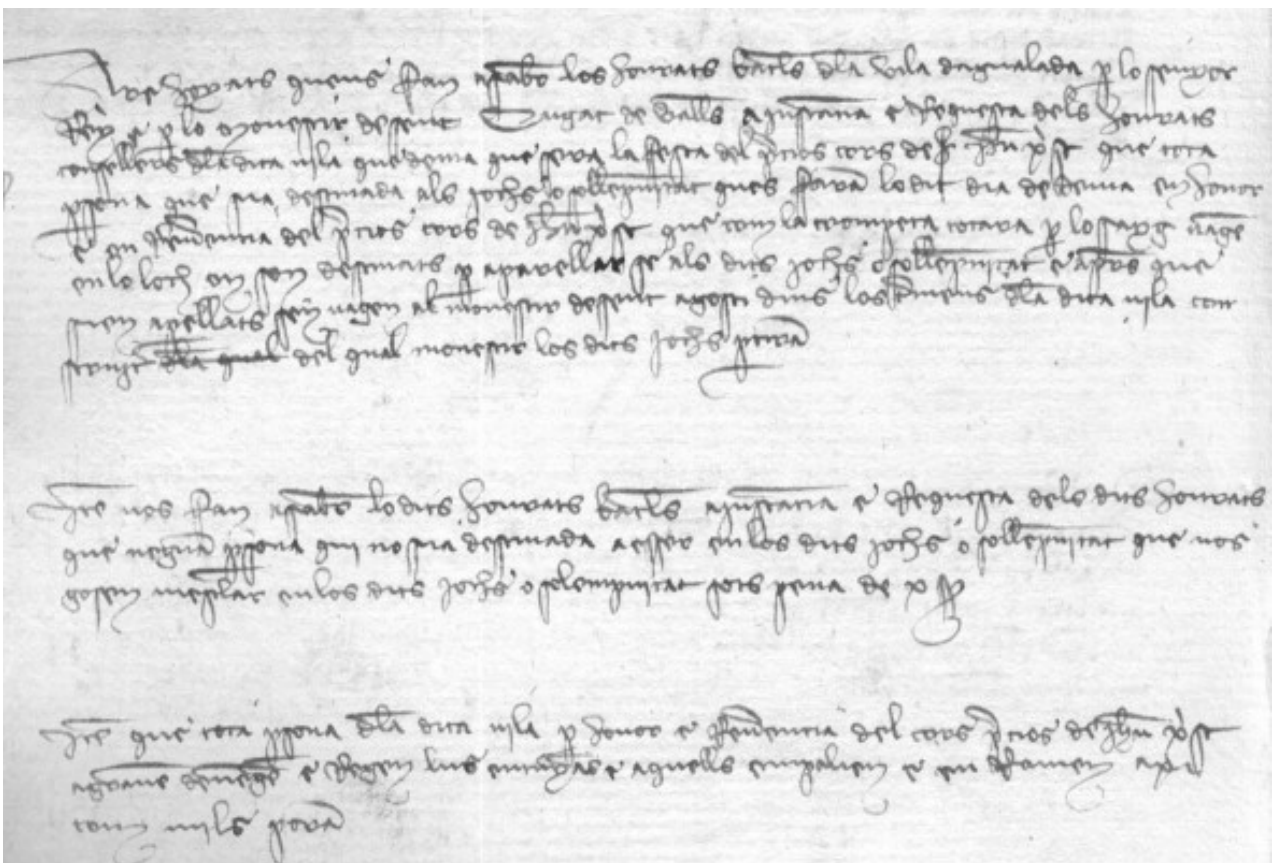
Grafit que sembla correspondre a la vibra a imatge de Barcelona que féu Antoni Ferrer vers el 1402 i que fou pagada el 1404. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria, API NOT 500. Coberta.

Grafit que semblen correspondre's amb l'àliga i la lleoparda que hauria pogut veure Antoni Ferrer a Barcelona vers el 1397-1399. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria, API NOT 501 i API NOT 23. Cobertes

Crida del 12 de maig de 1402 on es demana que la gent que tingui elements dels entremesos els torni. Per tant no era el primer any que n'hi havia Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. L. Univers 1402, top 987 foli 46r

Crida de 1402 on es demana als participants que acudeixin al lloc d'inici de la processó, que la gent que no sia dels entremesos de Corpus no s'hi posi, així com als veïns que netegin a davant de casa seva.

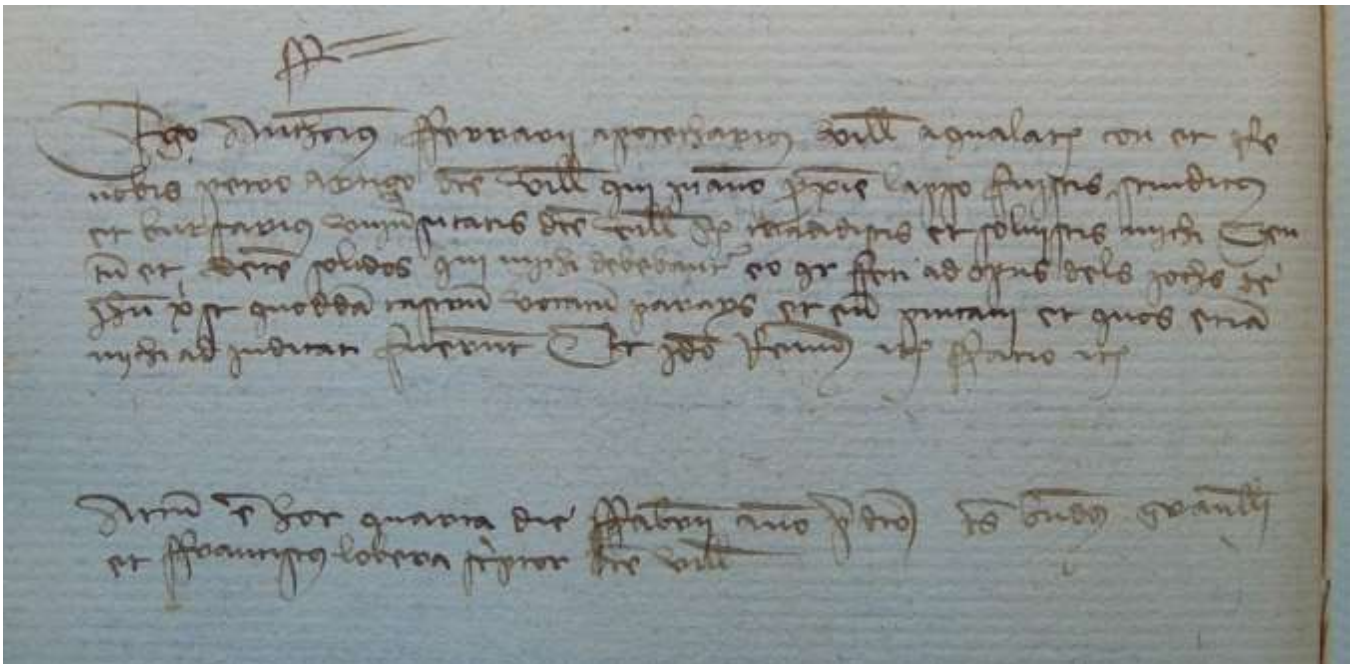
Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. L. Univers 1402, top 987 foli 47v

Maria per la gracia de deu Reyna d'arago de Sicilia de m. e dalla faz de Valencia de hierusalem de hungria de Mallorques de Cerdeña e de Corcega Comessa de Barçina duquesa de Athenes e de r. eoparzia e enraza Comessa de Rossello e de Cerdeña Loctinet genal del molt alt e molt excellent senyor Lo senyor Rey marit e senyor nre molt car Als feels nostres los sorsueguez consellers e phomens da vila d'agnalada Salut e grana En ... abno pot enmy que vofaltres no attendit ala honoz e bney de nre senyor segons denzien en la pffesso qns fa lo dyous de corpo est no phibin o almenys pmeten que per la pffesso van homens nuy amostant Los membres lo que natura avozzez esser mostiars ans los ha omultats e mes que for gretha e voladors lanren per la dita pffesso per los quals es fet molt enmy a diu'ses psones spcialmet adones premades e altres e dan als draps qm per honoz e reuerencia son posats Lo dit dia per enpaliament en los carcers p on la dita pffesso ab lo roze pnos del nre Saluador passa de ques segney no reuerencia mas ofensa al dit nre Saluador per que volete obrnar a tanta prometter e dans abla pffent vos dehim e manam sots pena de Cmt cents flozis doz que de vres bens si contrafazets hanedors que lo dit dia da pffesso n lo respze abans no per metars homies alguns anaz axi desfogoyadamet per la dita vila n lanzaz roze forte gretha n voladors n fez altres desonestats en public de ay faren aden fuy e anos del conrazi hanzuetz dan e exernio da dita pena sens alguna mree dada en Barçina a vuyt dies de d'arg en lany dita nuy de nre senyor d' el Cmt Cinquanta tres.

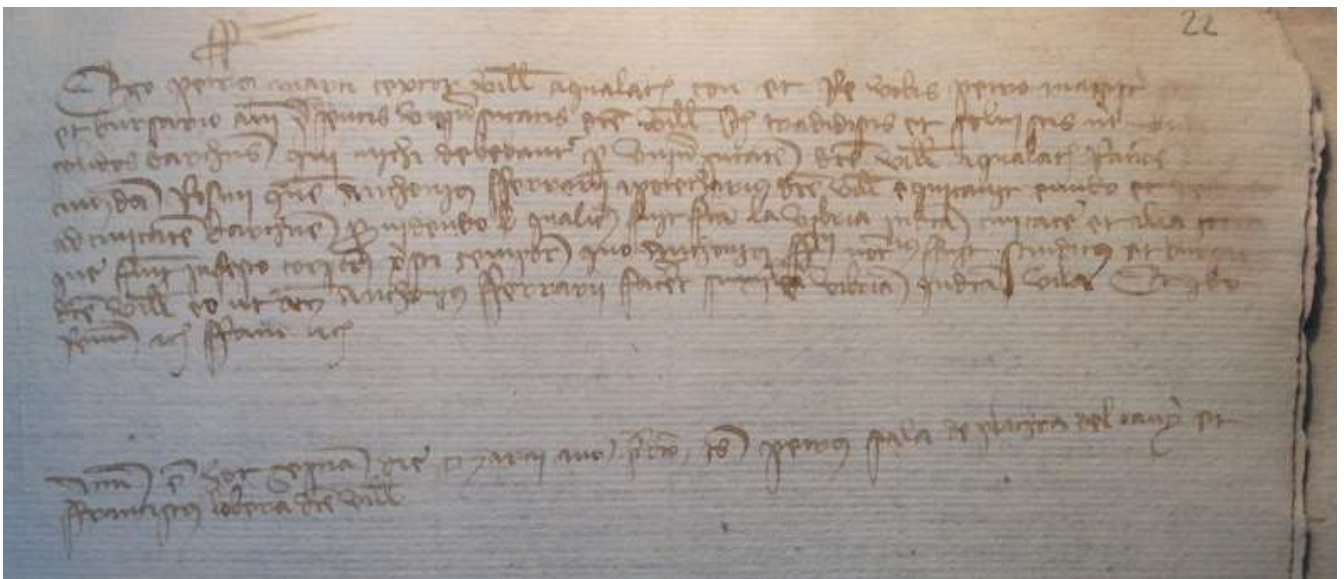
Carta de la Reina Maria amonestant els consellers per la presència d'homos nus i una pirotècnia excessiva a la processó de Corpus. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria. Top 835/47

Martiri de sant Sebastià. ©Berlin Stadtsbibliothek. *Legenda aurea* alsaciana del segle XV. Ms. germ. fol. 495, foli 076v

Rebut del 4 febrer de 1406 on Antoni Ferrer reconeix haver cobrat per pintar el castell anomenat paradís que va sortir per Corpus. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 989. Llibre de la Universitat de 1405, foli 73v.

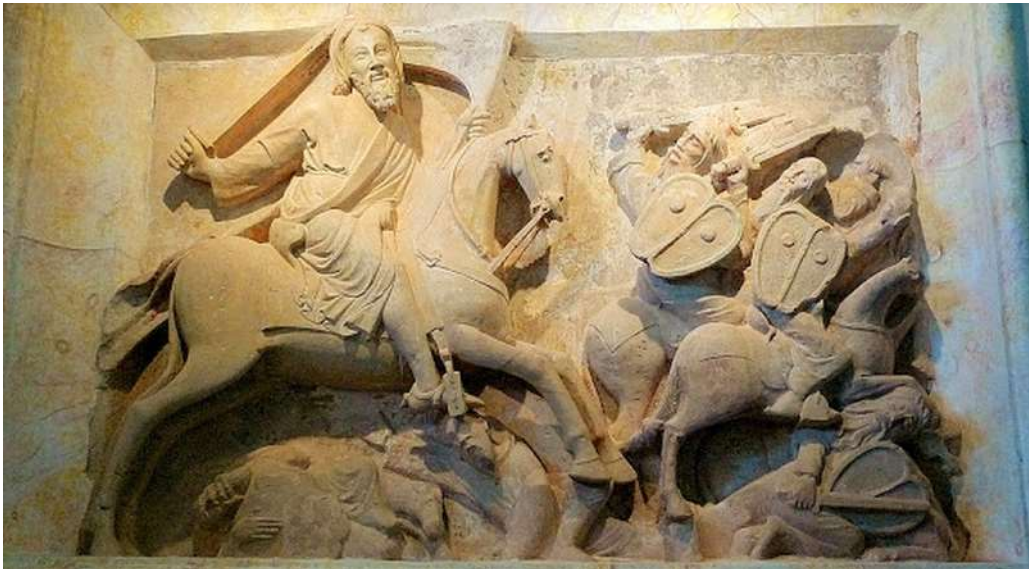
Rebut del 4 febrer de 1406 on Antoni Ferrer reconeix cobrar el cost del cavall que va deixar per anar a Barcelona a veure com era feta la vibra. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 991. Llibre de la Universitat de 1411, foli 22r.

Detall del retaule de santa Margarida i sant Antoni Abat procedent de Rubió (Anoia). primer quart de segle XV.
©Museu Episcopal de Vic, MEV 949

Una de les aparicions més antigues de Santiago com a defensor de la fe amb espasa.
Codex Calixtinus Salamanca, Biblioteca de la Universitat. Ms. 2631. Ca. 1325

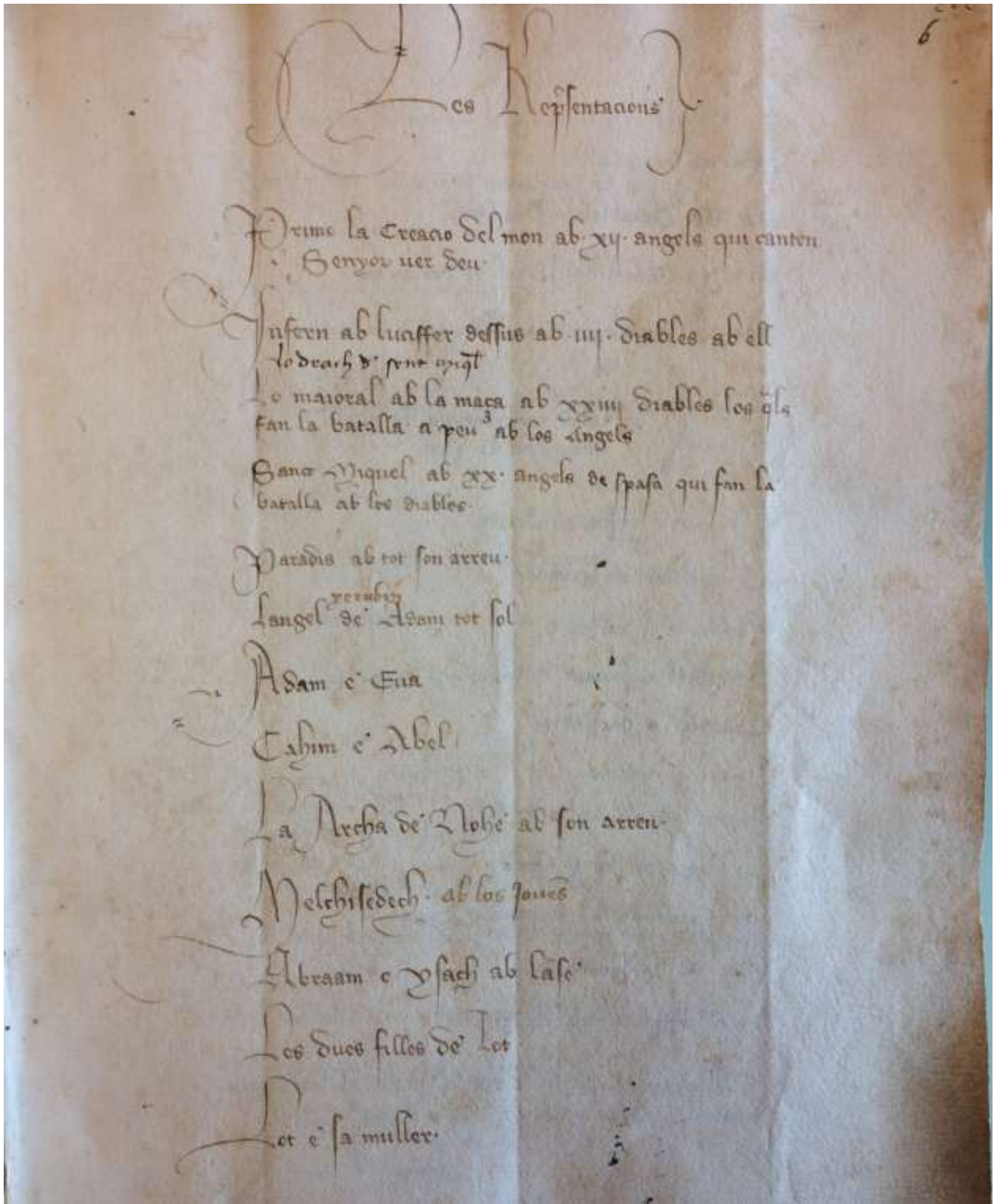
Santiago *matamoros*. Església de Cacém (Portugal), primer terç de segle XIV.

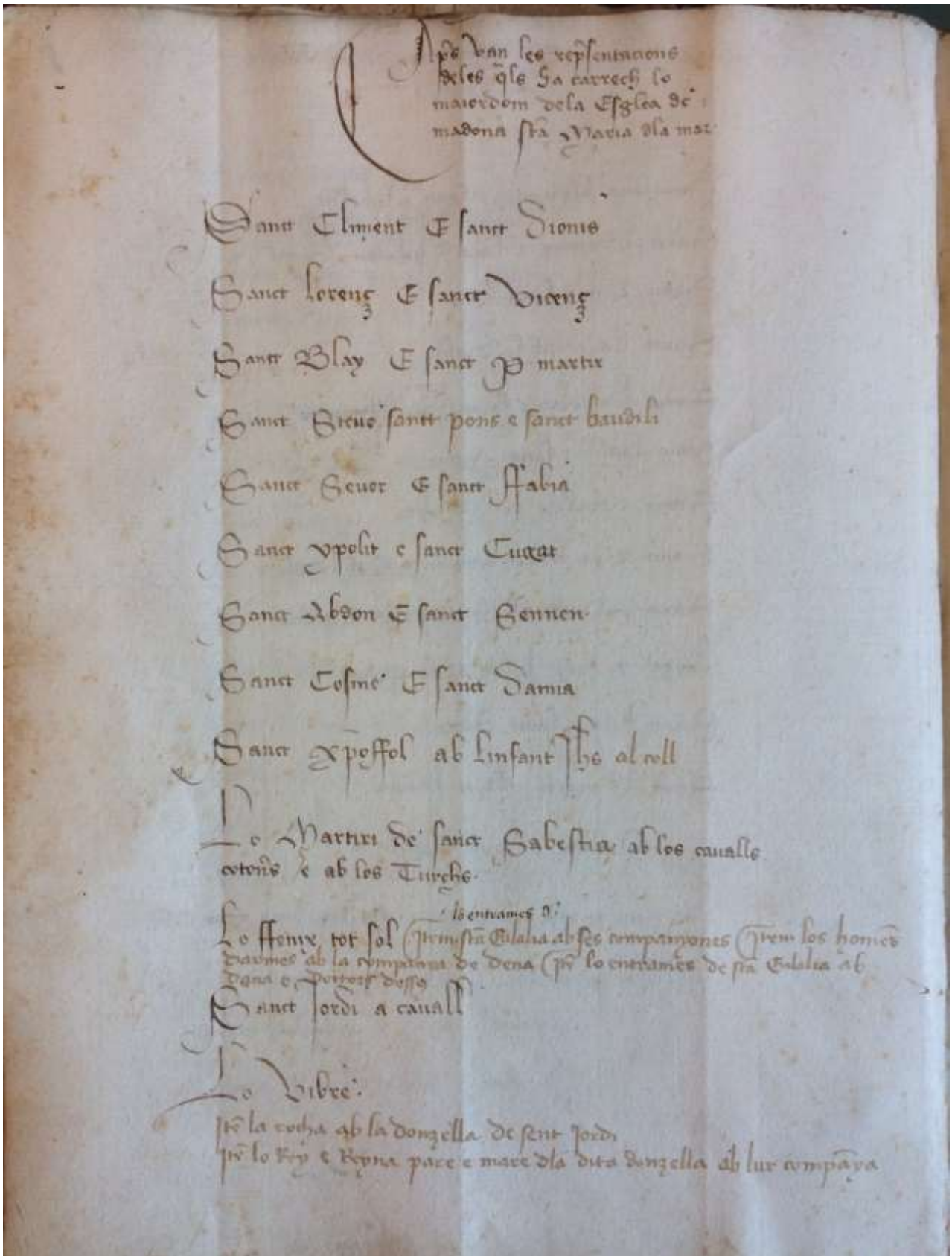
Home salvatge i cara de moro. Pintures de la torre del castell d'Alcanyís. Foto de l'autor.

Cavallet cotoner (*Hobby Horse*) del Psaltiri Aspremont (ca. 1290-1310). Oxford. Bodleian Library. Ms. Douce 118, foli 34v.

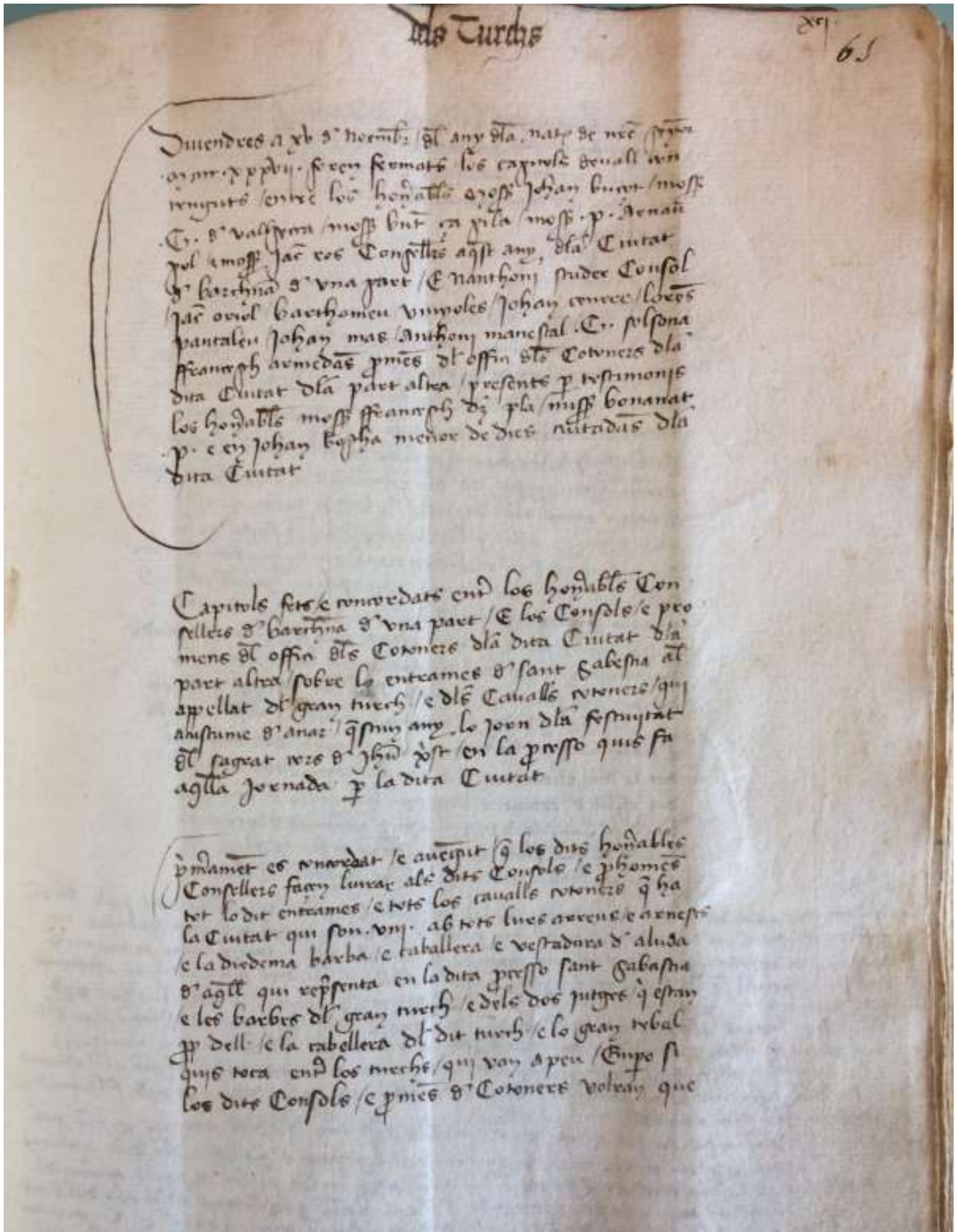

Representacions de la processó de Corpus de Barcelona 1424 segons el Llibre de Solemnitats. Diabls.
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, manuscrits, 1G-86 (manuscrit III)

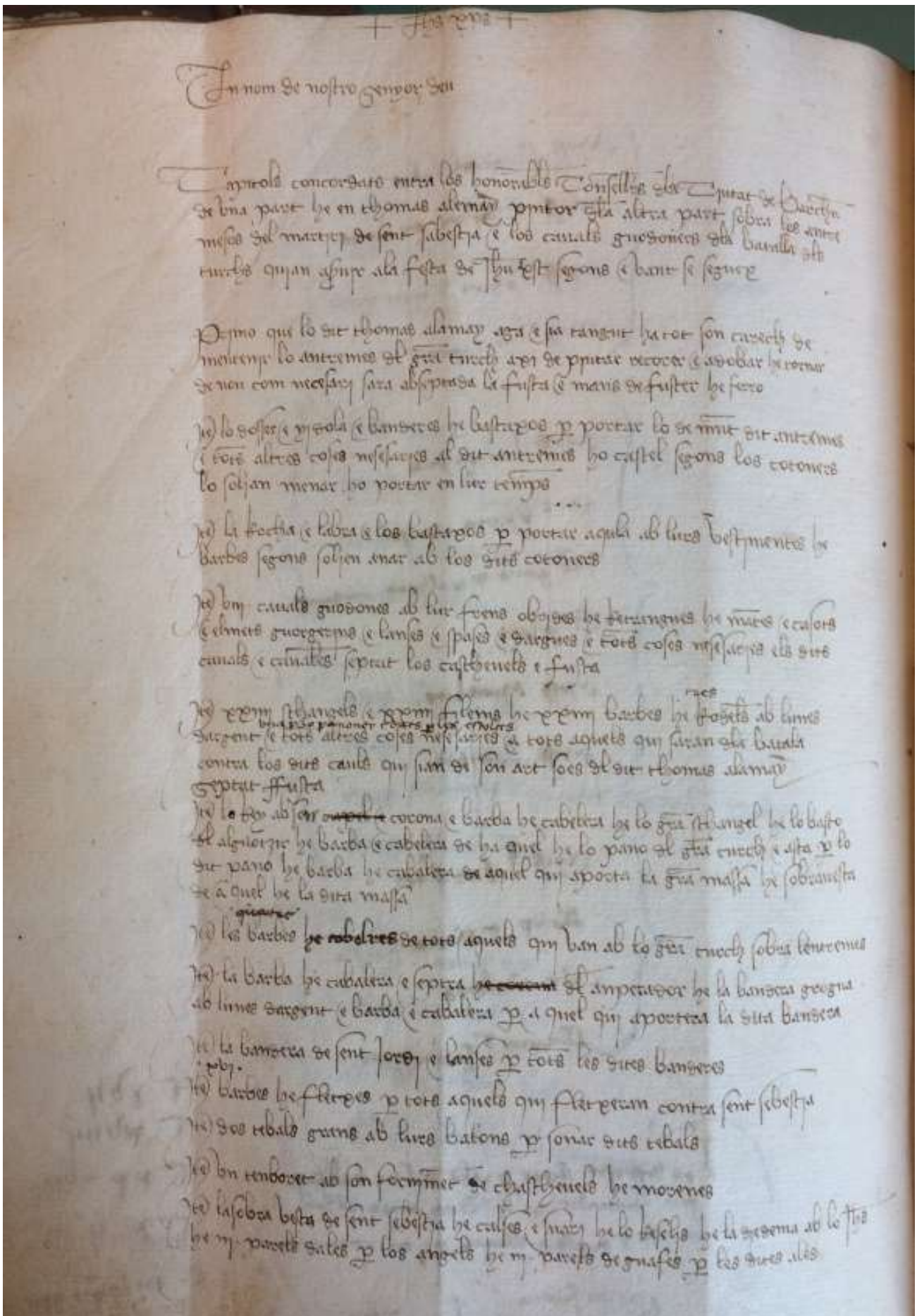

Representacions de la processó de Corpus de Barcelona 1424 segons el Llibre de Solemnitats. Sant Sebastià, els cavalls cotoners i els turcs.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, manuscrits, 1G-86 (manuscrit III)

Capitulacions per a l'entremès de Sant Sebastià, dit del gran Turc (1437), segons el Llibre de Solemnitats. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, manuscrits, 1G-86 (manuscrit III)

Capitulacions per a l'entremès del martiri de ant Sebastià i els cavalls cotoners de la batalla dels turcs (1446), segons el Llibre de Solemnitats. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, manuscrits, 1G-86 (manuscrit III)

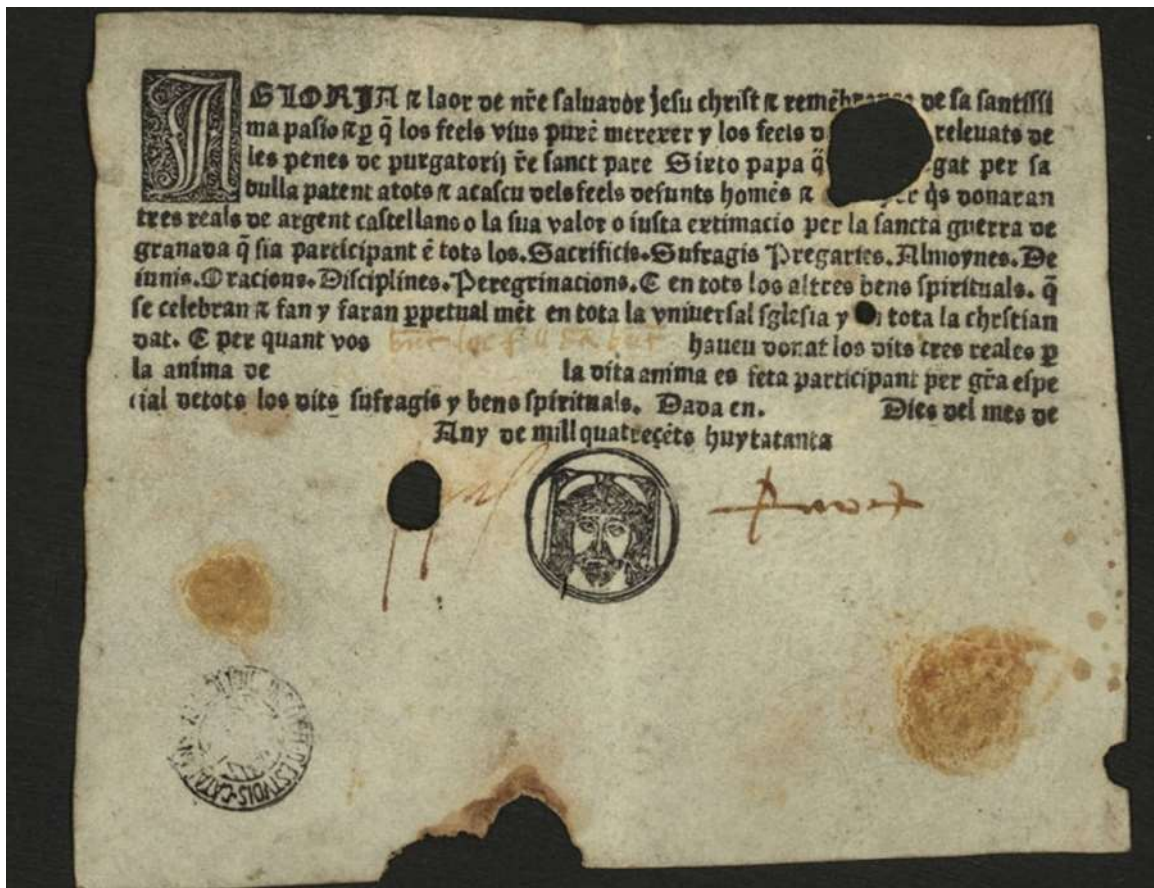
Despenze y lo entrame de la festa

Valens a vuy de juy començare de obrar
 lo castell de entrame de la festa de co de jhu
 i co es lo castell de croada y adobar i trames
 despenze lo mestre qui adobare ab los caput
 i altres quey ay d'atre en mesio abenze de mar
 ferge de moltes mpa tra que costa

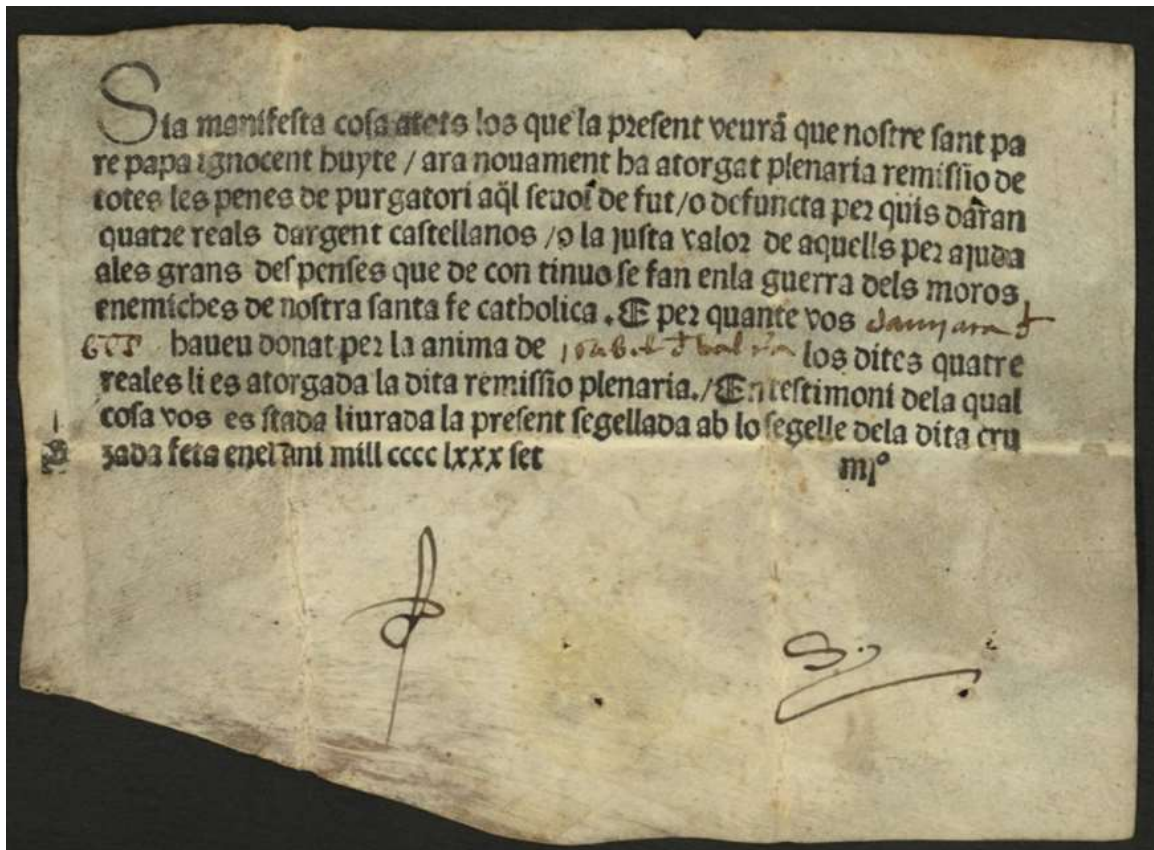
<p>Se donare al pmo q feu lo peno de croa da y pmo lo de peno</p>	} 7 \$ 7 80
<p>Se valtra part donare al dit pmo q pmo los cavals cotones</p>	} 1 \$ 7 30
<p>Se donare los dit cavals a totos aytos q a paroyans la vespa de la festa a tot m. infans q hmes feo venir de guissona los quals moss expidos aye menars de espans amessio de la festa ya que aye acurat en lo dit entrame ab lo dit cost repidos q pmo aytos anthon jhu de un fabry q lo dit anthon aye amenat de payllets ab daltres q est de entrame costa lo beure de mar lo vi q beuere q lo pa justre de casa o de confianza costa</p>	} \$ 2 30
<p>Se donare los dit cavals a totos aytos q a paroyans la vespa de la festa a tot m. infans q hmes feo venir de guissona los quals moss expidos aye menars de espans amessio de la festa ya que aye acurat en lo dit entrame ab lo dit cost repidos q pmo aytos anthon jhu de un fabry q lo dit anthon aye amenat de payllets ab daltres q est de entrame costa lo beure de mar lo vi q beuere q lo pa justre de casa o de confianza costa</p>	} 1 \$ 7 30
<p>Se donare p compra y carres q aye moss</p>	} \$ 7
<p>Se donare los dit cavals a totos aytos q a paroyans la vespa de la festa a tot m. infans q hmes feo venir de guissona los quals moss expidos aye menars de espans amessio de la festa ya que aye acurat en lo dit entrame ab lo dit cost repidos q pmo aytos anthon jhu de un fabry q lo dit anthon aye amenat de payllets ab daltres q est de entrame costa lo beure de mar lo vi q beuere q lo pa justre de casa o de confianza costa</p>	} \$ 7
<p>Se donare los dit cavals a totos aytos q a paroyans la vespa de la festa a tot m. infans q hmes feo venir de guissona los quals moss expidos aye menars de espans amessio de la festa ya que aye acurat en lo dit entrame ab lo dit cost repidos q pmo aytos anthon jhu de un fabry q lo dit anthon aye amenat de payllets ab daltres q est de entrame costa lo beure de mar lo vi q beuere q lo pa justre de casa o de confianza costa</p>	} 1 \$ 7 30
<p>Se despenze tres erva gomata y les fulles q los cardenals estant en lo castell fey en ab lo part par</p>	} \$ 7
<p>Se costa un flayol lo qual sonare un infant vestir com anthon i roquane lo dit flayol i una ramos</p>	} \$ 7 20
<p>Se costa una dotzena de tictes y amas lo cau llet blanc</p>	} \$ 11 30

Comptabilitat de l'entremès de la croada (amb cavalls cotons) que va fer-se a Cervera el 1457.

Arxiu Comarcal de la Segarra. Fons Gremis i Confraries, Top. 8. Unitat documental 268: Llibre de comptes de la confraria del Sant Esperit 1451-1463, folis 80r a 83r.

Butlla incunable en català per sufragar la Guerra de Granada. Toledo: Juan Vazquez, 1484 GW 00045
 Biblioteca de Catalunya. Bu. 2-II

Butlla incunable per sufragar la Guerra de Granada. Huete: Álvaro de Castro, 1487 GW 00056
 Biblioteca de Catalunya. Bu. 2-XIV

Panell ceràmic sevillà amb l'escut del III comte de Cabra, amb el cap encadenat de Boabdil. 24x25 cm. Procedeix del *Convento de Madre de Dios* de Baena. Mercat Antiquari, 2020. Els Reis Catòlics concediren al II comte de Cabra que "trajese en su escudo la cabeza del Rey de Granada que él había vencido y preso", i per orla les 22 banderes confiscades als sarraïns a la batalla de Lucena, Reial privilegi donat a Vitòria el 20 de novembre de 1483.

Escut del panteó dels Cardona al monestir de Poblet.

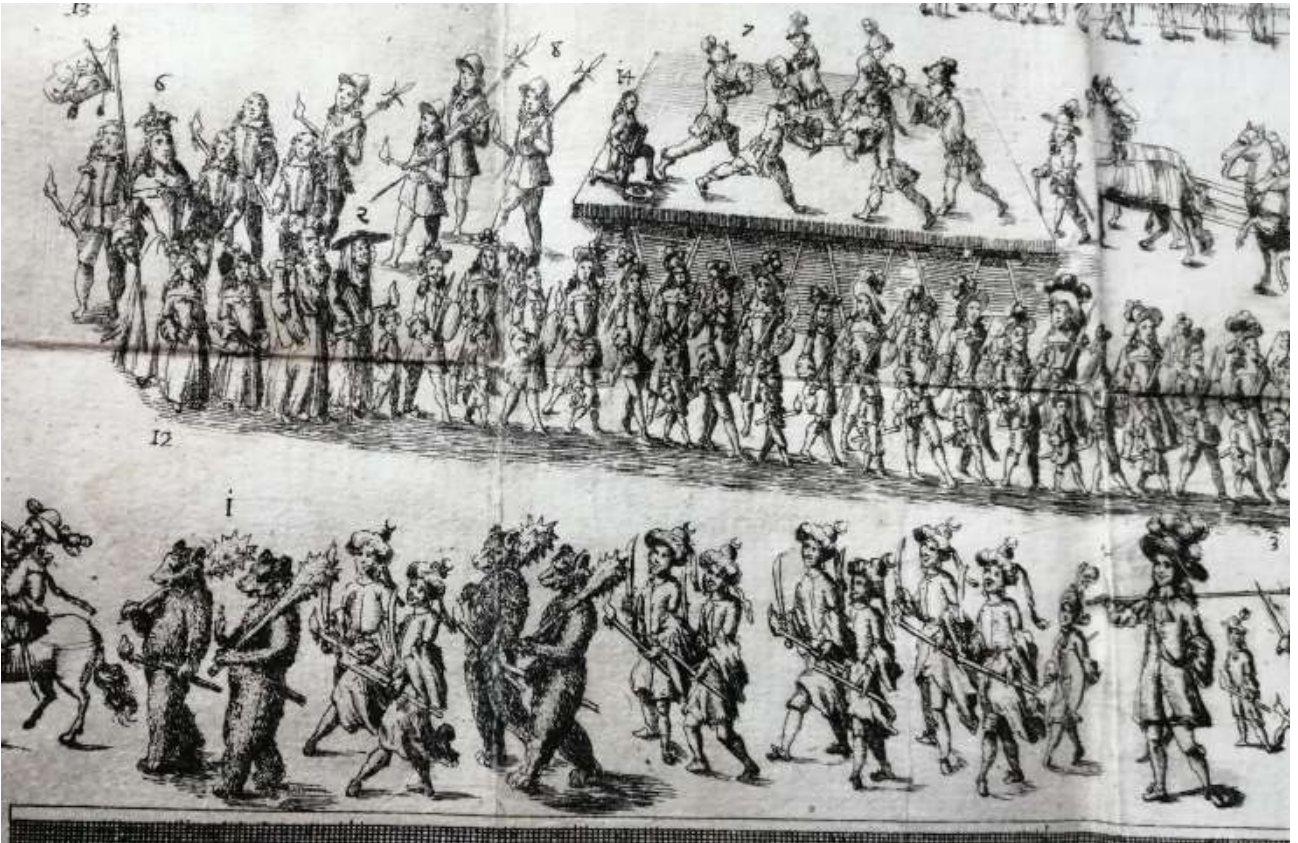
Hi trobem el mateix element degut a l'entroncament amb els Fernández de Córdoba a mitjan segle XVI. Foto de l'autor.

Escena de la coronació d'espines del retaule major de Prats de Molló, al Vallespir (finals de segle XVII).
Observi's el cofat moresc del qui supervisa l'operació. Foto de l'autor.

Marià Fortuny Marsal. La batalla de Tetuan (detall), 1862. Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya. Foto: Viquipèdia.

Gravat que il·lustra la festa que feren els argenters l'any 1677 davant el palau del virrei de Barcelona. S'hi observen elements d'alteritat i exòtics. SOLÀ 1677. Aiguafort de Francesc Via *el vell*. Barcelona, col·lecció Domènech-Ballester.

Negrets de l'Alcúdia (Ribera Alta, País Valencià). Moixiganga documentada per primera vegada el 1767, ens permet conjecturar sobre l'aparença dels balls de *Negrets* de Tortosa (1585) o Valls (1635). Aquí llueixen vestits de lloguer de la Casa Insa de València. Foto: <https://tempsdemuixeranga.com>

Negrets de l'Alcúdia (Ribera Alta, País Valencià). Moixiganga documentada per primera vegada el 1767, ens permet conjecturar sobre l'aparença dels balls de *Negrets* de Tortosa (1585) o Valls (1635). Foto: <https://tempsdemuixeranga.com>

Negrets de l'Alcúdia (Ribera Alta, País Valencià). Moixiganga documentada per primera vegada el 1767, ens permet conjecturar sobre l'aparença dels balls de *Negrets* de Tortosa (1585) o Valls (1635). Foto: <https://tempsdemuixeranga.com>

Ball de Bastonets d'Algemesí. Documentats el 1839,
exemple de ball valencià amb un fort component d'exotisme. Foto de l'autor.

Mènscula de la Paeria (Ajuntament) de Cervera (1679-1688) amb un individu morisc, segurament un bastaix de ribera. Foto de l'autor.

Carota de diable de la Patum de Berga. Tipus de diable processional català dels segles XVI-XVIII, anterior a l'aparició del model vuitcentista del Penedès. Seria aquesta tipologia una bona aproximació a l'aspecte de la *Diablura* igualadina. Foto de l'autor.

Careta de l'Arcàngel sant Miquel, emprada a la Patum de Berga, avui en desús. Museu de Berga. Foto: Gemma Rodríguez.

Capasset i espasa de turc, avui en desús, emprats anys enrere a la Patum de Berga. Foto de l'autor.

Carassa d'orgue del monestir de Sant Esteve de Banyoles (imatge de l'any 1912). Biblioteca de Catalunya. Fons Salvany.

Carassa de l'orgue de Perpinyà (any 1504?) Foto de l'autor.

Autòmats moros de l'orgue de la Catedral de san Antolín de Palència,
construït entre 1688 i 1691 i encara remodelat el 1712-1716.

Fotos de l'autor.

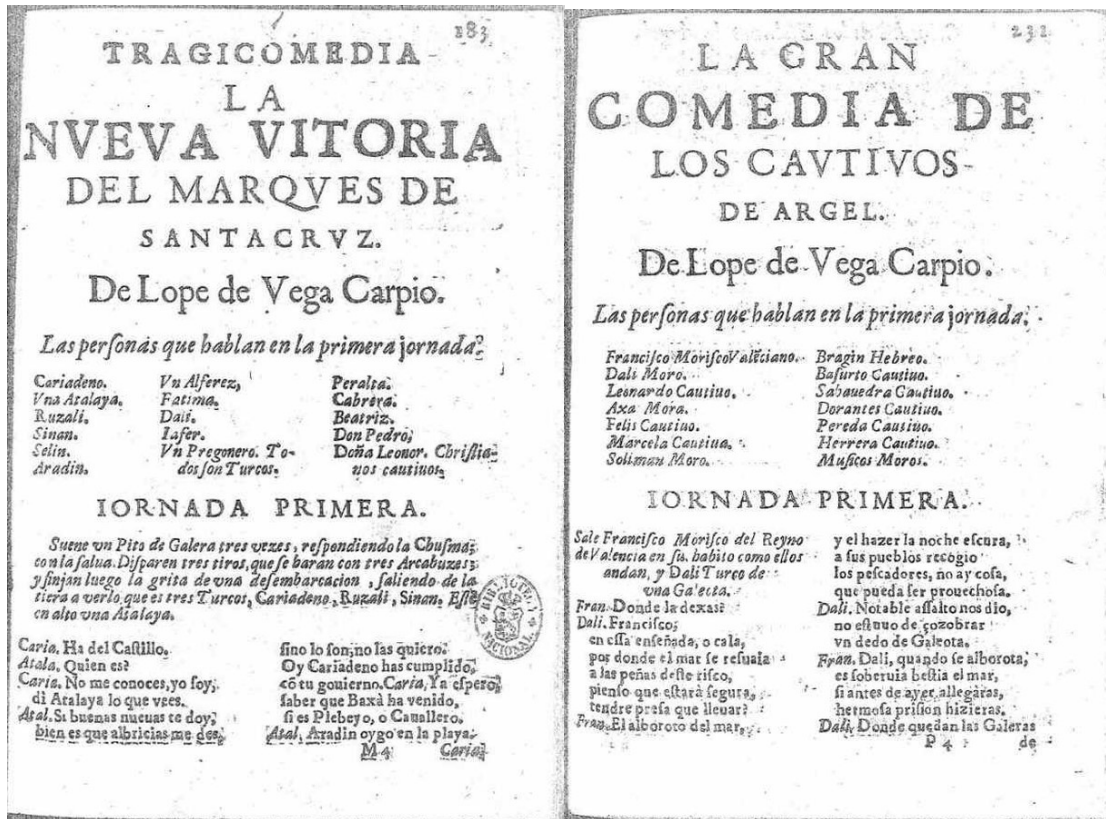

Cap de moro del moble de l'orgue de Saint-Savin-en-Lavedan, a Bigorra (1557). Font: google.

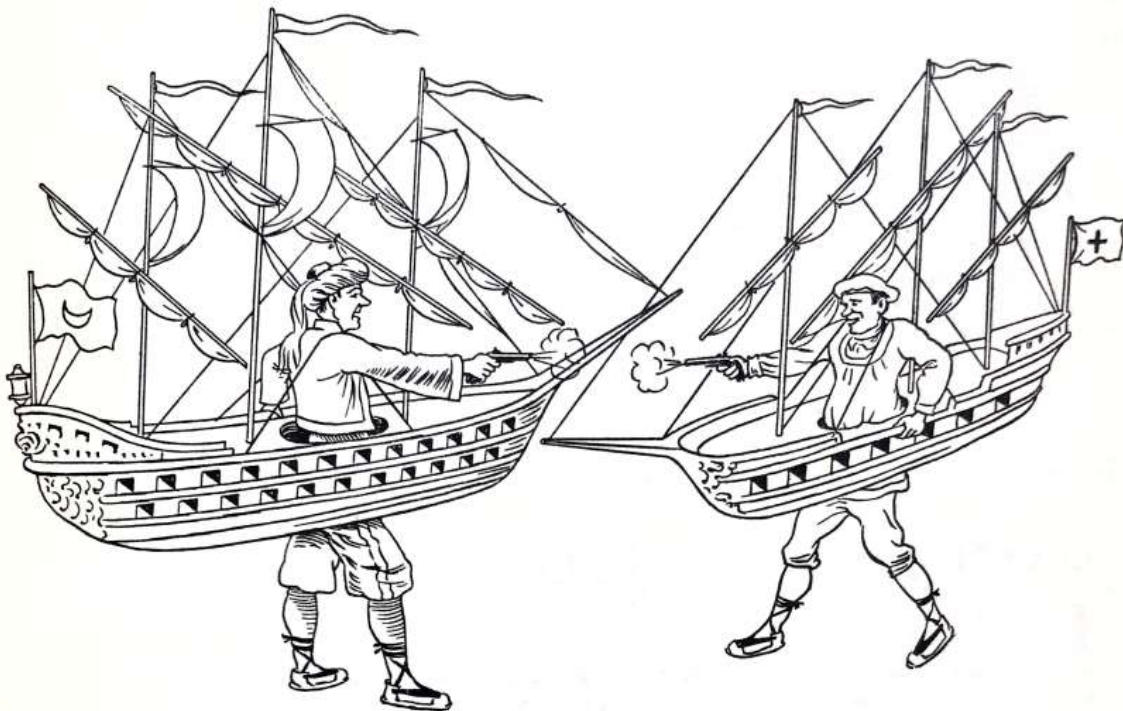

Carasses de moro de l'orgue de la Seu de Manresa, actualment al Museu de la Seu. Semblen dels segles XVIII i XIX, respectivament. Observeu com la més antiga té la boca articulada per poder-la obrir i els ulls són mòbils.

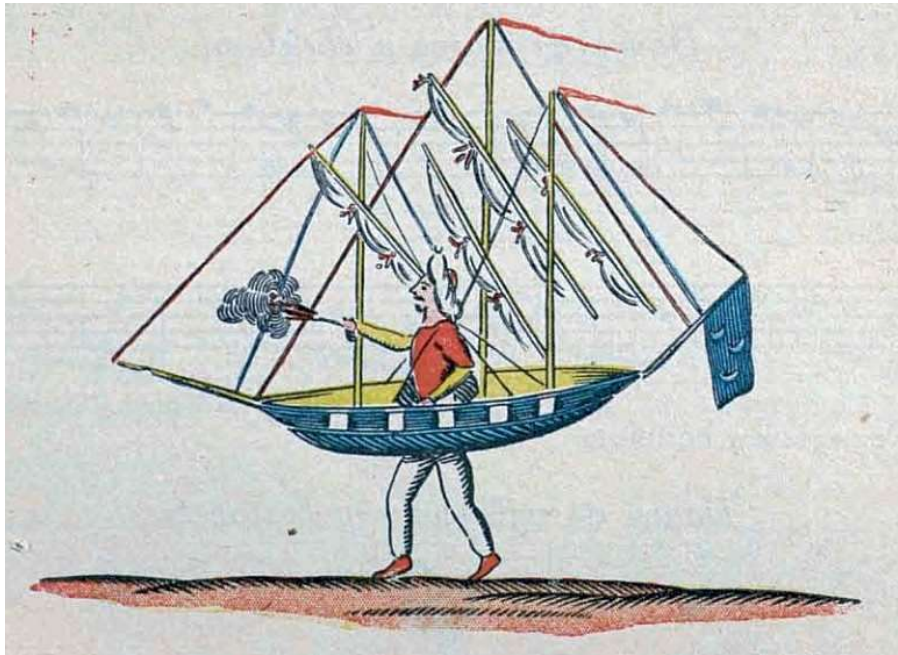
Fotos: Guillem Mercadal. Arxiu fotogràfic del Bisbat de Vic.

Portadella de dues obres de Lope de Vega relacionades amb l'entrada de l'alteritat al gènere teatral hispànic de més prestigi.
 Font: Biblioteca Nacional de España.

Ball de Galeres d'Os de Balaguer, segons AMADES 1950-1956, volum V, pàgina 227.
 Segurament es tracta d'una il·lustració inspirada en el ball de galeres de Reus.

Ball de Galeres de Reus, ca. 1833, segons FONT DE RUBINAT 1926, pàgina 229.

Ball de Cavallets de Reus, ca. 1833, segons FONT DE RUBINAT 1926, pàgina 230.

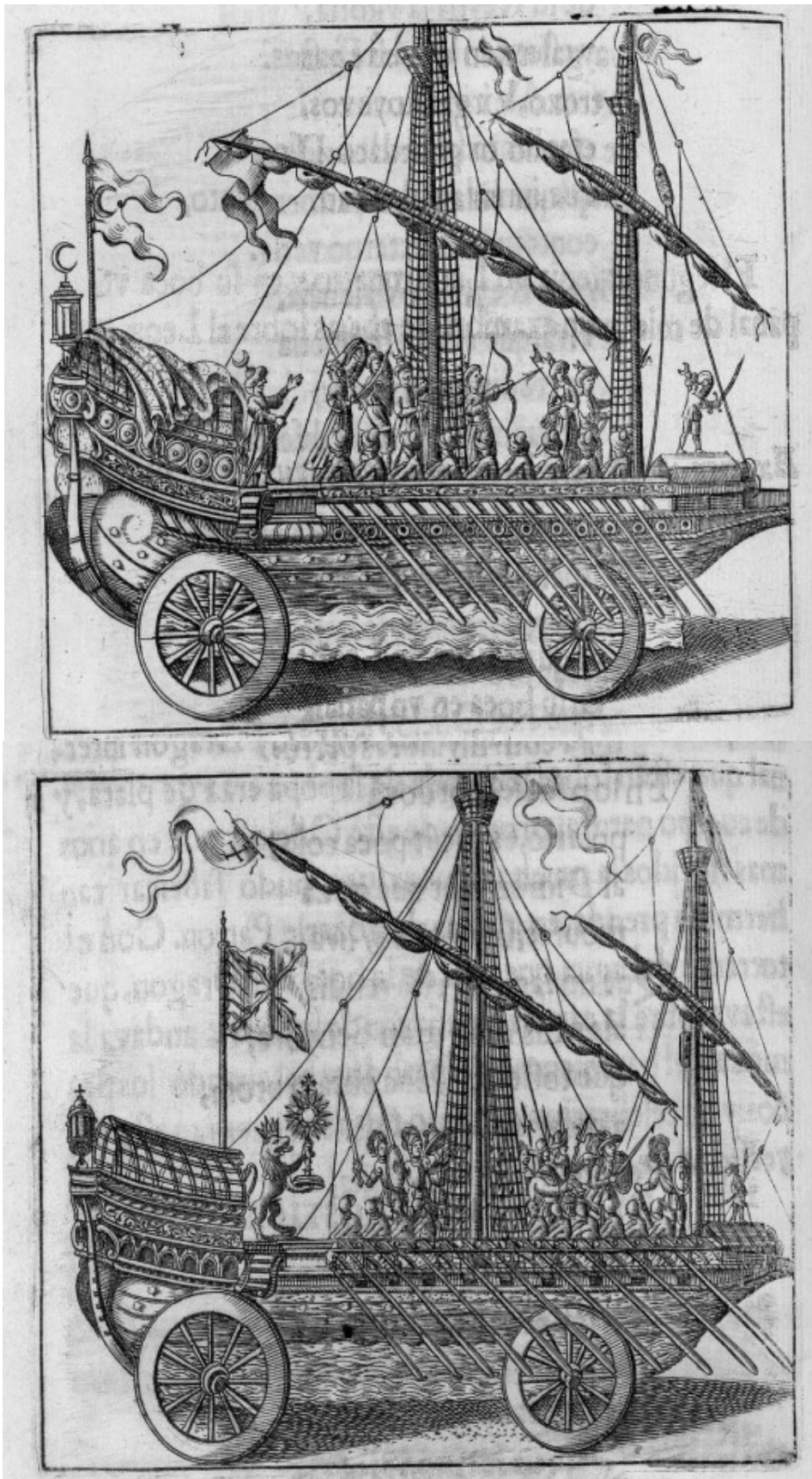
Ball de Mn. Joan de Vic de Reus, ca. 1833, segons FONT DE RUBINAT 1926, pàgina 226.

Ball de Sant Sebastià de Viladellops (Viladellops?) al Penedès, segons AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 572.

Ball de Moros i Cristians de Lleida, segons AMADES 1950-1956, volum III, pàgina 598.

Carros processionals del gremi de curtidors de València que mostren dues naus tot recreant els fets de Torrellana de 1396 a la processó de la Immaculada del 17 d'abril de 1662. Gravats al burí que il·lustren la relació festiva escrita per Joan Baptista de Valda publicada el 1663. (VALDA 1663, pàgines 542 i 546). Biblioteca Valenciana, fons Carreres. Signatura: XVII/1004

Compartiment del retaule de sant Esteve procedent del monestir de Santa Maria de Gualter (Noguera). És obra del taller de Jaume Serra i data de cap a 1385. Es conserva al MNAC i fou adquirit el 1932 amb la col·lecció Plandiura (Núm. Inv. 003947-CJT). Pot observar-se com no hi apareix cap personatge sarraí.
Foto: <https://tresorsabarcelona.blogspot.com/2019/06/llegenda-de-galceran-de-pinos.html>

Miracle de l'alliberament de Galceran de Pinós de mans dels moros per intercessió de sant Esteve.

Taula de finals de segle XV, atribuïda al taller dels Vergós, procedent del retaule major de Sant Esteve de Granollers.

La presència de dos soldats sarraïns i que els alliberats siguin dos demostra la major implantació el relat llegendari i com s'ha incidit en l'alteritat. MNAC (Núm Inv. 024147-000). Foto: https://www.museunacional.cat/sites/default/files/024147-000_069865.jpg

Personatges del Ball de Sant Esteve o del Rescat de Galceran de Pinós. Filera dreta del ball.
Conde, Pinós, Galzeran, Rey Moro, Moro 3^a, Alcalde 1^a, Madre 1^a, Doncella 1^a, Doncella 3^a, Sn Estevan, Pastor.
Còpia de ablamientos de Baile de San Estevan patron de Vilaseca. Còpia de Ramon Farriol Xatruch (1871).
Arxiu Municipal de Vila-seca. Apartat 6. Cultura. Caixa 3: Rescat de Sant Esteve. Foto: Ivana Aylagas.

Personatges del Ball de Sant Esteve o del Rescat de Galceran de Pinós. Filera esquerra del ball.
Armengol, Bisconde, Cernin, Moro 2^a, Moro 4^a, Alcalde 2^a, Sn Dionisio, Madre 2^a, Doncella 2^a, Doncella 4^a, Loà.
Còpia de ablamientos de Baile de San Estevan patron de Vilaseca. Còpia de Ramon Farriol Xatruch (1871).
Arxiu Municipal de Vila-seca. Apartat 6. Cultura. Caixa 3: Rescat de Sant Esteve. Foto: Ivana Aylagas.

Membres figurants del Processó del Rei Moro (o de la Mare de Déu del Bonsuccés) de Vic l'any 1910.
Arxiu Comarcal d'Osona. Fons 59, imatge de Josep Palmarola.

Membres figurants del Processó del Rei Moro (o de la Mare de Déu del Bonsuccés) de Vic l'any 1964 o 1965.
Les cadenes dels captius ja eren de veritat, mentre que el vestit va simplificar-se molt després de la Guerra Civil.
Imatge cedida per Josep Anguera.

Processó del Rei Moro (o de la Mare de Déu del Bonsuccés) de Vic l'any 1964 o 1965. Els nens caracteritzats de Mercedaris posen en evidència la recreació d'una de les seves funcions piadoses: la redempció de captius. Imatge cedida per Josep Anguera.

Rei Moro i esclaus de la Processó del Rei Moro o del Bonsuccés de Vic, segons AMADES 1950-1956, volum V, pàgina 547.

Manuscrit de Ca l'Espitxagó (1860) amb el text i disposició escènica del Ball de Santa Margarida de la Riera de Gaià. Foto: Jordi Rius.

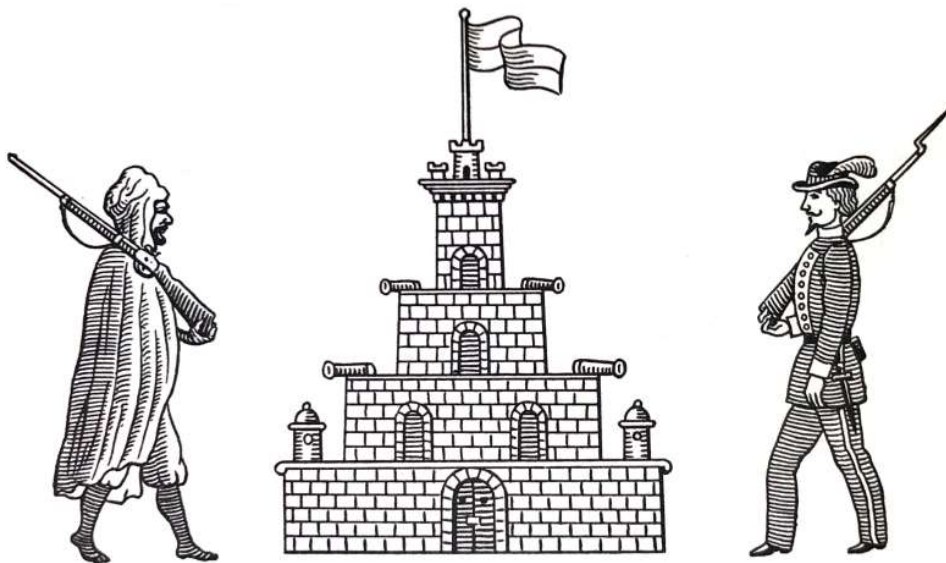
Ball de Santa Margarida a Vilanova i la Geltrú, segons AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 525.

Escena del Ball del Vinyet de Sitges, segons AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 755.

Ball de Sant Jaume de Vallespinosa, segons AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 593.

Ball de Moros i Cristians de Creixell segons AMADES 1950-1956, volum V, pàgina 156.
Segurament es tractava d'un Ball de Viena/Buda amb visos hagiogràfics.

Ball de Sant Francesc de Paula a Vilanova i la Geltrú, segons AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 535.

**SEGUNDA PARTE DE DON JACINTO DEL CASTILLO,
y Doña LEONOR de la ROSA.**

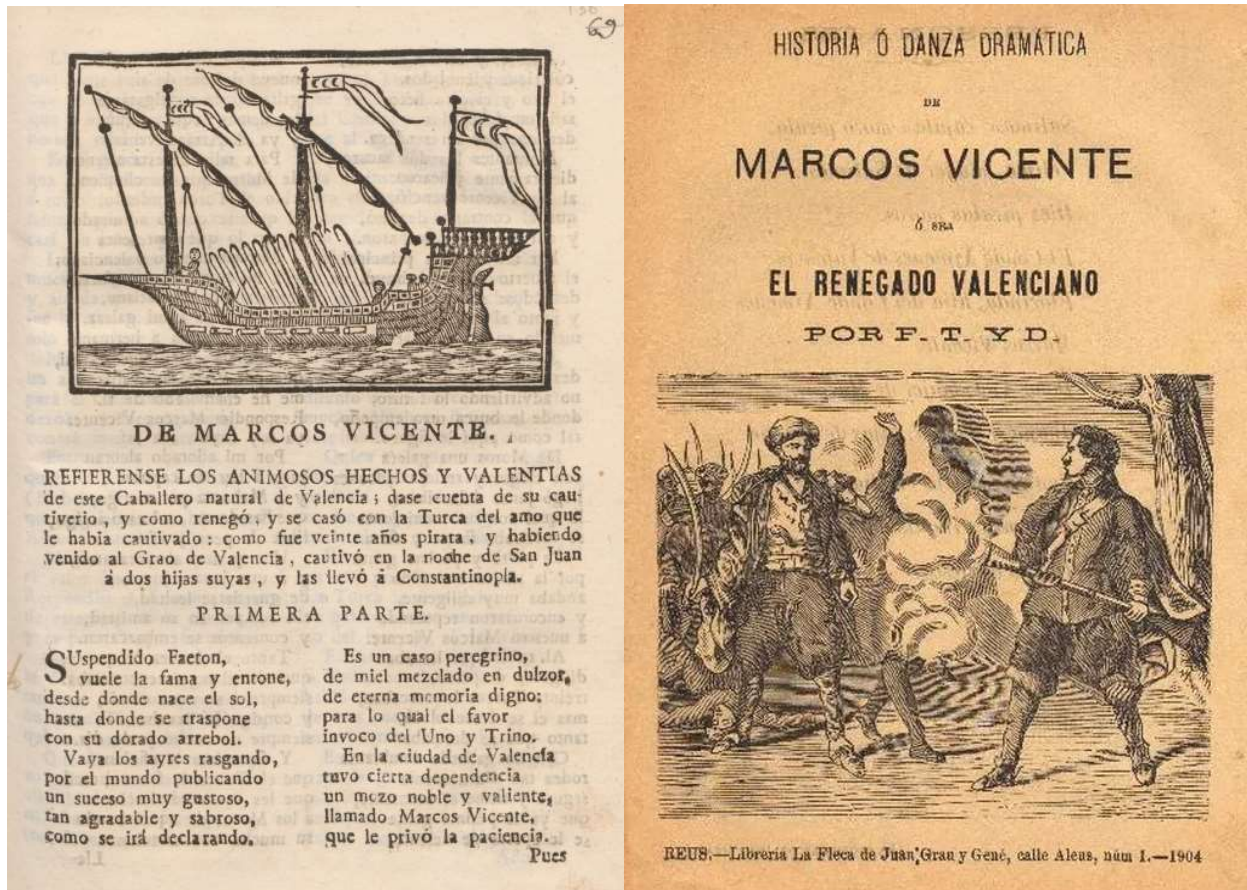
Capçalera d'una edició madrilenya de 1770 del romanç de Don Jacinto y Doña Leonor conservada a la British Library

Capçalera d'una edició barcelonina del tercer quart del segle XIX del romanç de Don Jacinto y Doña Leonor (Departament de Cultura)

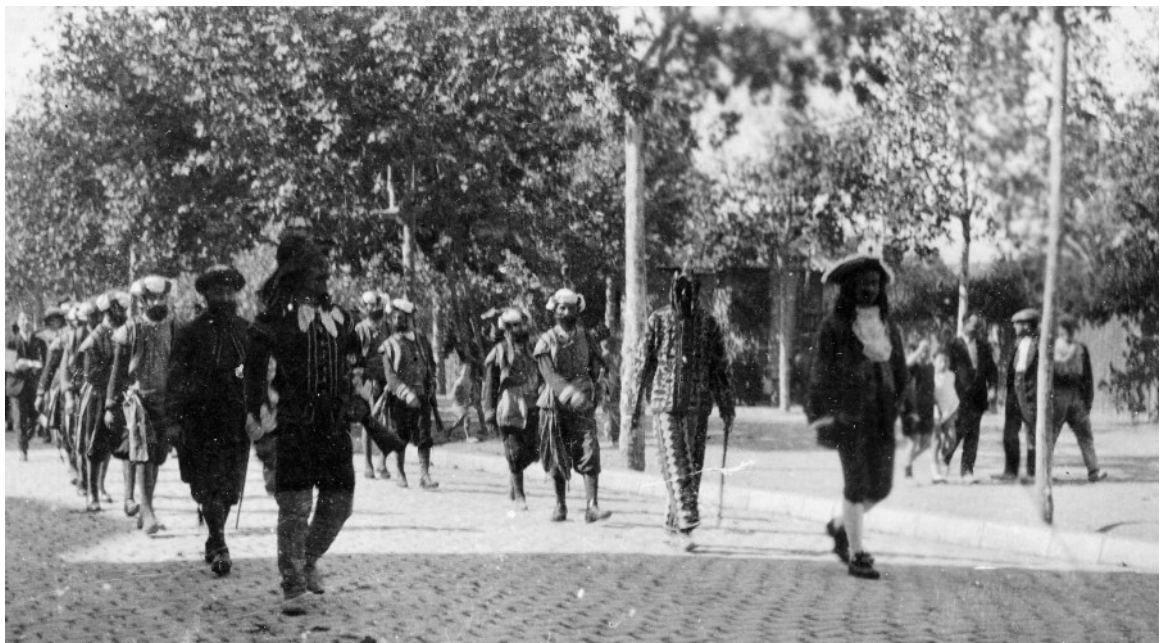
Ball de Don Jacinto a Montblanc, segons AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 797.

Portades de dues edicions de la Historia de Marcos Vicente, una de setcentista (Cambridge, University Library, vol 7743-C114) i una de vuitcentista reusenca de 1878, reimpressa exactament a Reus mateix el 1904.

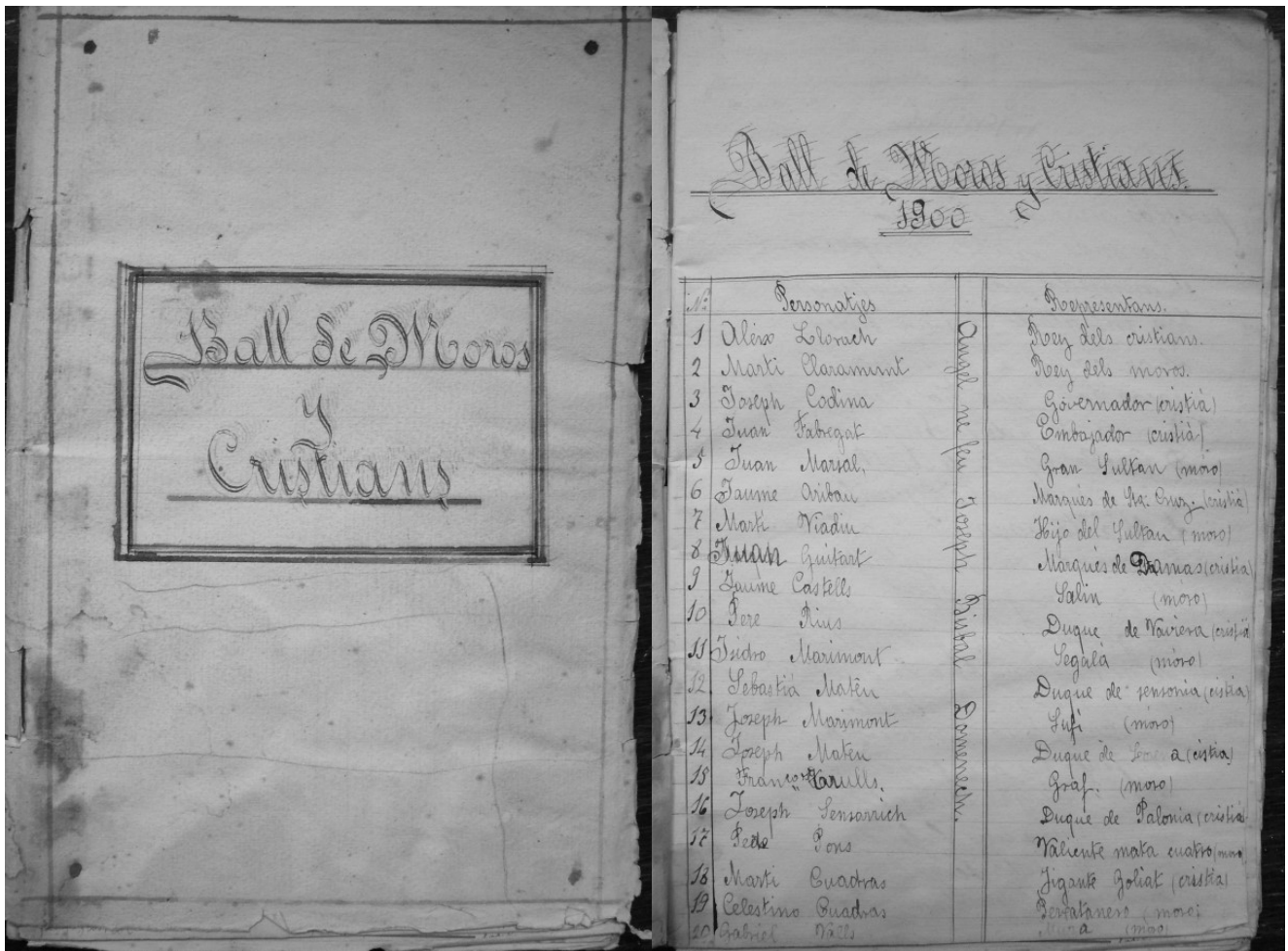
Components del Ball de Marcos Vicente segons una imatge datada a principis de segle XX. Forma part de l'Arxiu Josep Bargalló Badia. Cedida per Arxiu Carrutxa (Centre de Documentació del Patrimoni i la Memòria)

Components del Ball de Marcos Vicente segons una imatge datada el 1929. Cedida per Arxiu Carrutxa (Centre de Documentació del Patrimoni i la Memòria), cedida per la família Muñoz-Rovira.

Ball o representació teatral de Guzmán el Bueno al barri d'Hostafrancs de Barcelona, segons AMADES 1950-1956, volum V, pàgina 433.

Manuscrit del Ball de Moros i Cristians (Ball de Viena) de Sant Martí de Tous. Còpia del 1900. Arxiu Amades de la DGCPiAC

Postal amb un Rei Moro d'Alcoi, de finals de segle XIX. Imatge de C. Laporta. Foto: comerç d'antiguitats, 2020.

Personatges de la festa de Moros i Cristians d'Alcoi, segons AMADES 1950-1956, volum III, pàgina 294.

Personatges de la festa de Moros i Cristians d'Alcoi, segons AMADES 1950-1956, volum III, pàgina 295.

El procés d'implantació d'un gust per un fort exotisme ha estat una constant de la festa de Moros i Cristians d'Alcoi durant la segona meitat del segle XX. Imatge extreta de les xarxes socials.

El procés d'implantació d'un gust per un fort exotisme ha estat una constant de la festa de Moros i Cristians d'Alcoi durant la segona meitat del segle XX. Imatges extretes de les xarxes socials.

CATÁLOGO CONTACTO NOTICIAS VIDEOGALERÍA

EL EMBAJADOR DE LA CRUZADA

HOMBRE | AFRICANOS

HOMBRE

MOROS

AFRICANOS

- Bosquimanos 018
- Ayubbies 018**
- Negros Alcoy 018
- Bosquimanos 017

MUJER

NIÑOS Y NIÑAS

CAPITANÍAS

CAPITANÍAS INFANTILES

AYUBBIES 018

GALERÍA: ● ○

Unidades disponibles: 16

Tallaje: 5G / 6M / 5P

FOTOS DE ESCUADRA

Compartir

Aquest augment de l'exotisme no ha exclòs ni les dones ni el món de la comercialització d'indumentària.

Villena. Castellet efímer de les ambaixades amb la Mahoma, cap a 1920.

“Castillo de embajadas en la Puerta Almansa de Villena, alrededor de 1920. Destaca la efigie de la Mahoma de Biar en un lateral del castillo. Actualmente las embajadas de Villena se celebran en el castillo de la Atalaya.” Es pot veure a <https://esacademic.com/dic.nsf/eswiki/693086>

La controvertida Mahoma de Villena. Imatge d'Enrique Íñiguez Rodríguez.

Ball de cavallets d'Olot. Foto: Viquipèdia.

Ball de cavallets de Sant Feliu de Pallerols (Garrotxa). Foto: Xavier Pallàs.

Bielsa, Carnaval. El *Caballet*. Al fons a la dreta, amb gabardina, l'*Amontato*. Foto de l'autor (2014).

Sant Llorenç de Cerdans (Vallespir), la *Monaca*. Foto: sudcanigo.com

Pl. G. del^r Lois Chivaoux Frux
Mostra de cavallets contrafets barrocs: els Chivaoux Frux del Corpus d'Aix-en-Provence, segons Grégoire, Gaspard. *Explication des cérémonies de la Fête-Dieu d'Aix en Provence.* (1777).

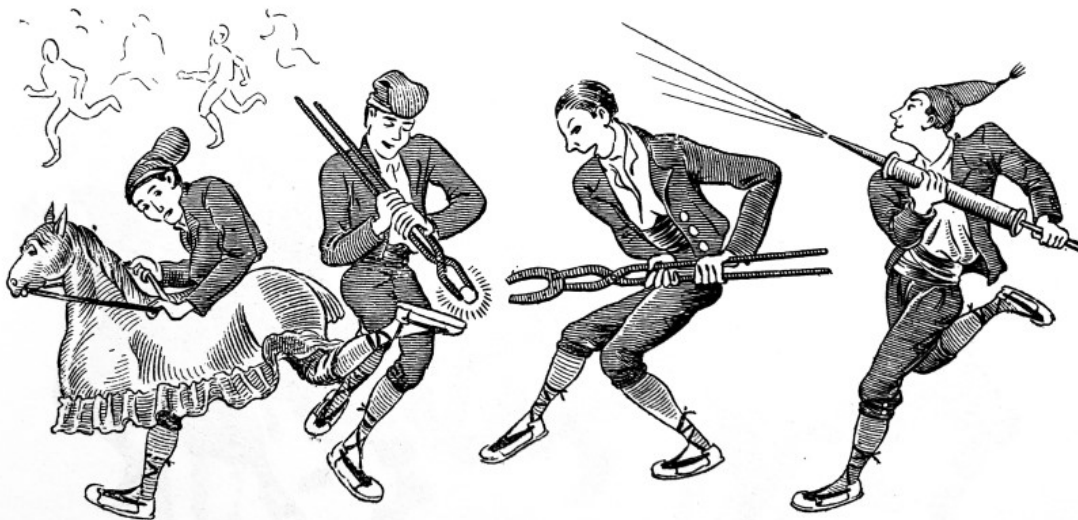
Personatges del Ball de Cavallets de Sant Feliu de Guíxols. Sortia per Sant Sebastià i Carnestoltes, segons AMADES 1950-1956, volum II, pàgina 100.

Cavallet de Sant Feliu de Guíxols. Sortia per Sant Sebastià i Carnestoltes, segons AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 567.

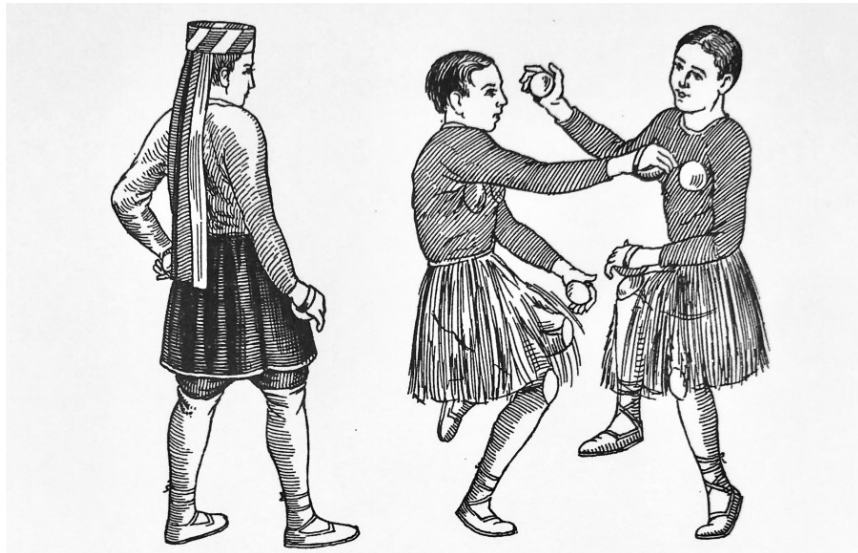
Cavallets de Santa Cristina d'Aro, segons AMADES 1950-1956, volum II, pàgina 185.

Joc de ferrar els cavallets de Malgrat de Mar, segons AMADES 1950-1956, volum II, pàgina 187.

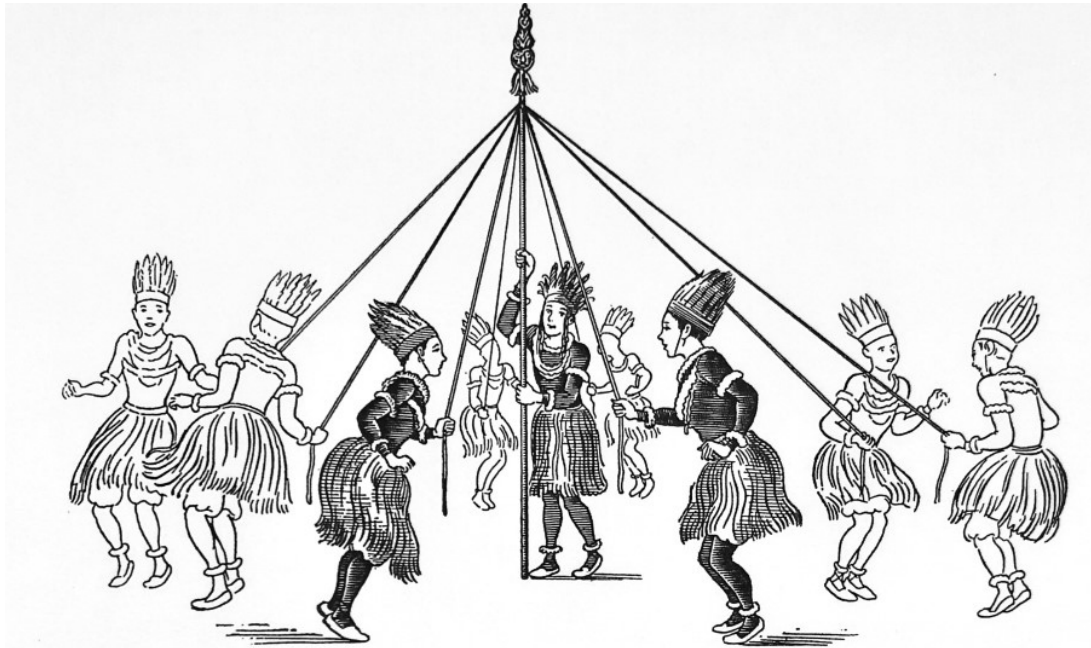
Ball de Sebastiana del Castillo de Vilanova i Geltrú. Personatge principal, segons AMADES 1950-1956, volum I, pàgina 526.

Ball dels Moretons de Manacor (Mallorca), segons AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 600.

Ball dels Moretons de Manacor (Mallorca) actualment. Imatges extretes de les xarxes socials.

Ball dels Indis de Crist Rei, a Manacor (Mallorca), segons AMADES 1950-1956, volum IV, pàgina 601.

Ball dels Indis de Crist Rei, a Manacor (Mallorca) actualment. Imatge extreta de les xarxes socials.

Honors y Estuosos
 uespitar ses perduda vna consuetta que teniem de molis misfe
 ris y representacions y perque p a orphis volrien alguns denost
 fer y representar alguns misteris / e sapiam q en aq ne padila
 teiuu consuetta mo de complida d'arim aridat ferlos a que la
 pregau los mole que p a ons quas dies sans de pen y comuni
 queu q seza guardada com lully tornada molt prest dms
 podis dies / lo portador fara si volrien pmeja y obligatto / o la
 present sie p a quella se fer al pen della mentio dela rebuda
 adit portador / o al noy de aqut / aco diem p que som reus que la
 tenim en bona Comanda y custodia com come p ano perdrec
 ni desmar se / e no essent per alte effere posam p illo Sans
 spiritie sie en guarda dels tors / Es de aqul lada d'o de Maig
 M d: R ij: -

Ena q ue ha vni
 Los Consellers d'Igualada
 d'ota sonor appa cellars

Carta del maig de 1552 tramesa pels consellers d'Igualada (no consta el destinatari) demanant una consuetta de misteris i representacions perquè la seva s'havia perdut. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria, API NOT 340. Bossa de papers (Coberta).

Indulgencia p'entia y altres moltes gracias y f
 pare Paulo tercer en favor dela sancta

S Ja manifest a tots los faels Cristia
 stre molt sanct Pare Papa Paulo
 gis d' molts iustos pontifices sos p
 mençar lo Rey Jaume de cin mort
 Maria dela Merced dela Redepcio
 conaera que la almoyna q's fa en rebre los po
 re: Latholica exceder a qualsevol altra almoyn
 totas las set hobras de misericordia delas qua
 dar que aqles animes: dels faels Chustias vi
 mat poenou ac ocedit: molts: e innumerables
 defunts per qui se donaren almoyna p'aida e
 lo Rm. pare mestre General de dita sagrada

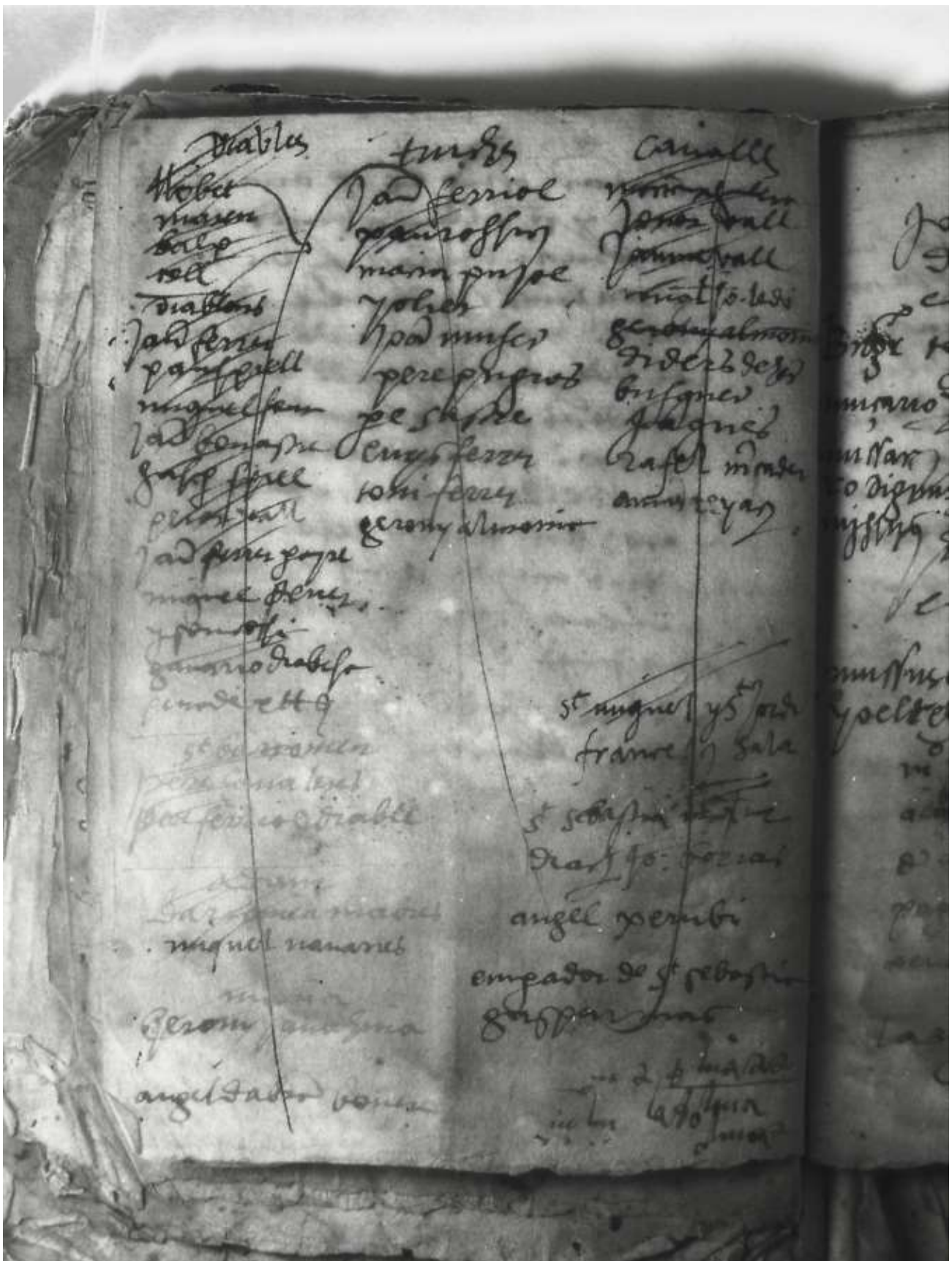
las quals p' papa Lector: almoyna a tots los qui: di: a vn pater noster: e tres vegades lo nom de Je
 tem te declara que les persones que voiran donar dita almoyna per n. o per t
 ticias facultats lo die: que com
 visiten: o fassen visitar la esglesia de **E** posen: o fassen posar di
 conforme a la voluntat y orde de dit Rm. Senyor General,
C Item lo **o** son Vicari Gen
 Obra y Redempcio: A monesta: e mana en virtut de sancta obediencia: e tot p
 de aquella y a qualsevol dells. Que en las esglesias y parroquias **T** otos los dies
 sat lo dit dia: que damunt es declarat: para donar dita almoyna per conseguir
 ra que vinga a noticia de tots los seus parroquians publicu: e diuulguen le
 mari de aquellas: per que dits parroquians: e altres personas que lo yr an lo pu
 guescan: e guanyen dites sanctas indulgencias: y q' delas pecunias: e altres co
 Procurador: o procuradors de dit Senyor General: e considerat lo treball: que di
 cacio: que de a lo ajan algun premi: o Remuneracio de dita almoyna: que de a l
 zena part de dita almoyna en las esglesias: e parroquias haont ella lo publicat
 alos Balles: tot balles: y Jurats: y otros ministros de Justicia en pena de Mil
 cio y publicacio de dites sanctas indulgencias: y fassen fer publica Lrida.

Vidi. Frater Petrus Sorell. Ordinis

Butlla d'indulgències feta estampar el 1544 pels mercedaris per a la redempció de captius cristians en mans de moros. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria, API NOT 293. Sense foliar.

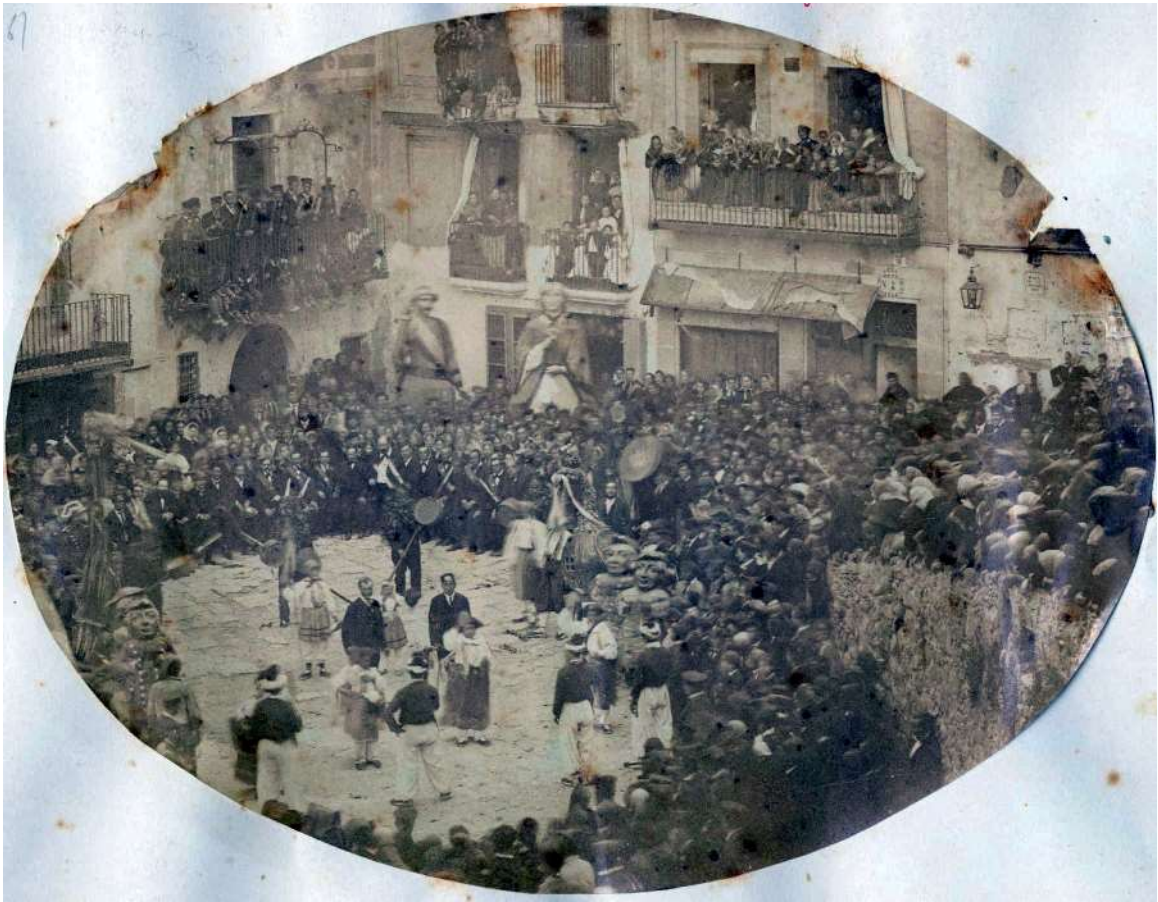
Butlla d'agregació de la Confraria del Cos de Crist d'Igualada a la Confraria de la Minerva de Roma, el 1583. Museu de la Pell d'Igualada i Comarcal de l'Anoia, Núm. inventari 9509P.

Llistat de persones que intervingueren als entremesos de Corpus Christi d'Igualada entre 1545 i 1547 (sense data)

Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria, API NOT 293, sense foliar.

Hi apareixen els figurants per a 10 turcs, 4 Diablots, 8 Diables i una Diablessa, sant Miquel, sant Jordi, sant Sebastià, Drac, Àngel Xerobí, Emperador de sant Sebastià, Àngel d'Abraham, Adam i sant Bartomeu amb un diable.

Imatge de la Patum vers 1888. Esdevé una bona prova del caràcter estructural dels Diables i dels Turcs i Cavallets en el model discursiu el qual considerem comú entre Igualada i Berga. Arxiu Comarcal del Ripollès, fons 44 Arxiu Històric de Sta. Maria de Ripoll. UD 1956 Clixé Ducloux.

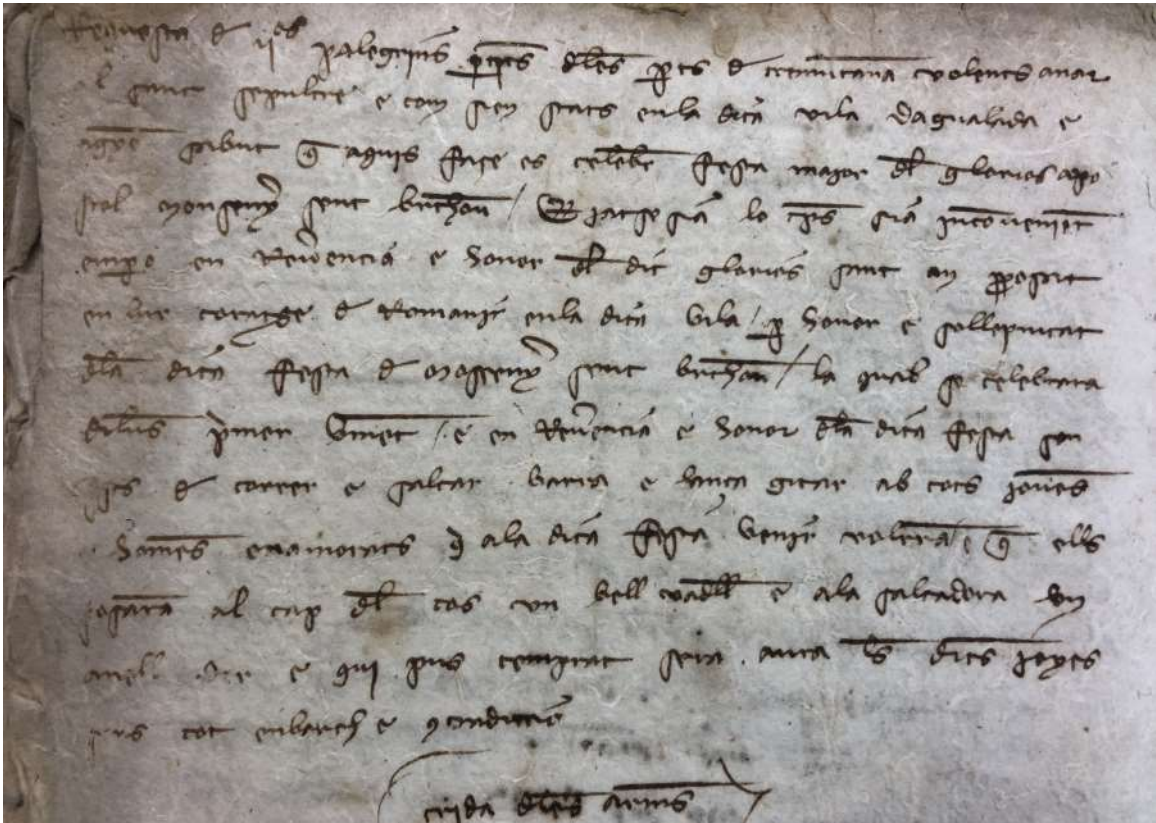

Tabal de la Patum, seguit dels Turcs i Cavallets, obre la processó del Corpus a Berga (entre 1940 i 1969). Institut Cartogràfic i geològic de Catalunya. Fons Cuyàs, Rf. 4644.

ardem, y firit lo Offici Verxuaren lo Santissim sacrament, y lo Mag-
 nifici conjuntament son anà a la Casa de la Vila aont lo acompaña-
 ren lo Conde de la Compañia, ab lo Sanderay ab lo ball de la patera dit
 lo de la Torquia, lo ball de viena, y ball de baylons qui eran los Paray-
 res, y ab la Mabeira forma lo amaren a buscar a la Casa de la Vila quant
 llinguarian al Offici, y en dit acompayament, y eran los Segons. Alla
 tarda se cantaren Unay Desprey solemnissimay que avyit la Capella del Sta
 Maria del Mar de Bar ^{na} lo Magnifici conjuntament de esta Vila de
 Igualada ab molt concurs de gent que no havia a la Iglesia, acabada y
 Despre se feu una Mconra professa aportant lo Santissim sacrament
 Desdel altar Major a la Capella Nova de la Minerva qual aguita
 va lo S^{te} Jo^h y Canonge Novira, ab los Mabeiros Minutay y avyent
 que tenia al Offici, y aqui queda restada la Minerva a la Capella
 Nova, y que per molts anys hi paga estar qui profit de Perdre animas
 Dit die al Vespre se tira lo castell de foch, on lo Camp del Cuyner pag-
 del Camp de Ste Andreu, aont diu peria foch per espay de diez quart de
 Ora, y per dinta de la ^{part} Molts particulars en demostracio de tanta
 festa tiravan Toda de foch, Carrabiles, y Caeh botadors, ab Moltes alimas
 nia, en abecio de gracia que tot lo die experimentan Verber, y aqui
 se fini lo primer die de la festa.

Crònica dels actes festius que es dugueren a terme per a celebrar el trasllat de la imatge del Sant Crist d'Igualada a la seva nova capella, quines obres de construcció havien finalitzat feia poc. Versió continguda en el *Llibre de notes* de la Comunitat de Preveres. Resulta la demostració definitiva que el ball de la *Torquia* era el mateix que el de la *Patera*.

Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Parròquia de Santa Maria d'Igualada. Top. 303. *Llibre de notes* de la Comunitat de Preveres, folis 57r a 59r.

Crida de la Festa de sant Bartomeu del 1388. És la primera coneguda que té una certa extensió. També apareix la menció Festa Major vinculada a la celebració del patró: "...agyen sabut que aquí-s face e-s celebre festa maior del gloriós apòstol mosenyer Sent Barthomeu".

Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Ajuntament d'Igualada. Top. 1334, UD 27248. Llibre de la Universitat de 1388, folis 92r-93v.

Programa de la Festa Major d'Igualada del 1851. Col·lecció particular. Digitalització a la Biblioteca Central d'Igualada.

Timbaler. detall del programa de la Festa Major d'Igualada del 1851. Col·lecció particular. Digitalització a la Biblioteca Central d'Igualada

Gravat xilogràfic que mostra el Ball de la Patera d'Igualada. Tradicionalment atribuït al taller dels Abadal, sembla de finals de segle XVIII o principis del XIX, encara que les aparicions que li coneixem –ja mutilat– daten d'entre 1879 i 1896.

<p>en quant als divertiments de vullas y divercions se fan en estas funcions, apart un prodigi gran que sempre s' han aumentán. Responeume de seguida; ¿ heu vist may en vostre vida invenció ó entremés no feta per lo Pagés? Si lo Pagés es autor y lo primer inventor de tota los divertimens se fan per los Innocens;</p>	<p>quel primer que trobaran à la plasa de Igualada la primera garrotada entre l' cap y las costellas han de veurer las estrellas: Y si volguesen rahons vindria l' ball de bastons, y aquells cada bastonada::: Que tal? No te digo nada. Y despues anirá à derrerera l' antich vall de la Patera. Oh! Patera titulada de la Vila de Igualada!</p>
---	--

<p>12</p> <p>eta lo ball mes elevát de tot nostre Principat. Sí, oyents meus, es un ball que si los de per avall sen burlan, es que no saben las circunstancias que caban en lo ball de la Patera: de modo; que la primera, la Patera es un ball de habilitat y treball; los hermosos parlaments fan quedá ab un pam de dens; quant los dos Reys se las tiran hasta los ciegos so miran, quel ciego del Serradó s' estava dal de un turó: aquells bríncos, aquells bots, penseu los saben fer tots? prou! sen falta bona pila. Los fills de fills de la Vila tan sols la saben balla; quels demés::: així, no se.</p> <p>La segona circumstancia es de molta importancia: tots han de ser gen expresa del contrari no pot esa; han de ser homens valens que tingan forsa à las dens, de manera que un Crestó per esmorsá nols fa po, y estich ab un pensament que ni per beure ayguardent. Oh! que he digué un Autor gran Poëta y compositor, que parlant de la Patera digué de esta manera: la Patera de Igualada que te tanta anomenada, significa lo orgull de quant trageren los Moros de l' altura de Monbuy. Los que ballan la Patera</p>	<p>son balens de tal manera, que en guerras y bandos son altres tans Alexandros: Vos cansariau de ohí si jo volgues referí las victorias que ha guanyadas sense las de Capelladas. En fi, es per no cansans, ball de Moros y Christians, que com à Exercit armat en esta festivitad perseguirá los dolens contraris dels Innocens, à fi de que l' innocencia tinga sempre permanencia. Y aixis libre de enemichs tambe de grans com de xichs farán la festivitad ab tota tranquillitat, y ab tanta hostentació, que crida la atenció dels Pobles, Vilas, Ciutats mes quels demes anys passats, no sols de la enconturnada de la Vila de Igualada, sino que com ja veyeu acudan de tot arreu, gent del pla de Barcelona, gent del camp de Tarragona; aquí venen Manresans, Cardonins y Bergadans, aquí de la Seu d' Urgell, de Lleyda, de Sabadell, de tota sa enconturnada acudan á Igualada: y quants y quants han vingut que may mes sen han mogut. Encara mes vos puch di, que molts d' ells van veni tant plumats com uns aucells, y ara treballan per ells: Uns se han posat Fabricans,</p>
---	--

Esment de la Patera en el *Sermó dels Innocents* d'Igualada, ca. 1819. Col·lecció particular.

Models coetanis a la Patera vuitcentista. Cavalleria argelina de cap a 1830.
AMADES / COLOMINAS / VILA 1936, volum I, pàgines 47 i 91; volum II, làmines XLV i XXV.

Models coetanis a la Patera vuitcentista. Infanteria argelina de cap a 1830.
AMADES / COLOMINAS / VILA 1936, volum I, pàgina 48; volum II, làmina XXVI.

Models coetanis a la Patera vuitcentista. *Lancers* espanyols contra *Dragons* francesos, 1823. AMADES / COLOMINAS / VILA 1936, volum I, pàgina 50; volum II, làmina XXVII.

Models coetanis a la Patera vuitcentista. Soldats francesos a Algèria el 1830. Soldats Russos a Varna, ca. 1830. AMADES / COLOMINAS / VILA 1936, volum I, pàgines 67 i 70; volum II, làmines XXXV i XXXVII.

Models coetanis a la Patera vuitcentista. *La Retreta*, 1828.
AMADES / COLOMINAS / VILA 1936, volum I, pàgina 83; volum II, làmina XLII.

Models coetanis a la Patera vuitcentista. *Infanteria del Riff*, ca. 1860 (Imprenta Estivill).
AMADES / COLOMINAS / VILA 1936, volum I, pàgina 180; volum II, làmina LXXXIV.

L'any 1902 el Ball de Diables d'Igualada i els Gegants Vells van participar al *Concurs de Gegants y monstros típics* que va tenir lloc a Barcelona per les festes de la Mercè del 1902. La *Patera* ja no va arribar viva per aquesta efemèride, fet que ens n'hauria proporcionat imatges molt preuades. Aquesta dels diables, del 27 de setembre d'aquell any, és de les més antigues que es coneixen d'aquest entremès igualadí. Imatge de Miguel Elizalde, cedida per Julio Elizalde.

En la tipologia de gran timbal militar en forma cilíndrica, el tractat de Sebastian Virdung *Musica getutscht* (Basilea, 1511) documenta des de principis del segle XVI les timbales de caldera, derivades de les nacres medievals. Però també s'hi mostren dues mides de timbal, la major de les quals ha de correspondre a allò que serà el timbal militar de percussió lateral ja amb dues baquetes.

També es veuen timbalers a cavall i timbals de percussió lateral (tant a peu com a cavall, però sempre acompanyant pifres o flautes travesseres militars) en la sèrie de gravats coneguda com El Triomf de Maximilià I.

És aquesta una obra gravada vers 1525, de la qual hem tingut accés a una còpia manuscrita de luxe, un xic posterior, que es conserva a Madrid. *Biblioteca Nacional de España*. Res/254.

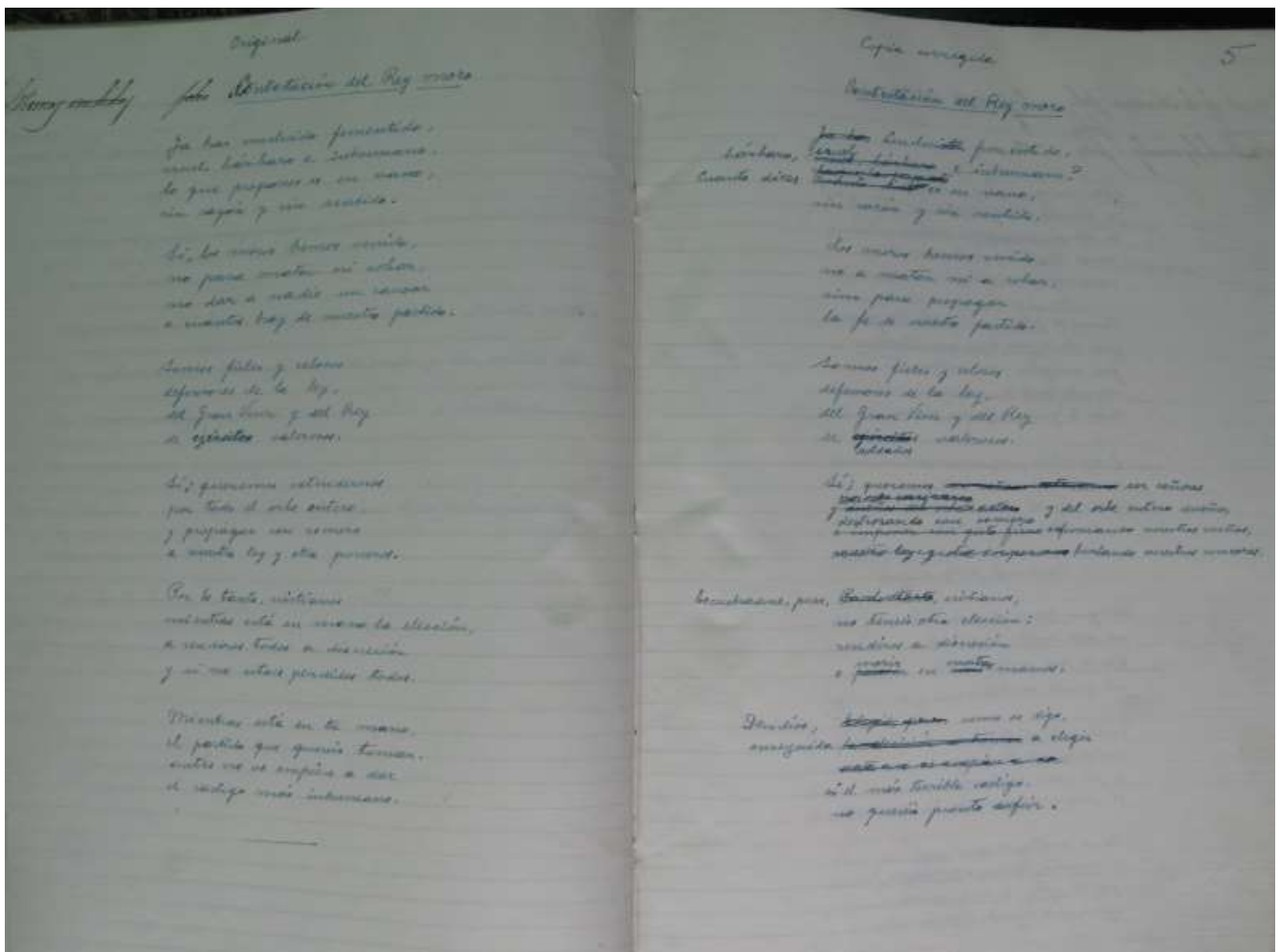
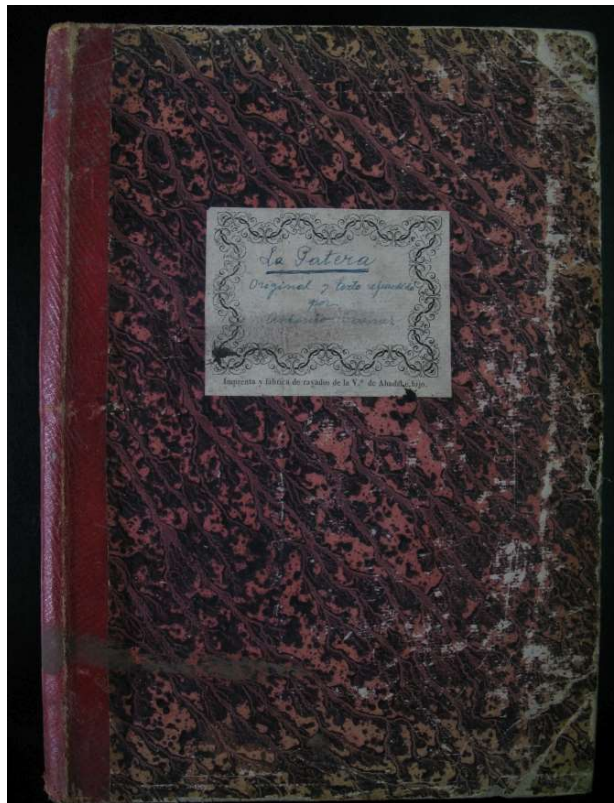
També podem veure aquests instruments en posició de ser tocats en iconografia artística, com una petita pintura de Peter Brueghel el Vell -Els tres soldats, signada i datada el 1568- conservada a Nova York, a la Frick Collection.

Timbals que apareixen a ORCHESOGRAPHIE 1589, folis 7r, 14v i 17r.
i a la *Ronda de Nit* (1642, actualment al Rijksmuseum d'Amsterdam) de Rembrandt (1606-1669)

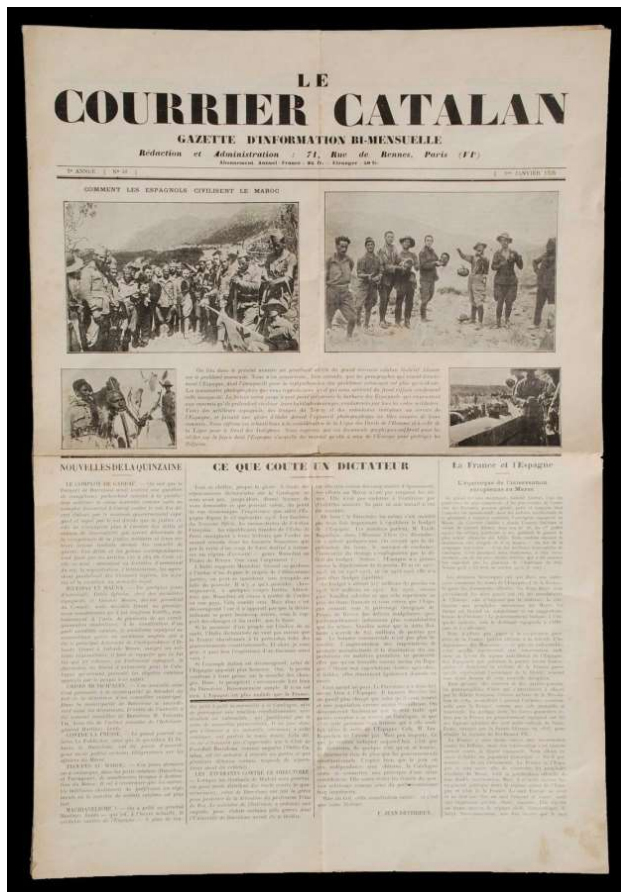
Suposat timbal del Sometent d'Igualada, fantosament vinculat també a la *Patera*. Es tracta d'una caixa militar de cap a 1800, diferent de la tipologia de tabal que hauria emprat el ball durant els segles XVI-XVIII.
Museu de la Pell d'Igualada i Comarcal de l'Anoia, núm. inventari 873.

Manuscrit d'Antoni Carner (1904-1978), datable vers 1950-1965. Conté a la pàgina esquerra el text complet de la *Patera* (extret d'una llibreta d'Antoni Campmajó datada el 1902) i a la dreta la seva acurada proposta de refundició textual. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Fons Antoni Carner Borràs. Top. 17.

Ball de Cavallets d'Igualada a la Rambla de Sant Isidre el 17 de gener de 1922. Única imatge coneguda d'aquest ball. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Arxiu fotogràfic Municipal d'Igualada, fitxa 63 (reproducció). Fons Josep Castellort Ferrer, fitxa 14.019 (estereoscòpia original, 6x13cm). Còpia en paper a Arxiu General de la Diputació de Barcelona. Col·lecció Catàleg Monumental SCCM. Igualada, els cavallets de la ciutat. Josep Castellort Ferrer, 1922. Còpia sobre paper al gelatinobromur, 13x18 cm (imatge 39790).

La col·lecció del barceloní Albert Domènech guarda un exemplar de la gasetta Le Courrier Catalan, el qual, en el seu número del dia 1 de gener de 1926, dóna una bona idea de com anava la Guerra del Rif i corrobora el que expliquen les cartes dels milicians des de Melilla. En un article de Gabriel Alomar (1873-1941) s'hi denuncien els mètodes de l'exèrcit colonial espanyol amb la sort que aquesta vegada s'hi adjuntaren unes fotografies que mostren accions que avui serien considerades sota el qualificatiu de crims de guerra.

Reis d'Igualada el 1931. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Arxiu fotogràfic Municipal d'Igualada, fitxa 1509 (Procopi Lluçà).

Imatge del 1949 on apareixen un patge negre, un de ros (amb un vel que tingué una existència de curta durada perquè fou ridiculitzat) i un de blanc, com un prototipus de xinès mandarí. (Arxiu Comissió Cavalcada dels Reis d'Igualada, imatge 1949-5)

Imatge dels anys 50 on apareix el Patge Faruk amb el creador i veu radiofònica del personatge, Lluís Valls, i l'activista cultural Pau Llacuna (Arxiu Comissió Cavalcada dels Reis d'Igualada)

Imatge dels anys 50 on es veu el Patge Faruk a la Ràdio Municipal adreçant-se als infants (Arxiu Comissió Cavalcada dels Reis d'Igualada)

Imatge del 1951 on es veu el Patge Faruk a la Ràdio Municipal adreçant-se als infants
(Arxiu Comissió Cavalcada dels Reis d'Igualada, imatge 1951-13)

Imatge del 1951 on es veu el Patge Faruk visitant els infants de l'Hospital d'Igualada
(Arxiu Comissió Cavalcada dels Reis d'Igualada, imatge 1951-77)

Vestit *propi* de patge negre (1957) de Joan Prats Roca.

Vestit amb armilla de de domàs i passamaneria, pantaló amb roba de matalàs i camisa de ras. El turbant fou obrat damunt la carcassa d'un bombí. Exemple d'aprofitament de materials i peces de vestir durant la postguerra, sense que això li resti gens de creativitat. La proliferació de vestits propis fou un dels catalitzadors de l'augment de patges negres a Igualada.

Imatge del 1970, captada per Ramon Godó, on es veu un patge en procés de transformació
(Arxiu Comissió Cavalcada dels Reis d'Igualada, imatge 1970-312)
En aquesta època s'iniciava la vivència igualadina d'aquest rol com un ritus de pas a l'edat adulta.

El *Llibre Blanc* i el *Llibre Negre* on s'anoten els noms dels infants que s'han portat bé o malament durant l'any –fet que podria condicionar de rebre o no els regals demanats- ostentaren fins el 2019 portades amb ostentoses lletres pseudocúfiques. Foto de l'autor.

El Patge Faruk ha patit una transformació en el vestuari que li ha augmentat la solemnitat i li ha anat minvant el caràcter islàmic per tal d'anar impregnant el personatge d'un estil cada vegada més fantasiós i exòtic. Foto de l'autor.

També els vehicles que arrossegaven les carrosses i altres elements com l'Estrella que obria la comitiva, portaven matrícules amb caràcters que pretenien semblar inscripcions en àrab. Aquestes matrícules han estat suprimides el desembre 2019 i gener del 2020. (Arxiu Comissió Cavalcada dels Reis d'Igualada, imatge de Manel Marimon Gomis, Ref. 125, foto 8374, gener 2018)

Cartell del Nadal d'Alcoi entrat el segle XXI (any 2017)

Embajada de Bélgica en Buenos Aires
@BelgicaenBAires

...

👉❤️ Dag Sinterklaas ! Bonjour Saint-Nicolas ! ¡Hola San Nicolás!

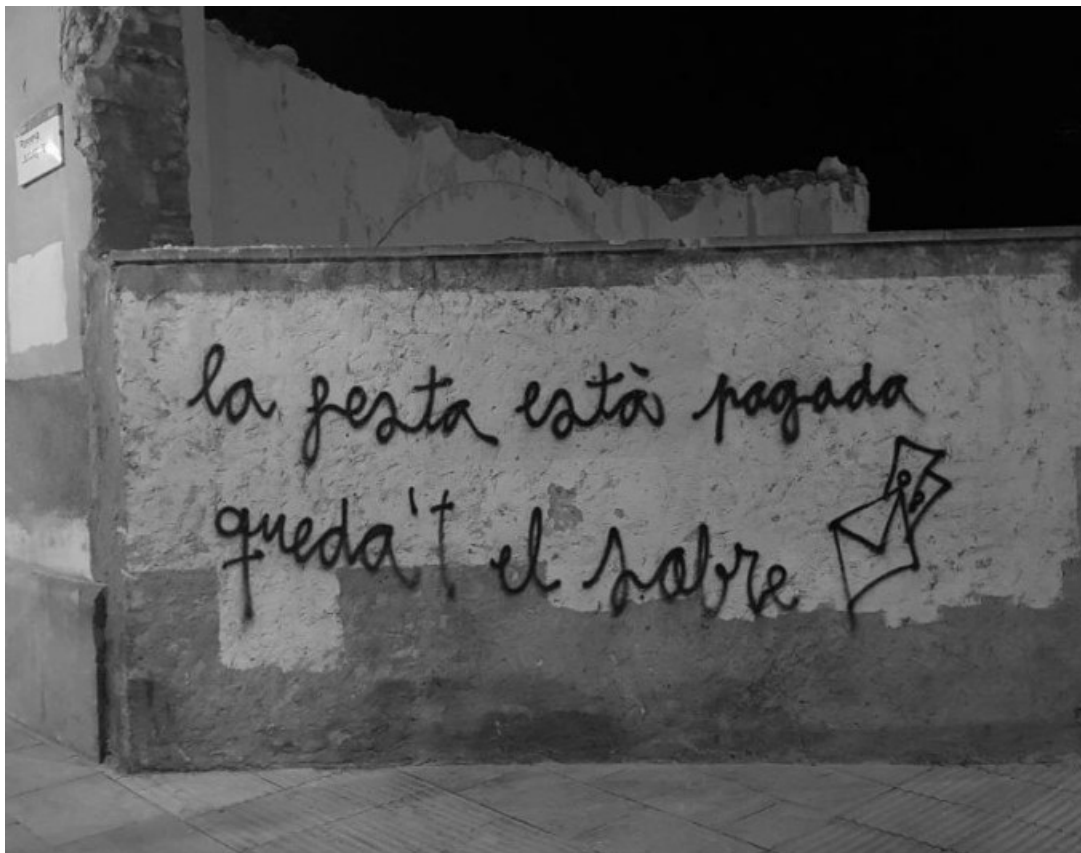
¡Recibimos desde España una visita, este año digital por la pandemia, para todos los chicos que lo esperan con ansiedad!

#Sinterklaas #SaintNicolas #SanNicolás

5:40 p. m. · 5 dic. 2020 · Twitter for iPhone

Exemples diferents de *Zwarte Piet* flamenc que no van negres sinó van emmascarats. Sembla que no representen sinó espanyols i que els emmascaren perquè restà en la memòria col·lectiva el record que aquells mercenaris hispànics que van arrasar Flandes el 1573 i anaven sempre bruts. Un record satíric de l'invasor i colonitzador que avui es desconeix i s'ataca per desconeixença. Procedència: xarxes socials.

Imatges del gener del 2020. Pintades que aparegueren a la zona de l'antic hospital (Passeig Verdaguer). Realitzades, segons sembla, la matinada del 5 de gener, aquella mateixa tarda ja no hi eren quan la gentada va concentrar-se en aquell indret per començar la Cavalcada. S'hi barregen els atacs crítics contra la Comissió i la seva gestió de la festa amb l'afer del *blackface*. Font: Xarxes socials.

